

THEOLOGIA UNIVERSA

AD USUM

SACRÆ THEOL. CANDIDATORUM

AUCTORE

R. P. THOMA EX CHARMES

PROVINCIÆ LOTHARINGIÆ CAPPUCCINORUM DEFINITORE, CUSTODE GENERALI, NECNON ANTIQUO SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE.

TOMUS SECUNDUS

CONTINENS TRACTATUS DE ACTIBUS HUMANIS, DE LEGIBUS, ET OBLIGATIONIBUS VARIORUM STATUUM, DE PECCATIS, ET VIRTUTIBUS, NECNON DE SACRAMENTIS.

EDITIO DUODECIMA

OMNIBUS, QUAE AB IPSO AUCTORE VEL ADDITA, VEL EMENDATA SUNT, LOCUPLETATA.

BASSANI 1845.

SUIS TYPIS REMONDINI

EDIDIT

PRÆFATIO

AD SACRÆ THEOLOGIÆ

CANDIDATOS

In hac Theologia conscribenda, nunquam mihi ex animo excidistis, *dilectissimi Candidati*, vestri profectus studio indesinenter accensus, utilitatem vestram (quæ summa votorum est) unice quæsivi, non nova tradendo, sed jam a doctissimis viris tradita, ad faciliorem, ac, semota omni caligine, ad nitidiorem scholæ methodum deducendo, ut inde mens sublevetur, et veritates Theologicæ in memoria altius infigantur.

Prolixitatem et nimiam concisionem sedulo declinavi; in scholis enim non semel expertus sum, nimiam prolixitatem veritates implicare potius et obscurare, quam elucidare, atque Theologiæ Candidatis etiam oculatioribus, creare fastidium, eosque a studio avocare; nimiam vero concisionem tam modicum lumen afferre, ut tyrones, post emensum cursus Theologici stadium, in densissima quandoque versentur inscitia. Quare

1. Varias quæstiunculas mere philosophicas, vanas et inanes tricas, ad mores informandos omnino inutiles, scientiamque supernaturalem deturpantes potius, quam ornantes, omisi.

2. Unam aut alteram ex firmioribus ac validioribus tum sacræ Scripturæ, tum traditionis Patrum, tum etiam rationis probationibus, selegi; cæteras prætermisi, ut operi ex una parte nihil desit necessarii, nihil ex altera redundet; quo tyrones ab incœpto opere deterreantur.

3. Citationes obvias ac magis necessarias in operis corpore inserui, ut sub oculos lector habeat, quibus fundamentis solidissimis doctrina, quam trado, innitatur.

4. A metodo plurium Theologorum, qui circa quæstiones practicas, aliorum opiniones coacervare contenti, vix suam mentem aperiunt, me

continui; harum enim multiplex enumeratio sine difficultatis resolutione, animos recens Confessariorum ita tenet suspensos et ancipites, ut qua via incedere debeant, vix possint judicare; cui incommodo occurrens, post accuratam meditationem opinionum a melioris notæ Theologis traditarum, eas, quas reperi probabiliores, tenui ac statui, et sic quæstiones de moribus experimento simul et doctorum Magistrorum meorum laboribus edoctus, resolvi.

Porro, cum tam meus, quam vester progressus, *dilectissimi Candidati*, laborum meorum sit terminus, eximiorum Theologorum opiniones, sive contractas, sive etiam uberius explicatas, usurpare, religioni non duxi; plene persuasus, quod qui materias egregie tractatas aliter vellet pertractare pene inevitabili illas perperam tractandi periculo sese committeret; omnium ergo laboribus gratanter et reverenter usus sum; omnibus me debitorem agnosco, etiam adversantibus; in illis tamen citandis parcus fui, ne Lectori fierem importunus.

Hoc ergo qualecumque munusculum, quod ad vos suapte natura non tam currit quam volat, *dilectissimi Candidati*, indulgentes accipite, et si quid minus politum, minusve solidum occurrerit, meæ tenuitati imputantes, ignoscite, et orate pro me, ut delicta mea et ignorantias meas non meminerit Dominus; si quid vero gratum arriserit, Deo adscribite, a quo bona cuncta procedunt, cui sit sempiterna laus et gloria.

TOTIUS
THEOLOGIÆ MORALIS
LUCULENTA AC DILUCIDA ELUCUBRATIO

TRACTATUS PRIMUS
DE ACTIBUS HUMANIS

Hunc Tractatum in duas partimur Dissertationes, quarum prima erit de ACTIBUS HUMANIS secundum se; secunda de conscientia, quæ est regula Actuum humanorum.

DISSERTATIO PRIMA

De Actibus Humanis secundum se.

Nota 1. Cum omnes nostræ actiones fiant propter finem, agemus hic primo de fine; secundo de naturæ; tertio de moralitate Actuum Humanorum.

CAPUT I.

De fine Actuum Humanorum.

Nota 1. Finis definitur: *id cujus gratia aliquid fit.*
Dicitur 1. *id:* id est, bonum aliquod, sive verum sive apparens; cum voluntas non possit amare malum quæ malum.
Dicitur 2. *cujus gratia:* idest, cujus et amore et fruendi desiderio agens operatur.
Dicitur 3. *aliquid fit:* id est, assumitur medium quod ad finis assecutionem inservire posse judicatur: ex quo patet finem esse primam omnium causarum.
1. Dividitur in finem *qui*, *cui*, et *quo*.
Finis *qui* est objectum quod per medie consequi intendimus; unde dicitur etiam finis objectivus.
Finis *cui* est suppositum, cui appetitur finis, *qui*, sic proximo appetitur sanitus, beatitudo.
Finis *quo* est actio qua finis *qui* seu *objectivus* possidetur; sic Deus est finis objectivus hominis, visio beatifica est finis *quo* seu formalis.
2. Dividitur in finem *operis* et finem *operantis*.
Finis *operis* est res illa ad quam opus ex se ordinatur, sic sublevatio pauperis est finis eleemosynæ; vocatur etiam finis *intrinsecus*, quia est idem cum ipso objecto.
Finis *operantis* est ille quem sibi proponit operans; sic finis dantis eleemosynam est aliquando vanitas, aliquando aliquid aliud, vocatur etiam finis *extrinsecus*.
3. Dividitur in finem *ultimum*, et *non ultimum*.
Finis *ultimus* est is qui ita intenditur, ut in eo sistatur.
Finis *non ultimus* est is qui ita intenditur, ut ad ulteriorem finem referatur, sic pharmacum intenditur propter sanitatem; vocatur etiam *finis intermedius*
4. Finis ultimus dividitur in respective ultimum et absolute ultimum, seu ultimatum.
Finis *respective ultimus* est is qui ita intenditur, ut in certo rerum ordine ulterius non referatur.
Finis *ultimatus* est is ad quem omnia referuntur, ipse vero ad aliud referri nequit; talis est solus Deus.
Nota 2. Multa de fine in communi quæ in Philosophia pertractari solent, hic prætermittimus, ut ad ulteriora progrediamur et paucas difficultates resolvamus; 1. de fine ultimo in communi, 2. de beatitudine quæ est verus et ultimus finis hominis; ideo

QUÆSTIO I.

De fine ultimo hominis in communi.

Hic tria quæruntur tribus articulis. 1. An et quot sint effectus finis. 2. An quidquid deliberate vult homo, illud velit propter finem ultimum. 3. An homo possit agere propter plures fines ultimos.

ARTICULUS I.

De effectibus finis.

Nota: Effectus finis, dicuntur actus quibus voluntas tendit in finem; unde
Quæres 1. *Quot et quinam sint effectus finis?*
Resp. Sunt octo, quorum tres, nempe *volitio, intentio, et fruitio* versantur circa finem; et quinque, nempe *consilium, consensus, electio, imperium et usus* versantur circa media conducentia ad finem.
Dices. Imperium non est actus voluntatis, sed intellectus; ergo non est actus finis.
Resp. nego ant. Nam triplex est tantum actus intellectus, apprehensio scilicet, judicium et discursus; atqui imperium non est apprehensio ut patet; nec est judicium aut discursus, nam judicium aut discursus sic exprimuntur: *hoc vel illud est faciendum*, imperium autem sic; *fac hoc:* ergo non est actus intellectus. Restat ergo ut sit actus voluntatis præsupponens actum intellectus proponentis quid agendum vel omittendum sit; unde Div. Th. (1. 2. q. 9.

a. 1. *in corp.*) ait: *voluntas movet alias potentias animæ ad suos actus, utimur autem aliis potentiis cum volumus*.

Inst. 1. Illud est imperare, cujus est leges condere, easque subditis intimare; sed leges condere easque subditis intimare pertinet ad intellectum; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Illius est imperare præsuppositive et secundum quid, cujus est leges condere, *conc. maj.* Illius est imperare efficienter et absoluto, *nego maj.* et similiter ad conseq.

Itaque recte ratio imperat *præsuppositive*, quatenus est lumen quod proponit voluntati quid agendum vel omittendum sit; et *secundum quid*, quatenus voluntatem movet, eamque ordinat tamquam regula cui debet conformari; sed voluntas efficienter movet intellectum, eique absolute imperat opus, v. gr. meditationem; hinc intellectus habet rationem suadentis, et voluntas habet rationem imperantis, ut agatur.

Inst. 2. Saltem consilium est actus intellectus; sed actus intellectus non est effectus finis; ergo consilium non est effectus finis. *Resp. nego min.*

Prob. min. Actus illius potentiæ quæ non movetur a fine, non est effectus finis; atqui intellectus non movetur a fine; ergo actus intellectus non est effectus finis. *Resp. nego min.*

Prob. min. Quod non habet pro objecto bonum, non movetur a fine; finis enim non movet nisi per bonitatem; atqui intellectus non habet pro objecto bonum; ergo.

Resp. dist. maj. Non movetur a fine immediate, *conc. maj.* mediate, id est, mediante imperio voluntatis, *nego maj.* Voluntas itaque bonitate finis delinita imperat intellectui ut media quibus finem assequi possit, inquirat, ipsumque applicat ad ponderanda quæ ex præcogitatis sint ad finem assequendum aptiora, ipsumque acuit ad confutanda quæ a proposito eam avocare possent.

Quæres 2. *Quem ordinem inter se servent hi omnes actus?*

Resp. Servant sequentem:

1. Objecti bonitate voluntati proposita statim exurgit *volitio*, seu amor simplex et complacentia, quæ est *actus elicitus voluntatis respiciens bonum ut in se amabile*, abstrahendo ab ejus possibilitate vel impossibilitate, unde nullum dicit ordinem ad media. Hic actus se solo non sufficit ut agens sibi aliquod bonum actu proponat tamquam finem, quia bonum quod placet, potest considerari ut impossibile, v. gr. regia dignitas respectu plebeii; bonum autem apprehensum ut impossibile non habet rationem finis quantumcumque placeat, cum nihil illius obtinendi causa fiat; unde præter volitionem requiritur

2. *Intentio*, estque *actus elicitus voluntatis efficaciter et absolute tendentis in bonum per media consentanea*. Porro qui efficaciter finem intendit, is statim sollicite inquirit media quibus obtineri possit, quare

3. *Consilium*, seu *deliberatio* sequitur, estque *actus mentis inquirentis media et ponderantis eorum cum fine proportionem*. Hic actus est quidem elicitus ab intellectu, sed ab intentione efficaci voluntatis imperatus ut supra dictum est, et ideo est effectus finis.

Porro monet Habert, consilium hoc non esse quærendum a peccatoribus, quia cum *unusquisque judicet prout affectus est*, juxta effatum, et peccatores circa finem ultimum pessime sint affecti, non aliter quam secundum perversum suum sensum possunt consulere, hinc Eccli. 8. dicitur: *cum fatuis consilium non habeas, non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent*.

4. *Consensus* subsequitur, qui est *actus elicitus voluntatis efficaciter approbantis et acceptantis media ab intellectu ad finem consequendum proposita*.

5. *Electio* succedit, estque *actus elicitus voluntatis, quo ex pluribus mediis per consensum approbatis unum præ alio libere ad finis consecutionem amplectitur*.

6. *Imperium* advenit, estque *actus elicitus voluntatis imperantis usum mediorum, quæ post debitam deliberationem electa sunt*, tamquam ad finem magis idonea.

7. *Usus* procedit qui active sumptus definitur: *actus elicitus voluntatis applicantis seipsam vel alias potentias ad medii electi executionem*; sumptus vero passive est ipsa medii electi executio, estque actus imperans.

8. Demum exurgit *fruitio*, quæ est *actus elicitus voluntatis suaviter quiescentis in boni amati possessione*.

Dixi, *actus voluntatis*: quia illa quies licet sit cessatio motus quo tenditur in finem, non est tamen cessatio ab omni operatione: est enim vitalis actus voluntatis in possessione boni amati et obtenti suaviter conquiescentis.

De his sat conveniunt Theologi, sed aliquæ disputationes de electione et fruitione moventur, quæ ut solvantur, sit

§. I. *De electione*.

Quær. 1. *An possit voluntas e duobus mediis eligere minus idoneum, relicto magis idoneo?*

Resp. *affirm.* Quia in tali casu neutrum medium proponitur ut necessarium, cum utrumque ad finem deducere possit: ergo voluntas quæ est de se libera, potest relicto magis idoneo, minus idoneum eligere; patet experientia, quia videmus infirmos quibus ad sanitatem recuperandam proponuntur duo pharmaca, unum præ alio salubrius, sed acerbius, quotidie eligere minus acerbum, salubriori relicto.

Objicies 1. Voluntas non agit libere nisi ut est rationalis; sed si eligeret medium minus idoneum relicto magis idoneo, non ageret ut est rationalis; ergo voluntas non potest e duobus mediis eligere minus idoneum.

Resp. *dist. maj.* Voluntas non agit libere nisi ut est rationalis, id est, nisi præeunte rationis advertentia et motivo, *conc. maj.* Id est, nisi secundum rectam rationem operando, *nego maj.* et sic distincta minore, *nego conseq.*

Inst. Atqui medium minus bonum in concursu medii melioris, non potest movere voluntatem; ergo voluntas eligens medium minus bonum agit absque motivo.

Prob. ant. Malum qua malum non potest movere voluntatem ad assecutionem; atqui medium minus bonum meliori collatum, est malum; ergo etc.

Resp. *nego min.* Bonitas enim non consistit in indivisibili, unde major bonitas alicujus medii non tollit bonitatem alterius minorem.

Objicies 2. Voluntas non potest eligere medium minus bonum, nisi repudiet medium melius, cognitum ut tale: atqui voluntas non potest repudiare medium melius cognitum ut tale, nam voluntas non repudiat nisi malum; atqui medium melius cognitum ut tale, nec est, nec judicatur malum; ergo.

Resp. *dist. min.* Voluntas medium melius cognitum ut tale non potest repudiare, positive per odium nempe et detestationem, *conc. min.* negative, id est, non amplecti, *nego min.* Voluntas enim quibuslibet positis mediis remanet libera et indifferens; ergo potest

omittere id omne quod sibi proponitur ut bonum privatum, quia nullum bonum privatum ex se voluntatem necessario determinare potest, quod solius boni increati est proprium.

Quæres 2. *Quid requiritur ut electio sit recta et honesta?*

Resp. Requiritur ut medium quod eligitur, sit efficacius et magis idoneum ad finis consecutionem; nam ut electio sit honesta, debet prudenter fieri, cum prudentia sit recta ratio agibilium; atqui ut electio prudenter fiat, debet eligi medium magis idoneum: ergo ut sit honesta, debet eligi medium magis idoneum; quod est verum præsertim in moralibus.

Dices. Consilia Evangelica sunt media magis idonea ad salutem: atqui non peccat contra prudentiam qui ea non eligit; ergo prudentia non præcipit ut medium magis idoneum eligatur.

Resp. dist. maj. Sunt media magis idonea in se et absolute, *conc. maj.* relative ad singulos homines, *nego maj.* sit enim Apostolus (2. *Cor.* 7.) *melius est nubere quam uri*. Dist. etiam minorem, non peccat contra prudentiam qui consilia Evangelica non eligit, cum ad eorum observantiam non est a Deo vocatus, *conc. min.* cum est vocatus, *nego min.*

Itaque quisque attendere debet id ad quod vocatur a Deo, illudque eligere; alias peccat contra prudentiam, si vocationi suæ non respondeat.

Quæres 3. *Utrum posita efficaci et absoluta finis intentione, electio sit libera, cum unicum occurrit medium ad finem obtinendum?*

Resp. Non est libera in se, sed tantum in causa; ratio est quia homo non potest voluntate efficaci velle impossibilia: atqui si posita intentione finis efficaci nollet eligere medium quod est unicum, et sine quo finis obtineri non potest, vellet volontate efficaci aliquid impossibile; ergo non potest homo, supposita intentione efficaci finis, rejicere medium unicum, sed ad illud necessitatur.

Dices. Voluntas ad exercitium necessitari non potest nisi a bono increato; ergo est libera in electione unici medii ad finem.

Resp. dist. ant. Voluntas ad exercitium non potest necessitari, in sensu diviso intentionis efficacis, *conc. ant.* in sensu composito ejusdem, *nego ant.*

Inst. 1. Talis necessitas non potest peti nec a fine, nec a medio, cum utrumque sit finitum; ergo est fictitia.

Resp. nego conseq. Equidem talis necessitas non petitur a fine vel medio solitarie spectatis, sed petitur ex necessaria connexione medii illius cum fine efficaciter intento, quia ita non potest intendi absque efficaci volitione medii absolute necessarii.

Inst. 2. Ergo reus non peccat, qui vitæ conservationem efficaciter intendens, nec valens illam aliter conservare quam perjurio, pejerat: falsum consequens.

Resp. nego sequelam maj. Quia perjurium est liberum in causa, nempe in intentione conservationis vitæ quam potuit omittere; libertas autem in causa sufficit ad meritum vel demeritum.

§. II. *De Fruitione.*

Quær. 1. *In quo actu consistat fruitio proprie dicta?*

Nota. Ad fruendum aliqua re hæc tria esse necessaria, amare, possidere, et gaudere seu delectari: nam si quis amat et nullo modo possidet, desiderat, sed non fruitur re quam diligit; similiter qui amat et possidet aliquid, et de ejus possessione non delectatur, illo non fruitur; quæritur ergo in quonam ex his tribus formaliter et essentialiter consistat fruitio, pro cujus solutione.

Resp. Fruitio proprie nec est amor, nec possessio, sed est delectatio ex amore et præsentia rei amatæ causata. Ratio est, quia ut ait D. Thom. (1. 2. q. 11. *art.* 1. *in corp.*) *fruitio et fructus ad idem pertinere videntur, et unum ex altero derivari;* ergo sicut fructus est id quod ab arbore ultimo expectatur et cum quadam dulcedine percipitur; ita fruitio est quid ultimum quod in re expectamus, et quod cum quadam suavitate percipimus; atqui delectatio est ultimum quod in re expectamus; prius siquidem est quod rem amemus, postea quod illam consequamur, et tandem in ejus possessione quiescamus et delectemur; ergo fruitio consistit essentialiter in delectatione.

Dices 1. D. Aug. (*Lib.* 1. *de doctrina Christiana*) ait: *frui, est amore inhærere alicui rei propter se ipsam.* Ergo fruitio consistit in amore.

Resp. dist. conseq. Consistit in amore causaliter, *conc.* formaliter, *nego conseq.* Aug. enim loquitur in sensu causali non formali; amor autem est causa delectationis in qua fruitio consistit; unde idem Aug. (*L.* 10. *de Trin. c.* 11.) ait: *frui est cum gaudio uti.*

Quæres 2. *An fruitio sit semper circa finem?*

Resp. affirm. Nam fruitio est semper circa illud quod per se est appetibile: atqui solus finis est per se appetibilis; ergo.

Dices. Fruitio est æque circa media ac circa finem: quod sic probo: actus virtutum sunt media ad ultimum finem; atqui justus prudenter fruitur et conquiescit in actibus virtutum; ergo fruitio est æque circa media ac circa finem.

Resp. nego ant. Ad prob. *dist. maj.* Actus virtutum sunt media non pura, *conc. maj.* sunt media pura, *nego maj.* sunt enim media simul et fines, quibus licitum est frui.

Itaque duplex est medium, purum scilicet et non purum.

Medium purum, est res quæ per se nullatenus appetibilis est: talia sunt omnia quæ naturam rationalem nec perficere, nec meliorem reddere possunt, ut sunt omnia temporalia, nempe fama, honor, divitiæ, quibus duntaxat uti licet, nullatenus frui.

Medium non purum, est res quæ licet ad finem ulteriorem conducat (sub quo respectu habet rationem medii) per se tamen appetibilis est; et sub hoc respectu habet rationem finis intermedii.

Porro actus virtutum sunt media non pura, quibus uti licet tanquam mediis juxta illud (*Matth.* 19.) *si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Et frui seu delectari tanquam fine, ut docet Regius Psaltes (*Ps.* 18.) his verbis: *Judicia Domini vera .... desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum.*

ARTICULUS II.

An quidquid deliberate vult homo, illud velit propter finem ultimum?

Nota 1. Ultimum finem dupliciter considerari posse; 1. *Confuse* et sub ratione communi, quomodo spectatur ab iis qui hoc unum sciunt quod felices esse velint, nec satis sciunt, an in divitiis, honoribus, etc. felicitatem reperturi sint.

2. *Distincte et determinate*, ut si quis rem determinatam, v. g. Deum, vel divitias sibi proponat tanquam summum bonum, et ad illud assequendum tendat.

Nota 2. Humanam voluntatem dupliciter ferri in finem ultimum.

1. *Explicite*, dum quis v. g. eleemosynam dat expresso retributionis æternæ intuitu.

2. *Implicite et virtualiter*, dum quis operatur, nihil de beatitudine, sed de sola appetitus sui expletione cogitans. His præmissis,

Dico. *Quidquid homo deliberate vult, illud vult implicite saltem et virtualiter, propter ultimum finem confuse et in communi spectatum, non autem spectatum in particulari et determinate.*

Prob. 1. *pars.* Ille in omnibus actibus deliberatis agit propter finem ultimum, seu beatitudinem, qui semper operatur ut bene sibi sit; atqui homo semper operatur ut bene sibi sit; ergo etc.

Prob. min. Ille semper operatur ut bene sibi sit, qui nihil vult nisi quatenus bonum sibi; atqui homo nihil vult nisi quatenus bonum sibi: alioquin posset velle malum qua malum sibi, quod est impossibile, cum malum qua malum nihil habeat quod voluntatem illicere possit; ergo homo semper operatur ut bene sibi sit.

Hinc D. August. (*Lib.* 13. *de Trin. c.* 5.) ait: *Verum est quod omnes homines esse beati velint, idque unum ardentissimo amore appetant, et propter hoc cætera quæcumque appetant.*

Prob. 2. *pars:* Finis ultimus determinate sumptus est ipse Deus, in quo solo sita est beatitudo nostra: atqui quidquid deliberate vult homo, illud non vult propter Deum, quia plura vult quibus se avertit a Deo, et convertit ad creaturam; ergo quidquid deliberate vult homo, illud non semper vult propter finem ultimum in particulari et determinate spectatum.

Objicies 1. Nihil volitum quin præcognitum; atqui homo inter agendum plerumque de fine ultimo non cogitat; ergo plerumque ipsum non appetit.

Resp. dist. maj. Nihil volitum expresse quin præcognitum, *conc. maj.* nihil volitum confuse et sub ratione communi, quin præcognitum, *nego maj.* et concessa minor *dist. conseq.* Ergo homo plerumque non appetit finem ultimum, expresse et in particulari, *conc.* confuse et sub ratione communi, *nego conseq.* ad hoc autem sufficit quod homo in omnibus actibus suis deliberatis quodammodo sibi satisfacere quærat, quod est quidpiam ad beatitudinem spectans, et quasi ejus effluvium.

Inst. Si omnis actio humana tendat in beatitudinem in communi, nulla dabitur actio humana otiosa, falsum conseq. *Resp. nego sequel. major.*

Prob. sequel. maj. Actio otiosa illa dicitur quæ ad nullum finem ordinatur: at si omnis actio humana respiciat beatitudinem in communi, nulla erit quæ ad aliquem finem non ordinetur; ergo nulla erit otiosa.

Resp. dist. maj. Actio otiosa illa dicitur quæ ad nullum finem in particulari ordinatur, *conc. maj.* quæ ad nullum finem spectatum in communi, *nego maj.* et sic distincta min. *nego conseq.* Itaque ideo actio dicitur otiosa quod careat fine aliquo particulari et intermedio ab operante intento.

Objicies 2. Justus vult aliquando peccatum veniale; atqui non vult illud propter ultimum finem; non enim illud vult propter Deum ad quem ordinari non potest; nec propter creaturam; alias peccaret mortaliter ponendo finem ultimum in creatura; ergo id omne quod vult homo, non illud vult propter finem ultimum.

Resp. dist. min. Non illud vult propter finem ultimum determinate et in particulari sumptum, *conc. min.* confuse et in communi sumptum, *nego min.* Itaque appetere finem ultimum in communi nihil aliud est quam velle esse beatum, porro ex D. Aug. (*in Ps.* 118.) *beatum esse, tam magnum est bonum, ut hoc et boni velint et mali.* Dum enim peccant, id unum quærunt ut fiant beati; ergo quilibet homo hoc sensu appetit finem ultimum confuse et indistincte.

Objicies 3. Voluntas hominis est libera; ergo potest quædam velle, et eadem nolle propter finem ultimum.

Resp. dist. ant. Voluntas est libera quoad exercitium, *conc. ant.* quoad specificationem, *subdisting.* respectu finium particularium, verbi gratia, Dei vel creaturæ, in quibus ultimum finem constituere potest, *conc.* respectu finis ultimi generaliter apprehensi, *nego ant.* Unde nihil potest velle, nisi referatur saltem implicite ad beatitudinem in communi.

ARTICULUS III.

Utrum homo possit simul intendere plures fines ultimos?

Nota. Finis ultimus alius est adæquatus, alius inadæquatus.

Finis adæquatus est is, qui totus et seorsim ab alio, sufficienter movet ad agendum, ut divitiæ respectu avari tantum.

Finis inadæquatus est ille, qui simul cum alio fine voluntatem movet ad agendum: sic respectu avari simul et ambitiosi, divitiæ et honores sunt duo fines ultimi inadæquati; his notatis

Dico, homo non potest agere simul et semel propter plures fines ultimos adæquatos et totales.

Probat. 1. ratione D. Th. (1. 2. *q.* 1. *a.* 5. *in arg. sed contra est.*) ultimus finis adæquatus et totalis debet totaliter dominari voluntati: sed implicat duos esse fines qui totaliter voluntati dominentur, juxta illud Christi (Matth. 7) *nemo potest duobus dominis servire;* ergo repugnat dari plures ultimos fines totales et adæquatos.

Prob 2. De ratione finis simpliciter ultimi totalis et adæquati est, quod omnia ad ipsum, ipse vero ad aliud non referatur; atqui repugnat simul dari duo ultima hujusmodi: nam vel unum ordinaretur ad aliud, vel non; si ordinaretur, jam esset bonum subordinatum, non ultimus finis; si non ordinaretur ad aliud, istud jam non esset finis ultimus, utpote non subjiciens omnia suæ ordinationi: ergo repugnat duplex ultimus finis simpliciter et adæquatus.

Dices 1. Gentiles sibi proponebant plures Deos; ergo et plures fines ultimos.

Resp. dist. conseq. Ergo sibi proponebant plures fines ultimos partiales et inadæquatos, *conc.* totales et adæquatos, *nego conseq.*

Itaque Gentiles rationem ultimi finis inter suos deos confictos dividebant, et unum pro uno bono largiendo, alium pro alio colebant, v. g. Martem pro re militari, Apollinem pro scientia, Venerem pro fœcunditate, etc. et ideo omnes dii distributive sumpti, erant eorum finis inadæquatus, et collectio deorum erat finis adæquatus et totalis.

Dices 2. Idem homo potest intendere simul diversa peccata mortalia inter se disparata, v. g. furtum, fornicationem, superbiam etc. in quibus finem suum ultimum, saltem interpretative constituat; ergo plures fines simpliciter ultimos saltem interpretative potest habere.

Resp. nego conseq. Finis enim ultimus peccantis mortaliter est propria sua delectatio, quæ in omnibus peccatis etiam disparatis una semper et eadem est; ergo semper unum et eundem finem ultimum intendit. Illa vero creatura, propter quam peccat mortaliter, est duntaxat finis proximus ad quem tendit, et a quo ejus actus specificatur, unde licet illa possit esse multiplex, non tamen propterea potest habere plures fines ultimos simpliciter adæquatos. Solutio est D. Th. (*in* 4. *dist.* 42. *q.* 2. *a.* 1.)

Inst. Voluntas ex hoc quod constituit suum ultimum finem in aliquo, non amittit suam libertatem: ergo postquam constituit aliquis suum finem in aliquo, puta voluptate, potest simul constituere suum finem in alio, puta divitiis.

Resp. nego conseq. Cum D. Th. (1. 2. *q.* 1. *a.* 5. *ad* 3.) dicente: *quod potestas voluntatis non habet ut faciat opposita esse simul, quod contingeret, si tenderet in plura disparata, sicut in ultimos fines.*

QUÆSTIO II.

De vera hominis beatitudine.

Nota 1. Beatitudo alia est viæ, alia patriæ.

Beatitudo viæ est *Status bonorum aggregatione dotatus, sed non plene perfectus.*

Beatitudo patriæ definitur: *Status omnium bonorum aggregatione perfectus.*

Dicitur 1. *Status,* id est vitæ conditio stabilis: beatitudo enim inamissibilis est æterna; juxta illud, *Justi in perpetuum vivent (Sap 5. vers. 19.).*

Dicitur 2. *Omnium bonorum etc.* id est, summi boni quod dicitur *omne bonum, Exodi* 33.

Nota 2. Beatitudo alia est objectiva, alia formalis.

Beatitudo *objectiva* est objectum, cujus possessione satiatur appetitus hominis.

Beatitudo *formalis* est actio, qua cum summo voluptatis sensu possidetur objectum beatitudinis: his præmissis agemus

1. De beatitudine objectiva; 2. De beatitudine formali; 3. De dotibus animæ beatæ; 4. De dotibus corporis beati.

ARTICULUS I.

De beatitudine hominis objectiva.

Dico: beatitudo objectiva hominis, sive in via, sive in patria est solus Deus.

Prob. 1. *ex Script.* dicente (*Jo.* 17.) *Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum, et quem misisti Jesum Christum:* unde D. Aug. (*l.* 19. *de Civ. Dei c.* 26.) asserit: *ut vita carnis anima est, ita vita beata hominis Deus est.*

Prob. 2. *ratione:* In eo solo posita est beatitudo hominis, quod solum potest hominis animam ita satiare, ut nihil amplius ipsi desiderandum supersit; atqui solus Deus est talis, juxta illud D. Aug. (*l.* 1. *Conf. c.* 1.) *Fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum donec requiescat in te.* Ergo in solo Deo posita est hominis beatitudo objectiva.

Prob. min. Anima hominis non potest satiari, quin perfecte satietur utraque ejus potentia, intellectus scilicet et voluntas; atqui solus Deus potest intellectum hominis satiare, quantum ad cognitionem veri; et voluntatem ejus, quantum ad fruitionem boni; ergo solus Deus potest animam hominis ita satiare, ut nihil ipsi desiderandum supersit.

Prob. min. Nam objectum intellectus est universale verum, et objectum voluntatis est universale bonum; atqui verum et bonum universale in solo Deo reperitur, non vero in aliqua creatura quæ solum habet veritatem et bonitatem participatam et ordinatam ad ipsum Deum; ergo solus Deus potest appetitum hominis satiare, quantum ad cognitionem veri et fruitionem boni; ergo solus Deus est beatitudo hominis objectiva.

Hinc sequitur res terrenas, nimirum divitias, honores, voluptates, scientias etc. animam occupare posse, nullatenus satiare.

Objicies 1. Bona creata appetitum hominis satiare possunt; ergo possunt esse beatitudo hominis objective: ergo non solus Deus. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Appetitus finitus potest satiari per finiti boni possessionem; atqui appetitus hominis est finitus; ergo.

Resp. dist. maj. Appetitus finitus tam intrinsece quam extrinsece potest etc. *conc. maj.* Appetitus finitus intrinsece et finitus extrinsece et objective, *nego maj.* atqui hominis appetitus est finitus intrinsece et quoad entitatem, *conced. minor.* extrinsece et objective, *nego minor.* versatur enim circa omnem veritatem et omne bonum, sive circa verum et bonum infinitum, unde *nego consequentiam.*

Inst. 1. Atqui appetitus hominis non est infinitus objective; ergo.

Prob. sub. Ille appetitus qui non potest versari circa objectum infinitum, non est infinitus objective; atqui appetitus hominis non potest versari circa objectum infinitum; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. minor. Appetitus hominis *non* potest possidere objectum infinitum; ergo non potest circa illud versari.

Resp. dist. ant. Appetitus hominis non potest possidere objectum infinitum possessione civili, *conc. ant.* possessione naturali et physica, *nego ant.*

Possessio civilis est detentio rei quoad dominium directum.

Possessio naturalis est gratissima creatæ mentis cum summo suo bono conjunctio; atqui mens humana sic cum Deo potest conjungi; ergo.

Inst. 2. Ut possemus Deum possidere possessione naturali, et physica, deberet esse quædam proportio inter facultatem quæ possidet, et objectum quod possidetur: atqui Deum inter et facultatem creatam hominis nulla est proportio; ergo.

Resp. dist. minor. Nulla est proportio entitatis, *conc. min.* habitudinis, *nego min.*

Proportio entitatis est similitudo in natura, qualis est inter duos oculos.

Proportio habitudinis est relatio essentialis unius ad aliud, qualis est inter oculum et colores; atqui inter Deum et mentem humanam est relatio essentialis, cum mens humana cognoscere possit et amare; Deus vero cognosci et amari; ergo inter utrumque est proportio habitudinis.

Inst. 3. Mens humana non potest attingere objectum infinitum; ergo inter Deum et mentem humanam nulla est proportio habitudinis.

Resp. dist. ant. Non potest attingere objectum infinitum, infinito modo, *conc. anteced.* finito modo, *nego ant.* finita enim actione mens humana versatur circa Deum, alias solus Deus seipsum cognosceret.

Instab. 4. Atqui mens humana non potest attingere objectum infinitum, vel si illud attingat, attingit modo finito; ergo nulla solutio. *Resp. nego anteced.*

Prob. ant. Facultas quæ objectum infinitum exigit, non exigit illud nisi ut plene satietur: atqui plene satiari non potest, nisi objectum infinitum attingat modo infinito; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Ideo ex nobis facultas, seu appetitus satiari non potest per bona creata, quia post cujuslibet boni creati adeptionem semper superest aliquid quod voluntas appetere possit, nempe bonum infinitum; atqui si voluntas exigat objectum infinitum, et illud non nisi modo finito attingat, supererit etiam aliquid quod voluntas appetere possit, nempe idem objectum perfectiori modo cognoscibile; ergo non satiabitur voluntas, nisi etc.

Resp. nego minor. Quia etsi appetitus finitus exigat objectum infinitum, non tamen exigit eidem uni-

ri, nisi quantum potest; atqui non potest ei uniri nisi finito modo; ergo nihil amplius exigit, et consequenter perfecte satiatur.

Objicies 2. Deus naturali instinctu non expetitur, ergo non est summum hominis bonum. *Respond. nego ant.*

Prob. ant. Quod viribus naturæ non possumus obtinere, naturali desiderio non expetimus; atqui naturæ viribus Deum obtinere non possumus; ergo.

Resp. nego major. Ut enim aliquid naturali instinctu appetamus, satis est quod sit summum nostrum bonum, et voluntatem nostram ad se rapiat, quocumque modo illud assequi valeamus.

Inst. Appetitus naturalis non est homini concessus ad rem impossibilem; ergo naturali desiderio non expetimus id quod naturæ viribus consequi non possumus.

Resp. dist. ant. Non est concessus ad rem omnimode impossibilem, *conc. ant.* ad rem impossibilem tantummodo naturæ viribus, *nego ant.* Quamvis ergo naturæ viribus æternam felicitatem assequi non valeamus, non tamen dici potest absolute impossibilis, siquidem ejus per gratiam adipiscendæ sumus naturaliter capaces.

Resolves, hominem teneri singula sua opera ad Deum tamquam ad suum ultimum finem, et objectum suæ beatitudinis determinatum referre, non quidem actuali intentione, cujus non est capax, sed virtuali: docente Apostolo (*ad Col.* 3.): *Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi facite.*

ARTICULUS II.

De Beatitudine formali hominis.

Quæstio procedit de beatitudine formali tum viæ, tum patriæ.

§. I. *De beatitudine formali viæ.*

Quær. 1. *Utrum in præsenti vita sit aliqua beatitudo?*

Resp. 1. Non datur perfecte; nam is non potest esse perfecte beatus, qui repletus est miseriis; atqui ex Job 14. *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis*; ergo etc.

Resp. 2. Datur in præsenti statu aliqua beatitudo inchoata et imperfecta. Nam qui summum bonum imperfecte possidet, ille est imperfecte beatus; atqui homo in præsenti vitæ statu summum bonum imperfecte possidere potest, nam *qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo,* ait D. Jo. (1. *Jo.* 4.); ergo potest esse imperfecte beatus, unde Scriptura dicit, *beati immaculati in via (Ps.* 118.*)*, et *beatus vir qui timet Dominum (Ps.* 111.*)*.

Quæres 2. *In quo consistit præsentis vitæ beatitudo formalis?*

Resp. Consistit in Dei amore; nam in eo consistit hujus vitæ beatitudo, per quod Deo unimur, ipsumque possidemus; atqui unimur Deo, ipsumque possidemus per solum amorem, juxta illud, *qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo (*1. *Jo.* 4.*)*. Ergo præsentis vitæ beatitudo consistit in amore.

Dices 1. Fides Deum immediatius attingit quam charitas; ergo in fide sita est hujus vitæ beatitudo.

Resp. nego ant. Nam fides versatur quidem circa Deum bonum summum, sed quatenus est absens, charitas vero circa Deum præsentem versatur, *qui enim manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.* Ergo immediatius et perfectius Deum attingit quam fides quæ destituta charitate, est plane informis, reperiturque in peccatoribus, quos nemo dixerit beatos.

Inst. Fides prior est charitate, ergo immediatius Deum attingit, quam charitas.

Resp. nego conseq. Non enim a prioritate operationis, sed ab ejus dignitate et perfectione desumitur possessio Dei, actus autem charitatis actu fidei perfectior est dicente Apost. (1. *Cor.* 13.) *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc, major autem horum est charitas.*

Dices 2. A sanctis Patribus beatitudo hujus vitæ consistit in contemplatione; ergo non in amore.

Resp. dist. ant. Consistit in contemplatione speculativa et informi, *nego ant.* affectiva et formata charitate, *conc. ant.* *Hæc est ultima perfectio activæ vitæ,* ait D. Th. (2. 2. *q.* 180. *a.* 7. *ad* 1.) *ut scilicet non solum divina veritas videatur, sed etiam ut ametur.*

§. II. *De Beatitudine formali patriæ.*

Nota. Circa essentiam beatitudinis formalis multiplex est sententia.

Prima est Hugonis Victorini, qui docuit hominem beatificari per visionem Dei increatam ipsi unitam; quæ sententia est falsa; nam beatitudo formalis est operatio vitalis qua beatus in actu 2. vivit, juxta illud (*Jo.* 17.): *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum, etc.* Atqui visio Dei increata non est operatio vitalis hominis beati, cum sit ipsi extrinseca, et omnis operatio hominis sit creata et finita. Ergo, etc.

Secunda est Henrici Gandavensis, qui docuit beatitudinem consistere in illapsu speciali Dei in essentiam animæ, quo anima substantialiter deificetur, et quodammodo in Deum transformetur sicut ferrum candens in ignem; verum hæc opinio rejicitur ab omnibus aliis; nam operatio illa in qua beatitudo formalis consistit, est actus vitalis, procedens a principio intrinseco et virtuali; atqui illapsus Dei in substantiam animæ non est actus vitalis hominis, cum sit actus solius Dei; ergo etc.

Nec dicas de ratione præmii esse, quod procedat a solo præmiante; hoc enim verum est de præmio objectivo, id est de re quæ datur in præmium; falsum autem de præmio formali, id est de possessione præmii; hæc enim cum sit actio nostra, debet effective a nobis procedere.

Tertia sententia est cæterorum Theologorum, qui beatitudinem formalem reponunt in operatione animæ; verum cum triplex sit talis operatio, inter se quoque hi dividuntur.

Thomistæ enim eam reponunt in visione Dei intuitiva, quæ est *cognitio qua Deus videtur facie ad faciem ut in se est.*

Scotistæ eam reponunt in solo amore fruitivo, qui est, *ille quo summo bono tamquam præsenti et possesso adhæremus.*

Bonaventuristæ eam reponunt in visione simul et amore.

Plurimi tandem in gaudio beatifico, quod est *intimus ac suavissimus creatæ mentis sensus, quo mens adeo sibi conscia est se bene esse, ut nihil ultra expetat.* Cum quibus

Dico: *beatitudo formalis essentialiter consistit in summo gaudio, quo beati de Deo viso et amato perfunduntur.*

Prob. 1. ex Script. et Patribus, ex quibus licet nihil colligi possit quo præsens controversia dirimatur, ut ipse fatetur Gonet Thomista, tamen in nostram propendunt sententiam; dicitur enim Matth. 25. *intra in gaudium domini tui.* Et Ps. 35. *Torrente voluptatis*

potabis eos. Unde D. Aug. (*L.* 10. *Conf. c.* 2.) ait: *Beata vita est gaudium de veritate*.

Nec dicas cum adversariis, gaudium esse beatitudinem integralem, non vero formalem, nam D. Doctor asserit beatitudinem esse solum gaudium. *Domine*, inquit (*L.* 10. *Conf. c.* 23.), *Ipsa est vita beata gaudere de te, ad te, propter te; ipsa est non altera*.

Prob. 2. Beatitudo formalis est status beati, quo in summo bono clare viso et amato tamquam in suo fine ultimo omnimode satiatus, suavissime conquiescit; atqui talis status formaliter habetur per gaudium, cum gaudium nihil aliud sit quam suavissimus ille sensus, quo posito mens ita contenta est ut nihil amplius appetat, sed in ipso conquiescat; ergo in summo illo gaudio formaliter consistit beatitudo.

Objicies 1. In eo quod solum est proprietas beatitudinis, non consistit formaliter beatitudo; atqui gaudium est solum proprietas beatitudinis; ergo etc. *Resp. nego min.* Quod ex visione et amore fluit, est tantum proprietas beatitudinis; atqui gaudium ex visione et amore fluit; ergo.

Resp. nego min. Equidem visio et amor sunt veluti conditio sine qua beati non gauderent; sed non sunt principium essentiale a quo fluat gaudium, cum illa ex natura sua non producant gaudium, sed ex eo solum producitur quod beatus conscientiam habeat, se nihil amplius habere expetendum.

Prob. min. Illud fluit ab amore et visione, quod positis amore et visione, supponit beatitudinem essentialiter completam; atqui gaudium, positis visione et amore, supponit beatitudinem essentialiter completam; ergo etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Illud supponit beatitudinem essentialiter completam, quod supponit possessionem Dei adæquatam; atqui gaudium, positis visione et amore, supponit possessionem Dei adæquatam; ergo.

Resp. nego maj. Nam possessio Dei est quasi materia beatitudinis, gaudium vero quod ex illa possessione percipitur, est quasi ejus forma; atqui res non potest in suo esse formali constitui nisi per ejus formam; sic v. g. Avarus quantumvis ingentes divitias possideat, non intelligetur beatus nisi intelligatur degustare pecuniæ suæ voluptatem; ergo beatitudo formalis non potest concipi in possessione Dei nisi ei addatur intimus ille et suavissimus voluptatis lætitiæ sensus.

Inst. 1. Miseria damnatorum formaliter consistit in privatione Dei ab ipsis nec visi nec amati; ergo a pari beatitudo formaliter consistit in possessione Dei. *Resp. nego ant.* Nam miseria damnatorum non consistit præcise in tali privatione Dei, sed insuper requiritur tristitia ex illa privatione orta: sic Martyres qui non erant tristes, imo qui superabundabant gaudio, non erant miseri: ergo a contrario formaliter beati non sunt qui de bono possesso non gaudent.

Inst. 2. Amor est forma beatitudinis, ergo non gaudium. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Amor est summi boni fruitio; atqui fruitio est beatitudinis forma; ergo.

Resp. nego maj. Amor enim est solum actus quo amatur summum bonum; fruitio vero est ipsum gaudium, seu suavis animæ voluptas resultans ex summi boni possessione per visionem et amorem, fruitio enim est actus voluntatis suaviter in boni amati possessione quiescentis.

Inst. 3. Ergo amor fruitivus est forma beatitudinis. *Resp. dist. illatum:* Amor fruitivus præcise quatenus est amor, est forma beatitudinis, *nego*; quatenus est fruitio, *conc.* fruitio enim idem est ac ipsum gaudium.

Objicies 2. Cum Thomistis: beatitudo formalis consistit in visione intuitiva; ergo non in gaudio.

Prob. ant. Beatitudo formalis consistit in eo quod satiat appetitum hominis: atqui talis est visio, dicente Scriptura (*Ps.* 16.) *Satiabor cum apparuerit gloria tua*; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Beatitudo consistit in eo quod satiat appetitum hominis formaliter, *conc. maj.* præsuppositive, *nego maj.* atqui visio satiat appetitum hominis præsuppositive, *conc. min.* formaliter, *nego min.* Itaque beatitudo formalis præsupponit visionem eo fere modo quo species præsupponit genus quod contrahit et determinat; sed quemadmodum genus non constituit ram formaliter, ita nec visio constituit beatitudinem formaliter.

Instab. 1. Beatitudo formalis in eo consistit quod constituit vitam æternam: atqui visio constituit vitam æternam, dicente Christo (*Jo.* 17.) *Hæc est vita æterna ut cognoscant te Deum etc.* ergo etc.

Resp. dist. maj. Quod constituit vitam æternam formaliter, *conc. maj.* præsuppositive, et causaliter, *nego maj.* et sic ad minorem. Nec aliter intelligi debet textus citatus.

Inst. 2. Beatitudo sita est in operatione hominis præstantissima; atqui cognitio est operatio hominis præstantissima; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Beatitudo sita est in operatione hominis præstantissima in genere plenæ appetitus satietatis, *conc. maj.* in genere entis, *nego maj.* atqui cognitio est operatio præstantissima in genere entis, *conc. min.* in genere appetitus satietatis, *nego min.* talis est sola voluptas quam mens percipit ex Dei possessione.

Inst. 3. Illa operatio est præstantissima, quæ est quid primum in re; atqui visio est quid primum in beatitudine, est enim prior tum amore, tum gaudio; ergo etc.

Resp. nego maj. Essentia enim beatitudinis (sicut præstantia operationis beatificæ), non desumitur ab illa naturæ prioritate, sed a perfecta appetitus quietatione quæ habetur formaliter per solum intimum sensum, qua beatus ita sibi conscius est se esse bene, ut nihil amplius appetendum habeat.

Inst. 4. Sublata visione tollitur beatitudo; ergo essentia beatitudinis consistit in visione.

Resp. Retorqueo: Sublata animalitate tollitur homo, ergo essentia hominis consistit in animalitate. Ratio est quia sublata parte, tollitur totum; inde itaque sequitur tantum visionem præsupponi ad beatitudinem formalem; verum inde non sequitur ipsam esse beatitudinem formalem.

ARTICULUS III.

De Dotibus animæ beatæ.

Nota. Dotes animæ beatæ sunt tres, nempe inamissibilitas gloriæ; impeccabilitas; et modus quo Deum diligit, circa quas

Quæres 1. *An beatitudo sit inamissibilis?*

Resp. affirm. Nam beatitudo est status omnium honorum aggregatione perfectus; atqui si non esset perpetua et inamissibilis, non esset talis status, quia cum timore possideretur; ergo etc. hinc scriptum est: (*Sap.* 5.) *Justi in perpetuum vivent*, et (*Matth.* 25.) *ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam*.

Quæres 2. *An beati sint impeccabiles?*

Resp. Sunt impeccabiles, et quidem ab intrinseco,

Prob. 1. *pars*. Summa miseria non est compatibilis cum summa et eterna gloria; atqui peccatum

est summa miseria, beatitudo est summa et æterna gloria; ergo simul non possunt esse in eodem subjecto; ergo beati sunt impeccabiles.

Prob. 2. pars. Beatitudo necessario includit amorem beatificum; atqui peccatum cum amore beatifico compati non potest ex ipsa natura status gloriosi beatorum; nam peccatum est aversio a Deo, amor vero beatificus est intima unio cum Deo; atqui repugnat aliquem esse simul aversum a Deo, et cum Deo intime unitum; ergo beati sunt impeccabiles ab intrinseco.

Dices. Peccatum veniale non est aversio a Deo; ergo cum amore beatifico potest conjungi.

Resp. nego conseq. Etsi enim peccatum veniale non *avertat* a Deo ut ultimo fine, *divertit* tamen ab ipso; sed cum amore beatifico est incompossibilis nedum aversio a Deo, sed etiam diversio; cum enim amor beatificus sit continuus et nunquam interruptus, omnia quæ beatus diligit, refert et ordinat in divinam bonitatem in ultimum finem; ergo cum illo nedum aversio, sed nec etiam diversio a Deo, compossibilis est.

Quæres 5. *An beati libere ament Deum.*

Resp. negat. Sed illum amant necessario tum necessitate specificationis, ita ut non possint ipsum odisse; tum necessitate exercitii, ita ut non possint ab ejus amore cessare.

Prima pars a nemine negatur: cum enim in Deo clare viso nulla apparere possit ratio mali, nullo pacto voluntas quæ est appetitus boni, ipsum odio potest habere; ideo

Prob. secunda pars. Contra Scotistas; voluntas cum sit appetitus rationalis, non potest cessare ab aliquo actu, nisi in illo intellectus concipiat aliquam rationem mali, vel in ejus cessatione aliquam rationem majoris boni: atqui neutrum horum potest judicare beatus de amore Dei, *non primum*, si enim posset beatus concipere rationem mali in exercitio amoris Dei, vel esset defatigatio, vel fastidium: atqui nulla est defatigatio in exercitio amoris Dei, cum non dependeat ab organo corporeo; nullum etiam fastidium, cum talis actus infinitæ sit suavitatis et dulcedinis; ergo etc. *non etiam secundum*: nullum enim est majus bonum intima cum Deo conjunctione; atqui beatus concipit se per exercitium amoris intime conjungi cum Deo; ergo etc.

Dices. Charitas viæ et charitas patriæ sunt ejusdem speciei; atqui tamen charitas viæ non est necessaria quoad exercitium; ergo nec charitas patriæ.

Resp. dist. maj. Sunt ejusdem speciei et habent diversum modum operandi, *conc. maj.* et habent eundem modum operandi, *nego maj.* Modus itaque operandi charitatis sequitur principium quo regulatur: atqui charitas patriæ regulatur per lumen gloriæ et claram visionem, qua Deum ut summum bonum necessario proponunt; ergo ut necessario diligendum: e contra charitas viæ regulatur per fidem et cognitionem obscuram, quæ non repræsentat Deum clare ut est in se; ergo non ut necessario diligendum.

Inst. Omnis actus potentiæ liberæ, est liber; sed voluntas est potentia libera: ergo amor beatus est liber saltem quoad exercitium.

Resp. dist. maj. Est liber quoad bonum commutabile, *conc. maj.* quoad bonum incommutabile et infinitum, *subdist.* per speciem visum, ut videtur per fidem in via, *conc.* visum clare ut est in se, *nego maj.* Circa illud enim sic clare visum voluntas non gaudet nisi libertate coactionis, quia in suis actibus vim pati non potest.

ARTICULUS IV.

De Dotibus corporis beati.

Nota. Cum dotes corporis beati supponant resurrectionem, ideo agemus 1. contra Saducæos, (*Matth.* 12.) de resurrectione corporum; 2. de dotibus corporum beatorum.

Dico 1. Futura est omnium hominum resurrectio.

Prob. 1. ex Script. Job 19. *Scio quod redemptor meus vivit et in novissimo die de terra surrecturus sum; et rursum circumdabor pelle mea etc.* et ex Apost. dicente: (1. *Cor.* 15.) *canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti.*

Prob. 2. Ex fidei nostræ symbolis Apostolico et Constantinopolitano expresse confitentibus corporum resurrectionem, *Credo carnis resurrectionem; expecto resurrectionem mortuorum etc.*

Objicies 1. Eccl. 3. dicitur: *unus interitus est hominis et jumentorum, et æqua utriusque conditio;* atqui jumenta non resurgunt; ergo nec homo.

Resp. dist. textum. Est æqua utriusque conditio ex parte miseriarum hujus vitæ, potissimumque mortis, quæ cumulus est miseriarum, *conc.* ex omni parte, *nego*. Hic est verus Eccl. sensus.

Instab. 1. Job dicitur: *Homo cum dormierit, non resurget donec atteratur cœlum:* sed cœlum nunquam atteretur; ergo etc.

Resp. dist. min. Nunquam cœlum atteretur, quoad substantiam, *conc.* quantum ad effectus virtutis per quam movet ad generationem et corruptionem inferiorum, *nego*. Hoc enim sensu Apost. (1. *Cor.* 7.) ait: *præterit figura hujus mundi.*

Inst. 2. Ps. 1. dicitur, *non resurgent impii in judicio:* ergo saltem resurrectio non erit omnium.

Resp. nego conseq. Sensus enim textus est impios non ad judicium, sed ad pœnam resurrecturos; vel *dicendum* cum D. Th. (*in supp. quæst.* 75. *art.* 2. *ad* 2.) *quod Psalmista loquitur de spirituali resurrectione, quia impii non resurgent in judicio discussionis conscientiæ,* quo boni seipsos dijudicant, ut non judicentur.

Instab. 4. Per resurrectionem hominis conformantur Christo resurgenti, juxta Apostolum dicentem; *quod si Christus resurrexit, et nos resurgemus.* Atqui peccatores non possunt conformari Christo resurgenti; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Illi possunt conformari Christo resurgenti, qui portaverunt imaginem Christi; atqui impii non portaverunt imaginem Christi; ergo etc.

Resp. dist. min. Non portaverunt imaginem Christi, in his quæ pertinent ad gratiam, *conc.* in his quæ ad naturam speciei pertinent, *nego min.* *et ideo omnes Christo conformabuntur in reparatione vitæ naturalis, non autem in similitudinem gloriæ,* sed soli boni, ait D. Th. citatus.

Objicies 2. Juxta fidem resurrectionis anima debet idem numero corpus resumere quod habuit in terris; atqui plerumque hoc est impossibile, ergo etc.

Resp. nego min.

Prob. min. Suppono Petrum esse filium alicujus antropofagi, qui non nisi de carnibus humanis nutritus sit, adeo ut ipsum semen unde Petrus genitus est, ex aliorum hominum carnibus prodierit; suppono pariter Petrum non nisi aliorum hominum carnibus vesci: hoc facta hypothesi, sic argumentor:

Impossibile est ut Petrus in illa hypothesi resurgat in eadem carne quam in terris habuit, cum illa caro pertineat ad alios homines qui cum ea resurgere debent; ergo plerumque impossibilis est resurrectio.

Resp. Etiam in hac hypothesi *nego ant.* nam ad resurrectionem sufficit ut identitas materiæ aliquo modo servetur; et ideo tam Petrus quam alii homines, ex quorum carnibus formatum esset ejus corpus (cum servent eamdem aliquo modo materiam) resurgerent, Deo aliunde supplente id quod deesset, quemadmodum supplebitur eis qui statim ut nati sunt moriuntur, et qui tamen resurgent in ætate perfecta, nempe triginta aut triginta trium annorum. juxta illud Apostoli (*Ephes.* 4.) *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.*

Dico 2. Quatuor erunt dotes corporis beati, scilicet impassibilitas, subtilitas, agilitas et claritas.

Prob. ex Apost. has dotes significante (*1. Cor.* 15.) his verbis: *Seminatur corpus in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute; seminatur corpus animale, surget corpus spiritale.*

Impassibilitas est *qualitas supernaturalis dimanans ab anima beata in corpus gloriosum, ab eo excludens omnem passionem corruptivam;* non vero perfectivam, nam sensus corporis beati exquisitissimis delectationibus afficientur.

Subtilitas est *qualitas supernaturalis dimanans ab anima beata in corpus gloriosum, quod reddit alterius corporis penetrativum;* sic corpus Christi resurrexit clauso sepulcro.

Agilitas est *qualitas supernaturalis dimanans ab anima beata in corpus gloriosum, illud reddens imperceptibiliter et celerrime mobile,* sine lassitudine et labore.

Claritas est *qualitas supernaturalis dimanans ab anima beata in corpus gloriosum, qua redditur luminosum ac simile crystallo.*

Quæres. *Quid et quotuplex sit aureola?*

Resp. ad primum: Aureola corona, est animæ beatæ gaudium accidentale de excellenti victoria sua, in corpus speciali fulgore redundans.

Resp. ad secundum: Tres sunt aureolæ; nam tot sunt aureolæ quot sunt insignes victoriæ adversus salutis nostræ hostes; mundum scilicet, carnem et diabolum reportatæ; atqui tres sunt insignes illæ victoriæ: prima est martyrum qui de mundo; secunda est virginum qui de carne; tertia doctorum qui de diabolo triumpharunt; ergo, etc.

CAPUT II.

De natura Actuum Humanorum.

Nota 1. Actus qui ab homine procedunt, sunt actus hominis et actus humanus.

Actus *hominis* est ille qui naturaliter procedit ab homine absque rationis advertentia et libertate; tales sunt motus *primo primi*. Unde spectatur secundum suum *esse naturale*.

Actus *humanus* est ille qui procedit ab homine cum rationis advertentia, et libertate; unde spectatur secundum suum *esse morale*. Porro

Actus humanus duplex est, *elicitus* nimirum et *imperatus*.

Actus voluntatis elicitus est is, qui immediate e voluntate procedit absque imperio voluntatis: talis est amor, odium.

Actus voluntatis imperatus est is, qui immediate producitur a potentia ad agendum mota ex imperio voluntatis.

Dicitur *a potentia;* nempe vel ipsa voluntate sibimet imperante, et tunc est actus imperatus et elicitus, ut actus contritionis; vel alia potentia, et tunc est actus voluntatis imperatus tantum, elicitus autem ab alia potentia, ut meditatio, deambulatio, etc.

Nota 2. Cum prima conditio actuum humanorum sit ut a voluntate procedant libere, agemus hic 1. de voluntario; 2. de voluntario libero, seu de libertate; 3. de involuntario et ejus causis.

QUÆSTIO I.

De voluntario.

Quær. 1. *Quid est voluntarium?*

Resp. Voluntarium est *id quod est a principio intrinseco cum cognitione singulorum in quibus est actio.*

Dicitur 1. *id:* hoc est actio, vel passio, vel omissio.

Dicitur 2. *quod est a principio intrinseco:* nempe a voluntate, ut distinguatur e violento, quod a principio extrinseco prodit.

Dicitur 3. *cum cognitione:* ut distinguatur a motu naturali, cujus principium est quidem internum, sed a nulla prælucente cognitione dirigitur.

Dicitur 4. *singulorum in quibus est actio:* id est finis et circumstantiarum quæ ad actionem pertinent; quia quidquid est vere voluntarium, debet qua tale esse præcognitum. Hinc si una circumstantia agentem lateat, actio quoad illam, non erit voluntaria, unde qui percutit Clericum nesciens esse Clericum, *injustitiæ, non autem sacrilegii peccatum admittit.*

Quæres 2. *Quotuplex sit voluntarium?*

Resp. Voluntarium dividitur multipliciter.

1. In voluntarium necessarium, et liberum.

Voluntarium necessarium est illud quod ita procedit a voluntate, ut positis omnibus ad procedendum prærequisitis, non possit non procedere; talis est amor beatificus, ad quem voluntas est determinata.

Voluntarium liberum est illud quod ita procedit a voluntate, ut positis omnibus prærequisitis, adhuc possit non procedere: quia est indifferentia ad opposita; tales sunt omnes actiones nostræ deliberatæ.

2. *Dividitur* in voluntarium perfectum et imperfectum.

Voluntarium perfectum est quod procedit a voluntate ex perfecta cognitione singulorum in quibus est actio.

Voluntarium imperfectum est quod procedit a voluntate ex imperfecta cognitione finis, et mediorum ad finem.

3. *Dividitur* in positivum et negativum.

Voluntarium positivum est illud, quod procedit e voluntate per actum ejus positivum.

Voluntarium negativum est illud, quod procedit per meram voluntatis omissionem absque actu positivo; de hoc commodius agemus in tractatu de peccato omissionis.

4. *Dividitur* in expressum et tacitum.

Voluntarium expressum est illud, quod distincte verbo aut alio signo declaratur.

Voluntarium tacitum est illud, quod distincte non declaratur, sed ex quodam facto, aut facti omissione colligitur, juxta hanc regulam juris: *qui tacet, consentire videtur:* Circa quod

Quæres 1. *Quandonam taciturnitas consensui æquivalere censeatur?*

Resp. Id dignosci ex duplici tantum capite.

1. Dum aliquid favorabile proponitur, non vero dum quod proponitur est odiosum; ratio est, quia nemo censendus est recusare quod commodum, bene autem quod onerosum.

Hinc si quis pro te præsente nec contradicente, fidejubeat, censeris ratum habere, quia beneficium tibi contulit.

2. Dum qui tacet, loqui tenetur, non vero cum loqui non tenetur.

Hinc 1. Pater, Dominus, Superior, qui subditos suos, vident delinquere, non corripiunt cum facile possunt, eorum vitia approbare censentur; non autem si taceant, quia prudenter timent ne ex sua correptione graviora exurgant mala aut scandala, quia in primo casu loqui tenentur, non in secundo.

Hinc 2. Reus qui a legitimo judice interrogatus, tacet, fateri censetur: quia legitime interrogatus, respondere tenetur.

5. *Dividitur* in directum seu in se, et indirectum seu in alio.

Voluntarium directum est illud, quod est in se ipso volitum, ut si quis inimicum suum pugione mactet.

Voluntarium indirectum est illud, quod non quidem in seipso, sed tantum in sua causa est volitum; id est in aliquo actu, vel actus omissione ex quibus sequitur aliud. Eo sensu volita est occisio illius qui libere se inebriat, prævidens se, cum ebrius erit, homicidii capacem fore.

Circa voluntarium directum et indirectum.

Quæres 1. *Quotuplex est voluntarium directum?*

Resp. triplex, nempe actuale, virtuale, et habituale.

Voluntarium directum actuale est ipsumet actuale exercitium voluntatis, quod fieri potest dupliciter, 1. *per actum signatum*, dum quis per reflexionem signat actum quem exerciturus est dicens: *volo hoc facere*: v. g. consecrare. 2. *Per actum exercitum*, cum quis sine tali reflexione super suum actum, attente agit. Sic Sacerdos consecraturus, qui sine reflexione super suum actum, attente et cum plena sui cognitione profert verba consecrationis, vult consecrare *in actu exercito*.

Voluntarium directum virtuale est voluntarium actuale quod præcessit, ac moraliter perseverat in agente, quandiu non fuit revocatum per contrariam volitionem; talis est intentio in Sacerdote, qui ex voluntate actuali consecrandi, Missam inchoat, sed paulo post ita distrahitur, ut amplius non advertat ad id quod facit; nihilominus consecrat virtute intentionis quam habuit et quæ moraliter perseverat.

Voluntarium habituale est illud quod fuit actu elicitum, nec fuit revocatum, sed est vel somno, vel vino, vel notabili temporis mora interruptum, ita ut non influat in actum humanum nec per se, nec per virtutem a se relictam. Sed de his plura dum agemus de intentione Ministri sacramentorum, ubi mentem nostram commodius explicabimus.

Quæres 2. *Circa voluntarium indirectum, quot requirantur ut effectus, qui ex aliqua causa sequitur, sit voluntarius et moralis*, id est ut ad meritum vel demeritum imputetur?

Resp. Tria requiruntur, quorum

Primum ut operans prævideat ut prævidere possit et debeat, effectum hunc ex causa secuturum esse, quia quod nullatenus potest esse cognitum, nullatenus potest esse voluntarium; e contra quod potuit esse cognitum, est penitus voluntarium, juxta commune effatum, *scire et debere scire sunt paria*.

Hinc qui sæpius expertus est rixas, blasphemias, pollutiones ex ebrietate sua ortas fuisse, licet de his dum vino indulgebat, non expresse cogitaverit, ipsi censentur voluntariæ, quia facile potuit et debuit advertere.

Secundum, ut operans effectum hunc impedire possit, ejus causam auferendo; quia ut docet D. Aug. (*l. 3. de lib. arbitr. cap. 18.*) *nemo peccat in eo quod vitare non potest: peccatur autem; vitari igitur potest*.

Hinc graviter peccat mulier quæ etiam sine prava intentione, et ut morem sequatur, aperto sinu incedens, aliis est occasio ruinæ spiritualis, quia hanc peccati occasionem auferre potest.

Tertium, ut operans hanc causam auferre teneatur, aut saltem nullum jus habeat eam ponendi, quia nempe nulla subest eam ponendi necessitas aut utilitas.

Hinc mulier eleganti formæ, sed modestæ, quæ incedens aliis est occasio ruinæ spiritualis, non peccat, quia non tenetur auferre hanc causam domi manendo, nam incedendo utitur jure suo circa rem de se licitam et honestam.

Hinc Chirurgus licite mulierem in necessitate curat in secretioribus, licet ex eorum necessario aspectu, et tactu prævideat, se turpes carnis motus passurum: modo absit periculum consensus. Ratio est, quia non tenetur actionem illam non ponere, aut positam omittere, cum eam ponendi justam habeat causam.

QUÆSTIO II.

De voluntario libero, seu de libertate.

Nota 1. Libertas secundum vim nominis, idem est ac immunitas a servitute, et ideo totuplex est libertas, quotuplex est servitus; atqui quadruplex est servitus, peccati scilicet, miseriæ, coactionis et necessitatis simplicis; ergo etc.

Libertas a peccato habetur per gratiam, redditque hominem sanctum .... libertas a miseria habetur per gloriam, redditque hominem beatum ..... libertas a coactione habetur per spontaneitatem, redditque hominem sponte volentem ... libertas a necessitate simplici habetur per indifferentiam voluntatis, redditque hominem perfecte liberum; de duobus ultimis hic agimus: ideo sit

Libertas a coactione, seu *spontaneitatis*, est immunitas ab omni violentia contra voluntatis propensionem ab extrinseco illata. Hæc dicitur *essentialis*, quia est inseparabilis ab homine, cujus voluntas non potest cogi quoad actus suos internos, et convenit omni qui non coacte, sed sponte agit, etiamsi necessario agat; hoc sensu pater in divinis libere generat filium.

Libertas a necessitate simplici, quæ etiam *electionis, indifferentiæ et arbitrii* dicitur, eo quod per illam unum præ alio eligi possit, et *accidentalis*, eo quod in homine esse et abesse possit, vulgo definitur: *potentia activa quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis potest ex se agere, vel non agere, aut hoc agere vel ejus contrarium*; explico.

Dicitur 1. *potentia activa:* voluntas nempe, quæ *a Deo mota et excitata cooperatur assentiendo Deo vocanti et excitanti*, ut definivit Concilium Tridentinum (*Sess. 6. can. 4.*).

Dicitur 2. *quæ positis omnibus, etc.* si enim unum ex prærequisitis ad agendum desit, profecto in actum potentia prorumpere nequit.

Dicitur 3. *potest ex se:* id est non ab alio determinante, sed ex sua propria determinatione, cum voluntas sit potentia suorum actuum domina et arbitra.

Dicitur 4. *potest agere vel non agere*; v. g. amare vel non amare, et est libertas *contradictionis et exercitii*.

Dicitur 5. *aut hoc agere vel ejus contrarium*, v. g. eligere bonum vel malum, virtutem vel vitium, et est libertas *contrarietatis* seu *specificationis*.

Nota 2. Libertati opponitur necessitas, quæ est determinatio ad unum, et multipliciter dividitur:

1. In necessitatem antecedentem seu absolutam, quæ etiam *consequentis* dicitur; et in necessitatem

consequentem seu conditionatam, quæ etiam *consequentiæ* dicitur:

Necessitas antecedens est ea, quæ vel rationis et voluntatis usum antecedit, ut fit in motibus primo primis, et dicitur involuntaria seu indeliberata; vel quæ licet fiat ex plena rationis advertentia, sic tamen voluntatis consensum indeclinabiliter antecedit, ut eum invincibiliter et insuperabiliter exprimat, sive *immutabiliter*, qualis est necessitas amandi Deum intuitive visum; sive *mutabiliter et transitorie*, qualis in sententia Jansenii inducitur ex delectatione relative superiori sive ad malum, cui voluntas nec unquam vult, vel velle potest resistere relative, id est in his quibus versatur circumstantiis.

Necessitas consequens est ea, quæ liberam voluntatis determinationem sequitur; tali necessitate necesse est me loqui, si ad loquendum me determinaverim.

2. Dividitur in necessitatem specificationis, et exercitii.

Necessitas specificationis est determinatio facultatis ad objectum, ita ut in oppositum ferri non possit, sic Christus ita ad bonum erat determinatus ut non potuerit peccare.

Hæc necessitas *specificationis* ad unum non impedit libertatem *exercitii*, circa idem; sic Christus qui ratione suæ impeccabilitatis determinatus erat ad bonum, liber tamen fuit quoad exercitium in hoc vel illo bono prosequendo.

Necessitas exercitii est determinatio facultatis ad actum, ita ut ab isto actu non possit abstinere: sic Deus ab amore sui non potest abstinere.

Hæc necessitas exercitii circa unum, non impedit libertatem circa aliud: sic Deus libere amat creaturas.

3. Dividitur in necessitatem physicam et moralem.

Necessitas physica est antecedens et naturalis ad unum determinatio, qua voluntas ita vult unum ut aliud hic et nunc velle non possit.

Necessitas moralis est summa difficultas vel operandi bonum, vel abstinendi a malo, quæ tamen aetiu et de facto vinci potest, qualis ex inveteratis habitibus contrahitur.

Nota 3. Totam et integram servari libertatem arbitrii cum sola indifferentia contradictionis, dempta indifferentia contrarietatis ad malum, quæ ad naturam et perfectionem libertatis non pertinet, imo potius ad ejus defectum et imperfectionem, juxta illud D. Th. *(1. p. q. 62. a. 8. ad 3.) quod liberum arbitrium eligat divertendo ab ordine finis, hoc pertinet ad defectum libertatis*. Nam Deus est liber, erga creaturas, quamquam malum agere non possit. Unde cum apud scripturam et Patres liberum arbitrium describitur per indifferentiam ad bonum et malum, tunc non describitur per id quod est essentiale illi generatim sumptæ prout Deo, Angelis, et hominibus convenit, sed per merum statum illi accidentalem, quem scilicet habet in omnibus viatoribus, quorum voluntas ad bonum et malum est flexibilis.

Nota 4. Subjectum libertatis aliud esse *mediatum*, seu denominationis, et est omnis et sola natura intellectualis, cum liberum arbitrium supponat eminentem quemdam cognoscendi modum, qui non reperitur nisi in naturis intellectualibus. Aliud *immediatum*, et est sola voluntas; nam liberum arbitrium ad illam solam facultatem pertinet cujus est eligere, cum actus proprius liberi arbitrii sit electio; atqui solius voluntatis est eligere, cum eligere nihil aliud sit quam unum velle præ alio, vel unum velle potius quam nolle; ergo.

Potest tamen dici quod libertas arbitrii sit in intellectu, non quidem *formaliter*, cum intellectus non sit facultas electiva et actuum suorum dominus, sed *radicaliter*, quatenus ad actum liberum requiritur indifferentia judicii, hoc est tale rationis judicium quo voluntati objectum proponitur ut non necessario, sed libere et indifferenter amandum, nempe propter varias boni et mali species, quæ nobis in propositis objectis permixtæ in hac vita repræsentantur, juxta D. Th. *(L. 4. de statu nat. lapsæ c. 24.)* dicentem: *ex hoc enim voluntas libere potest ad diversa ferri, quia ratio potest habere diversas conceptiones boni*. Sed

Quærunt hic Theologi: *Utrum voluntas a judicio intellectus practico determinetur?* ad quod

Resp. nego. Nam ideo voluntas est libera, quia positis omnibus ad agendum prærequisitis potest agere vel non agere, sed unum ex prærequisitis ad agendum, ipsum est judicium practice practicum; nam absque prævia objecti cognitione non solum voluntas non operatur, sed nec operari potest, ergo vel voluntas non est libera, vel posito judicio practice practico dictante conveniens esse hic et nunc objectum amare, vel suspendere actum amoris, potest amare vel non amare.

Nec dicas: Voluntas nunquam agit contra judicium intellectus practice practicum; ergo ab illo determinatur.

Resp. nego ant. Posito enim quocumque antecedente judicio, voluntas semper manet libera in eligendo.

Inst. Si voluntas posset quidquam eligere contra judicium intellectus practice practicum, peccatum esset in voluntate sine errore in intellectu; atqui falsum consequens ex isto Prov. *Errant qui operantur malum;* et ex isto effato, *Omnis peccans est ignorans*. Ergo.

Resp. nego min. Ad Textus *dist.* qui operantur malum, errant male judicando, *nego*, male eligendo, *conc.* textum, qui aperte loquitur de errore *malæ electionis*, ut ait D. Th. *(1. 2. q. 6. a. 8. in corp.)*

Nota 5. Multi circa humanam libertatem erraverunt, nam

1. Ex Veteribus, Stoici qui ex fato, astrologi qui ex syderum influxu, Manichæi, qui ex concreata animæ duplici bonitate vel malitia, omnia fieri docuerunt, hominibus liberum arbitrium ademerunt.

2. Ex Novatoribus, humanæ libertati bellum præcipue indixerunt Lutherus, Calvinus, Bajus et Jansenius, qui omnes in eo consentiunt, quod rejiciant libertatem indifferentiæ, et solam agnoscant libertatem a coactione, quam libertatem sufficere ad liberum arbitrium contendit Jansenius dicens *(L. 4. de statu nat. laps. c. 24.) Satis est quod plena voluntate feratur in malum, sive ab ista diligendi mali necessitate se expedire possit, sive non possit;* et sic liberum arbitrium voce tenus retinet, rem vero ipsam et dogma catholicum rejicit; qui errores ut statim configantur, quærendum nobis est

1. Utrum ad liberum arbitrium sufficiat libertas a coactione?

2. Utrum ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ, requiratur libertas a necessitate etiam simplici, seu invincibili ad unum determinante?

3. Utrum homo lapsus habeat libertatem a necessitate, et indifferentiam ad utrumlibet? His positis

Dico 1. *Ad liberum arbitrium non sufficit libertas a coactione, sed requiritur libertas a simplici necessitate*. Est contra Jansenium *(L. 6 de grat. Christi per totum)*.

Prob. 1. Auctoritate summorum Pontificum Pii V. Gregorii XIII. et Urbani VIII. a quibus damnatæ sunt hæ propositiones Baji: *Quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fit. Sola violen-*

tia repugnat libertati hominis naturali. Ergo liberum arbitrium non consistit in solo voluntario, seu quod idem est, ad libertatem arbitrii ad merendum vel demerendum necessariam, non sufficit sola libertas a coactione.

Prob. 2. Quia ea sola potentia est libera libertate arbitrii, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis potest agere et non agere; ergo ea potentia libera non est libertate arbitrii, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis non potest actum suum suspendere, sed invincibili necessitate ad unum determinatur; nec refert quod illa necessitas sit fluxa et transiens, quia perinde reddit suspensionem actus impossibilem, ac si esset perpetua et immutabilis.

Prob. 3. Liberum arbitrium ex D. Th. (1. *p. q.* 61. *a.* 8) est *vis electiva mediorum*; sed vis electiva non potest subsistere cum antecedenti necessitate, et intrinseca ad unum determinatione, ex eodem D. Th. dicente (1. 2. *q.* 13. *a.* 2.), *cum electio sit præacceptio unius respectu plurium quæ eligi possunt, et ideo in his quæ sunt determinata ad unum, electio locum non habet*; ergo liberum arbitrium non potest subsistere cum necessitate antecedente etiam simplici et voluntaria.

Prob. 4. Ad libertatem arbitrii essentialiter requiritur ut agens sit Dominus suorum actuum, juxta illud Apostoli (*1. Cor.* 7.) *Non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis*; atqui per solam libertatem a coactione voluntas non est domina suorum actuum, cum sit ad unum determinata: tum ex D. Th. *(l. 1. contra gent. c.* 68. *) Dominium quod habet voluntas supra suos actus, per quod in ejus potestate est velle vel non velle, excludit determinationem voluntatis ad unum, et violentiam causæ exterius agentis*. Et ex D. Aug. (*de Spiritu et Littera cap.* 31.) *Hoc quisque habere in potestate dicitur quod si vult facit, si non vult non facit*.

Objicies 1. Cum Jansenio, liberi arbitrii ratio in eo consistit quod actus nostros habeamus in nostra potestate; atqui actus pure spontanei, seu a sola coactione immunes, sunt in nostra potestate, ergo sunt liberi; ergo liberum arbitrium salvatur in sola spontaneitate.

Resp. nego min. Prob. ex Aug. *lib. de lib. arbitr.* n 3.) *dicente: Illud nos habere in potestate dicimur, quod cum volumus facimus*; sed actus pure spontaneos et necessarios facimus cum volumus; ergo sunt in nostra potestate.

Resp. dist. maj. Illud habemus in potestate quod cum volumus facimus, ita ut possit non fieri, *conc. maj.* ita ut non possit non fieri, *nego maj.* atqui actus necessarios facimus cum volumus, ita ut non possimus ipsos non facere, *conc.* ita ut possimus ipsos non facere, *nego min.* Itaque ad liberam volitionem non satis est quod fiat cum volumus, sed requiritur ut possit non fieri, seu potestas ad oppositum patet ex ipso Aug.. (*l. de Spiritu et Lit. cap.* 31.) dicente: *hoc quisque habere in potestate dicitur, quod si non vult facit, si non vult non facit*. Favet etiam communis et usitatus loquendi modus, secundum quem cum dicimur facere aliquid *cum volumus* aut *si volumus*, subintelligi solet, *et non facere cum volumus*, aut *si volumus*, ita ut sit in nostra potestate facere prout libet; hinc apprime dicimus Deum posse creare alterum mundum *cum volet* aut *si volet*; sed male prorsus diceremus Deum patrem posse generare filium *si vult*, aut *cum vult*, quia nempe iste modus loquendi significat potestatem ad oppositum quæ in prædicto exemplo deest, nam ut ait D. Th. (1. 2. *q.* 41. *a.* 2. *ad* 2.) *Actus naturales non sunt in potestate naturalis agentis, cum natura sit determinata ad unum*.

Observa. Ad solutionem objectionum multos Patres ac etiam Theologos, qui ante exortos Baji et Jansenii errores scripsere, has voces: *necessitas et coactio; voluntarium spontaneum et liberum; cogi et necessitari*; sæpius confundere et pro eodem sumere; sed tunc per *coactionem* intelligunt *necessitatem* etiam simplicem nec violentam; per tò *cogi*, intelligunt *necessitari* aliquando violente per coactionem, aliquando non violente per necessitatem simplicem. Per tò *voluntarium et spontaneum*, intelligunt *liberum*; imo quandoque sumunt *liberum* pro voluntario necessario; quare voces illæ pro subjecta materia ad illorum mentem sunt exponendæ.

Inst. 1. *D. Aug.* (*Ib.*) asserit: *Nihil tamen in nostra potestate quam ipsam voluntatem*; ergo actus est in nostra potestate eo ipso quo est actus voluntatis; sed actus necessarius est actus voluntatis; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Nihil tam est in nostra potestate quam ipsa voluntas sumpta formaliter ut est voluntas, *conc. ant.* sumpta ut est natura, *nego ant.* et sic ad consequens..

Itaque voluntas formaliter sumpta ut est voluntas, est potentia sui ipsius determinativa per electionem; voluntas ut est natura, est eadem potentia quatenus est appetitus ad unum determinatus; utrumque distinguit D. Aug agens cum Felice Manichæo: *cum Dominus dicit*, inquit, *aut hoc facit, aut illud, potestatem* (id est voluntatem) *indicat, non naturam*: et D. Th. (1. *p. q.* 41. *a.* 2.) *eorum voluntas est principium quæ possunt sic vel aliter esse; eorum autem quæ non possunt nisi sic esse, natura est principium*.

Inst. 3. Voluntas nunquam agit per modum naturæ: ergo libera est in omnibus actibus suis etiam necessariis.

Resp. nego ant. Prob. Voluntas differt a natura et contra illam distinguitur a SS. Patribus. Ergo.

Resp. dist. ant. cum D. Th. (*q.* 22. *de verit. a.* 5. *ad* 6.) voluntas redoplicative sumpta differt a natura, et contra illam distinguitur formaliter, sicut animalitas hominis distinguitur a rationalitate ejusdem, *conc. ant.* voluntas realiter sumpta differt natura, et contra illam distinguitur realiter, *nego ant. et cons.*

Itaque voluntas et appetitus naturalis sunt una et eadem realiter potentia volendi, quæ ratione distinguitur propter duplicem operandi modum naturæ ad unum determinatæ, alterum per modum facultatis activæ indifferentis ad opposita, quæ voluntas proprie et stricta dicitur, ac proinde falsum est quod voluntas late dicta, seu potentia volendi nunquam agat per modum naturæ.

Objicies 2. Sancti Patres asserunt solam coactionem officere libertati; ergo etc.

Prob. ant. 1. ex D. Aug. (*l. de duab. animab. c.* 10.) definiente libertatem, *motum animi cogente nullo*. 2. Ex D. Bernardo (*l. de grat et lib. arb.*) qui rationem reddens cur consensus voluntatis sit liber libertate arbitrii, *quia*, ait, *non cogitur, non extorquetur*. 3. Ex D. Th. (*in* 2. *dist.* 25. *q. unica art.* 4.) dicente: *liberum arbitrium dicitur ex eo quod cogi non potest*. Ergo ex Patribus sola coactio officit libertati arbitrii.

Resp. nego conseq. Quia Sancti Patres has voces, *cogi* et *coactio*, non sumunt stricte pro violentia proprie dicta quæ repugnat actibus a voluntate elicitis, sed late pro quacumque necessitate antecedente ad unum insuperabiliter determinante; quod vero hæc interpretatio sit legitima

Constat 1. ex D. Aug. qui disp. 1. contra Fortu-

natum Manichæum ait: *quomodo habemus peccata, si natura contraria nos cogit facere quod facimus? qui enim cogitur necessitate aliquid facere, non peccat, ubi tò cogitur* ex ejus interpretatione, pro tò *cogitur necessitate*, seu necessitatur, sumitur.

Constat 2. ex textu citato D. Bernardi; ait enim: *aliud est voluntarius consensus, aliud naturalis appetitus, hunc communem habemus cum bestiis: consensus voluntarius nos discernit, est enim habitus liber sui secundum quod non cogitur, non extorquetur:* atqui si per consensum voluntarium qui *non cogitur, non extorquetur*, intelligeret solam libertatem a coactione, nos non discerneret a bestiis; ergo per consensum voluntariom intelligit libertatem a simplici necessitate. Constat 3. ex D. Th. (*in 2. dist. 25. a. 2.*) qui verbum *cogitur* evidenter sumit *pro necessitatur* dicens: *intellectus demonstrationis vi cogitur*, id est necessitatur ad assentiendum.

Inst. D. Thom. (1. 2. *p. q.* 82. *a.* 1. *ad* 1.) ait: *Necessitas naturalis non aufert libertatem voluntatis*. Ergo non censet necessitatem repugnare libertati arbitrii, sed duntaxat coactionem.

Resp. dist. ant. Necessitas naturalis non aufert libertatem voluntatis ut est natura, *conc. ant.*, ut est facultas sui ipsius determinativa per electionem, *nego ant.* Loquitur itaque D. Th. de libertate spontaneitatis, cui utique sola coactio et violentia opponitur; nam huic objectioni ex D. Aug. (*L.* 5. *de Civ. Dei*) desumptæ: *quod si aliquid est necessarium, non est voluntarium*, respondet: *Dicendum quod verbum Augustini est intelligendum de necessario necessitate coactionis, necessitas enim naturalis non aufert libertatem voluntatis*.

Objicies 3. Omnis actus perfecte voluntarius, tametsi necessarius, est liber libertate arbitrii; ergo sola coactio repugnat libero arbitrio.

Resp. nego ant. ... Prob. Actus perfecte voluntarius fit a voluntate ex plena rationis advertentia et perfecta intellectus cognitione; ergo etc.

Resp. nego conseq. Hoc enim non sufficit ut actus voluntatis sit liber libertate arbitrii, sed requiritur ut fiat a voluntate active indifferente, et consequenter ut dirigatur judicio rationis indifferenter proponentis objectum, hoc est neque ut necessario prosequendum, neque ut necessario fugiendum, sed tale ut voluntas pro sua indifferentia activa possit illud vel prosequi, vel non prosequi.

Inst. 1. Voluntas in actibus perfecte voluntariis se ipsam movet; ergo actus illi sunt liberi libertate arbitrii.

Resp. nego ant. Nam ex D. Th. voluntas stricte loquendo non movet seipsam nisi cum est domina sui actus: atqui voluntas non est domina sui actus, nisi cum potest illum pro arbitrio exercere; ergo non movet se ipsam proprie, nisi cum agit sine ulla necessitate antecedente.

Inst. 2. Actus perfecte voluntarius etiam necessarius est actus humanus; ergo est liber.

Resp. dist. ant. Est actus humanus late dictus, *conc. ant.* stricte et proprie dictus, *nego ant.* nam ut docet D. Th. (1. 2. *q.* 20. *art.* 10. *in corp*) illæ solæ actiones vocantur proprie humanæ, quarum homo est dominus, et quæ ex voluntate deliberata procedunt; atqui homo non est dominus eorum actuum quos producit ex necessitate et sine prævia deliberatione; ergo.

Inst. 3. Actus voluntatis necessarii sunt in nostra potestate; ergo sumus eorum domini.

Resp. nego ant. Illi enim soli actus sunt in nostra potestate quos possumus pro arbitrio ponere vel non ponere: atqui non possumus pro arbitrio ponere vel non ponere eos actus, quos ex antecedenti et ineluctabili necessitate intrinseca producimus; ergo etc.

Inst. 4. Amor beatificus quo beatus necessario diligit Deum, est in potestate beati: ergo et actus nostri necessarii.

Resp. nego ant. ... Prob. Voluntas beati potest suspendere amorem beatificum; ergo amor beatificus est in potestate beati.

Resp. nego ant. ... Prob. Si beatus non vellet amare Deum, non amaret; ergo potest suspendere amorem beatificum.

Resp. nego ant. Beatus enim non potest non velle amare Deum, cum a diligendo Deo temperare se, felici necessitate non possit; illudit ergo Jansenius cum (*L.* 6. *de grat. Christi c.* 35.) dicit: *quod possint illi* (beati) *volitionem suam mutare si vellent*.

Objicies 4. Si libertas arbitrii posita esset in indifferentia agendi vel non agendi, habitus boni vel mali tollerent libertatem arbitrii; nam tollerent indifferentiam et inclinarent in unam partem contradictionis aut contrarietatis; falsum consequens; ergo.

Resp. nego sequelam maj. Quia habitus boni vel mali non tollunt nisi indifferentiam propensionis; liberum autem arbitrium non consistit in indifferentia propensionis qua fit ut facultas sit in quodam æquilibrio, nec magis propendeat in unam partem quam in aliam; sed consistit in indifferentia activa ad agendum vel non agendum, quam facultatem non tollunt, nec minuunt habitus; quia sic inflectunt in unam partem, ut non determinent ad unum; ergo non tollunt, nec minuunt libertatem arbitrii.

Dico 2. *Ad merendum vel demerendum in præsenti statu naturæ lapsæ requiritur libertas indifferentiæ, seu a simplici necessitate, nec sufficit libertas a coactione*.

Est de fide contra Jansenium; cujus hæc propositio: *ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione:* damnata est ab Innocentio X. ut hæretica; ergo nostra propositio huic contradictoria est de fide. Præiverant summi Pontifices Pius V., Gregorius XIII. et Urbanus VIII. qui damnarunt hanc Baji prop. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit*.

Prob. 1. Ex Script. Eccl. 31. *Beatus ... qui potuit transgredi et non est transgressus, facere mala et non fecit, ideo stabilita sunt bona illius in Domino*. Hic exprimit Script. libertatem requisitam ad laudabilitatem et rationem meriti, et illam constituit in eo quod quis non transgrediatur mandata, cum posset transgredi, nec mala faciat, cum posset facere: hoc est in eo quod sine antecedenti necessitate mandata servandi, et mala vitandi, mandata servet et mala vitet: ergo ad merendum requiritur libertas indifferentiæ.

Prob. 2. Ex Patribus, maxime ex D. Aug. quem unum pro cæteris omnibus habent Jansenius et Discipuli. Prob. inquam sic:

D. Aug. excludit ab homine lapso omnem necessitatem ad bonum vel ad malum determinantem; ergo.

Prob. ant. 1. D. Aug. (*l. de nat. et grat. c.* 65.) hæc verba D. Hier. (*l.* 2. *contra Jovin.*) referens: *liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem nec ad vitia necessitate trahimur; alioquin ubi necessitas est, nec damnatio, nec corona est*. Illa approbat dicens: *quis non agnoscat? quis non toto corde suscipiat? quis aliter conditam humanam neget esse naturam? sed in recte faciendo ideo nullum est vinculum necessitatis*.

2. D. Aug. contra Faustum (*l.* 2. *cap.* 5.) ait: *Liberum arbitrium quo vel bene, vel male vivitur, pro-*

pter justam judicium Dei, ab omni necessitatis vinculo vindicamus.

3. Lib. de gratia et lib. arb. cap. 4. ait: *si dixerit* (homo) *volo servare præcepta, sed vincor a concupiscentia mea: respondet scriptura libero ejus arbitrio, noli vinci a malo, sed vince in bono malum*.

4. Lib. 3. de lib. arb. cap. 18. *Quæcumque*, inquit, *ista causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei* (causæ) *ceditur: si autem potest* (resisti), *non ei cedatur et non peccabitur: quis enim peccat in eo quod nullo modo caveri potest? peccatur autem; caveri igitur potest*.

Porro in citatis testimoniis D. Aug. a libertate arbitrii excludit omnem prorsus necessitatem, ac proinde illam simplicem quam Jansenius ex motione indeliberata vel dominantis gratiæ, vel dominantis cupiditatis oriri arbitratur.

Prob. 3. Ex D. Th., quem ideo addo Augustino, quia Janseniani eum perpetuo adjungunt ipsi Augustino. Itaque

Quæst. 6. De malo art. unico ait: *Quidam posuerunt quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant quod voluntas cogeretur; non enim omne necessarium est violentum, sed solum id cujus principium est extra. Hæc autem opinio est hæretica, tollit enim rationem meriti et demeriti in humanis actibus; non enim videtur esse meritorium vel demeritorium quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit; est etiam annumeranda inter extraneas Philosophiæ opiniones; quia non solum contrariatur fidei, sed subvertit omnia principia Philosophiæ moralis. Si enim non sit liberum aliquid in nobis, sed ex necessitate movemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum et punitio, et laus et vituperium*.

Integrum hunc textum ideo retuli, quia decretorium prorsus est adversus errorem Jansenii; manifeste enim distinguit sanctus Doctor simplicem necessitatem a coactione, contenditque esse hæresim admittere in voluntate talem necessitatem, qua fiat ut homo vitare aliquid non possit: sic enim omnis meriti vel demeriti ratio tollitur.

Prob. 4. *ratione*. Quia ut quis mereatur vel demereatur, debet habere dominium suæ actionis, et de ea disponere prout vult; atqui agens ex necessitate etiam simplici, non habet dominium suæ actionis, nec de ea potest disponere prout vult tamquam dominus; ergo agens ex necessitate etiam simplici non potest mereri nec demereri.

Objicies 1. Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur libertas indifferentiæ, sed libertas a simplici necessitate, etc.

Prob. ant. D. Aug. agnoscit in homine lapso peccandi necessitatem; ergo ad merendum, etc.

Resp. nego ant. Prob. L. 1. operis imperfecti contra Julianum, c. 105. ait: *cogitare te existimo quid appetendum, quid vitandum sit in agenda vita, quanto labore dicatur. Qui autem hoc nesciunt, ipsa boni appetendi malique vitandi ignorantia, patiuntur peccandi necessitatem*; ergo D. Aug. agnoscit, etc.

Resp. dist conseq. Agnoscit necessitatem peccandi consequentem, *conc.* antecedentem, *nego*: nam loquitur D. Doctor de peccatis quæ fiunt ex ignorantia culpabili, quæ per diligentiam potuit vinci, nec tamen victa est, et ex qua qui peccat necessitate peccat, non quidem antecedente, sed consequente liberam positionem causæ peccati, nempe ignorantiæ; atqui necessitas consequens non officit libertati, cum supponat liberam ipsius determinationem, et ex ea oriatur.

Inst. 1. D. August. ibi agit de ignorantia invincibili, ergo agnoscit in homine lapso peccandi necessitatem antecedentem.

Resp. nego ant.... Prob. D. August. ibi agit de ignorantia quæ est pœna peccati; atqui talis ignorantia est invincibilis; ergo.

Resp. dist. maj: Quæ est pœna peccati simul et peccatum, *conc. maj.* quæ est pœna peccati tantum, *nego maj.* atqui ignorantia quæ est pœna peccati, est invincibilis, si sit pœna tantum, *conc. min.*, si sit pœna simul et peccatum; *nego min. et conseq.* Loquitur itaque D. August. de ignorantia, sicut (*L.* 1. *retract. c.* 15.) loquitur de cupiditate, quæ *jam ita est peccatum, ut sit etiam pœna peccati*.

Inst. 2. August. L. de natura et gratia cap. 17. ait: *aliud est non curasse scire, quæ negligentiæ peccata etiam per sacrificia quædam legis videbantur expiari: aliud intelligere velle et non posse; et facere contra legem non intelligendo quid fieri velit*; ergo ex Aug. homo peccat non solum per ignorantiam vincibilem, sed etiam per invincibilem.

Resp. dist. conseq. Homo peccat per ignorantiam invincibilem peccato materialiter sumpto, *conc.* peccato proprie et formaliter dicto, *nego conseq.* nam ex D. Aug. (*L.* 3. *de lib. arbitr. cap.* 19.) *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere quod ignoras*; ergo ut ignorantia imputetur ad culpam, debet esse cum negligentiæ labe conjuncta.

Inst. 3. L. 1. operis imperfecti cap. 106. ait: *Non est igitur impunitatis securitas in necessitate peccandi*; ergo ad demeritum non est necessaria libertas a necessitate.

Resp. dist. conseq. Non requiritur libertas a necessitate morali, *conc.* a necessitate antecedenti physica, *nego conseq.* Nam D. Aug. loquitur de necessitate morali quæ vinci potest per gratiam Christi: addit enim: *sed non ut obsit ista necessitas, donat ille cui dicitur: de necessitatibus meis erue me*.

Objicies 2. D. Th. ait (*in* 3. *dist.* 18. *q.* 1. 2.) *liberum arbitrium Christi etiamsi esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum Deum (quod non facere non potest) tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis sive meriti, quia in illud non cogitur, sed sponte tendit, et ita est sui actus dominus*. Ergo ex D. Th. ad meritum sufficit libertas a coactione.

Resp. nego conseq. Nam D. Th. per tò: *Non coacte sed sponte*, intelligit immunitatem a quacumque necessitate antecedenti, etiam ea quæ simplex dicitur, et hoc aperte colligitur *ex his* ejus verbis: *et ita est sui actus dominus*; certum est autem dominium in actum stare non posse cum simplici necessitate, cum D. Th. dicat: *Sumus domini nostrorum actuum, secundum quod possumus hoc vel illud eligere... unde appetitus ultimi finis non est de his, quorum domini sumus*.

Inst. 1. Quærendo quo sensu D. Th. dicat voluntatem Christi, licet fuerit antecedenter determinata ad amandum Deum, tamen ex hoc non amisisse libertatem, neque rationem laudis et meriti circa actum diligendi Deum?

Resp. Quia Christus ex actus diligendi Deum imperio potuit ad placendum Deo hos vel illos actus exercere pro arbitrio, et absque antecedenti ad unum potius quam ad alium determinatione, et ita non coacte *sed sponte*: id est non ex necessitate, sed ex electione tendebat in Deum, quem non poterat non amare; et sic voluntas Christi cum amore necessario quo diligebat Deum, retinebat libertatem arbitrii, et rationem laudis et meriti. Hæc responsio est D. T. dicentis (*q.* 29. *de veritate, a.* 6. *ad* 1.) *Licet ani-*

ma Christi esset determinata ad unum secundum genus moris, scilicet ad bonum, non tamen erat determinata ad unum simpliciter; poterat enim hoc vel illud facere et non facere, et ideo libertas in illo remanebat quæ requiritur ad merendum.

Inst. 2. D. Th. (1. 2 *q.* 6. *a.* 2. *ad* 3.) sic ait: *Laus et vituperium consequuntur actum voluntarium secundum perfectam voluntarii rationem, qualis non invenitur in brutis;* ergo ad laudem et vituperium sufficit libertas a coactione.

Resp. nego conseq. Quia per *voluntarium secundum perfectam voluntarii rationem,* intelligit illud quod fit ex prævia deliberatione; sic enim mentem suam explicat in corpore ejusdem articuli: *Perfectam cognitionem finis sequitur voluntarium secundum rationem perfectam, prout scilicet apprehenso fine, aliquis potest deliberans de fine, et de his quæ sunt ad finem, moveri in finem, vel non moveri.* Quod autem fit ex deliberatione, fit sine antecendenti determinatione ad unum, ut docet ibidem ad secundum: *Ex hoc quod ratio deliberans se habet ad opposita, voluntas in utrumque potest.*

Objicies 3. Saltem in statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale et demeritum sufficit illa libertas quæ reperitur in causa, nimirum in peccato originali, et voluntate Adami peccantis; ergo licet homo lapsus a sua concupiscentia necessitetur ad peccandum, vere imputabiliter peccat ac demeretur.

Resp nego ant. Quia peccata personalia debent procedere a voluntate et libertate quæ sit physice nostra, non autem a voluntate et libertate quæ sit tantum nostra moraliter; nam cum omne peccatum sit essentialiter liberum, peccatum personale debet esse liberum libertate personali et physice propria peccantis. Hinc Alex. VIII. (*Decreto dato* 7. *Sept. a.* 1690.) damnavit hanc prop. *in statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale et demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium fuit in causa sua, peccato originali et voluntate Adami peccantis.*

Objicies 4. Christus circa mortem subeundam non fuit liber a necessitate, cum non potuerit transgredi præceptum a patre acceptum de morte subeunda; atqui tamen Christus per mortem meruit sibi quidem *nomen quod est super omne nomen* (*Philipp.* 2.), nobis vero gratiam et gloriam; ergo.

Resp nego maj. Et dico Christum in morte subeunda fuisse liberum (*Joann.* 10.) *Ego pono animam meam ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso;* nec tamen potuisse transgredi mandatum patris. Ut enim vere fuerit liber absque eo quod præceptum transgredi posset, satis est quod mandati hujus dispensationem petere potuerit: atqui dispensationem hanc petere potuit Christus juxta illud (*Matt.* 26. *v.* 53.) *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?*

Dico 3. *Homo lapsus est liber ad bonum et malum, non solum libertate a coactione, sed etiam necessitate simplici antecedente.*

Est contra Jansenium, qui docet in præsenti statu naturæ lapsæ hominem nunquam bonum aut malum operari ex propria determinatione, sed solum sponte et non coacte prout a delectatione cælesti ad bene, vel a delectatione terrena ad male agendum prædeterminatur. Idem prius docuerant Lutherus et Calvinus; itaque

Prob. 1. Ex Script. Gen. 4. ubi Deus sic Cain alloquitur: *Quare iratus es? et cur concidit facies tua? nonne si bene egeris recipies?* (mercedem boni operis) *sin autem male, statim in foribus peccatum aderit? sed sub te erit appetitus ejus,* scilicet peccati, *et tu dominaberis illius;* certe appetitus. Quid clarius pro arbitrii libertate dici potuit? unde textum Jerosolymitanum ita vertit: *in manum tuam tradidi potestatem concupiscentiæ tuæ, et tu dominaberis ei, sive ad bonum, sive ad malum.*

Eccl. 15. *Deus ab initio constituit hominem,* et *reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata et præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te.. apposuit tibi aquam et ignem; ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* Eo loci vere exprimitur libertas a necessitate, etiam simplici et voluntaria; atqui hic locus non debet restringi ad Adam ante lapsum, ut restringitur a Calvino; nam Ecclesiasticus Judæos tunc viventes increpat quod dicerent, per Deum stare quominus ipsi bene ac sapienter vitam instituerent; *non dixeris,* inquit, *per Deum abest: quæ enim odit, ne feceris.* Unde S. Aug. (*l. de grat. et lib. arb. c.* 2.) post relata Ecclesiastici verba statim addit: *Ecce apertissime videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium.*

Deuter. 30. Moyses Israelitas sic alloquitur: *Testes invoco hodie cælum et terram, quod proposuerim vobis vitam, et mortem, benedictionem et maledictionem; elige ergo vitam, ut et tu vivas et semen tuum.*

Ex quo sic argumentor: homo lapsus potest eligere vitam vel mortem; ergo est liber ab omni necessitate antecedente, etiam simplici et voluntaria. Dicat enim Jansenius, quomodo potest vitam vel mortem eligere qui alterutrum necessitate ex delectatione superiori eaque indeliberata profluente, determinatur?

Prob. 2. Ex Aug. (*l.* 2. *de actis cum Felice Manich c.* 3.) dicente: *Esse liberum arbitrium, atque inde peccare quemque si velit, non peccare si nolit ... audi Dominum dicentem:* aut facite arborem bonam et fructum ejus bonum: aut facite arborem malam et fructum ejus malum; *cum ergo dicit, aut hoc facite aut illud facite, potestatem* (id est libertatem) *indicat, non naturam ... habet unusquisque in voluntate aut eligere quæ bona sunt et esse arbor bona, aut eligere quæ mala sunt et esse arbor mala.* Quid clarius?

Prob. 3. Ex conc. Trid. sess. 6. can. 5. definiente: *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum et extinctum esse dixerit ... anathema sit;* quo Can. percellitur sententia Lutheri et Calvini; atqui Lutherus et Calvinus asserebant amissam esse libertatem a necessitate simplici, nec unquam negarunt inesse homini lapso libertatem a coactione, ut constat ex Luthero (*l. de servo arb. fol.* 434.) dicente: *mera labentia, pronitate, ac sponte sua vult et facit* voluntas nostra; et Calvino (*lib.* 2 *contra Pighium.*) *Si coactioni apponitur libertas, liberum esse arbitrium et fateor, et constanter assevero: si hoc, inquam, sensu liberum vocetur, quia non cogatur, et violenter trahatur externo motu, sed sponte agatur sua, nihil moror.* Ergo liberum arbitrium quod Concilium definit non esse amissum, est libertas ab omni necessitate simplici antecedente intrinseca, etiam voluntaria, non autem libertas a coactione.

Confirmatur ex præcedenti conclusione; si enim ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ necessaria est libertas indifferentiæ, cum aliunde certum sit fide divina quod homo in statu præsenti possit mereri et demereri; et reipsa mereatur et demereatur, ut fatentur adversarii; sequitur quoque esse certum fide divina quod homo in præsenti statu habeat libertatem indifferentiæ.

Objicies 1. Ille non est liber libertate indifferentiæ,

qui non habet in potestate vias suas; atqui homo lapsus non habet in potestate vias suas, juxta illud Jerem. 10. *Scio Domine quia non est hominis via ejus, nec viri est ut ambulet, et dirigat gressus suos;* ergo.

Resp. dist. min. Homo lapsus non habet in potestate vias suas, quoad executionem et successum suarum actionum, *conc. min.* quoad productionem operum salutarium, *subdist.* non habet, etc. solus et sine Dei auxilio, *conc. min.* cum auxilio et gratia Dei, *nego min. et conseq.* ratio est, quia homo ad opera gratiæ debet excitari præveniente gratia Dei.

Inst. 1. Ille nullo sensu vias suas habet in potestate qui captivatur sub lege peccati; atqui homo captivatur sub lege peccati juxta illud (*Rom. 7. v. 23. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati.* Ergo.

Resp. dist. min. Homo captivatur sub lege peccati seu concupiscentiæ, quoad sensum, *conc. min.* quoad consensum, *nego min.* Loquitur itaque Apostolus de motibus concupiscentiæ indeliberatis, quos necessario quidem experimur, et sic sub eis captivamur; sed eis non necessario obsequimur, et sic non necessario peccamus.

Inst. 2. Ille captivatur etiam quoad consensum qui non facit quod vult, facit vero quod non vult: atqui homo lapsus non facit quod vult, juxta illud Apost. (*ibid.*) *Non enim quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc ago.* Ergo.

Resp. dist. min. Homo non facit quod vult quoad sensum, *conc.* sentit enim motus concupiscentiæ quos sentire nollet; non facit quod vult quoad consensum, id est consentit necessario, *nego min.* addit enim Apostolus: *si quod nolo illud facio, jam non ego operor illud.* Unde patet motus illos non imputari ad peccatum.

Inst. 3. Ille non facit quod vult etiam quoad consensum, cujus non est velle nec currere; atqui ex Apost. (*Rom.* 11.) *Non est volentis, neque currentis;* ergo.

Resp. dist. min. Non est volentis, neque currentis solius, *conc. min.* non est volentis cum gratia Dei, *nego min.* equidem homo eget gratia Dei ad bonum supernaturale, at huic gratiæ potest consentire vel dissentire si velit, ut definivit Conc. Trid. (*sess.* 6. c. 4.).

Objicies 2. D. Aug. multis locis docet arbitrium voluntatis post peccatum, ex libero factum esse concupiscentiæ prædominantis servum, *quomodo libera est voluntas,* ait (*Ep.* 98. *ad Hilarium, nunc* 157.) *cui dominatur iniquitas?* Ergo homo lapsus non est liber.

Resp. dist. conseq. Non est liber libertate a servitute peccati, *conc.* non est liber libertate arbitrii opposita necessitati, *nego conseq.* Fatemur ultro ab ista libertate nos excidisse, qui servi sumus peccati, neque posse nos ab ea servitute liberari nisi per gratiam medicinalem redemptoris, qua præsente ac movente stat libertas arbitrii ad faciendum bonum vel malum. Itaque his locis D. Aug. gratiæ necessitatem recte demonstrat adversus Pelagianos, sed indifferentiam arbitrii sub gratia minime lædit.

Inst. 1. D. Aug. Enchiridii c. 30. ait: *libero arbitrio male utens homo et se perdidit et ipsum.* Et in Epist. ad Vitalem, *liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.* Ergo ex D. Aug. per peccatum primi parentis amissum est liberum arbitrium.

Resp. dist. conseq. Per peccatum amissum est liberum arbitrium, sumptum pro libertate a peccato et miseria, *conc.* sumptum pro libertate indifferentiæ; *subdist.* amissum est quoad modum illum perfectionis quem habebat in statu integritatis et innocentiæ, *conc.* quoad substantiam, seu facultatem agendi vel non agendi, *nego conseq.*

Itaque quando D. Aug. dicit liberum arbitrium primi parentis peccato periisse, non intelligit libertatem arbitrii quoad substantiam; sed intelligit

1. Libertatem a servitute peccati, a miseria, aliisque infirmitatibus hujus status, quibus caruit status innocentiæ; nam ex Aug. eodem modo homo perdidit liberum arbitrium quo seipsum perdidit; atqui non perdidit seipsum quoad substantiam, ita ut desierit esse homo; sed tantum quoad plenam cum immortalitate justitiam quam habuit in illo statu felicitatis, et quæ consistebat in dono integritatis, in immunitate a morte, a concupiscentia inordinata, et ab ignorantia; ergo etc. Ita seipsum exponit D. Aug. (*Lib.* 1. *ad Bonifacium c.* 2.) dicens: *Quis nostrum dicat quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in Paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana divina indiget gratia,* ut libertas aliquid boni supernaturalis elicere possit.

2. Per liberum arbitrium quod primi parentis peccato fuit amissum, intelligit D. Aug. libertatem sanam ac robustam, qua summa cum facilitate poterat homo innocens bonum operari, quod liberum arbitrium dicit amissum quoad illam facilitatem; ideo nunc addit D. Doctor (*L. de correp. et grat.* c. 12.) *quam illa magna peccati merito est amissa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas.*

Inst. 2. Atqui homo per peccatum amisit libertatem quoad substantiam; ergo.

Prob. subs. Libertas quoad substantiam importat indifferentiam ad bonum et malum in homine lapso; atqui homo per peccatum hanc amisit indifferentiam ex Augustino; ergo.

Resp. nego min. ... Prob. Ille ad bonum et malum non est indifferens, qui per peccatum duram contraxit necessitatem peccandi; atqui ex Aug. (*lib. de perfect. justitiæ c.* 5.) *Homo quia peccavit, secuta est peccandi dura necessitas; ergo.*

Resp. dist. min. Homo ex Aug. per peccatum contraxit duram necessitatem peccandi peccato materialiter dicto, *conc.* peccato formaliter dicto, *iterum dist.* vago et indeterminato, *conc.* hoc vel illo singulari peccato, *subdist.* contraxit necessitatem peccandi ante gratiam, *conc.* cum gratia, *iterum subd.* peccandi necessitatem moralem, *conc.* necessitatem physicam et absolutam, *nego min. et conseq.*

Ut hæc distinctio recte concipiatur, pensanda est controversia quam D. Aug. habuit cum Pelagianis.

1. Pelagiani docebant hominem nascendo non contrahere peccatum originale, quos ut refelleret D. Aug. contrahi peccatum originale probat ex effectibus, ignorantia nempe et concupiscentia, quibus necessario subjicimur, et quas peccata vocat; 1. quia sunt pœnæ peccati originalis quod supponunt, et hoc sensu vocantur ab Aug. peccata necessaria, quia eis carere nobis non est liberum in hac vita; *multum erras,* ait D. Aug. alloquens Julianum (*L.* 1. *operis imperf. c.* 105.), *qui vel necessitatem nullam putas peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse pœnam, quod nulla necessitate commissum est; si enim nulla necessitas peccandi est ... quid patiebatur quæso* (Apostolus) *ut diceret: non quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc ago?* 2. Quia sunt causæ peccatorum, et quatenus tales, dicuntur ab Aug. inducere quamdam necessitatem peccandi, non

quidem physicam, sed moralem, hoc est summam difficultatem quam homo lapsus inter tot et tantas tentationes patitur ut a peccato abstineat, qua difficultate caruit homo innocens. Ita se explicat Aug. (*Aug. lib. de nat. et grat. c.* 67.) dicens: *Potest ei causæ, quæcumque illa sit, resisti? potest plane: nam ad hoc, adjutorium postulamus dicentes, et ne nos inducas in tentationem, quod adjutorium non posceremus, si resisti nullo modo posse crederemus.*

Item quatenus ignorantia et concupiscentia sunt causæ peccatorum, dicuntur ab Augustino inducere quamdam necessitatem peccandi vagam et indeterminatam, quia fieri moraliter non potest, ut, habita ratione infirmitatis humanæ, inter tot et tantas tentationes homo non peccet, licet nullum sit in particulari peccatum quod vitare libere non possit, quæ peccata merito pronuntiat Aug. (*L.* 1. *oper. imperf. c.* 105.) a Deo imputari, quia nempe singula caveri possunt, et omnino libere committuntur. Ita nodum solvit D. Th. (*Q.* 24. *de verit. art.* 12. *ad* 7.) qui cum sibi objecisset quædam peccata esse necessaria juxta illud Psalm. *De necessitatibus meis erue me Domine*: sic respondet: *Dicendum quod peccata dicuntur necessaria, in quantum non possunt vitari omnia, quamvis possint vitari singula.*

2. Pelagiani rejecta necessitate gratiæ docebant hominem lapsum tam liberum esse ad omnia vitanda peccata quam fuerat Adamus innocens; contra probat S. Aug. ex peccato primi parentis inductam esse quamdam peccandi necessitatem, quæ non nisi per gratiam mediatoris reparari potest. *Non est igitur*, ait D. Doctor (*L.* 1. *oper. imperf. c.* 106.), *impunitatis securitas in necessitate peccandi: sed ut non obsit ista necessitas, donat ille cui dicitur: de necessitatibus meis erue me.*

QUÆSTIO III.

De involuntario et ejus causis.

Nota. Cum ex dictis ad voluntarium duo requirantur, scilicet principium intrinsecum, nempe voluntas ex inclinatione operans, et cognitio dirigens operationem; oportet quod oppositum ejus, nempe involuntarium, proveniat vel a principio extrinseco, ut contingit in his quæ ex violentia vel metu fiunt; vel ab intrinseco quidem, sed sine cognitione, cum nempe tollitur aut turbatur cognitio, prout contingit in his quæ fiunt per passionem aut ignorantiam.

Involuntarium duplex est, scilicet involuntarium simpliciter, et involuntarium secundum quid.

Involuntarium simpliciter est id quod fit totum a principio extrinseco, vel sine cognitione, et cui voluntas nullatenus consentit. Talis est motus concupiscentiæ, qui voluntate toto affectu renitente insurgit.

Involuntarium secundum quid est illud quod voluntas repudiat in se consideratum, acceptat vero circumstantiis vestitum. Ejusmodi est projectio mercium facta a mercatore metu naufragii, quæ est secundum quid involuntaria: nam secundum se displicet; sed spectata ut necessaria ad vitam conservandam, magis efficaciter placet; unde voluntarium secundum quid vocatur proprie voluntarium mixtum involuntario, quia voluntas illud efficaciter vult, sed cum displicentia.

Nunc singillatim prosequendæ sunt involuntarii causæ, quæ quatuor recensentur, nimirum violentia, metus, passio, seu concupiscentia, et ignorantia.

ARTICULUS I.

An et quomodo violentia causet involuntarium?

Nota. Violentum ut sumitur indiscriminatim pro coacto, definitur: *id quod est a principio extrinseco, in contrarium resistente passo*. Quod si passum extrinseco agenti totis viribus resistat, prout hic et nunc potest et debet, dicitur *pati violentiam absolutam*; si vero resistat aliquo modo, sed non omnino quantum potest et debet, dicitur *pati violentiam secundum quid*.

Dixi: *ut sumitur indiscriminatim pro coacto*; quia licet violentum et coactum confundi soleant, tamen in hoc distinguuntur quod coactum dicitur de solis agentibus animatis cognitione præditis, et opponitur spontaneo; violentum ergo dicitur etiam de inanimatis, sic motus lapidis sursum projecti dicitur violentus, non vero coactus.

Dicitur 1. *Id quod est a principio extrinseco*: nemo enim sibimet ipsi vim infert proprie dictam, alioquin simul vellet et nollet, quod est impossibile.

Dicitur 2. *In contrarium renitente passo*: quia non sufficit ad violentum ut quis se mere negative habeat, alioquin justificatio parvulorum foret violenta, sed requiritur ut actualiter aut virtualiter reluctetur. Hinc si mulier oppressa mere passive se gerat, nec probando nec reprobando stuprum illatum, non dicitur vim pati, et peccati rea tenebitur. Itaque

Dico 1. *Violentia absoluta voluntarium omnino tollit; violentia vero secundum quid, minuit duntaxat.*

Prob. 1. *pars*. Quia actio quæ fit a principio extrinseco contra omnem voluntatis resistentiam, est penitus involuntaria; atqui actio quæ fit per violentiam absolutam, fit a principio extrinseco contra omnem voluntatis resistentiam; ergo est penitus involuntaria.

Prob. 2. *pars*. Quia cum voluntas non omnimode resistit, remanet in ea aliqua ratio voluntarii; atqui cum violentia non nisi secundum quid infertur, voluntas non resistit omnimode; ergo.

Hinc, Si mulier interius exteriusque pro viribus resistens stupretur, non peccat: si vero interius resistat, actum nempe reprobando, sed non resistat exterius quantum potest et debet, nempe fugiendo, repugnando, clamando, peccandi rea efficitur; sed

Dico 2. *Voluntas cogi non potest quoad actus elicitos, bene vero quoad actus imperatos.*

Prob. 1. *pars*. Actus elicitus voluntatis, est essentialiter voluntarius; ergo non potest esse coactus. *Prob. conseq.* Voluntarium et coactum ex natura rei opponitur; ergo actus voluntarius non potest esse coactus. *Prob. ant.* Id quod est a principio intrinseco, juxta inclinationem patientis, ex natura rei opponitur ei quod est a principio extrinseco contra inclinationem patientis: atqui voluntarium est a principio intrinseco, juxta inclinationem voluntatis, coactum vero est a principio extrinseco contra inclinationem voluntatis: ergo voluntarium et coactum ex natura rei opponuntur; ergo actus essentialiter voluntarius non potest esse coactus.

Prob. 2. *pars*. Experientia, qua constat aliarum potentiarum actus posse vel exerceri, vel impediri contra inclinationem voluntatis; v. g. homini nolenti videre, possunt oculi per vim aperiri, in quo casu visio illa esset violenta respectu voluntatis quæ illi reniteretur.

Dices 1. Deus in voluntate Petri omnino inclinata in odium inimici, potest producere ejusdem inimici

amorem; atqui in hac hypothesi voluntas Petri cogitur ad amorem inimici; ergo.

Resp. nego min. .. Probat. Ille cogitur ad amorem inimici, qui inimicum emat contra inclinationem suam: atqui Petrus amat inimicum contra inclinationem suam; ergo.

Resp. dist. maj. Ille cogitur ad amorem, qui amet inimicum contra inclinationem suam præsentem, *conc. maj.* præteritam, *nego maj.* et sic distincta min. *nego conseq.*

Cum igitur Deus voluntatem immutat, ait D. Th. (*q.22. de verit. art.8.*) *facit ut præcedenti inclinationi succedat alia inclinatio, ita ut prima auferatur, et secunda maneat, unde illud ad quod inducit voluntatem, non est contrarium inclinationi jam existenti, sed inclinationi quæ prius inerat; unde non est violentia, nec coactio.*

Dices 2. Actus peccati est violentus homini; ergo homo patitur violentiam in aliquo actu elicito.

Resp. nego ant. .. Prob. Quod est contra naturalem hominis inclinationem, est violentum homini; atqui actus peccati est contra naturalem hominis inclinationem; ergo.

Resp. dist. maj. Quod est contra naturalem hominis inclinationem adæquatam, est violentum homini, *conc. maj.* inadæquatam et partialem, *nego maj.* atqui actus peccati est contra hominis inclinationem partialem, *conc.* adæquatam, *nego min.*

Itaque voluntatis inclinatio partialis est ea quam ut rationalis est habet ad bonum honestum et rationi consonum: inclinatio vero adæquata est ea quam habet voluntas ad bonum in communi, prout abstrahit a bono vero vel apparenti; equidem voluntas potest aliquid velle contra inclinationem suam partialem, et sic vult peccatum, sed non ideo vim patitur, quia nunc vult peccatum sub ratione boni apparentis, quod est intra ejus objectum totale et adæquatum, et ideo non repugnat ejus inclinationi.

ARTICULUS II.

An et quomodo metus causet involuntarium.

Nota 1. Definitio et divisio metus traduntur utilius in Tractatu de contractibus ubi quærendæ sunt.

Nota 2. Hæc duo distingui: *Fieri ex metu,* et *fieri cum metu.* Fieri *ex metu,* est metum causam esse aliquid faciendi: talis est metus mortis, ad quam vitandam viator dat latroni pecuniam suam. Fieri *cum metu,* est metum non causare, sed tantum comitari actionem: talis est metus suspendii in latrone, quo non obstante furatur.

Nota 3. Nulli dubium est quin ea quæ sunt cum metu, vel ex metu tam absolute quam relative levi, sint plene voluntaria; et ideo quæstio debet intelligi de iis quæ fiunt ex metu gravi, saltem relative; hinc

Dico. Quæ fiunt ex metu, sunt per se loquendo simpliciter et absolute voluntaria, et involuntaria secundum quid, si fiant ex metu naturali.

Prob. Quod est volitum efficaciter, et absolute, nolitum vero inefficaciter et conditionate solum, est voluntarium simpliciter, et involuntarium secundum quid; atqui opus factum ex metu est volitum efficaciter et absolute, et nolitum inefficaciter et conditionate solum, ut patet in prædicto exemplo projectionis mercium; ergo est voluntarium simpliciter et involuntarium secundum quid.

Dixi 1. *Per se loquendo;* quia aliquando raro tamen evenit ut actio ex metu facta, sit penitus involuntaria, cum nempe malum imminens ita hominem perturbat ut tollat cognitionem ex parte mentis, et electionem ex parte voluntatis, quod ex circumstantiis dijudicandum est.

Dixi 2. Quæ fiunt ex metu, esse involuntaria secundum quid, *si fiant ex metu naturali;* quia qui ex supernaturali metu gehennæ vult abstinere ab omni peccato, vult etiam, si metus sit efficax, abstinere ab omni affectu ad peccatum, et sic vitatio peccati ex metu supernaturali gehennæ est ita voluntaria, ut nullo modo sit involuntaria propter affectum inefficacem ad oppositum.

Nec dicas, Metus naufragii quamvis efficax, non excludit affectum inefficacem retinendi merces, ad quarum projectionem determinat; ergo similiter metus gehennæ non excludit affectum inefficacem non abstinendi a peccatis, quamvis efficaciter determinet ad illorum detestationem.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod naufragium vitari possit retento affectu inefficaci non projiciendi merces, cum depositio talis affectus non sit medium necessarium ad obtinendum finem. E contra malum gehennæ vitari non possit retento affectu ad peccatum, quia ejusmodi affectus est peccatum, et ideo metus gehennæ non potest efficaciter determinare ad evitandam gehennam, quin determinet etiam efficaciter ad deponendum omnem affectum ad peccatum: non enim potest esse voluntas efficax circa finem, nisi sit etiam efficax circa media ad finem obtinendum necessaria.

Objicies 1. Matrimonium et votum solemne ex metu gravi celebrata, sunt invalida; ergo quæ sunt ex metu, non sunt voluntaria simpliciter.

Resp. dist. ant. Sunt invalida jure ecclesiastico, *conc. ant;* jure naturali, *nego ant. et conseq.* nam non ideo sunt invalida quod sint involuntaria, sed quia lex ecclesiastica ea irritat.

Objicies 2. Quod excusat a culpa, tollit voluntarium; atqui metus gravis excusat a culpa eum qui legem Dei vel Ecclesiæ transgreditur; ergo.

Resp. dist. min. Metus gravis excusat a tanta culpa, conc. *min.* a tota culpa, *nego min. et conseq.* Itaque metus gravis non excusat a tota culpa cum id quod ex eo fit, sit voluntarium simpliciter, sed excusat a tanta culpa, quia quod fit ex metu, fit cum minori voluntatis propensione; gravitas autem ut levitas peccati a majori vel minori voluntatis propensione ortum habet.

Inst. Qui metu præsentis mortis, sabbati legem non observat, immunis est a peccato: ergo metus gravis excusat a toto peccato.

Resp. 1. *retorq.* Qui metu præsentis mortis mentitur, fornicatur, etc. non est immunis a peccato; ideo.

Resp. 2. *dist. ant.* Qui metu præsentis mortis sabbati legem non observat, immunis est a peccato, ex eo quod metus tollat voluntarium et sufficientem consensum, *nego:* ex eo quod præcepta affirmativa non obligent cum adest metus gravis, *conc. ant.* et *nego conseq.* neque enim fuit mens Dei et hominum cum tanto incommodo obligare ad observationem præceptorum affirmativorum.

ARTICULUS III.

An et quomodo concupiscentia causet involuntarium?

Nota. Concupiscentia hic non sumitur pro peccati fomite, qui demeritorie ortus, est ex peccato originali, sed sumitur pro qualibet passione, quales sunt desiderium, spes, dolor, amor, odium, ira, etc. et definitur *Motus appetitus sensitivi bonum sensibile pro-*

sequens, vel malum sensibile fugiens. Concupiscentia sic desumpta est vel antecedens, vel consequens.

Concupiscentia *antecedens* est ea, quæ præcedit voluntatis consensum quem allicit.

Concupiscentia *consequens* est ea, quæ excitatur seu imperatur a voluntate.

Dico 1. *Concupiscentia antecedens ex una parte auget, et ex altera minuit voluntarium*.

Prob. Ad voluntarium perfectum duo requiruntur, nimirum propensio voluntatis in objectum, et cognitio singulorum in quibus est actio; id est cognitio finis ad quem actus tendit, et circumstantiarum quæ illum comitantur. Atqui concupiscentia antecedens auget propensionem voluntatis in objectum, ut videre est in homine qui mulierem insequitur; minuit vero cognitionem eorum in quibus est actio: impedit enim ne mens ab objecto in quod tendit, rapta et illecta consideret turpitudinem et injustitiam actus, etc. Ergo concupiscentia antecedens ex una parte auget, et ex altera minuit voluntarium.

Dices 1. Quod ex omni parte et simpliciter minuit liberum, ex omni parte et simpliciter minuit voluntarium; atqui concupiscentia antecedens ex omni parte et simpliciter minuit liberum, ut dicetur infra; ergo etc.

Resp. nego maj. Nam ratio voluntarii sita est in propensione voluntatis, ratio vero liberi sita est in indifferentia voluntatis, etsi non minuatur ejusdem propensio in objectum; ergo.

Prob. maj. Quod minuit speciem, minuit et genus; atqui concupiscentia minuit simpliciter liberum, quod est species voluntarii; ergo minuit simpliciter voluntarium.

Resp. nego maj. Nam cum species constet genere et differentia, potest minui secundum rationem differentialem, absque eo quod minuatur secundum rationem genericam; sicut igitur paries albus, qui est species colorati, potest minui secundum rationem colorati; ita etiam liberum, quod est species voluntarii contracti per indifferentiam, potest minui ex parte indifferentiæ, nec tamen minui ex parte voluntarii.

Objicies 2. Communis est sententia Theologorum, concupiscentiam antecedentem simpliciter et absolute augere voluntarium; ergo ex nulla parte illud minuit.

Resp. nego conseq. Theologi enim illi considerant voluntarium tantum secundum propensionem voluntatis in objectum delectabile cognitum ut tale, quæ propensio augetur per concupiscentiam; non vero illud considerant secundum cognitionem eorum in quibus est actio, quæ cognitio cum minuatur per concupiscentiam, ita et voluntarium. Porro cum propensio voluntatis in objectum sensibile sit id quod principem locum tenet in voluntate, ideo recte asserunt concupiscentiam ex hac parte simpliciter et absolute augere voluntarium.

Dices 2. *Concupiscentia antecedens semper minuit et aliquando tollit liberum et peccatum*.

Inst. 1. *pars:* Quod minuit indifferentiam fortiusque determinat ad unam partem contradictionis, minuit liberum; atqui passio antecedens semper minuit indifferentiam, fortiusque determinat ad unam partem contradictionis; ergo... *Prob. min.* Quod minuit cognitionem requisitam ad libertatem, minuit indifferentiam, fortiusque determinat ad unam partem contradictionis; atqui concupiscentia antecedens minuit cognitionem requisitam ad libertatem, nempe considerationem finis et circumstantiarum; ergo. Hinc

Resolves, Peccata quæ fiunt ex iis motibus qui *secundo primi* dicuntur, quia ad eos advertit ratio, et iis consentit voluntas, leviora esse iis quæ fiunt ex malitia, cum minus habeant liberi: *peccatum* enim, ait D. Th. *(1. 2. q. 77. art. 7. in corp.) essentialiter consistit in actu liberi arbitrii:* ordinarie tamen adhuc superest ad peccatum mortale sufficiens libertas, juxta illud Apostoli (*Ad Roman. 7.*) *cum essemus in carne, passiones peccatorum,* id est incitantes ad peccata, *operabantur in membris nostris ut fructificarent morti;* id est fructus peccatorum parerent qui nos ducerent ad mortem æternam; atqui solum peccatum mortale fructificat morti æternæ; ergo.

Dixi *ordinarie*. Quandoque enim contingere potest ut erga concitatos concupiscentiæ motus *secundo primos* perfecta non subsit advertentia, plenusque consensus, quo casu peccatum erit tantum veniale, vel minus grave in genere peccati mortalis.

Prob. 2. *pars:* Quod totaliter aufert usum rationis totaliter tollit liberum et peccatum: atqui concupiscentia antecedens quandoque ita est vehemens, ut totaliter auferat usum rationis, *ut patet in his qui propter amorem, vel iram insaniunt,* ut ait D. Th. (*1. 2. q. 77. art. 7. in corp.*) ergo concupiscentia antecedens quandoque totaliter tollit liberum, *et per consequens totaliter a peccato excusat,* addit D. Th. cit. Hinc

Resolves, Motus eos qui *primo primi* dicuntur, quia sine rationis advertentia et voluntatis consensu exurgunt, nunquam esse peccata: unde merito damnata est propos. 75. *Baji damnata a Pio V. Gregor. XIII. et Urbano VIII. Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiati, prohibiti præcepto,* non concupisces: *unde homo eos sentiens et non consentiens, transgreditur præceptum* non concupisces, *quamvis transgressio in peccatum non imputetur*.

Dico 3. *Concupiscentia consequens auget voluntarium et liberum, saltem moraliter, et consequenter aggravat peccatum*.

Prob. Concupiscentia quam voluntas de industria et ex electione vult et imperat, ut majori nisu, pravo quod sibi proponit objecto fruatur, auget voluntarium et liberum; atqui concupiscentia consequens est ea quam voluntas vult et imperat, ut majori nisu, pravo quod sibi proponit objecto fruatur; sive velit concupiscentiam in se, eam nimirum impellendo in pravum objectum, sive eam velit in causa, fovendo eos pravos habitus quibus impellatur in pravum objectum, ergo concupiscentia consequens auget voluntarium et liberum. Unde D. Thomas (1. 2. q. 77. art. 6. in corp.) ait: *Passio autem consequens non diminuit peccatum sed magis auget vel potius est signum magnitudinis ejus in quantum scilicet demonstrat intensionem voluntatis ad actum peccati; et sic verum est quod quanto aliquis majori libidine vel concupiscentia peccat, tanto magis peccat*.

Dices. Passio etiam quæ a voluntate imperatur, actus indifferentiam aliqualiter minuit; ergo minuit liberum et peccatum.

Resp. dist. ant. Indifferentiam actus minuit physice, *conc. ant.* nam fortius determinat ad unam partem; moraliter seu secundum morale judicium, *nego ant.* quia effectus voluntatis quæ in semetipsa sponte, libere, ac prævidens aut prævidere debens, ardorem mali inflammavit.

Resolves. Peccatum ex pravo habitu perpetratum, esse gravius eo quod semel tantum perpetratum fuit, ex quo sequitur peccatorem teneri pravum habitum confiteri, unde proscripta est a Clero Gallicano (*Anno* 1700.) hæc propos. *non tenemur Confessario interroganti fateri alicujus peccati consuetudine*

ARTICULUS IV.

De involuntario per ignorantiam.

Nota 1. Ignorantia stricte est *carentia cognitionis debitæ*.

Dixi, *debitæ*: quia carentia cognitionis eorum, quæ quis non tenetur scire, non est ignorantia stricte, sed late, et dicitur *nescientia seu ignorantia negativa*: talis est ignorantia Theologiæ in rustico. Ignorantia multipliciter dividitur.

1. *Ratione rei quæ ignoratur*, dividitur in ignorantiam juris et facti.

Ignorantia juris est ea, qua lex seu præceptum ignoratur: v. gr. si quis nesciat affinitatem dirimere matrimonium. Hæc pro legum diversitate, diversa est; unde alia est juris naturalis, alia juris positivi, tum divini, tum humani.

Ignorantia facti est ea, qua ignoratur aliquod factum particulare esse legi contrarium; v. gr. si quis sciens affinitatem matrimonium dirimere, ignoret eam cui nubit, sibi esse affinem.

2. *Ratione subjecti in quo est*, dividitur in vincibilem et invincibilem.

Ignorantia vincibilis est ea, quæ potuit ac debuit vinci.

Ignorantia invincibilis est ea, quæ adhibita sufficienti diligentia non potuit vinci.

3. *Ratione actionis quæ fit ex ignorantia*, dividitur in antecedentem, concomitantem, et consequentem.

Ignorantia antecedens, quæ eadem est cum invincibili, est ea quæ omnino antecedit consensum voluntatis, ita ut nullo modo sit volita, et tamen sit causa volendi id quod alioquin ignorans non vellet; talis fuit ignorantia Jacob, cum accessit ad Liam sibi obtrusam, quam putabat Rachelem, non facturus si scivisset esse Liam.

Ignorantia concomitans est ea, quæ licet comitetur actionem, non est tamen causa illius, quia adhuc fieret, si abesset ignorantia; talis est ignorantia illius qui hostem occidit putans esse feram, ita dispositus ut quamvis scivisset esse hostem, nihilominus occidisset.

Ignorantia consequens, quæ eadem est cum vincibili, est ea quæ voluntate *directe vel indirecte* est volita.

Dixi 1. *Directe est volita*: quando scilicet voluntas expresse vult aliquid ignorare ut liberius peccet, juxta illud (*Psalm.* 35.) *Noluit intelligere ut bene ageret*. Et hæc ignorantia dicitur *affectata*.

Dixi 2. *Indirecte volita*: quando nimirum voluntas expresse quidem non vult ignorare, non tamen curat ea addiscere quæ potest et tenetur scire; et hæc ignorantia vocatur *crassa seu supina*.

Nota 2. Antequam exponamus, utrum ignorantia causet involuntarium, exponendum est circa quæ detur ignorantia invincibilis; duplici Paragrapho.

§. I. *Circa quæ detur ignorantia invincibilis.*

Certum est 1. dari posse ignorantiam facti invincibilem et inculpabilem: siquidem nec Scriptura nec Patres damnant Jacob qui ad Liam, loco Rachelis obtrusam, accessit.

Certum est 2. dari ignorantiam invincibilem et inculpabilem juris positivi etiam divini; id patet ex Joann. 15. ubi Christus ait: *Si non venissem et lo[illegible]tus fuissem eis, peccatum non haberent*; quem [illegible] exponens Div. August. (*Tract.* 89. *in Joann.*) ait: *il[illegible]os ad quos Christus non venit, et quibus non est locut[illegible]s, excusationem habere, non de omni peccato suo, sed de illo quo in Christum non crediderunt*. Unde Pius V. hanc propos. damnavit: *infidelitas pure negativa in iis quibus Christus non est prædicatus, peccatum est*.

Itaque de sola ignorantia legis naturalis potest esse difficultas, quæ ut solvatur,

Nota. Præcepta legis naturalis ad tria genera posse revocari.

1. Est eorum quæ sunt legis naturalis prima et universalissima principia, cujusmodi sunt ista: *bonum est amandum, malum est fugiendum. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Deus est colendus, etc.*

2. *Genus* est eorum quæ ex primis principiis per facilem discursum deducuntur, cujusmodi sunt ista: *non furaberis, non occides*; et alia Decalogi præcepta.

3. *Genus* est eorum quæ ex primis principiis nonnisi longo et difficili discursu deducuntur, qualia sunt præcepta quæ prohibent aliquos contractus qui revera usurarii sunt, at tales evidenter non apparent, sed de iis controversia est inter Doctores. His positis

Dico 1. *Non datur ignorantia invincibilis juris naturalis circa prima principia, nec circa proximas eorum conclusiones.*

Prob. tota proposit. Illud invincibiliter non ignoratur, cujus cognitio tam evidens est, ut sine difficultate haberi possit; atqui talis est cognitio primorum juris naturalis principiorum, et proximarum eorum conclusionum; ergo. Nullus enim est qui non videat veritatem hujus principii: *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, ex quo facili negotio concludit, *ergo non est furandum, occidendum etc.* Unde Apostolus (*Rom.* 1.) dicit, Gentiles, qui contra ista peccant, esse *dignos morte*; cujus rationem reddens (*Rom.* 2.) ait: *cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt. ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Potest dari ignorantia invincibilis juris positivi excusans a peccato, ergo et juris naturalis quoad conclusiones proxime ex principiis deductas.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod illæ conclusiones continentur in principiis primariis, in cordibus nostris a natura inscriptis, a quibus facili negotio deducuntur: at vero præcepta juris positivi cum pendeant a sola voluntate Legislatoris humani vel divini, nullam habent cum principiis lumine naturali notis connexionem, et ideo de illis possumus habere ignorantiam invincibilem et inculpabilem.

Prob. conseq. Ex Apost. (*Rom.* 7. *vers.* 7.) dicente: *peccatum non cognovi nisi per legem*, nempe scriptam continentem præcepta Decalogi; atqui lex scripta potest ignorari: ergo et lex naturalis quoad proximas conclusiones.

Resp. dist. minor. Lex scripta continens præcepta Decalogi potest ignorari quoad peccata interna, *conc. min.* quoad peccata externa, *nego min. et conseq.* Itaque homines ante legem scriptam ex hoc legis naturæ principio: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*: concludebant actus externos, quibus solis alteri nocetur, esse peccata, sed non concludebant actus internos voluntatis et desiderii quibus non infertur nocumentum proximo, et qui consequenter remote tantum deducuntur ex primis naturalis legis principiis, esse peccata, quos ut corrigat Deus, præceptis, *non mœchaberis, non furtum facies*, addit præceptum, *non concupisces*. Hanc esse mentem Apostoli patet ex contextu, ait enim, *peccatum non cognovi nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces.*

Objicies 2. Licet non possit dari ignorantia invincibilis circa præcepta naturalia secundi generis secundum se absolute spectata; saltem potest dari, si consideretur ut vestita finis apparenter boni circumstantia: v. gr. *mentiri ad vitam conservandam*. *Se ipsum occidere ad tuendam castitatem*; ergo saltem in aliquo casu potest dari, etc.

Resp. nego ant. Ignorantia enim in prædictis etiam casibus potest facile expelli per istud principium lumine naturali notum: *Non sunt facienda mala ut eveniant bona*.

Inst. Plures mulieres ad tuendam castitatem innoxiæ in flammas se præcipites dederunt, ut legitur de sancta Apollonia; atqui in hoc non fuerunt innoxiæ nisi quia invincibiliter ignorabant suicidium in hoc casu esse prohibitum; ergo.

Resp. nego min. Sed ideo innoxiæ fuerunt quia non sibi intulerunt mortem nisi ex speciali instinctu Spiritus sancti. *Hoc fecerunt*, ait D. Aug. *Lib.* 1. *de civit. Dei, cap.* 26. [*non humanitus deceptæ, sed divinitus jussæ, nec errantes sed obedientes; sicut de Sansone nobis fas non est aliud credere*, cum eum Apostolus (*Hebr.* 11.) Sanctis annumeret.

Resolves. A mortali non excusandos parvulos qui in seipsos, vel socios, turpitudines exercent, nec conjugatos qui jure matrimonii turpiter abutuntur; multo minus eos qui pollutionem sibi promovent, quantumvis protestentur se penitus ignorasse hæc et similia esse illicita; nam ad peccatum mortale non requiritur explicita mali cognitio, ut definivit Clerus Gallicanus anno 1700. in damnatione prop. contrariæ; sed sufficit ut gravis quædam turpitudo in tali actione confuse apprehendatur, quam adolescentulos apprehendere constat ex eo quod in actionibus inhonestis exercendis, studiosissime sese occultent.

Dico 2. *Datur ignorantia invincibilis juris naturalis quoad conclusiones a principiis magis remotas*.

Prob. Experientia, qua constat Theologos etiam doctissimos ac sanctissimos, veritati ac orationi addictissimos inter se circa res ad jus naturale pertinentes, dissidere. Sic D. Thomas docet judicem posse ad mortem damnare eum quem innocentem novit, quod S. Bonaventura negat; ergo alteruter eum ordinariis naturæ et gratiæ auxiliis erravit in materia legis naturalis; ergo datur ignorantia etc.

Confirmat hanc propositionem S. Antonin. 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 10. dicens: *quod sint contrariæ opiniones inter Doctores sanctitate et scientia maximos, in materia morali aliquando etiam ad salutem necessaria patet per exempla. Nam D. Thomas in quartum tenet, quod post lapsum in mortale non oportet aliquem statim confiteri sub præcepto, habita copia confessoris, nisi in paucissimis casibus, qui ibi ponuntur dist.* 17. *et cum eo tenet Richardus. Sed Hugo de S. Victore et B. Bonaventura sunt in hoc contrariæ opinionis, etc. neutra opinio illorum reprobatur, etsi D. Thomæ opinio communius teneatur, quæ tamen minus tuta videtur ... Raymundus decretista et Sanctus in summa tenet, quod participare cum excommunicatis excommunicatione majori in loquela, in cibo et hujusmodi, in casu non concesso, sit mortale universaliter, sed D. Thomas in quartum, et Joann. Andreas Archidiaconus tenent contrarium; et sic exempla innumera possunt poni*. Qui porro asseruerit, Doctores ita præstantes, et sanctos post adhibitam sedulam industriam, postque oblatas Deo preces pro assequenda Veritate, culpam perpetrasse, quod eam non invenerint? aut quis negaverit, licitum esse sequi sententiam, quam Doctores summa in Ecclesia auctoritate prædìti docent?

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura sacra perspicue docet nullam omnino dari ignorantiam invincibilem in his quæ sunt de jure naturali; ergo etc.

Prob. ant. Sapient. 6. vers. 13. dicitur: *Clara est, et quæ nunquam marcescit sapientia, et facile videtur ab his, qui diligunt eam, et invenitur ab his, qui quærunt illam. Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inveniet*. Et Jacobi 1. vers. 5. *Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non improperat, et dabitur ei: postulet autem in fide, nihil hæsitans etc.* Ergo nulla omnino datur ignorantia invincibilis in his, quæ sunt de jure naturali.

Resp. nego conseq. Nulla datur ignorantia invincibilis circa prima legis principia, nec circa proximas eorum conclusiones, *conc.* circa conclusiones a principio magis remotas, *nego conseq.* Porro auctoritates S. Scripturæ intelligendæ sunt de primis legis naturæ præceptis, deque illis, quæ facili ratiocinio ex iisdem deducuntur, non vero de conclusionibus remotis, abstrusis, cognituque difficillimis etiam ab ipsis Doctis.

Inst Div. August. lib. *de quantitate animæ* c. 14. ait, *magna, crede mihi, magna, sed sine ulla mole de animo cogitanda sunt... fieri autem non potest quadam divina Providentia, ut religiosis animis, se ipsos, et Deum, suum*, id est, *Veritatem pie, juste, et diligenter quærentibus inveniendi facultates desint*; ergo nulli pie, ac diligenter quærenti facultates desunt, quæcumque juris naturalis, etiam remotioris a primis principiis, veritatem inveniendi.

Resp. nego conseq. Tum quia D. August. ibi loquitur de cognitione existentiæ Dei, quæ est summa Veritas in omnium hominum cordibus inscripta, et est primarium legis naturalis principium; tum si quid argumentum evinceret, æque concluderet, vincibilem esse omnem juris positivi, et facti ignorantiam, ac illam, quæ est juris naturæ, quod nullus unquam asserere ausus est.

Objicies 2. Homo omnem ignorantiam cujuscumque juris naturalis vinceret, si vellet; ergo nulla est invincibilis. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Ex isto Theologico effato: *facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam*; ergo si homo ista gratia uti vellet, orando, psallendo, etc. quamcumque ignorantiam juris naturalis vinceret.

Resp. dist. Axioma: Facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam ordinariam, *conc.* extraordinariam, *nego Axioma*. Itaque in hac tenebrarum valle gratia ordinaria, quæ facienti, quod est in se ex viribus gratiæ, non denegatur et sufficit ad cognoscenda præcepta legis naturæ intimata, et promulgata: sed non sufficit ad omnes difficultates, quæ oriri possunt ex legibus et præceptis naturalibus, cognoscendas; ad harum difficultatum notitiam comparandam necessaria sæpe foret gratia extraordinaria, et miraculosa, quam Deus juxta ordinem providentiæ suæ conferre non decrevit etiam justis in Oratione perseverantibus, ut patet de SS. Thoma et Bonaventura, quorum, alter aliquid ad jus naturæ spectans ignoravit, licet orationem assiduam non prætermiserit.

Inst. 1. Ignorantia invincibilis aliquarum difficultatum legis naturæ abstrusarum consequitur ignorantiam invincibilem ipsarum legum et præceptorum naturalium; atqui absurdum est dicere, aliqua præcepta legis naturæ intimata et promulgata posse invincibiliter ignorari; ergo.

Resp. nego maj. Cujus falsitas manibus contrecta-

tur in legibus humanis, quæ, quando sufficienter promulgatæ sunt, omnibus innotescunt, aut innotescere debent, licet difficultates, quæ super iisdem a peritioribus moventur, plures lateant; similiter Deus leges et præcepta omnibus intimavit; verum difficultates, et conclusiones eorum abstrusas, et remotiores non omnibus denuntiavit ob fines sibi notos; quod sic explicat D. Thom. 1. 2. q. 100. art. 1. dicens: *quædam sunt in humanis actibus adeo explicita, quod statim cum modica consideratione possunt approbari, vel reprobari per illa communia, et prima principia. Quædam vero sunt, ad quorum judicium requiritur multa consideratio diversarum circumstantiarum, quas considerare diligenter, non est cujuslibet, sed sapientum: sicut considerare particulares conclusiones scientiarum non pertinet ad omnes, sed ad solos Philosophos*. Et paulo infra subdit: *quædam enim sunt, quæ statim per se ratio naturalis cujuslibet hominis dijudicat, esse facienda, vel non facienda, sicut honorare Patrem tuum et Matrem; et, non occides, non furtum facies: et hujusmodi sunt absolute de jure naturæ. Quædam vero sunt, quæ subtiliori consideratione rationis a sapientibus judicantur esse observanda: et ista sic sunt de lege naturæ, ut tamen indigeant disciplina, qua minores a sapientibus instruantur*.

Inst. 2. Deus facienti, quod est in se ex viribus gratiæ, non denegat gratiam ad vitandum peccatum; atqui quælibet actio contra difficultates legis naturæ magis abstrusas, et conclusiones a principiis magis remotas, peccatum est; ergo etc.

Resp. dist. maj. Non denegat gratiam ad vitandum peccatum formaliter sumptum, *conc.* ad vitandum peccatum materialiter sumptum, *nego maj.* et sic *distincta minore, nego conseq.* Itaque ad illius effati Theologici verificationem non est necesse, ut Deus det gratiam ad removendos salutis obices; peccatum autem materiale, quod ex ignorantia prorsus invincibili committitur, non est obex salutis.

Inst. 3. Ergo mandata Dei plerumque sunt impossibilia; adimplere quippe non possumus, quod invincibiliter ignoramus; falsum consequens; ergo etc.

Resp. nego illatum. Debet enim distingui præceptum a consectariis, quæ ad hoc præceptum revocari possunt. Deus quidem legem suam, et omnia præcepta clare, et sigillatim promulgavit, explicuit, lumen, quo illa dignoscantur, infundit, et principia incidit, quibus facile ea cognosci valeant. Verum hinc non sequitur Deum debere communicare notitiam omnium conclusionum, et difficultatum, quæ ex tali lege, et præcepto oriri possunt; alias ordinem providentiæ ordinariæ transilire deberet, et non raro miracula patrare. Quando autem dicitur, Deum impossibilia non jubere, intelligitur respectu illorum præceptorum, quæ secundum legem ordinariam, et citra miraculum cognosci possunt.

Objicies. Homo omnem ignorantiam cujuscumque juris naturalis vinceret si vellet; ergo nulla est invincibilis.

Resp. nego ant. ... Prob. Ex isto Theologico effato: *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam;* ergo si homo illa gratia vellet uti, orando, pulsando, etc. quamcumque vinceret ignorantiam juris naturalis.

Resp. dist. effatum. Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam, qua vitet peccatum formaliter, *conc.;* qua vitet peccatum materialiter, *nego*. Porro ad illius effati verificationem, non necesse est ut Deus det gratiam ad quodlibet, sed sufficit quod det gratiam ad removendos salutis obices: peccatum vero materiale, quod ex ignorantia prorsus invincibili committitur, non est obex salutis.

§. II. *An et quomodo ignorantia causet involuntarium?*

Nota. Lutherus (*in cap. 12. Genes.*) negavit ignorantiam etiam invincibilem juris naturalis excusare e peccato: *Scholastici dicunt*, inquit, *ignorantiam invincibilem reddere excusabiles, tanta est cæcitas in Papæ scholis et Ecclesiis*.

Jansenius (*Lib. 2. de statu naturæ lapsæ cap. 2. et seq.*) docet ignorantiam invincibilem juris positivi, non vero ignorantiam juris naturalis invincibilem excusare e peccato. Ratio discriminis juxta eum hæc est, quod ignorantia Juris naturalis, non vero ignorantia juris positivi, a peccato originali fluxerit, et in Adamo nobis voluntaria fuerit, quod ad peccatum actuale sufficere existimat. Idem docet Nicolius (*sub ementito nomine Wendrochi Salisburgensis in dissert. de probabil. quam ad finem 5. Montaltii Epist.* adjecit). His positis

Dico 1. *Ignorantia antecedens et invincibilis etiam juris naturalis, causat involuntarium simpliciter, et ab omni culpa eximit*.

Prob. 1. *pars*. Quod fit absque cognitione singulorum in quibus est actio, et contra voluntatis propensionem, est involuntarium simpliciter: sed quod fit ex ignorantia antecedente, fit absque cognitione singulorum, etc. alias non esset invincibilis; fit etiam contra voluntatis propensionem, cum operans censeatur ita dispositus, saltem habitualiter, ut si ignorantia abesset, opus non præstaret, ut patet exemplo Jacob supra adducto dicentis Laban (*Genes. 29. vers. 25.*) *Quid est quod facere voluisti? quare imposuisti mihi?* Ergo.

Prob. 2. *pars* Nullum est peccatum nisi sit voluntarium, juxta illud D. Aug. (*lib. de vera relig. cap. 4.*) *Usque adeo peccatum voluntarium est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium, et hoc ita manifestum est, ut nulla doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat*: Et illud D. Thom. (1. 2. *quæst. 79. art. 2. in fine corp. art.*) *Nulla ignorantia invincibilis est peccatum*. Quæ particula, *nulla*, omnem prorsus cujuscumque juris ignorantiam invincibilem, a ratione peccati excludit. Atqui quod fit ex ignorantia invincibili, est prorsus involuntarium; ergo non est peccatum.

Unde Alex. VIII. damnavit hanc propos. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa, non excusat a peccato formali*.

Confirmatur: Erroneum est, et a Conc. Trid. damnatum, quod Deus hominibus impossibilia præcipiat: atqui si ignorantia invincibilis non excusaret a peccato, Deus hominibus impossibilia præciperet, nam cum voluntas nostra sit potentia cæca, non potest in objectum ferri nisi illud ipsi ab intellectu exhibeatur; ergo ignorantia invincibilis excusat a peccato.

Objicies 1. Jansenius. Ignorantia invincibilis juris naturæ est voluntaria in sua causa, nempe in peccato originali et voluntate Adami totius naturæ humanæ capitis: at hoc sufficit ut illa sit mala et culpabilis; ergo.

Resp. nego min. Prob. Ad peccatum originale sufficit quod sit voluntarium in capite, scilicet in Adamo; ergo et ad peccatum actuale, seu personale.

Resp. nego conseq. cum D. Thom. (*in 2. dist. 30. quæst. 1. art. 2.*) dicente: *Ad culpam personæ requiritur voluntas personæ, sicut patet in culpa actuali; ad culpam vero naturæ* (id est, ad originale peccatum) *non requiritur nisi voluntas in illa natura*, hoc est in capite illius naturæ. Ergo ad ratio-

nem peccati personalis requiritur actus a propria voluntate peccantis elicitus; alias motus indeliberati concupiscentiæ, et quidquid fit in phrenesi et amentia, essent peccata, cum illa omnia ex peccato originali proveniant.

Hinc Alex. VIII. hanc prop. damnavit: *In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale et demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, et voluntate Adami peccantis.*

Objicies 2. Jansenius. Nonnulla facta ex ignorantia invincibili, in scriptura appellantur peccata; ergo ignorantia invincibilis non excusat.

Resp. nego ant. Prob. Nam Genes. 20. actio Regis Abimelech accipientis in uxorem Saram, quam invincibiliter ignorabat esse conjugem Abrahæ, dicitur *grande peccatum*. Item Lucæ 12. dicitur quod *servus qui non cognovit* voluntatem Domini sui, *et fecit digna plagis, vapulabit paucis, etc.* Ergo.

Resp. dist. ant. Quoad primum actio Abimelech vocatur grande peccatum materialiter, quia erat illicita ex natura rei, *conc.* formaliter, *nego ant.* nam ob defectum cognitionis et scientiæ, non erat culpabilis; præterea ignorantia Abimelech erat facti.

Resp. dist. ant. Quoad secundum, servus qui non cognovit voluntatem Domini vincibiliter, vapulabit paucis, *conc. ant.* invincibiliter, *neg. anteced.* cum D. Thom. (*in catena in Luc. c.* 12.) qui hæc verba Theophilacti refert: *Cur punitur ignorans voluntatem Domini? quia cum ipse scire potuisset, noluit. Sed pigritans ipse fuit ignorantiæ suæ causa.*

Inst. 1. Concil. Diospolitanum teste Aug. (*lib. de gestis Pelag. cap.* 36.) damnavit hanc Pelagii sententiam: *Oblivio et ignorantia non subjacent peccato, quoniam non secundum voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem*. Ergo ignorantia est peccatum etiam quando evenit secundum necessitatem, et est invincibilis.

Resp. 1. Sic concludendo; ergo ignorantia juris positivi etiam quando evenit secundum necessitatem et est invincibilis, est peccatum, quod tamen negant Jansenius et Nicolius.

Resp. 2. *nego conseq.* Patres enim illius Concilii loquuntur de ignorantia vincibili si non viribus naturæ, saltem viribus gratiæ, contra Pelagium qui contendebat eam solam ignorantiam culpæ imputari quæ solis naturæ viribus expelli potest; aliam vero quæ nonnisi beneficio gratiæ, (cujus necessitatem rejiciebat) depelli potest, contendebat esse invincibilem.

Resp. dist. conseq. Ignorantia invincibilis est peccatum sumptum pro pœna, et effectu peccati, *conc.* sumptum pro offensa Dei, *nego conseq.* Quæ responsio ut clare constet, notandum est, errorem capitalem Pelagianorum fuisse, negare peccatum originale, quem errorem necessario consequebatur alter, nullam scilicet ignorantiam subjacere peccato, id est, esse fœtum originalis peccati. Contendebant ergo, ita necessario ignorantiam consequi conditionem naturæ humanæ, ut, etiam Adamo non peccante, homines ignorantiæ tenebris obvoluti forent. Patres autem Diospolitani, ut ab imis radicibus hunc Pelagianorum evellerent errorem, docuere, ignorantiam quamque etiam invincibilem subjacere peccato, id est, esse pœnam, et effectum peccati originalis. Et ne gratis hanc Responsionem dare videar, affero textum Div. Aug. qui lib. 3. de libero arb. c. 19. hæc scribit: *nam illud, quod ignorans quisque non recte facit, et quod recte volens facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo liberæ voluntatis ducunt originem, illud enim præcedens meruit ista sequentia*. Et infra: *non solum peccatur, libera enim voluntate, et a sciente committitur*, sed etiam illud, quod jam de illius supplicio consequatur, necesse est. Sed etiam ipsam naturam aliter dicimus (cum proprie loquimur) naturam hominis, in qua primus in suo genere inculpabilis factus est; aliter istam, in qua ex illius damnati pœna et mortales et ignari et carni subditi nascimur.

Instab. 2. Ex reg. Juris: *Ignorantia facti, non juris excusat*. Ergo non omnis ignorantia excusat a peccato.

Resp. 1. Retorqueri posse argumentum de juris positivi ignorantia,

Resp. 2. *dist. Reg.* Ignorantia facti, non juris excusat, in foro externo, *conc.* Sic enim excusatur qui hominem occidit, putans esse feram; in foro interno, *nego*. Ratio est, quod in foro externo quis non præsumitur ignorasse inculpabiliter, quod debuit scire.

Inst. 3. Div. Aug. (*L. de gr. et l. arb.* c. 3.). *Illa ignorantia quæ non est eorum qui scire nolunt, sed eorum qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omnino quod crederet, se fortassis ut minus ardeat; non enim sine causa dictum est: effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt*. Atqui ignorantia eorum qui simpliciter nesciunt, est ignorantia omnis juris invincibilis; ergo ignorantia invincibilis juris naturalis non excusat a peccato; ergo etc.

Resp. nego min. Divus enim Aug. eo loco adversus Pelagianos loquitur de ignorantia vincibili legis Evangelicæ, quam docet non excusare a toto peccato infidelitatis. Immediate enim ante laudatum a Jansenio *textum*, ait: *aliud est enim nescisse, aliud scire noluisse. Voluntas quippe in eo arguitur de quo dicitur: noluit intelligere, ut bene ageret, sed et illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt etc.* ut supra. Distinguit ergo duplicem ignorantiam vincibilem, aliam affectatam, et hæc illorum est, qui lumen positive respuunt, de quibus dicitur: *noluit intelligere, ut bene ageret*. Alteram *simplicem*, eorumque est, qui desidia omittunt addiscere præcepta alioquin sibi obvia: ut propter hanc asserit Div. Aug. damnandos esse, qui legem Evangelicam ignorant: quia id nesciunt negligentia, quod adhibita diligentia scire potuissent. Ita hunc locum interpretatur Magister sententiarum in 2. dist. 22. quam interpretationem confirmant tum exemplum servi nescientis voluntatem Domini, quod Div. Aug. ante verba relata adducit: tum particula, *tamquam simpliciter*, quæ satis indicat, sermonem non esse de ignorantia prorsus invincibili: tum quod c. 11. *ejusdem Libri* dicit: *ipsa divina præcepta homini non prodessent, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens, ad promissa præmia perveneril; sicut Dominus dicit de Judæis, si non venissem, etc.* ergo excusationem habuissent, si promulgata non fuissent præcepta. Quapropter inexcusabilis asseritur eorum ignorantia, quod promulgatam Legem addiscere per superbiam neglexerint, ut immediate *ibidem* addit: *quomodo dicit* (Apostolus) *inexcusabilis, nisi de illa excusatione qua solet dicere humana superbia: si scivissem, fecissem, ideo non facio quia nescivi, aut si scirem, facerem; ideo non facio, quia nescio. Hæc eis excusatio tollitur quando præceptum datur, vel scientia non peccandi manifestatur. Sed sunt homines, qui etiam de ipso Deo se excusare conantur*.

Inst. 4. D. Aug. ibi loquitur de ignorantia in genere: ergo tam comprehendit ignorantiam invincibilem, quam vincibilem.

Resp. nego ant. D. enim Augustinus agit de sola ignorantia vincibili, nam disputat contra Pelagianos,

qui contendebant, nulla esse ignorantiæ peccata ob defectum libertatis: *quæ enim ignorantur,* inquiebant, *libere non eliguntur*. Quos arguit D. August. docens, ignorantias esse peccata, eo quod voluntarie, et libere scientia legis respuitur; ait enim c. 11. ibidem: *Si volueris, conservabis mandata ... apposuit tibi ignem, et aquam, ad quod volueris, porrige manum tuam ... ecce apertissime videtur expressum liberum humanæ libertatis arbitrium*. Si disputatio cum Pelagianis de invincibili, et antecedenti ignorantia fuisset, vana, ac futilis esset argumentatio D. Aug.; nam planum est, ipso fatente Jansenio, ignorantiam invincibilem esse peccatum. Perspicue ergo D. Aug. in hoc libro evincit, nullum esse peccatum actuale absque libertate propria personæ peccantis, quæ libertas non reperitur in eo, qui agit ex ignorantia invincibili.

Instab. 5. Atqui Div. Aug. pluribus locis ignorantiam etiam invincibilem vocat peccatum; ergo etc.

Resp. dist. ant. Vocat peccatum improprie, quatenus est pœna, et effectus peccati originalis, *conc.* proprie, quatenus est culpa imputabilis, *nego ant. et consequ.* Sese explicat D. Aug. *lib.* 3. *de lib. arb.* c. 19. ubi hæc scribit: *nam illud quod ignorans quisque non recte facit, et quod recte volens facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo liberæ voluntatis ducunt originem: illud enim præcedens meruit ista sequentia ... non solum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum, libera enim voluntate, et a sciente committitur; sed etiam illud, quod jam de hujus supplicio consequatur necesse est*. Docebat ergo D. Augustinus cum aliis Patribus, ignorantiam quamcumque, etiam invincibilem, esse peccatum, id est, pœnam, et effectum peccati, ut inde funditus avelleret errorem Pelagianorum, qui, ut facilius negarent peccatum originale, contendebant, ignorantiam ita necessario consequi ipsius naturæ conditionem, ut etiam Adamo non peccante, homines ignorantiæ tenebris circumfusi forent.

Resp. nego conseq. Ibi enim loquitur Div. Doctor de ignorantia vincibili legis Evangelicæ, quam docet non excusare a toto peccato infidelitatis: ita hunc locum interpretatur Magister Sentent. (*in* 2. *dist.* 22.) quam interpretationem confirmat, tum exempli servi nescientis voluntatem Domini, quod Augustinus ante verba relata adducit; tum particula, *tamquam simpliciter*, quæ satis indicat sermonem non esse de ignorantia prorsus invincibili.

Inst. 6. D. Thom. (*quodlib.* 3. *q.* 4. *art.* 2.), ait: *In iis quæ pertinent ad fidem et bonos mores, nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicujus Magistri*; ergo ignorantia invincibilis non excusat.

Resp. nego conseq. Loquitur enim D. Thomas de eo qui sequitur opiniones manifeste repugnantes Scripturæ, aut Ecclesiæ auctoritati; addit enim, *qui assentit opinioni alicujus magistri contra manifestum Scripturæ testimonium, aut contra id quod publice tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari*. Talis autem erronea opinio est evidenter vincibilis et culpabilis.

Dico 2. *Ignorantia consequens affectata voluntarium et peccatum auget; ignorantia vero non affectata facit opus simpliciter voluntarium, et involuntarium secundum quid, unde minuit peccatum*.

Prob. 1. *pars:* Illud auget voluntarium et peccatum quod procedit ex majori quadam deliberatione et affectu liberius peccandi; atqui ignorantia consequens procedit ex majori deliberatione et affectu liberius peccandi; cum sit peccatorum cum contemptu formuli Deo dicentium: *Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus* (*Job* 21). Ergo auget voluntarium et peccatum, quod ideo est peccatum ex malitia.

Prob. 2. *pars:* Qui vult causam alicujus effectus, vult in illa causa eumdem effectum; sed qui agit ex ignorantia consequente non affectata, vult ipsam ignorantiam quæ est causa peccati, ergo vult peccatum.

Prob. 3. *pars:* Quod fit contra aliquam voluntatis inclinationem, est involuntarium secundum quid; sed affectus proveniens ex ignorantia pure consequente, fit contra aliquam voluntatis inclinationem; ergo est involuntarius secundum quid.

Prob. min. Qui operatur ex ignorantia pure consequente, ita affectus esse censetur, ut si adesset scientia non poneret effectum; unde adveniente scientia post illum effectum positum, tristatur: ut patet in eo qui non facta sufficienti diligentia putans occidere feram occidit amicum; ergo effectus proveniens ex ignorantia pure consequente, fit contra aliquam voluntatis inclinationem.

Dices contra secundam partem: Malitia effectus ex ignorantia pure consequente positi, non fuit cognita; ergo non fuit volita.

Resp. dist. conseq. Non fuit volita, directe et in se, *conc.* non fuit volita indirecte in negligentia addiscendi, *nego conseq.* Talis enim negligentia potuit ac debuit vitari, unde merito imputatur voluntati quod illam non vitaverit adhibendo diligentiam debitam et possibilem ad discendum ea quæ homo scire tenetur: hinc

Resolves, Ignorantem quæ ad judicis munus recte obeundum necessaria sunt, peccare graviter non solum cum suscipit munus judicis, sed toties quoties propter ignorantiam legum particularium sui officii, fert sententiam injustam, quamvis putet esse justam; nam suæ sententiæ injustitiam potuit et debuit cognoscere, et sic ea ipsi merito imputatur; idem dicendum de Advocato, Medico, Confessario, opifice, etc.

Dico 3. *Ignorantia concomitans nec voluntarium, nec involuntarium facit, ideoque nec accusat, nec excusat*.

Prob. Quia nihil potest dici voluntarium, quod non est cognitum; nec involuntarium quod non fit contra voluntatis inclinationem; atqui quod fit cum ignorantia concomitante, non est cognitum, alias esset ignorantia consequens; nec fit contra voluntatis inclinationem; imo potius fit cum magna saltem habituali voluntatis propensione, ut patet in eo qui credens se feram occidere, hostem suum occidit, quemque occidisse gaudet, ut rescivit; ergo.

Hinc, Qui cum ignorantia concomitante occidit inimicum, non est reus homicidii, nec subjacet pœnis contra homicidas latis; licet propter affectum inordinatum reus existat.

Dices: Ignorantia concomitans non causat voluntarium; ergo causat involuntarium; nam inter duo contradictoria non datur medium; atqui voluntarium et involuntarium sunt duo contradictoria; ergo.

Resp. nego conseq. Et minorem probationis; nam inter voluntarium et involuntarium positive, datur *involuntarium negative*, seu, ut ait D. Thom. *non voluntarium*.

Cæterum quod de ignorantia dictum est, idem dicendum 1. de *inadvertentia*, quæ est privatio attentionis actualis; 2. de *inconsideratione*, quæ est privatio debitæ inspectionis; 3. de *oblivione*, quæ est privatio recordationis rei alias notæ. Quare inadvertentia (idem dic de aliis) excusat a toto peccato si sit invincibilis; excusat vero a tanto, sed non a toto, si sit vincibilis.

Porro inadvertentia est *invincibilis*, quando non

potuit nec debuit vitari: talis est inadvertentia illius qui habens cognitionem habitualem est distractus, nec ullam suæ distractioni dedit causam.

Est *vincibilis* 1. *in seipsa*, cum agens advertit opus quod aggreditur plus mereri considerationis, nec tamen vult majorem adhibere. 2. *In alio*, cum agens vult aliud quod cum seria rei faciendæ consideratione cohærere non potest, v. g. sequi passionem; vel cum non exuit se defectu quodam qui advertentiam tollit, v. g. præcipitatione in agendo, negligentia in attendendo, etc.

CAPUT III.

De moralitate actuum Humanorum.

Nota 1. Actus humanus potest spectari secundum duplex *esse*, scilicet *esse physicum*, et *esse morale*.

Actus humanus secundum suum *esse physicum*, est actus a voluntate hominis deliberate procedens; de actibus humanis sub eo respectu hucusque egimus.

Actus humanus secundum *esse morale*, est ejusdem actus ad regulas morum relatio, vel conformitatis, vel difformitatis, vel indifferentiæ objective; unde

Actus moralis recte definiri potest, *Actus humanus conformis, vel difformis regulis morum, aut ab eis permissus*. Ex qua definitione

Sequitur, moralitatem non consistere in sola libertate, cum actus concipiatur liber antequam sit moralis; est enim liber prout deliberate a voluntate procedit; moralis vero prout elicitur consentanee vel dissentanee ad regulas morum.

Nec dicas. In eo sita est moralitas, quo posito ponitur, et quo sublato, tollitur: atqui posita libertate ponitur moralitas, et ea sublata tollitur: v. g. posita libertate actus imputatur in malum, qui, eadem sublata, desinit imputari; ergo.

Resp. dist. maj. In eo sita est moralitas, quo posito tamquam rei essentia, ponitur, *conc.*; quo posito tamquam prærequisito, *nego maj.* Itaque ad morale prærequiritur liberum, unde sublato libero, tollitur morale: sicut sublato voluntario tollitur liberum, quia ad liberum prærequiritur voluntarium; non magis tamen morale in solo libero consistit, quam liberum in solo voluntario; quia sicut voluntarium et liberum diversis conceptibus objectivis concipiuntur, sic liberum et morale diversis repræsentantur ideis; unde remanente eadem libertate, potest variari moralitas; v. g. si actus qui in primo instanti erat bonus, quia permissus, in secundo fiat malus, quia adveniente lege, est prohibitus.

Nota 2. De moralitate sic explicata quæri potest,
1. Quot et quænam sint species moralitatis.
2. Quot et quænam sint moralitatis principia.
3. Quænam sint ejusdem affectiones.
4. Quænam sit moralitatis primaria regula.

QUÆSTIO I.

Quot et quænam sint species moralitatis.

Nota. Tres vulgo distinguuntur moralitatis species, scilicet *indifferentia* quam lex permittit; *bonitas* quam imperat; et *malitia* quam prohibet: circa indifferentiam quæritur, an reperiatur in actibus humanis; circa bonitatem et malitiam simul, an augeantur per actum externum. Itaque sit

ARTICULUS I.

Utrum detur actus humanus indifferens, id est, qui nec bonus, nec malus sit moraliter?

Nota. Actus deliberatus, de quo solo hic agitur, potest considerari vel *in specie*, vel *in individuo*.

Actus humanus *in specie*, est actus spectatus in ordine ad solum objectum, ad quod se extendit.

Actus humanus *in individuo*, est actus spectatus non solum in ordine ad objectum, sed etiam in ordine ad circumstantias et ad finem operantis.

Dico 1. *Dantur actus humani indifferentes in specie.*

Prob. Tales sunt actus in specie spectati, quale est objectum ad quod tendunt; siquidem actus speciem suam ab objecto sumit; atqui varia sunt objecta quæ ex se intrinsece nec bona sunt, nec mala, sed plane indifferentia ad bonitatem vel malitiam, ut sunt *ambulare, levare festucam, etc.* Ergo actus humani spectati in ordine ad objecta illa sola, sunt indifferentes in specie.

Dices 1. Inter privative opposita non datur medium; sed actus bonus et actus malus ex objecto, sunt privative opposita; ergo.

Resp. nego min. Nam privatio est absentia formæ in subjecto capace illius formæ; sic homo dicitur cæcus, non vero lapis, qui dicitur simpliciter *non videns*; atqui objectum indifferens ex se non est capax bonitatis vel malitiæ; ergo non dicitur illis privari, sed simpliciter dicitur esse *non bonum, non malum*.

Dices 2. Si datur actus indifferens in specie, nunquam poterit esse bonus vel malus; falsum consequens; ergo.

Resp. nego sequelam... Prob. Quod est essentialiter tale, non potest non esse tale; quia essentiæ rerum sunt immutabiles; atqui quod est indifferens secundum suam speciem, est essentialiter indifferens; ergo quod est indifferens secundum suam speciem, non potest non esse indifferens, et consequenter nunquam poterit esse bonus vel malus.

Resp. dist. maj. Quod est essentialiter tale, non potest non esse tale, secundum illud per quod est essentialiter tale, *conc.*; secundum illud quod potest illi advenire, *nego maj.* et concessa minore *dist. cons.* quod est indifferens secundum speciem, non potest non esse indifferens secundum speciem, *conc.* secundum aliquam circumstantiam ei advenientem, *nego conseq.*

Itaque actus indifferens ex objecto, non potest non esse ex objecto indifferens; sed actus ex objecto indifferens potest esse bonus vel malus ex aliqua nova superveniente circumstantia bona vel mala.

Dico 2. *Nulli dantur actus indifferentes in individuo*. (*Ita D. Thom. et Thomistæ, Suarez, Bellarmin. Valentia, Tournely, Paulus a Lugd. contra Scotum, D. Bonavent. Vasq. etc.*)

Prob. 1. Actio indifferens est ea, quæ nec bona est, nec mala moraliter; atqui nulla hujusmodi actio debet admitti in individuo, imo ex Aug. (*epist.* 82.) *Cavendum est ne, sicut Philosophi, facta quædam hominum media dicamus inter recte factum et peccatum, quæ neque in recte factis, neque in peccatis numerantur*. Ergo.

Prob. min. Actus humanus sumptus in individuo, includit non tantum objectum ad quod proxime tendit, sed etiam finem quem operans sibi proponit; atqui nullus actus spectatus secundum finem quem operans sibi proponit, est indifferens; ergo actus humanus sumptus in individuo non est indifferens.

Prob. min. Finis cujuslibet actus deliberati est bo-

num, vel jucundum, vel honestum, nam bonum utile cum propter se non appetatur, non habet rationem finis; atqui si finis actus sit bonum honestum, actus est bonus; si finis sit bonum jucundum, actus est malus: neque enim licitum est homini in suis actibus deliberatis propter solam delectationem operari, ut definivit Innoc. XI. in damnatione hujus propos. (*Prop.* 8. *inter* 64. *damnatas*) *Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui*. Id est, conquiescere in actibus suis, non referendo illos ad finem honestum: ergo quilibet actus consideratus secundum finem est bonus, vel malus; ac proinde nullus est indifferens.

Prob. 2. Ratione D. Thom. (1. 2. *qu.* 18. *a.* 9. *in arg. sed contra est*) quæ sic proponi potest: omnis actio otiosa est moraliter mala: siquidem de verbo otioso *reddent homines rationem in die judicii*, ait Christus (*Matth.* 12.); atqui hominis actio quæ ad debitum finem non ordinatur, est otiosa; ergo est mala.

Prob. min. Quia actio non dicitur otiosa eo quod malum finem habeat: ergo ideo solum otiosa dicitur eo quod careat debito fine; nam ut ait D. Bernardus (*lib. de triplici custodia*), *otiosum verbum est, quod nullam rationalem causam habet*. Ergo pariter actio otiosa est ea, quæ debito fine caret.

Objicies 1. D. Hieronym. (*epist.* 89. *ad Aug. quæ est* 11. *inter epist. Augustini*) ait: *Bonum est continentia, malum est luxuria, inter utrumque indifferens est ambulare*; ergo.

Resp. dist. ant. Ambulare consideratum *in specie* est indifferens, *conc.*; consideratum in individuo, *nego ant.* Div. enim Hieron. sumit tò *ambulare*, prout abstrahit tum a fine, tum a circumstantiis.

Inst. Div. Hieronym. addit: *Sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam*. Ergo loquitur de ambulatione sumpta *in individuo*.

Resp. dist ant. Sive feceris, sive non feceris, nec justitiam nec injustitiam habebis ex tali actione spectata ratione objecti, *conc.* ratione finis, *nego*. Hanc esse mentem Divi Hieronymi patet ex ejus epistol. ad Ctesiph. ubi bis Pelagii verbis: *Audite quæso, audite sacrilegium: si voluero curare digitum, stare, ambulare ... semper auxilium Dei mihi necessarium erit*. Sic respondet: *audi ingrate, imo sacrilege, Apostolum prædicantem; sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*. Ergo vult sanctus Doctor, ut omnia opera ad Dei gloriam referantur.

Objicies 2. Datur actus indifferens in specie; ergo et in individuo.

Resp. nego conseq. ... Prob. Nulla datur species sine individuo rationem speciei participante; ergo si dantur actus indifferentes in specie, dantur etiam in individuo.

Resp. nego conseq. Quia non datur species actuum indifferentium; aliud enim est dari speciem actuum indifferentium, aliud dari actus indifferentes in specie; nam

Dari speciem actuum indifferentium, est dari naturam communem actuum liberorum, qui neque boni, neque mali sunt moraliter sub ullo respectu, qualis nulla esse potest.

Dari vero actus indifferentes in specie est dari actus, qui neque boni neque mali sunt præcise ratione objecti, licet boni vel mali sint ratione finis et circumstantiarum.

Inst. 1. Actus qui fiunt præcise ad sublevandam levem naturæ indigentiam, ut ambulare ad juvandam digestionem, alvum purgare, spuere, ad ignem frigoris abigendi causa accedere, etc. nullam neque ex objecto neque ex fine contrahunt bonitatem, vel malitiam; ergo sunt indifferentes in individuo.

Resp. nego ant. Vel enim illi actus, qui sunt media, fiunt propter solam voluptatem, et tunc sunt venialiter mali, quia homo utpote rationalis operari tenetur propter finem excellentiorem quam bruta; vel fiunt ad sanitatis conservationem, debitam sustentationem, et rectam corporis consistentiam, et tunc sunt moraliter boni; quod enim est conforme naturæ rationali, qua rationali est honestum; atqui debite conservare ac sustentare corpus, est conforme naturæ rationali qua tali, cum sit actus charitatis nobis a Deo ipso commissus; ergo.

Inst. 2. Delectatio moderata corporis vel animi non est mala moraliter; ergo potest esse finis licitus.

Resp. nego conseq. Delectatio moderata non est quidem malum objectum, cum licite percipi possit; sed est malus finis quatenus agens rationale non potest licite delectationem appetere propter se, sed tantum propter finem honestum, v. gr. ut corpus functionibus suis magis habile fiat, et ideo mens promptius ea quæ officii sui sunt, peragat, et tunc sortitur bonitatem a fine quem operans ultimate tendit.

Inst. 3. Sunt aliquæ operationes per se tantum ordinatæ ad oblectandum, v. g. visio pulchri ad oculos oblectandos, olfactio odoris ad oblectandas nares, etc. Ergo saltem istæ poterunt propter solam delectationem licite exerceri.

Resp. nego ant. Nulla enim operatio ad solam delectationem ut ad ultimum finem ordinatur; sed ultra semper tendit ad finem ulteriorem, nimirum ad operationes humanas exercendas; sic olfactio odoris ordinatur finaliter ad cerebrum confortandum; visio pulchri ad excitandos spiritus, qui deserviunt ad operationem humanam rite exercendam, etc.

Inst. 4. Nemo tenetur ad impossibile; atqui in nostro statu naturæ corruptæ impossibile est omnes actus nostros deliberatos ad Deum tamquam ad ultimum finem referre; ergo.

Resp. dist. min. In statu naturæ lapsæ impossibile est omnes actus nostros deliberatos ad Deum referre actualiter, *conc. min.* virtualiter, *nego min.* Neque enim opus est ut finem honestum actu intendamus in singulis actibus, sed sufficit ut illum intendamus virtualiter, qualiter censetur intendere ut plurimum qui ordinate et christiane vivit. *Hoc ipsum*, ait D. Th. (1. 2. *q.* 18. *art.* 9. *ad* 3.) *quod aliquis agit ordinate ad sustentationem vel quietem sui corporis, ad bonum virtutis ordinatur, in eo qui corpus suum ordinat ad bonum virtutis, et idem patet in aliis*.

Inst. 5. Si prædicti actus possent esse boni, possent voveri, item si possent esse mali, posset Sacerdos illis impendere absolutionem qui tantum se accusant, quod prædictos actus in finem honestum non retulerint; absurdum utrumque consequens; ergo et antec.

Resp. 1. *nego conseq.* Quia non omne bonum voveri potest, sed id tantum quod est melius; porro licet bona sit ambulatio, v. g. ad sublevandam levem naturæ indigentiam, tamen ejus omissio non est melior; ergo non potest voveri.

Resp. 2. *dist.* 2. *partem min.* Absurdum est Sacerdotem absolutionem impendere illis, qui solum se accusant quod prædictos actus deliberatos in finem honestum non retulerint, quando non constat quod non retulerint, *conc.* quando certo constat, *nego*. Ita respondet Gonet his verbis: *Quia similes actus ut plurimum sine deliberatione ex sola imaginatione fiunt, et si fiant cum deliberatione rationis, ad sanitatem*

vel honestam recreationem, vel naturæ quietem et solatium, virtualiter referantur, regulariter sunt materia dubia, et ideo prudens Sacerdos raro debet his solum absolutionem impendere, sed monere pœnitentem ut de aliis, licet jam confessis, quæ certo sunt peccata, se accuset.

Objicies 3. Nullum est præceptum obligans hominem ad referendum omnes suas actiones deliberatas in finem honestum; ergo non extat talis obligatio.

Resp. nego ant. ... *Prob.* Si datur tale præceptum, vel est naturale, vel positivum; neutrum dici potest; ergo.

Resp. nego min. Et dico illud præceptum esse naturale, nam lumen naturale dictat ut agens rationale in omnibus suis actibus deliberatis tendat ad bonum consonum naturæ rationali qua rationali, quod est bonum honestum.

Inst. Præceptum naturale est notum omnibus saltem eruditis; atqui præceptum referendi omnes suas actiones deliberatas in finem honestum non est notum omnibus, etiam piis et eruditis, eum D. Bonav. Scotus etc. illud negent; ergo.

Resp. dist. maj. Præceptum naturale quod habet rationem primi principii, vel conclusionis immediate ex principio deductæ, est notum omnibus, *conc.* præceptum naturale, quod est conclusio a primo principio remota, *nego maj.* Porro tale est præceptum, de quo hic.

Inst. 2. Præcepta naturalia in Decalogo continentur; atqui illud præceptum referendi, etc. non continetur in Decalogo; ergo etc.

Resp. dist. maj. Præcepta naturalia quæ a principiis immediate deducuntur, continentur Decalogo, *conc.* quæ remote deducuntur, *nego maj.* Itaque præceptum referendi, etc. remote deducitur ex præcepto dilectionis Dei super omnia, vi cujus tenemur habere Deum pro fine ultimo, et consequenter referre in ipsum omnes nostras actiones, saltem mediate, quod fit ordinando eas ad aliquem finem honestum.

Inst. 3. Præceptum illud, si extet, est affirmativum; ergo non obligat pro semper.

Resp. dist. ant. Est affirmativum pure, *nego ant.* est affirmativum non pure, *conc. ant.* Continet enim implicite præceptum negativum, quo scilicet prohibemur ne creaturis fruamur. Unde in hoc Decalogi præcepto: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, etc.* istud negativum implicite continetur: *Non sistes ultimate in creatura; eamque si diligas, amorem illius in Dei dilectionem saltem mediate referas.*

Objicies 4. Concilium Constantiense damnavit hanc propos. Joannis Hus: *Nulla sunt opera indifferentia, sed hæc est divisio immediata humanorum operum quod sint vel virtuosa, vel vitiosa.* Atqui si non darentur actus indifferentes in individuo, illa propos. immerito damnata fuisset; ergo dantur.

Resp. nego min. ... *Prop.* Si non sint aliqui actus indifferentes in individuo, quælibet humana opera erunt vel virtuosa, vel vitiosa in individuo; ergo.

Resp. dist. ant. Quælibet opera humana erunt vel virtuosa, vel vitiosa in individuo, in sensu Joannis Hus, *conc. ant.* in sensu Catholicorum et Patrum Concilii; *nego ant.*

Itaque hæc prop. non fuit in se et absolute damnata, sed tantum relative ad sensum Joannis Hus, qui contendebat omnia quæ fiunt ab homine in statu peccati mortalis existente, esse peccata; quæ vero a justo, esse virtutis actus, ut patet ex verbis propositionem immediate sequentibus: *Quia*, inquiebat Joann. Hus: *si homo est vitiosus, et agat quidquam, tunc agit vitiose: et si est virtuosus, et agat quidquam, tunc agit virtuose; quia sicut vitium quod crimen dicitur, sive peccatum mortale, inficit universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi*, quod est falsum; certum est quippe justos non amissa justitia peccare venialiter, et impios in statu peccati remanentes, actus informes fidei et spei posse elicere.

ARTICULUS II.

Utrum actus externus, interni bonitatem vel malitiam augeat; ita ut melior sit actio illius qui eleemosynam dat de facto, quam ejus qui eam dare vult, et non potest defectu facultatis vel occasionis.

Dico: actus externus per se non auget bonitatem aut malitiam actus interni efficacis; sed auget per accidens (Ita Thomistæ contra Scotistas).

Prob. 1. pars: Argumento deducto ex Script. et Patribus: si actus exterior *per se* augeret bonitatem vel malitiam moralem, voluntas efficax bene vel male agendi nunquam reputaretur pro facto; atqui apud Deum voluntas pro facto reputatur; ergo.

Prob. min. Abrahamo mactare filium parato, licet sacrificium non compleverit, dixit Deus (*Gen.* 22.): *Quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi.* Et Matth. 5. dixit Christus: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Quæ verba expendens D. Bernardus ait (*epist.* 77.): *Quid planius quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum excludit necessitas?* Ergo.

Prob. 2. Ratione Theologica: illud *per se* non auget bonitatem aut malitiam actus interni, quod *per se* nullam habet bonitatem, nullam malitiam; atqui actus externus *per se* nullam habet bonitatem, nullam malitiam; ergo etc.

Prob. min. Ratio bonitatis vel malitiæ moralis sumitur a libertate; atqui actus externus, *per se* ut distinctus ab actu interno, nullam habet libertatem, alias et dormiens per actus suos mereretur vel demereretur; ergo actus externus nullam *per se* habet bonitatem vel malitiam, sed totam moralitatem habet ab actu interno efficaci.

Prob. 2. pars: Illud *per accidens* auget malitiam actus interni, quod nonnumquam actum internum reddit intensiorem aut diuturniorem; atqui actus externus experientia operis nonnumquam actum internum reddit intensiorem aut diuturniorem; sic v. g. actualis voluptas quæ ex fornicatione misere percipitur, fornicationis affectum intensiorem efficere solet; ergo etc.

Præterea ex actu exteriori malo multoties generatur scandalum, incurritur excommunicatio, vel irregularitas, aut obligatio ad restitutionem, quæ per solum actum interiorem non inducuntur; ergo actus externus *per accidens*, ratione scilicet illorum malorum quæ ex eo nonnumquam sequuntur, auget malitiam actus interni.

Objicies contra primam partem: 1. Illud Aug. dicentis: *mala voluntate vel sola quisque miser efficitur; sed miserior potestate qua desiderium malæ voluntatis impletur.* Atqui non ob aliud fit miserior per actum externum, quam quod actus externus augeat malitiam actus interni; ergo.

Resp. nego min. Ideo fit miserior quia actus externus hominem ad malum propensiorem facit, generat scandala, ingenii acumen obtundit, et mentem magis ineptam reddit ad operum spiritualium saporem; quod non præstat actus interior.

Objicies 2. Actus internus et actus externus ma-

li diversis præceptis prohibentur, nempe *non mœchaberis*. *Non concupisces*. Ergo actus externus diversam habet malitiam a malitia actus interni.

Resp. nego conseq. Non enim ideo ponuntur diversa præcepta de actibus interioribus et exterioribus, quod in exterioribus sit diversa malitia, enim propter idem motivum prohibeantur; sed ideo ponuutur quia periculum erat, ne homines carnales legem observasse sibi viderentur, si a solis actibus externis abstinerent, quamvis interioribus præberent consensum; sicut quidam ex Judæis asseruerunt, quos redarguit Christus his verbis: *Audistis quia dictum est, non mœchaberis: ego autem dico vobis: omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo*.

Inst. 1. Qui martyrium reipsa subit, qui sacramenta realiter suscipit, majorem recipit gratiam, et consequenter magis meretur, quam qui efficaciter ista desiderat; ergo actus externus auget bonitatem et meritum actus interni.

Resp. disting. major. Majorem gratiam recipit *ex opere operato*, conc. *ex opere operantis*, nego ant. Hic autem loquimur de merito producto ex opere operantis, quod tantum potest esse in eo qui martyrium vel sacramenta efficaciter desiderat, quantum in eo qui actu martyrium subit, vel sacramenta re suscipit: imo potest esse majus, si ex majori charitatis affectu desideret.

Inst 2. Si opus externum novam malitiam non adderet, sequeratur 1. frustranea esse opera externa; 2. nos non teneri actus externos confiteri, quia declarato actu interiori, tota actus malitia sufficienter declararetur; atqui absurdum et falsum conseq. Ergo.

Resp. nego utramque antecedentis sequelam, 1. Enim opera externa non sunt frustranea, tum quia si non fiant dum adest facultas, tunc actus interni non sunt efficaces; tum quia opus externum plerumque est præceptum; tum quia opus externum est satisfactorium, non vero opus internum quod non est pœnale.

2. Tenemur confiteri actus externos, tum quia ex ipsis colligitur voluntatis efficacia; tum quia sæpe augent internos per accidens; tum quia actus exterior facit unum per se peccatum cum interno.

QUÆSTIO II.

Quot et quænam sint moralitatis principia.

Nota: Nomine principiorum moralitatis ea omnia intelliguntur, per quæ actus humanus habet ut sit bonus, vel malus, vel indifferens, et tria sunt, scilicet objectum, finis et circumstantiæ, de quibus agemus distinctis articulis.

ARTICULUS I.

An et quomodo actus humanus moralitatem desumat ex objecto?

Not. 1. Objectum hic non sumitur pro eo omni quod voluntati objicitur, sic enim comprehenderet etiam finem et circumstantias; sed sumitur stricte pro omni re aut persona quæ primo et per se attingitur ab actu; hoc sensu res aliena est objectum furti; proximus homicidii.

Nota 2. Objectum potest dupliciter concipi, nempe vel secundum *esse physicum*, vel secundum *esse morale*.

Objectum secundum *esse physicum*, est objectum secundum se materialiter spectatum.

Objectum secundum *esse morale*, est objectum prout ab agente attingitur modo rectæ rationi consentaneo vel dissentaneo. Porro manifestum est, objectum a quo actus moralitatem suam desumit, non accipi secundum *esse physicum*, sed secundum *esse morale*. Sic v. g. objectum a quo adulterium suam malitiam sumit, non est femina præcise ut femina, eum ut sic possit esse objectum adulterii et actus conjugalis; sed est femina prout cognoscitur contra prohibitionem rectæ rationis.

Nota 3. Per objectum a quo quærimus utrum actus humanus desumat moralitatem, intelligimus objectum quod de se bonum est vel malum; nam si objectum sit indifferens, non potest conferre bonitatem aut malitiam, cum neutram habeat; sed repetenda est vel a fine, vel a circumstantiis quæ objectum formaliter determinant ad rationem boni vel mali objectivam. His positis,

Dico: specifica actuum humanorum moralitas, et quidem primaria, desumitur ab objecto secundum esse morale spectato.

Prob. 1. *pars:* Ab eo sumitur specifica moralitas actuum humanorum, ratione cujus quædam virtutes, et quædam vitia a se invicem specie differunt; atqui quædam virtutes, quædam vitia a se invicem specie differunt ratione objecti circa quod versantur; sic virtutes Theologicæ, specie differunt a moralibus, quod Theologicæ habeant Deum pro objecto, non autem morales; sic etiam homicidium et adulterium specie differunt, eo quod eorum objecta specie differunt; ergo specifica actuum humanorum moralitas desumitur ex objecto. Hinc dicit Oseas (*Cap.* 9.) *facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt*.

Prob. 1. *pars*. Illa est primaria actus humani moralitas, sine qua actus humanus non potest concipi; atqui actus humanus non potest concipi sine moralitate ab objecto sumpta, licet possit concipi sine aliis; sic v. g. furtum quod quis in loco sacro committit ad se inebriandum, licet possit concipi sine malitia sacrilegii et intemperantiæ, non potest tamen concipi sine malitia injustitiæ; ergo primaria actus humani moralitas desumitur ab objecto.

Dices. Actus humanus primam suæ moralitatis speciem desumit ab eo quod primo respicit: sed finis est id quod primo respicit, cum objectum non sit volitum nisi propter finem; ergo actus humanus primam suæ moralitatis speciem non ab objecto, sed a fine desumit.

Resp. dist. maj. Actus humanus primam moralitatis speciem desumit ab eo quod primo respicit intrinsece et essentialiter, *conc.* extrinsece et accidentaliter, *nego*. Itaque actus humanus intrinsece et essentialiter respicit finem operis qui dicitur *intrinsecus*, quia coincidit cum objecto; sed extrinsece tantum et accidentaliter respicit finem operantis qui dicitur *extrinsecus*, quia tendentia ad hunc vel illum finem operantis accidit actui humano, puta quod eleemosyna v. g. fiat propter vanam gloriam, vel ad satisfaciendum pro peccatis.

Inst. Odium Dei est actus pessimus; atqui habet objectum optimum, nempe Deum; ergo actus odii Dei non desumit moralitatem ab objecto.

Resp. dist. min. Odium Dei habet objectum optimum si spectetur secundum esse physicum, *conc.* si spectetur secundum esse morale, *nego min.* Sic enim spectatum, est Deus prout attingitur per odium, qui modus tendendi in Deum est rectæ rationi quam maxime dissonum.

ARTICULUS II.

An et quomodo actus humanus moralitatem desumat a fine operandi?

Nota. Duplex est finis, intrinsecus scilicet seu operis, et extrinsecus seu operantis.

Finis intrinsecus est is, in quem tendit opus ex natura sue; sic finis intrinsecus eleemosynæ est sublevatio pauperis.

Finis extrinsecus est is, in quem tendit egens, seu est id propter quod aliquid fit ... dicitur *extrinsecus*, quis sublato tali fine actio adhuc manet integra. Itaque

Dico: moralitas actuum humanorum desumitur etiam a fine extrinseco operantis.

Prob. Ab eo desumitur moralitas actus, quod actum facit ex indifferente bonum vel malum; ex malo pejorem; ex bono meliorem, vel malum; etqui finis facit actum, 1. ex indifferente bonum vel malum; sic studium ad vanam gloriam est malum, et studium ob lucrum animarum est bonum; 2. facit actum ex malo pejorem, ut si quis furetur ad mœchandum; 3. facit actum ex bono malum, ut si quis dat eleemosynam ob vanam gloriam; 4. facit actum ex bono meliorem, ut si quis det eleemosynam ad redimenda peccata; ergo moralitas actus desumitur etiam a fine extrinseco operantis; hoc certum est apud omnes, sed

Quæres utrum actus ad finem extrinsecum ordinatus desumat moralitatem specificam et essentialem a fine extrinseco? pro cujus resolutione

Nota: Actus ad finem extrinsecum ordinatus potest spectari dupliciter; 1. ut est imperatus a fine extrinseco, proceditque ab intentione efficaci finis; 2. ut est elicitus a voluntate; v. g. volitio dandi eleemosynam ad satisfaciendum pro peccatis est actus imperatus a pœnitentia, et actus elicitus misericordiæ: Hoc prænotato.

Resp. Actus a fine extrinseco imperatus, spectatus reduplicative ut imperatus, essentialem et specificam moralitatem desumit a fine operantis, spectatus vero ut elicitus eandem desumit ab objecto.

Prob. Actus essentialem et specificam moralitatem desumit eb eo quod præcipue et essentialiter respicit: *atqui* actus spectatus prout est imperatus, præcipue et essentialiter respicit finem operantis: siquidem voluntas ex efficaci finis intentione movetur ad objectum; spectatus vero ut elicitus, præcipue et essentialiter respicit solum objectum: illi enim in esse specifico jam constituto advenit finis extrinsecus operantis; *ergo* actus spectatus reduplicative ut imperatus essentialem et specificam moralitatem desumit a fine operantis; spectatus vero ut elicitus essentialem et specificam moralitetem eb objecto desumit.

Dices. Plures actus habent speciem essentialem e solo fine extrinseco; ergo eam non habent ab objecto quatenus sunt eliciti, et a fine extrinseco quatenus imperati.

Resp. nego ant. .... *Prob.* Actus quo amatur Deus propter se et actus quo amatur proximus propter Deum, sunt actus ejusdem speciei, nempe charitatis; atqui non sunt ejusdem speciei, nisi quia specificantur e solo fine extrinseco; ergo.

Resp. nego min. In qua assignatur pro fine extrinseco operantis, illud quod est revera finis intrinsecus et operis: cum enim objectum et finis intrinsecus charitatis sit amare Deum propter se, et proximum propter Deum, manifestum est intentionem operantis pertinere ad objectum charitatis.

Resolves 1. Unicum actum posse pertinere ad virtutes specie diversas; potest enim ab una elici, et imperari ab altera; ut patet in exemplo adducto eleemosynæ datæ ed satisfaciendum pro peccatis, quæ elicitur a misericordia, et imperatur a pœnitentia.

Resolves 2. Posse in uno eodemque actu reperiri duplicem moralitatem ejusdem speciei, unam quidem ex parte operis, seu objecti; alteram autem ex parte operantis: moralitas ex parte objecti magis est præcipua, si actus prout est externus consideretur; moralitas vero ex parte operantis principem locum tenet, si actus prout est internus perpendatur: quo sensu dixit Aristoteles (5. *Ethicorum, cap.* 2.) *qui furatur ad mœchandum, est magis mœchus, quam fur*.

ARTICULUS III.

An et quomodo actus humanus moralitatem desumat ex circumstantiis?

Nota 1. Circumstantia actus definitur, *Accidens quoddam moraliter afficiens actum humanum jam constitutum in suo esse tum physico, tum morali*.

Dicitur 1. *accidens*, quia est quid extrinsecum entitati actus, quod sine tali accidente concipi et subsistere potest: talis est circumstantia loci sacri in furto.

Dicitur 2. *moraliter afficiens*; id est modificans actum in conformitate, vel difformitate ad rectam rationem; et ideo conferens ipsi aliquid bonitatis, vel malitiæ accidentalis; alioquin poterit quidem esse circumstantia actus humani qua physicus est, sed non qua moralis; sic v. g. eleemosynam dare inimico est circumstantia moralis, quæ actionem facit magis Deo acceptam; sed dare eleemosynam manu dextra vel sinistra est circumstantia actus qua physicus est, quæ nihil ad mores confert.

Dicitur 3. *Actum humanum jam constitutum in suo esse morali*: quia objectum actus dat ipsi primam moralitetem, et idcirco circumstantia *qua talis* non nisi secundam et accidentalem dare potest.

Dixi: *Circumstantia qua talis*: quia eliquando circumstantia transit in ipsum objectum, seu est præcipuum operantis objectum, quando nimirum primario et per se intenditur ab operante, et tunc dat actui primam et essentialem moralitatem; id patet in eo qui determinatus ad sacrilegium, in loco sacro furatur ut impium consilium executioni mandet; eo enim in casu malitia quæ ex loci sacri circumstantia oritur, est actui essentialis; tuncque furtum est circumstantia medii, seu *quibus auxiliis*.

Nota 2. Circumstantia alia est formalis, alia objectiva.

Circumstantia *formalis* est ea, quæ se tenet ex parte actus: tales sunt *intentio, duratio, libertas, etc.*

Circumstantia *objectiva* est ea, quæ se tenet ex parte objecti: tales sunt circumstantiæ loci, temporis, personæ, majoris vel minoris quantitatis etc. De his solis hic agitur, cum certum sit actum a circumstantiis formalibus aliquem moralitatem bonitatis vel malitiæ sumere. Itaque

Dico. *Moralitas actuum humanorum desumitur etiam a circumstantiis*.

Prob. Circumstantiæ subjacent regulis morum: vel enim eb eis præcipiuntur, vel prohibentur; atqui quæ subjacent regulis morum, actibus humanis moralitatem conferunt; ergo circumstantiæ actibus humanis moralitatem bonitatis vel malitiæ conferunt. Circa quod

Quæres 1. *Quamnam moralitatem actibus humanis circumstantiæ conferant?* Ante responsionem

Nota: Alias esse circumstantias quæ speciem mutant, alias quæ eggravant vel minuunt.

Circumstantia *mutans speciem* est ea, quæ actum humanum trahit in speciem diversam ab ea quam objecto suo immediate desumit; sic furtum in loco sacro, circumstantia loci mutat speciem.

Circumstantia *aggravans vel minuens speciem*, est ea, quæ minuit vel auget bonitatem aut malitiam actus intra eamdem speciem; ut incestus in 1. vel 4. gradu, furtum majoris vel minoris quantitatis; ubi tamen diligenter adverte quod circumstantia quæ transfert peccatum de veniali in mortale, licet non mutet speciem moralem, mutat tamen speciem Theologicam et demeritoriam; sic furtum grave non mutat quidem speciem moralem furti levis, cum eidem virtuti justitiæ opponatur, sed mutat speciem Theologicam et demeritoriam, quatenus furtum grave meretur gratiæ et gloriæ privationem, non autem furtum leve. Hoc prænotato,

Resp. Circumstantia mutans speciem, non vero circumstantia solum aggravans speciem, confert actui humano moralitatem specie diversam a moralitate quæ provenit ex objecto.

Prob. Circumstantia quæ importat ordinem convenientiæ, vel disconvenientiæ ad rectam rationem, diversum ab eo quem importat objectum, confert actui humano moralitatem specie diversam ab ea quæ provenit ex objecto; *atqui* circumstantia mutans, non vero aggravans tantum speciem, hoc præstat: non enim solum est disconveniens rectæ rationi furari, sed etiam furari in loco sacro; *ergo* circumstantia mutans speciem, non vero aggravans confert actui humano moralitatem specie diversam ab ea quæ provenit ex objecto.

Dices 1. Circumstantia moraliter afficiens objectum transit in rationem objecti; ergo nulla circumstantia qua talis dat bonitatem vel malitiam actui.

Resp. nego antec.... Prob. Quod est volitum, habet rationem objecti; atqui nulla circumstantia dat moralitatem actui nisi sit volita; ergo.

Resp. dist. maj. Quod est volitum per se, immediate, et primario, habet rationem objecti, *conced.* quod est volitum secundario tantum et per modum accessorii, *nego maj.* Circumstantiæ autem morales non sunt volitæ nisi secundario et per modum accessorii supervenientis; unde sunt tantum quid circumstans objectum, seu objectum secundarium; et sic intelligendus est D. Th. (*1. 2. q. 19. a. 2. in argum. sed contra est*) dicens: *bonitas et malitia voluntatis non dependent ex circumstantiis, sed ex solo objecto.*

Dices 2. Circumstantiæ ut plurimum sunt extrinsecæ actui humano, ut locus et tempus; ergo non possunt illi dare moralitatem intrinsecam.

Resp. nego conseq. Nam objectum dat actui moralitatem intrinsecam, et tamen est actui extrinsecum; ergo quemadmodum actus humani desumunt ab objecto bonitatem vel malitiam intrinsecam, quia ordo quem ad illud dicunt, est intrinsecus, ita similiter desumunt bonitatem vel malitiam intrinsecam a circumstantiis propter ordinem intrinsecum quem habent ad circumstantias.

Quæres 2. *Quandonam circumstantia speciem mutet?*

Resp. Ut id perfecte cognoscatur, traduntur duæ regulæ.

1. *Regula:* Quando circumstantia efficit ut actus opponatur alicui virtuti, cui alioquin non opponeretur, aut efficit ut ei sit conformis, mutat speciem actus humani, ut patet in furto quod quis in loco sacro perpetravit. Ratio est, quia ubi est conformitas aut difformitas ad plures virtutes, ibi sunt plures conformitates vel difformitates cum recta ratione.

Resolves, Qui sacrum omittit die Dominica in qua incidit festum, unum tantum peccatum committit, quia una est tantum oppositio ad virtutem religionis propter quam Missa est audienda; e contra qui sacrum omittit die Dominica in qua auditio Missæ a Confessario fuit imposita, duo peccata committit, quia est oppositio ad virtutem religionis et pœnitentiæ.

2. *Regula:* Quando circumstantia efficit ut actus diverso modo eidem virtuti sit conformis vel difformis, mutat speciem actus humani; quia ubi est diversus modus conformitatis vel oppositionis cum eadem virtute, tunc sane diversa est conformitas vel disconvenientia cum recta ratione.

Resolves: Qui jejunium perfringit per duplicem cœnam, et per carnium comestionem, duplex peccatum committit; quia licet hic actus uni temperantiæ virtuti opponatur, diverso tamen modo opponitur; ergo duplex est peccatum.

Quæres 3. *Utrum circumstantiæ debeant esse cognitæ et volitæ, ut ad peccatum imputentur?*

Resp. Circumstantiæ quæ se tenent *ex parte objecti*, ut res sacra in furto, debent esse cognitæ et volitæ saltem interpretative, ut ad peccatum imputentur, hoc est quod agens illas cognoscere debuerit ac potuerit; ratio est, quia alias actus non esset deliberatus quoad circumstantiam incognitam.

Dixi: *Circumstantiæ quæ se tenent ex parte objecti:* quia eæ se tenent *ex parte actus*, ut intentio, duratio, libertas, etc. vel *ex parte qualitatis agentis*, per ipsumet actum deliberate elicitum satis superque cognitæ sunt et volitæ proindeque peccaminosæ.

Quæres 4. *Quot sint circumstantiæ actuum humanorum in particulari, et quomodo ab ipsis suam moralitatem desumant?*

Resp. Sunt septem hoc versu contentæ:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quis: denotat qualitatem et conditionem accidentalem personæ operantis, v. g. quod operans sit Sacerdos, conjugatus, voto obstrictus, ad aliquid ex officio vel justitia obligatus, etc.

Hæc circumstantia mutat speciem quoties efficit ut actus impugnet diversas virtutes; sic luxuria ultra propriam malitiam impugnat in religioso Religionem unde est sacrilegium, in conjugato impugnat justitiam, unde est adulterium.

Aggravat vero speciem quoties causat majorem ad eamdem virtutem oppositionem; sic gravior est incestus in secundo, quam in tertio gradu.

Quid: denotat qualitatem aut quantitatem objecti: v. g. an persona quæ fuit objectum luxuriæ, sit consanguinea, vel voto castitatis obstricta.

Hæc circumstantia mutat speciem quoties efficit ut objectum ratione specifice diversa sit prohibitum; hinc diversum a fornicatione crimen committit qui cum conjugata, religiosa, consanguinea fornicatur.

Aggravat vero quoties causat majorem oppositionem ad eamdem virtutem; sic gravius peccat qui tres aureos furatur, quam qui unum.

Ubi: denotat qualitatem loci: v. g. si locus sit publicus, vel sacer.

Hæc circumstantia mutat speciem, 1. cum peccatum commissum est in loco publico, habet enim rationem scandali. 2. Cum peccatum in loco sacro commissum, ipsum polluit, nam actus ultra propriam malitiam, habet malitiam sacrilegii. Polluitur autem locus sacer per voluntariam sanguinis et seminis effusionem, etiam occultam.

Aggravat vero quodcumque aliud peccatum sive externum, sive internum in loco sacro commissum, quia qui Deum in loco ejus nomini dicato offendit, majorem ipsi injuriam infert.

Quibus auxiliis: denotat media et instrumenta, quibus operans usus est ad operandum.

Hæc circumstantia mutat speciem quando media specialem habent cum aliqua virtute repugnantiam; v. g. si quis ope dæmonis expresse vel tacite invocati, aliquid consequi voluerit.

Aggravat vero duntaxat, si media sint ejusdem speciei cum fine intento; ut si quis scalam unius furetur, ut alterius pecuniam furetur.

Cur: denotat finem extrinsecum operantis, de quo sufficienter egimus articulo præcedenti.

Quomodo: denotat accidentalem modum quo fit actio.

Hæc circumstantia mutat speciem quando modus est specie diversus ab actione; sic furtum cum violentia factum habet rationem rapinæ.

Aggravat vero duntaxat, quando modus est ejusdem rationis cum actione: ut actus intensio, duratio, consuetudo, etc.

Quando: denotat durationem et qualitatem temporis accidentariam.

1. Duratio temporis non mutat speciem, sed potest esse tanta, ut eam notabiliter aggravet: v. g. si distractio voluntaria per totum officium duret.

2. Qualitas temporis aggravat speciem; ut cum quis die communionis ebrietatibus, vel fornicationibus vacat: sed an mutat speciem? est quæstio controversa, quæ commodius expendetur in dissertatione de præceptis Ecclesiæ.

QUÆSTIO III.

Quænam sint affectiones moralitatis.

Nota: Præcipua moralitatis affectio est ejus multiplicatio in eodem actu, de qua variæ instituuntur quæstiones paucis solvendæ; itaque

Quæres 1. *An actus ex objecto malus in finem bonum relatus, desinat esse malus?* v. g. an peccet qui mentitur ad vitam innocentis conservandam.

Resp. 1. Hunc actum esse simpliciter malum; ratio est quia ad malitiam moralem satis est ut desit vel unicum eorum quæ debentur actui, secundum istud Theologiæ effatum: *Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu;* ergo ubi medium est malum, actus simpliciter malus est. Unde Apostol. (*Rom.* 3. *v.* 8.) docet: *non esse facienda mala, ut veniant bona.*

Dices. Matth. 6. dicitur: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus lucidum erit,* ubi per oculum intelligitur intentio, per corpus vero actio; ergo si finis sit bonus, tota actio erit bona.

Resp. dist. conseq. Erit bona si objectum sit bonum, vel saltem indifferens, *conc.* si objectum sit malum, *nego*. Alias Christus (*Jo.* 16.) eos non damnasset qui Apostolos persequebantur, existimantes *obsequium se præstare Deo*.

Resp 2. ad quæst. Malitia actus ex objecto mali minuitur per se, cum ad finem bonum ordinatur. Ratio est, quia gravitas peccati desumitur ex affectu ad peccatum; atqui qui actum ex objecto malum ordinat in finem bonum, minorem ad peccatum habet affectum; ergo minus peccat. Unde D. Th. (2. 2. *q.* 110. *a.* 2.) ait: *quanto bonum intentum est melius, tanto magis minuitur culpa mendacii.*

Dixi *per se:* Quia per accidens potest fieri ut qui furatur v. gr. ad dandam eleemosynam, novum peccatum actui adjiciat: tum quia periculo numquam restituendi se committit; tum quia in peccatum inducit eum cui bona furatus est. Hoc sensu dixit Augustin. (*hom.* 7. *inter* 50.) *etiamsi fur totum pauperibus tribuat, quod abstulerit, addit potius peccatum quam minuit.*

Quæres 2. *An unus idemque actus,* v. g. eleemosyna propter vanam gloriam, *possit esse bonus ex objecto bono, et malus ex fine malo?*

Resp. negative. Sed est simpliciter malus.

Prob. 1. Ex Script. Matth. 6. *Attendite ne justitiam vestram,* id est opera vestra bona, *faciatis coram hominibus ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cœlis est.* Atqui si illa opera remanerent bona, non forent absque mercede; ergo.

Prob. 2. Si actio illius qui ob vanam gloriam dat eleemosynam pauperi, esset bona, utique ratione objecti; atqui hæc actio nequidem ratione objecti est bona; ergo.

Prob. min. Illa actio non est bona ratione objecti, cujus objectum est malum; atqui objectum eleemosynæ ob vanam gloriam erogatæ est malum; ergo.

Prob. min. Quod consideratur reduplicative ut ordinatum ad malum, est malum; atqui objectum eleemosynæ ob vanam gloriam erogatæ, non est eleemosyna simpliciter, sed eleemosyna prout ad malum finem ordinata; ergo etc. Unde D. Th. (*in* 2. *dist.* 38. *q.* 1. *a.* 4.) ait: *Cum aliquis vult dare eleemosynam propter inanem gloriam, hic est unus actus voluntatis, et hic actus totus est malus, licet non ab eo omni quod in eo est malitiam habeat.*

Objicies 1. Qui dat eleemosynam indigenti ob vanam gloriam, implet præceptum charitatis; atqui implere præceptum est bonum opus; ergo etc.

Resp. dist. maj. Implet præceptum charitatis materialiter, *conc. maj.* formaliter et in ratione objecti specificantis, *nego maj.* Atqui implere præceptum formaliter et in ratione objecti specificantis, est bonum opus, *conc. min.* materialiter et in esse entis, *nego min. et conseq.*

Itaque qui ex malo fine dat eleemosynam indigenti, non facit satis præcepto formaliter, quia non facit actum justitiæ, sed satisfacit præcepto materialiter; quia subtrahitur præcepti materia ex qua nascebatur ejus obligatio, et ideo manet liber ab obligatione præcepti.

Inst. 1. Qui dat eleemosynam ex malo fine, melius facit quam qui nihil dat; atqui si eleemosyna ejus ex malo fine vitiaretur, non melius ageret quam alter; ergo.

Resp. dist. maj. Melius facit comparative, id est minus peccat, *transeat;* melius facit absolute, quasi faceret bonum formaliter, *nego maj.*

Dixi *transeat*, quia cum neuter faciat bonum formaliter, comparativum *melius* est de non supponente.

Inst. 2. Malitia finis non destruit objecti bonitatem; ergo non impedit quominus actio sit bona quoad objectum.

Resp. nego ant. Prob. Quod est extrinsecum objecto, non destruit objecti bonitatem; atqui finis est quid extrinsecum objecto; ergo etc.

Resp. dist. min. Finis est quid extrinsecum objecto in genere entis, *conc.* in genere moris, *nego minor*. Quod enim transit in rationem objecti specificantis, non est extrinsecum objecto; atqui finis transit in rationem objecti specificantis, nam objectum intenditur ut medium, adeoque ut habens ordinem ad malum finem.

Objicies 2. Ex opinione nostra sequitur hominem justum qui martyrium ex vanæ gloriæ motu subiret, omni cariturum esse merito, imo peccaturum; absurdum consequens; ergo.

Resp. nego min. Talis enim non est vere martyr, juxta illud D. Hier. (*in cap.* 1. *epist. ad Galat.*) *Mar-*

tyrium ipsum, si ideo fiat ut admirationi, et laudi habeamur a fratribus, frustra sanguis effusus est. Ratio est quia verum matyrium est effusio sanguinis propter Christum fideive aut alterius virtutis defensionem.

Quæres 3. *An circumstantia venialiter mala actui bono adveniens totam ejus bonitatem auferat, et meritum?*

Dixi *Actui bono adveniens:* cum nempe circumstantia non est finis et intentio agentis, sed irrepit duntaxat in decursu operis de se boni, et in bonum finem directi: v. g. si quis inchoato bonum in finem jejunio, gloriam inanem inter jejunandum concipiat, vel aliquo veniali tædio, impatientia etc. afficiatur. Itaque

Resp. negative. Ratio est, quia circumstantia de qua loquimur, nullo modo influit in actum bonum, neque ut causa efficiens, neque ut causa finalis, sed eum tantummodo extrinsece comitatur; atqui quod nullo modo influit in actum bonum, illum vitiare non potest; ergo circumstantia actui adveniens totam ejus bonitatem non potest auferre.

Dices: Idem actus non potest esse meritorius simul et demeritorius; atqui si circumstantia adveniens actui bono, totam illius bonitatem non auferret, idem actus esset meritorius et simul demeritorius; ergo circumstantia adveniens actui bono, totam illius aufert bonitatem.

Resp. nego min. Quia hic sunt duo actus, circumstantia enim de qua loquimur, non tam est circumstantia, quam actus plane diversus qui secundum se malus est, dum alter secundum se bonus est, licet hocce consortio minuatur ejus bonitas, meritum autem stare potest cum veniali.

QUÆSTIO IV.

Quænam sit moralitatis prima regula.

Nota 1. Duæ sunt regulæ bonitatis et malitiæ actuum humanorum, scilicet primaria seu remota, et secundaria seu proxima, quæ vel est interna, et est conscientia; vel externa, et est lex; de conscientia et legibus agemus infra.

Nota 2. Cum actus humanus ut sit bonus, debeat esse conformis, tum naturæ rationali prout rationalis est, id est prout est intellectiva et volitiva cum libertate; tum lumini rationis ab æterna ratione nobis cœlitus derivato ad justum ab injusto secernendum; tum voluntati divinæ et legi æternæ, quæ est ratio Dei dirigens omnes creaturas in suum finem; curiosius inquirunt Theologi quodnam ex his assignari debeat pro regula primaria et remota actuum nostrorum; verum cum hæc quæstio sit pure speculativa, in ipsa discutienda non immorabimur, ut ad utiliora et practica progrediamur, et resolvamus utrum et quomodo homo teneatur voluntatem suam conformare voluntati divinæ, pro cujus solutione

Nota 3. Duplex est in Deo volitum, materiale scilicet et formale.

Volitum *materiale* est objectum quod Deus vult.

Volitum *formale* est motivum quod Deus vult objectum materiale.

Porro voluntas creata potest conformari voluntati divinæ.

1. *In volito materiali tantum:* sic Deus et Judæi mortem Christi intendebant; sed Deus ex charitate, Judæi ex odio.

2. *In volito formali tantum:* sic parens vult vivere infantem suum ut salvetur, quem Deus vult mori ob idem motivum, nempe *ne malitia mutet intellectum ejus.*

3. *In volito materiali et formali simul:* sic Deus voluit pati Christum ad redimendum genus humanum, et Christus voluit pati ob eamdem rationem.

Nota 4. Voluntatem nostram posse voluntati divinæ conformari dupliciter; 1. *positive*, per actum expressum; 2. *negative*, per non repugnantiam, seu per approbationem. His notatis,

Dico 1. *Tenemur voluntatem nostram voluntati divinæ, tam in volito materiali, quam in formali, conformare positive dum agitur de præcepto, negative vero dum agitur de consilio.*

Prob. simplici expositione: Tenemur positive diligere proximum, quod est materiale volitum; et diligere proximum propter Deum, quod est formale; sed non tenemur velle positive, seu amplecti virginitatem quam Deus nobis tantum consulit: bene quidem tenemur eam velle negative, id est, tenemur eam approbare, esseque dispositi illam amplecti, si Deus vellet, et sub eodem quo vellet motivo; ergo, etc.

Dico 2. *Semper in omnibus tenemur negative voluntatem nostram voluntati divinæ conformare in volito formali; non tamen semper in volito materiali.*

Prob. 1. *pars:* Homo non potest non approbare motivum agendi æquissimum; atqui motivum agendi in Deo est æquissimum; nempe manifestatio suæ gloriæ, justitiæ, et aliorum attributorum; ergo homo non potest non approbare tale motivum; quod est negative se conformare Deo in volito formali.

Prob. 2 *pars:* Voluntati divinæ non tenemur conformari contra voluntatem divinam; atqui plura vult Deus quæ non vult nos velle, saltem voluntate conditionata, nempe: *si Deus voluerit:* v. g. Deus ut causa prima et universalis vult bella, pestes, mortem parentum, damnationem peccatorum etc. quæ tamen non vult nos velle, et quæ sunt mala respective ad nos, ad quos non pertinet communis ordo universi, aut divinæ justitiæ manifestatio; ergo non tenemur nos conformare Deo in volito materiali. Unde Div. Aug. (*in Enchir. c.* 101.) ait: *aliquando bona voluntate homo vult aliquid, quod Deus non vult; tamquam si bonus filius patrem velit vivere, quem Deus bona voluntate vult mori.*

Dices: Dicimus in oratione dominica: *fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra;* atqui in cælo beati conformantur voluntati divinæ, non solum in volito formali, sed etiam in materiali; ergo et in terra viatores id debent præstare.

Resp. dist. ant. Petimus ut fiat voluntas Dei *sicut in cælo, et in terra,* quoad præcepta, *conc.* quoad omnia a Deo volita, *nego.* Itaque per eam orationem petimus a Deo ut in omnibus in terra divinis obtemperemus præceptis, sicut beati in cælo semper obediunt Deo in omnibus; ita ex Aug. exponit D. Th. (*in catena super hæc verba: et* 22. *q.* 83. *art.* 9. *ad* 1.)

DISSERTATIO II.

De Conscientia.

Nota 1. Licet aliqui conscientiam cum synderesi confundant, differunt tamen tamquam actus ab habitu: synderesis enim est habitualis cognitio et conservatio primorum principiorum moralium; conscientia vero est eorumdem actualis applicatio alicui materiæ particulari; unde:

Conscientia definitur: *Actus intellectus practici dictantis quid in particulari sit faciendum, vel omittendum.*

Dicitur 1. *Actus:* non vero potentia, nec habitus;

non potentia, quia est invariabilis; conscientia vero sæpe mutatur de bona in malam; non habitus, quia habitui conveniunt conscientiæ proprietates, nimirum *testificari, accusare, remordere, dirigere, etc.* restat ergo ut sit actus applicans synderesees ad actionem particularem.

Nec dicas, In dormientibus non remanet actus, et tamen remanet conscientia; ergo non est actus.

Resp. dist. 2. *part. antec.* In dormientibus remanet conscientia radicaliter in suo principio, nempe synderesi, et virtualiter, nimirum virtute præcedentis actus per actum contrarium non revocati, *conc.* formaliter et actu, *nego*.

Dicitur 2. *Actus intellectus*; quia conscientia ad eam facultatem pertinet, cujus est de agendis, vel non agendis judicare: atqui solius est intellectus de agendis judicare; ergo, etc.

Dices cum Durando, conscientia dicitur bona vel mala; ergo pertinet ad voluntatem.

Resp. dist. ant. Dicitur bona vel mala directive et regulative, *conc. ant.* formaliter, *nego ant.* Habere autem bonitatem vel malitiam directive ad intellectum, non ad voluntatem pertinet, quæ utpote potentia cæca debet dirigi, nec dirigere potest.

Dicitur 3. *Intellectus practici*: quia conscientia non versatur circa actiones humanas, ut eas cognoscat, sed ut eas dirigat, non solum in genere ut facit prudentia generalis, sed in particulari, ideo vocatur judicium *practice practicum*, ut distinguatur a prudentia generali, cujus judicium vocatur *speculative practicum*.

Dicitur 4. *Dictantis quid in particulari, etc.* per quod iterum differt tum a synderesi, quæ versatur circa prima morum principia; tum a prudentia generali, quæ ex primis principiis deducit conclusiones generales, abstrahentes scilicet a circumstantiis; conscientia vero prima principia applicat ad hoc aut illud in particulari, hoc est, cum omnibus suis circumstantiis consideratum, v. gr. synderesis dictat: *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*; ex quo prudentia generalis concludit generaliter; *ergo non est retinendum id quod est alterius*; idemque lex docet: unde conscientia subsumit: *atqui hæc pecunia quam casu inveni, est aliena*; *ergo eam retinere non debeo*. Inde conscientia vocatur a D. Antonino *concludens scientia*.

Nota 2. Conscientia dividitur 1. in veram et erroneam; 2. in certam et dubiam; 3. in scrupulosam et latam; 4. in probabilem et improbabilem, de quibus agemus totidem capitibus.

CAPUT PRIMUM.

De Conscientia vera et erronea.

Nota 1. Conscientia *vera* seu recta, *est ea quæ dictat aliquid esse licitum vel illicitum, quod revera licitum est vel illicitum*; quia est legi conforme vel difforme.

Conscientia *erronea* seu falsa, *est ea quæ dictat aliquid esse licitum vel illicitum, quod revera non est tale*; et duplex est, scilicet invincibiliter et vincibiliter erronea.

Conscientia invincibiliter erronea *est ea quæ est ex errore qui depelli non potuit, aut non debuit*.

Conscientia vincibiliter erronea *est ea quæ est ex errore qui depelli potuit et debuit*; et hæc vel est affectata, vel crassa pro ratione scilicet ignorantiæ quam importat et ex qua nascitur.

Nota 2. Nemini dubium esse potest quin conscientia vera sit certissima morum regula, cum sit recta tum synderesis, tum legis sive naturalis, sive positivæ, applicatio ad actum particularem hic et nunc agendum; et consequenter quemcumque qui contra illam operatur, peccare, est absque ullo dubio. Sed

Dubium est utrum conscientia erronea sit morum regula, et peccet qui contra eam operatur; quod ut solvatur:

Dico 1. *Conscientia erronea non est per se morum regula; tamen per accidens, si sit invincibiliter erronea*.

Prob. 1. *pars*: Morum regula *per se*, est debita synderesis et legis applicatio ad actum particularem; atqui conscientia erronea non est *per se* debita legis et synderesis applicatio ad actum particularem; imo falsa est omnino; ergo.

Prob. 2. *pars*: Regula morum *per accidens*, est id quod inculpate et firmiter, hoc est sine formidine partis oppositæ, existimatur verum; atqui talis est conscientia invincibiliter erronea; ergo, etc.

Dixi: *Si sit invincibiliter erronea*:

Quia conscientia vincibiliter erronea est peccaminosa, cum possit et debeat deponi, et consequenter non potest esse morum regula, nequidem per accidens; e contra conscientia invincibiliter erronea, cum non possit, atque adeo nec debeat deponi, est inculpata, et consequenter regula morum per accidens.

Dices: Conscientia vincibiliter erronea est sequenda juxta illud D. Th., q. 17. de veritate, art. 4. *quamvis ergo talis conscientia, quæ est erronea, deponi possit; nihilominus tamen, dum manet, obligatoria est: quia transgressor illius de necessitate peccatum incurrit*; ergo est regula morum per accidens.

Resp. nego conseq. Quia, ut dictum est, debet, et potest deponi. Unde D. Doctor *ibidem* addit: *Conscientia erronea non ligat nisi secundum quid, et sub hac conditione, si talis conscientia duret*.

Inst. Debitum deponendi conscientiam vincibiliter erroneam et debitum eam, si persistat, sequendi, sunt duo pugnantia; ergo si sit debitum eam persistentem sequendi, non est debitum eam deponendi; et consequenter non minus est morum regula per accidens, quam conscientia invincibiliter erronea.

Resp. nego ant. Hæc duo enim ex diversis oriuntur principiis; debitum enim deponendi conscientiam vincibiliter erroneam oritur ex præcepto naturali adhibendi necessariam diligentiam ad abigendum errorem, et veritatem inveniendam. Debitum vero sequendi conscientiam vincibiliter erroneam, proficiscitur ex ipsius dictamine proponente legem exequendam; unde D. Th. qu. 17. *de veritate* concludit: *Si contrarium, tali conscientia manente, agere disponat* (homo) *ex hoc ipso habet voluntatem, legem Dei non observandi: unde mortaliter peccat*.

Dico 2. *Qui agit contra conscientiam erroneam dictantem, aliquid hic et nunc esse præceptum, vel prohibitum, peccat, sive error sit vincibilis, sive invincibilis*.

Prob. 1. Ex Apost. Rom. 14. qui loquens de iis qui ex errore conscientiæ putabant, non licere sibi vesci cibis lege vetitis, ait: *beatus, qui non judicat semetipsum in eo, quod probat* (id est, ait D. Th. hic Lect. 3. cujus conscientia eum non reprehendit, vel condemnat) *qui autem discernit* cibum quasi illicitum a licito, *si manducaverit*, id quod discernit quasi illicitum, *damnatus est, quia non ex fide*, manducat; *omne autem quod non est ex fide*, id est ex dictamine conscientiæ, et persuasione, quod liceat, *peccatum est*. Ergo omnis actio vel omissio, quæ est contra conscientiam erroneam, est peccatum. Hinc cap. litteras de restitutione spoliatorum, dicitur: *quidquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam*;

ratio D. Th. 1. 2. q. 19. art. 5. ad 2. est, quia, *quando ratio errans proponit aliquid, ut præceptum Dei, tune idem est contemnere dictamen rationis, et Dei præceptum*.

Prob. 2. *Ratione:* Velle peccatum, est semper peccatum; sed qui agit contra conscientiam etiam erroneam, vult peccatum, cum id facit quod judicat esse peccatum: objectum enim voluntatis est bonum vel malum non quomodocumque, sed prout ab intellectu proponitur: ergo qui agit contra conscientiam etiam erroneam, peccat.

Objicies 1. Actio operantis contra conscientiam erroneam dictantem aliquid esse malum, quod tamen est bonum, est conformis legi æternæ; ergo non est peccatum.

Resp. nego ant. Hæc enim actio est difformis dictamini rationis, quod est legis naturalis expressio, et intimatio. Ut docet D. Th. in dist. 39. q. 3. a. 3. ad 3. *jus naturale continetur primo in lege æterna; secundario vero in naturali judicatorio rationis humanæ*.

Prob. ant. Lex æterna dictat prædictam actionem esse bonam et licitam; ergo illa actio est conformis legi æternæ.

Resp. dist. ant. Lex æterna dictat actionem istam esse bonam et licitam, si secundum se consideretur, *conc. ant.* si consideretur ut est actio operantis contra conscientiam erroneam, *nego ant.* Lex enim æterna dictat omnem actionem quæ non fit ex persuasione quod sit bona et licita, malam esse et illicitam.

Inst. 1. Actio specificatur ab objecto; ergo si objectum agentis contra conscientiam erroneam sit intrinsece bonum, quantumvis judicetur malum, actio erit bona.

Resp. dist. ant. Actio specificatur ab objecto, prout ab intellectu proponitur, *conc.* prout est in se, *nego ant.* Ideo enim ille qui agit contra conscientiam erroneam non depositam, feratur in objectum quod ab intellectu proponitur tamquam malum, sequitur quod actio ejus sit mala.

Inst. 2. Licet agere contra conscientiam quæ nec est vera, nec recta; atqui conscientia erronea nec est vera, nec recta; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Licet agere contra conscientiam quæ nec vera, nec recta est tam practice, quam speculative, *conc.* quæ nec vera, nec recta est speculative, est tamen recta et vera practice, *nego maj.* atqui conscientia erronea nec est vera, nec recta speculative, *conc.* practice, *nego min.* et *conseq.* Porro ut conscientia sit vera et recta practice, sufficit ut ejus objectum inculpate ac firmiter existimetur verum, ut advenit in eo qui conscientia laborat erronea: sic qui invincibiliter putans diem jejunii non esse diem jejunii, manducat carnes, habet conscientiam veram practice quia bene concludit, se hic et nunc posse manducare carnem, ex suppositione speculative falsa, non esse diem jejunii.

Resp. dist. ant. Deus non potest esse auctor conscientiæ erroneæ, quatenus dictat, prohiberi a Deo, quod ab eo non est prohibitum, *conc.* quatenus dictat parendum esse legi sive veræ, sive falso apprehensæ ut veræ et a Deo latæ, *nego ant.* Itaque duo cum Salmanticensibus tr. 17. de fide disp. 11. n. 48. distinguenda sunt judicia in conscientia erronea: unum quo judicatur, a Deo prohiberi quod ab eo non est prohibitum: alterum quo judicatur obtemperandum esse legi sive veræ, sive falso apprehensæ ut veræ, et a Deo latæ. Primum judicium falsum est, et consequenter in Deum, qui est summa veritas, referri non potest. Secundum judicium verum, est, et in Deum refertur ut præcipientem obedientiam suæ legi tamquam propositæ per intellectum practicum, qui est veluti præco intimans, ac promulgans legem quamlibet. Quo sensu D. Th. 1. 2. q. 19. a. 5. ad 2. dicit: *Si aliquis cognosceret, quod præceptum Proconsulis esset præceptum Imperatoris; contemnendo præceptum Proconsulis, contemneret præceptum Imperatoris*.

Quæres 1. *In qua specie erit peccatum agentis contra conscientiam erroneam?*

Resp. Erit in ea specie, et contra illam virtutem, ex cujus motivo actio putatur præcepta vel prohibita; sic qui falso existimans tali die esse obligationem jejunii, non jejunat, peccat mortaliter contra temperantiam; et ratio est quia vult interpretative malitiam formalem oppositam temperantiæ.

Quæres 2. *Si conscientia ex errore dictet aliquid esse præceptum vel prohibitum sub aliqua censura, an operans contra ejusmodi conscientiam incurrit censuram?*

Resp. nego: Quia pœnæ humanæ non imponuntur nisi ob transgressionem legis de facto existentis; sic qui percutit Laicum, putans esse Clericum, non incurrit excommunicationem.

Dico 3. *Qui operatur secundum conscientiam erroneam, qua judicat aliquid hic et nunc licitum esse, quod revera illicitum est, non peccat si error sit invincibilis; peccat vero, si sit vincibilis.*

Prob. 1. *pars:* Quia conscientia invincibiliter erronea sicut ignorantia invincibilis quam importat, excusat operantem ex ea; ergo non peccat qui sequitur conscientiam invincibiliter erroneam; hoc certum est, sed:

Quæres *an teneamur sequi conscientiam invincibiliter erroneam?*

Resp. Tenemur eam sequi in iis quæ dictat esse præcepta vel prohibita; ratio est quia eum deponi nequeat, ageremus contra illam, quod non licere supra probavimus. Hinc qui per errorem judicat diem Jovis jam esse diem Veneris, in qua est obligatio jejunii, non minus tenetur jejunare, quam si revera esset dies Veneris.

Resp. 2. *pars:* Quia error vincibilis excusare non potest operantem ex eo, sicut nec ignorantia vincibilis ex qua nascitur, eum utrumque sit saltem indirecte et in causa, nempe in negligentia inquirendi veritatem, voluntarium.

Hinc eum quis peccet sequendo conscientiam vincibiliter errantem, peccet etiam contra eam agendo, sequitur quod deponi debeat.

Dices: Si laborans conscientia vincibiliter erronea peccet eam sequendo, peccet etiam non sequendo, et necessario peccabit; absurdum consequens; ergo.

Respond. disting. sequelam major. Necessario peccabit necessitate hypothetica, si nimirum conscientiam erroneam non deponat, quam debet et potest deponere, utpote vincibilem, *conc.* necessitate simplici et absoluta, *nego*. Tota ergo quæ huic homini incumbere videtur peccandi necessitas, plane est voluntaria, quia sedulius perpendere, doctiores consulere ut errorem vinceret, minime dignatus est.

Quod si præceptum urgeat, et non suppetat satis temporis ad consulendum et inquirendum, tunc eliciendus est actus contritionis de priori ignorantiæ peccato, eaque pars eligenda in qua minus apparet esse mali, et sic culpa ulterior non imputabitur; quia errore vincibili fit invincibilis, cum causa ejus retractata fuerit, et quantum fieri potest, a peccato discedatur.

Inst. Qui ita perplexus est, ut utrumque oppositorum putet esse peccatum, seque ex tali errore expedire nequeat, judicat eligendo se peccare; ergo peccat.

Resp. nego conseq. Nam peccatum non consequi-

tur ad judicium intellectus tantum, sed ad actum liberæ voluntatis, perplexus autem hujusmodi non est liber.

Urgebis, Talis perplexus unum libere eligit; ergo est liber.

Resp. dist. conseq. Est liber libertate physica, rationa actus, *conc.* est liber libertate morali, ratione peccati, *nego conseq.* Licet enim ista homo cognoscat objectum ut *malum*, non peccat, quia non cognoscit ut vitabile. Porro licet ad libertatem physicam satis sit, quod homo valeat illud objectum exequi, vel omittere; tamen ad libertatem moralem necesse est, ut voluntas possit in hoc genere moris vitare objectum, quia ad peccatum, cum sit in genere moris, requiritur libertas in eodem genere moris; talis autem libertas non reperitur, ubi est ignorantia omnino invincibilis in hoc genere moris, ut fit in casu proposito.

Hinc qui graviter ægroto assistens putat se mortaliter peccare contra charitatem, si infirmum deserat ut Missam audiat die festo; putat simul se mortaliter etiam peccare contra præceptum Ecclesiæ, si Missam non audiat, neque ullum habet quem consulat, non peccat quidquid agat; ex quo plures similes casus solvi possunt.

Quæres: *Utrum gravius sit agere contra conscientiam vincibiliter erroneam, quam eam sequi?*

Resp. Gravius est absolute, et cæteris paribus agere contra, quam sequi conscientiam vincibiliter erroneam. Ratio est, quia, qui contra conscientiam agit, scienter operatur: qui eam sequitur, peccat ex ignorantia: ignorantia vero minuit peccatum, inquit D. Th. 1. 2. q. 19. a. 8.

Resolutio aliquarum difficultatum circa conscientiam erroneam.

Quæres 1. *Quale sit peccatum contra conscientiam agere, an mortale, an veniale?*

Resp. Tale esse quale a conscientia existimatur; ratio est quia hujusmodi peccata specificantur non ab objecto ut est in se, sed ab objecto ut apprehenditur; ergo si voluntas feratur in actum, quem intellectus proponit tamquam mortalem, erit peccatum mortale; si proponat ut actum venialem, erit peccatum veniale; si proponat ut peccatum mortale dubium, erit etiam peccatum mortale, quia qui voluntarie se committit periculo peccandi mortaliter, mortaliter peccat; atqui, etc.

Quæres 2. *Quale sit peccatum agere contra conscientiam erroneam, quæ dictat quidem aliquid esse malum, sed non determinat sitne mortaliter malum, an venialiter duntaxat?*

Resp. cum dist. Is qui contra talem conscientiam agit, vel est ita dispositus, ut absolute vellet agere, sive de re gravi agatur, sive non; vel est sic dispositus ut nollet agere, si dubium occurreret quod actio possit esse mortalis.

Si primum, peccat mortaliter; quia habet affectum ad mortale; sed qui habet affectum ad mortale, peccat mortaliter; ergo.

Si secundum, peccat tantum venialiter, quia non censetur habere affectum ad mortale; unde a mortali excusantur simplices et idiotæ, qui nonnulla peragunt opera quæ sub ratione generali mali apprehendunt, nec discernunt an mortalia sint vel venialia.

Quæres 3. *Utrum pœnitens teneatur obedire Confessario, Parocho, Superiori, cum præcipiunt ut conscientiæ dictamen tamquam erroneum contemnatur?*

Resp. Ordinarie teneri; ii enim sunt lumen a Deo concessum, quod deficiente rationis nostræ lumine, sequi debemus, juxta illud *Vos estis lux mundi* (*Matth.* 5. *v.* 14.).

Dixi *ordinarie*; quia si pœnitens timoratæ sit conscientiæ, et aliunde noverit se scientiam habere, scientiæ Confessarii, Superioris, etc. parem aut superiorem, non tenetur, nec debet sententiam illico mutare, sed debet actionem suspendere donec studio, oratione, et plurimorum consilio rem diligentius indagaverit.

Quæres 4. *An Confessarius monere teneatur pœnitentem, qui conscientia laborat vincibiliter erronea?*

Resp. semper tenetur. Ratio est quia erga pœnitentem duplex munus peragit, Doctoris nimirum et Medici; quatenus Doctor, ipsum erudire tenetur; quatenus Medicus, morbos ejus præsentes curare, et futuros quantum potest, præcavere debet; atqui nisi Confessarius moneat pœnitentem, neutrum præstabit; nam si pœnitens non moneatur, semper peccabit ex ignorantia vincibili, quæ a peccato non excusat; ergo. Et hoc verum est etiamsi Confessarius prævideat monitionem suam pœnitenti profuturam non esse, quia eadem etiam urget ratio, quod non monitus semper peccabit ex ignorantia vincibili.

Hinc debet moneri pœnitens 1. cum interrogat Confessarium an talis actio sit peccatum, necne: quia qui Confessarium interrogat, aliquod habet de licitate actionis dubium, ac proinde laborat ignorantia tantummodo vincibili.

2. Debet moneri si error versetur circa prima juris naturalis principia, vel circa eorum proximas conclusiones, quia circa ea ignorantia est tantum vincibilis, ut supra probatum est.

Quæres 5. *Utrum Confessarius teneatur monere pœnitentem qui conscientia invincibiliter erronea laborat?*

Resp. Aliquando debet eum monere, aliquando non debet.

1. Debet eum monere, si error invincibilis in boni communis dispendium vergat, quidquid sit de monitionis successu; ratio est quia bonum publicum particulari præferendum est.

2. Debet eum monere, si error sit de necessariis ad salutem necessitate medii, v. gr. si quis erronee judicet solam confessionem sine dolore sufficere ad obtinendam remissionem peccatorum; ratio est quia sine horum observatione pœnitens non potest salvari.

3. Debet eum monere, si spes emendationis affulgeat; quia Confessarius tamquam Doctor pœnitentem debet, quantum potest, ab erroris via ad semitam veritatis revocare; et tamquam Medicus debet eum a peccatis etiam materialibus retrahere.

4. Debet eum monere, si error sit in præjudicium tertii particularis, v. gr. si per ignorantiam retineat pecuniam alienam, quia nocenti stricta obligatio incumbit innocentem reddere indemnem. Præterea vix potest quis invincibiliter ignorare, se contractus injustos, vel usuras etc. exercuisse.

Non debet vero eum monere, si monitio nociva magis quam utilis futura esse prævideatur; quia nempe periculum est ne pœnitens qui hactenus materialiter tantum peccavit, formaliter postea sit peccaturus, monitionem Confessarii spernendo. Hinc

Resolves, Non esse monendum pœnitentem de nullitate matrimonii, 1. Si subsit legitimus timor, ne ea cognita dispensationem non petat, sed pergat maritaliter habitare cum ea quam uxorem suam non esse cognoscit. 2. Si sit fundamentum præsumendi eum non sine prolis periculo, et proximi offensione, ab uxore sibi invisa, discessurum esse (*Vide collat. Andegav. de matrim. Tom.* 2. *pag.* 168. *edit. novæ*).

Nota. Circa opinionem non monendi pœnitentem

de Matrimonii nullitate, quod si necessitas non urgeat suscipiendi Sacramentum, tunc potest pœnitens, non revelato impedimento, remitti, donec, impetrata dispensatione, Matrimonium perficiatur juxta modum, quem cum omnibus Theologis tradidi in fine tractatus de Matrimonio. Hæcque praxis, quæ est magis tuta, et facilis (cum gratis hæc dispensatio obtineatur a sacra pœnitentiaria) pluries mihi prospere successit in sacro tribunali.

Dixi: *Si necessitas suscipiendi Sacramentum non urgeat*. Quia, cum urget, confessarius bis pressus angustiis, potest requisitum a pœnitente propositum universale observandi omnia mandata, poterit eum absolvere, si aliunde sit dispositus.

Quæres 6. *Ex quibus signis colligere potest Confessarius, conscientiam pœnitentis erroneam esse invincibiliter, aut vincibiliter?*

Resp. Conscientiam esse erroneam invincibiliter, potest Confessarius colligere ex quinque signis.

1. Si pœnitens sit vir probus, ac timoratæ conscientiæ.

2. Si advertens, se per ignorantiam violasse præceptum, dolet atque tristatur.

3. Si numquam scrupulus, aut dubium aliquod præcessit.

4. Si res ignorata sit juris humani, vel positivi.

5. Si res ignorata sit quidem juris naturalis, sed difficillime vel inter ipsos Doctores. Tales sunt conclusiones, quæ remote ex primis principiis naturalibus deducuntur. E contra si homo sit latæ conscientiæ, ac criminibus deditus, si scrupulus, aut dubium aliquod præcessit; si res ignorata sit primorum principiorum naturalium, aut conclusionum immediate ex eis deductarum; tunc prudenter judicare poterit Confessarius, conscientiam fuisse vincibiliter erroneam.

CAPUT II.

De conscientia scrupulosa et lata.

Nota 1. Conscientia scrupulosa dicitur a *scrupolo*, quia sicut scrupulus est lapillus asper itinerantis pedem lædens, et obsistens progredienti, ita conscientia scrupulosa anxietatem animi sine fundamento parit, et animæ paci reluctatur; unde

Conscientia scrupulosa *est ea, qua mens levibus nixa fundamentis cum anxietate judicat aliquid subesse mali: vel timet ne aliquid mali subsit in actione bona vel indifferenti*.

Conscientia lata *est ea, qua mens ex levissimis, et quidem cupiditati faventibus rationibus, licitum esse putat quod malum esse facile deprehendi potest, ut cum pro levi peccato habet quod grave communiter reputatur*: hæc utraque conscientiæ species ad erroneam pertinet.

Nota 2. Nomine scrupulosi illum a nobis non intelligi qui salutis suæ sollicitus et timore filieli ductus cum Job 9. *verebar omnia opera sua*, ne forte in aliquo Deum offendat, vel offenderit; ille enim non scrupulosus, sed timoratus dicendus est; sed is solum scrupulosus judicandus est qui ex motivo parvi vel nullius momenti judicat aliquid prohibitum esse vel præceptum, quod tale non est; adeoque qui *illic trepidavit timore ubi non erat timor*, Ps. 13. His positis:

Quæres 1. *An conscientia scrupulosa et lata sint morum regula?*

Resp. negative. Nam conscientia improbabilis non est morum regula; atqui conscientia scrupulosa et lata, sunt conscientiæ improbabiles, cum vanis et futilibus nitentur rationibus; ergo non sunt regula morum.

Hinc scrupulosus debet conscientiam scrupulosam deponere, non quidem disputando, aut rationes intrinsecas opponendo, sic enim nunquam finire posset, sed utendo rationibus extrinsecis, quæ scilicet auctoritate Confessarii, Pastoris, Doctoris, etc. desumuntur, atque id eo verius est, quod supradictorum error, (si quis hic irreperet) non imputaretur scrupuloso qui obediendo facit quod in se est, quodque Deus ab eo exigit, ut definivit Innocentius III. *cap. inquisitioni, de sent. excomm.* Sed

Quær. 2. *An scrupulosus possit ac debeat contra scrupulos agere.*

Resp cum dist. Vel per scrupulum intelligitur verum judicium de malitia operis, tametsi futilibus innixum rationibus, vel intelligitur timor ne aliquid mali subsit in opere, junctus cum judicio absoluto et practico de licitate actionis.

Si primum, Non potest scrupulosus contra scrupulum non depositum egere; quia non licet agere contra conscientiam practice erroneam actu retentam; atqui scrupulus sic sumptus est conscientia practice erronea; ergo non licet contra eum non depositum egere; ergo debet deponi,

Si secundum, Potest scrupulosus et debet contra scrupulos operari, ipsos contemnendo ac negligendo, quia potest et debet scrupulosus operari contra timorem vanum et improbabilem de illicitate actionis, ut obtemperet judicio vero et certo de licitate ejusdem; atqui timor ne aliquid mali subsit in opere, junctus cum judicio practico de licitate actionis, est improbabilis et vanus; ergo potest et debet contra scrupulos sic intellectos, etiam non depositos, operari.

Dices: Scrupulosi rationes suae magni faciunt; ergo non possunt contra agere.

Resp. dist. conseq. Non possunt contra agere, si scrupulus sit tantum timor de illicitate actionis, junctus cum judicio practico de licitate ejusdem, *nego*; si sit verum judicium de illicitate actionis, *subdist.* quandiu non est depositum, *conc.* quando est depositum, *nego*. Porro scrupulosi tenentur hoc judicium deponere ex judicio Confessarii, vel alterius prudentis; et tunc licet agant contra judicium speculativum, non tamen agunt contra judicium practicum; quia judicant se posse contra suum judicium sequi judicium alterius.

Quæres 3. *Quænam sunt causæ scrupulorum?*

Resp. Aliæ sunt ab intrinseco, aliæ ab extrinseco. Causæ *ab intrinseco* sunt,

Ignorantia et defectus judicii tentationem a consensu, veniale a mortali, non secernentis.

2. Frigida et melancholica, ideoque formidolosa complexio.

3. Cerebri infirmitas vel naturalis, vel ex morbo, vel ex immoderatis jejuniis et vigiliis contracta.

4. Est superbia occulta, et obstinatio mentis quæ abjectis saniorum consiliis non putet posse esse directorem sui magis idoneum, quam seipsum, cum tamen sanctus Bernardus (*Epist.* 85. *ad Ogerium*) dicat: *qui se sibi magistrum constituit, stulto se discipulum subdit.*

Causæ scrupulorum *ab extrinseco* sunt,

1. *Conversatio* cum scrupulosis.

2. *Lectio librorum* aliquid terribile continentium.

3. *Astutia dæmonis* qui jugum Dei suave aggravare studet, ut illud penitus excutere scrupulosis persuadeat, illosque conjiciat in amentiam, et desperationem.

4. *Permissio Dei*, qui peccata homini præterita plectere, futura augere præmia, superbiam ex talentis nasciturum moderari, curat.

Quæres 4. *Quænam sunt scrupulorum remedia?*

Resp. Multa assignari:

Primum est se scrupulosum agnoscere; quod inde cognoscet si contra commune timoratorum judicium, vel etiam ipsius Confessarii, inquietus sit; si sapientum consilio non nisi cum timore et anxietate acquiescat; si in confessionibus sincere factis semper aliquid defuisse credat; si variis inquietetur cogitationibus circa fidem, castitatem, religionem, et alias virtutes, contra quas data occasione peccare nollet.

Secundum est cavere otium, et labori sedulo incumbere; labor enim a similibus inutilibus speculationibus distrabit.

Tertium est directoris pii ac periti consilium sequi sine examine; item eum non mutare facile; neque alios interrogare an bene, an male casum solverit.

Quartum est resistere scrupulis, non quidem positive contra eos disputando; sed negative, eos nempe contemnendo; et contra illos utpote contemptibili motivo nixos, efformando prudens ac rectum judicium de licitate actionis oppositæ.

Quintum est sentire de Deo in bonitate; quia licet sit justus, non est tamen crudelis exactor, sed misericors et benignus Dominus.

Sextum scrupulorum causas evertere, ita ut ignarus instruatur, melancholicus Medicorum arte atram bilem expellat; superbus prudentiæ suæ non innitatur etc.

Quæres 5. *Quomodo Confessarius eum scrupuloso se gerere debeat?*

Resp. Debet scrupulorum causas explorare, et remedia ex allatis magis utilia adhibere.

2. Non debet pati ut scrupulosus sæpius ad se recurrat, eumque etiam non auditum dimittere; quia frequentes illi recursus et colloquia, nova sunt scrupulorum propago.

3. Debet inculcare scrupuloso necessitatem obedientiæ cæcæ, quæ præcipuum est tanti mali remedium. Porro ad persuadendam scrupuloso necessitatem istius obedientiæ, confessarius ipsi proponat sequentia motiva. 1. Quod scrupulosus in tali statu idoneus non sit, qui se ipsum dirigat, cum oculos mentis obnubilatos habeat, lævique de causa frequenter perturbatos. 2. Quod judicium suum directoris judicio præferre, animi sit superbi judicium proprium (tametsi stultum) velut idolum adorantis. 3. Quod propter mentis obnubilationem, et cerebri læsionem sibi præ cæteris dicat Spiritus Sanctus, Tobiæ 4 *ne innitaris prudentiæ tuæ, et ne sis sapiens apud temetipsum.* 4. Quod per obedientiam cæcam quidam discipulus S. Bernardi curatus fuerat. Cum enim ob scrupulos non auderet celebrare, et a S. Bernardo audivisset: vade, frater, et in fide mea celebres, acquievisetque isti jussioni, a scrupulis continuo liberatus fuit.

4. Moneat scrupulosum quod ei sufficiat examen valde mediocre, si tanta sit anxietas ut timeatur periculum lædendi cerebrum, vel ad disperationem aut insaniam redigendi quamvis aliqua hinc omitti contingeret, nam ad materialiter confessionis integritatem non tenetur cum tanto incommodo.

5. Non permittat scrupuloso timorato confessiones præteritas, circa quas veretur ne aliquid omiserit, aut circumstantias debite expresserit, repetere; nisi post mediocre examen defectum certo deprehenderit.

6. Cum scrupuloso benigne agat ne afflicto addatur afflictio nova; quandoque tamen austeritatem addat, qua ejus animi frangatur pertinacia.

7. Non permittat eum abstinere a frequentandis, ut decet, sacramentis, ne privetur gratia sacramentali, quæ pacandis conscientiis plurimum inservit.

8. Caveat ne pœnitens transeat ab uno extremo ad aliud, conscientiamque latam sibi efformet.

Charmes, Theol. Schol. T. II.

CAPUT III.

De Conscientia certa et dubia.

Nota 1. Conscientia *certa* est *judicium firmum et sine formidine saltem rationali de bonitate aut malitia operis hic et nunc agendi:* sic Jacob accedens ad Liam quam prudenter judicabat esse suam uxorem, habuit conscientiam certam de bonitate actus conjugalis cum Lia habendi.

Conscientia *dubia* est *suspensio judicii circa bonitatem aut malitiam operis hic et nunc agendi;* vel quia pro neutra parte rationes occurrunt suadentes; dum quis v. g. caret rationibus quibus judicet contractum aliquem non esse usurarium; diciturque *dubia negative,* vel potius *mera nescientia:* vel quia occurrunt utraque parte rationes æque ponderantes, diciturque *dubia positive,* et est conscientia probabilis in concursu æque probabilis.

Nota 2. Dubium aliud est juris, aliud facti.

Dubium *juris,* est illud quo dubitatur an aliquid sit præceptum, nec ne; v. g. an lex extet quæ jejunium tali die præcipiat.

Dubium *facti,* est illud quo quis de lege certus, dubitat an eam impleverit, v. g. cum quis certus de voto, dubitat an adimpleverit, et an rursus adimplere teneatur.

Nota 3. Dubium pertinens ad mores, aliud est *speculative practicum,* et aliud *practice practicum.*

Dubium *speculative practicum* est illud, quo quis dubitat an aliqua actio vel omissio in genere sit licita vel non, ver. g. an in die festo liceat pingere vel non.

Dubium *practice praticum* est illud, quo dubitatur an actio aliqua hic et nunc cum omnibus suis circumstantiis sit licita, v. g. utrum hoc die festo ad exornandam Ecclesiam mihi liceat pingere.

Porro conscientia potest esse *practice certa et speculative incerta,* cum nempe stante dubio speculative practico advenit aliqua circumstantia particularis ob quam agens, de actionis vel omissionis licitate est certus: sic in exemplo allato potest quis dubitare utrum pingere sit opus servile, cui diebus festis vacare non licet, qui tamen certus est hic et nunc sibi licitum esse pingere, quia nempe gravis urget necessitas exornandæ Ecclesiæ; econtra nullus dubitare potest practice de re hic et nunc facienda, quin de ea speculative dubitet, cum dubium practicum ex speculativo oriatur; sic v. g. nemo dubitat utrum hic et nunc pingere sibi liceat, nisi quia dubitat utrum pingere sit opus servile.

De conscientia dubia sic exposita quæritur:

1. An sit regula morum.
2. Quo principio deponi possit.
3. Nonnullos casus circa dubia resolvemus.

ARTICULUS I.

An conscientia dubia sit regula morum.

Dico: conscientia practice dubia, sive dubio negativo, sive positivo, non est regula morum; et ideo qui ea prudenter non deposita operatur, peccat.

Prob. 1. *pars:* Regula morum debet determinare ad assensum; atqui conscientia dubia non determinat ad assensum; est enim suspensio judicii circa bonitatem aut malitiam operis hic et nunc agendi; ergo non est regula morum.

Prob. 2. *pars:* Quia qui operatur cum conscientia

dubia non deposita, non agit *ex fide*, seu ex certa persuasione quod actio sua sit licita; *atqui quod non est ex fide, peccatum est*, ergo qui operatur cum conscientia dubia non deposita peccat.

Confirmatur, Quia qui se exponit periculo peccandi, peccat peccato ejusdem speciei et gravitatis cui se exponit; atqui qui exercet opus de quo spectatis omnibus, practice incertus est utrum sit peccatum necne, se exponit periculo peccandi; ergo peccat.

Dices, impossibile est in moralibus habere certitudinem, unde Job cap. 9. dicit: *verebar omnia opera mea etc.* Ergo ad non peccandum non requiritur conscientia certa.

Resp. dist. ant. Impossibile est in moralibus habere certitudinem metaphysicam aut physicam, *conc.* ac proinde frustra scrupulosi eam quærunt certitudinem moralem, *nego ant.* Talis sufficit in moralibus et requiritur, alias homo sine illa operans se exponeret periculo peccandi, faciendo id quod malum esse posse cognosceret; talem habuit Job de objecto suarum actionum, sed verebatur, ne qua par est intentione illas non perficeret.

Inst. Pastor in dubio potest et debet infirmo in extremis posito sacramenta ministrare; ergo non requiritur certitudo moralis.

Resp. dist. ant. In dubio de affectu Sacramenti, *conc. ant.* In dubio de licitate suæ actionis, *nego ant.* Pastor enim in casu posito, certus est media salutis dubia adhiberi posse ubi certa non suppetunt, cum iis neglectis salus desperata videatur, et iis adhibitis spes aliqua salutis affulgeat.

ARTICULUS II.

Quo principio conscientia dubia possit deponi, et fieri moraliter certa.

Nota 1. Qui conscientiam habet negative dubiam an actio hic et nunc licita sit, si omnibus, ut decet, ponderatis, nullam probabilem detegat auctoritatem qua actionem hanc illicitam esse constet, potest dubium suum tanquam male fundatum deponere, et actionem hanc operari: quia nullas habet rationes non agendi, aut saltem tam leves habet, ut eas tamquam inanes scrupulos abjicere debeat.

Nota 2. Circa dubium positivum, tria esse principia juris de quibus dubitatur, utrum requirantur vel sufficiant ad conscientiam dubiam deponendam et certam efformandam:

1. *In dubio melior est conditio possidentis.*

2. *Pro eo standum est, pro quo stat præsumptio.* Porro præsumptio habetur ab eo quod ut plurimum accidit, juxta hanc regulam juris (*Reg.* 45. *juris in* 6.) *inspicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.*

3. *In dubiis pars tutior est eligenda.*

Nota 3. Certum et ab omnibus receptum hanc regulam *in dubiis melior est conditio possidentis*, valere in materia justitiæ, quia hoc statutum a jure (*Reg.* 65. *juris in* 6.) habetur. Ratio hujus dispositionis est quia merito præsumitur meum esse quod apud me est, etsi enim contrarium evenire possit, tamen communius evenit quod unusquisque non apud alios, sed apud se, rem suam conservet; sed utrum hoc principium locum habeat in aliis materiis, gravis est controversia mox dirimenda.

Nota 4. Auctores qui contendunt principium istud *melior est conditio possidentis*, in omnibus extra justitiam materiis locum habere, duplicem distinguunt possessorem, legem scilicet, et hominis libertatem. Possessio, inquiunt, stat pro lege contra libertatem, dum constat de lege, et dubium est utrum lex fuerit impleta: contra possessio stat pro libertate contra legem dum constat de libertate et dubium est de lege: Hinc juxta illos qui dubitant utrum votum emiserit, illud implere non tenetur, quia possessio stat pro libertate; econtra qui dubitat utrum votum certo emissum adimpleverit, ipsum implere tenetur, qui a possessio stat pro lege: His positis

Dico, Regula juris, in dubio melior, etc. *nullius est utilitatis ad deponendam conscientiam positive dubiam, et certam efformandam in aliis præter justitiam materiis; unde ad istam,* pro eo standum est etc. *recurrendum est; et si pro neutra parte præsumptio staret, clare videatur, tunc* pars tutior est eligenda.

Prob. 1. *pars:* Ratione fundamentali: in dubio de lege extra materiam justitiæ, possessio nunquam stat pro libertate; ergo hæc regula, *in dubiis melior est etc.* nullius est utilitatis ad dubium deponendum.

Prob. ant. Possessio libertatis, est jus quod habet homo faciendi quidquid *e* duobus libuerit; atqui in dubio de lege homo nunquam habet jus faciendi quid e duobus libuerit; ergo in dubio de lege possessio nunquam stat pro libertate.

Prob. min. Qui dubitat de lege, de ipso dubitat an sit obligatus ad id quod lex præcipit; obligatio enim est proprietas essentialis legis: sed qui dubitat an sit obligatus ad id quod lex præcipit, non habet jus faciendi quidquid libuerit; alioquin se exponeret periculo non faciendi id ad quod est obligatus; ergo qui dubitat de lege, non habet jus faciendi quidquid e duobus libuerit; ergo non est vere possessor libertatis; ergo axioma quod possessori attribuit meliorem conditionem, vanum est ad deponendam conscientiam dubiam, et certam efformandam.

Confirmatur: qui cum fundamento dubitat utrum castitatem voverit, dubitat profecto utrum sibi licitum sit matrimonium contrahere, vel non; sed qui dubitat utrum sibi licitum sit matrimonium contrahere, non possidet libertatem matrimonium pro libitu contrahendi; ergo qui dubitat de lege, dubitat etiam de libertate; ergo libertatem non possidet.

Objicies 1. Hæc regula: *in dubiis melior est etc.* valet in materia justitiæ; ergo et in aliis materiis.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod in materia justitiæ hæc regula: *in dubiis melior est etc.* concurrit cum hac alia, *pro eo standum est etc.* quia legitime præsumitur possessorem alicujus rei quam apud se habet, esse verum illius dominum, quatenus communius evenit, ut qui possidet, rem suam jusque suum possideat, licet aliter aliquando evenire possit. Econtra in aliis materiis quæcumque fingatur possessio, nullam præsumptionem libertati faventem facere potest, sic v. g. qui dubitat an voverit virginitatem, et ex consequenti an sibi licitum sit matrimonium contrahere vel non; quantumvis fingatur suæ libertatis possessor, nullam tamen inde habet præsumptionem, ex qua inferre possit se non vovisse.

Disparitas est 2. Quod in materia justitiæ hæc regula: *in dubio melior est conditio possidentis*, conciliari possit cum altera regula: *in dubio tutior pars est eligenda*. v. g. Petrus bona fide agrum possidet, postea titulus possessionis in dubium venit, nec post serium examen jus aliquod occurrit, quod uni parti præ altera faveat: tunc illa pars, quæ, ultra æqualitatem juris cum altera parte, fruitur possessione, evadit tutior, et sic melior est conditio possidentis, quæ, cum æqualitatem juris tollat, agrum asserit possessori.

Objicies 2. Qui post contractum matrimonium dubitat de ejus valore, debet comparti petenti debitum reddere, ut definivit Lucius III. (*Cap. Dominus de secundis nuptiis*); atqui hoc ideo solum potest, quia

est in possessione libertatis; ergo ad deponendum dubium valet hæc regula: *in dubiis melior est etc.*

Resp. nego min. Alias non solum posset debitum reddere, sed et exigere, quod tamen Lucius III. prohibet *(Ibid.)*; vera ergo ratio Ecclesiæ resolutionis est, quia conjux dubitans debitum reddendo minus malum eligit; nam debitum reddendo se tantum exponit periculo lædendi castitatem; denegando vero, se committit periculo violandi justitiam; quod est majus malum; atqui qui minus malum eligit, partem tutiorem eligit; ergo conjux dubitans non petendo debitum, sed petenti reddendo, partem tutiorem eligit.

Prob. 2. pars: Qui prudenter agit, licite agit; sed qui in dubiis pro ea parte stat pro qua stat præsumptio, prudenter agit: nam agit ex prudenti judicio quod hic et nunc operando non peccet; ergo qui in dubiis pro ea parte stat, pro qua stat præsumptio, licite agit; ergo hoc principio, *pro eo standum est etc.* uti possumus ad deponendum dubium.

Prob. 3. pars: Ex script. dicente: *quasi a facie colubri fuge peccata (Eccl. 21. v. 5.)* et *qui amat periculum, in illo peribit (Eccl. 3. v. 27.)* sed qui in dubio, in quo pro nulla parte stat præsumptio, non eligit partem tutiorem, non fugit peccatum tamquam a facie colubri, item se exponit periculo peccandi, ergo peccat; ergo in dubiis tutior pars est eligenda.

Confirm. Ex summis Pontificibus qui principium istud: *in dubiis tutior pars est eligenda*, naturali ratione cognitum, sua divinitus accepta auctoritate confirmarunt, illudque tamquam principium suarum definitionum sæpius tradiderunt, ut constat ex variis capitalis juris (*Cap. ad audientiam de homicidio. Cap. significasti 2. eodem Tit. Cap. illud de Clerico excommunic. Cap. Juvenis, de sponsalibus*).

Objicies 1. Hanc regulam Juris *(Reg. 11. juris in 6.) cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori;* ubi nomine *actoris* intelligitur ille qui agit ut obligatio alteri imponatur; nomine *rei* intelligitur ille, cui obligatio imponitur; ergo in dubio de lege, judicandum est in favorem libertatis.

Resp. nego conseq. Prædicta enim regula de solis pœnis intelligi debet, hocque unum præscribit, ut Judex absolvat reum, si dubium sit eum esse obnoxium; cum, ut ait Justinianus *(Lege absentem ff. de pœnis lib. 48. tit. 19.) satius sit impunitum relinqui facinus, quam innocentem damnare.* Quod est longe tutius juxta hanc regulam *(Reg. 104. Juris civilis) in re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justum est, quam tutum.*

Objicies 2. Regulam 15. ejusdem juris: *odia restringi, favores convenit ampliari;* ergo in dubio de lege homo non manet obligatus.

Resp. dist. Reg. Odia convenit restringi, quando non agitur de licito, vel illicito, *conc.* quando de licito vel illicito agitur, *nego.* Porro glossa hic intelligit regulam de privilegiis odiosis quæ non debent ampliari et de decimis in feudum concessis Laico, cui non debent accrescere decimæ novalium, quia quod decimæ possideantur a Laico, est odiosum.

Objicies 3. Reg. 30. Juris: *in obscuris minimum est sequendum.* Ergo non est sequendum tutius.

Resp. nego conseq. Hic enim tò *minimum* et tù *tutius* sunt unum et idem; nam per tò *minimum*, intelligitur id quod minimum habet periculi; quod autem est *tutius*, minimum habet periculi, cum a violandæ legis periculo avertat; ergo etc.

Objicies 4. Canones qui dicunt in dubiis partem tutiorem esse amplectendam, sunt tantum consilii, non præcepti: ergo ex iis non potest colligi hominem dubitantem teneri partem eligere tutiorem.

Resp. nego ant. 1. Quia Canones illi bis constant terminis: *via tutior est eligenda: Semitam debemus eligere tutiorem. Quod certius existimamus, tenere debemus:* atqui verba hæc, si quæ unquam, sunt præceptiva; ergo etc.

2. Quia illi Canones gravi feriunt pœna eos qui in dubio partem tutiorem non elegerint; *sic. cap. illud de Clerico excomm.* deponitur Episcopus qui in dubio an esset excommunicatus, sacris operam dederat; atqui tanta pœna non decernitur pro sola consilii transgressione; ergo illi Canones non sunt tantum consilii, sed præcepti naturalis, quo quilibet tenetur vitare periculum peccati. Unde Clerus Gallic. *(In comitiis generalibus ann. 1700.)* hanc interpretationem damnat his verbis: *argur id consilii, sed præcepti loco habemus dicente Scriptura:* qui amat periculum, in illo peribit.

Inst. Illi Canones intelligendi sunt de dubiis facti, non juris; ergo in omni dubio tutior pars est eligenda.

Resp. nego ant. 1. Quia illi canones præcipiunt ut pars tutior eligatur, eo quod *in altero nullum, in reliquo vero magnum* (peccandi) *periculum timeatur (Cap. 18. de Homicidio)*: atqui periculum peccandi tam timendum est in dubio juris, quam in dubio facti; ergo etc.

2. Quia Innoc. III. (*Cap. illud de Clerico etc.*) hac regula nititur in hac quæst. *An sententia a delegato, non præmissa monitione et ante intimationem liget, necne;* atqui hæc quæstio est juris; ergo.

Objicies 5. Lex dubia non potest certam parere obligationem; atqui si in dubio de licitate actionis, ab ea esset abstinendum, lex dubia certam pareret obligationem; ergo.

Resp. dist. maj. Lex dubia non potest certam parere obligationem, petitam ex parte ipsius legis de qua dubitatur, *conc.* petitam ex parte legis naturalis quæ vetat ne quis se exponat periculo peccandi, *nego.* Unde cum dubito de aliqua lege, teneor ab actione ipsi contraria abstinere, non quidem vi illius legis quæ est dubia, sed vi legis naturæ, quæ præcipit non solum ut obediam superioribus, sed etiam ut me non exponam evidenti periculo eorum leges transgrediendi.

ARTICULUS III.

Nonnulli casus circa dubia resolvuntur ex supra dictis principiis.

Nota. Facillime resolvi possunt omnia dubia circa materiam justitiæ ex isto principio, *in dubio melior est conditio possidentis;* sed diligenter advertendum est quis possideat? id patebit duplici exemplo.

1. Qui dubitat utrum res quæpiam, v. g. hortus quem hactenus bona fide tamquam suum possedit, sua sit vel aliena; si post sufficientem diligentiam ad cognoscendum verum ejus dominum adhibitam, remanet in eodem dubio, licite potest rem illam retinere donec verus dominus comparuerit; quia cum sit in ejus possessione, melior est ejus conditio.

2. Debitor dubitans utrum æs alienum a se contractum solverit, tenetur totum solvere, licet pecuniam solvendam possideat; ratio est quia dubium non versatur circa ipsam pecuniam cujus sit, sed circa jus exigendi debitum an adhuc sit; cum autem jus illud certo extiterit, nec constat de ejus extinctione, creditor possidet durationem illius juris, unde melior est ejus conditio, nisi similiter dubitet de solutione, tunc enim debitor non ad integram, sed ad partem solutionis pro dubii qualitate, tenetur.

Quæres 1. Quænam dubia resolvi possint ex isto principio: *pro eo standum est, pro quo stat præsumptio?*

Resp. Possunt resolvi sequentia.

1. Si quis dubitat an delectationi mortiferæ consenserit, judicare debet consensisse, si non sit timoratæ conscientiæ, soleatque his tentationibus consentire; quia pro consensu stat præsumptio; e contra si sit timoratæ conscientiæ, soleatque his tentationibus resistere, judicare debet non consensisse, quia pro resistentia stat præsumptio.

Si quis dubitet, utrum præceptum superioris sit de re licita, vel an excedat præcipientis potestatem, tenetur obedire, quia præsumptio stat pro superioris auctoritate, ad cujus mandatum dubium est deponendum.

3. Si quis dubitet, utrum intentionem habuerit consecrandi, baptizandi, etc. præsumendum est habuisse; quia rarissime contingit eos qui serio conficiunt Sacramenta, intentionem non habere. Idem dicendum de eo qui dubitat utrum formam consecrationis debite pronunciaverit.

4. Qui certus est causam damni alicujus dedisse, vel commodatum, vel depositum amisisse, sed dubitat an id culpa sua contigerit, tenetur proximi damnum resarcire; quia præsumitur hæc et similia non amitti, nisi culpa custodientis, cum id sæpius, imo ordinarie contingat.

Ad instar horum casuum cætera possunt solvi.

Quær. 2. Quænam dubia possunt solvi ex isto principio: *in dubiis tutior pars est eligenda*, ubi nulla contraria exurgit prudens præsumptio?

Resp. Innumera possunt resolvi:

1. Quod qui dubitat an lex existat, vel an sit usui recepta, vel an sit abrogata, vel an ab illa lege eximatur, tenetur ad illam implendam.

2. Qui dubitat an comederit aut biberit post mediam noctem, non potest sacram synaxim percipere.

3. Qui dubitat an annum 21. expleverit, tenetur ad jejunium.

4. Qui dubitat an annum 22. inchoaverit, non potest sacros ordines suscipere.

5. Qui dubitat an voverit, tenetur adimplere votum; an voverit sex vel octo jejunia, tenetur ad octo.

6. Qui dubitat an incurrerit censuras, debet abstinere ab iis a quibus abstinere debent ii qui eandem censuram incurrerunt.

7. Qui dubitat an peccatum mortale perpetraverit, vel an confessio peccati mortalis fuerit irrita, tenetur illud confiteri, vel iterare confessionem.

8. Qui dubitat de validitate matrimonii contracti, non potest debitum petere, potest tamen reddere, ut statuit jus (*Cap. Dominus de secundis nuptiis, et cap. inquisitioni de Sentent. excomm.*) quod si uterque conjux dubitet, neuter potest petere, nec reddere.

CAPUT IV.

De Conscientia, seu opinione probabili, et improbabili.

Nota 1. Conscientia probabilis est *actus quo intellectus ob motivum grave, quamvis absolute fallibile, judicat actionem hic et nunc exercendam esse licitam vel illicitam*. Unde probabilitas est *verisimilitudo*.

Dicitur 1. *Actus quo intellectus judicat:* opinio enim verum mentis judicium importat, nisi suspendatur per majorem, aut saltem æqualem ex altera parte verisimilitudinem.

Dicitur 2. *Ob motivum grave:* id est, ob motivum quod licet non sit convincens et infallibile, est tamen ita verisimile ut post diligentem veritatis inquisitionem, possit merito ac prudenter approbari ut verum.

Dicitur 3. *Quamvis absolute fallibile:* quia licet relative ad operantem sit verum, potest tamen absolute et in se esse falsum, per quod differt tum a scientia, tum a fide divina.

Porro ut opinio sit vere probabilis, requiritur, ut nec rationi evidenti, nec scripturæ, nec traditioni, nec communi Patrum sensui, nec Ecclesiæ definitionibus, nec communi doctorum sententiæ, adversetur.

Conscientia improbabilis est *Actus quo intellectus ob motivum nullius vel levis momenti, judicat actionem hic et nunc exercendam esse licitam vel illicitam*.

Nota 2. Opinio alia est probabilis *intrinsece*; alia est probabilis *extrinsece*.

Opinio probabilis *intrinsece* est ea, cujus probabilitas seu verisimilitudo desumitur ex momentis ab ipsa ratione, a præsumptione et præjudiciis libera, deductis.

Opinio probabilis *extrinsece*, est ea cujus probabilitas ex Doctorum majoris pietatis ac doctrinæ testimonio et auctoritate desumitur.

Nota 3. Opinio ad opinionem comparata, alia est probabilior, alia est minus probabilis, alia æque probabilis. Item alia est tuta, alia tutior, alia minus tuta.

Opinio probabilior altera, est ea cujus rationes et auctoritates præponderant rationibus et auctoritatibus partis oppositæ. *Opinio minus probabilis*, est ea cujus rationes et auctoritates minus præponderant. *Opinio æque probabilis*, est ea cujus rationes et auctoritates sunt ejusdem ponderis cum rationibus et auctoritatibus ejus contradictoriæ.

Opinio tuta, est ea quæ removet a periculo peccandi. *Tutior* quæ magis removet. *Minus tuta*, quæ minus removet a tali periculo. Unde opinio *tutior* favet legi quatenus eam hic et nunc obligare declarat: *minus tuta* favet libertati, quatenus negat hominem ulla hic et nunc lege constringi, imo asserit eum pro arbitrio eligere posse quod voluerit.

Nota 4. Cum opinionis securitas desumatur ex ejus a peccato distantia; probabilitas vero ex majori veritatis apparentia, fieri potest ut opinio tutior sit minus probabilis, et ut opinio probabilior sit minus tuta: sic v. g. opinio quæ docet sub nullo titulo licitum esse aliquid supra sortem accipere, est tutior, quia magis removet a periculo peccandi; est tamen minus probabilis, quia est minus verisimilis. E contra opinio quæ docet licitum esse aliquid accipere supra sortem sub legitimo titulo, est minus tuta quia minus removet a periculo peccandi; est tamen probabilior, quia est verisimilior.

Nota 5. In hac materia quæ est totius Theologiæ moralis cardo, cavenda sunt duo extrema opposita: 1. *Laxiorum* qui omnem probabilitatem amplectentes ut securam morum regulam, deducunt animas per spatiosam ac latam viam quæ ducit in æternam perditionem; 2. *Rigidiorum*, qui omnem probabilitatem abjicientes, viam salutis æternæ quam Christus hominibus aperuerat, præcludunt, salvandos damnat, et conscios propriæ infirmitatis in desperationem conjiciunt; quæ duo extrema ut caute vitemus, quæremus,

1. Contra laxiores, utrum liceat sequi opinionem probabilem hominis libertati faventem, in concursu probabilioris, vel saltem æque probabilis quæ favet legi.

2. Utrum liceat sequi opinionem probabiliorem quæ favet libertati, in concursu minus probabilis quæ favet legi.

Sed antequam hæ duæ quæstiones resolvantur, operæ pretium duxi referre varias propositiones circa hanc materiam a variis summis Pontificibus et a Clero Gallicano damnatas.

I. Propositiones damnatæ ab Alexand. VII. an. 1665.

1. Quæ inter damnatas est 26. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.*

2. Quæ est 27. *Si liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem.*

II. Propositiones damnatæ ab Innoc. XI. ann. 1679.

1. Inter damnatas. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi; hinc sententia probabili tantum, non est utendum in collatione baptismi, ordinis sacerdotalis aut episcopalis.*

2. *Probabiliter existimo Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.*

3. *Generatim dum de probabilitate sive intrinseca sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.*

4. *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.*

III. Propositio damnata ab Alex. VIII. an. 1690.

Non licet sequi opinionem probabilem, vel inter probabiles probabilissimam.

IV. Propositiones censura notatæ a Clero Gallicano in Comitiis generalibus celebratis anno 1700. in Palatio San-Germano.

Propositio 117. inter damnatas.

Puto omnia esse hodie melius examinata, et hanc ob rem in materia, et præcipue in morali, libentius juniores quam antiquiores lego et sequor .... doctrina fidei a veteribus: doctrina morum magis a junioribus petenda.

Censura.

Hæc propositio temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea, Sanctis Patribus et antiquis Doctoribus contumeliosa; spreta in moribus Christianorum componendis necessaria Scripturarum ac Traditionis auctoritate et interpretatione, Moralem Theologiam arbitrariam facit, viamque parat ad humanas traditiones et doctrinas Christo prohibente stabiliendas.

Propositio 118.

Ex auctoritate unius tantum, potest quis opinionem in praxi amplecti, licet a principiis intrinsecis falsam, et improbabilem existimet.

Propositio 119.

Hæc propositio, sexdecim ad probabilitatem requiruntur, non est probabilis. Si sufficiunt sexdecim, sufficiunt quatuor; si sufficiunt quatuor, sufficit unus ad probabilitatem sufficiunt quatuor, sed quatuor imo viginti et supra testantur unum sufficere; ergo sufficit unus.

Censura.

Hæ Propositiones falsæ sunt, scandalosæ, perniciosæ, spreta veritate quæstionem morum ad numerum auctorum exigunt, et innumeris corruptelis viam aperiunt.

Propositio 120.

Si liber sit alicujus junioris et moderni; debet... opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tamquam improbabilem. Est vigesima septima damnata ab Alexandro VII.

Propositio 121.

Non sunt scandalosæ aut erroneæ opiniones, quas Ecclesia non corrigit.

Censura.

Hæ propositiones quatenus silentium et tolerantiam pro Ecclesiæ, vel Sedis Apostolicæ approbatione statuunt, falsæ sunt, scandalosæ, saluti animarum noxiæ, patrocinantur pessimis opinionibus quæ identidem temere obtruduntur, atque ad Evangelicam veritatem iniquis præjudiciis opprimendam, viam parant.

Postea idem Clerus Gallicanus in iisdem Comitiis generalibus anni 1700. hanc regulam dat de probabilium usu, his verbis:

Absit vero ut probemus eorum errorem, qui negant, licere sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam; sed ad rectum usum probabilium opinionum has regulas a jure præscriptas agnoscimus.

Prima, ut in dubiis de salutis negotio, ubi æqualia utrinque animo sese offerunt rationum momenta, sequamur id quod tutius, sive quod est eo in casu unice tutum: neque id consilii, sed præcepti loco habeamus, dicente Scriptura, qui amat periculum, in illo peribit: *Hæc prima regula.*

Altera, ut circa probabiles de Christiana doctrina sententias, sequamur id quod Viennense œcumenicum Concilium circa infusas tam parvulis, quam adultis in baptismo virtutes decrevit his verbis: Nos hanc opinionem ... tamquam probabiliorem, et dictis Sanctorum ac Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam et concordem duximus eligendam. *Quod Concilii judicium eo magis ad regendos mores pertinere constat, quo magis ex ipsis fidelium sanctitas ac salus pendet.*

Ex hac igitur regula fit consequens; primum ut in rebus Theologicis ad fidei et morum dogmata spectantibus, Theologos quidem etiam modernos audiamus, si tamen consonas sanctis Patribus tradant sententias. Deinde ut si ab eis recedant, harum opinionum inhibeatur cursus, nedum earum aliqua ratio habeatur, aut alla eis tribuatur auctoritas. Denique ut nemini liceat eligere eam sententiam, quam non veritati magis consentaneam duxerit. Hac doctrina Cleri Gallicani præmissa, sit

QUÆSTIO I.

Utrum liceat sequi opinionem probabilem, hominis libertati faventem, in concursu probabilioris, vel saltem æque probabilis quæ favet Legi.

Nota. Hæc quæstio claritatis causa resolvetur duabus conclusionibus, ideo:

Dico 1. Non licet sequi opinionem probabilem quæ hominis libertati favet, in concursu probabilioris quæ favet legi.

Probatur ex Scriptura.

1. Ex Apost. (1. *Thess.* 5. *v.* 21.) dicente: *omnia probate,* (supple incerta quæ Apostolus dijudicari

vult an conformia sint sacræ Scripturæ et doctrinæ Ecclesiæ) *Quod bonum est tenete, ab omni specie mala abstinete vos :* sed qui sequitur opinionem minus probabilem faventem libertati, seu cupiditati in concursu probabilioris faventis Legi, 1. *Non omnia probat ;* nam non omnia probat qui non se determinat prudenter; sed qui sequitur opinionem minus probabilem, non se determinat prudenter ut patet et infra probabitur; ergo. *Non tenet quod bonum est ;* nam ille non tenet quod bonum est qui amplectitur quod ei malum apparet potius quam bonum; atqui etc. 3. *Non abstinet ab omni specie mala :* nam ille non abstinet ab omni specie mali, qui amplectitur quod prudentius et probabilius malum esse judicat; atqui, etc.

2. Ex eodem Apost. (*Rom.* 14. *v.* 23.) dicente: *Quod non est ex fide,* hoc est ex prudenti persuasione actionem hic et nunc exercendam esse licitam, *peccatum est ;* sed qui sequitur opinionem minus probabilem, etc. non agit ex prudenti persuasione suam actionem esse licitam; ergo peccat.

Prob. min. Ille non agit ex prudenti persuasione actionem esse licitam, qui omnibus rite perpensis eam judicat illicitam potius quam licitam; atqui qui sequitur opinionem minus probabilem, etc. judicat actionem illicitam magis quam licitam; ergo.

Prob. ex sanctis Patribus, et Scholæ doctoribus .

1. Ex Aug. (*lib. de Civ. Dei, c.* 23.) asserente: *Vigiliis continuis excubandum esse, ne opinio verisimilis fallat... ne quod bonum est, malum ; aut quod malum est, bonum esse credatur, etc.* atqui frustra vigiliis continuis excubandum esset *ne opinio verisimilis fallat,* si liceret sequi opinionem minus probabilem, cum ex probabilistis auctoritas unius ad probabilitatem in praxi tutam sufficiat; ergo etc. Hinc D. Doctor (*Lib.* 3. *contra Academicos, c.* 16.) expresse impugnans istud Academicorum principium: *cum agit quisque quod ei probabile videtur, nec peccat, nec errat ;* illud dicit, *nefarium, formidolosum, et optimo cuique metuendum ;* utpote quod scelerum omnium atque flagitiorum excusationem prætexere possit.

2. Ex D. Chrysost. (*Hom.* 44. *Matth.*) dicente: *Si vestimenta empturus unum giras negotiatorem et alterum, ut ubi meliores vestes inveneris et pretio viliori, ab illo compares ; quomodo non oportet populum circuire omnes Doctores, et inquirere ubi sincera Christi veritas venundatur, et ubi corrupta ; et veriorem eligere plusquam vestimentum ?* Ergo in concursu plurium opinionum probabilium, *veriorem* probabiliorem tenemur *eligere plusquam vestimentum .*

3. Ex D. Th. qui (*quodlib.* 9. *a.* 19.) expendens an licitum sit plures præbendas habere, ait: *Id periculose determinari ... quia Theologi Theologis, et Juristæ Juristis inveniuntur contraria sentire .* Atqui si liceret opinionem minus probabilem in concursu probabilioris eligere, nullum esset in decisione hujus quæstionis periculum propter diversas Doctorum opiniones: posset enim quisque eam quam mallet tenere absque periculo peccati, quia juxta Caramuel, *si jam sunt probabiles,* opiniones *quæ antea non erant, jam non peccant homines, eum antea peccarent, cum probabile omne a peccato excuset .*

Prob. Ex damnatione propositionum ad probabilitatem spectantium : inter quas unicam hic expendo ab Innocentio XI. et Clero Gallicano damnatam. *Generatim dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus :* Unde sic:

Juxta censuram pontificiam, qui *ex tenui probabilitate* tametsi vera operatur, non agit prudenter; atqui qui sequitur in praxi opinionem minus probabilem non agit nisi ex tenui probabilitate; quælibet enim gravis probabilitas longe graviori collata, eo ipso levis ac tenuis evadit, uti ipsimet fatentur adversarii; ergo qui sequitur opinionem minus probabilem, etc. non agit prudenter; ergo peccat.

Probatur duplici ratione ex innumeris quas urgent anti-probabilistæ .

1. Petitur ex novitate doctrinæ, ex qua sic arguo: novitas doctrinæ in iis quæ ad fidem et mores pertinent, falsitatis notam per se fert manifestam, cum Concilium Trid. (*sess.* 15. *in salvo conductu Lutheranis concesso*) statuat: *quod causæ controversæ secundum sacram Scripturam et Apostolorum traditiones, probata Concilia, Ecclesiæ Catholicæ consensum, et sanctorum Patrum auctoritates ... tractentur .* Atqui sententia quæ docet licitum esse sequi opinionem minus probabilem faventem libertati, in concursu etc. nova; ergo notam falsitatis præsefert manifestam.

Prob. min. 1. Quia Antonius Corduba, qui scribebat anno 1571. non solum asserit (*Corduba in suo quæstionario Theologico*) *partem tutiorem esse tenendam quando oppositæ sententiæ sunt, aut creduntur æque probabiles, et quando una est probabilior altera :* sed addit: *et in hoc omnes Theologi consentiunt .*

2. Quia Clerus Gallicanus anno 1700. dicit: *Quod ergo in praxi eam nobis liceat sequi sententiam, quam nec ipsi ut probabiliorem eligendam judicemus, hoc novum, hoc inauditum, hoc certis ac notis auctoribus postremo demum sæculo proditum, et ab iisdem pro morum regula positum, repugnat huic effato a Patribus celebrato :* quod ubique, quod semper, quod ab omnibus: *nec habere potest Christianæ regulæ securitatem .*

3. Quia id ipsum agnoverunt probabilistæ, nam Franciscus Amicus, acerrimus probabilitatis defensor ingenue fatetur: *Omnes fere antiquos Theologos negare licitum esse operari secundum sententiam minus tutam et simul minus probabilem, semperque ad licite operandum ex sententia minus tuta exigere ut illa sit probabilior .*

Secunda ratio petitur ex eversione præcipui adversariorum fundamenti, et sic breviter proponi potest: Ille non agit licite qui non agit prudenter; sed qui eligit sententiam minus probabilem faventem libertati in concursu probabilioris quæ stat pro lege, non agit prudenter; ergo non agit licite, sed peccat.

Prob. min. Prudentia, cum sit virtus mentis practica, requirit certitudinem saltem moralem de honestate sui objecti, sed qui sequitur opinionem minus probabilem faventem libertati, in concursu probabilioris faventis præcepto, non habet certitudinem moralem de honestate suæ actionis; ergo non agit prudenter.

Prob. min. Ille non habet certitudinem moralem de bonitate suæ actionis, qui de sua actione hoc judicium habet; *probabilius et verisimilius est hanc actionem esse malam et illicitam ;* atqui tale judicium necessario habet qui operatur ex opinione minus probabili quæ favet libertati in concursu, etc. Ergo non habet certitudinem moralem de bonitate morali suæ actionis.

Confirmatur auctoritate Benedicti XIV. doctissimi Pontificis, vere magni, qui in Epistola Encyclica ad omnes Patriarchas, Archiepiscopos, et Episcopos directa, circa præparationem ad annum Jubilæi 1750. varia tradens documenta, pro Confessariorum instructione ait; » Secundum pro Confessariis monitum

» hoc est, ut, si contingat, sicut frequentius quidem
» contingere solet, Confessarium, in suo ministerio
» aliquid a pœnitento audire, quod examino opus
» habeat; caveat, ne divinando definiat; sed ante-
» quam responsum præbeat, tempore congruo et con-
» silio rem expendat. Optanda in quolibet Confes-
» sario esset scientia eminens, sed mediocris et suf-
» ficiens omnino necessaria est. Nec ultra sperare
» licet, cum morum Theologia tot, tantasque com-
» plectatur quæstiones, quæ a canonum, et apostoli-
» carum constitutionum notitia pendent: adeo, ut
» vix fieri possit, ut homo præsentia omnia habeat,
» valeatque, ut dicitur, stans pede in uno, ad quod-
» libet respondere; quemadmodum præstare solent
» eminenti scientia præditi. Opus isti minime ha-
» bent, ad librorum lectionem confugere, quod facere
» consuescunt ii, qui sufficienti dumtaxat scientia
» pollent. Ut animadvertit prædecessor noster Inno-
» centius IV. in commentariis ad cap. *cum in cun-*
» *ctis*, num. 2. tit. *de electiane, et electi patestate*,
» ubi ita scribit: *Scientiam autem reputamus emi-*
» *nentem, quæ subtiles quæstiones discutore, et de-*
» *finire novit, et in promptu responsiones habet;*
» *ille habet mediocrem, qui scit aliquo modo exami-*
» *nare negotia, quamvis ad amnia nesciat respon-*
» *dere, et qui in libris veritatem eorum, quæ scire*
» *tenetur, scit quærere, etsi in promptu omnia non*
» *habet*. Cum igitur Confessarius in dubiis quæstio-
» nibus, aut in iis, quarum notitia caret, evolvere
» libros coactus sit, non sine delectu id præstet. Ni-
» hil quippe novi pronunciabimus, si dixerimus, in
» tanta Scriptorum multitudine reperiri illos, qui o-
» pinantur, scribuntque modum ab evangelica sim-
» plicitate, et Patrum doctrina prorsus alienum.
» *Cum plures opiniones Christianæ Disciplinæ re-*
» *laxativas, et animarum perniciem inferentes, par-*
» *tim antiquas iterum suscitari, partim noviter pro-*
» *dire, et summam illam luxuriantium ingeniorum*
» *licentiam in dies magis excrescere, per quam in*
» *rebus ad conscientiam pertinentibus modus opi-*
» *nandi irrepsit alienus omnina ab evangelica sim-*
» *plicitate, Sanctarumque Patrum doctrina: et quem*
» *si pro recta regula fideles in praxi sequerentur;*
» *ingens eruptura esset Christianæ vitæ corruptela*.
» Verba sunt prædecessoris nostri Alexandri VII. in
» decreto suo diei 7. Septemb. 1665. Verum præ-
» missis implicatissimis quæstionibus, quæ excitari
» de scriptorum auctoritate, eorumque doctrinis pos-
» sent, sat nobis erit, Confessarium monere ne in
» dubiis controversiis propriæ adhærescat opinioni,
» sed antequam deliberet, evolvat non unum, sed
» plures libros; inter istos consulat præstantiores,
» postea illam amplectatur sententiam, *cui magis suf-*
» *fragari rationem, et auctoritatem favere cognove-*
» *rit*. Ita docuimus in nostra Epistola Encyclica de
» usuris, quæ est 143. in Tom. 1. nostri Bullarii §.
» 8. *Suis privatis opinionibus ne nimis adhæreant;*
» *sed priusquam responsum reddant, plures Scri-*
» *ptares examinent, qui magis inter cæteros prædi-*
» *cantur: deinde eas partes suscipiant, quas tum*
» *ratione, tum auctaritate plane confirmatas intelli-*
» *gent*. Idipsum nunc in memoriam revocamus; no-
» stra quippe sententia coerceri inter fœnoris confinia
» non debet, sed ad ea omnia extendi, quæ ad forum
» sacramentale, et conscientiarum regimen attinent".

Hac constanti et luculenta sedis Apostolicæ doctrina probabilismus plene profligatur. Nihilominus hic addemus, quæ idem Pontifex, dum adhuc esset Cardinalis, scripsit in confirmationem nostræ Doctrinæ. T. 5. notif. 18. ait: *Actiones nostras moderari opinionibus non dubiis, sed tutis, et sententiis sacrarum Congregationum urbis, quæ auctorum privatorum opinationibus prævalent. Hi quippe ex ingenio scribunt, quæ magis illis arrident, quin præ oculis habeant disciplinam ecclesiasticam, cujus moderatrix est debetque esse Romana sedes*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Dixit Christus (*Matth.* 11. *v.* 30.) *Jugum meum suave est et onus meum leve*. Atqui jugum Christi non esset leve, si in agendo non liceret sequi opinionem etiam minus probabilem faventem libertati in concursu probabilioris; ergo.

Resp. nego min. Non enim ideo jugum Christi dicitur suave, quod liceat ejus præcepta transgredi quando verisimilius est ea existere, sed dicitur suave, 1. quia paucioribus constat præceptis quam Lex Mosaica; nam in Evangelio non sunt, nisi præcepta necessaria ad salutem; in lege autem Moysis infinita erat multitudo præceptorum, non ideo datorum, quia erant necessaria ad salutem, sed ut populum duræ cervicis severiore exercerent disciplina. 2. Quia Lex Evangelica est Lex amoris et charitatis: atqui ex Augustin. *Quidquid durum est in præceptis, ut sit leve charitas facit*. Et ex D. Th. in 3. dist. 40. a. 4. *Lex Evangelica ad mandata inducit ex amore, qui omnia levia facit*, etiam, quæ ex se aspera et gravia sunt. 3. Quia præcepta Evangelica suavia fiunt ex gratiæ divinæ auxilio. *Equidem durum videtur, quod Dominus imperavit*. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum: *sed non est durum, et grave, quod ille imperat, qui adjuvat, ut fiat, quod imperat*, ait D. Aug. serm. 47. de diversis, c. 1.

Objicies 2. Summi Pontifices in suis dispensationibus et decisionibus secuti sunt opiniones minus probabiles libertati faventes; ergo licitum est etc.

Resp. nego ant. Nam summi illi Patres secuti sunt illas opiniones, quæ post accuratam veritatis inquisitionem illis visæ sunt probabiliores, ut perfecto cognosceremus, si motiva quibus nixæ fuerunt eorum resolutiones, nobis essent cognita.

Prob. ant. Ex Alex. III. (*Cap. Si vir de cognat. spirituali*) a quo cum quæsitum fuerit, *Si vir vel mulier scienter vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc separari debeant?* respondet, *consultationi tuæ taliter respondemus, quod quamvis generaliter sit institutum, ut debeant separari; quidam tamen humanius sentientes, aliter statuerunt; ideoque nobis videtur, quod sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi: nec alter alteri debet debitum subtrahere*.

Ex quo response sic argumentor: Alexander III. casum propositum decidit juxta opinionem minus probabilem faventem libertati in concursu probabilioris faventis legi, ut patet ex his verbis: *quidam humanius sentientes*: ergo in concursu duarum opinionum probabilium licitum est sequi opinionem minus probabilem faventem libertati.

Resp. nego ant. Nam 1. Alexand. III. secutus est sententiam quæ sibi visa est probabilior, ut patet ex ratione quam subjungit: *Quia*, inquit, *si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus nan debet patrocinari, vel dalus*. Unde Ostiensis multique alii insignes Canonistæ per tò *humanius*, intelligunt *æquius, rationabilius*, et glossa hic intelligit *melius*.

2. Alexander III. non est secutus opinionem faventem libertati, contra secutus est legem faventem matrimonio; per quam conjuges habent jus mutuum exigendi debitum, quo jure una pars non debet pri-

vari propter malitiam vel ignorantiam compartis, ut patet ex ratione quam subjungit: *quia si ex ignorantia etc.*

Objicies 3. Qui prudenter agit, recte agit; sed qui sequitur opinionem minus probabilem in concursu probabilioris, prudenter agit; ergo recte agit.

Resp. nego minor. Prob. Qui agit prout dictat recta ratio, prudenter agit; sed qui sequitur opinionem minus probabilem, agit prout dictat recta ratio; ergo.

Resp. nego min. Nam recta ratio dictat illud in concursu amplectendum, quod magis ad veritatem accedit.

Prob. min. Qui agit ductus argumentis quæ viros pios, et doctos ad assensum determinare possunt, agit prout dictat recta ratio; atqui qui sequitur opinionem minus probabilem, agit ductus argumentis quæ viros pios et doctos ad assensum determinare possunt; ergo.

Resp. nego min. Nam adveniente luce probabilioris sententiæ, lux sententiæ minus probabilis statim evanescit; ergo non potest viros doctos determinare ad assensum; alias prudenter ageret qui escam sumeret quam probabilius putaret veneno esse infectam; item dux exercitus qui eo tempore prælium committeret, quo probabilius putaret *se* victum iri, quam victurum esse etc.

Inst. 1. Atqui opinio probabilis in concursu probabilioris remanet vere probabilis; ergo nulla solutio.

Resp. nego ant. Nam ut fatetur Esparza insignis Probabilista, 1. 2. qu. 23. a. 102. *Apud Auctores latinos tam veteres quam recentes probabile sumitur pro eo, quod approbare, et cui adhærere, ac assentiri intellectus merito potest cum formidine partis oppositæ;* atqui intellectus merito, ut verum approbare non potest opinionem de licito, dum ipsi apparet probabilius falsa, quam vera, nec ei merito adhærere potest, et assentiri, sed debet ipsam reprobare ut falsam; ergo opinio probabilis in concursu probabilioris non remanet absolute probabilis ei, cui fundamentum falsitatis ipsius apparet manifeste majus. Hinc Cardinalis Lauræa in 3. Sent. disp. 11. a. §. 181. ait: *Probabile idem importat, ac dignum ut approbetur; non est autem digna approbatione sententia, quæ repræsentatur ut minus verisimilis.*

Prob. ant. Homo doctus non desinit esse doctus in concursu alterius doctioris; ergo a pari opinio probabilis non desinit esse probabilis in concursu probabilioris.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod positio majoris scientiæ in uno homine non importat negationem scientiæ in quocumque alio; econtra positio majoris probabilitatis sententiæ importat negationem probabilitatis in sententia opposita, nam ex eo quod sententia sit longe verisimilior, sequitur oppositam magis judicari falsam quam veram, ac proinde non posse amplecti; quia *quod non est ex fide, peccatum est.*

Inst. 2. Nullum comparativum destruit positivum; ergo major probabilitas non destruit minorem.

Resp. dist. ant. Nullum comparativum *comparative* sumptum destruit positivum, *conc.* comparativum *adversative* quomodo hic sumitur tò *probabilius*, *nego ant.* Sic Apostolus (1. *Cor.* 7. *v.* 9.) sumit tò *melius* in hoc textu; *melius est nubere, quam uri;* non quod bonum sit uri, sed quod ex his duobus inter se comparatis unum bonum sit, alterum malum.

Objicies 4. Licitum est operari juxta opinionem motivo gravi fundatam; atqui opinio minus probabilis fundatur motivo gravi; alias non esset probabilis; ergo.

Resp. dist. maj. Licitum est operari juxta opinionem motivo gravi fundatam, si illud motivum non vincatur graviori motivo, *conc.* si vincatur. *nego maj.* et sic ad minorem.

Itaque motivum non dicitur grave hoc sensu quod mereatur assensum pro omni omnino casu, sed tantum pro omni casu in quo non adæquatur per motivum æque grave, aut superatur per motivum gravius in oppositum; tunc enim vel eliditur a motivo æque gravi, vel superatur a motivo graviori.

Inst. 1. Motivum grave eo ipso quo grave est, facit magnam spem assequendæ veritatis; ergo eo ipso quo grave est, meretur assensum.

Resp. dist. ant. Facit magnam spem assequendæ veritatis, si non concurrat cum alio graviori quod faciat timorem majorem non assequendæ veritatis, *conc.* si concurrat cum alio motivo ejusmodi, *nego ant.* Tunc enim solum motivum gravius meretur assensum; alioquin agens eliceret actionem, de qua hoc judicium haberet, *probabilius et verisimilius est hanc actionem esse malam et illicitam.*

Inst. 2. Licet qui operatur ex opinione minus probabili, hoc judicium directum *speculative* incertum, *probabilius et verisimilius est hanc actionem esse illicitam,* habeat; habet simul hoc judicium reflexum *practice* certum, *qui probabiliter agit, prudenter et secure agit.* Ergo habet certitudinem moralem de bonitate suæ actionis.

Resp. nego ant. Nam impossibile est quod judicium directum *speculative* incertum, evadat certum *practice,* nisi aliquid novi accedat unde recipiat hanc certitudinem; cum ergo operans non possit judicare opinionem minus probabilem esse veram, quando major est probabilitas in oppositum, non potest certo judicare operationem hic et nunc exercendam juxta opinionem minus probabilem non esse lege prohibitam.

Inst. 3. Licet intellectus ex se non possit assentiri opinioni minus probabili, potest tamen ex imperio voluntatis; ergo.

Resp. dist. ant. Potest imprudenter, *conc.* prudenter, *nego ant.* Neque potest enim intellectus prudenter assentiri opinioni quæ magis apparet falsa, quam vera.

Inst. 4. Voluntas prudenter potest appetere minus bonum, relicto meliori bono; ergo intellectus saltem ex imperio voluntatis potest assentiri opinioni minus probabili.

Resp. transeat ant. nego conseq. Disparitas est quod bonum non consistat in indivisibili, unde minus bonum est semper verum et certum bonum; at verum consistit in indivisibili, et ideo minus probabiliter verum in conflictu probabilioris veri, est probabiliter falsum.

Dixi *transeat;* quia nullus prudenter potest eligere minus bonum nisi sit magis idoneum ad consecutionem finis, ut diximus supra (*Cap.* 1. *qu.* 1. §. 1. *de actib. human.*). Et tunc est majus bonum relative.

Objicies 5 Licitum est sequi opinionem probabiliorem; atqui sententia quæ docet sufficere minus probabilem, est probabilior; ergo.

Resp. nego min. Cujus falsitas evidens est ex nostris probationibus. Porro auctoribus quos citant Probabilistæ, oppono omnes sanctos Patres, summos Pontifices, Clerum Gallicanum, omnes Doctores qui ante annum 1571. floruerunt, et innumeros recentiores ex omni natione et ordine quos fuse enumerat R. P. Thyrsus Gonzales Societatis Jesu præpositus Generalis.

Objicies 6. Licitum est sequi opinionem minus tutam in concursu tutioris; ergo e pari etc.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod major securitas non est regula morum, sed prudentiæ; unde

sufficit quod sequamur id quod veritati et prudentiæ magis est consonum, quale sæpe est opinio minus tuta in concursu tutioris.

Objicies 7. Si non liceat sequi opinionem minus probabilem in concursu probabilioris præcise ob peccandi periculum; ergo nec licebit sequi opinionem probabiliorem, immo nec probabilissimam ob idem periculum.

Resp. nego conseq. Prob. Opinio quæ non excludit omnem incertitudinem, habet secum periculum peccati; atqui talis est opinio probabilior et probabilissima; ergo.

Resp. dist. maj. Opinio quæ non excludit incertitudinem moralem, *conc.* objectivam et mathematicam, *nego major.* atqui opinio probabilior non excludit incertitudinem objectivam et metaphysicam, *conc.* moralem, *nego min.* Porro qui habet certitudinem moralem de bonitate suæ actionis non peccat, quia facit totum quod in se est ad inquirendam veritatem, unde si forte illam non attingat, excusatur a peccato ratione ignorantiæ invincibilis; econtra qui opinionem minus probabilem, spreta probabiliori, sequitur, nedum nihil facit ut veritatem agnoscat, sed et ipsammet spernere convincitur, unde peccat formaliter.

Inst. Ergo peccaverunt quotquot auctores pietate et doctrina insignes præterito sæculo probabilismum tenuerunt, absurdum cons. ergo.

Resp. dist. maj. Peccaverunt si sententia, quam tenuerunt, ipsis visa sit minus probabilis, *conc.* si ipsis visa sit probabilior, *nego maj.* Tunc enim propter ignorantiam invincibilem fuerunt a peccato formali immunes; nemo tamen qui post definitiones Alexandri VII. probabilismum propugnaret, esset a tali peccato immunis.

Dico 2.° *Non licet sequi opinionem seu conscientiam probabilem quæ favet hominis libertati in concursu alterius æque probabilis quæ favet legi; sed tunc ea opinio est tuenda quæ est tutior.*

Nota. Omnes rationes et auctoritates quibus præcedentem conclusionem probavimus, præsentem directe probant, ideo

Prob. Unico argumento deducto ex jure sæpius clamante, quod *in dubiis semitam debemus eligere tutiorem:* sed qui versatur in æquali contrariarum opinionum probabilitate, versatur in vero ac proprie dicto dubio; ergo qui versatur in æquali contrariarum opinionum probabilitate, tenetur securiorem partem eligere.

Prob. min. Tunc est dubium proprie dictum, cum non est potior ratio, cur intellectus judicet unam opinionem esse veram, quam alteram; nam tunc intellectus in suspenso remanet inter veritatem et falsitatem; atqui in concursu duarum contrariarum opinionum probabilium, non est potior ratio cur intellectus judicet unam opinionem esse veram potius quam alteram, hæreret in suspenso inter veritatem et falsitatem; ergo in concursu duarum propositionum æque probabilium, est dubium proprie dictum. Unde si quis ab homine in eo opinionum conflictu constituto quærat quænam ex illis duabus opinionibus sit vera? Respondebit, si ingenuus sit, *nescio, dubito*.

Confirmatur ex sancto Antonino (*1. part. tit.* 3. *cap.* 10. §. 10. *Reg.* 6.) dicente: *Qui agit scienter id de quo dubitat esse mortale, permanente dubitatione, mortaliter peccat, sumendo proprie et stricte dubitationem, prout rationes sunt æque ponderantes ad utramque partem, nec magis declinat quis ad unam partem, quam ad aliam.* Ergo tam dubius est qui graves pro utraque parte rationes æquales habet, quam qui nullas; ergo si agat in sensu composito dubitationis, *id de quo dubitat esse mortale, mortaliter peccat.*

Objicies 1. In veris tantummodo dubiis tutior pars est eligenda; sed qui habet opiniones utrimque probabiles, non est in dubio vero ac proprie dicto: ergo non tenetur partem tutiorem sequi.

Resp. nego min. Prob. In vero ac proprie dicto dubio nullæ ex utraque parte rationes suadentes occurrunt, econtra in conflictu duarum propositionum contrariarum æque probabilium graves occurrunt rationes suadentes; ergo qui habet opiniones utrinque æqualiter probabiles, non est in dubio vero ac proprie dicto.

Resp. nego ant. Cum D. Antonino supra citato; ratio est quia intellectus æque a parte rei remanet suspensus veritatem inter et falsitatem, dum illi occurrunt æquales pro veritate aut falsitate rationes, ac dum ei nulla ratio pro una aut pro altera parte exhibetur; quemadmodum lances non minus in æquilibrio manent, dum æquale pondus utrique lanci, quam dum nullum neutri appenditur.

Inst. 1. In veris dubiis intellectus neutri parti adhæret, in opinione econtra uni realiter adhæret, licet cum formidine partis oppositæ; ergo qui habet opiniones utrinque æqualiter probabiles, non est in vero ac proprie dicto dubio.

Resp. dist. secundam partem ant. In opinione quæ non concurrit cum contraria æqualiter probabili, intellectus uni parti realiter adhæret, licet cum formidine partis oppositæ, *conc.* in opinione quæ concurrit cum contraria æque probabili, *nego ant.*

Itaque opinio probabilis, cum impugnatur alia non minus probabili, non remanet vere ac solide probabilis, cum non possit magis judicari vera ob motivum quo nititur, quam falsa ob motivum opinionis oppositæ; ergo necesse est ut intellectus inter utrumque anceps et suspensus maneat; ergo in hoc dubii statu nihil melius fieri potest, quam si pars tutior teneatur, ut vitetur periculum peccati.

Inst. 2. Opinio probabilis non amittit gravitatem sui motivi ex eo quod concurrat cum opinione opposita æque probabili; ergo sufficit ut intellectus illi adhæreat.

Resp. transeat ant. nego conseq. Nam ut intellectus uni parti contrarietatis adhæreat potius quam alteri, debet probabilitas unius partis prævalere probabilitati alterius; atqui probabilitas unius opinionis prævalere non potest probabilitati æquali; ergo.

Dixi *transeat,* quia gravitas unius opinionis eliditur per gravitatem opinionis contrariæ æque probabilis, sicut vincitur per gravitatem opinionis contrariæ probabilioris, et sic neutra pars apparet magis vera quam falsa; ac proinde intellectus neutri parti saltem prudenter assentire vel dissentire potest, sed debet suspendere assensum ac dissensum, et sic manere dubius.

Inst. 3. Opinio probabilis favens libertati in concursu propositionis æque probabilis faventis legi, proponit objectum ut honestum, et conforme legi æternæ; atqui hoc sufficit ut operatio sit honesta et recta; ergo licet eam sequi.

Resp. dist. maj. Opinio probabilis proponit objectum ut honestum et conforme legi æternæ imprudenter, et temerarie, *conc.* prudenter, et mature, *nego maj.* Itaque ut opinio proponat prudenter objectum ut honestum, et conforme legi æternæ, necesse est ut præcedat diligentia seria, et gravis, plus, minusve juxta gravitatem materiæ: quando autem opiniones sunt æque probabiles, nullum adest fundamentum asserendi, unam præ altera aut veram aut falsam esse: sed qua ratione utraque æque probabi-

lis est eadem ratione quoad nos, falsitati subjecta est; ergo electio unius præ altera est temeraria, et fortuita respectu veritatis, aut falsitatis.

Inst. 3. Apostolus *Rom.* 14. ait: qui non judicat semetipsum in eo, quod probat, beatus est; atque probabilista non judicat semetipsum in eo quod probat; ergo beatus est, id est honeste agit.

Resp. Dist. textum. Qui non judicat semetipsum in eo, quod probat post diligentem veritatis inquisitionem, *conc.* ante talem veritatis inquisitionem, *nego maj.* atqui probabilista non judicat semetipsum in eo, quod probat, ante diligentem veritatis inquisitionem, *conc.* post hanc inquisitionem adhibitam, *nego min. et conseq.* Responsio est D. Thomæ in commentariis ad Rom. 4. lect. 3. *Beatus qui non judicat etc. Hoc est intelligendum, si recta fide approbet esse aliquid faciendum. Si autem falsa opinione approbat, aliquid esse faciendum... non excusatur ex eo, quod circa hoc non judicat semetipsum: imo beatior esset, si circa hoc eum conscientia reprehenderet, in quantum per hoc a peccato magis prohiberetur. Sed in his, quæ sunt licita, est intelligendum, quod hic dicit Apostolus.* Porro probabilista falsa opinione approbat aliquid esse faciendum, nec applicat, quod dicit Apostolus in his, quæ sunt licita.

Inst. 5. Ergo nec licitum est sequi sententiam probabiliorem, imo nec probabilissimam; consequens est damnatum ab Alexandro VIII. Ergo etc.

Resp. nego illatum.

Prob. illatum. Propositio probabilissima potest esse falsa; atque adeo proponere objectum ut conforme legi æternæ, quod tamen reipsa ipsi sit difforme, et vetitum; ergo non licitum est eam sequi.

Resp. nego conseq. Quia ad licite operandum non requiritur omnimoda certitudo, quæ omnem vel levem formidinem excludat: hæc enim fugit communem, et sinceram inveniendæ veritatis intelligentiam, ut contra rigoristas mox demonstrabimus; sed sufficit certitudo probabilis, seu moralis, quæ excludat omnem gravem incertitudinem, hæcque sola moraliter possibilis est humanæ infirmitati. Porro opinio probabilior, aut etiam probabilissima, cum gravi sit nixa fundamento, et exurgat ex diligenti investigatione ejus cum lege æterna conformitatis, gravem excludit formidinem; atqui, si post hanc diligentem investigationem ejus cum lege æterna conformitatis, gravem excludit formidinem; atque, si post hanc diligentem investigationem contingat, opus esse reipsa difforme ab æterna lege, tunc peccatum erit materiale, nec imputabile.

Objicies 2. In dubio tantummodo practico tutior pars est eligenda; atqui intellectus inter duas æquales probabilitates constitutus, licet dubius *speculative*, non est tamen dubius *practice*; ergo.

Resp. nego min. Nam intellectus *speculative* dubius, est necessario dubius *practice*, cum in praxi nulla occurrit circumstantia quæ dubium speculativum tollat; atqui hic nulla est circumstantia quæ minuat pondus rationum, propter quas intellectus est *speculative* dubius; ergo, etc.

Inst. Intellectus dubitans *speculative*, utrum v. g. contractus mohatra sic licitus vel illicitus, potest se determinare per hunc actum reflexum: *licitum est sequi opinionem certo probabilem*; ergo potest omni se dubio in praxi liberare, certoque judicare, contractum illum quamvis speculative dubium, in praxi tamen esse licitum.

Resp. nego ant. 1. Quia supponit falsum, nempe opinionem probabilem in concursu alterius æque probabilis retinere suam probabilitatem, quod falsum esse supra ostendimus.

2. Quia si operans, qui versatur inter duas opiniones æqualiter probabiles, certus fiat de licitate sui actus per hunc actum reflexum: *licitum est sequi opinionem certo probabilem*, in nullo unquam casu ad praxim est redigenda hæc regula *in dubiis tutius est eligendum*: nam quotiescumque propter æqualia pondera contradictorias rationes dubium erit an aliquis actus sit licitus, necne, voluntas tuto poterit illum eundem actum eligere jubendo intellectui ut hunc actum reflexum eliciat: *licitum est sequi opinionem certo probabilem.*

Objicies 3. Ex D. Leone (*Ep.* 2. *ad Rusticum*) *In iis quæ vel dubia sunt, vel obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec decretis sanctorum Patrum videtur adversum*; atqui sic se habet opinio vere probabilis; ergo.

Resp. nego min. Intellectam de opinione probabili in concursu oppositæ opinionis æque probabilis: talis enim opinio et Evangelio et sanctis Patribus manifeste repugnat, qui unanimiter docent in dubio de malitia actionis ab ea declinandum esse, *eligendamque esse semitam tutiorem.*

QUÆSTIO II.

Utrum liceat sequi opinionem probabiliorem quæ favet libertati, in concursu minus probabilis quæ favet legi?

Nota. Quæstionem procedere *de licito* actuum humanorum, nam conveniunt omnes partem tutiorem necessario esse amplectendam in iis quæ sunt necessaria necessitate medii ad salutem, vel quæ requiruntur ad validam administrationem et susceptionem Sacramentorum; quia in his ignorantia invincibilis aut major probabilitas nihil juvat ad obtinendum finem quem procurare tenemur, cum non possit salus obtineri, nec effectus Sacramentorum haberi, nisi reipsa ponantur ea quæ Deus ad hunc finem exigit:

Dico: e duabus opinionibus licitum est eam sequi quæ libertati, favet, modo sit notabiliter probabilior opposita: est contra quosdam rigidiores (*Fagnan. in cap. ne innitaris de constitut. Sinnichius in lib. qui inscribitur Saul ex. Rex Wendrochius in notis ad 5. epist. Montalti.*) qui ad licitam actionis certitudinem metaphysicam evidentiam requirunt.

Dixi, *Notabiliter probabilior*: quia in moralibus *parum pro nihilo reputatur*, et ideo si excessus probabilitatis quo opinio favens libertati superat eam quæ favet legi, sit levis ac tenuis, utraque opinio erit æqualis, nec tollet formidinem rationabilem erroris et periculum probabile peccati, sed generabit dubium; atqui *in dubio tutior pars est eligenda*, ut probatum est; ergo.

Prob. 1. Ex D. Th. (2. 2. *qu.* 70. *art.* 2. *in corp.*) dicente: *Certitudo non est similiter quærenda in omni materia; in actibus enim humanis super quibus constituuntur judicia, non potest haberi certitudo demonstrativa, eo quod sunt circa contingentia et variabilia: et ideo sufficit probabilis certitudo quæ in pluribus veritatem attingat, etsi in paucioribus a veritate deficiat.* Atqui si non liceret sequi opinionem minus tutam quæ sit tutiore notabiliter probabilior non sufficeret *probabilis certitudo*, sed requireretur *certitudo demonstrativa* quæ *non potest* haberi; ergo. Alias ab omni actione esset abstinendum.

Prob. 2. Ratione Cajetani (*In sua summa verbo* opinio) dicentis: *Non exigit Deus ab homine plusquam conditio hominis habet, quia divina sapientia disponit omnia suaviter.* Atqui hominis conditio ha-

bet ut in rebus moralibus non possit habere mathematicam omnium agibilium certitudinem juxta illud D. Antonini (1. *part. tit.* 3. *cap.* 10. §. 10.) *certitudo quæ reperitur in materia morali, non est certitudo evidentiæ, sed probabilis conjecturæ... non enim contingit certitudo moralis ex evidentia demonstrationis, sed ex probabilibus conjecturis grossis et figuralibus magis ad unam partem quam ad aliam se habentibus*. Ergo Deus non exigit ab homine ut semper eum evidentia et certitudine mathematica de bonitate suæ actionis operetur; ergo potest sequi opinionem minus tutam, seu libertati faventem, dum est multo probabilior altera.

Confirmatur, quia in casu proposito opinio probabilior est verior, cum traditioni, quæ est morum regula, sit conformior.

Hinc jure merito Alexander VIII. et post ipsum Clerus Gallic. hanc damnavit prop. *non licet sequi opinionem probabilem*, (id est quæ nullam habet probabiliorem, vel æque probabilem oppositam) *vel inter probabiles probabilissimam*.

Objicies 1. Qui se exponit periculo peccandi, non agit prudenter; sed qui sequitur opinionem tutam licet probabiliorem, se exponit periculo peccandi, ergo non agit prudenter.

Resp. nego min. Prob. Ille se exponit periculo peccandi qui agit cum dubitatione de malitia operis, sed qui sequitur partem minus tutam etsi probabiliorem, agit cum dubitatione de malitia operis, ergo.

Resp. nego min. Qui enim sequitur opinionem probabiliorem licet minus tutam, sibi conscientiam practice certam efformat per hoc judicium reflexum; *qui facit totum quod in se est ad inquirendam veritatem, si forte illam non attingat, excusatur a peccato ratione ignorantiæ invincibilis*, quod principium est omnino certum.

Prob. min. Qui non est certus de bonitate suæ actionis, agit cum dubitatione de malitia operis; sed qui sequitur opinionem minus tutam etsi probabiliorem, non est certus de licitate suæ actionis; ergo etc.

Resp. dist. maj. Qui non est certus *moraliter* de bonitate suæ actionis, agit cum dubitatione, etc. *conc.* qui non est certus *metaphysice, neg. maj.* atqui qui sequitur, etc. non est certus de bonitate suæ actionis, metaphysice, *conc.* moraliter, *nego minor.* Porro certitudo moralis, quæ sola in rebus moralibus possibilis est, sufficit ut homo tute operetur, juxta illud Gersonis (*l.* 4. *de cons. Theologico*) *certitudo moralis admittit formidinem de opposito, et scrupulos, non tamen advertendos, sed contemnendos*.

Inst. Ille non est moraliter certus de bonitate suæ actionis, qui judicando suam actionem esse licitam, simul judicat forte esse illicitam; sed qui judicat actionem minus tutam esse honestam, simul judicat eam forte esse illicitam; ergo non est certus moraliter.

Resp. dist min. Qui judicat actionem minus tutam esse licitam, simul judicat eam forte esse illicitam illicitate materiali invincibili, *conc. min.* formali, vel materiali vincibili, *nego min.* Itaque opinio probabilior certitudinem moralem intellectui ingerit, quod sufficit ad prudenter et sine periculo peccati imputabili, agendum; alias nunquam quis posset celebrare, nunquam absolutionem petere a Confessario, quia nemo potest unquam esse metaphysice certus se habere dispositiones ad utrumque necessarias, nec repugnat metaphysice ut decipiatur, cum opinatur se illas habere.

Objicies 2. Cap. *Si quis autem* de pœnit. dist. 8. dicitur: *Tene certum, dimitte incertum;* atqui omnis opinio, etiam evidenter probabilior pro libertate, habet incertitudinem, maxime in concursu tutioris pro lege; ergo.

Resp. dist. min. Habet incertitudinem metaphysicam, *conc.* moralem, *nego min. et conseq.* Porro ad recte operandum sufficit opinio gravi nixa fundamento, quæ certitudinem affert moralem excludentem omnem gravem incertitudinem. Quare canon allatus præscribit certitudinem moralem, quæ sola moraliter possibilis est humanæ imbecillitati.

Objicies 3. D. Th. quodlib. 8. art. 13. ait: *Si operans in quamdam dubitationem inducitur, et sic, si manente tali dubitatione plures præbendas habeat, periculo se committit, et sic procul dubio peccat;* ergo etc.

Resp. nego conseq. Neque enim D. Thomas agit ibi de eo, qui operatur juxta opinionem, quæ post severum, graveque examen, apparet probabilior, sed de eo, qui cum conscientia dubia non deposita operatur, quem certo peccare supra probavimus.

Inst. D. Thomas ibidem ait: *Illud quod agitur contra legem, semper est malum: nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam:* ergo non excusatur a peccato, qui sequitur opinionem minus tutam, licet evidenter probabiliorem.

Resp. nego conseq. Prob. Nam ibi D. Thomas loquitur de eo, qui operatur secundum conscientiam vincibiliter erroneam, quæ non excusat a peccato operantem ex illa.

TRACTATUS SECUNDUS

DE LEGIBUS.

Nota. Hunc Tractatum in duas Dissertationes distribuemus, quarum prima erit de Legibus in communi; secunda de Legibus in particulari.

DISSERTATIO I.

De Legibus in communi.

Nota. Lex quæ juxta D. Th. (1. 2. *quæst.* 90. *art.* 1. *in corp.*) *a ligando dicitur, quia obligat subditos ad agendum*, sumitur improprie et proprie.

Lex *improprie* sumpta, est quædam *mensura seu regula, secundum quam res qualibet inducitur ad operandum, et ab operando retrahitur*. Juxta hanc Legis acceptionem omnia sive rationalia, sive irrationalia et inanimata; artes quoque etiam illicitæ suas Leges habere dicuntur; hoc sensu dicimus Leges *Grammatices, Militiæ, Mundi etc.*

Lex *proprie* sumpta est *regula externa morum*, ac proinde solis agentibus ratione præditis competit,

et de hac quæritur 1. quid sit; 2. an promulgatio sit de ejus essentia; 3. an Lex prout a Legislatore fertur, in actu intellectus, vel voluntatis, formaliter consistat.

CAPUT PRIMUM

Quid sit Lex.

Nota. Essentiam Legis ab ejus definitione repetendam esse; ideo

Dico, Lex proprie sumpta definitur: *Rationis ordinatio stabilis ad bonum publicum promulgata ab eo qui curam communitatis habet, cum intentione obligandi subditos*. Explicatur.

Dicitur 1. *Ordinatio*, id est præceptum regulans mores; quod tenet locum generis, omnis Lex est præceptum, sed non omne præceptum est Lex; nam præceptum dividitur in commune et particulare; commune subdividitur in perpetuum, quod solum est Lex proprie, et in non perpetuum, quod non est Lex proprie, et retinet nomen præcepti, non secus ac præceptum particulare.

Dicitur 2. *Ordinatio rationis:* id est rationi consentanea et justa, secundum illud D. Aug. (*lib. 1. de lib. arbitr. cap. 5.*) *mihi Lex esse non videtur, quæ justa non fuerit*.

Quæres. *Ex quibus capitibus desumi debet justitia legis?*

Resp. Ex tribus: 1. *ex parte objecti* Legis, quod debet esse 1. honestum vel in se, vel saltem ratione boni communis ad quod licito modo ordinatur, ut si Legislator aliquid indifferens præcipiat propter bonum commune, in quo casu quod antecedenter ad Legem erat indifferens, desumit honestatem a fine, quod sufficit ad justitiam Legis per ordinem ad objectum. 2. Debet esse moraliter possibile, præsertim in Lege humana, juxta hanc regulam Juris: *Nemo ad impossibile obligatur:* quæ regula intelligitur tum de impossibilitate physica, tum de impossibilitate morali, nisi forte in aliquo casu gravis et urgentis necessitatis, in quo propter reipublicæ conservationem, aut non mediocrem utilitatem possent juste imperari valde difficilia, sic miles obligatur ad servandam suam stationem cum periculo vitæ.

2. *Ex parte Legislatoris*, qui non debet excedere suam potestatem, quam excedit cum Leges fert pro non subditis, vel cum pro subditis plus statuit quam statuere possit.

3. *Ex parte subditorum*, inter quos debet servari proportionis æqualitas in onerum distributione, quæ debet fieri pro cujuscumque virium et facultatum proportione. Si tamen Lex de se utilis sit, et pauci plus æquo vexentur, non ideo Lex erit cassa, sed erit valida erga eos a quibus servari poterit; qui vero injuste gravabuntur, non obligabuntur quoad excessum injustum, nisi per accidens ratione scandali et perturbationis, quæ etiam cum proprii boni dispendio vitari debent. Addo tamen caute incedendum cum agitur de arguenda Legis iniquitate, quia quæ privatis aliquibus duriora videntur, non raro gravissimis de causis statuuntur a Principibus.

Objicies 1. Hæc definitionis particula inducit ad seditionem; solent enim populi de Legum iniquitate conqueri; ergo ex definitione Legis est delenda tamquam publicæ tranquillitatis perturbativa.

Resp. nego ant. Namque 1. non ex vulgi opinione, sed ex sapientum judicio æquitas Legum pensanda est. 2. In dubio sitne Lex justa an injusta, servanda Lex; præsumptio enim est pro legislatore, cujus, utpote possidentis jus regendi subditos, melior est conditio, nec per inferioris dubium tolli potest; alias subditis daretur nimia licentia sese a legibus eximendi, cum periculo scandali et perturbationis reipublicæ.

Objicies 2. Nonnullæ Leges humanæ permittunt malum; ergo non est essentiale Legi, ut honesta præcipiat.

Resp. dist. ant. Permittunt malum ut malum, *nego ant.* malum ut majoris mali impeditivum, *conc. ant.* Est autem aliquando bonum et secundum rectam rationem a duobus malis indeclinabilibus illud vitare quod majus est, minus tolerando et non puniendo.

Objicies 3. *Cum Machiavello et aliis pseudopoliticis:* publica tranquillitas et temporalis felicitas est finis politici regiminis; atqui honestatis regulæ et religionis præcepta plerumque adversantur publicæ tranquillitati et temporali felicitati; ergo Princeps politicus hujusmodi regulis et præceptis non adstringitur.

Resp. 1. *dist. maj.* Publica tranquillitas et temporalis felicitas est finis proximus politici regiminis, *conc. maj.* est finis ultimus, *nego maj.* Nullum enim est regimen quod ad Dei gloriam et felicitatem æternam referri non debeat, juxta illud Div. August. (*Lib. 5. de Civ. Dei c. 24.*) *felices Imperatores eos dicimus, si juste imperant, si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum, majestatis ejus famulam faciunt.*

Resp. 2. *nego min.* Quis enim, nisi sit Atheus, dixerit veræ religionis præcepta, et honestatis regulas publicæ tranquillitati obesse, cum potius ad eam valde conferant, dirigendo ac coercendo improbas hominum passiones quæ eorum tranquillitatem et felicitatem temporalem funditus subvertunt?

Inst. Si finis politici regiminis sit cultus Dei et felicitas æterna, ipsum ab Ecclesiæ regimine non differt; falsum conseq. Ergo.

Resp. nego sequelam maj. Licet enim utrumque regimen ecclesiasticum et politicum habeat pro fine cultum Dei et felicitatem æternam, in hoc tamen differunt quod cultus Dei et felicitas æterna, sint finis proximus ecclesiastici regiminis, cum sint tantum finis remotus et ultimus politici regiminis.

Inst. 1. Ecclesia, et Regnum sunt duæ respublicæ adæquate distinctæ; ergo et fines utriusque sunt adæquate distincti.

Resp. dist. ant. Sunt duæ respublicæ distinctæ quoad finem proximum, et immediatum, propriamque cujusque materiam, *conc.* quoad omnia, *nego*. Itaque Ecclesia, et respublica sunt solum distinctæ quoad finem proximum et immediatum, et propriam cujusque materiam, seu leges, quas respublica directe fert in materia temporali, Ecclesia in spirituali. Sed hoc non impedit, ne in eundem finem spiritualem utraque conspiret, qui quidem sit finis proximus Ecclesiasticæ potestatis, ac legis civilis. Unde licet potestas civilis, in quantum directe præceptiva, restricta sit ad propriam materiam, in propria tamen materia subditos regit in ordine ad salutem æternam, tamquam finem suum remotum.

Dicitur 3. *Ordinatur stabilis*, id est non ad tempus, sed in perpetuum duratura (*Cap. ult. de officio Legati*) donec abrogetur, vel mutatis circumstantiis noxia aut inutilis fiat; per hoc Lex differt a præcepto quod ad certum tantum tempus personæ privatæ, aut familiæ particulari imponitur, et expirat morte præcipientis *re integra*, id est nondum incepta; Lex vero etiam Legislatore mortuo perseverat, nisi a successore vel consuetudine abrogetur; hinc statuta Episcopi post mortem ejus obligare pergunt, nisi ab ejus successore revocentur.

Objicies 1. Lex vetus fuit vera Lex, et tamen a

multis sæculis desiit; ergo Lex non est essentialiter perpetua.

Resp. nego conseq. Hoc enim sensu dicimus Legem debere esse perpetuam, quod obliget quamdiu est utilis, et non abrogatur; Lex autem vetus desiit esse utilis post adventum Christi, et per Legem evangelicam abrogata est.

Objicies 2. Accidentale est Legi, quod magis minusve duret; ergo perpetuitas non est essentialis Legi.

Resp. nego ant. Prob. Duratio non mutat speciem; ergo.

Resp. dist. ant. In physicis, *conc. ant.* in moralibus, *nego ant.* Nam major duratio notabilem inducit diversitatem in moralibus, et habet effectus longe diversos, sic Censuræ, v. g. per modum statuti latæ ligant omnes in territorio existentes, etsi non sint subditi, econtra Censuræ latæ per modum præcepti ligant tantum subditos.

Dicitur 4. *Ad bonum publicum:* id est non in privatum Legislatoris, sed in totius communitatis commodum, quod est essentialiter finis Legis; nam idem debet esse finis Legis ac potestatis legislativæ; atqui potestas legislativa sive sit a Deo, sive a communitate, habet pro fine bonum commune; ergo; etc. Hinc D. Basil. (*Homil.* 12.) dicit, in hoc differre tyrannum a Rege, quod ille proprium, hic communem utilitatem in suo regimine quærit; per hanc particulam, Lex iterum differt a præcepto, quod commodum personæ privatæ respicere potest.

Objicies 1. Samuel (1. *Reg.* 8.) jura Regum recensens plura enumerat quæ cedunt in commodum solius Regis, non in bonum commune; ergo non est de essentia Legis, ut ad bonum commune referatur.

Resp. nego conseq. Nam ea quæ ibi recenset Samuel, non sunt Leges et jura legitima, sed usurpata, quæ Reges sibi arrogaturos esse populo prædicebat, ut eum a Rege poscendo deterreret.

Objicies 2. Si de essentia Legis sit ut feratur propter bonum publicum, sequitur non esse obtemperandum Legibus quamdiu non constiterit legislatorem commune bonum intendisse; falsum et seditiosum consequens; ergo.

Resp. nego sequelam. Nam *operantis* intentio non pertinet ad substantiam Legis, sed sufficit intentio *operis,* hoc est ut opus a Lege præceptum ex se ipso conducat ad bonum commune.

Inst. 1. Atqui sunt plurimæ Leges quæ ex se ipsis non tendunt ad bonum commune, tales sunt Leges tributorum; ergo.

Resp. nego ant. Nam Leges tributorum tendunt ad bonum commune saltem *mediate,* cum de ratione boni communis sit ut Rex ex tributis thesauros comparet, quibus Respublica tueatur in bello, et ornetur ac conservetur in pace.

Inst. 2. Lex naturalis de tuenda propria vita; item Leges in gratiam minorum, clericorum, militum, etc. non tendunt ad bonum commune; ergo.

Resp. dist. ant. Hæ Leges non tendunt in bonum commune si spectentur ex objecto circa quod versantur, *conc. ant.* si spectentur ex motivo formali, propter quod versantur circa tale objectum, *nego antec.* Igitur objectum ejusmodi Legum est quidem bonum particularium personarum; sed motivum earum formale, est bonum commune quod per se intendunt: nam Reipublicæ plurimum interest 1. ut quilibet tueatur propriam vitam, cum ipsa non possit subsistere nisi in individuis; 2. ut pupilli, qui ob ætatis suæ infirmitatem sibi satis providere non possunt, ab injuriis quibus obnoxii forent, vendicentur; 3. ut clericis, militibus, et cæteris de Republica bene meritis, privilegia concedantur ut ad perseverandum stimulentur, et alii ad promovendum bonum commune accendantur.

Inst. 3. Cessante bono communi, non cessat Lex; v. g. cessantibus fraudibus quas Ecclesia clandestina matrimonia irritans, præcavere voluit; item cessante scandalo ob quod cavendum, statutum est ne Clerici in tabernis comedant extra casum peregrinationis, non desinit hujusce Legis obligatio; ergo non est de essentia Legis ut sit propter bonum commune.

Resp. dist. ant. Cessante bono communi respectu quorumdam non cessat Lex, *conc. ant.* cessante universaliter et respectu totius communitatis, *nego ant.* Porro licet finis Legis, nempe vitatio fraudum, scandali etc. cesset respectu quorumdam particularium, nihilominus subsistit Lex respectu illorum particularium, quia rectus ordo postulat ut pars toti cohæreat, et ut privati a communi disciplina non recedant.

Dicitur 5. *Promulgata:* id est intimata ac denunciata subditis, qui aliter non possent Legem observare.

Dicitur 6. *Ab eo qui curam communitatis habet:* id est ab eo qui in communitatem perfectam jurisdictione, et auctoritate coactiva pollet; ratio est quia Lex est essentialiter propter bonum commune; ergo non potest ferri nisi ab eo qui præest communitati perfectæ, habetque jus illam regendi, refractarios coercendi, transgressores puniendi etc. per quod iterum Lex differt a præcepto, quod a quocumque superiore particulari imponi potest.

Porro communitas duplex est, perfecta et imperfecta.

Communitas *perfecta* est ea quæ sibi sufficit ad conciliandam et conservandam pacem ac tranquillitatem publicam, ut Ecclesia, Regnum, Provincia sui juris etc.

Communitas *imperfecta* est ea quæ sibi non sufficit ad prædictum finem assequendum, ut familia, parochia etc.

Dicitur 7. *Cum intentione obligandi subditos:* id est per modum præcepti, per quod Lex distinguitur a consilio, quod etsi recta sit morum regula, per se tamen non obligat,

Resolves: Omnes Legis proprietates essentiales contineri prædicta definitione; verum circa promulgationem controvertitur inter auctores, an scilicet sit de essentia Legis: cui ut satisfiat:

CAPUT II.

An promulgatio sit de essentia Legis.

Nota 1. Promulgatio est *authentica Legis notificatio eis facta, a quibus Legislator vult eam impleri.*

Nota 2. Quæstionem hic moveri de Legibus positivis; Lex enim naturalis vel promulgatione non eget, vel per ipsam sui impressionem singulis hominum mentibus per modum habitus factam, satis promulgata esse intelligitur.

Nota 3. Quæstionem non esse de Lege *in actu* 1. prout aptitudinem habet ad obligandum, sed de Lege *in actu* 2. prout reipsa et de facto obligat.

Nota 4. In qualibet scholæ opinione promulgatio necessaria est ad hoc ut Lex obliget; nam Legislator nec potest, nec vult obligare nisi post debitam voluntatis suæ manifestationem; sed controversia est de modo quo promulgatio est necessaria ad Legem, an per modum partis essentialis, an per modum conditionis, sine qua Lex non obligaret. His notatis

Dico, Promulgatio est complementum essentiale Legis, prout actu et de facto obligantis.

Prob. Voluntas Legislatoris non habet completam

rationem Legis nisi accedente promulgatione; ergo promulgatio est complementum essentiale legis.

Prob. ant.. Tum quia voluntas illa nullam habet efficaciam donec accedat promulgatio; tum quia per promulgationem constituitur formaliter in esse regulæ, cui subditus se conformare debet, juxta illud D. Aug. (*apud Gratianum distinct.* 4. *c.* 3.). *Leges instituuntur cum promulgantur*.

Objicies 1. Quod supponit Legem jam in suo esse formali constitutam, non est de essentia Legis; atqui promulgatio supponit Legem jam in suo esse constitutam.

Resp. nego min. Prob. Lex est regula, promulgatio vero est regulæ applicatio; atqui applicatio regulæ non est de essentia regulæ; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Promulgatio est applicatio regulæ sumptæ incomplete, *conc. major.* sumptæ complete, *nego maj.* Atqui applicatio regulæ non est de essentis regulæ sumptæ incomplete, *conc. min.* sumptæ complete, *nego min.* Itaque Lex et regula incomplete sumpta est voluntas interna Legislatoris. Lex vero complete sumpta est eadem voluntas rite significata et applicata per promulgationem, et ideo promulgatio est complementum essentiale legis complete sumptæ.

Inst. Promulgatio est tantum signum legis; ergo non est pars essentialis Legis.

Resp. dist. ant. Est signum Legis sumptæ incomplete, *conc. ant.* sumptæ complete, *nego ant. et conseq.* Responsio patet ex superiori argumento.

Objicies 2. Lex obligat non solum eos quibus jam innotuit, sed et eos quibus est incognita; (ut patet in Legibus irritantibus contractus, quæ producunt effectum in iis qui nullam Legis notitiam habuerunt;) ergo promulgatio non est necessaria ut Lex obliget.

Resp. nego conseq. Aliud est enim Legis divulgatio, aliud promulgatio, ut notant Salmanticenses (*c. s. n.* 74.): ad divulgationem requiritur ut Lex cuilibet subdito in particulari innotescat; ad promulgationem vero satis est, si Lex communiter promulgata fuerit, ita ut cuilibet particulari facile innotescere possit. Porro ad valorem Legis non requiritur divulgatio, sed sufficit promulgatio, qua posita omnes Lege constringuntur sive qui eam norunt, sive qui eam ignorant invincibiliter, licet contra eam agentes non peccent formaliter propter ignorantiam invincibilem qua supponuntur laborare, et quæ eos excusat a peccato, sed non eos reddit habiles ad actus, ad quos per Legem sunt inhabiles facti.

Quæres 1. *An Lex prioris Legis revocatoria debeat promulgari?*

Nota. Lex alia est favorabilis, alia odiosa.

Lex *favorabilis* est ea quæ est præter jus commune, et nulli affert præjudicium, v. g. privilegium audiendi Missam tempore interdicti.

Lex *odiosa* est ea quæ juri communi adversatur, aut alteri nocet, tale est privilegium habendi plura beneficia. Itaque

Resp. Lex revocatoria prioris Legis debet promulgari, nisi Lex prior fuerit odiosa. Ratio est quia Lex revocatoria est vera Lex habens vim regulandi et obligandi subditos; atqui vera Lex debet promulgari; ergo.

Dixi: *Nisi Lex prior fuerit odiosa:* quia Lex revocatoria Legis odiosæ, est favorabilis; atqui ex Juris axiomate: *in favorabilibus necessaria non est promulgatio;* ergo.

Resolves 1. Promulgationem non requiri in privilegii odiosi revocatione, cum talis revocatio sit favorabilis; bene vero in revocatione privilegii favorabilis, cum talis revocatio sit odiosa; odiosum enim videtur alicui subtrahere beneficium quod nulli nocet.

Resolves 2. Plurimas facultates quæ in Concilio Tridentino Episcopis largiuntur, esse ubique terrarum validas, licet in singulis provinciis Concilium non sit promulgatum; quia subtractio harum facultatum quæ jure communi Episcopis competunt, ipsis erat oneri.

Quæres 2. *Quomodo Leges promulgentur?*

Resp. Leges diversimode promulgari juxta Legum diversitatem, namque

1. Lex divina promulgatur totidem modis, quot Deus voluntatem suam nobis potest manifestare, quod fit tripliciter: 1. *per internam revelationem;* sic Spiritus Jesu segregari jussit Saulum et Barnabam ad opus, ad quod assumpserat eos. 2. *Per externam locutionem absque solemnitate:* sic Christus mandata sua tradidit Apostolis. 3. *Per externam locutionem cum solemnitate;* sic Lex mosaica in monte Sinai, (*Exod.* 18. *v.* 20.), et Lex evangelica in die Pentecostes (*Act.* 2. *v.* 2. *et* 3.) nobis promulgata est.

2. Lex humana debet solemniter promulgari, ut vim obligandi obtineat. Unde licet omnes subditi certo scirent Legem esse conditam, imo et sigillo publico munitam, ad eam tamen non tenerentur, donec ritu solemni, juxta morem patriæ, promulgaretur.

Quæres 3. *Cur Lex humana solemnitatem promulgationis requirat, non vero divina?*

Resp. Ratio est quia Legislator humanus duplicem sustinet personam; unam privatam, qua par est aliis hominibus; aliam publicam, qua superior est aliis, et secundum quam solam Leges condendi auctoritate pollet; ut ergo constet certo quod ex publica potestate velit obligare subditos, debet id per aliquam cæremoniam testari; econtra Deus cum summam atque independentem in nos potestatem habeat, sufficit quod de ejus voluntate constet, ut ad eam implendam districte adstringamur.

CAPUT III.

An Lex prout in Legislatore spectatur, in actu intellectus vel voluntatis formaliter consistat.

Nota. In superiore legem ferents duo sunt actus: 1. Est actus intellectus, seu judicium dictans Legislatori, conducere ad bonum commune, ut hoc vel illud præcipiat, aut vetet subditis. 2. Est actus voluntatis quo Legislator pro jure suo vult, statuit, ac præcipit aliquid fieri vel omitti a subditis. Circa quod quæritur, in quo actu proprie sita sit Legis essentia.

Dico, Lex præsuppositive consistit in actu intellectus, et formaliter in actu voluntatis.

Prob. 1. *pars*. In illo actu Lex præsuppositive consistit, qui prævie requiritur ex parte Legislatoris; atqui actus intellectus prævie requiritur ex parte Legislatoris: debet enim Legislator varia media et eorum cum fine proportionem cognoscere; ergo in actu intellectus Lex præsuppositive consistit.

Prob. 2. *pars*. 1. Ex Scriptura, ubi Lex divina sæpe dicitur voluntas Dei: sic Ps. 39. *In capite Libri scriptum est, ut facerem voluntatem tuam:* id est Legem, ut ex his verbis immediate sequentibus manifestum est: *Deus meus volui, et legem tuam in medio cordis mei*. Et Ps. 102. *Notas fecit vias suas Moysi, et filiis Israel voluntates suas:* id est Leges et Præcepta.

Prob. 2. Lex consistit essentialiter in eo actu, per quem Legislator subditos ad agendum vel omittendum aliquid, obligat; atqui per solum actum voluntatis obligat subditos; ergo etc. *Prob. min.* Eatenus

Legislator subditos obligat, quatenus imperat, præcipit, et vult aliquid fieri vel vitari, non quatenus judicat melius esse ad commune bonum ut hoc fiat, quam istud, alias Lex non differret a consilio; atqui imperium, præceptum, volitio, actus voluntatis evidenter arguunt: ergo Legislator per solum actum voluntatis obligat subditos: unde Princeps dum Leges fert, his utitur verbis: *sic volo, sic jubeo, etc.*

Objicies 1. Lex in Scriptura sæpe vocatur, *Lumen, Lux, Lucerna illuminans oculos*: atqui hæc soli intellectui conveniunt. Ergo.

Resp. dist. maj. Lex est *Lux, Lucerna, etc.* si consideretur relative ad hominem cui imponitur, *conc. maj.* per legem enim quisque intelligit quid faciendum sit, aut omittendum: si consideretur prout est actus Legislatoris eam sancientis, *subdist.* est lumen præsuppositive, *conc. maj.* est lumen formaliter, *nego maj.* et sic distincto consequente, *nego conseq.*

Inst. 1. Atqui Lex prout est actus Legislatoris, est actus intellectus formaliter; ergo.

Prob. subsumpt. Lex definitur, *ordinatio rationis*; atqui ordinatio rationis est actus intellectus, non voluntatis; ergo Lex est formaliter actus intellectus.

Resp. nego min. Nam illa definitionis particula, *ordinatio rationis*, importat actum voluntatis formaliter, et actum intellectus præsuppositive, ita ut tò *ordinatio* significet formaliter actum voluntatis statuentis et imperantis, et ideo ponitur *in recto*: et tò *rationis* significet actum intellectus prærequisitum ad hoc ut voluntas recte ordinet et imperet, et ideo ponitur *in obliquo*, habetque rationem connotati. Unde apparet Legem ne partialiter quidem consistere in actu intellectus.

Inst. 2. Lex est essentialiter regula agendorum et vitandorum; sed regula est actus solius intellectus; ergo.

Resp. nego min. Regula enim non minus est actus voluntatis quam intellectus, nam subditus in tantum regulatur et dirigitur, in quantum vult et facit quod superior vult fieri; sicut ergo voluntas divina est regula voluntatis creaturarum, ut docet D. Th. (1. 2. q. 19. *art.* 9. *in fine corp.*) dicens: *ad hoc quod voluntas hominis sit bona, requiritur quod conformetur voluntati divinæ.* Ita voluntas recta aliorum Legislatorum est regula secunda participata a prima, cui proinde subditi tenentur se conformare.

Inst. 3. Lex est idea, cui actus nostri conformes esse debent; sed idea est actus intellectus, non voluntatis; ergo.

Resp. dist maj. Lex in mente subditorum est idea, *conc. maj.* Lex ex parte Legislatoris, *subdist.* est idea præsuppositive quatenus in Legislatore præsupponitur mentis actus quo concipit aliquid bono communitatis congruere, *conc.* formaliter, quatenus id quod conveniens esse concepit, observari mandat, *nego maj.* Sic enim est imperium, sed voluntatis est imperare.

Objicies 2. Lex naturalis non est actus voluntatis; ergo.

Resp. 1. *transeat ant. nego conseq.* Neque enim hic agimus de regulis internis actuum humanorum, prout est Lex naturalis; sed de externis, Lege scilicet positiva divina, et humana.

Resp. 2. *dist. ant.* Lex naturalis non est actus voluntatis prout est in homine, *conc. ant.* sic enim potius est natura ipsa rationalis quam actus voluntatis aut intellectus, Lex naturalis prout est in Deo Legislatore, qui mandat ut huic Legi menti nostræ inditæ nos conformemus, *nego ant.* Unde dixi *transeat*.

DISSERTATIO II.

De legibus in particulari.

Nota. Cum Lex communiter dividatur in Legem æternam, naturalem, positivam divinam, et positivam humanam, hanc dissertationem in totidem capita distribuemus.

CAPUT PRIMUM.

De Lege æterna.

Nota. De Lege æterna multa hic congerunt Theologi non minus obscura quam ad praxim inutilia, unde pauca de ipsa variis quæstiunculis elucidabimus. Itaque

Quæres 1. *Quid si Lex æterna?*

Resp. Recte definitur a D. Aug. (*Lib.* 22. *contra Faust. cap.* 37.) *Ratio divina, vel voluntas ordinem naturalem servari jubens, et perturbari vetans.*

Dicitur 1. *Ratio divina:* id est in mente divina existens, per quod differt a Lege naturali quæ menti humanæ est insita, quæ consequenter Legi æternæ superaddit promulgationem per lumen naturale factam.

Dicitur 2. *Vel voluntas:* per quod differt ab ideis divinis, quæ ad intellectum pertinent: Lex æterna vero pertinet formaliter ad voluntatem; ratio diversitatis est quod ideæ versantur circa res repræsentandas: Lex vero æterna circa easdem ut gubernandas.

Dicitur 3. *Ordinem naturalem servari jubens etc.* id est ordinem generalem ad quem res sunt institutæ, v. gr. quod ignis sursum, lapis deorsum inclinetur; unde versatur circa bonum universi, per quod differt a providentia quæ versatur circa bonum singulare uniuscujusque creaturæ, quam ad finem sibi proprium ordinat juxta dictamen Legis æternæ; proindeque Lex æterna est veluti regula providentiæ.

Quæres 2. *An omnia subjiciantur Legi æternæ?*

Resp. Omnes motus et operationes creaturarum sive rationalium, sive irrationalium subjiciuntur Legi æternæ, sed diverso modo.

Prob. de actibus et motibus irrationalium. Illa Legi æternæ subjiciuntur, quæ fiunt ex instinctu et naturali inclinatione a Deo creaturis irrationalibus impresso, per quem in fines sibi convenientes feruntur; atqui taliter fiunt actus et motiones creaturarum irrationalium; ergo. Unde Psalm. 148. *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum quæ faciunt verbum ejus*, id est voluntatem.

Prob. De actionibus creaturarum rationalium: actiones rationalium vel sunt bonæ vel malæ; si sint bonæ, fiunt ex Dei directione et motu; si sint malæ, ab æterna Lege prohibentur, permittuntur tamen, ut in pœnis quibus postea puniendæ sunt, justum Dei judicium elucescat, ait D. Aug. (*Lib.* 3. *Confess. c.* 2.); ergo subjiciuntur Legi æternæ.

Dixi 1. *Creaturarum:* quia nec natura, nec voluntas divina Legi æternæ subjiciuntur, nam inter eas et Legem æternam est perfecta identitas, nihil autem sibi ipsi potest subjici; ergo.

Dixi 2. *Licet diverso modo:* quia creaturæ rationales subjiciuntur Legi æternæ, ut præcipienti et obliganti, irrationales vero illi subjiciuntur tantum ut ordinanti et moventi illas ad fines suos, non vero ut præcipienti, quia non sunt capaces præcepti et obedientiæ, ex quo constat Legem æternam non habere rationem Legis proprie dictæ respectu creaturarum irrationalium; sed

Quæres 3. *An Lex æterna sit Lex proprie dicta respectu creaturarum rationalium?*

Resp. Etiam respectu earum non fuit Lex proprie et complete, donec transiit in Legem naturalem; ratio est quia ipsi deerat promulgatio, quam ostendimus esse complementum essentiale Legis.

Quæres 4. *An omnes Leges a Lege æterna deriventur?*

Resp. affirm. et Prob. Ex Prov. 8. ubi de Lege æterna dicitur: *Per me Reges regnant:* id est accipiunt potestatem Leges condendi; *et Legum conditores justa decernunt;* id est in tantum justa præcipiunt, in quantum Legi meæ sese conformant.

Ratio est, quia in omnibus moventibus ordinatis, virtus secundi moventis derivatur a primo; atqui Lex æterna est ratio gubernationis in supremo gubernante: ergo necesse est quod omnes rationes gubernationis quæ sunt in inferioribus gubernantibus, a Lege æterna deriventur.

Quæres 1. *Quomodo Leges ab æterna derivantur?*

Resp. Derivantur diversimode, nam Lex divina ab æterna immediate profluit; Lex naturalis mediante lumine rationis; Lex humana vero mediante potestate Principibus communicata vel ab ipso Deo immediate, vel mediante Reipublicæ consensu.

Dices 1. Lex æterna non est causa exemplaris aliarum Legum; ergo aliæ Leges non derivantur ab illa.

Resp. nego ant. Prob. Legislatores inferiores non possunt Legem æternam intueri; ergo.

Resp. nego ant. Nam intuentur Legem æternam in lumine naturali; Deus enim impressit hominum mentibus non obscura Legis æternæ vestigia; sic per lumen naturale cognoscimus Legem æternam statuentem v. g. *Deum esse colendum, nemini faciendam esse injuriam.*

Dices 2. Lex humana non derivatur a Lege æterna; ergo non omnis Lex derivatur ab æterna.

Resp. nego ant. Prob. Si Lex humana derivaretur ab æterna, obligaret jure divino; atqui falsum consequens; ergo et ant.

Resp. nego sequel. maj. Eæ enim solum Leges jure divino obligant, quas Deus per se et immediate tulit; eæ vero, quas homines per potestatem a Deo acceptam ferunt, obligant solum jure humano, licet *mediate* obligent ex parte Dei propter potestatem ab ipso Legislatoribus inferioribus traditam.

Inst. Leges humanæ sunt mutabiles, ergo non derivantur a Lege immutabili.

Resp. nego conseq. Imo Lex æterna præcipit ut Leges humanæ sint mutabiles pro variis temporum, locorum et personarum circumstantiis.

Nota. Ex D. Aug. (*Lib. de vera relig. cap.* 13.) nomine Legis æternæ intelligi veritatem incommutabilem, quare hæc vox, *æterna,* non tam durationem Legis, quam ejus necessitatem et immobilitatem ex usu significat: et ideo quamvis divinæ voluntatis decretum, in quo Lex divina positiva consistit, extiterit ab æterno, non propterea Lex illa dicitur *æterna.*

CAPUT II.

De Lege naturali.

Nota. Dari aliquam Legem naturalem constat ex Apost. (*Roman.* 2) dicente: *Gentes quæ Legem, scriptam, non habent, naturaliter ea quæ Legis sunt faciunt,* id est ea quæ Lex Scripta præscribit.

De hac Lege quærimus 1. Quid sit; 2. Quodnam sit ejus objectum; 3. An possit pati mutationem aut interpretationem; 4. An possit admittere dispensationem.

QUÆSTIO I.

Quid sit lex naturalis?

Quær. 1. *Quid sit Lex naturalis?*

Resp. Definitur a D. Th. 1. 2. q. 91. art. 2. *Participatio legis æternæ in rationali creatura dictans et præscribens, illud esse agendum, quod est intrinsece bonum, et per se necessarium ad finem naturæ rationalis, et illud fugiendum, quod est intrinsece malum.*

Dicitur 1. *Participatio legis æternæ:* quia illius est fulgor, et radius, per quod convenit omnibus legibus positivis: omnes enim, si justæ sint, ab æterna derivantur.

Dicitur 2. *In rationali creatura:* quia ipsi ab Auctore naturæ imprimitur; per quod differt a legibus positivis, quarum nullum vestigium in cordibus nostris reperitur, sed sunt prorsus extrinsecæ, ut Lex Missam audiendi.

Dicitur 3. *Dictans,* per lumen naturale, a quo promulgatur.

Dicitur 4. *Et præscribens illud esse agendum quod est intrinsece bonum etc.* Quia, quæ per legem naturalem præcipiuntur, vel prohibentur, non sunt bona quia præcepta, et mala quia prohibita: sed econtra sunt præcepta, quia bona; et prohibita, quia mala sunt, et naturæ rationali indecentia. Hinc lex naturalis supponit in objecto honestatem, quam præcipit; et malitiam, quam prohibet, ad differentiam legis positivæ, quæ necessario non supponit, sed inducit in objectum bonitatem, aut malitiam.

Dicitur 5. *Et per se necessarium ad finem naturæ rationalis.* Quia licet id omne, quod præcipit Lex naturalis, sit honestum, tamen non præcipit id omne, quod est honestum, sed illud solum, cujus omissio dedecet naturam rationalem; et idcirco necessarium est, ut hominis vita naturæ rationali conformetur: sunt enim quædam honesta, quæ sine vitio et naturæ rationalis dedecore possunt omitti, qualia sunt ea, quæ sunt consilii, non præcepti.

Quæres 2. *Utrum sit aliquod discrimen inter legem naturalem, synderesim, et conscientiam?*

Resp. affirmative: Nam *lex naturalis* est ipsa ordinatio divinæ voluntatis nobis impressa: Synderesis vero est habitualis cognitio, et conservatio illius ordinationis: et *Conscientia* ejusdem ordinationis applicatio actualis alicui particulari hic et nunc agibili. Porro cum hæc discrimina sint satis metaphysica non impediunt, quominus lex naturæ, synderesis, et conscientia sæpe confundantur a Theologis.

Quæres 3. *In quo lex naturalis differat a jure gentium?*

Resp. In hoc differt, quod *lex naturalis* sit omnibus hominibus innata: *jus vero gentium sit communi gentium consensu, et usu introductum.* Ex quo apparet, jus gentium ad jus positivum esse reducendum, non vero ad jus naturale; licet etiam ad illud natura vehementer inclinet, est tamen præter jus naturale; v. g. secundum jus naturale possunt dividi agri quos natura exposuit in communi; econtra jus gentium statuit, ut de facto dividantur ad vitandam negligentiam in colendis agris, ac republicæ perturbationem. Item jus naturale permittit, ut inter homines sint libera commercia: jus gentium vero id statuit, ita ut illorum impeditio sit violatio juris gentium, et signum inimicitiæ.

QUÆSTIO II.

Quodnam sit objectum Juris naturalis?

Quær. 1. *Quænam pertineant ad Legem naturæ?*

Resp. Ad Legem naturæ pertinent omnia præcepta ad quæ ex natura rei obligamur, et independenter a quacumque lege positiva, talia sunt:

1. Universalissima principia practica cuilibet naturaliter nota, qualia sunt ista: *bonum est faciendum, malum est fugiendum. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Quæ non tam dicenda sunt præcepta, quam præceptorum omnium principia.

2. Ea præcepta, quæ ex primis principiis per facilem et evidentem discursum deducuntur: sic ex hoc principio, *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*: ista concluduntur, *ergo non est occidendum, non est furandum*, et cætera præcepta decalogi, excepto 3. de Sabbati sanctificatione, quod licet sit Legis naturalis quatenus cultum Dei præcipit, est tamen Legis divinæ positivæ, quatenus ad talem cultum determinat certum diem potius quam alterum.

3. Ea præcepta ex primis principiis non nisi difficili, nec statim obvio discursu deducuntur, quomodo ex hoc principio, *quod tibi fieri non vis, etc.* concluditur; *ergo ne divitibus quidem danda est pecunia ad usuram*.

Dices: Conclusiones remotæ a primis principiis non pertinent ad Legem naturæ; ergo.

Resp. nego ant. Prob. Quod non est omnibus notum, non pertinet ad Legem naturæ; atqui conclusiones a primis principiis remotæ non sunt omnibus notæ; ergo.

Prob. nego maj. Neque enim necesse est præcepta Legis naturæ esse omnibus nota, sed sufficit ut tam necessariam habeant cum primis principiis connexionem, ut independenter ab omni Lege positiva, et ex natura rei vera sint, sive interim eorum veritas facile aut difficile cognoscatur.

Prob. maj. Quod non est ingenitum, non pertinet ad Legem naturæ; se quod non est omnibus notum, non est ingenitum; ergo quod non est omnibus notum, non pertinet ad Legem naturæ.

Resp. dist. maj. Quod nullo modo est ingenitum, *conced. maj.* quod non est ingenitum formaliter et in se, sed est ingenitum radicaliter, *nego maj.* Atqui quod non est omnibus notum, non est ingenitum, formaliter et in se, *conc. min.* radicaliter, *nego min.* Porro cognitio præceptorum naturalium est ingenita in primis principiis, quatenus per vim quamdam nobis a natura inditam a primorum principiorum cognitione, ad conclusionum ex iis dimanantium notitiam, assurgimus. Ex qua responsione

Colliges, Legem naturalem esse in se simpliciter unam; quia licet præcepta Legis naturæ sint plura, omnia tamen radicaliter continentur in primo illo et universalissimo principio, *bonum est faciendum, et malum fugiendum*; quod est unum; unde ab unitate radicis ac primi principii Lex ipsa naturalis simpliciter dicitur una.

Quæres 2 *An actus virtutum moralium pertineant ad Legem naturæ?*

Resp. affirm. Si spectentur secundum rationem genericam qua sunt virtuosi; *negative* vero, si spectentur secundum proprias suas species. Ita D. Th. (2. 2. *q.* 94. *a.* 3.).

Prob. et declaratur responsio hoc exemplo: actus temperantiæ v. g. secundum suam rationem genericam, talis est ut ad eum natura inclinet, sicque ed Legem naturæ dicitur pertinere; quod autem per abstinentiam a carnibus, et per jejunium quadragesimale debeat exerceri, hoc non est a lege naturali sed positiva, pendet enim ex voluntate et præcepto Ecclesiæ; ergo.

Dices: Omnia peccata non sunt contra naturam; ergo nec omnes actus virtutum moralium ad Legem naturæ pertinent.

Resp. dist. ant. Non sunt contra naturam animalem, seu omnibus animalibus communem, *conc.* contra naturam rationalem, seu contra rationem quæ est natura hominis, *nego ant.* Porro licet nefanda carnis peccata, ut sodomia, bestialitas, mollities, dicantur per antonomasiam, peccata contra naturam, quia contra inclinationem naturalem omnibus animalibus insitam, pugnant; tamen omnia peccata sunt contra naturam hominis, quia omnia contrariantur rationi, quæ est natura hominis.

Quæres 3. *An pertineat ad Legem naturalem ut actus virtutis fiat ex motivo honesto et virtuoso?*

Resp. affirm. Cum D. Th. (1. 2. *q.* 94. *a.* 3.). Ratio est quia Lex naturalis præcipit ut hominis actus sint semper rectæ rationi consentanei; atqui actus virtutum facti ex motivo pravo non sunt rectæ rationi consentanei, cum recta ratio dictet eum solum actum esse bonum et laudabilem, qui habet objectum legitimum, finem honestum, et circumstantias objecto debitas; ergo pertinet ad Legem naturæ ut actus virtutum fiant ex fine honesto.

Dices: Potest quis restituere debitum ex malo fine, facere eleemosynam ob vanam gloriam, etc. et tamen servavit reipsa præceptum restitutionis, et eleemosynæ: ergo Lex naturalis non obligat ut restitutio et eleemosyna fiant ex motivo honesto.

Resp. dist. conseq. Lex naturalis particularis de restitutione et eleemosyna, non obligat, etc. *conc.* intendit enim duntaxat honestatem propriam sui motivi formalis, sic præceptum de eleemosyna intendit sublevationem pauperis. Lex naturalis generalis obligat ad semper agendum conformiter rectæ rationi, id est, ad facienda bona bene; *nego conseq.*

QUÆSTIO III.

An lex naturalis possit pati mutationem aut interpretationem?

Dico 1. *Lex naturalis non potest mutari proprie, sed solum improprie.*

Prob. 1. *pars*: Legem mutari proprie, est Legem desinere vel *per se ipsam*, vel per *abrogationem, derogationem et irritationem*: atqui Lex naturalis neutro modo potest desinere; ergo. Nam

1. Non potest desinere per se ipsam. Lex enim desinit per se ipsam 1. cum lata est pro certo tantum tempore; 2. cum de justa fit injusta; atqui lex naturalis nec est lata pro certo tantum tempore, sed in perpetuum; nec potest de justa fieri injusta, cum nihil præcipiat quod non sit intrinsece et ex natura rei bonum, nihilque prohibeat quod non sit intrinsece malum; ergo non potest desinere per se ipsam.

2. Non potest desinere *per abrogationem, etc.* nam Deus non potest abrogere, irritare Legem æternam, cum sit indefectibilis, et tam necessaria quam ipse Deus cui identificatur; ergo nec potest abrogare Legem naturalem, quæ nihil est aliud quam Legis æternæ fulgor et radius, eadem præscribens et vetans, quæ Lege æterna vetantur et præcipiuntur.

Prob. 2. *pars*. Mutatio improprie dicta fit 1. *per additionem*, cum nempe legi nova Lex superadditur; 2. *per substractionem materiæ*; cum nempe id quod erat materia Legis naturæ, desinit esse ejusdem Legis materia ob quamdam circumstantiam advenien-

tem; atqui Lex naturalis potest mutari 1. *per additionem*, quia de facto multa præcepta illi addita sunt per Leges positivas divinam et humanam; 2. *per materiæ substractionem*, quia materia Legis naturalis interdum mutari potest maxime in iis quæ pendent a supremo Dei dominio, et a libera hominum voluntate: sic v. g. alienum retinere invito domino, est materia Legis naturalis prohibentis, at per legitimam præscriptionem desinit esse materia illius Legis, quia desinit esse alienum, proindeque potest invito domino retineri.

Dices contra primam partem: Lex naturalis in multis fuit mutata; ergo.

Resp. nego ant. Prob. Jure naturali homo erat liber, omnia erant communia, et tamen jure gentium est producta bonorum divisio, et servitus; item jure naturæ valebat matrimonium solo consensu contrahentium, ac testamentum sola donatione testatoris sine solemnitatibus, et tamen Lex humana ista irritat; ergo Lex naturalis in multis fuit mutata.

Resp. dist. ant. Prædicta sunt de jure naturali permissivo, *conc. antec.* præceptivo, *nego ant.* Id est jus naturale permittit quidem ut homo sit liber, ut bona sint communia, ut matrimonium clandestinum et testamentum sine solemnitatibus, valeant; non tamen præcipit ut hæc ita se habeant, adeoque non prohibet quin oppositum possit statui, ubi exigit bonum commune, cumque statuitur, Lex naturalis non mutatur proprie, sed tantum per *additionem*.

Dico 2. Simplex interpretatio locum habet in Lege naturali, non vero epikeja, idem dic de Lege divino positiva.

Prob. 1. pars. Interpretatio simplex, est simplex Legis terminorum expositio: atqui Legis naturalis termini quandoque exponi debent: sic hoc præceptum, non *occides*, exponi debet de occisione facta *auctoritate privata*, vel *extra casum justæ defensionis*, cum hi casus in universalitate Legis naturalis non comprehendantur; ergo.

Prob. 2. pars. Epikeja est benigna et rationabilis declaratio qua decernitur casum aliquem particularem, ob suas circumstantias, non comprehendi Lege quamvis per verba generalia lata; ergo epikeja locum non habet in Lege, quæ non fertur per verba generalia, sed excipit omnes casus excipiendos; atqui Lex naturalis non est lata per verba generalia, et excipit omnes casus excipiendos; est enim ordinatio divina quæ præcipit omnia et singula quæ sunt rectæ rationi consentanea, et prohibet quæ ipsi sunt dissentanea; ergo epikeja locum non habet in Lege naturali.

QUÆSTIO VI.

An lex naturalis possit admittere dispensationem?

Nota 1. Hic non quæritur, utrum homo a præceptis Legis naturalis dispensare possit: certum est enim, inferiorem non posse dispensare in Lege superioris.

2. Non quæritur utrum Deus possit improprie dispensare ab iis Legis naturæ præceptis, quorum materia pendet ab ejus dominio: certum est enim quod possit materiæ Legis apponere vel tollere circumstantias quasdam, quibus positis aut sublatis actiones jam non sunt Lege naturali prohibitæ vel præceptæ, sed

Quæstio est utrum Deus pro suo absoluto in omnia dominio possit aliquem ab obligatione Legis naturalis eximere in casu in quo manentibus iisdem circumstantiis, et eadem materia, Lex alioqui vigeret, et de facto eos omnes obligat qui in iisdem sunt circumstantiis; circa quod

Dico: Deus in nullo Legis naturalis præcepto potest proprie et directe dispensare.

Prob. Dispensare proprie in Lege naturæ, est facere ut persona aliqua non teneatur servare Legem naturalem, in iisdem circumstantiis, in quibus eam servandi obligatio incumbebat; atqui Deus eo modo nequit Legis naturalis obligationem tollere, ita ut v. g. alicui licitum sit propria auctoritate hostem occidere, bona aliena quamdiu sunt aliena, invito rationabiliter domino, surripere et retinere; ergo.

Prob. min. Deus non potest facere, ut quod est intrinsece contra rectam rationem, sit honestum et licitum; atqui propria auctoritate hominem occidere, bona aliena furari etc. est intrinsece contra rectam rationem; ergo Deus non potest facere ut sit honestum et licitum, cum non possit mutare naturas rerum; ergo non potest illud permittere.

Objicies 1. Lex naturalis vetat innocentis occisionem, furtum, fornicationem, poligamiam, dissolutionem matrimonii, usuram, mendacium, matrimonium fratris cum sorore; atqui in his omnibus Deus dispensavit; nam

1. Dispensavit cum Abrahamo, ut ei liceret filium occidere.

2. Cum Israelitis, ut Ægyptiorum vasa aurea furarentur.

3. Cum Osea, ut fornicarie ad meretricem accederet.

4. Cum veteribus Patriarchis, ut plures haberent uxores.

5. Cum Judæis, ut secundas inirent nuptias.

6. Cum iisdem, ut ab alienis sumerent usuras.

7. Cum obstetricibus Ægyptiacis, ut mentirentur.

8. Cum primis hominibus, ut proprias sorores in uxores ducerent. Ergo.

Resp. dist. min. Dispensavit improprie substracta Legis materia, *conc. min.* proprie manente Legis materia, *nego min.* et distincto consequente, *nego cons.* Ad facta allata respondeo.

Ad 1. Deum ut supremum vitæ et necis Dominum, prius dedisse Abrahamo jus in vitam filii, quam illi præceptum de interimendo filio imponeret, et sic substracta est materia Legis naturalis, qua ea solum vetatur homicidii species quæ fit auctoritate privata.

Ad 2. *dico,* Deum ut supremum rerum omnium Dominum, transtulisse in Israelitas dominium eorum quæ abstulerunt ab Ægypto, unde quod rapuerunt, non erat alienum, sed suum, sive titulo *donationis divinæ,* sive titulo *mercedis,* continuis quibus oppressi fuerant laboribus, *debitæ,* nec hactenus redditæ ab Ægyptiis.

Ad 3. *dico,* Deum non concessisse Oseæ ut accederet ad mulierem ante matrimonium initum, sed præcepisse ut eam quæ prius fornicaria fuerat, uxorem duceret, et ad eam affectu maritali accederet, in quo nihil est alienum a jure naturali.

Nec obstat, Quod Deus dixerit Oseæ, *fac tibi filios fornicationum;* est enim Hebraismus, quo designantur filii progeniti ex matre, quæ antea tota fuerat fornicationibus dedita, quomodo Exodi 7. virga Moysis in serpentem conversa, nihilominus vocatur virga.

Ad 4. *dico,* Deum permisisse veteribus Patriarchis plures habere uxores in quantum dominium corporis ab una uxore in plures divisit, et sic fuit tantum mutatio materiæ, non autem proprie dicta dispensatio a Lege naturali, quæ non prohibet matrimonium unius cum pluribus, quando Deus disponit de jure matrimonii in bonum universi, et impedit incommoda quæ ex uxorum pluralitate sequi possent.

Ad 5. Deum non permisisse Judæis ut secundas

inirent nuptias, nisi post irritum vinculum prioris matrimonii, quod non est amplius contrarium juri naturali.

Ad 6. dico, Non concessisse Judæis ut ab omnibus alienis acciperent usuras, sed ab illis quibuscum justum bellum gerebant, quibus non fortunas modo, sed et vitam eripere potuissent; unde quod exigebant, erat suum jure belli, non alienum.

Ad 7. dico, Deum cum obstetricibus non dispensasse in mendacio, easque vero peccasse mentiendo; neque Deum eas remunerasse propter mendacium, sed propter bonam intentionem qua volebant prodesse Hæbræis mulieribus, licet medium esset vitiosum.

Ad 8. dico, Matrimonium fratrum cum sorore inter filios Adami non fuisse prohibitum jure naturæ *compellente necessitate* (*ut ait D. August. l. 15. de Civ. c. 16.*) propagandi genus humanum: cum enim unicus mas et femina unica a Deo conditi fuissent, necesse fuit, ut sorores fratribus commiscerentur.

Inst. Quando proprie dispensatur a Lege aliqua, fit necessario mutatio materiæ; ergo ex eo quod materia mutetur, non sequitur quod dispensatio sit impropria.

Resp. nego ant. Nam in Lege positiva dispensatio fit sine mutatione materiæ; sed manente eadem materia, Legislator pure et simpliciter restringit Legem eadem potestate qua eam tulit, et unice personam subditi subducit obligationi Legis, ita ut Legislator utendo potestate sua, rebus iisdem manentibus faciat id licere quod antea non licebat; Deus autem in allatis casibus non usus est potestate Legislatoris, sed supremi Domini qui potest dominia mutare et transferre; unde fit ut quando materia præcepti talis est ut ejus bonitas vel turpitudo non pendeat a supremo Dei dominio, non possit Deus nequidem improprie dispensare, ut patet in odio Dei, idololatria et mendacio.

Objicies 2. Votum et juramentum sunt juris naturalis; atqui Deus per summum Pontificem in iis dispensat proprie; ergo.

Resp. nego min. Dispensat enim tantum improprie votum et juramentum relaxando et tollendo, qua relaxatione facta tollitur obligatio juris naturalis de reddendo promisso.

Nota. An dari possit ignorantia juris naturalis, diximus in Tractatu de Actibus humanis.

CAPUT III.

De Lege positiva divina.

Nota. Lex divina dividitur in veterem seu Mosaicam, et novam seu Evangelicam, de quibus sit:

QUÆSTIO I.

De Lege veteri, seu Mosaica.

Nota. Per Legem veterem stricte intelligimus, eam quæ populo Israelitico data est, et per Moysen in Pentateucho promulgata; late vero intelligimus totam scripturam veteris Testamenti. De hac Lege multa compendiose a nobis sunt expedienda; unde

Quæres 1. *An Lex vetus fuerit bona et a Deo data?*

Nota. Utrumque negarunt Simon Magus et Marcionitæ, Manichæi et Priscillianistæ, docentes duo esse prima rerum principia; alterum malum, quod fuit auctor Legis veteris, quæ proinde fuit mala; alterum bonum, quod fuit auctor Legis Evangelicæ, quæ proinde est bona: hos ferit hic Concilii Toletani Canon: *Si quis dixerit esse alterum auctorem priscæ Legis, alterum Evangeliorum, anathema sit;* et contra quos

Resp. affirmative, Quoad utramque partem.

Prob. 1. pars: Ex Apost. (*Rom. 7. v. 12.*) dicente: *Lex quidem sancta, et mandatum sanctum et justum et bonum*. Ratio est, quia illa Lex fuit regula morum, quam Christus executioni mandavit; atqui Lex vetus fuit regula morum, omne bonum præcipiens, et omne malum prohibens, ipsam executioni mandavit Christus qui de seipso dicit (*Matth. 5. v. 17.*) *non veni solvere Legem, sed adimplere*; ergo.

Prob. 2. pars: Ex Matth. 15. ubi Christus Scribis et Pharisæis dicit: *Quare transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? nam Deus dixit: honora patrem et matrem etc.* Ergo.

Objicies contra 1. part. 1. Illa Lex erat mala cujus præcepta non erant bona; atqui præcepta Legis veteris non erant bona, juxta illud (*Ezech. 20. v. 25.*) *dedi eis præcepta non bona, et judicia in quibus non vivent*; ergo.

Resp. nego min. Ad Textum dico illum non debere intelligi de Lege veteri, alias non diceretur ibid. v. 11. *Dedi eis præcepta mea quæ faciens homo vivet in eis*: sed debet intelligi de tyrannicis gentilium præceptis colendi Moloch per mactationem primogenitorum, quibus subdi Israelitas permisit Deus in pœnam suæ idololatriæ; unde addit Propheta, v. 26. *Et pollui eos in muneribus suis, cum offerrent omne quod aperit vulvam*: id est permisi eos pollui in oblationibus quas per combustionem primogenitorum suorum offerebant in sacrificium Moloch, de quo sacrificio Psalmista (*Psalm. 101. v. 37.*) ait: *immolaverunt filios suos et filias suas dæmoniis*: puta Moloch. Porro præcepta illa non erant bona, sed pessima et difficillima *in quibus non vivebant* Israelitæ, quia per ea eorum posteritas, eorumque nomen succidebatur.

Objicies 2. Ex Apost. (*Hebr. 8. v. 7.*) Lex *culpa* non vacavit; ergo.

Resp. dist. ant. Lex non vacavit culpa sumpta pro infirmitate et imperfectione, *conc.* ant. sumpta pro peccato quasi aliquid mali contineret, *nego ant.* Alias non vocaretur *Lex sancta* ab eodem Apost. (*Rom. 6. v. 12.*) Porro Lex vetus in hoc erat infirma quod per se homines justificare et salvare non poterat.

Inst. 1. Secundæ Cor. 3. Lex dicitur, *ministratio mortis, et ministratio damnationis*: ergo non vacavit peccato.

Resp. dist. ant. Lex est ministratio mortis occasionaliter, *conc. ant.* per se, *nego ant.* Itaque Lex vetus per accidens fuit occasio mortis, non quidem data ex fine Legis aut Legislatoris, quasi cupiditati fomenta præberet, sed sumpta ex parte hominis nitentis in vetitum.

Inst. 2. Atqui Lex vetus per se et ex fine suo erat ministratio mortis; nam ex eodem Ap. Rom. 5. *Lex subintravit ut abundaret delictum*; ergo.

Resp. nego conseq. Particula enim *ut*, non significat causam, sed consequentiam et occasionem, ita ut sensus sit, *Lex subintravit; unde factum est*, propter depravationem naturæ nitenti in vetitum, *ut abundaret delictum*: sic interpretatur Corn. a Lapide juxta illud Apostoli cap. 7. *occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam*. Id est homo in statu peccati, peccatum ipsum occasione Legis auxit.

Objicies 3. Lex vetus multa præcipiebat, aut permittebat rectæ rationi contraria. Ergo.

Prob. ant. Lex vetus 1. permittebat odium inimicorum: *odio habebis inimicum tuum* (*Matth. vers. 43.*) 2. Permittebat Legem talionis (*Ib. v. 38.*). Ergo.

Resp. ad 1. *nego ant.* Nullibi enim in Lege permittitur odium inimicorum; econtra Lev. 19. dicitur: *non oderis fratrem tuum in corde tuo*, unde hæc verba: *odio habebis inimicum tuum*, dicta sunt a Scribis Legem interpretantibus, et ex hoc textu Lev. 19. *diliges proximum tuum*, concludentibus; ergo *odio habebis inimicum tuum*, in quo redarguuntur a Christo (*Matth.* 5. *v.* 59.).

Resp. ad 2. Nego Legem talionis esse rectæ rationi contrariam; illud enim non est contrarium rectæ rationi, quod non est fomes, sed limes vindictæ; atqui ex D. Aug. (*l.* 12. *contra Faust. cap.* 25.) Lex talionis *vindictæ et furoris non fomes, sed limes est justus*; prohibebat enim ne qui ab alio læsus fuerit, asperiori uteretur vindicta; sicque per eam rudi populo constitutus est primus lenitatis gradus, nobis vero sancita est perfectio, ut nullo modo vindicemus.

Objicies 4. Cum Jansenio (*c.* 3. *l.* 1. *c.* 8. *et* 11.) et Quesnello (*prop.* 6. *et* 7.); illa Lex non est bona quæ caret gratia ad illius observationem necessaria; atqui talis erat Lex vetus; ergo.

Resp. nego min. Hominibus enim sub Lege veteri constitutis non deerat gratia, quæ licet per Legem non daretur, una tamen cum Lege conferebatur, ut docet D. Th. (1. 2. *q.* 98. *a.* 2. *ad* 4.) his verbis: *dicendum quod quamvis Lex vetus non sufficeret ad salvandum hominem, tamen aderat aliud auxilium a Deo hominibus simul cum Lege datum per quod salvari poterant; scilicet fides mediatoris, per quem justificati sunt antiqui Patres, sicut etiam nos justificamur: et sic Deus non deficiebat hominibus quin daret eis salutis auxilia*.

Inst. D. Aug. distinguit, esse sub Lege, et esse sub gratia; ergo Lex excludit gratiam.

Resp. nego conseq. Nam esse sub Lege, est habere quidem gratiam ad Legem implendam; sed hanc non habere ex vi ipsius Legis, et esse sub gratia, est habere gratiam et quidem uberiorem, idque vi ipsius Legis gratiæ, seu Legis Christi.

Objicies contra secundam partem. Lex vetus est a Moyse, ergo non est a Deo.

Resp. dist. ant. Ut Legis promulgatore, *conc. ant.* ut auctore, *nego ant.* colligitur ex *Malachiæ* 19. ubi Deus ait: *mementote Legis Moysi, servi mei, quam mandavi ei in Oreb*.

Quæres 2. *An Lex vetus fuerit imperfecta?*

Resp. Fuit imperfecta negative. Illud enim est imperfectum negative, quod est alio minus perfectum; atqui Lex vetus fuit Lege nova minus perfecta; nam Lex nova per se hominem justificare potest; vetus vero non potuit hominem justificare nisi per fidem et merita Christi venturi; ergo. Unde *Hebr.* 7. Lex vetus dicitur reprobata *propter infirmitatem ejus et inutilitatem*.

Quæres 3. *Quot genera præceptorum complectebatur Lex vetus?*

Resp. tria. Nimirum moralia, cæremonialia et judicialia, juxta illud (*Deut.* 5. *vers.* 31.) *loquar tibi mandata mea, et cæremonias et judicia*.

Præcepta moralia, sunt ea quæ ordinantur ad mores juxta rectæ rationis normam componendos, continenturque in duabus Decalogi tabulis; in prima tabula scripta sunt præcepta quæ Deum respiciunt; in secunda quæ proximum spectant; quæ omnia licet sint juris naturalis (excepta determinatione diei Sabbati), Legi tamen veteri tribuuntur, eo quod in ea renovata fuerint et exterius promulgata.

Præcepta cæremonialia, sunt ea quibus certi ritus ad Dei cultum ordinati præscribuntur; tales sunt Sacrificiorum, Sacramentorum, et Festivitatum, leges.

Præcepta judicialia, sunt ea quibus præscribitur modus justitiæ et æquitatis inter Judæos servandæ.

Quæres 4. *An Lex vetus directe præceperit actus internos?*

Resp. affirm. Nam amor Dei ex toto corde, ex tota anima, pœnitentia interna, rerum alienarum concupiscentia, sunt actus interni; atqui Lex vetus præcipit amorem Dei *ex toto corde* (*Deut.* 6. *v.* 5.) pœnitentiam internam juxta illud (*Lev.* 16. *vers.* 28.) *affligetis animam vestram*; prohibet ne quis concupiscat ea quæ sunt alterius; ergo.

Dices, Lex vetus *Rom.* 3. dicitur *Lex factorum*; atqui non est Lex factorum, nisi quia præcipit actiones tantummodo externas; ergo.

Resp. nego *min.* Ibi enim Apostolus opponit Legem veterem Legi novæ, non in quantum nova internos, vetus vero externos tantum actus prohibet; sed in quantum Lex vetus continet præcepta, Lex autem nova auxilium et vires ad implenda præcepta; Lex vetus dat lucem ut sciamus, Lex nova dat virtutem ut faciamus.

Inst. Si Lex vetus actus internos fidei, spei et charitatis præcepisset, ex operibus Legis homines potuissent justificari; falsum conseq. ex Apost. (*Rom.* 3. *v.* 20.) dicente: *ex operibus Legis non justificabitur omnis caro*; ergo.

Resp. nego maj. Nam licet Lex vetus imperaret actus internos, non tamen dabat vires ad illos eliciendos; gratiæ enim quæ dabantur in illa Lege, non dabantur vi illius Legis, sed ex fide in Christum venturum.

Quæres 5. *Quosnam obligaverit Lex vetus?*

Resp. Solos Judæos; nam illos solos obligabat Lex vetus, quibus data est; atqui solis Judæis data est, juxta illud (*Deut.* 4. *v.* 8.) *quæ est alia gens sic inclyta, ut habeat cæremonias et justa judicia?* et (*Ps.* 147. *v.* 8.) *non fecit taliter omni nationi*. Potuerunt tamen Gentiles illam Legem amplecti et adjungere se populo Judaico per susceptionem Circumcisionis, ut expresse concedebatur in Script. (*Ex.* 12. *v.* 48.) quamvis sine ea absolute potuissent salvari.

Nota. Tamen Gentiles præceptis moralibus fuisse subditos, non tamen vi Legis scriptæ, sed vi solius Legis naturalis, et ideo non subjiciebantur pœnis temporalibus a Lege scripta latis contra prævaricatores, puta idololatras, blasphemos, adulteros etc.

Objicies: Si lex vetus solos obligaverit Judæos, pejor eorum fuit conditio, quam Gentilium, qui sine intolerabili Legis jugo salvari poterant; falsum conseq. Ergo.

Resp. nego sequel. maj. Pejor enim conditio non est repetenda a præceptorum multitudine, sed ab impedimentis salutis quæ longe majora fuere in Gentilibus, quam in Judæis, quos Lex arctius conjungebat Deo, et ad Christum uti pædagogus conducebat.

Quæres 6. *Quis fuerit finis Legis veteris?*

Resp. 1. Finis proximus Legis veteris fuit institutio populi Israelitici circa seipsum per præcepta moralia; circa Deum, per præcepta cæremonialia; circa proximum, per præcepta judicialia.

Resp. 2. Finis Legis remotus et a Deo principaliter intentus, fuit spiritualis et supernaturalis felicitas populi Israelitici, tum in hac vita per morum sanctitatem, tum in altera per beatitudinem æternam, est contra Jansenium (*L.* 1. *de Grat. c.* 8. *et l.* 3. *c.* 5.).

Probat. Ex script. Psalm. 18. *Lex Domini immaculata convertens animas*, et infra de mandatis dicitur, *in custodiendis illis retributio multa*; eaque non temporalis tantum, sed æterna, juxta illud Christi (*Matth.* 19. *v.* 17.) *si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Ergo.

Quæres 7. *An lex vetus abrogata sit?*

Resp. Legem veterem esse abrogatam quoad omnia præcepta, tum cæremonialia, tum judicialia, tum moralia. Est 1. contra Cerinthum et Ebionem, qui Legem Mosaicam perpetuo duraturam docuerunt: 2. contra quosdam scholasticos, qui docent ipsam non abrogatam quoad præcepta moralia.

Prob. Nostram responsionem Apostolus (*Hebr.* 8. *v.* 8.) hoc textu Jerem. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domui Israel, et domui Juda fœdus novum, non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum ... dicendo autem novum,* addit Apostolus, *veteravit prius; quod autem antiquatur et senescit, prope interitum est.* Atqui pactum quod Deus pepigerat cum Patribus Judæorum, præcepta moralia maxime complectitur; dicit enim: *Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti: non habebis Deos alienos etc.*

Confirmatur ex eodem Apost. (*Hebr.* 7. *v.* 12.) dicente: *translato Sacerdotio, necesse est ut Legis translatio fiat.* Atqui Sacerdotium Aaronicum penitus et absolute translatum fuit et abrogatum; ergo et Lex Mosaica. Unde Apostolus (*ad Rom.* 6. *v.* 14.) Romanis dicit absolute et sine ulla exceptione: *non enim sub Lege estis, sed sub gratia.*

Dices 1. Lex vetus fuit in æternum duratura; ergo. *Resp. nego ant. Prob.* Baruch. 4. *hic liber mandatorum Dei, et Lex quæ est in æternum.* Ergo.

Resp. nego conseq. Nam ex Apost. (*ad Gal.* 3. *v.* 19.) Lex Mosaica lata erat tantum *donec veniret semen,* id est Christus. Unde eodem sensu Lex vocatur æterna, quo omnes Leges dicuntur perpetuæ, quia sunt latæ 1. ad longum tempus; 2. sine certo termino in ipsa Legis promulgatione definito.

Inst. Christus *Matth.* 5. dicit: *Non veni solvere Legem, sed adimplere;* ergo Legem Mosaicam non abrogavit.

Resp. nego conseq. Sensus enim textus hic est, *non veni solvere*: id est violare *Legem,* quam tamen abrogavit suam Legem ei substituendo.

Dices 2. Præcepta judicialia non præfigurabant Christum; ergo per adventum Christi non sunt abrogata.

Resp. nego conseq. Nam ex Apost. (*ad Galat.* 5. *v.* 13.) obligatio Legis oritur ex Circumcisione; ergo obligatione circumcisionis cessante, cessat obligatio totius Legis. Non nego tamen multa potuisse ab Ecclesia sumi ex præceptis judicialibus quæ imposuit Christianis, et quæ nunc obligant, sed vi Legis Ecclesiasticæ, non Mosaicæ.

Dices 3. Tenemur adhuc observare præcepta Decalogi; ergo Lex vetus non fuit abrogata quoad præcepta moralia.

Resp. dist. ant. Tenemur vi Legis naturalis et Evangelicæ, *conc. ant.* vi Legis Mosaicæ, *nego ant.* Sicut ergo Judæi qui violabant præcepta Decalogi, prævaricatores erant in Legem naturalem et Mosaicam, ita Christiani qui ea transgrediuntur, prævaricatores sunt in Legem naturalem et Evangelicam.

Quæres 8. *Utrum Lex vetus abrogata ac mortua fuerit ante mortem Christi?*

Resp. negative: Nam illa Lex non fuit abrogata ante mortem Christi, quam Christus servavit, et servari usque ad mortem præcepit; atqui Christus 1. legem servavit, circumcisus est, Pascha comedit, et omnia Judæorum festa celebravit; 2. Legem servari præcepit, nam Matth. 8. Leproso sanato præcepit adire Sacerdotem, et munus Lege Moysis præscriptum offerre; et Matth. 23. dixit: *super Cathedram Moysis sederunt Scribæ et Pharisæi: omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate et facite.* Ergo.

Dices 1. Matthæi 11. dicitur: *Omnes Prophetæ et Lex usque ad Joannem prophetaverunt.* Ergo Lex vetus cessavit, quando Joannes Baptista prædicare cœpit.

Resp. nego conseq. Sensus enim textus est, vel quod Lex et Prophetæ usque ad Joannem prædixeriut Christum esse venturum; Joannes vero ipsum præsentem ostenderit, dicens: *Ecce agnus Dei, etc.* vel quod Lex usque ad Joannem fuerit sana; ex quo autem venit Joannes, ægrotare cœperit paulo post moritura.

Dices 2. Ex Apost. (*Rom.* 3. *v.* 20.) *Lex posita est donec veniret semen,* id est Christus; ergo desiit in adventu Christi.

Resp. dist. conseq. Desiit esse sana in adventu Christi, *conc.* desiit esse vivens et obligatoria, *nego conseq.* Porro Lex usque ad Christi adventum in robore fuit, Christo adveniente ægrotavit, non tamen ante Christi mortem mortua fuit.

Inst. Atqui adveniente Christo Lex mortua fuit: ergo.

Prob. subsumpt. Lex cujus præcepta sunt falsa et superstitiosa, est mortua, et abrogata; atqui Legis Mosaicæ præcepta post adventum Christi erant falsa ac superstitiosa; ergo.

Resp. nego min. Alias non tantum mortua, sed mortifera fuisset.

Prob. min. Præcepta Legis significabant Christum venturum; ergo statim atque Christus venit, præcepta Legis cœperunt esse falsa et superstitiosa.

Resp. dist. ant. Significabant Christum absolute venturum, *nego ant.* Significabant Christum redemptorem venturum, *conc. ant.* quapropter non simul atque Christus advenit, abolita fuerunt, sed simulatque Christus per mortem complevit redemptoris officium.

Dices 3. Baptismus fuit præceptus ante mortem Christi; ergo inutilis tunc fuit Circumcisio; et consequenter Lex ipsa quæ non poterat legitime observari, nisi a circumcisis.

Resp. nego ant. Prob. Baptismus fuit ante mortem Christi institutus; ergo præceptus.

Resp. nego conseq. cum D. Th. (3. *p. q.* 66. *a.* 2.) dicente, *necessitas utendi hoc sacramento indicta fuit homini post passionem et resurrectionem, tum quia in passione Christi terminata sunt figuralia Sacramenta quibus succedit Baptismus, et alia Sacramenta novæ Legis; tum etiam quia per Baptismum configuratur homo passioni et resurrectioni Christi, in quantum moritur peccato, et incipit novæ justitiæ vitam; et ideo oportuit Christum prius pati et resurgere, quam hominibus indiceretur necessitas se configurandi morti et resurrectioni Christi.* Hinc licet post institutum Baptismum Circumcisio non fuerit amplius necessaria necessitate medii ad salutem; erat tamen necessaria necessitate præcepti, et utilis ad consignandum populum Dei, quæ consignatio erat proprius Circumcisionis effectus, ut dicetur infra (*De Sacr. c.* 6. *a.* 1. *sect.* 4.).

Quæres 9. *Quandonam ergo Lex vetus fuerit abrogata?*

Nota: D. Thom. Vasquez, Gonet, Paulus a Lugduno censent Legem veterem fuisse abolitam in ipsa Christi morte; econtra Scotus, Gabriel, Suarez, etc. docent ipsam non fuisse abrogatam ante festum Pentecostes, in quo Lex evangelica solemniter promulgata est; quam utramque sententiam ut conciliemus,

Resp. Lex vetus abrogata est secundum se in ipsa Christi morte: at non fuit abrogata quoad vim obligandi nisi in festo Pentecostes, in quo Lex Evangelica sufficienter fuit promulgata.

Prob. 1. *pars:* Tunc Lex fuit abrogata cum Sa-

cerdotium Aaronicum translatum fuit, et novum conditum, juxta illud Apost. *(Hebr. 7. v. 12.) translato Sacerdotio, necesse est ut et Legis translatio fiat;* atqui Sacerdotium Aaronicum fuit translatum et novum conditum, cum Christus novus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech seipsum Patri in cruce obtulit, juxta illud Hebr. 10. *aufert primum,* (Sacerdotium seu Sacrificium) *ut sequens statuat*. Ergo.

Confirmatur: Ex Sanctis Patribus qui hanc vocem Christi mox spiritum emissuri: *consummatum est;* de Legis veteris abrogatione interpretantur; *Dominus dixit, consummatum est,* ait D. Th. *(q. 103. a. 3. ad 2.) et ideo tunc totaliter debuerunt cessare legalia, quasi jam veritatem eorum consummata, in cujus signum in passione Christi, velum templi legitur esse scissum (Matth. 27. v. 51.)* ut docet D. Aug. (*serm. 124. de temp.)* his verbis: *velum templi scinditur, quia synagoga honore nudatur, observatio antiqua dissolvitur*.

Prob. 2. pars: Lex vetus non prius desiit obligare, quam Lex nova cœperit obligare, juxta illud Ephes. 2. *Legem mandatorum decretis* (Evangelicis) *evacuans;* atqui Lex nova non cœpit obligare nisi in die Pentecostes; ergo.

Prob. min. Lex nova non prius cœpit obligare, quam fuerit sufficienter promulgata, promulgatio enim est de essentia Legis; atqui Lex nova non fuit sufficienter promulgata nisi in die Pentecostes, quando *Petrus stans cum undecim levavit vocem suam et locutus est eis; viri Judæi et qui habitatis Jerusalem universi, hoc vobis notum sit, et auribus percipite verba mea ... pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, et accipietis donum Spiritus sancti ... et qui receperunt ejus sermones, baptizati sunt;* ergo Lex nova non cœpit obligare, nisi in die Pentecostes.

Dices, Lex quæ abrogata est, non obligat; ergo si Lex vetus in ipsa Christi morte abrogata sit, non potuit deinceps obligare.

Resp. nego ant. Cujus falsitas patet ex civilibus, nam licet Lex in consilio Principis sit secundum se seu radicaliter abrogata, servat tamen vim obligandi et eosdem parit effectus donec abrogatio promulgata sit; ac proinde viguit remedium contra peccatum originale, quamdiu novum Testamentum promulgatum non est; Testamentum enim prius per promulgationem aperiri debet, quam operetur.

Inst. Cum Gonet. *(cap. 9. §. 3. de Lege divina veteri)* communis est Sanctorum Patrum, et præcipue DD. Hieronymi et Augustini (*in suis de legibus Epist.*) Legem veterem in ipsa Christi morte, mortuam esse: atqui si non desiisset obligare, non posset dici mortua; ergo in ipsa Christi morte Lex desiit obligare.

Resp. dist. min. Non posset dici mortua quoad obligationem et effectum, *conc. min.* non posset dici mortua secundum se, *nego min.* Et certe illa Lex penitus mortua dici nequit, per cujus operationem justificabantur infantes: atqui ex ipso Goneto *quamdiu permansit bonitas Legis veteris, et non fuit mortifera, pueri Judæorum recipientes circumcisionem a peccato originali justificabantur; illique qui bona fide Legem illam observabant, salvabantur;* ergo nec ipse Gonetus stricte et ad litteram urgere debet Patres, sed tantum ad sensum nostræ responsionis, alioqui et ipsi nocerent.

Quæres 10. *An Lex vetus statim atque inutilis ac mortua evasit, evaserit etiam mortifera?*

Nota 1. Aliud est Legem esse mortuam, aliud esse mortiferam; dicitur *mortua* eo ipso præcise quod tollitur ejus vis et obligatio, ita ut licitum sit eam non observare. Dicitur vero *mortifera* eo quod non possit amplius absque peccato observari; circa quod:

Certum est 1. Præcepta moralia non esse mortua nec mortifera, cum teneamur ea observare, non quidem vi Legis Mosaicæ quæ cessavit obligare, sed vi Legis naturalis quæ semper durat.

Certum est 2. Præcepta judicialia veteris Legis esse quidem mortua, non tamen mortifera; unde *si quis Princeps,* ait D. Th. (1. 2. *q.* 104. *a.* 3. *in corp.*) *ordinaret in regno suo illa judicialia observari non peccaret*. Ratio est quia præcepta judicialia non ordinantur nisi ad politicam utilitatem; ergo ad eundem usum acceptari possunt ab iis qui potestatem habent condendarum Legum.

Quæstio ergo unica movetur de præceptis cæremonialibus, quæ ut solvatur.

Nota 2. Acrem fuisse S. Hieronymum inter et S. Augustinum circa legalia contentionem, in eo quod S. Hieronymus contenderet legalia fuisse mortifera statim atque fuere mortua, ac proinde nemini licuisse serio ac sincere, hoc est ad Dei cultum et honorem, Legis cæremonialia observare; ex quo

Inferebat 1. Apostolos cæremonias Legis ficte tantum et simulatorie usurpasse, ut per talem simulationem Judæos facilius ad Legem Evangelicam adducerent.

Inferebant 2. Nec Petrum peccasse simulando Judaismum, nec a Paulo sincere, sed simulatorie tantum fuisse reprehensum, utrumque autem per suam simulationem voluisse aliis prodesse: Petrum quidem Judæis, quorum cæremonias usurpabat; Paulum vero Gentilibus, ne putarent cæremonias Legis ad salutem esse necessarias *(Ita D. Hier. Epist. 11. inter Aug.)*.

S. Augustinus econtra legalia post passionem Christi mortua quidem fatebatur, sed negabat mortifera fuisse. Unde

Inferebat 1. Apostolos ex animo pio ac sincero post mortem Christi legalibus cæremoniis usos fuisse.

Inferebat 2. Petrum vere et sincere a Paulo fuisse reprehensum, quia vere reprehensibilis erat: imo asserit Petrum vere peccasse, non quidem mortaliter, cum esset confirmatus in gratia, sed venialiter ex defectu attentionis debitæ ad scandalum quod prævidera debuit oriturum esse ex suo legalium usu, et ex sua præpostera in Judæos conversos œconomia *(Vide Ep. Aug. 13. ad Hier.)*. His expositis

Dico. *Lex vetus ante fuit mortua quam mortifera, unde licitum fuit aliquandiu post ejus abrogationem, eam observare, quamvis non fuerit necessarium*.

Prob. Efficaciter ex facto Apostolorum qui cæremonialia usurparunt iis in locis ubi jam Lex Mosaica desierat obligare, facta jam sufficienti Legis Evangelicæ promulgatione; sic D. Petrus *(Act. 10. v. 14.)* testatur se *nunquam* manducasse *omne commune et immundum;* ergo hactenus abstinuerat a cibis per Legem vetitis; sic D. Paulus *(Act. 16. v. 3)* Timotheum ex matre Judæa et patre Gentili *circumcidit propter Judæos qui erant in illis locis*: item *(Act. 17. v. 12.)* observavit cæremonias Nazaræorum ex voto; et *(Act. 21. v. 26.)* de consilio Jacobi Apostoli et seniorum sese purificavit cum Judæis, et cum iis in templum ingressus est juxta Legis præscriptum, ut eos sibi conciliaret. Tandem *(Act. 15. v. 29.)* in Concilio Jerosolymitano Apostoli congregati statuerunt ut Christiani abstinerent a sanguine et soffocato, quæ abstinentia erat una e cæremoniis legalibus; ergo Apostoli non judicarunt mortiferam tunc fuisse observantiam Legis antiquæ statim ac mortua fuit.

Dices cum D. Hieronymo: Apostoli ficte tantum

et simulatorie usurparunt legalia; ergo ex eorum agendi ratione non potest colligi ea non fuisse mortifera.

Resp. nego ant. 1. Quia nunquam licet mentiri etiam ad honestum finem; atqui illa simulatio fuisset verum mendacium; ergo etc. 2. Quia numquam licet superstitioso cultu etiam simulatorie uti, sic non licet coram idolo thus incendere etiam sine animo colendi idolum; atqui illa simulatio fuisset superstitiosus cultus, nec minus peccassent Apostoli cultum Judæorum adhibendo, quam si ritus Gentilium simulatorie observassent, ut eos facilius lucrarentur. 3. Quia per se malum est alios suo exemplo inducere ad peccandum; atqui si Apostoli simulatorie legalia, alioquin in se mortifera servassent, alios suo exemplo ad peccandum induxissent, quod de iis in gratia confirmatis dicere nefas est.

Inst. 1. D. Petrus simulatorie tantum a Gentilium mensa recessit. Ergo.

Resp. nego ant. Prob. Ex S. Paulo qui factum Petri vocat simulationem: *et simulationi ejus*, inquit, *consenserunt cœteri Judæi, ita ut Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem*; ergo.

Respond. dist. ant. Vocat simulationem formalem, quasi Petrus observaverit legalia animo simulandi, *nego ant.* vocat simulationem materialem, hoc sensu quod Petri ratio agendi minus cauta, Gentilibus suspicionem injiceret legalia esse ad salutem necessaria, *conc. ant.* et *nego conseq.* Solutio est D. Th. (1. 2. *q.* 103. *art.* 4. *ad* 2.)

Inst. 2. Apostoli non potuerunt observare serio ritus falsos; atqui post promulgatum Evangelium legalia erant falsa, ergo.

Resp. nego *min. Prob.* Ritus qui significabant Christum venturum, fuerunt falsi post promulgatum Evangelium; atqui legalia significabant Christum venturum; ergo.

Resp. dist. maj. Fuerunt falsi, si eo fine ut Christum præfigurarent, usurpati fuerint, *conc. maj.* si alio fine legitimo, *nego maj.* atqui legalia significabant Christum venturum, et ea ad hunc finem usurparunt Apostoli, *nego min.* ad alium finem legitimum, *conc. min.*

Porro finis Apostolorum erat ut Synagoga cum honore sepeliretur, et ne, si subito reprobarentur Legis cæremoniæ, viderentur damnari ut malæ, et quasi ejusdem generis cum superstitionibus Gentilium.

Inst 3. Ergo si olim legalia bona fide post Christi mortem observari potuerunt, nunc quoque possunt observari, falsum consequens.

Resp. nego sequelam: Nunc enim Synagoga, dilatato Evangelio, cum honore sepulta est, et nulla necessitas exigit, ut ritus ejus observentur; ergo nunc sunt mortiferi.

Dices 2. Quod tollit fructum passionis Christi, est mortiferum; atqui legalium observatio tollit fructum passionis Christi juxta illud Apostoli (*ad Gal.* 5. *v.* 2.) *ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit*; ergo.

Resp. dist. min. Legalium observatio quæ adhibetur tamquam necessaria ad salutem, *conc. min.* quæ adhibetur tamquam licita, *nego min.* et sic ad consequens. Itaque Apostolus hic insurgit adversus Galatas, qui a Judaizantibus seducti existimabant circumcisionem et alia legalia non tantum esse licita, sed et necessaria ad salutem, ita ut Lex Evangelica sine illis non sufficeret ad justificationem, quod est hæreticum.

Resp. 2. *dist. min.* Legalium observatio tollit fructum passionis Christi, si a gentilibus ad fidem conversis usurpetur, *conc.* a Judæis, *nego.* Itaque observatio legalium per aliquod tempus post Christi passionem solis Judæis, vel Judæorum filiis ad fidem Christianam conversis, non autem gentilibus, qui fidem amplexi fuerant, indulta est. Quare Apostolus ipse, qui Act. 16. ut vitaret scandalum Judæorum circumcidit Timotheum, qui erat filius mulieris Judææ, non circumcidit Titum, qui erat filius patris, et matris gentilium.

Quæres 11. *Quo ergo præcise tempore Lex vetus evaserit mortifera?*

Resp. Evasit mortifera quadragesimo circiter post Christi mortem anno, cum eversum fuit a Tito et Vespasiano Imperatoribus Romanis, Templum Jerosolymitanum.

Ratio est 1. quia jam sufficienter Evangelium toto orbe erat promulgatum, ut docet Apost. (*Coloss.* 1. *v.* 6.) *pervenit ad vos*, Evangelium, *sicut et in universo mundo est*.

2. Quia tunc non erat amplius necessarium deferre honorem Synagogæ penitus sepultæ et extinctæ, aut uti diuturniori œconomia cum Judæis tamdiu divinæ vocationi rebellibus.

Dices: Diutissime post templi Jerosolymitani aversionem abstinentia *ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato*, observata fuit; ergo.

Resp. dist. ant. Fuit observata vi Legis Mosaicæ, *nego ant.* vi Apostolicæ seu Ecclesiasticæ constitutionis, *conc. ant.* Non potuit quidem Ecclesia eas cæremonias servare, quibus servatis ipsam Moysis religionem servari necesse erat, ut sunt Sacrificia, Sacramenta, etc. sed potuit quosdam leviores ritus Legis propter graves rationes adoptare in Lege nova, vique Legis novæ servandos, v. g. vestes, vasa, abstinentiam ab idolothitis et suffocato, etc.

QUÆSTIO II.

De Lege Evangelica.

Nota 1. Lex nova describi potest: *Lex per se justificativa, a Christo condita, ab Apostolis promulgata, et ad finem mundi duratura.*

Dicitur 1. *Lex*, quia est ordinatio facta a Deo summa ratione ad finem ultimum supernaturalem, cum intentione obligandi, ita ut quisquis ab ipsa deficit, prævaricationis reus constituatur.

Dicitur 2. *Per se justificativa:* tum formaliter per gratiam sanctificantem, tum causaliter dispositive per gratias actuales prævenientes et adjuvantes, quibus possibilia et suavia redduntur ea, quæ de se dura et supra naturæ vires essent.

Dicitur 3. *A Christo condita:* ut designetur causa efficiens juxta illud (*Jo.* 1. *v.* 17.) *Lex* vetus *per Moysen data est, gratia et veritas*, Evangelii, *per Jesum Christum facta est;* non uno et eodem tempore, sed successive; nam baptismus institutus est initio prædicationis Christi; Eucharistia pridie quam pateretur; pœnitentia et plura alia post resurrectionem, unde non fuit integre condita nisi circa Christi ascensionem.

Dicitur 4. *Ab Apostolis promulgata:* scilicet in die Pentecostes, a quo cœpit obligare, non quidem omnes simul, sed 1. eos qui audierunt ejus authenticam promulgationem, et deinde successive alios ad quos pervenit per prædicationem Apostolorum, ita ut communiter loquendo, Judæos prius, deinde Gentiles obligaverit, juxta illud Pauli ad Judæos Synagogæ Antiochenæ (*Act.* 13. *v.* 46.): *vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, et indignos vos judicatis vitæ æternæ, ecce convertimur ad gentes, sic enim præcepit nobis Dominus, etc.*

Dicitur 5. *Ad finem mundi duratura:* juxta illud Matth. 24. *prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus Gentibus, et tunc veniet consummatio*, nempe sæculi.

Nota 2. De Lege Evangelica sic exposita quæritur 1. an sit vera Lex, 2. in quo conveniat et differat a Lege veteri.

ARTICULUS I.

An Lex Evangelica sit vera Lex?

Negat Lutherus (*Lib. de Liber. Christiana*), dicens: *nullo opere, nulla Lege homini christiano opus est, eum per fidem sit liber ab omni lege*. Negat Calvinus (*in c.* 2. *Ep. ad Gal.*), sic exclamans: *O miserabilem inscitiam! O perniciosum errorem prædicantium Christum tamquam novum Legislatorem! quasi veterem Judæorum legem abrogaverit ut novam Christianis hominibus imponeret*. Contra quos

Dico, Lex Evangelica est vera Lex.

Prob. Illa Lex est vera, quæ continet præcepta ad bonum communitatis ordinata, et in perpetuum servanda; atqui Lex Evangelica est talis, dicente Christo Jo. 14. *qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me*. Et Matth. 28. *euntes docete omnes gentes baptizantes eos ... docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis*. Ergo, etc. Unde Christus (*Is.* 33. *v.* 11.) promittitur ut *Dominus judex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster*.

Hinc jure merito errorem Novatorum proscripsit Concilium Tridentinum, Sess. 6. tribus sequentibus Canonibus.

Canon. 19. *Si quis dixerit nihil præceptum esse in Evangelio præter fidem, cætera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera: aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos; anathema sit*.

Canon. 20. *Si quis hominem justificatum et quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei et Ecclesiæ, sed tantum ad credendum etc. anathema sit*.

Canon. 21. *Si quis dixerit, Christum Jesum a Deo hominibus datum fuisse ut redemptorem, cui fidant; non etiam ut Legislatorem, cui obediant; anathema sit*.

Objicies 1. Illud Jo. 1. *Lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est;* ergo Lex non est data per Christum.

Resp. nego conseq. Non enim ideo gratia dicitur per Christum facta, Lex vero per Moysem data, quod Christus nullam Legem tulerit; sed quia Moyses dedit Judæis nudam Legem sine gratia, id est Legem præcipientem, sed non juvantem: Christus vero dedit nobis Legem cum gratia; id est Legem præcipientem et adjuvantem, quam ob rem vocatur ab Apostolo *Lex fidei* (*Rom.* 3. *vers.* 27.), *Lex Spiritus* (*Rom.* 8. *v.* 2.) et a Christo *jugum suave et onus leve* (*Matt.* 11. *v.* 30.).

Inst. Rom. 6. dicitur: *non estis sub Lege, sed sub gratia;* ergo Lex non est data per Christum.

Resp. dist. ant. Non estis sub Lege Mosaica, quæ præcipiebat *non concupisces*, et non juvabat ad vincendam concupiscentiam, *conc. ant.* sub Lege Christi, quæ cum sit gratia ipsa, juvat interius et corroborat ad præstandum id quod Lex jubet, *nego ant.* Hinc Apostolus concludit peccatum nobis non dominaturum, quia nempe non sumus *sub Lege, sed sub gratia*.

Objicies 2. Ex Apost. (2. *Cor.* 3. *v.* 17.) *Ubi spiritus Domini, ibi libertas;* ergo Lex Evangelica est Lex libertatis a Lege.

Resp. dist. ant. Ibi libertas a timore servili et a jugo Legis veteris, *conc. ant.* ab omni præcepto, *nego ant.* Hic enim Apostolus libertatem et spiritum amoris Christianorum opponit servituti et timori servili Judæorum.

Inst. 1. Atqui ubi spiritus Domini, ibi libertas a Lege. Ergo.

Prob. subsumpt. Ex eodem Apost. (*ad Gal.* 5. *v.* 18.) *Si spiritu ducimini, non estis sub Lege*. Ergo, etc.

Resp. dist. ant. Non estis sub Lege cogente et terrente, *conc. ant.* sub Lege obligante et suaviter movente ad implenda ea quæ Lex jubet, *nego ant.* unde *non sumus sub Lege quidem jubente, non tamen dante: sed sumus sub gratia quæ id quod Lex jubet faciens nos amare, potest liberis imperare*. Ait Aug. Lib. de continentia, c. 3.

Inst. 2. Primæ ad Timoth. 1. dicitur: *Lex justo non est posita, sed injustis*. Ergo saltem justi sunt immunes ab omni Lege.

Resp. nego conseq. Alias idem Apost. non hortaretur fideles ad obedientiam his verbis: *admone illos Principibus et Potestatibus subesse* (*Ad Tit. v.* 1.) et *obedite præpositis vestris et subjacete eis:* (*Hebr.* 13. *v.* 17.). Sensus ergo est: Lege minaci et pœnas intentante non opus est justo, qui sponte facit bonum et honestum quod Lex imperat.

Colliges; Libertatem Evangelicam consistere in immunitate tum a peccato per spiritum gratiæ; tum ab erroribus et ignorantiæ tenebris; tum ab onerosa servitute legalium cæremoniarum et jugo Legis Mosaicæ; nullatenus vero consistit in immunitate a Lege, quam utique commendat.

Qu. *Quotuplicis generis sunt præcepta novæ Legis?*

Resp. triplicis: Moralia scilicet, Sacramentalia et fidei, inter quæ illud est discrimen:

1. Quod præcepta moralia cum sint de Lege naturæ, non sunt a Christo instituta, sed tantum confirmata, explicata, et ab erroribus, quibus ex malitia hominum obvoluta fuerant, vindicata.

2. Quod præcepta fidei non sunt etiam de novo instituta, cum antiqui non salvarentur, nisi per fidem in Christum venturum; sed tantum clarius explicata; ita ut explicite teneamur credere fidei mysteria, quæ in Lege veteri, solum implicite credebantur.

3. Quod præcepta Sacramentalia sunt a Christo de novo instituta, ut sint loco veterum quæ sunt ab ipso abrogata; unde ab iis solis potest dispensare Christus.

Dices. Lex nova debet etiam continere præcepta judicialia; ergo allata divisio non est adæquata.

Resp. nego ant. Christus nec voluit temporalem exercere jurisdictionem, cum dicat (*Jo.* 18. *v.* 36.) *regnum meum non est de hoc mundo;* nec civilem rempublicam condidit, sed spiritualem, cujus regimen spirituale est, et ad finem spiritualem et supernaturalem conducit.

Inst. Ecclesia cum sit visibilis, indiget regimine politico visibili; ergo et præceptis judicialibus.

Resp. dist. conseq. Indiget præceptis judicialibus, quæ Christus ipse per se immediate statueret, *nego conseq.* quæ vicariis suis Episcopis statuenda permitteret, *conc. conseq.* Ratio est quia cum Ecclesia constet ex omni natione quæ sub cælo est, et fuerit diversa diversis temporibus illius conditio, debuit quoque pro diversitate nationum et temporum diversas Leges politicas singulis imponere; quod facilius et connaturalius fieri poterat ab Episcopis, illuminante ac dirigente interius Spiritus Sancti gratia; et ideo illis Christus pro sua infinita sapientia hanc curam commisit.

ARTICULUS II.

In quo Lex Evangelica conveniat et differat a Lege veteri.

Quær. 1. *In quo Lex vetus et nova conveniant?*

Resp. Conveniunt 1. in eo quod utraque fuerit promulgata in die Pentecostes, Mosaica quidem in monte Sina, Evangelica vero in monte Sion, juxta illud *(Is. v. 3.) de Sion exibit Lex, etc.*

2. In eo quod in neutra possit fieri dispensatio nisi per auctoritatem a Deo acceptam, quam potestatem nemini mortalium contulit, ut constat ex alto scripturæ et traditionis circa hanc potestatem silentio.

Quæres 2. *In quo Lex vetus et nova differant?*

Resp. In hoc differunt 1. quod Lex Mosaica fuerit scripta in tabulis lapideis; Evangelica vero non fuerit *per se* scripta, sed viva voce denunciata exterius, et interius per abundantem Spiritus sancti gratiam alte insculpta cordibus audientium, ut testatur Apost. *(2. Cor. 3. v. 3.)* dicens: *Epistola estis Christi ministrata a nobis, et scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Juxta hanc Jeremiæ prophetiam *(Jerem. 31. v. 33.): dabo Legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam.*

Dixi: *Non est scripta per se*, id est, causa promulgationis, quia quoad unam sui partem, nempe quoad præcepta, fuit scripta *per accidens*, nimirum ex occasione vel describendi Christi vitam et acta Apostolorum, vel instruendi fideles per Epistolas, vel errores Hæreticorum refellendi.

2. Quod Lex Mosaica fuerit Lex timoris et servorum; Evangelica vero sit Lex amoris et filiorum, ut ait D. Aug. *(lib. adversus Adamant. c. 7.) hæc est apertissima differentia duorum testamentorum, timor et amor.*

3. Quod Lex vetus fuerit umbra Legis novæ; nova autem veteris perfectio et complementum.

4. Quod Lex nova habeat vim justificandi, non vero Lex vetus, quæ non justificabat nisi per fidem Christi, qui est auctor novi testamenti, juxta illud Apost. *(1. ad Cor. 10. v. 4.) bibebant autem de spiritali consequente eos petra; petra autem erat Christus.* Unde D. Th. *(1. 2. q. 107. a. 1. ad 2.)* asserit illos *qui in veteri testamento habuerunt gratiam Spiritus sancti et charitatem, secundum hoc pertinuisse ad Legem novam.*

CAPUT IV.

De Lege humana.

Nota 1. Lex humana est, *rationis ordinatio stabilis ad bonum publicum condita et promulgata ab homine qui curam communitatis politicæ vel Ecclesiasticæ habet cum intentione obligandi subditos.* Hujus definitionis explicatio repetenda est ex dictis supra *(Diss. 1. c. 1.)* ubi definitionem Legis in communi exposuimus.

Nota 2. Hic agendum habemus 1. de natura; 2. de variis speciebus; 3. de cessatione Legum humanarum triplici quæstione.

QUÆSTIO I.

De natura Legum humanarum.

In hac quæstione expendemus 1. An et quibus hominibus competat potestas condendi Leges; 2. Quæ sit materia Legum humanarum; 3. Qualis esse debeat illarum promulgatio; 4. An ad illarum valorem requiratur acceptatio; 5. Quinam humanis Legibus teneantur; 6. Quæ sit formalis Legum humanarum obligatio.

ARTICULUS I.

An et quibus hominibus competat potestas ferendi Leges?

Nota. Homines potestatem legislativam habere negavit olim Wiclefus, et post ipsum Lutherus *(lib. de captivitate Babylon.)*, contra quos

Dico 1. *Principes sæculares, sive boni, sive mali, habent potestatem condendi Leges civiles.* Est de fide definitum in Concilio Constantiensi *(sess. 8. et 15. contra Wiclef).*

Prob. 1. Ex Christo qui Legem de tributis ab Ethnico principe latam serveri mandat, dicens Lucæ 20. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari.*

Prob. 2. Ex 1. Petri 2. *Subditi estote sive Regi quasi præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis.* Et ne quis dicat Apostolum loqui de bonis Regibus tantum, subdit: *servi subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam discolis.* Et Paulus Rom. 13. indefinite dicit: *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas nisi a Deo.*

Prob. 3. *ratione.* Rectores communitatis perfectæ gaudent potestate legislative omnino necessaria ad ea permanenter statuenda quæ bonum commune promovere possunt, et ad omnes in officio continendos juxta illud (*Prov.* 11. *v.* 14.) *ubi non est gubernator, corruet populus.* Atqui Principes sæculares sunt rectores communitatis perfectæ; ergo.

Objicies 1. Illud Jacobi 4. *Unus est Legislator et Judex*, nempe Deus; ergo.

Resp. dist. ant. Deus unus est Legislator primarius et per propriam auctoritatem, *conc. ant.* secundarius, et per auctoritatem a Deo participatam, *nego antec.* Ait enim Sapiens (*Prov.* 8. *v.* 15.): *per me reges regnant et Legum conditores justa decernunt.*

Objicies 2. Potestas legislativa non potest esse in Principibus sæcularibus nisi ex speciali concessione Dei: atqui non est in illis ex speciali Dei concessione, nam de eo nullam habemus revelationem; ergo.

Resp. nego maj. Sufficit enim, ut illam habeant ex concessione communitatis perfectæ, quæ cum habeat jus sibi providendi de mediis necessariis ad societatem civilem ad quam alligatur a natura; aliquam regiminis formam constituit diversam prout illi commodius visum est; unde existunt variæ politici regiminis formæ; monarchica, scilicet, aristocratica, democratice, et ex his mixta, quarum optima est monarchica, cum nempe summum imperium uni est translatum; vel per electionem solum, vel per electionem eum jure successionis.

Inst. Ex Apost. (*Rom.* 13. *v.* 1.) *Non est potestas nisi a Deo; et qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit;* ergo potestas legislative est a Deo specialiter illam concedente.

Resp. nego conseq. Ex hoc textu enim et similibus sequitur tantum, quod potestas legislativa sit a Deo virtualiter et implicite, sive a Deo, ut auctore naturæ in quantum Deus creavit homines idoneos ad civilem societatem, quæ ex natura rei exigit talem potestatem; cum itaque Deus permittat usum illius potestatis, non mirum est eum qui ei resistit, Dei ordinationi resistere, quippe qui obedire illi potestati præcipiat.

Quæres. *Quis Leges civiles ferre possit?*

Resp. Id possunt Imperatores, Reges, Principes su-

premi, qui superiorem non agnoscunt; quocumque jure vel hæreditario, vel electivo, Regnum aut imperium obtineant; idem dicendum de Regina quæ jure hæreditario talis est; de comitiis generalibus cujuslibet regionis, vel civitatis quæ est sui juris; ratio est quia omnes supradicti habent curam communitatis perfectæ.

Dico 2. *Prælati Ecclesiæ habent potestatem ferendi Leges Ecclesiasticas*. Est de fide definitum in Concilio Tridentino contra Lutherum (*Sess.* 7. *can.* 8. *de Baptismo*).

Prob. Ex Script. Illi habent potestatem ferendi Leges Ecclesiasticas, qui a Deo acceperunt potestatem regendi Fideles ad finem supernaturalem; atqui Prælati Ecclesiæ acceperunt a Deo potestatem regendi Fideles; de Petro enim dicitur (*Matth.* 16. *v.* 19.): *tibi dabo claves Regni cælorum, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis etc.* et de omnibus Apostolis eorumque successoribus Episcopis dicitur (*Act.* 20. *v.* 28.): *Spiritus sanctus posuit vos Episcopos regere Ecclesiam Dei*; et (*Matth.* 18. *v.* 18.) *quæcumque alligaveritis super terram etc.* Ergo.

Confirm. Ex traditione et praxi Ecclesiæ quæ ab Apostolorum tempore ad nos usque tali potestate semper usa est; sic in Concilio Jerosolymitano (*Act.* 15. *vers.* 29.) edita est Lex qua Gentes ad fidem conversæ, jussæ sunt abstinere a suffocato, et idolothitis: sic 1. *ad Tim.* 3. Apostolus Legem condidit qua vetitum est ne Bigami et Neophiti ad Episcopatum assumerentur. Sic in omnibus Conciliis generalibus et provincialibus constitutæ sunt Leges ad componendos fidelium mores, ad fidem et Ecclesiasticam disciplinam conservandam.

Dices, Deut. 12. dicitur: *quod præcipio tibi, hoc tantum facito, nec addas quidquam aut minuas*. Ergo non licet aliqua addere præcepta præceptis divinis.

Resp. dist. conseq. Non licet præceptis divinis alia præcepta præceptis divinis contraria addere, *conc. conseq.* alia præcepta divinis præceptis non contraria, *nego conseq.* Alias Christus, prophetæ, Judæi qui quasdam Leges divinæ Legi addiderunt, peccassent, quod nemo dicet.

Inst. 1. Lex Evangelica sufficit ad salutem, ergo potestas legislativa frustra Ecclesiæ esset concessa.

Resp. nego conseq. Quia Lex Evangelica includit in suo objecto Leges Ecclesiasticas et civiles, quatenus ex auctoritate sua firmat, et præcipit eis subesse.

Inst. 2. Christus Marci 7. damnat Leges humanas dicens: *in vanum me colunt docentes præcepta hominum*. Ergo.

Resp. nego ant. Evidens est enim Christum eo loci reprobare traditiones Pharisæorum, quibus irritum faciebant mandatum Dei; addit enim: *relinquentes mandatum Dei tenetis traditionem hominum*.

Quæres 1. *Quinam possint ferre Leges Ecclesiasticas?*

Resp. Multi Leges Ecclesiasticas ferre possunt, et quidem:

1. S. Pontifex, qui immediate a Christo potestatem ferendi Leges Ecclesiasticas pro universa Ecclesia accepit, juxta illud Joann. 21. *Pasce agnos meos, pasce oves meas*: quibus verbis Petro subjiciunt omnes Fideles etiam Apostoli et Episcopi per *tò oves* designati.

2. Concilium generale a summo Pontifice approbatum eadem gaudet potestate, cum universam exhibeat Dei Ecclesiam.

3. Cardinalium Collegium, Sede Apostolica vacante, potest condere Leges tantummodo provisionaliter, dum nempe disciplinam ecclesiasticam tuendi gravis urget necessitas; post mortem Fabiani Papæ Clerus Romanus provisionaliter statuit, ut lapsi in mortis periculo Eucharistia donarentur, etsi necdum totum pœnitentiæ suæ cursum explevissent.

4. Concilia nationalia pro tota natione, provincialia pro tota provincia.

5. Episcopus pro sua Diœcesi, licet nondum consecratus, modo sit confirmatus; insuper requiritur in Gallia ut Episcopatus sui possessionem sive per se, sive per procuratorem inierit, alioquin perseverat jurisdictio Capituli, ut Sede adhuc vacante.

6. Legati summi Pontificis in territorio suæ legationis; Cardinales in Ecclesiis suorum titulorum; Generales, Provinciales Ordinum, et Abbates pro suis subditis; ratio est, quia gaudent jurisdictione quasi Episcopali, cui annexa est potestas condendi Leges. Hæc certa sunt; verum

Quæres 2. *An Episcopi habeant immediate a Christo potestatem condendi Leges Ecclesiasticas?*

Resp. affirm. Quia Episcopi supposita electione legitima et confirmatione summi Pontificis, habent vi promissionis Christi potestatem gubernandi Diœceses suas; ergo potestatem ferendi Leges habent immediate a Christo.

Prob. ant. Ex Script. *Joann.* 20. ubi Christus dixit Apostolis, et eorum successoribus: *sicut misit me Pater, et ego mitto vos*. Et Matth. 18. *quæcumque alligaveritis, etc.* Hinc cum Apostolus *majores natu Ecclesiæ* vocasset (*Act. v.* 18.), sic ipsos monuit: *attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei* (*ib. v.* 28.).

Dices. Potestas legislativa Episcoporum derivatur immediate a summo Pontifice, ergo non a Christo.

Resp. nego ant. Prob. Summus Pontifex Diœceses distribuit, conjungit, dividit; item Episcoporum potestatem extendit, limitat, causas graviores sibi reservat et subtrahit Episcoporum jurisdictioni, ut constat ex usu et praxi Ecclesiæ; ergo.

Resp. nego conseq. Ex antecedente enim sequitur tantum, quod Episcopi suam jurisdictionem in foro exteriori accipiant cum dependentia et subordinatione ad summum Pontificem, cui soli Christus contulit jurisdictionem in universa Ecclesia, cum ipsi dixit: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Pasce oves meas.*

Inst. 1: Nullum extat exemplum talis dependentiæ in aliis rebus a Christo immediate institutis, ut eas inferior mutare possit aut impedire quoad valorem et efficaciam, ut patet in potestate baptizandi, confirmandi, ordinandi, etc. Ergo.

Resp. esto ant. nego conseq. Neque enim opus est exemplo ubi habetur aliunde sufficiens probatio, qualis hic habetur ex Scriptura et praxi Ecclesiæ.

Dixi: *esto ant.* Quia hujus subordinationis exemplum habemus in Apostolis, qui acceperant immediate a Christo jurisdictionem, et quidem universalem in tota Ecclesia, et tamen acceperant cum subordinatione ad Petrum.

Inst. 2. Decet ea omnia quæ sunt a Christo immediate instituta, manere immutabilia; ergo si potestas Episcopalis esset a Christo immediate, esset immutabilis.

Resp. dist. antec. Manere immutabilia, si non sint mutationi subjecta, *conc. ant.* si sint subjecta mutationi, *nego ant.* Porro jurisdictio Episcopalis per suam institutionem est subjecta mutationi non directe, sed indirecte, quatenus posita vel sublata designatione personæ, ponitur vel tollitur jurisdictio, aucta vel imminuta designatione territorii augetur vel imminuitur jurisdictio. Et in hoc præstat Episcoporum jurisdi-

etio jurisdictioni quasi Episcopali etiam ordinaria quorumdam Abbatum, quod hæc sit immediate a summo Pontifice, a quo proinde directe et pro arbitrio tolli potest aut mutari; illa vero sit a Christo, nec tolli possit aut mutari nisi indirecte et ex gravi causa.

Inst. 3. Ex hac opinione sequitur regimen Ecclesiæ non esse perfecte monarchicum; falsum consequens; ergo.

Resp. nego major. Prob. Regimen monarchicum postulat ut omnis jurisdictio, quæ est in inferioribus, derivetur ab uno supremo Principe; ergo.

Resp. dist. ant. Ut derivetur vel directe, vel indirecte, *conc. ant.* directe semper, *nego ant.* Porro perfectio monarchici regiminis in hoc consistit quod sit efficacius aliis regiminum formis ad bonum commune procurandum; at sive potestas omnis inferiorum sit directe ab uno supremo Principe, sive indirecte, regimen perinde efficax est ad finem illum obtinendum; ergo utroque modo perfectum est.

Inst. 4. Innoc. I. in Ep. ad Conc. Carth. dicit: *a Petro ipsum Episcopatum et totam auctoritatem hujus hominis emersisse;* ergo jurisdictio Episcopalis a summo Pontifice directe confertur.

Resp. nego conseq. Et dico illam et similes auctoritates intelligendas esse de collatione et derivatione indirecta, quatenus nemo habet jurisdictionem Episcopalem a Christo, nisi prius a summo Pontifice, aut ex ejus consensu tacito vel expresso, facta designatione et electione ejus personæ. Quod sufficit ut Episcopi in suis diplomatibus profiteantur se *Dei gratia et sanctæ sedis Apostolicæ auctoritate*, Episcopos esse talis vel talis loci.

ARTICULUS II.

Quænam sit materia Legum humanarum.

Nota. *Certum est* 1. materiam Legum humanarum debere esse quid honestum, vel saltem quid indifferens referibile ad bonum commune, ut delatio vel depositio armorum.

Certum est 2. Propriam Legum civilium materiam esse bonum communitatis temporale: propriam vero Legis canonicæ materiam esse bonum communitatis spirituale; quia nec Principibus laicis concessa est potestas Ecclesiam regendi, licet eam omni ope tueri et protegere debeant; nec Ecclesiæ Pastoribus præcise sumptis datum est a Christo regna moderari.

His tamquam certis præsuppositis, duo hic disputari solent. 1. An Lex humana possit præcipere actos internos. 2. An modus finis Legis cadat sub præcepto.

§. I *An lex humana possit præcipere actus internos?*

Nota 1. Actus internus potest spectari ut pure internus, talis est oratio pure mentalis; vel ut conjunctus cum actu externo.

Porro actus internus potest esse conjunctus cum actu externo duobus modis: 1. *per se et intrinsece*, cum nempe necessarius est ut actus externus vel sit humanus, id est ut fiat voluntarie et deliberate; vel ut sit moralis, id est, bonus vel malus; 2. *per accidens et extrinsece*, cum nempe actus externus ab interno separatus non desinit esse humanus vel moralis; sic in oratione facta ad obtinendam peccatorum remissionem, intentio remissionis peccatorum est accidentaliter conjuncta cum oratione.

Nota 2. Præcipere actum internum *directe*, est illum præcipere ratione sui; præcipere actum internum *indirecte*, est illum præcipere ratione actus externi cui conjungitur. His positis,

Dico 1. *Lex humana civilis potest indirecte præcipere actus internos per se conjunctos cum actibus externis; non potest vero præcipere actus mere internos, nec eos qui per accidens tantum sunt conjuncti cum actibus externis.*

Prob. 1. *pars:* Qui habet potestatem præcipiendi directe aliquid, habet etiam potestatem indirecte præcipiendi illud, sine quo non potest subsistere; atqui Lex civilis habet potestatem directe præcipiendi actum externum, qui absque actu interno subsistere non potest; ergo etc.

Prob. min. Princeps civilis potest directe præcipere juramenti præstationem, honorum venditionem; atqui juramentum et venditio non possunt subsistere absque interno voluntatis consentientis et intendentis actu; ergo Princeps civilis habet potestatem præcipiendi actum externum, qui absque interno actu subsistere non potest.

Prob. 2. *pars:* Nulla potestas præcipere potest, nisi ea quæ necessaria sont ad finem, ad quem instituta est, assequendum; atqui finis potestatis civilis est conservatio pacis et tranquillitatis Reipublicæ; ergo potestas civilis non potest præcipere nisi ea quæ necessaria sunt ad pacem et tranquillitatem Reipublicæ conservandam; atqui actus mere interni, aut illi qui accidentaliter tantum cum exterioribus sunt connexi, non sunt necessarii ad pacem aut tranquillitatem Reipublicæ conservandam; ergo.

Dico 2. *Lex Ecclesiastica potest præcipere* 1. *actus internos* per se *conjunctos cum exterioribus;* 2. *actus internos* per accidens *cum exterioribus conjunctos;* imo 3. *probabilius potest præcipere actus mere internos.*

1. *Pars* probata manet ex superiori propositione, et ex damnatione harum propos. 1. *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.* 2. *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Dominici corporis manducationem:* 1. damnata est ab Alex. VII. 2. ab Innoc. XI. Ergo vere ab Ecclesia præcipi possunt actus interni, nimirum attentio, contritio, etc. sine quibus actus externi non possunt esse moraliter boni.

Prob. 2. *pars:* Ecclesia præcipere potest et de facto sæpius præcipit, ut Fideles Deum exorent ad pacem inter Christianos Principes obtinendam; atqui hæc intentio est actus internus accidentaliter conjunctus cum actu externo: ergo, etc.

Prob. 3. *pars:* Quæ debet intelligi de Lege Ecclesiastica prout directiva, non autem prout coactiva. *Probatur* inquam, omnis Lex præcipere potest quidquid conducit ad finem ad quem instituta est; atqui actus mere interni maxime conducunt ad salutem æternam, quæ est finis proprius Legis Ecclesiasticæ; ergo eos præcipere potest.

Hinc 1. Concilium Trid. *(in Procemio sess. 6.)* exponit doctrinam de justificatione, *districtius inhibendo, ne deinceps audeat quisquam aliter credere, prædicare, aut docere, quam præsenti decreto statuitur ac declaratur.*

Hinc 2. Clemens XI. in Bulla *Vineam Domini sabaoth*, ubique accepta, definiit quemlibet distincte teneri damnatum in quinque propositionibus Jansenianis sensum, non ore duntaxat, sed et corde ac interius rejicere, nec aliter posse satisfieri Apostolicis contra Jansenium constitutionibus; ergo, etc.

Respondent adversarii Ecclesiam prohibere *aliter sentire aut credere*, quia jam a Lege divina vetitum est; unde non suo, sed Christi nomine, cujus est vicaria, prohibet: sed

Contra est: 1. Quia eadem auctoritate prohibet Ecclesia aliter *sentire* aut *credere*, qua prohibet aliter *docere et prædicare*; atqui proprie auctoritate a Deo accepta prohibet aliter docere et prædicare, licet id a Lege divina sit jam vetitum; ergo, etc. Debent ergo adversarii fateri eandem rem duplici Lege posse imperari aut prohiberi.

Contra est: 2. Quia (*ut docet Tournely post Sylvium, de Leg. human. part.* 211.) *posset Ecclesia cæco et muto de eadem bene merito, beneficium conferre, injungendo ut in compensationem horarum, preces quasdam mentales effunderet*; ergo potest præcipere actum internum quem Lex divina non præcipit.

Objicies. De iis Ecclesia non potest ferre Leges, de quibus non potest judicare; atqui non potest judicare de actibus mere internis; ergo.

Resp. nego maj. Ecclesia enim in foro contentioso non potest judicare de actibus externis omnino occultis, juxta hanc Innocentii III. (*Cap.* 33. *de Simonia*) definitionem, Ecclesia *non judicat de occultis*. Et (*Cap.* 34. *eodem Tit.*) *nobis datum est de manifestis tantummodo judicare*. Et tamen ab illa vere prohibentur. Ergo ad præcipiendum et obligandum in conscientia non necesse est ut Legislator possit cognoscere transgressionem factam, sed sufficit ut revera velit præcipere seu obligare: nam hoc ipso culpæ et pœnæ reatus contrahitur *apud districtum judicem, qui scrutator est cordium et cognitor secretorum*, addit Innocentius III. Hæc autem obligatio satis urget impletionem præcepti, alias Lex naturalis non esset vera Lex.

Instab. 1. Vis directiva Legis non potest separari ab ejus vi coactiva: ergo Ecclesia de iis non potest ferre Legem, de quibus non potest judicare in foro contentioso.

Resp. nego ant. Prob. Lex inutilis non est vera Lex; atqui Lex, cujus vis directiva separaretur a coactiva, esset inutilis; ergo etc.

Resp. nego min. Alias Lex esset inutilis respectu actuum externorum occultorum; ut ergo Lex sit utilis, sufficit ut homines ad id quod justum est possit dirigere, obligando eos sub culpa a Deo punienda.

Inst. 2. Ecclesia non habet jurisdictionem in actus internos; ergo non potest eos præcipere.

Resp. dist. ant. Non habet jurisdictionem in actus internos immediate, *conc. ant.* mediante persona, *nego ant.* Ergo eo ipso quo persona sensibilis est, actus etiam insensibiles eidem præcipi possunt.

Objicies 2. D. Thom. 1. 2. q. 19. ar. 4. docet: *de his potest homo legem facere, de quibus potest judicare: judicium autem hominis esse non potest de interioribus motibus, qui latent, sed solum de exterioribus actibus, qui patent*: ergo juxta doctrinam angelicam homo non potest præcipere actus mere internos.

Resp. nego conseq. Ibi D. Th. nihil aliud intendit, nisi quod ad sufficienter ordinandos, cohibendosque actus interiores præter humanam legem, necessaria sit lex divina. Id patet tum ex Titulo articuli, qui sic est: *utrum fuerit necessarium, esse aliquam legem divinam*: tum ex contextu qui post verba objecta habet; *et ideo lex humana non potuit cohibere, et ordinare sufficienter interiores actus, sed necessarium fuit, quod ad hoc superveniret lex divina*. Quia scilicet actus pure interni humana lege solum prohiberi, vel præcipi possunt sub culpa coram Deo incurrenda; quam si quis interius non curaverit, nec fateri voluerit, humana potestate convinci nequit, nec puniri, sed quoad hoc dimitti debet judicio Dei. Ex hoc autem non magis consequens est, Ecclesiam ad actus internos obligare non posse, quam ipsam obligare non posse sub reatu æternæ damnationis ex eo, quod eam per se infligere non possit, sed duntaxat per adjutorium Dei cujus vices gerit.

Inst. D. Th. 2. 2. q. 104. a. 5. ait: *in iis, quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed solum Deo. Tenetur autem homo homini obedire in iis, quæ exterius per corpus suum sunt agenda*; ergo.

Resp. dist. textum. In iis, quæ etc. homo non tenetur homini obedire quoad vim coactivam in foro contentioso, *conc.* quoad vim præceptivam vel coercitivam in foro pure interno, *nego ant.* Quod hic sensus sit D. Th. proprius, patet, tum quia ibidem ad 3. dicit, *Quod Religiosi obedientiam profitentur, quantum ad Regularem conversationem, secundum quam suis Prælatis subduntur*. Regularis autem conversatio plurium regularium est conversatio interna cum Deo, seu vita contemplativa, ut constat ex Regula RR. PP. Benedictinorum, Chartusianorum, Carmelitarum, etc. ergo votum obedientiæ in illis extenditur ad interiores actus contemplationis. Tum quia doctrina D. Th. non est contraria doctrinæ Ecclesiæ; atqui doctrina est Ecclesiæ, quod subditus subjiciatur Superiori quoad internos actus, ut constat ex his prop. Michaelis Molinos damnatis ab Innoc. XI. 64. *præpositis obediendum est in exteriore et latitudo voti obedientiæ religiosum tantummodo exterius pertingit, in interiore vero aliter res se habet, quo solus Deus et Director intrant*. Item 66. *risu digna est nova quædam doctrina in Ecclesia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab Episcopo ... quia Ecclesia non judicat de occultis*.

§. II. *Utrum modus finisque Legis cadant sub præcepto*.

Nota 1. *Per modum Legis*, intelligimus ea quæ actui sunt necessaria ut per eum vere Lex adimpleatur, v. g. ut actus fiat 1. scienter et voluntarie; 2. ut fiat ex intentione Legis implendæ; 3. ut fiat propter finem honestum.

Nota 2. Per *finem Legis*, intelligimus finem extrinsecum, seu finem a Legislatore intentum; nulli enim dubium est quin finis intrinsecus, cum sit ipsa res præcepta, cadat sub præcepto et debeat intendi: Unde

Quæres 1. *An modus Legis ut quis agat scienter et voluntarie cadat sub præcepto?*

Resp. affirm. Nam quod per Legem præcipitur, non potest impleri nisi per actum humanum: atqui actus non est humanus nisi fiat scienter et deliberate; ergo. Hinc

Resolves: Præcepto audiendi sacro non satisfacit qui ebrius aut dormiens sacro interest; sicut nec qui ipsi interest omnino invitus, ita ut nolit attendere et reipsa non attendat ad sacrum.

Quæres 2. *An modus Legis, ut quis agat cum intentione implendæ Legis, cadat sub præcepto?*

Resp. Vel Lex est negativa, vel affirmativa; si sit negativa, talis modus non cadit sub præcepto; cadit vero si sit affirmativa.

Prob. 1. *pars*: Per Legem negativam prohibetur unice nequis sciens aut volens faciat id quod est prohibitum, v. g. ne quis furetur; atqui sine intentione Legis implendæ potest quis non facere sciens et volens id quod per Legem prohibetur, ergo etc.

Resolves: Qui non furatur quia non cogitat de furto, tam implet præceptum non furandi, quam qui non furatur quia cogitat furtum esse prohibitum.

Prob. 2. *pars*: Ex communi axiomate: *actus hominis ultra intentionem ejus non operantur*; ergo ut quis Legi satisfaciat, necesse est ut agat ex intentione Legis implendæ.

Resolves 1. Qui audit Missam, nolens positive satisfacere præcepto, illi non satisfacit. 2. Qui audit Missam eo die quem festivum novit, sed non vult præcepto satisfacere, quia vult eidem satisfacere per alterius Missæ, puta solemnis, auditionem, non satisfacit præcepto; sed

Petes: Quænam intentio satisfaciendi præcepto requiritur ut ei satisfiat?

Resp. Requiritur et sufficit intentio interpretativa. Ratio est quia Lex non præcipit ut eliciatur actus tamquam præceptum; sed solum ut eliciatur voluntarie: ergo ut satisfiat Legi sufficit intentio interpretativa ei satisfaciendi; hæc autem intentio continetur in voluntate actum præceptum exequendi, quæ non excludat intentionem implendi Legem.

Resolves: Qui ignorans, vel non advertens ad diem Festum, Missam audit devote, satisfacit præcepto, nec aliam tenetur audire postquam resciverit esse diem festum.

Quæres 3. *An modus Legis ut quis agat ex fine honesto, cadat sub præcepto?*

Resp. Cadit sub præcepto Legis Ecclesiasticæ, non vero Legis civilis.

Prob. 1. *pars.* Quia Ecclesia præcipit actus ad salutem æternam conducentes; sed actus hominis ad hunc finem conducere nequeunt, nisi fiant propter finem honestum et virtuosum; ergo.

Resolves: Clericum qui divinum celebrat Officium principaliter propter retributionem temporalem, præcepto non satisfacere, imo mortaliter peccare, ut docet D. Th. (*quodlib. a.* 11.) Dixi tamen, *principaliter:* quia si talis pravus finis se tantum concomitanter habeat ad celebrationem Officii, præcepto Ecclesiæ satisfacit. Hinc qui devote recitat Officium ex motivo religionis, licet ad id moveatur ex appetitu retributionis temporalis, præcepto Ecclesiæ satisfacit.

Prob. 2. *pars:* Quia potestas civilis præcipit tantum actus ad externum regimen politicum conducentes; atqui actus ad hunc finem conducere possunt, etiamsi non fiant propter finem honestum et virtuosum; ergo.

Resolves: Militem fortiter pugnantem ex vana gloria, implere præceptum ducis, licet peccet contra Legem naturalem, quæ præcipit ut bonum bene fiat.

Quæres 4. *Utrum finis Legis extrinsecus, seu a Legislatore intentus, cadat sub præcepto?*

Resp. Vel finis Legis extrinsecus præcipitur a Legislatore, vel non præcipitur: *si primum,* tunc cadit sub præcepto, ut patet ex terminis, unde qui hunc finem non intenderet, non satisfaceret præcepto, licet rem præceptam exerceret ex alio motivo honesto. *Si secundum,* non cadit sub præcepto, quia tunc solum præcipitur voluntaria operis executio.

Hinc qui jejunat, satisfacit præcepto jejunii, licet non intendat macerationem corporis, quia hæc intentio non præcipitur ab Ecclesia.

ARTICULUS III.

Qualis esse debeat promulgatio Legum humanarum?

Nota. **C***ertum est* 1. Leges Imperiales non prius obligare quam in singulis provinciis fuerint promulgatæ; imo non obligare in provinciis ubi promulgatæ sunt, nisi post elapsum bimestre a die promulgationis; id enim sancitum est authentica 66. Justiniani, *ut factæ novæ constitutiones,* quæ Juris dispositio valet pro Principibus Imperatori subditis, cum tenerentur servare jus commune Imperii, hac enim conditione principatum acceperunt.

Certum est 2. Reges et Principes Imperatori non subditos, non teneri authenticæ citatæ se conformare; quare sufficit ut eorum Leges promulgentur in uno loco, ex quo ad alia loca possint commode divulgari, nisi aliud ipsi statuerint, vel nisi consuetudo legitime præscripta obstet; ratio est quia talis promulgatio ex natura sei sufficit ad obligandum subditos.

Porro in omnibus fere regnis usus invaluit, ut novæ Leges in omnibus provinciis promulgentur, nec aliter singulas provincias obligent; sic in Gallia Leges Regiæ non prius obligant quam relatæ fuerint in actis supremarum curiarum, ait Ferriere (*Introduction à la pratique v. Ordonnance*) ex quo notat Paulus a Lug. (*qu.* 4. *a.* 1. *de Leg. in com.*) nonnullas Leges Gallicanas defectu illius specialis promulgationis robur obtinere in una provincia, quod non habent in altera.

Superest ergo inquirendum, an pontificiæ Leges non prius in singulis Regnis ac Provinciis obligent quam in illis promulgatæ fuerint; negant Itali docentes sufficere promulgationem factam in Curia. Econtra *omnes fere Galli, Germani, et Hispani qui quæstionem illam attigerunt, necessariam esse per singulas Provincias Legis Ecclesiasticæ promulgationem contendunt,* ait Illustr. de Marca (*L.* 2. *de concordia Sacerdotii et imperii, c.* 15.) cum quibus

Dico. Leges pontificiæ non ante obligant quam in singulis provinciis promulgatæ fuerint.

Prob. Leges civiles non ante obligant, quam in singulis provinciis promulgatæ fuerint, ut statuit Justinian. ergo nec Leges pontificiæ. *Prob. consq.* Dum in Jure Canonico nihil circa quidpiam statutum est, servandum est Jus civile, ut definit Lucius III. (*Cap.* 1. *de novi operis nuntiatione* his verbis: *sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita et Sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur.* Atqui circa Legum Canonicarum promulgationem in singulis provinciis faciendam nihil statutum est in Jure Canonico; ergo circa eandem standum est Juri civili.

Confirmatur 1. Ex constanti Ecclesiæ praxi, quæ semper suarum Legum promulgationem summa sollicitudine ac diligentia fieri curavit. Sic Apostoli decretum in Conc. Jerosolymitano (*Act.* 15. *v.* 23.) editum miserunt his qui erant *Antiochiæ, et Syriæ, et Ciliciæ, per Judam et Silam viros primos in fratribus.*

Sic Concilium Lateran. IV. (*sub Innoc. III.*) statuit ut constitutio quam ediderat contra medicos, qui non monent infirmos ut quam primum ad medicos animarum recurrant, robur habeat *postquam per prælatos locorum fuerit publicata.*

Sic Concilium Tridentinum (*sess.* 24. *de reform. Matrim. c.* 1.) *Ordinariis omnibus præcipit, ut cum primum potuerint, curent hoc decretum,* quo matrimonia clandestina irritantur, *populo publicari, et explicari in singulis suarum diœcesum Parochialibus Ecclesiis ... decernit insuper ut hujusmodi decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis in eadem Parochia factæ, numerandos.*

Confirmatur 2. Quia etiam Romæ pro validis habentur matrimonia clandestina, quæ in iis locis contracta sunt ubi Concilium Tridentinum nondum fuit promulgatum.

Objicies 1. Canones fidei et morum in Conciliis conditi obligant etiam in iis provinciis in quibus non fuerunt promulgati; ergo Leges canonicæ non indigent promulgatione in singulis provinciis facta.

Resp. dist. conseq. Leges Canonicæ spectantes fi-

dem et mores, *conc. conseq.* spectentes disciplinam, *nego conseq.* Ratio disparitatis est quod definitiones fidei et morum nihil novi continent, sed sint meræ juris naturalis et divini jam sufficienter promulgati declarationes, unde eis adhærendum est statim ac certo cognoscuntur, sive promulgationis via, sive alia quacumque ratione cognoscantur; econtra Leges ad disciplinam spectantes aliquid novi continent, quod non eodem modo omnibus locis convenit, et ideo pro locis omnibus non feruntur necessario; ergo tandiu incertum est an pro hac vel illa provincia ferantur, donec in ea promulgatæ sint.

Inst. Atqui Leges Canonicæ disciplinam spectantes non indigent promulgatione in singulis provinciis; ergo.

Prob. subsumpt. Multi Canones Juris canonici habent vim Legis in Gallia: atqui tamen ibi non fuerunt promulgati; ergo, etc.

Resp. dist. min. Non fuerunt promulgati formaliter, *conc. min.*, virtualiter, *nego min.* Porro duobus modis Leges Canonicæ virtualiter promulgantur in Gallia: Quando in regiis latæ sunt edictis; 2. Quando usu et judiciorum consuetudine sunt probatæ; atque inde est quod Galli Judices alias e decretalibus sequantur, alias rejiciant, eas maxime quæ consuetudinibus in regno constanter observatis adversantur.

Objicies 2. In Curia Romana provinciarum causæ et lites definiuntur juxta Leges Romæ tantum promulgatas; ergo pro certo habent Romani præsules promulgationem Romæ factam sufficere.

Resp. nego ant. 1. Quia, ut dictum est, Romani Judices etiam Romæ judicant valida esse matrimonia clandestina ibi contracta, ubi Lex ea irritans nondum fuit promulgata. 2. Quia plures causæ Romam evocatæ, Romæ non judicantur, sed ad Episcopos, vel alios remittuntur, ut dirimantur secundum Leges quæ in iis regionibus fuerunt promulgatæ. 3. Quia Romani Judices supponunt Leges, juxta quas dissitarum provinciarum Lites dirimunt, in illis provinciis fuisse promulgatas, ibique vigere; *siquidem*, ait Paul. a Lug. *(De Leg. in communi q. 4. a. 1.) moraliter impossibile est, ut omnium regionum atque provinciarum usus particulares perfecte calleant.*

ARTICULUS IV.

An ut Lex humana obliget, requiratur consensus sive acceptatio populi?

Nota. Hæc quæstio procedit de Legislatore absoluto, hoc est qui vel a Deo ut Papa et Episcopus, vel a communitate ut purus monarcha, potestatem accepit absolutam et sine dependentia a populi acceptatione. Potest enim communitas cum aliquem suo regimini præficit, potestatem legislativam ei conferre cum hac limitatione, ut Leges ferre non possit, vel sine consensu majoris partis optimatum, ut in regimine *aristocratico;* vel majoris partis populi, ut in regimine *democratico;* de quo intelligi debet istud Justiniani *(C. 3. ff. de Leg.), Leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quod judicio populi receptæ sunt.* Hoc notato:

Dico, ut Lex obliget, non requiritur consensus, sive acceptatio majoris partis communitatis.

Prob. Ea Lex non pendet ab acceptatione majoris partis communitatis, quæ ad sui acceptationem obligat; atqui Lex humana a Legislatore absoluto absolute lata ad sui acceptationem obligat juxta illud Apost. *(Rom. 13. vers. 2.) qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Ergo non pendet ex acceptatione. Ergo sicut præceptum legitimi Superioris obligat subditum independenter ab acceptatione subditi, ita Lex, quæ est commune præceptum, obligat communitatem independenter ab acceptatione communitatis.

Unde hæc prop. *(Prop. 28.) populus non peccat, etiamsi absque nulla causa non recipiat Legem a Principe promulgatam:* damnata est ab Alex. VII. et Clero Gallicano *(ann. 1700.)*

Objicies 1. Illud Gratiani *(Cap. in istis dist. 4.) Leges instituuntur quando promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur.* Ergo.

Resp. nego conseq. Nam Leges per usum firmantur non hoc sensu quod per usum accipiant vim obligandi; Leges enim habent vim obligandi cum instituuntur; atqui ex prima parte Canonis, *instituuntur cum promulgantur;* ergo. Sed eo sensu quod per usum eximantur a periculo abrogationis; Leges enim quarum observatio negligitur, tandem abeunt in desuetudinem, vel a Principe, nimiæ populi resistentiæ cedente, relaxantur.

Objicies 2. Legislator civilis accipit potestatem legislativam a communitate; ergo ejus Leges non obligant nisi dependenter a consensu communitatis.

Resp. nego conseq. Quia semel a populo in Principem simpliciter, et absolute translata potestate legislativa, populus eidem obsequi tenetur, eodem modo quo famulus tenetur obtemperare præceptis heri sui, licet sponte se illius obsequio addixerit.

Inst. Potestas legislativa absolute et sine limitatione concessa, non est bene instituta; ergo nemini est concessa.

Resp. nego ant. Imo potestas legislativa esset pessime concessa, si non includeret vim compellendi subditos ad ea observanda quæ bono regimini Reipublicæ necessaria vel utilia sunt, et hoc eo verius est quod pars major soleat esse deterior; quæ si cogi non posset, et valor Legis ab ejus nutu penderet, optimæ Leges fere semper rejicerentur.

Objicies 3. Consuetudo potest abrogare legem jam obligantem; ergo multo magis prævenire potest ne obliget.

Resp. dist. ant. Consuetudo legitime præscripta, *conc. ant.* consuetudo non legitime præscripta, *nego ant.* Porro ideo consuetudo legitime præscripta legem abolet, quia Princeps tunc consentit tacite ut Lex sua in desuetudinem abeat: non mirum est autem, si Lex, quam Princeps tacite revocat, non amplius obliget.

Objicies 4. Lex a majori parte communitatis non recepta, est inutilis ac nociva; ergo non est vera Lex.

Resp. dist. ant. Est nociva ex malitia populi, qui ideo peccat eam non recipiendo, *conc. ant.* ex seipsa, *nego ant.* nam fertur propter bonum commune.

Inst. Illa Lex non est vera, quæ non potest cogere subditos ad sui observantiam; atqui Lex quæ non observatur a majori parte communitatis, non potest cogere ad sui observantiam; nam adversus majorem partem communitatis non suppetit vis coactiva; ergo.

Resp. nego min. Nam licet non possint omnes delinquentes puniri, et possunt ex multis aliqui ad pœnam deligi, *ut et cæteri timorem habeant (1. ad Tim. 5. v. 20.)* Cavere tamen debet Legislator, ne urgendo executionem Legis contra majorem partem communitatis, plus mali vel perturbationis afferat quam utilitatis; talis enim Lex non expedit bono communi.

Objicies 5. Quando Leges aliquæ non servantur a majori licet deteriori, non tenetur pars minor eas servare; ergo valor Legis pendet a consensu majoris partis.

Resp. nego ant. Quod si verum esset, plurimæ Leges non obligarent bonos et timoratos, quia a majori

et deteriori parte non servantur, quod est falsum si excipiantur duo casus. 1. Quando Legislator tacite consentit ut Leges non serventur a minori parte, ob resistentiam, vel non usum majoris partis. 2. Cum non possunt servari Leges a minori parte sine suo gravi incommodo (vide Pontas. V. Dimanche c. 7.) Ex quibus apparet sæpius evenire, ut qui Legem primi transgrediuntur, graviter peccent, immunes vero sint ab omni culpa qui eam postea negligunt.

ARTICULUS V.

Quinam Legibus humanis teneantur ?

Nota. *Certum est* omnes et solos subditos, rationis usum habentes, subdi Legibus humanis.

Dixi 1. *Omnes et solos subditos :* quia potestas Legislativa subjectionem in aliis essentialiter connotat; ergo non potest exerceri nisi in subditos, ut definit Clemens Tertius *(Cap. a nobis . De Sent. excomm.)*. Unde

Resolves 1. Infideles non baptizatos teneri Lege baptismi et aliis præceptis Evangelicis, quia subditi sunt Deo, qui omnibus Legem Evangelicam imposuit; non tamen tenentur Legibus mere Ecclesiasticis, quia non sunt Ecclesiæ subjecti, juxta illud Apostoli : *quid ad nos de his qui foris sunt judicare ?* Hinc secluso scandalo et contemptu Legis Ecclesiæ non peccant qui carnes eis ministrant die vetito, quia nullius peccati, ne quidem materialis, sunt causa.

Resolves 2. Hæreticos teneri Legibus Ecclesiasticis, quia per baptismum sunt subditi Ecclesiæ, quamvis rebelles.

Dixi 2. *Rationis usum habentes :* quia Lex non imponitur nisi subditis obedientiæ et directionis capacibus; atqui qui non habent usum rationis, non sunt obedientiæ et directionis capaces; ergo.

Resolves : Perpetuo amentes ac pueros ante usum rationis qui carnes manducant diebus prohibitis, non peccare, sicut nec ii qui illis carnes administrant; contra peccarent qui ebriis et ad tempus delirantibus carnes darent comedendas die vetito, quia sunt in statu habituali usus rationis, licet per accidens pro aliquo tempore impediti : nam non licet peccato alieno materiali cooperari.

Dices. Infantes tempore interdicti privantur Ecclesiastica sepultura. Item obligantur ad baptismum; ergo Legibus adstringuntur.

Resp. nego cons. Ad hæc enim tenentur, non quia subjacent præceptis Ecclesiæ, sed 1. Quia privantur sepultura in interdicto generali in pœnam aliorum, et in interdicto locali ob incapacitatem loci, in quo nemo sepeliri debet. 2. Quia baptismus est medium, sine quo salus obtineri non potest. His tamquam certis positis,

Restat solvendum : 1. Utrum Legislator ipse; 2. Clerici; 3. Peregrini, advenæ et vagi teneantur Legibus humanis.

§ I. *Utrum Legislator suis Legibus obligetur ?*

Nota 1. Hic agitur de Legislatore habente potestatem legislativam absolutam et independentem a communitate; certum est enim Duces rerum publicarum teneri Legibus quas cum Republica tulerunt : et Generales Ordinum Legibus in Capitulo generali latis, quia sunt inferiores communitati a qua Leges feruntur.

Nota 2. Item agitur de Legibus quarum materia convenit Principi et subditis; tales sunt Leges quæ præcipiunt communionem paschalem, taxant pretia rerum, etc. Legislator enim non teneretur Lege prohibente armorum gestationem. Itaque

Dico. *Legislator non tenetur proprie suis Legibus neque quoad vim coactivam, neque quoad vim directivam ; sed ad eas servandas tenetur vi Legis naturæ dictantis ut Superior suis subditis præeat exemplo*.

Prob. 1. pars : Quia qui non est subditus, non tenetur Legibus; atqui Legislator non est sibi nec prædecessoribus suis subditus. Ergo etc.

Prob. 2. pars : Quia æquitas et ratio naturalis dictat Principem debere vita et moribus concordare cum subditis in iis quæ ipsi æque ac subditis conveniunt, si enim ut ait Aug. *(lib.* 3. *Confess. c.* 2.) *Turpis est omnis pars suo universo non congruens ;* quanto magis caput non congruens ? Hinc illa utriusque Juris axiomata : *Justum est Principem Legibus obtemperare suis (Cap. Justum dist.* 9) *Et Digna vox est majestate regnantis, Legibus alligatum se Principem profiteri (Lib.* 4. *cod. de Leg.)*.

Objicies contra primam partem. 1. Axiomata Juris citata videntur significare Principem adstringi Legibus suis; ergo.

Resp. nego antec. Significant enim præcise Principem teneri Leges suas observare, sed non explicant unde oriatur talis obligatio; dico autem illam oriri non ex Legibus Principis, sed ex Jure naturali; Lex ergo a Principe lata, est tantum occasio, seu conditio obligationis, quæ ex æquitate naturali oritur.

Inst. 1. Licet Princeps non teneatur vi coactiva Legis suæ, tenetur saltem vi directiva. Ergo tenetur proprie Lege sua.

Resp. nego ant. Prob. Vis directiva non videtur necessario requirere superioritatem in eum quem obligat; ergo.

Resp. nego ant. Nam sicut vis coactiva Legis non agit nisi in subditum, ita nec vis directiva, ac proinde utraque supponit superioritatem ex parte Legislatoris; alioquin Lex non dirigeret nisi per modum regulæ consulentis, non obligantis.

Inst. 2. Princeps transgrediendo Legem committit idem specie peccatum cum subditis eam transgredientibus, v. g. peccatum injustitiæ si vendat triticum ultra pretium a se taxatum Lege communi. Ergo tenetur sua Lege quoad vim directivam.

Resp. nego conseq. Nam ex antecedente sequitur tantum quod Jus naturale Principem obliget ad servandam Legem suam ex affectu virtutis quam præcipit.

Inst. 3. Cum Suarez, Deus dedit potestatem legislativam hominibus ea tantum conditione ut Leges si sint universales, comprehendant ipsum legislatorem; ergo proprie illum obligant.

Resp. nego ant. Deus enim potest dare potestatem legislativam sub tali conditione, quia non potest facere ut idem sit sibi Superior et subditus juridice; ergo nec facere ut Legislator se Lege sua comprehendat, sed solum potest velle, et de facto vult et per lumen naturale præcipit, ut Princeps servet Leges suas quando materia est ipsi cum subditis communis : sed aliud est Deum velle ut Princeps servet Leges suas, et aliud velle ut teneatur ex vi suarum Legum; illud verum est, et inde nascitur obligatio Principis; hoc impossibile defectu jurisdictionis in se ipsum.

Objicies contra secundam partem. Non videtur Lex naturalis Principem ad servandas Leges suas obligare posse nisi ratione scandali; sed hæc obligatio non sufficit; alioquin remoto scandali periculo posset Princeps non servare Leges suas, quod falsum; ergo.

Resp. nego maj. Et dico legem naturalem Principi hanc obligationem imponere, non tantum ratione scandali, sed etiam ratione boni communis, rectæ gubernationis, et necessariæ conformitatis cum subditis, et sic obligatur Princeps etiam extra scandali periculum.

Inst. Bonum commune rectaque gubernatio non exigit necessario ut omnia membra communitatis vivant conformiter in iis quæ omnibus accommodata sunt. Ergo Princeps non tenetur necessario conformari cum subditis.

Resp. nego ant. Prob. Si hoc esset, Princeps non posset dispensare, aut privilegia concedere; falsum conseq., ergo.

Resp. dist. sequelam. Non posset dispensare aut privilegia concedere sine justa causa, *conc. seq.* cum justa causa, *nego seq. maj.* Itaque Princeps, si justa causa subsit, potest dispensare a sua Lege subditos quidem proprie, seipsum vero improprie quatenus interpretatur Legem naturalem ipsum non obligare ad Legem suam servandam, quando habet rationabilem causam, ob quam ipse subditum merito ab ejus obligatione liberaret, cum non sit deterioris conditionis quam subditi.

§. II. *An Clerici Legibus civilibus obligentur.*

Dico: Clerici obligantur Legibus civilibus, salva tamen eorum immunitate.

Prob. Omnes partes communitatis politicæ obligantur Legibus politicis; atqui Clerici sunt partes communitatis politicæ, de quibus sicut et de aliis dicit Apost. *(Rom. 13. v. 1.) omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Quem locum interpretans Theodoretus ait: *et Sacerdos, et Antistes, et Monasticam vitam professus, iis debent parere, quibus demandati sunt Principibus.*

Resolves, Ecclesiasticos teneri vendere pretio per leges taxato, observare formalitates contractuum, non extrahere merces extra territorium, etc.

Dixi: *salva tamen eorum immunitate:* quæ, ut ait Trid. *(Sess. 25. de ref. cap. 20.) Dei ordinatione et Canonicis sanctionibus constituta est.* Et quæ præcipue consistit in immunitate a vectigalibus et tributis, ut declaratur in utroque Jure Canonico *(Cap. Clericis de immunitate Ecclesiarum),* et Civili *(L. casta, et 1. Sancimus cod. de sacrosanctis Ecclesiis).*

Dices: Principes sæculares etiam pietate præstantes a Clero plerumque pecuniarum subsidium exigunt; ergo non sunt exempti a Lege tributorum.

Resp. nego conseq. Quia illud subsidium non auctoritate absolute, sed gratiose, postulant, et a Clero gratis et libere conceditur; unde vocatur *donum gratuitum.*

Nota tamen duos esse casus, in quibus Clerici Principibus secularibus tributa solvere tenentur.

1. Si bona quædam titulo laico possideant, quia illa bona onus suum non omittunt ex eo quod ab Ecclesiasticis possideantur.

2. Si necessitas, ob quam tributa exiguntur a Laicis, non minus ipsos quam Laicos concernant; ut si infideles regnum devastarent, si pestis grassaretur, inundatio immineret, etc.

§. III. *An peregrini, advenæ et vagi teneantur Legibus?*

Nota 1. Peregrini, advenæ et vagi inter se differunt.

Peregrinus est is, qui e loco domicilii sui egrediens, transit per aliquem locum, vel ibi moratur ad tempus, cum animo ad sua revertendi.

Advena est is, qui extra patriam suam domicilium fixit.

Vagus est, qui nullibi domicilium fixum habet, ut milites.

Nota 2. Certum est præcepta personalia, quæ nimirum non afficiunt immediate territorium, sed personas, illas obligare ubicumque fuerint, quia ipsas semper afficiunt.

Hinc Sacerdos in sua diœcesi a muneribus sacerdotalibus suspensus, non potest in aliena diœcesi celebrare. His positis

Dico 1. *Peregrini et advenæ non tenentur Legibus localibus suæ patriæ: unde non peccant eas non servando, nisi absint in fraudem, vel fictione juris censeantur ipsas in propria patria transgredi.*

Prob. Quia Legislatoris jurisdictio est ita affixa proprio territorio, ut extra illud non extendatur: ergo non potest obligare eos qui extra territorium existunt; unde Bonifacius VIII. *(Cap. 1. de Constitut. in 6.)* definit: pœnam latam per statutum Episcopi, non incurri ab eo qui extra illius territorium non servat tale statutum; cujus definitionis rationem reddens, ait: *cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.* Quæ ratio desumitur ex Jure Civili. *(Lege ult. ff. de jurisdict. omnium Judicum.)* Hinc

Resolves 1. Eum qui bona fide e propria diœcesi, ubi diebus sequentibus erit jejunium et dies festa, transit in alienam diœcesim, ubi neutrum est præceptum, nec jejunii, nec missæ audiendæ Legibus teneri, etiamsi sit Lex Ecclesiæ universalis, quæ ex privilegio aut consuetudine legitima non servatur in loco ubi bona fide se transtulit, quia consuetudo localis spectat omnes qui sunt in loco.

Resolves 2. Eum qui peccatum in sua diœcesi reservatum commisit, sive illud in sua sive in aliena diœcesi commiserit, posse in aliena diœcesi ubi non est reservatum, absolvi a communi Confessario.

Dixi 1. *Nisi absint in fraudem:* quia Lex est generalis ubique recepta et obligans, *nemini fraus sua patrocinari debet (Cap. si vir de cogn. spir.)* et vero qua ratione servari posset ordo, si cuique liceret Ecclesiæ Leges fugiendo eludere? hinc

Resolves 1. Eum qui e territorio suo ubi jejunatur, aut agitur festa dies, in aliud ubi neutrum viget, eo fine se transfert ut carnibus vesci, aut servile opus exercere possit, peccare mortaliter, et pœnis contra transgressores latis subjacere.

Resolves 2. Eum qui e propria diœcesi ubi peccatum reservatum commisit, discederet ea mente ut in aliena ubi non est reservatum, facilius absolutionem impetraret, sacrilegium perpetrare, nec vere absolvi, ut declaravit Clemens X. Bulla *superna.*

Dices 1. Qui ex propria diœcesi egreditur ut eximatur a Lege, utitur jure suo; ergo non agit in fraudem Legis.

Resp. nego ant. Nullus enim habet jus obligationis, quæ ad sui utilitatem condita est, absque causa eludendi, et intentionem Legislatoris fraudandi.

Dices 2. Quilibet jus habet mutandi domicilium, ut se a durioribus patriæ suæ Legibus eximat; ergo a pari potest ad tempus abesse, ut se ab iisdem liberet.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod unicuique sit liberum hoc vel illud domicilium eligere, adeoque his vel illis Legibus se subjicere; sed non est liberum quamdiu est membrum communitatis, Leges in ea vigentes eludere contra earumdem et Legislatoris intentionem; id enim necessarium est ad efficaciam Legum.

Dixi 2. *Vel nisi fictione juris censeantur, eas Leges in propria patria transgredi.* Tales sunt Leges

versantes circa res in proprio territorio sitas; vel circa actiones aut omissiones quæ consumantur in territorio, licet persona sit extra illud.

Ex 1. *sequitur*, Leges concernentes agros, ædificia, ut tributorum realium solutionem, omnes ubique subditos ligare.

Ex 2. *sequitur*, Leges præcipientes beneficiatis residentiam, Synodorum aut Capitulorum convocationem; item prohibentes mercium, frumentorum, armorum, et monetarum transmissionem, locorum peste infestorum frequentationem, omnes ubique subditos obligare; unde ubicumque existant, incurrant pœnas contra transgressores latas: sic Leo III. (*Cap.* 2. *de Clericis non resid.*) deposuit Cardinalem Anastasium, quia per annos quinque *contra Canonum statuta* in Ecclesia sui tituli non residebat.

Quæres *an qui e domicilio suo ubi Lex v. g. festi, jejunii, etc. obligat, transit in locum ubi non obligat, teneatur illam implere antequam exeat?*

Resp. Tenetur seclusa gravi necessitate si prævideat Legem impleri non posse in alio loco. Ratio est quia præceptum quod actu obligat, actu impleri debet si postea impleri non possit; atqui præceptum v. g. audiendi missam actu obligat in loco ubi festa dies agitur, si non possit impleri in alio loco etiam non festivo; ergo actu impleri debet: sicut ad primam missam tenetur qui prævidet se postea ab auditione secundæ missæ impediendum fore.

Hinc qui egreditur e loco jejunii, paulo post adventurus in locum non jejunii, non potest ante discessum vesci carnibus, nec mane jentare; potest tamen circa meridiem prandere more eorum qui inibi jejunant.

Dico 2. *Vagi, peregrini, et advenæ Legibus locorum in quibus existunt, et per quæ transeunt, adstringuntur.*

Prob. de Vagis, quia exlex non potest esse homo: Reipublicæ enim interest ut quilibet aliquibus Legibus ac alicujus Superioris gubernationi subsit; atqui si vagi non subjicerentur Legibus locorum per quæ transeunt, essent exleges; ergo.

Prob. de Peregrinis et Advenis. Ex dictis præcedenti conclusione, sufficit brevis absentia ad eximendum peregrinos et advenas ab obligatione Legum proprii territorii a quo discedunt; ergo debet quoque sufficere brevis præsentia ad subjiciendum Legibus alieni territorii, in quo existunt, vel per quod transeunt; nam *qui sentit onus, sentire debet commodum, et econtra*, (*Reg.* 55. *Juris in* 6.) Unde D. Ambrosius a D. August. consultus utrum liceret civi Romano Mediolani existenti non jejunare Sabbato, respondit (*Refertur c. illa dist.* 12.) *cum Romam venio, jejunio Sabbato, cum hic* (Mediolani) *sum, non jejunio. Sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, morem illius serva.* Ex qua responsione prodiere hi versus:

Cum fueris Romæ, Romano vivito more.
Dum fueris alibi, vivito sicut ibi.

Dices 1. Peregrini non sunt subditi Principis alterius territorii; ergo non adstringuntur Legibus alieni territorii.

Resp. dist. ant. Non sunt subditi permanenter et habitu, *conc. antec.* transeunter et actu, *neg. antec.* Porro ad transitoriam subjectionem sufficit transitoria præsentia in loco; sicut ad transitoriam exemptionem a jurisdictione et Legibus sui territorii sufficit brevis absentia.

Dices: Sacerdotes Græci apud Latinos versantes non tenentur latinorum ritu celebrare; ergo non adstringuntur legibus alieni territorii.

Resp. nego conseq. Equidem Græci non tenentur, imo non possunt licite consecrare in azymo, quia in Concil. Flor. sancitum est ut unusquisque ubicumque degeret, Ecclesiæ suæ ritum sequeretur, ut pax et unio Ecclesiæ latinæ et Græcæ servaretur; porro exceptio firmat regulam, et ostendit in aliis casibus peregrinos, locorum per quæ transeunt, Legibus obligari.

Resolves 1. Peregrinus veniens e loco non jejunii, et accedens sub vesperam in loco jejunii, non potest cœnare, sed tantum collatiunculam sumere, ut inibi faciunt jejunantes; sicut si e loco jejunii se conferret in locum non jejunii, posset cœnare et carnibus vesci, licet in loco jejunii pransisset: par enim est, ut *qui sentit commodum, sentiat et onus*. Unde in omnibus se debet aliis conformare.

Resolves 2. Peregrinus transiens per aliquem locum et ibi pernoctans tenetur omnibus præceptis negativis, quibus v. g. prohibentur usus carnium, opus servile, etc. sed ut teneatur præceptis positivis, quibus v. gr. præcipitur auditio missæ, requiritur ut per aliquod tempus, v. gr. matutinis horis moretur in oppido in quo est dies festa; ratio disparitatis est quia præcepta negativa in transitu servari possunt, nec iter retardant; econtra præcepta affirmativa iter retardant; nec peregrinus ut illa exequatur, tenetur iter retardare.

Nec dicas: Ex supra dictis incola transiens e loco sui territorii festivo in alienum territorium non festivum, tenetur audire missam antequam discedat, si prævideat se alibi non auditurum: ergo a pari, etc.

Resp. nego conseq. Disparitas desumitur ex communi hominum sensu, secundum quem ad plus tenetur incola quam viator: quia incola territorii sui legibus permanenter adstringitur, viator vero non nisi transitorie.

ARTICULUS VI.

Quæ sit formalis Legum humanarum obligatio?

Nota. Ut in hoc articulo, sub quo multa comprehenduntur, ordine procedamus, resolvemus 1. utrum Leges humanæ obligent in conscientia et sub peccato; 2. proponemus et solvemus nonnullas quæstiones circa obligationem formalem Legum humanarum.

§. I. *An Leges humanæ obligent in conscientia?*

Negant pseudo-reformati, negare etiam videtur Gerson (*L. de vita spirit. Lect.* 4.) qui docuit solum Deum posse dare præcepta obligatoria sub pœna mortis æternæ; ideoque addit quoties peccari videtur contra Legem humanam, non incurri culpam ex transgressione Legis humanæ, nisi quatenus est determinatio Juris naturalis vel divini; contra quos

Dico: Lex humana tam civilis, quam Ecclesiastica obligat in conscientia, et sub peccato, quandoque etiam sub mortali.

Prob. de Lege ecclesiastica: Matth. 18. *quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*, id est ab Ecclesia præcisus et excommunicatus, *et Publicanus*, id est publicus peccator habendus est. Ergo.

Hinc Alexand. VII. (22. *inter Prop. damnat. Decreto dato* 24. *Sept. an.* 1665.) damnavit sequentem Prop. *frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter.* Et Innoc XI. hanc: *præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus* (*Prop.* 55.)

Prob. de Lege civili, ex Apost. Rom. 13. *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non enim est potestas nisi a Deo .... itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resi-*

stunt, ipsi sibi damnationem, nempe æternam, ut interpretantur Patres (*S. Chrisost. Theophil. Œcumenius, etc.) acquirunt*. Et subdit, *ideo necessitate subditi estote*, id est necesse est ut subditi sitis, *non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam*, hoc est non tantum ob pœnam ab humano judice infligendam, sed etiam ob culpam quam incurretis, si non obediatis.

Confirm. Quia Lex humana est verum præceptum; atqui verum præceptum obligat in conscientia, juxta illud D. Aug. (*L. de Sancta Virginit. cap.* 15.) *illud est præceptum cui non obedire peccatum*: *consilium, quo si tu nolueris, minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrans*: ergo etc.

Objicies 1. Ecclesia aliquid de fide credendum definire non potest quod in verbo Dei non continetur; ergo nec potest aliquid præcipere sub pœna peccati quod in Lege naturali vel divina non continetur.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod Ecclesia nihil de fide credendum definire potest quin sit a Deo revelatum; omne autem revelatum in verbo Dei est contentum; econtra multa sunt pro loco et tempore utilia quæ Deus non præcepit, sed ab hominibus præcipit permissa; ergo potest aliquid præcipere in conscientia, quod a Deo non fuerit præceptum.

Inst. 1. Inferior non potest ligare in foro superioris, sicut nec solvere; ergo Legislator humanus non potest obligare in conscientia, quæ est forum Dei.

Resp. dist. ant. Non potest potestate propria, *conc. ant.* potestate sibi tradita a Superiore, *nego ant.* Porro Legislator humanus accipit a Deo potestatem ligandi in ejus foro, ut fuse probatum est.

Inst. 2. Saltem Legislator civilis non potest ligare in foro conscientiæ; ergo. Nam ille non potest ligare in foro conscientiæ, qui in eodem non potest solvere; atqui, etc.

Respond nego maj. Homo enim potest suam ligare conscientiam per peccatum, per vota, etc. nec tamen potest se solvere. Potest ergo Legislator civilis ligare indirecte conscientiam, quatenus sua Lege objectum aliquod de se indifferens reddit malum, illud prohibendo; sed non potest peccatum semel commissum relaxare, quia potestatem remittendi peccata solis Ecclesiæ ministris Deus concessit.

Inst. 3. Potestas civilis est mere temporalis; ergo non obligat in foro conscientiæ.

Resp. dist. ant. Est mere temporalis ratione objecti, nempe versatur circa res fluxæ et labentis naturæ, *conc.* ratione debiti, quod imponit, *nego ant.* est enim potestas, quæ emanat a Dei potestate, juxta illud Apostoli: *non est potestas nisi a Deo*.

Objicies 2. Ad vitandam damnationem sufficit servare Dei mandata; ergo mandata hominum non obligant sub peccato.

Resp. nego conseq. Nam est mandatum Dei, ut serventur mandata hominum.

Inst. Ex hac responsione sequitur mandata hominum esse juris divini; falsum ex nobis consequens; ergo etc.

Resp. nego seq. maj. Illud solum dicitur esse juris divini, quod Deus dictat per se, non quod homo dictat per potestatem a Deo acceptam: neque enim est juris divini quod matrimonium contrahatur coram Parocho et duobus testibus, quod Clerici a venatione abstineant, licet a Superioribus humanis illa præcipiantur per potestatem a Deo acceptam.

Quæres 1. *Quot requirantur ut Lex humana obliget sub mortali?*

Resp. Duo requiruntur, 1. Ut materia sit gravis; 2. Ut intentio Legislatoris sit graviter obligandi.

Prob. 1. *pars*. Quia Legislator non habet potestatem condendi Leges iniquas et injustas. Lex enim debet esse *rationi consentanea*: atqui Lex quæ obligaret graviter et sub mortali in re non gravi, esset iniqua et injusta; ergo, etc. *Prob. minor.* Illa Lex humana est injusta, quæ non conformatur Legi divinæ; atqui Lex, quæ præciperet graviter et sub mortali rem levem, non conformaretur Legi divinæ; Lex enim divina non præcipit rem levem nisi sub veniali, ut patet in mendacio jocoso, in furto unius assis, etc. Ergo.

Dices: Legislator humanus potest Deo se conformari; atqui Deus esum pomi, rem sane levissimam, sub mortali prohibuit; ergo.

Resp. dist. minor. Esus pomi fuit res levissima in se, *conc. min.* relative ad finem a Deo intentum, *nego min.* Porro finis a Deo intentus erat ut homo suam subjectionem et dependentiam a Deo profiteretur; qui finis fuit gravis. Sic ingressus Clericorum in tabernas, armorum delatio, habitus talaris gestatio, quamvis de se sint levia, si tamen pensentur ex eorum fine, qui est decus ordinis Ecclesiastici, sunt valde gravia; sic egressus momentaneus e castris est valde gravis morteque puniendus in milite, quia disciplinam militarem multum labefactat.

Prob. 2. *pars*. Lex, cujus obligatio tota pendet a Legislatoris voluntate, non obligat nisi prout vult Legislator; actus enim agentium libere, non operatur ultra intentionem eorum; atqui Legis humanæ obligatio, tota pendet a libera Legislatoris voluntate; ergo potest obligare tantum leviter in re gravi, vel omnino non obligare et tantum consulere si existimet hoc esse utile ad suaviorem gubernationem; ergo ut Lex humana obliget sub mortali, requiritur ut intentio Legislatoris sit graviter obligandi.

Objicies 1. Legislator humanus non potest graviter obligare in re levi; ergo nec leviter in re gravi.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod materia levis non fit capax gravis obligationis; unde si Legislator rem levem sub gravi peccato præciperet, excederet potestatem suam ferendo præceptum imprudens et injustum; econtra materia gravis sicut capax est majoris obligationis, est etiam capax minoris, unde Legislator potest justis de causis esse benignior in obligando, et nolle uti tota sua potestate, et in hoc maxima est prudentia.

Inst. 1. Obligatio sub veniali, vel sub mortali a sola materia pendet, non a voluntate superioris; ergo non pendet ab ejus intentione, ut obligatio sit levis vel gravis.

Resp. nego ant. Quamvis enim posita gravitate materiæ, et obligatione gravi, non pendeat a voluntate extrinseca Legislatoris ut peccatum sit grave vel levo; tamen absolute loquendo pendet a voluntate Legislatoris ut obligatio sit gravis vel levis, sicut pendet ut sit, vel non sit obligatio; et consequenter pendet ab ejus voluntate ut peccatum sit grave vel leve, in materia gravi, sicut pendet ut sit peccatum vel non sit; potest enim uti jure suo ut libuerit, juste tamen et prudenter.

Inst. 2. Posita Lege oritur obligatio ex jure naturali pro quantitate materiæ, proindeque gravis in materia gravi independenter ab intentione Legislatoris; ergo.

Resp. dist. ant. Oritur obligatio ex jure naturali proportionata intentioni Legislatoris, scilicet gravis ex gravi præcepto, levis ex levi, *conc. ant.* secus, *nego ant. et conseq.* Porro jus naturale et divinum dictant tantum obediendum esse superiori quatenus et quantum præcipit; ergo si non nisi leviter suos subditos obligari velit, jus naturale et divinum non strictius eos obligari dictabunt.

Inst. 3. Communi omnium consensu receptum est, ut Leges modo materiæ gravitati proportionato obligent; ergo obligatio levis vel gravis non pendet ab intentione Legislatoris.

Respond. dist. ant. Leges modo materiæ gravitati proportionato obligant, quando Legislator earum obligationem expresse non limitat, *conc.* quando expresse limitat, *nego ant.* Equidem enim Legislator sine limitatione præcipit, tunc Lex ejus secundum totam materiæ capacitatem obligat; sed potest illam obligationem limitare exprimendo se nolle obligare sub mortali, sed tantum sub veniali, ut fit in multis religiosorum constitutionibus (*Ita declaratur in Constit. Capuccinorum Cap.* 8. *de consuetud.*) quæ sunt veræ Leges a summis Pontificibus approbatæ.

Inst. 4. Votum de materia gravi obligat graviter, nec potest vovens hanc obligationem temperare; ergo a pari, etc.

Resp. nego ant. Nam potest vovens se obligare voto tantum sub veniali, sicut potest non omnino vovere, quia actus agentium ex intentione, non operantur ultra intentionem eorum, cum ab ea omnes vim suam sumant.

Objicies 2. Cum Legislator vere obliget subditos in re gravi, tunc transgressio Legis notabiliter obest bono communi; atqui non est in potestate Legislatoris ut transgressio, quæ notabiliter obest bono communi, sit tantum levis; ergo nec est in ejus potestate ut cum obligat subditos in re gravi, obliget eos sub veniali tantum.

Resp. nego min. Intellectam de transgressione rei gravis, quæ nec jure naturali, nec divino est prohibita, sed quæ utroque illo jure est indifferens; potest enim Legislator facere ut transgressio Legis suæ sit tantum levis, leviter præcipiendo aut prohibendo; tunc enim Legis transgressio notabiliter obest bono communi solum privative, quatenus ponitur vel omittitur aliquid, quod omitti vel poni multum expedit bono communi.

Quæres 2. *Quomodo dignosci potest Legislatorem velle obligare sub mortali?*

Resp. Hoc dignosci ex quadruplici capite:

1. *Ex materia gravi absolute præcepta*, id est cum Legislator rem ex se vel ex circumstantiis gravem præcipit aut vetat, nec expresse significat se velle solum obligare sub veniali; quia tunc Superior potestate præcipiendi utitur sine limitatione, et secundum materiæ capacitatem, cui censetur se accommodare.

2. *Ex gravitate verborum quibus utitur*: v. g. cum præcipit aut prohibet, *sub indignatione Dei: sub interminatione divini judicii: in virtute sanctæ obedientiæ: ex tota potestate, etc.*

3. *Ex gravitate pœnæ* transgressoribus impositæ, qualis est pœna excommunicationis, aut alterius censuræ, depositionis, etc. item pœna mortis, exilii, carceris perpetui, infamiæ, bonorum confiscationis.

4. Ex communi prudentum judicio, et bene fundata consuetudine, quæ *est optima Legum interpres* (*Cap.* 8. *de consuetud.*).

§. II. *Proponuntur et solvuntur nonnullæ quæstiones circa obligationem formalem Legum humanarum.*

Quær. 1. *An Lex fundata in præsumptione obliget in conscientia?*

Nota. Duplex est præsumptio, altera periculi, altera facti.

Præsumptio periculi est ea, qua Legislator præsumit in tali actu posse esse aliquid repugnans substantiæ ejusdem actus, v. g. dolum, defectum consensus, judicii etc.

Præsumptio facti est ea, qua actus præsumitur tali modo factus. Porro non videtur ulla Lex fundari in præsumptione facti, bene vero præceptum particulare; quare:

Resp. 1. Lex fundata in præsumptione periculi semper obligat in conscientia, licet præsumptio in quibusdam casibus particularibus falsa reperiatur. Ratio est quia hujusmodi Leges semper nituntur veritate et judicio certo periculi ut sæpe aut aliquando contingentis; atqui hoc judicium semper verum est.

Resolves. Lex irritans matrimonia clandestina fundata in periculo fraudis, scelerum et incommodorum, quæ illis facile oriri possunt, obligat etiam in casu in quo ista certo non evenirent.

Resp. 2. Præceptum fundatum in præsumptione actus tali modo facti, quo reipsa factus non est, non obligat in conscientia; ratio est quia præceptum non obligat, cum Superior obligare non intendit; obligatio enim præcepti ex intentione Superioris desumitur; atqui Superior obligare non intendit, dum factum, propter quod præceptum posuit, non est verum; ergo.

Hinc, si aliquis ex falso allegatis et probatis ad restituendum obligatus sit per Sententiam Superioris, non tenetur ad restituendum, secluso scandalo (*Vide cap.* 44. *de Sentent. excommunic.*).

Quæres 2. *An Lex humana possit obligare cum gravi periculo etiam mortis?*

Resp. Ordinarie non obligare. Quia nemo tenetur ad id quod est moraliter impossibile; atqui observatio Legis cum gravi periculo vitæ, sanitatis, famæ, amissionis bonorum etc. est moraliter impossibilis; ergo. Hinc cap. 4. de reg. Juris dicitur, *quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum. Nam et Sabbatum custodiri præceptum est: Machabæi tamen sine sua culpa in Sabbato pugnabant: sic et hodie si quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.*

Dixi *ordinarie*: quia nonnulli sunt casus, in quibus Lex obligat etiam cum periculo vitæ.

1. *Et per se*, cum id exigit Reipublicæ sive civilis, sive ecclesiasticæ conservatio, quia æquum est pro totius salute partem sese periculo objicere; sic Dux potest obligare milites ad servandam suam stationem, vel irruendum in hostes cum certo vitæ periculo; sic Episcopus potest præcipere, ut Vicarius mortuo Parocho, non deserat populum peste infectum etc.

2. *Et per accidens*, dum violatio Legis cederet in contemptum fidei, aut legitimæ auctoritatis; nam si quis ex contemptu fidei, aut Ecclesiæ, fidelem compelleret ad violationem jejunii, teneretur ille potius mori quam jejunium frangere; ratio est quia contemptus fidei et Ecclesiæ est intrinsece malus, præponderatque bono vitæ privati.

3. *Item per accidens*, dum Lex humana non potest violari sine gravi scandalo, quia scandalum est intrinsece malum; ergo numquam potest fieri licitum. Unde Eleazarus (2. *de Machab.* 6. *v.* 18.) elegit potius mori quam simulare carnem porcinam manducasse in contemptum Legis, et cum gravi adolescentium scandalo.

Dices contra Resp. Lex humana obligat sub peccato; ergo obligat sub periculo vitæ; potius enim moriendum est, quam peccandum veniliter.

Resp. dist. ant. Extra casum gravis damni, *conc.* in casu gravis damni, *subdist.* aliquando ut constat ex dictis, *conc.* semper, *nego ant.* etenim improbabile est quod omnia præcepta humana magis obligent quam aliqua præcepta Legis naturalis et divinæ; atqui sunt quædam præcepta Legis naturalis et divinæ per se obligantia ad mortale, quæ tamen non obligant

cum periculo vitæ, qualia sunt præcepta solvendi debitum, confitendi integre, etc. Ergo.

Inst. Carthusianus qui ex medicorum judicio novit se moriturum nisi carnem comedat, non potest tamen carnibus uti, propter consuetudinem apud Carthusianos vim Legis habentem, non utendi carnibus, etiam in extrema necessitate, ergo Lex humana obligat cum vitæ periculo.

Resp. conc. ant. Pro casu in quo Carthusianus alios haberet cibos, *dist. conseq.* Lex humana obligat aliquando; cum nempe pluris interest eam servari, quam servari vitam alicujus privati, *conc. conseq.* semper, *nego conseq.* Porro pluris interest Legem Carthusianorum servari, quam vitam alicujus privati, quia si semel in ea dispensaretur, facile tepesceret sanctissimi illius instituti disciplina, et brevi tandem funditus evanesceret sine ulla spe remedii, quia ut bene docet Gerson (*Tract. de non esu carnium Chartusiens. Tom. 2. pag. 726*) *semel lapsa religio, ut experti scripserunt, nunquam aut vix reparari potest; nova facilius a fundamentis conderetur.*

Quæres 3. *An peccat contra Legem qui non tollit, aut ponit impedimentum executioni Legis?*

Resp. Peccat contra Legem qui eo tempore quo urget præceptum, vel paulo ante, ejus executioni ponit, vel non tollit impedimentum; nisi illud sit vel necessarium, vel tam utile, ut melius sit illud non tolli, quam Legem servari.

Prob. Quia qui præcipit finem, simul præcipit media necessaria ad assecutionem illius finis, saltem si non sint nimis difficilia; atqui tollere, aut non ponere impedimentum, est medium necessarium ad Legis executionem; ergo etc.

Resolves 1. Peccat contra Legem audiendæ Missæ qui lectum, studium, et quamvis aliam actionem non necessariam, non omittunt dum urget præceptum audiendæ Missæ, quia non tollunt impedimentum non necessarium; item qui paulo ante quam urgeat præceptum, se inebriat prævidens inde futurum ut Missam audire nequeat, peccat non solum contra temperantiam, sed etiam contra præceptum audiendæ Missæ.

Resolves 2. Peccat contra præceptum jejunii, 1. qui venationi aut ludo pilæ absque causa necessaria vacat, prævidens ita se defatigatum iri, ut inhabilis fiat ad jejunium ... 2. qui simul jejunare et iter pedibus facere non valens, peregrinationem in aliud tempus non differt, *si tamen*, ait D. Th. (*2. 2. q. 147. a. 4. ad 3.*) *commode differri possit, aut diminui absque detrimento corporalis salutis, et exterioris status* ... 3 operarii non jejunantes, *si jejunando possunt competenter victum pro sua persona habere, et pro familia, sive quia alias divites sunt, sive quia de eo quod minori labore fit, qui secum jejunium compatitur, lucrari sufficientia possunt.* Ita D. Th. (*in 4. Sent. dist. 15. q. 3.*) ... 4. peccant etiam ex D. Th. (*ib.*) *qui operarios conducere nolunt, nisi tali pacto, ut jejunium solvant, nisi forte sit causa necessaria quæ festinationem operis exposcat.* Quod intelligendum est juxta limitationem casus præcedentis.

Dixi: *Nisi illud impedimentum sit necessarium, vel saltem tam utile etc.* quia certum est Legem humanam non adeo stricte obligare, ut ad eam implendam tolli debeant impedimenta necessaria, aut maxime utilia; ita communiter Theologi post D. Th. (*2. 2. q. 147. a. 4. ad 3.*) docentem quod, *necessitas statim peregrinandi, vel etiam multum laborandi, vel propter conservationem vitæ corporalis, vel propter aliquid necessarium ad vitam spiritualem*, a jejunio dispensat: *quia non videtur fuisse intentio Ecclesiæ statuentis jejunia, ut per hoc impediret alias pias et magis necessarias causas.*

Resolves 1. Cum tempore sacri urget necessitas opitulandi infirmo, Missa omitti debet ut ei opituletur.

Resolves 2. Qui jejunium non potest servare concionando, aut confessiones excipiendo, non tenetur opera illa pietatis, quæ per se jejunio meliora sunt, omittere ut jejunet, nisi per regulam, aut constitutiones alicujus religionis aliter sit statutum. (*Vide Const. Capuc. c. 9.*)

Quæres 4. *An qui non potest totum opus præceptum implere, teneatur ad partem quam potest?*

Resp. affirm. Si præceptum sit de re divisibili; ratio est quia præceptum de re divisibili obligat ad omnes et singulas partes, etiam seorsim sumptas; unde Innoc. XI. damnavit hanc Dianæ prop. *qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem.*

Resolves 1. Qui tempore præfationis, aut communionis ad Missam accedit, nec alterius copiam habet, residuam illius Missæ partem tenetur audire. (*Ita Sanch., Tourn., Paul. a Lugd. et alii.*)

Resolves 2. Qui die jejunii non potest a carnibus abstinere, potest tamen a duabus refectionibus, violat jejunium, duas integras refectiones sumendo.

Quæres 5. *An eodem tempore duobus præceptis satisfieri potest per plures actus?*

Resp. affirm. Modo unus actus non impediat alium, nec aliter mentem suam expresserit Legislator. Ita omnes fere Doctores quos citat et sequitur Bonacina. (*de Leg. disp. 1. q. 1. puncto 9.*) Ratio est quia ille præcepto satisfacit, qui facit id quod Lege præscribitur; sed possumus eodem tempore facere quod Lege præscribitur, cum in Lege non præscribatur diversitas temporum; ergo etc.

Resolves 1. Qui tempore Missæ recitat Horas Canonicas, aut pœnitentiam a Confessario injunctam, satisfacit præcepto Missæ, et præcepto divini Officii, aut pœnitentiæ injunctæ; quia recitatio Horarum aut pœnitentiæ non impedit attentionem et devotionem quæ debetur sacrificio Missæ.

Resolves 2. Qui tempore Missæ peccata sua confitetur, aut facit examen conscientiæ, non facit satis præcepto Missæ, quia utrumque impedit attentionem quæ sacrificio Missæ debetur, nam Ecclesia præcipit assistere Missæ per modum orantis; qui autem confitetur, aut facit examen conscientiæ tempore Missæ, non assistit per modum orantis; ergo.

Quæres 6. *An per unum eundemque actum possint impleri plura præcepta?*

Resp. Possunt quoties Superior prudenter existimat concedere ut per eundem actum pluribus præceptis satisfiat; ratio est quia obligatio Legis pendet a mente Legislatoris, ipsiusque voluntatem non excedit; ergo.

Dices. Non possumus una solutione satisfacere pluribus debitis justitiæ commutativæ; ergo neque possumus unico actu satisfacere pluribus præceptis.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod justitia commutativa respiciat æqualitatem rei ad rem; æqualitas autem rei ad rem non salvetur unica solutione in pluribus debitis; econtra in præceptis attenditur intentio Legislatoris, quæ ferri potest in unum, idemque opus. Intentio autem Legislatoris cognosci potest vel ex natura operis præscripti, vel ex communi usu et interpretatione. Hinc

Resolves 1. Qui tenetur Horas Canonicas recitare ratione ordinis et beneficii, unica recitatione utrique obligationi satisfacit; ut constat ex communi usu.

Resolves 2. Si cui a Confessario injunctum sit onus audiendi Missam singulis diebus, satisfacit præcepto Ecclesiæ et Confessarii unicam Missam audien-

do diebus festis, hæc enim præsumitur intentio Confessarii. Econtra si cui operatio injungatur a Confessario ut sacrum omnibus diebus festis audiat per annum v. g. non satisfacit unicam Missam audiendo, sed tenetur duas audire; quia talis esse præsumitur mens Confessarii quæ colligitur ex natura satisfactionis quæ solet esse opus alias non debitum.

Quæres 7. *Quænam sit differentia inter obligationem Legis affirmativæ et negativæ?*

Resp. In hoc differunt quod Lex affirmativa obliget semper, sed non pro semper; hoc est quod vim obligandi semper habeat, non tamen pro omni tempore actu obliget, sed pro eo duntaxat quo actio præcepta executioni est mandanda. Lex vero negativa semper obligat et pro semper, ac proinde omni tempore actu obligat, sic omni tempore teneor non furari, quia præceptum *non furaberis*, est negativum.

Porro ex ipsa præcise Legis verborum forma non potest dignosci utrum præceptum sit affirmativum vel negativum; cum idem præceptum v. gr. jejunii affirmative proponi possit sic: *jejuna:* vel negative, *ne comedas*. Ut ergo rite dignoscatur, videndum est utrum actio positive præcipiatur, vel prohibeatur; hinc præceptum jejunii est negativum, præceptum vero eleemosynæ est affirmativum quibuscumque verbis proponantur; quia illud positivum actum prohibet, istud vero actum positivum præcipit.

Quod si eodem præcepto simul actio positiva præcipiatur, et alia quædam prohibeatur, dicendum est illud præceptum affirmativum esse simul et negativum; tale est præceptum de cultu parentum, quo præcipitur ut honor parentibus exhibeatur, et simul prohibetur ne injuria illis inferatur.

QUÆSTIO II.

De variis speciebus Legum humanarum.

Nota. Lex humana dividitur in scriptam, et non scriptam seu consuetudinariam, et utraque vel est mere præceptiva aut prohibitiva, vel pœnalis, vel favorabilis, vel irritans.

De mere præceptiva et prohibitiva huc usque diximus, restat de aliis hic breviter disserendum.

ARTICULUS I.

De Lege scripta.

Lex scripta, alia est civilis, quæ Jus Civile, alia Ecclesiastica, quæ Jus Canonicum appellatur.

§. I. *De Jure Civili.*

Quær. 1. *Quid sit Jus Romanum?*

Resp. Est corpus Juris quod dividitur in quinque partes, nimirum

1. In *Institutiones*, quæ quatuor libris constant, et quæ continent totius elementa seu principia in gratiam jurisprudentiæ studiosorum.

2. In *Digestum* seu *Pandectas*, a verbo græco, *totum capio:* continet quinquaginta libros, quibus cunctæ pene veterum Leges meliori ordine digestæ complectuntur.

3. In *Codicem* qui vocatur *Codex Justiniani*, et constat duodecim libris.

4. In *Novellas* seu *authenticas*, quarum extat unicus liber continens 168. novas constitutiones, quas Justinianus imperii sui tempore promulgavit.

5. In *Unicum librum feudorum*, quo jura *feudalia* exponuntur.

Quæres 2. *Quomodo citetur Jus civile?*

Resp. 1. Institutiones hoc modo citantur.

Inst. Just. ff. de rer. divis. §. *item ea*. Id est in institutionibus Justiniani titulo *de rerum divisione* paragrapho qui incipit, *item ea*.

2. Digesti Leges sic citantur, *L. creditor*, vel L. 23. vel *ff. pignorib.* id est Lege *creditor*, vel Lege 23. digestis, seu titulo, *de pignoribus*.

3. Codex sic citatur. L. *novum*, vel, L. 2. *c. de appell.* id est, Lege quæ incipit, *novum*, vel L. 2. codice, *de appellationibus*.

4. Novellæ seu authenticæ sic citantur: *authent.* vel *novell. ut factæ novæ const.* vel *authent.* 66. *c.* 1. §. *igitur etiam*, id est authentica, cujus titulus est *ut factæ novæ constitutiones*, quæ est 60. cap. 1. §. qui incipit, *igitur etiam*.

5. Liber feudorum sic allegatur: *feud. ff. de prohib. feud. alien. c.* vel L. *quoniam*. Id est in libro feudorum, titulo *de prohibita feudi alienatione*, in Capite vel Lege quæ incipit, *quoniam*.

Quæres 3. *Quid sit Jus Gallicum?*

Resp. Jus Gallicum non est idem in toto Regno: nam aliæ provinciæ, (ut Occitania, Provincia, Delphinatus, Vasconia, tractus Lugdunensis) utuntur Jure *Romano*, et ideo dicuntur *Provinciæ Juris scripti*. Aliæ utuntur consuetudinibus, quæ licet primam originem non a scriptura, sed ex solo populorum consensu desumpserint, hodie tamen ut habeant auctoritatem, debent esse scriptæ et a Rege approbatæ, ut sanxit Carol. VII. *(Ann.* 1553.*)* et ideo vocantur, *Provinciæ consuetudinariæ*. Circa hoc

Nota 1. Quod etsi jus Romanum vim Legis non habeat in provinciis consuetudinariis, ad illud tamen confugiunt, ubi deficit consuetudo, ut notat *Mornan (In L.* 9. *ff. de Just. et Jure)*.

Nota 2. In singulis regni provinciis sive *juris scripti*, sive *consuetudinariis*, Regum edicta et constitutiones facere jus, unde derogant juri Romano et consuetudinibus provinciarum. Ex dictis

Sequitur maxime optandum esse, ut Confessarii habeant aliqualem saltem consuetudinis locorum et edictorum regalium cognitionem, ut obvios conscientiæ casus possint rite resolvere.

§. II. *De Jure Ecclesiastico, seu Canonico.*

Quær. 1. *Quid sit Jus Canonicum?*

Resp. Definitur a Lancelotto. *(Instit. Juris Canon. lit.* 1.*) Jus quod civium* Christianorum scilicet, *actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit;* constatque Scriptura sacra, Apostolorum traditionibus, decretis Conciliorum sive generalium, sive particularium, et decretalibus summorum Pontificum epistolis.

Quær. 2. *Quibus partibus constat Jus Canonicum?*

Resp. Constat sex partibus, 1. ex decreto Gratiani, 2. ex decretalibus, 3. ex sexto decretalium, 4. ex Clementinis, 5. ex extravagantibus Joann. XXII., 6. ex extravagantibus communibus.

1. *De Decreto Gratiani.*

Decretum fuit collectum circa annum 1150. a Gratiano Religioso Ordinis S. Benedicti, ex sacræ Scripturæ sententiis, Conciliorum, et sanctorum Pontificum decretis et responsis, Imperatorum Legibus, sanctorum Patrum et Ecclesiasticorum Historicorum dictis, ipsiusque Gratiani ac ejus discipuli Paleæ commentis, illudque divisit in tres partes.

1. *Pars* agit de personis Ecclesiasticis, habetque unam super centum distinctiones in canones seu capita divisas.

Sic citatur *can.* vel *cap. illiteratos dist.* 36. vel brevius *can.* vel *cap.* 1. *dist.* 36.

2. *Pars* continet 36. causas, in quibus agitur de materia et forma judiciorum. Quæstio autem tertia causæ trigesimæ tertiæ septem habet distinctiones de *Pœnitentia*.

Quia vero causæ in quæstiones, quæstiones in capita seu canones dividuntur, ideo sic citantur: *canon.* vel *cap. si quis*, vel canone tertio, tertia, quarta: id est, canone tertio, causa tertia, quæstione quarta.

Tractatus de Pœnitentia sic citatur, *can.* 16. vel *can. vulgaris, distinctione prima de Pœnitentia*.

3. *Pars* ait de rebus sacris. Habet quinque distinctiones quæ sic citantur: *can. basilicas*, vel *can.* 6. *dist.* 1. *de Consecrat.* id est, *de Consecratione*.

2. *De Decretalibus Gregorii IX.*

Decretales (*L. Decr. prodiit a.* 1230.) jussu Greg. IX. fuerunt compilatæ a sancto Raymundo de Pennafort, et in quinque libros divisæ, quorum

Primus agit de Judicibus seu Prælatis Ecclesiæ.
Secundus de Judiciis Civilibus.
Tertius de Rebus Clericorum.
Quartus de Sacramento Matrimonii.
Quintus de Judiciis criminalibus. Quæ omnia hoc versu continentur.

Judex, judicium, clerus, sponsalia, crimen.

Decretales sic citantur: *c.* 12. vel *c. innotuit*. *De arbitris*. Olim addebatur *extra* sic: *c.* 12. *extra de arbitris*.

De sexto Decretalium.

Liber sextus Decretalium, (sic dictus quia quinque libros Decretalium Greg. XI. sequitur) a Bonifacio VIII. (*Ann.* 1298.) ex diversorum Pontificum responsis fuit compilatus.

In quinque libros dividitur, in quibus servatur idem ordo materiarum ac titulorum, qui in decretalibus Gregorii IX. servatus est: unde citatur eodem modo excepto quod additur in 6. v. g. *cap. nemo*, vel *c.* 11. *de electione in* 6.

4. *De Clementinis*.

Clementinæ sic dicuntur, quia quinque libris complectuntur constitutiones tum Clementis V. tum Concilii Viennensis (*Cui Clem. V. præfuit, ann.* 1311.) quas Jo. XXII. (*Ann.* 1317.) promulgavit.

Clementinæ sic citantur: Clem. *cum secundum*. De *Pœnitentiis*, vel sic, *cap. Cum secundum*, vel *c.* 1. *de Pœnitentiis Clementinis*.

5. *Extravagantes Joannis XXII.*

Extravagantes Joann. XXII. sunt viginti decretales, quas Joann. XXII. prioribus Pontificatus sui annis emisit, eæque *extravagantes* dicuntur; quia vagabantur extra corpus juris hactenus editum.

Citantur hoc modo: *c.* 1. vel *c. ad onus*. *De electione*. *In Extravag. Joann.* 22. vel brevius *Extrav. ad onus, de electione*.

6. *Extravagantes communes*.

Extravagantes communes, sunt decretales tum Jo. XXII. tum aliorum ante ipsum Pontificum, quæ prioribus collectionibus insertæ non fuerant.

Citantur hoc modo: Extravag. *injunctæ de electione*, c. 3. vel *cap. sancta int. comm.* id est, inter communes.

Nota. Ad Extravagantes revocari debent decreta Conciliorum approbatorum, Pontificum Bullæ, et aliæ constitutiones quæ nondum in corpus juris sunt insertæ, et quæ postquam sufficienter promulgatæ sunt, in singulis provinciis irrefragabilem habent auctoritatem.

Quæres 3. *Qua auctoritate corpus juris vigeat in Ecclesia?*

Resp. 1. Decretum Gratiani, licet correctum auctoritate Gregorii XIII. (*Anno* 1582.) tamen cum a nullo hactenus Pontifice solemniter et authentice sit confirmatum, ejus canones nullam aliam auctoritatem obtinent, quam eorum a quibus deprompti sunt; quod est maxime observandum.

Resp. 2. Aliæ quinque partes Juris Canonici ubique vim Legis irrefragabilem obtinent, nisi per novam constitutionem, vel justam consuetudinem, canones in illis contenti sint aboliti.

Dixi: *Nisi per justam consuetudinem* etc. quia in Gallia licet magni sint ponderis, tamen in ea vim juris non habent, nisi in his in quibus cum antiquis regni usibus concordant, de quo vide *de Hericourt* (*in Præf. Tractatus de legibus Eccl. pag.* 14.).

Quæres 4. *Quid Galli intelligant per libertates Ecclesiæ Gallicanæ?*

Resp. Intelligunt *jus constanter sequendi receptos universalis Ecclesiæ canones, et antiquos regni usus, quidquid de novo in contrarium decernatur*.

Dicitur 1. *Jus sequendi receptos Ecclesiæ canones*: quibus vocibus significant se libertates suas non reponere vel in potestate faciendi quod libuerit, vel in summa a Romano Pontifice independentia, cum antiqui canones quos sequuntur, exigant ut Papa ab omnibus habeatur ut Pastorum omnium primus, omnium Ecclesiarum caput, habens jurisdictionem non solum in omnes Ecclesias, sed et in omnes earundem Pastores etc. unde Liber cui titulus: *Des Droits et des Libertés de l'Eglise Gallicane*, fuit suppressus (*Arresto Regii Conc. die* 20. *Decembr. ann.* 1658.) et damnatus (*A Cardinalibus, Archiepiscopis et Episcop.* 22.) eo quod ausu temerario contrarium asseruerit.

Dicitur 2. *Et antiquos regni usus*: qui cum gentis genio et moribus congruant, sine magna publicæ tranquillitatis perturbatione mutari non possent, nec eos mutare intendit Ecclesia, inquiunt, juxta illud Zozimi Papæ *contra statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, ne hujus quidem Sedis Apostolicæ potest auctoritas*.

Dicitur 3. *Quidquid de novo in contrarium decernatur*. Unde Galli profitentur se ea decreta libenter amplecti, quæ nec legitime receptis usibus, nec antiquæ disciplinæ adversantur. Idque patet ex comitiis Blesensibus, in quibus eadem observantur circa disciplinam, quæ e Concilio Tridentino sancita fuere, paucis exceptis quæ libertatibus Gallicanis adversari videbantur.

ARTICULUS II.

De Lege consuetudinaria.

Nota. Duplex est consuetudo, alia *facti*, alia *juris*. Et utraque vel est *secundum Legem*, vel *præter Legem*, vel *contra Legem*: Ideo

Quæres 1. *Quid sit consuetudo facti?*

Resp. Est continuata et publica frequentatio actuum humanorum ejusdem rationis, a majori et saniori parte communitatis exercitorum, cum animo se obligandi.

Dicitur 1. *Frequentatio continuata*: quia non per unum actum bis aut ter repetitum, sed per actus frequenter repetitos, consensus populi necessarius ad consuetudinem inducendam, potest sufficienter exprimi.

Dicitur 2. *Publica:* quia illa frequentatio actuum debet tenere locum promulgationis, et indicare populi consensum; ergo requiritur ut actus illi sint publici et notorii, nec ad id sufficiunt actus clam exerciti.

Dicitur 3. *Actuum humanorum:* id est, qui fiunt voluntarie et libere. Hinc si populus per vim, metum aut errorem, aliquid repetitis actibus faciat, nulla inde nascitur consuetudo vim Legis habens.

Dicitur 4. *A majori parte:* quia mos aliquorum privatorum non potest facere nisi consuetudinem privatam; agitur autem hic de consuetudine communi, quæ post certum tempus vim tandem Legis sortiatur.

Dicitur 5. *Saniori parte communitatis:* quia si consuetudo a sapientibus et timoratis rejiceretur ut mala, vera consuetudo non esset, sed abusus et corruptela, utpote quæ non posset esse morum regula.

Dicitur 6. *Cum animo se obligandi:* ratio est quia consuetudo accipitur pro Lege; sed ad Legem requiritur voluntas obligandi; ergo.

Hinc consuetudo salutandi B. M. V. ad pulsum campanæ, sumendi aquam lustralem in Ecclesiæ ingressu, vim Legis obligatoriæ non sortiuntur; quia illi actus ex mera devotione fuerunt frequentati.

Porro cognoscitur consuetudinem inductam esse animo se obligandi 1. Cum Superiores puniunt et redarguunt transgressores consuetudinis, non enim præsumuntur velle pœnam imponere pro transgressione actus alias non debiti. 2. Cum inde populus scandalizatur; nullus enim scandali occasionem censetur accipere ex eo quod alicui liberum est præstare. 3. Cum materia consuetudinis bono communi plurimum utilis est: talis enim consuetudo præsumitur inducta ad præstandum id quod præstare tenemur; atqui tenemur bono communi consulere; ergo.

Quæres 2. *Quid sit consuetudo juris?*

Resp. Definitur ab Isidoro (*Refertur can. 1. dist. 1.*) *Jus quoddam moribus institutum, quod pro Lege suscipitur cum deficit Lex.*

Dicitur 1. *Jus:* per quod convenit cum Lege scripta; utraque enim et jus, et consuetudo legitima vim Legis habet.

Dicitur 2. *Moribus institutum:* id est, per consuetudinem *facti*, quæ potius est causa consuetudinis *Juris*, quam vera consuetudo.

Dicitur 3. *Quod pro Lege suscipitur:* ut dicitur L. 32. ff. de Legibus, *inveterata consuetudo pro Lege non immerito custoditur; et hoc est Jus quod dicitur moribus institutum.*

Dicitur 4. *Cum deficit Lex:* id est cum circa aliquid Lex non est lata, vel cum est inutilis, vel cum est dubia vel obscura. Unde

Quæres 3. *Quis sit consuetudo* secundum Legem, præter Legem, et contra Legem?

Resp. 1. Consuetudo *secundum Legem*, est ea quæ conformis est Legi præexistenti: talis est consuetudo quæ interpretatur Legem, vel quæ est Legis existentis executio.

2. Consuetudo *præter Legem*, est ea quæ nec Lege præcipitur, nec Legi adversatur; talis est consuetudo Missam quotidie audiendi.

3. Consuetudo *contra Legem*, est ea quæ Legi adversatur; talis est quæ viget in quibusdam Diœcesibus, vescendi carnibus singulis Sabbatis a Nativitate Domini usque ad festum Purificationis inclusive. Ideo

Quæres 4. *Quot sint effectus legitimæ consuetudinis?*

Resp. Sunt tres:

Primus effectus est Legem dubiam interpretari, cum sit *optima Legum interpres*. (*Can. 8. de cons.*)

Secundus effectus est novam Legem inducere; nam ex Aug. (*Refertur Can. 7. dist. 11.*) *in his rebus de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei, et instituta majorum, pro Lege tenenda sunt.*

Tertius effectus est veterem Legem abrogare; nam consuetudo habet vim Legis; atqui Lex nova potest veterem abrogare; ergo et consuetudo. Unde Greg. IV. (*Can. ult. de cons.*) definit, quod consuetudo longæva *non debeat juri positivo præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis et legitime sit præscripta.*

Quæres 5. *Quot requirantur conditiones, ut consuetudo vim Legis habeat, aut Legem abroget?*

Resp. Requiruntur tres: 1. ut sit *rationabilis*, id est honesta, bono communi utilis, nec juri naturali, divino, aut religioni contraria, alias esset corruptela.

2. Ut adsit *consensus Legislatoris* vel personalis, vel legalis; quia non minorem potestatem requirit consuetudo ut vim Legis habeat, quam Lex; sed Lex requirit consensum Principis; ergo.

Porro *consensus personalis* est is quo Princeps per se immediate approbat consuetudinem, vel expresse dando licentiam ut inducatur, vel tacite cum conscius consuetudinis quæ introducitur, non resistit, cum facile resistere posset, imo deberet, cum peccata multiplicarentur, nisi tacite consentiret, teneretur autem impedire peccatum.

Consensus legalis est is quo Princeps nescius consuetudinis quæ grassatur, Legem tulit, vel ejus prædecessores, qua approbantur consuetudines rationales et præscriptæ.

3. Ut sit *legitime præscripta:* id est continuata toto tempore requisito ad præscribendum, non contradicente Superiore. Sed:

Quæres 6. *Quantum requiratur temporis ut consuetudo contra Legem præscribat; seu, quod idem est, ut Legem abroget?*

Resp. 1. Si adsit consensus Principis *personalis* expressus aut tacitus, consuetudo *contra* a fortiori *præter Legem* præscribit, ubi primum constat de consensu Principis, nec requiritur tempus ad præscriptionem requisitum; quia tunc jus novum non inducitur vi præscriptionis, sed vi consensus Principis qui potest Legem introducere et abrogare.

Resp. 2. Si adsit consensus *legalis* tantum, requiritur juxta communiorem sententiam, (*Quæ est S. Antonin. Nav. Azor. Fagn. Suar. Reginal. Bonac. Panormit. et aliorum*) spatium 10. annorum ad Leges civiles, et 40. annorum ad Leges Ecclesiasticas præscribendas; ratio est quia Leges sunt jura; atqui ad præscribenda jura civilia requiruntur 10. anni, et ad præscribenda jura Ecclesiastica requiruntur 40. anni etc. ergo.

Dices: Præscriptio *contra Legem*, ubi non intervenit consensus personalis Principis, non est rationabilis; ergo non est legitima.

Resp. nego ant. Prob. Consuetudo inducta per actus malos et peccaminosos non est rationabilis, atqui consuetudo inducta *contra Legem*, est talis; ergo etc.

Resp. dist. maj. Non est rationabilis ex parte causæ efficientis, *conc. maj.* ex parte objecti, *nego maj.* et sic *distincta min. nego conseq.*

Itaque quando Leges exiguot ut consuetudo sit rationalis, unice attendunt ad illius objectum quod debet esse bonum utile Reipublicæ, nec contrarium Legibus divinis et naturalibus, nec libertati Ecclesiasticæ; non vero attendunt ad actiones illorum qui inchoant consuetudinem, quique peccaminosi sunt, donec elapsum sit tempus requisitum ad præscribendam consuetudinem, cum sint contra Legem adhuc vigentem et obligantem; a quo peccato excusantur qui bona fide putant Legem jam non vigere.

Inst. Præscriptio nulla est nisi procedat ex bona fide; atqui consuetudo quæ per actus peccaminosos inchoatur, non procedit ex bona fide; ergo.

Resp. dist. maj. Præscriptio *bonorum* nulla est nisi, etc. *conc. maj.* præscriptio *Legis, nego maj.* Ratio est quia jura ad præscriptionem Legis nihil aliud requirunt, nisi quod sit *rationabilis,* nimirum ex parte objecti, et *præscripta;* nam si requirerent ut ex bona fide procederet, nullam admitterent consuetudinem Legis abrogativam, cum non possit fieri, moraliter loquendo, quin inchoetur per actus peccaminosos, et consequenter mala fide.

Quæres ultimo. *An sicut consuetudo potest abrogare Legem, sic Lex possit abrogare consuetudinem?*

Resp. affirm. Ut expresse definivit Bonifac. VIII. *(Cap. 1. de Const. in 6.)* Ratio est quia consuetudo non habet vim Legis nisi auctoritate Principis approbantis; atqui per quascumque causas res nascantur, per easdem dissolvuntur; ergo etc. Hic tamen

Nota: Consuetudinem non abrogari per Legem subsequentem, nisi juste præsumatur Princeps illam consuetudinem non ignorasse; ex quo

Sequitur 1. Consuetudines particulares unius provinciæ, aut loci, non abrogari per Legem generalem totius Regni, vel Ecclesiæ, nisi in Lege fiat specialis illarum mentio, ut definivit Bonifac. VIII. *(Loco citato)* vel nisi addatur hæc clausula: *non obstante quacumque consuetudine contraria etiam immemorabili.* Ratio est *quia possunt probabiliter ignorari a Legislatore,* ait dictus Bonifacius VIII.

Sequitur 2. consuetudines universales abrogari per Legem universalem contrariam, *quamvis de ipsis mentionem non faciat (ibidem),* nec addat clausulam derogatoriam: ratio est quia præsumuntur non esse ignotæ Principi.

ARTICULUS III.

De Lege favorabili, seu de Privilegiis.

Quær. 1. *Quid sit privilegium?*

Resp. Definitur ab Innoc. III. *(Diss. I. de Leg. in comm. c. 1.) Lex privata aliquid speciale indulgens,*

Dicitur 1. *Lex,* non quidem imposita privilegiato cujus respectu est gratia, sed communitati quæ tenetur non impedire usum privilegii. Ex eo autem quod privilegium sit Lex,

Sequitur 1. ab illo solo posse concedi, a quo Lex potest ferri.

Sequitur 2. quod differat a dispensatione, in quantum dispensatio sit gratia transiens ad unicum actum: privilegium vero sit gratia permanens, quæ dat jus *ex se* stabile; nam cum limitatur ad tempus, hoc fit præter naturam privilegii, quod exigit semper durare, donec revocatum fuerit.

Dicitur 2. *Privata:* quia licet motivum formale privilegii sit bonum commune, quatenus Reipublicæ plurimum interest ut privilegia dignis, aut indigentibus concedantur, ut alibi dictum est *(Diss. 1. de Leg. in comm. cap. 1.)* tamen objectum ejus materiale indifferenter respicit vel bonum alicujus, aut aliquorum particularium, vel bonum alicujus communitatis, ut privilegium canonis et fori quod est concessum statui clericali; per quod privilegium differt a Lege quæ necessaria est immediate propter bonum commune.

Dicitur 3. *Aliquid speciale indulgens:* id est, aliquid præter vel contra jus commune; cum privilegium addit aliquid juri communi, est præter jus commune: talis est facultas dispensandi, absolvendi, alicui concessa; cum dispensat a jure communi, est contra jus commune, talis est exemptio Religiosorum ab Ordinariorum jurisdictione.

Quæres 2. *Quomodo dividatur privilegium?*

Resp. Dividitur 1. in reale et personale *(Cap. mandata de præsump. et Leg. privilegio ff. de regul. jur.)*

Reale, est quod directe et immediate conceditur alicui rei, v. g. loco, dignitati, muneri, et hoc transit ad hæredes, et successores.

Personale, est quod conceditur immediate personæ ratione sui, nempe propter sanctitatem, excellentiam, doctrinam etc. hoc *extinguitur cum persona. (Regul. 7. juris in* 6. Unde dicitur etiam *civile.*

Porro privilegium censetur personale quoties exprimitur nomen personæ cui conceditur, v. g. *committimus Francisco Episcopo Tullensi.* Si vero sola exprimatur dignitas, est reale, v. g. *committimus Episcopo Tullensi.* In dubio est personale si sit odiosum; reale vero, si sit favorabile, quia odia sunt restringenda, favores vero sunt ampliandi.

Dividitur 2. In gratiosum et remunerativum.

Gratiosum est illud quod datur gratis, nulla habita ratione meritorum privilegiati vel aliorum; hoc sine causa licite potest revocari.

Remuneratorium est quod conceditur alicui ratione meritorum ipsius vel alterius. Tale non potest licite revocari, nisi ex gravi causa et cum privilegii ablati compensatione.

Dividitur 3. In favorabile et odiosum.

Favorabile est illud quod privilegiato confert commodum, nullique affert incommodum; tale est privilegium vescendi carnibus tempore quadragesimæ; est amplæ interpretationis; quia *beneficium Principis late explicandum est. (Cap. olim de verb. signif. et Leg. de ult. constit. Principum.)*

Odiosum est illud quod uni confert commodum, et alteri præjudicium, talis est exemptio a tributis quæ alios onerat. Est strictæ interpretationis, quia *odia sunt restringenda.*

Dividitur 4. In privilegium datum *motu proprio et ex certa scientia,* et privilegium datum *ad instantiam partis.*

Porro privilegium semper censetur concessum *ad instantiam,* nisi in litteris concessionis exprimatur datum fuisse *motu proprio.* Inter utrumque autem discrimen est, quod privilegium *motu proprio* concessum, etsi sit alteri nocivum, semper tamen reputatur favorabile, juxta reg. Juris ult. ff. de constit. *beneficium Imperatoris quod a divina scilicet ejus indulgentia proficiscitur, quam plenissime interpretari debemus.*

Quær. 3. *An privilegiatus teneatur uti privilegio?*

Resp. Per se loquendo non teneri, quia *(C. 6. de Priv.)* liberum est unicuique juri suo renuntiare.

Dixi *per se loquendo,* quia excipiuntur duo casus;

1. Cum privilegium datur ad aliquid alias præceptum, v. g. ad audiendam missam tempore interdicti.

2. Cum privilegium proxime respicit bonum communitatis, talis est privilegium canonis et fori, quod concessum est statui clericali, cui proinde non potest cedere Clericus, cum ex omissione ejus usus sequatur aliorum præjudicium.

Quæres 4. *An quis privilegio contra Legem concesso uti possit extra territorium concedentis?*

Resp. Non posse, si privilegium sit locale; posse vero si sit personale, modo non sit contra particulares alterius territorii Leges. Ratio est, quia privilegium locale afficit territorium concedentis, ipsique annexum est; personale vero afficit personam, eamque sequitur quocumque pergat; ergo, etc.

Resol. Si cui concessum sit privilegium vescendi

carnibus tempore Quadragesimæ propter penuriam piscium, eo privilegio non potest uti extra territorium concedentis, quia est locale; si vero concessum sit propter necessitatem ipsius privilegiati, potest ubique tali privilegio uti, quia est personale. Talisque est praxis timoratorum, qui, accepta a Parocho suo licentia comedendi carnes, iisdem in alia Parochia absque nova Parochi illius loci permissione, non vescuntur.

Dixi: *Modo non sit contra particulares alterius territorii Leges*: quia ex dictis, viator tenetur Legibus particularibus alieni territorii per quod transit, vel in quo ad aliquod tempus moratur.

Hinc qui a suo Episcopo facultatem obtinuit legendi libros prohibitos, potest illos in aliena Diœcesi legere, modo non sint prohibiti per statutum Episcopi illius loci.

Quæres 5. *Quot modis privilegium amittitur?*

Resp. Sex modis amittitur:

1. *Lapsu temporis* præscripti, aut *cessatione causæ* propter quam concessum fuerat *(Leg. quoties de præcibus Imperatori offerendis)*; ratio est quia privilegium non durat ultra intentionem concedentis; atqui concedens noluit privilegium concedere nisi ad tale tempus, vel sub tali causa; ergo.

2. Amittitur per voluntariam et liberam renuntiationem factam a privilegiato et acceptam a privilegiante: ratio est quia *liberum est unicuique juri suo renuntiare* (*Cap.* 6. *de Privilegiis*).

3. Amittitur per non usum spatio ad præscriptionem sufficiente, si gravet alios; quia non usus privilegii per tantum tempus est tacita illius renuntiatio, ut definit Innocentius III. *(Cap.* 15. *de Privileg.)*. Quod si non gravet alios, non amittitur per præscriptionem, cum nemo sit qui habeat jus de eo conquerendi.

4. Amittitur per usum privilegio formaliter contrarium, si gravet alios: ratio est quia privilegiatus præsumitur renuntiare privilegio *(ibidem)*. Quod si non gravet alios, non amittitur propter contrarium rationem.

Hinc qui habens privilegium non solvendi decimas, eas volens et sciens solvit; amittit privilegium; econtra qui habens privilegium non jejunandi tempore Quadragesimæ, jejunat, non amittit privilegium; quia præsumitur jejunare solum ex devotione, non ut renuntiet privilegio.

5. Amittitur per abusum, *quia privilegium meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate*. Requiritur tamen sententia declaratoria judicis, nisi privilegium concessum sit sub conditione illud amittendi *ipso facto* per abusum.

6. Amittitur per revocationem concedentis aut successoris privilegiato significatam, sive sit *expressa* per hanc specificam formulam, *non obstante tali privilegio*, vel per hanc genericam, *non obstantibus quibuscumque privilegiis*. Sive sit *tacita*, nimirum per collationem posterioris privilegii priori privilegio contrarii.

ARTICULUS IV.

De Lege pœnali.

Nota. Lex alia est præceptiva, alia pœnalis.

Lex præceptiva est ea quæ sancit aliquid faciendum vel omittendum, nulla pœna transgressoribus constituta.

Lex pœnalis est ea quæ pœnam transgressoribus expresse constituit. Alia est pure pœnalis, alia mixta.

Lex pure pœnalis est ea quæ præcipit tantum disjunctive vel ut fiat aliquid, vel ut certa pœna subeatur; unde unicum præceptum continet disjunctivum, ut patet.

Lex pœnalis mixta est ea quæ præcipit aliquid faciendum vel omittendum, et simul pœnam transgressoribus imponit; unde duo præcepta continet, alterum absolutum faciendi vel omittendi quod præcipitur aut prohibetur; alterum subeundæ pœnæ, si non fiat aut omittatur quod præcipitur aut prohibetur. His expositis,

Quæritur 1. an dentur Leges pure pœnales aut mixtæ; 2. an Leges pœnales obligent ad subeundam pœnam ante sententiam Judicis.

§. I. *An dentur Leges pure pœnales, aut mixtæ?*

Dico 1. *Possunt dari Leges pure pœnales*.

Prob. Quia Lex vim habet ex voluntate Legislatoris; ergo si Legislator nolit obligare subditos nisi ad pœnam, subditi inobedientes non incurrent nisi reatum pœnæ; atqui Legislator potest nolle obligare subditos nisi ad pœnam: eo modo quo quis potest vovere se nunquam lusurum, vel si luserit, se talem pauperibus eleemosynam erogaturum, unde fit ut non peccet, si post ludum pactam eleemosynam largiatur; ergo, etc.

Objicies 1. Nulla pœna potest imponi sine culpa, ergo non datur Lex pure pœnalis.

Resp. nego ant. Nam juxta Reg. 23. Juris in 6. *sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*. Ergo datur pœna, quæ aliquando ob causam a culpa diversam infligitur.

Inst. 1. Ex D. Aug. (*L.* 1. *retr. c.* 9.) *omnis pœna, si justa est, peccati pœna est, et supplicium nominatur*; ergo nulla pœna potest juste imponi sine culpa.

Resp. dist. ant. Omnis pœna proprie dicta, *conc. ant.* Omnis pœna improprie dicta, peccati pœna est, *nego antec.* Pœna *proprie* dicta est malum propter culpam inflictum; pœna *improprie* dicta est malum alia de causa impositum, puta ut illius metu impellamur ad faciendum aliquid, vel ut fiamus in posterum cautiores ad vitandos communes defectus; talis est pœna quæ per Leges pure pœnales imponitur, quæ quidem supponit culpam Juridicam quæ coram Deo reatum non inducit, sed non supponit culpam Theologicam quæ sola est peccatum.

Inst. 2. Omne præceptum legitimum obligat sub culpa Theologica; atqui omnis Lex est præceptum legitimum; ergo.

Resp. dist. min. Omnis Lex est præceptum absolutum, *nego min.* est præceptum disjunctivum, *conc. min.* Ergo obligat sub culpa Theologica disjunctive ad actum vel ad pœnam, *conc. conseq.* absolute ad actum, *nego conseq.* Pendet autem a Legislatore ut velit aliquando absolute obligare ad actum, aliquando disjunctive ad actum vel ad pœnam, et tunc obligat in conscientia ad alterutrum tantum.

Inst. 3. Lex est directiva actus moralis; ergo obligat absolute ad actum moralem.

Resp. dist. ant. Lex est directiva absolute vel disjunctive, *conc. ant.* absolute semper, *nego ant.* Si autem directiva sit tantum disjunctive, non obligat nisi disjunctive ad actum præscriptum, vel ad pœnam subeundam, quia alterutrum tantum præcipitur; unde tunc subditus non deficit a rectitudine necessaria vi Legis, cum alteram partem disjunctionis implet, quia non tenetur obedire Superiori, nisi eo modo et quatenus præcipit.

Objicies 2. Leges mere pœnales non sunt vere ac proprie dictæ Leges, sed simplices directiones et consilia; ergo.

Resp. nego ant. Nam ad rationem Legis proprie dictæ sufficit quod habeat vim obligandi in conscientia; atqui Lex pure pœnalis obligat in conscientia ad pœnam; ergo, etc. Unde qui Legem hujusmodi transgreditur, peccat, nisi paratus sit ad pœnam illam subeundam.

Quæres *quomodo cognosci possit voluntatem Legislatoris esse obligare tantum ad pœnam?*

Resp. Tribus modis: 1. ex communi sapientum interpretatione.

2. Ex verbis Legislatoris quibus declarat se nolle obligare ad culpam, quod satis communiter declarant in suis constitutionibus Superiores regulares, ut constat ex constitutionibus Fratrum Prædicatorum et Capuccinorum.

3. Ex ipsa Legis forma, cum nempe non fertur per modum præcepti aut prohibitionis sic: *Qui frumentum e regno transtulerit, solvet centum libras*: vel eum fertur disjunctive hoc modo: *Nemo frumentum e regno transferat, vel centum libras solvat*. Tunc enim alterutrum e duobus sufficit ad Legem implendam et vitandum peccatum, quia Legislator nil aliud intendit, contentus illo modo coactionis.

Dico 1. Dantur Leges pœnales mixtæ obligantes in conscientia ad actum præceptum. Est contra Navarrum (*in Manuali c.* 23. *n.* 55.).

Probat. Lex quæ continet præceptum absolutum aliquid faciendi vel omittendi, obligat in conscientia, atqui Lex pœnalis mixta continet præceptum absolutum, et simul pœnam transgressoribus imponit. Ergo.

Prob. maj. Quæ sola patitur difficultatem: Lex humana præceptiva, seu quæ continet præceptum absolutum absque impositione pœnæ, obligat in conscientia, ut fatetur Navarrus; ergo et Lex præceptiva cum impositione transgressoribus pœnæ; nam impositio pœnæ non tollit obligationem ad culpam, sed potius indicat et confirmat illam.

Objicies cum Navarro. Lex pœnalis utpote odiosa benigne interpretanda est; atqui benigna interpretatio est, si dicatur omnem Legem pœnalem obligare sub pœna tantum; ergo nulla est lex pœnalis mixta.

Resp. dist. maj. Lex pœnalis etc. benigne interpretanda est, cum sensus ejus est dubius, *conc.* cum sensus ejus non est dubius, *nego maj.* At sensus Legis quæ in verbis et modo quo fertur continet præceptum actus quem exigit, non est dubius; et ideo qui talem asserit in conscientia non obligare, non benigne interpretatur Legem, sed manifeste corrumpit.

Inst. 1. Injustum est reatum duplicis pœnæ imponere propter eandem transgressionem; ergo dum Legislator humanus imponit pœnam temporalem, non potest imponere pœnam æternam; ergo nec obligare in conscientia.

Resp. nego ant. Nam 1. Deus cum præceptum Adamo imposuit, illum obligavit in conscientia sub pœna gravissima ac reatu pœnæ æternæ, et tamen adjecit pœnam mortis temporalis. 2. Multæ Leges civiles pœnas temporales statuunt propter crimina contra Legem naturalem aut divinam, quamvis hæ Leges æternæ pœnæ reatum inducant: nec id injusta, quia peccatum utraque pœna dignum est; et utramque imponi, sæpe utile, imo necessarium est ad obtinendum effectum Legis.

Inst. 2. Qui unum exprimit, et aliud tacet, censetur excludere quod tacet (*Cap. 5. de præsumpt.*) ergo Legislator apponens pœnam temporalem, censetur excludere æternam.

Resp. dist. ant. Censetur excludere quod tacet, si illa duo sint incompatibilia, vel si necessario facienda sit utriusque mentio expressa, nec sufficiat implicita, *conc. antec.*, secus, *nego antec. et conseq.* Porro nec obligatio in conscientia incompossibilis est cum obligatione ad pœnam temporalem, sed utraque potest utiliter conjungi; nec est necessaria mentio expressa obligationis in conscientia, sed sufficit implicita contenta in præcepto quo Legislator sufficienter declarat se obligare in conscientia, graviter vel leviter pro qualitate materiæ quæ præcipitur.

Resolv. 1. Qui extra vel intra Regnum aut Civitatem nonnullas merces evehunt contra Leges pœnales mixtas, hanc evectionem sub gravi pœna incarcerationis, exilii, etc. prohibentes, peccant licet paratos se dicant ad multam impositam subeundam; peccant, inquam, non solum contra charitatem sibi debitam tanto periculo se committentes; sed præcise quia transgressio Legis pœnalis mixtæ est peccaminosa.

Resolv. 2. Eos graviter peccare et ad restitutionem teneri, qui tributa et vectigalia defraudant; tum quia præcipiuntur Legibus pœnalibus mixtis; tum quia sunt justa stipendia Principi pro Republica laboranti debita, juxta illud Apost. (*Rom.* 13. *v.* 6.) *Ideo enim tributa præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes ... cui vectigal, vectigal*. Et illud Christi (*Matth.* 22. *v.* 22.) *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari,* etc. Ergo solvi debent ex justitia etiamsi non petantur, ubi consuetudine receptum est ut solvantur antequam petantur; quod si consuetudine receptum sit ut non solvantur nisi ab exactoribus petantur, *non necessario solvenda sunt nisi petantur,* ait Sylvius (*Sylv. concl. 7. in S. Th.* 2. 2. *q.* 66. *a.* 8.), *modo nihil fraude agatur, ut abscondendo merces, divertendo a viis publicis ne exactori occurratur, fugiendo, vel aliter decipiendo exactores*. *Sed*

Quæres *Cuinam facienda sit talis restitutio?*

Resp. Facienda est Principi, non vero exactoribus. Ratio est quia Princeps qui propter subditorum fraudes jus exigendi tributa viliori pretio vendidit, inde passus est injuriam: exactores vero et Publicani, qui propter tales fraudes jus Principis viliori pretio emerunt, nullam patiuntur injuriam.

§. II. *An Leges pœnales obligent ad subeundam pœnam ante sententiam Judicis declaratoriam?*

Nota 1. Pœnæ aliæ sunt *latæ*, aliæ *ferendæ* sententiæ.

Pœna *latæ sententiæ*, est ea quæ ipso facto, id est, sola criminis admissione infligitur per legem.

Pœna *ferendæ sententiæ*, est ea quæ statuitur infligenda per sententiam Judicis. De hac pœna non agitur in hac quæstione, cum constet per pœnam ferendæ sententiæ non esse condemnatum, sed tantum condemnandum.

Nota 2. Sententia judicis duplex est; nempe *condemnatoria*, per quam reus a Judice ad certam pœnam condemnatur; et *declaratoria*, per quam judex declarat aliquem incidisse in crimen, propter quod pœna *ipso facto* incurritur.

Nota 3. Triplex est genus pœnarum. Primum est earum quæ possunt executioni mandari sine actione rei; tales sunt pœnæ mere *passivæ*, v. g. censuræ, irregularitas, privatio vocis activæ et passivæ, etc.

Secundum genus est earum, quæ non possunt executioni mandari absque actione rei, vel levi nec valde difficili; ut sunt pœnitentiæ quas præscribunt Religiosorum Constitutiones; vel gravi, et valde difficili, ut sunt aliquæ pœnæ 1. *positivæ*, v. g. exilium, mutilatio, incarceratio, etc. 2. *Privativæ*, v. g. privatio Beneficii juste possessi, bonorum omnium confiscatio, etc.

Tertium genus est earum qui irritant actum Lege

prohibitum, v. g. matrimonium clandestinum; vel reum reddunt inhabilem ad aliquid, v. g. beneficiatum ad percipiendos beneficii fructus, si Horas non recitet; vel quæ non tam sunt pœnæ, quam conditiones ad aliquid acquirendum necessariæ; v. g. pœna privationis Beneficii statuta contra Clericum qui sua culpa intra annum ad Sacerdotium non promovetur. His positis:

Dico 1. *Pœnæ quæ executioni possunt mandari sine actione rei, effectum suum sortiuntur ante sententiam Judicis declaratoriam, secluso mortis aut infamiæ periculo.*

Prob. Quia nulla potest sufficiens ratio afferri, cur hujusmodi pœnæ *ipso facto* non incurrantur, si Legislator velit eas ipso facto incurri; et est communis usus Ecclesiæ, ut censuræ, irregularitates et aliæ pœnæ mere passivæ incurrantur absque sententia declaratoria.

Dixi: *Secluso mortis aut infamiæ periculo:* quia jus naturale ad propriam vitam et famam præponderat juri humano contra reos statuenti pœnas excommunicationis, privationis vocis activæ et passivæ, etc.

Dico 2. *Pœnæ quæ executioni mandari non possunt absque actione rei, effectum suum sortiuntur ante sententiam declaratoriam, si actio quæ requiritur ad earum executionem, non sit valde difficilis; illam vero non sortiuntur si sit valde difficilis, nisi hæc clausula:* nulla declaratione præmissa *vel* absque ulla declaratione, *apponatur; vel nisi in aliquo casu usus contrarius invaluerit.*

Prob. Quia Lex debet præcipere actus moraliter possibiles; atqui executio pœnarum quæ requirit actionem rei non valde difficilem, est moraliter possibilis; econtra executio pœnarum quæ requirit actionem rei valde difficilem, est moraliter impossibilis, ergo, etc. Et hic est communis sensus et usus Ecclesiæ.

Dixi 1. *Nisi hæc clausula* absque ulla declaratione *apponatur;* quia Legislator id potest, quod Judex: ergo si reus pœnam subire tenetur post declarationem Judicis, a fortiori, et post declarationem Legislatoris.

Dixi 2. *Vel nisi usus contrarius invaluerit:* quomodo invaluit ut conjux incestuosus privetur jure petendi debitum ante ullam Judicis declarationem.

Dices, Si delinquens patrato delicto propter quod pœna *ipso facto* est imposita, non teneretur statim persolvere pœnam, sequeretur frustra in Lege apponi illas clausulas, *ipso facto, ipso jure;* et nullam esse differentiam inter pœnam *latæ* et *ferendæ* sententiæ: falsum et absurdum consequens; ergo.

Resp. nego seq. maj. Disparitas est quia pœna *ipso facto* imposita retrotrahitur ad diem commissi criminis, unde 1. donationes et aliæ dispositiones quæ crimen subsecutæ sunt, irritæ evadunt statim atque intervenit sententia declaratoria; 2. ab illo die exurgit obligatio realis quæ transit ad hæredes, restituendi fructus perceptos; secus si pœna esset tantum *ferendæ*, quia reus nondum esset condemnatus; unde non privaretur fructibus perceptis, nec irritæ essent donationes, aut aliæ circa beneficium dispositiones, nisi post sententiam Judicis *condemnatoriam*, quæ non potest ferri post delinquentis mortem, *cum morte* (delinquentis), *ejus crimen cum pœna sit extinctum (L. 3. Cod. si reus vel accusator mortuus fuerit.)*

Resol. Parochum qui admisit crimen, propter quod *ipso facto* privatur Beneficio, non teneri ante sententiam declaratoriam, se a sui Beneficii possessione amovere; ideoque posse valide absolvere pœnitentes, et fructus facere suos, modo beneficii munera exequatur.

Dico 3. *Pœnæ quæ irritant actum Lege prohibitum, sortiuntur suum effectum ante sententiam Judicis declaratoriam.*

Prob. Quia actus facti contra Leges irritantes, vel inhabilitantes, vel conditionem, quæ non impletur, apponentes, sunt invalidi, ut per se patet; ergo ante Judicis declarationem suum sortiuntur effectum.

Quær. *An ignorantia pœnæ, reum excuset a pœna?*

Resp. 1. Ignorantia invincibilis pœnarum quæ possunt executioni mandari sine actione rei (quales sunt censuræ, irregularitates ex delicto, privatio vocis activæ et passivæ) excusat a pœna incurrenda: ratio est, quia illæ pœnæ non incurruntur nisi propter contumaciam, unde ordinarie sub hac forma feruntur: *qui scienter*, vel *qui temerarie hoc fecerit*, vel *facere præsumpserit;* atqui ille solus est contumax, qui ex certa scientia, vel ex ignorantia affectata quæ æquiparatur scientiæ, agit contra Legem; ergo qui agit contra Legem ex ignorantia invincibili pœnæ, non incurrit pœnam.

Resp. 2. Ignorantia invincibilis pœnarum quæ executioni non possunt mandari absque actione rei, excusat a debito pœnæ; ratio est quia illæ pœnæ non infliguntur, nisi propter culpam; ergo quidquid excusat a culpa, excusat a debito pœnæ; atqui ignorantia invincibilis excusat a culpa; ergo et a debito pœnæ.

Hinc si quis ex ignorantia invincibili fecerit contra has Leges, et nihilominus a Judice damnetur, quia ignorantiam suam probare non potest, potest se subtrahere pœnæ, modo id fiat sine publica resistentia et scandalo.

Resp. 3. Difficultatem circa pœnas quæ irritant actum Lege prohibitum, commodius resolvemus articulo sequenti; ideo sit

ARTICULUS V.

De Lege irritante.

Quær. 1. *Quid sit Lex irritans?*

Resp. Est ea quæ actum aliquem, cui certæ desunt conditiones, nullum et invalidum facit sive explicite, v. g. si Lex his verbis feratur: *si actus realiter fiat, careat omni robore.* Sive implicite, v. g. si Lex formam substantialem alicujus actus præscribat, quæ non servetur.

Dicitur *nullum et invalidum:* per quod distinguitur 1. A Lege simpliciter prohibente quæ reddit actum illicitum, sed non invalidum, quia (*Cap.* 16. *de Regularibus*) *multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent firmitatem;* ut patet in matrimonio contracto post emissum simplex castitatis votum.

2. A Lege quæ non irritat *ipso facto* actum, sed solum præcipit ejus irritationem per Judicem faciendam, et quæ consequenter omni usu ac utilitate morali non privat ante sententiam irritatoriam judicis.

Quæres 2. *Quotuplex sit irritatio?*

Resp. duplex. Pœnalis scilicet et Legalis.

Irritatio pœnalis est ea qua actus aliquis irritatur in pœnam peccati; talis est irritatio acquisitionis fructuum ab eo qui Horas Canonicas omittit.

Irritatio legalis est ea qua aliquis actus irritatur propter bonum commune; talis est irritatio matrimonii inter consanguineos et affines ob decentiam, testamentorum minus solemnium, matrimoniorum clandestinorum, donationum pupillorum etc. propter periculum fraudis et aliorum incommodorum inde sequendorum.

Quæres 3. *An ignorantia invincibilis Legis irritantis, impediat irritationem?*

Resp. Ignorantia invincibilis et quælibet alia causa quæ excusat a culpa, impedit irritationem pœnalem, non vero legalem.

Ratio primi est, quia pœna proprie dicta statute

est ob culpam, et hanc necessario supponit: ergo quod tollit culpam, tollit reatum pœnæ proprie dictæ, ex quo

Resolves. Si quis ex oblivione mere naturali omittat Horas, facit fructus suos, licet extet Lex qua irritatur acquisitio fructuum ab iis facta qui officium omittunt.

Ratio secundi est, quia irritatio legalis non supponit culpam, sed fundatur in præsumptione periculi fraudis et aliorum incommodorum: atqui in actu contra Legem irritantem legalem celebrato semper existit periculum fraudis, etc. Ergo Lex semper vigere debet; hoc enim absolute intendit et intendere debet Legislator; unde

Resolves: Si quis ex ignorantia invincibili matrimonium clandestine contrahat, aut cum consanguineo vel affini, nihilominus invalidum est tale matrimonium; quia irritatio facta contra has Leges non est pœnalis, sed legalis.

QUÆSTIO III.

De cessatione Legum humanarum.

Nota. Lex cessare potest tum ab intrinseco, tum ab extrinseco.

1. *Lex humana cessat ab intrinseco*, 1. quando propter mutationem materiæ aut circumstantiarum fit inutilis bono communi; est enim essentiale Legi, ut sit propter bonum commune. 2. Quando cessat respectu totius communitatis causa adæquata, propter quam Lex fuit lata; nam Lex non obligat nisi juxta voluntatem Legislatoris; atqui cessante respectu totius communitatis tota et integra causa propter quam Legem tulit, non perseverat moraliter voluntas obligandi; ergo cessante tota et integra illa ratione Lex amplius non obligat.

Hinc si præcipiatur jejunium ad obtinendam Principis sanitatem, mortuo Principe, aut ad sanitatem restituto, cessat obligatio jejunii.

Dixi 1. *Cessante causa adæquata*: quia si Lex fuerit late ob plures causas, cessante una, si non cessent aliæ, non cessat obligatio Legis; sic si Episcopus præcipiat jejunium ad pacem et sanitatem Principis obtinendam, non cessat Lex perseverante bello, licet obtenta Principis sanitate.

Dixi 2. *Respectu totius communitatis*: quia si finis ratioque Legis pro quibusdam tantummodo particularibus cessaret, vigeret semper pro omnibus et singulis ejus obligatio, quia Legislator vult ut omnes Lege teneantur, quandiu Lex illa utilis est bono communi; atqui tandiu Lex est utilis bono communi, quandiu finis adæquatus Legis non cessat respectu totius communitatis; ergo. Hinc licet per accidens nullum alicui sit in librorum prohibitorum lectione subversionis periculum, ab eorum tamen Lectione tenetur abstinere.

2. *Lex humana cessat ab extrinseco*, 1. Per interpretationem; 2. Per dispensationem; 3. Per derogationem, abrogationem et irritationem; de quibus sequentibus articulis.

ARTICULUS I.

De interpretatione Legum humanarum.

Nota. Duplex est Legis interpretatio, 1. dicitur *simplex*, 2. dicitur *per epikejam* seu æquitatem.

Interpretatio simplex est terminorum Legis quæ obscuritatem, aut ambiguitatem quamdam patiuntur, simplex expositio.

Interpretatio per epikejam, est benigna et rationabilis declaratio qua decernitur casum aliquem particularem ob suas circumstantias, non comprehendi Lege, quamvis per verba generalia lata.

Nota 2. Interpretatio simplex, triplex est, nimirum authentica, usualis et doctrinalis.

Interpretatio authentica, seu cum auctoritate prolata, est ea quæ fit ab ipso Legislatore, vel ejus Superiore aut successore, habetque vim Legis, si debite promulgetur.

Interpretatio usualis, est ea quæ petitur ex consuetudine, quæ *est optima Legum interpres* (*cap.* 8. *de Consuet.*).

Interpretatio doctrinalis, est ea quæ fit per explicationem Doctorum ac Jurisperitorum; hæc non habet vim Legis, cum non procedat ab habente jurisdictionem, tamen imprudenter et contra rectam rationem rejiceretur, si in eam omnes doctores consentiant; quod si inter se dissentiant, tenemur sequi opinionem probabiliorem.

Nota 3. Certum est nullam esse Legem, in quam non cadat simplex interpretatio, quia nulla est Lex cujus termini aliquando non sint ambigui, et cujus sensus expositione non indigeat, ut diximus supra (*de Lege nat. c.* 2. *q.* 3. *concl.* 2.) Sed

Quæres 2. *Quænam sunt regulæ aptæ ad faciendam interpretationem doctrinalem?*

Resp. Sunt quinque.

1. In Legis interpretatione sequenda est naturalis verborum proprietas, nisi, sic accepta, sensus fiat absurdus, aut Lex inutilis reddatur; ratio est quia cum Lex clara esse debeat præsumendum est Legislatorem eo loqui sensu, quo verba communiter accipiuntur.

2. Lex generaliter et indefinite loquens, omnia significata propria comprehendit, quia *ubi Lex non distinguit, neque nos distinguemus* (*Lege* 8. *de publicana in rem actione*) id est distinguere debemus.

3. Si verba Legis sint æquivoca, eorum significatio spectanda est ex antecedentibus et consequentibus, sed præsertim ex fine Legis; ut dicitur *cap. de verbor. signif.*

4. Lex positive ob paritatem rationis non debet extendi ad casus in ea non comprehensos, nisi in correlativis, æquiparatis, connexis, et judiciis; quia ubi de Lege positiva agitur, non ratio Legislatoris, sed ejus voluntas intimata subditis obligat et habet rationem Legis; potest autem Legislator de uno disponere, non de alio.

Dixi 1. *Nisi in correlativis*: quia jure sancitur, ut *dispositum in uno correlativo censeatur esse dispositum in alio* (*l. ult. Cod. de indicta viduit.*): sic Lex quæ eximit virum ab obligatione reddendi debitum uxori adulteræ, censetur eximere uxorem ab obligatione illud reddendi viro adultero; quia vir et uxor sunt correlativa.

Dixi 2. *Nisi in æquiparatis*: unde quia electio, postulatio, præsentatio æquiparantur in jure, Lex quæ aliquid circa unam statuit, censetur idem statuere circa aliam, in his in quibus æquiparantur.

Dixi 3. *Nisi in connexis*: unde illi quibus Lex permittit testamentum facere, iisdem permittit ut codicillum faciat.

Dixi 4. *Nisi in judiciis*, quia prudentia dictat, ut cum pro aliquo casu decidendo Lex non est certa, decisio illius petatur a similis casus decisione, ut expresse statuitur *L.* 2. *ff. de Legibus*.

5. In Legis interpretatione attendendum est hoc juris axioma: *odia restringi, favores convenit ampliari*. Unde in odiosis verba Legis restringuntur ad eos qui exprimuntur, non ad alios; hinc si exprimatur filius, filia non comprehenditur; econtra in

favorabilibus verba Legis extenduntur ad omnem suam proprietatem, non solum naturalem, sed etiam civilem seu juridicam; sic cum loquitur in favorem filiorum, adoptivi, et filiæ etiam venire solent; et Lex favens legitimis, legitimatos etiam comprehendit, nisi aliquid obstet.

Porro in Jure Beneficium est favorabile, cum ita uni prodest, ut alteri non noceat; odiosum vero, cum uni non prodest, nisi alios gravando.

Quæres 2. *An licitum sit uti epikeja?*

Resp. Licitum est uti epikeja in Lege positiva: ratio est quia Lex non obligat ultra voluntatem Legislatoris: atqui Legislator non censetur habere voluntatem obligandi in casibus qui juxta regulas æquitatis et prudentiæ non comprehenduntur in Lege: ergo.

Porro casus, in quibus licitum est uti epikeja, sunt 1. Cum observatio Legis sit peccaminosa; sic sine peccato non potest reddi gladius furioso.

2. Cum observatio Legis cedit in damnum Reipublicæ; sic cives arma sumere possunt adversus hostes civitatem invadentes, licet sit Lex generatim vetans armorum gestationem.

3. Quando observatio Legis adversatur Legi superiori, vel est nimis onerosa; sic licitum est non adire Sacrum ad inserviendum ægroto graviter decumbenti, vel ad caveodam honoris, aut rei familiaris jacturam.

Quæres 3. *Quando dubium est an Lex casum aliquem comprehendat, quid faciendum?*

Resp. cum D. Th. (*1. 2. q. 66. a. 6. ad 2.*), debet consuli Superior; quod si consuli non possit, non licet uti epikeja, sed Lex est servanda; *si enim dubium sit,* ait D. Doctor, *debet vel secundum verba Legis agere, vel Superiorem consulere.* Ratio est, quia tunc non potest absque determinatione Superioris formari judicium prudens et moraliter certum Legem non obligare; ergo tutior pars est eligenda, et Lex servanda.

ARTICULUS II.

De dispensatione a Legibus humanis.

Quær. 1. *Quid sit Dispensatio?*

Resp. Est relaxatio Legis legitima auctoritate ad tempus facta in aliquo casu, in quo alioquin Lex obligaret.

Dicitur 1. *Relaxatio Legis*: id est, exemptio a Legis obligatione, per quod convenit cum abrogatione et privilegio.

Dicitur 2. *Legitima auctoritate*: quia dispensatio est actus jurisdictionis; et per hoc differt ab *epikeja*, quæ est actus prudentiæ et scientiæ, non vero jurisdictionis.

Dicitur 3. *Ad tempus facta*: per quod differt ab abrogatione et privilegio, quæ conceduntur in perpetuum.

Dicitur 4. *In aliquo casu, in quo etc.* per quod rursus differt tum ab epikeja, tum a toleratione, tum a licentia seu permissione, quæ non sunt relaxatio Legis; nam *epikeja* in iis solum casibus locum habet ubi Lex rationabiliter judicatur non obligare; *tolerantia* est solum infractionis Legis adhuc vigentis impunitas, tum ut vitetur majus malum, tum ne perturbetur Reipublicæ pax et tranquillitas; *permissio* vero est solum appositio conditionis, sub qua Lex non obligat; sic Superior Religionis permittens subdito ut aliquid donet, facit ut subditus pro illo casu non obligetur voto paupertatis.

Quæres 2. *Quinam habeant potestatem dispensandi a lege?*

Resp. Potest cum subdito dispensare omnis legitimus Superior, qui est vel ipse Legislator, vel ipsius Superior, vel Successor in Jurisdictione. Ratio est quia obligatio Legis humanæ inducitur per voluntatem legitimi Superioris præcipientis; ergo etiam per ipsius voluntatem potest auferri juxta illud effatum: *res per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur, nisi aliud obstet.* Ex quo

Sequitur 1. Summum Pontificem posse dispensare in omnibus quæ Juris sunt mere canonici, in Legibus suorum prædecessorum, in decretis Conciliorum etiam generalium, imo etiam in Legibus ab Apostolis auctoritate humana latis, quia parem habet auctoritatem cum Apostolis et Petro cui successit.

Sequitur 2. Episcopum posse dispensare a statutis suæ Diœcesis etiamsi sint synodalia, quia jurisdictio Synodi non est alia a jurisdictione Episcopi, cum alii Sacerdotes qui ad Synodum conveniunt, non habeant suffragium definitivum, sed duntaxat consultativum.

Quæres 3. *An inferior possit dispensare a Legibus sui Superioris?*

Resp. non posse, nisi ex Superioris consensu expresso, vel tacito. Ratio est quia Dispensatio est actus jurisdictionis, atqui inferior non habet jurisdictionem in Leges Superioris; ergo. Hinc Clemens V. ait (*Clement. 2. de electione*): *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest.* Ex quo

Sequitur 1. Nullum hominem posse dispensare in Legibus divinis, etiam mere positivis. 2. Episcopum non posse dispensare in Legibus Pontificiis; nec Parochum in Legibus Episcopi, nec Provincialem aut Generalem in Legibus Capituli generalis aut provincialis respective; ratio est quia eorum respectu sunt inferiores.

Dixi 1. *Nisi ex consensu superioris expresso:* quia Superior potest alteri suam potestatem delegare, nam *potest quis per alium, quod potest facere per seipsum* (*Reg. 68. Jur. in 6.*),

Dixi 2. *Vel ex consensu tacito:* qui adesse censetur 1. Dum consuetudo obtinuit ut inferiores Prælati dispensent in Legibus Superiorum, scientibus et permittentibus iisdem Superioribus. (*Cap. 13. de foro compet.*)

2. Dum necessitas dispensandi sæpe occurrit, ut in festis et jejuniis: nam nimis difficile foret, in similibus semper recurrere ad Superiorem.

3. Cum urget dispensandi necessitas, difficilisque est ad Superiorem recursus, et est periculum in mora, sive infamiæ, sive scandali, sive gravis alterius mali.

4. Cum casus est dubius, quia Pontifex præsumitur non nisi casus certos sibi reservasse.

Quæres 4. *An Legislator possit secum in sua Lege dispensare?*

Resp. Non potest *proprie,* quia ut dictum est supra (*Cap 3. q. 1. a. 6. §. 1. de Leg.*) non tenetur suis Legibus; sed potest *improprie* et *interpretative,* explicando nempe casus in quibus non tenetur vi Legis naturalis conformare se membris communitatis in servanda Lege quam tulit.

Quæres 5. *Utrum dispensatio sine causa concessa, sit licita?*

Resp. Esse illicitam, patet ex Concilio Tridentino. (*Sess. 25. cap. 18. de ref*) Ratio est quia potestas non est data Superiori *in destructionem, sed in ædificationem* (*2. Cor. 13. v. 10.*) atqui dispensatio absque justa causa est in destructionem; pacem enim turbat, transgressionibus viam aperit, Superiorum auctoritatem despectui exponit, estque vitium acceptionis personarum; ergo. Quare tam petens, quam

concedens hujusmodi dispensationem committunt peccatum mortale, si materia sit gravis, vaniale vero si levis, ut docet Suarez (*Lib.* 6. *c.* 18. *Caj. Sylvius, Valentia, Tourn. etc.*) et alii.

Porro multæ suot causæ dispensandi, quæ ad tres revocari possuot; 1. est pietas, 2. est necessitas communis vel etiam priveta, 3. est utilitas communis vel private.

Ratione pietatis dispensatur ab irregularitate, qui Ecclesiæ Officium præstare potest.

Rations necessitatis dispensatur a jejonio, qui sine gravi incommodo jajunars non potest.

Ratione utilitatis dispensatur a voto castitatis, qui versator in periculo incontinentiæ.

Dices. In Curia Romana conceduntur Dispensationes quæ dicuntur *sine causa*; ergo licite est dispensatio siue causa.

Resp. dist. ant. Conceduntur Dispensationes quæ dicuntur *sine causa*, eo quod causa noo exprimatur, *conc. ant.* eo quod nulla sit causa, *nego ant.* Nam in harum dispensationum formula dicitur: *ex certis rationalibus causis animum nostrum moventibus*.

Resp. 2. *iterum dist.* Conceduntur Dispensationes *sine causa* intrinseca, *conc. ant.* sine causa extrinseca, *nego ant.* Porro causæ extrinsecæ dispensandi eunt pax quæ ex matrimonio ioter Principes celebrato exurgit; defensio Ecclesiæ quam libentius assumunt Principes clementi Ecclesiæ benignitate moti; summa pecuniaria ad sumptus Ecclesiæ publicos impendenda etc.

Quæres 6. *Utrum valida sit dispensatio sine causa concessa?*

Resp. Valida est, si concedatur a supremo Legislatore; invalida vero, si concedatur ab inferiori et delegato.

Ratio primi est quia sicut Lex pendet a Legislators in fieri, ita etiam in conservari; ergo sicut potuit Legem noo ferre, potest ipsam abolere, vel respectu omoium Legem abrogando, vel respectu aliquorum particularium, eos ab obligations Legis per dispensationem eximendo.

Ratio 2. partis est, quia superior non præsumitur suam delegasse potestatem peccando; atqui non potest concedere potestatem dispensandi sine causa, quin peccet; ergo.

Hinc Episcopos, a fortiori Parochus, deficiente justa causa, invalide dispensant in Legibus Canonicis jejunii, abstinentiæ etc. (*Ita Navar. Sylvest. Tourn. Paulus a Lugd. et alii*).

Dices 1. Lex injusta non est valida; ergo nec dispensatio injusta.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod Lex sit essentialiter *ordinatio rationis*, seu præceptum justum; at dispensatio nihil aliud est quam relaxatio obligationis Legis, quæ sive justa, sive iujusta sit, est vera relaxatio.

Inst. Dispensatio a voto sine causa legitima est invalida; ergo a pari etc.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod obligatio voti fit Juris divini, unde a votis non dispensat homo nisi ut delegatus a Deo, qui non vult votom remitti absque justa causa; at obligatio Legis humanæ tota pendet a libera voluntate Legislatoris, unde non mirum, si possit illam etiam sine justa causa relaxare.

Dices 2. Si valida est dispensatio sine causa, non erit illicitus ejus usus; falsum cons. ergo

Resp. nego maj. Prob. Qui dispensatione sine causa concessa utitur, nullam Legem infringit; ergo.

Resp. dist. ant. Nullam legem humanam infringit, *conc. ant.* Legem naturalem, *nego ant.* Ratio est quia Lex naturalis vetat, ne pars absque causa legitima a suo toto discrepet, nec aliis præbeator scandalum; enimvero Legislator ipse peccat, si sine justa causa Legem suam non servat; ergo et ipse subditos sine justa causa dispensatus.

Quæres 7. *An cessante dispensationis causa, cesset dispensatio?* antequam respondeam,

Nota: Causam finalem dispensationis cessare posse:

1. Tempore quo Litteræ dispensatoriæ expediuntur.

2. Post earum expeditionem, sed ante executionem seu fulminationem.

3. Post earumdem executionem, sed antequam sortitæ siot suum effectum.

4. Postquam Litteræ dispensatoriæ sortitæ sunt suum effectum. His notatis

Resp. 1. Si cesset causa finalis dispensationis tempore quo Litteræ dispensatoriæ expediuntur, cessat dispensatio; id enim definivit Bonif. VIII. (*Cap.* 9. *de rescriptis*) Ratio est quia Superior dispensaret sine causa et consequenter peccando; atqui Superior non præsumitur sic dispensare; ergo. Unde in Litteris dispensatoriis hæc inferuntur verba: *si ita est*, vel *quatenus si ita est*; vel *si preces veritate nitantur*.

Resp. 2. Si cesset causa finalis post Litterarum dispensatoriarum expeditionem, sed ante earum executionem, seu fulminationem a Commissario factam, cessat dispensatio, quia Commissarius non potest dispensare nisi sub hac conditione apposita, *si preces veritate nitantur*: atqui hæc clausula exigit ut causa finalis persistat tempore quo datur dispensatio a mandatario, ut definitur expresse *c.* 30. *de præbendis in* 6.

Hinc si ad legitimandam prolem ex consanguinea susceptam petatur dispensatio ab impedimento; sed ante dispensationem datam a commissario proles moriatur, mandatum non potest executioni mandari.

Resp. 3. Si causa finalis dispensationis cesset post earum executionem a mandatario, sed antequam dispensatio suum sortita sit effectum, non cessat dispensatio in iis omnibus quæ non habent tractum successivum; ratio est tum quia impedimentum semel absolute sublatum per dispensationem, non reviviscit; tum quia (*Reg.* 75. *juris in* 6.) *factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari* (*Ita censent Sylvest. Covarruv. Sylvius, Ducasse, Eticha amoris, Habert, Suar. Auctor collat. Paris. t.* 2. *l.* 5. *Suar. Tourn. etc. contra Bonac. et plures alios quos citat.*).

Hinc si ad legitimandam prolem ex consanguinea susceptam petatur dispensatio, et post dispensationem a commissario datam, sed ante contractum matrimonium proles moriatur, non cessat dispensatio.

Dixi: *In omnibus quæ non habent tractum successivum*; quia ea quæ habent tractum successivum, ut est jejunium quadragesimale, carnium comestio, in quibus dispensatio quæ datur, est virtualiter multiplex, sive tot sunt virtualiter dispensationes quot sunt dies, haud dubie dispensatio non valeret pro eo tempore quo tolleretur ipsius causa; ratio Haberti est, quia *ex communi omnium sensu intelligitur talem fuisse mentem Superioris*; et est praxis communis timoratorum.

Resp. 4. Si causa dispensationis cesset, postquam sortita est suum effectum, non cessat dispensatio. Ratio est quia effectus licite, valide et absolute consumptus fuit virtute dispensationis præteritæ; ergo non potest cessare ob cessationem causæ.

Hinc non cessat dispensatio in irregularitate respectu illius qui ratione paupertatis parentum dispensationem ad ordines obtinuit, si ordinibus jam susceptis cessat paupertas quæ fuit causa finalis dispensationis.

Quæres 8. *An dispensatio cesset per mortem dispensatoris?*

Resp. Non cessat extra materiam justitiæ, etiamsi res sit adhuc integra, id est cum delegatus needum uti cœpit jurisdictione; ratio est quia dispensatio est gratia: atqui gratia concessa non cessat morte concedentis; nam *ex c.* 36. de præbendis in 6. *concessio* (*quam, cum specialem gratiam continent, decet esse mansuram,*) *non expirat etiam re integra per obitum concedentis.*

Dixi: *extra materiam justitiæ*, quia in materia justitiæ, *mandatum re integra, domini morte finitur.* (*Leg.* 15. *cod. mandati.*) Ratio est quia rescriptum justitiæ non est gratia, sed mandatum de justitia facienda.

Objicies cum Bonacina (*de privil. disp.* 1. *q.* 3. *puncto* 8. §. 1. *prop* 2.) et Habert (*de Lege c.* 12.) gratis *facta*, id est quæ alicui data est propter ipsum, non expirat morte concedentis re adhuc integra; sed gratia *facienda*, id est quæ alicui datur proptee alium, expirat; ergo generalior est nostra responsio.

Resp. nego ant. Distinctio enim inter gratiam *factam* et *faciendam* videtur fictitia, enm nullibi legatur in toto corpore Juris.

Inst. Cap. 36. de præbendis supra cit. dicitur: *si super provisione certæ personæ facienda, data sit potestas eidem, non ob suam, sed ejus cui provideri mandatur, gratiam vel favorem: illa quidem expirat omnino, si concedens re integra moriatur.* Ergo gratia *facienda* expirat morte concedentis.

Resp. nego cons. Non enim expirat quia est gratia *facienda*, sed quia ea gratia est *odiosa* quæ præcipit ut beneficium eum vacabit, non nisi certæ personæ conferri possit; tum quia sic alii sæpe magis idonei excluduntur; tum quia Concilium Later. (*Cap.* 2. *de concessione præbendæ*) vetuit ne beneficia *promittantur antequam vacent;* atqui privilegia quæ sunt odiosa, expirant per mortem concedentis re adhuc integra; ergo etc.

Quæres 9. *An dispensatio subreptitia vel obreptitia sit valida?* Antequam respondeam

Nota: dispensatio *subreptitia* est ea quæ obtinetur per subticentiam veritatis alicujus, quæ per se et intrinsece ad rem pertinet, vel quæ exponi debet juxta regulas et stylum Cancellariæ Romanæ.

Dispensatio *obreptitia* est quæ obtinetur per narrationem falsi, quæ sit causa motiva dispensationis, ita ut ea sublata, vel nullo modo, vel non nisi cum quibusdam conditionibus aut limitationibus concederetur.

Resp. Quoties aliquid, habens prudentem connexionem cum dispensatione, tacetur, aut falso narratur in supplicatione, quo cognito Superior non dispensasset, invalide est dispensatio. Ratio est quia dispensatio non est valida nisi quatenus Superior intendit dispensare; atqui Superior in hoc casu non intendit dispensare, vel saltem censetur solum dispensare sub conditione, *si res ita est;* ergo.

Secus dicendum est quando aliquid tacetur, vel falso narratur, quo cognito Superior nihilominus dispensasset, licet difficilius, quia tunc Superior absolute vult dispensare; modo reticentia veri, vel narratio falsi fuerit facta ex ignorantia et simplicitate. Nam Innocentius III. (*Cap. super litt. de scriptis*) statuit ut in omni malitiosa subreptione vel obreptione rescripta et dispensationes prorsus sint invalidæ.

Quæres 10. *Quinam sit modus recurrendi ad sacram Pœnitentiariam pro dispensatione?*

Resp. Traditur in Opere cui titulus est: *Instructio Parochorum et confessariorum pro casibus quorum absolutio seu dispensatio a sacra Pœnitentiaria Apostolica imploratur, edita Romæ ann.* 1685. Quod Opus sic habet:

Confessores cum Pœnitentes vinculis præfatis irretitos ad se accedere contigerit, casuum qualitates, et præfatorum casuum circumstantias considerent, causasque dispensationum aut commutationum exprimant, et caveant, ne quod occultum est, publicum faciant, præsertim impedimenta occulta matrimoniorum: nam publica, vel ad publicum redacta, non pertinent ad sacram Pœnitentiariam.

Et sic præfati Confessores, seu Pœnitentes poterunt casus præfatos cum dictis circumstantiis et causis exponere, sive Latino, sive quocumque alio idiomate propriæ regionis; nam sacra Pœnitentiaria suos ex quacumque regione Pœnitentiarios subordinatos habet: et exprimant insuper in fine expositionis casus, nomen et cognomen cui sit a sacra Pœnitentiaria rescribendum, etiamsi ipsum nomen et cognomen sit fictitium. Itemque modum per quem responsio secure dirigi possit, significando scilicet, vulgari nomine oppidum, seu civitatem, et regionem, cum data mensis et anni in hunc modum.

Intus incipiant Epistolam seu Supplicationem sic:

Eminentissime et Reverendissime Domine.

N. mulier emisit votum simplex castitatis, manet in periculo incontinentiæ nisi nubat, supplicat sibi votum commutari ad effectum contrahendi matrimonium.

Terminent Epistolam seu Supplicationem sic:

Dignetur Eminentia vestra rescribere ad N. et N. et exprimant nomen et cognomen cui est rescribendum. Ad civitatem N. exprimendo nomen civitatis: per oppidum N. exprimendo vulgare nomen oppidi. Et dirigere breve, seu gratiam simplici Confessario, Magistro seu Confessario in Theologia, sive decretorum doctori, sive Parocho, cui Pœnitens aperuit conscientiam, ne ipse Pœnitens, et præsertim feminæ cogantur circumire pro executione gratiæ sacræ Pœnitentiariæ.

Dirigant Epistolam, seu Supplicationem scribendo extra, seu foris in hunc modum:

Eminentissimo et Reverendissimo Domino, Domino Cardinali, majori Pœnitentiario.

Romam.

Et si retardaverit Responsio, Confessarii rescribant, ne forte sit perdita, et numquam desperent Pœnitentes.

ARTICULUS III.

De derogatione, abrogatione, et irritatione Legis.

Nota. Hæc tria inter se differunt: nam, *Irritatio* Legis, est Legis nondum perfecte obligantis abolitio, facta ab eo cujus est illam habere ratam; sic Papa quando non approbat Concilia, irritat.

Abrogatio, est Legis totius perfecte obligantis abolitio, quæ fieri potest 1. per Superioris revocationem; 2. per contrariæ consuetudinis præscriptionem, 3. per Legem posteriorem universalem priori Legi, item universali repugnantem, ut dictum est supra de Consuetudine quæsito ultimo.

Derogatio, est Legis adhuc vigentis secundum aliquam sui partem imminutio, v. g. cum in die festo aufertur cessatio operum servilium, manente obligatione Missæ audiendæ.

Quæres 1. *An Lex possit valide et licite per Legislatoris revocationem abrogare?*

Resp. Legislator supremus potest valide etiam absque justa causa abrogare suam aut prædecessoris Legem; non potest tamen licite, nisi adsit justa causa bonum commune respiciens.

Ratio primæ partis est, quia per quascomqoe causas res nascitur, per easdem dissolvitur; atqui Lex voluntate Legislatoris nascitur; ergo, etc.

Ratio secundæ partis est, quia potestas non est data Superiori in destructionem, sed in ædificationem; atqui abrogatio Legis absque justa causa est in maximam destructionem; nam Rempublicam Legibus antiquis assuetam perturbat, Leges et Legislatores despectui exponit; ergo.

Non peccant tamen subditi Legem sic abrogatam non servando, quia ejus obligatio sublata est respectu omnium, cum valide sit abrogata.

Dixi *Legislator supremus*, qualis est qui Legem tulit, vel ejus successor, vel ejus Superior, quia, ut definivit Clemens V. (2. *de electione*) *Lex superioris per inferiorem tolli non potest*, nec valide, nec licite; nam abrogatio est actus jurisdictionis; atqui inferior non habet jurisdictionem iu Legem Superioris, ut per se patet; ergo. Sed.

Quæres 2. *An Legislator possit Legem propriam abrogare, si a Superiore confirmata fuerit?*

Resp. non potest, si Lex sit confirmata in favorem communitatis, quia Superior sic eam confirmando, fecit ipsam quasi suam, inferior autem non habet jurisdictionem in Legem Superioris; ergo, etc. Potest vero, si Lex sit confirmata in favorem inferioris Legislatoris, nempe ut ejus Legi quidam splendor et honos accederet, quia Superior sic eam confirmando, non eam fecit suam; ergo Legislatoris inferioris auctoritate obligat.

APPENDIX.

De præcipuis ac communioribus Ecclesiæ præceptis.

Nota 1. Præcepta Ecclesiæ communiora quæ ligant omnes cujuscumque conditionis fideles, sex vulgo numerantur in catechismo rudiori exponi solita his verbis,

1. *Sacrum Missæ Officium diebus Dominicis, Festisque præceptis reverenter audito.*
2. *Peccata tua singulis saltem annis confitere.*
3. *Sacram Eucharistiam ad minimum semel in anno, id est, circa Festum Paschæ, sumito.*
4. *Statutos ab Ecclesia festivos dies celebrato.*
5. *Quatuor Temporum, Vigiliarum, et Quadragesimæ indicta jejunia observato.*
6. *Feria sexta et Sabbato ab esu carnium abstineto.*

Nota 2. De præceptis annuæ Confessionis, et Communionis Paschalis opportuoius agemus in dissertationibus de Eucharistia et Pœnitentia, unde restat hic breviter agendum 1. De auditione Missæ: 2. De sanctificatione diei Festi; 3. De Jejunio et abstinentia. Itaque sit

ARTICULUS I.

De primo Ecclesiæ præcepto seu, de auditione Missæ.

Quær. 1. *An extet præceptum Ecclesiasticum audiendæ Missæ?*

Resp. Extat præceptum Ecclesiasticum obligans sub mortali, audiendæ Missæ diebus Dominicis et Festivis, ut constat ex Concilio Agathensi, can. 47. (*Refertur cap. Missas dist.* 1. *de consecr.*) *Missas die Dominico a sæcularibus audiri speciali ordine præcipimus, ita ut ante benedictionem Sacerdotis populus egredi non præsumat; qui si fecerint ab Episcopo publice confundantur*: Gravis autem pœna supponit gravem culpam, a qua excusare potest levitas materiæ.

Resp. Qui Missam, vel ejus partem notabilem diebus festis non audit, mortaliter peccat ex genere suo; ratio est quia omissio Sacri vel ejus notabilis partis, est res gravis ex genero suo: atqui transgressio præcepti in re gravi, est grave peccatum; ergo, etc.

Dixi: *Ex genere suo*, quia inadvertentia aut inculpabilis ignorantia a peccato excusat, sicut a mortali excusat parvitas materiæ, quæ communiter esse censetur ab initio Missæ usque ad Evangelium exclusive, et a Communione exclusive usque ad finem.

Quæres 2. *An præcepto Ecclesiastico audiendi Missam satisfaciat qui partem mediam ab uno Sacerdote, et alteram ab alio audiat?*

Resp. nego. Quia Ecclesia præcipit auditionem Sacri per modum totius successivi, quod in prædicto audiendæ Missæ modo non contingit. Unde Innoc. XI. (*An.* 1679. *prop.* 53) et post ipsum Clerus Gallie. (*An.* 1700.) damnarunt hanc prop. *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus audit.* Quæ propositio, ait censura Cleri Gallic. *absurda est, scandalosa, illusoria, communique Christianorum sensui repugnat.*

Quæres 3. *Quænam dispositiones requirantur ad Miss. debite audiendam?*

Resp. 1. Ex parte corporis requiritur modesta conformatio in vultu et habitu, ait Conc. Trid. (*Sess.* 22. *de observandis et evitandis in celebr. Miss. cap. unic.*)

Resp. 2. Ex parte animæ tres requiruntur:

1. Est *moralis et humana præsentia*, ita ut saltem aliquo sensu percipi possit quod Missa celebretur, sivo immediate, sive mediate tantum, prout faciunt qui in magnis Ecclesiis, et magno populorum concursu post columnam aut extra Ecclesiam positi, ex aliorum assistentium gestibus percipiunt quid a Celebrante peragatur.

Dicitur *moralis præsentia*, non enim semper requiritur præsentia *physica*; hinc juxta omnes præcepto satisfaciunt qui Missæ inservientes ab Ecclesia recedunt, ad Missam celebrandam necessaria allaturi, modo non longius recedant, quia cum hæc ad Sacrificium ordinentur, censentur moraliter præsentes.

2. *Est intentio* saltem interpretativa implendi præcepti, hoc est quæ contineatur in voluntate Missam audiendi, quæ non excludat intentionem implendi præceptum Ecclesiæ, ut supra probatum est. (*De Legib. c.* 4. *q.* 1. *a.* 2. §. 2.)

3. *Est pia ad Deum, divinaque Mysteria attentio et affectio*; nam præcipitur auditio Missæ religiosa qua Deus colatur; at Deus non colitur vere sine attentione ad divina, et pia aliqua affectione, *in spiritu* enim et *veritate* Deum *oportet adorare*. (*Jo.* 4. *v.* 24.) Ergo etc.

Hinc qui per notabilem Missæ partem confabulatur, vel dormit, profana legit, vel voluntarie distrahitur, peccat mortaliter; unde Clerus Gallic. ann. 1700. damnavit hanc prop. *Ecclesiæ præcepto* (audiendi Missam) *satisfit per reverentiam exteriorem, animo licet voluntarie in aliena, imo in prava cogitatione defixo.*

Quæres 4. *Unde pia illa affectio debeat profluere?*

Resp. Sufficit ut profluat ex motivo cujuslibet virtutis Christianæ, nec requiritur ut oriatur ex charitate perfecta sive habituali sive actuali; alias soli justi ad audiendam Missam admittendi essent, et exclu-

dendi peccatores, quod est falsum, tum quia Ecclesia omnibus et singulis indiscriminatim fidelibus districte præcipit, ut statutis diebus Missæ intersint: tum quia damnata est hæc prop. Quesnelli (*Const. Unig. prop.* 89.) *Quartus decimus gradus conversionis peccatoris est, quod cum jam sit reconciliatus, habet jus assistendi Sacrificio Missæ.*

Quæres 5. *Quænam sint causæ excusantes ab auditione Sacri?*

Resp. Generatim revocantur ad impotentiam physicam et moralem, quia nemo Legem humanam physice vel moraliter impossibilem observare tenetur.

Hinc 1. Propter impotentiam physicam excusantur ægroti, incarcerati et similes.

Hinc 2. Propter impotentiam moralem excusantur omnes qui non possunt audire Missam sine gravi incommodo sui vel proximi, sive corporis sive animæ, sive honoris, sive etiam boni temporalis, quæ omnia sufficienter constant ex communi consuetudine: Sed

Quæres 6. *Utrum qui Missam audire nequit, teneatur per aliud opus bonum, vel per preces illam supplere, et aliquem cultum positivum Deo exhibere?*

Resp. Cum Scoto (*in* 3. *dist.* 9. *q. unica* §. *de secundo*) contra Navarrum (*in Manuali cap.* 21. *n.* 7.) certum esse ad id teneri diebus saltem Dominicis; ratio est quia Juris naturalis et divini est præceptum, aliquem diem hebdomadæ cultui divino consecrare; ergo si quis non possit illum consecrare per auditionem Missæ, ut determinavit Ecclesia, debet per alind opus bonum id præstare; impedimentum enim audiendi sacri jus illud naturale non potest immutare.

Dixi, *Saltem diebus Dominicis*: quia multi docent diebus festis non esse talem obligationem, quia inquiunt, cum festorum institutio sit ex Jure mere humano, ea obligatione per impedimentum legitimum cessante, nulla remanet alia obligatio: ita P. Gervasius.

Verum magis arridet opinio Pauli a Lugd. docentis etiam diebus festis esse obligationem supplendi auditionem Missæ per aliquod opus bonum, tum propter ejus rationem, quia inquit, *cum districte ab Ecclesia præcipiatur, ut statutus ab ipsa dies festus aliquo modo, quantum moraliter fieri potest, sanctificetur, non secus ac jure naturali divino jubemur aliquem hebdomadæ diem cultui divino dedicare: ergo si dies festus per indictam Missæ auditionem nequeat sanctificari, per aliam piam actionem fieri debet, si absque gravi incommodo fieri possit.* Tum quia hæc est praxis fidelium timoratorum, et confessariorum qui hanc praxim tamquam obligatoriam inculcant pœnitentibus. Tum quia Alex. III. (*c. licet de feriis*) cum indulget *ut diebus Dominicis et aliis festis, alecia possint ingruente necessitate piscari*, hoc pium opus jungit, *quod post factam capturam, Ecclesiis circumpositis, et Christi pauperibus, congruam faciant portionem.*

Quæres 7. *Utrum fideles diebus Dominicis et majoribus festis teneantur audire Missam Parochialem?*

Resp. De jure communi tenentur, ubi id commode fieri potest: id enim statuitur a jure, tum veteri, tum novo. Nam

1. Concilium Eliber. anno 303. can. 21. ait: *Si quis in civitate positus tres Dominicas ad Ecclesiam non accesserit, pauco tempore abstineat, ut correptus esse videatur.*

2. Concilium Sardicense anno 347. canon. 14. *Memini*, inquit Osius, *in superiori Concilio fratres nostros constituisse, ut si quis Laicus in ea in qua commoratur, civitate tres Dominicos dies, idest, per tres septimanas non celebrasset conventum, communione privaretur. Si ergo hæc circa Laicos constituta sunt, multo magis Episcopo nec licet, nec decet, ut amplius a suprascripto tempore absens sit ab Ecclesia sua.*

3. Sixtus IV. cap. *Vices illius*, tit. *de tregua, et pace*, Extravag. Com. lib. 1. ait: *Fratres mendicantes non prædicent, populos Christianos non teneri Missam in parochiis diebus festis, et Dominicis audire; cum jure cautum sit, illis diebus parochianos teneri audire Missam in eorum parochiali Ecclesia, nisi, forsan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent.* Ubi summus Pontifex non novum jus condit, sed antiquum confirmat his verbis: *Cum jure cautum sit*, etc.

4. Concil. Trid. sess. 24. cap. 4. *de Reform.* ait: *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi id fieri commode potest, ad audiendum Verbum Dei.*

Dices: Conc. Trid. ibi non loquitur de obligatione Missæ audiendæ, sed de obligatione audiendi Verbi Dei; ergo ex illo cap. non potest colligi obligatio audiendæ Missæ parochialis.

Resp. dist. conseq. Non potest colligi obligatio audiendæ Missæ explicite, *conc.* implicite, *nego*. Itaque Concilium non potest declarare, populum teneri Parochiæ suæ interesse ad audiendum Verbum Dei, quin virtualiter, et implicite declaret, eundem populum teneri sistere se præsentem Missæ parochiali, inter cujus solemnia vult, Verbum divinum explanari. Nam c. 7. *ejusd. sess.* præcipit, *ut inter Missarum solemnia, aut divinorum celebrationem Sacra eloquia et salutis monita, vernacula lingua, singulis diebus festis, vel solemnibus explanent.* Idem jam statuerat sess. 22. *de Sacrificio Missæ* c. 8. his verbis. *Mandat S. Synodus pastoribus, et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se, vel per alios, ex eis, quæ in Missa leguntur aliquid exponant.* Ergo juxta mentem Concilii fideles teneri Parochiæ suæ interesse ad audiendum Verbum Dei, idem est, ac teneri Missæ parochiali interesse, cum præcipiat, ut *inter Missarum solemnia* Verbum Dei annuntietur.

Confirmatur ex D. Carolo in Concil. Mediolanensi VI. tit. de Missa parochiali: *nuper*, inquit, *S. Trid. Synodus, ab Episcopis fideles non solum hæc moneri voluit, ut frequenter ad proprias Parochiales Ecclesias, saltem diebus Dominicis, festisque majoribus accedant, sed etiam, diligenter ostendit unumquemque teneri ubi id commode fieri potest, Parochiæ suæ interesse ad audiendum Verbum Dei, ac proinde id præterea statuit, a Parochis, animarumque curatoribus, inter Missarum solemnia, aliquid ex iis, quæ in Missa leguntur, exponi, et SS. illius Sacrificii Mysterium aliquod explanari, tum in unaquaque Ecclesia Parochiali pueros Fidei rudimentis instrui.* Ergo juxta S. Carolum Missa Parochialis est aliquod totum constans duobus partibus, sacrificio nimirum, et instructionibus: ex quo sequitur, verbum, teneri, non solum cadere supra auditionem Verbi Dei, sed etiam supra auditionem Sacrificii Missæ.

5. Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus annorum 1625. 1635. 1645. declaravit, fideles una saltem ex tribus Dominicis Missæ Parochiali adesse teneri, et a Prælatis Ecclesiasticis, ut id officium impleant, cogi posse. Quam Doctrinam confirmans in Comitiis anni 1655. ait: *Fideles festis diebus, ac Dominicis, aut saltem ex tribus Dominicis altera, jure tenentur sistere se præsentes Parochiali Missæ... Nusquam Tridentina Synodus populum fidelem exemit a frequentando Parochiæ debito, sive ut adsit Parochiali Missæ, sive ut in ea Verbum Dei audiat: sed potius Episcopos adhortata est, ut creditos sibi populos debitum illud doceant, ac moneant.*

6. Pleraque Concilia Provincialia Gallicana, et a-

mnes fere libri rituales eandem obligationem urgent, decernuntque pœnam excommunicationis in Parochianos, qui tribus diebus Dominicis continuis, absque legitima, et honesta causa, a Missa Parochiali abfuerint, quæ pœna, utpote gravissima supponit gravem culpam.

7. Alex. VII. hanc propositionem: *Nullus in foro conscientiæ Parochiæ suæ interesse tenetur, nec ad annuam Confessionem, nec ad Missas Parochiales, nec ad audiendum Verbum Dei, divinam Legem, Fidei rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in catechesibus annuntiantur, et docentur:* damnavit sub hac censura: *Propositio* quoad primam, et secundam partem simpliciter accepta, est erronea, et temeraria: *scandalosa jam a Claro Gallicano graviter condemnata, sacris Canonibus, Concilio Tridentino, et Apostolicæ traditioni contraria,* etc. Ex his omnibus

Resolves: Eum, qui degens in Provincia, aut Regione, in qua Canones, qui Parochialem Missam præcipiunt, vigent, nec abrogati sunt per consuetudinem iis suffultam conditionibus, quæ secundum jus Canonicum rescindendæ humanæ Legi sufficiant, raro adest Missæ Parochiali, peccare mortaliter, nisi ipsi legitima, et honesta causa suppetat. Canones autem illi vigent in Galliis, *ubi nec est, nec esse potest consuetudo contraria,* ait Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus habitis anno 1655.

ARTICULUS II.

De quarto præcepto, seu de sanctificatione Festorum.

Nota 1. Præceptum de sanctificatione diei Dominicæ et Festorum per se omnes obligat sub peccato mortali, ut constat tum ex damnatione hujus prop. ab Innoc. XI. *Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.*

Nota 2. Per sanctificationem diei intelligitur *religiosa cujusdam diei determinatæ ad colendum Deum observatio.*

Nota 3. Deus coli potest quorumdam operum exercitio, et quorumdam omissione, unde præceptum est, partim affirmativum, partim negativum; ideo

§. I. *De operibus diebus Festis exercendis.*

Quær. 1. *Quænam sunt opera diebus Festis exercenda?*

Resp. 1. *specialim,* omnes fideles usu rationis ornati tenentur sub mortali audire Missam, ut articulo præcedenti probavimus.

Resp. 2. *generatim,* Opera religionis et charitatis exercenda sunt, juxta illud Nicolai I. ad Consulta Bulgarorum: *idcirco in diebus festis ab opere mundano cessandum est, ut liberius ad Ecclesiam ire, Psalmis et Hymnis insistere, orationi vacare, oblationes offerre, memoriis Sanctorum communicare, assurgere ad imitationem eorum, eloquiis divinis intendere, eleemosynas indigentibus ministrare valeat Christianus.*

Hinc Concilium Aquense (*celebrat. ann.* 1585. *tit. de Festorum cultu*) ait: *doceantur populi... præsertim ut præter Missam, quæ sine gravissimi peccati pœna prætermitti non potest: præter vesperas item, quibus fidelem quemque, nisi impeditum, interesse maxime convenit, in doctrinæ christianæ rudimentis omnes tam viri quam fœminæ versentur..*

Resolves: Præceptum de sanctificatione festorum male impleri ab iis qui sola Missa quam breviorem invenire queant, contenti, reliquam diem in otio, nugis, ludis, colloquiis inutilibus, aut cursibus transigunt, cum hæc ab Ecclesiæ et religionis spiritu maxime abhorreant, quæ non solum culpat omissionem sacri, sed et ea culpat, et prohibet, quæ diebus Festis a Dei cultu, et veneratione distrahunt, opera servilia, mercatus, saltationes, de quibus posterioribus D. Aug. in Ps. 91. *Diebus festivis melius est orare, quam saltare.* Nec pro ratione prohibitionis allegat, quod Missæ auditionem impediant, sed quod a divino cultu mentem retrahunt. Enimvero si solum prohiberentur, quatenus impediunt Missæ auditionem, nec prohiberentur tota die, nec post auditionem Missæ, sed vel ante illam, vel tempore illius duntaxat. Nec Concilium Turonense sub Carolo Magno c. 40. statueret: *Oportet omnes Christianos in his diebus a servili opere cessare, et in laude Dei ad Vesperam usque perseverare.*

Quæres 2. *Quale peccatum committat, qui Vesperis non interest cum potest?*

Resp. Committit peccatum veniale, ut asserit Div. Antonin. (*par.* 2. *tit.* 9. *c.* 7. §. 4.) nisi suppleat per alia pietatis opera. Ratio est quia hæc assistentia licet sæpius ab Ecclesia commendata tamquam medium cultui divino magis proportionatum, nullibi tamen videtur districte præcepta; utrumque patet ex communi sensu fidelium timoratorum qui levem quidem in hoc, non vero gravem obligationem apprehendere consueverunt.

Quare Rituale Tullense monet fideles, non posse sine legitima excusatione abesse a Vesperis.

§. II. *De operibus vetitis die festiva.*

Nota 1. Licet dies Dominica sit loco Sabbati substituta in honorem resurrectionis Christi Domini, tamen non id omne Christianis prohibetur die Dominica, quod Judæis Sabbato vetitum erat; licet enim Christianis cibos parare et coquere, colligere fructus mensæ apponendos, animalia minora, v. gr. pullos, columbas, etc. occidere, et plura alia quæ Judæis erant prohibita.

Nota 2. Duplicis generis opera distingui debet, nempe servilia et liberalia.

Opera servilia sunt ea quæ a servis et infima plebe, seu mercenariis exercentur, qualia sunt omnia opera artium mechanicarum, et ruralia: v. gr. *arare, fodere, seminare, suere, nere, conflare, imprimere, et Typographorum caracteres ordinare, sculpere et pingere, barbas, et crines tondere, vecturas laboriosas exercere, fructus, ligna, etc. colligere, piscari, venarique,* et alia id genus, quæ quia in actione corporis præcipue consistunt, *corporalia* nuncupantur; eaque vel sunt vere servilia etiamsi fiant tantum causa recreationis, non vero intuitu mercedis, aut ad sustentationem vitæ, quia intentio operantis non mutat intentionem operis. Vel servilibus æquiparantur a Jure a quo prohibentur, prout Concilium Meldense prohibuit (*celebratum ann.* 843.) venationem et piscationem.

Opera liberalia sunt ea quæ ad animum excolendum spectant, ideoque sunt digna homine libero; qualia sunt *canere, docere, concionari, legere, studere, scribere, dare consilia, et responsa, lineare domus, munimenti, picturæ, vel operis textorii adumbrationem ducere.* Ita collat. Andegav. tom. 2. in Decalog. pag. 181. His positis

Dico, Diebus Dominicis Festisque exercere opera servilia, et alia a jure prohibita est peccatum mortale ex genere suo.

Prob. 1. *pars:* Ex D. Aug. (*Ep.* 46. *alias* 86.) dicente: *vacatio a servilibus operibus imperatur,*

unde illud est, quod lapidare Deus hominem jussit, qui ligna collegerat, accedit communis Ecclesiæ usus et Doctorum consensus.

Prob. 2. pars: Quis modus quo sanctificandi sunt dies festi, ex ordinatione Ecclesiæ est repetendus: ergo sub gravi peccato tenemur abstinere ab eis quæ exercere prohibet iis diebus, quia materia est gravis cum pertineat ad cultum Dei, a quo plurimum avocant actus ab Ecclesia prohibiti.

Dixi, *est peccatum mortale ex genere suo:* quia levitas materiæ excusat a mortali in operibus servilibus; imo excusat a toto peccato in aliis operibus quæ non sunt ita servilia quin conveniant servis perinde ac nobilibus, ut sunt piscatio, venatio.

Resolves: Non videtur illicitum piscari arundine, leporem insequi cum uno aut altero cane, aucupari retibus exiguis: modo prædictis laboribus ita inserviant, ut nihil eorum prætermittant, quæ ad piam festorum celebrationem necessaria sunt: ex quo sic concludit eruditus continuator Tournely: (*Tom. 5. moral. pag. 532.*) *unde vir nobilis qui audita Missa, majori diei parte venationi indulget, videtur reus dubii saltem peccati mortalis; imo hic lethale peccatum arguerem, si vir ille a venatione reversus nihil amplius in gratiam Dei faceret; et ita sentit Henno p. 234. a fortiori igitur sacrorum dierum violatores censeri debent, qui magnam eorum partem in popinis transigunt, aut vinum transigentibus præbent contra Ecclesiæ, et Principis Leges.*

Quæres 1. *Quænam opera non servilia prohibentur a Jure?*

Resp. Cap. 1. et finali de feriis, prohibentur opera quæ *forensia* nuncupantur, et sunt:

1. *Placitum*, id est omnis actus judicialis qui fit cum strepitu; nempe opera Judicum, Notariorum, reorum, actorum, testium, Procuratorum, et Advocatorum ad hoc concurrentium; imo ex dicto *cap. finali*, quidquid fit tunc temporis judicialiter, ipso facto est irritum; *nec processus habitus teneat, nec sententia quam contingit diebus hujusmodi promulgari*.

2. *Juramentum* etiam extrajudiciale (*puta in instrumento contractus*, ait Glossa) (*in cap. finali de feriis*) *nec Sacramenta* (*nisi pro pace*, vel alia necessitate) præstentur (*Cap. 1. de feriis*).

3. *Mercatus*, id est nundinæ sive annuæ et solemnes, sive hebdomadariæ in quibus concurrunt rustici, grana, olera, butyrum et similia venditurí; et actus mercandi, ut sunt *emptio, venditio, locatio, conductio, etc.* quæ fiunt maxime cum instrumento publico.

4. Convivia publica, choreæ, ludi scenici, et theatrales, etc. Id constat ex Concilio Turon. ann. 1583. *diebus Dominicis præsertim, et aliis festis, comessationes, convivia publica, tripudia, saltationes, strepitus et choreas agi, venatu et aucupatu tempus terere ... sub anathematis pœna prohibet hæc sancta Synodus.* Ratio prohibitionis est, quia illa omnia retrahunt a cultu divino, cui dies festi specialiter sunt destinati.

Resolves, Graviter peccare 1. Dominos qui mercatus aut nundinas, choreas, etc. festis diebus haberi permittunt; tum et ecclesiasticam et regiam Legem violent, ut fuse probat *Pontas* (*V. Dimanches cas. 5.*).

2. Patres familias qui non obstant ne filii sui serviliter laborent (*Pontas ibid. cas: 13.*)

3. Dominos qui domesticis suis equos, vel boves pascendos committunt, quo tempore sacrum peragitur, ita ut Missam quandoque non audiant (*Idem ibidem cas. 14.*)

Quæres 2. *Quænam sit materia gravis ad mortale sufficiens in opere diebus festis prohibito?*

Resp. 1. In placito et mercatu materiæ gravitas non solum ex quantitate temporis, sed etiam ex qualitate operis desumitur, ut fert communis sententia (*Ita P. Ant. Paul. a Lugd. et alii*).

Hinc, inquit P. Antoine, brevis agitatio litis in re magni momenti, et prolatio sententiæ est gravis culpa.

Resp. 2. In assignanda temporis quantitate ut materia sit gravis in operibus servilibus tot tamque variæ sunt opiniones, ut quid vix certi responderi possit.

Pater *Henno* assignat duas horas si opus sit multum servile, tres vero in aliis operibus. *Marchantius* assignat tres horas, *Filiutius, noster Carolus a Cremona, P. Antoine*, assignant duas, *Azorius, Reginaldus, Bonacina, Grandin, Paulus a Lug., Natal. Alexander, Tournely*, assignant unicam horam, maxime si labor sit valde servilis graviterque corpus defatiget. *Suarez* (*tom. 1. de religione c. 31. n. 2.*) cui libenter subscribo, docet hoc esse dijudicandum judicio prudentis viri, cum ex duobus hominibus eidem labori per tempus unius horæ vacantibus, unus magis quam alter divertatur a cultu divino, et aliis pietatis operibus.

Porro gravitas materiæ ex unione et integritate morali desumi potest; sic herus tres habens servos, qui semi-horæ laborem singulis assignaret, graviter peccaret, quia hæ tres semi-horæ integrant materiam gravem respectu heri mandantis, cui merito talis transgressio imputatur.

Quæres 3. *Quænam causæ excusant ab obligatione omittendi opera diebus festis prohibita?*

Resp. Quinque vulgo numerantur.

1. *Est consuetudo legitime introducta*, id est videntibus et tacite annuentibus Prælatis. Sic permittuntur emptiones rerum parvi momenti, præsertim earum quæ in familia usu quotidiano consumuntur; et earumdem rerum venditiones clausa officina.

2. *Est pietas erga Deum*, per quam licent opera ad Dei cultum proxime pertinentia; ut pulsare campanas, altaria instruere, templa ornare, etc.

Dixi, *proxime*, neque enim licent ea quæ ad Dei cultum remote spectant; ut conficere ornamenta etiam gratis, construere templum, etc.

3. *Est charitas erga proximum;* sic licet medicamenta parare infirmis tunc egentibus; item licet exercere actus judiciales in favorem pauperum et orphanorum, etc.

4. *Est utilitas publica;* sic operari licet ad communem lætitiam vel splendorem, ut in ortu, vel adventu Principis theatra perficere, ignes artificiosos extruere, aulam ordinare, etc.

5. *Est necessitas* propria vel aliena, spiritualis vel corporalis, quæ præveniri non potuit, dum scilicet sine gravi damno opus aliquid omitti aut differri nequit. *Sabbatum* enim *propter hominem factum est, non homo propter Sabbatum*, ait Christus. (*Marci 2. 2. vers. 27.*) Sic excusantur:

1. *Pauperes* qui etiam et sine scandalo laborant audito divino Officio, quando aliter se, et suos alere non possunt.

2. *Servi* et ancillæ qui una aut altera vice, justo metu ad hoc a dominis incusso, laborare coguntur; quod si tamen sæpius contingat, dominos deserere debent. Licitum est etiam iisdem suas vestes reficere, cum id aliis diebus non permittitur ab heris.

3. *Instauratores* pontium, fontium, viarum publicarum et similium quæ moram non patiuntur, nec differri possunt absque damno boni communis.

4. *Piscatores halecum* aut thunnorum, qui certis tantum temporibus capi possunt (*Cap. licet de feriis*).

5. *Mauliteras et naucleri*, pendentes a ventis.

6. *Lamones et pistores*, qui carnes aut panes alio tempore præparare aut coquere non possunt, in concursu magno et populorum et festorum.

7. *Sartores*, qui vestes quas aliis diebus perficere non potuerunt, perficiunt diebus festis, quando urget earum usus ob solemnitatem nuptiarum aut exequiarum; qui tamen peccant, si in eam necessitatem sua culpa se conjecerint, quod non raro accidit.

8. *Barbitonsores*, qui aliunde suæ familiæ subvenire non possunt, si tondeant rusticos aut opifices qui perpetuo depressi labore, ipsos profestis adire nequeunt.

9. *Urbium mercatores*, qui rusticis vestimenta, calceos, etc. citra scandalum vendunt, cum ii alia die ad urbem accedere non valeant (*Ita Juenin, Pontas, etc.*).

10. *Vitriarii, coctores* laterum, *vectores* onerum, etc. persistentes in opere inchoato, quod absque notabili damno interrumpere non possunt.

11. *Rustici*, qui ob aeris intemperiem, hostiles incursus, etc. messem, vindemiam et fœna colligunt, necesse tamen est ut antea obtineant Pastoris consensum, nisi periculum sit in mora; tunc enim laborare possent ex præsumpto ejus consensu, qui non debet nisi cum magna cautione præsumi, ut monet *Catechismus Montispessulanus*.

Quæres 4. *An per quodvis peccatum mortale, graviter violetur præceptum de sanctificatione festorum, ita ut circumstantia festi non solum augeat peccatum, quod omnes Theologi fatentur, sed insuper addat novam speciem malitiæ mortalis contra religionem, in Confessione exprimendam.*

Resp. Circa hanc quæst. duplex est sententia.

1. Quæ est recentiorum, negat 1. Quia nullum est speciale præceptum non peccandi diebus festis. 2. Quia hoc repugnat praxi fidelium qui hanc circumstantiam confiteri non solent, et Confessariorum qui de ea pœnitentes interrogare nequidem cogitant.

2. Est eorum qui cum venerabili antiquitate affirmant et probant 1. ex D. Aug. (*tr. in 3. in Jo. Idem habet serm. 22.*) dicente: *Spiritualiter observat Sabbatum Christianus abstinens se ab opere servili. Quid est ab opere servili? A peccato: et unde probamus? Dominum interroga: omnis qui facit peccatum, servus est peccati*. Ergo est speciale præceptum non peccandi diebus festis; ergo ruit prima probatio prioris sententiæ.

2. Ex D. Th. (2. 2. *q.* 122. *a.* 4. *ad* 3.) qui distinguit triplicem servitutem, *una quidem qua homo servit peccato; alia qua homo servit homini per opera corporalia. Tertia autem est servitus Dei*; postea addit: *Opera quæ dicuntur servilia primo vel secundo modo, contrariantur observantiæ Sabbati, in quantum impediunt applicationem ad divina; et quia magis homo impeditur a rebus divinis per opus peccati, quam per opus* (per se) *licitum, quamvis sit corporale: ideo magis contra hoc præceptum agit qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus licitum facit*.

3. Ex D. Bonaventura qui (*Opusculo cui titulus, Confessionale, cap.* 2. *partic.* 22.) ait: *Interrogandus est pœnitens de tempore quo peccatum perpetravit: utrum videlicet in tempore festivo, vel non festivo;* quia nempe circumstantia temporis trahit peccatum ad aliam speciem, nempe ad sacrilegium juxta illud Divi Antonini (3. *part. tit.* 9. *cap.* 7. § 2.) *peccatum mortale commissum die festo est multo gravius quam alia die. Nam ultra propriam deformitatem habet specialem deformitatem ex illa circumstantia temporis sacri, qua festum violatur; unde talis, ut dicit Nicolaus de Lyra, non solum agit contra unum præceptum: scilicet,* non mœchaberis; *aut illud,* non furtum facies; *sed etiam contra illud de sanctificatione Sabbati*.

Rationem dat Abulensis in cap. 20. Exod. Qu. 11. in fine, et 12. *Magis servile est opus peccati*, inquit, *quam opus humani negotii: magis celebritatem festi infringimus in peccando et occidendo, quam alios labores agriculturæ nostris manibus exercendo. Ideo licet ab utroque abstinendum sit, magis tamen ab iniquis operibus, quam a corporalibus. Ex hoc sequitur, quod qui die Dominico adulteratur, aut occidit, aut inebriatur, magis peccat; quam qui aliis diebus idem ageret: quia sic transgressor est duplicis præcepti, scilicet, non occides ... et quia non observat diem Dominicum*.

Ex his omnibus manifestum est, nostram sententiam longe graviori auctoritate fulciri, quam oppositam, quæ nullam venerabilis antiquitatis proferre pro se potest auctoritatem, nec ullam aliam rationem, præter illas duas, quas supra retulimus, quarum prima funditus evertitur per auctoritates Patrum, quos citavimus. Secunda ergo restat solvenda.

Dicunt itaque, quod pœnitentes, etiam timorati, non solent hanc circumstantiam confiteri, nec Confessarii de ea interrogare; ergo etc.

Resp. 1. Manifestum esse ex nostris probationibus, quod tempore majorum nostrorum illa circumstantia non fuerit omissa, ut expresse docet Div. Bonaventura, et D. Th. qui 1. 2. q. 7. a. 1. ad 1. dicit: *primo accusabilis redditur aliquis ex hoc, quod homicidium fecit; secundario vero ex hoc, quod dolo fecit, vel propter lucrum, vel in tempore, vel in loco sacro. Nihil certe dilucidius*.

Resp. 2. *Nego conseq.* Si enim pœnitentes hodie sese non accusent de circumstantia Festi, id omittunt defectu instructionis. Quare enim sese accusant de peccatis mortalibus in loco sacro commissis? quia a pastoribus, et concionatoribus docentur, illa peccata specialem malitiam contrahere ex circumstantia loci sacri; ergo si docerentur, peccata mortalia tempore sacro perpetrata specialem malitiam ex illa temporis circumstantia contrahere, de illa certe sese accusarent.

Quoad Confessarios, qui de circumstantia temporis pœnitentes suos non interrogant, hæc omissio ex hoc provenit, quod sectentur novam opinionem, cujus Auctores non satis considerarunt, quid hac de re sancti Patres, quid scholæ principes, quid veteres, gravioresque Doctores sentirent, et quam gravi ratione ad sic sentiendum moverentur, scilicet quia diebus Dominicis, et Festis omne opus servile prohibetur: *Omne opus servile non facietis in eo*, scilicet Sabbato: atqui nullum opus magis servile, quam opus peccati, ut docent omnes Patres; ergo etc.

Porro ut mentem meam circa hanc doctrinam aperiam, humiliter fateor me diu primam opinionem in praxi tenuisse, quam tamen auctoritate Patrum et melioris notæ Theologorum motus feliciter mutavi, summoque solatio expertus sum novam meam praxim multos a peccatis quibus vix aliis quam festis diebus servire possunt, revocasse; hortandum inde duxi recentiores Confessarios ut hanc Patrum doctrinam vivide amplectantur, interrogentque pœnitentes de tempore quo in peccata mortalia lapsi sunt, maxime si talis sint naturæ ut sanctificationi festorum impedimentum afferant, ut ebrietas, seditio, etc.

ARTICULUS III.

De quinto et sexto Ecclesiæ præcepto: nimirum de jejunio et abstinentia.

Nota. Triplex distinguitur jejunium, spirituale scilicet, naturale et ecclesiasticum.

Jejunium *spirituale* est abstinentia a peccatis, quod vocatur a D. Aug. (*tract.* 17. *in Jo.*) *jejunium magnum et generale*.

Jejunium *naturale* est omnimoda abstinentia cibi et potus a media nocte præcedente; hoc jejunium requiritur ad Eucharistiæ sumptionem.

Jejunium *Ecclesiasticum*, de quo hic, est *abstinentia a quibusdam cibis, cum unica in die refectione, hora competenti sumenda*. Hinc ad essentiam jejunii tria requiruntur.

1. Requiritur *abstinentia a quibusdam cibis*: nempe 1. *a carnibus* animalium quæ a piscibus vere distinguuntur, et ab eis quæ ad veram carnem reducuntur, vel ut partes, talia sunt animalium intestina, sagimen et adeps, vel ut substantiam carnis continens, quale est jusculum e carnibus expressum. 2. *Ab aliis cibis* Ecclesiarum particularium consuetudine prohibitis, ut sunt ova et lacticinia, quibus si quis vesceretur contra Ecclesiæ suæ consuetudinem, peccaret mortaliter, nisi excusaret materiæ parvitas, prout definivit Alexander VII. in damnatione hujus propos. *non est evidens quod consuetudo non comedendi ova et lacticinia in Quadragesima obliget*.

Dixi, a carnibus animalium, quæ vere a piscibus distinguuntur, et ab iis animalibus quæ ad pisces reducuntur, ut sunt ranæ, lutræ, gallinæ aquaticæ, quibus vesci licet diebus jejunii, vel quia frigidum habent sanguinem, vel quia timoratorum etiam Religiosorum usu et consuetudine, quæ *est optima Legum interpres*, receptum est.

2. Requiritur ut intra spatium diei naturalis nonnisi una fiat refectio. *Ecclesiæ moderamine statutum est*, ait D. Th. (1. 2. *q.* 146. *n.* 6.) *ut semel in die a jejunantibus comedatur*. Huic tamen refectioni ex consuetudine nunc temporis ubique recepta additur vespertina collatiuncula.

Resolves 1. Qui duplicem in die jejunii sumit refectionem, jejunium violat, et peccat mortaliter, ut definivit Alexander VII. in damnat. hujus prop. *frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter nisi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subjicere præcepto*.

Resolves 2. Qui postquam duas sumpsit refectiones, tertiam aut quartam sumit, peccat, quia licet non possit servare jejunium ex toto, illud tamen servare potest ex parte: tum quia licet præceptum jejunii, quoad formam verborum, esse videatur affirmativum, in se tamen triplex continet negativum, scilicet: non comedes carnes, plures refectiones non sumes, non sumes refectionem ante horam præscriptam. Quemadmodum ergo alia præcepta negativa non solum violantur per primum, vel secundum actum eis oppositum, sed et per sequentes quoscumque; ita pariter per secundam, et quascumque sequentes refectiones violatur jejunii præceptum.

Resolves 3. Qui sæpius quid parvum comedit extra refectionem, peccat mortaliter cum ad notabilem quantitatem devenerit, juxta hujus prop. damnat. (*ab Alex. VII.*) *Qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium*.

Resolves 4. Refectio debet esse ita continua ut non sit moraliter interrupta, alias non una, sed multiplex esset refectio; quotum autem temporis intervallum requiratur ut interruptio sit moralis, id prudentum judicio est dijudicandum, habita ratione, tum negotii propter quod interrumpitur refectio, tum temporis, loci, et intentionis illius qui interrumpit.

3. Requiritur certum tempus refectionis, quod ex usu ab Ecclesia recepto videtur esse circa meridiem; ita ut non liceat sine justa causa hanc horam notabiliter (spatio scilicet duarum horarum) anticipare; ratio est quia refectionis dilatio plurimum confert ad corporis mortificationem ab Ecclesia intentam.

Quæres 1. *An sumptio potus extra tempus refectionis noceat jejunio?*

Resp. Sumptio potus de se nutritivi nocet jejunio, unde falsum est hoc hominum ventri indulgentium axioma, *liquidum non frangit jejunium*. Sumptio vero potus qui non sumitur ad nutritionem, sed ad alterationem corporis sedandam et digestionem ciborum assumptorum non nocet jejunio; ut resolvit D. Th. (2. 2. *q.* 147. *a.* 6. *ad* 2.) dicens: *Jejunium Ecclesiæ non solvitur nisi per ea, quæ Ecclesia interdicere intendit instituendo jejunium. Non autem intendit Ecclesia interdicere abstinentiam potus qui magis sumitur ad alterationem, licet aliquo modo nutriat. Et ideo licet pluries jejunantibus bibere*. Et infra (*Ib. ad* 3.) *electuaria etiamsi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, sed ad digestionem ciborum. Unde non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio, nisi forte aliquis in fraudem electuaria in magna quantitate assumat per modum cibi*.

Resolves 1. Eos a D. Th. scopo aberrare qui censent hominem qui ad ebrietatem usque potaret, peccaturum quidem contra temperantiæ, non vero contra jejunii Leges.

Resolves 2. Lege jejunii prohiberi thœum, caffetum, et maxime chocolatum; censet tamen Paulus a Log. *Ab unius thœi aut caffeti poculo non violari jejunium, cum levitas materiæ a mortali excuset, imo et a veniali si adsit legitima causa*, nimirum si sumantur medicinaliter et ad curandam realem infirmitatem; *secus tamen dicendum videri de chocolato quod sæpius magis nutritivum est et substantiosum quam ipsummet jusculum carnium*, ut testatur Strabbe medicus Anglus, apud Tournely (*de virtutib. cardinalib. p.* 82.).

Quæres 2. An collatiuncula sit licita?

Resp. affirm. Ut constat ex consuetudine a multis jam sæculis ubique recepta, cui, cum sit optima Legum interpres, absque scrupulo standum est.

Quæres 3. *Quibus cibis licitum est uti in collatiuncula?*

Resp. Cum collatiuncula consuetudine et usu sit inducta, in ea iis solum cibis uti licitum est, qui ipsa consuetudine sunt approbati; quales in his regionibus sunt cibi leviores et parum nutritivi, *cujusmodi sunt*, ait Sylvius, *uvæ, nuces, poma vel alia saccaro condita, imo et aliquid butyri, vel casei, ubi ita consuetudo obtinuit, pisces autem pro collatione comedere ... non credimus esse licitum, tum quia magis esset sumere cœnam quam cœnulam; tum quod non viget consuetudo talia sumendi*; prout non viget apud timoratos.

Quæres 4. *Quænam potest esse quantitas cibi in collatiuncula sumendi?*

Resp. Cum Silvio, *quæ quantitas in collatione sumi possit, non videtur aliqua regula posse definiri: sed attendenda est cujusque loci ad quem venitur consuetudo inter bonos communiter observata; et ita modice aliquid sumendum est ut cœnula non vertatur in cœnam, imo nec æquivaleat ei quod pro jentaculo accipi solet*. Quæ quantitas debet esse diversa pro diversitate complexionum, laborum, et regionum, quarum aliæ aliis frigidiores sunt, unde fit ut alii aliis minore cibo indigeant.

Quæres 5. *Qua hora sumenda sit collatiuncula?*

Resp. Ex consuetudine Ecclesiæ non debet sumi nisi ad vesperam, ita ut non liceat eam sumere circa meridiem, dilata ad vesperam cœna, nisi propter

justam causam, v. g. iteneris, hospitum expectatorum, negotiorum per diem gerendorum, etc. *quæ tamen justa causa si absit, juxta multos erit tantum veniale: quia non violatur jejunium quoad substantiam, sed solum variatur ejus circumstantia non substantialis*, ait P. Antoine.

Quæres 6. *Quot sint causæ a jejunio excusantes?* *Resp.* Sunt duæ, impotentia scilicet, et labor.

Ratione impotentiæ.

Excusantur 1. adolescentes qui 21. ætatis annum nondum expleverunt; ratio D. Th. (2. 2. *q.* 147. *a.* 4.) est, quia *sunt in statu augmenti*, qui ibidem docet *esse conveniens ut etiam in hoc tempore se ad jejunandum exerceant plus vel minus, secundum modum suæ ætatis*.

2. Senes, *non ratione senectutis tantum*, ait Prosper Faguan. *(in cap. cum sis de convers. conjugatorum) sed ratione magnæ debilitatis;* quippe vidi apud nos septuagenarios, imo octogenarias qui tam commode jejunabant, quam quinquagenarii.

3. Infirmi omnes, sicut et convalescentes quos infirmitas extenuavit; quod et Doctores extendunt ad eos qui febri tertiana, vel quartana diuturna laborant; circa quod consulendus est prudens et timoratus medicus.

4. Prægnantes et nutrices, nam egent cibo pro se et pro fœtu, vel prole, quibus jejunium valde noceret. 5. Pauperes qui simul habere nequeunt quod eis ad unam refectionem sufficiat; *non excusantur* ergo, ait D. Th. (2. 2. *q.* 147. *a.* 4. *ad* 4.) *propter paupertatem a jejuniis Ecclesiæ; a quibus tamen excusari videntur illi qui frustatim eleemosynas mendicant, quia non possunt simul habere quod eis ad victum sufficiat.*

6. Non excusantur illi qui magna noctis parte dormire nequeunt, nisi sumpta cœna, cum salvo jejunio, isti incommodo occurrere valeant, collatiunculam meridie sumendo, plenamque refectionem in vesperam differendo.

Ratione laboris.

Excusantur juxta D. Th. (2. 2. *q.* 147. *a.* 4. *ad* 3.) illi soli qui opus vel iter pedibus conficiunt, quo adeo defatigantur, ut simul cum jejunio laborare vel itinerari non possint, et quod pro tunc sit ita necessarium, ut *absque detrimento corporalis salutis, aut exterioris status, vel spiritualis vitæ non possit differri.*

Ratio ejusdem D. Th. est, *quia non videtur fuisse intentio Ecclesiæ statuentis jejunia, ut per hoc impediret alias pias, et magis necessarias causas.* Hinc

1. Excusantur a jejunio Fabri ferrarii, et lignarii, Agricolæ, Fossores, Vinitores, Aurigæ, Bajuli, Cursores, iis quidem diebus quibus laborant, vel quibus ex præcedenti labore sunt plurimum defatigati.

2. Excusantur Confessarii et Concionatores qui adeo laborant, ut viribus inde exhaustis, jejunium ferre nequeant: nam D. Th. cit. eos eximit a jejunio qui *multum laborant, vel propter conservationem vitæ corporalis, vel propter aliquid necessarium ad vitam spiritualem.*

3. Non excusantur omnes quorum labor non est gravis, quales sunt Pictores, Barbitonsores, Sartores, Typographi qui torcular non tractant, sed characteres duntaxat componunt; Sutores qui non suunt, sed solum materiam præparant; Notarii, Scribæ etc. Hinc Alex. VII. hanc prop. damnavit: *Omnes Officiales qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare an labor sit compatibilis cum jejunio.*

4. Non excusantur qui equo vel curru iter agunt, nisi forte ob extraordinarium cursum ac defatigationem, non possint sine gravi incommodo jejunare. Hinc Alexand. VII. damnavit istam prop. *Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.*

5. Quoad eos qui pedibus iter conficiunt, non potest determinari numerus leucarum qui sufficiat ad excusandum a jejunio; nam alii plus, alii minus fatigantur ex itinere, et viæ aliæ aliis sunt difficiliores; hanc ergo determinationem remittimus conscientiæ iter agentis et judicio prudentis Confessarii.

Resolves: Non excusari a jejunio conjugatum quando jejunando nequit reddere debitum comparti, prout intollerabiliter docuerunt aliqui laxioris æthices casuistæ; ratio est, quia conjux ad illud justitiæ opus non tenetur, nisi quantum Dei et Ecclesiæ mandata simul servare potest, et sub hac tacita conditione matrimonium inivit; et ideo nullam tunc comparti facit injuriam.

TRACTATUS TERTIUS

DE VARIORUM STATUUM OBLIGATIONIBUS.

Nota. Cum quilibet teneatur sub peccato mortali apprime ea quæ pertinent ad statum proprium dignoscere, operæ necessarium duximus de variis humanæ vitæ statibus peculiarem Tractatum instituere, in quo agemus 1. De obligationibus Clericorum. 2. De obligationibus Religiosorum. 3. De obligationibus parentum erga liberos, et inferiorum erga Superiores, et vicissim. 4. De obligationibus personarum judicialium et forensium. 5. De obligationibus Ducum et Militum. 6. De obligationibus Medicorum, Chirurgorum, Pharmacopolarum. 7. De obligationibus rusticorum, artificum, aliorumque operariorum.

DISSERTATIO I.

De obligationibus Clericorum.

Nota 1. Clerici sunt ii qui aliquo ordine, vel prima saltem Tonsura sunt initiati.

Nota 2. Inter Clericos, alii sunt sine beneficio ecclesiastico, alii beneficio ecclesiastico donantur; unde agendum est 1. De obligationibus generalibus Clericorum, sive sint beneficio ecclesiastico addicti, sive non. 2. De obligationibus beneficiatorum duplici capite.

CAPUT PRIMUM.

Nota. Obligationes generales Clericorum in quibusdam ipsis præceptis, et prohibitis, reperiuntur. Unde

Quær. 1. *Quænam specialiter Clericis præcipiuntur?*

Resp. Tenentur

1. Non amplecti statum Clericalem, sacros Ordines, vel beneficium ecclesiasticum suscipere nisi per vocationem Dei, quam omnino necessariam declarat script. Hebr. 5. *nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron etc.*

Hinc graviter peccat tum qui motu proprio sese ad statum Clericalem ingerit; tum Episcopus qui confert Tonsuram et Ordines *illis in quibus divinæ ad statum Ecclesiasticum vocationis signa aliqua probabilia non deprehendit. (Acta Ecclesiæ Mediolan. p. 3.)*

2. Sacros Ordines non suscipere, aut beneficium Ecclesiasticum non ambire principaliter rerum temporalium appetitu; *quærere enim et appetere hujusmodi curata, principaliter propter honorem et divitias videtur esse mortale:* ait D. Antonin. *(p. 3. c. 5. §. 4.)* imo Conc. Bituric. *denuntiat omnibus cujuscumque gradus et conditionis, qui beneficia Ecclesiastica solius temporalis proventus gratia suscipiunt, eos non facere fructus suos, sed ad restitutionem teneri. (Conc. Bitur. an. 1584. tit. de Benefi. §. 1.)*

Dixi *principaliter:* quia posita principali intentione salutis propriæ vel alienæ, gloriæ Dei et Ecclesiæ utilitatis, non videtur illicitum beneficium Ecclesiasticum, ad honestam sustentationem necessarium expetere, non attendendo an pingue sit vel exiguum; ratio est quia in hac secundaria intentione non apparet inordinatio et perversitas.

3. Tenetur sub mortali, studio eam operam conferre, qua scientiam functionibus suis competentem comparare et conservare possint. Ex Gelas. Papa dicente *nemo illiteratos præsumat ad Clericatus Ordinem promovere, quia litteris carens non potest aptus esse officiis (Dist. 36. c. 1.)*, et Conc. Toletanum addit: *aliter Ordinariis et ordinandis imminet Dei et Ecclesiæ ejus vindicta. (8. c. 8.)*

Resolves: In malo statu versantur, et absolutionis videntur incapaces Ecclesiastici, maxime animarum regimini dediti, qui nunquam vel perraro sacræ doctrinæ studio vacant: tum quia nullus absque præsumptione gloriari potest, scientiam ad tam arduum ministerium necessariam, se perfecte jam comparasse; tum quia jam comparata scientia facile amittitur, si studium intermittatur.

4. Clerici in Sacris constituti et curam animarum habentes, tenentur ad perfectionis studium; nam qui solemniter Deum susceperunt in specialem portionem sibi, ad præstantioris sanctitatis professionem et studium strictissime tenentur, juxta illud Levitic. 24. *sancti erunt Deo suo et non polluent nomen ejus:* atqui omnes Clerici solemniter Deum susceperunt in specialem portionem sibi; ergo. Hinc Apostol. ait: *oportet Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, ornatum, etc. (Apost. 1. ad Tim. 3. v. 2.)* idem dicit infra de Diaconis, et de aliis Clericis cum proportione dicendum docent Sancti Patres. *(S. Isid. lib. 1. Epist. 105. Petrus Bles. Serm. 59.)*.

Resolv. Clerici qui orationi, lectioni spirituali, aliisque pietatis exercitiis ad sanctitatem conducentibus, nunquam aut perraro vacare student, ob hanc solummodo voluntariam et habitualem negligentiam, in malo statu versantur, et absolutionis sacramentalis sunt incapaces, donec pœniteant, et propositum mutent.

5. Ratione sui status et promissionis solemniter in Ordinatione factæ tenentur præstare obedientiam Episcopo in iis quæ spectant ad honestatem vitæ, et reformationem morum, ad divinum cultum, Officium etc. *(Cap. quia fratr. 7. q. 1. et ex Pontific. in ord. Presbyt.)*

6. Tenentur sectari paupertatem spiritus, quæ in rerum omnium temporalium contemptu sita est, juxta Apostolum *(Ep. ad Tit. cap. 1. v. 7. et 1. ad Tim. 3. v. 2.)* præcipientem, ne Episcopi, Diaconi, cæterique Ecclesiæ Ministri sint *cupidi*, et *turpe lucrum* sectentur.

7. Sacris initiati tenentur servare castitatem perpetuam ex Ecclesiæ ordinatione, quæ ob reverentiam sacri ministerii ipsam annexuit Ordini sacro, ita ut qui sacris initiantur, hujuscemodi votum emittere censeantur, etiamsi nihil voti meminerint, nec illud

observare intenderint, constat ex variis juribus. *(C. quod votum de voto in 6. Conc. Lat. II. c. 7. Conc. Trid. Sess. 23. c. 13.)*

8. Clerici præsertim sacro Ordine initiati vel Beneficiati nigram, et talarem vestem sub gravi peccato deferre tenentur, nisi aliquando causa itinerationis excusentur; ita statuit Conc. Trid. *(Sess. 14. c. 16. de reform.)* sub gravissimis pœnis suspensionis *ab Ordinibus, ac Officio, et beneficio, ac fructibus et redditibus ipsorum Beneficiorum:* atqui tantæ pœnæ non nisi propter grave peccatum imponuntur. Ergo.

9. Clerici præsertim Sacris initiati aut Beneficiati clericalem Tonsuram suo Ordini congruentem sub gravi peccato deferre tenentur; patet ex Greg. IX. *(Cap. si quis de vita et honest. Cler.) Si quis ex Clericis comam relaxaverit, anathema sit:* atqui *anathema* cum sit *æternæ mortis damnatio, non nisi pro mortali debet imponi crimine. (Conc. Meldense ann. 845.)* Ergo.

Hinc peccat mortaliter Clericus qui notabili tempore non gestat tonsuram, vel habitum clericalem, cum sit res gravis pertinens ad decentiam status et decus Ecclesiæ. *(Ita Navar. Sanch., Pontas, Antoine, Paul. a Lugd. etc.)*

1. Clericus recipiens beneficium, etiam simplex, cui nullus Ordo Sacer annexus est, debet habere intentionem perseverandi in Statu Ecclesiastico; nam accipiens ejusmodi beneficium solum, ut se sustentet, aut ditet, donec ducat uxorem, ex communi mortaliter peccat, et beneficium resignare tenetur, quia directe facit contra intentionem Ecclesiæ, et fundatorum. 2. Qui vero recipit beneficium Parochiale sine animo intra annum suscipiendi Sacerdotium, ultra mortale peccatum incurrit obligationem restituendi fructus, *Cap. commissa elect. in 6.* illos tamen retinere poterit, si, mutata voluntate, fiat intra annum Sacerdos.

Qu. 2. *Quænam sint specialiter prohibita Clericis?*

Resp. Sequentia sunt graviter ipsis prohibita.

1. Qualibet negotiatio, *ex c. 6. ne Clerici vel Monachi,* ubi Alex. III. ait: *Secundum instituta prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel Clerici causa lucri negotientur.* Idem statuitur infinitis Canonibus et Conciliis. *(Cap. consequens distinct. 88. Clement. 1. de vita et honest. Cleric. Conc. Gener. Later. IV. Conc. Trident. sess. 23. c. 1. de reform.)*

Ratio cur Ecclesia id tam severe prohibuerit, est triplex juxta D. Th. *(2. 2. q. 77. art. 4. ad 3.): Quia est ordinata ad lucrum terrenum, cujus Clerici debent esse contemptores.* 2. Quia negotiatio exponit periculo peccati, nempe injustitiæ, mendacii, etc. 3. Quia *nimis implicat animum sæcularibus curis, et per consequens a spiritualibus retrahit, unde Apostolus dicit:* Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.

Nota tamen eum non esse negotiatorem qui proprios agros colit ut fructus vendat, vel animalia in suis prædiis alit, ut ex fœtu, lana, lacte pecuniam conficiat, aut animalia saginata vendat; agros tamen vel prædia aliena in istum finem conducere omnino eis prohibetur. *(Conc. Chalced. can. 3.)*, licet id non sit negotiari.

2. Strictissime prohibetur Clericis negotiorum alienorum administratio a Concil. Chalc. citat. his verbis: *Decrevit itaque sanctum hoc, magnumque Concilium, nullum deinceps, non Episcopum, non Clericum, vel Monachum aut possessiones conducere, aut negotiis sæcularibus se immiscere.* Idem habent plurima alia Concilia *(toto Tit. ne Clerici vel Monachi sæcularibus negot. se immisceant Can. Episcopus dist. 18. Conc. Forojul. can. 5.)*, quorum Statuta ab ipsismet Legibus civilibus sunt firmata *(Novella 123. cap. 6. Lege generaliter cod. de Episc. et Cler.):* unde Concil. Parisiense VI. tales vocat: *Desertores sui Ordinis.*

Resolv. Peccare graviter et absolutionis esse incapaces donec emendati fuerint, Clericos, qui administrationem temporalium bonorum in domibus nobilium exercent, qui agunt officium advocati, procuratoris, tabellionis, etc. in placitis sæcularibus, *nisi in propria causa, vel Ecclesiæ, aut miserabilium personarum, quæ suas causas administrare nequeunt. (Cap. 1. de postul. Conc. Later. III. generale can. 12.)* Ratio est quia ista mere occupant animum et a spiritualibus avocant.

Nota. In Gallia usus invaluit ob bonum Ecclesiæ, ut Clerici fungantur officio Judicis et Consiliarii in causis civilibus.

3. Venatio clamorosa (id est quæ fit clamore et armis, cum canibus aut avibus) interdicitur graviter Clericis, ita ut mortaliter peccent, si frequenter sic venentur; ex Conc. Later. IV. *venationem aut aucupationem universis Clericis interdicimus, unde nec canes nec aves habere præsumant.* Idem habetur variis juribus. *(Cap. 1. de Clerico venatore. Conc. Mariscon. an. 581. Conc. Pictav. an. 1078. can. 10.)*

Ratio est quia mentem a Deo plurimum distrahit, populo scandalum parit, nec decet statum clericalem.

Dixi *clamorosa:* Quia juxta S. Raymund. et alios licita est Clericis venatio *quieta,* quæ fit laqueo, vel retibus causa necessitatis vel recreationis moderatæ.

4. Armorum gestatio, ex Conc. Aquens. *(Conc. d' Aix la Chapelle tenu en 1551.) nec ensem, nec pugionem, nec aliud armorum genus gestent, nisi propter itineris necessitatem.* Unde cap. 2. de vita et honestate Cleric. dicitur: *Clerici arma portantes et usurarii excommunicentur.* Ratio est *quia non possunt Deo simul et sæculo militare. (Conc. Meldense an. 945. can. 37.)*

5. Choreæ, comœdiæ, publicæ saltationes strictissime Clericis interdicuntur *(Conc. Lat. sub Innoc. I. c. 16. Conc. Trid. sess. 24. cap. 12. de reform.)* propter gravissimum scandalum, et status Clericalis dedecus quod inde oritur, ut ipsa dictat ratio.

6. Ludus alearum, ut cartarum, tesserarum et quilibet alius qui sola fortuna regitur, sub peccato mortali Clericis interdicitur a variis Conciliis et Canonibus. *Cap. 1. dist. 15. Cap. 11. de excess. Prælatorum. Conc. 6. general. Conc. Later. cap. Clerici, de vita et honest. Cleric. Concil. Trident. sess. 22. cap. 1. de reform.)* Ratio est, quia talis ludus multis malis et peccatis est obnoxius. Conc. Later. IV. c. 16. *de vita et honestate Clericorum* statuit: *Clerici ad aleas, et taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint.* Ubi glossa ait: *hic prohibetur Clericis non tantum ludere, sed ne intersint ludo.* Item authent. de SS. Episcopis, et Clericis dicitur: *interdicimus SS. Episcopis, Presbyteris, et Diaconis, et Subdiaconis, Lectoribus etc. Schematis constitutis ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes, aut inspectores fieri; aut ad aliquod ejusmodi spectaculorum spectandi gratia venire.*

Nec dices, istos Canones in desuetudinem abiisse, nec amplius vigere; Concilium enim Trid. *sess. 22. c. 1. de reform.* sacros illos Canones innovans, illorum observantiam imperavit his verbis: *Quæ alias a Summis Pontificibus, et a Sacris Conciliis de Clericorum vita, honestate, cultu, doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus ... nec non sæcularibus negotiis fugiendis copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in

posterum sub iisdem pœnis, vel majoribus arbitrio Ordinarii imponendis observentur, nec appellatio executionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, suspendat.

Dixi *qui sola fortuna regitur*: non enim Clericis interdicitur ludus in quo intercedit industria, v. g. piquetum, ombra, ludus gallice vocatus *trictrac* etc.

7. Popinarum ingressos, nisi necessitatis causa in itinere, sub gravi peccato prohibetur Clericis ex infinitis Conciliis (*Conc. Laod. can.* 24. *Conc. Carthag.* 3. *can.* 27. *Conc. Francofurt. can.* 19. *Conc. Herbip. can.* 2. *Conc. Rhem. tit. de Clericis in genere. Conc. Aquensi, anno* 1585. *tit. de vita et honestate Clericorum*). Unicum refero quartum Generale Later. can. 16. *tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti*.

8. Clericis in sacris constitutis graviter prohibetur chirurgiæ exercitium, quo adustio vel incisio infertur; cap. 9. no Clerici vel Monachi.

Quoad medicinam hæc quidem Clericis non prohibetur, si tamen defectu sufficientis in hac arte peritiæ, vel diligentiæ mortem ægroti promoveant, mortale peccatum et irregularitatem incurrunt.

CAPUT II.

De obligationibus Beneficiatorum.

Hic nobis agendum incumbit 1. de Horis Canonicis; 2. de Beneficiis, inde enim maxime pendent Beneficiatorum obligationes.

QUÆSTIO I.

De Horis Canonicis.

Qo. 1. *Quid sint Horæ Canonicæ?*

Resp. Sunt preces vocales ab Ecclesia institutæ, ejus nomine quotidie statutis horis Deo persolvendæ a personis ad id specialiter deputatis.

Dicuntur *Canonicæ*: quia per sacros Canones et Leges Ecclesiasticas sunt præscriptæ ad laudandum Deum.

Quæres 2. *Quot sunt Horæ Canonicæ?*

Resp. Sunt septem, nimirum, Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ et Completorium, juxta illud Psalmistæ (*Ps.* 118. *v.* 164.) *Septies in die laudem dixi tibi*.

Quæres 3. Ad quid septem Horæ sunt institutæ?

Resp. Sunt institutæ ad repræsentanda septem Mysteria Dominicæ Passionis, hisce verbis comprehensa apud Glossam, Cap. 20. *de celebratione Missarum*.

Hæc sunt, septenis propter quæ psallimus horis:
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat:
Prima replet sputis, dat causam Tertia mortis:
Sexta Cruci nectit; latus ejus Nona bipertit:
Vespera deponit: tumulo Completa reponit.

Quæres 4. *Quandonam Horæ fuerint institutæ?*

Resp. Si spectentur quoad substantiam et quantum important Officium divinum, ab ipsis Apostolorum temporibus originem duxerunt; sic enim dicitur Actor. 3. *Petrus et Joannes ascenderunt in Templum ad Horam Orationis nonam*; si vero considerentur quoad formam et numerum horarum, non constat quandonam fuerunt institutæ; certum est tamen eas esse antiquissimas. Ex variis juribus. (*Cap. Presbyter de celebratione Missarum*).

Quæres 5. *Quinam ad Horas Canonicas tenentur?*

Resp. 1. Clerici sacris Ordinibus initiati, ex variis juribus (*Cap. Presbyter et cap. dolentes de celebr. Missarum*) et præsertim ex universali Ecclesiæ consuetudine vim Legis habente, tenentur sub mortali quotidie recitare Breviarium, etiam post degradationem, excommunicationem, suspensionem, et ad triremes damnationem, cum jura universim obligent Clericos Sacris initiatos ad pensum Horarum, nec æquum sit ut commodum ex delicto reportent...

Nota tamen Clericum degradatum, vel excommunicatum non posse dicere *Dominus vobiscum*: quia hæc est quædam communicatio et functio ordinis.

Resp. 2. Omnes Religiosi et Moniales professi et ad chorum deputati, etiam fugitivi, ejecti et ad triremes damnati; et constat ex communi usu et consensu totius Ecclesiæ.

Dixi *Professi ad chorum destinati*, nam non obligantur Novitii, neque etiam illi qui non ad chorum, sed ad militiam vel functiones Laicorum destinantur, ut sunt *milites* variorum Ordinum, et *conversi* aliarum religionum.

Resp. Omnes Clerici (sive Sacris sint initiati sive non) Beneficium Ecclesiasticum possidentes, sive tenue sit, sive pingue, regulariter ad Horas persolvendas sub mortali, et restitutionis obligatione ante omnem sententiam, strictissime tenentur.

Probat. Resp. Ex Concilio Lateranensi V. Sess. 9. §. *Statuimus*; ubi privantur fructibus omnes Beneficiarii qui Officium divinum non dixerint. Quod decretum confirmat Pius V. constit. *ex proximo* (quæ viget in Gallia) ut constat ex Conc. Gallicanis (*Conc. Burdigalense ann.* 1583. *tit.* 3. *Turon. eodem ann. tit.* 14. *quod appellat dictam const. Narb. ann.* 1609. *cap.* 41.) *Statuimus*, inquit, *ut qui Horas omnes Canonicas uno vel pluribus diebus intermiserint, omnes Beneficii vel Beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur: qui vero matutinum tantum, dimidiam; qui cæteras omnes Horas, aliam dimidiam; qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat: tametsi aliquis Choro addictus, non recitans omnibus Horis Canonicis cum aliis præsens adsit, fructusque et distributiones forte aliter assignatas, sola præsentia juxta statuta, consuetudinem, fundationem, aut alias sibi lucrifecisse prætendat, etiam sustineat fructuum et distributionum amissionem. Item ille qui primis sex mensibus Officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusaverit, grave peccatum intelligat admisisse; et quicumque pensionem, fructus, aut alias res Ecclesiasticas, ut Clericus percipit, ad dicendum officium parvum Beatæ Mariæ decernimus obligatum, et pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium*.

Juxta hanc Bullam, decretum Lateranense, et alia jura nostram explicamus responsionem.

Dixi 1. *Clerici possidentes*: nam ante adeptam possessionem nulla est obligatio recitandi, quia ante illam provisus non potest fructus beneficii percipere, nec ejus munia exercere.

Hinc si beneficiatus nullos absque sua culpa fructus percipiat, nec sit spes eos postea percipiendi (ut cum fundus beneficii ab Hæreticis occupatur), non obligatur ad Horas ratione hujus beneficii; quod si sit spes postea fructus beneficii percipiendi, tenetur, quia non privatur simpliciter fructibus beneficii, cum spes illa sit pretio æstimabilis.

Dixi 2. *Beneficium Ecclesiasticum*: sive possideatur in titulum, sive in commendam, quia commendæ perpetuæ, a Conc. Trid. (*sess.* 24. *cap.* 17.) vocantur *Beneficia commendata*, unde dant jus perpetuum percipiendi fructus.

Resolv. 1. Qui possidet Capellaniam collativam, (id est, quæ auctoritate Episcopi instituta et erecta est) obligatur ad Horas, quia est vere Beneficiatus; pro-

pter rationem contrariam non tenetur ad Horas qui possidet Capellaniam non collativam, etiamsi ab Episcopo conferatur; ita omnes.

Resolv. 2. Pensionarius non tenetur ad Horas, quia pensio non est beneficium, tenetur tamen ad *Officium parvum Beatissimæ Mariæ Virginis* sub eadem pœna, sub qua beneficiati tenentur ad recitationem Horarum Canonicarum; quia *ut Clericus* pensionem percipit (*Bulla Pii V.*).

Resol. 3. Coadjutor non tenetur ad Horas præcise ratione coadjutoriæ licet instituatur, quia nondum est beneficiatus.

Dixi 3. *Sive tenue sit, sive pingue;* quia tenuitas non excusat ab obligatione recitationis Horarum, ut patet ex his verbis Conc. Later. *quilibet habens Beneficium*, et ex his Bullæ Pii V. *qualiacumque beneficia possidentes:* quæ omnes beneficiatos sine exceptione comprehendunt.

Ratio est quia qui acceptat tenue Beneficium, sponte etiam acceptat onus illi annexum, non secus ac qui suscipit sacros Ordines, etiam accipit onera sacris Ordinibus adnexa, etiamsi nullum ex Ordinatione speret emolumentum.

Dixi 4. *Regulariter:* quia nonnulla extant Beneficia quæ ex sua institutione non obligant ad Horas, sed ad alias preces, ut sunt quædam simplices præpositurae, vel personatus, vel prioratus, qui ad recitationem Officii Beatæ Virginis, vel alicujus Psalmi solum obligant; quia Beneficiatus tenetur tantum ad id propter quod datur Beneficium: atqui etc.

Dixi 5 *sub mortali:* quia est gravis obligatio ad virtutem religionis et justitiæ pertinens, materia autem gravis censetur una parva Hora, v. gr. Prima, Tertia.

Dixi 6. *Et restitutionis obligatione*, quia sub hoc onere ab Ecclesia Beneficium eis collatum est, et ab eis acceptatum, ut definivit supradictus Pius V. ... Igitur qui post sex primos menses per unam diem Officium omiserit, tenetur restituere omnes fructus illius diei: qui Matutinum tantum omiserit, dimidiam partem; qui reliquas omnes Horas, alteram dimidiam; qui harum singulas (v. gr. Primam, vel Tertiam, etc.) sextam partem, comprehensis etiam distributionibus quas non lucratur, etiamsi alias Choro interesit, ut expresse habet Bulla.

Nota tamen eos qui ratione Beneficii ad alia Officia præstanda, præter Horas Canonicas, tenentur, ut Episcopi, et Parochi, non teneri omnes fructus restituere, sed partem duntaxat Horis Canonicis correspondentem.

Dixi 7. *Ante omnem sententiam:* prout definivit Alex. VII. in damnatione hujus propositionis: *Restitutio a Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis eo quod sit pœna.*

Quæres 5. *Ad quid insuper tenentur Canonici?*

Resp. Tenentur in Choro, singulis Horis interesse, cum aliis canere et alta voce recitare Officium per se, et non per substitutos, secundum Ecclesiæ suæ usum, juxta hanc Trid. definitionem: *Omnes divina per se, et non per substitutos compellantur obire officia, atque in Choro ad psallendum instituto, Hymnis et Canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare (Conc. Trid. sess. 24.)*

Ratio est, quia datur Beneficium propter Officium; atqui ad Officium Canonici, non solum privata, verum etiam publica in Choro Horarum decantatio spectat, ergo.

Resolv. Canonici qui *sine legitima causa* a Choro absunt ultra tres menses sibi a jure concessos, vel ultra tempus brevius juxta suæ Ecclesiæ constitutiones (*Conc. Trid. sess. 24. cap. 12.*), peccant mortaliter et ad restitutionem tenentur, non solum distributionum quas non lucrantur, sed etiam fructuum Beneficii correspondentium psalmodiæ et cantui.

Dixi *Sine legitima causa:* nam Canonici abesse a Choro, et percipere fructus Beneficiorum possunt, non tamen distributiones.

1. Cum studio Theologiæ per quinquennium vacant, vel cum docent Theologiam, toto tempore quo docent (*Cap. ult. de Magist.*).

2. Cum duo Canonici sunt in obsequio Episcopi ad Ecclesiæ utilitatem (*C. 15. de Clericis non resid.*).

3. Canonici qui sunt obsequio Papæ ad eundem finem (*Cap. 14. eod. tit.*).

Quær. 6. *Quibus debentur distributiones quotidianæ, et distributiones pro Defunctorum anniversariis?*

Nota: Distributiones sunt *ea portio proventuum Beneficii quæ confertur iis qui divinis Officiis intersunt, et juxta Beneficii conditionem et qualitatem inserviunt.*

Resp. Debentur iis solis qui Choro intersunt, ut statuitur variis juribus (*Cap. licet de præbendis. Clement. ut ii qui de ætate et qualitate*) et a Trid. Sess. 24. C. 12. dicente: *Distributiones qui statis horis interfuerint, recipiant; reliqui, quavis collusione aut remissione exclusa, his careant, juxta Bonifacii VIII. decretum, quod incipit,* consuetudinem. In quo Bonifacii decreto additur: *De distributionibus etiam pro Defunctorum anniversariis largiendis idem decernimus observandum (Cap. consuetudine de Clerico non resid. in 6.).*

Quær. 7. *Quænam præsentia requiritur ad lucrandas distributiones?*

Respond. Præsentia formalis et ad orandum ordinata; ratio Juris est quia *non censetur præsens qui non attendit.* (*Lege coram Titio, ff. de verb. signific.*)

Hinc qui tempore Divini officii confabulatur, voluntarie obdormit, vel quid simile attentionem impediens facit, non lucratur distributiones, quas si recipiat, tenetur restituere.

Quæres 8. *In quibus casibus absens distributiones lucrari possit?*

Resp. In tribus casibus, gravis infirmitatis, rationabilis corporis necessitatis, et utilitatis suæ Ecclesiæ juxta hanc in decreto Bonifacii VIII. exceptionem; *exceptis illis quos infirmitas, seu justa aut rationabilis corporis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret.* Ratio est quia hi fictione Juris censentur præsentes.

Sequitur ex 1. Casu, eum qui gravi laborat infirmitate, vel levi quidem, sed quæ accessu ad Chorum efficeretur gravis, lucrari distributiones.

Sequitur ex 2. Illi deberi distributiones, qui de consilio medici domo non egreditur ob valetudinis periculum. Item qui domi sese continet sumendæ medicinæ causa. Item qui convalescens urbe egreditur, ut salubriori cœlo perfruatur et roboretur. Item qui ita senio confectus est, ut divinis officiis (quibus alias interesse consueverat) commode interesse non possit. Item qui privata vi detinetur, aut ab hostibus capitur, et sic impeditur quominus ad ecclesiam se conferat, item qui in carcerem injuste conjicitur et detinetur ... hi enim omnes dicuntur abesse propter rationabilem et justam corporis necessitatem.

Sequitur ex 3. Canonicos qui tempore divinorum Officiorum ex mandato Capituli detinentur in iis quæ ad Capitulum faciunt, v. gr. in subeundis rationibus, aut in assignandis cuique suis redditibus, participes esse distributionum; idem dicendum de eo qui a suo Capitulo ad jurisdictionem aliquam suæ Ecclesiæ annexam, exercendam, vel ad summum Pontificem, a-

liumve Principem Legationis titulo, mittitur; hi enim absunt in utilitatem suæ Ecclesiæ.

Dices cap. 7. de Clericis non resident., dicitur, eum qui est in servitio Episcopi ad Ecclesiæ utilitatem, percipere fructus beneficii tamquam residens, *nisi forte sint victualia*, id est distributiones, *quæ non consueverunt absentibus exhiberi*. Ergo absenti propter Ecclesiæ utilitatem non debentur distributiones.

Resp. dist. cons. Absenti propter utilitatem Ecclesiæ alienæ, *conc.* Ecclesiæ Capituli, *nego*. Itaque textus loquitur de duobus Canonicis, qui sunt in servitio Episcopi ad utilitatem Ecclesiarum alienarum, licet in Diœcesi existentium.

Quæres 9. *Quomodo Horæ sunt recitandæ?*

Resp. Hunc modum dat Caput *dolentes* his verbis: *districte præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ, ut divinum Officium nocturnum pariter et diurnum, quantum ei dederit Deus, studiose celebretur pariter et devote (Cap. dolentes de celebr. Missar.)*.

Quær. 10. *Quænam requirantur ut Horæ recitentur studiose?*

Resp. Quinque; 1. ut debito utatur Breviario: 2. ut omnia distincte proferantur: 3. ut recitentur debito tempore: 4. ut recitentur ordine præscripto: 5. ut recitentur sine interruptione.

Qu. 11. *Quo obligati ad Horas uti debent Breviario?*

Resp. Tenentur uti Breviario Romano jussu Pii V. edito, ut patet ex Constitutionibus Pii V. et Clement. VIII. quæ initio Breviarii reperiuntur.

Excipiuntur tamen Diœceses, Capitula et Ordines quorum Officia approbata sunt a summo Pontifice, aut qui a 200. et eo amplius annis ante hanc Bullam habebant Breviarium particulare, quibus tamen permittitur ex Episcopi, aut Capituli consensu assumere Romanum. Hic

Nota. Qui utuntur Breviario Romano, non obligantur extra Chorum ad Officium B. M. Virginis, vel Defunctorum, vel Psalmos Pœnitentiales, aut Graduales diebus in Rubricis præscriptis. (*Ita habet Bulla Pii V.*) Tenentur tamen ad Litanias diebus Sancti Marci et Rogationum; et ad Officium Defunctorum die 2. Novembris, quia sunt pars Officii iis diebus recitandi, ut patet ex communi Ecclesiæ praxi.

Resolves: Mortaliter peccare qui *scienter* Officium proprium diei mutat in aliud æque longum, imo longius, quia Ecclesia non præcipit Officium in genere, sed hoc Officium in individuo; unde beneficiatus qui hunc ritum mutat, tenetur ad restitutionem, quia non satisfacit præcepto, juxta definitionem Alex. VII. in damnatione hujus prop. *in die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto*.

Objicies: Legere unam Missam pro alia, non est peccatum; ergo nec legere unum Officium pro alio.

Resp. nego conseq. Quia non eadem est obligatio legendi Missam, ac legendi Horas: Ecclesia enim, sicut liberum relinquit legere, vel non legere Missam; ita hanc, vel illam Missam pro devotione legere, quæ non est pro officio, uti docet piorum consuetudo.

Inst. Qualitas vel quantitas Officii non magis est de substantia Officii, quam qualitas, vel quantitas Missæ; atqui in die Palmarum audiens Missam *de requiem*, vel de resurrectione, æque satisfacit præcepto de audienda Missa, quam audiens Missam de illa Dominica; ergo etc.

Resp. nego maj. Quia Ecclesia præcipit audire Missam præcise, econtra præcipit recitare Officium illud quoad qualitatem, et quantitatem, quantum, et quale pro quolibet die præscribitur in Breviario. Unde *in die Palmarum recitans Officium Paschale non satisfacit* præcepto, prout definivit Alexand. VII. in damnatione propositionis contradictoriæ.

Dixi *scienter*: Quia qui ex inadvertentia inculpabili mutavit Officium, non tenetur ad alterius Officii recitationem; sed tenetur id quod tali festo peculiare fuit, repetere, v. gr. Lectiones, Responsoria, Orationes, etc. modo errorem advertat ante lapsum diei, quia obligatio Horarum est affixa diei.

Quod si errorem detegat elapso die, non tenetur Officium omissum substituere in locum Officii jam recitati, ait Tournely (*de Officio divino part. 2. Tom. 2. p. 111.*) sed tenetur repetere Officium quod jam persolvit; tum quia obligatio recitandi Officii amissi transiit cum die; tum quia primus error non dat Jus invertendi ordinem Officiorum Breviarii.

Quæres 12. *Quid requiritur ut Horæ distincte proferantur?*

Resp. Requiritur 1. ut verba non omittantur, nec syllabæ abscindantur, sed *recitentur sine syncopa*, ait glossa (*in cap. dolentes de celeb. Missar.*) ita ut si quis verba omittat in notabili quantitate, peccet mortaliter cum violet præceptum in re gravi, et teneatur ad restitutionem, si sit beneficiatus.

Hinc obligationi suæ non satisfaciunt, qui ita cum sociis festinanter recitant, ut nondum expletis versiculis a sociis, versiculos recitare incipiunt; quia pars quæ anticipate dicitur, non communicatur cum sociis, qui eam audire nequeunt.

Requiritur 2. Ut Officium recitetur voce per se audibili, ita ut secluso impedimento, vel læsione sensus, recitans possit seipsum audire; hoc enim necessarium est ad orationem vocalem. Horæ autem sunt orationes vocales.

Quæres 13. *Quo tempore debent Horæ recitari?*

Resp. 1. Ad vitandum peccatum mortale, tempus recitandi Horas incipit a media nocte usque ad alteram mediam noctem, excepto Matutino ut dicemus infra.

Resp. 2. Ad vitandum peccatum veniale servari debet consuetudo legitime introducta; sicut enim consuetudo vim habet inducendæ Legis, ita etiam illius mitigandæ.

Quoad Matutinum, potest enim, vel sine Laudibus recitari pridie, ab eo circiter tempore quo Sol est propior ad occasum quam ad meridiem, juxta tabulam sequentem de tempore inchoandi Matutinum pro die sequenti Romæ editam Typis Reverendæ Cameræ Apostolicæ nostris horologiis accommodatam;

20. Januarii, hora 2. cum quadrante.
13. Februarii, hora sesquisecunda.
1. Martii, hora secunda cum tribus quadrantibus.
18. Martii, hora tertia.
4. Aprilis, hora tertia cum quadrante.
20. Aprilis, hora sesquitertia.
10. Maji, hora tertia cum tribus quadrantibus.
8. Junii, hora quarta.
30. Julii, hora tertia cum tribus quadrantibus.
28. Augusti, hora sesquitertia.
7. Septembris, hora tertia cum quadrante.
24. Septembris, hora tertia.
13. Octobris, hora secunda cum tribus quadrantibus.
20. Octobris, hora sesquisecunda.
18. Novembris, hora secunda cum quadrante.
15. Decembris, hora secunda.

Quæres 14. *Quo ordine Horæ sunt recitandæ?*

Resp. Ordo ab Ecclesia præceptus, hic est: ut recitetur Matutinum ante Laudes, Laudes ante Primam, etc. quem ordinem absque justa causa invertere peccatum est solum veniale, modo absit contemptus; *ratio* est quia præceptum observatur quoad substantiam, omnes Horas dicendo intra diem naturalem.

Imo nullum est peccatum, nec est obligatio repetendi, si talis inversio fuit per oblivionem, inadver-

tentiam, vel ex justa causa, ut si quis ab ægro invitetur ad recitandas secum Vesperas, cum needum Nonam persolverit; nam cum hic ordo non pertineat ad substantiam Officii, sed tantum ad modum, censetur Ecclesia permittere eum mutari, cum adest rationabilis causa.

Utrum autem sit mortale dicere Missam ante Matutinum et Laudes... *Resp. negative*; ratio est quia recitans Primam ante Matutinum non peccat mortaliter; ergo nec celebrans Missam ante Matutinum, cum majorem habeat connexionem Prima cum Matutino, quam Matutinum cum Missa; est ergo solum veniale, imo nullum est peccatum, si fiat ex justa causa, ait Lessius (*l. 2. cap.* 37. *n.* 81.), quia quod fit ex justa causa, fit prudenter; ergo fit sine peccato.

Nec obstat Rubrica Missalis; quia non est præceptiva, sed tantum directiva, nec est recepta sub mortali, ut ait Bonac. Hic

Nota ad vitandos scrupulos Julium III. concessisse Patribus Societatis Jesu privilegium (cui communicant omnes mendicantes) postponendi Matutinum celebrationi Missæ *ex legitimis et justis causis* (*Jul.* 3. *Bull. Sacræ*).

Quæres 15. *An est mortale Divinum Officium interrumpere?*

Resp. Interruptio Officii facta sine causa quantacumque sit, est solum venialis; quia hic defectus non est in substantia, sed solum in modo accidentario, cum omnes Psalmi, Lectiones, etc. per se suam habeant completam significationem.

Quod si subsit justa causa, v. g. si Superioris præceptum, vel charitas urgeat ad aliquid faciendum quod commode differri nequeat, tunc nullum peccatum erit, nullaque obligatio repetendi.

Quæres 16. *Quid requiratur ut Horæ devote recitentur?*

Resp. Requiruntur duo. 1. *Intentio* recitandi Horas, et Deum orandi, non quidem actualis et explicita, sed virtualis et interpretativa, qualem habet qui ut suæ obligationi satisfaciat, assumit Breviarium, vel debito tempore ad Chorum convenit ad recitandum Officium.

Ratio est, quia recitatio externa Officii est indifferens ut sit oratio, vel studium; ergo ab intentione orandi debet determinari ut sit oratio qualis præcipitur.

2. *Et attentio interna*, sive illa sit ad verba quatenus continent laudes Dei, sive ad sensum verborum, sive ad Deum.

Ratio est quia Ecclesia præcipit recitationem Officii tamquam actum orationis Deo gratum; atqui oratio non est Deo grata absque attentione interna, ut patet ex illa Christi reprehensione: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Matth.* 15. *v.* 8.) Unde Clerus Gallicanus, *ut absonam et verbo Dei contrariam* damnavit hanc prop. *Præcepto satisfacit qui voluntarie labiis tantum, non autem mente orat.*

Dices 1. D. Antonin. 3. *parte* tit. 13. q. 7. ista explicans verba, cap. *dolentes*, de celebr. Missæ *quantum eis Deus dederit, studiose celebrent, pariter et devote*: dicit: *Ecclesiam ibi apponere consilium fragilitati humanæ*, quasi dicat: *præcipimus, quod unusquisque de die, ac nocte dicat Horas suas: attentionem vero, et devotionem in præcepto non ponimus, sed gratiæ Dei, secundum quod dare voluerit, duximus relinquendum*. Ergo ad Horas recitandas non requiritur attentio interna.

Resp. dist. conseq. Non requiritur attentio interna actualis, *conc.* Virtualis, *nego conseq.* D. itaque Antonin. agit loco objecto contra nimis rigide tenentes, Ecclesiam absolute præcipere internam devotionem actualem, contra quos docet, quod, eum tanta sit humanæ mentis infirmitas, ut non possit per totum Officium actualem continuare devotionem, Ecclesia non præcipiat devotionem actualem, nisi cum hoc addito: *Quantum Deus dederit*, vetans, ne quis gratiæ divinæ ponat obicem per voluntarias mentis distractiones. Unde D. Antonin. *in Confessionali* 3. *part. interrogatorii* cap. 11. *de Clericis in communi* ait: *Si dicendo Horas ... mente circa alia vagatur voluntarie, non curans*, et sic per totum Officium, videtur mortale: secus, si proponit, velle attendere, et distrahitur, et cum advertit, displicet ei.

Dices 2. Attentio interna non est de substantia orationis vocalis; atqui Ecclesia solum præcipit orationem vocalem; ergo, etc.

Respond. nego maj. Intellectam saltem de oratione vocali devota.

Prob. maj. Ad substantiam orationis vocalis sufficit pronuntiatio verborum procedens ex formali, aut virtuali intentione laudandi Deum; atqui illa intentio potest esse absque interna attentione; ergo etc.

Resp. nego min. Prob. min. Intentio, et attentio sunt actus diversarum potentiarum, nimirum intentio est actus voluntatis sibi finem præfigentis: attentio vero est actus intellectus, quo quis advertit ad id, quod agitur; ergo intentio potest esse absque interna attentione.

Resp. nego maj. Quemadmodum enim D. Th. 4. 82. ad 2. id negat de devotione interna, et externa dicens: *devotio non prædicatur de interna et externa, sicut genus de speciebus, sed devotio interna ad externam se habet, sicut motio moventis ad motum mobilis*; ita negandum de oratione vocali et mentali: quia vocalis absque mentali nullam habet bonitatem moralem: et mentalis se habet ad vocalem, sicut anima ad corpus: sicut enim corpus additione animæ fit vivens, ita oratio vocalis additione mentalis fit moraliter bona, et meritoria.

Petes. Quænam attentio requiritur?

Nota. Triplex est attentio, nimirum *actualis, virtualis et habitualis*.

Attentio actualis, est ea qua quis actu attendit ad sensum verborum, vel ad Deum.

Attentio virtualis, est actualis initio orationis concepta, quæ virtualiter permanet quamdiu expresse vel tacite non revocatur ... Expresse revocatur dum recitans expresse vult non attendere: ... tacite revocatur dum recitans se distractum advertit, et nihilominus non repellit distractionem, nec revocat mentem ad attentionem.

Attentio habitualis, vel est facilitas attendendi repetitis actibus comparata, vel est animi dispositio qua quis attenderet, si adverteret. His positis,

Resp. 1. Attentio habitualis non sufficit, quia non est vera attentio, et cum ea sola non subsistit oratio.

2. Attentio actualis non est necessaria, quia sæpius non est in nostra potestate.

3. Attentio virtualis requiritur et sufficit, quia cum ea subsistit oratio et actus humanus.

Resolv. 1. Peccat mortaliter, nec præcepto satisfacit, et consequenter tenetur repetere, qui per notabilem Officii partem voluntarie distrahitur; item qui licet inadvertenter distractus sit, distractioni voluntariam causam dedit; et si sit Beneficiatus, tenetur restitutionem fructuum perinde ac si Officium non persolvisset.

Resolv. 2. Qui initio orationis attentionem habuit, satisfacit præcepto, nec tenetur repetere et restituere, si involuntarie distractus prosecutus est orationem; quia virtualiter attendit.

Quæres 17. *Quot sunt causæ excusantes a recitatione Horarum, et restitutione?*

Resp. Sunt quatuor. 1. Est legitima Papæ dispensatio, qui dispensare potest, cum Officium jure Ecclesiastico institutum sit.

2. Est gravis infirmitas *(Cap. Clericus dist. 91)* qualem habere censetur qui sine notabili nocumento, vel incremento morbi, Officium legere non potest ... in dubio stare potest consilio prudentis et periti medici ... si medicus dubitet, petenda est dispensatio Superioris qui ex usu ubique recepto dispensare potest cum suis subditis in dubio de morali impotentia recitandi; quod videtur necessarium ad tollendas perplexitates ... qui autem per se non potest satisfacere, non tenetur per alium, hoc enim non præcipitur ab Ecclesia ... qui autem non potest recitare solus, sed potest cum socio, ad hoc tenetur; nam qui obligatur ad finem, obligatur etiam in usum mediorum facile comparabilium.

Hinc febris tertiana, vel quartana non excusat, nisi tota die, aut potissima diei parte, duret; ratio est quia censetur levis causa *(Est communis)*.

3. Est gravis occupatio honesta et necessaria, quæ absque gravi sui vel proximi detrimento, tum spirituali, tum corporali differri non potest, sitque majus bonum, quam Officii recitatio.

Sic: Si Confessarius tota die deberet audire Confessionem quæ differri non potest, vel moribundo necessario assistere, ex benigna intentione Ecclesiæ posset a recitatione Horarum excusari; si tamen hoc impedimentum posset prævenire, teneretur anticipate Officium recitare; ita omnes.

4. Causa est impotentia, tum physica qualis est cæcitas, vel carentia Breviarii; tum moralis, qualis est justus timor gravis damni, v. g. proditionis inter Hæreticos.

Qui tamen propter prædictam impotentiam non potest integrum Officium recitare, tenetur ad partem quam potest; unde Innocent. XI. damnavit hanc prop. *Qui non potest Matutinum et Laudes recitare, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur.*

QUÆSTIO II.

De Beneficiis.

Totam materiam de Beneficiis septem comprehendemus articulis.

1. Erit de natura et divisione Beneficiorum.
2. De variis modis, quibus acquiri potest Beneficium.
3. De his, quibus *Beneficia* debent conferri.
4. De dominio et usu bonorum ecclesiasticorum.
5. De pluralitate Beneficiorum.
6. De obligatione residentiæ in loco Beneficii.
7. De simonia in acquirendis Beneficiis.

ARTICULUS I.

De natura et divisione Beneficiorum.

Quæres 1. *Quid sit Beneficium?*

Resp. Est jus perpetuum competens Clerico percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, propter officium spirituale, auctoritate Ecclesiæ constitutum.

Explicatur definitio: dicitur 1. *jus perpetuum*, quia ex natura sua est tale ut perpetuo duret, et dum uni aufertur, alteri tribuatur; hinc Vicaria et Commenda temporalis, item pensio perpetua, non sunt Beneficia.

Dicitur 2. *Clerico competens*. Tonsura Clericali insignito; et per hoc excluduntur a ratione Beneficii bona, quæ Laici propter operam Ecclesiæ præstitam, v. gr. ad pulsandas campanas, tribuuntur; sunt enim merum stipendium.

Dicitur 3. *Propter Officium spirituale:* nam propter ejusmodi Officium datur Beneficium: unde bursæ collegiales, quæ non dantur propter Officium spirituale, sed tamquam eleemosyna aut subsidium, non sunt Beneficia.

Dicitur 4. *Auctoritate Ecclesiæ constitutum:* hoc est Papæ, vel Episcopi; nam ad illos solos pertinet Officia spiritualia instituere, eisque proventus adnectere ... hinc Capellaniæ *non collativæ*, sed a privatis licet in perpetuum dotatæ pro Missarum celebratione, non sunt Beneficia, nec conferuntur canonica institutione (gallice *provision*) quæ necessaria est ad conferendas *Capellanias collativas*, per consequens non obligant ad Horarum recitationem. Tamen Capellani eis in perpetuum provisi, earum titulo tamquam titulo Patrimonii, aut quasi Patrimonii possunt ordinari, ut docet Garcia de Benefi. part. 1. cap. 2.

Quæres 2. *Quotuplex sit Beneficium?*

Resp. Beneficium dividitur 1. in *sæculare*, quod pro Clericis sæcularibus; et *regulare*, quod pro Regularibus est institutum, nec sæcularibus dari potest nisi in Commendam.

Nota. Omne Beneficium est sæculare, nisi aliud probetur ex institutione, vel per possessionem pacificam quadraginta annorum, quæ legitimam statuit præscriptionem. *(Cap. cum de Benef. de præbend. in 6.)*

2. Dividitur in *simplex* seu *non curatum*, et *duplex seu curatum*.

Beneficium *simplex* est illud quod obligationi divini Officii non habet annexam curam animarum, nec præeminentiam aut jurisdictionem; talis est Capellania, Canonicatus simplex, etc.

Beneficium *duplex* est illud quod obligationi divini Officii habet annexam animarum curam, vel præeminentiam. Tales sunt Episcopatus, Parochiatus, Abbatia, Cantoria, etc.

3. Dividitur Beneficium duplex, in Dignitatem, Personatum, et Officium.

Dignitas est Beneficium habens annexam præeminentiam, jurisdictionemque Ecclesiasticam in foro externo; tales sunt Episcopatus, Abbatia, Præpositura, Prioratus conventualis, Guardianatus, etc.

Personatus est Beneficium habens annexam præeminentiam ecclesiasticam absque jurisdictione, v. g. Primiceriatus, Lectoratus.

Officium est Beneficium habens administrationem rerum ecclesiasticarum sine jurisdictione, ut Thesauraria, Cantoria.

4. Dividitur in *titulare et commendatum*.

Titulare est illud quod cum plenitudine juris confertur juxta ejus fundationem.

Commendatum est illud quod solius administrationis aut custodiæ gratia traditur. Si tradatur ad vitam, æquivalet Beneficio in titulum dato.

ARTICULUS II.

De variis modis seu titulis Beneficium acquirendi.

Quær. 1. *An necessario requiratur titulus ad acquirendum Beneficium?*

Resp. Ita necessario requiritur titulus, ut qui *mala fide*, absque titulo invadit Beneficium, non solum illud amittit, sed insuper fit inhabilis ad illud postea obtinendum, prout definivit Alex. III. *(Cap. ad aures de excessibus Prælatorum)*.

Dixi, *mala fide:* si enim bona fide absque titulo

legitimo Beneficium obtinuit, potest illud retinere in utroque foro (*Cement. de sequest.*) modo fuerit obtentum.

1. *Absque simoniaco ingressu*.

2. Cum titulo colorato, ex *ordinaria collatione aut electione*.

3. Quod Beneficiarius *per triennium pacifice possederit*.

4. Quod aliunde ad illud ipso jure non fuerit inhabilis, v. g. propter censuram aliquam, quam ante Beneficii adoptionem incurrerit. *Ita statuitur regula Cancellariæ de triennali possessione*.

Quæres 2. *Quot sunt tituli, quibus Beneficia acquiruntur?*

Resp. Sunt septem: nimirum 1. Collatio libera, 2. Præsentatio et subsequa institutio, 3. Electio et subsequa confirmatio, 4. Postulatio et subsequa admissio, 5. Resignatio acceptata in favorem, 6. Permutatio approbata, 7. Subrogatio, de quibus multa quæruntur distinctis paragraphis, quibus addemus Appendicem de Pensionibus.

§. I. *De Collatione libera*.

Quær. 1. *Quid sit Collatio libera*.

Resp. Est *attributio Beneficii facta a Prælato jure pleno atque independenti a Jure patronatus, Graduatorum etc.*

Dicitur 1. *Attributio*, id est concessio Juris in re.

Dicitur 2. *Libera*: ut distinguatur ab institutione et confirmatione, quæ sunt quidem Collationes, sed non liberæ, cum Prælatus debeat conferre Beneficium præsentato, et electo.

Quæres 2. *Quibus competit Jus collationis Beneficiorum?*

Resp. 1. Competit cuilibet Episcopo in sua Diœcesi, nisi ex fundatione Beneficii, aut legitima præscriptione hoc Jus competat alteri Ecclesiastico.

Resp. 2. Papæ etiam competit per se tamquam supremo et universali omnium Beneficiorum non patronatorum collatori.

Quæres 3. *Quot modis Papa confert Beneficia?*

Resp. Quatuor modis,

1. *Jure præventionis*; quando scilicet alicui confert gratiam expectativam ad primum Beneficium non patronatum vacaturum. (*Cap. dudum de præbend. in* 6.)

2. *Jure reservationis*: quando scilicet aliqua Beneficia reservat in favorem aliquorum; talia sunt Beneficia reservata in favorem Graduatorum; qui in Gallia, vi concordati inter Leonem X. et Franciscum I. habent jus obtinendi quælibet Beneficia non patronata vacantia quatuor anni mensibus; nempe *Januario, Aprili, Julio*, et *Octobri*.

3. *Jure concursus*: quatenus scilicet Papa cum quolibet alio Collatore concurrere potest, si valit; necesse tamen est ut in hoc casu conferat Beneficium ante Ordinarium; alioquin collatio Ordinarii erit valida. (*Argumento capitis si eo tempore de elect. in* 6.). Ubi nota, quod Papa nunquam vel raro utatur jure præventionis, et concursus, ut vitentur confusiones, et lites, quæ inde oriri possunt. Verum sibi in multis Ecclesiis certos reservat in anno menses, reliquis Episcopo, vel Patrono relictis.

4. *Jure devoluti*: quando scilicet quis a summo Pontifice impetrat sibi Beneficium transferri ob possidentis Canonicam inhabilitatem; v. g. quando ob simoniam confidentiæ, vel negligentiam Collatoris, jus devolvitur ad Papam, idem jus devolvitur ad Episcopatum quando inferiores Collatores sunt negligentes.

§. II. *De Præsentatione et subsequa institutione*.

Quær. 1. *Quid est præsentatio?*

Resp. Est *exhibitio personæ idoneæ a patrono facta Prælato, ut ipsi Beneficium vacans conferat per institutionem* ... Patronus enim præsentato tantum Jus ad rem confert. Jus autem in re, et ipsa collatio Beneficii per institutionem datur.

Quæres 2. *Quid est Jus patronatus et quotuplex?*

Resp. 1. Est potestas præsentandi Clericum ad Beneficium vacans, sive per mortem, sive per resignationem.

Resp. 2. Duplex est; nempe Jus patronatus ecclesiastici, et Jus patronatus laici.

Jus patronatus ecclesiastici est illud *quod a persona ecclesiastica de bonis Ecclesiæ fundatum est*. Unde solis ecclesiasticis competit.

Jus patronatus laici est illud *quod a Laico, vel Clerico de bonis patrimonialibus est fundatum*. Unde Laico vel Clerico competit.

Quæres 3. *Quid habent commune Beneficia tum Ecclesiastici tum Laici patronatus?*

Resp. sequentia: 1. Quod nullus Patronus seipsum præsentare possit (*Cap. per nostras de Jure patron.*) potest tamen filium si idoneus sit; Episcopus tamen posset ipsi motu proprio conferre Beneficium, modo ipse consentiat (*ibidem*)... 2. Quod si duo ejusdem Beneficii Patroni, de præsentatione inter se non conveniant, Episcopus cuilibet voluerit e duobus nominatis illud conferre possit. *Ita Layman, Lessius et alii commun.*)

Quæres 4. *Quid habent singulare Beneficia Patronatus utriusque?*

Resp. sequentia: 1. Quod Patrono laico ad præsentationem concedantur tantum quatuor menses a die vacationis Beneficii; sex vero Patrono Ecclesiastico; si intra id tempus Patronus non præsentaverit, Episcopus pleno jure cuilibet illud conferre potest (*Cap.* 3. *de Jure patronatus*).

2. Si Patronus laicus duos successive præsentet ante institutionem, tunc potest Episcopus alterutrum pro arbitrio instituere; si Patronus sit ecclesiasticus, tunc prior tempore, potior est jure. (*Cap. cum autem de Jure patron.*)

3. Patronus ecclesiasticus variare non potest, unde si indignum nominavit, jure suo pro hac vice excidit, et Collator Beneficium pleno jure conferre potest cuilibet digno; e contra Patronus laicus variare potest, unde si præsentaverit indignum, potest et jubetur alterum dignum præsentare. (*Glossa in cap. cum vos; de Officio Ordin. citans caput cum in cunctis de elect.*)

4. Beneficium patronatus laici resignari, aut permutari non potest, nec pensione gravari absque Patroni consensu; bene quidem Beneficium Patronatus Ecclesiastici. (*Ita Glos. in Clement. unicam de rerum permut.*)

5. Quod Beneficium laici Patronatus non sit obnoxium præventioni Papæ, nec juri indultariorum, aut Graduatorum, aut gratiarum expectativarum; bene quidem Beneficium Patronatus ecclesiastici.

Nota. Ad præsentationem accedit nominatio, qua Principes, ex indulto Summi Pontificis, nominant promovendos ad Prælaturas, vel dignitates ecclesiasticas in terris sibi subjectis. Item et universitates ad quædam beneficia vacantia, vel vacatura, de quibus vide Garciam, Rebuffum etc.

§. III. *De Electione et subsequa Confirmatione.*

Quær. 1. *Quid est Electio?*

Resp. Est *personæ eligibilis præ aliis assumptio ad Beneficium vacans. Per eam acquiritur* jus ad Beneficium: nam jus in Beneficio obtinetur sola confirmatione, quam electus, secluso impedimento intra tres menses a notitia electionis acceptatæ, petere tenetur, alias electio est irrita. (*Cap.* 6. *de elect.* in 6.) Est autem

Confirmatio, *concessio juris in Beneficio facta a Superiore ei qui electus est.*

Quæres 2. *Quotuplici modo fieri potest Electio?*

Resp. Triplici. 1. Per scrutinium, cum quilibet eligentium suffragium suum secreto tradit. 2. Per compromissum, cum eligendi potestas in unum, vel plures, communi electorum consensu transfertur. 3. Per inspirationem, cum electores subito quodam motu in unum communiter consentiunt. *(Ita Conc. Lat.* 4. *c.* 24. *)*

Quær. 3. *Quot requiruntur ad validam electionem?*

Resp. Quatuor. 1. Ut omnes, qui jus eligendi habent, rite vocentur; non obstant tamen si aliquis vocatus noluerit, vel non potuerit venire (*Cap.* 28. *de electione*).

2. Ut intra trimestre a die vacationis Beneficii fiat electio, nisi adsit legitimum impedimentum *(Cap.* 1. *de electione)*.

3. Ut electores sint saltem Subdiaconi, si agatur de electione virorum, nisi speciali privilegio aliud concessum sit. *(Conc. Trid. sess.* 22. *c.* 4. *)*.

4. Ut electorum pars major consentiat. *(Conc. Lat.* 4. *c.* 24. *)*

§. IV. *De Postulatione et subsequa Admissione.*

Quær. *Quid est Postulatio?*

Resp. Est *obsecratio ab Electoribus facta Superiori, ut ad Beneficium vacans admittere velit aliquem qui alias eligi non poterat ob impedimentum Canonicum.* Sic illegitimus, bigamus, junior etc. postulari quidem potest, sed non aligi (*Cap. cum cunctis de electione*).

Nota. Nullum jus dat Postulatio ante admissionem et Confirmationem.

§. V. *De resignatione.*

Quær. 1. *Quid sit resignatio?*

Resp. Est *spontanea sui Beneficii dimissio facta coram legitimo Superiore eam acceptante.*

Dicitur 1. *Spontanea:* hoc est, nec metu injusto, nec vi, nec dolo extorta, alioqui est nulla, vel certe annullanda (*Cap. ult. de renunt. et Clem.* 1. *de pœnis*).

Dicitur 2. *Coram legitimo Superiore:* scilicet Papa, vel altero Collatore ordinario.

Dicitur 3. *Eam acceptante:* si enim non admittatur a Superiore, resignans non perdit jus suum (*Cap. ultim. de renuntiatione*).

Quæres 2. *Quotuplex sit Resignatio?*

Resp. Duplex, nempe simplex et conditionata.

Simplex est ea quæ fit sine conditione et pacto (Cap. tua nos, de Simonia) Conditionata est *ea quæ fit cum pensionis reservatione, vel ea conditione ut personæ designatæ conferatur Beneficium,* et dicitur Resignatio in *favorem.*

Quæres 3. *Quodnam discrimen est inter simplicem et conditionatam Resignationem?*

Resp. Discrimen est 1. Quod simplex ab Ordinario Collatore admitti possit; conditionata vero a solo Papa, cum in ea versetur simonia quam Ordinarius purgare non potest (*Cap. ex parte, de Officio deleg.*).

2. Quod in resignatione simplici Ordinarius possit conferre Beneficium cui libuerit, potest tamen sic Resignans, sine simoniæ labe, rogare Ordinarium ut conferat tali (*Cap. tua nos, de Simonia*), verum nec tenetur Ordinarius ei conferre, pro quo rogatum est (*Cap. eodem*).

Econtra in Resignatione conditionata, Papa debet conferre Beneficium illi, in cujus favorem facta est, alioqui provisio erit nulla (*Cap. de rerum permut.*) quia fieret sine Beneficii vacatione.

3. Quod simpliciter Resignans omni jure Beneficii spolietur; contra resignans conditionate possessionem retinet donec impleta sit conditio, ratione illius clausulæ *non aliter nec alias:* unde si Resignatarius non acceptet, Resignans remanebit in suo Beneficio.

Præterea ut Resignatio in favorem sit valida, requiritur.

1. Ut Resignans *in infirmitate* supervivat viginti dies post Resignationem; alioquin censetur Beneficium vacare per obitum, non per Resignationem, et proinde omnis collatio ex vi talis Resignationis facta est irrita *(Ita expresse habet reg. Concellariæ de infirmis)*.

2. Ut Resignatio intra sex menses, a die supplicationis datæ, et non a die præstiti consensus *(Ut declaravit Paul. III. anno* 1540.) computandos, publicetur in loco Beneficii, si resignatio fiat in Curia Romana; inter mensem vero, si fiat extra curiam: alioquin si contingat resignantem mori antequam resignatarius cœperit possessionem, Beneficium censebitur vacare per obitum et collatio facta resolvetur; ita habet regula Cancellariæ quam Rebuffus (§. *Reg. de publicandis*) explicat, et asserit hanc regulam esse receptam et publicatam tamquam Legem Regni Franciæ (*Fuit recepta et in Curia Parlamenti registrata ann.* 1493. *die* 27. *Augusti*).

3. Requiritur consensus Patroni, si Beneficium sit Patronatus laici.

§. VI. *De Permutatione.*

Quær. 1. *Quid sit Permutatio?*

Resp. Est *Beneficii ad aliud Beneficium facta mutua præstatio,* ab Ordinario admissa.

Quæres 2. *Quænam requirantur ad validitatem permutationis?*

Resp. 1. Eadem quæ requiruntur ad resignationem *in favorem.*

Resp. 2. Sequentia insuper requiruntur. 1. Si commutanda Beneficia in diversis Diœcesibus sita sint, requiritur auctoritas utriusque Episcopi.

2. Requiritur ut spiritualia cum spiritualibus permutentur, at jus in re cum jure in re, nec enim valet permutatio nominationis ad Beneficium cum Beneficio. (*Cap. final. de rerum permut.*)

3. Non potest fieri permutatio cum jure spirituali alterius generis: unde non possunt permutari decimæ, vel jus patronatus cum Beneficio (*Ita Rebuff. in cap. fin. supra*).

Quæres 3. *Quid sit regressus?*

Resp. Est jus resumendi Beneficium resignatum aut permutatum, etiam post admissam a Prælato resignationem aut permutationem.

Quæres 4. *An regressus sit licitus?*

Resp. Licet jus regressus sacris Canonibus (*Alex. III. cap. ex transmissa de renuntiatione. Clem. III.*

cap. super, et cap. in præsentia eod. tit.) a Concil. Trid. (*Sess.* 25. *cap.* 7. *de reform.*) confirmatis, sit contrarium, vim tamen et robur habet in Gallia in sequentibus casibus.

1. Si quis in gravi infirmitate constitutus resignavit, datur ei regressus post recuperatam valetudinem sine nova collatione. (*Ita Bonif. VIII. in cap. si Beneficia de præb. in* 6. *Ita statuitur edicto ann.* 1638. *art.* 20.) Multa arresta huic juri conformia refert D. Brillon. (*V. regrés n.* 24. 26. *etc.*)

2. Si mutua permutatione facta, Beneficium deprehendatur litigiosum, qui illud resignavit, debet litem prosequi, et si evictum fuerit, alter redibit ad suum, sine nova provisione (*Bonif. VIII. c. si Benefic. de præb. in* 6.) non tamen citra Judicis Regii (ut in aliis casibus) declarationem.

3. Si propter criminis capitalis accusationem cujus successus erat incertus, resignavit Beneficium, illud repetendi jus habet, postquam evasit condemnationis sententiam. (*Pont. V. regrés*)

4. Conceditur regressus, si contingat unum ex permutatis Beneficiis, vel nova pensione onerari, vel etiam veteri pensione, modo permutans quando permutavit, id ignoraverit (*Ita judicavit Senatus Paris. arresto ann.* 1565. *die* 7. *Dec. relato a Charondas*).

5. Si resignatarius conventam et a Papa approbatam pensionem non solvat; ut probat Pontas. (*V. Regrés, citans Mendosium, Azorium, Cabbassut.*)

6. Datur regressus, si in permutatione, aut resignatione intercessit vis, metus, fraus, dolus etc. quia *fraus et dolus nulli patrocinari debent*, ut ait Alexander III.

§. VII. *De subrogatione*.

Quær. 1. *Quid sit subrogatio?*

Resp. Est *unius vocatio in jus et locum alterius* ... solummodo locum habet inter duos de Beneficio litigantes, quorum si unus lite pendente e vivis excedat, superstes in jus et locum ipsius sufficitur. Quod ideo statutum est, ut lites inter Clericos tandem finiantur.

Quæres 2. *Quomodo obtinetur subrogatio?*

Resp. Juxta jus novum a Ludovico XIV. institutum obtinetur per solam simplicem petitionem factam judici, cum attestatione exhibita de obitu collitigantis.

Quæres 3. *Quale est jus acquisitum per subrogationem?*

Resp. Est ita firmum, ut licet mortuus collitigans jus suum tertio concessisset, et post mortem ejus, isto tertius Beneficium impetrasset, provisio istius tertii ipso jure irrita foret.

APPENDIX.

De Pensionibus.

Quær. 1. *Quid sit pensio clericalis?*

Resp. Est *jus percipiendi fructus ex alterius Beneficio*. Quo jure, utpote jure communi contrario nullus uti potest absque Papæ auctoritate et institutione (*Ita definivit Conc. Rothom. tit. de Episc. Officiis, n.* 20.)

Qu. 2. *In quibus casibus creari possunt pensiones?*

Resp. In tribus: 1. Ut tollatur Beneficiorum magna inæqualitas in permutatione facienda.

2. Ut lis inter duos de Beneficio collitigantes componatur.

3. Ut indigenti Sacerdoti qui Beneficio inservivit, subveniatur; ita fuit statutum in Comitiis generalibus Cleri Gallicani (*anno* 1598.) et edictis Ludovici XIII. (*anno* 1629.) et Ludovici XIV. (*anno* 1671.)

Quæres 3. *Quot requirantur conditiones ut pensio licite obtineatur?*

Resp. Quatuor. Ut Pensionarius egeat, nec aliunde ad suam honestam sustentationem necessaria habere possit, ut probat Pontas v. *Pension, cas* 4.

2. Quod si agatur de Beneficio quod residentiam postulat, Pensionarius per quindecim annos ipsi inservierit, ipsique propter gravem infirmitatem amplius inservire non possit. Ita habet edictum Ludovici XIV. supra citatum; nisi aliud æquitas postulet.

3. Quod pensio tertiam partem fructuum non excedat (*Ita docet Sylvius, v. Beneficium Tolet. instr. Sacerd. l.* 5. *c.* 83. *Solus, c.* 9. *de Jure et Just. q.* 7. *art.* 2.) unde Papa admittens resignationem cum pensione, semper apponit hanc conditionem: *modo tertiam partem fructuum non excedat; alias præsens gratia nulla sit eo ipso*. Quamvis Papa ob justam causam possit majorem constituere.

4. Quod Titulario supersint ad victum et vestitum moderatum sufficientia. (*Cap. de Monachis, et cap. cum causam de Præbendis*).

ARTICULUS III.

De his quibus Beneficia debent conferri.

Quær. 1. *Quinam sunt incapaces Beneficii possidendi?*

Resp. Sequentes ita sunt incapaces, ut eorum electio, nominatio, collatio, sint ipso jure nulla et irrita.

1. *Illegitimi*, ob irregularitatem a qua solus Papa dispensare potest ad Ordines majores, Beneficia cum cura, et alia quæ requirunt ordinem sacrum, (qualia sunt Canonicatus post Trid.) Episcopus vero non nisi ad Tonsuram, minores Ordines et Beneficium simplex. (*Ita statuitur c.* 1. *de filiis Presbyt.*)

2. Qui non receperunt primam Tonsuram. (*C.* 6. *de transact.*)

3. Qui non habet Ordinem sacrum, quod Beneficium ex sua institutione requirit (*Cap.* 22. *de elect. in* 6.); ex consuetudine tamen satis est, si intra annum suscipiatur is ordo, sed non debet ultra differri (*Ex Clement.* 2. *de ætate, et Trid. sess.* 22. *cap.* 4.) quod si ultra differat nominatus, nisi justo impedimento detentus fuerit, Beneficio illo privatur ipso facto. (*Cap.* 35. *de elect. in* 6.)

Qui vero acceptat Parochiam sine animo recipiendi Sacerdotium intra annum, peccat mortaliter, et tenetur restituere fructus, etiam ante omnem sententiam, nisi mutata voluntate illud recipiat (*Ibidem.*)

4. Qui non habet ætatem idoneam (*Cap.* 7. *de elect.*) Hæc autem varia est pro varietate Beneficiorum. Nam

Ad Episcopatum requiruntur 30. anni. (*Cap. cit.*) In Gallia sufficit annus 27. inchoatus. (*Concord. inter Leonem X. et Franc. I.*)

Ad Abbatias, dignitates cum cura, et Parochias annus 25. inchoatus. (*Cap.* 7. *de elect. et Trid. sess.* 24. *cap.* 12.)

Ad dignitates sine cura sufficit annus vigesimus secundus completus. (*Trident. ibidem.*)

Ad Beneficia simplicia, ut sunt Capellaniæ, annus 14. inchoatus. (*Trident. sess.* 23. *cap.* 6.)

Ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis jure novo Trid. requiritur annus vigesimus primus, quia annexum habet Subdiaconatum, ex consuetudine tamen datur habenti tantum annos 14.

5. Qui est conjugatus (*Cap.* 1. 2. *et* 8. *de Cleric. conjug.*); si Clericus minorum Ordinum habens Beneficium, contrahat matrimonium, ipso jure illud a-

mittit, (*Cap.* 2. *eodem tit.*) quia suscipit statum incompatibilem. Si sit Clericus Sacrorum Ordinum, non amittit ipso facto Beneficium (*Cap* 1. *eodem tit.*) quia matrimonium est irritum, sed eo est privandus (*Ibidem et glosso communiter recepta*).

6. Qui est aliqua censura, vel irregularitate irretitus, (*Cap.* 7. *de Clerico excomm. Cap.* 8. *de ætate. Cap.* 18. *de sent. excommun. in* 6.)

Quæres 2. *Quodnam est peccatum conferre Beneficium indigno?*

Nota: Indignus est *is qui ad Officium debite præstandum est ineptus ratione pravæ vitæ, vel putatur non futurus utilis Ecclesiæ, nec satisfacturus Officio.*

Respond. Est mortale quodvis Beneficium, etiam simplex, conferre indigno, eumve præsentare, aut eligere.

Ratio est, quia *Beneficium datur propter Officium*: ergo qui ineptus est ad Officium præstandum, arcendus est a Beneficio. Unde Conc. generale IV. *præcipit* (Collatoribus et Patronis sub pœna suspensionis a conferendis Beneficiis) *ut prætermissis indignis idoneos assumant, qui Deo et Ecclesiis velint et valeant gratum impendere famulatum.* (*Refertur cap. grave de præb.*)

Quæres 3. *Utrum ad quodlibet Beneficium simplex aut duplex, curatum, vel non curatum, digniores sub mortali sint promovendi, prætermissis minus dignis?*

Resp. affirm. Et prob. quoad Beneficia curata.

1. Ex Conc. Trid. (*Sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat.*) hortante omnes Collatores, Patronos, Electores, *ut in primis meminerint eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, præfici diligenter curaverint.*

Nec refert quod Conc. ibi loquatur tantum de Episcopatibus; idem quippe statuit cap. 18. de Parochiis, præcipiens ut Parochiæ dentur dignioribus, et dicit Patronum teneri digniorem ad eas præsentare.

Nec Comparativum *digniores* quo utitur Trid. *pro positivo* sumitur, cum hæc insulsa interpretatio rejecta sit ab Innoc. XI. (*in damnat. prop.* 47.)

Prob. 2. In re gravi fidem debitam violare et accipere personas (*Jacobi* 2. *V.* 9.) est peccatum mortale: atqui qui eligunt minus dignos, relictis dignioribus, fidem quam Ecclesiæ debent, violant, et accipiunt personas in re gravi; ergo.

Prob. quoad Beneficia non curata.

1. Ex sancto Thoma et sancto Antonino, a quorum doctrina recedere in moralibus omnino periculosum est.

Sanctus Thomas de omnibus Beneficiis sermonem faciens, ait: *Quantum ad conscientiam eligentis, necesse est eligere meliorem, vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum commune.* (2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *ad* 3.)

Divus Antoninus disserens de puero cui simplex Beneficium fuit collatum, ait: *Jure divino illicitum est dare talia Beneficia talibus, nisi quando alii non inveniuntur, quia contra justitiam distributivam est, si detur minus digno ... unde contempto meliore, sanctiore, justiore, dare alteri est grave peccatum.* (*D. Antonin.* 3. *p. tit.* 15. *c.* 1. §. 3.).

Prob. 2. *ratione*: Tum quia agere contra mentem Fundatorum est peccatum mortale; atqui qui eligit minus dignum relicto digniore, agit contra mentem Fundatorum, cum eorum intentio sit ut Beneficia dignioribus conferantur; ergo. Tum quia committitur acceptio personarum in Beneficiis, si non dentur dignioribus, ut supra dictum est.

Quæres 4. *Utrum prætermissis dignioribus li-*

ceat interdum conferre Beneficium simplex dignis?

Resp. In quibusdam eventibus licitum esse, juxta mentem interpretativam Fundatorum.

1. Cum id postulat charitas, ut si Clericus non possit inopia levari, nisi per Beneficium simplex.

2. Cum id postulat majus bonum Ecclesiæ, v. gr. ut digniores reserventur pro Beneficiis curatis; velut Pastor minus idoneus a cura animarum amoveatur.

3. Cum Patronus præsentat dignum, huic debet conferri, etsi sint alii magis idonei (*Causa* 16. *q.* 7. *cap. Monasterium*).

ARTICULUS IV.

De Bonorum Ecclesiasticorum usu et dominio.

Nota. Beneficiarios sæculares tria genera bonorum habere posse, nimirum *patrimonialia, quasi patrimonialia,* et *mere ecclesiastica.*

Patrimonialia: Sunt ea quæ Clericis obveniunt ex donatione, patris successione, propria industria, vel quovis alio titulo civili.

Quasi patrimonialia: Sunt ea quæ Clericis obveniunt, non tamquam fructus Beneficiorum, sed ut stipendia quædam pro functionibus ecclesiasticis, v. gr. pro cantu, et celebratione Missarum, etc.

Mere ecclesiastica: Sunt ea quæ Clericis obveniunt ex puro titulo Beneficii.

Certum est 1. Ecclesiasticos posse pro libitu disponere de bonis patrimonialibus, et quasi patrimonialibus; cum *patrimonialia* Ecclesiam non respiciant: *quasi patrimonialia* autem sint stipendia pro labore, ac proinde eorum habeant plenum ac perfectum dominium non secus ac sæculares.

Certum est 2. Beneficiarios ex patrimonio divites, de Beneficiorum suorum fructibus licite vivere posse, quod probatur auctoritate et ratione Apostoli dicentis (1. *Cor.* 9. *v.* 7.). *Quis militat suis stipendiis unquam? ... qui pascit gregem, et de lacte gregis non edit? ... nescitis quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt, edunt? ita et Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.*

Certum est 3. Ex unanimi consensu Patrum, ac Theologorum tum veterum, tum recentiorum, fructus Beneficiorum post honestam sustentationem superfluos, in pios usus expendendos esse, gravissimeque peccare eos qui bona ecclesiastica in usus profanos dilapidant, aut parentibus suis et amicis affectu carnali distribuunt. Sed quænam sit tam stricta obligatio, *an charitatis?* an etiam *justitiæ?* ita ut Beneficiarii bonorum ecclesiasticorum non sint domini, sed simpliciter œconomi et administratores, controversia est inter recentiores Theologos, quæ ut solvatur:

Dico cum venerabili antiquitate, Beneficiarii non sunt domini suorum Beneficiorum redituum, sed simplices Administratores, tenenturque ad restitutionem si eos ad usus superfluos, et profanos impenderint.

Nota. Hanc prop. quam fuse probant Theologi, breviori calamo expendemus, cum *parum referat*, ut ait Bellarminus (*admonitione ad nepotem controv. ult.*), *utrum* Beneficiarii qui in usus profanos consumunt fructus Beneficiorum suorum, *damnentur ad inferos quia peccaverunt contra justitiam, an quia contra charitatem*; constat enim, ait Habert (*de jure et justit. part.* 1. *c.* 21.): Eos in Deum esse sacrilegos, obnoxiosque damnationis æternæ, nisi pœnitentiam egerint, et Deo satisfecerint; *quam vero satisfactionem exhibere possunt? nisi tantundem ex patrimonialibus in pios usus impendant, quantum ex Ecclesiasticis in profanos abusi sunt.* Itaque

Prob. unico syllogismo. Illa doctrina verissima, et admodum certa censeri debet, quam tradunt Canones Ecclesiæ et sancti Patres, quamque docent communiter Theologi: atqui doctrinam hanc tradunt Canones Ecclesiæ et sancti Patres, eamque docent communiter Theologi, exceptis quibusdam inter recentiores; ergo.

Prob. 1. *pars min.* 1. Ex Alexand. III. definiente (*Cap. Fraternitatem de donationibus*): *Episcopus et quilibet Prælatus rerum ecclesiasticarum procurator est, non dominus*.

2. Ex Conc. Aquens. (*ann.* 1585. *tit. de Monast.*) *Commendatarii non existiment sibi mandatum Monasterii regimen ad luxum et prodigalitatem, aut augendam rem suam, et consanguineorum familiam, sed ad piam et justam alienarum rerum dispensationem, et quarum non habent proprietatem*. (*Similia habent Con. Nicæn. II. Can.* 12. *Rhedon. ann.* 1273. *Can.* 1. *Rothomag. Burdig. Concil. generale* 8. *c.* 15. *etc.*)

Prob. 2. *pars min. ex Patribus*.

1. Ex D. Bernardo (*epist.* 50. *ad Bonifacium*) dicente: *Si privatim quæ nobis sufficiant, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus*.

2. Ex D. Th. quem ad se trahere nituntur adversarii (*quodlib.* 6. *a.* 12. *in corp.*): *Bonorum vero ecclesiasticorum Clerici non sunt veri domini, sed dispensatores*.

3. Sanctus Raymundus dicit (*l.* 2. *tit.* 5. *de rapt. et præd.* §. 6.): *Tales Clericos qui consanguineis conferunt bona ecclesiastica pauperibus debita, esse raptores, et per consequens teneri ad restitutionem omnium. Similiter loquuntur omnes alii Patres*.

Prob. 3. *pars min. de Theologis*: Ex testimonio Joannis majoris (*in* 4. *dist.* 23. *q.* 6.), qui asserit nullum se scire qui ante ipsius ætatem contrarium docuerit.

Adversarii duo respondent. 1. Sacros Canones et Patres locutos fuisse de bonis Ecclesiæ immobilibus: 2. Cum loquuntur de bonis Ecclesiæ mobilibus, intelligendos esse de bonis ecclesiasticis ante erectionem Beneficiorum quæ accidit octavo vel nono sæculo; tunc enim, ajunt, erat obligatio justitiæ impendendi superflua in usus pios; sed postea Ecclesia instituendo Beneficia dominium bonorum ecclesiasticorum absolutum et liberum transtulit in beneficiarios, cum sola obligatione charitatis, vel religionis impendendi superflua in usus pios.

Resp. ad 1. *neg.* Nam aperte loquuntur de bonis quæ ad sustentandos Ministros Ecclesiæ, et alendos pauperes impendi debent; constat autem nunquam Ministris licuisse bona immobilia consumere in suos, vel pauperum usus.

Resp. ad secundum 1. Non constat hanc divisionem, etsi fuerit præcepta, factam fuisse; imo hoc suadet non esse factam, quod nihil pauperibus concessum videmus: quod si hospitalia alicubi erecta fuerint, non ex reditibus ecclesiasticis fuerunt dotata, sed ex liberalitate fidelium, ut patet ex eorum fundatione.

Resp. ad secundum. Et si facta fuerit ista divisio, bona Ecclesiæ non amiserunt per illam, naturam boni ecclesiastici; ergo semper remanet obligatio justitiæ partem superfluam impendendi in pios usus.

Objicies 1. Conc. Trid. (*Sess.* 24. *c.* 12. *de reform.*) statuit Beneficiarios munus suum non implentes, *fructus suos* non facere; ergo dum ipsum rite obeunt, *fructus suos* faciunt, et horum acquirunt dominium.

Resp. dist. conseq. Acquirunt dominium absolutum et liberum, *nego conseq.* dominium restrictum et gravatum onere justitiæ impendendi superflua in pios usus, *conc. conseq.*

Itaque Beneficiarii possunt dici habere dominium fructuum Beneficii, sed gravatum onere justitiæ supradicto; sicut hæres habet dominium hæreditatis, sed vinculatum onere solvendi debita defuncti.

Inst. 1. Clerici habent dominium absolutum partis Bonorum, quæ necessaria est ad suam sustentationem, ergo et Bonorum superfluorum.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod Bona ad congruam Clerici sustentationem necessaria, ei data sint absolute, cum solo onere recte fungendi Officio spirituali, quo si non fungantur, nec illam partem facit suam; at bona superflua data sunt non absolute, sed cum onere justitiæ, et pacto saltem implicito, ut ea in pios usus impenderentur.

Inst. 2. Ecclesiastici de bonis suis omnibus testantur non contradicente Ecclesia, et dum ab intestato moriuntur, parentes eorum in omnibus eorum bonis etiam ab Ecclesia perceptis, legitime succedunt; ergo sunt veri domini istorum bonorum.

Resp. nego conseq. Ecclesia enim non permittit hunc abusum, cum illum damnet, *cap. relatum de testamentis*; sed illud tolerat ad vitandas perturbationes et multas lites quæ ob difficultatem discernendi superflua illa ab aliis bonis, necessario orirentur.

Resolves 1. Ex dictis, Laicos qui sive *testamento*, sive *ab intestato*, succedunt bonis provenientibus ex Beneficiis, vel qui alias dono acceperunt, nisi sint pauperes, teneri in conscientia ad illa restituenda pauperibus, vel aliis piis causis; nam *nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur*. (*Reg.* 79. *juris in* 6.)

Resolves 2. Qui alea lucrati sunt aliquid notabile ex bonis illis superfluis, tenentur *rem pauperum male partam restituere*, statuit Concil. Rhemense (*ann.* 1583.)

Quæres: *Quid intelligitur per congruam sustentationem?*

Resp. Per congruam sustentationem intelligitur, quidquid necessarium est ad victum, vestitum, et famulatum beneficiarii; ad hospitalitatem exercendam; ad remunerandam fidelitatem suorum domesticorum; ad fovendam per modesta convivia, et munuscula, amicitiam amicorum, vicinorum et benefactorum; quæ omnia æstimari debent judicio prudenti, secundum cujusque statum, officium, dignitatem, et qualitatem Beneficii.

ARTICULUS V.

De beneficiorum pluralitate.

Nota. Beneficia alia dicuntur *compatibilia*, alia *incompatibilia*.

Beneficia *compatibilia* sunt ea, quæ personalem residentiam non exigunt, nec idem Officium eodem tempore persolvendum.

Incompatibilia sunt duplicis generis.

Incompatibilia *primi generis* sunt ea, *quorum unum ipso facto, absque ulteriori sententia excludit alterum*; ut sunt duo beneficia curata, duæ dignitates, duo personatus, duo officia (*Extrav. execrabilis de præbendis*) item præbendæ uniformes sub eodem tecto; v. g. duo Canonicatus, duæ Capellaniæ concurrentes ad eamdem functionem in eadem Ecclesia. (*Cap. Litteras de concessione præbend.*)

Incompatibilia *secundi generis* sunt ea, *quæ simul retineri non possunt absque dispensatione: non tamen ita pugnant, ut primum vacet ipso facto*, ob-

lento secundo. Ejusmodi sunt duo Beneficia absque animarum cura, postulantia residentiam, v. g. duo Canonicatus in diversis Ecclesiis.

Dico: seclusa justa causa, omnino illicitum et juri naturali morali contrarium est, plura simul possidere beneficia etiam compatibilia et simplicia.

Nota: Hæc propositio hominibus qui, ut ait Trid. *improbæ cupiditatis affecti, plura simul beneficia obtinere non erubescunt*, tam nauseosa, infinitis propemodum Conciliorum decretis et Pontificum ac Patrum oraculis est definita, quæ referre sigillatim cum non ferat brevitas proposita, hic eorum rationes unico argumento perstringemus; itaque

Prob. prop. Juri ac æquitati naturali repugnat 1. Quod Ecclesiasticus Ordo pervertatur; 2. Quod minuatur cultus divinus; 3. Quod animæ certo periculo exponantur; 4. Quod justitia distributiva lædatur; 5. Quod fraudetur voluntas fundatorum; 6. Quod defuncti injuste precibus atque suffragiis sibi debitis priventur etc.

Atqui per pluralitatem Beneficiorum; 1. *Ecclesiasticus Ordo pervertitur, quando unus plurium Officia occupat Clericorum; (Concil. Trid. sess. 24. c. 17.)* 2. *Minuitur cultus divinus (Extrav. execrabilis de præbend.)*. Deus enim magis per plures ministros, quam per unum colitur; 3. *Animæ certo periculo exponuntur (Conc. Later. 3. c. 23.)* cum inde profluat scandalorum occasiones et suppeditetur avaritiæ, luxus, et ambitionis materia; 4. *Justitia distributiva læditur (Extrav. execrab. de præbend. et D. Th. quodl. 5. a. 15.)* dum multi digni esuriunt, alii vero ebrii sunt; 5. *Fraudatur pia voluntas Fundatorum (D. Th. cit.)* quorum intentio fuit sua fundatione promovere cultum Dei, qui pluralitate Beneficiorum minuitur; 6. Defuncti injuste suffragiis sibi debitis privantur, dum unus pluribus obligationibus, nequit illis animabus satisfacere. Ergo etc.

Dixi in prop. *seclusa justa causa;* nam, ut ait Toletus *(instr. Sacer. lib. 5. c. 8.) plura Beneficia habere, est de eorum numero quæ mala sunt, tamen possunt bona fieri, si aliquibus bonis circumstantiis copulentur;* ut occisio quæ adveniente Lege justitiæ redditur licita et honesta.

Quæres 1. *Quænam sit justa causa possidendi, aut conferendi plura Beneficia, sine Pontificis dispensatione?*

Resp. Unicam assignat Concil. Trid. *(sess. 24. c. 17.)* tenuitatem nimirum Beneficii; conceditque, ut si Beneficium *ad vitam ejus cui confertur honeste sustentandam non sufficiat, liceat aliud simplex sufficiens, dummodo utramque personalem residentiam non requirat, eidem conferri.*

Quæres 2. *An per dispensationem Pontificis licitum sit habere plura Beneficia requirentia residentiam?*

Resp. Id licitum esse, si adsit justa causa dispensandi.

Dixi, si *adsit justa causa;* sine qua non est tutus in conscientia, qui per dispensationem Pontificiam obtinuit plura beneficia; sed uno retento tenetur cætera resignare; ratio Cajetani *(in summa v. Beneficium)* est, quia est contra jus naturale divinum ut unus habeat plura Beneficia: atqui Pontifex non potest dispensare in iis quæ sunt juris divini naturalis, nisi interveniat justa causa quæ turpitudinem tollat; ergo.

Quæres 3. *Quænam sunt justæ causæ dispensandi in pluralitate Beneficiorum?*

Resp. sunt tres. 1. Est tenuitas Beneficii, ut supra dictum est.

2. Est necessitas Ecclesiæ, v. g. si desint alii, vel idonei, *quod hodie moraliter est impossibile*, ait Paulus a Lugduno. *(de Benef. art. 5.)*

3. Est Ecclesiæ utilitas; sic filiis Principum et eximie doctis, dantur interdum Episcopatus, ut Ecclesiæ adversus Hæreticos defendantur, ut posse fieri definit Conc. Later. IV. *(Rel. c. de multa de Præb.)*

Verum, ait Dominicus Soto *(de jure et just. l. 3. p. 4.) ratio illa dispensandi solum habebat locum, quando Ecclesia vagiebat in cunis, et potentia sæculari opprimebatur: jam vero hoc ætatis, si fas est dicere verum, nescio an eadem dispensationis causa, tam legitima existat.*

Attendant ergo qui coacervatis pinguescunt beneficiis, ista D. Bernardi verba: *qui non unus est, sed plures in Beneficiis, non unus, sed plures erunt in suppliciis.*

ARTICULUS VI.

De Beneficiorum residentia.

Qu. 1. *Quid sit residentia?*

Resp. Est in loco Beneficii commoratio, personalisque muniorum Ecclesiasticorum functio.

Prob. Ex Conc. Trid. sess. 23. cap. 1. de refor. *Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas cognoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, et bonorum operum exemplo pascere; pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, et in cætera munia pastoralia incumbere, quæ omnia nequaquam ab iis præstari et impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt: sacrosancta Synodus eos admonet, et hortatur ut divinorum præceptorum memores factique gregis forma in judicio et veritate pascant et regant... declarat omnes ... obligari ad personalem in sua Ecclesia vel Diœcesi residentiam, ubi injuncto sibi officio defungi teneantur, neque abesse posse nisi ex causis infrascriptis etc.*

Ex hoc decreto patet ipso jure divino naturali Beneficiatos curatos non solum ad residentiam teneri, sed et per seipsos personaliter munia sua explere; cum residentia ipsis non præcipiatur, nisi propter officium ab ipsis personaliter debitum, juxta illud effatum: *propter quod unumquodque tale et illud magis tale.*

Dico 2. Canonici, aliique Clerici præbendas, vel dignitates in Ecclesiis Cathedralibus vel Collegiatis possidentes, similiter tenentur ad residentiam.

Prob. Ex eodem Trid. sess. 24. cap. 12. et iisdem rationibus; cum cæteris paribus eadem sit erga ipsos et æque gravis obligatio.

Quæres 2. *Quibus pœnis afficiantur Beneficiarii non residentes?*

Resp. Privantur *ipso facto* Beneficiorum suorum fructibus *pro rata temporis absentiæ*, eosque restituere tenentur *fabricæ Ecclesiarum aut pauperibus, alia etiam declaratione judicis non secuta. (Conc. Trid. sess. 23. de ref. c. 1.)* Deinde ad residentiam possunt cogi *per censuras Ecclesiasticas, et substractionem fructuum, aliaque juris remedia etiam usque ad* (Beneficiorum suorum) *privationem (ibidem.)*

Quæres 3. *Quænam sint justæ causæ a residentia excusantes?*

Resp. Quatuor assignat Conc. Trid. ibidem, modo *ita provideant ovibus, ut ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant.*

1. Est *Christiana charitas;* ut si aliqua Ecclesia in hæresis periculo versaretur, et Episcopi, aut Parochi, aut Canonici prædicatione juvari posset.

2. Est *urgens necessitas*: cum nempe Beneficiarius residendo incurreret *periculum vitæ, vel propter morbum* sibi particularem (non communem, ut pestis); *vel propter persecutionem*, sibi personaliter factam; *vel propter aeris intemperiem*. (*Barbosa in Conc. Trid. sess.* 23. *c.* 1. *de ref. n.* 8.)

3. *Debita obedientia*: Si nempe Beneficiarii ad aliquod aliud ecclesiasticum negotium applicentur a Superioribus suis.

4. Est *evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas*: sic excusantur 1. Qui in Officiis publicis a Rege destinantur; 2. Qui deputantur ad docendam Theologiam, si nullus reperiatur idoneus; 3. Canonici studio Theologiæ ad quinquennium addicti etc. (*Honorius III. in c. super. specul. de magist.*)

Nota 2. *Extra has causas* Episcopi possunt quotannis sive continue, sive interrupte a suis Ecclesiis *ex justa causa* ad summum tribus mensibus abesse. (*Trid. sess.* 23. *c.* 1. *de ref.*)

2. Canonici possunt duobus vel tribus mensibus sive continuate sive interrupte abesse: *Salvis nihilominus earum Ecclesiarum Constitutionibus quæ longius servitii tempus requirunt*. (*Trid. sess.* 24. *cap.* 12.)

3. Extra quatuor causas supra enumeratas nullum tempus absentiæ a Conc. Trid. Parochis conceditur; quod si habeant justam discedendi causam, debet esse *ab Episcopo cognita et probata, qui discedendi licentiam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa*, concedere non debet; quod si licentia discedendi concedatur, debent *Vicarium idoneum ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione* relinquere. (*Trid. sess.* 23.)

ARTICULUS VII.

De Simonia.

Tria de Simonia occurrunt perpendenda sequentibus sectionibus. 1. Natura, malitia, et divisio. 2. Modi, quibus committi potest. 3. Pœnæ, quibus afficiatur.

SECTIO I.

De natura, malitia, et divisione Simoniæ.

Qu. 1. *Quid sit Simonia?*

Resp. Est *studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum*. (*D. Th.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 1.)

Dicitur 1. *Studiosa*: id est deliberata, ut excludantur motus voluntatis non plene deliberati, vel procedentes ex ignorantia inculpata.

Dicitur 2. *Voluntas*: ut includatur Simonia mentalis.

Dicitur 3. *Emendi vel vendendi*: sub quibus terminis comprehenduntur omnes contractus onerosi, sive temporale detur ut pretium rei spiritualis, sive ut *motivum* ad acquirendum spirituale, sive tamquam rei spiritualis *gratuita compensatio*, prout definivit facultas Lovaniensis. (*Facul. Lovan. ann.* 1657.), et post ipsam Innocentius XI. (*Inn. XI. in damn. prop.* 45. *et* 46.)

Dicitur 4. *Aliquid spirituale*: id est res, vel actio sacra ad salutem animæ specialiter ordinata, vel ad cultum Dei pertinens, ut dona Spiritus sancti, oratio, Sacramenta, Reliquiæ Sanctorum: item omnis potestas supernaturalis, ejusque usus, ut omnis actus ordinis et jurisdictionis Ecclesiasticæ.

Dicitur 5. *Spirituali annexum*: id est, quod licet de se temporale sit, atque naturale, aliquam tamen spiritualitatem, et supernaturalitatem induit, propter connexionem quam habet cum rebus spiritualibus et supernaturalibus, quæ connexio potest fieri tripliciter.

1. *Antecedenter*: Præcedendo spirituale tamquam quid ordinatum ad illud; tale est jus Patronatus quod præcedit præsentationem ad Beneficium: talia sunt vasa, vestimentaque sacra; altaria, quæ referuntur ad sacrificium Missæ.

2. *Concomitanter*: Cum rei spirituali necessario est annexum et veluti intrinsecum, ut labor intrinsecus in administratione Sacramentorum, celebratione Missæ, etc.

3. *Consequenter*: Cum rem sacram a qua dependet, subsequitur, ut jus percipiendi Beneficiorum proventus, quod supponit Officium spirituale, propter quod confertur.

Dices. Manca est ita definitio, deest enim hæc particula *pro re temporali*; ergo.

Resp. nego ant. Illæ enim voces de industria omissæ sunt ut nostra definitio conveniret omni Simoniæ, etiam illi quæ reperitur in permutationibus factis sine auctoritate Superioris, in qua non reperitur temporale pretium.

Quæres 3. *Quotuplex est Simoniæ pretium?*

Resp. Triplex, scilicet munus a manu, a lingua, ab obsequio.

Munus a manu, est pecunia, vel aliud, pecunia æstimabile, v. g. remissio debiti, solutionis dilatio, mutui traditio, pensionis solutio, etc.

Munus a lingua, est favor, patrocinium, intercessio, laus, commendatio apud alium, etc.

Munus ab obsequio, est quodvis obsequium alteri præstitum, vel præstandum ad rem spiritualem ab ipso comparandam.

Quæres 2. *Quale sit peccatum Simoniæ?*

Respond. Est gravissimum peccatum contra religionem et justitiam, nec potest fieri veniale ex levitate materiæ.

Dixi 1. *Contra Religionem*: quia est species quædam sacrilegii, quatenus per ipsam res sacra turpiter et indigne tractatur, cum terrestri et profanæ adæquetur.

Dixi 2. *Contra justitiam*: quia per simoniam aliquis usurpat dominium rerum quod non habet, unde omnes actus simoniaci sunt irriti, et obligant ad restitutionem.

Dixi 3. *Nec potest fieri veniale ex levitate materiæ*; tum rei spiritualis, cum nulla sit vel minima, quæ pretio æstimari possit absque gravi tum ipsiusmet doni, tum Donatoris, nempe Dei irreverentia et contemptu. Tum rei temporalis pro spirituali datæ, nam quo vilior est res illa temporalis, eo majus est rei spiritualis vilipendium.

Quæres 4. *Quotuplex sit Simonia?*

Respond. Simonia dividitur 1. in eam quæ est juris divini, et in eam quæ est juris humani ecclesiastici.

Simonia juris divini, est *rei temporalis commutatio pro re spirituali qua talis*; unde est prohibita quia est intrinsece mala.

Simonia juris humani, *est pactio qualibet aut conventio, quæ ab Ecclesia sub pœnis simoniæ inhibetur quatenùs labem redolens simoniacam*. Lex enim facit ut objectum suum sit materia virtutis illius, ex cujus motivo fertur: sic Communio a non jejuno est sacrilegium, quia Ecclesia ex motivo reverentiæ vetuit sumptionem cujuslibet rei ante Communionem.

Dividitur 2. In realem, mentalem, et conventionalem.

Simonia *realis, est Pactio simoniaca, ex utraque parte completa saltem inchoate*.

Dicitur 1. *Pactio*; scilicet expressa vel implicita.

Dicitur 2. *Saltem inchoate*: quia ad Simoniam rea-

lem sufficit solutio partis pretii, aut traditio instrumenti pro debito, cum receptione rei spiritualis, vel spirituali annexæ.

Simonia *mentalis*, est *datio rei spiritualis pro temporali, vel temporalis pro spirituali, nullo pacto etiam tacito interveniente*: ut si quis serviat Episcopo ea intentione ut pro temporali obsequio ei procuret Beneficium, nulla tamen verbis, vel nutibus facta conventione. Hæc est vera Simonia, et ejusdem speciei coram Deo cum Simonia reali (*C.* 34. *de Simon.*), vocaturque *peccatum Simoniæ mentalis*, ut distinguatur ab interna voluntate committendæ Simoniæ absque externa executione, quæ vocatur *peccatum mortale Simoniæ*.

Simonia *conventionalis*, est *pactio exterius ex una vel utraque parte facta, dandi vel accipiendi rem temporalem pro spirituali*: et est triplex, scilicet pure conventionalis, mixta, et confidantiæ.

Conventionalis pure, est *ea in qua ex neutra parte pactum executioni est mandatum*.

Conventionalis mixta, est *ea in qua pactum ex una parte executioni est mandatum*. Est mixta conventionali et reali.

Simonia confidentiæ, est *ea qua quis alteri confert, aut procurat Beneficium, cum pacto expresso tacito, at is cui procuratur, illud aliquando sibi, vel alteri resignet, vel pensionem absque Superioris auctoritate ex eo solvat*.

Unde est species Simoniæ conventionalis mixtæ cum ex una parte sit completa.

Quæres 5. *Quot modis committitur confidentia?*

Resp. Committitur quatuor modis.

1. *Per accessum*, ut cum Prælatus volens alicui per ætatem incapaci procurare Beneficium, illud confert alteri, eo pacto ut quamprimum incapax factus fuerit capax, illud accipiat.

2. *Per ingressum*, ut cum quis Beneficium sibi collatum, ante captam ejus possessionem, alteri resignat, eo pacto ut illud postea ingrediatur, si iste moriatur, vel Beneficium dimittet.

3. *Per regressum*, ut cum quis Beneficium a se possessum, alteri resignat, eo pacto ut iste sibi, vel alteri, idem Beneficium resignaturus sit convenienti tempore.

4. *Per stipulationem Pensionis*, sibi vel alteri ex fructibus Beneficii dandæ.

Porro ad hanc Simoniam requiritur ut accessus, ingressus, regressus, sint in idem Beneficium; alias non erit Simonia confidentialis, sed conventionalis mixta, vel realis si utrinque sit completa.

Quæres 6. *In quibus Contractibus committatur Simonia juris humani?*

Resp. Committitur 1. Datione etiam spontanea, et acceptione munerum ex occasione examinis ad Beneficia, (*Concil. Trident. sess.* 24. *c.* 18. *de reform.*) Item ex occasione collationis Ordinum, Tonsuræ, Litterarum dimissoriarum, vel testimonialium. (*Trident. sess.* 21. *c.* 1. *de reform.*)

Dixi *ex occasione*: Nam si darentur pro collatione Ordinum, pro Litteris dimissoriis, etc. esset Simonia Juris divini, cum isti actus sint spirituales, utpote procedentes a potestate spirituali Ordinis, aut Jurisdictionis.

Committitur 2. In venditione Officiorum quorumdam temporalium, quæ regimen Ecclesiæ temporale spectant, ut sunt Officia OEconomi, Sacristæ, Advocati, Defensoris Ecclesiæ, etc. (*Cap. si quis Episcop.* 1. *qu.* 1. *et c. solv. c.* 1. *qu.* 3.) in his enim Officiis est quædam dignitas propter quamdam conjunctionem quam habent cum supellectili sacra, rebus et Ministris Ecclesiæ.

Committitur 3. venditione Chrismatis etiam secundum materiam. (*Cap. si quis Episc.* 1. *q.*). Item venditione Ecclesiæ, (*Cap.* 15. *de Simon.*) vel Cœmeterii. (*Cap.* 13. *de Sepulturis*).

Committitur 4. In permutatione Beneficiorum sine auctoritate Prælati, nullo interveniente pretio: *item* in Resignatione in favorem sine auctoritate Papæ. *Item* in resignationibus confidentiariis (*Cap. quæsitum, et permut. Cap. ult. de pactis*).

SECTIO II.

De modis, quibus Simonia committi potest.

Nota. Innumeris modis committi potest Simonia, quos claritatis causa, sub diversis paragraphis exponemus.

§. I. *De Simonia in vendendis temporalibus spirituali annexis.*

1. Est Simonia carius vendere rem temporalem annexam antecedenter spirituali, propter spiritualitatem cui annexa est.

Dixi carius, quia licite emi et vendi potest nisi prohibeatur, quia res illa retinet suum valorem intrinsecum, nec ita dependet a re spirituali, ut ea vendita, hæc censeatur vendi.

Hinc vendi possunt, fundus cui annexum est jus Patronatus, vasa sacra, ornamenta sacra, etc.

2. Est Simonia vendere rem *concomitanter* annexam spirituali; ut labor necessarius ad exercendam sacram functionem, v. g. Missam celebrandam. *Ratio* est quia hæc actio ita intrinseca est actioni spirituali, ut vendi non possit, quin actio spiritualis vendatur.

3. Est Simonia vendere rem consequenter annexam spirituali; ut jus percipiendi ecclesiasticos reditus. *Ratio* est, quia hæc res non potest acquiri nisi ratione Officii spiritualis; ergo nec vendi, nisi vendatur spirituale ei præsuppositum.

§. II. *De Simonia circa Missarum celebrationem, Sacramentorum administrationem.*

1. Mentalis est Simonia et moralis, Missam celebrare, Horis canonicis interesse, Sacramenta administrare, et *principaliter* mercedis temporalis intuitu.

Dixi: *Principaliter*, ita ut quis nec Missam celebraret, nec Sacramenta administraret, nisi hanc mercedem temporalem speraret: quia hoc est sanctitatem pretio æstimare.

2. Non est Simonia ex functionibus ecclesiasticis temporalia suscipere, imo et exigere per modum justi stipendii ac sustentationis *secundum ordinationem Ecclesiæ et consuetudines approbatas*, ut ait D. Th. (2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *corp.*) *modo tamen*, ut addit D. Doct. (*Ibidem art* 3. *in corp.*), *ab invitis non exigatur per spiritualium abstractionem; hoc enim haberet quamdam venditionis speciem*.

Ratio resolutionis est, quia *dignus est operarius cibo suo*. (*Matth.* 10.) Unde Conc. Constantiense damnavit hunc Wiclefi articulum: *Omnes sunt simoniaci qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus*.

3. Nec est Simonia, in urgente necessitate, Ministro nolenti Sacramenta conferre, aliquid retribuere, non tamquam rei sacræ pretium, sed ad injustam vexationem redimendam, id est, ut ait Lessius (*L.* 2. *cap.* 35. *dub.* 7. *num.* 43.) *ad alliciendum animum at pravam voluntatem non dandi deponat et in bonum commutet, quod sane licitum est*.

4. Non est Simonia aliquid accipere pro docenda Theologia, quia licet versetur circa objectum supernaturale, tamen actio eam docendi per se primo non ordinatur ad animæ salutem, neque immediate dirigitur ad movendam volutatem, sed exercitandum intellectum audientis... Aliud est de catechesi vel concione, pro qua præcise aliquid accipere est simoniacum, cum pro fine habeant instructionem ad salutem animæ immediate ordinatam.

5. Simonia est, juri divino opposita dare vel exigere quidpiam in pretium dispensationis voti, juramenti, matrimonii etc. quia dispensare est usus potestatis spiritualis... potest tamen Prælatus, his cum quibus dispensat, imponere per modum mulctæ, onus eleemosynam erogandi pauperibus, vel Ecclesiæ; modo ex hac mulcta nullum emolumentum ipsemet suscipiat: hoc enim prohibetur a Concilio Tridentino. (*sess.* 25. c. 18. *de reform.*)

§. III. *De Simonia circa Religionis ingressum.*

1. Dare vel accipere aliquid pro ipso ingressu Religionis, vel professione tamquam pretium aut motivum ingrediendi, vel profitendi, est Simonia, quia Religio est status spiritualis perfectionis, cum per eum homo se Deo totaliter davoveat. (2. 1. *qu.* 100. *art.* 3. *ad.*)

2. Si tamen Monasterium sit egenum, nec absque gravamine novos candidatos suscipere possit, licitum est pro eorum victu, at sustentatione, necessaria pacisci at accipere; modo candidati vere gratuito ad Religionem admittantur, nec eorum pecunia principaliter intendatur; ratio est quia temporale, nempe dos, non datur pro spirituali, sed pro temporali, nempe pro sustentatione quam Communitas egena non debet.

3. Etiamsi dives sit Monasterium, potest, juxta Trident. (*sess.* 55. *cap.* 16. *de regular.*) aliquid recipere pro victu at vestitu Novitii duranta novitiatu: ratio est quia Novitii non habent jus ut alantur ex communibus Monasterii bonis, nisi fiant Communitatis membra; porro non fiunt membra Communitatis, nisi cum eidem se per professionem solemnem alligant.

§. IV. *De Simonia circa varios modos ambiendi, et conferendi Beneficia.*

1. Est Simonia dare vel promittere alteri aliquod munus sive a lingua, sive ab obsequio *ea principali intentione*, ut ab eo Beneficium obtineat, vel ut ille alter curet ut sibi vel alteri detur Beneficium. (*Cap.* 1. *can.* 1. *qu.* 3.) Ratio est quia munere temporali intenditur obtentio Beneficii, eoque medio comparatur.

Dixi *principali intentione*: quia si principaliter intendat omnia munia sua ad gloriam Dei obire, a Simonia excusatur, licet secundaria intentione de obtinendo Beneficio cogitaret.

2. Collator aut Patronus qui Beneficium confert aut procurat Clerico propter obsequia sibi personaliter exhibita, maxime in rebus suis domesticis, Simoniam committit, juxta definitionem Alex. III. (*C. cum essent, de Simonia.*)

3. Simoniacum est pactum reparandi Ecclesiam, dandi aliquid fabricæ, vel pauperibus, etc. ad obtinendum Beneficium (*Cap. ex multis* 1. *q.* 3.)

4. Qui ad preces amici Clerico Beneficium confert, si per hoc intendat oratorem sibi obligare, committit Simoniam muneris a lingua. (*D. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *a.* 5. *ad* 3.) Si tamen Clericus est dignus, excusatur a Simonia, *quia subest justa causa*, ut addit D. Thomas.

5. Vera non est Simonia, sed *illicita et carnalis collatio*, ait D. Thomas (*ibidem*) gratis conferre Beneficium amico vel consanguineo principaliter propter amicitiam qua eum prosequitur. At Simonia est, si conferas aut procures Beneficium principaliter cujuslibet temporalis emolumenti intuitu, v. g. *ut inde honoratior vel opulentior fiat tua familia*; etc. (*D. Thomas in* 4. *dist.* 25. *q.* 3. *art.* 3. *ad* 7.)

§. V. *De Simonia circa resignationes et permutationes.*

Nota. Juxta definitionem Canonum (*Cap.* 34. *de Simon. et cap.* 5. *de reg. permut.* et Concilii Rothomagensis, *c. de Episcopis et Conf. nu.* 20.) *omnes pactiones super Beneficiis in quibus non intervenit Sedis Apostolicæ approbatio, illicitæ sunt atque Simoniacæ*.

Ratio Legis est, quia in pactione et commutatione rei spiritualis, cui temporale commodum annectitur, periculum est ne id fiat intuitu rei temporalis, resignatio vero in favorem prohibita est ad tollendam omnem speciem hæreditatis in Beneficiis.

Ex hac Lege multa ad praxim necessaria deducuntur.

1. Simoniaca est omnis resignatio in favorem alterius, vel cum reservatione pensionis, facta sine auctoritate Papæ. (*Ex tit. ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*).

2. Simoniaca est resignatio facta cum pacto, ut resignatarius solvat expensas factas a resignante ut Beneficium obtineret, vel ut Beneficii ædificia resarciret, aut augeret.

3. Simoniaca est permutatio, si permutantes compensent auctoritate propria inæqualitatem fructuum pecunia, vel pensione; aut si unus illorum alteri imponat aliquod onus quod sit præter naturam permutationis, v. g. omnes sumptus solvendi.

4. Nulla est nec canonica permutatio, nisi Beneficiorum ad quæ compermutantes vere, legitime et actualiter sunt promoti, *item* illicita est Beneficii actualiter possessi permutatio cum altero in futurum etiam certissime obtinendo, prout statuit Innocentius III. (*Cap. cum univers. de rer. permut.*)

5. Simoniaca est electio eorum qui inter se paciscuntur mutuo sibi conferre ad dignitates suffragia.

6. Simoniacum est et sub pœna excommunicationis *ipso facto* incurrendæ prohibitum (*Extravag. detestabile*) suffragia in electionibus quovis commodo terreno emere; et qui sic fuit electus, dignitatem tenetur dimittere, cum electio ejus *ipso jure* nulla sit atque irrita.

§. VI. *De Simonia in transactionibus et compositionibus.*

1. Simoniaca et nulla est omnis transactio, vel cessio juris etiam dubii circa Beneficium non gratuita, propria auctoritate facta (*Cap.* 7. *de transact.*) etiamsi detur spirituale pro spirituali.

2. Simoniaca est transactio ad impediendam, vel dirimendam litem super Beneficio, hoc pacto ut unus litigantium cedat juri suo pro pecunia, et alteri Beneficium pacificum relinquat; vel hoc pacto ut unus desistat, modo alter solvat impensas factas (*C.* 4. *de pactis*) si fiat propria auctoritate.

Item hoc pacto, ut unus beneficium, alter pensionem super beneficio habeat, quia hujusmodi pensio-

nes Ecclesia solum tolerat, quando constituuntur, *non ex pactione partium, sed ex jussione judicum, pro bono pacis et utilitatis* Ecclesiæ utique, non privatorum, illisque beneficium non oneratur, sed beneficiarii persona duntaxat, ita ut ipso defuncto ejus successor ad pensionis solutionem non teneatur, nec judices quicumque, sed arbitri duntaxat, in quos compromissum est, id decernere possunt: quod dum faciunt, Sedes Apostolica id non tam probat, quam tolerat, ait Innoc. III. cap. *nisi essent, de præbendis*.

Dixi in utroque casu: *si fiat auctoritate propria*: quia auctoritate Superioris factæ illæ compositiones et transactiones ob bonum temporalis pacis approbantur a jure. (*Cap. 2. de arbit.*)

3. Semper simoniacum est dare spirituale ad redimendam vexationem injustam, sive ad obtinendum Beneficium, sive post obtentum Beneficium; quia tunc spirituale datur in compensationem mali temporalis vitandi; quæ compensatio ex se est pretio æstimabilis.

4. Simonia est redimere justam vexationem post obtentum et possessum Beneficium; nam eo ipso quod justa est vexatio, sequitur quod jus in Beneficio non sit omnino firmum, vel auferri possit, v. g. propter crimen; unde tunc daretur pretium ad confirmationem, vel conservationem Beneficii quod est quid spirituale.

5. Simonia est, quodlibet munus offerre ad redimendam vexationem injustam. 1. Qua quis impeditur ne jus acquirat ad Beneficium; 2. Qua quis jam habens jus inchoatum per præsentationem, impeditur ne jus plenum obtineat per collationem, confirmationem etc. (*Cap. 23. de Simon.*) *Ratio est* quia jus sive inchoatum per præsentationem, sive plenum per collationem aut confirmationem, est quid spirituale, quod pretio temporali acquirere velle simoniacum est.

6. Immunis est a Simonia, qui pretio temporali injustam vexationem redimit, qua impeditur a possessione pacifica Beneficii, ad quod jus plenum et perfectum habet; ut definitur a jure. (*Cap. 28. de Simon.*) *Ratio est*, quia tunc non datur pretium pro re spirituali, cum hæc vere sit acquisita, sed solum pro liberatione ab injuria, quæ est quid temporale, et nihil acquiritur de novo; ita D. Th. (2. 2. *q.* 100. *a.* 2. *ad* 5.) qui docet *quod antequam alicui acquiratur jus in Episcopatu, vel dignitate, vel præbenda, per electionem, vel provisionem, seu collationem, seu Canonicam institutionem, vel confirmationem, simoniacum esset, adversantium obstacula pecunia redimere. Sic enim per pecuniam pararet sibi viam ad rem spiritualem obtinendam. Sed postquam jus alicui acquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta removere.*

7. Simoniam committit, qui ad injustam vexationem redimendam dat aliquid spirituale, vel quasi spirituale, v. g. beneficium, pensionem ecclesiasticam, vel officium ecclesiasticum; quia talis redemptio est temporalis pretioque æstimabilis: atqui Simoniacum est, dare spirituale pro temporali; ergo etc.

SECTIO III.

De pœnis Simoniæ.

Nota 1. Licet quælibet Simonia etiam mentalis sit gravе crimen, tamen nullæ pœnæ canonicæ incurruntur 1. Ob Simoniam pure mentalem, sed sufficit *per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori*, ut ait Gregor. IX. (*cap. 46. de Simon.*) 2. Ob Simoniam pure conventionalem et conventionalem mixtam, excepta confidentiali; quia jura has pœnas statuentia *realem rei spiritualis receptionem requirunt*. (*Extrav. 1. et 2. de Simon.*)

Dixi, *Realem rei spiritualis receptionem*; quia multi asserunt pœnas Canonicas incurri ob Simoniam conventionalem mixtam dum res spiritualis est tradita, licet nondum sit solutum pretium promissum; ratio eorum est quia tunc Simonia videtur completa exterius, sicut Contractus venditionis censetur completus, si res sit tradita et pretium promissum, etsi nondum solutum ... Alii tamen communius docent solam Simoniam realem in qua intervenit munus a manu, inducere pœnas juris; tum quia hæc est praxis Curiæ Romanæ; tum quia pœnæ juris impositæ pro aliquo actu, intelliguntur de actu exterius ex omni parte consummato, nisi Lex aliud clare exprimat, cum ex reg. juris, *odia sint restringenda*. Huic sententiæ adhæreo.

Igitur duæ duntaxat Simoniæ species pœnis Canonicis sunt obnoxiæ. 1. Est Simonia realis et hæc a manu. 2. Est confidentialis.

Nota. 2. Nullam pœnam a jure latam esse nisi pro Simonia commissa in ingressu Religionis, vel in Ordinatione, vel in Beneficio; nomine autem Beneficii comprehenduntur etiam Officia jurisdictionem spiritualem habentia; ut Provincialatus, Prioratus, Guardianatus, etc. Colligitur *ex extr. detestabile de Simon.* De his triplici paragrapho.

§. I. *De pœnis Simoniæ in ingressu Religionis perpetratæ.*

Quær. *Quot sunt pœnæ Simoniæ pro ingressu Religionis?*

Resp. sunt tres. 1. Est excommunicatio Papæ reservata, quam ipso facto incurrunt omnes et singuli sive dantes, sive recipientes. (*Extrav. sane de Simon.*)

2. Suspensio ab Officiis Capitularibus Papæ reservata, lata in Conventum si consenserit. (*Ibidem*).

3. Simoniacus scienter admissus, si per sententiam fuerit convictus, in arctius Monasterium debet detrudi, nec absque dispensatione Papæ in eodem Monasterio manere potest. (*Cap. 25. de Simon.*)

§. II. *De pœnis Simoniæ in Ordinatione perpetratæ.*

Quær. *Quot sunt pœnæ Simoniæ in Ordinatione commissæ?*

Resp. Sunt tres. 1. Est Excommunicatio Papæ reservata, quam ipso facto incurrunt, tum Ordinans, tum ordinatus, tum Ordinationis Mediatores. (*Extravag. cum detestabile de Simon.*)

2. Sic Ordinatus ignoranter, suspensus est ipso jure ab Ordine simoniace suscepto; scienter vero simoniace Ordinatus suspensus est ab omnibus simpliciter Ordinibus. (*Ibidem*).

3. Simoniace Ordinans suspensus est per triennium a collatione omnium Ordinum. (*Cap. 45. de Simon.*) Et ubi recepta est Bulla Sixti V. *Sacrum* (*Non est recepta in Gallia*) suspensus est a collatione omnium Ordinum, etiam primæ Tonsuræ, et ab executione omnium munerum Pontificalium; et interdictus est ab ingressu Ecclesiæ.

§. III. *De pœnis Simoniæ in Beneficiis commissæ.*

Quær. 1. *Quot sunt pœnæ Simoniæ in Beneficiis commissæ?*

Resp. tres. 1. Excommunicatio Papæ reservata,

quam ipso facto incurrunt qui Beneficium simoniace susceperunt, contulerunt, aut quovis modo procuraverunt (*Extravag. cum detestabile*).

2. Irrita est ac nulla, simoniaca Electio, Præsentatio, Resignatio, Collatio, nullumque jus tribuit; ita ut simoniace provisus etiam occultus teneatur ante omnem sententiam Beneficium dimittere, et omnes fructus restituere Ecclesiæ ejusdem Beneficii, cum nullum jus in Beneficium acquirat. (*Ib.*).

3. Qui Simoniace electus vel provisus fuit, est ipso facto inhabilis ad idem Beneficium, nec potest illud ex Episcopi dispensatione obtinere. (*Cap. 27. de Simon. et cap. penalt. de elect.*)

Quær. 2. *Quot sunt pœnæ Simoniæ confidentialis?*

Resp. Hæ pœnæ ex Bulla 85. Pii IV. et Bulla 85. Pii V. sunt:

1. Excommunicatio Papæ reservata contra utrumque contrahentem, si sint inferiores Episcopis; nam Episcopi incurrunt solum interdictum ab ingressu Ecclesiæ.

2. Privatio Beneficii per confidentiam obtenti, et quidem ante omnem sententiam, cum ejus collatio nulla sit.

3. Inhabilitas ad idem Beneficium, et ad alia acquirenda.

4. Privatio Beneficiorum antea legitime possessorum, et pensionum prius obtentarum; non tamen ante sententiam Judicis declaratoriam, cum justo titulo possideantur; unde usu ita est recepta Bulla.

5. Beneficia per confidentiam collata et accepta reservata sunt Papæ, nec possunt ab Ordinariis conferri.

6. In prædictis Bullis fructus Beneficiorum per confidentiam acquisitorum, et pensionum sic constitutarum reservantur Cameræ Apostolicæ; sed hæc reservatio in Gallia non observatur.

Quæres 3. *Utrum simoniace promotus pœnis Canonicis sit obnoxius, dum ipso ignorante, ab alio perpetrata est Simonia, v. g. a patre aut amico, qui per Simoniam ipsi procuravit Beneficium?*

Resp. Licet sit promotus non incurrerit pœnam excommunicationis, cum sit a culpa immunis; attamen invalida est ejus provisio, et ad Beneficium obtinendum fit inhabilis (*Cap. 26. de Simon.*).

Hinc tenetur ante omnem sententiam, Beneficium dimittere, et omnes fructus perceptos extantes restituere, non tamen eos quos bona fide consumpsit, eum eos bona fide possederit (*Ita D. Th. q. 100. a. 6. ad 5.*). *Ratio* est, quia irritatio directe fertur a jure (*Cap. 3. de Simon.*) in omnem acquisitionem quæ fit per simoniacam labem, nec ad hanc requiritur culpa, vel scientia acquirentis aut conferentis.

Excipiuntur duo casus, in quibus a jure declaratur valida collatio, ignorante proviso, simoniace facta.

1. Est, si provisi inimicus, ipso ignorante pretium obtulerit, ut eum ad illud Beneficium obtinendum, inhabilem redderet. (*Cap 27. de Simon.*)

2. Est, si provisus hanc resciens simoniam expresse contradixerit: modo postea non acceptaverit, vel pretium ab illo promissum non solverit. (*Cap. 33. de Simon.*)

Porro, Juxta plures ignoranti Simoniam, non favet regula Cancellariæ de triennali possessione ad præscriptionem, quia expresse exigit, ut possessio sit *absque simoniaco ingressu*: sed multi alii docent eum, qui mediante tertii Simonia, Beneficium accepit, posse illud retinere, si integro triennio hanc Simoniam ignoraverit: quia illa verba: *absque simoniaco ingressu*: videntur in rigore requirere ut Simonia se teneat ex parte ingredientis Beneficium. (*Ita tenent Cabass. Lessius, Layman, De Lugo, Gomez, Rebuff. Antoine, etc.*)

Quæres 4. *An pretium per Simoniam acceptum restitui debeat; et cui?*

Resp. Quoad primum affirm. Quia est injuste comparatum; *gratis accepistis, gratis date*: ergo nullo titulo retineri potest. *Nec dicas*, pretium pro re spirituali ut temporaliter fructifera acceptum, stante æqualitate inter pretium et valorem fructuum, non esse acceptum contra justitiam naturalem, sed solum contra religionem, et reverentiam rei sacræ; ergo jure naturali non est restituendum.

Resp. nego ant. Injustitia enim hic non petitur ex inæqualitate inter pretium, et valorem fructuum, sed ab venditione rei invendibilis; atqui fructus illi, seu jus ad illos est invendibile, sicut et ipse titulus spiritualis, sine quo non provenit, et sine quo proinde vendi, æstimarique non potest, ut declaratur can. *Si quis*, q. 3. *Si quis objecerit, non consecrationes emi, sed res ipsas, quæ ex consecratione proveniunt*, penitus desipere probatur. Nam, cum corporalis Ecclesia, aut Episcopus, aut aliquid tale sine rebus corporalibus in nullo proficiat, nec anima sine corpore vivat, quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit. Vide propositionem 22. damnatam ab Alexand. VII.

Resp. ad 2. Pretium acceptum per Simoniam in Beneficio, sive realem, sive conventionalem mixtam, restitui debet Ecclesiæ ejusdem Beneficii, prout definitur, *cap.* 11. *de Simonia*.

Acceptum vero pretium pro ingressu Religionis restitui debet ei qui illud dedit, ut definitur *c.* 19. *de Simonia*. Similiter dicendum de pretio accepto pro Ordinatione, cum nulla Lex in pœnam ei reddi vetet; jure autem naturali res reddi debet ei qui ejus habet dominium.

Quæres 5. *Quis a pœnis in Simoniam latis absolvere et dispensare potest?*

Resp. Nullus nisi solus Papa, ab inhabilitate ad Beneficium possidendum dispensare potest, sive conscio proviso, sive eo ignorante commissa sit Simonia (*Cap. 27. de Simonia, et cap. penultimo de electione*). Quod si vero provisus *ignoranter recipit simplex Beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem, Episcopi dispensatio toleratur*. (*Eodem cap. penult. de elect.*)

Resp 2. A suspensione, quam Clericus simoniace ordinatus incurrit, solus Papa dispensare potest; indulgetur tamen ut Episcopus possit dispensare cum eo qui inscius sic fuit ordinatus. (*Extrav. cum detestabile de Simon.*)

De excommunicatione supra dictum est, sicut de suspensione qua incurritur pro Simonia in ingressu Religionis commissa.

DISSERTATIO II.

De obligationibus Religiosorum.

Nota. Cum omnis Religiosus suam Regulam, Constitutiones, Statuta, expositionemque Regulæ præ manibus habeat; hic solummodo perpendemus quæ communia sunt omnibus Religiosibus sequentibus capitibus, quorum

1. Erit de natura et essentia Religiosi status.
2. De ingressu Religionis et Novitiatu.
3. De Professione religiosa.
4. De Professorum obligationibus.
5. De Religionis egressu.
6. De Prælaturis religiosis.
7. De variis quæstionibus Regularium.

CAPUT I.

De natura et essentia status Religiosi.

Quær. 1. *Quid est status Religiosus?*

Resp. Est stabile vitæ institutum ab Ecclesia approbatum, et tendens ad perfectionem per tria vota paupertatis, obedientiæ, et castitatis.

Dicitur 1. *Stabile institutum:* quia per vota homo se in perpetuum Dei obsequium tradit irrevocabiliter.

Dicitur 2. *Vitæ*, sive *contemplativæ*, nempe eorum qui sunt instituti ad opera vitæ solitariæ et contemplativæ, et vocantur Monachi: tales sunt Benedictini, Carthusiani, Bernardini, etc. *sive activæ*, eorum scilicet qui sunt instituti ad opera vitæ activæ, ut Ordines militares et Hospitalarii; *sive mixtæ*, eorum nempe qui instituti sunt ad vitam actione et contemplatione mixtam, ut sunt Mendicantes, Canonici Regulares, PP. Societatis. Inde colliges tria esse genera Religiosorum.

Dicitur 3. *Ab Ecclesia approbatum:* quia sine hac approbatione non potest esse status spiritualis supra communem statum Christianorum, sed omnes sunt mere Laici, et nisi sint Clerici, sunt omnes subjecti Potestati sæculari.

Dicitur 4. *Tendens ad perfectionem;* ad quam tendere tenentur Religiosi, non quidem per omnia supererogationis opera, sed per ea solummodo quæ in sua Regula, Constitutionibus, Statutis et Observantiis regularibus, sunt præscripta; non enim tenentur vitam regularem agere nisi juxta suum institutum ab Ecclesia approbatum.

Hinc Religiosus qui suam Regulam, Constitutiones, et Statuta Ordinis contemnit, mortaliter peccat; quia ipsammet perfectionem contemnit, si media sine quibus comparari nequit, despiciat. *Contemnere autem censetur qui ea observare minime est sollicitus, vel qui ea omittit ex intentione ordinationibus Superiorum se non subjiciendi.* Ait D. Th. (*q.* 188. *a.* 1. *ad* 2.)

Dicitur 5. *Per tria vota;* sive solemnia sint, sive simplicia in Societate Jesu emissa juxta jus novum Greg. XIII. statuentis in Bulla *Ascendente Domino*, vota illa simplicia, Religiosum constituere: ratio est quia per vota simplicia potest fieri traditio irrevocabilis ex parte voventis, ut fit in Societate Jesu.

Porro in tribus illis votis consistit essentia status religiosi: nam per illa homo se, suaque omnia Deo consecrat, voluntatem suam Superiori subjiciens propter Deum. Per votum *castitatis* Deo consecrat corpus, ut abstractus a carnalibus desideriis Deo melius servire possit. Per votum *paupertatis* Deo bona sua temporalia consecrat, iis se privans propter Deum, ut Deus sit ipsi omne bonum, nec aliud possideat, nisi ipsum, sepositis privilegiis a Concilio Trident. sess. 25. c. 3. Mendicantibus concessis, quibus renuntiarunt Fratres S. Francisci Capuccini, et ii, qui Minores de observantia vocantur.

Quæres 2. *Quodnam genus religiosorum sit perfectius?*

Resp. Religio contemplativa est perfectior Religione activa; Religio autem mixta cuilibet præstantior est.

Prob. Perfectio Religionis primario spectatur ex fine; atqui finis Religionis contemplativæ, cum immediate ordinetur ad ipsum Deum, præstantior est fine Religionis activæ, juxta illud Christi: (*Luc.* 10. *v.* 41.) *Martha, sollicita es et turbaris erga plurima, Maria autem optimam partem elegit.* Religionis autem mixtæ finis, qui est non soli contemplationi vacare, sed etiam contemplata in alios transfundere, perfectior est fine Religionis tantum activæ, ac tantum contemplativæ; ergo.

CAPUT II.

De Religionis ingressu et Novitiatu.

Quæres 1. *Quinam invalide recipiuntur in Religione?*

Resp. Invalide recipiuntur qui non sunt sui juris: tales sunt 1. Episcopi, hi enim jurejurando sunt adstricti obedire Romano Pontifici, unde sine illius consensu non possunt recipi, ita definitur in jure (*Cap.* 10. *de renuntiat.*). 2. Servi mancipia dicti, quia sunt possessio dominorum, (*Cap. si quis* 17. *q.* 2.) 3. Pueri ante annos pubertatis, quia subsunt totoribus, vel parentibus quoad vitæ dispositionem; facti vero puberes Religionem ingredi possunt etiam invitis parentibus, quia efficiuntur sui juris in iis quæ ad statum vitæ pertinent, (*D. Th. q.* 191. *a.* 4.) 4. Conjugati post Matrimonium consummatum, nisi accedat compartis consensus (*Cap.* 4. 8. 13. *de convers. conjug.*) aut nisi sit adultera, et alter innocens, (*Cap.* 15. 16. 17. *eod. tit.*) 5. Professi qui ex uno ordine ad alium laxiorem transvolant. (*Cap. Trid. sess.* 24.)

Resp. 2. Qui excluduntur a Religionibus ratione propriarum Constitutionum, quæ debent consuli.

Quæres 2. *Quinam illicite recipiuntur?*

Resp. Illicite recipiuntur. 1. Debitis gravati, ut declaravit Clem. VIII. (*Const. ann.* 1062.) 2. Filii parentes suos in gravi necessitate relinquentes: *ratio* D. Th. (*q.* 101. a. 4.) est quia jure naturæ tenentur parentes alere. 3. Qui sub spe Matrimonii virginem deceperunt, quia per ingressum ei injuriam inferrent. 4. Rationibus reddendis obnoxii, ut sunt Tutores, Thesaurarii, nisi prius redditis rationibus, quia illorum persona est ad illam functionem obstricta.

Quæres 3. *An liceat quempiam ad Religionem impellere?*

Resp. Quempiam impellere ad Religionem vi, metu, fraude, est gravissimum peccatum contra Religionem et justitiam; unde Conc. Trid. (*Sess.* 25. *de Regular.* c. 18.) anathemati subjicit qui puellam, aut viduam sic impellunt, quæ excommunicatio non est reservata.

Quæres 4. *An liceat quempiam a Religionis ingressu retrahere?*

Resp. Non licet *absque justa causa:* nam in *Conc. Trid.* (*Ibid.*) anathemati subjiciuntur omnes, qui mulieres volentes ingredi Religionem, impediunt; quod certe peccatum mortale supponit; etiam erga masculos.

Dixi *absque justa causa:* quales sunt subjecti ad Religionem inidoneitas, et irregularitas Religionis.

Quæres 5. *Quisnam ingredi Religionem teneatur?*

Resp. Is solum qui vovit Religionem, tenetur ingredi, juxta sequentes regulas.

1. Qui vovit Religionis ingressum, nullo tempore determinato, tenetur diligenter ac serio curare, ut quamprimum moraliter fieri potest, recipiatur, et postea profiteri, si judicet Religionem illam sibi convenire; nam ista omnia virtualiter et implicite vovit. Quare si sine justa causa egrediatur, vel si sua culpa efficit ut ejiceretur, tenetur postea serio curare ut iterum admittatur: *ratio* est quia votum obligat ad non apponendum sponte sua impedimentum executioni ejus, alioqui esset illusorium.

2. Qui vovit ingressum Religionis determinatæ, si in ea non sit admissus, liber est a voto: nam non intendit se ulterius obligare. Si vero Religionis in-

gressum in genere voverit, non admissus in una, alteri se præsentare tenetur. *Ratio* est quia tale votum est votum de assumenda aliqua ex omnibus Religionibus, ideoque est de omnibus sub disjunctione.

3. Qui laxiorem Religionem vovit, licite ingreditur strictiorem, non vice versa. *Ratio* est, quia talis mutatio est de meliori bono (*Cap.* 10. *de Regular.*).

Quæres 6. *Qualiter peccent Capitulares suffragium Novitio denegantes?*

Resp. Si sine causa legitime suffragium denegent, peccant graviter contra justitiam. *Ratio* est, quia Novitius per erdue exarcitie Novitiatus, jus ad profitendum comparavit ... Quod si adsit justa causa, tenentur sub mortali suffragium denegare ob damnum Religioni emergens, quod utique damno et incommodo particulari longissime prævalet.

CAPUT III.

De Professione Religiosa.

Quær. 1. *Quænam ad Professionis validitatem requirantur?*

Resp. Sequentia: 1. Ætes sufficiens, quæ ex Trident. (*sess.* 25. *cap.* 15. *de Regular.*) est annus decimus sextus completus.

2. Integer nec interpolatus annus probationis post susceptum hebitum. (*Ibidem.*) Qui annus debet computari a momento suscepti habitus in momentum professionis: unde non est annus solaris continens 365. dies, cum sex horis; sed est annus civilis continens 365. dies et in anno bisextili 366.

3. Prælati acceptatio tacita vel expressa, cum consensu majoris partis Capituli (*Cap.* 13. *de Regul.*).

4. Consensus plenus atque perfectus voventis, liber a metu gravi etiam reverentiali, de quo egimus, *p.* 1. *§.* 1. *punct.* 1. *et* 2. *de Contractibus.*

5. Carentia impedimenti in illo Ordine essentialis; alias esset inhabilis ad profitendum, nec ejus traditio vere acceptaretur.

Quær. 2. *An qui emisit professionem nullam possit reclamare?*

Resp. Potest ex *Conc. Trid.* (*sess.* 25. *de Regular. cap.* 19.), quod tria requirit ut reclamans possit audiri.

1. Ut reclamet intra quinquennium, *a die Professionis* computandum. *Excipe* 1. Si metu gravi, aliave justa causa fuisset a reclamatione impeditus. (*C.* 1. *de iis quæ vis metusve, etc.*) 2. Si toto quinquennio ignorasset suæ Professionis nullitatem; quia ignorantia non minus reddit impotentem ad reclamandum, quam metus.

2. Ut *causas* nullitatis *quas prætendit, coram Superiore suo et Ordinario deducat.*

3. Ut dimiserit habitum ante hanc deductionem, si tamen bona fide dimiserit et postea resumpserit, est audiendus, ut probat Navarr. (*comment.* 4. *de Regular. in fine*)

Quæres 3. *Quid requiratur ad ratificandam invalidam Professionem?*

Resp. 1. Requiritur notitia invaliditatis: alioquin ratificatio non erit libere, utpote ex errore emissa. *Excipe* tamen, si Professionem renovando, expresse velit ipsam esse ratam, etiamsi ab initio fuisset invalida.

2. Requiritur novus consensus expressus et liber: est enim novum votum: nec sufficit quod plures annos manserit in Religione, cum ex regula juris *non firmetur tractu temporis quod ab initio non subsistit* (*Regul.* 18. *in jur. in* 6.).

Quæres 4. *Quam vim habeat Professio Religiosa?*

Resp. 1. Extinguit omnia vota simplicia ante ipsam emissa (*Cap.* 4. *de voto*), saltem si Profitens intendat commutare.

2. Tollit irregularitatem ex defectu natalium ex parte, nimirum ut possit ordinari, et Beneficium simplex obtinere. (*Cap. de filiis Presbyter.*)

3. Remittit pœnam peccatis debitam, non quidem opere operato, sed ex opere operantis opus præstantissimum, ita probat D. Th. (2. 2. *q.* 189. *a. ad* 3.)

Quæres 5. *Utrum Religiosus, qui Ordinem amplexus est, in quo præcepta, et alia fundamentalia regulæ puncta rite non observantur, teneatur vivere secundum regulam quamvis non intenderit, nisi vivere, sicut vivunt, qui regulam quoad puncta illa, et præcepta transgrediuntur?*

Resp. Affirm. et *Prob.* Ex Conc. Trid. *sess.* 25. de regularibus, *c.* 1. ubi absque ulla exceptione præcipit, *ut omnes Regulares tam viri quam mulieres, ad regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant et componant: atque in primis, quæ ad suæ professionis perfectionem, aut obedientiæ, paupertatis et castitatis, ac si quæ aliæ sunt alicujus regulæ, et ordinis peculiaria vota, et præcepta, ad eorum respective essentiam, nec non ad communem victum, et vestitum, conservanda, pertinentia fideliter observent ... Cum compertum sit, a Superiore non posse ea, quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent relaxari. Si enim illa, quæ bases sunt, et fundamenta totius regularis disciplinæ, exacte non fuerint conservata, totum corruunt ædificium, necesse est.*

Ratio est, quia votum solemne non a sola voluntate voventis pendet, sed ab intentione Ecclesiæ, quæ approbavit regulam, ad quam se adstrinxit; ergo non est in dispositione voventis, Religionem solemniter profiteri hac conditione, quod regulam nolit observare secundum præcepta, et puncta fundamentalia, sed secundum relaxationes, quæ circa ea, dissimulatione Superiorum, irrepserunt, quasque Ecclesia nunquam permisit, et in quibus Superiores dispensare non possunt.

Dices. D. Th. in 4. dist. 37. a. 3. q. 1. ad 5. ait: *Qui interpretatum votum fecit, ad tria vota Religionis principalia in omni casu tenetur; sed ad alias observantias, quarum transgressio ex dissimulatione Prælatorum inducitur,* (*qui dum videntes non corrigunt, indulgere videntur*) *non videtur obligari.* Ergo non tenetur ad præcepta, et alia puncta regulæ fundamentalia, quæ ab aliis Religiosis non fideliter observantur.

Resp. neg. conseq. Quia D. Doctor loquitur tantum de observantiis regularibus, in quibus Prælati regulares dispensare possunt, ut constat ex his verbis: *dum* (Prælati) *videntes non corrigunt, indulgere videntur.* Tales sunt observantiæ illæ, quas 2. 2. q. 186. a. 9. ad 2. non tradi videtur in regula *per modum præcepti, sed proponi per modum ordinationis cujusdam vel statuti obligantis ad certam pœnam.* Ergo si quædam tradantur per modum præcepti, ad eorum observationem Religiosus tenetur in omni casu; tum quia in eis Prælati regulares non possunt dispensare; tum quia, postquam D. Th. hic in corp. dixit: *Transgressio horum trium* (Votorum) *obligat ad mortale,* addit: *Aliorum transgressio non obligat ad mortale, nisi vel propter contemptum regulæ, quia hoc directe contrariaretur professioni, per quam aliquis vovit regularem vitam.* Cujus contemptus reus est, qui puncta regulæ fundamentalia transgreditur: *Vel propter præceptum sive oretenus a Prælato factum, sive in regula expressum, quia hoc esset facere contra obedientiæ votum.*

Inst. Ille religiosus non intendit intrare religionem nisi ut viveret, sicut alii vivunt; ergo ad nihil ulterius tenetur.

Resp. nego conseq. Quia ut supra dictum est, votum solemne non pendet a sola voluntate voventis, sed ab intentione Ecclesiæ religionem approbantis; atqui est intentio Ecclesiæ, ut præcepta et puncta fundamentalia regulæ fideliter observentur, ut constat ex Greg. XIII. cui cum Patres Concilii Rothomagensis anno 1581. celebrati sequens dubium proposuissent: *Circa decretum de Clausura Monialium sunt, quæ ex fundatione dicunt, liberum sibi relinqui exitum, et introitum Monasterii: aliæ prætexunt, se non emisisse votum clausuræ, nec unquam ingressuras Monasterium; si audivissent, illam fuisse clausuræ obligationem; et per parentes nobiles necem etiam Episcopis intentant, si ausi fuerint,* egressum *prohibere. In his perplexitatibus supplicatur, quid agendum maxime ubi timetur, ne per clausuram aliquid deterius contingat.* Respondit Pontifex: *Executioni demandentur Decreta Concilii Tridentini, et Bullæ summorum Pontificum, quibus sublata sunt omnia privilegia, et fundationes.*

Resolves 1. Qui professus est regulam S. Francisci, tenetur sub mortali jejunare a festo omnium Sanctorum ad festum Nativitatis Domini; etiamsi, dum religionem ingressus est, Religiosi illius instituti fideliter non observarent illud jejunium; quia est præceptum æquivalens regulæ per hæc verba imperativi modi intimatum: *jejunent,* fratres, *a festo omnium Sanctorum ad Nativitatem Domini:* cap. 3. regulæ. Idem dicendum de singulis feriis sextis totius anni propter hæc regulæ verba: *Aliis autem temporibus non teneantur, nisi sexta feria, jejunare.*

Hinc Minorita frangens illud jejunium peccat mortaliter, sicut et illi, qui illo tempore ei carnes apponunt, aut qui ei bene pranso cœnam ministrant, quia peccato cooperantur alieno.

Resolves 2. Minoritam non posse neque per se, neque per personam interpositam recipere pecuniam, nec acceptam impendere quocumque modo, licet circa hoc punctum fuerit prævaricatio in ordine, dum Religionem professus est; quia pecuniæ usus est formaliter prohibitus in 4. cap. regulæ his verbis: *Præcipio firmiter fratribus universis, ne ullo modo denarios, vel pecuniam recipiant per se, vel per interpositam personam etc.*

CAPUT IV.

De Professorum obligationibus.

Nota. Præter obligationes *generales* Clericorum, de quibus egimus initio hujus Tractatus, et quibus strictiori modo subjiciuntur Religiosi; sunt aliæ ipsis *speciales,* quæ ortum ducunt ex tribus votis solemnibus, de quibus agemus tribus Quæstionibus.

QUÆSTIO I.

De Obedientia Religiosa.

Quær. 1. *Quid sit Obedientia Religiosa?*

Resp. Est *virtus moralis virum Religiosum inclinans ad executionem præcepti Superioris, in omnibus quæ cadunt sub virtute obedientiæ.* Duplex est, nempe:

Obedientia materialis est *virtus inclinans ad executionem operis præcepti, non qua præcepti,* sed propter aliud motivum honestum, v. g. propter intrinsecam operis præcepti honestatem etc. Hæc est sufficiens obedientia.

Obedientia formalis est *virtus inclinans ad executionem operis præcepti, qua præcepti.*

Inobedientia materialis est *violatio præcepti sine expressa intentione violandi.* Hæc reperitur in omni peccato.

Inobedientia formalis est *violatio præcepti cum expressa intentione violandi præceptum, vel præcipientem contemnendi.*

Quæres 2. *Ad quid teneatur Religiosus ex vi voti obedientiæ?*

Resp. 1. Tenetur ad servandam Regulam secundum vim obligationis ejus in unaquaque Religione receptam.

Resp. 2. Tenetur obtemperare Superiori in omnibus quæ præcipit consentanee ad Regulam, Constitutiones, et Regularem observantiam, et quidem si præcipiat *in virtute sanctæ Obedientiæ,* tenetur obedire sub peccatu mortali; tunc enim Superior intendit illum obligare quantum potest, atque sub peccato mortali; si autem hac forma præcipiendi non utatur, non videtur velle obligare sub mortali, sed tantum sub veniali, nisi transgressio aliunde fiat mortalis, v. gr. propter contemptum.

Resol. 1. Religiosum teneri servare nova Capitulorum statuta, quia spectant ad regularem observantiam.

Resolv. 2. Religiosum in Religione relaxata teneri obedire Prælatis eam reformare studentibus *in his quæ necessaria sunt ad observationem Regulæ,* sive relaxatio fuerit introducta ante, sive post ejus professionem: *ratio* est quia hæc ad statum Religiosum, quem amplexus est, sunt essentialia.

Dixi, *in his quæ necessaria sunt ad observationem Regulæ:* quia quoad alias observantias Regulares quæ sunt observationi Regulæ accidentales, reformationem quidem acceptare tenetur, si relaxatio post ejus professionem fuerit introducta, non autem si ante ejus professionem: *ratio* est quia suum institutum observare tenetur, prout professus est, non aliter.

Resol. 3. Religiosum teneri Prælato obtemperare etiam cum periculo vitæ, si bonum Religionis id postulet, v. g. Fratribus peste infectis inservire. Item tempore pestis Religiosus mendicans, cujus institutum est spirituali proximorum saluti incumbere, tenetur obedire Superiori præcipienti ut sæcularibus peste infectis Sacramenta ministret, si deficiat Parochus, vel alius Sacerdos ad id destinatus: quia hoc est secundum ejus Regulam, cum Mendicantes vi sui status Episcoporum sint coadjutores, ut colligitur ex Jure. *(Cap. dudum de Sepulturis).*

Resolv. 4. Superiores Regularium posse præceptis suos subditos ubicumque terrarum existentes, obligare, fugitivos propria auctoritate capere: quia potestas in suos illis competit non ratione territorii, sed ratione personalis obligationis ex voto obedentiæ.

Resp. 3. Religiosus tenetur obedire Papæ in omnibus quibus tenetur suis Prælatis regularibus obtemperare: nam votum obedientiæ per se primo, ac principaliter fit summo Pontifici, tamquam supremo omnium Religionum Præposito Generalissimo.

Quæres 3. *Quandonam est mortalis inobedientia?*

Resp. 1. Inobedientia formalis semper est mortalis, etiamsi præceptum sit de re levi, juxta illud Apostoli (*Rom.* 13. *v.* 2.): *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit:* et illud Christi: *Qui vos spernit, me spernit.* (*Luc.* 10. *v.* 16.) Contemnere autem Deum in levi est grave peccatum.

Resp. 2. Inobedientia materialis est mortalis, si materia præcepta sit gravis; venialis vero, si materia præcepta sit levis. Ita communiter Doctores.

QUÆSTIO II.

De Castitate religiosa.

Quær. 1. *Quid sit Castitas Religiosa?*

Resp. Est votum solemne, quo Religiosus promittit abstinentiam perpetuam a voluptatibus carnalibus illicitis, et alias licitis.

Dicitur 1. *a voluptatibus carnalibus illicitis:* tum internis v. g. a turpi cogitatione, desiderio etc. tum externis, v. g. aspectu, tactu etc. unde quidquid in sæculari extra conjugium, est peccatum contra castitatem, est insuper in religioso sacrilegium contra votum, ac proinde duplicem habens malitiam: ita tamen ut malitia sacrilegii sit mortalis in iis actibus, in quibus malitia libidinis est mortalis; venialis vero, in quibus illa est venialis.

Dicitur 2. *Et alias licitis;* quia Religiosus nec licite, nec valide potest contrahere matrimonium.

QUÆSTIO III.

De paupertate religiosa.

Quær. 1. *Quid sit paupertas religiosa?*

Resp. Est votum solemne, quo Religiosus promittit abdicationem omnis dominii, proprietatis, ususque independentis a voluntate Superioris.

Dicitur 1. *Quo religiosus:* non autem Monasterium, nam ex Trid. *(sess. 25. cap. 3. de Regular.) exceptis domibus fratrum S. Francisci Capuccinorum, et eorum qui Minorum de observantia vocantur:* cæteri absque religiosæ paupertatis læsione, aliquid possidere possunt in communi.

Dicitur 2. *Promittit abdicationem:* in perpetuum per renuntiationem possessorum, et in posterum possidendorum.

Dicitur 3. *Dominii, proprietatis:* per quod aufertur Religioso jus disponendi de re pretio æstimabili, tamquam sua; eam scilicet independenter a Superiore, recipiendo, retinendo, emendo, commodando etc.

Dicitur 4. *Ususque independentis:* quia usus independens proprietatem arguit; *unde* jure merito a Trid. *(sess. 25. cap. 2. de Regular.)* damnantur tamquam veri proprietarii, qui sine Superioris licentia non solum de rebus mobilibus disponunt, sed et qui iisdem utuntur.

Colliges eos læsæ paupertatis esse reos, qui de rebus communitatis, vel ad usum sibi concessis, pro libitu tamquam de suis disponere præsumunt. Tales sunt qui independenter a Superiore

1. Aliquid, etiam pro communitate recipiunt vel retinent. *(Cap. 6. de statu Monachorum.)*

2. Qui aliquid dant vel expendunt sine licentia Superioris. *(ibid.)* Hinc si Religiosus aliquid sine licentia valida Superioris donet, accipiens tenetur illud restituere Religioni, cum donatio sit irrita.

3. Qui aliquid commodant, permutant etc. quia sunt actus proprietatis.

4. Qui rem cum licentia acceptam abscondit, ne Superior eam auferat, vel licentiam datam revocet; *item* qui murmure Superiorem impedit ne rem concessam repetat; vel conqueritur tamquam de injuria, dum Superior aliqua ei aufert. *Ratio* est, quia ista omnia sunt actus sibi usurpantis usum independentem, cujus est incapax per votum paupertatis, ut constat ex jure *(Cap. 4. et 6. de statu Monachorum.)*

5. Qui rem sibi concessam non dimittit statim atque Superior licentiam datam revocat; quia jam eam haberet sine licentia *(Cap. 6. supra)*.

6. Qui res Monasterii, aut sibi concessas, ut vestis, oleum etc. dilapidant, prodigaliter consumunt, negligenter tractant; quia res illæ tribuuntur tantum ad consumptionem necessariam vel utilem, non autem ad destructionem negligentia acceleratam, et Monasterio damnosam.

7. Qui in rerum usu, aut dispensatione, limites honestatis, aut paupertatis religiosæ notabiliter excedunt, sive sint inferiores, sive Superiores: tales sunt qui habent superflua, qui pecuniam et similia in usus suos concessa, in res turpes, vanas et inutiles expendunt; idque verum est etiamsi Superior consentiat, nam Superior tales usus nec licite, nec valide concedere potest, cum repugnent statui pauperis, et a Canonibus prohibeantur. *(Clement. 1. de statu Monachor. et Trid. sess. 25. c. 2. de Regul.)* Hinc qui rem notabilem ludo exponit, etiam cum Superioris licentia, gravi proprietatis crimine reus constituitur.

8. Qui a sæculari invitatus, manducat aut bibit sine licentia Superioris, quia religioso non licet uti ulla re temporali pretio æstimabili sine licentia Superioris: comestio autem et potatio, est res temporalis pretio æstimabilis.

Quæres 2. *Quænam licentia Superioris requiritur ut Religiosus possit uti rebus temporalibus?*

Nota. Quadruplex est Superioris licentia, nempe:

Expressa, quæ verbo, scripto, aliove signo aperte conceditur.

Virtualis, quæ expressæ æquivalet; sic cui committitur Officium, permittuntur et actiones ad ejus executionem requisitæ.

Tacita, quæ ex circumstantiis verisimiliter creditur adesse; ut cum Prælatus sciens subditos aliquid accipere, retinere, donare, non prohibet cum facile possit, nam tunc tacite consentire censetur, secus si difficile impedire posset, eo quod v. g. timeret ne domus turbaretur Religiosi querelis; tunc enim mere tolerat, non concedit, unde non excusatur Religiosus.

Notat hinc Lessius *(lib. 2. c. 41. dubitat. 9.)* quod *in Monasteriis bene ordinatis non conceditur* facultas tacita vel generalis, nisi in rebus minoris momenti et crebro occurrentibus.

Præsumpta seu interpretativa, est ea qua justa causa occurrente, concluditur, quod Superior vellet, si statum rei sciret. His notatis,

Resp. 1. Sufficit ut licentia Superioris sit expressa, vel virtualis, aut tacita; requiritur tamen expressa, 1. Dum agitur de re gravi, nec urget necessitas, 2. Dum facilis ad Superiorem patet recursus. *Ratio* est, quia illæ tres licentiæ sufficiunt ut actus religiosi sint dependentes.

Resp. 2. Licentia præsumpta non sufficit, nisi cum causa urget et Superior non potest tunc adiri; ita ut censeatur concedere licentiam, licet non petatur. *Ratio* est, quia Superior approbare non debet inferiores licentiam suam sic facile interpretari; quia admissa universaliter hac præsumptione, inferiores fere semper pro libitu de rebus tamquam suis disponerent cum gravi damno religiosæ disciplinæ, quod ex Ufficio tenetur impedire Superior.

Porro qui aliquid ex licentia Superioris præsumpta recepit, tenetur postea ubi primum potest, petere licentiam ut illud retinere possit; quia licentia non minus ad retinendum, quam ad recipiendum requiritur.

Resp. 3. Licentia debet esse omnino voluntaria et libera; hinc si sit per vim, metum, fraudem obtenta, vel si procedat ex errore, est nulla, et qui ea utitur, est proprietarius.

Quæres 5. *An peculium seu pensio annua Religiosis sit licita?*

Resp. Censent communiter Doctores peculium Religiosorum esse licitum sub his conditionibus.

1. Quod constituatur ex licentia Superioris expressa, et ad nutum ejus sit revocabile, et applicabile ad usus Monasterii si indigeat.

2. Quod sit incorporatum quoad dominium et proprietatem cum communibus bonis Monasterii.

3. Quod in dispositione ac potestate Religiosi non maneat, sed apud Superiorem aut Procuratorem.

4. Quod in usus pios, et licitos, juxta paupertatis Religiosæ limites expendantur cum licentia Superioris.

5. Quod ex justa causa permittatur: quæ causa petitur, tum ex parte Religiosi qui propter infirmitatem, senium, etc. particularibus indiget; tum ex parte Monasterii ita indigentis, ut omnia subditis suis necessaria, et honestas commoditates, suppeditare non possit.

Ratio cur peculium cum his conditionibus sit licitum est, quod proprietas non sit penes Religiosum, sed simplex usus licitus dependens a voluntate Superioris.

Dices, peculium Religiosorum est illicitum ex Trident. *(Sess. 25. cap. 2. de Regular.)* prohibente: *ne deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum et usum*. Ergo.

Resp. nego ant. Ad Trid. *resp.* quod prohibeat tantum illud peculium quod extra manus Superioris aut Monasterii possidetur, quod proprietatem sonat; unde addit: *Nemini liceat bona tamquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere, vel tenere, sed statim ea Superiori tradantur (Trid. Ibidem).*

Quæres 4. *Quæ summa requiratur, ut Religiosus peccet mortaliter peccato proprietatis, accipiendo, aut expendendo sine licentia Prælati?*

Resp. Requiri eamdem quantitatem quæ sufficeret ut aliquod furtum Laici sit mortale, cum appropriatio facta a Religioso sit furtum, quia contrectat rem alienam invito vel inscio Superiore, quod est injustum et sacrilegum.

Porro spectandæ sunt Leges cujuscumque Instituti, quia fieri potest, ut quod forte non est grave contra paupertatem religiosam spectatam in genere, sit grave contra paupertatem, ut est propria talis, vel talis Religionis. Sic in nostro Capuccinorum Ordine per decretum factum in Capitulo generali habito Romæ anno 1662, consentientibus omnibus Patribus ibi congregatis, statutum fuit summam quindecim assium esse sufficientem materiam peccati mortalis furti, et proprietatis.

Quæres 5. *Quænam sint pœnæ proprietariorum?*

Resp. Præter peccatum mortale reservatum quod incurrit Proprietarius, sunt tres.

1. Ut recludatur ad agendum pœnitentiam. *(Cap. 6. de statu Monachor.)*

2. Ut privetur voce activa et passiva ad biennium, atque etiam juxta suæ Regulæ et Ordinis Constitutiones puniatur. *(Conc. Trid. sess. 25. cap. 2. de Regular.)*

3. Ut ecclesiastica sepultura privetur *(Cap. 4. et 6. de statu Monach.)*, quæ pœnæ non sunt latæ, sed ferendæ sententiæ.

CAPUT V.

De Religionis egressu.

Quær. 1. *An summus Pontifex possit dispensare in votis solemnibus?*

Resp. Potest ex gravi causa; constatque ex Constitutionibus Bonifacii VIII. *(Cap. unico de voto in 6.)* et Greg. XIII. *(Bulla ascendente Domino)* ubi sic loquuntur: *Nos igitur attendentes quod voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa*: atqui Papa in jure ecclesiastico potest dispensare; ergo.

Dices, juxta Innocentium III. *(Cap. 6. de statu Monachor.) abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis adeo est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere*; ergo non potest dispensare.

Resp. dist. conseq. Non potest dispensare in votis solemnibus cum Religioso, manente in statu Religiosi professi, *conc.* Cum Religioso extracto e statu Religiosi professi, *nego*. Papa enim de plenitudine potestatis potest aliquem extrahere ex statu Religiosi ad contrahendum Matrimonium ob gravem causam, verbi gratia, ut pax et Religio in regno firmentur.

Hinc solemnitas votorum in eo consistit ex institutione Ecclesiæ, ut vota emittantur sub certa Regula a Sede Apostolica approbata, cum traditione et acceptatione ex utraque parte perpetuis, et vi ordinaria indissolubilibus.

Quæres 2. *An liceat ex una ad aliam Religionem transire?*

Resp. Omnibus Regularibus jure concessum est ut possint ad Religionem arctiorem transire, ut statuitur, *Cap. licet de Regular.* Hic tamen transitus non est laudabilis; cum moneat Apostolus ut *quisque in vocatione, in qua vocatus est, permaneat (1. Cor. 7. vers. 20.)*. Unde Conc. Trid. *(Sess. 14. cap. 11. de ref.)* statuit ut translatus ad aliam Religionem etiam arctiorem, sit incapax Beneficiorum sæcularium, etiam curatorum, et perpetuo maneat in claustro sub obedientia Superioris.

Nota. Ut sit validus hic transitus, duo requiruntur a jure.

1. Ut petatur licentia transeundi a Prælato qui tenetur eam concedere; quod si eam recuset, hoc ipso jus concedit *(Cap. licet de Regular.)*

2. Ut expleat annum probationis completum, quia Trid. generatim hunc annum requirit *(Trid. sess. 25. cap. 15. de Regular.)*, quo expleto debet profiteri. *(Trid. sess. 14. c. 11.)*

Quæres 3. *An Religiosus factus Episcopus eo ipso a tribus votis ceterisque regularibus observantiis sit liber?*

Resp. negat. quoad tria vota: Nam ex jure *(C. 6. de statu Monachor.)* obligatio votorum est de intrinseca ratione Religionis; sed Religiosus per Episcopatum non desinit esse Religiosus; ergo his votis non liberatur.

Hinc Religiosus factus Episcopus tenetur vi voti obedientiæ, præstare eamdem obedientiam, non quidem Prælatis regularibus cum desierit esse eorum subditus, ut ait D. Thom. *(qu. 185. art. 8. ad 3.)* sed summo Pontifici omnium Religionum supremo Superiori. *Item* tenetur eamdem servare castitatem simul et paupertatem, secundum quam nullius rei verum dominium sibi comparare potest, sed Ecclesiæ cui præest. *(Ita Lessius, Pontas, Paul. a Lug.)*

Resp. 2. *Quoad observantias regulares:* ad ipsas non tenetur; *ratio* est quia ut teneatur ad observantias regulares, debet esse subjectus Regulæ et Prælatis regularibus; atqui Religiosus factus Episcopus non est subditus Regulæ et Prælatis regularibus, ut constat ex jure *(Cap. statutum 18. qu. 1.)*. Ergo.

Quæres 4. *An aliquis possit e Religione ejici, et quas ob causas?*

Resp. ad 1. Affirmative, hoc enim statuitur a jure *(Cap. 6. de statu Monachorum)*; et *ratio* est quia melius est ut pereat unus, quam communitas.

Resp. ad 2. Sunt tres causæ, propter quas Religiosus potest ejici. 1. Est *incorrigibilitas*: cum nempe ter juridice convictus de eodem crimine gravi, non se emendavit. Hæc sola, jure communi, est expressa. (*Cap. 6. de statu Monachorum, et cap. resecandæ 24. quæst. 5.*)

2. Est perpetratio criminis, propter quod in illa Religione constituta est ejectio.

3. Est occultasse impedimentum quod in illa Religione censetur essentiale: *ratio* est quia dolus dedit causam admissioni, ac proinde Monasterium non tenetur retinere.

Dices. Duæ causæ ultimæ non sunt in jure expressæ; ergo.

Resp. nego conseq. Sufficit enim quod approbatæ sint a Sede Apostolica juris auctore, et fuerint intimatæ cuilibet ante professionem; constitutiones autem Religionum has causas electionis decernentes sunt approbatæ a summo Pontifice.

Quæres 5. *An superiores teneantur fugitivos et apostatas requirere et recipere?*

Nota. *Fugitivus* est is, qui sine Prælati sui licentia sponte a Monasterio discedit, animo aliquando ad illud revertendi.

Apostata est is, qui sponte a Religione discedit, animo nunquam ad eam redeundi.

Resp. Superiores ad hoc strictissime et sub gravi peccato tenentur, prout statuitur in jure (*Cap. ut de regular. et cap. a nobis extra de Apostat.*); *ratio* est quia tenentur in quantum possibile est, subditorum suorum curare salutem, et ipsos ex statu perditionis eripere.

Si tamen essent scandalosi, et aliis Fratribus periculosi, non tenerentur eos requirere; si tamen sponte redirent, et esset spes emendationis, tenerentur eos recipere propter rationem supra dictam.

Quæres 6. *An Religiosus e Religione egredi teneatur ut parentibus in gravi necessitate constitutis subveniat?*

Dixi *in gravi necessitate*; quia si esset extrema parentum necessitas, teneretur quocumque modo etiam per Religionis egressum eis subvenire.

Resp. cum dist. Vel filius parentibus in gravi necessitate constitutis, professus est; vel parentes ex improviso inciderunt in egestatem post filiis professionem.

Si primum, filius tenetur egredi, si aliter eis subvenire non potest; *ratio* est quia ingredi non poterat, obligatione subveniendi jam contracta.

Si secundum, filius non tenetur egredi, nec potest repugnante Prælato, ut docet D. Thom. (*quæst. 101. art. 4. ad 4.*) *Ratio* est quia jam mutavit statum; ergo illi obligationi supervenienti non tenetur satisfacere, nisi quantum potest salvo statu, sicut si esset matrimonio conjunctus, non teneretur deserere uxorem ad subveniendum parentibus.

CAPUT VI.

De Prælaturis Religiosis.

Quær. 1. *An sit obligatio sub mortali eligendi digniorem in Superiorem Regularium.*

Resp. affirm. Eadem est enim ratio de Superiore Religioso ac de Episcopo et Parocho, cum sit animarum pastor, et habeat subditos, quos in viam salutis dirigere, imo et ad perfectionem promovere tenetur ex munere suo; ergo.

Quæres 2. *Quænam sint obligationes Superioris Religiosorum?*

Resp. Tres assignamus præcipuas. 1. Tenentur exemplo cæteris prælucere, communem in omnibus vitam agendo, observantiasque regulares adamussim observando.

2. Tenentur instruere et exhortari subditos in doctrina sana, eosque promovere ad perfectionem propriam sui Instituti per observationem Regulæ, Constitutionum, cæterarumque observentiarum regularium, quie ad hoc constituti sunt Superiores.

3. Tenentur delinquentes prudenter corripere, ne ignave omnia dissimulantes, penitus ruat, aut labefactetur regularis observantia.

CAPUT VII.

De variis quæstionibus Regularium.

Quær. 1. *An licet feminis ingredi domos Religiosorum.*

Resp. Certum est non licere feminis ingredi, nec Superiori eas admittere; nam id semper generatim, saltem ex consuetudine vim Legis habente, prohibitum fuit: *hinc* graviter peccant mulieres in claustra virorum temere ingredientes, nisi excuset mentis levitas, bona fides, et ignorantia.

Quæres 2. *Quas pœnas incurrant mulieres ingredientes claustra virorum, et Religiosi, eas in claustra introducentes?*

Resp. In locis in quibus fuerunt receptæ Bullæ Pii V. et Gregorii XIII. incurrunt excommunicationem ipso facto Papæ reservatam; Religiosi vero ipsas introducentes incurrunt ipso facto pœnam suspensionis in divinis, privationis Officiorum, et inhabilitatis ad alia Officia obtinenda.

Dixi *in quibus fuerunt receptæ*: qualiter non fuerunt in Gallia, ut docent communiter doctores cum Pontas (*V. Monaster. Cas. 4.*), in aliis locis nullæ pœnæ incurruntur a mulieribus ingredientibus: quia nullæ contra eas decretæ reperiuntur in universo corpore juris.

Nota tamen, regulares Ordinum in quorum Capitulis supradictæ Bullæ promulgatæ fuerunt, et usu receptæ (prout sunt apud nos) mulieres in claustra sua introducentes, pœnis ac censuris in iisdem Bullis latis vere subjacere, eum apud eos plenam rationem Legis obtinuerint.

Quæres 3. *An licet ingredi domos Monialium?*

Resp. Omnibus tam viris, quam feminis cujuscumque conditionis, vel ætatis fuerint Conc. Trid. prohibuit sub excommunicatione ipso facto incurrenda, ingredi Monialium Monasteria sine licentia Episcopi, vel Superioris in casibus necessariis (*Conc. Trid. sess. 25. cap. 5. de regularib.*). Hæc censura non est reservata.

Quæres 4. *Quibus in casibus Regulares exempti, Episcoporum jurisdictioni subjaceant?*

Resp. Circa hanc quæstionem sequentia sunt tenenda.

1. Regulares extra claustra degentes, quales sunt fugitivi, apostatæ, si deliquerint, puniri possunt ab Episcopo tamquam Apostolicæ Sedis delegato. (*Trid. Sess. 6. cap. 14. de Regular.*)

2. Regularis notorie scandalosus populo si instante Episcopo, a suo Superiore non puniatur intra tempus ab ipsomet Episcopo præfixum, ab ipso Episcopo puniri potest. (*Conc. Trid. Sess. 25. cap. 14. de Regul.*)

3. Regulares non possunt indulgentias populo promulgare citra Ordinarii licentiam et approbationem. (*Trid. sess. 21. cap. 9. de ref.*)

4. Non possunt in propriis Ecclesiis exponere Sanctissimum Sacramentum absque consensu, saltem tacito, Episcopi. (*Declaratio Card. Conc. Trid. interp.*)

5. Ab Episcopo compelli possunt, ut ad publicas

processiones indictas accedant; et si aliqua de praecedentia suboriatur controversia, brevi manu ab ipso est componenda. (*Trident. sess.* 25. *cap.* 13. *de reg.*)

6. Tenentur censuras et interdicta ab Episcopo promulgata in suis Ecclesiis publicare, ac servare: item servare dies festos, quos Episcopus in sua Dioecesi servandos praeceperit. (*Trident. sess.* 25. *cap.* 12. *de reg.*)

7. Regulares, quibus cura animarum personarum secularium imminet, sive in alienis sive in suis Ecclesiis, subsunt Episcopo in iis quae ad dictam curam, et Sacramentorum administrationem pertinent. (*Ibidem c.* 11.)

8. Regulares qui in alienis Ecclesiis, absque Episcopi licentia, concionari praesumunt, vel qui in suis Ecclesiis ipso contradicente conciones agunt, vel qui inter concionandum errores et scandala in populum disseminant, ab eodem Episcopo puniri possunt (*Trid. sess.* 5. *c.* 2. *de ref.*).

9. Episcopi in his quae pertinent ad clausuram Monialium conservandam aut restituendam, in Monasteriis etiam exemptis, plenam auctoritatem habent, tamquam Sedis Apostolicae delegati (*Trid. sess.* 25. c. 5. *de reg.*).

Quaeres 5. *Quid sit dicendum de privilegiis Regularium?*

Resp. Privilegia Regularium sunt concessa vel scripto, nempe in Bullis summorum Pontificum, vel oretenus, et vivae vocis oraculo. Circa ea, sequentia sunt notanda.

1. Omnia regularium privilegia vivae vocis oraculo concessa a Gregor. XV. et Urbano VIII. fuere revocata.

2. Privilegia scripta continentur in digesto quod *mare magnum* nuncupatur: quilibet enim Ordo habet suum mare magnum. Continentur etiam in Bullis post *maris magni* collectionem.

3. Privilegia omnia expresso contraria Concilii Trid. decretis, penitus sunt revocata: quibus decretis sunt contraria quando ipsis superadditur haec clausula: *non obstantibus quibuscumque privilegiis.*

4. Privilegia quae non sunt expresse revocata per Conc. Trid. suum primitivum robur obtinent, definiente Trid. *in caeteris omnibus praefatorum Ordinum privilegia et facultates, quae ipsorum personas, loca et jura concernunt, firma sint et illaesa.* (*Trid. sess.* 25. *cap.* 20. *de reg.*)

5. Privilegiis uni ordini concessis, caeteri Ordines communicant, ut expresse definierunt Leo X. et Julius II.

Haec de Regularium privilegiis sufficiant, eum sit Praelatorum regularium, ea diligenter inquirere, et subditis exponere, ne hi falsum pro vero adoptantes, conscientiam suam erroris laqueo implicent, a quo vix sese extricare possent.

Quaeres 6. *Quaenam sit Praelatorum regularium potestas circa subditorum suorum absolutionem?*

Resp. Talis est, ut subditos suos a quibusvis peccatis, censuris ac sententiis tum notoriis, tum occultis a jure vel ab homine quomodolibet latis et promulgatis absolvere possint vi privilegiorum a variis summis Pontificibus (*Clem. IV. Eugen. IV. Six. IV. Alexand. VI. Paul. III. Paul. V. Gregor. XIII. Clem. VIII.*), concessorum .... item vi privilegiorum a Clemente IV. Sixto IV. Julio II. Pio V. Gregorio XIV. concessorum possunt cum subditis suis dispensare in omni irregularitate, excepta ea quae provenit ex bigamia, membrorum mutilatione, et homicidio voluntario... hanc autem potestatem dispensandi et absolvendi aliis delegare possunt, cum censeatur quasi ordinaria et officio suo annexa.

Quaeres 9. *Utrum Regulares aliis quam Confessariis sui Ordinis valeant confiteri?*

Resp. Cum existunt in loco ubi nullus Conventus, nullusque Confessarius Ordinis reperitur, possunt libere ac licito quemlibet Presbyterum saecularem ab Ordinario loci, vel Regularem a suo Superiore regulari ad sacramentales Confessiones recipiendas approbatum, adire, atque ab illo absolvi. Ita pro Patribus Capuccinis statuit Benedict. XIV. Bulla *quod communi* (*Data ann.* 1742. *die* 30. *Martii*).

DISSERTATIO III.

De obligationibus parentum erga liberos, et inferiorum erga Superiores et vicissim.

Nota. Agemus hic de mutuis obligationibus 1. Parentum et liberorum. 2. Tutorum et Minorum. 3. Dominorum et famulorum. 4. Magistrorum et discipulorum.

CAPUT PRIMUM

De obligationibus parentum erga liberos, et vicissim.

Quaeres 1. *Quaenam sunt obligationes parentum erga liberos?*

Resp. Quatuor Parentes ex justitia debent filiis suis, scilicet amorem, instructionem Christianam, exemplum, et correptionem.

Contra amorem filiis debitum peccant,

1. Qui abortus periculo sese exponunt (*L.* 4. *ff. de agnosc. et alend. liberis*).

2. Qui pueros non curant alere, et convenienter sustentare (*Ibidem*).

3. Qui eos absque urgenti necessitate in xenodochiis collocandos exponunt (*Ibidem*).

4. Qui quibusdam ex filiis omnino dediti, alios negligunt et acerbe tractant.

5. Qui filios suos ad aliquem statum invitos cogunt (*Trid. sess.* 25. *cap.* 18. *de regular.*); vel ab aliquo amplectendo invitos retrahunt. (*Cap. Puella* 20. *q.* 2.)

Contra instructionis debitum graviter peccant.

1. Qui diligenter non curant, filios suos per se, vel alios rudimenta fidei edocere.

2. Qui de rebus divinis nunquam aut raro cum ipsis sermonem habent.

3. Qui permittunt eos liberius vivere, ludo et delectationibus immodicis assuescere, in peccandi occasione versari, etc.

4. Qui non invigilant ut mane et vespere Deum orent, caeteraque vitae Christianae munera rite obeant.

Contra bonum exemplum filiis debitum gravissime peccant

1. Qui coram filiis verba impudica, et blasphemias proferunt.

2. Qui coram eis ebrietatem sectantur, ludos frequentant, etc.

3. Qui filios aut filias secum dormire sinunt, vel in eodem cubiculo, in quo ipsi mariti cum uxoribus dormiunt. (*In* 3. *part. act. Conc. Mediol. tit. de cautione et custod.*).

Contra correptionis debitum graviter peccant parentes,

1. Qui filios delinquentes non objurgant, et cum oportet moderate non puniunt; *qui enim parcit virgae, odit filium suum (Proverb.* 23. *v.* 14.), *qui autem diligit, instanter erudit.*

2. Qui filiis suis libertatem relinquunt quaevis fre-

quentandi consortia; cum tamen maximum ipsius periculum immineat a consortio malorum.

Quare Prov. 1. dicitur: *fili mi! si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis. Prohibe pedem tuum a semitis eorum: pedes enim eorum ad malum currunt.*

3. Qui filiis, et filiabus suis permittunt consortia diversi sexus, quia in illis castitatem, etiam puerorum, periclitari norunt, qui eorum Confessionibus audiendis versati sunt. Quare D. Hieron. epist. ad Gaudentium ait: *nesciat puella, imo timeat cum pueris ludere.*

4. Qui filiis, et filiabus permittunt lectionem romanensium fabularum, vel frequentationem spectaculorum minus honestorum, in quibus mundi spiritus imbibitur, amor obscœnus sensim sine sensu inspiratur, devotionis spiritus extinguitur.

5. Qui erga ipsos nimium severi, ipsos ad iracundiam provocant.

6. Qui magis ira quam charitate, magis phantasia quam ratione in ipsos sæviunt.

Quær. 2. *Ad quid obligentur liberi erga parentes?*

Resp. Debent parentibus amorem, reverentiam, et obedientiam; nam hæc tria juxta omnes continet præceptum naturale *honora patrem tuum et matrem etc.* (*Deut.* 6. *et Matth.* 19. *v.* 9)

Contra amorem parentibus debitum graviter peccant filii, et quidem peccato distincto ab eo quod aliunde committunt.

1. Qui parentibus signa odii ostendunt, vel signa amoris numquam aut raro dant.

2. Qui ipsos dure tractant, de ipsis erubescunt; aliquid agunt, vel omittunt, ex quo prævident parentes contristandos, vel in gravem iram excitandos esse, licet illud de se non sit peccatum.

3. Qui ipsis non subveniunt in necessitate spirituali vel corporali, verb. grat. qui ipsos non visitant, si sint infirmi, non provident de necessariis, si sint egeni, etc.

Contra reverentiam debitam graviter peccant,

1. Qui parentes spernunt, irrident, contumeliis afficiunt, torvis oculis aspiciunt etc.

2. Qui eos percutiunt etiam leviter, imo qui ipsis minantur, aut contra ipsos manum elevant, etsi sine animo percutiendi: in his enim est gravis in parentes irreverentia et injuria.

Contra obedientiam filii graviter peccant,

1. Qui parentibus obedire nolunt in iis quæ spectant ad domesticam administrationem, vel bonos mores; in his enim subditi sunt parentibus.

2. Qui in contrahendo matrimonio parentum consensum non postulant, aut illud contrahunt ipsis rationabiliter invitis; si tamen injuste consensum denegent, licite filii contrahere possunt.

CAPUT II.

De obligationibus Tutorum, Curatorum, Minorum etc.

Nota. *Tutor* est is, cui commissa est cura pupilli et bonorum ejus.

Curator est is, qui assignatur Minori præcipue in curam bonorum ejus.

Inter Tutores et Curatores illud tantum discriminis intercedit, quod Tutor datur principaliter in curam personæ et secundario in curam bonorum impuberis; Curator vero datur principaliter in curam bonorum et secundario in curam personæ puberis.

Quæres 1. *Quænam sunt obligationes Tutoris et Curatoris?*

Resp. 1. *Tutor* cum erga pupillum vices patris gerat, tenetur:

1. Curam gerere pupilli, ejus personam tueri, christiane educare per se, vel per alios, et dare operam, ut artem sibi convenientem addiscat.

2. Tenetur pupilli bona curare, et fideliter ac diligenter administrare si opus fuerit,

Resp. 2. *Certum* tenetur fideliter ac diligenter bona Minoris administrare, et insuper ejus personæ et educationi cum opus fuerit.

Hinc si tutor vel curator in administratione suæ tutelæ sint graviter negligentes, peccant mortaliter, et tenentur ad compensationem damni, quia peccant contra proprium officium, proindeque contra justitiam.

Quæres 2. *Quænam sunt obligationes Pupilli et Minoris?*

Resp. Tenetur Tutoribus ac Curatoribus suis exhibere amorem, reverentiam et obedientiam in iis quæ ad eorum tutelam spectant, velut parentibus, quorum locum illi tenent.

CAPUT III.

De obligationibus Dominorum et famulorum erga se invicem.

Quæres 1. *Quænam sint obligationes Dominorum erga famulos?*

Resp. Domini famulis sicut patres filiis debent cum proportione amorem, instructionem, exemplum, correctionem, et insuper justum stipendium, juxta illud Apostoli: *(Coloss.* 4. *v.* 1. *) Domini quod justum est et æquum, servis præstate.*

In quibus peccant contra amorem, instructionem etc. facile colligitur ex dictis de peccatis patrum circa easdem obligationes erga filios, restat ut dicamus ipsos peccare contra debitum solvendi justi pretii.

1. Cum famulos infra infimum pretium conducunt.

2. Cum mercedem juste conventam eis non suppeditant, aut solvere differunt.

3. Qui damna absque eorum culpa contingentia eos solvere cogunt.

4. Qui famulum conductum ante terminum constitutum dimittunt, prout dictum est in contractu locationis *(§. 7. de Contract. in particulari)*.

Quæres 2. *Quænam sint obligationes famulorum erga Dominos?*

Resp. Debent dominis amorem, reverentiam, obedientiam in his quæ spectant famulatum, et insuper fidelitatem tum in remanendo apud Dominum usque ad tempus condictum, tum recte gerendo negotia Dominorum.

Contra fidelitatem peccant famuli,

1. Qui dominis rationabile obsequium non, vel negligenter reddunt, et tenentur restituere partem stipendii pro rata laboris omissi.

2. Qui secreta familiæ aliis revelant.

3. Qui grave damnum Dominis inferri permittunt cum impedire possint; item qui Dominos de damnis ipsis ab aliis sive extraneis, sive conservis suis illatis, monere negligunt, in quibus casibus tenentur ad restitutionem, ut alibi dictum est.

CAPUT IV.

De obligationibus Magistrorum et discipulorum.

Quær. 1. *Quænam sint obligationes Magistrorum erga discipulos?*

Resp. Magistri discipulis sicut patres filiis debent amorem, correctionem, exemplum, et specialiter doctrinam.

Contra debitum discipulos doctrina instruendi peccant Magistri

1. Qui discipulorum progressum in litteris non sedulo promovent.

2. Qui non satis student ut recte officio fungantur.

3. Qui sine causa scholam omittunt.

4. Qui scientiam aut artem quam profitentur, eos diligenter edocere negligunt; ad quam edocendam si stipendium suscipiant, ad restitutionem tenentur.

Quær. 2. *Quænam sint obligationes discipulorum.*

Resp. Debent Magistris amorem, reverentiam, et obedientiam in his, quæ ad bonos mores et studia spectant; contra quam peccant,

1. Si a schola absint sine justa causa.

2. Si tempore studiis destinato, lusui vacent vel otio, et quidem mortaliter peccant, si studia notabiliter negligant.

DISSERTATIO IV.

De obligationibus personarum Judicialium et Forensium.

Nota. Ad Judicium concurrunt Judex, Actor, Testes, Reus, Advocatus, Referens, Procurator, Notarius, Scriba, et Apparitor; de quorum obligationibus sub diversis titulis agemus.

CAPUT I.

De Judice.

Quær. 1. *Quis sit Judex?*

Resp. Est persona publica habens legitimam potestatem juris dicendi.

Quæres 2. *Quot sunt obligationes præcipuæ Judicis?*

Resp. Sunt quinque. 1. *Oblig.* est ut habeat jurisdictionem in personas judicandas, et in causam, alioquin est reus usurpationis judicii, peccatque contra justitiam, et ejus sententia est irrita. (*Cap.* 4. *de Jud. c.* 4. *de Pœn.*)

2. *Oblig.* est ut habeat scientiam sufficientem ad munus suum recte obeundum, juxta illud Psalmistæ: *erudimini qui judicatis terram* (*Ps.* 2. *v.* 10.).

Resolves 1. Nullus officium Judicis suscipere debet nisi scientia competenti sit præditus; vel nisi brevi eam acquirere possit, et conetur, et interea a judicio ferendo abstineat: alias se exponeret periculo nocendi partibus.

Resolves 2. Judex ex imperitia injuste judicans, tenetur compensare totum damnum inde litigantibus obveniens, sive in substantia litis, sive in supervacaneis impensis.

3. *Oblig.* est ut habeat constantiam et virtutem ad munus Judicis exercendum, juxta illud Eccl. 7. *Noli quærere fieri Judex, nisi valeas virtute irrumpere in iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, et ponas scandalum in iniquitate tua.*

4. *Oblig.* est ut justitiam et integritatem in omnibus conservet.

Contra justitiam peccat judex 1. Qui sententiam protrahit, præcipit enim jus (*Cap.* 2. *de sentent. et re judicata*) ut celeriter feratur.

2. Qui sententiam fert ambiguam, unde ad novas interpretationes cum dispendio partium devenire necesse est.

3. Qui in re evidenter justa unum litigantium ad compositionem accedere, fraudulenter sub prætextu dubii eventus, inducit.

4. Qui munera suscipit pro ferenda sententia sive injusta, ut patet, sive etiam justa; ratio est quia ex officio tenetur ferre sententiam justam, unde si aliquid pro ea ferenda recipiat, vendit quod suum non est.

Contra integritatem peccat Judex, qui recipit munera etiam liberaliter et sine ullo onere a partibus oblata: quia *dona excæcant oculos judicum*. Eccl. 20. Unde Judicibus recipere munera prohibet utrumque jus Canonicum et Civile. (*Cap.* 10. *de vita et honest. Cler. c.* 11. *de rescript. in* 6. *L.* 18. *ff. de Officio Præsid. Auth. ut Judices sine quoquo suffragio.*)

5. *Oblig.* est ut judicet secundum Leges, tum quoad modum procedendi, ordinem et formam judicii, tum quoad sententiam ferendam et exequendam. (*Cap.* 1. *de Constit.*) *Ratio* est quia ad hoc constitutus est a Republica vel Principe.

Hinc 1. Judex non potest quemquam condemnare inauditum et sine testibus. (*Clem.* 2. *de sent. et de re judicata.*)

2. Non potest uti scientia injuste contra Juris ordinem acquisita, v. g. si crimen detexit interrogatione facta ubi nulla præcesserat infamia, vel semiprobatio, aut indicia sufficientia; *item* si dolo (promissione, v. g. impunitatis) reum induxerit ad confitendum crimen; *ratio* est quia reo facta injuria continuatur et augetur usu cognitionis taliter acquisitæ.

3. Non potest absque legitima causa pœnam a Legibus statutam notabiliter minuere, vel augere.

4. Non potest absque præcedente infamia, vel semiprobatione instituere specialem de persona inquisitionem (*Cap.* 21. *et* 23. *de accusat.*) *Ratio* prohibitionis est quia per illam inquisitionem quis suspectus et infamis redderetur.

Dixi: *Inquisitionem specialem de persona*: quia cum crimen certe est commissum, de eo potest et debet inquiri specialiter, et de persona generatim.

5. Non potest absque gravibus indiciis reum torturæ subjicere, alias *confessio habita est nulla, etiamsi sequatur ratificatio*. (*L. penult ff. de quæst. a parit. rationis.*)

6. Non potest subjicere torturæ eos qui jure torqueri prohibentur; tales sunt impuberes, senes, prægnantes, viri illustres eorumque filii, doctor, ejusque liberi, miles, qui nisi in criminibus exceptis, hæresi scilicet et læsæ Majestatis, non possunt torqueri. (*L. non est dubium cod. de Legibus*)

Possunt tamen terreri verbis, et torturæ comminari, et si fateantur crimen, valet confessio tamquam spontanea. (*L.* 15. §. 41. *ff. de injuriis*)

Quæres 3. *Utrum Judex possit capite damnare eum quem certo cognoscit innocentem, si per testes legitime probetur reus?* Affirmat D. Thomas, negat D. Bonaventura.

Dixi *capite damnare*: quia in causis civilibus, et in iis in quibus agitur tantum de pœnis pecuniariis, Judex potest judicare secundum allegata et probata; *ratio* est quia Respublica habet dominium altum in bonis privatorum, vi cujus potest de illis disponere quando bonum commune id requirit; atqui bonum commune id requirit in præsenti casu, ne scilicet forma publicorum judiciorum cum populi scandalo pervertatur; ergo.

Resp. itaque negative. Quia intrinsece malum est aliquem occidere sine auctoritate; atqui Judex nullam habet auctoritatem in vitam innocentis; hanc enim auctoritatem ei non potuit communicare Respublica, cum nec ipsa talem habeat, sed solus Deus; ergo, etc.

Confirmatur: Quia quando dicit Scriptura: *Non mœchaberis:* vetat accessum ad non suam, etiamsi in judicio probetur sua per testes: nec Judex pri-

vata scientia certus, Annam non esse uxorem Petri, potest ferre sententiam, qua Petrus ad ipsam accedere tenetur, licet in judicio Anna probata fuerit uxor Petri; ergo a pari, quando Scriptura dicit: *insontem et justum non occides, quia aversor impium*, vetat occisionem innocentis, etiam in judicio probati nocentis, nec Judex privata scientia certo sciens innocentiam ipsius, sententiam ferre potest, ut occidatur.

Prob. paritas: Ideo Judex non potest ferre sententiam, qua Petrus teneatur accedere ad Annam in casu proposito, quia hoc est intrinsece malum; atqui insontem occidere, pariter est intrinsece malum; ergo etc.

Dices 1. Judex non judicat ut persona privata, sed ut publica nomine Reipublicæ; ergo in judicando non potest sequi privatam scientiam, sed publicam.

Resp. dist. ant. Judicat ut persona publica, in his in quibus a Republica potestatem habet, *conc.* in quibus non habet, *nego*. Respublica autem nec potuit, nec voluit Judici conferre potestatem occidendi innocentem, cum hoc sit intrinsece malum juxta illud Exodi 23. *insontem et justum non occides, nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut a vero devies*.

Dices 2. Ex D. Ambrosio (*Serm.* 20. *in Ps.* 118.) *bonus Judex nihil ex arbitrio suo facit, sed juxta Leges et jura pronuntiat; ergo*.

Resp. dist. Juxta Leges et Jura pronuntiat, cum de facto pronuntiat, *conc.* cum non pronuntiat, *nego*. In præsenti enim casu nullatenus debet pronuntiare, sed (quod notandum pro praxi) tenetur omnes inire vias quibus possit innocentem liberare, v. g. impediendo accusationem; vel testes per varia intervalla examinando et minis terrendo, vel judicium protrahendo; et si his omnibus viis non possit eum liberare, debet causam ad Superiorem judicem remittere, et apud eum assumere Officium testis ut possit liberationem innocentis urgere.

Inst. 1. D. Thom. quæst. 67. a. 2. dicit: Judicare pertinet ad Judicem, secundum quod fungitur publica potestate ... et ideo informari debet in judicando, non secundum quod ipse novit tamquam persona privata, sed secundum quod sibi innotescit tamquam personæ publicæ ... per instrumenta et testes ... quæ debet in judicando sequi magis quam quod ipse novit tamquam persona privata; ergo etc.

Resp. dist. ant. Debet Judex judicare secundum quod ipsi innotescit tamquam personæ publicæ, quando judicat, *conc.* quando non judicat, *nego ant.* Non ergo amplius dicit ibi D. Th. nec ipsi contradicimus dicendo; quod ubi agitur de occisione, vel mutilatione innocentis, nec inductas probationes jure potest repellere, potius abstinere debet a judicio, quam innocentem contra prohibitionem divinam damnare.

Inst. 2. Atqui Judex in casu proposito tenetur judicare; ergo nulla solutio.

Prob. ant. Ex cap. *Pastoralis*, de Officio, et auctoritate judicis delegati, ubi dicitur, quod judex delegatus exequi debeat sententiam, quam ipse notavit injustam; ergo etc.

Resp. nego conseq. Quia ibi sermo non est de occisione, vel mutilatione, sed de causa mere Ecclesiastica: immo nec de Judice, sed de mero executore.

Inst. 3. Sacerdos dare debet Eucharistiam peccatori occulto eam publice petenti; ergo Judex debet ad mortem damnare innocentem occultum, publice probatum nocentem.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod ministratio Eucharistiæ non sit intrinsece mala, prout est occisio innocentis. Imo esse licitam in casu proposito probat exemplum Christi, qui in ultima cœna Eucharistiam Judæ indigne suscipienti ministravit: et sicut non concurrit ad irreverentiam Judæ, ad quam se permissive tantum habuit; ita nec Sacerdos in pari casu. Cum econtra Judex innocentem damnando ad mortem, ad eam certissime concurrit, seque habet active mandando, non permissive duntaxat.

Inst. 4. Deus jubet, ut ad mortem damnetur qui per testes in judicio probatus fuerit nocens, juxta illud Deut. 17. *in ore duorum, vel trium peribit, qui interficietur*; ergo etc.

Resp. nego ant. Sensus enim textus est, quod nullus ad mortem possit damnari, nisi reus probetur per testimonium duorum, vel trium, nec ad hoc sufficiat unius solius testimonium; unde immediate additur: *Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium*.

CAPUT II.

De Accusatore, Denuntiatore et Testibus.

Nota. *Accusator* est is, qui crimen defert Judici ad vindictam cum obligatione crimen probandi.

Denuntiator est is, qui crimen defert Judici ad rei emendationem, sine obligatione illud probandi.

Testis est is, qui asseveratione sua, rëi fidem facit.

Testis idoneus est is, cui nihil opponi potest, quominus fides ei adhibeatur. Vocatur testis *omni exceptione major*.

Testis minus idoneus est is, cui aliquid opponi potest, quominus fides ei adhibeatur.

Quæres 1. *Quænam sunt dotes accusatoris?*

Resp. Sunt duæ. Est *veritas*, qua deterreatur ab accusatione et probationibus falsis vel dubiis.

2. *Est justitia*, qua ab injustis deterreatur molitionibus; v. gr. testes falsos adhibendo, judices corrumpendo, aut de eorum justa sententia injuste appellando; quæ omnia sunt peccata mortalia ad restitutionem obligantia.

Quæres 2. *An quis, et quo titulo teneatur accusare, vel denuntiare?*

Resp. 1. Officiales justitiæ tenentur ex justitia denuntiare delinquentes, quia tenentur ex Officio: tales sunt Fiscalis, custodes agrorum, nemorum, etc.

Resp. 2. Privati tenentur ex charitate denuntiare, 1. Quando crimen in malum Reipublicæ vergit. Talia sunt hæresis, proditio, crimen læsæ Majestatis, veneficium, etc. 2. Dum id necessarium est ad avertendum grave damnum innocentis, quamvis inde grave malum impendeat reo; quia innocens præferri debet reo voluntario nocenti.

Quæres 3. *Quot sunt obligationes Testium?*

Resp. Sunt duæ. Testificari dum a legitimo Judice legitime sunt interrogati, exceptis quibusdam casibus ...

Dixi *Legitime interrogati:* id est dum de auctore delicti præcessit infamia; *vel* dum sunt sufficientia indicia, aut semi-probatio; vel dum grave malum impendet Reip. aut alicui privato, quod alia ratione quam per judicem averti nequit.

Dixi 2. *Exceptis quibusdam casibus:* non enim tenentur testificari 1. Qui delictum norunt ex confessione Sacramentali.

2. Qui delictum norunt sub secreto naturali consilii vel auxilii petendi gratia, *ut Advocatus, Medicus, Obstetrix:* modo tamen sit præteritum, non autem futurum, dum nempe avertendum est grave damnum imminens communitati, vel privato innocenti.

3. Qui crimen per injuriam illatam cognoverunt, v. gr. Litteras aperiendo; alias continuaretur, imo augeretur injuria.

4. Qui delictum acceperunt e viris non fide dignis, nam testificatio esset inutilis.

5. Qui est consanguineus vel affinis delinquenti usque ad quartum gradum *(Cap. si testes* 4. *q.* 3. *referente Legem* 4. *ff. de testibus)*. Tum quia bonum commune requirit ut vitentur dissensiones in familiis; tum quia ordinarie id fieri nequit sine gravi damno revelantis ob conjunctionem, cui damno non tenetur se exponere ut testificet.

2. *Obligatio* est, ut verum absque foco testetur, *Testis enim mendax peribit (Prov.* 21. *vers.* 28.*)*: nam præter perjurium peccat contra justitiam, et tenetur resarcire omnia damna inde secuta; imo tenetur revocare testimonium cum pari suo damno, et periculo etiam vitæ, si accusatus de ea periclitetur, et retractatio pateretur profutura, quia per injuriam est causa damni et periculi alterius; et *in pari causa melior est conditio innocentis*.

Quær. 4. *Quinam Testes jure non sunt idonei?*

Resp. Non sunt idonei, 1. Mulier in criminalibus Jure Canonico *(Cap.* 10. *de verbor. sign.)*, sed in Jure Civili in omni causa admittitur *(L.* 18. *de testib.)*. 2. Minor viginti annis *(L.* 20. *ff. de test.)*. 3. Inimicus rei *(L.* 3. *eod. tit.)*. 4. Domestici accusatoris *(L.* 24. *eod. tit.)*. 5. Infames *(L.* 21. *eod. tit.)*. 6. Perjuri *(L.* 3. *ib.)*. 7. Persona vilis et inops, de qua suspicio est facile posse corrumpi, secus si honesta sit. *(Ib.)*

CAPUT III.

De Reo.

Nota. Reus est is, qui criminis causa convenitur.

Quæres 1. *An Reus a Judice interrogatus teneatur crimen suum fateri?*

Resp. juxta D. Th. (2. 2. *q.* 69. *a.* 2.) *et probabiliorem sententiam* reum a legitimo judice *juridice* interrogatum teneri sub mortali veritatem et crimen suum fateri, etiamsi morte plectendus sit.

Prob. Quia Judex habet jus interrogandi et exigendi veritatem ob bonum publicum, ut fatentur oppositæ sententiæ patroni, ergo fateri coguntur reum teneri Judici veritatem fateri, nisi sibi ipsis contradicere velint.

Prob. conseq. Jus in Judice ad interrogandum reum exigendamque ab eo veritatem, et obligatio in reo ad illam clare detegendam sunt duo correlativa, quorum unum sine alio esse nequit; ergo, etc.

Dices 1. Lex humana non obligat cum periculo vitæ; ergo longe minus præceptum judicis.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod Legislator humanus nec potest, nec vult Legem suam obligare cum periculo vitæ; econtra Judex vere potest, et de facto vult præcipere reo semiplene convicto ut veritatem cum periculo vitæ fateatur. *Ratio* est quia bonum commune exigit, ut crimina puniantur, et reus juridice interrogatus verum fateatur: alioqui multa crimina manerent impunita, unde facile pullularent cum magno Reipublicæ damno.

Dices 2. Testes etiam cum juramento et juridice interrogati, veritatem dicere non tenentur, si inde sibi aut suis grave damnum timeant: ergo multo minus reus contra seipsum in mortis periculo.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod Testes sint innocentes, non autem reus, ob crimen jam semiplene probatum.

Dices 3. Nemo tenetur arma contra seipsum præbere; ut colligitur Lege *grave nimis (L.* 7. *cod. de testibus.)*; ergo.

Resp. dist. ant. Non tenetur dum injuste impugnatur, *conc.* dum juste, *nego*. Reus autem a legitimo judice legitime interrogatus, juste impugnatur, nec per injustam inobedientiam, perjurium, et mendacium seipsum defendere potest.

Cap. *Grave nimis* dicit tantum, reum non teneri adhibere Testes contra se, ut habet glossa ibidem.

Quæres 2. *An reus de complicibus interrogatus, teneatur ipsos detegere?*

Resp. Tenetur ipsos detegere, si de ipsis legitime interrogetur, propter rationem supra allatam; si autem non interrogetur legitime, non tenetur eos patefacere, quia tunc Judex non habet jus interrogandi.

Legitime interrogatur de complicibus 1. Cum de illis præcessit infamia, vel indicia sufficientia, vel semi-probatio. 2. Dum crimen ejus, necessario complicem requirit. 3. Dum crimen quod est Reipublicæ valde noxium, vel etiam alicui innocenti, aliter impediri non potest; hæc omnia colliguntur ex Jure. *(Cod. de accusat.)*

Qu. 3. *An reus teneatur justæ sententiæ parere?*

Resp. affirm. Quia Judex habet jus puniendi reum: ergo reus tenetur obtemperare ejus sententiæ: sunt enim duo correlativa, quæ semel esse necesse est.

Hinc 1. Legitime ad mortem damnatus non potest se defendere contra Judicem et executores sententiæ quia resisteret potestati, *qui autem potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* (*Rom.* 13. *v.* 2.)

2. Reus tam in causis civilibus quam in criminalibus graviter peccat, si causa repellendæ, vel differendæ justæ sententiæ ad superiorem Judicem appellet; tunc enim Judici recte judicanti, et actori injuriam infert.

3. Tenetur pœnam justa Judicis sententia decretam, in seipso exequi *dum nimis gravis non est,* talis est pœna carceris, vel exilii ad tempus, item pœna pecuniaria.

Dixi: *dum nimis gravis non est:* siquidem pœnam gravem, v. g. perpetui carceris, mutilationis, aut mortis, nullus in seipsum exequi tenetur; ratio est quia hæ pœnæ crudelitatem habent ex hoc præcise quod a reo executioni mandentur; unde egent executione alterius. Sed

Quæres 4. *An licitum est reo fugere ad vitandam mortem, vel mutilationem?*

Resp. affirm. Quia non conjicitur in carcerem ut ibi sponte maneat, sed ut ibi detineatur .... nec refert quod ex fuga illa custos carceris grave damnum passurus sit; quia utenti jure suo nihil imputatur ad culpam.

Resolves. Qui ad mortem, vel mutilationem juste etiam damnatus est, potest (secluso scandalo et juramento) vincula rumpere et carcerem effringere; quia cui licitus est finis, licita sunt media; ergo cum licita est fuga, licitum est etiam impedimenta ad fugam removere.

CAPUT IV.

De Advocato, Referente, Procuratore, Notario, et Apparitore.

Dico. Hi omnes tenentur ex justitia, 1. habere competentem scientiam, qua unusquisque suum munus valeat debite exercere;... hinc si defectu peritiæ debitæ sint causa damni, tenentur illud resarcire, cum erga illos, *imperitia culpæ adnumeretur.* (*L.* 174. *ff. de regul. jur.*)

2. Tenentur justitiam in omnibus sectari: sunt enim instituti justitiæ ministri, ut in omnibus justitiam partibus administrent.

Quæres. *In quibus hi omnes peccant contra justitiam et ad restitutionem tenentur?*

Resp. 1. *Advocatus et Procurator* peccant contra justitiam,

1. Quando causam quam moverunt injustam, defendunt, et de ejusdem injustitia clientes non monent.
2. Quando periculum litis emittendæ non indicabt clienti, qui eo cognito non fuisset litigaturus.
3. Quando in processu causæ iniquitatem deprehendentes, non monent clientem ut desistat, nec ipsi eam deserunt, licet prius justam putaverint; nam alias scienter injustitiam tuerentur.
4. Quando causæ expeditionem cum damno clientis differunt.
5. Quando secreta causæ, adversæ parti detegunt, item qui utrique parti serviunt.
6. Quando in causa manifeste justa clientem ad injustam compositionem inducunt, ut adversæ parti faveant.
7. Quando Clienti juste damnato suadent, ut de sententia lata appellet.
8. Quando accipiunt pretium justo majus.

Resp. 2. *Referens* peccat et tenetur restituere,

1. Dum defectu studii, et diligentiæ pro qualitate causæ requisitæ, male refert, aut aliquid substantiale omittit.
2. Dum conatur jus unius, magis quam alterius exponere.
3. Dum secretum uni manifestat in præjudicium alterius.

Resp. 3. *Notarii* peccant et tenentur restituere,

1. Dum sine causa instrumenta conficere respuunt; vel non exhibent juste petentibus ex quo damnum percipiunt.
2. Dum sincere omnia prout se habent, non scribunt; v. gr. cum aliquid addunt, vel detrahunt.
3. Dum in scriptis suis clausulas ambiguas, quæ litis materiam subministrent, inserunt.
4. Dum acta et instrumenta negligenter custodiunt, cum periculo damni partium.
5. Dum conficiunt instrumenta falsa, usurarie et injusta.
6. Dum testamentum, vel alium contractum hominis usu rationis destituti, suscipiunt.
7. Dum testes falsos admittunt.
8. Dum solemnitates in contractibus necessario requisitas ex ignorantia, vel negligentia aut malitia prætermittunt.

Resp. 4. *Scriba* peccat contra justitiam,

1. Dum juramentum, aut secretum violat.
2. Dum processus, aut sententias diligenter non custodit.
3. Dum testimonia non fideliter transcribit.

Resp. 5. *Apparitores* peccant,

1. Dum juramentum, aut secretum violant in præjudicium partis.
2. Dum aliquem deprehendere jussi, vel ejus bona, cum spe muneris, vel alio motivo, monent, ut sibi caveat.
3. Cum plura negotia expedientes in eodem loco, vel eodem die, tantundem pro singulis exigunt, quantum pro diversis itineribus, vel pro diversorum dierum expeditionibus.
4. Dum falsum in actis suis enontiant.
5. Dum præscripto tempore acta juridica sibi commissa non conficiunt, ex quo damnum partibus emergit.
6. Dum tempus necessarium ad facienda acta juridica non concedunt.
7. Dum commissionum suarum occasione, pauperes vexant, et in eos violentias exercent.

DISSERTATIO V.

De obligationibus Regum et Magistratuum, Ducum et Militum.

Quær. 1. *Quænam sunt obligationes Regum, et Magistratuum?*

Resp. Tres assignantur præcipuæ.

1. *Obligatio* est ut divinas Leges et Religionem auctoritate sua tueantur; quia ad hoc præcipue sunt a Deo constituti.

Hinc peccant qui diebus Dominicis et festivis officinas aperiri, choreas publicas agi, nundinas haberi, vinum divinorum Officiorum tempore a cauponibus ministrari, permittunt.

2. *Obligatio* est ut populi sibi commissi incolumitati diligenter invigilent.

Hinc peccant qui populum tributis gravioribus onerant; qui res ad victum et vestitum necessarias nimio pretio vendi permittunt.

3. *Obligatio* est ut justitiam, tum vindicativam in criminibus puniendis, tum distributivam in oneribus et officiis distribuendis inviolabiliter servent.

Quæres 2. *Quænam sunt obligationes Ducum belli, et militum?*

Resp. Sunt tres: 1. Est fidelitas et obedientia erga Principem et militiæ Præfectos.

Hinc 1. *Duces belli* peccant contra justitiam,

1. Qui militiæ secreta revelant.
2. Qui suorum militum numerum non complent dum possunt et debent.
3. Qui in recensione copiarum extraneos non milites, (*Gallice Passe-volans*) supponunt.
4. Qui militibus debitum stipendium retinent, aut annonam jam corruptam ministrant.

Hinc 2. *Milites* peccant 1. Qui stationem suam non servant, quam sub vitæ periculo tenentur servare.

1. Qui ad partes inimicorum transeunt.

2. *Obligatio* est charitas et mansuetudo erga populos, pro quibus militant.

Hinc peccant contra justitiam milites qui ab hospitibus suis quidquam auferunt vel extorquent; et Duces qui similia permittunt, nec restituere cogunt.

3. *Obligatio* est ut fidem et justitiam erga hostes servent.

Hinc peccant Duces et milites,

1. Qui fidem datam non servant, aut fraudulenter interpretantur.
2. Qui non imperati damna hostibus inferunt.
3. Qui directe occidunt innocentes, v. gr. pueros, mulieres, etc.
4. Qui contributiones exigunt ab urbibus hostilibus, quæ, summa pecuniaria Principi vel Duci soluta, redemerunt exactionem.

DISSERTATIO VI.

De obligationibus Medicorum, et Pharmacopolarum et Chirurgorum.

Dico. Horum omnium tres sunt obligationes.

1. *Obligatio* est ut habeant scientiam et peritiam sufficientem.

Hinc Medici et alii qui hanc artem imperiti exercent, peccant mortaliter, tenenturque damna ex sua imperitia orta resarcire.

2. *Obligatio* est ut fideliter artem suam exerceant.

Hinc contra fidelitatem peccant

1. Qui debitam curam et operam pro gravitate morbi non impendunt.

2. Qui medicamenta dubia, relictis certioribus adhibent.
3. Qui ad ditandos pharmacopolas remedia inutilia præscribunt.
4. Qui curationem protrahunt majoris lucri causa.
5. Qui occultos morbos pudendos eorum quos curant, divulgant.
6. Qui stipendium injustum extorquent.
3. *Obligatio* est, ut artem suam cum pietate, religione et charitate exerceant.
Hinc graviter peccant contra has virtutes
1. Qui mediis illicitis utuntur ad procurandam sanitatem, v. g. ebrietate, pollutione, etc.
2. Qui sine justæ causæ a jejunio et abstinentia ægros solvunt.
3. Qui ægros non monent de periculo mortis, ut suæ saluti æternæ mature providere possint; hoc districte præcipitur *in Conc. Later.* 5. *cap. cum infirmitas de Pœnitent.*
4. Qui medicamenta ad procurandum abortum mulieri gravidæ præbent, ne ipsa pereat.
5. Qui pauperibus graviter ægrotantibus gratis opitulari recusant.
6. Qui ut peritiam suam extollant collegis suis detrahunt; in hoc casu peccant contra justitiam.
Nota: Mercatorum, rusticorum, artificum aliorumque operariorum obligationes, ac peccata satis patent ex dictis de Contractibus, de justitia et alibi.

APPENDIX

Circa receptionem Concilii Tridentini.

Cum in hoc Tractatu de Obligationibus, homines seipsos magis quam veritatem amantes, auctoritatem Concilii Tridentini eliminent sub falso prætextu illud in Gallia non fuisse receptum, operæ pretium duximus ejus authenticam receptionem hic recensere, prout reperitur in Actis Cleri Gallicani prælo mandatis à Vitré anno 1673.
Après une mûre et longue délibération, ajunt Prælati congregati, *du commun et unanime consentement de l'Assemblée, la resolution suivante y a été faite:*
» Les Cardinaux, Archevêques, Evêques, Prælats » et autres Ecclésiastiques sussignés représentans le » Clergé général de France, assemblés par la per» mission du Roi au Convent des Augustins à Paris, » après avoir mûrement deliberé sur la publication » du Concile de Trente, ont unanimement reconnu » et déclaré, reconnoissent et déclarent qu'ils sont » obligés par leur devoir et conscience à recevoir » comme de fait-ils ont reçu et reçoivent le dit Con» cile, et promettent de l'observer autant qu'ils peu» vent par leur fonction et autorité spirituelle et Pa» storale. Et pour en faire une plus ample, pons » solemnelle et plus particulière réception, sont d'a» vis que tous les Conciles Provinciaux de toutes » les Provinces métropolitanes de ce Royaume doi» vent être concoqués et assemblés en chacune Pro» vince dans six mois au plus tard, et que Messieurs » les Archevêques et Evêques absens en doivent être » suppliés par les Lettres de la présente Assemblée, » conjointes aux copies du présent Article; pour en » iceux Conciles Provinciaux être le dit Concile de » Trente reçu, avec injonction de le recevoir par » après aux Synodes de tous les Diocèses particu» liers, suivant la délibération générale des Etats de » ce Royaume, dont l'Article est inséré au pied de » ce présent Acte: et qu'en cas que quelque empé» chement retardât l'Assemplée des dits Conciles » Provinciaux dans le temps sus dit; le dit Concile » sera neanmois reçu aux sus dits Synodes Diocé» sains premiers suivans, et observé par les dits » Diocèses. Ce que les dits Prélats et autres Ecclé» siastiques ont promis et juré de procurer et faire » effectuer.
» Fait en l'Assemblée générale du dit Clergé, te» nu aux Augustinus, à Paris le septieme jour de » Juillet mil six cens quinze".
Cette Délibération fut signée par les Cardinaux de Gondy, du Perron et de la Rochefoucaut.
Par sept Archevéques, celui de Rheims, de Vienne, d'Aix, d'Ausch, de Bourges, d'Ambrun, et d'Augustopolis Coadjuteur de Rouen.
Par 41. *Evéques.*
Par les deux anciens Agens généraux du Clergé, et par vingt huit autres Ecclesiastiques députés de la dite Assemblée.

TRACTATUS QUARTUS

DE PECCATIS.

Hunc Tractatum in duas Dissertationes distribuemus, quarum prima erit de Peccatis in communi; secunda de peccatis in particulari.

DISSERTATIO I.

De Peccatis in communi.

In hac dissertatione agemus 1. De essentia Peccati; 2. De mutua Peccatorum ab invicem distinctione; 3. De illorum connexione et inæqualitate; 4. De illorum effectibus.

CAPUT I.

De Essentia Peccati.

Nota. Licet vitium et peccatum sæpe confunduntur, tamen si stricte sumuntur, in hoc differunt, quod vitium sit habitus inclinans ad actum moraliter malum, unde contrariæ opponitur habitui virtutis; econtra peccatum sit actus moraliter malus atque opponatur contrariæ actui virtutis; ex quo sequitur actum contritionis expellere quidem peccatum a suo subjecto, non vero vitium quod cum charitate con-

sistere potest; hic de solo peccato loquimur; unde

Quæres 1. *Quid sit peccatum?*

Resp. Cum D. Aug. (*l.* 22. *contra Faustum cap.* 27.) est *factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra Legem æternam*. Quod hæc definitio sit legitima,

Prob. Illa definitio est legitima quæ datur per genus et differentiam; atqui prædicta definitio datur per genus et differentiam; ergo. Hæ enim voces, *dictum, factum, concupitum,* tenent locum generis, cum pertineant ad actus bonos et malos, qui vel ore, vel mente vel opere perficiuntur. Istæ vero *contra Legem æternam,* tenent locum differentiæ, et peccatum a quocumque actu humano non peccaminoso, distinguunt; ergo.

Objicies 1. Ista definitio non convenit omni peccato, ergo non est legitima ... *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Ista definitio non convenit peccato omissionis, quod non est *dictum;* sed omissio dicti, etc. Ergo.

Resp. nego ant. Nam in moralibus affirmatio et negatio ad idem genus reducuntur; ac proinde cum omissio sit negatio, seu potius privatio actus debiti, qui est quædam affirmatio, comprehenditur sub hac definitione peccati.

Inst. Prædicta definitio non convenit peccato originali; nam peccatum originale non est dictum vel factum.

Resp. nego ant. Ad prob. *dist.* Peccatum originale non est dictum vel factum, voluntate propria, cujus non sunt capaces infantes, *conc. antec.* voluntate aliena, nimirum Adami, *nego antec.* Voluntas enim Adami non erat solum voluntas privatæ personæ, sed erat voluntas communis omnium hominum, quorum Adam erat caput, unde Aug. (*L.* 1. *retract. c.* 15.) ait: *peccatum originale voluntarium dici poterit in parvulis, quia ex primi parentis voluntate contractum est, factumque quodammodo hæreditarium*.

Objicies 2. Non est de ratione peccati in genere ut sit contra Legem æternam; ergo ... *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Potest dari peccatum mere philosophicum, quod scilicet rectæ rationi præcise adversetur, non vero Legi divinæ; ergo non est de ratione peccati in genere, ut sit contra legem æternam.

Resp. nego ant. Nam ex Apost. *Rom.* 4. *v.* 15. *Lex iram operatur; ubi enim non est Lex, nec prævaricatio;* ergo quidquid est peccatum, est contra Legem æternam; ratio est quia, qui advertit se contra Rectam rationem peccare, simul et indivisibiliter advertit se peccare contra Legem æternam saltem implicite et virtualiter, cum dictamen rectæ rationis sit intimatio ipsius Legis æternæ, quod sufficit ad peccandum formaliter et theologice.

Hinc Alex. VIII. (*Die* 24. *Aug. ann.* 1690.) ut *scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam et erroneam,* damnat hanc prop. *peccatum philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, et rectæ rationi: Theologicum vero et mortale, est transgressio libera legis divinæ. Philosophicum quantumvis grave in illo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensio Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum*.

Inst. 1. D. Th. agnoscit peccatum mere philosophicum; ergo datur.

Prob. antec. D. Th. (1. 2. *q.* 71. *art.* 5. *ad* 6.) ait: *a Theologis consideratur peccatum præcipue, secundum quod est offensio contra Deum, a Philosopho autem morali secundum quod contrariatur rationi:* ergo etc.

Resp. nego conseq. Ex textu enim sequitur peccatum considerari posse sub duplici formalitate, nempe ut est offensa Dei, et ut est contrarium rationi; sed non sequitur aliquod esse peccatum contrarium rectæ rationi, quod non sit contra Legem æternam, et vera offensa Dei.

Inst. Ad peccandum formaliter requiritur advertentia ad malitiam peccati; atqui potest quis agendo contra rectam rationem, non advertere ad malitiam peccati; ergo potest quis peccare philosophice, quin peccet theologice.

Resp. dist. maj. Requiritur advertentia actualis, *nego maj.* virtualis et interpretativa, *conc. maj.* atqui potest quis agendo contra rectam rationem non advertere ad malitiam peccati actualiter, *conced. min.* virtualiter et interpretative, *nego min.* Porro illa virtualis et interpretativa advertentia ad peccatum, sufficit ad peccandum theologice, tum quia *scire et debere scire* de facto æquiparantur apud Jurisperitos, tum quia juxta D. Th. (1. 2. *q.* 74. *art.* 7. *ad* 2.) *ratio superior dicitur consentire sive cogitet de Lege æterna, sive non. Cum cogitat de Lege Dei, actu eam contemnit; cum vero non cogitat, eam negligit per modum omissionis cujusdam.*

Objicies 3. Peccatum veniale non est contra, sed præter Legem Dei, ut docet D. Th. (1. 2. *q.* 88. *art.* 1. *ad* 1.) ergo definitio allata non convenit omni peccato.

Resp. dist. ant. Peccatum veniale non est contra Legem secundum se spectatum, *nego ant.* nam mendacium leve prohibetur, Eccl. 7. *noli velle mentiri omne mendacium;* ita furtum leve prohibetur hoc præcepto, *non furaberis:* non est contra Legem spectatum secundum finem Legis qui est charitas, *conc. ant.* Ratio est quia non evertit charitatem, quæ est finis Legis, ut seipsum exponit D. Th. (*q.* 7. *de malo art.* 1. *ad* 1.)

Objicies 4. Peccatum actuale non tantum committitur contra Legem æternam, sed etiam contra Leges humanas; ergo omne peccatum non est contra Legem æternam.

Resp. nego conseq. Quia in definitione Lex ipsa æterna sumitur quatenus est radix et origo omnium Legum, cujus Leges humanæ sunt quædam participationes: unde qui peccat contra Legem humanam, hoc ipso peccat contra Legem æternam quam participant, et quæ præscribit obediendum omni Superiori legitime præcipienti.

Objicies 5. Apostolus, *Rom.* 2. ait: *Qui sine Lege peccaverunt, sine lege peribunt:* ergo peccari potest sine Lege; ergo non omne peccatum est contra Legem.

Resp. dist. conseq. Peccari potest sine Lege scripta, *conced.* sine Lege æterna, *nego conseq.* De sola Lege scripta ibi loquitur Apostolus, qui *Rom.* 4. dicit: *ubi non est Lex, nec prævaricatio*.

Inst. 1. Axioma theologicum: *Non omne peccatum ideo est malum, quia est prohibitum;* ergo non omne peccatum est contra Legem æternam.

Resp. dist. ant. Non enim peccatum ideo est malum, quia est prohibitum, Lege positiva, *conc.* Lege æterna et naturali, *nego ant.* cum D. Th., qui 1. 2. q. 72. a. 6. ad 4. ait: *Cum dicitur quod non omne peccatum ideo est malum quia est prohibitum, intelligitur de prohibitione facta per jus positivum. Si autem referatur ad jus naturale, quod continetur primo quidem in Lege æterna, secundario vero in naturali judicatorio rationis humanæ, tunc omne peccatum ideo est malum, quia prohibitum*.

Inst. 2. Clem. XI. damnavit hanc prop. *Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam, quia inter-*

dicta, ut contrarium omnino rationi dissonum esse videatur : ergo, etc.

Resp. nego conseq. Eatenus quippe propositio illa damnata est, quatenus significat, fornicationem non esse malam, quia prohibita est jure naturali, immutabili et æterno, sed tamen jure positivo, arbitrario et mutabili; quod est aperte falsum et erroneum.

Quæres 2. *An omne peccatum sit contra naturam hominis?*

Resp. Omne peccatum est contra naturam rationalem hominis; nam omne peccatum est contra legem æternam; ergo est contra naturam hominis rationalem, per quam promulgatur nobis Lex æterna, cujus est participatio.

Dices : Sunt quædam peccata quæ peculiari ratione dicuntur esse contra naturam, ut Sodomia; ergo reliqua non sunt contra naturam.

Resp. dist. conseq. Non sunt contre naturam hominis sensitivam, id est contra naturalem ordinem quem natura servat in generatione, *conc. conseq.* non sunt contra naturam rationalem, id est contra dictamen rectæ rationis, *neg. conseq.* Omnia enim peccata contrariantur rectæ rationi dictanti omnia peccata esse vitanda.

Quæres 3. *Utrum formale peccati consistat in aliquo positivo, vel in sola privatione?*

Nota : In peccato duo spectari solent, materiale scilicet at formale. *Materiale peccati* est quilibet actus humanus, ex quo peccatum physice constat. *Formale peccati* est repugnantia actus humani cum Lege æterna. Porro hic quæritur, utrum talis repugnantia sit quid positivum, vel mera privatio?

Resp. Formalis ratio peccati non consistit in aliquo positivo, sed in sola privatione conformitatis cum lege æterna, quæ conformitas est rectitudo actui debita.

Nostra responsio est D. Th. qui (1. 2. *q.* 71. *a.* 6.) sic loquitur: *peccatum nihil est aliud quam actus humanus malus; quod sit humanus, habet ex hoc quod sit voluntarius; quod sit malus, ex hoc quod caret debita commensuratione.*

Prob. 1. Ratio formalis peccati convenit univoce peccato omissionis et commissionis; quia peccatum recte in illa dividitur tamquam in sua inferiora: sed formalis ratio peccati omissionis est mera quædam privatio rectitudinis actui debitæ, seu conformitatis cum Lege ut omnes fatentur; ergo et formalis ratio peccati commissionis; ea enim ex dialecticis dicuntur univoca, quorum nomen et ratio est communis et eadem.

Prob. 2. Deus est causa omnis entis positivi, ut definivit Innoc. III. *(Cap. firmiter de summa Trinit. contra Manichæos)*; sed Deus non est causa peccati spectati secundum malitiam moralem, ut definivit Conc. Trid. *(Sess.* 6. *can.* 3.*)*; ergo formale constitutivum peccati non est aliquid reale positivum. Hinc D. Aug. (*Tract.* 2. *in Jo.*) ait: *peccatum nihil est, et nihil faciunt homines cum peccant.* Ut probet contra Manichæos Deum non esse auctorem mali, eo quod malum nihil sit physicum et positivum.

Prob. 3. Eodem modo se habent malum morale et malum artificiale, quia bonum utrique malo oppositum consistit in conformitate ad suam regulam; atqui malum artificiale consistit in privatione conformitatis ad regulas artis; ergo et malum morale consistit in privatione conformitatis ad Legem ut suam regulam.

Objicies 1. Formalitas peccati non consistit in privatione rectitudinis actui debitæ; ergo ... *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Dantur aliqui actus peccaminosi, quibus nulla debetur moralis rectitudo et bonitas; ergo ... *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Actibus odii Dei, mendacii etc. nulla debetur moralis rectitudo et bonitas, cum omnis rectitudinis sint incapaces; ergo.

Resp. dist. ant. Actus odii Dei, mendacii, etc. sunt rectitudinis incapaces, si spectentur *reduplicative* prout sunt actus odii Dei, mendacii, etc. *conc. ant.* sic enim sunt charitati et veritati essentialiter difformes; si spectentur *generice* prout sunt actus humanus simpliciter tendens in hoc vel illud objectum, *nego ant.* Porro ut actus humanus sit capax rectitudinis, satis est ut *generice* sumptus possit eam habere, nec requiritur ut sumptus secundum speciem actus humani, illam recipere valeat.

Objicies 2. Si ratio formalis peccati posita esset in sola privatione rectitudinis: 1. Unum peccatum non esset gravius altero, cum privationes magis aut minus non suscipiant. 2. Peccata extreme opposita v. g. avaritia et prodigalitas specie non differrent, cum non includant privationes specie diversas, sed unicam et eandem, nempe privationem rectitudinis quæ ex liberalitate oritur; falsum conseq. ergo.

Resp. ad 1. *nego seq. ant.* Ad prob. *dist.* privationes magis aut minus non suscipiunt ratione sui, *conc.* ratione perfectionis qua privant, *nego ant.* Hæc enim non consistit in indivisibili, ut patet in tenebris, quæ licet dicantur privatio lucis, aliæ tamen aliis sunt majores et densiores.

Resp. ad 2. *nego seq. ant.* Nam ad distinctionem specificam peccatorum extreme oppositorum, non requiritur ut sint plures privationes specie diversæ, sed sufficit ut voluntas diverso specie modo privet actum humanum debita rectitudine; unde cum avaritia et prodigalitas diverso specie modo privent actum libertatis debita rectitudine, non desinunt servare inter se distinctionem specificam.

Inst. Voluntas non privat actum humanum debita rectitudine, nisi quia prave attingit objectum; atqui illa objecti attingentia est quid positivi; ergo.

Resp. dist. min. Est quid positivi fundamentaliter et materialiter, *conc. min.* formaliter, *nego min.* Prodigalitas enim formaliter nihil aliud est, quam privatio justæ pecuniarum conservationis; et avaritia, quam privatio prudentis pecuniarum effusionis.

Objicies. Peccatum est aversio a Deo et conversio ad creaturam; atqui talis conversio est quid positivum; ergo.

Resp. dist. min. Est quid positivum fundamentaliter, *conc. min.* sic enim est actus humanus; est quid positivum formaliter, *nego min.* Sic enim est privatio rectitudinis.

CAPUT II.

De mutua peccatorum ab invicem distinctione.

Nota. Peccata ab invicem distingui possunt specie vel numero.

Distinguuntur *specie*, cum eorum malitia, et oppositio cum Lege est diversæ naturæ; sic furtum differt specie ab adulterio.

Distinguuntur *numero*, cum plurium numero actuum malitia moralis, est ejusdem naturæ; sic furtum differt ab alio furto tantum numerice.

QUÆSTIO I.

Unde peccatorum distinctio specifica desumenda sit?

Dico 1. *Distinctio peccatorum specifica non est repetenda ex diversis specie præceptis præcipienti-*

bus aut prohibentibus eandem rem sub eodem motivo; repetenda vero est ex diverso motivo quo eadem res præcipitur aut prohibetur.

Prob. 1. Ex D. Th. qui 1. 2. q. 76. a. 5. ad 3. dicit: *Secundum diversa præcepta legis, non diversificantur peccata secundum speciem.*

Prob. 2. Quia actus morales specificantur a suis objectis formaliter consideratis; atqui cum diversa specie præcepta præcipiunt, aut prohibent eandem rem sub eodem motivo, est unicum objectum formale, nempe unica res præcepta vel prohibita; econtra cum præcipiunt aut prohibent eandem rem sub diverso motivo, est diversum objectum formale; ergo in primo casu est idem specie peccatum; in secundo multiplex.

Resolves 1. Is qui Sacrum omittit die Dominica in qua incidit Festum alicujus Sancti, nonnisi unum specie et numero peccatum admittit, quia licet duplex sit præceptum materialiter, tamen unicum est formaliter et specie morali, cum ab utroque auditio Missæ sub uno eodemque motivo religionis præcipitur. *Item* qui furatur, unicum specie peccatum committit, licet furtum legibus specie diversis, nempe divina positiva et humana prohibeatur; quia ab omnibus illis legibus sub uno eodemque justitiæ motivo prohibetur.

Resolves 2. Is qui non jejunat eo die quo jejunium ipsi a Confessario injunctum est, et ab Ecclesia præceptum, duplex specie peccatum committit, propter diversa motiva pœnitentiæ ac religionis, propter quæ jejunium præcipitur.

CONCLUSIO I.

Distinctio specifica peccatorum repetenda est ab objécto formali, fine et circumstantiis, habentibus malitiam, id est disconvenientiam cum Lege æterna, specie diversam.

Prob. Actus moralis sumit malitiam moralem in aliqua specie ab objecto, fine, et circumstantiis moralibus; ergo si ista habeant malitiam specie diversam, actus moralis habebit quoque malitiam specie diversam. Sed

Quæres: *Quandonam actus moralis, ex objecto, fine, et circumstantiis contrahit malitiam specie diversam?*

Resp. Hoc cognoscitur ex quadruplici regula.

1. *Regula*. Actus moralis contrahit malitiam specie diversam, quando diversis virtutibus est oppositus; sic eadem percussio Clerici est duplex specie peccatum, quia est opposita virtutibus justitiæ et religionis, sic est peccatum injustitiæ et sacrilegii.

2. *Regula:* Actus moralis contrahit malitiam specie diversam, quando diversis ejusdem virtutis officiis est oppositus: sic odium Dei et omissio charitatis sunt duo peccata specie morali distincta quia diversis charitatis officiis opponuntur; charitas enim non solum prohibet ne Deum odio habeamus, sed etiam ut aliquando positivos actus amoris erga Deum eliciamus.

3. *Regula*. Actus moralis contrahit malitiam specie diversam, quando eidem virtuti opponitur modo contrario; sic prodigalitas et avaritia specie inter se differunt, quia licet uni solum liberalitatis virtuti opponantur, ab ea tamen duobus modis contrariis ac proinde specie diversis deflectunt, per excessum scilicet et defectum.

4. *Regula*. Actus moralis contrahit malitiam specie diversam quando eidem virtuti opponitur modo diverso, licet non contrario; sic furtum, rapina, detractio, homicidium specie differunt, quia diverso modo virtuti justitiæ opponuntur; alia enim est ratio justitiam violandi nocendo bonis, famæ, aut vitæ ob speciales quæ circa hoc occurrunt difficultates.

Dices: Non omnis distinctio specifica peccatorum illis quatuor regulis comprehenditur; ergo illæ regulæ non sufficiunt.... *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Furtum unius assis differt specie a furto unius nummi; atqui illa distinctio specifica non comprehenditur illis quatuor regulis; nam utrumque eidem virtuti justitiæ est oppositum et eodem modo; ergo.

Resp. dist. ant Furtum uniu assis et furtum unius nummi differunt specie morali demeritoria: *conc. ant.* Ratio est quia unum est veniale, aliud mortale; differunt specie morali absoluta, *nego ant.* Porro hic præsertim inquirimus unde petenda sit distinctio peccatorum specifica absoluta, qua peccatum ad malitiam alterius rationis transferatur. Quod ut bene dignoscatur,

Notandum est, speciem moralem demeritoriam desumi ex parte aversionis a Deo: speciem vero moralem absolutam desumi ex parte conversionis ad creaturam; unde furtum unius nummi in tantum habet malitiam specie diversam a furto unius assis, in quantum in furto unius nummi reperitur contemptus, saltem interpretativus, divinæ amicitiæ, voluntatisque aversio a Deo, ultimo fine, quæ non reperiuntur in furto unius assis; sed neutrum furtum differt specie ex parte conversionis, utrumque enim habet idem objectum, a quo specificantur moraliter absolute, juxta illud D. Th. q. 2. de malo, a. 8. peccatum mortale et veniale, *Non sunt ejusdem speciei ex parte aversionis, sunt autem ex parte conversionis, per quam respicitur objectum, unde speciem habet.* Ex quo sequitur, quod major vel minor quantitas objecti, ad quod se convertit peccator, non inducat specificam peccati diversitatem inter peccatum mortale et veniale; sed quod unum sit diversum specie ab altero, quia mortale avertit a Deo, non vero veniale.

QUÆSTIO II.

Unde repetenda sit distinctio peccatorum numerica.

Nota 1. Quæstio procedit de peccatis ejusdem speciei; certum quippe est in iis quæ essentialiter differunt, unum non esse aliud; atqui ubi unum non est aliud, ibi multiplicatur numerus; ergo distinctio specifica distinctionem numericam necessario importat.

Nota 2. Hic quæruntur duo: 1. Quandonam actus physice unus plura numero complectatur peccata. 2. Quandonam actus physice plures, unum, vel plura numero peccata efficiant; unde

CONCLUSIO I.

Actus physice unus plura numero peccata complectitur, quoties versatur circa plura objecta materialia quæ se non habent per modum unius, sed per modum plurium.

Prob. Quia sicut unus actus est multiplex specie peccatum, dum habet multiplicem specie malitiam, ita est multiplex numero peccatum cum habet multiplicem numero malitiam; atqui actus physice unus qui versatur circa plura objecta materialia, quæ se habent per modum plurium, habet multiplicem numero malitiam; ergo est multiplex numero peccatum.

Resolv. 1. Qui uno actu duos homines odit, de duobus detrahit, duos occidit, duo peccata committit; quia illa objecta materialia se habent per modum plurium; cum actus qui circa illa versatur, plurium jus lædat.

Resolv. 2. Conjugatus qui copulam habet cum alterius conjuge, duplex numero adulterium committit: quia duorum jus infringit, uxoris suæ scilicet et mariti conjugatæ quam cognoscit.

Resolv. 3. Sacerdos qui unica administratione sex baptizat, vel absolvit, vel administrat aliud Sacramentum in malo statu, sex committit peccata numero distincta; quia administratio uni facta est actio integra et ab alia omnino independens. Hinc in Confessione debet exprimere numerum personarum quibus Sacramentum administravit; vel si numeri non meminit, debet saltem exprimere tempus per quod administravit.

Resolv. 4. Qui uni familiæ decem personis constanti, unica detractione detrahit, decem numero peccata committit; nam jus quod quælibet persona illius familiæ habet ad famam, violatur: atqui jus unius a jure alterius diversum est et independens.

Nec dicas cum Navarro, Bonacina, Paulo a Lug. una familia, una reputatur persona; ergo qui uni familiæ decem personis constanti detrahit, unicum numero peccatum committit.

Resp. dist. ant. Una familia reputatur una persona, fictione juris, *conc. ant.* in esse moris, *nego ant.* nam juxta adversarios non minus decem homicidia commisisse censetur qui decem personas ejusdem familiæ occidit, quam qui decem occidit diversæ, quia jus in vitam cujuslibet particularis violatur; quare ergo decem numero detractiones non committeret qui decem ejusdem familiæ personis detraheret, cum pariter jus quod quilibet particularis habet in famam, violetur?

Inst. 1. Qui unico voluntatis actu furatur omnes libros bibliothecæ, omnes oves gregis, unicum numero peccatum committit; ergo et qui detrahit omnibus unam familiam componentibus, unicum peccatum committit.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod per furtum unius integræ bibliothecæ, integri gregis, læditur jus proprietarii, quod est unicum; ergo est unicum peccatum; econtra qui detrahit decem personis unius familiæ, lædit decem jura adæquate distincta. Per hoc enim quod illæ personæ ad eamdem pertinent familiam, non magis desinunt esse revera personæ numero plures in esse moris quam esse desinant specie plures in esse moris, dum prima istius familiæ persona, est pater delinquentis, secunda uxor, tertia clericus: atqui tunc non desinunt esse plures specie in esse moris; cum qui unico voluntatis actu omnes occideret, plura peccata specie distincta committeret, nimirum, parricidium, uxoricidium, clericidium, etc. Ergo non desinunt esse plures numero completæ in esse moris, quarum singulæ jus in propriam vitam et famam habent completum et complete distinctum a jure alterius.

Inst. 2. Omnes qui sunt de familia, eo modo componunt unam familiam, quo omnes libri bibliothecam, unam bibliothecam, omnes oves gregis, unum gregem; ergo sicut qui omnes oves gregis furatur unico actu unum numero peccatum committit, ita qui detrahit omnibus personis unius familiæ unicum numero committit peccatum.

Resp. nego ant. Disparitas est, quod in illis libris, qui unam bibliothecam, in his ovibus, quæ unum gregem componunt, non sint jura distincta, sicut sunt in personis unam familiam componentibus.

Inst. 3. Saltem Confessarius non tot numero peccata committit, quot unica administratione homines absolvit in malo statu; ergo.

Prob. ant. Non obstante multiplicitate absolutionum, ille Confessarius censetur unum moraliter judicium exercere; ergo censetur unum moraliter numero peccatum committere.

Resp. nego ant. Nam ubi sunt diversæ personæ quæ judicantur, diversæque judiciales causæ ac sententiæ, diversa sunt judicia moraliter diversa. Nec est cur in eo casu sit potius unum tantum numero judicium et peccatum, quam una numero fornicatio, unumque peccatum dum quis integra nocte cum pluribus meretricibus uno voluntatis actu miscetur; nec disparitatem satisfacientem possunt dare adversarii; nam tria Sacramenta administrata, æque sunt tres actus moraliter completi, ac tres fornicationes, tria homicidia, etc.

Instant contrariæ sententiæ patroni, major est unitas moralis in plurium Confessionum auditione, quam in pluribus illis fornicationibus successivis. Quippe nova fornicatio requirit in fornicante novam præparationem, novamque naturæ excitationem, quæ non requiritur in plurium Confessionum auditione; ergo est magna disparitas.

Resp. dist. conseq. Est magna disparitas physica, *conc.* moralis, *nego conseq.* Porro disparitas illa physica nihil facit ad esse moris; nam, ea non obstante, fornicationes in esse moris æque facile uno actu voluntatis intenduntur, quam illæ auditiones:

CONCLUSIO II.

Actus physice plures circa idem objectum, sunt plura numero peccata, 1. Si sint in se completi, nec ordinentur ad actum principalem tamquam illius dispositiones, media et inchoationes: 2. Si sint moraliter interrupti. Econtra sunt tantum unum numero peccatum, gravius tamen, 1. Si non sint in se completi, sed ordinentur ad actum principalem. 2. Si non sint moraliter interrupti.

Prob. Quia tunc multiplicantur numerice peccata cum multiplicantur moraliter actus humani mali; non multiplicantur vero peccata, cum non multiplicantur actus humani mali: atqui actus humani circa idem objectum mali multiplicantur moraliter. 1. Cum sunt in se completi. 2. Cum sunt moraliter interrupti; tunc enim actus illi non censentur una moralis actio. Econtra plures actus humani circa idem objectum mali non multiplicantur moraliter, 1. Si non sint in se completi, 2. Si non sint moraliter interrupti: tunc enim censentur una moralis actio; ergo etc.

Resolv. 1. Qui omnino successive bis aut ter se polluit, aut fornicatur, totidem committit peccata numero distincta: quia quælibet pollutio aut fornicatio est opus integrum atque consummatum ab alia pollutione, aut fornicatione distinctum.

Resolv. 2. Qui ex intentione fornicandi puellam sollicitat, impudice respicit, osculatur, tangit, at tandem fornicatur, unum numero peccatum committit; quia omnes illi actus physice distincti ad actum principalem fornicationis tamquam ejus dispositiones, media, et inchoationes ordinantur; ergo unum numero cum fornicatione peccatum, moraliter constituunt, *quod tanto gravius est*, ait S. Anton. (2. *part. tit.* 5. *c.* 1. §. 10.) *quanto plura concurrunt.* Unde saltem generatim debent declarari in Confessione.

Qui vero immediate post habitam cum puella copulam, eam impudice respicit, osculatur, tangit, delectatur de copula habita, tot numero peccata committit, quot elicit actus moraliter malos; quia actus subsequentes copulam neque sunt partes copulæ, utpote penitus consummatæ, neque sunt ejus complementum, cum copula sit ex se completa.

Porro ut accuratius resolvamus casus, in quibus peccata multiplicantur numerice ex interruptione morali,

Quæres. *Quandonam accidat illa moralis interruptio?*

Resp. Accidit 1. Cum prioris actus voluntas revocatur per contrariam voluntatem, aut pœnitentiam; quia hæc retractatio efficit ut posterior actus non possit cum priori in unum moraliter actum coalescere. Ex quo,

Resolv. Si quis furari statuat, et postea peccati pœnitens voluntatem hanc abjiciat, atque eam brevissimo licet interposito tempore resumat, duo numero peccata committit; unde patet brevissimo tempore multa peccata committi posse.

2. *Accidit* cum voluntas deliberate convertitur ad aliquid incompossibile cum priore actu intento; quia tunc censetur non amplius velle quod prius volebat; unde est retractatio interpretativa; hinc

Resolv. Si quis visa puella, eam impudice concupiscat, et postea a tali concupiscentia voluntarie se divertat ut alia cogitet, statimque ad priorem delectationem revertatur, duo peccata committit.

3. *Accidit*, cum prioris actus voluntas neque actu, neque virtute perseverat, quod fit cum ab actu involuntarie et quasi naturaliter cesset, v. g. per somnum, aut per applicationem ad alium actum satis longam ut prudentum judicio unus actus cum alio actu non colligetur. Ex quo

Resolv. Qui actum odii in proximum elicuit, et post somnum, aut aliquam distractionem eum iterum renovat, duo peccata committit; quia prior actus odii non perseverat, neque actu cum jam desierit; neque virtualiter quia actus mere interni repetiti nihil habent in quo uniantur et continuentur ad constituendum unum peccatum .. Econtra qui ex voluntate occidendi inimicum, mane surgit, gladio se accingit, proficiscitur, quærit, et post plures horas repertum aggreditur, pluries vulnerat, et tandem occidit, etsi de aliis rebus cogitet in itinere, confabuletur, sæpiusque voluntatem occidendi renovet, unum moraliter peccatum committit; (eo tamen gravius, quo pluries occidendi voluntatem renovavit). *Ratio* est quia prior voluntas occidendi in actione itineria et aliis actibus externis ex intentione occidendi inimicum susceptis, virtualiter perseverat et continuatur, quasi in vinculo quo plures actus interni ad eundem finem repetiti conjunguntur. Ex qua resolutione

Sequitur, peccata mere interna longe facilius et frequentius multiplicari, quam externa; actus enim mere interni cum nihil habeant vi cujus moraliter perseverent, longe brevius interrumpuntur; econtra cum actus interni cum externis conjuncti, in ipsis actibus externis virtualiter perseverent, donec per totius actus tum interni, tum externi cessationem retractentur, non adeo facile interrumpuntur et multiplicantur.

CAPUT III.

De Peccatorum connexione et inæqualitate.

Quær. 1. *An omnia peccata sint inter se connexa?*

Resp. negat. cum D. Th. (1. 2. q. 7. a. 3.) nam peccata specificantur a privatione honestatis, quæ est in virtutibus qui opponuntur; atqui privatio honestatis unius virtutis, v. g. misericordiæ, non est connexa cum privatione honestatis alterius virtutis, v. g. justitiæ; alioqnin qui violaret misericordiam, violaret justitiam, quod est absurdum; imo avarus esset prodigus, quod est absurdum; ergo.

Dices. Qui unum admittit peccatum, fit omnium aliorum reus juxta illud Jacobi 2. *Quicumque totam Legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*. Ergo omnia peccata sunt inter se connexa.

Resp. dist. ant. et textum: Qui offendit in uno factus est omnium reus, hoc sensu quod faciat contra charitatem, a qua tota Lex pendet juxta illud Ap. (*Ad Galat.*) *omnis Lex in uno sermone impletur: diliges proximum* etc. *conc. ant.* hoc sensu quod committat omnia peccata, *nego ant.* Addit enim D. Jacobus *quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor Legis;* ergo supponit tamquam certum, posse unum peccatum committi sine alio. Est expositio D. Aug. (*Ep.* 29. *ad S. Ambr.*). Cum tamen multa peccata inter se sint connexa, plurimumque expediat Confessarios istam connexionem cognoscere, tum ut pœnitentes congrue examinent, tum ut ipsos instruant, ipsisque congruentia remedia præscribant, ideo

Quær. 2. *Quænam peccata cum aliis sint connexa?*

Resp. Id sequentibus exemplis declarabitur.

1. *Peccatum superbiæ*, per quod appetimus supra alios in aliqua qualitate excellere, connexum esse solet cum peccato invidiæ, per quam tristamur de eo quod aliquis nos in ea qualitate superet, vel æquet, quatenus nostram excellentiam putamus inde imminui. Hinc detractiones, vituperationes etc. quibus hominis invisi æstimationem imminuere conamur. Hinc desideria, quibus ipsi malum optamus, et quandoque etiam procuramus; gaudia de malis, quæ ipsi adveniunt; aversio ab ipso etc.

2. *Peccatum fornicationis*, connexum esse solet cum peccatis contra naturam, quibus generatio procuratur, vel nativitas impeditur, nempe pollutio et abortus. Idem peccatum ut plurimum connexum habet seductionem ac perditionem innocentis animæ, quam seductor tenetur exemplo, oratione, et quibus potest modis, ad emendationem, gratiæque amissæ reparationem, reducere.

3. *Peccatum furti*, sæpe connexum est cum iteratis interruptim desideriis, ac propositis nova furta committendi; item connexum est cum injuriosis suspicionibus, quibus persona innocens, propter istud furtum, impetitur, affligitur et quandoque infamatur.

4. *Peccatum ebrietatis*, in frequentata popina commissum, sæpe connexum est cum provocatione aliorum ad ebrietatem, cum turpiloquiis, blasphemiis, pejerationibus, bonorum familiæ dissipationibus, Fœtorum profanationibus, magnis in familia jurgiis et discordiis, neglectu officii specialis, sicut et generalis hominis Christiani.

5. *Peccatum iræ* sæpe connexum est cum improperiis, contumeliis, imprecationibus, scandalo præsentium, voluntate ulciscendi aut nocendi; et quandoque cum illatione nocumenti, ex quibus frequenter sequitur diuturna aversio animi, denegatio communium dilectionis signorum, vel etiam specialium, quæ inferior Superiori, vel conjux dabet conjugi, v. g. denegatio debiti conjugalis.

6. *Peccatum avaritiæ*, in personis divitibus, ut plurimum connexum est cum gravi transgressione præcepti eleemosynæ, cum illicitis acquirendi bona modis. In Ecclesiasticis vero, præter frequentem transgressionem præcepti eleemosynæ, connecti solet cum simoniaco affectu, quo sacras functiones peragunt; cum earundem functionum neglectu, cumque Laicorum scandalo etc.

Ex his satis patet, Confessarium non posse rite fungi munere suo, nisi reflectat ad has, et similes peccatorum inter se connexiones.

Quær. 3. *An omnia peccata sint inter se æqualia?*

Resp. negat. Est de fide contra Stoicos. Ratio est tum quia Christus Joann. 19. asserit peccatum Judæo

proditoris esse gravius peccato Pilati condemnantis Christum, *qui me tradidit tibi, majus peccatum habet*. Tum quia peccatum est privatio rectitudinis debitae actui; ergo majus vel minus est pro majori vel minori rectitudine qua privat; sic cum rectitudo quae relucet in conservatione vitae alterius, sit perfectior rectitudine quae relucet in conservatione bonorum ipsius, homicidium est gravius furto.

Quaer. 4. *Unde petatur peccatorum inaequalitas?*

Nota: duplex est peccatorum inaequalitas; 1. Est essentialis, quam peccatum habet ex sua specie; 2. Est accidentalis, quae peccato in suo esse constituto advenit:

Resp. Inaequalitas essentialis peccati petitur ex objecto ad quod actus peccati ex se tendit; accidentalis vero petitur ex circumstantiis malitiam actus intra eandem speciem aggravantibus vel minuentibus.

Prob. 1. pars: Ab eodem principio sumitur peccati inaequalitas, a quo sumitur essentialis differentia et species peccati; atqui essentialis differentia et species peccati sumitur ex objecto; ergo et inaequalitas peccati. Unde D. Th. q. 2. *de malo* a. 10. ait: *Actus*; id est, peccatum, *speciem habet ex objecto. Gravitas ergo peccati, quam habet ex specie sua, attenditur ex parte objecti. Secundum hanc considerationem gravius peccatum dicitur ex genere suo, quod majori bono virtutis opponitur, unde cum bonum virtutis consistat in ordine amoris, ut August. dicit, Deum autem super omnia diligere debeamus, peccata quae sunt in Deum, sicut blasphemia, et hujusmodi, secundum suum genus reputanda sunt gravissima. Inter peccata vero in proximum, tanto aliqua sunt aliis graviora, quanto majori bono proximi opponuntur*.

Resolves. Peccata contra Deum secundum suam speciem esse graviora peccatis quae sunt contra proximum, quia Deus est bonum longe excellentius homine. Item homicidium est gravius furto, quia vitae hominis est bonum longe dignius bonis hominis externis. *Item*, peccatum contra personam publicam est gravius peccato contra personam privatam commisso, quia persona publica cum praestantiorem locum teneat in Republica temporali, peccatum contra ipsam cedit in majus damnum Reipublicae.

Neque his obstat 1. Quod homicidium sit gravius blasphemia; *Respondeo* enim blasphemiam esse gravius peccatum ratione objecti; homicidium vero esse gravius ratione circumstantiarum quae illud comitantur, et effectuum qui ex illo consequuntur.

Neque obstat 2. Quod S. Jacobus c. 2. reprehendat eos qui magis honorant divites quam pauperes; nam hic loquimur de honore qui debetur alicui ratione status et conditionis quam tenet in Republica; sanctus vero Jacobus loquitur de honore divitis supra pauperem in Christianis actionibus, ut est Sacramentorum administratio, in quibus non est habenda ratio divitiarum.

Prob. 2. pars. Quia circumstantiae intra eamdem speciem conferunt ad gravitatem vel levitatem actus; atqui non conferunt ad essentialem, cum sint actui extrinsecae; ergo conferunt ad solam accidentalem.

Quaeres 1. *An ex quibusdam circumstantiis gravitas accidentalis peccati augeatur juxta eandem speciem?*

Resp. 1. Augetur ex circumstantia ipsius actus peccaminosi; peccatum enim tanto gravius est quanto fit cum majori deliberatione ex parte intellectus, et majori intentione ex parte voluntatis. Unde minus peccat, qui ex ignorantia, infirmitate, metu, gravi tentatione peccat, quam qui peccat ex malitia, vel habitu, quem corrigere non curat; nam *talis consuetudo*, inquit D. Antonin. 2. part. tit. 3. c. 3. §. 15. *non excusat vel minuit peccatum, sed potius aggravat*. Sed de his plura dissert. 2. c. 2.

2. Augetur ex circumstantia personae, quae peccat, juxta illud D. Isidori, lib. 2. de summo bono c. 10. *Tanto majus peccatum cognoscitur esse, quanto major qui peccat habetur*. Quod tamen D. Th. 1. 2. q. 78. a. 10. vult intelligi *de peccatis ex deliberatione, non ex subreptione*. De quibus ait: *Ista peccata tanto magis alicui imputantur, quanto major est*. Additque quod *hoc potest esse propter quatuor*. 1. *Quia facilius possunt resistere peccato majores, qui excedunt in scientia et virtute ... 2. Propter ingratitudinem, quia omne bonum, quo aliquis magnificatur, est Dei beneficium, cui homo fit ingratus peccando ... 3. Propter specialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinem personae, sicut si Princeps justitiam violet, qui ponitur justitiae custos .. 4. Propter exemplum sive scandalum ... ad plurium enim notitiam perveniunt peccata magnorum, et magis homines ea indigne ferunt*.

3. Augetur ex circumstantia personae, in quam peccatur; quia, ait D. Th. a. 9. *Persona in quam peccatur, est quodammodo objectum peccati. Dictum est autem supra, quod prima gravitas peccati attenditur ex parte objecti*. Verum haec non est accidentalis, sed essentialis.

4. Gravitas peccati augetur ex circumstantia nocumenti, quod affert, vel afferre potest .. quod si nocumentum praevisum fuerit et intentum, tunc directe malitiam auget, utpote directe volitum ... quod si vero praevisum fuerit, sed non intentum, adhuc malitiam auget, sed indirecte tantum, quia volitum indirecte tantum et in causa .. quod si vero nec intentum, nec praecogitatum fuerit, *Distinguendum est*, ait D. Th. 1. 2. q. 20. a. 5. *quia si per se sequitur ex tali actu, et ut in pluribus secundum hoc eventus sequens addit ad malitiam actus, licet non sit praecogitatus*. Nec impraevisio excusat, utpote proveniens ex culpabili negligentia praevidendi.

Quaeres 2. *Quodnam ex duobus peccatis inaequalibus eidem virtuti extreme oppositis sit gravius?*

Resp. Illud peccatum quod opponitur virtuti per defectum, gravius est caeteris paribus, eo quod eidem opponitur per excessum; ratio est quia peccatum illud est gravius quod contrariatur ei ad quod virtus primario inclinat: atqui peccatum per defectum contrariatur ei, ad quod virtus primario inclinat; ergo etc.

Resolves. Desperatio est peccatum gravius quam praesumptio; superbia quam nimis sui abjectio; avaritia quam prodigalitas etc.

CAPUT IV.

De Effectibus Peccatorum.

Nota. Praecipui effectus peccati personalis, (infra enim agemus de effectibus peccati originalis) sunt duo, nempe reatus culpae, et poenae. *Reatus culpae* nihil aliud est, quam macula, qua anima peccans inficitur, quae macula vocatur etiam *peccatum habituale*, non quod sit habitus vitiosus quo ad actus similes inclinemur, sed per analogiam ad habitum, 1. Quia sicut habitus producitur per actum, ita peccatum habituale producitur per peccatum actuale. 2. Quia sicut habitus in subjecto permanet etiam transacto actu, ita peccatum habituale permanet in peccatore, peccato actuali transacto..

Reatus poenae, Nibil est aliud quam obligatio ad poenam seu jus quod habet Deus ad sumendam de peccatore vindictam.

Certum est de fide 1. Reatum pœnæ per peccatum contrahi, dicente Christo Matth. 5. *Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis*. 2. Maculam in anima post peccatum remanere, juxta illud Jerem. 2. *maculata es in iniquitate tua coram me*; et Josue 22. *Peccatis in Beelphegor, et usque in præsentem diem macula hujus sceleris in vobis permanet*.

Verum in quo consistit hæc macula peccati, controversia est inter Theologos, quæ ut solvatur sit

CONCLUSIO.

Macula peccati, seu peccatum habituale consistit in privatione rectitudinis seu conformitatis ad Legem quam peccator est transgressus per peccatum actuale, habitualiter perseverante, quandiu peccatum non retractatur, nec remittitur.

Prob. 1. Ex D. Th. (*1. 2. q. 86. a. 1. et 2.*) dicente: *maculam importare defectum nitoris propter recessum a lumine rationis, vel divinæ Legis, et ideo quando homo manet extra ejusmodi lumen, manere etiam in macula peccati*. Ubi nomine recessus a lumine Legis divinæ, intelligit privationem conformitatis ad Legem.

Prob. 2. Peccatum omne habet suam essentiam positam in oppositione ad aliquam Legem, est enim essentialiter *contra Legem*; atqui macula peccati, seu peccatum habituale, est vere et proprie peccatum; ergo debet habere suam essentiam positam in oppositione ad aliquam Legem; atqui talis oppositio non potest esse aliud quam privatio conformitatis ad Legem quam peccator actuali peccato transgressus est, et quæ habitualiter perseverat quandiu peccatum non est retractatum, nec remissum; ergo peccatum habituale consistit in privatione conformitatis ad Legem.

Atque juxta hanc nostram sententiam facile potest intelligi quomodo pro distinctione peccatorum, alia atque alia macula contrahatur, et pro inæqualitate peccatorum, inæqualis etiam sit macula, quod non nisi difficillime potest intelligi in aliis opinionibus.

Objicies 1. Macula peccati, seu peccatum habituale est quid intrinsecum peccatori; atqui habitualis privatio conformitatis ad Legem, non est intrinseca peccatori; ergo.

Prob. min. Habitualis privatio conformitatis ad Legem nihil aliud est, quam actualis privatio conformitatis quæ licet physice præterierit, moraliter perseverat; atqui quod physice præteriit, non est intrinsecum peccatori; ergo.

Resp. dist. maj. Quod physice præteriit, non est peccatori intrinsecum physice, *conc. min.* non est intrinsecum moraliter, *nego min.* et sic distincto consequente, *nego conseq.*

Ita actualis privatio conformitatis ad Legem quam peccator transgressus est, quandiu peccata non remittuntur, remanet in peccatore moraliter, in ordine ad illum reddendum obnoxium odio Dei et pœnæ æternæ; quod sufficit ut hominem habitualiter et intrinsece injustum et peccatorem constituat.

Objicies 2. Peccatum habituale consistit in privatione gratiæ sanctificantis; ergo etc.

Resp. nego ant. 1. Quia peccatum veniale est verum peccatum habituale, et tamen non consistit in privatione gratiæ sanctificantis; 2. Quia in statu naturæ puræ fuissent profecto peccata habitualia, non tamen fuisset privatio gratiæ; 3. Quia diversæ sunt maculæ pro peccatorum diversitate; est tamen in omnibus peccatoribus una et eadem privatio gratiæ; ergo si in illa privatione consisteret peccatum habituale, in quolibet peccatore unicum esset, quia gratia semel amissa, amplius per novum peccatum mortale amitti non potest. 4. Tandem quia privatio gratiæ est a Deo, cum sit pœna a Deo juste inflicta; sed peccatum habituale non est a Deo.

Inst. 1. Privatio gratiæ sanctificantis maculat animam; ergo in illa consistit peccatum habituale.

Resp. dist. ant. Maculat animam per se et primario, *nego ant.* secundario et ratione alterius, nempè ratione privationis conformitatis ad Legem cujus est effectus, *conc. ant.* Porro in illo peccatum habituale consistit formaliter quod primario et per se maculat animam, non vero in illo quod maculat animam secundario tantum, et ratione peccati cujus est effectus.

Inst. 2. Illud maculat animam primario et per se, propter quod anima est Deo odiosa; atqui propter privationem gratiæ sanctificantis anima peccatoris Deo est odiosa; ergo etc.

Resp. dist. maj. Propter quod anima Deo est odiosa primario, et ratione sui, *conc. maj.* secundario et ratione alterius, *nego maj.* et sic ad minorem.

Itaque anima Deo est odiosa ratione privationis gratiæ non primario, nec ratione sui, sed tantum ratione peccati quod præcessit; nam si Deus per absolutam suam potentiam tolleret ab aliquo gratiam sanctificantem, absque ullo ejus peccato præcedenti, tunc iste non diceretur esse in peccato *formaliter*, quia in tali hypothesi nullum actuale peccatum præcedens supponitur, a quo privatio gratiæ sit causata demeritorie; ergo privatio gratiæ non potest habere rationem culpæ, seu peccati.

Inst. 3. Equidem privatio gratiæ, secundum se sumpta non habet rationem culpæ habitualis, sed hanc habet per respectum ad actuale peccatum a quo causatur et relinquitur in subjecto; ergo nulla solutio.

Resp. nego ant. Quia privatio gratiæ ut sic considerata, est tantum relatio effectus moralis ad suam causam moralem demeritoriam; atqui relatio hujusmodi non est propria culpa, quia culpa *formaliter* sumpta non est per respectum ad causam, sed per tendentiam in objectum ut Legi dissonum.

CAPUT V.

De Peccati divisione.

Qu. 1. *Quotuplex sit peccatum?*

Resp. Duplex, originale scilicet et personale.

Peccatum originale est illud quod aliena voluntate, Adami scilicet, commissum, per viam generationis traducitur.

Peccatum personale est illud quod propria peccantis voluntate committitur; et duplex est, nempe actuale, et habituale.

Peccatum actuale est actus, vel omissio, difformis regulis morum.

Peccatum habituale est macula ex peccato actuali in anima remanens; qualiter supra exposuimus.

Qu. 2. *Quotupliciter dividitur peccatum actuale*.

Resp. Dividitur 1. *ratione præcepti*, in peccatum commissionis et omissionis.

Peccatum *commissionis* est illud, quo præceptum negativum transgreditur: tale est furtum.

Peccatum *omissionis* est illud, quo præceptum affirmativum transgreditur, v. gr. omissio Sacri die festo.

2. *Dividitur ratione causæ*, in peccatum ignorantiæ, infirmitatis, et malitiæ.

Peccatum *ignorantiæ* est illud, quod ab ignorantia culpabili antecedente voluntarium minuente tamquam a causa per accidens procedit; quale est peccatum illius qui negligit scire, quod scire tenetur.

Peccatum *infirmitatis* est illud, quod procedit a passione antecedente, voluntatem ad consensum trahente.

Peccatum *malitiæ* est illud, quod ex plena voluntate ac libertate, absque ignorantia vel passione sensitiva, antecedenter incitante, committitur; ad quod proinde voluntas nullius impulsu, sed ex seipsa movetur.

Dixi: *Absque passione vel ignorantia antecedente incitante*: quia quando intervenit passio voluntarie excitata, vel ignorantia affectata, censetur peccari ex malitia, seu, quasi ex industria, juxta illud Job 34. *Quasi de industria recesserunt ab eo* (Deo) *et omnes vias ejus intelligere noluerunt*.

3. *Dividitur ratione modi*, in peccatum cordis, oris, et operis.

Peccatum *cordis* est illud, quod ex natura sua in corde consummatur; ut hæresis, odium, etc. Per peccatum cordis potest etiam intelligi peccati delectatio morosa.

Peccatum *oris* est illud, quod solo ore, ut plurimum perpetratur; ut perjurium, mendacium.

4. *Dividitur ratione objecti*, in peccatum contra Deum, contra proximum, et contra seipsum.

Peccatum *contra Deum* est illud, quod specialiter opponitur reverentiæ Deo debitæ; talia sunt peccata contra virtutes theologicas, quæ habent Deum pro objecto et religionem quæ versatur circa cultum Deo debitum.

Peccatum *contra proximum*, est illud, quod proximo nocumentum infert, ut homicidium, furtum, calumnia, etc.

Peccatum *contra seipsum*, est illud, quo violatur ordo rationis quem homo servare debet erga seipsum pro recta sui ipsius gubernatione; ut ebrietas, fornicatio.

5. *Dividitur ratione effectus* in mortale, et veniale.

Peccatum *mortale* est illud, quod graviter Deum offendit, et mortem animæ infert.

Peccatum *veniale* est illud, quod leviter Deum offendit, quodque cum animæ vita et gratia sanctificante consistere potest.

6. *Dividitur* in capitale et non capitale.

Peccatum *capitale* est illud, quod non solum est peccatum per se, sed et aliorum peccatorum radix et causa impulsiva. Ex peccatis capitalibus duo, nempe *gula* et *luxuria*, sunt *carnalia*, sic dicta quia carnali voluptate consummantur.

DISSERTATIO II.

De peccatis in particulari.

Nota. Cum jam multa de peccatis dixerimus agendo de voluntario et involuntario, restat hic agendum 1. De peccato commissionis et omissionis. 2. De peccatis ignorantiæ, infirmitatis, et malitiæ. 3. De peccatis cordis, oris et operis. 4. De peccato mortali et veniali. 5. De peccatis capitalibus. 6. Tandem de peccato originali. Sit itaque

CAPUT PRIMUM

De peccato commissionis et omissionis.

Nota 1. Hic controvertitur, utrum possit dari omissio culpabilis sine præcedente voluntatis actu, qui sit causa vel occasio ejus.

Dixi, *Sine voluntatis actu*: quia omissio non potest esse libera sine actu intellectus proponentis obligationem præcepti, cum nihil sit volitum quin præcognitum.

Nota 2. Duplex est actus quo voluntas ordinarie vult omissionem. *Primus* est *directus*, cum voluntas per actum expresse ad omissionem ordinatum vult non implere præceptum, v. gr. *volo non audire Sacrum*. *Secundus indirectus*, cum aliquid incompossibile cum impletione præcepti vult tempore quo urget præceptum, v. gr. venari, studere tempore Missæ; vel cum antecedenter ponit causam ex qua prævidet moraliter eventurum ut non possit adimplere præceptum, v. gr. qui se inebriando prævidet futurum, ut non possit audire Sacrum.

Nota 3. Hic quæritur utrum aliquando evenire possit ut voluntas proposito per intellectum præcepto et obligatione ejus, ita circa præceptum se mere negative habere possit, ut suspendendo omnem actum, voluntarie et culpabiliter illud omittat; circa quod

CONCLUSIO.

Omissio potest esse voluntaria et peccaminosa absque omni voluntatis actu.

Prob. Voluntas est ita libera et indifferens, ut positis omnibus ad agendum requisitis possit adhuc non agere, seu possit actionem suam suspendere; sed unum ex prærequisitis in voluntate ad agendum est ipsa propositio objecti facta per intellectum, quia voluntas non fertur in incognitum; ergo hac posita objecti propositione voluntas potest non agere seu suspendere omnem actum; atqui talis suspensio actus, seu omissio, est libera et peccaminosa; ergo potest dari omissio libera et peccaminosa absque omni voluntatis actu.

Probatur secunda minor. Quia omnis omissio actus liberi et præcepti, id est, actus qui potest et debet poni, est libera omissio actus præcepti, atqui omissio actus licet pura, est omissio actus liberi et præcepti; ergo est omissio actus libera et peccaminosa.

Minor constat, *major* certa est: nam sicut actus libere ponitur, hoc ipso quod ponitur cum potestate illum non ponendi; ita libere non ponitur hoc ipso quod non ponitur cum potestate illum ponendi.

Objicies 1. Peccatum non potest esse sine aliquo exercitio libertatis; sed in omissione pura nullum est exercitium libertatis: econtra omne libertatis exercitium suspenditur; ergo in omissione pura nullum est peccatum.

Resp. dist. maj. Peccatum non potest esse sine libertatis exercitio positivo vel negativo, *conc. maj.* semper positivo, *nego maj.* Atqui in omissione pura nullum est libertatis exercitium positivum, *conc. min.* negativum et interpretativum, *nego min.* Adest enim hoc ipso quod suspenditur omne exercitium libertatis pro eo tempore, pro quo reipsa libertas positive exerceri potest et debet.

Inst. Voluntas non potest ex non omittente fieri libere omittens, sine aliqua mutatione de novo advenienti; atqui illa mutatio est actus; ergo voluntas non potest omittere libere sine actu.

Resp. dist. maj. Sine mutatione physica vel morali, *conc. maj.* semper physica, *nego maj.* atqui mutatio physica est actus, quo voluntas se ad aliquid determinat, *conc. min.* mutatio moralis, *nego min.* Est enim suspensio actus liberi et præcepti; eo enim ipso quo voluntas illustrata per intellectum, non agit nec se determinat, peccat.

Objicies 2. Omissio actus externi, puta Sacrum audiendi, non potest esse sine aliquo actu externo incompossibili, v. g. sessione, ambulatione, etc. ergo saltem omissio exterior non potest esse sine aliquo actu interno, quo voluntas velit actum cum externo incompossibilem.

Resp. nego conseq. Quia actus externus incompos-

sibilis cum actu externo præcepto non requiritur per modum actus qui sit volitus ut causa, vel occasio omittendi, sed solum ex necessitate naturæ quæ non potest existere sine aliqua ubicatione vel occupatione.

Objicies 3. Si omissio pura possit esse demeritoria, potest etiam esse meritoria; falsum consequens; ergo.

Resp. nego sequel. Disparitas est quod ad merendum requiratur actio ex affectu supernaturali alicujus virtutis, qui affectus non reperitur in omissione pura.

Quær. 1. ***Utrum actus bonus, vel indifferens qui cum omissione culpabili est conjunctus, et incompossibilis cum observantia præcepti, sit peccatum?***

Resp. Est peccatum, si sit omissionis causa vel occasio, secus si tantum concomitanter se hab t ad omissionem.

Nota. Actus est causa vel occasio omissionis cum influit in omissionem, v. g. cum quis ut ludat vel studeat, aut ne has actiones interrumpat, non audit Sacrum; actus vero se tantum concomitanter habet ad omissionem cum non influit in omissionem, v. g. cum quis statuit omittere Sacrum propter pluviam, ludit vel studet dum instat tempus audiendi Sacri, ut otium vitet. His positis

***Probatur* 1. *pars*:** Actus qui contrahit malitiam omissionis, est peccatum; atqui actus qui est causa, vel occasio omissionis, contrahit malitiam ejusdem; quo enim præcepto peccatum prohibetur, illius quoque causa et occasio vetantur; ergo est peccatum.

Resolv. Actus qui est causa vel occasio omissionis, ***si non sit aliunde malus,*** habet unam et eandem malitiam cum omissione culpabili, cum solum habeat malitiam ab illa omissione, et eidem præcepto adversetur.

Dixi: ***Si non sit aliunde malus:*** quia tunc haberet duplicem malitiam specie distinctam, v. gr. Si quis omittat Sacrum ut furetur.

Probatur secunda pars. Quia quod tantum concomitanter se habet ad omissionem, non influit in ipsam, cum materialiter tantum et per accidens se habeat ad omissionem; ergo non est peccatum.

Dices: Sacerdos qui post firmum propositum Horas Canonicas non persolvendi toto tempore longæ navigationis, Breviarium projicit in mare, peccat lethaliter non solum cum illam omissionem statuit, verum etiam cum actu projicit Breviarium; atqui talis Breviarii projectio se tantum concomitanter habet ad omissionem Horarum; ergo.

Resp. dist. min. Projectio Breviarii se habet tantum concomitanter ad omissionem Horarum inchoatam, *conc. min.* continuatam, *nego min.* nam respectu continuatæ omissionis se habet ut causa, quia ille Sacerdos sibi adimit facultatem recitandi Horas, licet mutaret malum omittendi propositum; unde talis omissio est quasi medium interpretative electum ad exequendam omissionem, medium autem contrahit malitiam finis.

Quær. 2. ***An qui scienter vel ex ignorantia culpabili, ponit causam omissionis, vel se ipsum morali periculo exponit, eo ipso ejusdem omissionis malitiam contrahat?***

Resp. affirm. Nam qui ponit causam omissionis, vel ipsius morali periculo se exponit, vult indirecte saltem et interpretative ipsam omissionem; qui enim vult causam, censetur velle effectum qui ex illa sequitur; ergo.

Resolv. Qui die festo mane se somno tradit prævidens se somno impeditum iri ab auditione ultimi Sacri, tunc peccat contra religionem, etiam si per accidens excitetur, et postea Sacrum audiat. Non tamen contrahit censuram, si aliqua sit lata contra non audientes Sacrum, quia censura soli actui externo annexa est.

Quod si per accidens excitatus possit audire Sacrum et non audiat, denuo peccat peccato omissionis, et tunc omissio ejus est in se libera eo modo quo actus externus liber esse potest, quia tunc denuo vult saltem indirecte ipsam omissionem actualem; sed

Quær. 3. ***An omissio quæ in causa culpabilis est, sit etiam culpabilis in se eo tempore quo omittitur præceptum, etiamsi contingat hominem præ somno aut ebrietate non esse compotem rationis?***

Resp. affirm. Ratio est quia ut aliquid sit in se formaliter peccatum, sufficit, ut indirecte et in sua causa liberum sit et voluntarium; sed omissio Sacri, v. g. contingens in somno, indirecte et in sua causa voluntaria est; cum supponamus omittentem quando se somno dedit, illam prævidisse; ergo omissio in illa in se formaliter peccatum est; ergo omittens non solum peccat quando apponit causam, sed etiam quando de facto omittit, etsi tunc sui compos non sit. Min. certa est.

Prob. maj. Pollutio in somno contingens licet non sit in se formaliter libera, et voluntaria, quia tamen est libera et voluntaria in causa, puta in turpi cogitatione vel tactu impudico, etc. peccatum est, ut docent omnes cum D. Th. (3. *p. q.* 80. *a.* 7.); ergo ut aliquid sit in se formaliter peccatum, sufficit quod indirecte et in sua causa sit voluntarium.

Objicies 1. Ad peccatum actuale requiritur libertas actualis; atqui omissio in somno eveniens non est actualiter libera, ergo etc.

Respond. dist. maj. Ad peccatum actuale requiritur libertas actualis vel in se, vel in causa, *conc. major.* in se necessario, *nego major.* Atqui omissio in somno eveniens non est actualiter libera in se, ***conc. min.*** in causa, ***nego minor.*** Responsio patet ex nostra probatione.

Instab. 1. Illud est actualiter liberum quod est actu in hominis potestate quoad esse et non esse; atqui omissio in somno non est talis; ergo non est actualiter libera.

Resp. dist. maj. Illud est actualiter liberum in ***se,*** quod est actu in hominis potestate quoad esse et non *esse, **conc. maj.*** Illud est actualiter liberum ***in causa*** quod, etc. ***nego maj.*** et sic distincto consequente, ***nego conseq.*** Porro ad liberum in causa sufficit quod fuerit in hominis potestate ponere et non ponere causam, etsi causa semel posita, non sit amplius in ejus potestate quoad esse et non esse.

Inst. 2. Ex hac responsione sequitur omissionem contingentem in somno esse solum peccaminosam in causa, non vero in se ipsa; ergo revera sentimus cum adversariis.

Resp. dist. ant. quoad* 2. *partem*:** Sequitur omissionem non esse peccaminosam in se ipsa ratione sui ipsius, ***conc. ant. ratione causæ, in qua libera et voluntaria est, ***nego ant.*** Hoc vero non dicunt adversarii, qui volunt denominationem peccati sistere in causa, nec transire e causa ad omissionem in se, quod nos impugnamus.

Objicies 2. Si ebrius aut dormiens ratione actus præcedentis possit in somno vel ebrietate peccare, poterit etiam Sacerdos ebrius aut dormiens valide conficere Sacramentum, si ante somnum aut ebrietatem habuerit intentionem consecrandi et faciendi quod facit Ecclesia. ***Falsum conseq.*** Ergo. ***Prob. seq.*** Non minor requiritur libertas ad peccandum, quam ad conficiendum Sacramentum; ergo si libertas in causa sufficiat ad peccandum, sufficiet etiam ad valide consecrandum.

Resp. 1. *nego sequel.* Disparitas non sumitur a libertate actus, sed ex voluntate Christi, qui licet prolationem verborum voluntariam solum in causa ad dignitatem Sacramenti elevare potuerit, id tamen noluit; tum ob reverentiam Sacramento debitam, tum quia oportuit Sacramenta confici a ministro cum morali certitudine de præsentia materiæ cui applicatur forma; in somno autem aut ebrietate talis certitudo esse nequit; cum tempore somni materia apposita possit ab aliquo mutari. In Gonet et Juenin.

Resp. 2. *nego seq. maj.* Quia ut docent Salmanticenses (*Disp.* 5. *dub.* 6. §. 5.), confectio Sacramenti non consistit solum in actu, sed etiam in prolatione verborum quæ formaliter sint verba humana; verba autem quæ dormiens aut ebrius profert, non sunt verba humana formaliter defectu actualis significationis, sed dumtaxat materialiter sicut verba prolata a pica, psittaco; et ideo quamvis sint voluntaria in causa, non possunt Sacramentum conficere.

Resolves 1. Pœnitentem teneri aperire in Confessione non tantum omissionis causam, sed etiam ipsam actualem omissionem, quia cum posita fuit causa omissionis culpabilis, fuit peccatum omissionis *quoad causam*; cum vero instante obligatione præcepti omissus fuit effectus debitus, fuit peccatum omissionis *quoad effectum*.

Resolves 2. Omnes omissiones sequentes ex infirmitate et impossibilitate voluntarie contractis sunt imputabiles ei qui has prævidit vel prævidere debuit; quia tunc sunt virtualiter et interpretative in causa volitæ.

Hinc qui Baccho et Veneri nimium indulgens, ita fit infirmus ut posthac jejunare non possit, peccat non jejunando, donec eum facti sincere coram Deo pœniteat.

CAPUT II.

De Peccatis ignorantiæ, infirmitatis, et malitiæ.

Not. 1. Quod licet omnia peccata SS. Trinitati adversentur, tamen peccatum *infirmitatis* dicitur contra Patrem, cui specialiter attribuitur potentia; peccatum *ignorantiæ* contra Filium, cui sapientia; et peccatum *malitiæ* contra Spiritum Sanctum, cui bonitas attribuitur.

Certum est 1. Dari peccata infirmitatis; nam peccatum infirmitatis est illud quod procedit a passione antecedente, voluntatem ad consensum trahente; atqui dantur talia peccata, juxta illud Ap. Rom. 7. *cum essemus in carne, passiones peccatorum*, id est, incitantes ad peccata, *operabantur in membris nostris ut fructificarent morti*; id est, ut fructus peccatorum parerent, qui nos ducerent ad mortem æternam; ergo, etc. Videri possunt quæ diximus *in Tr. de act. humanis*, dum egimus de involuntario per concupiscentiam.

Certum est 2. Dari peccata malitiæ: nam peccatum malitiæ illud est quod quis nulla passione, aut tentatione allectus, scienter et libere committit; atqui dantur talia peccata, juxta illud Job 34. *Quasi de industria recesserunt ab eo* (Deo) *et omnes vias ejus intelligere noluerunt*. Ergo etc.

Restat ergo resolvendum 1. Utrum peccatum ex habitu sit peccatum malitiæ. 2. Utrum dentur peccata ignorantiæ: duplici quæstione.

QUÆSTIO I.

Utrum peccatum ex habitu sit peccatum malitiæ?

Peccatum ex habitu quem peccans emendare non curat, est peccatum malitiæ.

Prob. 1. Ex D. Th. 1. 2. q. 78. a. 2. dicente: *Quandocumque aliquis utitur habitu vitioso, necesse est quod ex certa malitia peccet: quia unicuique, habenti habitum, est per se diligibile id, quod est ei conveniens secundum proprium habitum, quia sic fit ei quodammodo connaturale secundum quod consuetudo et habitus vertitur in naturam... et hoc est ex certa malitia peccare. Unde manifestum est, quod quicumque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.*

Prob. 2. *ratione*: Quia qui peccat ex electione, ita ut electio in ipso sit primum principium peccati, peccat ex malitia; sed qui peccat ex habitu, peccat ex electione, ita ut electio in ipso sit primum principium peccati, cum ait D. Th. a. 3. *Ipsius voluntas ex seipsa movetur ad malum eligendum*; ergo etc.

Objicies 1. Omne peccatum est ex electione, alias non esset liberum, nec consequenter peccatum; ergo ex hoc quod peccatum ex habitu sit ex electione, non sequitur quod sit peccatum ex malitia.

Resp. nego antec. Cum D. Th. qui ibidem ait: *Ille, qui peccat ex passione, peccat quidem eligens, sed non ex electione: quia electio in eo non est primum peccati principium, sed inducitur ex passione ad eligendum id, quod, extra passionem existens, non eligeret: sed ille, qui peccat ex certa malitia, secundum se eligit malum.* Ergo ut quis eligens peccet, sufficit, ut voluntas ex quodam intrinseco, v. g. passione, impellatur ad peccandum; sed ut dicatur peccare ex electione, requiritur, ut voluntas ex seipsa moveatur ad malum, ut addit D. Th. ad 4.

Objicies 2. Peccatum ex habitu, levius est, quam quod committitur absque habitu; ergo peccatum ex habitu non est peccatum malitiæ.

Resp. nego. ant. Quia ut ait D. Th. 2. 2. q. 156. a. 3. *Ubi est major inclinatio voluntatis ad peccandum, ibi est gravius peccatum.* Atqui in eo qui peccat ex habitu, major est inclinatio voluntatis ad peccandum; ergo etc.

Prob. ant. Quod minuit voluntarium et liberum, minuit peccatum; atqui habitus pravus minuit voluntarium et liberum; ergo etc.

Resp. 1. *nego maj.* Ex qua sequeretur quod quis eo excusabilior esset, quo pejor fieret; et eo minus arguibilis de peccato, quo magis per habitum radicatus ac firmatus esset in malo, utpote eo minus liber. Similiter quanto magis qui in virtute proficeret, tanto minus meritum acquireret, quod est aperte falsum.

Resp. 2. *nego min.* Imo habitus potius auget voluntarium et liberum, quam illud minuat; licet enim cum ad perfectionem venerit, necessitatem quamdam inducat ad id, ad quod inclinat, non tamen necessitatem inducit antecedentem et involuntariam, sed necessitatem consequentem, quæ voluntatem, libertatemque firmat et perficit.

Quæres 1. *Quænam peccata reducantur ad peccata malitiæ?*

Resp. Peccata in cœlum clamantia; et peccata quæ specialiter dicuntur in Spiritum Sanctum.

Quæres 2. *Quot sint peccata in cœlum clamantia?*

Resp. Sunt quatuor, quæ malitiam adeo manifestam præ se ferunt, ut divinam vindictam vehementius quam cætera peccata provocent.

1. Est homicidium voluntarium, Gen. 3. *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.*

2. Est peccatum Sodomiæ, Gen. 28. *Dixit Dominus: Clamor Sodomorum et Gomorrhæorum multiplicatus est.*

3. Est oppressio pauperum, Exodi 22. *Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, et ego exaudiam.*

4. Est defraudatio mercedis operariorum, Jacobi 5.

Ecce merces operariorum, quæ defraudata est a vobis, clamat.

Quæres 3. *Quæ et quot sunt peccata, quæ specialiter dicuntur in Spiritum sanctum?*

Resp. Sunt ea quibus abjicitur id quo Spiritus sanctus hominem solet a peccato revocare; et sunt quinque.

1. *Est præsumptio de misericordia Dei,* qua inaniter freti peccatores ad peccandum fiunt audaciores.

2. *Est desperatio de divina misericordia,* qua spes omnis tum impetrandæ veniæ, tum salutis consequendæ abjicitur.

3. *Est impugnatio agnitæ veritatis,* qua fidei catholicæ veritas ex malitia oppugnatur.

4. *Est obstinatio* eorum qui nolunt intelligere ut bene agant.

5. *Est impœnitentia finalis,* eorum nempe qui proposuerunt numquam agere pœnitentiam.

QUÆSTIO II.

Utrum dentur peccata ignorantiæ?

Nota 1. Nulla dari peccata ignorantiæ, omnium primus docuit Pelagius, cujus sequens propositio fuit damnata in Conc. Dispolitano: *Oblivio et ignorantia non subjacent peccato, quoniam non secundum voluntatem eveniunt.* Pelagii errorem, quem strenue et acriter impugnarunt DD. Augustinus, et Hieronymus, ex orco suscitavit Abaelardus, quem invictis argumentis refutavit D. Bernardus, Epist. 77. ad Hugonem de S. Victore.

Nota 2. Vasquez, anno 1581. primus docuit, quod ad peccandum formaliter necessaria sit actualis reflexio, seu advertentia ad malitiam actionis, vel saltem actuale dubium, vel scrupulus de illa malitia. Unde nullam admisit ignorantiam vincibilem, seu criminosam, nisi adsit actualis reflexio, vel advertentia super malitia operationis. Hanc novam doctrinam, quam multi postea sectati sunt, impugnavit Thyrsus Gonzales Societatis Jesu Generalis, ut ipse refert lib. de licito usu opinionum probabilium, disser. 9. his verbis: *Multi probabilistæ, ad peccandum contra Legem, requirunt advertentiam actualem ad malitiam, vel periculum malitiæ; ac proinde existimant neminem posse peccare agendo contra Legem, quin cognoscat se peccare. Quos late impugnavi, tom. 4. disp. 6. ostendens, posse aliquem per errorem culpabilem, ortum ex sua culpa personali, peccare mortaliter contra Legem, etsi in eo instanti nullo modo cognoscat se peccare, imo quamvis certo existimet se bene agere.*

Hujus sententiæ Patroni argumentis contrariæ opinionis victi, concesserunt homines qui peccant absque actuali cognitione malitiæ actionis, vel suspicione de illa, peccare formaliter, non quidem dum actu flagitia exercent, sed tantum ob neglectum in cognoscenda vel advertenda illa malitia: unde, juxta illos peccata ex ignorantia vel inadvertentia culpabili commissa, non sunt per se et ratione sui imputabilia, sed solum ratione causæ, seu dictæ ignorantiæ, vel inadvertentiæ. Et ne quis præfata credat per exagerationem esse dicta, illorum probabilistarum verba in medium affero... Claudius la Croix *lib.* 5. *n.* 21. sic ait: *Si supponas deesse absolutam inadvertentiam, ita ut nullo modo cogitetur de malitia hujus objecti, quamvis ignorantia, vel incogitantia sit culpabilis, opus ex ea sequens non habet malitiam specialem, nisi præcise illius negligentiæ, vel neglectus sciendi, et advertendi; nec erit imputabile ratione sui, v. g. si quis hic et nunc absolute, attamen vincibiliter ignorat malitiam mendacii, peccat quidem mentiendo, non tamen contrahit malitiam specialem mendacii, sed tantum negligentiæ, et neglectus in cognoscenda, vel advertenda illa malitia. Ignorantia absoluta, sive sit vincibilis sive invincibilis, facit æqualiter non cognosci malitiam; ergo etiam non contrahi, cum non sit volibilis, ideoque nec contrahibilis per voluntatem, nisi sit cognita per intellectum.* Idem iisdem fere verbis docet Terillus in regulis morum q. 63. n. 3. et n. 60.

Has itaque perniciosas opiniones tribus conclusionibus debellandas suscipimus: sit itaque

CONCLUSIO I.

Dantur peccata ignorantiæ. Est de fide.

Prob. prop. Unico D. Bernardi testimonio, in quo referuntur principaliora Scripturarum testimonia, quæ ignorantiæ peccata nobis manifestant.

Is forsitan, inquit, *qui asserit non posse peccari per ignorantiam, numquam pro suis ignorantiis deprecatur, sed potius prophetam irridet deprecantem et dicentem:* delicta juventutis meæ, et ignorantias meas ne memineris: *Forsitan reprehendit Deum, satisfactionem pro peccatis ignorantiæ exigentem, loquitur enim in Levitico, c 5. ad Moysem, dicens:* anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ lege Domini prohibentur, et peccati reus intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus Sacerdoti, juxta mensuram æstimationemque peccati. *Et rursum,* qui, *Sacerdos,* orabit pro eo, quia nesciens fecerit, et dimittetur ei, quia per errorem deliquit in Dominum. *Si ignorantia numquam peccatum est, cur dictum est in Epist. ad Hebræos c.* 9. *quia* in secundo (tabernaculo) semel in anno solus Pontifex intraret, non sine sanguine, quem offeret pro sua et populi ignorantia?

Si peccatum ignorantiæ nullum est, cur ergo peccavit Saulus, quod persecutus est Ecclesiam Dei, quoniam quidem ignorans fecit, manens in incredulitate? Bene itaque faciebat quod erat blasphemus et persecutor et contumeliosus, *quod erat* spirans minarum et cædis in discipulos Domini. *In hoc ipso, quippe* abundanter æmulator existens paternarum traditionum, *non debuit dicere:* misericordiam consecutus sum.

Si, inquam, ignorantia numquam peccatur: quid ergo causarum adversus occisores Apostolorum, quandoquidem non solum malum esse nescierunt interficere illos, sed insuper quoque, id faciendo, arbitrati sunt obsequiam se præstare Deo? Joann. 16. *Sed et frustra in Cruce Salvator pro suis orabat crucifixoribus, quippe nescientibus, ipso teste, quid facerent, et ita nequaquam peccantibus: neque enim fas est ullatenus suspicari mentitum esse Dominum Jesum aperte perhibentem eos ignorare quid facerent... ubi ait:* si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. *Nunquid ex his,* concludit D. Bernardus, *satis apparet, in quantis jaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari posse per ignorantiam?*

Dices: Ille non peccat, qui non agit contra conscientiam, sed qui agit contra legem, ignorans actionem suam esse contra Legem, non agit contra conscientiam; ergo etc.

Resp. nego maj. Ut enim is, qui agit contra legem, immunis sit a peccato, non sufficit quod non agat contra conscientiam, sed insuper requiritur, ut invincibiliter ignoret, actionem suam esse contra legem: alias error erit vincibilis, et consequenter culpabilis. Ita D. Th. quodlib. 8. a. 13. ubi ait: *Illud quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusa-*

tur per hoc quod est secundum conscientiam, nimirum, vincibiliter erroneam.

CONCLUSIO II.

Ad peccandum formaliter, necessaria non est actualis cogitatio malitiæ actionis, vel actuale de ea dubium.

Prob. 1. Ex Scriptura: Christus, *Jo.* 16. Discipulos alloquens, ait: *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.* Atqui hic non modo non elucet malitiæ cognitio, seu illius advertentia actualis, neque etiam actuale de illa dubium; sed econtra prævalet opposita honestatis persuasio; et tamen certum est ipsos peccasse; ergo etc.

Prob. 2. Ex Patribus. D. Chrys. *Hom.* 6. *in c.* 11. *Matth.* sic loquitur: *Nec de his tantum puniendi sumus, quæ scimus, verum etiam quæ nescimus.* Nihil, *inquit Apostolus,* mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum: *Quia et pro his quæ per ignorantiam et scientiam admittimus, puniendi sumus.* D. Basilius, *in reg. Brevioribus reg.* 58. ait: *Sane judicium Domini in his, qui ex ignorantia peccant, perspicuum est illis verbis:* qui non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Atqui per se notum est ignoranti deesse actualem malitiæ actionis suæ cognitionem, atque actuale de ea dubium; ergo etc. D. Greg. Mag. *lib.* 5. *mor. c.* 6. hæc habet: *Sæpe unde placari judex creditur, inde ad irascendum instigatur, Salomone testante, qui ait:* est via, quæ videtur homini recta, novissima autem ejus ducunt ad mortem; *Unde sancti viri, cum mala superant, sua etiam bene gesta formidant, ne, cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur.* Sed qui placare judicem credit, qui agit quod sibi videtur rectum, qui formidat, ne cum bona agere appetit, de actionis imagine, id est honitate apparenti fallatur, non habet actualem malitiæ suæ actionis cognitionem, nec de ipsa dubium actuale; ergo, etc. D. Aug. *Lib. de spiritu et littera, c.* 36. dicit: *In multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere quod facimus; et postea per scripturam ejus, sive certa et perspicua ratione commoniti, cum didicerimus quod ei non placeat, pœnitendo deprecamur ut agnoscat.* Atqui nemo Deo placere, vel non displicere putat illud, quod malum esse actu cognoscit; ergo, etc.

Prob. 3. Variis argumentis a ratione petitis:

1. *Argumentum:* De fide est dari peccata ignorantiæ; atqui si ad peccandum formaliter, necessaria foret actualis cognitio malitiæ, actuale dubium de illa, nulla dabuntur peccata malitiæ; ergo etc.

Prob. min. 1. Quia qui advertit se peccare, non ignoranter, sed scienter peccat. 2. Quia tunc solum ex ignorantia peccatur, dum ignorantia est causa peccati; atqui nunquam ignorantia est causa peccandi, dum adest actualis cognitio peccati: ergo, etc....

Prob. min. Ignorantia non est causa peccati, nisi per modum removentis prohibens, id est, nisi quatenus removet cognitionem, qua habita peccatum non committeretur; atqui ubi est actuale cognitio, ignorantia non removet cognitionem; hoc enim pugnat in terminis; ergo etc.

2. *Argumentum.* Certum est homines peccare agendo secundum conscientiam vincibiliter erroneam; atqui essentialis notio conscientiæ vincibiliter erroneæ pugnat cum cognitione malitiæ, vel dubio de illa, cum dictet non esse malum, quod revera malum est; ergo certum est homines peccare, non solum absque conscientia peccati, sed etiam cum conscientia non peccati: quamobrem dicebat Apostolus: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Respondet Vasquez, ibi Apostolum non loqui de peccatis ignoranter commissis, sed de peccatis præteritis scienter commissis, quorum Apostolus oblitus fuerat. Sed

Contra est 1. Quia hæc interpretatio opposita est expositioni omnium Patrum, cum D. Basil. *Constit. Monast. c.* 2. dicentium: *Cum multis in rebus offendamus Deum, majorem tamen offensarum partem ne intelligimus quidem; idcirco Apostolus dicebat:* Nihil mihi conscius sum etc. *quod est idem ac si diceret: multa delicta committo, quæ committere me non intelligo.* Unde Cornelius a Lapide, exponens hunc textum, ait: *Putamus sæpe nos bene agere, cum male agimus: nos ex gratia et amore Dei facere, quod amore nostræ gloriæ vel cupiditatis facimus.*

3. *Argumentum:* Si ad peccandum formaliter, necessaria foret advertentia malitiæ, vel dubium de illa, ideo esset, quia alias peccatum, qua tale, non foret voluntarium; atqui falsum consequens; ergo etc.... *Prob. min.* Ad peccandum formaliter, sufficit voluntarium indirectum et interpretativum; atqui ad voluntarium indirectum non requiritur actualis præcogitatio malitiæ, sed sufficit virtualis, qua nempe malitia potuit ac debuit præcogitari; ergo etc. ...

Prob. min. Ex D. Th. 1. 2. q. 6. a. 3. dicente: *Eodem modo, ad voluntarium indirectum requiritur actus cognitionis, sicut et voluntatis, ut scilicet sit in potestate alicujus considerare, et velle, et agere;* ergo sicut ad voluntarium indirectum non requiritur volitio actualis, sed sufficit virtualis consistens in hoc quod homo possit et debeat cognoscere, seu considerare. Unde addit D. Th. *Sicut tunc non velle, et non agere, cum tempus fuerit, est voluntarium, ita et non considerare.* Hujus rationem reddit, a. 7. ad 3. *Quia tunc,* inquit, *non totaliter tollitur cognitio, quia non totaliter tollitur potestas cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari operabili; et tamen hoc ipso est voluntarium, secundum quod voluntarium dicitur id quod est in potestate voluntatis, ut agere et non velle, similiter et non considerare.* Non considerare igitur voluntarium est, cum tempus urget considerationis. Unde art. 8. ait: *Dicitur voluntaria ignorantia ejus, quod quis potest scire, et debet.*

4. *Argumentum:* Si advertentia actualis requisita foret ad peccandum formaliter, sequeretur Atheos, Nerones, Caligulas, Heliogabalos, et alia hominum impiorum monstra, qui, abjecto omni divino et humano timore, abominanda scelera absque ullo conscientiæ scrupulo, adeoque absque ulla actuali ad malitiam reflexione, in istis formaliter et imputabiliter non peccasse; atqui hæc doctrina et dictu et auditu horribilis est; ergo etc.

5. *Argumentum* ex eo repetitur, quod ex opinione illa prodierit dogma damnatum de peccato philosophico; nam posito quod nunquam peccetur, nisi adsit cognitio malitiæ, quod nunquam Deus offendatur, quando abest actualis advertentia offensæ Dei, necessario sequitur peccatum philosophicum; quod sic probatur; actus qui non est formaliter malus, non est offensa Dei; atqui, juxta adversarios, nullus actus est formaliter malus, nisi adsit actualis advertentia illius malitiæ, aut dubium de illa; ergo juxta adversarios, nulla datur offensa Dei absque actuali cogitatione de Deo; ergo peccatum, quantumvis grave, in eo qui vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, non est offensa Dei, nec proinde pecca-

tum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterne pœna dignum; hoc autem purum est ac putidum peccatum philosophicum; ergo adversarii debent aut rejicere suam de necessitate actualis advertentiæ ad peccandum opinionem, aut errorem de peccato philosophico deglutire coguntur; *sic* Pater *Munier* ex hac opinione suum de peccato philosophico dogma intulit in suis dictatis, hoc modo: *Sicut actus humanus numquam est malus, sublata cognitione malitiæ, sic nunquam est offensa Dei, si non agnoscatur esse offensa Dei*.

Porro quam horrendum sit dogma de peccato philosophico, ex hoc patet, quod omnia crimina a mortali theologico, seu ab offensa Dei, excuset in his qui vel ignorant Deum, vel de Deo actu non cogitant. Hinc sodomitas, parricidas, adulteros etc. qui post exutam longa peccandi consuetudine conscientiam, illa crimina absque ullo vix stimulo perpetrant, excusabit defectus actualis advertentiæ ad legem Dei ista prohibentem. Hoc enim ex philosophistarum principiis manifeste sequitur. Audiatur Duffius philosophista in Thesi defensa Lovanii 29. Junii 1679. *Nulla furta*, inquit, *adulteria, homicidia, aliave scelera, quantumvis enormia, habent rationem peccati formalis, aut divinæ offensæ in invincibiliter ignorante omnem Dei legem, prohibitionem, et existentiam.*

6. *Argumentum* petitur ex horrendis absurdis quæ ex opinione ad formale peccatum requirente actualem malitiæ advertentiam, sequuntur.

Sequitur enim 1. Non minus quam in opinione Philosophistarum, sodomias, bestialitates, maledicta in Deum, etc. non esse peccata formalia, quando committuntur ab eo qui actu non reflectit super malitia suæ actionis.

Sequitur 2. Hæreticum quemque, vel infidelem in sua secta salvari posse: tantum enim abest, ut existimet se veram Dei Religionem contemnere, et conculcare, ut potius sacrificiis Deum colere, propria expiare delicta, divinamque justitiam placare credat.

Sequitur 3. A peccatis formalibus excusari eos omnes, qui ex inveterata assidue peccandi consuetudine, ad crimen sibi conscientiam fecerunt intrepidam, quia eorum synderesis pravis habitibus undique sic est circumsepta, ut hic et nunc in particulari operatione, vox et murmur ipsius non attendatur, nec consideretur, sed id solum, ad quod appetitus corruptus inclinatur. Tales proinde non peccabunt formaliter per brutalitates suas, defectu reflexionis actualis ad illarum malitiam, imo eo erunt innocentiores et feliciores, quo per effrenatas passiones suas, pravosque habitus et consuetudines erunt obstinatiores, et excæcatiores, utpote per iterata sua flagitia, facti formaliter ac imputabiliter impeccabiles.

Ut autem non videar loqui per exaggerationem, referam aliquas propositiones quas ignorantismi patroni publicæ loci exponere non horruerunt.

1. *Ut actio voluntaria sit, oportet ut procedat ab homine, qui noscit, et percipit quid boni malive in ea sit, et antequam intellectus id animadverterit, actio neque bona est, neque mala*. Baunius in summa de peccatis, cap. 39. Hanc propositionem Facultas Lovaniensis 4. Maji 1645. proscripsit his verbis: *Est contra communia Christianæ Religionis principia et innumera, etiam immanissima, peccata excusat, cum pernicie animarum*.

2. *Nunquam peccatur*, inquit Baunius ibidem, *nisi prævia peccati cognitione animus illustretur, ejusque vitandi studio exstimuletur*. Hæc prop., *inquit Facultas Parisiensis*, 1. *Aug.* 1641. est falsa, et viam aperit ad excusandas excusationes in peccatis.

3. *Qui in die Dominica, quando Parochus admonet de Festis et jejuniis hebdomadæ, omittit ire ad audiendum Sacrum culpabiliter, ut scilicet ludo vel somno indulgeat, et quia ad Ecclesiam non ivit, non habet notitiam jejunii in ea hebdomada occurrentis, et propter hanc ignorantiam vescitur carnibus in eo die, quibus cum scientia jejunii non vesceretur, habet ignorantiam hujus jejunii peccato inductam, et tamen vescendo carnibus in eo die non peccat*. Petrus Oxea, Tract. morali, de fide, disp. 1. sect. 1.

4. *Qui ex inveterata consuetudine, velut quodam necessario impetu, rem malam agit, v. g. materiales blasphemias profert, vel perjuria effundit, tunc non peccat*. Layman, l. 1. tract. 2. cap. 3.

5. *Si nullus unquam scrupulus animum alicujus pupugerit de malitia pollutionis, ignorantia illius dici potest invincibilis, nec opus a taliter ignorante perpetratum, ad culpam imputari potest*. Terillus, in reg. mor. qu. 63. n. 17.

6. *Probabilius est, perjurium, ob consuetudinem pejerandi, non esse peccatum mortale speciale, quando est cum inadvertentia naturali ... etiamsi operans sit cum habituali affectu ad peccatum ... nec refert quod inadvertentia oriatur ex prava consuetudine, aut passione, quia tam passio, quam consuetudo, tollit actualem usum rationis, qui necessarius est ad peccatum mortale*. Filliutius.

7. *Si perditi et consummati peccatores careant omni lumine, et conscientiæ remorsu, dum blasphemant, vel suis se nequitiis immergunt, si nullam habeant mali notitiam, contendo cum Theologis omnibus, eos non peccare actionibus istis ... sine libertate enim nullum est peccatum: ut autem adsit libertas vitandi peccatum, oportet adesse notitiam bonitatis vel malitiæ, quæ in objecto proposito continetur*. Ex his propositionibus, evidenter consequentibus ex opinione, quam impugnamus, patet in quæ præcipitia conducat opinio ista.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Jo. 9. dixit Christus: *Si cæci essetis, non haberetis peccatum; nunc vero dicitis, quia videmus, peccatum vestrum manet*; ergo qui non habent cognitionem malitiæ, non peccant.

Resp. nego conseq. Illius enim textus hic est sensus, juxta expositionem D. Aug. tr. 44. in Jo. *Quare*, inquit, *dixit eis Jesus*, si cæci essetis, non haberetis peccatum; *cum sit cæcitas ipsa peccatum?* Postea tradit genuinum sensum: Si cæci essetis, *id est*, inquit, *si vos cæcos adverteretis, et ad medicum curreretis ... non haberetis peccatum, quia veni ego auferre peccatum*. Nunc vero dicitis, quia videmus: *et ideo*, peccatum vestrum manet: *quare? quia dicendo*, videmus, *medicum non quæritis, in cæcitate vestra manetis*; quæ cæcitas est peccatum; ex quo nihil concludere possunt adversarii pro sua opinione.

Objicies 2. Christus Jo. 15. dicit: *Si non venissem, et locutus eis fuissem, peccatum non haberent*; utique infidelitatis, quo in Christum non crediderunt. Ex quo sic arguitur; infidelis excusatur a peccato infidelitatis ex defectu auditus; ergo similiter peccator a quocumque peccato excusatur ex defectu advertentiæ.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod infidelitas illius qui non credit in Christum, quia de eo nihil unquam audivit, est omnino involuntaria, et sic nullo modo imputabilis; sed omissio advertentiæ illius qui potuit et debuit advertere, est omnino voluntaria; ergo quod fit ex illa contra legem, est peccatum formale.

Objicies 3. Div. Aug. *lib.* 3. *de liber. arbitr. cap.*

19. dicit: *Peccatum, quod proprie vocatur peccatum, libera voluntate a sciente committitur*; ergo non datur peccatum *proprie* dictum absque cognitione et advertentia malitiæ actionis.

Resp. dist. textum. Peccatum e sciente singula in quibus est actio, committitur, *conc.* a sciente malitiam actionis, *subdist.* actualiter, aut saltem virtualiter, et interpretative, *conc.* semper actualiter, *nego ant. et conseq.* Itaque ut aliqua actio prava sit peccatum formale, sufficit cognitio et advertentia malitiæ virtualis et interpretativa, nec requiritur ut sit actualis; ratio est quia scire, et debere scire æquiparantur in jure. Estque hic verus sensus D. Aug. qui in Confessionibus suis de seipso dicit: *Et insanabilius peccabam, quo me peccare nesciebam.*

Objicies 4. D. Chrys. *Hom.* 13. *in c.* 7. *ad Rom.* ait: *Nemo enim præ ignorantia peccavit*: ergo universaliter requirit advertentiam malitiæ actualem ad rationem peccati.

Resp. dist. textum: Nemo peccavit præ ignorantia invincibili, *conc.* vincibili, *nego ant.* D. Chysost. ibi explanat hæc verba Apostoli: *Quod ego operor, non intelligo: non enim quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum, illud facio*: quæ verba procedunt de concupiscentiæ motibus rationem omnino prævenientibus, in quibus certum est neminem peccare, sicuti nec per ignorantiam omnino invincibilem; et ita intelligendus est S. Chrys. qui Serm. 106. dicit: *Si ignoras quæ sciri nequeunt, aut cognosci, malitia vacabis.*

Objicies 5. D. Th. quodlib. 3. a. 8. dicit: *Cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntarie quidem facit fornicationem*, sed non voluntarie facit peccatum; ergo, etc.

Resp. dist. textum: Non voluntarie facit peccatum, voluntario formali et directo, *conc.* non voluntarie voluntario virtuali, interpretativo, et indirecto, *nego ant. et conseq.* Itaque dum quis ignorat fornicationem esse peccatum, alia voluntate facit fornicationem, alia peccatum; voluntate formali et expressa facit fornicationem, voluntate tantum virtuali, interpretativa, et indirecta, seu in causa facit peccatum. Hunc esse D. Thomæ sensum evincunt innumera alia ejusdem testimonia, quibus asserit nullam ignorantiam excusare a culpa fornicationis.

Sic, quodlib. 8. q. 6. a. 15. dicit: *Quandoque error conscientiæ non habet vim excusandi, quando scilicet ipse error .... procedit ex ignorantia juris, quod quis scire tenetur, et potest, sicut si crederet fornicationem, simplicem esse peccatum veniale. Et tunc, quamvis crederet se peccare venialiter, non tamen peccaret venialiter, sed mortaliter* 3. p. q. 80. a. 4. ad 5. *Hoc quod habet aliquis conscientia sui peccati*, inquit, *potest contingere dupliciter. Uno modo per culpam suam vel quia per ignorantiam juris, quæ non excusat, reputat non esse peccatum, quod est peccatum, puta si quis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortale.* Unde quando q. 17. de veritate, dixit contigisse quidem, *Quod fornicatio apud gentiles non reputabatur illicita, sicut latrocinia, nec peccata contra naturam*; addit: *sed hoc contigisse propter corruptionem naturalis rationis*, ergo non inculpabiliter.

Inst. D. Th. 2. 2. q. 98. a. 3. ad 2. hæc habet: *Ille qui ex lapsu linguæ falsum jurat, siquidem advertat se jurare, et falsum esse quod jurat, non excusatur a peccato mortali; si autem hoc non advertat, non videtur habere intentionem jurandi; et ideo a crimine perjurii excusatur.* Ergo actus absque advertentia malitiæ, non est peccatum formale.

Resp. nego conseq. D. namque Th. non dicit talem esse immunem a peccato irreverentiæ erga sanctum Dei nomen, sed esse immunem a perjurio, quia qui non habet intentionem jurandi, non obligatur ex vi juramenti, quia revera non jurat. Præterea non negamus, imo asserimus, quod ad peccatum formale requiritur et mentis advertentia et libera voluntatis electio, quæ advertentia debet communiter esse actualis, sed quandoque sufficit virtualis, ut ipse D. Th. asserit, in locis *in* quibus ex professo versatur controversia de peccatis ignorantiæ, ut supra vidimus.

Objic. 6. Nil volitum, quin præcognitum; atqui nullum est peccatum, quin volitum: ergo nullum est peccatum sine cognitione illius malitiæ.

Resp. dist. maj. Nil volitum, quin præcognitum, cognitione aut actuali, aut virtuali et interpretativa, *conc.* cognitione semper actuali, *nego maj.* et sic ad *conseq.* licet enim homo nonnisi volens peccet, non necesse est, ut malum velit actualiter et formaliter, sed sufficit, quod illud velit virtualiter et interpretative; ad quod non requiritur formalis et actualis consideratio malitiæ, sed sufficit virtualis, et interpretativa; in hoc consistens, quod peccator possit et debeat considerare, sitque ipsi voluntarius defectus actualis considerationis; quia, *scire et debere scire æquiparantur*, leg. quod se mihi ff. de reb. cred.

Inst. 1. Nullum est peccatum nisi vel in se, vel in sua causa sit voluntarium; atqui sine cognitione actuali, vel sine dubio de malitia actus, peccatum nec in se, nec in sua causa, voluntarium esse potest; ergo etc.

Resp. nego min. Peccatum enim est voluntarium in causa, nempe in negligentia advertendi.

Prob. min. Illud peccatum non est voluntarium in causa, quod qui committit, non consentit objecto malo; sed qui nec cognitionem actualem, nec dubium habet de malitia actus, non consentit objecto malo; ergo, etc.

Resp. dist. min. Non consentit objecto malo, formaliter, et actu, *conced.* interpretative, *nego minor.* ille enim objecto malo interpretative consentit, qui id facit, quod facere non debet, quodque a se fieri non debere, culpabiliter non advertit; nam, ut ait D. Th. lect. 7. in c. 1. Ep. ad Rom. *Si ignorantia causetur ex culpa, non excusat culpam subsequentem.*

Inst. 2. Ut inadvertentia sit voluntaria in causa, in eo debet esse prævisa, in specie, vel in genere, distincte vel confuse: de ratione enim voluntarii est, quod procedat ab intrinseco, cognoscente singula in quibus est actio; atqui multæ inadvertentiæ non sunt sic prævisæ; ergo, etc.

Resp. dist. maj. In eo debet esse prævisa, formaliter, vel virtualiter et interpretative, *conc.* semper, formaliter et actu, *nego maj.* inadvertentia autem virtualiter et interpretative prævideri censetur, dum prævideri potest et debet, estque culpa delinquentis quod formaliter et actu non prævideatur.

Inst. 3. Sicut peccatum minuitur, quando minuitur advertentia; ita simpliciter tollitur quando tollitur advertentia simpliciter; atqui per inadvertentiam actualem, advertentia simpliciter tollitur; ergo, etc.

Resp. nego min. Neque enim totaliter tollitur advertentia, dum advertendi debitum manet et potentia; estque culpa hominis, quod actu non advertat, ut docet D. Th. 1. 2. q. 6. a. 7. ad 3. *In his quæ per concupiscentiam aguntur*, inquit, *non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur potestas cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari agibili, et tamen hoc ipsum est voluntarium, secundum quod voluntarium dicitur quod est in potestate voluntatis; ut non agere et non velle, similiter autem*

et non considerare, potest enim voluntas passioni resistere.

Inst. 4. Inadvertentia ad actum, facit actum simpliciter involuntarium, et inimputabilem; argo inadvertentie ad malitiam actus, facit malitiam simpliciter involuntariam, et inimputabilem.

Resp. dist. ant. Inadvertantia ad actum, quæ nec directe nec indirecte sit voluntaria, facit actum simpliciter involuntarium, *conc.* si directe, vel indirecte sit voluntaria, *nego ant.* perspicuum enim est, voluntarium esse et imputabile homicidium ab eo patratum, qui, absque debita cautione, inadvertenter occidit hominem, putans occidere feram.

Objicies 7. Ad peccandum formaliter, requiritur libertas a necessitate; atqui homo non est liber a necessitate, absque cognitione actuali legis et malitiæ; ergo etc.

Resp. dist. maj. Requiritur libertas a necessitate absoluta, et antecedente, *conc.* a necessitate ex suppositione, et consequente, *nego maj.* atqui homo non est liber a necessitate consequente absque cognitione vel actuali, vel saltem interpretativa, *conc. min.* absque cognitione semper actuali, *nego min. et conseq.* igitur defectus cognitionis actualis proveniens ex culpa, et voluntate propria non præjudicat libertati ad peccandum necessariæ cum inducat necessitatem peccandi consequentem, non antecedentem, quæ sola officit libertati.

Inst. 1. Nemo peccat formaliter in eo quod vitare ipsi est impossibile, ut definivit Ecclesia contra Jansenium; atqui impossibile est homini vitare id quod non prænoscit; argo, etc.

Resp. dist. maj. Nemo peccat in eo quod ipsi vitare est impossibile, impossibilitate absoluta antecedente, et involuntaria, *conc.* impossibilitate ex suppositione consequente, at voluntaria, *nego major.* Porro ut possibilitas sit consequens, sufficit præcognitio in causa, atque adeo præcognitio virtualis malitiæ, nec requiritur actualis.

Inst. 2. Impossibile est homini, impossibilitate antecedente, considerare malitiam, cujus considerandæ nulla menti occurrit cogitatio, nec dubium, nec scrupulus. Ergo illi impossibile est, impossibilitate antecedente, illam vitare.

Resp. nego ant. Quia in hominis potestate est tollere voluntarium impedimentum, ex quo provenit, quod nulla menti occurrat cogitatio malitiæ, v. g. passionem, pravum habitum, etc. unde quamvis excæcati consummatæque malitiæ peccatores subinde non possint actualem considerationem habere in *particulari agibili,* ut ait D. Th. impotentia illa provenit ex voluntaria ipsorum culpa, proindeque non est antecedens et involuntaria, sed consequens et voluntaria, quæ profecto a culpa non excusat.

Inst. 3. » Secundum adversarios, ait *Pater la Croix,* » ignorantia legis et malitiæ potest dici vincibilis, et » esse culpabilis, quando nulla adfuit cognitio legis, » vel malitiæ; sed quando nulla adfuit cognitio le» gis, ignorantia est invincibilis; ergo juxta adversa» rios ignorantia invincibilis erit culpabilis".

Resp. dist. maj. Quando nulla adfuerit cognitio legis, vel malitiæ, sed potuit et debuit adesse, *conc.* quando nulla adfuit cognitio, nec potuit nec debuit adesse, *nego maj.* sed quando nulla adfuit cognitio legis vel malitiæ, ignorantia est invincibilis, si nec potuit et debuit adesse, *conc.* si potuit et debuit adesse, *nego min. et conseq.* In hoc ergo errant adversarii nostri, quod omnem ignorantiam dicant invincibilem, quæ est absque actuali cognitione: quod si verum esset nulla darentur peccata ignorantiæ, quæ tamen dari, de fide definitum est contra Pelagianos. Itaque ignorantia quælibet, sive vincibilis sive invincibilis includit in suo essentiali conceptu privationem actualis cognitionis, quæ si sit omnino antecedens, et absque voluntaria hominis culpa, ignorantia erit invincibilis, proindeque a culpa excusans; si econtra privatio actualis cognitionis sit consequens, et velita in causa ob culpam ipsius hominis, ignorantia vincibilis est, nec a culpa excusat, imo ipsa peccatum est, et peccati causa.

Objicies 8. S. Thomas, S. Bonaventura aliique veteres passim docent, inordinatos concupiscentiæ motus ad peccatum non imputari, nisi ratio actu advertat ad malitiam; idem de aliis peccatis est dicendum; ergo, etc.

Resp. dist. major. Veteres passim docent inordinatos concupiscentiæ motus ad peccatum non imputari, nisi ratio actu advertat ad malitiam, quando exurgunt absque causa eorum voluntarie et culpabiliter posita, cumque tali advertentiæ defectu, ut defectus iste non sit culpabilis in ejusmodi causa, *conc.* quando exurgunt cum causa eorum voluntarie et culpabiliter posita, cumque defectu advertentiæ culpabili in ejusmodi causa, *nego maj.* Ratio est, quia tunc non deest perfectus consensus, et advertentia interpretativa, quæ, secundum antiquos Doctores, sola sufficit ad peccandum. Nam D. Th. q. 15. de veritate, a. 4. ad 10. dicit: *Antequam ratio delectationem perpendat, vel documentum ipsius* (id est, ipsam pertrahere in peccatum) *non habet interpretativum consensum;* argo ex D. Th. ad hoc ut inordinatus concupiscentiæ motus sit peccatum, sufficit interpretativus, ad quem sufficit ut malitia delectationis, quæ est intrinsece annexa actui, et possit et debeat ab agente cognosci, hocque est quod D. Bonaventura, in 1. dist. 24. observat, dicens: *Qui in tali delectatione, advertens periculum, vel debens advertere, voluntarie versatur, exponit se discrimini, quando negligit repellere.*

CONCLUSIO III.

Peccata ex ignorantia, vel inadvertentia culpabili commissa, sunt per se, et ratione sui imputabilia, et non solum ratione causæ, seu dictæ ignorantiæ.

Prob. 1. Ex D. Th. qui 1. 2. q. 76. a. 4. ad 4. expresse docet, quod peccatum in ebrietate commissum novam et distinctam mereatur maledictionem. *Ebrius,* inquit, *meretur duplices maledictiones, propter duo peccata, quæ committit, scilicet ebrietatem, et aliud peccatum quod ex ebrietate sequitur.* Ergo, etc.

Prob. 2. Illa opinio est rejicienda, quæ excusat peccata impiorum illorum, qui omni vitiorum generi laxant habenas, absque alia cogitatione, quam brutalibus suis passionibus satisfaciendi; atqui talis est opinio, quam impugnamus; ergo, etc. *Prob. min.* Juxta adversarios, qui se in eum statum conjecerunt, ut se mala agere amplius non cogitent, dum abominanda quæque peccata perpetrant sine ulla alia cogitatione quam infamem captandi voluptatem, non peccant, peccato per se et ratione sui imputabili, sed solum imputabili in causa, ita ut, si in eo statu mille adulteriis, sodomiis, etc. insordescerent, nec ampliorem nec novam malitiam moralem contraherent quam si semel abominanda illa perpetrarent, nec majorem in altera vita pœnam mererentur. Imo non punirentur velut adulteri, sodomitæ, etc. sed tantum velut culpabiliter negligentes advertere ad malitiam illorum peccatorum, totamque pœnam, quam in inferno paterentur, isti soli negligentiæ culpabili esse proportionatam; atqui illa opinio excusat peccata illorum

qui omnibus immunditiis sese dant, absque ulla cognitione, quam brutalibus suis passionibus serviendi, ergo, etc. *Minor* est evidens: *Major* est adversariorum: ait enim Terillus in reg. mor. qu. 65. n. 60. *Opus a tali ignorantia directum, ab una eademque negligentia vere esse et nominari peccatum, sed aliam peculiarem maculam, aut reatum pœnæ non afferre, quam quæ dictæ negligentiæ culpabili debetur ... dum quis de præsenti non cogitat se peccare, licet ex culpa priori non retractata in hanc incogitantiam devenerit, peccat quidem, sed non nova malitia et imputabilitate, sed eadem malitia et imputabilitas culpæ prioris, applicatur huic operi.*

Prob. 3. Ex absurdis quæ ex doctrina, quam impugnamus, sequuntur, namque

Sequitur 1. Ethnicos et barbaros, qui per ignorantiam culpabilem, Deum, vel saltem Dei legem crimina prohibentem, ignorarunt, excusari a peccato per se imputabili, in omnibus quæ contra legem Dei perpetrarunt: neque enim peccata illa per se et ratione sui fuerunt liberæ ac voluntariæ transgressiones divinæ legis, de qua nullam cogitationem habuerunt: *Ubi nulla legis illius datur transgressio, seu peccatum theologicum*. Contra id quod dicit Apost. Rom. 2. *Quicumque sine lege peccaverunt, sine lege peribunt*.

Sequitur 2. Deicidium a Judæis ex culpabili ignorantia, qua Dominum gloriæ non cognoverunt, non fuisse peccatum per se, et ratione sui imputabile, sed solum ratione ignorantiæ culpabiliter admissæ: dixit tamen Christus Lucæ 23. *Pater, dimitte illis*, certe Deicidium, *non enim sciunt quid faciunt*.

Sequitur 3. Eum qui ex culpabili ebrietate decem committit homicidia, gravius non peccare, nec gravius puniendum esse, quam si unum tantum homicidium committeret: quo nihil falsum magis et absurdum.

Objicies 1. D. Aug. in exposit. quarumdam propositionum in Ep. ad Rom. de Pharaone dicit: *Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaverit, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat: sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur, præcedenti infidelitate*. Ergo Pharao, post voluntariam obdurationem, non amplius peccavit, peccato per se imputabili, sed tantum ratione voluntariæ obdurationis.

Resp. nego conseq. Jam enim diximus, *in Tract. de gratia*, mentem et doctrinam D. Aug. non esse repetendam ex illo libro, quem scripsit, cum adhuc esset presbyter, ut ipse testatur, *lib.* 1. *retract. c.* 23. quia enim Semipelagianorum placitis tunc erat imbutus, arbitrabatur hominis esse inchoare fidei meritum; quod si non inchoaret, non adduceret gratiam, quæ tollit impotentiam bene operandi. Ex aliis ergo locis mens D. Aug. est repetenda, in quibus docet obdurationem et esse peccatum, et causam peccati. *Cæcitas cordis*, inquit lib. 5. contra Julian. c. 3. *quam solus removet Deus illuminator, et peccatum est, quo in Deum non creditur, et pœna peccati, qua cor superbum digna animadversione punitur, et causa peccati, cum mali aliquid, cæci cordis errore, committitur*. Et lib. retract. c. 5. *Qui vero cogenti cupiditati, bona voluntate resistere non potest, et ideo facit contra præcepta justitiæ, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pœna peccati*. Hæc certe propositio retractat perfecte quod dixerat in expositione Ep. ad Rom.

Objicies 2. D. Th. in suppl. q. 98. a. 6. ad 3. expresse dicit: *Necessitas peccandi, cujus causa sumus, excusat a culpa, in quantum est necessitas quædam, quia omne peccatum oportet esse voluntarium. Sed quod non excuset, hoc est in quantum a voluntate præcedente processit. Et sic totum demeritum sequentis culpæ videtur ad primam culpam pertinere*. Ergo si totum demeritum culpæ sequentis necessitatem culpabilem peccandi pertineat ad primam culpam, non est per se et ratione sui imputabilis.

Resp. nego conseq. Ex textu enim sequitur solum, quod peccata commissa ex necessitate, per culpam nostram contracta, non sint voluntaria in se, sed solum in causa; eo tamen ipso, quod sint voluntaria in causa, sunt vere peccata in seipsis, vereque ratione sui imputabilia. Unde D. Th. non dicit, quod nullum sit demeritum sequentis culpæ, nisi demeritum culpæ prioris; sed quod *totum demeritum sequentis culpæ videtur ad primam culpam pertinere*, quantum ad primam radicem demeriti, quæ est ratio voluntarii et liberi, hocque constat ex ipso D. Th. qui 2. 2. q. 79. a. 3. ad 3. dicit: *Præcedens inebriatio non fuit omissio, sed omissionis causa. Unde dicendum est, quod omissio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi, tamen propter causam præcedentem, ex qua omissio sequens redditur involuntaria*.

Inst. D. Th. 2. 2. q. 150. a. 4. dixit ex Aug. *Quod Loth culpandus est, non quantum ille incestus, sed quantum ebrietas meruit*. Ergo Loth non est culpandus de incestu, sed de ebrietate, quæ incestus fuit causa.

Resp. nego conseq. Hoc unum vult D. Th. quod cum incestus Loth fuerit tantum voluntarius in causa, nempe in ebrietate, sit magis, vel minus culpandus pro majori, vel minori voluntarietate causæ, seu ebrietatis; ait enim ibidem: *Si subsecuta est ebrietas sine peccato, tunc peccatum sequens totaliter excusatur a culpa, sicut forte accidit de Loth. Si autem actus sequens fuit culpabilis, sic non totaliter aliquis excusatur a peccato sequenti, quod scilicet redditur voluntarium voluntate actus præcedentis, in quantum scilicet aliquis dans operam rei illicitæ, incidit in sequens peccatum*. Verum non negat, quin peccatum ab ebrietate causatum, sit vere peccatum, ratione sui imputabile, ut patet tum textu allato, tum ex eo quod *in Resp. ad* 1. dicat: *Philosophus non dicit quod mereatur graviorem maledictionem ebrius, sed quod mereatur duplicem maledictionem propter duplex peccatum*.

Objicies 3. Effectus ex causa libere posita secuti eo tempore quo in potestate hominis non est eos impedire, non sunt vere et proprie liberi; ergo non vere et ratione sui imputabiles.

Resp. nego ant. Quia inimpedibilitas liberam voluntatis determinationem consequens, non tollit veram et propriam rationem libertatis; sed sola inimpedibilitas antecedens.

Inst. 1. Saltem effectus ex causa libere ante posita secuti tempore somni, ebrietatis, et amentiæ quo homo non est compos et ratione utens, non sunt vere et proprie liberi; ergo non sunt per se et ratione sui imputabiles.

Resp. dist. ant. Non sunt vere et proprie liberi in se, *conc.* in sua causa, *nego ant.* Porro libertas in causa sufficit, ut sine nova libertate, effectus illi incipiant imputari ad culpam distinctam a malitia causæ, juxta illud D. Th. 2. 2. q. 79. a. 3. ad 3. *Omissionis peccatum præceptis affirmativis opponitur, quæ non ad semper obligant, sed ad tempus determinatum. Et ideo pro illo tempore peccatum omissionis incipit. Potest tamen contingere, quod aliquis tunc sit impotens ad faciendum quod debet; quod quidem si sit, præter ejus culpam non omittit quod debet; si vero sit propter ejus culpam præce-*

dentem, puta cum aliquis de sero se inebriavit, et non potest surgere ad matutinas, ut debet; dicunt quidam, quod tunc incipit peccatum omissionis, quando aliquis se applicat ad actum illicitum et incompossibilem cum illo actu, ad quem tenetur. Sed hoc non videtur verum: quia dato quod excitaretur per violentiam, et iret ad matutinas, non omitteret. Unde patet quod præcedens inebriatio non fuit omissio, sed omissionis causa. Unde dicendum est quod omissio incipit imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi; tamen propter causam præcedentem, ex qua sequens omissio redditur voluntaria, licet secuta sit tempore ebrietatis, et impotentiæ ad non omittendum: textus est prolixus, sed necessarius, cum nostram sententiam clarissime propugnet, et sententiam oppositam absolute rejiciat.

Inst. 2. Si ita est, peccata quæ amens committit in amentia, ex ipsius culpa præcedente causata, si per se et ratione sui imputarentur; atqui hoc est absurdum; ergo etc.

Resp. nego min. Non magis enim absurdum est de peccatis secutis ex amentia culpabili, quam secutis ex culpabili ebriatate, de quibus D. Th. id aperte tradit loco citato.

Inst. 3. Libere posuisse causam, verb. grat. homicidii, non sufficit ad hoc, ut homo dicatur libere homicidium committere, si eo tempore committat, quo non est sui compos; ergo etc.

Resp. dist. ant. Non sufficit ut dicatur libere homicidium committere, libertate homicidii in se, *conc.* libertate homicidii in causa libere posita, dummodo causa illa moraliter adhuc perseveret in effectu suo, vi ipsius secuto, *nego ant. et conseq.*

Inst. 4. Homicidium illud non est liberum libertate homicidii in se; ergo non est imputabile in se, sed tantum in causa.

Resp. nego conseq. Ut enim peccatum sit in se et ratione sui imputabile; sufficit, quod sit liberum in se, vel in causa, ut probatum est.

CAPUT III.

De peccatis oris, cordis, et operis.

Nota. Agemus 1. de mendacio, 2. de delectatione morosa, quæ est peccatum cordis.

QUÆSTIO I.

De Mendacio.

Quær. 1. *Quid sit mendacium?*

Resp. Est locutio aut quælibet significatio contra mentem cum intentione fallendi.

Dicitur 1. *Locutio aut quælibet significatio:* quia potest quis mentiri non tantum verbis, sed etiam nutu, scripto, gestu, et facto; ut docet D. Aug. (*lib. de mendacio, cap.* 30.)

Dicitur 2. *Contra mentem:* quia ad mendacium requiritur ut homo id falsum esse putet, quod dicit, licet forsan sit verum; unde non mentitur qui falsum dicit, quod putat esse verum. *Ex animi enim sui sententia,* inquit D. Aug. lib. de mendacio, cap. 3. *non ex ipsarum rerum veritate et falsitate mentiens, aut non mentiens judicandus est.*

Dicitur 3. *Cum intentione fallendi.* Alias nugari potius esset quam mentiri, ut si quis existens Nanceii diceret: *Cras ero Jerosolymis.*

Quær. 2. *Quotuplex sit mendacium?*

Resp. Triplex, officiosum nempe, jocosum, et perniciosum.

Mendacium *officiosum* est locutio contra mentem utilitatis alienæ causa.

Mendacium *jocosum* est locutio contra mentem voluptatis propriæ vel alienæ causa.

Mendacium *perniciosum* est locutio contra mentem, nocumentum proximo, vel religioni inferens.

Quær. 3. *Utrum omne mendacium sit peccatum?*

Resp. Omne mendacium est intrinsece malum et peccatum.

Prob. Ex 1. Jo. 2. *omne mendacium ex veritate non est:* sed quod non est ex veritate, est intrinsece malum et peccatum: illud enim est intrinsece malum quod est contra dictamen naturale et contra naturam vocum quæ a natura institutæ sunt ad significandos internos animi conceptus; atqui quod non est ex veritate, est contra dictamen naturale, et contra naturam vocum, etc.

Hinc D. Aug. (*lib. contra mendacium cap.* 20. *n.* 40.), docet eum qui baptizari non posset nisi custodibus per mendacium deceptis, Baptismum potius sibi esse prætermittendum: ex quo concluditur nullam esse occasionem, in qua liceat mentiri.

Objicies: Quod est intrinsece malum, non potest mercedem mereri; atqui quandoque mendacium meruit mercedem; ergo etc.

Prob. min. Mentitæ sunt obstetrices Ægyptiæ, et bona illis Deus retribuit. Mentita est Raab pro exploratoribus terræ, et ideo liberata est, ergo etc.

Resp. nego conseq. Peccaverunt enim mulieres illæ, nec ideo remunerationem a Deo acceperunt, quia mentitæ sunt, sed quia in servos Dei misericordes fuerunt. Unde *quando ista in Scripturis sanctis legimus, non ideo quia facta credimus, etiam facienda, vel dicenda credere debemus,* inquit D. Aug. l. de mendacio, c. 5. *Ne violemus præcepta, dum passim sequimur exempla; constat quod non omnia, quæ a Sanctis vel justis Viris legimus facta, transferre debeamus in mores.*

Plura exempla objiciunt ex Scriptura sacra ut probetur mendacium non esse intrinsece malum, quæ solvimus in *Dissert. de Scriptura sacra.*

Quær. 4. *An mendacium sit peccatum mortale?*

Resp. Mendacium perniciosum est mortale ex genere suo, jocosum autem et officiosum sunt tantum venialia.

Prob. 1. *pars.* Quidquid opponitur religioni, aut charitati et justitiæ erga proximum, est mortale ex genere suo; atqui tale est mendacium perniciosum; ergo est mortale ex genere suo, unde Sapientiæ 1. dicitur: *Os quod mentitur, occidit animam.* Et Ps. 5. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.*

Dixi: *ex genere suo:* quia fieri potest ut aliquando sit veniale ratione parvitatis materiæ aut indeliberationis.

Resolv. 1. Graviter peccant qui inter concionandum falsa miracula, falsas Indulgentias aut Reliquias annuntiant, qui alicujus Sancti vitam fingunt etc. quia talia mendacia sunt perniciosa religioni quam ludibrio exponunt; unde D. Aug. (*lib. de mendacio, cap.* 21. *n.* 42.) ait: *Non est mentiendum in doctrina pietatis, magnum enim scelus est et primum genus detestabilis mendacii.*

Resolv. 2. Graviter peccant qui in Confessione vel falsum sibi crimen imponunt, vel verum sic imminuunt ut ex mortali faciant veniale, utpote qui Sacramento gravem inferunt injuriam; aliud esset si mentirentur circa circumstantiam solum levem, et aliunde habeatur materia sufficiens Confessionis, ut docet hic Paulus a Lugd.

Prob. 2. *pars:* Quia mendacia jocosum et officiosum licet veritati repugnent, nonnisi tamen levitev

adversantur charitati; atqui quod tantum leviter adversatur charitati, est tantum veniale; modo non addatur juramentum, tunc enim esset mortale perjurium.

Quær. 5. *An æquivocatio et restrictio mentalis sint vera mendacia?*

Nota 1. Æquivocatio seu amphibologia est *sermo ambiguus habens duplicem sensum, quem proferens prævidet ab audiente accipiendum in alio sensu quam ipse intelligit*.

Nota 2. Restrictio mentalis est *externa locutionis internæ limitatio subaudita*.

Nota 3. Æquivocatio sicut et restrictio mentalis duplex est, nempe pura mentalis et late mentalis.

Restrictio *pure mentalis* est ea, cujus sensus a loquente intentus neque ex modo loquendi, neque ex signis aut circumstantiis, neque ex usu communi potest deprehendi ab audiente, ut si quis interrogatus utrum Missam celebraverit; respondeat *celebravi*, subintelligendo *heri*.

Restrictio *late mentalis* est ea, cujus sensus a loquente intellectus potest vel ex modo loquendi, vel ex signis et circumstantiis, vel ex usu communi, ab audiente deprehendi. His positis

Resp. et dico. 1. Æquivocatio et restrictio pure mentalis et insensibilis sunt vera mendacia.

Prob. Ex D. Aug. (*lib. de mendacio, cap.* 3.) dicente: *ille mentitur qui aliud habet in animo, et aliud verbis* etc. Sed qui utitur æquivocationibus et restrictionibus pure mentalibus, *aliud habet in animo, et aliud verbis* exprimit; ergo.

Confirmatur, quia æquivocatio et restrictio pure mentalis externum sermonem non corrigunt; nam æque me fallit qui dicit *non habeo pecuniam*, subintelligendo, *ad tibi dandam*, quam qui absolute dicit *non habeo pecuniam*; ergo efficere non possunt ut qui loquitur non sit mendax respectu illius qui audit.

Unde jure merito Innoc. XI. damnavit hanc propos. *si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive sua sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine, juret se non fecisse aliquid quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus*.

Dices: Viri sancti et ipsemet Christus usi sunt æquivocationibus et restrictionibus pure mentalibus; ergo.

Resp. nego ant. Nam ut *scandalosa, contumeliosa et impia* damnata est a Clero Gallicano (*Ann.* 1700.) hæc propos. *Patriarchæ et Prophetæ, Angeli et ipse Christus amphibologiis et restrictionibus mentalibus usi sunt*.

Prob. ant. Jacob, Gen. 27. patri suo Isaac dixit, *Ego sum primogenitus tuus Esau*, subintelligendo, ratione juris acquisiti per emptionem primogenituræ Esau. Christus, Jo. 7. ait: *Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum*: Mente subintelligendo, vobiscum, vel manifeste, postea enim *et ipse ascendit ad diem festum non manifeste, sed quasi in occulto*. Ergo tum Jacob, tum Christus usi sunt restrictione pure mentali.

Resp. nego conseq. Neque enim sine injuria, et impietate dici potest, quod Jacob et Christus restrictione pure mentali usi fuerint; et qui hoc audet asserere, inquit censura Cleri Gallicani, *mystice, prophetice, parabolice dicta, vel tacita, cum vulgaribus confundit*.

Itaque verba Jacob non sunt verba mentaliter sermonem restringentis, sed sunt verba a Deo elevata ad sensum mysticum, nimirum ad significandum quod natu major, populus nempe Judaicus, serviret minori, populo scilicet gentium; hocque cognovit Rebecca, quæ ex motione Spiritus Sancti illud negotium peragebat: cognovit et Isaac, qui se fuisse a Jacob deceptum minime conquestus est; imo, *Confestim revelato sibi intus in corde magno Sacramento*, inquit D. Aug. *l.* 16. de Civ. Dei, c. 37. *devitat indignationem, confirmat benedictionem. Quis non hic maledictionem potius exspectaret irati, si hæc non superna inspiratione, sed terreno more gererentur?* Jacob ergo patrem mentali restrictione non decipit; imo *iste dolus*, pergit D. Aug. *ne fraudulentus putaretur, et non magnæ rei mysterium quæreretur, superius prædixit Scriptura, Gen.* 25. *Et erat Esau sciens venari, agrestis: Jacob autem homo simplex, habitans domum*. Nihil ergo per duplicitatem fecit.

Christus, *Jo.* 7. rogabatur, ut manifeste ascenderet cum discipulis suis in Judæam, ut ibi se suaque opera manifestaret; dicebant enim: *Vade in Judæam ut et discipuli tui videant opera tua quæ facis; nemo quippe in occulto quid facit et quærit ipse in palam esse: si hæc facis, manifesta teipsum mundo*. Quibus respondit Jesus: *Vos ascendite ad diem festum istum; quia meum tempus nondum impletum est*. Porro attentis omnibus illis circumstantiis externis, responsio Christi fuit congrua interrogationi; revera enim non ascendit *manifeste* ut rogabatur, *sed quasi in occulto*, nec ibi tunc miracula fecit, quia ea sibi faciendi tempus nondum advenerat.

Præterea, Jansenius Gandav. in sua concordia, c. 73. notat textum Græcum habere, *nondum ascendo*, quod verissimum fuit: nondum enim ascendit cum discipuli ascenderunt; sed altera die postquam discipuli ascenderant; ita ut sensus horum verborum: *vos ascendite*, etc. sit hic: vos ascendite ad primum diem festi Scenopegiæ quod per septem dies durabat; ego autem non ascendo ad primum festum istum, cæteris celebriorem; quod verum fuit: non enim ascendit ad diem festum istum, sed ad alium diem ejusdem festivitatis.

Objicies 2. Nemo tenetur alteri totam mentem suam manifestare, sed partem aliquando potest celare; sic quando Abraham de Sara interrogatus respondit, *soror mea est*, sed celavit esse uxorem; sed qui utitur restrictione pure mentali, nihil aliud facit, quam partem mentis suæ celare, ergo etc.

Resp. dist. maj. Licet aliquando partem mentis suæ celare, sine mendacio, *conc.* sic fecit Abraham, de quo D. Aug. lib. contra mendacium, c. 10. *Aliquid veri tacuit, non falsi aliquid dixit*: cum mendacio, *nego maj.* Porro per restrictionem pure mentalem verum profertur mendacium, ut supra probavimus.

Inst. 1. Ad mendacium requiritur voluntas loquendi falsum; sed qui utitur restrictione pura mentali, non habet voluntatem loquendi falsum; ergo non mentitur.

Resp. dist. ant. Ad mendacium requiritur voluntas interpretativa loquendi falsum, *conc.* voluntas formalis, *nego maj.* porro ille habet voluntatem interpretativam loquendi falsum, qui loquitur contra mentem; ergo, etc.

Prob. min. Ille loquitur contra mentem, qui per verba exteriora scienter aliud exprimit, quam quod habet in mente, juxta illud D. Aug. supra citati, *ille mentitur, qui aliud habet in animo, et aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat*. Sed qui utitur restrictione pure mentali, per verba exteriora scienter aliud exprimit, quam quod habet in mente; ergo, etc.

Inst. 2. Qui utitur restrictione puræ mentali, licet

exterius proferat sermonem falsum, interius tamen determinat ad sensum verum; ergo nullam, nequidem interpretativam, habet voluntatem loquendi falsum.

Resp. dist. ant. Quod est de falso supponente; nam verba habent ex communi hominum instituto suam significationem, quam quilibet particularis pro arbitrio mutare non potest; erga quælibet supponatur restrictio pure mentalis, exterior dictio non corrigitur. Quare D. Th. q. 3. a. 1. ait: *Ad virtutem veritatis pertinet, ut quis talem se exhibeat exterius per verba exteriora, qualis est; unde veritati opponitur, quod aliquis per verba exteriora aliud significet, quam quod habet apud se: quod ad mendacium pertinet.*

Inst. 2. Potest quis secum proferre sermonem, partim vocalem, partim mentalem, absque mendacio, etiamsi sermo vocalis, seorsim a mentali, foret falsum; ergo similiter potest alteri loqui.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod qui sibi loquitur, non indiget verbis exterioribus ad illud intelligendum quod mente gerit, nisi beneficio vocum quæ, in ordine ad audientem, sunt signa necessaria conceptuum loquentis; sermo ergo mentalis non potest conjungi cum vocali, nisi per voces externas.

Inst. 4. Qui interroganti, num carnes comederit, respondet: *Non comedi,* interius addendo, *hodie,* non dicit falsum, antequam addiderit, hodie; ergo oratio exterior, mentaliter restricta, non est falsa.

Prob. ant. Oratio respondentis, *non comedi,* antequam addiderit, *hodie,* non est plena, sed est suspensa ab intentione aliquid ei addendi; ergo, etc.

Resp. nego antec. Quia in locutione hominis ad alterum, ex sermone vocali, et interna illa additione non fit unum totale signum, sicut fit ex pluribus vocibus externis, quia interna additio, utpote audienti ignota, non potest respectu illius, esse signum sensus ab addente intenti: ideoque locutio externa non obstante interna illa additione, est omnino falsa, et rejicienda ut lingua dolosa: *Quid est,* enim, *lingua dolosa?* quærit D. Aug. in Ps. 51. respondet: *Ministra fallaciæ ... aliud in corde gestantium, aliud ore promentium.*

Resp. et dico 2. Restrictio late mentalis non est mendacium, sed prudens veritatis occultatio; et ideo ea licet uti ex gravi et justa causa.

Prob. Ille non mentitur qui nec contra mentem loquitur, nec proximum decipit; sed qui restrictionem late mentalem adhibet, contra mentem suam non loquitur, ut per se patet, nec proximum decipit; ergo.

Prob. 2. *pars min.* Ille non decipit proximum qui ipsi mentem suam ita aperit, licet subobscure ut proximus ex modo loquendi, vel ex circumstantiis, vel ex materia, aut ex communi usu eam percipere possit ac debeat; atqui taliter mentem suam aperit qui utitur restrictione late mentali; ergo, etc. unde Aug. (*in Ps.* 5.) ait: *aliud est mentiri, aliud verum occultare.*

Nec dicas, Leges humanæ societatis exigunt ut homo homini aperte revelet quidquid cognoscit veri; ergo nunquam licet uti restrictione etiam late mentali.

Resp. nego ant. Nam sufficit ad societatem humanam ut loquamur eo sensu quem facile ex circumstantiis proximus colligere potest et debet, ut de facto potest ex restrictione late mentali.

Dixi licitum esse *ex gravi et justa causa* uti restrictione late mentali. Ratio est quia Leges societatis humanæ postulant ut quisque veritatem simpliciter, juste interroganti aperiat, nisi alioquin eam celandi obest gravis et rationabilis necessitas.

Resolves 1. Confessarius qui interrogatus de crimine quod in Confessione audivit, respondet: *nihil hac de re audivi:* non mentitur; quia interrogans ex materia subjecta facile potest cognoscere a Confessario subintelligi, *quod possim revelare.*

Resolves 2. Famulus cujusdam viri nobilis qui a quodam Dominum invisente interrogatus, *an Dominus adsit?* respondet *abest* subintelligendo, *ut videatur,* non mentitur, quia ex usu communi et omnibus noto hæc verba solum significant Dominum videri non posse.

Resolves 3. Non licet uti restrictionibus late mentalibus quoties rectus ordo exigit ut veritas clare manifestetur: exigit autem 1. Quoties interrogans habet jus inquirendi et cognoscendi veritatem, nec abutitur sua potestate, ut sunt Superior, Judex etc. 2. Cum bonum Reipublicæ aut Ecclesiæ exigit ut veritas palam asseratur, ut si alioqui immineat periculum hæresis, machinationis contra Rempublicam vel Principem etc.

QUÆSTIO II.

De Delectatione morosa.

Nota 1. Magnum esse discrimen inter desiderium et delectationem morosam.

Desiderium, est *actus voluntatis sibi complacentis in malo cum intentione illud exequendi si posset.*

Delectatio morosa, est *actus voluntatis sibi complacentis in malo,* (vel sibi displicentis in bono) *absque intentione mali exequendi.* Hinc consensus in desiderio est *efficax* respectu objecti, econtra in delectatione morosa est *inefficax.*

Porro dicitur *morosa,* non a mora temporis quo talis delectatio duravit in appetitu sensitivo, cum uno instanti peccatum mortale perfici possit; sed a mora voluntatis quæ post turpis delectationis advertentiam, eam non repellit ut potest et debet; tunc enim voluntas est in mora obligationis quæ ipsi incumbit delectationis hujus reprimendæ.

Nota 2. Claritatis causa agemus 1. De delectatione morosa per ordinem ad consensum, 2. De eadem per ordinem ad objectum.

ARTICULUS I.

De delectatione morosa per ordinem ad consensum.

Nota 1. Consensus in delectationem est triplex, scilicet positivus, negativus et virtualis.

Consensus positivus, qui etiam *expressus* et *formalis* dicitur, est ille quo voluntas per actum expressum approbat delectationem pravam ab intellectu propositam.

Consensus negativus, qui et *interpretativus* dicitur, est ille quo voluntas non quidem delectationem positive approbat, sed eam advertens non repellit, mereque negative circa illam se habet.

Consensus virtualis, est ille quo voluntas delectationem approbat, non quidem in se, sed virtute causæ voluntariæ positæ, ex qua sequitur delectatio, ver. g. cum quis non vult turpes corporis motus, sed vult lectionem librorum amatoriorum, et quibus tales motus excitantur.

Nota 2. Certum est apud omnes consensum positivum et virtualem in delectationem de aliqua re mortaliter mala, v. g. morte parentis, fornicatione, etc. esse peccata mortalia, si adsit plena rationis advertentia, quia nihil potest desiderari ad peccatum mortale, quod ibi non reperiatur.

Sola ergo difficultas est de consensu negativo, utrum sufficiat ad peccatum mortale, quæ ut solvatur, sit

CONCLUSIO

Consensus negativus quo quis post sufficientem advertentiam non reprimit delectationem circa illicita, sed mere negative se habet non consentiendo, aut dissentiendo, sufficit ad peccatum mortale non solum quando immineat periculum consensus positivi in delectationem, sed etiam secluso tali periculo, nisi justa causa excuset.

Prob. 1. pars: Quia qui se exponit probabili periculo peccati mortalis, peccat mortaliter: sed qui non reprimit delectationem de re mortaliter mala, cum imminet periculum consensus positivi in illam, se exponit probabili periculo peccati mortalis; ergo etc.

Prob. 2. pars: Delectatio interpretative voluntaria de re mortaliter mala est mortalis: atqui delectatio quæ post sufficientem advertentiam non reprimitur, est interpretative voluntaria; ergo.

Prob. min. Illud est interpretative voluntarium quod potest et debet repelli, atqui delectatio de re mortaliter mala potest et debet repelli; ergo etc. 1. *potest repelli,* vel deserendo actionem unde nascitur, nisi justa causa obest; vel per actum formalem displicentiæ, vel per orationem, vel mentem alio avertendo etc. 2. *debet repelli,* ut docet D. Th. (1. 2. q. 74. a. 6. ad 3.) *dicendum,* inquit, *quod delectatio dicitur morosa non ex mora temporis, sed ex eo quod ratio deliberans circa eam immoratur, nec tamen eam repellit, tenens et volvens libenter quæ statim ut attigerunt animum, respui debuerunt, ut Aug. dicit 12. de Trinit.*

Hinc Conc. Trid. (*Sess.* 5. *can.* 5.) definit, concupiscentiam non posse nocere *non consentientibus, sed viriliter per gratiam repugnantibus.*

Dixi *nisi justa causa excuset:* quia præceptum, *non concupisces,* licet sit negativum formaliter, est tamen affirmativum virtualiter; ut negativum prohibet, ne consentiamus concupiscentiis; ut affirmativum præcipit ut eis resistamus; ut negativum obligat semper et pro semper, sed ut affirmativum non obligat semper et pro semper: ergo potest dari aliqua justa et rationabilis causa, propter quam juxta prudentis hominis æstimationem, non sit peccatum voluntatem aliquando habere se *mere negative* ad ejusmodi delectationes.

Quær. *Quæ et quot causæ censeantur rationabiles ut voluntas circa delectationes morosas se habeat tantum negative?*

Resp. Sunt duæ.

1. Est cum probabilis est timor, ne ex majori resistentia delectatio augeatur, aut ne ea depulsa gravior insurgat, quia tunc ille status voluntatis est remedium conveniens ad majorem concupiscentiæ violentiam reprimendam.

2. Est cum ad motus pravos depellendos dimittenda esset actio honesta vel utilis, v. g. auditio Confessionum, studium casuum conscientiæ, utilis equitatio, necessitas medendi mulierem etc. Ratio est quia delectatio in illo casu nullo modo est voluntaria etiam interpretative, cum ad consensum interpretativum non sufficiat quod voluntas possit, sed insuper requiritur ut teneatur. Porro in præsenti casu homo non tenetur desistere ab honesta vel utili actione ut reprimat hujusmodi delectationem, modo tamen absit periculum consensus in delectationem, et adsit vera displicentia circa illam.

ARTICULUS II.

De delectatione morosa per ordinem ad objectum.

Nota. Duplex potest esse objectum delectationis morosæ.

Primum est cognitio vel artificium ipsius operis cogitanti, v. g. si quis delectetur quod scientiam habeat, aut disputare possit de rebus venereis, magicis etc. vel si delectetur de modo ridiculo et mirabili quo aliquis cadens graviter læsus est, non vero de damno vulneris illati.

Secundum est ipsa res mala cogitata quæ parit sensibilem voluptatem, prout accidit quando quis cogitationem habens de copula, delectatur de ipsa.

CONCLUSIO I.

Delectatio de sola cognitione rei mortaliter illicitæ, vel de solo modo insolito et mirabili quo peracta est, non est per se peccatum.

Prob. Delectatio specificatur a suo objecto immediato; atqui objectum delectationis de sola rei malæ cognitione et artificio, non est malum, ut per se patet; ergo etc.

Dixi: *Non est peccatum per se:* quia fieri potest *per accidens* ut sit peccatum; *mortale* quidem quando periculum est consensus in objectum illicitum: qui enim se exponit peccati mortalis periculo, peccat mortaliter; *veniale* vero quando talis cogitatio est vana et inutilis, puta si habeatur ex sola curiositate vel otiositate.

CONCLUSIO II.

Delectatio morosa quæ terminatur ad rem ipsam cogitatione perceptam est peccatum mortale, si res cognita sit mortaliter mala; veniale vero, si sit venialiter mala, etiamsi nulla sit voluntas operis perficiendi.

Prob. Ratione D. Th. (1. 2. q. 4. a. 8.) Affectus erga rem mortaliter malam est peccatum mortale, et circa rem venialiter malam est peccatum veniale; sed qui delectatur de re illicita, habet affectum erga illam, etiamsi proponat eam opere non complere; ergo etc. unde Sapientiæ 1. dicitur: *Perversæ cogitationes separant a Deo.* Idem dicendum de eo qui de re bona habet displicentiam, v. g. qui tristatur de bono proximi, de virtutis exercitio etc.

Quæres 1. *Unde dignosci possit quod delectatio habeat pro objecto solam cognitionem vel artificium rei malæ, non autem rem ipsam cognitam?*

Resp. Facile dignosci potest ex duobus capitibus; 1. *Ex motivo:* si motivum delectationis sit lectio vana, inutilis etc. est signum quod habeat pro objecto rem ipsam malam; si vero motivum talis delectationis sit studium, concio facienda, corpus sanandum etc. signum est quod habeat pro objecto veritatem turpis objecti ut cognitam.

2. *Ex affectu erga objectum;* si quis majori afficiatur delectatione circa artificium in rebus obscœnis relucens quam in rebus piis, signum est ipsum delectari de re ipsa turpi, non de cognitione tantum aut de modo.

Observandum est autem quod interdum delectatio in principio quidem sit tantum de cognitione aut artificio, sed paulatim crescens, tandem fiat de ipsa re; unde ubi necessitas aut utilitas non adest, a similibus semper abstinendum est.

Quær. 2. *An delectatio morosa speciem sumat ab objecto et circumstantiis?*

Resp. affirm. Cum D. Antonin. (*2. p. tit. 5. c. 1. §. 6.*) quia delectatio morosa specificatur ab objecto prout ab intellectu ut præsens repræsentato; ergo si repræsentetur ut malis ac diversæ rationis circumstantiis vestitum, harum circumstantiarum malitiam necessario induet.

Hinc delectatio de copula cum conjugata habet rationem adulterii, cum consanguinea habet rationem incestus, hæ proinde circumstantiæ debent explicari in Confessione.

Objicies: Prava circumstantia non est motivum delectationis: ergo delectatio prava non specificatur ab illa.

Resp. nego conseq. Nam sufficit ut hæc circumstantia objecto sit annexa et ab intellectu repræsentata, ut patet in eo qui desiderat copulam cum moniali, qui certe reus est sacrilegii, licet illa circumstantia non sit motivum illius desiderii.

Inst. 1. Exemplum illius, qui desiderat copulam cum moniali, non est ad rem præsentem; ergo etc.

Prob. antec. Illud desiderium copulæ cum moniali est affectus efficax; econtra delectatio morosa de copula cum moniali, est affectus inefficax: sed affectus inefficax specificatur a solo objecto formali, seu motivo; ergo delectatio morosa non contrahit malitiam sacrilegii.

Resp. nego min. Tam enim affectus inefficax, quam efficax, specificatur ab objectis etiam materialibus secundum omnem specificam rationem, quæ illis cognoscitur inesse: specifica autem ratio, quæ cognoscitur esse in moniali, est femina voto castitatis obstricta: ergo circumstantia voti ingreditur objectum specificum delectationis morosæ. Alias omnes delectationes forent ejusdem speciei, non obstante quacumque diversitate objecti, sive utique delectatio foret de copula adulterina, incestuosa, sacrilega, etc. saltem quando delectationis motivum non forent objecta illa formaliter ut talia, sed qua carnalem delectationem excitantia præcise.

Inst. 2. D. Th. q. 15. de veritate a. 4. ad 8. ait: *Nullus delectatur in aliquo nisi afficiatur ad illud.* Sed qui delectatur de copula cum moniali, non afficitur ad circumstantiam voti; ergo ejus delectatio morosa non specificatur ab illa circumstantia.

Resp. nego min. Nam talis afficitur ad objectum ut est in se; atqui objectum ut est in se, est vestitum circumstantia voti; ergo afficitur ad circumstantiam voti. Unde D. Th. *ibidem art.* 6. dicit: *Delectatio alicujus operationis, et ipsa operatio, ad idem genus peccati reducuntur.* Operatio autem, seu fornicatio cum moniali, est sacrilegium; ergo et delectatio illius operationis est sacrilegium.

Inst. 3. Qui delectatur de copula cum moniali, non vult sacrilegium committere; ergo illud non committit; nullum enim est peccatum nisi sit volitum.

Resp. dist. ant. Non vult sacrilegium committere directe, et formaliter, *conc.* indirecte, et interpretative, *nego ant.* cum D. Th. *q. 3. de malo art.* 2. dicente: *Homo qui peccat, licet per se non velit deformitatem peccati, tamen deformitas peccati aliquo modo cadit sub voluntate peccantis* indirecte scilicet et interpretative, *dum scilicet magis eligit deformitatem peccati incurrere, quam ab actu cessare.* Hinc qui morose delectatur de cogitata fornicatione cum femina sciens eam esse Deo sacram, licet per se et directe non velit deformitatem sacrilegii, vult tamen indirecte et interpretative, dum magis eligit delectari de cogitata fornicatione cum femina Deo sacra, cognita ut tali, quam ab ea delectatione cessare. Ex his:

Resolves: Quod, cum delectatio morosa sortiatur malitiam ejusdem speciei cum opere externo, de quo delectatio capitur, opus vero externum, v. g. fornicatio, malitiam specie diversam sortiatur pro specifica diversitate, tam personæ quæ fornicatur, quam personæ cum qua fornicatur, qualitas utriusque personæ tam repræsentantis, quam repræsentatæ, est aperienda in confessione. Enimvero, cui ratione voti, v. gr. prohibitum est fornicari, prohibitum est de fornicatione delectari: et sic de aliis.

Quær. 3. *An liceat delectari de actu intrinsece malo, per accidens citra culpam commisso?* v. gr. propter ignorantiam invincibilem, defectum rationis, qualis reperitur in nocturna pollutione, etc.

Resp. negat. Quia esset delectatio de objecto graviter ex se illicito: atqui nunquam licet delectari de objecto graviter ex se illicito; ergo, etc. Unde hæc prop. fuit damnata ab Innoc. XI. *Licitum est filio gaudere de parricidio a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.*

Dices. Talis est delectatio, quale est ejus objectum: atqui objectum illius delectationis non est malum; ergo.

Resp. dist. min. Non est malum per accidens, ratione scilicet involuntarietatis, *conc. min.* per se, *nego min.* Porro delectatio est voluntaria, et ideo non habet causam excusantem quam habet opus defectu libertatis perpetratum; ut patet ex superiori propos. damnata.

Quær. 4. *An delectatio morosa quam percipit viduus de copula præterita, sponsus de futura, conjugatus de præterita vel futura in absentia compartis, sit peccatum mortale?* Antequam respondeam,

Nota: Duplex est delectatio morosa, nempe spiritualis et venerea. *Spiritualis* est ea quæ in sola voluntate residet sine ulla motione sensibili in corpore. *Venerea* est ea quæ sentitur circa partes venereas ex commotione spirituum generationi inservientium. Unde

Resp. 1. *Delectatio venerea quæ percipitur a prædictis, est per se mortalis.*

Prob. 1. Quia delectatio venerea non est licita nisi in actuali usu matrimonii vel in ordine ad illum; atqui delectatio venerea percepta a viduis, sponsis, et conjugatis absente comparte non potest ordinari ad usum matrimonii, cum vidui et sponsi sint constituti extra matrimonium, conjugati vero absente comparte non possint actum matrimonialem executioni demandare; ergo delectatio venerea non est ipsis licita.

Prob. 2. Delectatio venerea ex natura sua ordinatur ad seminis effusionem, estque juxta Medicos (*Galenum, Hypocrat. etc.*), quædam illius inchoatio; ergo cum seminis effusio voluntaria extra actum conjugalem sit mortalis, omnis actus ad illam tendens et ordinatus est per se mortalis; quippe dispositio sumit suam speciem moralem a forma ad quam disponit, motus a termino ad quem tendit, medium a fine, causa ab effectu.

Resp. 2. *Delectatio spiritualis quam percipit viduus de copula præterita, sponsus de copula futura, est per se mortalis, si talis delectatio sistat in copula carnali.*

Prob. Talis est delectatio, qualis est actus ex quo percipitur; atqui actus ex quo percipitur delectatio tam in viduo, quam in sponso nunc et in præsenti est malus mortaliter, quia ut sic sunt constituti extra matrimonium, in quo solo carnalis copula est licita; ergo.

Dixi: *Si talis delectatio sistat in copula carnali:*

quia si sistat in bono ut causato per copulam matrimonialem, v. g. *Quod per illam evaserit aut evadat periculum peccati carnis vel aliquid aliud,* non est peccatum mortale, modo absit periculum pollutionis, aut consensus in aliquem actum impudicum. Ratio est, quia copula matrimonialis in tali casu habet rationem medii vel causæ, qeo tale bonum fuit acquisitum; ergo sicut tale bonum est objectum honestæ delectationis, ita et copula prout est medium vel causa talis boni.

Resp. 3. *Delectatio spiritualis quam alter conjugum durante Matrimonio percipit ex copula matrimoninli cogitata ut præsenti in absentia alterius conjugis, non est per se peccatum mortale.*

Prob. Ex dictis talis est delectatio qualis est actus ex quo percipitur; sed copula matrimonialis, ad cujus cogitationem sequiter delectatio, est isti conjogi pro tali tempore licita, quia ratione matrimonii quod perseverat, habet jus et dominium in corpus alterius, ratione cujus potest sine peccato mortali velle copulam matrimonialem, quod jus non tolliter per absentiam compartis, quamvis *per accidens* non possit exerceri.

Dixi: *non est per se mortalis:* quia per *accidens* potest esse mortalis, si nimirum sit causa commotionis in corpore, aut pollutionis: alias secluso tali periculo erit tantum peccatum *veniale*, quia delectatio hæc est inutilis, otiosa, et homine Christiano indigna.

Quær. 5. *An liceat delectari de re mortaliter mala, sub hac conditione;* si non esset mala aut prohibita.

Resp. cum dist. Vel res prohibita est *per se* et *intrinsece* mala, et adulterium quod tantum prohibetur quia malum; vel non est *per se* et *intrinsece* mala, ut esus carnium in die Jejunii, qoi est tantem malus quia est prohibitos.

Si res sit *intrinsece* mala, delectatio de illa etiam sub conditione, *Si non esset mala et prohibita*, est mortalis in re gravi, et venialis in re levi... Si vero res sit tantum mala quia est prohibita; delectatio de illa sub prædicta conditione non est *per se* peccaminosa.

Ratio 1. *partis* est, quia nulla conditio apposita omnem ab objecto *intrinsece* malo, etiam ut repræsentatur, malitiam tollit, ergo delectatio de illo sub conditione. *Si non esset malum*, est delectatio de objecto absolute considerato; atqui objectum malum absolute consideratum, est mortale in re gravi, et veniale in re levi: ergo delectatio de illo est mortalis in re gravi, etc.

Resolves. Is peccat mortaliter qoi dicit: *vellem fornicari, furari, occidere inimicum, si non esset malum furari, fornicari, etc.* item qui dicit: *vellem ut non esset malum furari, ut possim furari:* quia talis ordinem naturalem vult invertere.

Ratio 2. *partis* est, quia conditio apposita tollit omnem ab objecto ut repræsentatur, malitiam; ergo delectatio de illo sic repræsentato non est culpabilis.

Resolves: Non peccat qui dicit: *vellem comedere carnes nisi esset quadragesima:* vel *nuberem si non essem voto obstrictus:* vel si essem Judex, homicidam *hunc ad mortem condemnarem;* quia homicidiem auctoritate publica factum, non est contra jus naturale.

Monet tamen Habert quod *cum vanæ sint et inutiles hujusmodi delectationes, non sine peccato veniali admittuntur.*

Quær. 6. *An liceat delectari de bono effectu ex peccato secuto?*

Resp. Licet, modo nullum sit periculum de ipso peccato materiali gaudendi: ratio est quia objectum talis gaudii non est malum; ergo nec delectatio de illo; sic enim Ecclesia gaudet de redemptione per Christum ex peccato Adami secuta: *O felix culpa, quia talem et tantum meruit habere Redemptorem.*

CAPUT IV.

De Peccato mortali et veniali.

Agemus 1. de existentia et malitia peccati mortalis.

2. De requisitis ad peccatum mortale.
3. De pœnis peccati mortalis.
4. De existentia peccati venialis.
5. De habitudine peccati mortalis ad veniale.
6. De habitudine peccati venialis ad mortale.
7. De pœnis peccati venialis.

QUÆSTIO I.

De existentia et malitia peccati mortalis.

CONCLUSIO I.

Dantur peccata mortalia; est de fide.

Prob. Peccatum mortale est illud quod animæ mortem affert et hominem pœnæ æternæ reum constituit; atqui dantur hujusmodi peccata; ergo etc.

Prob. min. 1. Enim constat dari peccatum quod mortem animæ affert, Rom. 1. *qui talia agunt, digni sunt morte.* Et cap. 8. *si secundum carnem vixeritis, moriemini,* morte scilicet animæ per privationem gratiæ sanctificantis. 2. Datur peccatum quod hominem constituit reum pœnæ æternæ, ad Gal. 5. *qui talia agunt, regnum Dei non consequentur:* et (*Mat.* 25. *v.* 41.) *ite, maledicti, in ignem æternum.*

CONCLUSIO II.

Malitia peccati mortalis prout est offensa Dei, est quidem objectivo secundum quid infinita; sed est intrinsece et simpliciter finita.

Nota. Offensa *simpliciter* infinita est ea quæ nullum habet terminum extrinsecum, nec unquam potest per aliam ejusdem ordinis superari. Offensa *secundum quid* infinita est ea quæ habet terminum extrinsecum ultra quem extendi, vel intendi potest.

Prob. 1. *pars*. Actus qui tendit in objectum infinitum, est infinitus extrinsece, secundum quid, et terminative, ut patet in visione beatifica; atqui peccatum mortale offendit Deum qui est dignitatis infinitæ; ergo continet malitiam secundum quid objective et extrinsece infinitam.

Prob. 2. *pars*. Illud non est infinitum intrinsece et simpliciter, quod habet terminum ultra quem potest extendi; atqui malitia peccati mortalis ut est offensa Dei, habet terminum ultra quem potest extendi; quia nulla est offensa quæ non possit esse major et major intra eundem speciem, tem ratione majoris et semper majoris deliberationis, tum ratione variarum circumstantiarum; ergo.

Confirmatur; si malitia peccati mortalis ut est offensa Dei, esset infinita simpliciter, nullum peccatum esset gravius altero, cum infinito simpliciter nihil majus esse possit; atqui falsum consequens; nam homicidium est gravius adulterio, adulterium simplici fornicatione, etc. Ergo.

Objicies 1. Per peccatum mortale offenditur persona infinite digna; ergo ratio offensæ in peccato mortali habet malitiam simpliciter infinitam.

Resp. neg. conseq. Prob. Malitiam offensæ crescit juxta dignitatem personæ offensæ, unde injuria irro-

gata militi minor est illa quæ irrogatur equiti. Ergo si persona offensa sit infinite digna, malitia offensæ est simpliciter infinita.

Resp. dist. ant. Crescit objective, terminative et extrinsece, *conc. ant.* intrinsece et formaliter, *nego ant.* Alias et ipsum peccatum veniale esset infinitum simpliciter et intrinsece, eum etiam per illud offenditur persona infinita.

Porro gravitas extrinseca et objectiva peccati non valet, nec valere potest nisi ad constituendam gravitatem offensæ in superiori quodam ordine, ad quem pertinere non possunt omnes offensæ irrogatæ creaturis.

Objicies 2. Pœna proportionatur culpæ; atqui pœna peccati est infinita; ergo malitia peccati mortalis est infinita.

Resp. dist. min. Est infinita intrinsece quoad durationem, *conc. min.* intrinsece quoad intensionem, *nego min.* Porro pœna peccati est infinita quoad durationem, quia *in inferno nulla est redemptio*; sed ex pœna quoad durationem infinita colligi non potest culpam esse intrinsece infinitam, eo fere modo quo ex gloria in duratione infinita non potest inferri meritum hominis justi esse intrinsece infinitum.

Inst. Illud est intrinsece infinitum quod est Dei destructivum; atqui tale est peccatum mortale; ergo, etc.

Resp. nego min. Peccator enim sese per peccatum avertendo a Deo, non destruit Deum quantum in se est, sed solum illum contemnit, et quidem per malitiam finitam; quomodo justus sese per actum charitatis convertendo ad Deum, ipsum glorificat per finitam bonitatem.

Objicies 3. Satisfactio ita crescit pro dignitate personæ satisfacientis, ut cum hæc infinita est, illa quoque infinita sit; ergo a pari gravitas offensæ ita crescit pro dignitate personæ læsæ, ut si hæc infinita sit, offensa sit quoque infinita.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod persona satisfaciens sit intrinsecum principium satisfactionis, et ideo satisfactio personæ infinitæ est infinita; at persona læsa est tantum terminus extrinsecus offensæ; ergo offensæ non communicat gravitatem nisi extrinsece et objective infinitam.

QUÆSTIO II.

De requisitis ad peccatum mortale.

Nota 1. *Peccatum* ex D. Aug. (*Lib. de vera religione c.* 14.) usque adeo est *voluntarium, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*. Ad voluntarium autem requiritur advertentia ex parte rationis, et consensus liber ex parte voluntatis; verum ut cognoscamus quænam advertentia et quinam consensus requiratur ad peccatum mortale:

Nota 2. Advertentia dividitur

1. *Ratione modi* in formalem, virtualem et interpretativam.

Advertentia *formalis*, seu expressa, est ea, qua quis elicit actionem quam hic et nunc cognoscit esse malam.

Advertentia *virtualis* est ea, qua quis elicit actionem cum dubio, vel scrupulo, vel suspicione peccati, aut periculi ejus; item cum prævisione saltem confusa peccati in sua causa.

Advertentia *interpretativa* est ea, qua quis elicit actionem, cujus malitiam potuit et debuit advertere, sed per negligentiam culpabilem non advertit.

2. *Dividitur ratione perfectionis*, in plenam et semiplenam.

Advertentia *plena* seu perfecta est ea, qua homo sibi præsens et sui compos malitiam actus advertit aut advertere potest.

Semiplena seu imperfecta est ea, qua homo propter somnum aut aliud impedimentum non est satis sibi præsens, aut sui compos, ut malitiam actus quantum sufficit, advertere possit.

Nota 3. Consensus eodem modo dividitur ac advertentia.

1. *Ratione modi*, in formalem, virtualem, et interpretativum, ut exposuimus, ubi de delectatione morosa.

2. *Ratione perfectionis*, in plenum et semiplenum.

Consensus *plenus* est actus, quo voluntas cum plena deliberatione objectum ab intellectu propositum amplectitur.

Consensus *semiplenus* est actus, quo voluntas aliquid absque perfecta deliberatione, seu approbatione amplectitur, ut contingit in semi-dormiente, semi-ebrio, in infantibus perfectum usum rationis non habentibus; in iis qui ex inadvertentia, præcipitatione, turbatione agunt. His positis,

CONCLUSIO I.

Ad peccatum mortale tria requiruntur, scilicet plena advertentia, perfectus consensus, et materia gravis, in illis peccatis, quæ admittunt parvitatem materiæ.

Prob. Peccatum mortale est quid in genere moris gravissimum, cum dissolvat amicitiam Dei cum homine, eumque æternis suppliciis obnoxium faciat; atqui ut actus sit in genere moris gravissimus, requiritur ut homo objectum graviter malum cum plena rationis advertentia, plenoque voluntatis consensu, amplectatur; ergo ad peccatum mortale etc.

Quæres: *Quibus indiciis in dubio de consensu ad mortale sufficienti cognosci possit eum fuisse datum, vel non?*

Respond. Ad hoc cognoscendum traduntur quatuor regulæ.

1. *Regula*: Si dubitans experientia noverit se reprimere pravos motus in appetitu suo insurgentes dum sui compos est ac præsens, signum est non dedisse sufficientem consensum; at si noverit se ordinarie pravis moribus consentire, signum est se dedisse sufficientem consensum; ratio est quia in dubio prudens præsumptio a consuetis et communiter contingentibus ac habituali dispositione sumitur.

2. *Regula*: Si dubitans sit vir probus, ac timoratæ conscientiæ, et ita habitualiter dispositus ut mori mallet quam fœdari, præsumendum est non adfuisse consensum perfectum, propter rationem primæ regulæ, propter quam aliter judicandum est de homine peccatis assueto.

3. *Regula*: Si dubitans oblata commoda occasione peccatum exterius exequendi, non solum illam non fuerit amplexus, sed fortiter eam abjecerit, signum est non consensisse perfecte; quia potentia executrix voluntati omnino obtemperat.

4. *Regula*: Si quis dubitet an vigilans aut dormiens, sui compos an impos quidquam fecerit, non leve indicium est, fecisse sine plena advertentia et consensu perfecto; ratio est, quia quæ cum plena advertentia fiunt, facillime cognoscuntur facta fuisse ratione plene advertento.

Ceterum cum hæ regulæ fundatæ sint in conjecturis plerumque defectibilibus, qui dubitat utrum perfecte consenserit, debet consensum illum dubium confiteri.

CONCLUSIO II.

Ad peccatum mortale sufficit advertentia interpretativa consistens in eo quod quis possit et debeat advertere malitiam, vel ejus periculum, nec tamen advertat. Idem dic de consensu.

Prob. 1. Ad peccandum formaliter non requiritur actualis advertentia malitiæ, vel suspicio, aut dubitatio actualis de illa, aut illius periculo ut fuse probavimus, cap. 2. de peccatis ignorantiæ; ergo ad peccatum mortale sufficit advertentia interpretativa.

Prob. 2. Illa advertentia sufficit ad peccatum mortale, quæ sufficit ad voluntarium interpretativum, quod juxta omnes ad mortale sufficit; atqui advertentia interpretativa sufficit ad voluntarium interpretativum; ergo.

Prob. min. Voluntarium interpretativum est illud quod licet non sit positive volitum, tamen secundum prudentem æstimationem censetur volitum, eo quod voluntas fecerit aut omiserit quod debebat et poterat facere, aut non omittere; atqui advertentia sufficit ut actus secundum prudentem æstimationem censeatur volitus, eum *scire et debere scire sint paria*; ergo advertentia interpretativa sufficit ad voluntarium interpretativum.

Dices: In conclusione superiori dictam est, ad peccatum mortale requiri plenam rationis advertentiam; atqui rationis advertentia non est plena, nisi sit actualis; ergo ad peccatum mortale requiritur advertentia actualis.

Resp. nego min. Cum enim scire et debere scire sint æqualia, defectus voluntarius plenæ advertentiæ actualis, æquivalet plenæ advertentiæ actualis. Quare D. Th. 1. 2. q. 6. a. 2. dicit: *Eo modo requiritur ad voluntarium actus cognitionis, sicut et actus voluntatis, ut scilicet sit in potestate alicujus considerare, et velle, et agere; et tunc, sicut non velle et non agere, cum tempus fuerit, est voluntarium, ita etiam non considerare.*

QUÆSTIO III.

De pœnis Peccati mortalis.

Nota. Cum peccatum mortale sit aversio a Deo et conversio ad creaturam, duplici pœna præcipua mulctatur, scilicet pœna damni quæ correspondet aversioni a Deo, et quæ consistit in privatione beatitudinis; et pœna sensus quæ consistit in dolore quem efficit ignis infernalis juxta illud Matth. 25. *discedite a me, maledicti, in ignem æternum.* Sed, Quæritur utrum pœnæ illæ sint æternæ? Negavit Origenes, ut refert D. August. (*L. de hæresibus, hæresi* 43.) cujus hæresim sectantur Sociniani, contra quos

CONCLUSIO.

Damnatorum pœnæ sunt æternæ, est de fide.

Prob. ex Scrip. Isaiæ 66. *vermis eorum non morritur, et ignis eorum non extinguetur.* Et Matth. 25. *discedite a me maledicti in ignem æternum ... et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* Atqui in his textibus *vita æterna* sumitur pro duratione finem nunquam habitura; ergo et *supplicium æternum*, ut constat ex perpetua traditione, et ex istis aliis Scripturæ textibus; *paleas comburet igni inextinguibili* (*Matth. vers.* 22.) *et cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.* (*Apocal.* 20. *vers.* 10.)

Prob. ratione. Quia peccato in æternum perseverante, remanet in æternum pœna ipsi debita; atqui in inferno peccatum semper durat, tum quia Deus illud condonare nec vult, nec tenetur; tum quia damnatus defectu gratiæ, quam voluntarie amisit, a peccato nunquam resipiscere vult, nec potest; ergo etc.

Objicies 1. Deus punit citra condignum; atqui non puniret citra condignum; bene vero ultra condignum, si pœnam infligeret æternam pro peccato quod sæpe in instanti commissum est; ergo.

Resp. dist. maj. Punit citra condignum, hoc sensu quod pœna damnatorum sit minus acerba quam merentur, *conc. maj.* hoc sensu quod damnatos non puniat in æternum, *nego major.* Sic intelligi debet hic textus (*Jac.* 2. *v.* 13), *superexaltat autem misericordia judicium.*

Inst. 1. Ps. 102. dicitur, *non in perpetuum irascetur;* ergo Deus non puniet damnatos in æternum.

Resp. nego conseq. Nam hic textus spectat hanc vitam, in qua Deus misericordiam suam præcipue exercet, et peccatoribus pœnitentibus condonat peccata; non vero spectat alteram vitam in qua justitiam suam Deus maxime exercet sanctos remunerando, et impios puniendo in æternum.

Inst. 2. Isaiæ 24. dicitur: *congregabuntur in lacum, et claudentur ibi in carcere, et post multos dies visitabuntur.* Ergo damnatorum supplicia aliquando sunt desitura.

Resp. nego conseq. Nam, tò *visitare* in texto sumitur in malam partem pro *punire*, ut sæpe sumitur in Scripturis, v. gr. Isaiæ 26. *visitasti et contrivisti eos*, unde sensus est, *in æternum punientur.*

Inst. 3. Marci 12. de Scribis dicitur: *hi accipient prolixius judicium.* Ergo aliqui damnati longius punientur quam cæteri.

Resp. dist. text. Prolixius in acerbitate, *conc.* in duratione, *nego ant.* Pœnæ enim inferni sunt æquales in duratione, licet sint inæquales in acerbitate, unde *nego conseq.*

Objicies 2. Ecclesia in Missa *pro Defunctis* orat pro salute reproborum: *libera, Domine, animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni, et de profundo lacu,* etc.

Resp. nego ant. Nam vel illa Ecclesiæ oratio retrahitur ad ipsum agonis momentum, adeo ut Deus futura oratione tactus, rogatur ne sinat animam morientis cadere *in obscurum.* Vel illa oratio effunditur ad petendum a Deo ut animæ fidelium in gratia defunctorum a pœnis Purgatorii liberentur; non vero effunditur pro damnatis, cum in eadem Missa canat Ecclesia, *in inferno nulla est redemptio.*

Quæres 1. *Utrum quis possit puniri pro peccato alterius?*

Resp. Non potest puniri pœna vindicativa, et proprie dicta, nisi etiam ipse reus sit culpæ cui pœna illa juste possit infligi.

Prob. ex Scrip. Ezechiel. 18. *filius non portabit iniquitatem patris,* et ad Gal. 6. *unusquisque onus suum portabit.* Unde D. Aug. ait (*Lib.* 1. *retract. c.* 9.): *Omnis pœna, si justa est, peccati pœna, et supplicium nominatur.*

Objicies: Illud Ex. 20. *Ego sum Dominus ... visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem.* Ergo.

Resp. nego conseq. Textus enim loquitur de filiis, qui peccata parentum suorum imitantur, ob quæ tamen Deus eos certis pœnis temporalibus non punivisset, nisi parentes eorum prius peccassent.

Inst. Quandoque filii et subditi ob peccata parentum, et Principum rapiuntur immatura morte, ut patet ex morte parvuli, qui Davidi ex adulterio natus erat 2. Reg. 12. 2. Ex interitu multorum millium

de plebe propter peccatum ejusdem Davidis 2. Reg. 24. ergo aliquis potest puniri propter peccatum alterius.

Resp. dist. conseq. Potest puniri pœna medicinali in temporalibus, *conc.* pœna pure vindicativa, *nego conseq.*

Itaque ejusmodi mors inflicta filiis et subditis propter peccata parentum et Principum est pœna propris dicta et pure vindicativa respectu parentum et Principum, qui in illis tamquam in personis sibi pertinentibus puniuntur; sed est tantum pœna medicinalis respectu parvulorum quos Deus per immaturam mortem tentationibus et aliis vitæ periculis intendit subtrahere; et respectu subditorum adultorum est occasio ad augenda merita.

Quæres 2. *Utrum unum peccatum possit esse, et quandoque sit pœna præcedentis peccati?*

Resp. affirm. Ut constat ex Apost. Rom. 1. qui de gentibus, quæ relicto vero Deo, idola colebant, dicit: *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, etc.* quæ exponens Aug. (*Lib. 1. cont. Julian. c. 3.*) ait: *Hic utique vides causam propter quam traditi sunt sine ulla ambiguitate monstratam ... proinde præcedentis est pœna peccati, et tamen etiam ipsa peccatum.* Sed

Quæres 3. *Quomodo unum peccatum possit esse pœna alterius?*

Resp. Unum peccatum non est pœna alterius peccati hoc sensu, quod Deus propter præcedens peccatum, in aliud impellat vel incitet: alias Deus esset auctor peccati formalis, spectati nimirum secundum malitiam, et deordinationem contra legem; sed hoc sensu unum peccatum potest esse pœna alterius, quod Deus peccatorem, a quo desertus est, deserat per subtractionem specialium gratiæ auxiliorum, quibus antea adjuvabat hominem, et sic deserendo permittat in alia, et graviora peccata incidere, ex quibus consequuntur infamia, labor, anxietas animi, privatio gratiæ sanctificantis, vermis conscientiæ, et alia id genus.

QUÆSTIO IV.

De existentia peccati venialis.

Nota 1. Peccatum veniale est ex triplici capite: 1. Ex levitate materiæ, ut furtum unius assis; 2. Ex imperfecta deliberatione; 3. Ex natura sua, ut verbum otiosum; dicitur veniale *ex natura sua*; quia quantumcumque crescat circa propriam materiam et objectum, habere non potest ex illo unde fiat mortale; de veniali in hac tertia acceptione agitur et de eo quæritur, utrum detur?

Nota 2. Circa peccatum veniale ex natura sua erraverunt

1. Wiclefus et Calvinus qui docuerunt omnia peccata esse mortalia ex natura sua, illa vero electis non imputari ad mortem, sed solis reprobis.

2. Lutherus qui docuit omnia peccata esse mortalia ex natura sua, illa vero non imputari fidelibus ad mortem, sed solis infidelibus; putabat enim homines sola fide justificari posse.

3. Jo. Gerson. (*l. de vita spirit. lect.* 1.), Roffensis (*a.* 32. *contra Lutherum*), et Almainus (*Tract.* 3. *moral. cap.* 20.) qui docuerunt omnia peccata ex natura sua esse mortalia, quædam tamen esse venialia ex pura misericordia Dei nolentis quælibet peccata privatione gratiæ et pœna æterna puniri.

Hine quod peccata sint venialia, id repetunt Hæretici ex conditione peccantis; Gerson vero, Roffensis, et Almainus ex misericordia Dei: contra quos

CONCLUSIO.

Dantur peccata venialia ex natura sua.

Prob. Peccatum veniale ex natura sua est illud quod *ex se* nec mortem animæ infert, nec pœnam æternam meretur; atqui dantur multa peccata quæ *ex se* et independenter a conditione peccantis, vel a misericordia Dei, nec mortem animæ inferunt, nec æternam pœnam merentur; ergo. Unde Pius V. et Greg. XIII. hanc Baji prop. damnarunt: *nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

Confirmatur, quia Adam, David, S. Petrus erant fideles et prædestinati: quis tamen eudeat asserere ipsos peccasse tantum venialiter?

Objiciunt Hæretici, Scripturam docere omnia indiscriminatim peccata esse natura sua mortalia; ergo etc.

Prob. ant. Variis Scripturæ locis.

1. Rom. 6. *Stipendia peccati mors.*

2. Ezechiel. 18. *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.*

3. Matth. 5. *Qui solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum*, id est *nullus*, inquit D. Th. *quia non erit ibi.*

4. Jac. 2. *Quicumque totam Legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*

5. Deut. 27. *Maledictus qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis hujus.*

Resp. ad 1. Apostolum loqui, non de quibuslibet peccatis, sed de gravioribus, de quibus post conversionem suam erubescebant recens ad fidem conversi, *quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors est.* Addit Apost. ibidem.

Resp. ad 2. Ezechielem loqui de rapina, usura, homicidio, idololatria, etc. quæ ex natura sua sunt gravissima, unde ibidem ea appellat *detestanda.*

Resp. ad 3. Christum vocare præcepta illa minima, non re, sed æstimatione Pharisæorum, qui licet peccata externa homicidii, adulterii, etc. gravia reputarent, tamquam levia despiciebant peccata interna concupiscentiæ uxoris vel rei alienæ, odii inimicorum, etc. quæ tamen in se levia non sunt.

Resp. ad 4. D. Jacobum loqui de peccatis gravibus, ait enim: *Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor Legis.*

Resp. ad 5. Sermonem esse de iis qui violaverint mandata, quæ in illo capite traduntur, ut significat pronomen *hujus*; illa autem gravissima sunt mandata de vitandis idololatria, incestu, homicidio, etc.

Objicies 2. Ss. Patres docent nullum peccatum esse spernendum ut parvum; ergo nullum est parvum.

Resp. dist. conseq. Nullum est parvum ratione peccati mortalis, ad quod disponit juxta illud (*Eccl.* 19. *v.* 1.): *Qui spernit modica, paulatim decidet*, *conc. conseq.* Ratione sui, *nego conseq.*

Objicies 3. Quodlibet peccatum est offensa personæ infinitæ; ergo meretur pœnam in duratione infinitam.

Resp. dist. ant. Est offensa gravis vel levis personæ infinitæ, *conc. ant.* est semper gravis offensa, *nego ant.*

Inst. 1. Quidquid est contra Legem Dei, est offensa gravis; atqui quodlibet peccatum est contra Legem Dei; ergo.

Resp. dist. maj. Quidquid est contra Legem Dei graviter præcipientem vel prohibentem, est gravis offensa, *conc. maj.* leviter prohibentem, *nego maj.*

atqui quodlibet peccatum est contra Legem Dei graviter vel leviter præcipientem aut prohibentem, *conc. min.* semper graviter præcipientem aut prohibentem, *nego minor. et conseq.* porro transgressio Legis leviter præcipientis, est levis.

Inst. 2. Omne peccatum est transgressio hujus primi mandati: *Diliges Dominum ex toto corde tuo;* ergo est grave.

Resp. nego ant. Universaliter sumptum. Quia per illud mandatum obligamur tantum ad diligendum Deum super omnia, hoc sensu quod parati simus potius carere omni bono, et pati omne malum, quam Deum offendere graviter.

Inst. 3. Nullum peccatum potest esse licitum propter ullum bonum etiam infinitum; ergo est malitiæ infinitæ, et meretur pœnam æternam.

Resp. nego conseq. Nullum quidem peccatum potest unquam fieri licitum, non quod habeat malitiam infinitam, sed quia omne peccatum qua tale, est intrinsece et essentialiter illicitum: et ita tamen repugnat peccatum esse licitum, quam repugnat actum aliquem simul esse et non esse peccatum.

Inst. 4. Quodlibet peccatum est majus malum quam sit pœna æterna; ergo quodlibet per se meretur pœnam æternam.

Resp. nego cons. Equidem peccatum est majus malum quam pœna æterna, quæ cum sit malum inferioris ordinis, nunquam potest pertingere malum culpæ, quæ est superioris ordinis; sed non inde sequitur quod levissimæ culpæ debeatur pœna maxima, cum secundum justitiæ vindicativæ exigentiam pœna debeat correspondere culpæ, ideo culpæ levi non nisi levis pœna debetur.

Inst. 5. Bonum opus supernaturale, vel levissimum meretur vitam æternam; ergo et peccatum levissimum meretur mortem æternam.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod omne opus bonum ex charitate fiat, cui sane debetur vita æterna: at leve peccatum non procedit ex odio Dei, cum justus illud committens in Dei amicitia habitualiter perseveret.

Quær. *Unde repetenda sit prima et præcipua peccati venialis a mortali differentia?*

Resp. 1. Non est repetenda ex eo quod mortale sit contra præceptum, veniale vero contra consilium, ut voluit Scotus (*in dist.* 21. *q.* 1.). Ratio est quia actus qui sunt tantum contra consilium, non sunt peccata; unde Apost. (1. *Cor.* 7. *v.* 28.) post propositum de virginitate consilium, ait: *Si nupserit virgo, non peccat*.

Resp. 2. Non est repetenda ex eo quod mortale sit *contra* Legem, veniale vero *præter* Legem. Ratio est qui furtum unius assis, mendacium jocosum etc. sunt *ex se* venialia, et tamen sunt contra Legem; cum ergo D. Th. (1. 2. *q.* 88. *a.* 1.) dicit peccatum veniale esse *præter* Legem, per *tò Legem* intelligit charitatem, quæ non destruitur per peccatum veniale: ita se explicat D. Th. (*q.* 7. *de malo art.* 1. *ad.* 1.) dicens: *Non enim corrumpit charitatem, quæ est plenitudo Legis*.

Resp. itaque 3. Præcipua differentia peccati venialis a mortali ex eo repeti debet, quod homo per peccatum mortale ita se avertat a Deo, ut saltem virtualiter et interpretative finem suum ultimum constituat in creatura quam Deo præfert, unde Apost. (*Ad Philipp.* 3. *vers.* 19.) de gulosis dicit: *Quorum Deus venter est:* econtra per peccatum veniale homo nequidem virtualiter et interpretative finem suum ultimum ponat in creatura quam Deo postponit, cum eum deserere habitualiter sit dispositus, si illius amore Deum graviter offendi et penitus amitti intelligeret: unde plus semper appretiative Deum diligit, quam creaturam.

Prob. Ea est prima et præcipua peccati venialis a mortali differentia, ex quo oriuntur omnes aliæ differentiæ; atqui ex differentia nobis assignata oriuntur omnes aliæ differentiæ; nam ex eo quod mortale constituat finem ultimum in creatura, non vero veniale, sequitur:

1. Quod mortale sit gravis offensa Dei, et ejus contemptus saltem interpretativus; veniale vero sit levis offensa absque contemptu Dei interpretativo.

2. Quod mortale extinguat charitatem, non vero veniale, quod tantum minuit ejus fervorem.

3. Quod mortale tollat ordinem necessarium ad finem ultimum; veniale utile tantum et congruum.

4. Quod mortale mereatur privationem gratiæ sanctificantis, et amicitiæ Dei; non vero veniale.

5. Quod mortale inducat reatum pœnæ æternæ, veniale vero reatum pœnæ temporalis tantum. Ex his

Inferes: Peccatum mortale distingui essentialiter *in genere moris* a veniali; quia in peccato mortali reperitur contemptus Dei sufficiens ad dissolvendam ejus amicitiam, non autem in veniali.

Dixi *in genere moris*, seu secundum malitiam, quia mortale et veniale quæ idem habent objectum materiale, et quæ distinguuntur tantum secundum majorem vel minorem quantitatem materiæ, non distinguuntur physice et *in genere entis*, quia major vel minor quantitas non mutat speciem physicam.

QUÆSTIO V.

De habitudine peccati mortalis ad veniale.

Quær. 1. *An peccatum mortale ex genere suo possit fieri veniale?* Ante responsionem

Nota 1. Peccatum tum mortale, tum veniale, aliud est tale *ex genere suo*, aliud est tale *per accidens*.

Peccatum *mortale ex genere suo*, est illud cujus malitia ex objecto sumpta, est *per se* gravis; *veniale* vero *ex genere suo*, est illud cujus malitia ex objecto sumpta, est *per se* levis; sic furtum ex genere suo est mortale; mendacium jocosum est veniale.

Peccatum mortale *per accidens*, est illud cujus malitia licet ex objecto levis, tamen fit gravis ratione alicujus circumstantiæ sibi *per accidens* conjunctæ, v. g. mendacium jocosum fieri potest mortale ob grave scandalum ex ipso ortum.

Peccatum veniale *per accidens*, est illud cujus malitia licet ex objecto gravis esse possit, de facto tamen est levis, vel propter levitatem materiæ, vel propter defectum plenæ advertentiæ et pleni consensus.

Nota 2. Peccatum mortale aliud est tale *ex toto genere suo*: aliud *ex genere suo, sed non toto*.

Peccatum mortale *ex toto genere suo*, est illud quod non admittit parvitatem materiæ, cujus proinde transgressio in parte quamvis levissima magnam importat deordinationem. Talia sunt peccata 1. Quæ sunt immediate contra Deum et religionem, ut *infidelitas, desperatio, odium Dei, perjurium, simonia etc.* 2. Quæ sunt contra Sacramenta, ut *Sacramentorum iteratio, sigilli sacramentalis fractio, violatio jejunii naturalis pro sumenda Eucharistia;* etc. 3. Quæ gravem in peccatore important deformitatem, et corruptionem, ut *ebrietas, luxuria*, quia omnis actus libidinosus, inchoata est pollutio, etc.

Peccatum mortale *ex genere suo, sed non toto*, est illud cujus materia gravis non est nisi sit in certa quadam quantitate. His positis

Resp. 1. Omne omnino peccatum ex genere suo mortale potest fieri veniale ex defectu plenæ adver-

tentiæ, vel pleni consensus; quia ad peccatum mortale essentialiter requiritur plena advertentia et plenus consensus: ergo uno ex illis duobus deficiente, deficit peccatum mortale. Ita docet D. Th. 1. 2. q. 88. a. 6. bis verbis: *Potest, quod ex genere est mortale, esse veniale propter imperfectionem actus, quia non perfecte pertingit ad rationem actus moralis*.

Resp. 2. Peccatum mortale *ex toto suo genere*, non potest fieri veniale ex parvitate materiæ, quia parvitatem materiæ non admittit.

Resp. 3. Peccatum mortale *ex genere suo, sed non toto*, potest fieri veniale ob parvitatem materiæ, ut patet in furto unius assis.

Porro ut probe dignoscatur materiæ gravitas, non debet considerari *absolute*, sed *relative* ad finem a Legislatore intentum, qui si gravis sit, et materia peccati ad illum multum conducat, peccatum procul dubio erit mortale, sin vero veniale; sic Clericus supposito fine gravi a Legislatore intento peccat mortaliter ingrediendo tabernas, arma deferendo, etc.

Quær. 2. *Ex quibus capitibus colligendum sit peccatum esse mortale aut veniale ex genere suo?*

Resp. Ex quinque capitibus.

1. Ex Scriptura sacra et Traditione juxta illud D. Aug. (*Enchiridii cap.* 18). *Quæ sint levia, et quæ gravia peccata, non humano sed divino pensanda sunt judicio*; hinc peccatum illud est mortale ex genere suo, de quo Scriptura dicit: *Væ, abominabile, morte dignum, excludere a gloria; gehennæ reum efficere*, etc.

2. Ex Ecclesiæ auctoritate, sommorum Pontificum decretis, sanctorum Patrum sententiis, et communi fidelium timoratorum sensu.

3. Ex gravi damno, quod peccatum vel ipsi peccatori, vel proximo infert.

4. Ex gravitate pœnæ aliquibus transgressionibus impositæ a justis Legibus canonicis et civilibus.

5. Ex communi Theologorum consensu, a quo recedere maxime in morum regulis est summe periculosum et temerarium.

QUÆSTIO IV.

De habitudine peccati venialis ad mortale.

Nota. Resolvendum hic est 1. An peccatum veniale disponat ad mortale. 2. Utrum possit fieri mortale. Seq. conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Peccatum per accidens veniale disponit directe ad mortale ejusdem speciei.

Prob. Disponere *directe* ad mortale est inclinare et movere ad mortale; atqui peccatum veniale per accidens inclinat et movet ad mortale ejusdem speciei; v. g. qui sæpe furatur parva, inclinatur ad furandum majora; et qui admittit in seipso delectationes turpes imperfecte deliberatas, inclinatur ad eas admittendas ex perfecta deliberatione; ergo.

CONCLUSIO II.

Peccatum veniale ex genere suo *si negligatur et continuetur, disponit* indirecte *ad mortale*.

Prob. Disponere *indirecte* ad mortale, est removere id quod peccatum mortale impediret; atqui peccatum veniale genere suo, si continuetur, removet id quod peccatum mortale impediret; nam ex parte peccatoris minuit fervorem charitatis, ac proinde auget cupiditatem, juxta illud Aug. *decrementum charitatis, est incrementum cupiditatis*; et ex parte Dei impedit provideotiam illam specialem, qua tentationes et pericula removebat, et uberiores gratias largiebatur; ergo. Hinc Eccl. 19. dicitur: *qui spernit modica, paulatim decidet*.

CONCLUSIO III.

Peccatum veniale ex genere suo non potest fieri mortale propter solam actus multiplicationem; et consequenter venialia quantumvis multiplicata non possunt facere unum mortale.

Prob. Peccatum veniale differt specie morali a peccato mortali; nam malitia utriusque est diversæ essentialiter rationis; atqui essentia rei propter solam actus multiplicationem non mutatur in aliam essentiam, v. g. accidentia numquam possunt mutari in substantiam, corporalia in spiritualia; ergo, etc.

Dices 1. Peccata venialia propter sui multiplicationem possunt occidere animam: ergo possunt fieri mortalia.

Prob. ant. Ex Aug. (*Ep.* 108.), *timenda sunt parva peccata quæ collecta contra nos si fuerint, ita nos gravabunt et oppriment sicut unum aliquod grave peccatum*. Ergo.

Resp. dist. ant. primi argum. Possunt occidere dispositive, *conc.* effective, *nego ant.* Sic explicandum esse D. Aug. asserit D. Th. (1. 2. *q.* 88. *a.* 4.), *loquitur in illo sensu*, ait, *quod multa venialia dispositive causent mortale*.

Dices 2. Famulus qui singulis unius alteriusve mensis diebus, assem furatur Domino, non nisi venialiter peccat singulis vicibus, et tamen contrahit peccatum mortale cum pervenit ad magnam quantitatem; ergo plura venialia constituunt unum mortale.

Resp. nego conseq. Equidem ille famulus contrahit mortale, non quia collectio venialium uni mortali æquivalet, sed quia minuta successive furando, tandem pervenit ad summam quæ ad peccatum mortale sufficit, et quam sub mortali tenetur restituere, non ob singula parva furta, sed ob retentionem magnæ rei alienæ invito domino, neque enim absurdum est, ut qui furando tantum venialiter peccavit, obligetur sub mortali ad restitutionem; nam in *genere moris* pro uno et eodem reputantur, *scienter retinere alienum invito Domino, et illud furari*.

CONCLUSIO IV.

Peccatum ex genere suo veniale potest per accidens fieri mortale.

Prob. Quia ut peccatum veniale fiat *per accidens* mortale, satis est ut illi addatur circumstantia mortaliter mala; atqui hoc fieri potest, et de facto contingit in sex casibus.

1. *Ratione pravæ dispositionis agentis*, quod fit 1. Quando agens constituit finem suum ultimum in peccato veniali, ut si paratus sit peccatum mortale potius committere, quam tale veniale vitare. 2. Quando ex conscientia erronea existimat peccatum esse mortale, quod reipsa duntaxat est veniale. Ratio est, quia agens cum conscientia peccati mortalis, consentit in mortale. 3. Quando actu ita est affectus, ut id quod facit adhuc faceret, etiamsi sciret illud esse peccatum mortale. Ratio est, quia qui habet affectum ad mortale, peccat mortaliter, cum non amet Deum super omnia appretiative.

2. *Ratione finis mortaliter mali*, ad quem ordinatur; ut si quis verba jocosa proferat ut virginem ad fornicandum inducat: quia medium specificatur a fine.

3. *Ratione gravis scandali*, quod quis ex peccato

levi secuturum prævidet, aut prævidere debet; ut si quis jocosa verba proferat prævidens alios inde ad verba turpia excitandos, quia causa prævisa effectus sui rationem induit.

4. *Ratione proximi periculi peccandi mortaliter*, quia qui vult causam, vult efficaciter effectum, quem prævidet aut prævidere potest et debet ex ea causa secuturum. Unde qui experientia didicit se ex aspectu mulieris, aut ex verbis otiosis cum ea habitis, inductum fuisse ad actum turpem, vel ad consensum in delectationem veneream, hoc ipso convincitur velle, ac proinde committere peccatum mortale.

In hoc periculo juxta Bonacinam versaretur qui proponeret omnia venialia committere, quia multa venialia disponunt ad mortale.

5. *Ratione contemptus formalis* præcepti, vel Superioris; ut si quis violet præceptum in re levi, quia præceptum est, vel quia renuit subjici præcepto, vel Superiori. Ratio est quia contemptus iste in ipsum Deum, cujus vices gerit Superior, refunditur, juxta illud Christi: (*Luc.* 10. *v.* 16.) *Qui vos spernit,* Deum autem contemnere, ipsique nolle subjici gravis est de se irreverentia, proindeque grave peccatum.

Dices: Ergo omne veniale erit *per accidens* mortale, quia in omni peccato veniali reperitur contemptus; *falsum conseq.*

Resp. nego sequel. Ad prob. *dist.* In omni veniali reperitur contemptus interpretativus, *conc.* formalis, *nego*.

Contemptus *formalis*, est voluntas Legem infringendi ex hac sola causa quod agens non vult subjici Legi, vel Superiori hoc vel illud præcipienti. Contemptus *interpretativus* est voluntas infringendi Legem ex alia quacumque causa, puta ex passione, ira, inertia etc. Porro contemptus interpretativus non est peccatum mortale nisi dum materia Legis de se, vel ex circumstantiis est gravis; econtra formalis contemptus, ex D. Bernardo (*Lib. de præcepto et dispensat.* c. 11.) *convertit in crimen gravis rebellionis nævum satis levem simplicis transgressionis*.

6. *Ratione connexionis* et moralis materiæ unionis; dum nempe materiæ leves inter se mortaliter adunantur, quod fit 1. Per intentionis affectum; 2. Per ordinem quem materiæ leves habent ad unam numero obligationem; 3. Per effectum totalem quem producunt, seu per summam integram quam constituunt.

Ex primo capite, qui apud se proponit singulis diebus per duos menses furari unum assem, toties quoties furatur assem, peccat mortaliter; quia ex intentione illius summæ totalis pancula illa furatur. Unde licet in singulis furtulis materia sit levis in re, est tamen gravis in intentione, in qua jam existunt.

Ex secundo capite, peccat mortaliter qui sæpius in die jejunii pauca comedit; qui sæpe in die festo per modica temporis spatia laborat; qui plures in Horis ejusdem diei versus omittit, ex quibus conjunctim sumptis oriatur notabilis quantitas, quia probabilius est singulas Horas per modum unius officii præcipi, non ut actiones a se invicem independentes.

Econtra venialiter solum peccat Clericus qui singulis diebus paucos ex Officio versus omittit; qui singulis diebus Dominicis per quadrantem serviliter laborat; qui quotidie in Quadragesima panis frustulum comedit; *ratio est*, quia illæ leves transgressiones non dicunt ordinem ad unum numero obligationem, cum præcepta recitandi Officium, non laborandi, jejunandi, singulas dies in particulari afficiant et non cum die expirent; unde fit ut qui hodie peccat, non transgrediatur idem præceptum quod heri transgressus est.

Ex tertio capite, qui etiam absque intentione plura furandi, quotidie unum assem furatur, peccat mortaliter cum pervenit ad quantitatem gravem; quia illa parva furta unam summam gravem totalem constituunt.

QUÆSTIO VII.

De pœnis peccati venialis.

Nota 1. Pœnæ peccati venialis quatuor communiter assignantur.

1. Consistit in hujus vitæ adversis, doloribus, morbis, et morte temporali, ut constat exemplo Moysis (*Num.* 27. *v.* 13.), uxoris Loth (*Gen.* 19. *v.* 25.), Ozæ (2. *Paral.* 13. *v.* 10.).

2. Est gratiæ copiosioris, qua homo adjutus infallibiliter mortalia devitaret, subtractio.

3. Est diminutio fervoris, charitatis et familiaritatis cum Deo, qui peccato veniali coinquinatum incipit evomere de ore suo.

4. Est gravissimi ignis purgatorii perpessio temporanea saltem in his qui in Domino moriuntur.

Dixi: *Saltem in his qui in Domino moriuntur:* quia controvertitur inter Theologos, utrum peccatum veniale puniatur in damnatis pœna æterna, quod ut solvatur,

CONCLUSIO.

Peccatum veniale in hac vita quoad culpam non remissum, per accidens punitur in inferno pœna æterna: secus si quoad culpam fuerit remissum.

Prob. 1. *pars*: Ex D. Th. (*q.* 5. *de malo, a.* 2. *ad* 8.), *peccatum veniale in eo qui decedit cum mortali, quia numquam remittitur, æterna pœna punitur propter gratiæ carentiam*.

Prob. 2. *ratione:* Tamdiu remanere debet pœna peccati, quamdiu remanet ejus culpa; atqui culpa peccati venialis in inferno remanebit in æternum; ergo.

Prob. min. 1. Quia existenti in termino non datur remissio peccati quoad culpam; 2. Quia remissio peccati non fit sine aliqua applicatione meritorum Christi; atqui Christi merita non applicantur damnatis, cum nec sint membra Christi, nec pro ipsis in tali statu positis obtulerit suam passionem; ergo. 3. Quia culpa non dimittitur absque ejusdem detestatione et displicentia, cujus damnati, defectu gratiæ ipsis indebitæ, omnino sunt incapaces; ergo.

Dices: Animæ purgatorii sunt in termino, cum sint extra statum vitæ; atqui tamen ipsis remittuntur peccata venialia quoad culpam; ergo et damnatis.

Resp. dist. ant. Animæ purgatorii sunt in termino secundum quid, *conc. ant.* simpliciter, *nego ant.* Itaque animæ in purgatorio sunt *secundum quid* in via, cum non pervenerint *totaliter* ad ultimum terminum, et habeant fidem et spem, quæ sunt virtutes viatorum non remanentes in patria; damnati vero sunt *totaliter* et simpliciter in termino, cum fidem non habeant, nec spem.

Prob. 2. *pars*. Nulla est alia ratio, cur pœna peccati venialis in hac vita quoad culpam non remissi, non possit per satispassionem in inferno remitti, nisi quia peccati culpa in æternum est duratura; ergo si in hac vita peccatum veniale dimissum fuerit quoad culpam, non est cur per satispassionem condignam et æqualem, pœna temporalis ipsi debita solvi non possit in inferno... Idem dicendum de peccatis mortalibus dimissis solum quoad culpam, quibus in inferno non nisi pœna temporalis debetur.

Dices 1. Pœnæ a damnatis perpessæ sunt omnino involuntariæ; ergo non valent ad remittendam pœnam peccatis jam quoad culpam dimissis debitam.

Resp. dist. conseq Non valent ad remittendam pœnam per satisfactionem, *conc.* per satispassionem, *nego conseq.* ad illa enim sufficit æqualitas inter pœnam et culpam.

Dices 2. Si peccata venialia et mortalia dimissa in hac vita quoad culpam non punirentur in inferno pœna æterna, daretur in inferno quædam pœnarum redemptio et mitigatio; consequens est contra unanimem Ecclesiæ consensum; ergo.

Resp. Ad utrumque cum D. Th. *(in 4. dist. 22. q. 1. a. 2. ad 5.) Pœna, cujus est aliquis debitor post culpam remissam, in inferno punietur temporaliter. Nec propter hoc sequitur quod sit in inferno redemptio: quia pœna solvitur, non redimitur: nec est inconveniens quod quantum ad aliquid accidentale pœna inferni minuatur, usque ad diem judicii, sicut etiam augetur*. Pœna autem peccatis quoad culpam dimissis debita, est accidentalis.

CAPUT V.

De Peccatis capitalibus.

Nota. Peccata capitalia sunt septem, scilicet *superbia, avaritia, invidia, ira, acedia, gula, luxuria*. De duobus ultimis tractaturi cum agemus de virtute temperantiæ, alia quinque nobis sunt elucidanda; de quibus singulis quæremus 1. Quid sit? 2. Quale peccatum? 3. Quot ejus filiæ? 4. Quot ejus remedia?

QUÆSTIO I.

De Superbia.

Qu. 1. *Quid sit superbia?*

Resp. Est *inordinatus appetitus propriæ excellentiæ*. Dicitur 1. *appetitus*, id est, desiderium et amor. Dicitur 2. *Inordinatus*: 1. Ex defectu humilitatis quo superbus iis quibus debet, subjici recusat, 2. Ex defectu magnanimitatis, quo superbus quæ sunt supra conditionem suam, præsumptuose et contra regulam a Deo statutam, appetit. Hinc si quis propriam excellentiam in Deo et propter Deum quærat, virtus erit magnanimitatis, non superbiæ vitium.

Dicitur 3. *Propriæ excellentiæ*: non alienæ, unde si mater nimium appetat excellentiam filiæ absque respectu ad seipsam, non est proprie superbia, sed quoddam aliud vitium superbiæ affine.

Quær. 2. *Quale sit peccatum superbiæ?* Ante responsionem

Nota: Superbia alia est perfecta, alia imperfecta.

Superbia *perfecta* est ea, qua quis bona quæ a solo Deo habet gratuito, æstimat a semetipso habere, vel pro suis meritis accepisse.

Superbia *imperfecta* est ea, qua quis agnoscens se omnia Deo debere, cæteris plus æquo se effert; item est ea, qua quis bona quæ vere non habet, arrogat sive in sua, sive in aliorum opinione. His positis

Resp. 1. Superbia perfecta est peccatum mortale *ex genere suo*, juxta illud *(Prov. 8. v. 13.) arrogantiam et superbiam detestor*. Ratio est, quia repugnat charitati Dei, qui per superbiam contemnitur; unde Apostolus de *superbis et elatis* ait: *qui talia agunt, digni sunt morte* (*Rom.* 1. *v.* 25.): et Prov. 15. *abominatio Domini est omnis arrogans*.

Resp. 2. Superbia imperfecta est solum veniale ex genere suo, quia charitati non graviter repugnat; fit tamen mortalis 1. Si adsit gravis Superiorum contemptus; 2. si adsit grave proximi detrimentum, v. gr. si quis propriam excellentiam quærat per proximi detractionem aut calumniam.

Quær. 3. *An superbia sit omnium peccatorum gravissimum?*

Resp. Est gravissimum, si spectetur ratione aversionis a Deo.

Prob. 1. Quia aversio a Deo, quæ ad alia peccata spectat ex consequenti, per se ad superbiam spectat, ut docet D. Th. 2. 2. q. 162. a. 6. dicens: *In aliis peccatis homo a Deo avertitur vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, sive propter desiderium cujuscumque alterius boni. Sed superbia habet aversionem a Deo, ex hoc ipso quod non vult Deo, vel ejus regulæ subjici*. Ratio est, quia superbia perfecta in eo consistit, quod quis ita extollatur, ut Deo, Superioribus a Deo constitutis, eorumque Legibus nolit subjici.

Prob. 2. Quia superbia omnium peccatorum est initium, juxta illud Eccl. 10. *initium omnis peccati superbia*. Et illud D. Aug. sermone in Psal. 18. *Non est majus peccatum, quam apostatare a Deo, quod est initium superbiæ hominis*; quare expositione in eumdem Psalm. dicit: *Magnum hoc delictum est, et caput et causa omnium delictorum. Scriptum est enim: initium omnis peccati superbia*.

Prob. 3. Quia superbia est vitiorum omnium periculosissimum, unde a S. Isidoro *lib.* 11. *Sentent. cap.* 38. vocatur, *ruina omnium virtutum*, de qua Aug. *Ep.* 211. dicit, *Alia quæcumque iniquitas in malis operibus, exercetur ut fiant; superbia vero etiam bonis operibus insidiatur, ut pereant*. Ideo justi perpetuo vigilare debent, ne in suis actibus obrepat superbia, quæ ex D. Aug. Epist. 118. *Etiam in recte factis timenda est, ne illa, quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur*; ergo quilibet debet orare, et cum Regio Psalte, Ps. 35. dicere: *non veniat mihi pes superbiæ*.

Quær. 4. *Quæ et quot sint filiæ superbiæ?*

Resp. Tres recensentur: scilicet præsumptio, ambitio, et vana gloria.

Præsumptio est *inordinatus appetitus aliquod, quod vires proprias superat, aggrediendi*.

Est mortalis 1. cum ex ea imminet periculum Deo injuriam inferendi: *sic peccavit mortaliter Lucifer cum dixit, similis ero Altissimo*. 2. Cum ex ea imminet periculum sibi ipsi, aut proximo damnificandi: sic peccat mortaliter qui sine sufficienti scientia præsumit exercere, aut quærere officium Medici, Superioris, Judicis, Theologiæ professoris, etc. 3. Cum ex ea imminet grave periculum peccandi, v. g. dum quis suam cognoscens ad venerea proclivitatem feminarum se conversationi, absque necessitate, ingerit, in quibus suam sæpe expertus est fragilitatem.

Ambitio est inordinatus honorum et dignitatum appetitus; est *per se* tantum venialis; fit tamen mortalis, 1. *Ratione affectus mortaliter illiciti*, ut si quis mallet peccare mortaliter, quam honorem aliquem non adipisci, vel amittere. 2. *Ratione medii graviter mali*; ut si quis quærat honorem per detractionem de competitore. 3. Ratione finis, ut si quis appetat honorem propter se, non propter Deum. 4. *Ratione damni proximo inferendi*, ut si quis appetat officium Judicis carens scientia competenti.

Vana gloria est *inordinatus laudis humanæ appetitus*.

Est mortalis 1. Si quis gloriam quærat ex re mortali, v. g. fornicatione, duello, etc. 2. Si in gloria humana ponatur finis ultimus; alias est solum venialis.

Porro licet vana gloria sit filia superbiæ, habet tamen et ipsa suas filias numero septem, scilicet inobedientia, jactantia, hypocrisis, contentio, discordia, pertinacia, et novitatum inventio.

Inobedientia est *peccatum quo violatur præceptum Superioris ex contemptu*, sive quia præceptum est;

est semper mortalis etiamsi levis sit meteria, nt supra dictum est (*Quæst. 6. de habitudine Peccati venialis ad mortale*).

Jactantia est *inanis et stulta propriæ excellentiæ prædicatio*. Est per se venialis; mortalis vero, si charitati Dei et proximi sit contrarie, qualis fuit jactentia Pharisæi dicentis; *non sum sicut cæteri hominum, raptores, injusti, adulteri, etc. (Luc. 18. vers. 11.)*

Hypocrisis est *fictio peccatoris se justum simulantis*, unde est mendacinm facti. Quandove venialis quandove mortalis fit, id *discernendum est ex fine*, eit D. Th. (2. 2. *q.* 3. *a.* 4. *in corp.*) *quia si* (graviter) *repugnet charitati Dei vel proximi, erit peccatum mortale, puta cum* (hypocrita) *simulat sanctitatem, vel ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur dignitatem Ecclesiasticam indignus, vel quæcumque alia bona temporalia, in quibus finem constituit. Si vero finis intentus non repugnet charitati, erit peccatum veniale, puta cum aliquis in ipsa fictione delectatur*.

Contentio est *inordinata verborum contrarietas circa verum*. *Discordia* vero est *inordinata voluntatum contrarietas circa bonum*, in quo ex charitate Dei vel proximi convenire et consentire tenemur.

Utraque est peccatum mortale *ex genere suo*, sicut elia quæ sunt contra charitatem; unde ad Galat. 5. *contentiones et dissensiones* numerantur intra opera carnis a regno Dei excludentia.

Pertinacia est *perseverantia in propria sententia contra veritatem cognitam, vel sufficienter propositam*. Est solum venialis per se; fit temen mortalis quando est contra honorem Dei, vel bonum grave proximi; nam tunc materia gravis est.

Inventio novitatum, est *propriæ excellentiæ manifestatio per aliquid novi, admirationem ingerentis*. Est per se venialis, fit tamen mortalis, 1. Si fidei, bonis moribus, vel pudicitiæ adversetur. 2. Si pariat scandalum vel grave damnum proximo.

Quæres 5. *Quænam sint superbiæ remedia?*

Resp. Inter innumera, hæc afferri solent.

1. Est notitia sui, vix enim possibile est ut sibi ipsi non vilescat, qui defectus suos tum physicos, tum morales sincere coram Deo pensabit.

2. Est diligens inspectio brevitatis eorum quibus mens superbire solet; nam quicunque eis, *terra es et in terra reverteris* (*Gen.* 3. *v.* 19.)

3. Est frequens meditatio pœnarum superbiæ, et humilitatis præmiorum, nam (*Matth.* 13. *v.* 12.) *qui se exaltaverit humiliabitur, et qui se humiliaverit exaltabitur*.

4. Est libens cum humilibus conversatio, atque Christi imitatio, qui *humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem*.

5. Est susceptio ministeriorum vilium, v. g. hospitalia visitare, pauperibus et ægrotis ministrare, infimum locum eligere, etc.

QUÆSTIO II.

De Ira.

Qu. 1. *Quid sit Ira?*

Resp. Est *inordinatus appetitus vindictæ, aut quasi vindictæ*.

Dicitur 1. *Appetitus inordinatus*: quod ex duplici capite oriri potest. 1. *Ex parte objecti*, cum nempe quis optat vindictam ei qui non meruit; vel majorem quam meruit; vel inferendam sine justa auctoritate; vel tandem qui eam, etsi justa sit, non ut justam appetit, sed ut satiativam malevoli cordis. 2. *Ex parte modi*, ut *si quis nimis ardenter irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa iræ*, eit D. Th. (2. 2. *q.* 185. *a.* 3.).

Hinc dum ira nec modum excedit, nec in objecto deficit, sed ad finem honestum tendit, qui est, ait D. Th. (*Ib. a.* 2.) *conservatio justitiæ, et correctio culpæ*, vitium non est, sed virtus, juxta illud Psalmistæ, *irascimini et nolite peccare*.

Dicitur 2. *Vindictæ aut quasi vindictæ*: nec enim ad iram necesse est ut vindicta feratur in eum a quo quis se læsum putat; sed quilibet potest vere et inordinate irasci in res inanimas, ut scriptor in calamum, pictor in pennicillum, etc.

Quæres 2. *Quale sit peccatum Ira?*

Resp. Ira ex parte objecti inordinata, est peccatum mortale ex genere suo, cum sit contra charitatem et justitiam; unde *ira* numeratur inter *opera carnis, quæ qui agunt, regnum Dei* non *consequentur*.

Resp. 2. Ira ex parte modi tantum inordinata, *secundum se non habet ex genere suo rationem peccati mortalis*, ait D. Th. (*Ib. a.* 3.), potest tamen esse per accidens, nempe ratione scandali, convicii, blasphemiæ, maledicti, etc. quæ ex nimia iræ commotione oriuntur.

Quæres 3. *Quæ et quot sint filiæ iræ?*

Resp. Sex vulgo numerantur, quæ omnes sunt peccata mortalia aut venialia prout magis vel minus graviter justitiam vel charitatem offendunt, et sunt:

Indignatio, quæ est vitium, quo quis ob injuriam sibi factam alteri recusat officia charitatis communia.

Tumor mentis, est æstus quidam animi diversa vindictæ media omni conatu excogitantis.

Clamor, est inordinata atque confusa locutio.

Blasphemia, est injuriosa contra Deum vel Sanctos locutio.

Contumelia, est sermo injuriosus contra proximum audientem.

Rixa est pugna manuum inter eos qui ex ira invicem se percutiunt auctoritate privata. *Rixa* in aggressore est semper mortalis ex genere suo, ut patet *ex Galat.* 5. in eo autem qui se defendit, non est peccatum, si non excedat debitum moderamen, quod si excedat, est peccatum veniale quidem, cum excessus est levis, mortale vero cum excessus est gravis; ita D. Th. (*hic q.* 41. *a.* 1.)

Quæres 4. *Quænam sint remedia iræ?*

Resp. Quatuor præcipua sunt,

1. Meditari mansuetudinem Christi, qui (1. *Petri* 2. *v.* 23.) *cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur*.

2. Considerare quantum ira sit injusta et perniciosa, quæ tot induxit clades, bella, duella, homicidia, etc.

3. Nihil facere in motu iræ; sed solum postquam sedatus erit.

4. Elicere actus charitatis, humilitatis, patientiæ, et mansuetudinis, qui iræ maxime adversantur.

QUÆSTIO III.

De Avaritia.

Quær. 1. *Quid sit avaritia?*

Resp. Est *inordinatus appetitus divitiarum*. Est autem *inordinatus* 1. *ratione objecti*, dum nempe aliena concupiscimus; 2. *ratione finis*, dum finem nostrum constituimus in divitiis. 3. *ratione excessus*, dum ita opes congerimus, ut nullum iis congerendis modum statuamus. Unde avarus non est, sed providus, qui divitias appetit quantum satis est ad vitam honeste transigendam, prolem educandam, familiam sustentandam, etc. quia in hoc nihil est inordinati.

Quæres 2. *Quale sit peccatum avaritia?*

Resp. 1. Dum avaritia charitati vel justitiæ adversatur, est mortalis ex genere suo; nam *usque fures, neque avari, regnum Dei possidebunt*, ait Apostol. (1. *Cor.* 6. *v.* 10.). *Resp.* 2. cum D. Th. (2. 2. *qu.* 118. a. 4.) *si inordinatio amoris*, divitiarum, *intra hoc sistat, ut scilicet homo quamvis superflue divitias amet, non tamen præferat earum amorem amori divino, ut si propter divitias non velit aliquid facere contra Deum et proximum, sic avaritia est peccatum veniale*. Ratio est quia tunc potius illiberalitas, quam proprie dicta avaritia, censetur.

Quæres 3. *Quot sint filiæ avaritiæ?*

Resp. Sunt septem.

1. Est *proditio*, quæ est *deceptio contra fidem datam vel debitam*.

2. Est *fraus*, quæ est *deceptio proximi per facta injusta*: v. g. cum venditur pixis ex auricalco, pro pixide ex auro.

3. *Fallacia* seu *dolus*, est *deceptio proximi per verba dolosa*, æquivoca et mendacia.

4. *Perjurium*, est *deceptio proximi per falsum juramentum*.

5. *Inquietudo mentis*, qua ex nimio divitiarum amore a debitis retrahimur officiis.

6. *Violentia*, qua res aliena per vim injustam usurpatur.

7. *Obduratio cordis*, seu immisericordia, quæ est *tenax rebus terrenis adhæsio, quæ impedit ne cor miseriis pauperum emolliatur*, unde fit ut violetur præceptum eleemosynæ.

Quæres 4. *Quænam sint remedia avaritiæ?*

Resp. Præcipua sunt,

1. Attendere omnia prorsus in morte dimittenda et relinquenda hæredibus sæpe ingratis, dissipatoribus, imo sæpe inde damnationis occasionem sumpturis; *stulte*, ait Christus, *hac nocte animam tuam repetent a te: quæ autem parasti, cujus erunt?* (*Lucæ* 19. *v.* 20.)

2. Animadvertere *quam difficile* sit *confidentes in pecuniis in regnum Dei intrare; facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei*. (*Matth.* 10. *v.* 24.)

3. Meditari paupertatem Christi, qui (2. *Cor.* 8. *v.* 9.) *cum dives esset, propter nos egenus factus est.*

QUÆSTIO IV.

De Invidia.

Quær. 1. *Quid sit invidia?*

Resp. Est *tristitia de bono proximi, quatenus est propriæ excellentiæ imminutivum*. Unde si quis de bonis proximi tristetur ex alio motivo, non erit invidia.

Hinc 1. Si quis tristetur de bonis proximi, quia ipsi est inimicus, erit *odium*, non invidia.

2. Si tristetur de bonis prodigi ea dilapidantis, aut avari ea turpiter retinendentis, erit *justa indignatio*, non invidia.

3. Si tristetur de bonis temporalibus peccatorum, quia illis sunt indigni, erit *zelus inordinatus*; cum omnia divinæ Providentiæ decretis, quæ adorare debemus, eveniant.

4. Si tristetur de bono alterius; v. g. de adepta potestate, non quia ipsi bonum, sed quia damnum sibi aut alteri inde imminet, est *justus timor*.

5. Si tristetur de bono alterius, non quia ille bonum possidet, sed quia sibi deest, ita tamen ut minime cupiat alterum illo privare, est *æmulatio*, non invidia.

Quæres 2. *Quale peccatum sit invidia?*

Resp. Est peccatum mortale ex genere suo; quia opponitur charitati, cujus proprium est de bono proximi gaudere, et de illius malo dolere; hinc ad Galat. 5. *invidia* dicitur excludere *a regno Dei*.

Quæres 3. *Quot sunt filiæ invidiæ?*

Resp. Sunt sex, scilicet odium proximi, contumelia, detractio, et exultatio in adversis et afflictio in prosperis, susurratio, de quibus omnibus alibi agemus.

Quæres 4. *Quænam sunt invidiæ remedia?*

Resp. Sequentia numerantur:

1. Est attente meditari nullum esse vitium quod nos similiores reddat diabolo, juxta illud (*Sap.* 2. *v.* 24.) *invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum: imitantur autem illum qui sunt ex parte illius*.

2. Est honorem humanum contemnere, *non efficiamur*, ait Apost. (*ad Gal.* 5. *v.* 26.) *inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes*.

3. Est persuasum habere invidiam soli invidenti nocere qui ea immaniter ac inutiliter cruciatur; quæro enim an invisus per invidiam suis spolietur bonis? An invidens per invidiam ditetur bonis invisi, etiamsi ipsis spoliari contingat? Respondeat qui diabolico illo cruciatur vitio.

QUÆSTIO V.

De Acedia seu Desidia.

Quær. 1. *Quid sit acedia?*

Resp. Est *tristitia et tædium de bonis divinis ut ad nos pertinentibus*; ut si quis doleat quod Deus sit beatitudo nostra, eo quod hæc beatitudo sine voluptatis fuga, et difficili virtutum exercitio obtineri non possit.

Quæres 2. *Quale sit peccatum acedia?*

Resp. Est mortale ex genere suo, juxta illud Apostoli (2. *Cor.* 7. *v.* 10.) *Tristitia sæculi mortem operatur*. Ratio est quia graviter charitati Dei repugnat, cum per eam parvipendatur amicitia Dei et æterna beatitudo; atque indigna reputentur quæ difficili virtutum exercitio comparentur.

Quær. 3. *Quot sint filiæ acediæ?*

Resp. Sunt sex. 1. Est *malitia*, qua quis odit bona spiritualia, et vellet ea non esse, v. g. *non esse* Sacramenta, religionem Christianam, non agnovisse Christum, etc. et hæc est mortalis *ex toto genere suo*. Unde sola indeliberatio excusare potest.

2. Est *desperatio*, qua quis assecutionem beatitudinis sibi impossibilem existimans, de ea obtinenda diffidit. Est peccatum de se gravissimum.

3. Est *pusillanimitas*, qua quis ex diffidentia de viribus suis, Dei consilia aut præcepta omittit.

4. Est *rancor*, quæ est quædam indignatio in eos qui ad spiritualia nos inducere volunt; est grave peccatum juxta illud: (*Prov.* 29. *v.* 1.) *Viro qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei supe. veniet interitus*.

5. Est *torpor*, qui est languor animi, quo bonum vel omittitur, vel negligenter fit. Est mortalis, si bonum sit graviter præceptum.

6. Est *evagatio mentalis*, in oratione aliisve exercitiis spiritualibus. De se quidem venialis est; sed mortalis si fiat eo tempore, quo ex præcepto requiritur mentis attentio.

Quæres 1. *Quot sunt remedia acediæ?*

Resp. Præcipua sunt: 1. Meditatio noctis illius æternæ *in qua nemo potest operari*. (*Jo.* 9. *v.* 4) Et istius Christi comminationis: *Jam securis ad ra-*

dicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. (Matth. 3. v. 10).

2. Est reflexio ad labores quos filii hujus sæculi suscipiunt, ut ad corruptibilem coronam perveniant; unde concludemus totis viribus gloriæ æternæ edeptioni esse incumbendum.

3. Est meditatio laborum et passionum Christi et Sanctorum, brevitatis laborum et æternitatis præmiorum fervidæ charitatis, etc.

QUÆSTIO VI.

De Gula.

Quær. 1. *Quid sit gula?*

Resp. Est *Inordinatus appetitus cibi et potus.*

Dicitur 1. *Appetitus;* quia non solum inordinate comestio, sed etiam desiderium inordinate comedendi, et bibendi, est vitiosum.

Dicitur 2. *Inordinatus:* Quia qui cibo et potu utitur, juxta Dei ordinationem, ad corporis sustentationem, non solum non peccat, sed et coram Deo meritum sibi comparare potest. Is ergo solus reus est peccati gulæ, qui ob solam voluptatem manducat et bibit, ut declaravit Ecclesia damnatione hujus prop. *Comedere et bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Quam etiam propositionem *temerariam, scandalosam, perniciosam, erroneam, et ad Epicuri scholam ablegandam*, declaravit Clerus Gallicanus, anno 1700.

Dicitur 3. *Cibi et potus:* per quod designatur proprium gulæ objectum, quod est delectatio cibi et potus inordinate concupita.

Quæres 2. *Quot modis gulæ peccatum committi possit?*

Resp. Quinque modis hoc versu contentis.

Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose.

Præpropere, id est, si edas ante tempus, est enim signum quæsitæ potius voluptatis quam necessitatis, cum obsit, non prosit valetudini.

Laute, id est, si nimis exquisita, nempe pretiosiora, quam conveniat statui vel necessitati.

Nimis, id est, plusquam natura exigit.

Ardenter, id est, si nimia aviditate, aut voracitate; *Et licet quidam habeant a naturali conditione vel assuefactione*, ait D. Antonin. p. 2. tit. 6. cap. 1. §. 5 *tamen corpori nocet ... et cum procedit ex inordinato appetitu delectationis gulæ peccatum est.*

Studiose, id est, si nimis exquisite præparata, quod non fit, nisi propter voluptatem.

Quær. 3. *Quale sit peccatum gulæ?*

Resp. Cum D. Th. 2. 2. q. 148. a. 2. distinguendo, *Si inordinatio concupiscentiæ*, id est appetitus cibi et potus, *accipiatur in gula secundum aversionem a fine ultimo, sic gula erit peccatum mortale. Quod quidem contingit, quando delectationi gulæ inhæret homo tamquam fini, propter quem Deum contemnit paratus scilicet contra præcepta Dei agere, ut delectationes hujusmodi assequatur.* Ratio est, quia hoc charitati Dei graviter contrariatur.

Si vero in vitio gulæ intelligatur inordinatio concupiscentiæ tantum secundum ea quæ sunt ad finem, utpote quia nimis concupiscit delectationes ciborum, non tamen ita quod propter hoc faceret aliquid contra legem Dei, est peccatum veniale.

Ratio est, quia tunc non contrariatur charitati Dei; potest tamen fieri mortale *ex circumstantiis.*

1. Dum homo, ob gulam, impotens fit ad munia sua obeunda, debite solvenda, familiam sustentandam, gravem necessitatem patienti opitulendam etc.

2. Dum ob eandem versatur in periculo sanitatem corporis et animæ amittendi.

3. Ratione scandali, vel periculi graviter peccandi: eadem, cum proportione sunt dicenda de potu nimio, independenter ab ebrietate consummata.

Quær. 4. *Quot sint species gulæ?*

Resp. Sunt duæ, *crapula*, scilicet, seu comessatio, et *ebrietas.*

Crapula, est *Excessus, quo quis omnino sanus, ita cibis sese ingurgitat, ut ad vomitum moveatur.*

Ebrietas, est *Excessus voluntarius in potu, usque ad violentam privationem usus rationis.*

Dicitur 1. *Excessus voluntarius:* sive sit expresse volitus, dum nempe quis directe sese inebriare intendit: vel interpretative tantum, dum quis volt bibere quantum potest, non curans de ebrietate secutura, vel dum advertens, vel advertere debens et potens proximam et imminentem ebrietatem, nihilominus bibere non desistit .... per hanc conditionem excluditur ebrietas violente per ignorantiam, vel inadvertentiam inculpabilem, vel etiam per coactionem.

Dicitur 2. *Usque ad violentam*, etc. ut ebrietas distinguatur a somno, phrenesi, aut hypocondria, quibus usus rationis naturaliter aufertur.

Quær. 5. *Quale sit peccatum crapula?*

Resp. Esse per se peccatum mortale; quia ita sese cibis ingurgitare valde turpe est et abominabile, naturæque rationali maxime contrarium omnibus hominibus videtur, quod valde vituperat Isaias, *cap.* 25. dicens: *Omnes mensæ eorum repletæ sunt vomitu, sordiumque, ita ut non esset ultra locus.* Unde de iis merito Apostolus, *Rom.* 16. dicit: *Hujusmodi enim Christo non serviunt, sed suo ventri.* Qui et propterea ad Galatas 5. *Homicidia, ebrietates, comessationes* enumerat inter *opera carnis*: de quibus subjungit: *qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

Hinc D. Basilius *in asceticis, cap.* 1. dicit: *Ventrem plus æquo replere et cibis aggravare, maledictione dignum est, dicente Domino:* væ qui saturati estis, quia esurietis.

Merito ergo ab Accademia Lovaniensi confixa fuit hæc nonnullorum Casuistarum propositio: *Non nisi veniale est, etiam absque utilitate, et cibo et potu usque ad vomitum se ingurgitare; nisi ex hujusmodi vomitibus gravia valetudini incommoda oriantur.*

Quær. 1. *Quale peccatum sit ebrietas?*

Nota: Ante responsionem, quod sint tres ebrietatis gradus. *Primus*, dum ipsa non pervenit, nisi ad quamdam rationis obnubilationem. *Secundus*, dum non pervenit, nisi ad organorum turbationem, et cordis aggravationem. *Tertius*, dum pervenit ad rationis subversionem. His notatis

Resp. Ebrietas, in *primo gradu*, de se est peccatum veniale tantum, nisi ex circumstantiis fiat mortale. *In secundo gradu*, longe gravior, et sæpe mortalis est, dum scilicet notabilis fit organorum disturbatio, et cordis aggravatio. *In tertio autem gradu*, mortalis est ex genere suo, quod

Prob. 1. Ex Scrip. *Isaiæ* 5. dicente: *Væ qui consurgis mane ad ebrietatem sectandam, et potandum usque ad vesperam.* Illud autem *Væ*, indicat peccatum mortale, juxta illud Ven Bedæ, in can. 23. Proverb. *Væ, æternum interitum nominat.* Et illud Hieronym. in cap. 5. Amos, *Væ pœnarum ultimum est.* Ergo etc. unde Apostolus, 1. Cor. 6. ait: *Nolite errare; neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri ... neque ebriosi ... regnum Dei possidebunt.*

Prob. 2. Ex D. Aug. *Serm.* 294. dicente: *Frequenter usque ad vomitum ingurgitare se non erubescunt... Pejores animantibus judicandi sunt. Cum enim animalia amplius quam eis opus est, bibere nolint, illi et duplum, et triplum, quam eis oportet, potum accipiunt. Et unde tribus aut quatuor diebus refectionem rationabilem potuerunt habere, uno die cum grandi peccato suo contendunt perdere potius quam impendere. Atque utinam vel potum tantummodo perderent, et non etiam ipsi perirent.*

Prob. 3. *ratione*. Ubi est gravis inordinatio, ibi est peccatum; atqui in ebrietate gravis est inordinatio, nempe privatio usus rationis, qui est præcipuum hominis bonum; ergo, etc.

Porro: Censent communiter DD. eum peccare mortaliter, qui attento usu communi, monstruose bibit, licet adhuc sit rationis compos; *ratio est*, quia, per per hanc monstruosam potationem, temperantiam enormiter lædit. Unde dicit Isaias supra citatus: *Væ, qui potentes estis ad bibendum vinum*. Et Prov. 23. dicitur: *Noli esse in conviviis potatorum ... quia vacantes potibus, et dantes symbola consumentur .... cui væ? ... nonne his qui commorantur in vino, et student calicibus potandis?* atqui maledictio per tò *væ* annuntiata non incurritur nisi propter peccatum mortale; ergo etc. Hinc

Resolves 1. Eos graviter peccare, nec absolvendos esse nisi se emendent 1. Qui, more dæmonum, alios ad nimiam potationem provocant. Unde Aug. *ser.* 231. *de tempore* dicit: *Qui alterum cogit, ut se, plusquam opus est, bibendo inebriet? minus malum ei erat, si carnem ejus vulneraret gladio, quam animum ejus per ebrietatem occideret.*

2. Qui non impediunt ne alius inebrietur eum impedire commode possunt; graviter enim peccant contra præceptum, quo *unicuique mandavit Deus de proximo suo*. Vi cujus sicut impedire tenentur ne proximus se occidat quoad corpus, dum sine magno suo periculo impedire possunt: ita et ne occidat se quoad animam.

3. Qui, etiam salvo rationis usu, mero se ingurgitant, cum gravi proximorum scandalo, v. gr. patres familias, toti familiæ suæ grave per hoc præbentes offendiculum: item Ecclesiastici, ex nimia compotatione, in publico titubantes, cum tanto graviori scandalo, quanto sanctius ministerium in Ecclesia Dei subeunt; nam, *Cum aliis sobrietatis bonum deberent jugiter prædicare, non solum hoc non faciunt, sed etiam se, aliosque inebriare non erubescunt; tales si se noluerint emendare, et pro se et pro aliis, necesse erit eis æterna supplicia sustinere.*

4. Qui ebriosis, et ebrietati proximis, vinum subministrant, ut caupones, nisi tamen eos excuset gravioris incommodi imminens periculum. Quia ad peccatum alienum concurrunt subministratione inebriantis materiæ.

Nec dices: Proximus se jam spiritualiter occidit per voluntatem se inebriandi; ergo etc.

Resp. neg. cons. Nam adhuc impedire tenetur istius voluntatis executionem, quomodo impedire tenetur executionem voluntatis se corporaliter occidendi, cum ebrietas opere consumata malum sit gravius morte corporali. Ergo a fortiori tenentur caupones ad externam ebrietatem non concurrere.

Resolv. 2. Absolvendos non esse eos, qui popinis frequentandis sunt assueti, nisi contra istam pravam consuetudinem viriliter pugnando, se emendaverint, Quia ista consuetudo ut plurimum est occasio gravium peccatorum; nimirum

1. Notabilium in potu excessuum in se, et in aliis, qui ad similes excessus a combibitoribus provocantur.

2. Verborum et factorum turpium, vel propriorum, vel alienorum: quæ cooperanti, consulenti, vel alias consentienti imputantur ad culpam.

3. Rixarum, imprecationum, quæ tam illic quam domi committuntur.

4. Dilapidationis bonorum, quibus et familia sustentanda esset, vel filiis providendum, vel pauperibus succurrendum.

5. Graviter afflictæ atque per illam dilapidationem irritatæ conjugis, si conjugatus sit; vel si sit filius familias, parentum, qui mœrore et anxietate conficiuntur; dum merito timent, ne in periculosa illi consortia incidant, et in mala quæ ex popinarum frequentatione evenire non ignorant.

6. Malorum exemplorum, quæ non solum domesticis et filiis suis dant, sed et aliis, quos suo pariter exemplo et consortio ad popinarum frequentationem alliciunt.

7. Profanationis dierum festivorum, qui sanctificandi sunt non solum per abstinentiam ab operibus servilibus corporalibus, sed et maxime per abstinentiam ab operibus servilibus spiritualibus; id est, a peccatis, ut in variis definitum est Conciliis.

Ex his possunt concludere Confessarii quanto animi vigore, quantoque zelo debeant popinarum frequentationi adversari, quæ tantorum malorum est occasio proxima.

Quær. 7. *Utrum sese inebriare liceat ad mortem vitandam, aut alium inebriare, ut a majori peccato retrahatur.*

Resp. negative, Cum D. Aug. *serm.* 232. *de tempore* dicente: *Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris, melius erat ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur.*

Prob. ratione: Quod est intrinsece malum, nullo casu potest esse licitum, cum ex Apost. *non sint facienda mala, ut eveniant bona;* atqui se aut alium privare usu rationis, quod est præcipuum hominis bonum, quo a brutis discernitur, est intrinsece malum; ergo, etc.

Objicies: Cum quis se aut alium inebriat ad vitandam mortem, non intendit privationem rationis, sed vitæ conservationem; ergo hoc est licitum.

Resp. dist. ant. Non intendit privationem rationis, in actu signato, *conced.* in actu exercito, *nego ant.* Cum enim quis intendit id a quo ex natura sua aliud sequitur, intendit illud ipsum in actu exercito; et ideo Ss. Patres excessum vini sine ulla exceptione semper damnarunt.

Inst. 1. D. Th. *q.* 150. *a.* 2. *ad* 3. dicit *cum aliquis multum comedit, vel bibit secundum consilium medicinæ, ad vomitum provocandum, non est reputandus superfluus cibus, vel potus*. Ergo ex consilio Medici licitum est se inebriare ad recuperandam sanitatem.

Resp. nego conseq. Equidem ex consilio Medici licitum est largiore potu uti ad vomitum procurandum, sed salvo rationis usu, et ita ut non perveniatur ad ebrietatem. Unde D. Th. addit: *Nec tamen ad vomitum procurandum requiritur, quod sit potus inebrians, quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum causat, et ideo propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate.*

Inst. 2. D. Aug. *Serm. de Purgatorio* dicit, *ebrietatem esse peccatum mortale, si sit assidua*. Ergo ebrietas semel commissa non est mortalis.

Resp. nego conseq. D. enim Aug. hoc non ideo dicit, quod velit ebrietatem non esse peccatum mor-

tale si semel dumtaxat aut iterum committatur; sed quia ebrietas semel commissa excusari potest a mortali, ob ignoratam vini fortitudinem, numquam autem sic excusari potest, si quis in eam frequenter inciderit; et ita exponit Augustinum D. Th. citatus ad 1. *Assiduitas facit ebrietatem esse peccatum mortale, non propter solam intentionem actus, sed quia non potest esse quod homo inebrietur, quin sciens et volens ebrietatem incurrat, dum multoties experitur fortitudinem vini, et suam habilitatem ad ebrietatem.*

Quæres 8. *An mala in inebrietate culpabili commissa imputentur ad culpam?*

Resp. Vel prævisa sunt ut verisimiliter secutura, vel nullo modo prævideri potuerunt; *si primum*, imputantur ad culpam, quia sunt voluntaria saltem interpretative, qui enim vult causam, vult consequenter effectum, saltem interpretative, quod sufficit, ut fusius probavimus supra, ubi agebamus de peccatis ignorantiæ ... *si secundum*, non imputantur ad culpam, cum nullo modo sint voluntaria.

Quæres 9. *Quot sint filiæ gulæ.*

Resp. Sunt quinque mox enumerandæ ac definiendæ.

1. *Hebetudo mentis*, quæ est *stupiditas orta ex crapula* propter fumositates ciborum perturbantes caput. Est mortalis, si quis per ipsam fiat ineptus ad præstanda graviter obligantia.

2. *Inepta lætitia*, quæ movet ad cantilenas obscœnas, motus lascivos, actus turpes, etc. est mortalis.

3. *Scurrilitas*, quæ est *immoderatio in jocis et facetiis;* est plerumque peccatum veniale, dum personarum quidem decentia non servatur in jocis, sed abest scandalum et prava intentio. Est tamen quandoque peccatum mortale ratione objecti, si nempe jocus sit obscœnus, vel scandalosus, aut si Deo, Sanctis vel proximo sit graviter injuriosus. Unde sacrilega scurrilitas, est Scripturæ sacræ verbis abuti ad *scurrilia, fabulosa, vana*, ut declarat Concil. Trid. sess. 4.

5. *Multiloquium*, quod ratione superfluitatis verborum est veniale peccatum, quod si tamen exeat in detractionem, aut turpitudinem, est peccatum mortale, sed tunc *pertinet ad scurrilitatem*, ait D. Th. q. 148. a. 6.

5. *Immunditia*, quæ fit per vomitum, vel pollutionem, semper est mortalis: unde Apostolus *Ephes.* 5. dicit: *Fornicatio autem, et omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis.*

QUÆSTIO VII.

De Luxuria.

Latissimam hanc materiam in tres articulos partiri necessarium duximus; 1. erit de luxuria in genere; 2. de variis luxuriæ speciebus; 3. de impudicitia.

ARTICULUS I.

De Luxuria in genere.

Quær. 1. *Quid sit luxuria, et quale peccatum?*

Resp. ad 1. Luxuria est inordinatus voluptatis venereæ appetitus, vel usus.

Resp. ad 2. Luxuria est peccatum mortale ex genere suo, ut concedunt omnes; etc.

Prob. 1. Ex Apost. ad Galatas 5. *Opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria ... quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.*

Prob. 2. *ratione:* Inordinatio in materia gravi, est peccatum mortale ex genere suo; atqui luxuria est inordinatio in materia gravi; cum enim usus rei venereæ ex natura sua sit institutus ad conservationem et propagationem generis humani, est res maxime gravis; ergo, etc. Circa quod

Nota: Licet prima fronte solum adulterium videatur prohiberi hoc præcepto, *Non mæchaberis*, omnem tamen omnino mentis, oris, et corporis impudicitiam per illud vetari constat ex hoc Christi Domino oraculo: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo.* Si enim Christus solum aspectum mulieris, ad ejus concupiscentiam ordinatum, damnat; quanto magis tactus, oscula, pollutionem, fornicationem, etc.

Ex hoc principio facile deducitur, nullam in re venerea dari materiæ parvitatem, omneque luxuriæ peccatum esse semper mortale: tamen ut hæc veritas magis elucescat,

Quær. 2. An delectatio venerea admittat parvitatem materiæ?

Nota. Triplicem in hac materia distingui delectationem, spiritualem nempe, mere sensibilem, et veneream.

Delectatio spiritualis est ea, quæ in sola voluntate residet, absque ullo motu sensibili in corpore; talis est delectatio, qua quis in proximi miseriam exultat.

Delectatio mere sensibilis, seu organica, est ea, quæ oritur ex conformitate rei tactæ, aut visæ, cum organo tactus, aut visus, sine ulla commotione spirituum genitalium circa partes venereas, ita ut homo non delectetur, nisi de re blanda, leni, pulchra, etc. talis est delectatio, quæ percipitur ex gustu, musica, etc.

Delectatio venerea, seu *libidinosa*, est ea, quæ sentitur circa partes venereas, ex commotione carnis, spirituumque generationi inservientium.

Certum est 1. Dari parvitatem materiæ in delectatione spirituali: unde si sit de actu mortali, est mortalis; si sit de actu veniali, est venialis. Ratio, quia specificatur ab illo actu, ut objecto.

Certum est 2. Dari levitatem materiæ ex delectatione mere sensibili, dum abest ulterioris turpis delectationis, aut consensus periculum, quod aliquando contingere potest; alias peccato mortali damnandæ forent matres ac nutrices, quæ cum suavitate et affectu teneram puerorum carnem osculantur. *Nec obstat* damnatio hujus propos. ab Alex. *Probabilis est opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quæ ex osculo oritur secluso periculo consensus ulterioris et pollutionis.*

Resp. enim, quod S. P. hic loquatur de delectatione venerea et libidinosa, quæ satis exprimitur per hæc verba, *ob delectationem carnalem:* de sola ergo delectatione venerea potest esse difficultas, quæ ut solvatur, sit

CONCLUSIO.

Non datur levitas materiæ in delectatione venerea. Est communis.

Prob. 1. Omnis delectatio venerea ex natura sua ordinatur ad seminis effusionem, estque inchoatio quædam illius; nam in omni delectatione venerea fit quædam resolutio seminis, ejusque deductio ad partes venereas, ut testantur Medici; ergo cum seminis effusio voluntaria, extra actum conjugalem, sit mortalis, omnis actus ad illam ex se tendens, est per se mortalis, nam dispositio specificam suam malitiam non sumit a forma ad quam disponit, motus a termino ad quem tendit, medium a fine, etc.

Prob. 2. Ex Eccl. 3. *Qui amat periculum, peribit*

in illo : sed qui vel minimam delectationem veneream quærit, vel deliberate admittit, moraliter et practice loquendo, se exponit periculo peccati mortalis: moraliter enim impossibile est in re tam lubrica sistere in certa delectationis parvitate; ergo delectatio venerea, vel minima, quæsita, aut admissa, est mortalis.

Dices : In furto, in excessu cibi et potus, datur parvitas materiæ; ergo, etc.

Resp. nego conseq. et paritatem: *Disparitas* est quod rei vilis ablatio, levis excessus in cibo et potu, per se non ordinatur ad actum mortalem, nec inducit periculum graviter peccandi; econtra delectatio venerea, vel minima, ex se ordinatur ad effusionem seminis mortaliter malam extra conjugium, et per se inducit periculum consentiendi majori delectationi.

Quæres 3. *Quid de motibus in parte inferiori exortis sit dicendum?*

Resp. Vel illis motibus data est occasio, vel insurgunt naturaliter sine data occasione. *Si primum,* voluntas debet ipsos per omnia media positiva reprimere, cum in sua causa sint voluntaria, et consequenter vera peccata. *Si secundum,* debet voluntas illos reprimere, saltem per actum displicentiæ positivæ. Quod

Prob. Ex Conc. Trid. sess. c. 5. definiente, *Concupiscentiam non posse nocere non consentientibus, sed viriliter per gratiam repugnantibus.* Ergo, ut non noceat, non sufficit mera negatio consensus, sed requiritur repugnantia negative.

Dixi: *Saltem per actum displicentiæ positivæ;* quia interdum non sufficit illa displicentia, sed illi motus prorsus expellendi sunt, præsertim deserendo actionem quæ eos excitat, nisi obstet justa causa, v. g. si ad illos motus expellendos, dimittenda foret actio honesta, necessaria, vel utilis, ut auditio confessionum, studium casuum conscientiæ: tunc enim sufficiet displicentia vera, modo tamen non sit periculum consensus, in quo casu quilibet teneretur adhuc ab illis actionibus abstinere ex charitate sibi debita.

Porro medium aptissimum motus illos compescendi, est mentem alio avertere, et si perseverent, orare, signo Crucis se munire, oculos ad imaginem Crucifixi convertere, cogitare de ejus passione, de morte, inferno etc. applicare se negotio quod mentem occupet, et a tali objecto avocet.

Quæres 4. *Quænam sint filiæ luxuriæ?*

Resp. Ex D. Th. *q* 153. *a.* 5. sunt octo: nempe quatuor ex parte intellectus, et quatuor ex parte voluntatis, quorum præcipuæ operationes impediuntur ee deordinantur per luxuriam.

1. Filiæ luxuriæ ex parte intellectus sunt:

Cæcitas mentis, qua debiti finis, quem sibi quisque in agendo præligere debet, consideratio impeditur.

Præcipitatio, qua impedimur consilium de mediis ad finem illum consequendum eligendis.

Inconsideratio, qua impeditur sanum de agendis judicium, quatenus luxuriosus nec modum, nec statum rerum considerat.

Inconstantia, qua impeditur imperium rationis circa executionem agendorum ... hæ quatuor filiæ luxuriæ sunt mortales, quando, propter illas, præceptum aliquod in re gravi violatur.

2. Filiæ luxuriæ ex parte voluntatis sunt:

Amor sui inordinatus, qua luxuriosus finem suum ultimum ponit in carne sua, obscœnisque illius, ac præsentis sæculi voluptatibus, cogitationes suas ac curas ad illarum assecutionem referendo.

Odium Dei, luxuriam probibentis ac punientis.

Affectus præsentis sæculi, quo voluptatibus corporeis inhæret, ut aliam beatitudinem non quæreret, si eis semper perfrui posset. Hic Sap. 2. refertur, dicens: *nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ,* ubique relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc est pars nostra, et hæc est sors.

Horror et Desperatio futuri sæculi; eo quod *ex una parte,* nihil ibi luxuriosus expectet, nisi gehennam luxuriosis præparatam; *ex alia parte* obscœnas voluptates deserere, sibi quasi impossibile reputet ... hæ quatuor filiæ sunt semper mortales.

Quæres 5. *Quot sint remedia contra luxuriam?*

Resp. Sequentia vulgo assignantur.

1. Oratio fervens, ac frequens, ad implorandum divinum auxilium; *Quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det,* ait Sap. 8.

2. Custodia sensuum, tam internorum, quam externorum, quia Jeremiæ 9. *Mors intrat per fenestras,* præsertim per aures, quia *corrumpunt bonos mores colloquia prava,* 1. Cor. 15. et per oculos, ut dicitur Eccl. 9. *Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius ... propter speciem mulieris multi perierunt: et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.* Prout expertus est David oculos conjiciendo in Bersabee.

3. Fuga otii, ut nos semper diabolus inveniat occupatos, ne ex otiositate nostra aditum ad animas nostras valeat invenire.

4. Carnis macerationes et jejunia, dicente Christo, Matth. 17. *Hoc genus dæmoniorum non ejicitur nisi per orationem et jejunium.*

5. Assidua piorum librorum lectio, munimen Sanctorum cogitationum, meditatio novissimorum, scriptum est enim Ecc. 6. *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.*

6. Vitatio occasionum, quales sunt, frequentatio improborum, familiaritates inter personas diversi sexus, lectio librorum amatoriorum etc. nam D. Aug. ait: *Contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam.*

7. *Optimum et probatissimum remedium pro consuetudinariis in materia venerea* ait Doctor Dujardin, in lib. de officio Sacerdotis, pag. 266. *Est ut uno eodemque semper utantur Confessario, viro docto, pio, et prudenti, ejusque monitis fideliter et constanter obtemperent.* » Hic enim remedia suggeret, » quæ pœnitenti erunt utiliora, et huic tentationi su» perandæ aptiora, ait P. Antoine".

ARTICULUS II.

De variis luxuriæ speciebus.

Nota. Septem sunt luxuriæ species; nempe simplex fornicatio; stuprum; raptus; adulterium; incestus; sacrilegium; et peccatum contra naturam, de quibus totuplici paragrapho.

§. I. *De fornicatione simplici.*

Quæres 1. *Quid sit fornicatio simplex?*

Resp. Est *copula carnalis soluti cum soluta corrupta.*

Dicitur 1. *Soluti cum soluta,* uterque enim debet esse solutus, tum e vinculo matrimonii, tum e vinculo voti, ordinis sacri, cognationis, et affinitatis; alias si alteruter esset innexus vinculo matrimonii, esset adulterium; si vinculo voti, vel ordinis sacri, esset sacrilegium; si cognationis aut affinitatis, esset incestus etc.

Dicitur 2. *Corrupta,* quia ex D. Th. q. 154. a. 6. *Fornicatio est concubitus qui fit cum mulieribus jam corruptis.*

Quæres 2. *Quale sit peccatum fornicatio.*

Resp. Est peccatum mortale, jure naturali prohibitum.

Prob. 1. pars: Quod excludit e regno Dei, est peccatum mortale; atqui ex Apostolo Ephes. 5. *Omnis fornicator non habet hæreditatem in regno Dei et Christi;* ergo etc.

Prob. 2. pars: Quod adversatur debitæ educationi ac instructioni prolis, est *intrinsece* malum: atqui fornicatio adversatur debitæ prolis educationi ac instructioni. Hæc enim requirit operam viri, et feminæ, qui sint inter se conjuncti lege matrimonii; alioquin ex natura rei esset incerta et periculo exposita prolis educatio; ergo etc.

Objicies: Fornicarii de prolis educatione convenire possunt, ita ut ipsi provideant; ergo in hoc casu fornicatio non est intrinsece mala.

Resp. nego conseq. Quia ut fornicatio sit intrinsece mala, sufficit ut proli *de se* sit nociva, licet quandoque per *accidens* ei non noceat, equidem in casu proposito non noceret, sed hoc esset per accidens; unde debuit ab auctore naturæ generaliter prohiberi pro omni casu, et de facto prohibita est, ut constat ex hac propos. ab In. XI. damnata: *Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.*

Quæres 3. *An fornicatio cum meretrice, sit gravior fornicatione cum alia femina soluta.*

Resp. affirm. Quia maris et feminæ commixtio ex naturali institutione, non solum ordinatur ad convenientem prolis educationem, sed imprimis ad ejus generationem; atqui generatio prolis impeditur per fornicationem cum meretrice; ergo etc.

Quæres 4. *Utrum fornicatio cum concubina sit gravior fornicatione cum meretrice?*

Resp. affirm. Quia in concubinatu homo non solum peccat, sed est in habitu peccandi, et in continuo proposito fornicandi permanet; atqui in tali fornicatione gravior est inordinatio, quam in accessu ex occasione ad meretricem; ergo etc. Hinc Conc. Trid. *sess. 24. de reform. matrim. c. 8.* statuit, ut concubinarius, si ter monitus ab Episcopo non resipiscat, excommunicetur, concubina vero e Diœcesi ejiciatur ... quare concubinarius non debet absolvi, quin concubinam ejecerit; quod si mors ita immineat, ut non sit tempus eam abjiciendi, tunc sufficiet verum eam ejiciendi propositum.

Quæres 5. *Utrum fornicatio cum infideli sit gravior, quam cum fideli?*

Resp. Cum Delugo et pluribus aliis, quod non solum sit gravior, sed et mutet speciem, quia non solum est contra castitatem, sed etiam contra virtutem religionis; Ecclesia enim vetat matrimonium fidelis cum infideli propter honorem religionis catholicæ, atque propter periculum defectionis a vera fide; atqui contra illud utrumque pugnat similiter fornicatio fidelis cum infideli; ergo similiter vergit in dedecus religionis.

§. II. *De Adulterio.*

Quæres 1. *Quid sit adulterium?*

Resp. Est *copula inter personas, quarum alterutra, vel utraque est conjuncta matrimonio cum alia tertia ...* tribus ergo modis committitur. 1. Per accessum soluti ad conjugatam. 2. Per accessum conjugati ad solutam. 3. Per accessum conjugati ad conjugatam non suam. *In tertio hoc casu,* duplex violatur thorus, duplex proinde committitur adulterium propter duplicem injuriam in Confessione aperiendum; quarum una in proprium, vel propriam conjugem, altera in conjugem alterius committitur.

Quæres 2. *Quale sit peccatum adulterium?*

Resp. Est peccatum mortale gravissimum, e regno Dei excludens teste Apost. 1. Cor. 6. *Neque adulteri, neque molles ... regnum Dei possidebunt.*

Ratio est, quia, ultra turpitudinem quæ reperitur in simplici fornicatione, gravem injuriam infert, 1. In compartem cujus thorus violatur, cum dicat Apost. 1. Cor. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* 2. In matrimonii Sacramentum, cujus dignitas violatur, significatque per illud conjunctio Christi cum Ecclesia, sponsa ejus unica, nam *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico, in Christo, et in Ecclesia.* 3. In pacem conjugalem, quæ per adulterium perturbata impeditur bonum prolis ex isto conjugio procreatæ, vel procreandæ.

Quær. 3. *Quodnam inter adulterium soluti cum conjugata, vel conjugati cum soluta, sit gravius?*

Resp. Gravius est peccatum, si mulier sit conjugata, quam si solus vir, quia id naturæ magis contrarium est. Copula siquidem cum conjugata generationem quandoque impedit; aut si non impediat, prolem incertam reddit, supponit prolem alienam marito cum damno veri hæredis. Unde hæc circumstantia in Confessione declarari debet etiam ab adultero, quia ipse cooperatur feminæ ad illam gravitatem majorem, et ad damna inde secutura.

Quæres 4. *Si conjux adulterantis consentiat, an concubitus erit contra justitiam?*

Resp. affirm. Quia, sicut maritus cedere non potest juri quod habet in corpus suum, ita nec juri quod habet in corpus uxoris; alias vir et uxor sibi invicem valide remittere possent jus totum, quod in mutuo habent corpora, sicque matrimonium suum, licet consummatum, dissolvere, cum tamen Christus dicat: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Igitur cum cessio juris nulla sit, totum jus manet, quod violatur, ideoque semper verum est adulterium. Hinc Innoc. XI. damnavit hanc prop. *Copula cum conjugata consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in Confessione dicere, se esse fornicatum.*

§. III. *De Stupro.*

Quær. 1. *Quid sit Stuprum?*

Resp. Est illicita virginis defloratio.

Dicitur 1. *Illicita defloratio:* id est facta per copulam carnalem extra matrimonium.

Dicitur 2. *Virginis:* quia concubitus cum corrupta, etiam violentus, licet contineat specialem malitiam injustitiæ, non est tamen proprie stuprum, cum non sit violata corporis integritas. *Porro,* nomine *virginis,* tam intelligitur masculus, quam femina; ideoque stupratrices sunt mulieres, quæ vi, metu, dolis ac importunis sollicitationibus, virginitatis florem adolescentibus excerpunt.

Quær. 2. *Quale sit peccatum stuprum?*

Ante responsionem; nota: stuprum posse committi tripliciter: 1. Cum virgine coacta, vel per dolum seu fraudem seducta. Cum virgine ultro consentiente, sed invitis parentibus aut tutoribus, sub quorum est custodia. 3. Cum virgine ultro consentiente, consentientibusque parentibus ejus integritatis custodibus. His positis

Resp. 1. Si stuprum fiat cum virgine coacta, aut per dolum seducta, ultra malitiam fornicationis simplicis, *Habet duplicem malitiam annexam,* ait D. Th. 2. 2. q. 154. ar. 6. ad 3. *Unam ex parte virginis, quam etsi non vi corrumpat, stuprator tamen eam seducit, et sic tenetur ei satisfacere,* nempe propter

honorem virginitatis per vim aut per fraudem ademptum ... *Aliam vero injuriam facit patri puellæ, sub cujus est custodia, et ei secundum legem, Deut. 22. tenetur ad pœnam.* Tum quia jus custodiæ integritatis suarum filiarum violatur; tum quia constituuntur in periculo augendi dotem, vel innuptas retinendi filias.

Resp. 2. Si stuprum fiat ultro consentiente virgine, sed invitis parentibus, vel tutoribus, tunc habet specialem malitiam injuriæ ex parte parentum vel tutorum, sub quorum est custodia. Parentes enim jure naturali custodes sunt ac depositarii corporis filiarum suarum et illius integritatis usque ad matrimonium, ita ut, ipsis invitis, nequeant absque injuria ipsorum se violandas tradere extra matrimonium, juxta communem Doctorum sententiam, quam insinuat Spiritus sanctus, *Eccl.* 7. dicens: *Filiæ tibi sunt? custodi corpus earum.* Et cap. 42. *Super filiam luxuriosam confirma custodiam, ne quando faciat se in opprobrium venire inimicis.*

Resp. 3. Si stuprum fiat ultro consentientibus puella et parentibus, aut tutoribus, sub quorum est custodia, est adhuc peccatum gravius simplici fornicatione et specie ab ea distinctum.

Prob. Ratione D. Thom. hic: *Ubi circa materiam alicujus vitii occurrit aliqua specialis deformitas, ibi debet poni determinata species illius vitii;* atqui in stupro, etiam cum consensu puellæ et parentum commisso, occurrit specialis deformitas ex parte puellæ, quæ per hoc, contra charitatem sibi debitam, perdit signaculum virginitatis, amittit pudorem, et inde exponitur periculo relabendi, seu, ut ait D. Th. *ponitur in via meretricandi, a quo retrahebatur, ne signaculum virginitatis amitteret.* Cui deformitati cum cooperetur stuprator, tam ille, quam stuprata, illam circumstantiam debent exprimere in Confessione.

§. IV. *De Raptu.*

Quær. 1. *Quid sit raptus?*

Resp. Raptus est *violenta alicujus personæ abductio, libidinis explendæ causa.*

Dicitur 1. *Abductio:* Id est, translatio de loco in locum ab alio moraliter distantem; qui enim puellam ad aliquos tantum passus traheret, libidinis explendæ gratia, non esset raptor, sed stuprator.

Dicitur 2. *Violenta:* Sive persona rapta sit invita, sive, ipsa consentiente, inviti sint hi quorum curæ commissa est, nempe parentes, tutores, maritus, etc.

Excipe 1. Si Sponsus abducat sponsam consentientem, etiam repugnantibus parentibus, quia ratione sponsalium, quoddam jus habet in ipsam.

Excipe 2. Si puella sponte discedat cum amasio, insciis parentibus, tunc enim est fuga, non raptus.

Dicitur 3. *Alicujus personæ;* sive sit mas, sive femina: sive nupta, aut innupta; sive virgo, aut corrupta. In quo raptus, qui est species luxuriæ, differt a raptu qui est impedimentum matrimonii, ad quem requiritur ut persona rapta sit femina, ut constat ex Trid. sess. 24. c. 6. de ref. matrim.

Dicitur 4. *Libidinis explendæ causa.* Quia si fieret ob alium quemvis finem, non esset verus raptus, sed plagiatus. 2. Quia ut verus sit raptus, qui sit species luxuriæ, requiritur actualis expletio libidinis; in quo iterum differt a raptu, qui est impedimentum matrimonii, ad quem non requiritur, ut libido actu expleatur; sed sufficit, ut mulier fuerit per vim abducta cum intentione explendæ cum ea libidinis.

Quær. 2. *Quale sit peccatum Raptus?*

Resp. Est peccatum ex genere suo mortale, ab aliis speciebus distinctum, cum duplicem contineat malitiam mortalem; unam contra castitatem, alteram contra justitiam, ob injuriam abductionis, propter quam gravissimæ in utroque jure statuuntur pœnæ.

§. V. *De Incestu.*

Quær. 1. *Quid sit Incestus?*

Resp. Est *peccatum luxuriæ inter personas consanguineas, aut affines, intra gradus prohibitos.*

Dicitur 1. *Peccatum luxuriæ:* sive incompletum, qualia sunt desideria, tactus, oscula, etc. quæ rationem incestus participant, cum induant malitiam actus principalis ad quem ordinantur. Sive *completum,* copula nimirum sive naturalis, sive sodomitica; sodomiticus enim concubitus reverentiam parentibus debitam non minus offendit, quam naturalis.

Dicitur 2. *Intra gradus prohibitos.* Quales sunt omnes gradus consanguinitatis, sicut et affinitatis ex matrimonio contractæ, usque ad quartum gradum inclusive, intra quos etiam matrimonium inter se contrahere prohibentur cognati cognatione spirituali, et legali; incestuosa proinde est talium inter se carnalis copula.

Objicies: Definitio quam damus incestus, est manca; ergo, etc.

Prob. ant. Copula Confessarii cum pœnitente est incestus; atqui non comprehenditur in definitione a nobis data; ergo etc.

Prob. maj. Mulier pœnitens, est spiritualis filia Confessarii, juxta can. *Omnes* 30. q. 1. *Omnes quos in pœnitentia suscipimus,* ita nostri sunt spirituales filii, sicut illi quos in baptismo suscipimus. Ergo copula Confessarii cum ipsa, est incestus.

Resp. nego conseq. Nam pœnitentes eo tantum modo sunt filii nostri spirituales, quo filii nostri sunt ii, quos prædicatione a statu peccati ad statum gratiæ revocavimus; atqui illa filiatio non inducit cognationem spiritualem, cum Bonif. VIII. *cap. ult. de cognat. spirit.* declaret ex nullo alio Sacramento oriri cognationem spiritualem, quam ex Baptismo et Confirmatione; ergo talis copula non est incestus, sed sacrilegium gravius quocumque alio sacrilegio venereo.

Quær. 2. *Quale sit peccatum incestus?*

Resp. Est gravissimum peccatum, duplicem habens malitiam, unam contra castitatem, alteram contra pietatem; nam præter luxuriæ fœditatem, continet turpitudinem contrariam reverentiæ consanguineis vel affinibus debitæ ... eo gravius scelus est, quo gradus est propinquior; nam consanguineis et affinibus pro diversitate graduum, diversus honor et pietas debetur, qui per incestum violatur ... *item,* majus peccatum cum consanguinea, quam cum affine, quia vinculum illud est multò arctius; majus cum cognata vel affine, quam cum cognata spirituali: unde hæ omnes circumstantiæ sunt declarandæ in Confessione saltem tamquam notabiliter aggravantes.

Dixi: *Saltem tamquam notabiliter aggravantes:* quia juxta plures Theologos incestum cum consanguinea specie differt ab incestu cum affine ob specialem reverentiam consanguineo præ affine debitam; nam, inquiunt, motivum reverentiæ affinibus debitæ, est copula vel matrimonium cum aliquo consanguineorum; ergo cum sit motivum reverentiæ specie diversum, est etiam incestus difformitas speciei diversæ. Verum D. Th. 2. 2. q. 154. a. 9. *ad* 3. est contrariæ opinionis, dicens: *Persona affinis conjungitur alicui propter personam consanguinitate conjunctam: et ideo quia unum est propter alterum, ejusdem rationis inconvenientiam facit consanguinitatis et affinitas.*

§. VI. *De Sacrilegio venereo.*

Quær. 1. *Quid sit sacrilegium venereum?*

Resp. Est rei sacræ violatio per actum venereum.

Dicitur Rei sacræ: per quam intelligitur, 1. locus sacer: 2. tempus sacrum; 3. persona peculiari ritu Deo consecrata, sive per votum simplex, sive per votum solemne castitatis, sive per susceptionem Ordinis sacri.

Hinc, sacrilegium est 1. actus venereus externus sive aliunde licitus, sive illicitus in loco sacro exercitus. Tales sunt copula conjugalis, etiam occulta, fornicatio, pollutio, tactus impudici, etc. licet enim necessaria sit seminis effusio ad pollutionem loci sacri, talem, ut indigeat reconciliatione, non est tamen necessaria ad sacrilegium; unde tactus impudici in loco sacro exerciti, sunt sacrilegium, quia sunt contra reverentiam loci sacri.

2. Peccatum luxuriæ, sive consummatæ, sive non consummatæ, a persona sacra, sive opere, sive mente, admissum.

3. Peccatum a persona non sacra commissum cum sacra, vel circa personam sacram; v. gr. pollutio, oscula, delectatio morosa, etc... Quod si utraque sit sacra, vel si persona sacra eam turpitudinem exerceat cum non sacra in loco sacro, vel tempore sacro, erit duplex sacrilegium in Confessione aperiendum; nam violatur sanctitas loci, temporis, et personæ.

Quæres 2. *Quale sit peccatum sacrilegium venereum?*

Resp. Est peccatum gravissimum, duplicem continens malitiam, unam contra castitatem, et alteram contra Religionem, qua gravis Deo irrogatur injuria.

Porro, Sacrilegium tanto gravius est, quanto persona, quæ violatur, strictius Deo est conjuncta. Unde gravius sacrilegium committit Sacerdos, quam Clericus; gravius Religiosus, quam qui voto tantum simplici adstrictus est; gravius Sacerdos regularis, quia votum solemne castitatis strictius annexum est religiosæ professioni, quam ordini sacro. Quare omnes illæ circumstantiæ sunt declarandæ in Confessione.

§. VII. *De peccato contra naturam.*

Nota: Peccatum contra naturam est *voluntaria seminis effusio contra ordinem naturalem venerei actus, qui convenit humanæ speciei.* Quadruplex est, scilicet, pollutio, seu mollities, sodomia, bestialitas, et inordinatus concubitus; quia inter se differunt specie, ut constat ex decreto Alex. VII. quo sequentem damnavit prop. *Mollities, sodomia, et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ: ideoque sufficit dicere, se procurasse pollutionem.*

PUNCTUM I.

De Mollitie, seu pollutione.

Quær. 1. *Quid sit pollutio?*

Resp. Est voluntaria seminis effusio extra copulam quamcumque.

Dicitur 1. *Seminis effusio:* ut distinguatur ab illo humoris fluxu, qui a Doctoribus appellari solet, *distillatio,* qui non est pollutio; nam *ut dicunt Medici,* sit D. Th. opusc. 64. *sine libidinosa delectatione et carnis rebellione, nullus potest pollui vigilando; secus distillationem pati:* Et ideo cum distillatio accidit sine delectatione, carnisque rebellione, timorata mens anxiari non debet, ut communiter observant Doctores. Dum vero accidit cum delectatione, et carnis rebellione, tunc non licet eam promovere, nec in annexa delectatione sibi complacere, utpote libidinosa, sive orta ex commotione spirituum generationi servientium.

Dicitur 2. *Voluntaria:* quia si non sit voluntaria nec in se, nec in causa (ut sæpe fit in somno, vel quando ex causis naturalibus oritur) non est peccatum, modo absit consensus et complacentia in illam.

Quær. 2. *Quale sit peccatum mollities?*

Resp. Est peccatum mortale per se, et quidem gravius fornicatione.

Prob. 1. *pars:* quod excludit a regno cælorum, est peccatum mortale; atqui mollities excludit a regno cælorum: *Neque adulteri,* inquit Apost. 1. Cor. 6. *neque molles regnum Dei possidebunt;* ergo, etc.

Prob. 2. *pars:* Quod est intrinsece malum et jure naturali prohibitum, est *per se* peccatum; atqui mollities est intrinsece mala, et jure naturali prohibita, nam graviter repugnat generationi, ad quam ex natura sua ordinatum est semen humanum; ergo, etc. Hinc jure merito Innoc. XI. damnavit hanc prop. *Mollities jure naturæ prohibita non est: unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona.*

Prob. 3. *pars:* Quod directe tollit generationem, est peccatum gravius ipsa fornicatione; atqui mollities directe tollit generationem; ergo, etc. Unde Scriptura, *Gen.* 38. de Onan fundente semen in terram ait: *Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.* Ex his

Colliges 1. Nullo unquam casu, etiam vitandæ mortis, licere in se, vel in alio, quovis modo, pollutionem procurare, admittere, vel intendere, imo nec aliquid sumere ea intentione ut in somno accidat: quia ipse actus pollutionis secundum se, independenter a delectatione, graviter repugnat generationi.

Objicies. Ad conservandam vitam, abscindere licet corporis partes; ergo licet effundere semen ad ejusdem vitæ conservationem.

Resp. neg. conseq. Disparitas est, quod partes corporis per se et primario ordinentur ad totum constituendum, quare de illis disponere licet ad totius conservationem; semen vero humanum solum constitutum est ad speciei propagationem, ideoque eo uti non licet, nisi modo ad speciei conservationem idoneo, et intra matrimonium.

Colliges 2. Desiderare non licere, vel ob sanitatem recuperandam, vel ad tentationem vincendam, ut pollutio naturaliter eveniat; quia pollutio est mala ex objecto suo et natura; at non licet, ob quemvis finem desiderare id quod est malum ex natura sua; ergo, etc.

Colliges 3. Non licere de pollutione naturaliter habita gaudere, propter eandem rationem. Est tamen licitum gaudere de bono effectu ex illa secuto.

Colliges 4. Dum incipit naturaliter pollutio, tenemur eam cohibere, si possimus absque gravi nostro incommodo, et hoc non solum propter consensus periculum, sed præcise, quia pollutio secundum se graviter repugnat generationi, ad quam ex natura sua semen est ordinatum. Quod si non possimus eam cohibere, tunc talem effusionem possumus pati ex necessitate, modo tamen reprimamus delectationem per positivam displicentiam internam, nam non licet indifferenter se habere ad illam.

Nota: Sæpe pollutio, propter propriam malitiam, adjunctam habet aliam petitam ex qualitate personæ se polluentis, quæ si sit sacra, est sacrilegium; si conjugata, est inchoatum adulterium, cum ejus caro dividatur contra fidem datam, et exigentiam matrimonii: si habet effectum ad aliam, cum qua desiderat copulam habere, si illa sit soluta, fornicatio; si sacra, est sacrilegium; si ejusdem sexus, est sodomia, etc. Quod si duo se invicem polluant, est scan-

dalum, se enim suo et alieno peccato contaminant, et ad illud se mutuo incitant. Propterea illæ circumstantiæ sunt declarandæ in Confessione.

PUNCTUM II.

De Sodomia.

Quær. 1. *Quid sit Sodomia?*

Resp. *Est coitus libidinosus personarum ejusdem sexus, vel diversi sexus in vase indebito: unde*

Sodomia duplex est, alia perfecta, alia imperfecta.

Perfecta, Est congressus duorum ejusdem sexus.

Imperfecta. Est congressus maris cum femina, non servatis debitis organis, seu instrumentis naturalibus. Vocatur *imperfecta*, quia non est affectus ad sexum indebitum, proindeque specie differt a perfecta, licet utraque sit gravissimum peccatum reservatum.

Quær. 2. *Quale sit peccatum Sodomia?*

Resp. Est peccatum ita grave, ut *nefandum* antonomastice dicatur, eo quod malitiam ipsius lingua exprimere non sufficiat. Apostolus illud vocat passionem ignominiæ, Rom. 1. loquens de idololatris superbis dicit: *Tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Nam feminæ eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam. Similiter autem et masculi, relicto naturali usu feminæ, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes.*

Porro, Sodomia, præter propriam malitiam, potest habere alias deformitates adjunctas, v. g. adulterii, si fiat a persona conjugata, vel cum illa; sacrilegii, si fiat a persona sacra, vel cum illa, etc. quæ omnia sunt in Confessione declaranda.

Quær. 3. *Quibus pœnis plectatur Sodomita?*

Resp. Jure civili punitur pœna ignis, juxta Codicem Theodosianum, l. 9. tit. 7.

Juxta Canones vero, si sit Laicus, excommunicandus est. *Cap.* Clerici, *de excess. Prælat.* si sit Clericus, eum e Clero dejici jubet Leo X. Bulla, *Superno.*

PUNCTUM III.

De Bestialitate.

Quær. 1. *Quid sit Bestialitas?*

Resp. *Est coitus cum bestia.*

Quær. 2. *Quale sit peccatum bestialitas?*

Resp. Est peccatum horrendum, et ut ait D. Th. 2. 2. q. 154. ad 4. *Inter vitia quæ sunt contra naturam, gravissimum, quia non servatur debita species. Unde super illud Gen. cap.* 37. Accusavit (Joseph) fratres suos apud Patrem de crimine pessimo, *dicit glossa, quod cum pecoribus miscebantur.* Ratio est quia nullum est peccatum, quod naturæ rationali magis contrarietur.

Ad bestialitatem reducitur concubitus cum dæmone, qui non tantum est peccatum luxuriæ contra naturam, sed etiam contra virtutem religionis propter commercium cum capitali hoste Dei, totiusque generis humani. De hoc horrido peccato, *Lev.* 22. sic statuitur: *Qui cum jumento et pecore coierit, morte moriatur, pecus quoque occidite.*

PUNCTUM IV.

De inordinato concubitu.

Quær. 1. *Quid sit inordinatus concubitus?*

Resp. *Est is, in quo non servatur ordo naturalis concumbendi;* talis ordo non servatur, Si a latere copula habeatur; 2. Si stando, vel sedendo; 3. Si viro succumbente, vel averse accedente, more pecorum.

Quæres 2. *Quale sit peccatum inordinatus concubitus?*

Resp. Cum distinctione: Si in tali deordinatione sit periculum semen extra vas effundendi, impediendi generationem, aut prolem conceptam suffocandi, est peccatum mortale, quia semen frustratur fine ad quem ordinatum est. *Si hæc absint*, est grave peccatum veniale, nec contra, sed præter naturam; non vero est *de se* mortale.

Dixi: *De se:* Quia potest esse, et plerumque est signum concupiscentiæ mortalis, cum fiat ex sola libidine sine causa; sed nullum erit peccatum si hoc fiat ex necessitate, cum scilicet conjuges, ob indispositionem alterutrius corporis, non possunt servare modum ordinarium, modo diligenter caveatur periculum effusionis extra vas.

ARTICULUS III.

De impudicitia.

Nota. Impudicitia est peccatum luxuriæ, in quo non intervenit effusio seminis. Unde vocatur luxuria imperfecta, consistitque in osculis venereis, tactibus, aspectibus impudicis, scriptis et verbis turpibus, et repræsentationibus lascivis. Hæc omnia esse mortalia *ex se* constat tum ex Apostolo, *ad Gal.* 5. dicente: *Opera carnis quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria... quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Tum quia in peccato luxuriæ non datur parvitas materiæ. Tamen ad clariorem elucidationem

Quær. 1. *Quid de osculis sit dicendum?*

Resp. Oscula, amplexus, si juxte morem patriæ fiant, urbanitatis, pacis, aut benevolentiæ causa, non sunt peccata per se, quia ut ait D. Th. q. 154. a. 4. *Possunt hæc absque libidine fieri, vel propter consuetudinem patriæ, vel propter aliquam necessitatem aut rationabilem causam.* Tamen per accidens possunt esse peccata, v. g. ob scandalum, vel periculum carnalis delectationis.

Si vero ista fiant ex aliqua vanitate, joco, levitate, juxta multos sunt solum venialia, modo absit affectus libidinosus tum in se, tum in alio... Quod *si sine causa* crebro fiant inter personas libidinis capaces, sunt mortalia; quia excitant delectationem veneream; quæ enim crebro fiunt ex curiositate aut levitate, in materia tam lubrica, degenerant in libidinem. Quare admittens oscula crebra, peccat mortaliter, quia cooperatur affectui libidinoso alterius.

Quod si oscula, amplexus, etc. sint libidinosa, sunt mortalia, ut docet D. Th. ib. dicens: *Consensus in delectationem peccati mortalis, est peccatum mortale, et non solum consensus in actum. Et ideo fornicatio cum sit peccatum* mortale, *consequens est quod consensus in delectationem talis peccati, sit peccatum mortale, et non solum consensus in actum. Et ideo cum oscula et amplexus hujusmodi, propter delectationem hujusmodi,* id est fornicationis, *fiant, consequens est quod sint peccata mortalia; et sic solum dicuntur libidinosa.* Ex hoc textu

Sequitur, Quod osculum libidinosum sit illud quod habetur ob delectationem concubitus cogitati cum persona quam deosculatur, etiamsi absit periculum consensus ulterioris, vel pollutionis.

Quær. 2. *Quid de tactibus sit dicendum?*

Resp. Tactus ex joco, vel levitate partium honestarum, v. g. vultus, manuum, non sunt de se mor-

tales, quia non fiunt propter delectationem veneream.

Dixi, *De se*, quia si subreperet delectationis venereæ periculum, esset mortale per accidens.

Tactus partium pudendarum, aut pudendis proximarum corporis alterius personæ, sive sit ejusdem, sive diversi sexus, si fiant absque necessitate medendi, etsi non ob delectationem veneream, sed ex sola curiositate, vel joco, sunt mortales; quia hi tactus valde excitant delectationem veneream; imo ex natura sua ad effusionem seminis referuntur; ergo simul cum illa graviter prohibentur, unde veniunt nomine *impudicitiæ*, quæ *ad Gal.* 5. dicitur *excludere a Regno Dei*.

Tactus vero propriorum pudendorum sine necessitate, est peccatum mortale, si delectatio venerea ex eo tactu oriatur et prævideatur; quia ex natura sua tendit ad pollutionem. Quod si fiant ex levitate, curiositate, absque delectationis venereæ periculo, tunc non sunt peccata, quia non fiunt animo libidinoso, nec in eis ea intervenit turpitudo, nec idem periculum, quod in tactu alieni corporis reperitur. Nihilominus pœnitentes tales tactus exercentes valde objurgandi sunt, ab eisque vivide deterrendi propter periculum futurum peccati; est enim a natura corrupta pondus quoddam latentis concupiscentiæ carnalis, cui si voluntas tantillum laxet habenas, magno impetu eam in præceps trahit.

Quær. 3. *Quid de aspectibus sit dicendum?*

Resp. Qui, absque justa causa medendi, personas diversi sexus in partibus secretioribus aut valde vicinis, aspiciunt; item qui viri ac mulieris coitum contemplantur, peccant mortaliter; quia ad veneream libidinem per hos aspectus multum excitantur.

Qui vero brutorum coitum, qui se ipsos, aut alios ejusdem sexus in partibus pudendis, et qui picturas aut statuas turpes ex sola curiositate vel levitate aspiciunt, peccant solum *venialiter*, modo absit affectus venereus, scandalum, et periculum delectationis venereæ; quia ista ad delectationem non adeo excitant. Possunt tamen peccare *mortaliter* ratione periculi, spectata aspicientis speciali fragilitate; quod non raro abest in juvenibus, quare ab his graviter deterrendi sunt.

Quær. 4. *Quid de turpiloquio sit dicendum?*

Resp. Turpia et obscœna loqui, canere, legere, vel audire, est mortale, si fiat extra conjugium cum delectatione venerea, vel cum probabili ejusdem periculo in se vel in aliis; quia delectatio venerea, extra conjugium, est ex objecto mortalis: ergo est mortale intendere, aut procurare illam, aut ejus periculum in se vel in aliis ... secluso autem omni affectu venereo, et periculo delectationis venereæ, vel scandali, turpia loqui, vel canere solum ex levitate, vel legere aut audire ex mera curiositate, aut cum sola delectatione ad rerum aut verborum artificium, est saltem veniale, quia prohibentur Ephes. 4. *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat:* Et c. 5. *Fornicatio autem et omnis immunditia nec nominetur in vobis sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas*.

Verum quia in praxi, raro abest desiderium turpis desiderii, aut complacentiæ, sive in proferente sive in audiente; sermones, cantilenæ, lectiones rerum turpium in juvenibus, vel coram illis, aut aliis infirmis, raro vacant a culpa mortali propter scandalum, nam *corrumpunt bonos mores colloquia prava:* 1. Cor. 1. unde Clem. Alex. l. 2. Pædagogi, c. 6. ait: *A turpiloquio et nos omnino abstinere oportet, et eis qui illo utuntur, os obstruere, et aspectu severiore, et vultus aversione, et subsannatione, et sæpe etiam asperiori oratione. Quæ enim ex ore exeunt, coinquinant hominem. Profanum, intemperantem, et petulantem eum ostendunt, non modestum, honestum, et temperantem*.

Nec a Confessariis audiendi sunt, qui dicunt se verba ejusmodi proferre absque ulla cogitatione male. Nam saltem cogitant id quod dicunt; ergo aliquid malum, seu turpe cogitant. Deinde verba turpia non assumerent pro materia recreationis, si a rebus infamibus, per ea significatis, abhorrerent, ut abhorrere debent. Denique, eo ipso quod de illis rebus turpibus libenter loquantur et in recreationibus de illis jucundentur, signum est satis evidens quod de illis delectentur, etiamsi nullam habeant voluntatem aliquid ejusmodi exequendi; neque enim voluntas ista requiritur, ut anima coram Deo rea sit gravis peccati, ut constat ex dictis de gravitate peccati delectationis morosæ.

Idem dicendum de gestibus turpibus, comœdiis, ac lectione librorum amatoriorum, qui licet obscœna expresse non referant, nihilominus imaginationem feriunt, delectationemque carnalem ingerunt: unde qui eos retinent, non sunt absolvendi, nisi illos comburent, vel saltem tradant Confessario comburendos.

CAPUT VI.

De Peccato originali.

Hoc Caput in quinque Quæstiones distribuemus, quarum prima erit de existentia peccati originalis; secunda de ejus natura; tertia de causa proxima ejus transfusionis; quarta de ejus subjecto; quinta de ejus pœnis.

QUÆSTIO I.

De existentia peccati originalis.

Nota 1. Per peccatum originale nihil aliud intelligimus, quam peccatum mortale ab Adamo ut morali totius generis humani capita commissum, et per generationem naturalem in omnes ab eo via naturali descendentes transfusum, secluso speciali privilegio.

Nota 2. Existentiam peccati originalis negarunt olim Pelagiani teste Aug. (*l.* 1. *de peccator. meritis*) docueruntque 1. Adamum peccando sibi soli nocuisse, morbos, mortem, concupiscentiam non esse effectus peccati illius, sed naturales naturæ humanæ defectus. 2. Baptismum necessarium quidem esse parvulis ut consequantur regnum cælorum, sed non ut ab ullo peccato abluantur.

Errorem (*Aug. l. de peccato originali*) hunc renovarunt postea Albanenses (*lib. de hæres. hæresi* 88.), Albigenses (*Ann.* 769.), Anabaptistæ, (*Ann.* 1178.) et elapso proxime sæculo Sociniani, contra quos omnes sit

CONCLUSIO.

Datur peccatum originale. Hoc est verum ac proprie dictum peccatum, quod secluso speciali privilegio in conceptione contrahimus, et in quo nascimur.

Propositio est de fide definita in pluribus Conciliis contra Pelagianos habitis (*Ann.* 154u.); et tandem in Concil. Trid. *Sess.* 5. can. 2. contra Anabaptistas his verbis: *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli et non ejus propagini asserit nocuisse, et acceptam a Deo sanctitatem et justitiam quam perdidit, sibi soli et non nobis etiam eam perdidisse, aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem et pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, non autem et peccatum quod est mors animæ, anathema sit, cum contradicat Apostolo dicenti: Per unum hominem, etc.*

Probatur propositio ex Scriptura.

1. Ex Joh 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es?* Quem locum sic vertunt septuaginta interpretes: *Nemo mundus a sorde, neque infans cujus vita est unius diei super terram.* Unde sic argumentor: Immunditia, de qua loquitur Job, non est corporea, ut volunt Sociniani, alias ab homine posset mundari, sed est immunditia peccati quæ a solo Deo potest mundari; atqui immunditia illa non est peccatum actuale, cujus infans unius diei non est capax; ergo est peccatum originale quod ab Adamo per originem contrahitur.

2. Psalm. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea:* atqui ea iniquitas non est actualis: neque Davidis cujus in conceptione non erat capax; neque parentum ejus, cum ex legitimo matrimonio sit natus; ergo originis est iniquitas, quæ in Hebræo exprimitur in singulari, *in iniquitate, in peccato,* et quam Vulgata nostra plurali numero expressit, *in iniquitatibus;* 1. Quia est radix omnium aliorum peccatorum; 2. Quia in Adæ peccato multiplex iniquitas concurrit, superbia scilicet, inobedientia, gula, et alia quæ refert D. Aug. (*Enchiridii c. 45.*)

3. Ex Apost. Rom. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Unde sic arguitur: datur peccatum quod per unum hominem in hunc mundum intravit, quod omnes in protoparente commiserunt; atqui illud peccatum non est aliud quam originale; ergo, etc.

Resp. Pelagiani, *nego min.* et dicendo illud peccatum esse ipsummet actuale peccatum Adami, quod intravit in mundum *non propagatione,* sed *imitatione,* quatenus suo pravo exemplo posteros ad peccandum induxit; sed

Contra est 1. Si Apostolus de peccato imitationis loqui voluisset, non dixisset *per unum hominem* peccatum intrasse, sed *per diabolum,* siquidem diabolus prior peccavit, et pravo suo exemplo homines ad peccandum induxit ab initio; ita Aug. (*L. de peccatorum meritis,* c. 9.)

Contra est 2. Quia ex Apost. eodem modo peccatum intravit quo mors; sed mors intravit non tantum imitatione, sed realiter et propagatione; ergo.

Contra est 3. Quia peccatum, de quo loquitur Apostol. reperitur in omnibus qui morti sunt obnoxii; atqui infantes morti sunt obnoxii; ergo reperitur in infantibus; atqui infantes non sunt capaces peccati per imitationem; ergo Apostolus non loquitur de peccato per imitationem.

Prob. prop. ex traditione Patrum.

1. Ex D. Cypriano, qui (*L. 3. Ep. ad Fidum*) ait: *infans recens natus contagia mortis antiquæ prima nativitate contraxit.*

2. Ex D. Ambrosio (*in Ps. 48.*) dicente: *Adam dente serpentis vulneratus; obnoxiam hæreditatem successionis humanæ suo vulnere dereliquit, ut omnes illo vulnere claudicemus.*

3. Ex D. Chrys. (*ep. ad Olympiam*) dicente: *Quando Adam peccavit illud grande peccatum, omne genus hominum in communi damnavit:* atqui peccatum quod omnes in communi homines damnat, est originale; ergo, etc. Hos et alios Patres refert D. Aug. (*L. 1. contra Julian. a cap. 3. ad 8.*)

Prob. prop. ratione Theologica.

1. Petitur e necessitate Baptismi sic: Baptismus necessarius est omnibus, non solum adultis, sed et infantibus juxta illud, *nisi quis renatus fuerit,* etc. atqui Baptismus est institutus in remedium peccati, Act. 2. *baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum;* ergo infantes sunt peccato inquinati, non actuali, cujus sunt incapaces; ergo originali.

2. Petitur ex redemptione per Christum, sic: Christus mortuus est pro omnibus non solum adultis, sed etiam parvulis juxta illud Apostoli (2. *Cor. 5. vers. 15.*): *Pro omnibus mortuus est Christus.* Sed ex eodem Apostolo ibidem, Christus non est mortuus nisi pro mortuis morte animæ, *si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt;* ergo parvuli mortui sunt per peccatum; ergo cum non sint capaces peccati actualis, fatendum est eis inesse peccatum originale.

Solvuntur Objectiones ex Scriptura.

Objicies 1. Ezechiel 18. dicitur: *filius non portabit iniquitatem patris.* Atqui si daretur peccatum originale, filius portaret iniquitatem patris; ergo etc.

Resp. dist. maj. Filius non portabit, etc. si peccati patris non sit particeps, *conc. maj.* si sit particeps, *nego maj.* Porro cum voluntas filiorum Adami contineatur in voluntate patris tamquam in capite morali totius posteritatis; sunt participes ejus peccati, quod unicuique ipsorum est proprium, non quidem *proprietate actionis,* ait D. Aug. (*Lib. contra Julian. cap. 12.*) sed *contagione propagationis.* Præterea Propheta loquitur de pœna peccati personalis; quare addit *Et pater non portabit iniquitatem filii; justitia justi* (id est, merces justitiæ) *super eum erit; et impietas impii* (id est, pœna impietatis) *erit super eum.*

Objicies 2. Ex Rom. 4. *ubi non est Lex, nec prævaricatio.* Atqui infantes non sunt capaces Legis; ergo nec prævaricationis.

Resp. dist. min. Infantes secundum se considerati non sunt capaces Legis, *conc. min.* considerati prout erant in primo parente, *nego min.* Nam Lex quæ data est Adamo, fuit etiam data omnibus ejus posteris in illo; quare infantes sunt rei prævaricationis a primo parente, qui eorum personam gerebat, commissæ, qua prævaricatione constituuntur peccatores a primo instanti animationis.

Objicies 3. Rom. 5. *regnabit mors ab Adam ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ.* Ergo sola mors, non vero peccatum ab Adamo contrahitur. *Ita Zuinglius.*

Resp. nego conseq. Imo ex textu contrarium debet concludi: nam si regnavit ab Adam usque ad Moysen in eos qui non peccaverunt peccato personali sicut Adam, evidens est eos aliena voluntate peccasse, cum mors, utpote pœna justa, peccatum præsupponat, juxta illud Apostoli: *stipendia peccati mors* (*Rom. 6. v. 23.*).

Inst. 1. Ibidem subdit Apost. *non sicut delictum, ita et donum; si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei ... in plures abundavit.* Unde sic: plures sunt qui in Christo justificantur, quam qui in Adamo peccaverunt; ergo non omnes peccaverunt in Adamo, sed solum ii qui ejus imitatione peccaverunt.

Resp. nego ant. Tum quia istæ voces, *multi, omnes, plures,* promiscue usurpantur ab Apostolo, dicit enim illo cap. *in quo* (in Adamo) *omnes peccaverunt,* et infra, *unius delicto multi mortui sunt;*

unde *ipsi sunt multi qui et omnes*, ait Aug. (*l.* 6. *contra Julian. cap.* 24.) quia illi omnes revera sunt multi; tum quia in græco non legitur *in plures*, sed *in multos*.

Inst. 2. Vox illa, *multo magis*, in texto Apostoli significat plures gratia Christi fuisse ditatos, quam Adæ peccatu infectos; ergo nulla solutio.

Resp. nego subsumpt. Nam vox, *multo magis*, non refertur per comparationem ad personas, sed per comparationem ad *delictum* et *donum*, ita ut sensus sit; donum Christi redemptoris per se majus ac utilius beneficium esse, quam delictum Adami fuerit perniciosum.

Objicies 4. 1. Cor. 15. dicitur: *sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur*. Atqui non omnes in Christo vivificabuntur; ergo neque omnes in Adamo moriuntur.

Resp. nego conseq. Nam in eo non stat comparatio Apostoli, sed in hoc uno quod sicut quotquot qui ex Adamo generantur, peccati et mortis reatum contrahunt; ita quotquot in Christo regenerantur, justitiam percipiunt, percepturi vitam æternam, si in bono perseverent.

Objicies 5. 2. Cor. 5. dicitur: *omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum*. Atqui parvuli nihil mali in corpore gesserunt; ergo nullam pœnam referunt, et consequenter peccatum originale nullum est.

Resp. Apostolum loqui de solis adultis, qui soli capaces sunt boni vel mali actualis, ut constat ex verbis immediate præcedentibus: *ideo contendimus sive absentes sive præsentes placere illi, omnes enim nos manifestari oportet*, etc. Unde objectio est extra rem.

Solvuntur Objectiones ex Patribus.

Objiciunt Pelagiani 1. Tertullianum (*Lib. de Baptis. cap.* 18.) qui ut probet Baptismum differendum parvulis donec adoleverint, ait: *quid festinat ætas innocens ad remissionem peccatorum*.

2. Gregorium Nyssenum (*orat. de infantibus præmatura morte abreptis.*), *nec ab initio quidem* (parvulus) *prorsus in animam morbum admisit*.

3. D. Chrysost. (*homil. ad Neophytos*) *infantes baptizamus cum non sint coinquinati peccato, ut detur eis, vel addatur sanctitas*.

4. Theodoretum (*Lib.* 5. *hæreticarum fabularum cap.* 18.), *quorsum infantes baptizamus qui peccatum nondum gustarunt?* Ergo, inferunt Pelagiani, illi Patres peccatum originale non agnoverunt.

Resp. 1. Generaliter, *nego conseq.* illi enim Patres negaverunt tantum infantes admisisse peccatum actuale personale, ut docet Aug. (*Lib.* 1. *contra Julian. cap.* 6.) respondens ad textum D. Chrysost.: *peccata dixi parvulos non habere*, inquit, *sed propria, unde illos innocentes merito nuncupamus secundum id quod ait Apostol. nondum natos nihil egisse boni sive mali: non secundum id quod ait: per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi*.

Resp. 2. Singulos illos Patres admisisse peccatum originale, et quidem

1. Tertullianus (*De testimonio animæ, cap.* 3.) de Adamo ait: *exinde totum genus humanum de suo semine infectum, suæ etiam damnationis traducem fecit*.

2. Greg. Nyssenus (*cap.* 16. *in Psalmos*) sic loquitur: *sordes hominis peccatum est, quod una cum humana orditur natura, quoniam in peccatis concepit me mater mea*.

3. D. Chrysost. testimonium vide in probationibus.

4. Theodoretus ait (*in cap.* 5. *ad Epist. ad Rom.*) *ad omnes enim homines mors pervasit, quatenus omnes peccaverunt, non enim propter primi parentis peccatum, sed propter suum, unusquisque mortis decretum suscepit*; quia ex Trid. peccatum originale dicitur, *unicuique proprium*.

Objiciunt 5. Clementem Alexand. qui (*L.* 3. *Stromatum contra Eucratitas et Basilidianus*) ait: *dicant ergo nobis ubi fornicator est infans natus? vel quando sub Adæ cecidit execrationem, qui nihil est operatus?* ergo aperte negavit peccatum originale.

Resp. nego conseq. Ibi enim Clemens Alexand. negat solum infantes fuisse actuali peccato inquinatos, antequam eorum animæ corporibus unirentur; agit enim contra Basilidianos qui eodem modo ac Origines, animas ante corpora creatas fuisse asserebant, et in illa anteriori vita peccatum admisisse, in cujus pœnam animæ illæ corporeis vinculis alligarentur, idque aperte demonstrant verba quibus urget Basilidianos; *dicant ergo nobis*, etc. praeterea Clem. Alexandrin. agnoscit peccatum originale cum (*Lib.* 1. *Pædagogi cap.* 6.) ait: *multis autem modis vocatur hoc opus* (baptismus) *gratia, illuminatio et lavacrum: lavacrum quidem, per quod peccata abstergimus*, etc. Ergo agnoscit infantes, pro quibus institutus et necessarius est Baptismus, peccato inquinari.

Objiciunt 6. Origenem qui (*lib.* 5. *Comm. in Epistol. ad Romanos*) per *mundum*, in quem peccante Adamo, *peccatum intravit*, intelligit, *terrenos quosque et in terrena conversatione permanentes*; id est qui in similitudinem Adæ peccant; ergo negat originale peccatum.

Resp. nego conseq. Nam Origenes verba Apostoli in illo commentario allegorice pro more suo exponit; allegoria autem non destruit sensum litteralem, quem luculenter confirmavit homil. 12. in Leviticum: *Omnis*, inquit, *qui ingreditur in mundum, in quadam contaminatione effici dicitur: propter quod et scriptura dicit: nemo mundus a sorde nec si unius diei fuerit vita ejus; hoc ipso ergo quod materiam corporis ab origine paterni seminis sumit, in patre et matre pollutus est; solus vero Dominus Jesus meus .... in matre non est pollutus*.

Solvuntur Objectiones a ratione petitæ.

Objicies 1. Cum Juliano (*apud Aug. L.* 3. *contra Julian. cap.* 24.) *non peccat iste qui nascitur, non peccat ille qui genuit, non peccat ille* (Deus) *qui condidit: per quas igitur rimas inter tot præsidia peccatum fingis ingressum?*

Respondet Aug. *Quid quæris latentem rimam, cum habeas apertissimam januam? per unum hominem ait Apost. per inobedientiam unius hominis, ait Apost. quid quæris amplius? quid quæris apertius?* Unde non peccat qui nascitur, cum nascitur, sed nascendo peccatum contrahit quod in Adamo commisit.

Inst. 2. Omne peccatum est voluntarium; atqui peccatum originale in infantibus non potest esse voluntarium, ergo nec peccatum.

Resp. dist. maj. Omne peccatum est voluntarium vel physice vel moraliter, *conc. maj.* physice tantum, *nego maj.* atqui peccatum non potest esse voluntarium in infantibus, physice, *conc. min.* moraliter, *nego min.*

Itaque discrimen est inter peccatum personale et originale, quod personale debeat esse voluntarium physice, id est voluntate propria peccantis admis-

sum; econtra satis sit quod originale sit voluntarium moraliter, id est voluntate Adæ in quo tamquam in capite morali omnium posterorum voluntates includebantur. Justum est enim ut malum quod eligitur a capite, imputetur membris in eo moraliter inclusis, *sicut justum est*, ait Aug. (*L. 4. Operis Imperf. cap. 90.*) *ut pacta conventa inter Principem et Majores populi ab omnibus civibus serventur*.

Inst. 1. Voluntarium est illud quod fit a principio intrinseco cum cognitione; atqui peccatum originale non est in parvulis a principio intrinseco, sed ab extrinseco, scilicet Adamo, nec cum cognitione, cum ejus sint incapaces; ergo, etc.

Resp. dist. min. Peccatum originale non est in parvulis a principio intrinseco physico cum cognitione physica, id est a personali voluntate et cognitione, *conc. min.* non est a principio intrinseco et cognitione moralibus, id est a voluntate et cognitione Adami quæ moraliter fuerunt nostræ, *nego min. et conseq.* eodem enim modo peccatum debet esse a principio intrinseco et cognitione, quo est voluntarium: atqui peccatum originale est voluntarium moraliter; ergo sufficit ut sit a principio intrinseco, et cognitione moralibus, id est a cognitione et voluntate capitis naturæ humanæ.

Objicies 2. Si anima inficeretur peccato originali, Deus esset causa peccati; absurdum consequens; ergo, etc.

Resp. nego sequel. maj. Prob. Quidquid convenit rei ab origine, causæ efficienti tribuitur; atqui Deus est causa efficiens animæ, neque enim anima per traducem a parentibus sicut corpus, sed per creationem a Deo producitur; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Quidquid convenit rei ab origine, causæ efficienti tribuitur, si ei conveniat vi actionis, per quam producitur, *conc. maj. secus, nego major.* Porro peccatum originale non contrahitur ab anima vi actionis per quam a Deo creatur, sed quatenus corpus ab Adamo descendens informat, nam sic incipit esse pars filii Adæ, in quo tamquam in radice tota natura humana corrupta et maledicta fuit. Hoc explicant Patres similitudine aquæ, quæ licet ex purissimo fonte fluat, si tamen in vas coinquinatum recipiatur, ab eo contrahit immunditiam, ita anima ex sua cum carne vitiata conjunctione contrahit fœditatem.

Ita Aug. (*L. 5. contra Julian. cap. 3.*)

Instat Julian. 1. In hominibus baptizatis peccatum originale deletum est, ergo illud in posteros transfundere nequeunt; nemo enim dat quod non habet.

Resp. nego conseq. Nam sicut triticum purgatum generat aliud triticum non purgatum, sed paleis involutum, quia eodem modo natum est triticum seminatum; ita quia parentes nati sunt ex Adam cum peccato originali, etsi ab illo per baptismum fuerint purgati, generant tamen postea filios infectos peccati originalis, in quo et ipsi nati sunt. Ita Aug. (*L. 2. contra Julian. in principio. Et L. 3. de peccator. meritis, cap. 3.*)

Ad probationem *dist.* nemo dat quod non habet, nec formaliter, nec virtualiter, *conced.* quod saltem habet virtualiter, *nego*. Habent ergo parentes peccatum originale virtualiter, virtute scilicet seminis corrupti quod est causa generationis, seu unionis animæ cum corpore, per quam peccatum originale contrahitur.

Inst. 2. Si peccatum originale per generationem traduceretur in posteros, usus matrimonii esset malus utpote causa peccati; falsum consequens.

Resp. nego maj. at ejus probationem, nam peccati originalis sola causa est voluntas Adami ut capitis moralis omnium ab eo per viam naturalem descendentium.

Inst. 3. Peccatum originale sequitur ex usu matrimonii; ergo talis usus est causa illius.

Resp. dist. ant. Sequitur per accidens, *conc. ant.* per se, *nego ant.* Nam in statu innocentiæ fuisset usus matrimonii, nec tamen fuisset peccatum originale. Porro homo non tenetur causam per accidens alicujus peccati omittere, cum habet justam causam prosequendi jus suum, etiam cum certitudine talis mali; atqui propagatio naturæ humanæ dat conjugatis justam causam prosequendi jus suum; ergo non peccant in usu conjugii, præsertim cum malum quod inde proli advenit, non ad ipsos proxime, sed ad Adamum pertineat.

QUÆSTIO II.

De natura peccati originalis.

Nota. In peccato originali duo possunt considerari, nempe 1. Actus, quo Adamus transgressus est Legem Dei; 2. Macula, quæ hanc transgressionem subsecuta est, et quæ vocatur *peccatum habituale:* de hoc solo in præsentiarum inquirimus, cujus investigatio tam difficilis est, ut circa eam varias in partes abeant cum Hæretici, tum Catholici, quorum opiniones exponemus et refellemus, et tandem veriorem statuemus, duplici articulo.

ARTICULUS I.

Exponuntur et solvuntur variæ opiniones cum Hæreticorum, tum Catholicorum circa naturam peccati originalis.

CONCLUSIO I.

Peccatum originale formaliter non est substantia mala a dæmone creata, quæ sit ipsius dæmonis imago. Est contra Mathiam Illiricum Lutheranum (*In libello de peccato origin.*).

Prob. Omnis substantia est a Deo, per quem *omnia facta sunt* (*Jo. 1. v. 3.*). Atqui peccatum non est a Deo; ergo peccatum originale non est substantia.

Confirm. Quia ex Trid. (*Sess. 5. can. 5.* per Baptismum *tollitur totum id quod veram et propriam peccati rationem habet;* atqui per baptismum nulla tollitur substantia; ergo.

Dices: Peccatum originale vocatur ab Apost. (*Rom. 6. v. 6.*) *vetus homo, corpus peccati*. Sed homo et corpus sunt substantia; ergo.

Resp. dist. maj. Vocatur *vetus homo, corpus peccati*, metaphorice, *conc. maj.* proprie, *nego maj.* Nam Apostolus *per veterem hominem* significat vitam in peccatis peractam, sicut *per novum hominem* significat vitam in virtute et justitia transactam, et per *corpus peccati* significat totam congeriem peccatorum quæ commisimus.

CONCLUSIO II.

Peccatum originale formaliter non est ipsa concupiscentia seu fomes qua ad peccatum trahimur. Est contra Lutheranos et Calvinistas.

Prob. Per Baptismum tollitur in renatis *totum id quod veram et propriam peccati rationem habet*, ut definitur in Conc. Trid. (*Sess. 5. can. 5.*) et constat ex his Apostoli verbis (*Rom. 8. v. 1.*) *nihil damnationis*, id est damnatione dignum, *est iis qui*

sunt in Christo Jesu; atqui per Baptismum non tollitur concupiscentia, seu fomes, *quæ ad agonem relicta est,* ut docet ibidem Trid. et colligitur ex Apost. Rom. 7. *Video aliam Legem in membris meis repugnantem Legi mentis meæ etc.* ergo peccatum originale formaliter non est concupiscentia seu fomes.

Objiciunt Novatores 1. Apostolus concupiscentiam vocat *peccatum* (*Rom.* 7. *v.* 17.); atqui non est peccatum actuale; ergo originale.

Resp. dist. maj. Apostolus concupiscentiam vocat *peccatum* formaliter et proprie dictum, *nego major.* materialiter et improprie dictum, quatenus nimirum est effectus peccati originalis et causa peccati actualis, *conc. maj.* Ita docet Trident. (*Sess.* 6. *can.* 5.) declaratque concupiscentiam ab Apost. *peccatum appellari, non quod vere et proprie in renatis peccatum est, sed quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat.*

Inst. Concupiscentia prohibetur hac lege: *non concupisces;* ergo est proprie peccatum.

Resp. nego ant. Nam per hanc Legem non prohibetur propensio carnis ad rebellandum contra spiritum, cum hoc non sit in nostra potestate, sed unice prohibetur, ne motibus concupiscentiæ inordinatis libere consentiamus. *Frustra dictum est,* ait August. (*Lib.* 5. *contra Julian. cap.* 3.) *post concupiscentias tuas non eas, si jam quisque reus est, quod tumultuantes, et ad mala trahere nitentes, sentit eas.*

Objicies 2. D. Aug. (*Lib.* 1. *de nuptiis cap.* 32.) docet concupiscentiam esse peccatum in non renatis, *sic est Lex ista peccati* (in renatis) inquit, *ut etiam in peccatum imputetur.* Ergo est peccatum proprie et formaliter.

Resp. dist. conseq. Est peccatum proprie ratione sui præcise, *nego conseq.* ratione culpæ, seu reatus quo facta est, et quorum ante Baptismum conjuncta est, *conc. cons.* Sic se hic explicat D. Aug. dicens: *Sic est Lex ista peccati ut etiam in peccatum imputetur, id est, ut etiam reatus ejus* (peccati) *cum illa sit, qui eum teneat æterni supplicii debitorem.*

Inst. 1. D. Aug. (*Lib.* 1. *de nuptiis, cap.* 23.) ait: *Concupiscentia sola Sacramento regenerationis expiatur*: sed quod expiatur Sacramento, est peccatum proprie ratione sui, ergo etc.

Resp. dist. min. Quod expiatur ratione sui, est peccatum ratione sui, *conc. min.* quod expiatur ratione culpæ a qua est, et cum qua ante Baptismum conjunctum est, *nego min.* Hoc solo et vero sensu concupiscentia dicitur ab Aug. expiari per Baptismum, *unde Lib.* 1. *contra Julianum, c.* 8. *docet* concupiscentiam per Baptismum *transire reatu, ut manere actu.*

Inst. 2. D. Aug. (*in Ps.* 35.) dicit *Deum in renatis odisse* concupiscentiam; ergo est peccatum formaliter.

Resp. nego conseq. Quia Deus non tantum odit quidquid est peccatum formaliter, sed etiam quidquid est peccatum causaliter: talis est concupiscentia, quæ nos ad malum morale impellit.

Inst. 3. Concupiscentia opponitur Legi mentis nostræ (*Rom.* 7. *v.* 23.); ergo mala formaliter.

Resp. dist. ant. Opponitur Legi mentis nostræ causaliter, *conc. ant.* formaliter, *nego ant.* ex quo sequitur quod sit causaliter tantum peccatum.

CONCLUSIO III.

Peccatum originale formaliter, non est qualitas morbida quæ ex carne per peccatum infecta derivatur in animam. Est contra Henricum Gandav. (*Quodl.* 2. *q.* 11.) et Greg. Ariminensem (*In* 2. *dist.* 30. *q.* 2. *art.* 1.).

Prob. Quia vel fictitia est illa qualitas morbida, vel nihil aliud est quam concupiscentia seu fomes peccati: atqui natura peccati originalis non potest esse fictitia, alias et ipsum peccatum esset fictitium, nec est concupiscentia, alias peccatum originale remaneret post Baptismum, quod est Novatorum error; ergo peccatum originale non est illa qualitas morbida.

Objicies: D. Aug. (*Lib.* 1. *de nuptiis c.* 25.) de concupiscentia dicit: *est affectio quædam malæ qualitatis, sicut languor;* ergo peccatum originale est formaliter qualitas morbida.

Resp. nego conseq. Nam D. Aug. per affectionem malæ qualitatis intelligit tantum ipsum appetitum sensitivum, quatenus vitiatus est, non aliqua positiva tabe, sed carentia justitiæ originalis; ait enim: (*serm.* 6. *de verbis Apost.*) *Restat ergo cum carne conflictus, quia deleta est iniquitas, sed manet infirmitas.*

CONCLUSIO IV.

Peccatum originale formaliter non est ipsum Adæ peccatum nobis extrinsece tantum imputatum. Est contra Pighium (*In controversia de peccato origin. in Comitiis Ratisbonensibus*) et Ambrosium Catharinum (*In Opusculo de peccato orig. disp.* 6.).

Prob. De fide est definitum in Trid. (*Sess.* 5. *Can.* 3.) peccatum originale *propagatione transfusum fuisse, omnibus inesse, et unicuique proprium esse;* atqui juxta sententiam Pighii peccatum non fuit in nos transfusum, cum nobis sit extrinsecum, nec est unicuique proprium, ut expresse fatetur Pighius his verbis: *Proprium peccatum nullum reperitur in parvulis; et in uno Adam fuit, non in nobis:* ergo peccatum originale non est ipsum Adæ peccatum nobis extrinsece tantum imputatum. Hinc sententia Pighii communiter rejicitur ut erronea, imo a Suarez habetur ut hæretica.

Objicit Pighius. Conc. Trid. (*Sess.* 5. *Can.* 3.) definit *peccatum Adæ origine unum esse;* ergo peccatum originale est unum et idem in omnibus, ita ut reipsa fuerit in Adamo, et in nobis sit per imputationem.

Resp. nego conseq. Quia licet peccatum originale sit unum origine, est tamen multiplex *propagatione,* et quidem *unicuique* proprium, ut constat ex eodem Concilio.

CONCLUSIO V.

Peccatum originale formaliter, non est reatus pœnæ. Est contra Durandum (*In* 2. *dist.* 30. *q.* 3.) Major. (*Ibid. q.* 5. *sub finem*).

Prob. Quia reatus pœnæ supponit peccatum originale; ergo non potest esse constitutivum peccati originalis. *Prob. ant.* Reatus pœnæ est obligatio ad pœnam subeundam; atqui obligatio ad pœnam subeundam supponit culpam; ergo reatus pœnæ supponit culpam peccati originalis; ergo etc. Unde damnata a Pio V. ista Baji prop. *In peccato duo sunt actus et reatus, transeunte autem actu, nihil remanet nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.*

CONCLUSIO VI.

Peccatum originale formaliter non est complexum ex concupiscentia tamquam parte materiali, et concupiscentiæ reatu tamquam parte formali. Est contra Juen. (*Tom.* 7. *pag.* 681.) et alios.

Prob. 1. *pars.* Concupiscentia ex Trid. (*Sess.* 5. *Can.* 5.) manet in renatis; atqui ex eodem Conci-

lio omne quod habet rationem peccati, tollitur per Baptismum; ergo concupiscentia non est pars essentialis materialis peccati originalis.

Prob. 2. pars. Quia per concupiscentiæ reatum intelligitur ipsa culpa originalis; atqui nugatorium est dicere peccatum originale constitui in ratione peccati per id quod in eo culpæ et peccati rationem habet; sicut nugatorium est dicere hominis essentiam consistere in humanitate; ergo etc.

Dices: D. Th. 1. 2. *q.* 82. *a.* 3. docet concupiscentiam se habere *in peccato originali sicut quiddam materiale:* ergo est pars materialis essentialis peccati originalis.

Resp. nego conseq. Nam constat ex voce *sicut,* qua utitur D. Th. concupiscentiam non esse materiam essentialem peccati originalis; unde dicitur ab illo quod sit sicut quiddam materiale in peccato originali, quia cum eo conjungitur tamquam effectus cum causa in non renatis, in quibus propter hanc conjunctionem vocatur a Sancto Augustino *peccatum*, quod post Baptismum *remanet actu, tollitur reatu*.

ARTICULUS II.

Statuitur verior sententia circa naturam peccati originalis.

CONCLUSIO.

Peccatum originale formaliter est habitualis privatio conformitatis ad Legem quam Adam caput nostrum transgressus est, et quam nos ejus voluntate transgressi sumus.

Prob. Illud est nobis nascentibus peccatum originale formaliter, quod Adamus in nos vere, proprie, et intrinsece transfudit; atqui Adamus transacto actu peccati in nos vere et intrinsece transfudit habitualem privationem conformitatis ad Legem, quam ut caput nostrum transgressus est; ergo etc.

Prob. min. Adamus in nos transfudit quod in eo post ejus actuale peccatum mansit, et a quo ipse et ejus posteri denominantur peccatores; atqui habitualis privatio conformitatis ad Legem quam per actum suum est transgressus, est id quod in eo remansit transacto actu peccati; ergo Adamus in nos transfudit habitualem privationem conformitatis ad Legem; ergo.

Confirmatur, quia in eo formaliter consistit peccatum originale, ex quo omnia quæ ad peccatum originale pertinent, tamquam a radice promanant; atqui ex habituali privatione conformitatis ad Legem quam Adamus transgressus est, omnia quæ ad peccatum originale pertinent, promanant; namque inde profluit quod peccatum sit unum origine, cum sit unum habituale peccatum Adæ; 2. Quod sit unicuique nostrum proprium, quia illud peccatum ita nobis vere et intime est communicatum, ut unumquemque perinde constituat peccatorem, Deo odibilem, et pœnis peccati dignum, ac si ab eo solo commissum fuisset; ergo.

Objicies 1. Habitualis privatio conformitatis ad Legem, quam Adam ut caput nostrum transgressus est, communis est omnibus Adæ posteris; ergo non est unicuique propria.

Resp. dist. conseq. Non est unicuique propria hoc sensu quod non ita conveniat uni quin aliis omnibus conveniat, *conc.* hoc sensu quod vere et proprie non conveniat cuilibet, quamvis eidem singulariter et privatim non conveniat, *nego conseq.* Porro peccatum originale commune est omnibus, quia ad omnes extenditur, et est unicuique proprium, quia nullus est cui tota ejus ratio non conveniat; unde tot remissionibus indiget, quot sunt homines ab Adamo via naturali descendentes.

Inst. Illud non est unicuique nostrum intrinsece proprium, quod in nos non nisi moraliter transmittitur; atqui habitualis privatio, etc. non nisi moraliter in nos transmittitur; ergo.

Resp. dist. maj. Quod in nos non nisi moraliter transmittitur quoad rem transmissam, *conc. maj.* quoad modum transmittendi, *nego maj.* atqui habitualis privatio conformitatis ad Legem, etc. in nos non nisi moraliter transmittitur quoad modum, *conced. min.* quoad rem transmissam, *nego min.* Itaque in nostra sententia peccatum originale intrinsece et realiter propagatur, licet aliunde non nisi moraliter communicetur, quatenus transfunditur ab eo in quo moraliter ut in capite continebamur.

Objicies 2. Cum Thomistis. Peccatum originale formaliter consistit in privatione justitiæ originalis, prout dicit gratiam sanctificantem; ergo.

Resp. nego ant. Nam privatio justitiæ originalis est pœna juxta illud D. Th. (1. 2. *q.* 85. *a.* 5.) *Subtractio originalis justitiæ habet rationem pœnæ, sicut etiam substractio gratiæ.* Atqui pœna peccati est posterior peccato; ergo peccatum non constituit, sed constitutum præsupponit.

Inst. 1. D. Th. dicit: *Privatio justitiæ originalis per quam voluntas subdebatur Deo, est formale in peccato originali;* ergo peccatum originale consistit formaliter in privatio justitiæ originalis, prout dicit gratiam sanctificantem.

Resp. nego conseq. Quia D. Th. non dicit simpliciter *privatio justitiæ originalis est formale in peccato;* sed addit: *per quam voluntas subdebatur Deo;* atqui illa subjectio ad Deum est conformitas ad Legem quam Deus dedit Adamo; ergo per *privationem justitiæ originalis per quam voluntas subdebatur Deo,* nihil aliud intellexit quam privationem conformitatis ad Legem, alias sibi contradiceret D. Doctor.

Inst. 2. Sancti Patres peccatum originale exprimunt per *justitiæ privationem, mortem animæ; ergo* consistit formaliter in privatione justitiæ originalis prout dicit gratiam sanctificantem.

Resp. dist. ant. Patres ita exprimunt peccatum originale, ut primarium ejus effectum assignent, *conc. ant.* ut assignent rationem formaliter constitutivam peccati originalis, *nego ant.* Neque enim Patres, sicut nec D. Aug. expenderunt metaphysice in quo sita esset peccati originalis natura eo modo quo expendunt scholastici; unde illud sæpius expresserunt per effectus cum eo connexos, utpote ipsa peccati natura notiores.

Inst. Cum Gonet. In illo consistit formaliter peccatum originale quod per Baptismum primario tollitur; atqui privatio justitiæ originalis ut dicit gratiam sanctificantem, primario per Baptismum tollitur; ergo etc.

Resp. nego maj. Nam ut aliquid per Baptismum primario tollatur, non requiritur ut illud sit formale constitutivum peccati originalis, sed sufficit quod in peccato originali contineatur sicut effectus in sua causa; ergo, etc.

QUÆSTIO III.

De causa proxima transfusionis peccati originalis.

Nota. Constat apud omnes peccatum Adami esse causam remotam transfusionis peccati originalis in ejus posteros, qui *omnes in eo peccaverunt*. Verum

in assignanda illius transfusionis causa proxima gravis est controversia, circa quam duæ sunt præcipuæ opiniones.

1. Est Jansenii (*Jansen. L.* 1. *de statu nat. lapsæ, c.* 6. *et seq.*) qui post Lutherum et Calvinum docuit causam proximam transfusionis peccati originalis esse physicam et ex natura rei, eamque esse libidinem seu parentum concupiscentiam *in* usu conjugii. Huic sententiæ adhærent Juenin (*tom.* 7. *pag.* 685.), et Henricus a sancto Ignatio. (*L.* 10. *ethicæ part.* 3. *cap.* 6.)

2. Est omnium aliorum qui assignant pro causa transfusionis proxima seminaleni ab Adamo generationem, supposito tamen decreto Dei quo Adam fuit constitutus caput morale omnium posterorum in ordine ad observationem et transgressionem præcepti de non comedendo fructu ligni vetiti. Ideo

CONCLUSIO I.

Causa proxima transfusionis peccati originalis in parvulis non est libido quacum a parentibus generantur.

Prob. Illud nec est, nec esse potest causa physica et necessaria transfusionis peccati originalis, quo posito potest non esse, et quo sublato potest esse peccatum originale; atqui posito ardore libidinis in actu generationis potest non esse, et eo sublato potest esse peccatum originale; ergo.

Prob. min. Si duo conjuges de novo crearentur, quamvis cum ardore libidinis generarent, proles tamen peccatum originale non contraheret, quia ex Trident. (*Sess.* 5. *can.* 3.), *homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti;* econtra si duo conjuges ex Adæ semine procreati ex speciali Dei beneficio generarent sine ardore libidinis; nihilominus eorum proles contraheret peccatum originale, quia semper descenderet ab Adamo, ac proinde in illo peccaret *in quo omnes peccaverunt*. Ergo posito ardore libidinis in actu generationis, potest non esse, et eo sublato potest esse peccatum originale.

Objicies cum Jansenio. D. August. pluribus locis (*D. Aug. L. contra Jul. c.* 5. *Et L.* 1. *de nuptiis c.* 24. *Et L.* 1. *de peccator. meritis c.* 6.) docet, ipsam prolem contrahere peccatum originale, quia cum libidine et concupiscentia gignitur: ergo concupiscentia est causa proxima et physica transfusionis peccati originalis.

Resp. dist. antec. Docet prolem contrahere peccatum originale quia gignitur cum libidine quæ sit causa physica traducendi peccatum, *nego ant.* quæ sit signum evidens et infallibile quod natura humana quam ab Adamo haurimus, ab ipso fuerit vitiata, *conc. ant.* et *nego conseq.* Sensus itaque D. Augustini est quod libido quæ sentitur in actu conjugali, sit signum corruptionis naturæ in ipsis parentibus, ex quo a posteriori, seu ab affectu arguitur peccatum originale esse in prole hoc modo procreata.

CONCLUSIO II.

Causa proxima transfusionis peccati originalis in parvulis est seminalis generatio ab Adamo in quo tamquam in capite morali omnes ejus posteri continebantur, non jure naturæ, nec vi pacti cum Adamo initi, sed vi decreti quo Deus in voluntate Adami voluntates omnium qui ab eo per viam generationis naturalis descensuri erant, inclusit, in ordine ad observationem vel transgressionem præcepti de non comedendo fructu vetito.

Prob. 1. *pars:* Quæ in Trident. (*Sess.* 5. *can.* 3.) expresse definitur his verbis: *revera homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti, cum ea propagatione per ipsum dum concipiuntur, propriam injustitiam contrahant.* Hinc etiam dicimur ab Apostolo (*Ephes.* 2. *v.* 3.) *natura filii iræ*, id est generatione; ratio D. Th. (1. 2. *q.* 81. *a.* 4.) est, quia *peccatum originale a primo parente traducitur in posteros in quantum moventur ab ipso per generationem, sicut membra moventur ab anima ad peccatum actuale ... nam ratio seminalis nihil aliud est quam vis activa in generatione. Si autem aliquis formaretur virtute divina ex carne humana, manifestum est quod vis activa non derivaretur ab Adam, unde non contraheret peccatum originale, sicut nec actus manus pertineret ad peccatum humanum, si manus non moveretur a voluntate hominis, sed ab aliquo extrinsece movente.*

Objicies: Semen humanum utpote corporeum, animam spiritualem, quæ sola peccati subjectum est, nullatenus attingit, sed a Deo solo immediate creatur; ergo animam peccato non inficit.

Resp. dist. conseq. Humanum semen peccato non inficit animam formaliter, *conc. conseq.* virtualiter et instrumentaliter, *nego conseq.* inficit enim animam quatenus per dispositiones quas inducit in corpus, conjungit illam cum carne ex Adamo tracta, per quam conjunctionem anima efficitur pars constitutiva hominis, qui in Adamo peccavit.

Prob. 2. *pars:* Quæ asserit *Adam non fuisse morale caput jure naturæ;* quia nullum hujus rei fundamentum reperiri potest in ipsa natura; nam si eo ipso quo Adam est caput naturale hominum, habet ut etiam sit caput illorum *morale*, non erit potior ratio cur alia peccata ab illo commissa non censeantur etiam nostra, sicut unicum ejus inobedientiæ peccatum, cum omnia procedant ab eo qui est caput totius naturæ humanæ; atqui ex Script. et Patribus hoc unicum inobedientiæ Adæ peccatum reputatur nostrum, cætera si quæ fuerint, reputantur illi proprie; ergo Adam non fuit caput nostrum morale jure naturæ.

Prob. 3. *pars:* Quæ asserit *Adam fuisse constitutum caput morale non ex pacto Dei cum Adam inito, sed ex solo Dei decreto*, etc. quia Deus eo modo constituit Adamum caput morale posterorum, quo consuevit dare præcepta hominibus, quia tunc Adam constitutus est caput morale quando datum est illi præceptum de non comedendo fructu; atqui Deus quando præcepta dat hominibus, non solet expectare eorum consensum, quasi sublato illo nolit præceptum obligare; nam Lex Dei semel promulgata homines velint nolint obligat, cum sit supremus Dominus; ergo et in præcepto de non comedendo fructu, Deus non expectavit consensum Adami, quo se Deo obligaret tamquam caput naturæ humanæ; ergo divino tantum decreto et non ex pacto Dei cum Adam inito, hic constitutus est caput morale suorum posterorum.

Objicies: Adam fuit constitutus caput nostrum morale vi pacti cum Deo initi; ergo.

Resp. nego ant. Nam Adam, seposito decreto divino, non habebat jure naturæ dominium in voluntates suorum posterorum quoad bona vel damna spiritualia; ergo nullo modo potuit seposito decreto Dei, obligare posteros, ut proprium suum peccatum reputetur peccatum posterorum.

Inst. 1. *Prob. ant.* ex Aug. qui (*L.* 16. *de civ. Dei c.* 19. *L.* 1. *de nuptiis c.* 11.), illud Genesis, *masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima ejus de populo suo, quia pactum meum*

irritum fecit; intelligit *non de imperata circumcisione, sed de ligni prohibitione*, id est de peccato originali; ergo Adam fuit constitutus caput nostrum vi pacti a Deo cum ipso initi.

Resp. dist. conseq. Vi pacti *formalis* positi in expresso duorum vel plurium consensu, *nego conseq.* neque enim hoc pactum necessarium fuit Deo qui potest de omnium hominum voluntatibus, ut supremus arbiter, disponere. Vi pacti *virtualis* posito in decrecto efficaci, quo Deus voluit absolute, non expectato Adam consensu, ut esset caput morale posterorum suorum, eosque repræsentaret in observatione et transgressione præcepti de non comedendo fructu ligni vetiti, *conc. conseq.* ex quo patet hoc pactum virtuale nihil esse quam decretum quo Deus voluntates posterorum Adami inclusit in voluntate ipsius Adami; unde D. Hier. (*in cap.* 6. *Oseæ*) illud *pactum* vocat *Legem*.

Inst. 2. Si Deus per decretum absolutum constituisset Adamum caput morale suorum posterorum, debuisset illi manifestare; atqui nullibi reperitur illius decreti Dei manifestatio facta Adamo; ergo.

Resp. nego min. Hoc enim decretum Deus manifestavit Adamo, cum illum in Paradisum terrestrem introducens dixit: *de ligno scientiæ boni et mali ne comedas, in quacumque enim die comederis, morte morieris*. Quod licet sit dictum in singulari, ei tamen dictum est tanquam capiti, illudque debebat manifestare uxori suæ, et ita posteris, ut notat Augustin. (*Lib.* 8. *Gen. ad Litt. cap.* 17.), et intellexit Eva cum dixit in plurali (*Gen.* 3. *v.* 3.): *de fructu ligni quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, et ne tangeremus illum, ne moriamur*.

Inst. 3. Deus non potuit sine injustitia in voluntate Adami includere voluntates posterorum ejus in ordine ad observationem et transgressionem præcepti; ergo illas non includit.

Resp. nego ant. Nam possunt Principes subditorum, pupillorum voluntates includere in voluntate tutorum in ordine ad certos effectus morales; ergo a fortiori Deus qui habet supremum in creaturas suas dominium, potuit in voluntate Adami includere voluntates nostras in ordine ad observationem et transgressionem præcepti de non comedendo fructu vetito.

QUÆSTIO IV.

De subjecto peccati originalis.

Nota. Nomine *subjecti* hic eos intelligimus, ad quos peccatum originale transfunditur; circa quod pugnandum habemus 1. Cum Novatoribus contendentibus filios fidelium nascendo non contrahere peccatum originale; 2. Cum quibusdam Catholicis propugnantibus Beatam Virginem labe peccati originalis infectam fuisse; contra quos

CONCLUSIO I.

Filii fidelium non secus ac alii contrahunt peccatum originale. Est definita in Trid. (*Sess.* 5. *can.* 3. *et* 4.)

Prob. Illi contrahunt peccatum originale qui peccaverunt in Adamo, nisi speciali privilegio a Lege communi eximantur; atqui omnes qui via generationis naturalis descendunt ab Adamo, peccaverunt in Adamo, ut probatum est supra; ergo omnes etiamsi sint a fidelibus progeniti, contrahunt peccatum originale, unde Apost. (*Ephes.* 2. *vers.* 3.) de se ipso et aliis fidelium parentum filiis, dicit: *eramus natura filii iræ, sicut et cæteri*.

Objicies: Illud Apost. (1. *Cor.* 7. *v.* 14.) *sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*. Atqui si filii fidelium contraherent peccatum originale nascendo, non essent *sancti*, sed *immundi*; ergo.

Resp. dist. textum. *Nunc autem sancti sunt*, id est legitimi, *conc.* id est immaculati, *nego*. Nam Apostolus hic hortatur conjuges fideles, ne deserant conjuges infideles, si velint pacifice cohabitare; et rationem hanc reddit, quia matrimonium non fit illegitimum per conversionem unius conjugis, alias, ait, filii talium parentum esset *immundi*, hoc est illegitimi, nunc autem *sancti sunt*, hoc est legitimi. Igitur hic locus non est ad rem accommodatus.

Inst. Idem Apost. (*Rom.* 11. *v.* 16.) ait: *si radix sancta, et rami;* ergo qui nascuntur ex parentibus sanctis, sunt sancti.

Resp. dist. conseq. Quia non loquitur Apostolus de sanctitate formali, sed de sanctitate præparatoria et in spe; ita ut sensus sit juxta Theodoretum; si Patriarchæ sancti fuerunt, ita reliquum corpus Judæorum ad fidem et sanctitatem censetur deputatum et præparatum in sanctis parentibus, quorum pietate ac diligentia pie educari ac sanctificari possunt.

CONCLUSIO II.

Licet Beata Virgo debitum habuerit contrahendi peccatum originale, illud tamen non contraxisse pro certo tenendum est.

Prob. 1. *pars*: Illa debuit contrahere peccatum originale quæ inclusa fuit in hac Lege generali, *in quacumque die comederis, morte morieris*. Atqui B. Virgo fuit inclusa in illa Lege generali; ergo debuit contrahere peccatum originale.

Confirmatur; Quia Beata Virgo fuit vere a Christo redempta; atqui Christus non redemit nisi qui aut actu per peccatum mortui sunt, aut secundum Legem ordinariam mori debuerunt, et revera mortui fuissent, nisi per speciale beneficium a peccati labe præservati fuissent; ergo Beata Virgo secundum Legem ordinariam debuit contrahere peccatum originale.

Dices: Gratia abunde præveniens, ipsum peccati debitum expungit; atqui B. Virgo statim gratia præventa est; ergo non habuit debitum contrahendi peccatum.

Resp. nego major. Gratia enim opponitur peccato actu contracto, non autem debito contrahendi, quia ut intelligatur debitum, satis est ut B. Virgo peccatum incurrisset nisi per prævenientem Spiritus Sancti gratiam fuisset perservata, quod verum est. Fatemur tamen post gratiæ collationem ne ipsum quidem remansisse debitum, quia debitum remissione extinguitur.

Prob. 2. *pars*: Quæ hodie est ita certa ut Greg. XV. (*Bulla data ann.* 1622.) prohibuerit *ne quisquam etiam in scriptis et sermonibus privatis audeat asserere quod Beata Virgo in peccato concepta sit*. Propugnando nimirum contrariam opinionem, non autem adducendo ejus argumenta eaque solvendo: unde licet non sit de fide, quia nondum definita, est tamen fidei consona, ut declaravit Conc. Basileense, *Sess.* 36.

Prob. inquam 1. *Ex Script.* Gen. 3. *inimicitias ponam inter te et mulierem, et ipsa conteret caput tuum:* ubi per tò *mulierem* intelligitur B. Virgo, quam dæmonis potestati nunquam subjiciendam fore testatur Deus: atqui si B. Virgo non fuit a peccato originali præservata, fuit aliquando dæmonis serva, et po-

testati ejus subjecta; ergo, etc. Unde per tò *caput* in textu allato multi intelligunt peccatum originale, quod est caput et radix omnium peccatorum, quodque contrivit B. Virgo, quia illud nunquam contraxit.

2. Ex cap. 4. Cantic. ubi legitur: *tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te*. Qui textus litteraliter intelligitur de B. Virgine, cum in eo fundetur definitio Tridentina B. Virginis ab omni peccato actuali etiam veniali, immunitate, quam teste Trid. (*Sess.* 6. *can.* 23.) tota *tenet Ecclesia*; atqui ille textus a B. Virgine removet omnem prorsus maculam; ergo ut actualem, sic et originalem.

Prob. 2. *ex Patribus* 1. Ex Andrea Apost., qui ut referunt Presbyteri Achajæ (*L. de passione Beati Andreæ*) dicebat: *sicut de terra immaculata factus fuerat primus homo, ita necesse erat ut de immaculata Virgine Christus nasceretur*.

2. Ex Idiota (*cap.* 6. *Lib. quem inscripsit de B. Virgine contemplatio. Qui refertur tom.* 5. *Biblioth. Patrum. Vixit ann.* 350.) qui ait: *invenisti, Virgo Maria, gratiam cælestem, quia fuerunt in te ab originis labe præservatio, angelica salutatio etc.*

3. Ex D. Aug. qui (*Lib. de nat. et grat. cap.* 23.) sic loquitur: *Excepta sancta Virgine Maria de qua propter honorem Domini, nullam prorsus, dum de peccatis agitur, habere volo quæstionem; inde enim scimus quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum*. Quæ verba diligenter sunt ponderanda.

1. Itaque dicit se nullam prorsus velle habere quæstionem de B. Virgine *cum de peccatis agitur*: quo tam generaliter loquendi modo significat se non solum de personalibus, sed etiam de originali loqui.

2. Hoc dicit *propter honorem Domini*: atqui si honor Domini postulavit ut ejus mater per totam vitam immunis esset a peccato actuali etiam veniali; quanto magis postulavit ut immunis esset ab originali labe mortali, propter quam fuisset Deo odibilis, serva Diaboli, et rea damnationis æternæ?

3. Dicit B. Virgini collatam fuisse gratiam *ad vincendum omni ex parte peccatum*; at quomodo peccatum *omni ex parte* vicisset, si aliquando peccato originali infecta fuisset?

4. Dicit Mariam ideo accepisse gratiam ad peccatum omni ex parte vincendum, quia fuit mater illius, *quem constat nullum habuisse peccatum*; ergo accepit gratiam ut immunis esset ab omni peccato, quo caruit Christus; atqui Christus caruit peccato tum personali, tum originali; ergo et B. Virgo.

Prob. 3. *Ex Trid.* (*Sess.* 5. *in fine decreti*) declarante *non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto ubi de peccato originali agitur, Beatam et Immaculatam Virginem, sed observandas esse constitutiones Sixti IV. Papæ sub pœnis in eis constitutionibus contentis, quas innovat*. Ergo ab hoc suo decreto eam tacita excipit, aut saltem merito excipiendam judicat.

Prob. 4. *Ex facto Ecclesiæ*, quæ non solum omnes fideles ad cultum Beatæ Virginis in sua Conceptione immaculatæ indulgentiis invitat (*Ut constat ex Decreto Sixti IV. quod confirmavit Synodus Trid.*) sed etiam cultum illum imperat, festo ad hunc finem instituto et præcepto, ut patet ex constitut. Alexandri VII. (*Edita ann.* 1682.); ergo cultus ille est cultus objecti veri, ideoque verum est Beatam Virginem a peccato originali præservatam fuisse.

Prob. conseq. nam si cultus ille esset cultus objecti falsi, esset vanus et superstitiosus, atqui Ecclesia non potest consulere, multo minus præcipere sub mortali cultum vanum et superstitiosum, cum non magis possit errare in materia morum, quam in materia fidei; ergo.

Propter hanc saltem rationem videtur pia hæc sententia esse definitioni proxima, et tantam habere certitudinem, quantam infra certitudinem fidei haberi potest.

Prob. 5. *Ex consensu* omnium fere Religiosorum Ordinum, qui festum immaculatæ Conceptionis celebrant et propugnant; *ex conspiratione* omnium orbis Christiani Academiarum, quæ ad eam defendendam sese solemni voto obstrinxerunt, et in quarum pluribus gradus Theologici non conferuntur nisi prius juramentum de ea tuenda præstiterint; quod si quis contrariam sententiam *suscipere ausus fuerit*, ait Universitas Parisiensis (*Statuto ann.* 1496.) *hunc honoribus nostris omnibus privatum atque exauctoratum a nobis et consortio nostro, velut Ethnicum et Publicanum, procul abjiciendum decernimus*.

Objicies 1. Textus Sacræ Scripturæ, quibus astruitur existentia peccati originalis sunt ita generales ut comprehendant omnes ab Adamo descendentes; ergo B. Virginem comprehendunt.

Resp. dist. ant. Comprehendunt omnes etc. quando nullum est privilegium eximens a Lege communi, *conc. ant.* quando adest tale privilegium, *nego ant.* Porro hoc privilegium habuit B. Virgo, quæ in locutionibus Scripturæ generalibus non comprehenditur, quales sunt istæ quibus astruitur generalitas peccati actualis: *non est homo qui non peccet. In multis offendimus omnes*. Ut juxta Trid. (*Sess.* 6. *can.* 23.) *tenet Ecclesia Catholica*.

Inst. Mors est pœna peccati originalis, nam *per peccatum intravit mors*; atqui B. Virgo mortem subiit. Ergo.

Resp. dist. maj. Mors est pœna peccati originalis, vel actu, vel quoad debitum contracti, *conc. maj.* solum actu et de facto contracti, *nego maj.* Porro ex dictis B. Virgo contraxit debitum peccati originalis.

Objicies 2. De fide est Beatam Virginem a Christo fuisse redemptam; atqui si non contraxit peccatum originale, non fuit a Christo redempta; ergo.

Resp. dist. min. Si B. Virgo non contraxit peccatum originale neque quoad actum, neque quoad debitum, non fuit redempta, *conc. min.* Si non contraxit peccatum quoad actum, bene vero quoad debitum, *nego min.* Igitur Christus sua redemptione fecit ut B. Virgo non contraheret actu et in se peccatum originale, ad quod contrahendum erat obnoxia; et hic modus redimendi est nobilissimus.

Inst. Atqui ad veram redemptionem requiritur liberatio a captivitate actuali; ergo nulla solutio.

Resp. nego subs. Tam etiam redimitur qui præservatur a captivitate, in quam non poterat non incidere nisi redemptoris gratia eum misericorditer præveniret, quam qui liberatur a captivitate in quam actu incidit.

Objicies 3. Sancti Patres cum loquuntur de peccato originali, solum Christum eximunt; ergo.

Resp. dist. ant. Solum Christum eximunt per exclusionem modi exemptionis, *conc. ant.* per exclusionem exemptionis, *conc. ant.* per exclusionem ipsius exemptionis, *nego ant.* Nam privilegium Christi in eo consistebat quod ex vi suæ Conceptionis, quæ fuit supernaturalis, conciperetur Sanctus; quod de B. Virgine dici non potest, quæ vi suæ Conceptionis, quæ fuit naturalis ex conjunctione viri cum femina, debuit contrahere peccatum originale, et de facto contraxisset, nisi ab eo per gratiam Christi præservata fuisset.

Inst. 1. D. Aug. (*lib.* 5. *contra Julian. cap.* 15.) ait: *Si sine dubio caro Christi non est caro peccati, sed similis carnis peccati, quid restat ut intelligamus nisi ea excepta, omnem reliquam humanam carnem esse peccati?* ergo caro Beatæ Virginis fuit caro peccati.

Resp. dist. conseq. Fuit caro peccati, quia via naturali concepta contraxit peccati debitum, *conc. conseq.* quia ipsum peccatum contraxit, *nego conseq.* namque gratia præveniente fuit liberata.

Inst. 2. D. Bernardus (*ep.* 174.) reprehendit Canonicos Lugduuenses, quod festum conceptionis Beatæ Virginis in sua Ecclesia instituerint.

Resp. nego ant. Nam illos reprehendit tantum quod illud festum instituerint inconsulta Ecclesia Romana; *nam si sic videbatur*, inquit, *consulenda erat prius Apostolicæ Sedis auctoritas, et non ita præcipitanter atque inconsulte paucorum sequenda simplicitas imperitorum. Quæ autem dixi, absque præjudicio sane dicta sint sanius sapientis, Romanæ præsertim Ecclesiæ, cujus auctoritati atque examini, totum hoc, sicut et cætera quæ ejusmodi sunt, universa reservo, ipsius, si quid aliter sapio, paratus judicio emendare.* Ergo si D. Bernardus nunc viveret, devote celebraret festum immaculatæ Conceptionis, quam videret solemniter ab Ecclesia Romana celebrari, festo ad huuc cultum præcepto sub mortali.

Inst. 3. D. Th. (3. *p. q.* 27. *a.* 2. *ad* 2.) ait: *Christus nullo modo contraxit peccatum originale, sed in ipsa sui conceptione fuit sanctus juxta illud Jo.* Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei; *sed Beata Virgo contraxit quidem peccatum originale, sed ab eo fuit mundata antequam ex utero nasceretur.* Ergo.

Resp. nego conseq. Equidem licet D. Th. possit benigne interpretari, probabilius tamen est in ea fuisse sententia, quam si nunc viveret, certissime mutaret, ut constat ex argumento, quo ibidem (3. *p. q.* 27. *a.* 1. *in argum. sed contra est*) probat Nativitatem Beatæ Virginis fuisse sanctam, *Ecclesia celebrat Nativitatem Beatæ Virginis*, inquit, *non autem celebratur Festum in Ecclesia, nisi pro aliquo sancto; ergo Beata Virgo ipsa sua Nativitate sancta fuit.* Atqui Ecclesia celebrat festum Conceptionis Beatæ Virginis ad colendam *Beatam Virginem, præveniente Spiritus Sancti gratia, a peccato originali præservatam*, prout declaravit Alex. VII. instituens hoc festum (*Decreto ann.* 1662. *edito*); ergo etc.

QUÆSTIO V.

De pœnis peccati originalis.

Nota. Pœnæ peccati originalis aliæ spectant hanc vitam, aliæ futuram.

ARTICULUS I.

De pœnis peccati originalis in hac vita.

Nota. Pœnæ peccati originalis in hac vita aliæ sunt corporis, aliæ animæ.

Quær. 1. *Quænam sunt pœnæ corporis in hac vita?*

Resp. Duæ recensentur, quarum 1. est mors juxta illud (*Sap.* 2. *v.* 23.) *Deus creavit hominem inexterminabilem ... invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum.*

2. Sunt omnes hujus vitæ miseriæ, scilicet *morbi, dolores, labores*, quibus addi possunt et alii defectus extra nos, ut sunt captivitas sub diabolo, sterilitas terræ, intemperies aeris, rebellio bestiarum, et alia mala quæ a cælo, terra, mari patimur; quæ omnia expressit Spiritus Sanctus his verbis (*Eccl.* 40. *v.* 1.): *Jugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ.*

Quær. 2. *Quænam sunt pœnæ animæ?*

Resp. Sunt duæ, 1. Est privatio omnium donorum gratuitorum, scilicet justitiæ originalis, qua hominis mens erat perfecte subdita Deo, et appetitus sensitivus menti; et gratiæ sanctificantis cæterorumque habituum supernaturalium fidei, spei, charitatis, donorum Spiritus Sancti, etc. quæ omnia justitiam originalem comitabantur.

2. Est vulnus quadruplex in anima, nempe *Ignorantia* in intellectu, quæ tollit cognitionem agendorum. *Malitia* in voluntate, quæ tollit facilem et promptam inclinationem ad obediendum Deo et rationi. *Concupiscentia* in appetitu concupiscibili, quæ tollit ab illo appetitu subjectionem ad voluntatem et rationem, et sic incœpit inordinata propensio ad voluptates carnis. *Infirmitas* in appetitu irascibili, a quo tollit firmitatem, alacritatem et vehementiam ad suscipienda ardua, et removenda, quæ nostrum bonum impediunt.

ARTICULUS II.

De pœnis peccati originalis in futura vita.

Nota. 1. Pœnæ peccato originali in altera vita debitæ, sunt 1. Exclusio a regno Cœlorum. 2. Privatio vitæ æternæ. 3. Dolor internus qui tum ex exclusione a regno Cœlorum, tum ex privatione vitæ æternæ nascitur. 4. Pœna sensus seu gehennæ ignis.

Nota 2. Parvulos sine Baptismo decedentes non solum excludi a regno Cælorum, sed etiam privari vita æterna, quæ consistit in intuitiva Dei visione. De fide definitum est in variis Conciliis (*Diospolitano, Carthaginensi, Milevitano*) contra Pelagianos teste Aug. (*lib.* 2. *de origine animæ cap.* 12.) his verbis: *Novellos Hæreticos Pelagianos justissime Conciliorum Catholicorum et Sedis Apostolicæ damnavit auctoritas, eo quod ausi fuerint non baptizatis parvulis dare quietis et salutis locum, etiam præter regnum Cælorum.* Quæ veritas similiter definita est in Conc. Trid. (*sess.* 3. *can.* 4.).

Nota 3. Cum Ecclesia circa cæteras pœnas nihil definierit, Auctores Catholici in varias abiere sententias, quarum probabiliores, et communiores hic breviter attingemus; quare sit

CONCLUSIO I.

Parvuli sine Baptismo morientes, internum animi dolorem patientur ex sui a vita æterna exclusione. Est contra Thomistas.

Prob. Ex D. Aug. sic loquente (*l.* 6. *contra Julian. cap.* 4.) *Si hoc eis non erit malum* (quod in æternum excludantur a regno Dei) *non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes* (ab omni peccato personali) *imagines Dei? Si autem amabunt, et tantum amabunt quantum innocentes amare debent regnum Dei, nihil ne mali ex hac separatione patiatur?* Ex quo sic argumentor: qui cum certa cognitione privatur objecto amato, maxima tristitia et dolore afficitur; atqui parvuli absque baptismo mortui privantur æterna beatitudine quam amant et ad quam se creatos esse certo cognoscunt, alias non mærent; ergo. Unde Greg. Magnus de illis parvu-

lis sit: (*lib.* 9. *Moralium cap.* 13.) *Perpetua quippe tormenta percipiunt qui nihil ex propria voluntate peccaverunt*.

Dices 1. D. Th. 2. dist. 83. q. 2. a. 2. ait: *Pueri .... nihil omnino dolebunt de carentia visionis divinæ*; ergo.

Resp. Salva reverentia D. Th. debita, non admittimus sententiam, quam junior scripsit, quamque revocaturus fuisset in sua Summa, sicut plures alias de laeto revocavit, nisi mors immatura eum prævenisset; unde potius adhæremus D. Aug.

Dices 2. Parvuli non patiuntur pœnam sensus, ergo nec animi dolorem.

Respond. nego conseq. Disparitas est quod pœna sensus a Deo directe infligatur, e contra dolor animi ex beatitudinis privatione ortus, non infligitur a Deo directe, sed per se et naturaliter ex ea sequitur.

Dices 3. Pueri sine baptismo mortui nullam de intuitiva Dei visione cognitionem habent; ergo de ejus amissione non tristantur.

Resp. nego ant. Prob. Æterna beatitudo, utpote supernaturalis, non potest cognosci sine gratia fidei; atqui parvuli hanc non habent; ergo.

Resp. ne[illegible] cujus veritate sequeretur non tantum parvulos, sed etiam adultos qui in gentilitate, ubi nihil unquam de Evangelio audierunt, mortui sunt, non cruciari amore amissæ beatitudinis; neque enim adulti illi aliquando fidem habuerunt, per quam unam (ut volunt adversarii) homo scire potest beatitudinem in intuitiva Dei visione sitam esse; quod est contra fidem.

CONCLUSIO II.

Parvuli sine Baptismo mortui nec fruuntur, nec unquam fruentur beatitudine naturali. Est contra Catharinum (*l. de statu parvul. absque Bapt. decedent.*) et Cardinalem Strondatum (*lib. cui titulus modus præd. dissolutus p.* 114.)

Prob. 2. Ex Ephes. 2. *eramus natura filii iræ*, hoc est, Dei odio et vindictæ obnoxii; sed qui tantis pœnis sunt obnoxii, nulla etiam naturali fruuntur beatitudine; ergo, etc. Hinc Conc. Flor. sess. ult. definivit: *illorum animas qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere: pœnis tamen disparibus puniendas*. Atqui animæ quæ in inferno pœnis puniuntur, carent sane beatitudine naturali; ergo.

Confirmatur: D. Aug. (*lib. de origine animæ cap.* 9.) dicente: *non baptizatis parvulis nemo promittat inter damnationem regnumque cœlorum quietis vel felicitatis cujuslibet, atque ubilibet, quasi mediam locum: hoc enim eis hæresis Pelagiana promisit*. Sed qui excluduntur a quiete et felicitate *qualibet*, nulla etiam naturali beatitudine fruuntur; ergo.

Objicies: Pueri per peccatum originale non sunt aversi a Deo tamquam a fine naturali, sed tantum tamquam a fine supernaturali; ergo æquum non est ut propter peccatum originale in æternum priventur beatitudine naturali.

Resp. nego ant. Tum quia aversio a Deo ut auctore gratiæ non potest subsistere sine aversione a Deo ut auctore naturæ; tum quia peccatum Adami utramque aversionem continebat; ergo utraque per originem fuit traducta.

Instab. Deus in resurrectione non obstante culpa originali, concedet infantibus plura dona gratuita. v. g. immortalitatem, impassibilitatem, magnitudinem quam habituri essent, si ad adultam ætatem pervenissent; ergo non denegavit illis beatitudinem naturalem.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod illa dona non sint cum peccato originali incompatibilia: beatitudo autem naturalis cum illo stare non possit: cum importet conversionem ad Deum ut auctorem naturæ, peccatum vero originale a Deo nedum ut auctore gratiæ, sed etiam ut auctore naturæ, avertat.

CONCLUSIO III.

Parvuli cum solo originali decedentes, non patientur pœnam sensus, seu gehennam ignis. Est communis (*contra Arminens. Driedonem et quosdam alios*).

Prob. 1. Ex Script. Apoc. 18. ubi dicitur: *quantum se glorificavit et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum*. Unde sic arguo: pœna sensus correspondet culpæ pro delectatione quam causat, sed in culpa originali nulla delectatio invenitur; ergo pœna sensus non correspondet culpæ originali, nec habet proportionem cum illa.

Prob. 2. Ex Innoc. III. (*cap. Majores de Baptismo*) dicente: *pœna originalis peccati est carentia visionis Dei; actualis vero peccati est gehennæ perpetuæ cruciatus*. Ubi prior pars videtur intelligenda de carentia visionis Dei cum exclusione cruciatus gehennæ; alias eædem pœnæ corresponderent peccato originali, quæ actuali; quod esse falsum declaravit Eugenius IV. in Conc. Flor. his verbis: *animæ illorum qui in actuali peccato mortali, vel solo originali decedunt, descendere mox in infernum, pœnis tamen disparibus puniendas*. Dicendo autem pœnas *dispares*, non autem inæquales, satis significat utriusque peccati pœnas esse specie, non autem intensione tantum diversas.

Prob. 3. Auctoritate et ratione D. Th. (*quæst.* 5. *de malo art.* 2. *in corp.*) *pœna*, inquit, *proportionatur culpæ; et ideo peccato actuali mortali, in qua invenitur aversio ab incommutabili bono et conversio ad bonum commutabile, debetur et pœna damni ... respondens aversioni, et pœna sensus respondens conversioni. Sed in peccato originali non est conversio, sed sola aversio, vel aliquid aversioni respondens, scilicet destitutio animæ a justitia originali: et ideo peccato originali non debetur pœna sensus, sed solum pœna damni, scilicet carentia visionis divinæ*. (*D. Th. consentiunt D. Bonavent. Magister Scotus, Estius, etc.*)

Objicies 1. Scriptura de Christo dicit (*Matth.* 3. *v.* 12.): *permundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili:* atqui parvuli sine Baptismo decedentes non sunt triticum, sed paleæ; ergo, etc.

Resp. ad maj. Hanc parabolam non spectare infantes non baptizatos, ex qua proinde nihil de illorum pœnis concludi potest; nam per *aream* intelligitur Ecclesia catholica, in qua sunt boni malis admixti, ut triticum paleis; infantes non baptizati nunquam fuerunt in Ecclesia; ergo.

Objicies 2. Matth. 13. dicitur: *simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare ... sic erit in consummatione sæculi; exibunt Angeli et separabunt malos de medio justorum, et mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus et stridor dentium*. Atqui parvuli non Baptizati erunt de numero malorum, de quibus loquitur Christus; ergo, etc.

Resp. nego min. Certum est enim hic per *sagenam* intelligi Ecclesiam; et ideo scriptura loquitur de extremo judicio, prout spectabit eos qui fuerint in Ecclesia, in qua nunquam fuerunt infantes;

Inst. Parvulis in extremo judicio dicetur: *ite, maledicti, in ignem æternum*, Sed nomine *ignis* pœna sensus intelligitur.

Resp. nego maj. Illa enim Christi verba non dirigentur ad omnes reprobos qui a sinistris Judicis erunt, sed solum ad adultos; non potest enim ad parvulos spectare causa quæ ibi redditur: *esurivi enim, et non dedistis mihi manducare*, etc.

Objicies 3. Apoc. 20. dicit D. Jo.: *vidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu Throni, et libri aperti sunt, et alius liber apertus est, qui est vitæ ... et qui non est inventus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis*: atqui parvuli non erunt scripti in libro vitæ; ergo.

Resp. Scriptura loquitur de solis adultis, qui judicabuntur ex propriis operibus, ut patet ex his verbis intermediis: *et judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum*.

Inst. D. Jo. loquitur *de magnis et pusillis*; ergo, etc.

Resp. nego conseq. Nam per *pusillos* non intelligit ætate aut statura, sed dignitate et gradu exiguos, ut sunt servi, ancillæ, etc.

Objicies 4. D. Aug. (*Serm.* 14. *de verbis Apost.*) et alii Patres (*D. Fulgent. relatus cap firmissime de conseq. distinct.* 4. *D. Greg. l.* 8. *et* 9. *Moralium*) affirmat parvulos sine Baptismo decedentes, ituros in ignem æternum, juxta sententiam Domini: *ite, maledicti, in ignem æternum*. Ergo.

Resp. dist. ant. D. Aug. et alii Patres docent parvulos ituros in ignem æternum, sumendo nomen *ignis* pro pœna damni, *conced.* pro pœna sensus, *nego ant.* Illi enim Patres sumunt speciem pro genere.

Ita respondent DD. Bonaventura, Thomas, et Glossa.

1. D. Bonavent. respondet (*in* 2. *dist.* 33. *a.* 3. *q.* 1.): *quod Augustinus in verbis illis non intendit dicere quod parvuli sensibiliter crucientur; sed intendit eorum pœnam manifestare quantum ad carentiam visionis Dei, et quantum ad vilitatem loci, et hoc valde abundanter exprimit, plus dicens et minus volens intelligi. Nec sine causa loquitur sic: hoc enim facit ad extirpandam illam hæresim, quæ dicebat parvulos nulla pœna puniri*.

2. D. Th. (*q.* 5. *de malo a.* 2. *ad* 1.) respondet: *dicendum quod nomen tormenti, supplicii, gehennæ et cruciatus, vel si quid simile in dictis Sanctorum Patrum inveniatur, est large accipiendum pro pœna, ita ut ponatur species pro genere. Ideo autem Sancti tali modo loquendi usi sunt, ut detestabilem redderent errorem Pelagianorum, qui asserebant in parvulis nullum peccatum esse, nec eis aliquam pœnam deberi*.

3. Glossa (*in caput nulla de consec. dist.* 4.) ait: *et hæc carentia* (visionis Dei) *est pœna ignis, de qua intelligendus est Canon firmissime, desumptus ex Fulgentio*.

Objicies 5. Parvuli in hac vita puniuntur pœna sensus; patiuntur enim famem, sitim, morbum, etc. Ergo et in alia vita, etc.

Resp. nego conseq. Nam afflictiones hujus vitæ non infliguntur proprie et directe parvulis in pœnam peccati originalis, ait Bellarminus, sed indirecte tantum quatenus consequuntur naturam humanam spoliatam justitia originali, quæ hos naturales effectus impedivisset.

Inst. 1. Parvuli post diem judicii non habebunt corpora gloriosa, sed passibilia; ergo in inferno aliquid patientur ab igne.

Resp. nego conseq. Nam post ju[illegible] cessabit ortus et interitus rerum naturalium, [illegible] non amplius agent in se mutuo actione corruptiva, unde agent tantum in instrumenta divinæ justitiæ; quare cum divinæ justitiæ ratio non exigat ut infantium corpora ignem patiantur, immunia erunt a cruciatu ignis, quamvis alioqui non gloriosa, sed cæterorum damnatorum corporibus similia sint futura.

Inst. 2. Peccatum veniale quod levius est originali, punitur in altera vita pœna sensus; ergo multo magis originale.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod peccatum veniale sit voluntate propria commissum; originale vero non nisi voluntate aliena; et cum pœna sensus correspondeat propriæ voluntati, non mirum est, si veniale pœna sensus puniatur, cum originale sola pœna damni mulctetur.

TRACTATUS PRIMUS

DE VIRTUTIBUS IN COMMUNI.

Nota. Quæ ad virtutes in communi spectant, ad earum essentiam, divisionem, & proprietates reducemus, duobus capitibus.

CAPUT PRIMUM

De essentia et divisione virtutis.

Quær. 1. *Quid sit virtus?*

Resp. Virtus est *bona qualitas mentis, qua recte vivitur et nemo male utitur*. Ita DD. Augustin. et Thomas.

Dicitur 1. *qualitas*, quia advenit subjecto jam in suo esse constituto; et cum sit a subjecto difficile mobilis, remanetque actu peracto, est de genere habitus.

Dicitur 2. *bona*: quia bene disponit subjectum, tum ad se, reddendo illud bonum; tum ad operationem, reddendo illam morum regulis consentaneam.

Dicitur 3. *mentis*: quia ad virtutis exercitium cognitio et libertas sunt necessariæ, quibus fruitur sola mens rationalis quatenus est prædita intellectu et voluntate.

Dicitur 4. *qua*, tamquam operationis principio elicitivo proximo et immediato.

Dicitur 5. *recte vivitur*: nempe vita operationis, quia inclinat subjectum cui inhæret, ad opus recta rationi consonum.

Dicitur 6. *et nemo male utitur*: quia si quis in malum finem utatur virtute, desinet esse virtus, eritque vitium: sic cum quis ex vana gloria movetur ad eliciendum actum virtutis, exercet actum malum, quia non virtus, sed vana gloria est principium actionis.

Quær. 2. *Quotuplex sit virtus?*

Resp. Virtus dividitur in intellectualem, moralem et theologicam.

Virtutes *intellectuales* sunt eæ, quæ perficiunt intellectum in ordine ad cognitionem veri; sunt quinque; nempe *intelligentia, sapientia, scientia, prudentia*, et *ars*, de quibus in Logica.

Virtutes *morales* sunt eæ, quæ perficiunt voluntatem in ordine ad bonum honestum, cujuscumque sit generis. Quatuor sunt præcipuæ, quæ ideo dicuntur cardinales; *prudentia* nimirum, *fortitudo, temperantia, et justitia*.

Virtutes *Theologicæ* sunt eæ, quæ circa Deum immediate versantur; vel quatenus est summa veritas, ut fides; vel quatenus est summum nostrum bonum, ut spes; vel quatenus est summa bonitas infinite propter se amabilis, ut charitas. Hinc religio non est una ex virtutibus Theologicis, eo quod immediate circa Deum non versetur, sed tantum circa cultum ei debitum.

CAPUT II.

[illegible] proprietatibus Virtutis.

Nota. [illegible] virtutis proprietates, nempe supernatu[illegible], mediocritas, et connexio, [illegible] quibus,

ARTICULUS I.

De supernaturalitate virtutis.

Nota 1. Aliqua virtus potest esse infusa dupliciter: 1. Per se; 2. Per accidens.

Virtus infusa *per se*, est ea quæ a solo Deo potest haberi.

Virtus infusa per *accidens*, est ea quæ licet humano labore possit acquiri, speciali tamen Dei gratia in animam infunditur, ut homo non humano et naturali, sed divino et supernaturali modo, operetur.

Nota 2. De fide est definitum in Conc. Trident. (*Session*. 6. *cap*. 7.) virtutes Theologicas esse per se infusas *in ipsa justificatione cum remissione peccatorum*. Unde solum controvertitur inter Theologos, utrum dentur etiam virtutes morales per se infusæ cum gratia sanctificante; quæ ut solvatur,

Dico: Dantur virtutes morales per se infusæ.

Prob. Ex Script. Sap. 8. ubi dicitur: *Sobrietatem et prudentiam docet* (divina sapientia) *et justitiam et virtutem, quibus nihil est utilius in vita hominibus*. Et infra, *scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det*. Atqui quod Deus docet et dat, habetur solum per infusionem a Deo; ergo dantur aliquæ virtutes morales necessario infusæ a Deo. Hinc Clem. V. (*In Conc. Vienn.*) *declarat opinionem quæ dicit tam parvulis, quam adultis conferri in Baptismum informantem gratiam et virtutes, tanquam probabiliorem, et dictis Sanctorum et Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam et concordem sacro approbante Concilio, duximus seligendam*.

Objicies 1. Virtus per se infusa debet habere motivum intrinsecum supernaturale, cum sit secundum entitatem supernaturalis: atqui motivum intrinsecum virtutis moralis, v. g. temperantiæ, non est supernaturale; ergo.

Resp. nego min. Prob. Motivum intrinsecum temperantiæ, est mediocritas in cibo et potu; sed hæc mediocritas non excedit ordinem naturæ; ergo motivum intrinsecum temperantiæ non est supernaturale.

Resp. dist. min. Mediocritas in cibo et potu, constituta per prudentiam naturalem, et in ordine ad finem naturalem, non excedit ordinem naturæ, *conc. min*. constituta per prudentiam infusam et in ordine ad finem supernaturalem, *nego min*. Virtus enim constituta per prudentiam naturalem solum respicit moralem honestatem prout est rectæ rationi consentanea, constituta vero per prudentiam infusam respicit divinam honestatem, prout cultui divino et pietati Christianæ conformem.

Objicies 2. Si virtutes morales cum gratia infunderentur, expellerent a justificato vitia præexistentia; qui consequens est contra experientiam qua videmus recenter conversos non minus vitiis addictos ac antea; ergo.

Resp. nego sequel. maj. Probatur: Contraria non possunt esse simul, sed mutuo sese expellunt a subjecto; atqui vitia et virtutes sunt directe contraria; ergo si virtutes morales cum gratia infunderentur, expellerent a justificato vitia præexistentia.

Resp. dist. min. Vitia et virtutes acquisitæ sunt directe contraria, et sese mutuo expellunt a subjecto, *conc. min*. at vitia et virtutes infusæ, *nego min. et conseq*. Itaque vitia directe sunt contraria virtutibus acquisitis, et invicem ex anima sese expellunt, quia inter se pugnant in eodem genere habitus naturalis; at vitia non opponuntur directe et proprie virtutibus infusis, quia cum vitia sint naturalia, et virtutes infusæ supernaturales, non pugnant inter se in eodem genere habitus; unde nihil mirum, si vitia adhuc remaneant introductis virtutibus infusis, necesseque sit ea per virtutum acquisitarum studium expellere.

ARTICULUS II.

De medietate virtutis.

Nota. Duplex est medium virtutis, nempe medium rei, et medium rationis.

Medium *rei* est illud quod ita est ex natura rei determinatum et fixum, ut sit semper unum et indivisibile, nec varietur pro loco, tempore, et persona.

Medium *rationis* est illud quod est divisibile, variaturque pro loco, tempore et persona, juxta prudentiæ æstimationem, propter quam æstimationem vocatur medium rationis.

Dico 1. *Virtutes Theologicæ et intellectuales non consistunt in medio per se et ex parte objecti*.

Prob. Illæ virtutes non consistunt in medio contra quas non potest peccari per excessum: atqui contra virtutes Theologicas et intellectuales non potest peccari per excessum; siquidem nullus potest nimis Deo credere, nimis in Deum sperare, nimis eum amare, nimis esse sapiens, intelligens, doctus, etc. Ergo.

Dixi *per se et ex parte objecti*: quia per accidens et ex parte subjecti requirunt aliquod medium, quatenus exerceri debent eum moderamine, juxta cujuslibet naturam, genium et conditionem.

Dico 2. *Omnes virtutes morales consistunt in medio*.

Prob. Illæ virtutes, contra quas peccari potest per excessum et per defectum, consistunt in medio; atqui contra omnes virtutes morales peccari potest per excessum et defectum; ergo etc. *Prob. minor*. Contra temperantiam peccari potest *per excessum* nimis manducando vel bibendo; aut *per defectum*, non sumendo quæ necessaria sunt ad vitæ conservationem; contra fortitudinem peccari potest *per defectum*, pericula nimis pertimescendo; vel *per excessum*, pericula sine causa sese committendo; et sic de cæteris virtutibus moralibus; ergo.

Adverte tamen differre justitiam ab aliis virtutibus

moralibus, quod istæ consistant in medio rationis tantum, quod definitur juxta propriam subjecti dispositionem, justitia vero consistat in medio rationis et rei simul, et quidem 1. In medio rationis determinantis tempus, locum, etc. in quibus reddi debet res aliena. 2. In medio rei, quia debet facere æqualitatem rei ad rem, ita ut debeat solvere centum qui debet centum, in quo consistit medium rei.

ARTICULUS III.

De connexione virtutum.

Nota 1. Nec virtutes intellectuales, nec Theologicæ habent inter se necessariam connexionem; constat enim experientia scientiam posse reperiri in homine absque arte, et artem absque scientia; pariter fide certum est fidem et spem in multis charitate destitutis remanere; difficultas ergo solum est de virtutibus moralibus.

Nota 2. Virtutes morales spectari possunt in statu perfecto, vel imperfecto.

Virtus in *statu perfecto* est ea, quæ tam perfecte possidetur, ut omnibus contrariis facile possit resistere.

Virtus *in statu imperfecto* est ea, quæ non est ita obfirmata, ut habeat plenam rationem habitus diffi[illegible] cilo mobilis, sed simplicis tantum dispositionis, [illegible] inclinat quidem subjectum ad bene operandum, [illegible] non adeo fortiter ut omnem difficultatem vincere possit. His notatis

Dico. Virtutes morales consideratæ in statu imperfecto non sunt necessario inter se connexæ; secus vero si in statu perfecto considerentur.

Prob. 1. *pars:* Illi habitus non sunt inter se connexi, quorum unus potest haberi sine alio; atqui una virtus in statu imperfecto potest haberi sine alia, idque experientia satis convincit, cum videamus multos esse promptos, non solum ex naturali complexione, sed etiam ex quadam assuetudine acquisita, ad opera misericordiæ, qui tamen non sunt prompti ad opera castitatis; ergo.

Prob. 2. *pars:* Virtus, quæ est in statu perfecto, efficit ut quis lubenter et sine mora, in propria illius virtutis materia operetur; at nemo qui vel una virtute destitutus fuerit, sic se gerit; idque videre est in muliere casta, sed avara vel meticulosa; si enim ingens illi offeratur pecuniæ quantitas, vel minæ mortis ei intententur, haud difficile patietur castitatis detrimentum. *Hinc persuadent Philosophi,* ait D. Aug. (*epist.* 28.) *qui unam virtutem habuerit, habere omnes, et omnes deesse cui una defuerit, quod prudentia nec ignava, nec injusta, nec intemperans potest esse: nam si aliquid horum fuerit, prudentia non erit. Porro si prudentia fortis, et justa, et temperans sit, profecto ubi fuerit, secum habet cæteras.*

Objicies 1. Unius virtutis acquisitio non pendet ab actibus aliarum virtutum; ergo nec ejus conservatio; non enim major vis ad rei conservationem, quam ad illius productionem requiritur.

Resp. conc. ant. dist. conseq. Conservatio virtutis sumptæ in statu imperfecto non pendet ab aliis virtutibus, *conc. conseq.* per unam quippe virtutem appetitus remanet debite ordinatus [illegible] quam materiam [illegible] rticularem. Sumptæ [illegible] fecto, *nego* [illegible] uia virtus in statu p[illegible] rectitudi[illegible] circa materiam aliquam particularem firma [illegible] constans et difficillime mobilis, quod non potest fieri sine omnium virtutum consortio, ut ostensum est.

Objicies 2. Conjugatus potest habere castitatem in statu perfecto, quamvis habere non possit virginitatem; ergo illæ virtutes non sunt necessario connexæ.

Resp. dist. conseq. Non sunt necessario connexæ in subjecto incapaci illarum virtutum, *conc. conseq.* in subjecto capaci, *nego conseq.* Porro nostra propositio debet intelligi de virtutibus moralibus, quarum subjectum est capax, non vero de illis quarum est incapax; conjugatus vero qui voluptates venereas expertus est, non est capax castitatis virginalis, sed dumtaxat conjugalis.

TRACTATUS SECUNDUS

DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

Nota. Cum tres sint virtutes Theologicæ, hunc Tractatum in totidem dissertationes distribuemus; ideo sit

DISSERTATIO I.

De Fide Theologica.

Nota. Multiplex est acceptio nominis *fidei* apud Scriptores sacros:

1. Enim sumitur pro fidelitate in promissis, *perseverate adhuc conservare ad nos fidem* (1. *Machab.* 10. *vers.* 27.).

2. Pro conscientia, *omne quod non est ex fide, peccatum est.* (*Rom.* 4: *v.* 2.)

3. Pro fiducia postulata assequendi: *postulet autem quis in fide nihil hæsitans.* (*Jac.* 1. *v.* 6.)

4. Pro doctrina Catholica; sic Deus Angelo Pergami dicit: *non negasti fidem meam.* (*Apoc.* 2. *v.* 13.)

5. Tandem pro assensu quem intellectus ex imperio voluntatis præbet veritatibus quibusdam propter auctoritatem dicentis, quæ si sit hominis, erit fides humana; si Dei, erit fides divina. De hac sola hic agimus exponendo 1. Ejus essentiam et divisionem. 2. Objectum materiale. 3. Objectum formale. 4. Subjectum. 5. Proprietates. 6. Vitia opposita, totidem capitibus; de regulis autem fidei agemus in nostra Theologia positiva.

CAPUT I.

De essentia et divisione Fidei.

Qu. 1. *Quid sit fides?*

Resp. 1. Definitur ab Apostolo (*Hebr.* 11. *v.* 1.) *sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.*

Dicitur 1. *Substantia;* id est basis et fundamentum spei, quo sublato corrueret spes nostra.

Dicitur 2. *Rerum sperandarum:* non quod sola

quæ speramus, credamus, cum plurima credamus quæ spei nostræ objectum esse nequeunt; sed quia Deus quem speramus, præcipuum est fidei objectum ad quod cætera omnia revelata referuntur, vel ut effectus ad principium, vel ut media ad finem, etc.

Dicitur 3. *Argumentum non apparentium;* id est, juxta textum græcum *convictio*, quia intellectus adeo firmiter revelatis adhæret, ac si evidentissime sibi apparerent.

Verum cum hæc Apostoli definitio non sit *essentialis*, sed *descriptiva* tantum; utpote quæ fidei effectus exponat, firmitatem nempe et obscuritatem; alium exactiorem juxta Scholasticam methodum proferunt Theologi cum quibus

Resp. 2. Fides est *virtus Theologica divinitus infusa, qua firmiter assentimur iis quæ a Deo revelata sunt, propter auctoritatem ipsius revelantis.*

Prob. Bonitas definitionis; illa definitio est bona, et accurata, quæ constat genere et differentia; atqui prædicta definitio talis est; voces enim illæ: *virtus Theologica divinitus infusa*, conveniunt spei et charitati, adeoque tenet locum generis. Aliæ vero soli fidei sunt [illegible], ideoque tenent locum differentiæ, ut ex di[illegible]bit.

Dices: [illegible] definitione desunt hæc verba: *et ut creden*[illegible]*Ecclesiam proposita;* ergo non est accurata, sed manca illa definitio.

Resp nego conseq. Illa enim definitio non est manca, cui nihil deest essentiale; atqui nostræ definitioni nihil deest essentiale; nam illud non est essentiale fidei, sine quo potest esse fides Theologica; atqui sine revelatorum propositione facta per Ecclesiam potest esse fides Theologica; tum quia in Adamo et Abrahamo vera fuit fides Theologica, quamvis articulorum quos credebant, revelatio illis per Ecclesiam proposita non fuisset; tum quia ex Concilii Trid. definitione (*Sess.* 6. *can.* 6.) potest quis certitudine fidei credere, se in gratia perseveraturum, *si speciali revelatione* id ab ipso Deo immediate acceperit; ergo supponit alicujus rei fidem absolute stare posse absque eo quod Ecclesia factam revelationem proposuerit.

Inst. D. Aug. (*l. cont. Ep. fund. c.* 4.) ait: *Evangelio non crederem nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas:* ergo propositio Ecclesiæ essentialis est ad fidem Theologicam.

Resp. dist. conseq. Propositio Ecclesiæ est essentialis ad fidem Theologicam, Catholicam et universalem, *conc.* ad fidem Theologicam alicujus particularis cui fieret revelatio, *nego cons.* De prima loquitur D. Aug. cum loquatur de fide in hoc statu religionis jam stabilitæ, in quo Deus per se ipsum credenda singulis immediate non revelat, at in quo consequenter præter Dei revelationem, requiritur fidei propositio facta ab Ecclesia, *quæ est columna et firmamentum veritatis.*

Quær. 2. *Quotupliciter fides Theologica dividitur?*

Resp. Dividitur 1. in actualem et habitualem.

Fides *actualis* est actus quo intellectus ex imperio voluntatis per gratiam excitatæ, firmiter assentitur rebus a Deo revelatis propter auctoritatem Dei revelantis.

Fides *habitualis* est habitus nobis a Deo infusus, actuum fidei elicitivus cum auxilio gratiæ actualis.

2. Dividitur in explicitam et implicitam.

Fides *explicita* est ea, qua alicui speciali et determinato fidei articulo assentimur: puta Trinitati personarum, Incarnationi Verbi etc.

Fides *implicita* est ea, qua generatim omnibus a Deo revelatis, et ab Ecclesia propositis assentimur, nulla determinatione facta ad aliquem particularem articulum.

3. Dividitur in vivam et mortuam.

Fides *viva* est ea, quam observatio mandatorum comitatur. Vocatur ab Apostol. (*Hebr.* 21. *cap.* 1.) *fides quæ per charitatem operatur.*

Fides *mortua* est ea, quam mandatorum observatio non comitatur; *fides sine operibus mortua est*, ait D. Jacob. cap. 4.

4. Dividitur in formatam et informem.

Fides *formata* est ea, quæ in homine adjunctam habet charitatem et gratiam justificantem, qua tamquam extrinseca sui forma perficitur.

Fides *informis* est quæ caritate destituta manet. Talis est fides catholici peccato mortali coinquinati; diciturque *informis*, non quod careat firma fide secundum quam est vera virtus, sed quod caret charitate, quæ est forma extrinseca virtutum, per quam habet ut sint Deo gratæ et meritoriæ.

CAPUT II.

De Objecto materiali fidei.

Nota 1. Objectum materiale adæquatum fidei, est collectio omnium veritatum a Deo revelatarum.

Dividitur 1. in objectum primarium, seu attributionis, et secundarium, seu attributum.

Objectum *attributionis* est illud, ad quod cætera omnia revelata referuntur: et est Deus cum suis perfectionibus: nam cætera omnia ideo revelata sunt, ut Deus melius cognoscatur, et magis ametur.

Objectum *attributum* est illud omne, quod ad objectum primarium refertur; et sunt cætera omnia revelata.

Dividitur 2. *in articulos fidei*, qui sunt veritates primariæ, quarum fides explicita est ad salutem necessaria; et in *puncta fidei*, quæ sunt veritates secundariæ, quarum fides implicita (qua nimirum generatim creditur quidquid Deus revelavit, et credit Ecclesia), sufficit ad salutem consequendam. Porro tum articuli fidei, tum puncta fidei sunt dogmata fidei.

Nota 2. Circa objectum materiale fidei quærimus, 1. An quodlibet objectum materiale fidei æque pertineat ad fidem. 2. Utrum objectum illud quoad articulos, creverit successu temporis. 3. In quibus symbolis continentur articuli fidei. 4. An ea quæ deducuntur ex veritatibus revelatis, sint de objecto materiali fidei, seu de fide.

QUÆSTIO I.

Utrum quodlibet objectum materiale fidei æque pertineat ad fidem?

Nota. Novatores distinguunt inter articulos fidei fundamentales, et non fundamentales. Per articulos *fundamentales* intelligunt certos quosdam articulos, quos credere necessarium est, et sufficit ad salutem consequendam. Per articulos *non fundamentales* intelligunt certos quosdam articulos, quibus non obstante qualibet Ecclesiæ et Conciliorum generalium definitione cognita, liberum est dissentire absque salutis dispendio et fidei Catholicæ unitatis disruptione. Contra quos

Dico: Singula objecta fidei supernaturalis cujuscumque conditionis illa sint, æque pertinent ad fidem.

Prob. 1. Quidquid æque participat rationem formalem alicujus habitus, illud æque attingitur a tali habitu, et per consequens æque ad eum pertinet; atqui singula objecta fidei supernaturalis quæcumque

illa sint, æque participant rationem formalem, seu motivum fidei nostræ supernaturalis, nempe divinam veritatem revelantem; ergo singula objecta fidei supernaturalis æque pertinent ad fidem. *Prob. min.* Divina veritas revelans est una et eadem sicut unus est Deus, et ipsa eodem modo applicatur singulis veritatibus fidei; (ut patebit infra agendo de objecto formali fidei); ergo singula objecta fidei æque participant primam veritatem: *consequentia* patet, nam quod unum et idem est, eodemque modo pluribus applicatur, illud æque ab illis omnibus participatur.

Prob. 2. Si singula objecta fidei supernaturalis non æque pertinerent ad fidem, posset quis salvari quibusdam veritatibus fidei dissentiendo: atqui falsum *conseq.* Ergo. *Prob. sequel. maj.* Nullus hæreticus potest salvari in sua hæresi, quia, ut ait Apost. (*Ad Tit.* 3. *v.* 11.) *subversus est qui ejusmodi est et delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus.* Quia scilicet sponte et pertinaciter se a tota Ecclesia separat, extra quam non est salus, sed certa damnatio (*Ita explicant DD. Hieronym., Anselmus et alii*); atqui qui dissentit cuicumque veritati a Deo revelatæ, et sufficienter ut talis ab Ecclesia propositæ, est hæreticus, et habendus *sicut Ethnicus et Publicanus* (*Matth.* 18. *v.* 17.) Ergo qui dissentit cuicumque veritati a Deo revelatæ et sufficienter propositæ, non potest salvari quandiu dissentit. Ergo falsum est singula objecta fidei non æque pertinere ad fidem; ergo falsa est distinctio articulorum fundamentalium, et non fundamentalium a recentioribus hæreticis efficta.

Objicies 1. D. Th. (2. 2. *q.* 1. *a.* 6. *ad* 1.) ait: *aliqua sunt credibilia de quibus est fides secundum se ... sicut sunt tres personæ omnipotentis Dei, mysterium Incarnationis, et alia hujusmodi ... alia vero sunt credibilia, de quibus non est fides secundum se, sed solum in ordine ad alia ... sicut quod Abraham habuit duos filios etc.* atqui quod non est credibile per se, sed tantum propter aliud, non est æque credibile ac illud quod est credibile per se; ergo non æque pertinebit ad fidem infusam.

Resp. nego min. Nam omnia credibilia cujuscomque sint conditionis, sunt æque credibilia; quia æque participant formale motivum fidei infusæ et æque fundantur in testimonio Dei revelantis.

Inst. 1. Credibilia per se, et credibilia per accidens non sunt sibi invicem paria; ergo non sunt æque credibilia.

Resp. dist. ant. Non sunt paria, si per comparationem *ad fidem supernaturalem* spectentur, *nego antec.* quia sic æqua fundantur in testimonio Dei. Si per comparationem *ad finem præcipuum ipsius fidei* spectentur, *conc. ant.* nam ad hunc finem qui est cognitio et amor Dei ut est nostra beatitudo, non omnia revelata æqualiter conferunt; unde D. Th. sese explicans (*Ib.*) ait: *quia vero fides principaliter est de his quæ videnda speramus in patria, secundum illud Hebr.* 11. fides est sperandarum substantia rerum, *ideo per se pertinent ad fidem illa quæ directe nos ordinant ad vitam æternam, sicut sunt tres personæ omnipotentis Dei, mysterium Incarnationis Christi, et alia hujusmodi.*

Inst. 2. Inter res revelatas a Deo quædam sunt necessariæ, v. g. quod Deus sit unus, trinus, etc. aliæ contingentes, v. g. quod canis Tobiæ moverit caudam in adventu heri sui; ergo res revelatæ non habent eandem veritatem.

Resp. dist. conseq. Non habent eandem veritatem *in esse rei*, quæ consistit in ipsa actuali principiorum rei connexione inter se, *conc. conseq.* non habent eandem veritatem *in esse credibilis*, quæ consistit in ipsa conformitate rei cum testimonio Dei revelantis, *nego conseq.* Hic autem tantum consideramus res revelatas secundum veritatem *in esse credibilis*.

Inst. 3. Atqui non omnia revelata habent parem veritatem *in esse credibilis*. Ergo.

Prob. subs. Inter objecta nostræ fidei unum est magis revelatum, quam aliud; ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Inter revelata datur aliquod quod est expressius, imo et sæpius revelatum, quam aliud; ergo etc.

Resp. nego conseq. Nam major expressio rei revelatæ se tenet tantum ex parte modi quo talis revelatio fit, qui cum sit accidentalis revelationi, non variat ejus substantiam, quæ in hoc consistit ut aliquod sit a Deo revelatum.

Objicies 2. Inter revelata multa sunt quæ videntur parvi, vel nihili referre ut credantur; v. g. quod canis Tobiæ moverit caudam etc. ergo in hujusmodi rebus licet quidlibet sentire salva fide et salute.

Rego nego ant. Multum enim refert quod Deus locutus sit: porro qui dissentit rebus [illegible] Deo revelatis, vilipendit ejus summam in [illegible]citatem, quod est summe injuriosum [illegible]

Objicies 3. Catholici admittu[illegible]tionem articulorum fundamentalium, et non fundamentalium; ergo sunt aliqui articuli, quibus licet dissentire salva fide et salute.

Resp. nego conseq. Quia Catholici per articulos *fundamentales* intelligunt tantum veritates revelatas, quæ necessario debent credi explicite ad salutem consequendam; per articulos non fundamentales intelligunt tantum veritates a Deo revelatas, quarum fides explicita non est necessaria necessitate medii ad salutem, quarum proinde ignorantia invincibilis non impedit salutis consecutionem; unde toto cœlo Catholici dissentiunt ab Hæreticis.

QUÆSTIO II.

Utrum articuli fidei successu temporis creverint?

Nota 1. Articulus fidei definitur: *propositio Catholica habens principii rationem in fide, specialemque ab aliis articulis ad credendum difficultatem, ab omnibus explicite credenda.*

Dicitur 1. *Prop. Catholica:* id est, quæ spectat universalem Ecclesiæ fidem.

Dicitur 2. *Habens rationem principii:* id est pertinens ad præcipua Fidei capita, e quibus educuntur conclusiones et puncta Fidei.

Dicitur 3. *Specialem difficultatem habens:* sic hoc caput Fidei: *Christus passus est,* habet specialem difficultatem ab hoc capite: *resurrexit a mortuis;* ideoque articulus Passionis est distinctus ab articulo Resurrectionis; et quod Christus sit *passus, mortuus, sepultus,* licet sint tria puncta Fidei, est tamen unicus articulus, quia non habent nisi unam et eandem difficultatem.

Nota 2. Articuli Fidei dicuntur crescere secundum substantiam, dum aliquis de novo revelatur a Deo; dicuntur vero crescere secundum explicationem, dum revelatio olim a Deo obscure facta et controversa, per infallibilem controversiarum Judicem, certificatur.

Dico. *Articuli Fidei successu temporis non creverunt secundum substantiam, sed dumtaxat secundum majorem explicationem.*

Prob. 1. *pars:* ex Apost. qui (2. *ad Cor.* 4. *v.* 13.) conferens Patres veteris Testamenti cum iis qui sunt sub novo, ait, *Habentes eumdem spiritum*

Fidei, sicut scriptum est: credidi propter quod locutus sum, et nos credimus propter quod loquimur. Ergo Patres veteris Testamenti unam et eandem nobiscum Fidem habuerunt; unde Aug. (*serm. 7. de Sanctis*) dicit: *unam esse Fidem veteris et novi Testamenti.*

Confirmatur auctoritate et ratione D. Th. (*2. 2. q. 1. a. 7. in corp.*) dicentis: *Omnes articuli implicite continentur in aliquibus primis credibilibus, scilicet ut credatur Deus esse, et providentiam habere circa hominum salutem, secundum illud Hebr. 11. accedentem ad Deum oportet credere, quia est, et quod inquirentibus se remunerator sit.* Atqui omnes quotquot fuerunt Fideles ab initio mundi, vel erunt usque ad finem ejus, crediderunt istis duobus articulis, vel credent; alias qui fuerunt, non potuissent, et qui erunt, non possent accedere ad Deum, ut significat hæc particula *oportet*, quæ necessitatem *medii* importat.

Prob. 2. pars. Illi articuli successu temporis creverunt quoad explicationem qui uberius, clarius et expressius ab Ecclesia explicati sunt et propositi tamquam de Fide credendi; atqui plures articuli uberius, clarius et expressius ab Ecclesia successu temporis explicati sunt, etc. ergo. *Prob. min.* Ecclesia occasione insurgentium hæresum varias propositiones definivit, expliciteque credendas Fidelibus exhibuit, quæ in Scriptura aut Traditione implicite tantum et quoad substantiam continebantur; sic ut Arius Verbi cum Patre consubstantialitatem impugnavit, Ecclesia in primo Concilio Nicæno, libratis in utramque partem Scripturarum et Traditionis momentis, ex peculiari Spiritus Sancti assistentia, definivit Scripturarum et Traditionis sententiæ, in quibus Verbi divini fit mentio, veram ejus cum Patre consubstantialitatem tradere; ergo plures articuli uberius, clarius et expressius ab Ecclesia successu temporis explicati sunt et propositi de Fide credendi. Ergo.

QUÆSTIO III.

De Symbolis, in quibus continentur articuli Fidei.

Nota 1. Nomine Symboli Fidei intelligitur: *summa quorumdam præcipuorum Fidei articulorum omnibus Fidelibus ad expresse credendum proposita, distinguens illos ab infidelibus.*

Nota 2. Tria sunt Fidei symbola.

1. Est *Apostolicum*, quod a cunctis Fidelibus in oratione quotidiana recitatur.

2. Est *Nicænum*, quod in Concil. Nicæno primo contra impietatem Arii conditum est anno 325. et in Constantinopol. primo actum contra impietatem Macedonii negantis divinitatem Spiritus sancti; unde licet Patres Constantinopolitani tradant symbolum quod aliqui vocant *Constantinopolitanum*, solum intenduot tradere Nicænum paulo explicatius et uberius quam sit editum a suis primis auctoribus; unde vocatur ab aliis *Nicæno-Constantinopolitanum*; et illud est quod publice decantatur inter Missarum solemnia.

3. Est *Athanasianum*, quod incipit his verbis: *Quicumque vult salvus esse*, etc.

Nota 3. Circa symbolum *Nicænum* nulla est controversia; certum est enim illud habere auctoritatem veri et legitimi Concilii, ut fatentur Hæretici.

Circa symbolum *Athanasianum* controvertitur inter eruditos, utrum sit verus fœtus D. Athanasii, sed quidquid sit de hac controversia, quæ est meri facti, certum est 1. illud continere doctrinam quam D. Athanasius mira eruditione et patientia, ad mortem usque propugnavit. Certum est 2. auctoritatem hujus symboli non provenire præcise et immediate a Div. Athanasio, sed ab Ecclesia quæ illud probavit, et sua auctoritate sancivit legendum et decantandum in Ecclesia.

Circa symbolum *Apostolorum*, Erasmus (*Præfat. in paraphrases in sanctum Mattheum*), dubitat an sit conditum ab Apostolis; Calvinus, (*Lib. 2. Institution. cap.* 16. §. 18.) et ejus discipuli fatentur quidem illud symbolum vocari *Apostolicum* eo quod contineat doctrinam ab Apostolis traditam, sed negant illud fuisse ab Apostolis conditum, contra quos

Dico: Symbolum Apostolorum ab ipsis Apostolis fuit conditum, non solum quoad doctrinam in eo contentam, sed etiam quoad formulam sub qua ordinatur.

Prob. Ex traditione Patrum primorum sæculorum.

1. Sanctus Clemens Epist. ad S. Jacobum (*Turrianus Lib. 2. pro Epistolis Pontificum probat hanc Epistol. esse veram et legitimam*) sic scribit: *adhuc in uno positi* (Apostoli) *symbolum quod nunc fidelis tenet Ecclesia, unusquisque quod sentit, dicendo, condiderunt, ut discedentes ab invicem hanc regulam per omnes gentes prædicarent.* Quid expressius?

2. Sanctus Irenæus (*L. 1. adversus hæreses c. 2.*) dicit: *Ecclesia ... ab Apostolis et a discipulis eorum accepit eam Fidem, quæ est in unum Deum Patrem omnipotentem.*

3. Lucifer Calaritanus (*L. 2. ad Constantium Imperatorem*) loquens de Symbolo Apostolorum appellat illud *formam disciplinæ et regulam Fidei per Apostolos traditam.* Ergo.

Confirm. Ex hac regula a S. Aug. (*Lib. 4. de Baptism. cap. 24.*) tradita: *quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* Atqui istud symbolum universa a primis etiam sæculis tenet Ecclesia, nec ullum potest proferri Concilium a quo institutum sit; ergo merito creditur ab Apostolis esse traditum; unde opposita sententia ad minus est temeraria.

Objicies 1. Quidquid est compositum ab Apostolis, est Scriptura sacra; atqui Symbolum non est Scriptura sacra; ergo.

Resp. dist. maj. Quidquid est compositum scripto, *conc. maj.* verbo tantum, *nego maj.* Porro Symbolum Apostolorum fuit ab ipsis solummodo traditum, ut memoria retinendum. (*Ita docent D. Hieron. Rufinus et alii.*)

Inst. D. Lucas qui scripsit Acta Apostolorum, non meminit illius Symboli; ergo.

Resp. nego conseq. Neque D. Lucas omnia dicta et facta Apostolorum scripsit, sic non meminit Evangelii a D. Mattheo conscripti.

Objicies 2. In illo Symbolo dicitur: *credo in Ecclesiam Catholicam*, id est, ubique diffusam; atqui tempore Apostolorum Ecclesia non erat Catholica; ergo, etc.

Resp. dist. min. Non erat Catholica actu, *conc. min.* potentia proxima, *nego min.* Quando itaque Apostoli ediderunt Symbolum, Ecclesia proxima futura erat Catholica, quod eis certo constabat tunc ex prophetia Davidis (*Ps. 18.*) *in omnem terram exivit sonus eorum etc.* tum ex mandato quod acceperunt a Christo Ecclesiam per universum orbem diffundendi, *euntes docete omnes gentes* (*Matth. 28. v. 20.*) quod sufficiens eis erat ut apponerent in Symbolo hanc vocem, *Ecclesiam Catholicam.*

QUÆSTIO IV.

Utrum ea quæ deducuntur ex veritatibus revelatis, de objecto materiali Fidei, seu de Fide?

Nota. Revelatio est *veritatis obscuræ manifestatio a Deo facta creaturæ rationali*. Alie est formalis et immediata; alia virtualis et mediata.

Revelatio *formalis et immediata* est ea, que aliqua veritas in se ipsa explicite revelatur, v. g. *Christus est homo*.

Revelatio *virtualis* et *mediata* est ea, qua eliqua veritas ex alia formaliter revelata, evidenter deducitur; ver. gr. *Christus constat unica persona*. His notatis

Dico 1. *Propositio legitime deducta ex duabus præmissis immediate revelatis est de fide divina*.

Prob. Propositio quæ habet pro motivo assensue divinam revelationem, est de Fide divina; atqui propositio deducta ex duabus præmissis immediate revelatis habet pro motivo assensus divinam revelationem, non vero discursum qui se tantum habet respectu asseneus conclusioni datus, ut sufficiens revelationis applicatio ad illam conclusionem; ergo.

Hinc conclusio hujus syllogismi: *Deus est bonus; atqui Christus est Deus; ergo Christus est bonus*; est de fide divina.

Dico 2. *Conclusio legitime deducta ex majori universali immediate revelata et minore non revelata, sed certa, sive certitudine metaphysica vel physica, sive certitudine morali excludente omnem formidinem, est de fide*.

Prob. Conclusio particularis contenta in universali immmediate revelata, est de fide divina; alias nec propositio illa generalis esset de fide, cum ex particularibus constet, et supponat pro illis; atqui conclusio legitime deducta ex universali immediate revelata, continetur in illa; ergo.

Hinc 1. Conclusio hujus syllogismi: *omnes homines aliquando morientur, sed Petrus est homo; ergo aliquando morietur*, est de fide, quia major est universalis immediate revelata, et minor est certa methaphysice.

Hinc 2. Conclusio hujus syllogismi: *quidquid Ecclesia definit circa fidem et mores, est de fide*, nam Ecclesia est *columna et firmamentum veritatis* (1. *ad Tim.* 3. *v.* 15.); *atqui certum est certitudine magna morali Ecclesiam agnoscere Concilium Tridentinum ut Œcumenicum; ergo Concilium Tridentinum est Œcumenicum*; est de fide.

Objicies: Conclusio sequitur debiliorem partem, ergo si minor syllogismi non sit de fide divina, nec ipsa conclusio erit de fide.

Resp. dist. ant. Conclusio sequitur debiliorem partem, si spectetur formaliter, id est, quatenus deducitur ex præmissis, *conc. ant.* Si spectetur materialiter, id est, quatenus continetur in majori revelete, *nego ant.* Ratio est, quia motivum assentiendi conclusioni spectatæ formaliter, est discursus artificialis; at motivum assentiendi conclusioni materialiter spectatæ, est divina revelatio, in qua contineri certo cognoscitur per illationem legitimam.

Inst. Cum Deus revelavit hanc propositionem: *omnis homo est moriturus*, non revelavit Petrum esse hominem; ergo Deus non revelavit nequidem simpliciter Petrum esse moriturum.

Resp. nego conseq. Quie ad hoc ut Deus revelaverit implicite Petrum esse moriturum, sufficit quod propositio particularis continetur formaliter implicite in propositione universali, quæ non verificatur, nisi in propositionibus particularibus, pro quibus supponit.

Dico 3. *Conclusio legitime deducta ex majore universali omnino certa, sed non revelata, et ex minore immediate revelata, est de fide*.

Prob. Illud est de fide divina quod est mediate saltem revelatum; atqui conclusio legitime deducta ex majore omnino certa, et minore immediate revelata, est mediate saltem revelatum; ergo. *Prob. min.* Illud est mediate saltem revelatum, quod continetur in veritate immediate revelatum, vel ut aliquid idem cum illa, vel ut pars, vel ut proprietas necessaria illius; atqui talis est conclusio deducta ex majore universali omnino certa, et ex minore immediate revelata; ergo etc.

Hinc conclusiones sequentium syllogismorum sunt de fide.

Omnis homo est animal rationale; sed Christus est homo: ergo Christus est animal rationale. Quia conclusio est quid idem cum veritate revelata.

Omnis homo habet animam rationalem; atqui Christus est homo; ergo habet animam rationalem, quia conclusio est pars totius immediate revelati.

Omnis homo est risibilis; sed Christus est homo; ergo. Quia conclusio est proprietas necessaria rei immediate de Christo revelatæ, nempe hominis.

Dices: Ista propositio *Christus est risibilis*, non est magis revelata, quam hæc major ex qua deducitur, *omnis homo est risibilis*; ergo nequidem implicite est revelata.

Resp. nego ant. Nam hæc propos. *Christus est risibilis*, habet necessariam connexionem cum ista immediate revelata, *Christus est homo*; sed quod habet necessariam connexionem cum veritate immediate revelata, est virtualiter et æquivalenter revelatum; ergo hæc propos. *Christus est risibilis*, est æquivalenter revelata; ergo tam digna est assensu propter testimonium Dei revelantis, quam si esset revelata formaliter.

CAPUT III.

De objecto formali fidei.

Nota 1. Objectum formale fidei est *immediatum motivum, propter quod credimus veritatibus a Deo revelatis*.

Nota 2. Cum fides versetur circa Deum quatenus est summa veritas, conveniunt facile omnes Theologi illam veritatem esse objectum formale fidei; sed cum in Deo triplex agnoscatur veritas: nempe *in essendo*, qua verus est Deus; *in cognoscendo*, qua omnia talia qualia sunt e parte rei, absque ullo errore cognoscit; et *in dicendo*, seu *revelando*, qua neminem fallere potest, et quæ ad distinctionem duarum præcedentium dicitur alio nomine *veracitas*; ideo controvertitur qualis veritas sit objectum formale fidei, circa quod

Dico: objectum formale fidei est 1. *veritas* in dicendo, *sive est revelatio Dei summe veracis*.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ ut nos ad credendum inducat, semper adducit testimonium et veracitatem Dei; 1. Joan. 5. *Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se*, id est, credit propter testimonium, seu revelationem Dei, *qui non credit Filio, mendacem facit eum*. Mendacium autem proprie opponitur veriteti in dicendo: et Jo. 3. *Qui accepit ejus* (Christi) *testimonium, signavit quia Deus verax est*. Ergo testimonium seu revelatio Dei summe veracis est objectum formale fidei.

Prob. 2. Objectum formale fidei est immediatum motivum, propter quod assentimur veritatibus a Deo revelatis; atqui 1. veritas in dicendo, seu revelatio

Dei summe veracis est motivum immediatum propter quod assentimur veritatibus a Deo revelatis; non enim assentimur Deo loquenti, nisi quia verax est, nec nos fallere potest; ergo.

Resolv. Objectum formale fidei esse complexum ex 1. veritate *in dicendo*, et actuali revelatione, tamquam partibus objecti totalis et adæquati, ita tamen ut 1. veritas *in dicendo* magis primario pertineat ad illud, quam actualis revelatio, quia ratio objecti formalis attenditur penes vim movendi ad assensum; atqui vis movendi ad assensum provenit primario et per se a prima veritate, non vero provenit ab actuali revelatione nisi secundario et ratione alterius, nimirum ratione veritatis in dicendo; ergo.

Objicies 1. Objectum formale fidei, est Deus ut Deus est; seu est prima veritas *in essendo*; ergo non est Deus ut verax est.

Resp. nego ant. Prob. Illud est objectum formale fidei in quod fit ultima ejus resolutio; atqui ultima fidei resolutio fit in ipsum Deum, ut Deus est; ergo.

Resp. neg. min. Prob. Interroganti, *quare credis revelanti?* Respondemus, *quia verax est*. Sed rursus interroganti, *quare Deus verax est?* Respondemus, *quia Deus est*; ergo ultima resolutio nostræ Fidei fit in ipsum Deum ut Deus est.

Resp. dist. conseq. Resolutio ultima fidei fit in ipsum Deum ut Deus est, tamquam in rationem, propter quam Deus est summa veritas in dicendo, *conc. conseq.* tamquam in rationem formalem et motivam, propter quam assentimur Deo loquenti, *nego conseq.* Hic autem agimus solum de resolutione ultima nostræ fidei in motivum propter quod credimus; atqui tale motivum est prima veritas revelans, cum hac prima veritate non detur alia ulterior quæ sit formale motivum credulitatis.

Objicies 2. Objectum formale fidei est veritas Dei *in cognoscendo*; ergo etc.

Resp. neg. ant. Prob. Ideo assentimur revelatis a Deo, quia Deus non potest falli; ergo etc.

Resp. nego ant. Prob. Si Deus per hypothesim impossibilem posset falli, non esset amplius dignus cui aliquid dicenti crederetur per assensum infallibilem; ergo.

Resp. nego conseq. Ex antecedente enim sequitur tantum quod veritas *in cognoscendo* sit in Deo radix et fundamentum ejus veracitatis *in dicendo*; non vero sequitur quod sit motivum formale et immediatum propter quod credimus Deo; porro cum nihil possit esse sine eo quod est sibi proprium fundamentum et radix, non mirum est si sublata per impossibile prima veritate *in cognoscendo*, auferatur prima veritas *in revelando*, et consequenter objectum formale fidei nostræ.

Quæres *in quid ultimo fides resolvatur*? Ante responsionem,

Nota: Resolutio alicujus rei est, *ejus reductio ad suas ultimas causas, ex quibus suo modo componitur*. Unde quærere in quid ultimo fides resolvatur, est quærere *quænam sit ultima causa cur fidelis credat*? Unde

Resp. Cum sint multæ causæ quæ determinant intellectum ad assensum qui præbetur revelatis, Fides divina variis modis resolvitur.

1. *Resolvitur* in auctoritatem Dei summe veracis, tamquam in suam causam formalem, ut dictum est.

2. *Resolvitur* in auctoritatem Ecclesiæ tamquam in causam directivam, cum sit omnium credendorum ultima regula infallibilis, per quam applicatur nobis revelatio.

3. *Resolvitur* in motiva credibilitatis, tamquam in causam inductivam, quia mentem nostram remote et a posteriori disponunt ad credendum, quatenus sunt conditio, sine qua prudens certitudo de divina revelatione haberi non potest.

Colliges: Ex iis quæ hucusque diximus fidelem sic procedere in reddenda ratione suæ fidei; *credo Deum esse Trinum*, quia Deus revelavit; *credo Deum revelasse se esse Trinum*, quia Deum esse Trinum tamquam revelatum Ecclesia proponit; *credo Ecclesiæ definitioni*, quia ejus infallibilitas est revelata in Scripturis, quas divinas esse ita ex motivis credibilitatis evidens est, ut plane stultus sit qui motivis illis non moveatur.

Dices cum Heterodoxis, in hoc processu fit circulus vitiosus: ergo non est admittendus.

Prob. ant. In hoc processu probatur auctoritas Ecclesiæ per revelationem divinam, et revelatio divina per auctoritatem Ecclesiæ; ergo est circulus vitiosus.

Resp. dist. ant. Probatur etc. ex eodem genere causæ, *nego ant.* ex diverso genere causæ, *conc. ant.* Probatur enim auctoritas Ecclesiæ per revelationem divinam tamquam per causam formalem assensus; et revelatio divina per auctoritatem Ecclesiæ, tamquam per causam directivam applicantem nobis divinam revelationem; unde in nostro processu non fit circulus vitiosus, qui tantum reperitur cum hoc per illud, et illud per hoc probatur ex eodem genere causæ, et quidem apud eum qui æque utrumque negat.

CAPUT IV.

De subjecto Fidei.

Nota. Per subjectum fidei intelligimus creaturas in quibus Fides reperitur, tam secundum actum, quam secundum habitum. Circa quod:

Certum est 1. *Veram Fidem fuisse in Angelis viatoribus*: Nam Angeli viatores placuerunt Deo, et beatitudinem promeriti sunt; ait Apostol. (*Hebr.* 11. *v.* 6.) *sine Fide impossibile est placere Deo*, et Fides est radix ac principium meriti; ergo.

Certum est 2. *Fidem non esse in dæmonibus et damnatis*, quia Fides est donum Dei naturæ suæ ordinatum ad beatitudinem; est enim *sperandarum substantia rerum*; atqui dæmones et damnati exciderunt omni spe beatitudinis comparandæ; ergo etc.

Quod si Jacobi 2. dicatur *dæmones credunt et contremiscunt*, id non intelligitur de Fide divina, sed de Fide mere naturali, coacti nempe evidentia, et terribili Dei vindicis experientia convicti; neque enim Deus ullum dat illis speciale auxilium ad eliciendos actus supernaturales.

Certum est 3. *Fidem non esse in Beatis*: *bene vero in animabus Purgatorii*. Nam Fides in justis non evacuatur nisi per visionem beatificam, juxta illud Apost. (1. *Cor.* 13. *v.* 10.) *cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*. scilicet Fides; atqui soli Beati, non vero animæ Purgatorii fruuntur visione beatifica, ergo Fides remanet in animabus Purgatorii, non vero in Beatis.

Restat igitur resolvendum, an Fides remaneat in peccatoribus et Hæreticis.

Dico 1. *Fides divina remanet cum peccato mortali ab infidelitate distincto*.

Prob. Ex Apostol. (1. *Cor.* 12. *v.* 2.) *Si habuero omnem Fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Ergo Fides potest esse cum peccato mortali, per quod solum amittitur charitas; prout definivit Conc. Trid. (*Sess.* 6. *can.* 38.) his verbis: *si quis dixerit amissa per peccatum gratia, simul et Fidem semper amitti, aut Fidem quæ remanet, non esse veram Fidem, licet*

non sit vira, aut eum qui Fidem sine charitate habet, non esse Christianum, anathema sit.

Ratio a priori est voluntas Christi qui noluit, ut peccator, non infidelis, privaretur radice per quam posset converti, eliciendo connaturaliter actus Fidei.

Dico 2. Habitus Fidei totaliter perit in Hæretico, etiamsi unicum vel minimum Fidei articulum rejiciat.

Prob. 1. Pars: ex Apostol. *(1. ad Tim. v. 19.) Devita profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa Fidem exciderunt;* atqui circa Fidem excidere, est Fidem amittere, seu a Fide aberrare; ergo. Unde Conc. Trid. *(Sess. 6. c. 15.) asserit non modo infidelitate per quam et ipsa Fides amittitur, sed etiam quocumque alio mortali peccato quamvis non amittatur Fides acceptam, justificationis gratiam amitti.*

Prob. 1. pars: Contra Durandum (*In* 3. *dist.* 23. *q.* 9.) quod est indivisibile, totum simul perire necesse est; atqui Fides est indivisibilis, cum licet plures veritates credat, illas tamen credat sub uno atque indivisibili motivo, scilicet Dei veritate *in revelando;* ergo. Unde D. Th. ait: (2. 2. *q.* 5. *a.* 3.) *manifestum est, quod talis Hæreticus circa unum articulum, Fidem non habet de aliis articulis.* Cum ex Apostol. (*Ephes.* 4. *v.* 5.) non sit nisi *una Fides,* quam profitendo salvari possumus.

Objicies 1. Qui est circa unum Fidei articulum Hæreticus, eadem facilitate credit alios articulos, ac antea; ergo respectu illorum remanet habitus Fidei.

Resp. dist. conseq. Remanet habitus Fidei naturalis et humanæ per actus repetitos contractus, *conc. conseq.* supernaturalis et divinæ, *nego conseq.* Neque enim tales Hæretici vere captivant intellectum suum in obsequium primæ veritatis; si enim vere hoc facerent, intellectum suum illi captivarent in omnibus quæ revelavit, cum prima veritas æque in uno sit fallere nescia, ac in altero, et si in uno fallat, non sit prima veritas, cui proinde non credunt, in iis quæ credunt, sed humanæ persuasioni.

Inst. 1. Hæreticus circa unum articulum credit alios articulos propter solam revelationem divinam, quæ est ratio formalis Fidei; ergo respectu illorum retinet habitum Fidei supernaturalis.

Resp. dist. ant. Credit propter revelationem divinam ab Ecclesia propositam *per se* creditam, ut nos facimus, *nego ant.* propter revelationem divinam ex propria persuasione creditam et receptam, *conc. ant.* verum hic modus credendi non sufficit ad fidem supernaturalem.

Inst. 2. Habitus potest consistere cum aliquo actu contrario: ergo, etc.

Resp. dist. ant. Habitus naturalis, *conc. ant.* supernaturalis, *nego ant.* ut patet in habitu charitatis qui per unicum peccatum mortale destruitur; ratio est voluntas Dei qui propter unicum infidelitatis actum, habitum Fidei quæ est ejus donum, auferre voluit.

Objicies 2. Hæreticus qui unum articulum Fidei rejicit, aliis retentis, non ideo talem articulum rejicit quod credat Deum in revelando esse fallacem, sed quod credat illum articulum a Deo non esse revelatum; ergo non amittit habitum Fidei.

Resp. nego ant. Nam ille credit Deum in revelando esse fallacem, qui contemnit judicium Ecclesiæ quam Deus revelavit esse columnam et firmamentum veritatis; sed Hæreticus qui respuit unum articulum quem ut revelatum Ecclesia proponit, contemnit judicium Ecclesiæ, et sequitur propriam phantasiam et persuasionem, ergo. Porro qui primæ veritati discredit in uno, non credit in ullo; sed contra eam *peccans in uno, factus est omnium reus* (*Jac.* 2. *v.* 10.)

CAPUT V.

De proprietatibus Fidei.

Nota. Quinque recenseri possunt Fidei proprietates, nempe supernaturalitas, certitudo, obscuritas, credibilitas et necessitas, de quibus sit

QUÆSTIO II.

De supernaturalitate Fidei.

Nota. Quæstio non procedit de habitu Fidei; constat enim ipsum esse supernaturalem, et donum Dei, juxta illud Ephes. 2. *gratia enim estis salvati per Fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim donum est;* de solo ergo assensu seu actu Fidei quærimus utrum sit supernaturalis; ideo

Dico: Assensus seu actus Fidei est vere et entitative supernaturalis.

Prob. Actus specificantur ab objecto formali et principio productivo; atqui objectum formale et principium assensus Fidei productivum, sunt supernaturalia; ergo.

Prob. 1. Pars min. Objectum formale assensus Fidei est divina revelatio; atqui divina revelatio est supernaturalis; neque enim est intra exigentiam naturæ; ergo.

Prob. 2. *Pars min.* Bona gratiæ sunt supernaturalia; atqui assensus Fidei non nisi auxilio gratiæ producitur juxta illud Jo. 6. *hoc est opus Dei ut credatis in eum.* Unde Trid. definivit: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione atque ejus adjutorio, hominem credere ... posse sicut oportet, etc. anathema sit.* Ergo.

Dices: Actus potentiarum naturalium, est naturalis; atqui assensus Fidei est actus potentiarum naturalium, quippe est actus ab intellectu ex imperio voluntatis elicitus; ergo.

Resp. dist. maj. Actus potentiarum naturalium ut naturaliter operantium, est naturalis, *conc. maj.* actus potentiarum naturalium cum auxilio gratiæ et ex motivo supernaturali operantium, *nego maj.* et sic ad minorem. Porro ut actus sit supernaturalis non requiritur ut nihil naturale ad illius productionem concurrat, sed sufficit ut unum ex ejus comprincipiis omnino sit supernaturale, licet aliud sit naturale.

Colliges assensum Fidei esse mere *judicativum* et *adhæsivum* ad objectum Fidei divinæ ut subest revelationi, non vero *discursivum;* si enim esset discursivus, esset tantum naturalis quoad entitatem, utpote productus a potentia naturali ut naturaliter operante, quia oriretur a judicio quod intellectus credentis formaret de bonitate consequentiæ rei revelatæ ad ipsam revelationem Dei in tali discursu.

Objicies. Omne argumentum est cum discursu: atqui Fides nostra ex Apost. est *argumentum non apparentium;* ergo interior assensus Fidei nostræ est discursivus.

Resp. dist. min. Fides est argumentum proprie sumptum, *nego min.* improprie sumptum, nimirum pro convictione intellectus, *conc. min.* Itaque cum convictio intellectus sit ordinarie effectus argumenti, ideo Fides vocatur ab Apostolo argumentum.

Inst. 1. Assensus huic conclusioni datus: *omnis homo est moriturus: atqui Petrus est homo: ergo Petrus est moriturus,* est assensus Fidei divinæ; atqui est discursivus; ergo.

Resp. dist. min. Talis assensus spectatus *formaliter* ut est conclusio, est discursivus, *conc. min.* spectatus *materialiter* ut est actus Fidei, *nego min.* Por-

ro veritas quæ habetur per discursum, potest spectari duobus modis, *materialiter* quatenus est propositio enuntians hoc vel illud præscindendo ab hoc quod deducatur ex aliquo antecedenti: 2. *formaliter* quatenus est conclusio, id est, quatenus est assensus deductus vi et efficacia alicujus antecedentis cogniti. Si spectetur primo modo, est assensus Fidei, nec est discursivus. Si spectetur secundo modo, est assensus Theologicus, isque discursivus, atque minoris certitudinis quam præmissa a qua deducitur.

Inst. 2. Interior assensus Fidei constat duobus judiciis, uno quo assentimur Deum hoc et illud revelasse; altero quo assentimur huic vel isti revelato; et hoc posterius judicium, seu assensus, elicitur ex vi prioris; ergo interior assensus Fidei est discursivus.

Resp. nego ant. Quia actus Fidei, quatenus talis, non postulat sua natura duo judicia; sed unum duntaxat quo assentimur rei a Deo revelatæ ob divinam revelationem tamquam formale objectum: discursus autem natura sua et necessario postulat duo judicia. Unde quando discursus intervenit in assensu Fidei, tunc ille non habet rationem formalis motivi, sed solum applicantis divinam revelationem ad objectum revelatum; sicque semper dispar est ratio assensus Fidei, ab assensu dato alicui conclusioni syllogisticæ.

QUÆSTIO II.

De certitudine Fidei.

Nota. Circa Fidei certitudinem triplex potest esse difficultas: 1. ex parte Dei revelantis, utrum, scilicet, possit revelare falsum; 2. ex parte hominis credentis, utrum fide divina possit credere quod a parte rei est falsum; 3. ex parte assensus Fidei, utrum sit certior quolibet assensu scientifico; circa quas

Dico 1. Deus nequidem de potentia absoluta potest revelare falsum.

Prob. Ex Script. n. 23. *non est Deus quasi homo ut mentiatur, neque ut filius hominis ut mutetur.* Hebr. 6. *impossibile est mentiri Deum.* Ergo repugnat Deum falsum revelare etiam de potentia absoluta et extraordinaria, eam eodem modo repugnat Deum *mentiri,* quo repugnat *mutari;* atqui etiam secundum *potentiam absolutam* repugnat Deum mutari juxta illud Psalmistæ (*Ps.* 101.) *tu autem idem ipse es.* Ergo, etc.

Objicies 1. Deus Ezech. 14. dicit: *Propheta cum erraverit, et locutus fuerit verbum, ego Dominus decepi Prophetam illum.* Ergo Deus potest decipere et falsum revelare.

Resp. dist. conseq. Potest decipere permissive et negative, *conc. conseq.* positive revelando falsum, *nego cons.* Hoc enim repugnat enti summe veraci, et infinite sapienti, at non ei repugnat decipere permissive vel negative, aliquibus nimirum substrahendo lumen sapientiæ.

Objicies 2. Deus multa prædixit per Prophetas suos, quæ tamen non evenerunt; ergo potest fallere.

Resp. dist. ant. Multa non evenerunt quæ Deus prædixit absolute, *nego ant.* conditionate, vel secundum cursum ordinarium causarum secundarum, *con. ant.* Sic prædictio subversionis Ninives per Jonam (3. *v.* 4.), fuit conditionata et comminatoria, nempe si interea Ninivitæ pœnitentiam non egerint; qua conditione non posita effectus non est secutus. Sic Isaias (38. *v.* 1.), recte prædixit Ezechiæ Regi futurum ut moreretur: quia id asserebat spectando tantum communem cursum causarum naturalium, juxta quarum conditionem debebat mori, fuissetque mortuus, nisi Deus speciali quadam gratia illum tunc præservasset.

Objicies 3. In scripturis multæ reperiuntur contradictiones, amphibologiæ et æquivocationes, quæ mendacii rationem habent; ergo nil obstat quin Deus possit falsum dicere.

Resp. nego ant. Eæ enim contradictiones et æquivocationes sunt tantum apparentes, et facile a doctis conciliantur et explicantur, quæ conciliatio pertinet ad scripturarum interpretes.

Dico 2. Quod a parte rei est falsum, non potest credi Fide divina.

Prob. Id non potest credi Fide divina, quod non potest informari proprio fidei divinæ motivo; atqui quod a parte rei est falsum, non potest informari proprio Fidei divinæ motivo; ergo, etc. *Prob. min.* Sola revelatio quæ a parte rei est proprie et secundum rei veritatem divina, non autem illa quæ bona Fide et prudenter æstimatur divina, est proprium fidei divinæ motivum; atqui quod est a parte rei falsum, non potest informari revelatione proprie et secundum rei veritatem divina; ergo quod est a parte rei falsum, non potest informari proprio Fidei divinæ motivo; ergo, etc.

Objicies 1. Qui credit propter divinam revelationem, credit Fide divina; atqui aliquis potest propter divinam revelationem credere quod est a parte rei falsum; ergo.

Resp. nego min. Prob. Rusticus qui credit falsæ propositioni quæ ab Episcopo, vel Pastore sufficienter tamquam a Deo revelata proponitur, credit propter revelationem divinam; ergo aliquis potest credere falsum propter revelationem divinam.

Resp. nego ant. Assensus enim ille est tantum Fidei humanæ, cum sit extra latitudinem objecti formalis Fidei divinæ, extra quod actus Fidei non potest sese extendere.

Inst. Talis Rusticus bona Fide et prudenter existimat objectum propositum esse revelatum; ergo illud credere potest Fide divina.

Resp. nego conseq. Quia qualitas assensus supernaturalis Fidei non fundatur in persuasione elicientis illum, sed in realitate revelationis; unde assensus Fidei circa objectum non realiter revelatum, licet ut tale prudenter et bona Fide existimatum, est impossibilis et repugnat, sicut repugnat aliquem dare assensum scientificum propositioni realiter falsæ, licet is sibi persuadeat assentiri propositioni per medium demonstrativum.

Objicies 2. Assensus quo credimus hanc hostiam vere et substantialiter continere corpus et sanguinem Christi, est assensus Fidei supernaturalis; atqui objectum illius assensus potest esse falsum, quippe fieri potest ut hæc in particulari hostia non sit rite consecrata, vel defectu characteris in tali homine, vel defectu intentionis debitæ; ergo.

Resp. nego maj. Est enim tantummodo assensus opinionis moraliter certæ.

Prob. maj. Assensus datus propositioni particulari contentæ in universali immediate revelata, est assensus Fidei divinæ; atqui hæc propositio particularis: *corpus et sanguis Christi est realiter in hac hostia;* continetur in hac universali: *corpus et sanguis Christi est realiter in hostia rite consecrata;* ergo.

Resp. nego min. Ut enim propositio particularis contineatur in majori revelata, necesse est ut legitime deducatur ex illa majori, et ex minori ad minus certe certitudine morali excludente omnem formidinem; atqui in hoc syllogismo: *corpus et sanguis Christi est realiter in hostia rite consecrata, atqui hæc hostia est rite consecrata; ergo corpus et san-*

guis Christi est realiter in hac hostia: minor est quidem certa moraliter, sed non excludit omnem formidinem; ergo, etc.

Inst. Ergo non debemus absolute et simpliciter, sed tantum conditionate hostiam adorare, nimirum, *si rite sit consecrata;* consequens est contra communem praxim fidelium; ergo, etc.

Resp. nego sequel. maj. Nam in praxi virtutum moralium, (de quarum numero est ipsa religio per quam adoratur Eucharistia) sufficit certitudo moralis; et nonne sectarii patrem honorant absolute, et credunt absolute se esse legitimos, cum tamen nonnisi moralem de suo patre habeant certitudinem? nec est Periculum idololatriæ cum cultus feratur in Christum.

Objicies 3. Judæus, qui paulo ante Christi nativitatem, credebat Fide divina Christum nasciturum, potuit, Christo postea nato, retinere eandem Fidem; sed in eo casu falsum credidit; ergo quandoque, etc.

Resp. nego maj. Nam Fidei illius Judæi non erat idem motivum; quippe ante Christi nativitatem ejus motivum erat revelatio *divina*, post nativitatem erat tantum conjectura quædam *humana*, qua prudenter judicabatur Christum nondum esse natum, sed esse nasciturum.

Ratio hujus responsi desumitur ex diverso statu Fidei, cujus objectum ante nativitatem erat Christus venturus; post nativitatem vero erat Christus simpliciter, abstrahendo scilicet ab hac circumstantia quod jam natus, vel nasciturus sit, et sic intelligendus est D. Th. cum (2. 2. *q.* 1. *a.* 3. *ad* 3.) dicit: *hoc ad Fidem credentis pertinebat post Christi nativitatem, quod crederet eum quandoque nasci, sed illa determinatio temporis, in qua decipiebatur, non erat ex Fide, sed ex conjectura humana.* Nec enim determinata hora nativitatis Christi erat revelata.

Dico 3. *Assensus Fidei est simpliciter et absolute certior quolibet assensu scientifico.* Ante probationem,

Nota: Certitudo duplex est, nempe *objectiva*, quæ est objecti veritas et immutabilitas, et *formalis*, quæ est cognitionis infallibilitas et firmitas desumpta tam ab objecti materialis veritate, quam ab infallibilitate medii, seu motivi cui assensus innititur, et de hac formali certitudine hic agitur.

Prob. 1. Ex D. Aug. (*lib.* 6. *Confes. cap.* 10.) qui loquens de firmitate et certitudine nostræ Fidei assensus, ait: *facilius dubitarem vivere me, quam esse vera quæ audivi.*

Prob. 2. Certitudo formalis desumitur a suo motivo cui est proportionata; atqui motivum assensus Fidei certitudine superat motivum cujuscumque assensus scientifici; ergo.

Prob. min. Motivum assensus Fidei est lumen supernaturale divinæ revelationis; motivum vero seu medium cujuscumque assensus scientifici, est lumen naturale rationis; atqui lumen supernaturale divinæ revelationis certius est quocumque lumine naturali; ergo.

Hinc D. Th. (2. 2. *q.* 4. *a.* 8. *ad* 2.), ait: *multo magis homo certior est de eo quod audit a Deo qui falli non potest, quam de eo quod videt propria ratione, qua falli potest.* Et quæ quandoque indiget corrigi per Fidem in iis, quæ, solo lumine naturæ spectato, sunt certissima, quale est illud principium, *ex nihilo nihil fit:* quod corrigitur per Fidem quæ docet: *mundum fuisse a Deo creatum ex nihilo.*

Objicies 1. Illud est certius quod est dubitationis impermixtius; nam firmius adhæremus illi rei, de cujus veritate minus dubitamus; atqui assensus scientiæ nullam potest habere dubitationem sibi adjunctam, alias non esset amplius scientia; econtra Fides remanens integra admittit quandoque in intellectu credentis aliquam dubitationem circa fidei nostræ mysteria, ergo.

Resp. dist. maj. Illud est certius quod est dubitationis voluntariæ et deliberatæ impermixtius, *conc. maj.* indeliberatæ et involuntariæ, *nego maj.* similiter dist. secundam partem minoris, et *nego conseq.*

Porro hic loquimur de assensu Fidei qui humano modo, id est, cum advertentia rationis et libero voluntatis consensu elicitur, et qui pro eo tempore quo elicitur, nullo modo compatitur secum deliberatos motus dubitandi circa veritates Fidei, quia potius magis removet intellectum ab ejusmodi dubitationibus, quam assensus naturalis et evidens removeat rationem dubitandi circa veritatem sui objecti, cum formale Fidei motivum quoad certitudinem longe superet motivum scientiæ.

Objicies 2. Eo est certior assensus quo est intensior; atqui sæpe assensus naturalis evidens, est intensior assensu Fidei; ergo.

Resp. nego maj. Nam intensio et remissio sese habent indifferenter ad certitudinem, quæ in sua specie constituitur per motivum formale; *unde cum* motivum certitudinis Fidei sit ordinis et *speciei* superioris motivo naturalis scientiæ, quantumcumque assensus scientiæ naturalis cresceret quoad intensionem, nunquam tamen posset pervenire ad certitudinem assensus Fidei divinæ, etiam valde remissi.

Objicies 3. Firmius et certius adhæremus ei a quo difficilius recedimus; atqui homo difficilius recedit a scientia quam a Fide; ergo.

Resp. nego min. Qui enim vere fidelis est, habetque assensum veræ Fidei divinæ, est magis paratus negare quamlibet veritatem naturalem, quam deserere minimam veritatem Fidei, ut patet in Martyribus, qui argumenta philosophorum adversus nostram Fidem contempserunt, parati potius negare omnia quæ juxta sensum et rationem humanam existimabantur evidentissima, et omnia pati tormenta, quam vel minimum dubitare de uno Fidei articulo.

Inst. Frequenter videmus nonnullos facilius deficere a Fide Catholica, quam ab assensu evidenti veritatis naturalis; ergo facilius receditur a Fide, quam a scientia.

Resp. nego conseq. Nam quod tales deficiant a Fide Catholica, id provenit ex superbia, malitia et aliis peccatis, quæ solent præcedere hæresim.

QUÆSTIO III.

De obscuritate Fidei.

Nota. Fides dici potest obscura dupliciter: 1. *ex parte rei revelatæ,* quando scilicet res revelata non evidenter cognoscitur; 2. *ex parte revelantis,* quando scilicet non constat evidenter quisnam sit auctor revelationis.

Certum est Fidem non debere esse obscuram *ex parte revelantis,* quia essentia Fidei in hoc tantum consistit ut nitatur testimonio dicentis, sive evidenter constet de dicente, sive non; hoc patet in fide humana; si enim alicui propositioni quæ mihi est obscura, assentior propter solam auctoritatem Petri qui asserit eam esse veram, sine dubio erit assensus Fidei humanæ, etiamsi evidenter cognoscam assertionem illam fieri a Petro; idem ergo dicendum est de assensu Fidei divinæ; alias nec Prophetæ, nec Apostoli, quibus Deus Mysteria immediate revelavit, habuissent assensum Fidei divinæ, quia evidenter sciebant revelationem propter quam credebant factam esse a Deo.

Sola ergo difficultas est de obscuritate Fidei *ex parte rei revelatæ*, circa quam duo quæruntur: 1. An Fides debeat esse obscura ex parte rei revelatæ; 2. An quod evidenter scitur aut videtur, possit esse objectum Fidei divinæ; circa quod

Dico 1. *Fides debet esse obscura ex parte rei revelatæ;* id est, non debet clare et evidenter ostendere rem revelatam prout est in se a parte rei.

Prob. Ex Apost. (*Hebr.* 11. *v.* 1.) dicente: *Fides est argumentum non apparentium;* id est, res quæ creduntur per Fidem, non videntur saltem quoad motivum cognoscendi, et (1. *Cor.* 13. *v.* 12.), *nunc videmus per speculum et in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*, id est, in hac vita obscure cognoscimus mysteria Fidei, quæ in altera clare et intuitive videbimus; ergo.

Confirmatur experientia, quia sicut homo qui multa mihi narrat de cæteris nationibus, non efficit per suam narrationem, ut clare videam ea quæ narrantur, sed tantum ut obscure credam; sic etiam Deus quando revelat nobis mysterium Trinitatis, non efficit per suam revelationem, ut clare videamus hoc mysterium, sed tantum ut obscure credamus.

Dices: Veritas obscure revelata non potest intellectum magis movere ad assensum, quam ad dissensum; ergo ut intellectus assentiat rei revelatæ, debet illi clare et evidenter proponi.

Resp. dist. ant. Veritas obscure revelata *secundum se, nude et simpliciter considerata, conc. ant.* considerata *cum habitudine ad motiva credibilitatis, nego ant.* Sic enim considerata movet intellectum ad eam partem assensus vel dissensus pro qua faciunt illa motiva, quæ licet non ostendant evidenter et clare veritatem rei intrinsecam, saltem faciunt rem illam credibilem, id est, dignam cui vir prudens absque suspicione alicujus levitatis præbeat assensum.

Dico 1. *Quod evidenter scitur aut videtur, potest esse objectum Fidei divinæ.*

Prob. 1. Ex Script. Deut. 6. *Audi Israel: Dominus Deus noster unus est*. Hebr. 11. *accedentem ad Deum oportet credere quia est;* et in Symbolo *credimus unum Deum Patrem omnipotentem*. Ergo credimus Fide divina Deum existere, unum et omnipotentem esse; atqui existentia, unitas et omnipotentia Dei demonstrantur et cognoscuntur a Theologis et Philosophis; ergo.

Respondent adversarii existentiam Dei ut auctoris naturæ credendam omnibus proponi; sed

Contra est, Deus in Symbolo proponitur credendus ut *creator cœli et terræ;* ergo ut auctor naturæ.

Prob. 2. Intellectus potest eodem tempore assentiri alicui conclusioni propter duo distincta motiva, quorum alterum clare, alterum obscure illam ostendat.

Objicies 1. Ex Apost. *Fides est argumentum non apparentium*. Ergo quod evidenter scitur, non potest credi per Fidem.

Resp. dist. antec. Fides est *rerum non apparentium*, per motivum cognoscendi quod est revelatio divina, *conc. ant.* per rationis discursum, *subdist.* ut plurimum, *conc. ant.* semper, *nego ant.* alias sibi contradiceret Apostolus, cum *Hebr.* 11. doceat accedentem ad Deum debere credere Dei existentiam, quam *Rom.* 1. docet abstractive cognosci: *invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*. Ex quo patet Apostolum per res non apparentes, intelligere res intuitive non visas, etiamsi abstractive cognoscantur.

Objicies 2. Fides non potest stare cum intuitive Dei visione; ergo nec cum scientia ob paritatem rationis.

Resp. nego conseq. **Disparitas est quod res præ**sens intuitive visa certius et perfectius cognosci non possit, nec proinde credi; at rei absentis abstractiva cognitio, præterquam quod difficilius habetur, non est æque certa et constans ac lumen Fidei, difficultatibus identidem obnubilatur propter quas ad Fidem recurrere necesse est; unde D. Th. (2. 2. *q.* 2. *a.* 4. *in corp.*) *dicit: necessarium est homini accipere per modum Fidei, non solum ea quæ sunt supra rationem, sed etiam ea quæ per rationem cognosci possunt, et hoc propter tria:* 1. *Ut citius homo ad veritatis divinæ cognitionem perveniat ...* 2. *Ut cognitio Dei sit communior ...* 3. *Propter certitudinem; ratio enim humana in rebus divinis est multum deficiens.*

QUÆSTIO IV.

De credibilitate Fidei.

Nota. Ista duo, *esse evidenter verum*, et *esse evidenter credibile*, a se invicem distinguuntur. Id dicitur *evidenter verum*, quod adeo clare scitur aut videtur, ut de eo physice habeatur evidentia et certitudo. Illud vero est *evidenter credibile*, quod probatur testimoniis et suasionibus ita Fide dignis ut evidenter appareat assensu firmo dignum, nec nisi imprudenter in dubium revocari possit. Unde evidentia credibilitatis afficit quidem revelationem, quam a Deo esse demonstrat, sed non efficit objectum revelatum, a quo obscuritatem non tollit; v. g. licet evidenter cognoscamus Trinitatem nobis esse revelatam, illius tamen naturam non cognoscimus.

Nota 2. Circa evidentiam credibilitatis mysteriorum nostræ Fidei explicandum est 1. An debeant esse evidenter credibilia? 2. An sint evidenter credibilia? 3. Quot sint credibilitatis motiva? Ideo

Dico 1. *Mysteria nostræ Fidei debent esse evidenter credibilia.*

Prob. Assensus Fidei debet esse immobilis et firmissimus; atqui non posset esse talis, si motiva credendi essent tantum probabilia, non evidentia; quis enim posset immobilem ac firmissimum præbere assensum alicui rei, habens probabiles in oppositum rationes? ergo motiva credendi debent esse evidentia. Unde D. Thom. 2. 2. *q.* 1. *a.* 4. ait: *non crederet quis nisi videret* (hoc est evidenter cognosceret) *ea esse credenda, vel propter evidentiam, vel propter aliquid hujusmodi*.

Confirmatur quia nemo potest salvari sine Fide, *qui enim non credit condemnabitur* (*Jo.* 3. *v.* 18.); atqui si motiva credibilitatis essent tantum probabilia, nec excluderent omnem de revelatione formidinem, posset quis sine Fide salvari, juxta illud Christi (*Jo.* 15. *v.* 24.) *Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo*, infidelitatis scilicet, quia cum evidentia credendi motiva habuerint, non tamen crediderunt.

Hinc jure Innoc. XI. et post eum Clerus Gallicanus damnarunt hanc proposit. (*Ann.* 1700.): *Assensus supernaturalis Fidei et utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabili revelationis, et cum formidine, qua quis formidat ne non sit locutus Deus.*

Objicies 1. Rustici et idiotæ expendere non valent utrum motiva credibilitatis, quibus ad credendum ducuntur, sint evidentia, veram tamen habent mysteriorum Fidem; ergo evidentia credibilitatis non est absolute necessaria ad prudenter suscipiendam veram Fidem.

Resp. nego ant. **Nullus enim rusticus tam rudis**

esse potest quin facile possit a suo Pastore edoceri; 1. Veritatem miraculorum quæ in confirmationem Fidei Christianæ patrata sunt; 2. Ecclesiam esse illustrem quandam congregationem, eamque nullateous fuisse interruptam; hæreses vero paucis abhinc annis cœpisse; idemque facile colliget sectas illas non esse Sponsam quam Christus suo sibi cruore comparavit.

Objicies 2. Probabilitas credibilitatis objecti humanæ Fidei, sufficit in nobis ad prudentem assensum ejusdem Fidei eliciendum; ergo similiter cognitio probabilis de credibilitate mysteriorum nostræ Fidei erit sufficiens ad prudenter assentiendum rebus a Deo revelatis.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod Fides humana, sicut et opinio, compatitur secum aliquam formidinem, cum moralis certitudo quam ingerit, non sit talis ut omnem dubitationem excludat. Econtra assensus divinæ Fidei est ita certus et firmus, ut omnem excludat dubitationem, et credens Fide divina ita firmiter adhæreat rei sibi ad credendum propositæ, ut absolute credat oppositum esse falsum, quæ firmitas assensus non potest esse sine evidentia credibilitatis.

Dico 2. *Mysteria Fidei sunt evidenter credibilia*.

Prob. Illud proprie censetur evidenter credibile, ad quod judicandum esse dignum quod credatur, dantur argumenta, seu motiva evidentia et irrefragabilia; atqui ad judicandum mysteria nostræ Fidei esse digna quæ credantur Fide divina, dantur motiva et argumenta evidentia et irrefragabilia, quibus enarratis D. Aug. (*Lib.* 12. *contra Faust. cap.* 43.) Manichæos sic elloquitur: *Quid ad hæc respondetis, insani? nempe ista manifesta sunt? nempe omnes non dico calumnias contradictionis, sed etiam nebulas dubitationis expellunt;* ergo etc. Unde hæc propos. *evidens non est evidentia morali proprie dicta et physica Religionem Catholicam esse verum*, damnata est a Clero Gallicano (*Anno* 1700.) tamquam temeraria et in errorem inducens.

Objicies: Mysteria Fidei non sunt evidenter credibilia, si motiva credibilitatis non sint evidentia; atqui motiva credibilitatis non sunt evidentia; ergo.

Resp. nego maj. Prob. Is est evidentiæ effectus ut ad assensum necessitet; atqui motiva credibilitatis non necessitant ad assensum; ergo.

Resp. dist. maj. Is est effectus evidentiæ procedentis a principiis intrinsecis rei, ut necessitet ad assensum, *conc. maj.* procedentis a principiis extrinsecis, id est, a testimoniis dicentium, *nego maj.* et concessa minore, *dist. conseq.* motiva credibilitatis non sunt evidentia ab intrinseco, *conc. conseq.* ab extrinseco, *nego conseq.* unde non necessitant ad assensum, sed insuper requiritur pius voluntatis motus, et gratia præveniens, quibus intellectus adjutus libere assentitur.

Inst. Multi cordati et acuti Religionem Christianam negant; ergo non est evidenter credibilis etiam ab extrinseco.

Resp. dist. ant. Multi negant Religionem Christianam defectu evidentiæ motivorum, *nego ant.* defectu rei, quæ ex parte illorum requiritur, *conc. ant.* Quod ergo negent Religionem Christianam, id provenit 1. ex eo quod non satis advertant ad motiva quibus mysteriorum credibilitas nititur; 2. ex eo quod sua culpa priventur auxilio necessario ut evidentiam motivorum credibilitatis actu percipiant, *excæcavit enim illos malitia eorum* (*Sap.* 2. *v.* 21.) *dilexerunt magis tenebras quam lucem* (*Jo.* 3. *v.* 19.) *supercecidit ignis et non viderunt solem* (*Ps.* 57.).

Dico 3. *Octo sunt præcipua credibilitatis motiva, quæ suadent esse credibilia, quæ a Deo et Ecclesia ad credendum nobis proponuntur*.

Probatur enumeratione singulorum.

1. *Motivum* desumitur ab Auctore Fidei Christianæ qui fuit Christus Jesus; fieri enim non potest quod ea Religio sit falsa, quæ Auctorem habet tantæ sanctitatis ut nullus unquam potuerit ipsum arguere de peccato (*Joan.* 8. *v.* 46.) cui ipsimet adversarii testimonium reddiderunt quod viam Dei in veritate doceret (*Math.* 22. *v.* 16.) qui se Deum (adeoque veritatem falli et fallere nescium) probavit non solum admirabili vitæ sanctimonia, sed et stupendis miraculis factis in confirmationem veritatis quam docebat, de quibus dicebat Judæis (*Jo.* 10. *v.* 25.) *opera quæ ego facio ... testimonium perhibent de me;* nempe quod sim Christus verus Deus, juxta illud: *Ego et Pater unum sumus;* atqui talis fuit Jesus Christus; ergo.

2. *Argumentum* desumitur ab excellentia et sanctitate doctrinæ quam tradit Religio Christiana; evidens est enim eam doctrinam esse a Deo quæ nihil nisi verum, honestum, rectæque rationi consonum docet, quæ ab omni malo etiam levissimo declinare jubet, quæ nihil omittit quo sectatores suos ad vitam immaculatam, sanctamque perducat: atqui talis est doctrina Christiana, ut constat ex Evangelicis præceptis et consiliis, quibus si Christiani omnes vitam suam et omnes actus suos conformarent, respublica Christiana non tam humana foret quam angelica; ergo.

3. *Argumentum* desumitur ex stupendo modo quo propagata est doctrina Christiana, modus quippe ille divinissimus est. Neque enim sine divina virtute fieri potuit quod duodecim piscatores rudes, illiterati, pauperes, et despecti, nullo humano præsidio freti, tuto interea conatu obsistentibus Philosophis, Magistratibus, provinciarum Præfectis, Regibus, Imperatoribus, atque Sectatores hujus doctrinæ exilio, suppliciis, et morte acerbissima plectentibus, ex toto orbe idololatriam tam diffusam tamque animis hominum invisceratam, non solum eliminaverint, sed et toti pene humano generi persuaserint eam amplecti religionem, cujus mysteria adeo superant captum intellectus humani, ut sunt mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis etc. cujus etiam præcepta adeo naturæ corruptæ repugnant, ut sunt *crucem jugiter ferre; inimicos diligere; benefacere his qui oderunt nos; nihil eorum quæ in mundo sunt diligere; possessionibus renuntiare* etc. atqui.

4. *Argumentum* desumitur ab admirandis effectibus qui subsecuti sunt susceptionem religionis Christianæ; statim nempe per universum orbem subsecuta est tanta morum in melius commutatio, ut innumerabiles homines utriusque sexus et conditionis ducere cœperint vitam in terris angelicam potius quam humanam, prout ipsorum acta et annales Ecclesiæ testantur.

5. *Argumentum* desumitur ex invicta et numquam interrupta ejusdem religionis perseverantia inter tot procellas, atrocissimasque Ethnicorum et Hæreticorum persecutiones quibus agitata fuit; divina enim prorsus est illa doctrina, contra quam portæ inferi, licet adversus ipsam omnes furias suscitaverint, prævalere non potuerunt.

6. *Motivum* petitur eb infinita propemodum multitudine Martyrum cujusvis ordinis, sexus, ætatis, et conditionis, qui pro tuenda Fide Christiana inaudita tormenta, mortemque durissimam tanta fortitudine, tantaque cum lætitia et alacritate sustinuerunt, ut irrisis tyrannis, fatigatisque tortoribus etiam tenerrimæ puellæ non defecerint tormenta patiendo, dum car-

nifices ea inferendo defecerunt, et divinam virtutem agnoscentes religionem Christi amplexi sunt.

Laudant quidem aliquæ sectæ Hæreticorum suos Martyres, sed falsos esse demonstratur; 1. Ex eo quod fuerint paucissimi; 2. Quod errores propugnaverint non per constantiam, sed per vesanam pertinaciam; 3. Quod eorum martyrium prodigiis et miraculis Deus non illustraverit.

7. *Argumentum* petitur ex vaticiniis non solum prophetarum, sed et sybillarum, e quibus Fidei nostræ mysteria pluribus ante sæculis fuere prædicta, et deinde ad litteram impleta. Prophetarum oracula in Scripturis sacris reperiuntur; sed cum pauci ad manum habeant oracula Sybillarum, audiantur Sybillæ *Delphica* et *Phrygia*:

Impingent illi colaphos, et sputa scelestis
Israel a labiis, neque non et fellis amari
Apponent escam, potumque immitis aceti;
Scindetur Templi velum, mediumque diei
Nox tenebrosa tribus premet admirabilis horis:
Et tridui somno peragens insignia facta.
Sed postquam triduo lucem repetiverit, atque
Monstrarit somnum mortalibus, atque docendo
Cuncta illustrarit, cælestia tecta subibit
Nubibus invectus.

8. *Motivum* desumitur a miraculis multitudine innumeris, arduitate stupendis, certitudine indubitatis, perennitate perpetuis, quæ in veritatum Fidei confirmationem omnibus temporibus et locis, e Christianis viris sanctissimis irreprehensibilibusque facta sunt et quotidie fiunt; quorum vim et efficaciam considerans Richardus a Sancto Victore (*Lib.* 1. *de Trinitat.* c. 2.) ait: *Domine, si error est, a te ipso decepti sumus; nam ista in nobis tantis signis et prodigiis sunt confirmata et talibus, quæ non nisi per te fieri possunt.*

Objicies: Vera miracula non possunt discerni a falsis et magicis; ergo non sunt argumentum sufficiens ad probandam veram religionem.

Nota. Ante responsionem miracula alia esse primæ, alia secundæ Classis.

Miracula *primæ Classis* sunt ea quæ superant vim et efficaciam cujuscumque agentis naturalis: talia sunt *resuscitatio mortuorum permanens et stabilis; restitutio visus cæco nato; cognitio secretorum cordis; prædictio rerum futurarum;* illis, cum sola Dei virtute fieri possint, non potest subesse falsum.

Miracula *secundæ Classis* sunt ea quæ non superant naturales vires Angelicas, patrarique possunt activa passivis applicando: talia sunt, *morbos subito sanare; tempestates excitare; per aera volare; super undas ambulare etc.* His solis potest subesse falsum. Unde

Resp. nego ant. Vera enim miracula e falsis secerni possunt ex quadruplici capite.

1. *Ex eorum duratione:* vera enim omnibus locis et temporibus facta sunt et quotidie fiunt; econtra falsa parvæ sunt durationis.

2. *Ex eorum indefectibilitate;* vera enim nunquam deficiunt, econtra falsa semper deficiunt, ut patet tum in prodigiis Magorum Pharaonis qui quædam mira fecerunt, sed paulo post comprehensi sunt deficere, ut publice confessi sunt, cum *dixerunt ad Pharaonem, Digitus Dei est hic.* Tum in miris Simonis Magi, quæ pro falsis sunt cognita quando ad orationem Divi Petri decidit mortuus.

3. *Ex eorum fine:* miracula vera semper falsa sunt et fiunt ad destruendum Satanæ cultum et imperium, quem invitum et supra modum repugnantem, Christi virtute toties coegerunt et quotidie cogunt ab obsessis abire corporibus; porro si virtute diabolica fierent, jam Satanas contra seipsum divisus esset. Econtra falsa miracula fiunt ad decipiendos homines, confirmandam falsam doctrinam, et extendendum Satanæ imperium.

4. *Ex manifesta Dei providentia,* quæ imposturam Hæreticorum, suos errores miraculis confirmare conantium, tremendo detexit judicio: dum enim imposturis voluerunt de mortuis facere vivos, de cæcis videntes, etc. de vivis econtra fecerunt mortuos, et de videntibus cæcos, ut verissimæ testantur Historiæ.

QUÆSTIO V.

De necessitate Fidei.

Nota 1. Hic quæstio non movetur de habitu Fidei, est enim tam necessarius ad salutem, quam gratia sanctificans, cum qua infunditur a Deo et a qua est inseparabilis: tota ergo difficultas est de actu Fidei, idque respectu adultorum duntaxat, cum infantes non sint actuum capaces, qui tamen solo Baptismo salvantur.

Nota 2. Actus Fidei duplex est, nempe *internus* qui est assensus veritatibus a Deo revelatis in sola mente elicitus; credere autem actu interno tripliciter contingit, nimirum *credere Deo, credere Deum, et credere in Deum.*

Credere Deo, est credere id omne quod Deus revelavit verum esse propter infinitam ejus in dicendo veracitatem.

Credere Deum, est credere Deum existere, ex eodem motivo.

Credere in Deum, est credere Deum non simpliciter, sed ex affectu charitatis tendentis in Deum tamquam in ultimum Finem.

Credere 1. et 2. modo est commune omnibus Fidelibus justis et peccatoribus, credere autem tertio modo est solis justis proprium.

Actus Fidei externus, est exterior Fidei professio ore, vel opere, vel quolibet alio signo facta. Utriusque illius actus necessitas sequentibus articulis exponenda est.

ARTICULUS I.

De necessitate interioris actus Fidei.

Nota 1. Duplex est necessarium respectu salutis, scilicet necessarium necessitate medii, et præcepti.

Necessarium necessitate medii, est illud sine quo, etiam inculpabiliter omisso, non potest obtineri salus.

Necessarium necessitate præcepti, est illud sine quo culpabiliter omisso, salus non potest obtineri; tametsi sine eo inculpabiliter omisso, obtineri queat.

Nota 2. Necessarium necessitate medii iterum duplex est, scilicet *absolute* necessarium, et *hypothetice,* seu *secundum quid* necessarium.

Necessarium necessitate medii *absolute* ad salutem, est illud quod totaliter necessarium est *in re,* nec proinde admittit substitutum per quod suppleri queat; sic gratia sanctificans est medium necessarium ad salutem.

Necessarium necessitate medii *secundum quid,* est illud quod est necessarium necessitate medii *in re* vel *in voto,* adeoque admittit substitutum per quod suppleri queat; sic Baptismus aquæ si quando nequeat obtineri, suppleri potest per contritionem, cum voto Baptismi.

Nota 3. Quæstio procedit de necessitate tum medii, tum præcepti, de quibus duplici Paragrapho.

§. I. *An actus internus Fidei sit necessarius necessitate medii simpliciter, et quibus?*

Dico 1. *Actus Fidei internus omnibus adultis ad obtinendam justificationem et saltem est et semper fuit necessarius necessitate medii simpliciter.*

Probatur. Illud ad salutem obtinendam oecessarium est necessitate medii simplieiter, sine quo in re elicito, nullus adultus potest placere Deo, nec justificari; atqui nollus adultus sine actu Fidei iuterno in re elicito potest placere Deo et justificari; ergo.

Prob. 1. *pars min.* Ex Apostol. Hebr. 11. *sine Fide impossibile est placere Deo;* ubi de Fide actuali Apostolorum loqui coostat ex eo quod immediate subjungit: *credere enim oportet accedentem ad Deum quia est,* et *quod inquirentibus se remunerator sit:* quod aperte sooat *actum* credeodi illa duo Mysteria, non autem Fidem habitualem, quæ ad illa duo Mysteria se non restriogit, sed indifferenter ad omnia se extendit.

Prob. 2. *pars min.* Ex Trid. *sess.* 6. *c.* 7. dicente; causam instrumentalem oostræ justificationis *esse Sacramentum Baptismi, quod est Sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contigit justificatio.* Porro non loquitur de Fide habituali, sed de actuali, cujus Baptismus est solemnis quædam professio, quam per se, vel patrinos faciunt quicumque baptizantur; et quæ *est humanæ salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo, et ad filiorum ejus consortium pervenire* (*Trid. sess.* 6. *c.* 8.) Ergo Fides se habet ad justificationem sicut fundamentum ad ædificium, quod sine fundamento esse non potest.

Objicies: Allata Scripturæ et Conc. Trid. testimonia commode explicari possunt de necessitate Fidei in voto; ergo.

Prob. ant. Testimonia Scripturæ et Conciliorum inculcantia necessitatem medii pro Sacramentis Baptismi et Pœnitentiæ explicantur de necessitate in voto; ergo similiter etc.

Resp. nego conseq. Ratio est quia Fides io voto non est vera Fides, sicut Sacramentum in voto non est verum Sacramentum; porro verba Scripturæ et Conciliorum inculcantium necessitatem alicujus actus, privata auctoritate detorquere non licet ad sensum improprium, sed ad hoc requiritur auctoritas vel Scripturæ, vel Conciliorum, vel Patrum, quæ habetur quidem pro taliter explicandis scripturis et Conciliis inculcaotibus necessitatem Baptismi et Pœnitentiæ, non pro inculcantibus necessitatem Fidei.

Ratio est 2. Quia Apostolos probat, Henoch habuisse verum Fidem in re. *Fide Henoch translatus est,* inquit, *ne videret mortem. Ante translationem enim testimonium habuit, placuisse Deo. Sine fide autem impossibile est placere Deo.* Atqui rueret argumentum Apostoli, si ejus textus intelligi posset de Fide in voto; ergo etc.

3. Quia tum Apostolus, tum Conc. Trid. requirunt Fidem, quæ est ex auditu: *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* inquit Apostolus (*Rom.* 10.) *ergo Fides ex auditu; auditus autem per Verbum Christi.* Conc. vero Trid. (*Sess.* 6. *c.* 6.) docet, homines ad justificationem disponi, *dum excitati divina gratia et adjuti, Fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata sunt.* Atqui illa Fides ex auditu, est Fides proprie dicta in re, et non solum in voto; ergo etc.

4. Fides in voto, non est Fides stricte dicta, quæ pro motivo habet auctoritatem loquentis Dei, sed est Fides late dicta, quæ nihil est, quam cognitio Dei fundata in solo testimonio creaturarum, quæ tamquam Dei præcones, ipsum nuntiant nobis ut summe bonum, summeque amabilem; atqui Fides late dicta non sufficit ad justificationem, prout definivit Innoc. XI. in damnatione propositionis: *Fides late dicta, ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.*

Quær. 1. *Quænam mysteria fuerunt omni tempore necessaria necessitate medii credenda?*

Resp. 1. Quovis tempore fuit necessaria necessitate medii simpliciter Fides explicita Dei existentis, et Dei remuneratoris; *accedentem enim ad Deum,* ait Apostol. (*Hebr.* 11. *v.* 6.) *oportet credere quia est, et quod inquirentibus se remunerator sit.*

Ratio primi est, quia Fides Dei existentis est primum omnium credendorum; ergo eum ad salutem et justificationem omoi tempore fuerit necessarium necessitate medii aliquid eredere, primo credendum fuit Deum esse; idque explicite, quod enim implicite creditur, in alio explicite eredito creditur, sed quod primo credendum est, in se et alio prius credito potest eredi, ergo.

Ratio secundi est, quia eodem modo Apostol. requirit Fidem Dei remuneratoris, ac Dei existentis; sed Dei existentis requirit Fidem explicitam; ergo et Dei remuneratoris; ideo Innocent. XI. damnavit hanc prop. *non nisi Fides unius Dei necessaria est, non autem explicita remuneratoris.*

Resp. 2. Ante Evangelii promulgationem necessaria fuit necessitate medii Fides implicita in Christum.

Prob. Ex Act. 4. *Non est in aliquo alio salus, neque est enim aliud nomen sub cœlo, in quo* (invocato) *oportet nos salvos fieri.* Qui textus de omni prorsus statu intelligitur; juxta illud Apostol. (*Ad Galat.* 2. *v.* 16.) *non justificatur homo ex operibus legis nisi per Fidem Jesu Christi;* atqui *quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* ait idem Apostol. (*Roman.* 10. *v.* 14.); ergo ante promulgationem Evangelii Fides in Christum implicita fuit necessaria necessitate medii.

Dixi *implicita,* non autem explicita, quia ex eodem Apostol. (*Coloss.* 1. *v.* 26.) *mysterium* (nempe Incarnationis) quod *absconditum fuit a sæculis et generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus in gentibus, quod est Christus.* Ergo mysterium Incarnationis ante Evangelii promulgationem non fuit explicite et clare manifestatum; ergo non fuit necessarium illud explicite credere, alias Deus præcepisset impossibile.

Quæres 2. *Quænam mysteria, post Evangelii promulgationem sint necessitate medii credenda?*

Resp. Post Evangelium ad justificationem et salutem necessaria est necessitate medii Fides Incarnationis quoad divinitatem, humanitatem, passionem, et resurrectionem, et Sanctissimæ Trinitatis.

Prob. 1. *pars:* Ex Jo. 17. *hoc est vita æterna,* id est, medium necessarium ad vitam æternam consequendam, *ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum;* ubi eodem modo Fides in Christum dicitur necessaria ac Fides in Deum; atqui sine dubio de necessitate salutis est, credere in Deum explicite; ergo et credere in Christum; unde necesse est perire eum qui in Christum non credit, juxta illud Joann. 3. *qui credit in Filium, habet vitam æternam; qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super illum.* Et illud August. (*Lib. de corrept. et gratia cap.* 7.) *sicut veritas loquitur, nemo liberatur a damnatione quæ facta est per Adam, nisi*

per fidem Jesu Christi, et tamen ab hac damnatione non se liberabunt, qui poterunt dicere se non audivisse Evangelium Christi.

Prob. 2. *pars*: Mysterium Incarnat. explicite credi non potest sine fide explicita Trinitatis, quia inquit D. Th. (2. 2. *q.* 2. *a.* 8.) *in mysterio Incarnationis Christi continetur quod Filius Dei carnem assumpserit ... et de Spiritu Sancto conceptus fuerit*. Ergo etc.

Confirmatur utraque pars ex damnatione hujus propos. ab Innoc. XI. *absolutionis est capax homo etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium Sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis Domini nostri Jesu Christi*.

Objicies 1. Ad justificationem et salutem sufficit ex Apost. (*Hebr.* 11. *v.* 6.) Fides explicita Dei existentis et remuneratoris; ergo.

Resp. dist. ant. Apostolus enim non agit ibi de necessitate Fidei explicita respective ad statum solius legis Evangelicæ, sed respective ad omnem statum, sive naturæ, sive Legis, sive Evangelii, ut patet ex contextu; fateor autem pro omni illo statu necessariam non esse necessitate medii Fidem explicitam nisi Dei existentis, et remuneratoris.

Objicies 2. Cornelius Centurio justificatus fuit absque Fide explicita Christi et Trinitatis; ergo illa Fides non est necessaria necessitate medii simpliciter post Evangelii promulgationem.

Resp. transeat ant. Quod negat D. Aug. (*Lib. de prædest. Sanct. c.* 7.) *dist. conseq.* quia si fuit justificatus antequam explicitam Christi Fidem haberet, id factum est Evangelio nondum promulgato; *habebat autem*, ait D. Th. (2. 2. *q.* 10. *a.* 4. *ad* 3.) *Fidem implicitam nondum manifestata Evangelii veritate*.

Objicies 3. Si Fides explicita Christi et Trinitatis esset ad salutem necessaria necessitate medii simpliciter, salus esset impossibilis surdis et mutis a nativitate vel etiam enutritis in sylvis, ubi nihil de Christo et Trinitate audierunt; atqui hoc videtur nimis durum; ergo.

Resp. nego seq. maj. Cum enim Deus hominibus non desit in necessariis, nisi ipsi desint Deo, nec ipsos deserat nisi ab ipsis deseratur; ipsis si ope gratiæ quæ nemini deest, Legem naturæ servaverint, media necessaria quibus possint ad salutem pervenire providebit vel per internam inspirationem, vel per Angelum, vel per Fidei prædicatorem, prout factum est in Cornelio, Lydia, et Eunucho, de quibus in Actibus Apostolorum; ita docet D. Th. (*q.* 14. *de veritate a.* 11.).

§. II. *An Fides Actualis interna sit necessaria necessitate præcepti?*

Dico: Datur præceptum speciale Fidei obligans omnes adultos ratione utentes.

Prob. Ex Script. Jo. 3. *hoc est mandatum ejus ut credamus in nomine Filii ejus*, et Marc. ult. *prædicante Evangelium ... qui non crediderit, condemnabitur*; atqui nulla est condemnatio sine transgressione, nulla transgressio sine præcepto; ergo est Fidei internæ speciale præceptum.

Hinc Ecclesia per Alex. VII. damnavit hanc propositionem: *homo nullo unquam tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei et Charitatis ex vi præceptorum divinorum, ad eas virtutes pertinentium*; et per Innoc. XI. istam: *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, et secundum se*.

Dices: Ut præceptum Fidei impleatur, sufficit Fides habitualis; ergo non datur præceptum de actu Fidei interno.

Resp. nego ant. Nam præcepta non dantur de habitibus virtutum, neque enim a nobis pendent cum a Deo infundantur, sed tantum de illarum actibus.

Quæres 1. *Quænam Fideles tenentur credere et scire vi præcepti?*

Resp. 1. Credere debent ea omnia, quæ necessaria sunt necessitate medii, quia quo jure constituta est Fides alicujus objecti ut medium ad salutem necessarium, eodem jure præcipitur obligatio medium illud usurpandi.

2. Credere debent omnes articulos qui symbolo continentur, saltem quoad substantiam, ita ut Fideles de singulis interrogati, respondeant; ratio est, quia ad illos articulos præcipua Fidei capita reducuntur; nec sufficit illos idiomate ignoto memoriter recitare, sed necessaria est articulorum explicita notitia.

3. Credere et scire debent Sacramenta quæ tenentur aut volunt suscipere, eorum efficaciam, et dispositiones necessarias ad ea debite et utiliter recipienda; nam sine tali cognitione non possunt illa digne suscipere; item sacrificium Missæ, quia tenentur ei reverenter et devote interesse.

4. Debent scire præcepta Dei et Ecclesiæ, item omnes obligationes quæ ad singulorum statum rite dirigendum pertinent, quia ad id sciendum tenetur homo, quod jure naturali, vel divino, vel etiam Ecclesiastico observare tenetur.

5. Tenetur scire Orationem Dominicam, quia præscripta est a Christo (*Matth.* 6 *v.* 9.). *Sic orabitis; Pater noster, etc.* quod de præcepto intelligit Ecclesia dicens in Missa: *Præceptis salutaribus moniti audemus dicere, Pater noster, qui es in cælis*, etc.

6. Licet stando in jure divino sufficiat ut illa omnia sciantur quoad substantiam, tamen ab Ecclesia præceptum est, ut quilibet in primo instanti morali usus rationis illa memoriter addiscat: quibus ex consuetudine vim Legis habente addi debent Salutatio Angelica et modus efformandæ Crucis.

Quæres 2. *Quandonam divinum actus Fidei præceptum obliget?* Ante responsionem

Nota. Duplex est Fidei præceptum, *negativum* scilicet prohibens dissentiri mysteriis Fidei vel de eorum veritate dubitare; affirmativum præcipiens assentiri eisdem Fidei veritatibus.

Certum est 1. Præceptum Fidei negativum semper et pro semper obligare, nam dissentire uni veritati vel minimæ sufficienter propositæ ut a Deo revelatæ, aut de illa deliberate dubitare est gravissima in Deum injuria, quasi in aliqua re falli aut fallere possit.

Certum est 2. Præceptum Fidei affirmativum aliquando obligare, sed quo præcise tempore controversia est, quæ ut dirimatur,

Resp. Præceptum Fidei affirmativum sæpius obligat in vita, tum per se, id est, ratione sui quatenus est speciale præceptum; *tum per accidens*, id est, cum urget aliud præceptum, ad cujus observationem Fides est necessaria.

Prob. Tum quia præceptum de re gravis momenti, quæ vitæ Christianæ basis est, et fundamentum, non pro aliquibus vicibus tantum, a Deo sancitum est; tum etiam quia ex Apost. (*Ad Gal.* 3. *v.* 11.) *justus ex Fide vivit*: id est, vita justi Fidei actibus nutritur et conservatur: ergo quemadmodum præceptum naturale de vita conservanda obligat ad sumendum sæpius cibum, ita etiam præceptum divinum fidei obligat ad sæpius eliciendos actus Fidei. Unde merito hæc prop. *sufficit mysteria illa semel credidisse*, proscripta est ab Innoc. XI.

Quæres 3. *In quibus casibus actus Fidei potissimum obligent, tum per se, tum per accidens?*

Resp. 1. Obligare *per se*, 1. Infideles et Hæreticos, cum Fides eis sufficienter est proposita; quia ex Trid. Fides est *radix et initium justificationis*.

2. Obligat pueros Fidelium, ubi primum rationis usum sunt adepti, si sufficienter sint instructi; quia Fides est fundamentum totius vitæ Christianæ, quam baptizatus quisque incipere tenetur, cum primum rationis usum adipiscitur.

3. In probabili periculo mortis, quia tunc quisque tenetur omnem quam potest adhibere curam ut suæ saluti certo consulat, superando diabolum et mundum, *hæc est autem victoria quæ vincit mundum, fides nostra* (1. *Jo.* 5. *v.* 4.)

4. Quoties lapsus est quis in hæresim, tenetur quippe injuriam primæ veritati illatam, per actum contrarium resarcire.

5. Quoties gravis urget contra Fidem tentatio, quæ aliter propelli non potest: contraria enim contrariis debent repelli, unde tunc dicendum: *credo Domine, adjuva incredulitatem meam* (*Marci* 9. *v.* 24).

Resp. 2. Obligat *per accidens*, 1. dum nos ad justificationem præparamus, quia *sine Fide* actuali explicita, *nulli unquam contingit justificatio*, ait Trid. (*Sess.* 6. *cap.* 7.).

2. Dum ad aliquod Sacramentum, maxime Eucharistiæ, quæ est Sacramentum Fidei, accedimus.

3. Dum occurrit occasio Fidem externe profitendi, quod utique fieri rite nequit absque actu interiori Fidei.

4. Dum præcipua anni festa et dies Dominica celebrantur, quia illa ad Dei cultum specialiter sunt instituta, atqui ex D. Aug. (*Enchiridii cap.* 3.), *Fide, Spe, et Charitate Deus est colendus*; ergo.

ARTICULUS II.

De actus externi, seu Confessionis Fidei necessitate.

Nota. Duplex est circa confessionem Fidei præceptum; aliud *affirmativum* quo jubemur aliquando Fidem exterius profiteri; aliud negativum, quo prohibemur Fidem negare, sive *expresse* per verba, sive *implicite* per signa, nutus, æquivocationes, simulationes, etc. De utroque quæstio procedit.

Dico 1. *Extat præceptum aliquando Fidem exterius confitendi*.

Prob. Quod est ad salutem necessarium, cadit sub præceptum; atqui exterior Fidei confessio est necessaria ad salutem ex Apostol. (*Roman.* 10. *v.* 9.) dicente: *si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris, salvus eris; corde enim creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem*. Unde D. Aug. (*lib. de Fide et Symbolo cap.* 1.) ait: *quoniam .... Fides a nobis exigit officium et cordis et linguæ juxta illud Apostoli:* corde creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem: *oportet nos justitiæ esse memores et salutis*; ergo.

Quæres: *Quandonam obligat præceptum affirmativum confitendi Fidem?*

Resp. Cum D. Th. (2. 2. *q.* 3. *a.* 2.) *confiteri Fidem non semper neque in quolibet loco est de necessitate salutis, sed in aliquo tempore*, et duplici in casu, *quando scilicet per omissionem hujus confessionis substraheretur honor debitus Deo, aut etiam utilitas proximis impendenda*.

Ratio est quia confessio Fidei tunc cadit sub præceptum cum necessaria est ad finem præcepti, qui ex Apost. (1. *ad Tim.* 1. *v.* 5.) *est charitas de corde puro*; atqui in prædictis casibus confessio Fidei est necessaria ad charitatem Dei quem toto corde, et proximi quem sicut nos ipsos diligere tenemur; ergo etc.

Resolves ex 1. *capite*, Catholicum teneri clare et ingenue confiteri Fidem et religionem etiam sub periculo vitæ,

1. Quando auctoritate publica, sive privatim sive publice de sua Fide interrogatur; quia id exigit Dei et religionis honor propriæ vitæ præferendus: tuncque tacere, esset erubescere Christum qui (*Lucæ* 9. *v.* 26.) ait. *qui me erubuerit et sermones meos, hunc Filius hominis erubescet cum venerit in majestate sua*. Unde merito Innoc. XI. hanc damnavit propos. *si a potestate publica quis interrogetur, Fidem ingenue confiteri ut Deo et Fidei gloriosum consulo, tacere ut peccaminosam per se non damno*.

Dixi, *auctoritate publica*: nam a privato sine auctoritate interrogatus potest tacere, aut confessionem eludere, nisi eam requirat salus proximi aut magnum Fidei emolumentum; quia tunc nihil aliud est quam contemptus et interrogationis et stultæ interrogantis.

2. Quando videt Fidem ab infideli aut hæretico injuriis affici, aut sacras imagines conculcari coram aliis sive fidelibus, sive infidelibus; tunc enim debet Fidem confiteri ipsis etiam cum periculo vitæ contradicendo, et Fidem prudenter propugnando; modo tamen non judicetur contradictionem impiis fore occasionem gravius Fidem lacescendi, quia si nemo tenetur ad actum inutilem, multo minus tenetur ad actum fidei periculosum; ea de causa Catholici non tenentur Gentiles diis immolantes, aut Hæreticos suæ sectæ ritibus incumbentes, palam arguere.

Resolves ex 2. *capite:* Quemlibet teneri etiam cum mortis periculo, Fidem clare confiteri, quoties confessio est necessaria ad Fidem in aliis promovendam, vel confirmandam, quod contingit

1. Quando prudenter judicatur proximum qui in fide vacillat, aperta Fidei confessione in Fide confirmatum iri.

2. Quando adest certitudo moralis, aut etiam dubium prudens, quod hæreticus aut infidelis publica Fidei confessione commotus, Fidem Catholicam amplexurus sit, alias in falsa religione permansurus.

3. Quando ex suppressione confessionis futurum est, ut alii in falsa religione confirmentur.

Ratio horum omnium est quia ordo charitatis exigit ut æternam fratrum salutem temporali nostræ saluti præferamus juxta illud (*Jo.* 3. *v.* 16.), *debemus pro fratribus animas ponere*: ad quod strictius tenentur Pastores qui non solum titulo charitatis, sed et justitiæ debito animas suas pro ovibus sibi commissis tradere debent dicente Christo (*Jo.* 10. *v.* 11.), *bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*.

Nota. Extra duos illos casus cavendam esse confessionem imprudentem, quæ talis censetur:

1. Dum sine ulla necessitate divini honoris, vel utilitate proximorum, temere quis se exponit periculo tormentorum, quæ forte tolerare non poterit; sicque exponit se periculo negandæ Fidei; ideo in tali casu potest fugere et occultare Fidem, juxta illud Christi (*Matth.* 10. *v.* 23.): *cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam*; sicque fugiens, Fidem non negat, imo quodammodo profitetur; non enim fugeret, si Fidem non retineret.

2. Dum absque utilitate Fidei vel fidelium, confessio perturbationem in infidelibus causat, unde

Christus (*Matt.* 7. *v.* 6.) dicit: *nolite Sanctum dare canibus, neque margaritas vestras spargite ante porcos, ne forte ... conversi dirumpant vos*.

Dico 2. *Nullo unquam casu licet Fidem exterius negare sive ex animo, sive ex simulatione.*

Nota: Fidem negat *ex simulatione*, qui Fidem interius retentam negat exterius, vel qui factis aut dictis simulat falsam religionem.

Prob. 1. *pars:* Ex Scriptura Matth. 10. *nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius eum timete qui et animam et corpus perdere potest in gehennam:* et hinc Christus concludit, *qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo*. Ex quo sermonis contextu communis sanctorum Martyrum et Doctorum sensus semper fuit, Christum loqui in casu etiam gravissimæ persecutionis, ita ut nec tunc quidem liceat Christum negare.

Hinc Catholicus peccat graviter contra Fidem,

1. Qui interrogatus an sit Christianus, id neget, quia se veram Christi Fidem tenere negat.

2. Qui interrogatus ab hæreticis an sit Catholicus, Papista, etc. id negat, quia negat se esse Fidei Romanæ sectatorem, secus dicendum de eo qui interrogatus an sit Sacerdos, Monachus, etc. id negat; quia cum sint multi Catholici qui non sunt Sacerdotes aut Monachi, ejus negatio non censetur negatio Catholicismi.

3. Qui interrogatus cujus sit religionis, respondet esse Turcam, Calvinistam, etc. quia non solum negat Catholicismum ac proinde Fidem Christi; verum etiam profitetur sectam Catholicismo contrariam.

Prob. 2. *pars:* Quod est intrinsece malum, nullo unquam casu, etiam mortis acerbissimæ, licitum esse potest; atqui Fidem corde retentam, ore vel facto negare est intrinsece malum; ergo, etc. *Prob. min.* Mendacium est intrinsece malum; atqui Fidem corde retentam, ore vel facto negare est mendacium detestabile et valde perniciosum, utpote Dei maxime inhonorativum; ergo. Unde Christus ait: *qui me erubuerit coram hominibus, hunc et filius hominis erubescet*.

Objicies 2. Eliseus Naaman principi militiæ Regis Syriæ (*l.* 4. *Reg. cap.* 5. *v.* 19.) concessit, ut rege adorante in templo Remmon, et ipse cum eo adoraret; atqui Naaman in eo casu falsam religionem simulabat, promiserat enim Eliseo se ultra unu adoraturum nisi Deum verum; ergo licet in aliquo casu falsam religionem simulare.

Resp. nego min. Ratio est, quia adorationis nomen eo loci sumitur late pro nuda nimirum corporis incurvatione, regis coram idolo genuflectentis sustinendi causa; non autem stricte pro religionis actu; siquidem et ipsimet Naaman et omnibus Syris quibus notum erat Naaman Judæorum religionem palam profiteri, persuasum erat incurvationem illam corporis esse obsequium mere civile, quod ex officio suæ politicæ dignitati annexo exhibebat regi, non solum in templo, sed etiam in omnibus aliis locis in quibus rex solemniter aliquam cæremoniam peragebat; unde genefluxio Naaman non magis faciebat ad adorationem idoli, quam ad eam facit delatio caudæ quæ famulus obsequitur dominæ suæ eunti ad templum idoli.

Objicies 2. Jehu (4. *Reg.* 10. *v.* 19.) simulavit se velle sacrificare idolo Baal ut ejus cultores agnosceret et deleret; ergo licet aliquando simulare falsam religionem. *Prob. conseq.* Jehu propter suam hanc actionem laudatus fuit a Domino; ergo.

Resp. nego conseq. Ad prob. *dist.* Laudatus fuit eo quod juxta voluntatem Dei delevisset cultores Baal, *conc. ant.* Eo quod ad eos delendos hanc adhibuerit simulationem, *nego ant.* nam D. Aug. (*l.* 2. *contra mendacium cap.* 2.) hanc simulationem vocat, *mendacium impium et sacrilegum sacrificium*.

Objicies 3. Sanctus Paulus circumcidit Timotheum (*Actor.* 16. *v.* 3.) et purificavit se ritu Mosaico (*Actor.* 22. *v.* 26.) atqui hæc fieri non potuerunt sine simulatione Legis Mosaicæ, quæ jam tunc rejecta erat; ergo.

Resp. nego min. Quia quo tempore Apostoli legalia usurparunt, Lex erat mortua quidem, sed nondum mortifera, et ideo justas ob causas absque ulla simulatione ab Apostolis utpote Judæis, licite observari potuerunt non ut jam amplius significantia Christi mortem ut futuram, sed ut præteritam.

Resolves Catholicum infidelitate reum esse:

1. Qui coram idolo genuflectit, thurificat, in his circumstantiis in quibus hæc actio ad falsæ religionis professionem determinatur; quamvis Idolum interius despiciat; imo quamvis thurificatio illa externa non ad Idolum, sed ad Deum verum vel ad latentem crucifixum dirigatur (*ita declaravit Sancta Congregatio de propag. Fide Inn. X. approbante* 12. *Sept.* 1645.).

2. Qui usurpat cæremonias et ritus ex natura sua, vel ex usu, vel ex instituto hominum significantes cultum falsæ religionis, cujusmodi sunt cœnam Calvinisticam cum solemnitate solita sumere; cum hæreticis Psalmos canere; coram hæretico Ministro in templo hæreticorum matrimonie celebrere, etc. hoc est enim profiteri se hæreticum.

3. Qui utitur vestibus vel signis per Legem vel consuetudinem institutis ad designandum Professorem falsæ religionis, saltem si advertat circumstantes accepturos ejusmodi vestes vel signa tamquam significativa professionis falsæ sectæ; ratio est quia facto veram Fidem negat.

4. Qui obedit Principi hæretico qui ut suam promoveat vel honoret religionem, præcipit Catholicis ut Hæreticorum templa adeant, concionibus eorum et precibus adstituri, etiamsi Rex verbis protestaretur se nolle cogere quemquam ad religionem mutandam, sicut præcepit Rex Angliæ tempore Pauli V. (*anno* 1606.) qui super hoc consultus, respondit: *non licet vobis hæc facere, sine detrimento divini cultus, ac vestræ salutis*. Quia scilicet edictum tale non est pure politicum, sed tendit in promotionem falsæ sectæ, perniciemque Fidei Catholicæ.

Non peccat tamen qui extra hanc regii edicti circumstantiam, ex gravi causa templa hæretica ingreditur, ibi concionibus interest etc. modo absit periculum subversionis aut scandali, quia tunc non simulatur falsæ religionis cultus.

5. Qui Idolotytis *formaliter* sumptis, id est quatenus sunt in cultum Idoli, aut in his circumstantiis in quibus prudenter judicatur esum hunc in cultum Idoli referri, quia esset usurpare falsæ religionis cultum, quod nullo unquam casu licet. Secus si Idolotytis uteretur *materialiter* tantum sumptis ad famem in necessitate sedandam absque scandalo, ut constat ex Apostol. (1. *Cor.* 10.) Ratio est quia in necessitate licitum est vesci cibo de se indifferenti; Idolotytum autem est cibus de se indifferens; ergo.

Quæres: *An Catholicis inter Hæreticos degentibus licitus sit esus carnium diebus ab Ecclesia vetitis, ne agnoscantur ab Hæreticis, et agniti morte vel gravi pœna plectantur?*

Resp. affirm. Nam neque peccent contra Legem Ecclesiæ utpote non obligantem in tali necessitate; neque contra Legem divinam de non neganda Fide vera, nec profitenda falsa, quia esus carnium dis pro-

hibito neque ex natura sua, neque ex Hæreticorum Lege (ut suppono) est signum professionis falsæ religionis, Catholicique multi vel ex dispensatione, vel ex gula, vel ex ignota infirmitate carnes edunt diebus vetitis.

QUÆSTIO VI.

De vitiis Fidei oppositis.

Nota. Duo sunt præcipua vitia Fidei opposita; nempe *infidelitas* quæ actui interno Fidei; et *blasphemia* quæ Fidei professioni opponuntur. De utraque sequentibus articulis.

ARTICULUS I.

De Infidelitate.

Nota 1. Infidelitas est *carentia Fidei in subjecto apto*, et triplex est, scilicet pure negativa, privativa, et positiva.

Infidelitas *pure negativa*, est carentia Fidei in eo cui Fides nullo modo, vel certe non sufficienter est annuntiata.

Infidelitas *privativa*, est carentia Fidei in eo cui Fides sufficienter est annuntiata ut credere possit et debeat, qui tamen omittit credere, tametsi nullo contra Fidem errore positivo laboret.

Infidelitas *positiva* seu *contraria*, est carentia Fidei in eo qui Fidei sufficienter propositæ dissentit, vel negando veritatem Fidei, vel errorem Fidei contrarium asserendo.

Nota 2. Infidelitatis positivæ tres assignantur species a S. Th. (2. 2. *q.* 10. *a.* 5.) scilicet Paganismus, Judaismus, et Hæresis.

Paganismus, est infidelitas qua doctrina Fidei totaliter rejicitur: ad hunc reducitur *Atheismus*, et *Mahumetismus*.

Judaismus, est infidelitas qua doctrina Fidei in novo testamento rejicitur, sed vetus testamentum admittitur, Messiasque venturus expectatur, venisse negatur.

Hæresis, est infidelitas qua admisso utroque testamento, aliqua veritas Fidei in illis contenta et ab Ecclesia ut talis sufficienter proposita, negatur. Ad hanc revocatur *apostasia*, quæ est infidelitas eorum qui a Christianismo totaque ejus professione, discedunt, transeuntque sive ad Paganismum, sive ad Judaismum, sive ad Mahometismum.

Certum est 1. Infidelitatem pure negativam non esse peccatum; dicit enim Christus (*Jo.* 15. *v.* 22.), *si non venissem, et locutus fuissem eis, peccatum non haberent*, scilicet *illud peccatum quo non crediderunt in eum*, ait D. Aug. (*tr.* 89. *et* 91. *in Jo.*)

Ratio est quia omne peccatum est voluntarium vel in se, vel in alio; atqui hæc infidelitas non est voluntaria, nec in se utpote incognita, nec in alio, quia nihil faciunt infideles illi unde cognoscere possint se sequi infidelitatem illam; ergo. Hinc Pius V. et Greg. XIII. hanc Baji prop. damnarunt: *infidelitas pure negativa, in his quibus non est prædicatus Christus, peccatum est*.

Certum est 2. Infidelitatem privativam esse peccatum mortale ex genere suo: qui enim voluntarie omittit credere dum potest et debet, sine dubio peccat; atqui talis est qui infidelitate privativa laborat; ergo etc. de eo dicitur (*Jo.* 3. *v.* 18.) *qui non credit, jam judicatus est*.

Certum est 3. Infidelitatem positivam esse peccatum ex genere suo mortale et quidem gravissimum, quodque ex sola indeliberatione, non vero ex levitate materiæ a mortali excusari potest; quia directe pugnat contra divinitatem, de cujus veracitate dubitare, vel eam negare in re vel minima est gravissimus Dei contemptus, maximaque irreverentia.

Nota 5. Multa hic congerunt Theologi de Paganis et Judæis, an v. g. a Principibus Christianis tolerari possint: an et quam iidem in ipsos potestatem habeant: an possint cogi ad Fidem amplectendam: sed quia hæc apud nos parum necessaria sunt, ab iis abstinebimus, tantumque de hæresi loquemur variis quæstiunculis: unde

Quæres 1. *Quid sit hæresis formalis?*

Resp. Est error voluntarius et pertinax contra aliquam Fidei Catholicæ veritatem, in eo qui se Christianum profitetur. Unde ad hæresim formalem tria requiruntur, scilicet,

1. *Est professio Christianismi* ex parte subjecti, quia hæresis est Fidei jam susceptæ abjuratio.

2. *Est error* ex parte intellectus, id est judicium erroneum contra aliquem Fidei Catholicæ articulum, quem vel judicat esse falsum, vel *positive* dubitat utrum sit verus; quia ex jure (*Cap.* 1. *de Hæreticis*), *dubius in Fide infidelis est;* quia virtualiter negat Ecclesiam esse infallibilem Fidei regulam, quod est aperte hæreticum, inde

Inferes 1. Eum qui metu mortis negat exterius Fidem absque interno mentis assensu, quo verum credat quod ore profert, graviter quidem peccare contra præceptum confitendi Fidem, proprie tamen hæreticum non esse, nec incurrere pœnas contra hæreticos latas; nihilominus talis censeretur *hæreticus* in foro externo, et ut talis merito puniretur, quia *Ecclesia non judicat de occultis* (*Cap. sicut tuis. De simonia*).

Inferes 2. Eum qui *negative* tantum de veritate Fidei dubitat, id est qui judicium suum suspendit quia Ecclesiæ definitio non est ipsi sufficienter proposita, non esse hæreticum formaliter; quia ut quis teneatur aliquam veritatem credere Fide divina, debet illi esse ab Ecclesia sufficienter proposita.

Inferes 3. Non esse hæreticos, nec peccare contra Fidem qui vel scrupulis vel tentationibus velut obruti, sic negative dubitant, seu judicium suspendunt, ut tamen tentationibus illis non consentiant, sed mori mallent quam Ecclesiæ definitionem voluntarie in dubium revocare; isti enim non agunt, *sed patiuntur* quamdam veluti dubitationem, seu potius tentationem contra Fidem.

3. *Est pertinacia* ex parte voluntatis (*Can. dixit Apostolus caus.* 24. *qu.* 3.) quæ non consistit in hoc quod quis suum errorem acriter et quasi mordicus defendat ac retineat; sed in hoc quod sciens et volens repugnet Catholicæ Fidei sibi sufficienter propositæ ab Ecclesia *quæ est columna et firmamentum veritatis* (1. *Tim.* 3. *v.* 15.) quam ob causam scriptum est, *qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus:* inde

Inferes 1. Neminem esse *formaliter* hæreticum, quamdiu paratus est judicium suum erroneum submittere judicio Ecclesiæ.

Inferes 2. Eum non esse *formaliter* hæreticum, tametsi moraliter peccet, qui errat in Fide, ex ignorantia moraliter culpabili crassa ac etiam affectata, si illa affectatio ignorantiæ procedat ex solo addiscendi tædio, cum qua stet voluntas ea credendi quæ Ecclesia credit, cum ipsi sufficienter proposita fuerint: ratio est, quia licet voluntarie erret, non tamen errat cum pertinacia.

Dixi: *Si affectatio ignorantiæ procedat ex solo addiscendi tædio:* quia si ex affectu liberius errandi, et errori suo adhærendi, Ecclesiæ definitionem igno-

rare affectaret, esset *formaliter* hæreticus; tunc enim Ecclesiæ judicio adhærere non est paratus, vereque t pertinax; cum positive nolit illud cognoscere, ut ei non adhæreat.

Inferes 3. Eum *formaliter* esse hæreticum qui existimans aliquid esse ab Ecclesia definitum, quod non est definitum, contrarium interim pertinaciter tenet; ratio est, quia Ecclesiam fallibilem esse credit.

Quær. 2. *Quot et quænam sint hæreticorum pœnæ?* Ante responsionem

Nota 1. Hæresis formalis alia est interna, alia externa. *Interna*, est ea quæ in mente retinetur, *externa*, est ea quæ interne vigens verbis vel facto aliquo externo sufficienter exterius exprimitur.

Externa, dividitur in *occultam* quæ vel nemine, vel uno alterove solummodo præsente et audiente profertur, et *publicam* seu *notoriam*, quæ palam et coram pluribus exterius manifestatur.

Nota 2. Pœnæ hæreticorum aliæ sunt temporales, aliæ spirituales; circa quas

Resp. 1. Hæresis *interna* et externa occulta nullas habet pœnas annexas; quia *Ecclesia non judicat de occultis* (*Can. Sicut. de Simon.*) et *cogitationis pœnam nemo patitur*. (*Can. Cogitationis. De pœnit. dist.* 1.)

Resp. 2. Pœnæ temporales annexæ hæresi notoriæ sunt sequentes.

1. Est *infamia juris*, et inde sequens inhabilitas ad omnes actus civiles. (*Cap.* 13. *§. Credentes de Hæret. et l. final. cod. de Hæreticis*).

2. Est *intestabilitas*, tum activa, quam passiva. (*et Lege iisdem*)

3. Est *privatio patriæ potestatis in filios*. (*Cap. Quicumque §. final. de Hær. in* 6.)

4. Est *amissio dotis* respectu mulieris hæreticæ. (*§. Item privilegium Cod. de Hæreticis*)

5. Est *confiscatio* omnium bonorum. (*Cap. cum secundum de Hær. in* 6. *et l. Gazaros cod. de Hær.*)

6. Est *pœna carceris perpetui* pro Hæreticis pœnitentibus non relapsis (*Cap.* 15. *de Hæret.*) quæ pœna potest mitigari (*Cap.* 12. *de Hæret. in* 6.) et exilii perpetui, aut etiam mortis pro Hæreticis impœnitentibus. (*Cap.* 13. *de Hæret. et l. Ariani, cod. eod.*)

7. Respicit filios Hæreticorum; qui 1. privantur hæreditate paterna (*Cap.* 10. *de Hæret. et authentica Gazaros. De Hæret.*) 2. Sunt infames. (*Ex Bullis Innoc. IV. Alex. IV. Clem. IV. quæ omnes incipiunt Ad extirpanda. Item ex* 2. *constit. Friderici Imperator. id expresse statuentibus*).

Resp. 3. Pœnæ spirituales hæresi notoriæ annexæ, sunt:

1. Escommunicatio major Papæ reservata (*Cap.* 8. 9. *et* 13. *de Hæret.*) quæ pœna extenditur ad *credentes* Hæreticis, et eorumdem *receptores, defensores et fautores*. (*Cap.* 13. *eodem*)

1. Est *inhabilitas* ad officia, dignitates et beneficia ecclesiastica, quæ extenditur ad *credentes, receptatores, defensores et fautores eorum, ipsorumque filios usque ad secundum gradum per lineam paternam, per maternam vero ad primum duntaxat* (*Cap.* 15. *de Hæret. in* 6.)

3. Est privatio beneficiorum prius rite obtentorum (*cap.* 12. *de Hæret. in* 6.)

4. Est privatio sepulturæ ecclesiasticæ. (*cap.* 8. *eod. tit.*)

Porro pleræque illæ pœnæ tum temporales, tum spirituales locum non habent in Gallia; sed solum excommunicatio major cum omnibus inhabilitatibus et privationibus ipsam consequentibus, ut videre est apud Doctores Gallos.

Quæres 3. *Quinam possunt absolvere ab excommunicatione propter hæresim contracta?*

Resp. Solus Papa in locis ubi Bulla *Cœnæ* est promulgata et usu recepta; in Gallia vero ubi Bulla *Cœnæ* non est promulgata nec usu recepta, Episcopi jure communi, in cujus possessione eorum pars maxima semper perseveravit, per se vel per delegatos absolvere possunt, ut docent Doctores Galliæ.

Quæres 4. *An prohibita sit cum Hæreticis communicatio?*

Resp. Quamvis olim communicatio cum quovis Hæretico utpote excommunicato, fuerit prohibita, tamen hodie licitum est communicare cum omnibus specialiter et nominatim non excommunicatis, prout statuit Martinus V. (*Constit. ad evitanda. Edita in Concilio Constantiensi*) modo tamen absit scandalum et perversionis periculum, quod si alterutrum interveniat in communicatione cum Hæreticis, etsi alias licita, vitari debet *jure naturali* juxta illud Script. *qui amat periculum, peribit in illo*.

Quæres 5. *An prohibita sit cum Hæreticis disputatio?*

Resp. 1. Jure Ecclesiastico prohibita est omnibus Laicis sub pœna excommunicationis ferendæ sententiæ. (*cap.* 2. *de Hæret. in* 6.)

Ratio prohibitionis est; quia in tali disputatione plerumque majus periculum timendum, ne Catholicus pervertatur, vel Hæretici in sua falsa religione firmentur, quam sperandum ut convertantur.

Notant tamen multi apud Becçanum (*c.* 151. *q.* 7.) hanc Legem in locis in quibus Hæretici cum Catholicis permixti vivunt, contraria consuetudine esse abrogatam scientibus et non contradicentibus Ecclesiæ Prælatis; quia subinde talis disputatio necessaria est ad compescendos Hæreticos Fidei insultantes.

Resp. 2. Nulla Lege prohibita est Clericis disputatio sive publica, sive privata cum Hæreticis, si debitæ adsint circumstantiæ, quarum prima est ut disputantes sint docti, alias Fidem periculo contemptus exponerent. 2. Ut non disputent coram Catholicis indoctis et simplicioribus, qui auditis Hæreticorum argumentis possent perturbari et in Fide vacillare.

Quæres 6. *An prohibita sit librorum Hæreticorum lectio?*

Resp. 1. Jure naturali est prohibita iis omnibus quibus ex tali lectione imminet perversionis, vel gravium contra Fidem tentationum periculum; etiamsi docti sint, et ipsis concessa sit illius lectionis dispensatio; ratio est quia quilibet ex charitate Dei et sui tenetur periculum peccati vitare.

Resp. 2. Jure Ecclesiastico duplex extat generalis prohibito librorum.

1. Continetur in *Bulla Cœnæ*, in qua sub excommunicatione ipso facto incurrenda, Papæque reservata prohibetur voluntaria *lectio, retentio, impressio* et *defensio* librorum ab auctore Hæretico compositorum, hæresim continentium, vel de religione tractantium.

2. Continetur in *indice* librorum prohibitorum auctoritate Pii IV. erecto, et postea per successores continuato, confirmato et aucto, in quo varii libri in tres classes distincti prohibentur: et quidem,

In 1. *classe* ponuntur omnes Libri Hæresiarcharum, et Hæreticorum qui in odium auctoris sunt damnati.

In 2. *classe* ponuntur *certorum auctorum libri prohibiti*, non propter ipsum libri auctorem, sed propter non sanam, suspectam, aut Fidei, moribus, et castitati repugnantem, quam continent, doctrinam.

In 3. *classe* ponuntur *incertorum Auctorum libri prohibiti*, ob doctrinam quam continent malam, sive in genere moris, sive in genere *Religionis* aut Fidei,

Quæres 7. *Sub qua pœna prohibentur Libri in indice?*

Resp. Omnes Libri in *prima classe* damnati, item omnes Libri qui in *secunda aut tertia classe* damnati *ob hæresim* quam continent, aut *ob falsi dogmatis suspicionem*, prohibentur sub excommunicatione ipso facto incurrenda, Papæ tamen non reservata. Libri vero *secundæ et tertiæ classis* qui non ob hæresim, aut ob falsi dogmatis suspicionem, sed ex alio capite, v. g. ob doctrinam Christianis moribus et castitati contrariam, damnantur, prohibiti sunt sub gravi quidem peccato mortali, gravique Episcopi arbitrio imponenda pœna, non tamen sub excommunicatione. Tota hæc resolutio continetur in *Regula decima indicis*.

Quæres 8. *An in lectione Libri hæretici detur parvitas materiæ excusans a mortali et censura?*

Nota: Multi affirmant, sed in assignando parvitatis hujus gradu, plurimum inter se dissident; dum enim Suarez pro parvitate materiæ assignat *duas aut tres lineas*, Sayrus assignat *decem lineas*; Azorius *unum aut alterum versiculum*; Arriaga, *unum parvum folium*; Sanchez vero cæteris liberalior, *unum magnum folium* concedit; ego vero cum Ethica amoris (*Lib.* 2 *pag.* 141. *n.* 284.)

Resp. negat. Ratio est quia Libri hæretici præcipue et communiter prohibentur ob periculum subversionis, a quo nullus nisi stultus ac superbus se alienum præsumit in materia tam lubrica, in qua Ecclesia ne ipsis quidem Episcopis et Cardinalibus fidit, sed eorum lectionem omnibus generaliter prohibet; atqui periculum illud in qualibet hæretici Libri parte rationabiliter timeri potest et debet, cum quilibet ignoret in qua pagina et periodo respectu sui lateat istud periculum, eo quod in una linea contineri possit antecedens plurimas inferens consequentias perniciosissimas, quæ tentationem gravissimam, et inde grave periculum excitare possunt; ergo etc.

Quæres 9. *An Bulla Cœnæ et index Librorum prohibitorum vigeant in Gallia?*

Respondent Omnes fere Gallicani Theologi, Jurisconsulti, et Canonistæ, *negative*, quia in Gallia nec *Lex indicis*, nec *Bulla Cœnæ* promulgatæ sunt, nec usu receptæ; nihilominus tamen qui sine licentia Libros Hæreticorum legunt, peccare et excommunicationem majorem non reservatam incurrere, virtute constitutionum antiquioris juris in Gallia in suo vigore perseverantis, atque transeuntis ad Libros hæreticæ doctrinæ qui nunc eduntur.

ARTICULUS II.

De Blasphemia.

Quær. 1. *Quid sit blasphemia?*

Resp. Est *contumeliosa in Deum locutio*.

Dicitur 1. *Contumeliosa:* quia cum Deus sit ubique præsens, omnis in eum maledictio est vera contumelia.

Dicitur secundo *locutio* interna vel externa: unde si Deus injuria afficiatur non verbo, sed facto, v. g. flagellatione, non erit stricte blaspemia, sed contumelia specialiter.

Dicitur 3. *in Deum:* sive immediate in se, sive mediate in creaturis, quatenus in eis aliquod Dei attributum relucet, ut sunt Sancti, cœlum etc.

Quæres 2. *Quotuplex est blasphemia?*

Resp. Triplex, scilicet hæreticalis, imprecativa, et mere dehonestativa.

Blasphemia *hæreticalis* est ea, *qua Deo tribuitur aliquis defectus*, v. g. quod sit injustus, crudelis etc. vel *negatur aliqua perfectio*, v. g. quod sit omnipotens, omniscius, etc. *vel tribuitur creaturæ quod soli Deo convenit*, v. g. divinitas, omnipotentia.

Porro hæreticalis videtur hæc blasphemia: *tam est verum, quam verum est Deum existere;* quia denegari videtur Deo existentia independens ab omni alio.

Blasphemia *imprecativa* est ea, *qua quis Deo malum imprecatur*, v. g. maledictus Deus, pereat Deus, denego Deum, etc.

Blasphemia *mere dehonestativa* est ea, *qua aliquid* Deo conveniens profertur cum irreverentia: qualis est blasphemia eorum qui indignabundi nominant Christi caput, viscera, sanguinem, ventrem, etc.

Quæres 3. *Quale sit peccatum blasphemia?*

Resp. Omnis blasphemia est per se peccatum mortale, nec ullam admittit parvitatem materiæ; ratio est quia quælibet Dei contumelia vel maledictio, utpote Dei majestatem positive deprimens, gravem Deo injuriam infert, ergo est peccatum gravissimum; *nihil horribilius blasphemia*, inquit D. Hieron. (*l.* 7. *in Isaiæ* c. 18.), *quæ ponit in excelsum os suum*. Et ideo in Lege veteri morte puniebatur Levit. 24. *qui blasphemaverit nomen Domini, morte morietur*.

Porro ad mortalem blasphemiam non requiritur formalis intentio Deum inhonorandi, sed sufficit virtualis; cum quis, v. g. ex ira aut indignatione, imo etiam ex joco ea profert, quæ ex communi intelligendi modo, aut ex circumstantiis Dei inhonorationem continent, et blasphemans id avertere potest et debet.

Quæres 4. *An species blasphemiæ debeat exprimi in Confessione?*

Resp. affirm. 1. Quia blasphemiæ *hæreticalis* et *imprecativa* duplicem habent malitiam *specie diversam*: *hæreticalis* quidem pugnat contra Religionem et Fidem, si de Deo interne sentitur quod ei verbis attribuitur; imprecativa vero præter malitiam irreligiositatis continet malitiam odii Dei contra charitatem. 2. Quia blasphemia quæ est immediate in Deum, est gravior ea quæ in eum est tantum mediate; et ideo omnia illa distingui debent in Confessione.

Notat hic P. Antoine (*T. de religione c.* 1. *art.* 2.) post Habert (*Ib.*) appellationem nominis Dei vel Jesu frequenter ex quadam animi levitate, et sæpe ex impatientia prolatam his exclamationibus *Jesu! Deus bone!* etc. licet non sit blasphemia, esse tamen vanam usurpationem nominis Dei, et culpam venialem contra Religionem. Ratio est, quia nomen Dei sanctum et terribile sine ullo religionis sensu usurpare ut aliquid commune et profanum, vera est irreverentia. Unde prohibetur Eccl. 23. *nominatio Dei non sit assidua in ore tuo, et nominibus Sanctorum non admiscearis, quoniam non eris immunis ab eis;* id est, a peccato irreverentiæ contra eos.

DISSERTATIO II.

De spe Theologica.

Nota. Multiplex est acceptio spei in Scriptura:

1. Enim sumitur pro objectio spei; sic Rom. 8. *spes quæ videtur, non est spes*.

2. Sumitur pro eo, a quo speratur tale bonum, Ps. 90. *tu es Domine spes mea*.

3. Pro eo, per cujus intercessionem speramus vitam æternam; sic Ecclesia de B. V. Maria canit, *Spes nostra salve*.

4. Sumitur pro habitu vel actu sperandi; de spe sic sumpta exponende sunt 1. Essentia et divisio; 2. Objectum; 3. Ejus distinctio a Fide et Charitate; 4. Subjectum; 5. Proprietates; 6. Vitia opposita; de

timore autem qui est effectus Spei, utilius loquemur in dissertatione de Sacramento pœnitentiæ, ubi de attritione.

CAPUT PRIMUM.

De essentia et divisione Spei.

Qu. 1. *Quid sit Spes?*
Resp. *Spes est virtus Theologica, per quam certa cum fiducia beatitudinem æternam et media illius consequendæ a Deo expectamus.*

Dicitur 1. *Virtus*, quia de se inclinat ad bonum, nempe ad expectationem Dei tamquam finis nostri ultimi, quod certe bonum est; si enim bonum est Deo ut fine ultimo perfrui, utique bonum est Deum ut finem ultimum exoptare, et in eum toto mentis conatu ferri.

Dicitur 2. *Theologica*, quia versatur immediate circa Deum supernaturaliter possidendum.

Dicitur 3. *Per quam certa cum fiducia*, quia spes animam tentationibus et procellis hujus vitæ agitatam, firmat in promissis Dei; sed de certitudine Spei postea.

Dicitur 4. *A Deo*, quia beatitudo supernaturalis, solis naturæ viribus non potest comparari.

Dicitur 5. *Expectamus beatitudinem æternam, et media illius consequendæ*, per quod denotatur objectum spei, tum primarium, tum secundarium; de quo infra dicemus.

Quær. 2. *Quotupliciter Spes Theologica dividatur?*
Resp. *Dividitur* 1. in habitualem et actualem.

Spes *habitualis* est habitus nobis a Deo infusus actuum Spei elicitivus cum auxilio gratiæ actualis.

Spes *actualis* est actus, quo voluntas per gratiam excitata, certa cum fiducia expectat æternam beatitudinem.

2. *Dividitur* in formatam et informem.

Spes *formata* est ea, quæ in subjecto conjuncta est cum charitate.

Spes *informis* est ea, quæ reperitur in homine per peccatum charitate destituto; diciturque *informis*, non quod careat forma Spei, per quam est vera virtus, sed quod careat charitate, quæ est forma extrinseca virtutum, per quam habent ut sint Deo gratæ, et meritoriæ.

Dices: Divisio Spei in formatam et informem non est legitima; ergo. *Prob. ant.* Spes informis non est vera Spes Theologica; ergo etc.

Resp. nego ant. et ejus Prob. Nam illi non sunt vera Spe Theologica destituti, qui in spem eriguntur, quique confidunt Deum sibi propitium fore; atqui ex Conc. Trid. peccatores *ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in Spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore* (*Trid. Sess. V. c. 6.*); ergo etc.

CAPUT II.

De objecto Spei.

Nota. Quæstio procedit de objecto tum materiali, tum formali: ideo

ARTICULUS I.

De objecto materiali Spei.

Nota. Certum est objectum materiale Spei esse æternam beatitudinem juxta illud (*Matth. 6. v. 33.*) *quærite primum regnum Dei;* sed cum beatitudo sit duplex, objectiva scilicet et formalis, ideo sunt tres circa præsentem difficultatem opiniones.

1. Docet beatitudinem formalem esse objectum materiale Spei, ac proinde Spem non attingere Deum immediate, sed visionem Dei. (*Ita Durand. in 3. dist. 26. q. 2.*)

2. Docet beatitudinem objectivam esse objectum Spei immediatum, visionem vero Dei esse tantum conditionem, quæ repræsentat illud objectum. (*Ita Paludanus, Major et alii apud Vasq., in 2. distinct. 15. c. 2. et 3.*)

3. Constituit objectum Spei in utraque beatitudine, cum qua

Dico 1. Objectum materiale primarium Spei est Deus et possessio Dei, sive est Deus possidendus.

Prob. Illud est objectum Spei primarium, quod 1. et per se expectatur, et cætera propter illud; atqui Deus possidendus primo et per se a Spe expectatur, et cætera media salutis non nisi propter Deum possidendum expectantur; ergo etc. major est definitio; *min. prob.* quia rem aliquam non desideramus nisi quatenus est nobis bona et conveniens; nisi quatenus sit nostra per possessionem, ut constat exemplo avari cui pecunia non est bona sine ejus possessione, nec possessio sine pecunia; ergo Deus possidendus primo et per se a Spe expectatur etc.

Objicies 1. cum Durando: objectum primarium Spei non est Deus, sed sola possessio Dei; ergo.

Prob. antec. Quidquid speramus, illud amamus amore concupiscentiæ; atqui solam visionem Dei, non vero Deum ipsum, possumus amare amore concupiscentiæ.

Prob. min. Quod amamus amore concupiscentiæ, amamus propter nos; atqui non possumus Deum amare propter nos, Deus enim est finis ultimus, ad quem omnia debent referri; ergo etc.

Resp. nego maj. Quia amor concupiscentiæ non consistit in eo quod amemus Deum propter nos tamquam propter finem, amor enim ille esset inordinatus, sed quod amemus Deum nobis, idest in nostrum commodum et utilitatem, quod utique recte et ordinate fieri potest.

Inst. 1. Objectum Spei est aliquod bonum absens et arduum: atqui Deus, utpote ubique præsens, non est bonum absens, sed ejus visio, nec est bonum arduum in se, sed ejus consecutio; ergo objectum Spei non est Deus ipse, sed visio Dei.

Resp. dist. maj. Objectum Spei est bonum absens et arduum quoad sui assecutionem et possessionem, *conc. maj.* quoad sui existentiam, *nego maj.* atqui Deus non est bonum absens et arduum, quoad sui existentiam, *conc. min.* quoad sui consecutionem, *nego min.* Deum autem speramus, non simpliciter quatenus est existens, sed quatenus est per intuitivam visionem possidendus; qua ratione est absens, atque etiam arduus, quia solis naturæ viribus adipisci non potest.

Inst. 2. Qui desiderat scientiam, non desiderat rem quæ scitur; ergo a pari qui desiderat Dei fruitionem, non desiderat Deum.

Resp. dist. ant. Qui desiderat scientiam, non desiderat rem quæ scitur, prout est in se, *conc. ant.* prout est scita, *nego ant.* Ergo a pari qui desiderat Dei fruitionem, non desiderat Deum prout est in se, *conc. conseq.* prout est possidendus, *nego conseq.* Desiderat enim Deum possidere, ergo tum Deum tum possessionem Dei desiderat.

Objicies 2. Cum auctoribus secundæ opinionis: objectum Spei primarium est illud, circa quod spes immediate versatur; atqui Spes immediate versatur circa Deum tantum, alias non esset virtus Theologi-

ea, sicut nec religio quæ versatur immediate circa cultum Dei; ergo.

Resp. nego min. Nam Spes versatur immediate circa Deum possidendum, nam ex Deo et ejus possessione constituitur integrum objectum quod immediate per actum Spei attingitur; alia est ratio de religione, quia ex cultu Dei, et ipso Deo non constituitur adæquatum religionis objectum, sed religio immediate versatur circa solum cultum, et non nisi mediate circa Deum.

Inst. Objectum primarium Spei, est merces bonorum operum; atqui talis merces est Deus solus (*Gen.* 15. *v.* 1.) *ego ero merces tua magna nimis; ergo.*

Resp. dist. min. Merces bonorum operum est Deus solus in se sumptus, *nego min.* est Deus possidendus, *conc. min.* neque enim Deus est merces nostra nisi quatenus est bonum nostrum, nec est bonum nostrum nisi quatenus a nobis possidetur sive in re, sive in spe.

Dico 2. *Objectum secundarium Spei, sunt omnia media ad Deum possidendum necessaria.*

Prob. Illud ad quod virtus inclinat et movet in ordine ad objectum virtutis primarium, est ejus objectum secundarium; atqui spes inclinat et movet ad omnia salutis media in ordine ad finem primarium, qui est Deus possidendus, nam eodem actu quo finis efficaciter appetitur, media etiam saltem implicite appetuntur; ergo etc.

ARTICULUS II.

De objecto formali spei, seu de immediato motivo, propter quod speramus.

Nota 1. Cum objectum materiæ spei sit bonum futurum, arduum, et possibile per virtutem Dei auxiliatricem nobis a Deo promissum, quæruut Theologi quodnam ex illis sit objectum spei formalis, an arduitas? an bonitas relative? an omnipotentia Dei auxiliatrix?

Nota 2. Spes est quidam amor importans actum prosecutionis, unde in actu spei duo occurrunt, scilicet 1. desiderium efficax, seu amor Dei ut summi boni nostri, et 2. tendentia in illud bonum fundata in auxiliatrice Dei omnipotentia, misericordia, in promissis, fidelitate, et meritis Salvatoris. His positis,

Dico: objectum formale spei spectatæ prout est amor seu desiderium beatitudinis nostræ, est bonitas Dei relative ad nos; spectatæ vero ut est tendentia in beatitudinem, est omnipotentia Dei auxiliatrix nobis propter merita Christi promissa.

Prob. 1. *pars.* Illud est objectum formale spei, prout est amor beatitudinis, quo movemur et excitamur ad amandum Deum amore concupiscentiæ; atqui bonitas Dei relative ad nos, est id quo movemur et excitamur ad amandum Deum amore concupiscentiæ; sperans enim amat Deum quatenus est suum bonum, finisque suus ultimus; ergo. Hinc D. Th. (2. 2. *q.* 17. *a.* 8. *in corp.*), postquam distinxit duplicem amorem, unum *perfectum quo aliquid secundum se amatur,* alterum *imperfectum quo quis amat aliquid non secundum ipsum, sed ut illud bonum sibi proveniat, sicut homo amat rem quam concupiscit,* addit: *primus amor pertinet ad charitatem quæ inhæret Deo secundum se ipsum; sed spes pertinet ad secundum amorem, quia ille qui sperat, aliquid sibi obtinere intendit:* Quæ postrema verba continent hanc nostram propositionem.

Prob. 2. *pars:* Illud est objectum formale spei spectatæ ut est tendentia, seu prosecutio beatitudinis nostræ, quo movemur et excitamur ad Deum ut summum bonum nostrum, supremamque felicitatem nostram certa cum fiducia expectandam; atqui omnipotentia Dei auxiliatrix nobis propter merita Christi promissa, est id quo movemur et excitamur ad Deum ut summum nostrum bonum, certa cum fiducia expectandum; ergo, etc. Ideo enim certa cum fiducia summi boni nostri possessionem expectamus, quia Deus in mediis salutis ditissimus, in nos misericors, in promissis fidelis, eam propter Christi merita promisit servantibus mandata perseveranter usque ad mortem. Quæ omnia belle expressit D. Th. (*in qu. disputatis Qu. I. a.* 2.) his verbis: *objectum formale spei est auxilium divinæ pietatis et potestatis, propter quod tendit motus spei in bona sperata, quæ sunt materiale objectum spei.*

Objicies 1. Ejusdem virtutis non potest esse duplex objectum formale et motivum; ergo.

Resp. dist. ant. Non potest esse duplex objectum formale ejusdem virtutis, cujus actus sit unicus, *conc. ant.* cujus actus sit saltem æquivalenter duplex, *nego ant.* Atqui ut notavimus, actus spei est æquivalenter duplex: ergo spei est duplex objectum formale partiale, ex quibus unum totale constituitur.

Objicies 2. Arduitas objecti sperati est objectum formale spei; ergo, etc.

Resp. nego ant. Quia objectum formale spei debet esse tale, ut voluntas moveatur per illud ad aliquid volendum ac amandum; spes enim est quidam amor prosecutivus; atqui *arduitas* quatenus significat difficultatem assequendi bonum, non movet voluntatem ad prosequendum, quin potius illam retrahat e prosecutione, ut sæpe docet experientia; ergo.

CAPUT III.

De distinctione Spei a Fide et Charitate.

Nota. Hic erraverunt 1. Lutherani, qui existimarunt veram fidem nihil aliud esse quam certam fiduciam in promissis Dei, sicque spem divinam a fide divina non distinxerunt.

2. Janseniani, qui amorem spei ab amore Charitatis non distinguunt nisi penes absentiam vel præsentiam objecti, *amor spei est ab amore Charitatis distinctus,* ait Auctor ethicæ amoris, (*L.* 5. *cap.* 2. *n.* 7.) *quod amoris Charitatis objectum esse non debet absens, uti objectum amoris desiderantis possessionem Dei;* unde *concludit* (*Ib. n.* 9.), amorem spei *esse verum amorem charitatis quatenus hæc definitur,* virtus qua Deus diligitur propter se, et proximus propter Deum, *verum* inquit, *amorem filialem, non mercenarium; perfectum, non imperfectum; purum, non impurum; gratuitum, non interessatum;* sicque putat facile conciliari posse *Theologos super divini amoris necessitatem ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ, cum (exceptis paucis rigidis Molinistis)* inquit (*n.* 10.) *cæteri fere conveniunt saltem amorem spei, sive Dei quatenus summi boni, et ultimi finis nostri, ad eam necessarium esse, qui si gratuitus sit, verusque amor charitatis, saltem generaliter dictæ, in re conveniunt cum Augustini et Aquinatis discipulis:* contra hos spei Christianæ inimicos

Dico: Spes est realiter a Fide et Charitate distincta.

Prob. prop. Generaliter. 1. Ex Apost. 1. Cor. 13. dicente: *nunc autem manent Fides, Spes, et Charitas, tria hæc, major autem horum est Charitas.* Tres illæ virtutes constituunt numerum ex his verbis, *tria hæc:* ergo sunt distinctæ a se invicem.

Prob. 2. Illæ virtutes sunt realiter ab invicem distinctæ, quæ habent diversa objecta formalia realiter distincta; atqui Fides, Spes et Charitas habent diversa objecta formalia realiter distincta; ergo etc. nam objectum formale Fidei est 1. veritas in dicendo; Charitatis est divina bonitas absoluta et secundum se; spei vero est divina bonitas relativa, seu æterna beatitudo quatenus est summum bonum nostrum divino auxilio obtinendum.

Prob. Specialiter contra Lutheranos spem realiter distingui a Fide: nam ea quorum unum potest esse sine alio, distinguuntur realiter: atqui Fides Theologica potest esse sine spe; tum quia Fides est prior spe, cum ex Trid. (*Sess.* 6. *cap.* 6.) spes oriatur a Fide; tum quia Christianus retinens habitum Fidei, potest amittere habitum spei, desperando de sua propria salute; ergo etc. Hinc Conc. Trid. (*Sess.* 6. *can.* 12.) anathematizat eos qui dixerint *Fidem justificantem nihil aliud esse quam fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum.*

Prob. specialiter contra Jansenianos, Spem realiter distingui a Charitate; tum quia ex citato Apostol. Charitas *major* est Spe; nihil autem seipso majus est; tum quia Spes remanet in peccatore non desperante, non autem Charitas; item Charitas remanet in patria, non autem Spes; ergo.

Objicies 1. *cum Lutheranis* expectare vitam futuri sæculi, est proprie actus Fidei divinæ, juxta symbolum; *expecto vitam futuri sæculi:* atqui ipsum *expectare, est sperare;* ergo actus Fidei est idem cum actu Spei; ac proinde habitus Fidei et Spei non distinguuntur realiter.

Resp. dist. maj. Expectare est actus Fidei præsuppositive, *conc. maj.* formaliter, *nego maj.* atqui expectare *formaliter* est sperare, *conc. min.* expectare *præsuppositive* est sperare, *nego min.*

Itaque in symbolo *expecto* ponitur pro *credo,* quia licet expectare non sit credere *formaliter,* est tamen credere *præsuppositive,* cum actus sperandi fundetur in Fide rei venturæ; ex quo fit ut fides nonnunquam sumatur pro Spe, et contra; non quod Fides sit indistincta a Spe, sed quod aliquando causa ponatur pro effectu, et effectus pro causa.

Objicies cum Jansenianis. Habitus Spei non distinguitur ab habitu Charitatis; ergo.

Prob. ant. Idem specie actus non potest produci a distinctis specie habitibus; atqui actus sperandi producitur a Charitate juxta illud: (1. *Cor.* 13. *v.* 6) *Charitas omnia sperat.* Ergo.

Resp. nego min. Ad prob. *dist.* Charitas omnia sperat elective, *nego,* imperative, *conced.* Charitas quidem imperat actus omnium aliarum virtutum, nam *patiens est, benigna est etc.* Verum actus imperati non producuntur a virtute imperante, sed ab alia quæ ad imperium ejus elicit proprium suum actum.

Inst. 1. Amor quo Deum ut nobis summe bonum prosequimur, est amor, quo tendimus in Deum ut finem ultimum; atqui amor quo tendimus in Deum ut finem ultimum, pertinet ad Charitatem stricte sumptam; ergo amor, quo diligimus Deum ut nobis bonum, est amor Charitatis.

Resp. nego min. Ille enim solus amor pertinet ad Charitatem, quo Deus diligitur propter se solum, seu propter absolutam sui bonitatem; atqui Deus non diligitur propter se solum per amorem quo in eum ut in finem ultimum nostrum tendimus, alioqui et *gratis* et simul *mercenarie* diligeremus; ergo aliud est operari propter Deum se dilectum, et aliud operari propter Deum tamquam ultimum finem.

Inst. 2. Ethica amoris (*L.* 3. *cap.* 2. §. 1. *n.* 12.) amor qui præcipitur hoc mandato (*Matth.* 21. *vers.* 37.) *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,* est amor perfectæ imo et perfectissimæ dilectionis; atqui illa Dei dilectio non præcipitur absque respectu Dei ad creaturas, imo cum eo respectu; ergo amor quo tendimus in Deum, ut finem ultimum, pertinet ad Charitatem stricte dictam.

Resp. dist. maj. Amor qui præcipitur hoc mandato est amor perfectissimæ dilectionis, sive Charitatis, sive Spei, *conc. maj.* solius Charitatis, *nego maj.* Atqui illa dilectio non præcipitur absque respectu Dei ad creaturas, in amore concupiscentiæ, *conc. min.* in amore Charitatis, *nego min.* Itaque hoc Christi mandato, *Diliges Dominum Deum tuum,* præcipitur dilectio Dei in genere, quæ si habeat pro objecto Deum propter se dilectum, est amor Charitatis; si habeat pro objecto eum ut nobis bonus est, est amor spei; perfectio ergo illius dilectionis ex motivo magis vel minus perfecto pendet.

Inst. 3. Verba illa: *Diliges Dominum Deum tuum,* reddunt hunc sensum: *Quia ipse est Dominus Deus tuus; ideo Deus tuus, quia primum principium tuum, et ultimus finis tuus, et omne bonum tuum.* Ergo nullus amor illo textu præceptus, est mere gratuitus.

Resp. transeat ant. nego conseq. Quia ex consideratione Dei tamquam benefactoris et Domini homo potest accendi ad amorem Dei gratuitum; nihilque æquitati magis consentaneum.

Dixi, *transeat:* quia ista verba, *diliges Dominum tuum,* magis reddunt hoc sensum, *diliges Dominum qui est Deus tuus;* quam hunc, *diliges Dominum quia est Deus tuus.*

Inst. 4. D. Aug. (*Ep.* 52. *ad Macedonium*) dicit: præceptum diligendi seipsum includi in primo illo maximoque mandato quo jubemur diligere Deum; ergo dilectio Dei ex Charitate non est absque ullo ad nos respectu.

Resp. nego conseq. Quia cum nos ipsos et proximos nostros diligimus propter Deum ut in se absolute bonum, nos ipsos diligimus virtute primi illius maximique mandati, et hoc absque ullo ad nos respectu, cum simus tantum in objecto materiali, non vero in objecto formali divini amoris, ex quo solo specificatur dilectio, alias sibi contradiceret D. Aug. qui (*Serm.* 385. *c.* 3. *n.* 4. *alias hom.* 38. *n.* 50.) ait: *si hominem te hortatur amicitiæ regula, ut gratis diligas; quam gratis amandus est Deus, qui jubet ut hominem diligas?* ergo juxta D. Aug. amor Charitatis ita tendit in Deum propter se, ut Deum diligat gratis. Inde illustrissimus Bossuet (*in Lib. cui titulus mystici in tuto p.* 99.) ait: *pars multo maxima Theologorum tradit id omni actui Charitatis intrinsecum esse, ut anima Deum diligeret, etiamsi nullam ab eo speraret beatitudinem.*

Inst. 5. Ideo Spurii Mystici, Quietistæ, damnati sunt quod assererent hominem in hac vita diu stare posse in eo gradu, in quo diligat Deum non jam propter se, sed propter ipsum; ergo in hac vita non potest esse amor pure gratuitus.

Resp. nego ant. Non enim damnati sunt quia dixerunt: (*Prop. damnata ab Innoc. XII.*) *datur habitualis status amoris Dei, qui est Charitas pura, et sine ulla admixtione motivi proprii interesse:* hoc enim est conforme doctrinæ omnium Catholicorum et D. Bernardi (*Lib. de diligendo Deo cap.* 15.) qui de eo qui spe impellitur, sic scribit: *Diligit itaque in secundo gradu Deum, sed propter se, non propter ipsum; at vero cum ipsum cœperit occasione propriæ necessitatis colere et frequentare... transit ad tertium gradum, ut diligat Deum non jam propter se, sed propter ipsum. Sane in hoc gradu diu statur.* Sed quia ulterius progressi dixerunt: *Ne-*

que timor pœnarum, neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam. Quod merito fuit damnatum ut infra expendemus.

CAPUT IV.

De subjecto Spei.

Nota. Per subjectum Spei intelligimus creaturas, in quibus Spes reperitur tam secundum actum, quam secundum habitum, circa quod:

Certum est 1. Quod Spes non remaneat *in damnatis,* quia certi sunt de æternitate suæ damnationis; ergo non possunt apprehendere beatitudinem ut bonum sibi futurum et possibile: unde *mortuo homine impio nulla erit ultra spes (Prov.* 11. *v.* 7.*)*

Neque *in beatis,* quia gloriam essentialem possident. *Spes* autem, *quæ videtur, non est Spes,* ait Apostol. (*Rom.* 8. *v.* 24.) et licet nondum possideant gloriam corporis accidentalem, ipsis tamen non est ardua, nec difficulter adipiscibilis; et ideo sicut Fides, sic et Spes evacuatur in patria tam quoad habitum, quam quoad actum.

Neque *in hæreticis,* quia sublato Spei fundamento Spes non subsistit; atqui Fides, quæ est Spei fundamentum juxta illud: *Fides sperandarum substantia rerum,* etc. non remanet in hæreticis; ergo, etc. unde Spes quam hæreticus habere sibi videtur, humana est et naturalis, non divina et supernaturalis.

Certum est. Quod Spes remaneat 1. *in animabus Purgatorii,* tum quia Fides est Spei fundamentum in eis remanens; tum quia Spes non evacuatur per securitatem quam habent de gloria in futurum adipiscenda, eo quod illa sit absens, et ita ardua, ut non nisi per graves cruciatus obtineri possit.

2. *In omnibus Catholicis etiam impiis,* (dummodo eam non amiserint per peccatum desperationis, vel præsumptionis) ratio est quia quodlibet peccatum non opponitur Spei; ergo non amittitur per quodlibet peccatum; unde a Conc. Trid. (*Sess.* 6. *cap.* 6.) Spes requiritur tamquam dispositio ad justificationem peccatoris.

Restat ergo resolvendum, utrum in præsenti vita possit dari status, in quo mens Deum tam pure diligat, ut jam nec pœnarum metu, nec mercedis spe et desiderio moveatur, absolutamque habeat pro omni omnino re indifferentiam, etiam pro actibus virtutum, etiam pro actibus fidei explicitæ, imo pro æterna etiam salute sua et damnatione; qua indifferentia semel stabilita preces omnes, seu postulationes, salutisque et perfectionis propriæ desideria tamquam imperfecta et propriæ voluntatis actus, abjicienda sint, laxandæque omni tentationum generi habenæ, nec eis nisi negative, nulla adhibita industria resistendum, ita ut si natura commoveatur, oporteat sinere, quia natura est.

Ita docuit Michael Molinos Hispanus Presbyter, qui cum sua doctrina fuit damnatus ab Innoc. XI. cujus doctrinam, quatenus spem e perfectorum statu excludit, renovavit Illustr. D. *De Fenelon,* Archiepiscopus, Dux Cameracensis, in libro cui titulus: *Explication des Maximes des Saints,* et quæ fuit ab Innoc. XII. profligata, Discipuli *de Molinos Quietistæ,* et Discipuli Archiepiscopi Cameracensis *Semi-Quietistæ,* dicti sunt. Contra quos

Dico: Virtus et actus Spei reperiuntur in omnibus justis viatoribus, quantumcumque perfecta charitate præditi supponantur: unde fictitius est status, in quo mens Deum tam pure diligat, ut jam nec pœnarum metu, nec mercedis desiderio moveatur.

Prob. In Oratione Dominica jubemur sic orare, *adveniat regnum tuum;* quæ oratio non debet fieri e solis imperfectis, prout impius Molinos asserere ausus est, sed a quibuscumque perfectissimis hominibus; atqui hæc verba spem necessario involvunt, et ad proprium hominis commodum referuntur: per ea enim, inquit S. Cyprian. (*Lib. de Orat. Dominica*): *Desiderium nostrum ad illud regnum excitamus, ut nobis veniat, atque in eo regnare mereamur.* Ergo.

Prob. 2. Spes est fiducialis expectatio possidendi Deum tanquam beatitudinem nostram et bonorum operum mercedem; atqui desiderium illud, expectatio illa, tum quoad actum, tum quoad habitum, reperitur in omnibus justis viatoribus, quantacumque perfecta charitate præditi sint; ergo, etc.

Prob. min. 1. Ex Conc. Trid. (*Sess.* 6. *c.* 16. *de ref.*) dicente: *Justificatis hominibus,* (qui termini cum sint indefiniti debent intelligi de omnibus justificatis:) *sive acceptam justitiam perpetuo conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt Apostoli verba* 1. *Corinth.* 15. *vers.* 58(: *abundate in omni opere bono scientes quod labor vester non est inanis in Domino:* (*Hebr.* 10. *v.* 58.) *Non enim injustus est Deus ut obliviscatur operis vestri.* Et, *nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Atque ideo bene operantibus usque in finem et in Deo sperantibus proponenda est vita æterna et tamquam gratia filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissa, et tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis fideliter reddenda.* Ergo.

Prob. min. 2. Exemplo eorum quos nobis scriptura sacra proponit velut perfectos Dei amatores, Abraham, nempe, Davidis, Moysis et Pauli Apost. Atqui non fuerunt sine Spe; Abraham enim, (*Hebr.* 11. *v.* 10.) *expectabat fundamenta habentem Civitatem, cujus artifex et conditor Deus:* Moyses (*Ib. v.* 26.) *aspiciebat in remunerationem.* David *Ps.* 118. de seipso dicit: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem.* D. Paulus qui raptus est usque ad tertium cælum, de se ipso et de perfectissimis Christianis dicit (*Rom.* 8. *v.* 23.) *Nos ipsi primitias spiritus habentes et ipsi intra nos gemimus adoptionem Filiorum expectantes ... si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus.* Ergo.

Objicies 1. Ille actus non elicitur e justis perfectis, qui illorum statui repugnat; atqui actus quo expectatur beatitudo, et merces qua talis, repugnat statui justorum perfectorum; ergo etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Actus qui repugnat puritati Charitatis, repugnat statui justorum perfectorum; atqui actus de quo agitur, repugnat puritati Charitatis; ergo.

Resp. nego min. Prob. Puritas Charitatis posita est in immunitate a mixtione proprii creaturæ interesse; atqui illi immunitati repugnat actus de quo est quæstio, cum in eo reperiatur proprium creaturæ interesse; ergo.

Resp. dist. maj. Puritas Charitatis posita est in immunitate a mixtione proprii creaturæ interesse, quod ad Dei gloriam ultimo non referatur, *conc. maj.* Ordo enim Charitatis exigit, ut creatura seipsa non fruatur, sed ut fruatur solo Deo, et consequenter ut in ejus gloriam, et suum interesse, et suum commodum ultime referat, quod ad Dei gloriam ultimo refertur, *nego maj.* hoc enim est conforme ordini Charitatis, quæ jubet ut proprium interesse velimus, ultimo tamen ad Dei gloriam relatum.

Objicies 2. Actus Spei importat amorem *concupi-*

scentiæ, quo Deum prosequimur ut summum nostri bonum; atqui amor concupiscentiæ repugnat statui justorum perfectorum; ergo.

Resp. nego min. Prob. Amor vitiosus pugnat statui perfectorum; atqui amor concupiscentiæ est vitiosus; ergo.

Resp. nego min. Quæ repugnat 1. definitioni Tridentinæ (*Sess.* 6. *can.* 31.): *si quis dixerit justificatum peccare dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit*. 2. Harum prop. damnationi ab Alex. VIII. *quisque etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, Charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu scilicet beatitudinis operatur*. Et *intentio qua quis detestatur malum et prosequitur bonum, mere ut cœlestem obtineat gloriam, non est bona, nec Deo placens*.

Prob. min. Amor proprius est amor vitiosus; atqui amor concupiscentiæ est amor proprius; ergo.

Resp. dist. maj. Amor proprius, quo bona sensibilia nobis inordinate concupiscimus, est vitiosus, *conc. maj.* amor proprius sumptus pro amore, quo Deum ut nostri summe perfectivum nobis uniri desideramus, est vitiosus, *nego maj.* amor enim ille nedum vitiosus est, sed est supernaturalis, a vitiis nos retrahens, atque in id unum tendens ut nos Deo conjungat.

Inst. 1. Ille amor est vitiosus, per quem homo Deum ad se refert; atqui per amorem concupiscentiæ homo Deum ad se refert; ergo.

Resp. dist. maj. Ille amor est vitiosus, per quem homo Deum ad se refert, ut ad finem ultimum, *conc. maj.* ut ad subjectum cui tantum bonum optat, *nego maj.* Atqui per amorem concupiscentiæ homo Deum ad se refert, ut ad subjectum cui Deus possessionem optat, *conc. min.* ut ad finem ultimum, *nego min.* homo enim dum Deo frui desiderat, refert se ad Deum ut ad finem suum ultimum, quo obtento nihil amplius desiderat.

Inst. 2. Per illum amorem homo Deum ad se refert ut ad finem ultimum, per quem homo utitur Deo; atqui per amorem concupiscentiæ homo utitur Deo in suum commodum; ergo etc.

Resp. nego min. Usus enim proprie versatur circa media; atqui amor concupiscentiæ non respicit Deum ut medium; nam tendit in Deum ut finem ultimum amantis, ipsi per actus beatificos conjungendum; unde per amorem concupiscentiæ homo non utitur, sed fruitur Deo. *Quod aliquis velit frui Deo, pertinet ad amorem, quo Deus amatur amore concupiscentiæ*, ait D. Th. (2. 2. *q.* 26 *a.* 3. *ad* 3.) Porro velle frui Deo, multoties præcipitur in Scripturis.

CAPUT V.

De proprietatibus Spei.

Nota. Inter præcipuas Spei proprietates numerantur ejus certitudo, et necessitas; de quibus sit

ARTICULUS I.

De certitudine Spei.

Dico: Spes est certa ex parte Dei, incerta vero ex parte nostri.

Prob. 1. *pars*: Ex Scriptura, Eccl. 2. *Scitote quia nullus speravit in Domino et confusus est.* Ex Hebr. 6. Apostolus vocat, Spem, *Anchoram animæ tutam et firmam*, unde ex Conc. Trid. (*Sess.* 6. *cap.* 13.) *in Dei auxilio firmissimam Spem collocare et reponere omnes debent.*

Ratio hujus certitudinis est auxiliatrix Dei omnipotentia, misericordia et fidelitas in promissis servandis, nam (*Ps.* 145.) *fidelis Dominus in omnibus verbis suis:* quibus salutem pollicitus est perseverantibus usque in finem in observantia mandatorum ipsius.

Prob. 2. *pars:* Illud non est certum absolute ex parte nostri, quod pendet ex conditione, de qua certi non sumus; atqui Spes pendet ex conditione custodiæ mandatorum Dei usque in finem; de qua nec sumus certi, nec certi esse possumus, absque Dei revelatione speciali; ergo Spes est incerta respectu nostri: et ideo scriptum est (1. *Cor.* 10. *v.* 12) *Qui stat, videat ne cadat.* Et (*Philip.* 2. *v.* 12.) *cum metu et tremore vestram salutem operamini.*

Resolves: Certitudinem Spei Christianæ non tribuere omnimodam salutis securitatem, uti placet pseudo-reformatis; neminem proinde credere posse citra Dei revelationem, se esse ex prædestinatorum numero; quia licet justus diffidere numquam debeat de Dei auxilio, diffidere debet de se ipso, et pietatis operibus sedulo invigilare, juxta illud (*Eccl.* 7. *v.* 19.) *qui timet Deum, nihil negligit.*

ARTICULUS II.

De necessitate Spei.

Nota. Et recole quæ diximus supra (*quæst.* 5. *de necessit. Fidei*) de modo, quo unum ad alterius consecutionem potest esse necessarium.

Dico 1. *Actus Spei est necessarius necessitate medii ad justificationem.*

Prob. Illud est necessarium necessitate medii ad justificationem, sine quo justificatio non potest obtineri; atqui sine Spe justificatio non potest obtineri, juxta illud (*Rom.* 8. *v.* 24.) *Spe salvi facti sumus.* Ergo. Hinc Concil. Tridentin. (*sess.* 6. *cap.* 6.) inter actus ad justificationem adultorum simpliciter et necessario prærequisitos, actum Spei recenset, quo *Deum sibi propter Christum propitium fore,* fidunt.

Dico 2. *Actus Spei necessarius est adultis necessitate præcepti tum naturalis, tum divini.*

Prob. 1. *pars:* Quia ut jam pluries diximus, quidquid est necessarium necessitate medii, est etiam necessarium necessitate præcepti naturalis; recta enim ratio exigit ut media ad salutem necessaria assumamus; atqui, etc.

Prob. 2. *pars:* Ex variis Scripturæ testimoniis, quibus in Deo sperare jubemur: Ps. 4. *sperate in Domino:* Et 1. ad Tim. 6. *præcipe .... neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo.* Unde Aug. (*tr.* 83. *in Jo.*) *de fide nobis quam multa mandata sunt, quam multa de* Spe. Merito igitur Alex. VII. damnavit hanc propos. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei et Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Quæres. *Quandonam præceptum Spei obliget?*

Resp. 1. Præceptum Spei negativum obligat semper, et pro semper, unde numquam est desperandum, numquam præsumendum.

Respond. 2. Præceptum Spei affirmativum obligat per se:

1. Cum moraliter loquendo infans usum rationis attigit, satisque est instructus de beatitudine sua.
2. Cum quis versatur in periculo desperationis, nisi Spei actu titubantem animum confirmet.
3. Cum quis in desperationem aut præsumptionem lapsus est.
4. Cum quis versatur in probabili periculo mortis.
5. Obligat sæpius in decursu vitæ, ut homo semper sit bene dispositus et corroboratus ad bonum faciendum, et malum vitandum.

Resp. 3. Obligat per accidens.

1. Dum nos ad justificationem præparamus; est enim ad eam conditio absolute necessaria.

2. Quoties Sacramenta suscipimus: utpote quæ canales sunt promissæ nobis gratiæ, pignoraque salutis nostræ.

3. Dum præcipua anni festa, et dies Dominicæ celebrantur.

Hæc omnia patent ex iis, quæ diximus de necessitate actus Fidei.

CAPUT VI.

De vitiis oppositis Spei.

Nota. Duo sunt vitia Spei opposita; nimirum *desperatio* per defectum, et *præsumptio* per excessum; non quod quis possit nimis sperare in Deo; sed quod possit in eo sperare per media inordinata, de quibus nonnullæ solvendæ sunt quæstiones.

Quæres 1. *Quid sit desperatio?*

Resp. Est *voluntaria diffidentia assequendi beatitudinem, et obtinendi media ad illam necessaria*.

Dicitur 1. *voluntaria diffidentia:* ut a desperatione excludantur diffidentiæ illæ involuntariæ, quas etiam sanctissimi plerumque ex dæmonis tentatione patiuntur.

Dicitur 2. *assequendi beatitudinem*, ut denotetur objectum primarium desperationis; *et obtinendi media ad beatitudinem assequendam necessaria*, per quod exprimitur objectum desperationis secundarium: non minus ergo spem amittit qui desperat de obtinenda peccatorum remissione, quam qui desperat de assequenda beatitudine.

Quæres 2. *Quid sit præsumptio?*

Resp. Est *temeraria beatitudinis, et mediorum ad eam assequendam necessariorum, expectatio*. Quod tripliciter evenire potest.

1. Dum quis per solas naturæ vires præsumit se beatitudinem, aut media salutis consecuturum; et hæc est præsumptio Pelagiana.

2. Dum quis gloriam per solam Fidem absque pœnitentia expectat; hæc est præsumptio Lutherana.

3. Dum quis sub inani spe misericordiæ Dei, peccat, vel pœnitentiam ad finem vitæ differt; hæc est præsumptio malorum Christianorum.

Quæres 3. *Qualia sunt peccata desperatio et præsumptio?*

Resp. Sunt mortalia *ex genere suo;* nam quod avertit a Deo, est mortale ex genere suo; atqui peccata virtutibus Theologicis opposita avertunt a Deo; ergo, etc. Unde D. Aug. ait *(serm. 87. de verb. Evang.), ista duo occidunt animas, aut desperatio, aut perversa Spes*, id est præsumptio.

Dixi *ex genere suo:* a mortali quippe excusare possunt non tantum indeliberatio, subreptio aut consensus imperfectio, sed et levitas materiæ, ut multi contra multos probabilius asserunt; non videtur enim peccare mortaliter, et amittere habitum Spei, eum qui aliquem virtutis actum omittit, desperans se eum, ut par est, exequi posse.

Dices: Peccatum contra Fidem non admittit levitatem materiæ; ergo nec peccatum contra Spem.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod in peccato contra Fidem (utpote cum contumacia admissum) semper reperiatur Dei revelantis et Ecclesiæ proponentis contemptus, qui semper est gravissimus; at levis præsumptio, aut diffidentia circa aliquod medium ad salutem necessarium, potest esse sine contemptu, sed ex mera infirmitate, ac proinde non perimit habitum Spei, sicut nec levis offensa contra Charitatem proximo debitam, destruit habitum Charitatis.

Porro diligenter Confessarii a pœnitentibus inquirere debent quam ob causam desperaverint, vel præsumpserint; quia ille peccata plerumque habent adjunctum peccatum contra Fidem; cum nempe ex judicio speculative falso oriuntur; v. g. cum quis desperat se veniam peccatorum consecuturum, quia credit cum Novatianis Ecclesiæ non esse concessam potestatem remittendi graviora peccata post Baptismum commissa; item cum quis præsumit eo quod credat cum Novatoribus, quod Fide sola sine bonis operibus justificandus sit, et salvandus.

Quær. 4. *Quare desperatio et præsumptio dicuntur peccata in Spiritum Sanctum?*

Resp. Quia specialiter impugnant Dei bonitatem et dona ejus, quibus revocamur a malo, et ideo lamentatur Jeremias 18. *desperavimus ... et unusquisque pravitatem cordis sui mali facimus*. Ex quo

Resolves: Desperationem et præsumptionem esse peccata, etsi non graviora, tamen periculosiora, *quia* ait D. Th. *(2. 2. q. 20. a. 3.), per spem revocamur a malis, et inducimur ad bona prosequenda, et ideo sublata Spe, irrefrænate homines labuntur in vitia, et a bonis operibus retrahuntur, et sic desperatio est periculosior*.

Quær. 5. *Quænam sint desperationis et præsumptionis causæ et remedia?*

Resp. 1. Causa desperationis est *acedia*, hoc est bonorum spiritualium fastidium, quo voluntas reputans ipsum *bene vivere* esse nimis laboriosum, refugit bonorum operum exercitium; remedium vero acediæ, est cœlestium gustus, qui ipsi est substituendus, exonerando se terrenis, et ea *quæ sursum sunt* quærendo et sapiendo, juxta præceptum Apostolicum.

Resp. 2. Causa præsumptionis est *superbia*, ut docet D. Th. intolerandæ enim superbiæ est quod quis vel propriis viribus, vel sine bonis operibus, præsumat se gloriam consecuturum, vel pœnitentiam facturum cum volet et ubi volet; atqui ita se gerit præsumptuosus; ergo.

Remedium autem præsumptionis est *humilitas*, humilitatisque comes profunda justitiæ Dei, ejusque judiciorum meditatio, et cætera hujusmodi.

DISSERTATIO III.

De Charitate.

Nota. Hoc nomen *Charitas* varie accipitur ab Auctoribus Sacris; namque

1. Sumitur pro objecto circa quod versatur; *Deus Charitas est (1. Jo. 4. v. 8.)*.

2. Pro Dei in homines dilectione: *Charitate perpetua dilexi te (Jer. 31. v. 3.)*.

3. Pro quocumque amore boni, aut qualibet bona voluntate; sic accipitur ab Aug. variis locis: *quid est boni cupiditas, (Lib. 2. contra duas Epistolas Pelagian. c. 9.) nisi Charitas:* et in Psal. 136. *ipsa est Charitas, quæ dicitur et bona volantas*.

4. Pro amore supernaturali, quo Deum proximumque actu vel habitu diligimus; cujus inquirimus, 1. Essentiam et divisionem; 2. Objectum tum materiale, tum formale; 3. Proprietates; 4. Officia Charitatis seu opera misericordiæ; 5. Tandem vitia Charitati opposita, totidem Capitibus.

CAPUT I.

De essentia et divisione Charitatis.

Nota. Charitas est species amoris benevolentiæ; cum autem notitia speciei haberi non possit quin prius cognoscatur illius genus, ideo

Quær. 1. *Quid sit amor benevolentiæ?*

Resp. Est *volitio efficax boni in commodum personæ amatæ*, quæ si redamet amantem, dicitur *amor amicitiæ*, qui proinde non differt ab amore *benevolentiæ* nisi extrinsece et connotative.

Dicitur 1. *Volitio boni;* quia amare est velle bonum.

Dicitur 2. *Efficax*, quia ad amorem benevolentiæ non sufficit ut velimus alicui bonum, sed insuper requiritur ut ipsi bonum faciamus quantum in nobis est, *non diligamus verbo, neque lingua*, ait D. Jo. (4. *v.* 18.) *sed opere et veritate;* ergo concludit Habert, Deum non diligit amore benevolentiæ, nisi verbo tenus, qui ita in orationibus ingeminat; *sanctificetur nomen tuum:* ut non tangatur cum læditur ejus honor, indifferenterque audiat linguam detrahentem, impudicam etc.

Dicitur 3. *In commodum personæ amatæ;* ut exprimatur differentia inter amorem benevolentiæ qui omnia vult et facit in gratiam amati, et amorem concupiscentiæ qui omnia vult et facit in gratiam amantis.

Quær. 2. *Quid sit Charitas?*

Resp. Charitas est *virtus Theologica infusa, qua Deus super omnia diligitur propter se, et proximus sicut nos propter Deum.*

Dicitur 1. *Virtus:* et quidem ex Apostol. perfectior omnium virtutum; quia facit hominem simpliciter et ex omni parte bonum, utpote quæ excludat omne peccatum, saltem grave, hominem Deo conjungat, illumque ad omnes virtutes moveat tamquam earum forma et vita, sine qua dicuntur informes, imperfectæ et mortuæ; cæteræ vero virtutes non faciunt hominem bonum nisi secundum quid, et in suo tantum genere.

Dicitur 2. *Theologica;* quia habet Deum pro suo objecto primario et immediato, ut infra dicetur.

Dicitur 3. *Infusa;* nam ex Apost. (*Rom.* 5. *vers.* 5.), *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.* Ex quo patet sententiam Magistri (1. *part. dist.* 17.) docentis Charitatem esse ipsammet personam Spiritus sancti, esse erroneam, certum est enim causam realiter distingui ab effectu, cui realiter opponitur.

Dicitur 4. *Qua Deus diligitur propter se:* quia Charitas est amor benevolentiæ, *nam ex una eademque Charitate, Deum proximumque diligimus*, ait D. Aug. (*l.* 8. *de Trin. cap.* 8.), *sed Deum propter Deum.*

Dicitur 5. *Super omnia:* id est amore summo, non quidem intensive, ita ut voluntas summo ardore et conatu in Deum tendat: licet enim talis conatus esset optimus et optandus, non est tamen absolute necessarius; quia sine eo Deum super omnia diligere possumus, ex quo fit ut major vel minor illa intensio sit perfectio Charitatis accidentalis, et consequenter non præcepta; sed amor Charitatis debet esse summus, 1. *objective*, ita ut majus bonum Deo velimus quam ulli creaturæ; 2. *appretiative*, ita ut homo Deum rebus omnibus anteponat, paratus creaturarum potius omnium, quam Dei jacturam per peccatum facere, dicente Christo (*Matth.* 10. *v.* 37.), *qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus.* Unde præceptum diligendi Deum *ex toto corde, ex tota anima, ex tota fortitudine*, intelligi debet de totalitate appretiationis, non intensionis; sed de his plura in dissertatione de Pœnitentia.

Dicitur 6. *Et proximum:* quo nomine nos ipsi comprehendimur, quia *proximus quisque sibi*, comprehenditur et quicumque nobiscum capax est gratiæ et gloriæ; alii autem amari non possunt nisi amore concupiscentiæ.

Dicitur 7. *Sicut nos;* quod non ita est intelligendum, ut particula *sicut* denotet æqualitatem dilectionis, sed similitudinem, *et hoc tripliciter*, ait D. Th. (2. 2. *q.* 44. *a.* 7. *in corp.*), 1. *quidem ex parte finis, ut scilicet aliquis diligat proximum propter Deum, sicut se ipsum propter Deum debet diligere, ut sic sit dilectio proximi sancta.* 2. *Ex parte regulæ dilectionis*, seu ex parte rerum quas volumus proximo: *ut scilicet aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solum in bonis, sicut et suæ voluntati satisfacere debet homo solum in bonis, ut sic sit dilectio proximi justa.* 3. *Ex parte rationis dilectionis, ut scilicet non diligat aliquis proximum propter propriam utilitatem vel delectationem, sed ea ratione quod velit proximo bonum, sicut vult bonum sibi ipsi, ut sic dilectio proximi sit vera; nam cum quis diligit proximum propter suam utilitatem, non vere diligit proximum, sed se ipsum.*

Dicitur 8. *Propter Deum:* hoc est quia ad Deum pertinet ut imago ejus, ita ut Deus in proximo ametur; *ille enim veraciter amat amicum*, ait D. Aug. *qui Deum amat in amico, aut quia est in illo, aut ut sit in illo.*

Quær. 3. *Quotuplex sit Charitas?*

Resp. Duplex, scilicet *habitualis*, quam mox definivimus, et actualis, quæ est *actus amoris benevolentiæ, quo Deus super omnia diligitur propter se, et proximus sicut nos propter Deum.* Per se patet, sed

Quær. 4. *An Charitas illa actualis quæ est amor benevolentiæ, sit simul amor amicitiæ?*

Resp. affirm. Nam Charitati perfectissime conveniunt omnes conditiones ad veram amicitiam requisitæ; ergo. *Prob. ant.* Ad veram amicitiam requiruntur quatuor conditiones. 1. Ut sit amor benevolentiæ; 2. Ut sit amor mutuus; 3. Ut amor ille sit utrique cognitus; 4. Ut sit fundatus in communione bonorum, quia inter amicos omnia sunt communia; atqui quatuor illæ conditiones apprime conveniunt Charitati, tum qua Deus hominem, tum qua homo Deum prosequitur; ergo, etc. Namque

1. Charitas est amor benevolentiæ, ut constat ex dictis.

2. Est amor mutuus, *qui autem diligit me*, ait Christus (*Jo.* 14. *v.* 21.), *diligetur a Patre meo, et ego diligam eum.*

3. Notus est tum Deo qui illum infundit, tum homini justo qui novit non quidem certitudine metaphysica aut physica, sed morali, quod a Deo diligatur, dicente Apostolo, *Rom.* 8. *v.* 16.: *ipse enim spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod sumus filii Dei.*

4. Demum fundatur in communione bonorum; nam Deus (*Ephes.* 1. *v.* 3.) *benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo.* Homo quoque quidquid accepit a Deo, hoc in Deum refundit; *tua sunt omnia, et quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi* (*Paralip. c.* 29. *v.* 14.).

Dices 1. Deus non potest amare hominem amore benevolentiæ; ergo non est vera amicitia inter Deum et hominem.

Resp. nego ant. Nam Deus amat hominem ut illi beneficium præstet, unde non propriam, sed hominis intendit utilitatem.

Prob. ant. Deus omne bonum quod homini vult, refert ad gloriam suam; ergo non amat hominem amore benevolentiæ.

Resp. dist. conseq. Refert in gloriam suam tamquam in finem ultimum rerum omnium, *conc. conseq.* tamquam in proprium suum commodum, *nego conseq.* Porro honesta amicitia non impedit quomi-

nus omnia bona in finem ultimum referantur, cum amicitia aliter non esset ordinata.

Dices 2. Amicitia ex Arist. (*Ethic. cap.* 8. *et* 9.), non est nisi inter æquales; sed quilibet homo etiam justus, et quatenus justus, est inæqualis Deo; ergo.

Resp. dist. maj. Amicitia æqualitatis, *conc. maj.* amicitia excellentiæ, *nego maj.* et sic ad consequens. Itaque juxta Aristotelem duplex est amicitia: una *æqualitatis*, quæ est inter personas omnino æquales; altera *excellentiæ*, quæ reperitur inter personas in diverso gradu et dignitate constitutas; v. gr. inter Principem et subditum, patrem et filium, etc. inter quas personas ut sibi invicem amicas non servatur absoluta æqualitas, sed tantum proportionalis, quia scilicet unaquæque per istam amicitiam alteri tribuit illud amoris vel beneficii quod ei pro sua conditione competit; et hæc est amicitia, quæ Deum inter et homines reperitur.

CAPUT II.

De objecto materiali et formali Charitatis.

Dico 1. *Objectum materiale adæquatum Charitatis, est Deus, nos ipsi, et proximus.*

Prob. Ex D. Aug. qui (*L.* 1. *de doctr. Christ. c.* 23.) ait: *cum ergo quatuor sint diligenda, unum quod supra nos est, alterum quod nos sumus, tertium quod juxta nos est, quartum quod infra nos est.* Atqui objectum quod supra nos est, est solus Deus; quod nos ipsi sumus, est anima nostra; quod est juxta nos, est anima proximi; tandem quod est infra nos, est corpus nostrum et proximi; ergo Deus, nos ipsi, et proximus, tria hæc sunt objectum adæquatum Charitatis; ita tamen ut Deus sit objectum primarium, nos ipsi et proximus sit tantum secundarium, cum Charitas primario et per se versetur circa Deum et ad illum tamquam ad finem ultimum cætera omnia referat.

Objicies 1. Homo non potest se ipsum Charitate diligere; ergo, etc. *Prob. ant.* Juxta D. Greg. (*Hom.* 17. *in Evang.*), Charitas non nisi inter duos esse potest; ergo, etc.

Resp. nego ant. ad prob. *dist.* Charitas sumpta ut est amor amicitiæ non nisi inter duos esse potest, *conc. ant.* sumpta ut est amor benevolentiæ, *nego ant.* Porro non est essentiale Charitati, ut sit amor amicitiæ et connotet redamantem.

Objicies 2. Peccatores sunt Dei inimici, illique invisi: ergo non sunt ex Charitate diligendi.

Resp. dist. ant. Peccatores considerati quatenus peccatores et ratione malitiæ, *conc. ant.* considerati secundum naturam, *nego ant.* dilexit enim nos cum adhuc essemus peccatores qui dixit (*Ezech.* 18. *v.* 23.): *numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, et non ut convertatur a vitiis suis et vivat?* Hinc licet debeamus odisse peccatoris malitiam et iniquitatem exemplo Davidis (*Ps.* 118.), *iniquos odio habui:* debemus tamen ejus personam diligere, ut docet D. Aug. (*L.* 19. *contra Faust. cap.* 14.), *iniquus homo in quantum iniquus, odio habendus est, in quantum autem homo est, diligendus est.*

Inst. 1. Excommunicati, abscissi sunt a corpore Christi; a communione Fidelium ita separati ut non liceat pro eis orare; ergo.

Resp. nego conseq. Econtra illa excommunicati pœna est a Charitate imperata, cum sit ordinata ad ejus salutem: traditur enim *satanæ in interitu carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini.*

Inst. 2. Inimici non possunt ex Charitate diligi dicente Christo (*Matth.* 5.), *audistis quia dictum est antiquis: diliges amicum tuum, et odio habebis inimicum tuum.*

Resp. nego ant. et *dist. textum:* Dictum est antiquis, a Scribis et Pharisæis Legem sinistre interpretantibus, *conc ant.* a Lege, *nego ant.* Quandoquidem Deus (*Ex.* 23. *v.* 4.) Judæis præcipit: « *si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum; si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo.* Et *non oderis fratrem tuum in corde tuo, non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ* (*Lev.* 19. *v.* 18.) »

Dico 2. *Objectum formale Charitatis est Deus, quatenus in se summe bonus et infinite amabilis,* ita ut propter illum cætera omnia sint amabilia.

Prob. Objectum formale virtutis, est motivum propter quod virtus tendit in suum objectum materiale; atqui motivum propter quod Charitas tendit in suum objectum materiale, est infinita Dei bonitas et amabilitas; ergo.

Objicies 1. Non tantum amamus Deum quia bonus est, sed etiam quia sapiens, quia justus, etc. ergo ejus bonitas infinita non est sola objectum formale Charitatis.

Resp. nego conseq. Quia bonitas quæ est objectum formale Charitatis, non est attributalis, sed essentialis continens quamlibet perfectionem in omni genere excellentiæ; unde quando Deus amatur ut sapiens, justus, etc. amatur propter ejus infinitam bonitatem in illis attributis imbibitam.

Objicies 2. Amare non possumus proximum propter Deum; ergo bonitas Dei infinita non est objectum formale Charitatis erga proximum.

Prob. ant. Nullus amatur propter bonitatem sibi extrinsecam; atqui infinita Dei bonitas est extrinseca proximo; ergo.

Resp. dist. maj. Nullus amatur propter bonitatem sibi extrinsecam, si nullum ordinem ad illam habeat, *conc. maj.* si habeat, *nego maj.* proximus autem multis titulis ad Deum refertur, ex quo concludendum est unam et eandem esse Charitatem, qua Deus et proximus diliguntur, cum unum et idem sit utriusque dilectionis motivum.

CAPUT III.

De proprietatibus Charitatis.

Nota. Non omnes hic exponemus Charitatis proprietates, sed duas dumtaxat, quæ principem inter eas locum tenent, nimirum necessitatem ejus et ordinem, distinctis quæstionibus.

QUÆSTIO I.

De necessitate Charitatis.

Nota. Certum est 1. Charitatem habitualem necessariam esse necessitate medii omnibus tum adultis, tum parvulis, cum sine ejus infusione non remittatur peccatum, nec salus obtineri possit.

Certum est 2. Charitatem actualem parvulis non esse necessariam, cum ejus sint incapaces, et possint per baptismum, et gratiam salutem consequi.

Certum est 3. Præceptum Charitatis negativum obligare omni tempore, cum nihil unquam agere liceat quod Dei, proximive Charitati adversetur.

Quæstio ergo est tantum de actu Charitatis tum erga Deum, tum erga proximum.

ARTICULUS I.

De præcepto Charitatis erga Deum.

Nota. Aliqui recentiores Casuistæ docere non erubuerunt præceptum Charitatis erga Deum non esse speciale et ab aliis distinctum: ex quo falso principio concluserunt, hominem qui nullum unquam internum Charitatis actum erga Deum elicuerit, non peccare. Alii docuerunt illud præceptum obligare, sed raro, vel etiam semel tantum in vita. Alii tandem docuerunt præceptum illud quatenus affirmativum obligare semper et pro semper, ita ut peccaminosa sit actio omnis quæ virtualiter saltem ad Deum non refertur ex motivo Charitatis sive perfectæ, sive imperfectæ; ita Jansenius (*L. 3. de stat. nat. lapsæ c. 17. et alibi passim*). Quesnellus (*Prop. 45.*), æthica amoris (*Tom. 1. lib. 8.*), contra quos omnes

Dico 1. Actus interni Charitatis erga Deum extat speciale præceptum, et ab aliis distinctum.

Prob. Illud præceptum est speciale et a cæteris distinctum, quod aliorum respectu est primum et maximum, et a quo omnia alia pendent: (Neque enim aliquid potest respectu sui ipsius esse primum aut a se ipso pendere); atqui præceptum Charitatis erga Deum, 1. est respectu aliorum primum et maximum, *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo..... hoc est maximum et primum mandatum* (*Mat. 22. v. 36.*) 2 Ab eo cætera omnia pendent, *in his duobus præceptis*, de dilectione Dei et proximi, *universa Lex pendet et Prophetæ* (*Ib. v. 40.*). Ergo.

Hinc ista prop. *sufficit ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative: hunc homo non tenetur amare neque in principio, neque in decursu vitæ suæ mortalis*, damnata est ab Alex. VIII. et postea a Clero Gallicano anno 1700. qui hanc etiam damnavit; *præceptum affirmativum amoris Dei et proximi non est speciale, sed generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem satisfit*.

Objicies 4. Præceptum Charitatis Dei per aliorum observationem impletur; ergo non est speciale.

Prob. ant. Ex illo Christi (*Jo. 14. v. 21.*): *qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me*; ergo.

Resp. nego conseq. Neque enim id dixit Christus quod præceptum Charitatis per aliorum observationem impleatur, sed 1. quia illa aliorum mandatorum observatio est signum dilectionis Dei juxta illud: *probatio dilectionis, exhibitio est operis*; 2. quia dilectio est causa movens ad aliorum præceptorum observationem juxta Jo. 14. *si quis diligit me, sermonem meum servabit .... qui non diligit me, sermones meos non servat*. Unde Charitas imperat omnium virtutum actus, sed non elicit.

Objicies 2. D. Th. (*2. 2. q. 44. a. 6. ad 2.*) ait: *qui in vita hoc præceptum* (de dilectione) *non implet nihil contra dilectionem agens, non peccat mortaliter*. Ergo dilectio non est specialiter præcepta.

Resp. nego conseq. Ibi enim D. Th. solum vult non peccare mortaliter eum qui primum mandatum in vita perfecte non implet, sicut impletur in patria, quod verissimum est. Alias D. Th. sibi contrarius esset cum (*1. 2. q. 109. a. 10. in corp.*) dicit: *Actus Charitatis considerari potest secundum quod est quidam actus per se, et hoc modo cadit sub præcepto Legis, quod de hoc specialiter datur: scilicet*, Diliges Dominum Deum tuum, etc.

Dico 2. Præceptum Charitatis affirmativum non obligat semper et pro semper, ita ut teneamur omnia prorsus opera nostra in Deum ex motivo veræ Charitatis referre.

Prob. 1. Ex sanctis August. et Thoma, quos suos dicere non erubescunt Jansenistæ.

1. D. Aug. (*Serm. 50. de tempore cap. 1.*) ait: *Charitas alia est divina, alia est humana: alia est licita, alia illicita ... prius ergo loquor de humana licita, quæ non reprehenditur*. Atqui reprehenderetur, si omnes nostræ actiones deberent fieri ex motivo Charitatis, prout voluit P. Quesnel, qui renovavit Propositionem 38. Baji quæ latine reddita sic habet: prop. 44. Non sunt nisi duo amores, unde volitiones, et omnes actiones nostræ nascuntur: amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, et amor quo nos ipsos, et mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, et propter hoc ipsum fit malus.

2. D. Th. hanc sibi proponit quæstionem (*1. 2. q. 100. a. 10.*) *utrum modus Charitatis cadat sub præcepto divinæ Legis?* cui S. Doctor respondet negative; *qui enim*, inquit (*In argument. sed contra est*), *præceptum non servat, peccat mortaliter: si igitur modus Charitatis cadat sub præcepto; sequitur quod quicumque operatur aliquid et non ex Charitate, peccet mortaliter; sed quicumque non habet Charitatem, operatur non ex Charitate; ergo, sequitur quod quicumque non habet Charitatem, peccet mortaliter in omni opere quod facit, quantumcumque sit de genere bonorum; quod est inconveniens*. Ergo.

Prob. 2. Si teneremur omnes omnino actiones nostras in Deum ex motivo Charitatis proprie dictæ, referre, omnes nostræ actiones, quæ non sic ad Deum referrentur, essent peccata; atqui falsum consequens; ergo.

Prob. min. Tum ex Conc. Trid. (*Sess. 6. canc. 31.* definiente: *Si quis dixerit justificatum peccare dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit*. Tum ex Alex. VIII. qui has duas prop. damnavit: 1. *intentio qua quis detestatur malum et prosequitur bonum, mere ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens*. 2. *Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, Charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur*; ergo omnis actio, quæ non refertur ad Deum ex motivo Charitatis proprie dictæ, non est peccatum.

Objicies 1. Mandato primo *diliges Dominum*, etc. præcipitur, ut Deum omni momento vitæ nostræ rationalis, actu vel virtute, propter se diligamus; ergo tenemur omnes actus nostros ad Deum ex motivo Charitatis referre.

Resp. nego ant. Nam præceptum illud est affirmativum; atqui præcepta affirmativa non obligant semper et pro semper; ergo.

Prob. ant. Ex D. Th. (*7. 2. q. 10. a. 100. ad 2.*) dicente: *Sub præcepto Charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum, et ideo præceptum Charitatis adimplere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum*; ergo.

Resp. nego conseq. Ex textu enim sequitur præceptum dilectionis non posse impleri pro tempore quo obligat, nisi homo tunc omnia sua in Deum propter se dilectum, referat; sed non inde sequitur, hominem debere omni tempore suas omnes actiones ex motivo Charitatis in Deum referre, ut constat ex contextu, quem de industria et mala fide omittunt Jansenistæ; *si ergo*, prosequitur D. Th. *qui honorat parentes, tenetur ex Charitate honorare, non ex vi hujus præcepti, quod est* honora parentes; *sed ex vi hujus præcepti*, honora Dominum ex toto corde tuo, *et cum ista sint duo præcepta affirmativa non obligan-*

tia ad semper, possunt pro diversis temporibus obligare: et ita potest contingere quod aliquis implens præceptum de honoratione parentum, non tunc transgrediatur præceptum de omissione modi Charitatis.

Objicies 2. Illud Apost. (1. *Cor.* 10. *v.* 31.), *sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*. Quæ verba continere præceptum docent omnes ferme Theologi cum D. Thoma; atqui illud præceptum non potest impleri quin omnes hominis actus deliberati ad Deum referantur ex proprio Charitatis motivo; ergo.

Resp. nego maj. Præceptum enim de diligendo Deo non debet confundi cum præcepto de omnibus ad Deum referendis actionibus; quia præceptum dilectionis cum sit affirmativum et sine universalitate, non obligat pro semper; præceptum vero de referendis omnibus actionibus ad Deum, licet sit affirmativum, quia tamen continet universalitatem actionum, obligat pro omni tempore, quo aliquid deliberate operamur.

Inst. 1. Tenemur omnes actus nostros ad Deum referre ex præcepto Charitatis; ergo et ex Charitatis motivo.

Resp. nego conseq. Nam ex præcepto Charitatis tenemur per actus Fidei et Spei nos disponere ad Charitatem, nec tamen tenemur hosce actus elicere ex motivo Charitatis. Sufficit ergo ut actus nostros referamus ad Deum ex fine honesto et rationabili, quod, ut ait D. Th. (2. 2. *q.* 19. *a.* 6. *in corp.*) *sit ex natura sua referibile ad Charitatem.*

Hinc qui Fidem servat, aut rem alienam restituit ex motivo justitiæ aut honestatis, mediate actionem suam in Deum refert, ipsumque implicite diligit, tum quia in hoc voluntatem suam divinæ conformat voluntati; tum quia honestatem et justitiam diligendo, ipsummet Deum, qui summa est justitia et fons totius honestatis, quodammodo diligit.

Inst 2. Homo debet operari propter Deum tamquam finem suum ultimum; ergo et propter Deum propter se dilectum.

Resp. nego conseq. Illæ enim duo sunt omnino distincta: nam actus Spei tendit in Deum ut finem ultimum, nec tamen tendit in Deum propter se, idest propter absolutam ejus bonitatem, ut vidimus agendo de Spe.

Instab. 3. Apost. dicit: (1. *Cor.* 16. *v.* 32.) *omnia vestra in Charitate fiant;* ergo.

Resp. nego conseq. Ibi enim non est sermo de charitate, qua Deus propter se diligitur, sed de charitate, qua sic Deus diligitur, ut nihil ei præponatur aut æquetur, quod fit cum omnia referuntur in finem Charitatis qui Deus est, licet nondum fiant ex motivo Charitatis proprie dictæ; ita sese explicat Apostolus dicens (1. *Cor.* 14. *v.* 40.) *omnia honeste et secundum ordinem fiant.*

Objicies 3. Sancti Patres docent illud omne esse vitiosum, quod a Charitate non profluit; sic D. Chrysost. (*Serm. de Charit.*). *Nihil est boni et honesti, quin ortum ex Charitate ducat*. Et D. Aug. (*L. de Spiritu et Litt. cap.* 14.). *Non enim fructus est bonus, qui de Charitatis radice non surgit*. Ergo.

Resp. dist. ant. Illud juxta Patres est vitiosum quod fit sine Charitate late sumpta, nimirum pro amore boni honesti, et tendentis in debitum finem, *conc. ant.* quod fit sine Charitate stricte sumpta, *subdist.* vitiosum est quatenus nec meretur de condigno, nec ad æternæ vitæ comparationem sufficere potest, *conc. ant.* quatenus est peccatum, *nego ant. et conseq.*

Itaque nihil ex voce Charitatis, qua usi sunt SS. Patres, potest contra nos colligi, cum plerumque in eorum operibus usurpetur ad exprimendum quemcumque in bonum animi affectum, etiam naturalem. Sic D. Aug. serm. 349. de Charitate ait: *Charitas alia est divina, alia est humana; alia humana licita, alia illicita ... licita est humana Charitas, qua uxor diligitur, illicita qua meretrix, vel uxor aliena ... licitam ergo Charitatem habere, humana est, sed ut dixi licita*. Unde cum dixit (*Enchiridii* 117.), *regnat carnalis cupiditas, ubi non est Dei Charitas,* sumit tò *Charitas* pro amore boni et honesti.

Inst. 1. Ex D. Leone (*Serm.* 5. *de jejunio*), *duo amores sunt, ex quibus omnes prodeunt voluntates ... aut Dei amator est,* (homo) *aut mundi*. Atqui amor mundi semper malus est, et amor Dei semper bonus; ergo.

Resp. dist. min. Amor mundi semper malus est, dum in eo finis ultimus statuitur, *conc. min.* secus, *nego min.* unde Ss. Patres per illos duos amores intelligunt duos fines ultimos nostrorum actuum.

Inst. 2. Ss. Patres docent nullam esse veram virtutem sine Charitate; ergo.

Resp. 1. *Retorq. argument.* Ss. Patres docent nullum esse opus bonum sine castitate, *nec opus bonum est aliquod sine castitate,* ait D. Greg. Ergo.

Resp. dist. ant. Nulla est vera virtus sine Charitate defectu formæ extrinsecæ, *conc. ant.* defectu formæ intrinsecæ, *nego ant.* Charitas itaque est forma extrinseca virtutum, sine qua non possunt esse perfectæ, completæ, et meritoriæ vitæ æternæ; nihilominus sunt veræ virtutes, quatenus sua propria forma informatæ versantur circa suum proprium objectum materiale et formale.

Dico 3. *Præceptum affirmativum Charitatis Deo debitæ obligat sæpissime.*

Prob Ex Deut. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ... eruntque verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo: et narrabis ea filiis tuis, et meditaberis in eis sedens in domo tua, et ambulans in itinere, dormiens atque consurgens etc.* unde sic argumentor: frustra aliquod præceptum esset crebro meditandum nocte scilicet et die, in domo, in itinere etc. nisi crebro esset implendum; atqui ex textu allato præceptum dilectionis Dei est meditandum nocte et die, in domo et itinere; ergo crebro est implendum.

Confirmatur. Quia si hoc præceptum raro obligaret, sequeretur hominem fere nunquam teneri merita ad salutem assequendam necessaria sibi comparare; cum nullum meritum salutare possit habere nisi ex Charitatis impulsu. Hinc jure merito Alex. VII. et Innoc. XI. has propositiones damnarunt:

1. *Præceptum amoris Dei per se tantum obligat in articulo mortis.*

2. *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.*

3. *Probabile est ne singulis quidem rigorose quinquenniis, per se obligare præceptum Charitatis in Deum.*

4. *Tunc solum obligat quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam, qua justificari possimus*. Ex quarum prop. damnatione clarescit veritas nostræ assertionis. Sed

Quær. *Quandonam præceptum Charitatis obliget?*

Resp. 1. Obligat *per se* 1. ubi primum moraliter loquendo, infans usum rationis attingit, satisque ipsi proposita est divina bonitas super omnia propter se amabilis; ita docent D. Th. (1. 2. *q.* 89. *a.* 6. *ad* 3.) et S. Franciscus Salesius (*Lib.* 10. *de amore Dei c.* 6.) quia rationem accepit homo ut deliberet de fine suo ultimo, ad quem se debeat super omnia convertere quamprimum potest; hoc enim est negotium

negotiorum, cui per totam vitam debet præ cæteris se applicare, est enim *primum et maximum mandatum*. Unde Cajetan. Navar. Pontas (*V. Charité cas.* 2.) doceot quemlibet in dubio ao huic officio satisfecerit in infolia, teneri hoc omissionis peccatum confiteri.

2. Obligat cum quis versatur in probabili mortis periculo *etiamsi Sacramenta suscepta sint*, ait P. Antoine; ratio est quia homo tunc magis ultimo fini suo se per amorem conjungere debet, quo fini illi magis appropinquat, *sive vivimus, Domino vivimus*, ait Apostol. (*Rom.* 14. *v.* 8.), *sive morimur, Domino morimur*.

3. Cum actus Charitatis necessarius judicatur ad vitandum peccati mortalis periculum, vel ad vincendam gravem, quæ ingruit, tentationem: nam ex Charitate Dei tenemur ejus offensam vitare per media ad hoc necessaria.

4. Sæpissime in decursu vitæ, ut mox probatum est: quoties autem intra annum per se obliget, non potest facile determinari, non tamen infundata est opinio Scoti asserentis obligare singulis Dominicis ac Festis diebus, quia dies Festi non sanctificantur nisi Deum colendo, *quis vero est cultus ejus*, ait Aug. (*L.* 12. *de Trin. c.* 14.) *nisi amor ejus?*

Resp. 2. Obligat *per accidens* 1. quando quis culpæ mortalis conscius, nec habens copiam confessarii, tenetur celebrare, vel Sacramentum quodvis conficere, aut suscipere, nam tunc obligatur ad actum contritionis perfectæ, quæ includit Charitatem.

2. Quoties Deum blasphemiis impeti, vel grandi aliquo scelere offendi videmus, exemplo Davidis, qui de se ipse dicebat (*Ps.* 118. *v.* 39.) *tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei;* zelus autem ille sine amore esse non potest.

3. Addit Habert orationem Dominicam vel mendaciter recitare, vel non recitari sine aliquo Charitatis actu: quid enim lingua nostra exprimit dicendo: *Sanctificetur nomen tuum*, nisi nos ante omnia expetere Dei gloriam? Quid sonant illa verba: *Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra?* Respondet D. Cyprian. (*Lib. de Orat. Dominic.*) *voluntas Dei est, quam Christus et docuit et fecit... Deum toto corde diligere ... Charitati ejus inseparabiliter adhærere etc.* ne ergo simus ex illis, de quibus scriptum est (*Ps.* 77. *v.* 36.) *dilexerunt eum in ore suo, de lingua sua mentiti sunt ei*, necesse est ut lingua exprimente amorem, cor eliciat amorem.

ARTICULUS II.

De præcepto Charitatis erga proximum.

Nota. Qui primo non pepercerunt mandato, secundum ita labefactaroot, ut dicerent 1. *non tenemur proximum diligere actu interno et formali*. 2. *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos*. Verum duas hasce propos. tota plaudente Ecclesia damnavit Innoc. XI. Unde

Dico: Datur præceptum speciale diligendi proximum non tantum actu externo, sed formali et interno benevolentiæ actu.

Prob. Est Matth. 22. *Secundum autem* (mandatum) *simile est huic: diliges proximum tuum sicut teipsum*. Et Jo. 13. Salvator ait: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem sicut dilexi vos*. Atqui haud dubie nos ipsos affectu interno diligimus, et Salvator noster affectu interno et formali nos dilexit, quod pressius D. Petrus declarat (1. *Petri v.* 22.) dicens: *In fraternitatis amore simplici ex corde invicem diligite*. Ergo.

Quær. 1. *Quandonam teneamur ad actum internum dilectionis proximi?*

Resp. 1. Ad talem actum sæpius tenemur; nam præceptum dilectionis fraternæ simile est præcepto dilectionis Dei; atqui præceptum dilectionis Dei sæpius obligat; ergo.

Resp. 2. Certo non potest determinari tempus, quo præceptum dilectionis proximi *per se* obligat, sed cum sæpius obliget, monendi sunt fideles, ut attente Orationem Dominicam sæpius recitent; per hanc siquidem perfectissime elici possunt actus dilectionis erga proximum, quia ea quæ in illa postulantur, non pro postulante dumtaxat, sed et pro omnibus postulantur.

Resp. 3. Actus internus dilectionis proximi obligat *per accidens*.

1. Dum gravis urget odii tentatio, quæ absque actu dilectionis superari non potest.

2. Dum videmus proximum gravi injuria affici in bonis sive corporis, sive animi, sive fortunæ; quia debemus diligere proximum sicut nos.

3. Quoties ex præcepto Charitatis debemus proximo succurrere, vel onera ejus portare, toties internum illum affectum elicere nos oportet, quia vera dilectio sine actu interiori non potest impleri; ex quo

Resolves. Hominem debere esse animo ita præparato, ut continuo Charitatem exerceat erga proximum; juxta illud D. Petri (1. 4. *v.* 8.) *ante omnia mutuam in vobismetipsis Charitatem continuam habentes;* ratio quam assignat Card. Bona (*In principiis vitæ Christi pag.* 2. §. 43.) *ante omnia* est quia *tot sunt hominum miseriæ, tam spirituales, quam corporales, ut vix gressum movere possimus, vel oculos vertere, quin multi occurrant ope nostra vel supportatione indigentes*.

Quær. 2. *An præceptum Charitatis proximi sese extendat ad inimicos?*

Resp. affirm. Dixit enim Christus Matth. 5. *audistis quia dictum est: diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum; ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros; benefacite his qui oderunt vos; et orate pro persequentibus et calumniantibus vos*. Quo loci Christus rectum tradit sensum hujus Legis, *diliges proximum tuum*, quem Pharisæi corruperant, a ratione proximi excludentes inimicos et extraneos; quam pseudo-interpretationem corrigit Christus, docetque 1. inimicos interno Charitatis affectu esse diligendos; 2. ipsis præstanda esse exteriora dilectionis officia, ipsis benefaciendo, pro ipsis orando, ut ipsis proficui simus, quibus bene velle debemus.

Quær. 3. *Quid exigat a nobis præceptum dilectionis inimicorum?*

Resp. exigit 1. Ut inimicis ex corde remittamus offensam, atque ita omnem odii ac vindictæ deponamus affectum, ut sincero corde parati simus ipsis exhibere debita internæ dilectionis signa; ratio est quia præcepte est interna dilectio; ergo numquam licet in animo, vel ad momentum, fovere quidquid internæ dilectioni est contrarium.

Exigit 2. Ut inimicis ex interno affectu exhibeamus *communia* dilectionis signa, quæ aliis communiter hominibus ejusdem conditionis exhibere solemus; *si enim illa non exhiberemus inimicis*, ait D. Th. (2. 2. *q.* 35. *a.* 9.) *hoc pertineret ad livorem vindictæ*.

Resolves: Eum graviter peccare, qui inimicum excludit a communibus orationibus; vel ab eleemosynis, quæ certis hebdomadæ diebus fiunt omnibus pauperibus pro eis ad januam sese offerentibus; vel a resalutatione; vel ad interrogata responsione; vel a mercium expositarum venditione etc.

Dixi: *communia signa;* specialia quippe benevo-

lentiæ signa, qualia sunt visitare, familiariter colloqui, ad convivium invitare etc. *regulariter loquendo*, non tenemur inimicis exhibere, extra casum necessitatis.

Dixi *regulariter loquendo:* quia in dubiis casibus specialia illa dilectionis signa inimico, quamvis prior offenderit, præstare tenemur; 1. cum per ea Spes probabilis affulget Deo lucrandi, sibique reconciliandi proximum, alias in odio et inimicitia perstiturum, vel etiam magis exarsurum; quia ex Charitate tenemur grave damnum proximi, præsertim spirituale, licet ex ejus culpa obveniens, impedire vel tollere cum possumus saltem sine *nostro* notabili detrimento; 2. Si inimicos ante injuriam solebamus salutare, ad conversationem admittere etc. eadem benevolentiæ specialia signa post injuriam illatam, tenemur præstare, *nisi circumstantiæ speciales aliud postulent, vel ab eo excusent*. Quia istorum signorum denegatio extra circumstantias speciales, censetur communiter signum odii, vindictæ, vel contemptus, ac proinde odii fomitem subministrat, populumque scandalizat, quod Charitati maxime adversatur.

Dixi, *Nisi circumstantiæ speciales aliud postulent*, prout postulare videatur 1. si prudenter existimetur quod inimico profutura non sit specialis illa benignitas *nostra*, immo potius obfutura, eo quod ea sit abusurus ut pejor fiat. 2. Si inimicus prævideatur ad meliorem mentem potius reducendus, a novisque injuriis revocandus signorum illorum specialium omissione, quia tunc Charitatis est illa omittere.

Exigit 3. Ut inimicis in necessitate constitutis opitulemur, et damnum ipsis alias imminens in honore, fama, corpore et bonis fortunæ, impediamus dum sine nostro gravi damno possumus, sic enim nobis fieri vellemus, et sic præcipit Christus (*Matth.* 4. *v.* 44.) *benefacite his qui oderunt vos*.

Exigit 4. Ut inimico veniam petenti, etiam statim post acceptam injuriam, exteriora benevolentiæ, et condonationis signa, privatus quisque exhibeat; tunc enim horum omissio reputatur quoddam odii signum, vindictæ, et scandali causa ad majus odium provocans inimicum.

Dixi 1. *Statim post acceptam injuriam;* sic enim præcipit Christus cum dicit (*Luc.* 17. *vers.* 3.) *si septies in die peccaverit in te* (frater tuus) *et septies in die conversus fuerit ad te dicens, pænitet me, dimitte illi*. Porro vult statim dimitti qui vult septies in die dimitti; hinc Aug. (*Serm.* 52.) ait: *quando inimicus veniam petit, continuo dimittatis*.

Dixi 2. *Privatus quisque*: Quia quivis superior offensus aliquando correptionis et aliorum exempli causa, potest externa condonationis signa differre; modo in corde dimittat et Charitatem servet exemplo Davidis, qui (2. *Reg.* 14. *v.* 24.) faciei suæ conspectum Absaloni denegavit, etiam post remissam ipsi offensam; ratio est quia id amoris potius signum est quam odii, utpote tendens in bonum subditi vel communitatis. Multa tamen prudentia in eo requiritur, ne plus æquo subditus exacerbetur.

Quær. 4. *An veniam petenti teneamur remittere injuriarum actionem et satisfactionem pro injuria in bonis famæ vel fortunæ?*

Resp. neg. Quia solus vindictæ appetitus, non ordo justitiæ repugnat Charitati, ac proinde præceptum Charitatis non infringit qui dictam satisfactionem coram legitimo judice, servato juris ordine, absque livore vindictæ, et ex animo illatam sibi injuriam remittens, exposcit.

Quær. 5. *An pars læsa æquam ad prudentum arbitrium satisfactionem ab inimico oblatam, teneatur acceptare?*

Resp. Ordinarie tenetur ex præcepto Charitatis, quæ vetat, ne quis alteri faciat quod sibi rationabiliter fieri non vult.

Dixi: *ordinarie*, quia quandoque necesse est satisfactionem injuriarum prosequi apud judicem, et hoc 1. Si reus sit Reipublicæ noxius ob continuas quas excitat rixas, et hac correctione indigeat ut alios similiter injuriare desinat. 2. Si ita gravis esset offensa, ut infamia, quæ in totam recidit familiam non posset absque hac juridica satisfactione deleri.

Quær. 6. *Quis ordo in reconciliatione ineunda sit servandus?*

Resp. Hunc esse servandum.

1. Qui gravem injuriam proximo intulit, veniam aut excusationem petere, aut saltem, si læso valde dignior sit, convenientia reconciliationis media adhibere tenetur.

2. Si duo inter se rixam habuerint, qui prior aggressus est, is prior, *ceteris paribus*, veniam petere, aut viam ad pacem aperire, debet, id enim exigit justitiæ ratio.

Dixi, *cæteris paribus:* quia si is qui in offendendo est posterior gravius et notabilius offendit, debet alium prævenire, ut recta dictat ratio.

Porro filius et subditus etsi a patre et superiore gravius læsi fuerint, nunquam tamen possunt ab ipsis salutationis vel allocutionis officium subtrahere, utpote ipsis ex quarto Decalogi præcepto strictissime debitum. Idem dic de Religiosis ejusdem ordinis, quia licet salutatio et allocutio sint signa specialia respective ad extraneos, tamen generalia et communia reputantur respective ad Religiosos ejusdem ordinis; ergo ipsis debita sunt etiam post acceptam injuriam, ex quo

Resolves: Peccare mortaliter Religiosos, qui rixæ causa intra septa domestica sese non salutant, nec alloquuntur, si antea se invicem salutare, et alloqui solebant; istorum enim denegatio est signum odii, causaque scandali, atque multorum sacrilegiorum in iis qui livorem vindictæ foventes, Sacramenta *non* verentur administrare ac suscipere velut meruit sui status exercitium; proh dolor! ...

Quær. 7. *Qui sit sensus horum Christi verborum Matth.* 5. Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo; et tunc veniens offeres munus tuum.

Resp. Verbis vere aureis D. Aug. (*L.* 1. *de Serm. Domini in monte cap.* 10.) *si in mentem venerit quod aliquid habeat adversum nos frater, id est si nos eum in aliquo læsimus: tunc enim ipse habet adversum nos: nam nos adversus illum habemus, si ille nos læsit, ubi non opus est* (nobis) *pergere ad reconciliationem: non enim veniam postulabis ab eo qui tibi fecit injuriam, sed tantum dimittes ... pergendum est ergo ad reconciliationem, cum in mentem venerit, quod nos forte fratrem in aliquo læsimus: pergendum autem, non pedibus corporis si longius absit, sed motibus animi, ut te humili affectu prosternas fratri, ad quem chara cogitatione cucurrerit, in conspectu ejus cui munus oblaturus es. Ita enim, etiamsi præsens sit, poteris eum non simulato animo venire, atque in gratiam revocare, veniam postulando; si hoc prius coram Deo feceris, pergens ad eum, non pigro motu corporis, sed celerrimo dilectionis affectu, atque inde veniens, id est intentionem revocans ad id quod agere cœperis, offerre munus tuum*. Itaque si frater longius absit, sufficiet protestari Deo qui corda et renes scrutatur, te velle congruam satisfactionem fratri læso præsta-

re, etiam veniæ petitione si necesse fuerit, donec opportunitas se obtulerit id reipsa præstandi. Quod si frater læsus non absit longius, pro reconciliatione adeundus est quamprimum moraliter fieri potest, id est statim ac *prudentiæ ratio, tempus et locus permittunt*, ut explicat Jansenius hic. Atque hæc obligatio tam arcta est, ut qui proximum graviter læsit, absolvi non debeat, nec ad Eucharistiæ participationem admitti, nisi prævia reconciliatione, saltem rationabiliter oblata, ut plura definierunt Concilia (*Carthag. IV. can.* 93. *Arelat. II. can.* 50. *August. can.* 31. *Tolet. IX. can.* 4. *Nannetensi, can.* 1.).

QUÆSTIO II.

De ordine Charitatis.

Nota 1. Constat apud omnes ordinem quendam in Charitatis exercitio servandum esse, unde Ecclesia Deum laudat quod in illa Charitatem ordinaverit, *ordinavit in me*, inquit, (*Cant.* 2. *v.* 14.), *Charitatem*. Ratio est quia ad amorem rectum non sufficit objectum bonum, sed necessarium est quod objectum bonum bene ametur, quod non fit, nisi custodito amoris ordine juxta illud D. August. *bene amatur quando amatur ordine custodito, male autem, ordine perturbato*.

Nota 2. In exercitio Charitatis duplex est ordo servandus, *dilectionis* nimirum et *subventionis* seu *beneficii*, juxta illud D. August. (*Epist.* 148.) *Charitas quæ tamquam nutrix fovet filios suos, non ordine amandi, sed ordine subveniendi, infirmiores fortioribus anteponit:* sic Pastor evangelicus ordine dilectionis prætulit nonaginta novem oves, quas in deserto reliquerat, ovi centesimæ quæ erraverat; sed centesimam illam errantem ordine subventionis prætulit aliis nonaginta novem; has enim a sua cura dimisit, cum econtra totum se dederit in centesima quærenda, et ad ovile reducenda.

Nota 3. Aliunde ordo dilectionis petitur quam ordo beneficii; ordo quippe *dilectionis* petitur ex dignitate objecti; ordo vero *subventionis* et *beneficii* petitur ex indigentia personæ cui subvenitur, habita tamen ratione conjunctionis, qua persona indigens conjungitur nobiscum, ita ut inter indigentes cæteris paribus, præferendi sint conjunctiores ad quorum adjutorium magis nati sumus.

Restat ergo ut exponamus 1. Quis ordo *dilectionis* in exercitio Charitatis servandus sit: 2. Quis ordo *beneficii* servandus sit inter diligentem et dilectum. 3. Quis ordo *beneficii* servandus sit erga diligibiles proximos: circa quæ

Dico 1. *In exercitio Charitatis talis debet esse ordo dilectionis, qualis est ordo rerum quoad bonitatem.*

Prob. Ordo *dilectionis* petitur ex dignitate objecti amabilis; ergo talis debet esse ordo *dilectionis*, qualis est ordo rerum quoad bonitatem; et consequenter meliora magis amari debent, utpote magis amabilia.

Resolves 1. Deum super omnia amandum, quia est summum et summe amabile bonum.

Resolves 2. Creaturas, quæ cæteris sunt sanctiores, præ ceteris amari debere, quia sunt Deo conjunctiores, et secundum se amabiliores. Creaturas vero, quæ sunt æque sanctæ, æqualiter amari debere, quia sunt æque Deo conjunctæ, et æque secundum se amabiles.

Resolves 3. Animam diligi debere magis quam corpus; illa enim est dignior corpore, eo quod possit perfrui Deo, non autem corpus, quia ut ait August. (*L.* 1. *de doct. Christ. cap.* 27.) *corpus per animam vivit, qua fruimur Deo.*

Resolves 4. Quando justorum justitiæ et sanctitatis gradus non cognoscimus, *omnes*, ait ibidem August. *æque, ordine dilectionis, diligendi sunt.*

Dico 2. *Ordine beneficii unusquisque tenetur se ipsum magis diligere quam proximum, in eodem bonorum genere.*

Prob Ex ipso dilectionis præcepto (*Matth.* 22. *v.* 39.) *diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Ubi dilectio sui proponitur uti regula et exemplar amoris proximi, atqui regula est prior et potior regulato; ergo ordo postulat ut nos ipsos magis diligamus, quam proximum; unde axioma est ab ipsamet natura dictatum: *Charitas bene ordinata incipit a se ipso*. Hinc

Resolves 1. Ordine beneficii magis diligere tenemur animam nostram, quam animam proximi, unde non licet etiam pro totius mundi salute venialiter peccare, et peccati proximo periculo sese committere, ut constat ex damnatione hujus prop. ab Innoc. XI. *licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali, vel temporali nostro vel proximi*.

Nec dicas. Magis placet Deo ut unum fiat veniale peccatum, quam ut totus mundus ob peccatum mortale damnetur; ergo licet ad vitandam totius mundi damnationem, peccare venialiter.

Resp. dist. ant. Magis Deo placet in genere, quia nempe Deus generatim mavult leviter offendi quam graviter, *conc. ant.* magis placet in particulari, hoc sensu quod Deus velit me venialiter peccare ut mortalem aliorum offensam, et ei annexam damnationem removeam, *nego ant.* imo contrarium vult, qui vult ut me plus amem quam proximum.

Resolves 2. Tenemur magis vitam nostram corporalem quam proximi conservare, *nisi commune bonum aliud exigat*, juxta illud Aug. (*Lib. de mendac. cap.* 6.) *si quis pro alterius temporali vita, vitam suam temporalem perdit, non est jam diligere illum sicut se ipsum, sed plus diligere quam se ipsum, quod sanæ doctrinæ regulam excedit;* juxta quam homo utpote sibi ipsi magis conjunctus quam proximo, se magis diligere debet quam proximum... Dixi, *nisi commune bonum aliud exigeret:* prout exigit ut privatus vitam suam exponat pro conservanda vita principis sui, vel alterius personæ ad Rempublicam servandam necessariæ, si eam morte sua servare possit. Debet enim quodlibet membrum periculo exponi, imo abscindi, dum id necesse est pro conservatione totius.

Dixi in assertione: *in eorum bonorum genere:* quod ut clarius explicetur,

Quæres: *Utrum quilibet teneatur propriam vitam corporalem exponere pro æterna proximi salute?* Ante responsionem

Nota: Proximus potest esse constitutus in triplici necessitate salutis æternæ, vel in extrema, vel in gravi, vel in communi.

Extrema est ea, in qua, nisi hic et nunc juvetur, æternum est periturus; in tali necessitate est infans sine Baptismo moriturus, nisi te exponas periculo, ut ipsi per Baptismum subvenias.

Gravis est ea, in qua proximus salvari quidem potest absque alterius ope, sed valde difficile; in tali necessitate est consuetudinarius peste infectus, copiam Confessarii non habens, qui equidem saluti suæ absoluta providere potest per actum perfectæ contritionis; sed quia valde difficilis est ejusmodi actus, censetur esse in gravi salutis æternæ necessitate.

Communis est ea, in qua proximus sine alterius ope facile salvari potest; in ea est qui in communi peccandi occasione est constitutus. Hæc est plane vo-

luntaria in proximo, et ideo pro eo nullus tenetur nedum propriam vitam, sed nec bona temporalia exponere. His notatis,

Resp. Tenemur, si proximus sit positus in extrema salutis necessitate, et si alius non adsit qui possit et velit illi succurrere; si vero in gravi tantum necessitate sit constitutus, non tenetur, nisi sit pastor animarum.

Prob. 1. pars: Quia dicit Christus (*Jo. 15. v. 12.*): *hoc est præceptum meum ut diligatis invicem sicut dilexi vos;* atqui Christus sic nos dilexit ut vitam suam pro salute nostra tradiderit; ergo concludit D. Jo. (*1. 3. v. 16.*) *et nos debemus pro fratribus animas ponere*. Quæ Christi Lex vel nunquam, vel saltem in extrema fratrum necessitate spirituali obligat.

Prob. 2. pars: Quia necessitas gravis talis est naturæ, ut homo ab ea liberare se possit si velit: atqui charitas non exigit ut me morti exponam ad liberandum eum, qui absolute se liberare potest, et cujus specialem curam non suscepi; ergo.

Dixi, *nisi sit Pastor animarum*, quia Pastores ex officio sunt magis obligati ad oves sibi commissas necessariis Sacramentis pascendas, quam quilibet alii; ergo cum alii ad id in extrema necessitate teneantur cum vitæ suæ periculo, consequens est quod ad id cum eodem vitæ periculo teneantur Pastores etiam in gravi necessitate juxta illud, *bonus Pastor animam dat pro ovibus suis*.

Dico 3. Ubi omnibus in pari necessitate constitutis non possumus succurrere, extraneis debemus præferre eos qui nobis sunt sanguine, amicitia, vel religione conjuncti, juxta gradum et rationem conjunctionis.

Prob. prop. Quæ est D. August. (*L. 1. de Doct. Christi c. 28.*) *Cum omnibus prodesse non possis*, inquit, *his potissimum consulendum est, qui pro locorum et temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi quasi quadam sorte junguntur*. Ratio est, quia charitas non destruit, sed perficit naturam; atqui natura rationalis dictat magis diligendos esse conjunctos quam extraneos, et conjunctiores quam minus conjunctos; ergo.

Dixi, *in pari necessitate:* quia extraneus in majori necessitate positus præferendus est propinquo longe minus indigenti; nam cum præceptum Charitatis non obliget ad benefaciendum aliis, nisi sint in aliqua necessitate, magis obligat ubi major est necessitas; ita D. Th. (2. 2. *q.* 31. *a.* 3.).

Resolves: Extraneus in *gravi* necessitate positus est præferendus consanguineo in *communi* tantum necessitate; item extraneus in necessitate gravi spirituali debet præferri consanguineo gravem necessitatem corporalem patienti, quia tunc necessitas extranei major est ob indigentiam boni superioris ordinis, et consequenter magis necessarii.

Quæres: *Cum sint diversi gradus consanguinitatis et aliarum conjunctionum, quomodo inter eos servandus est ordo subventionis et beneficii?*

Resp. Ordo sequens *per se loquendo* est observandus.

1. In *extrema necessitate* parentes præferendi sunt aliis omnibus, quia eos *diligimus sub ratione principii*, ait D. Th. (2. 2. *q.* 26. *a.* 9. *in corp.*) *quod habet rationem eminentioris boni et Deo similioris*.

Dixi: *in extrema necessitate:* quia in gravi necessitate potius subveniendum est uxori ac liberis, quam parentibus, *filiis magis debetur a parentibus cura provisionis*, ait D. Th. (*ibid. ad 1.*) Rationem assignat Apostolus (2. *Cor.* 11. *vers.* 41.) quia *non debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis*.

2. Pater præferendus est matri, quia nobilius est principium prolis, quam mater.

3. Uxor præferenda est filiis, quia est una caro cum marito, et ideo ei conjunctior quam filii.

4. Filii præferendi sunt fratribus; quia cum sint pars a patre decisa, illis sunt conjunctiores.

5. Fratres præferendi sunt cognatis, et ex his viciniores remotioribus; quia major est sanguinis conjunctio cum prioribus.

Dices: Uxor præferenda est patri in extrema necessitate, juxta illud (*Gen.* 2. *v.* 24.): *dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ*.

Resp. nego ant. Ad textum respondet D. Th. (2. 2. *q.* 26. *a.* 11. ad 1.) *quod non quantum ad omnia deseritur pater et mater propter uxorem: in quibusdam enim magis debet homo assistere parentibus, quam uxori; sed quantum ad unionem carnalis copulæ et cohabitationis, relictis omnibus parentibus, homo adhæret uxori*.

Dixi in responsione: *per se loquendo*: fieri enim potest *per accidens*, ut is alteri præferatur qui naturaliter deberet postponi: sic mater bona, quæ prolis curam digne gerit, potest præferri patri malo et proli malefico: sic filius in rebus domesticis multum necessariis potest præferri uxori clamorosæ et inutili, etc.

CAPUT IV.

De officiis Charitatis, seu operibus misericordiæ.

Quær. 1. *Quid sit misericordia?*

Resp. Misericordia est, *alienæ miseriæ efficax compassio*, cum voluntate, scilicet, misero succurrendi; et cum miseriæ hominis aliæ sint corporales, aliæ spirituales, opera misericordiæ dividuntur in corporalia et spiritualia.

Quær. 2. *Quot sint opera misericordiæ corporalia?*

Resp. Sunt septem, scilicet infirmum visitare; sitientem potare; esurientem pascere; captivum redimere; nudum vestire; hospitem colligere; mortuum sepelire, juxta hunc versum:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Quær. 3. *Quot sunt opera misericordiæ spiritualia?*

Resp. Sunt similiter septem, nempe dubitanti consulere; peccatorem corripere; ignorantem docere; tristem consolari; offendenti remittere; onerosum sustinere, pro omnibus orare, quæ comprehenduntur hoc versu:

Consule, carpe, doce, solare, remitte, fer, ora.

Circa illa misericordiæ opera, de duobus tantum, nimirum de correptione fraterna, et corporali eleemosyna nobis est disserendum duplici quæstione.

QUÆSTIO I.

De correptione fraterna.

Nota. Triplex est correptio, juridica nempe, paterna, et fraterna.

Correptio *juridica* est *actus justitiæ vindicativæ ordinatus non solum ad emendationem delinquentis, sed etiam ad ejus castigationem ob bonum commune et aliorum terrorem*.

Correptio *paterna* est *actus auctoritatis, quo superior absque forma judicii corrigit delinquentem* tum ut emendetur ipse, tum ut tollatur scandalum aliorum.

Correptio *fraterna* est *actus misericordiæ, quo quis proximum, monitione salutari, a peccato revocare conatur*. De hac plura quærentur breviter exponenda.

Quær. 1. *An correptio fraterna cadat sub præcepto?*

Respond. Cadit sub præcepto tum naturali, tum divino.

Prob. 1. *pars.* Præceptum dilectionis proximi est naturale; sed correptio fraterna comprehenditur sub præcepto dilectionis proximi, *ergo. Prob. minor.* Eleemosyna comprehenditur sub præcepto dilectionis proximi; atqui correptio fraterna est eleemosyna spiritualis longe pretiosior eleemosyna corporali; ergo.

Prob. 2. *pars:* Ex utroque testamento:

1. Ex veteri Eccl. 19. *corripe amicum ne forte non intellexerit et dicat, non feci: aut si fecerit, ne forte iteret.*

2. Ex novo Testamento Matth. 18. Christus correptionis præceptum tulit sic: *si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Quibus verbis præceptum contineri, communis est traditio sanctorum Patrum (*Chris. hom.* 62. *Aug. Serm.* 82. *de verbis Domini c.* 7. *Greg Magn. l.* 4. *Epist.* 56. *Ambros. Hier. etc.*). Ubi

Nota: Hæc verba: *in te:* duobus modis explicari posse; 1. Ut idem sit ac, *coram te*, vel, *te sciente;* ita ab Aug. (*Serm.* 32. *alias* 15. *c.* 10.) exponuntur. 2. Ut idem sint ac, *contra te,* juxta quam interpretationem species sumitur pro genere, peccatum contra nos pro omni peccato, cum ideo debeamus corripere fratrem, ut lucremur eum.

Quæres 2. *Quinam obligantur præcepto fraternæ correptionis?*

Resp. Ad fraternam correptionem omnes tenentur, sed maxime superiores.

Prob. 1. *pars:* Eccl. 17. *mandavit unicuique de proximo suo:* si unicuique, ergo nemo correctioni faciendæ idoneus, ab ea immunis est; unde ista Christi verba, *si peccaverit frater tuus, corripe eum,* diriguntur ad omnem, qui peccatum proximi novit.

Prob. 2. *pars:* Quia superiores ad corrigendos subditos non tantum tenentur ex Charitate, sed etiam ex justitia ratione officii, quam obligationem esse gravem declarat (1. *ad Tim. c.* 5. *v.* 8.) Apostolus his verbis, *si quis suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit et est infideli deterior.*

Quær. 3. *Quinam sint ex præcepto corripiendi?*

Resp. Omnes non solum æquales ab æqualibus, sed etiam superiores a subditis. Ratio est, quia præceptum Domini est universale, et ad illud implendum non est opus jurisdictione, cum solum fundetur in Charitate, secundum quam bonum spirituale superioris magis quam inferioris diligere tenemur.

Porro correptio superioris ab inferiore debet fieri seorsim et cum multa reverentia et magis obsecrando, quam arguendo, juxta illud Apostoli (1. *Ad Tim.* 5. *v.* 1.) *seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.* Si tamen alios suo exemplo vel falsa doctrina in errorem vel in disciplinæ relaxationem induceret, in faciem ipsi resistendum esset, exemplo Pauli qui in faciem Petro restitit, eo quod suo exemplo aliis errandi occasionem incaute præbebat.

Quær. 4. *Quænam requiruntur ut quis ad fraternam correptionem obligetur?*

Resp. Requiruntur sex conditiones.

1. Est ut corripiens sit moraliter certus de peccato proximi præsertim mortali; scriptum est enim (*Eccl.* 11. *v.* 11.) *priusquam interroges, ne vituperes quemquam,* correptione temeraria et contra Charitatem facta; nec quis tenetur alterius vitam et mores inquirere, nisi sit superior juxta illud (*Prov.* 24. *v.* 15.) *ne quæras impietatem in domo proximi, et ne vastes requiem ejus.* Ut vero superior teneatur inquirere, sufficit suspicio, vel dubia cognitio, quia cum ex officio gregi suo invigilare teneatur, tenetur etiam malis dubiis occurrere.

2. Ut moraliter certus sit proximum nondum resipuisse; nam per resipiscentiam cessat finis fraternæ correptionis.

5 Ut sit probabilis spes emendationis; quia nemo ad actum inutilem tenetur.

4. Ut nullus adsit magis idoneus, v. g. dignior vel superior qui possit *et velit* corripere; dico, *et velit:* si enim nolit corripere, perinde teneris ac si solus posses corrigere; nam tunc tua correptione peccans indiget.

5. Ut non speretur tempus correptionis opportunius; si enim commodius, et utilius proximo foret eam differre, differenda esset.

6. Ut materia correptionis sit necessaria, qualis *respectu privati* est peccatum mortale, non veniale saltem ut plurimum; hoc colligitur ex fine præcepti qui est ut fratrem lucretur, ad quod requiritur ut frater perierit per peccatum utique mortale; *si non perieras, quomodo te lucratus est?*

Dixi 1. *Respectu privati;* quia indubitatum est Prælatos regulares non raro teneri sub mortali corrigere venialia subditorum, præsertim dum notabiliter lædunt regularem disciplinam, quam ex officio manutenere tenentur sub mortali. Ita doctores communiter.

Dixi 2. *Ut plurimum;* quia etiam privati præsertim religiosi tenentur interdum ad fraternam correptionem de venialibus, dum scilicet vergunt in grave damnum vel communitatis cujus disciplinæ vigor subvertitur, vel ipsius delinquentis, dum v. g. ejus peccatum veniale valde dedecet hominem honestum, uti dedecet apertum mendacium; vel dum periculum est, ne ex veniali deveniat in mortale.

Quæres 5. *Quis sit modus faciendæ correptionis fraternæ?*

Resp. Debet fieri cum mansuetudine magna et humilitate, ita ut corripiens *intendat correptioni, parcat pudori,* ait D. Aug. (*serm.* 82. *alias* 16. *de verbis Domini*) juxta illud Apostol. (*Ad Gal.* 6. *v.* 1.) *si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum ne et tu tenteris.* Unde ut plurimum admonitione utendum, potius quam correptione proprie dicta.

Quær. 6. *Quis ordo servandus sit in correptione fraterna?*

Resp. Sub gravi peccato, debet *per se loquendo* servari ordo a Christo præscriptus Matth. 18. *si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum ... si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos ... quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ,* id est superiori.

Ratio est, quia hic ordo est præcepti positivi et naturalis; et quidem

1. *Est præcepti positivi,* quia Christus eodem modo præcepit correptionis substantiam, et ordinem in ejus executione servandum, ut constat ex his verbis: *corripe, adhibe, dic,* quæ præceptiva sunt.

2. *Est præcepti naturalis* prohibentis, ne proximi fama sine necessitate lædatur. Unde si sufficiat secreta admonitio, non sunt adhibendi testes; si testis unus sufficit, non sunt adhibendi plures; si testes non sufficiunt, deferendum est peccatum ad superiorem, ut illud pro sua auctoritate compescat.

Dixi, *per se loquendo:* quatuor enim casus excipiuntur, in quibus prætermisso ordine a Christo præscripto, peccatum proximi immediate deferendum est superiori.

1. Quando crimen est publicum: quia tunc cessat ratio servandi famam, cum delinquens per publicitatem criminis de eo sit jam infamatus.

2. Quando crimen, etsi occultum, vergit in grave aliorum detrimentum sive spirituale, sive corporale. Ratio D. Th. (*Ad Gal.* 6. *v.* 2.), est quia tunc *mora denuntiationis est periculosa, et ideo non oportet expectare admonitionem, sed statim procedere ad denuntiationem*. Timendum quippe est ne admonitus patriæ proditor, fur domesticus, pastor occulte disseminans errores contra fidem, aut in Confessione sollicitans ad turpia, secreta illa monitione potius cogitet crimen occultare cautius agendo quam emendare.

3. Quando prudenter judicatur non profuturum privatum monitionem, quia tunc eget correctione superioris ut patris, qui *potest magis prodesse quam alii*, ait D. Th. (*In quæst. disputatis q. de corrept. fraterna, art* 2. *ad* 1.)

4. Quando proximus cessit juri suo ad propriam famam; nam *in arbitrio uniuscujusque est pati detrimentum suæ famæ*, ait D. Th. (2. 2. *q.* 33. *a.* 8. *ad* 3.), *nisi id vergat in aliorum detrimentum*. Quomodo fit in Societate Jesu, in qua Lege perpetue statutum est, ut omnia peccata defectusque subditorum immediata ad superiorem deferantur.

Porro superior vi notitiæ per simplicem denuntiationem sibi immediate factam ut patri, non potest judicialiter procedere, quia delictum non fuit illi manifestatum ut Judici ad puniendum, sed ut patri, ad subditum amore paterno corrigendum, et ideo caret fundamento juridice procedendi.

Meminerint ergo superiores in iis quæ sibi delata sunt tamquam patribus, famæ delinquentis parcere quantum fieri potest, prudenterque in paterna correctione animadvertant, ne delationes sibi factæ, falsæ sint, vel ex aliqua inimicitia vel circumventione procedant; quod in secreto debent explorare, antequam denuntiato aliquid indicent; quia inde ordinarie turbationes, odia, et contentiones excitantur, quæ postea extingui non possunt.

QUÆSTIO II.

De corporali eleemosyna.

Nota 1. Eleemosyna est *opus misericordiæ quo datur aliquid indigenti, ex compassione propter Deum.* Ideo

Nota 2. Indigentia seu necessitas proximi triplex est, nempe

Extrema, in qua de vita, vel mutilatione membrorum pauper periclitatur, nisi ei subveniatur.

Gravis, in qua indigens, nisi subveniatur, non potest vitare grave malum, v. g. captivitatem, gravem infamiam, amissionem status vel dignitatis, aliudve grave incommodum morte minus.

Communis, in qua pauperes ordinarii victitant quidem, sed non absque difficultate.

Nota 3. Bona alicui necessaria sunt triplicis generis, nempe

1. Bona necessaria vitæ, sine quibus homo non potest seipsum et suos alere.

2. Bona necessaria status, sine quibus non potest quis statum honestum, et ad christianæ modestiæ regulas exactum conservare.

3. Bona non necessaria, sed superflua vel vitæ, vel statui, vel utrique. His notatis;

Quæres 1. *Utrum datur præceptum faciendæ eleemosynæ?*

Resp. Datur et quidem naturale et divinum, obligans sub mortali.

Prob. Ex Matth. 25. Ubi damnationi æternæ addicuntur qui eleemosynam omisere, *discedite a me maledicti in ignem æternum, esurivi enim et non dedistis mihi manducare*, etc. et ex D. Jo. (2. 2. *q.* 73. *a.* 1. *ad* 1.) *qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo; quomodo Charitas Dei manet in eo?* Ergo si sine elargitione eleemosynæ non potest servari Charitas, eleemosyne est graviter præcepta.

Quær. 2. *Quinam possint eleemosynam facere?*

Resp. Illi soli possunt eleemosynem erogare, qui liberam suorum bonorum administrationem habent; ratio est, quia per eleemosynæ elargitionem bona vere alienantur in favorem pauperum; atqui illi soli possunt bona alienare, qui liberam eorum administrationem habent; ergo etc.

Porro in dissertatione de justitia cap. de dominio exponemus quinam habeant liberam bonorum suorum administrationem; illuc ergo remittimus lectores.

Quæres 3. *De quibus bonis eroganda sit eleemosyna?*

Resp. generaliter, Ex superfluis, juxta Christi præceptum (1. *Jo.* 3. *v.* 17.), *quod superest date eleemosynam:* unde D. Th. ait: *res quas aliqui superabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi*. Verum cum sit varia pauperum necessitas, variumque divitum superfluum, ideo:

Resp. specialiter 1. Pauperibus extremam necessitatem patientibus subveniendum est ex bonis superfluis ad vitam, tametsi necessarii ad status decentiam.

Ratio est, quia Charitas ordinata exigit ut vitam proximi plus diligamus quam decentiam status nostri, et huic illam præferamus; ergo exigit ut jacturam decentiæ status patiamur pro vita proximi servanda; et quomodo dives negare posset, quandoquidem in tali necessitate constitutus jure potest per violentiam, vel furtum accipere, quia ut ait D. Th. (*in* 4. *dist.* 15. *q.* 2 *ad* 2.), *quando alius est in statu extremæ necessitatis, efficiuntur ei omnia communia*.

Resp. 2. Pauperibus in gravi necessitate constitutis subveniendum est ex bonis ed integram status decentiam aliqualiter necessariis.

Prob. Quia quilibet tenetur amare proximum sicut seipsum, *non verbo, neque lingua, sed opere, et veritate*, ait D. Jo. (1. *Jo.* 3. *v.* 18.) ideoque illi facere quod sibi rationabiliter vellet fieri in pari necessitate; sed qui non vult aliquid incommodi pati ut proximum suum e gravi malo liberet, eum non diligit sicut seipsum, nec illi facit quod sibi rationabiliter fieri vellet in pari necessitate, in qua certe rationabiliter vellet a malo valde gravi liberari cum aliquo incommodo alterius longe minori, *qualis est*, ait P. Antoine, *diminatio aliqua decentiæ status, ut si quis de splendore convenienti, de ornatu vestium, de lautitia mensæ, de supellectili aliquid etiam notabile detrahat*. Ergo.

Resp. 3. Pauperibus in communi tantum necessitate constitutis subveniendum est ex superfluis status et conditionis.

Prob. Quia Apostol. (1. *ad Tim.* 6. *v.* 17.), præcipit *divitibus hujus sæculi, ut facile retribuant;* atqui illud præceptum ad communes obviasque necessitates maxime extenditur; neque enim *facile* tribuit qui extremam vel gravem necessitatem (utpote satis ratam) ad tribuendum expectat; ergo etc. et ipse Christus eos flammis addicit æternis qui esurientes non pascunt, sitientes non potant, etc. atqui pauperes *in communi necessitate* sitim et famem patiuntur; ergo. Quare sancti Patres idem docent cum D. Th. (2. 2. *qu.* 87. *a.* 1. *ad* 4.) dicente: *Dominus omnia superflua pauperibus jubet exhiberi, juxta il-*

lud Lucæ 11. quod superest, date eleemosynam. Ex quo

Resolves 1. Divitem, qui superfluâ in notabili quantitatè habens, omnes communes pauperes repelleret, vel ita modicum eis tribueret, habita ratione quantitatis superfluorum suorum, ut si alii pariter divites similiter facerent, communibus pauperibus sustentatio necessaria notabiliter deesset, peccati mortalis esset reus; ut bene notat Sylvius hic post Cajetanum, Navarrum et alios communissime, contra Vasquez et alios id durissimum existimantes.

Resolves 2. Cum Natali Alexandro (*Theol. Dogmatic. et Moral. tom. 7. t. 3. c. 6. a. 9. reg. 8.*) divitum Confessarios in maximo suæ salutis periculo versari, si absolvant eos, qui superflua sua pauperibus etiam communem duntaxat necessitatem patientibus, non erogant; quia illi in vestium pompam, ædium magnificentiam, canum et equorum multitudinem, etc. absumunt ac devorant.

Dices. Dives potest reservare superflua ad se evehendum in altiorem statum, ad quem aptus est. Ergo, etc.

Resp. dist. ant. Potest, si satisfecerit debito eleemosynæ, et subvenerit *occurrentibus* pauperum necessitatibus, *conc. ant.* aliter, *nego ant.*

Dixi, *occurrentibus necessitatibus*: neque enim divites tenentur pauperum necessitates inquirere ut ipsis subveniant, nisi sint beneficiarii superflua sua pauperibus impendere ex justitia obligati.

Quæres 4. *An præcepto eleemosynæ satisfacerent qui indigenti mutuum posthac reddendum daret?*

Resp. negat. Si indigens sit absolute pauper; ratio est quia non solum a Christo gratuitum præcipitur mutuum, sed propria eleemosyna; unde dicitur Lucæ 14. *cum facis convivium, voca pauperes: et beatus eris, quia non habent retribuere tibi*.

Dixi, *si indigens sit absolute pauper*: quia si indigens habet alibi bona, vel spem certam et proximam habendi, ex fundo v. g. industria, successione, satisfacit præcepto charitatis, qui si mutuat rem qua tunc indiget; ratio est quia tunc indiget tantum mutuo, vel commodato.

Quær. 5. *Quænam sunt qualitates eleemosynæ?*

Resp. 1. Eleemosyna debet esse *justa*: scilicet debet esse ex bonis propriis, non alienis, aut male partis, juxta illud (*Prov.* 3. *v.* 9.) *honora Dominum de tua substantia*.

2. Debet esse *discreta*; scilicet debet dari veris pauperibus, non vero validis, ignavis et otiosis, juxta illud 2. ad Thess. 3. *cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet*.

Debet esse *liberalis*, et copiosa, juxta illud (*Luc.* 3. *v.* 11.): *qui habet duas tunicas, det non habenti, et qui habet escas, similiter faciat*. Quod probe agnoscens Tobias dicebat filio (*Tobiæ* 4. *v.* 8.) *quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude*.

4. Debet esse *prompta*, juxta illud (*Prov.* 3. *v.* 28.) *ne dicas amico tuo, vade et revertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare*. Nam ex D. Aug. (*hom.* 39), *non est perfecta eleemosyna, quæ precibus extorquetur*.

5. Debet esse *hilaris*, juxta illud (*Eccl.* 35. *v.* 22.), *in omni dato hilarem fac vultum tuum, et in exultatione sanctifica decimas tuas*.

6. Debet esse *humilis*, juxta illud Christi (*Matth.* 6. *v.* 2.) *cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt ... amen dico vobis, receperunt mercedem suam*.

7. Debet esse *urbana*, et consequenter ab omni asperitatis et contemptus sensu aliena, juxta illud (*Prov.* 17. *v.* 15.): *qui despicit pauperem, exprobrat factorem ejus*.

CAPUT V.

De vitiis Charitati oppositis.

Nota. Licet omnis peccata Charitati opponantur hoc sensu, quod eam destruant vel *formaliter* si sint mortalia, vel *dispositive*, si sint venialia; sunt tamen plurima quæ illi specialiter adversantur; hæc autem 10. recensentur a Div. Thom. (*a qu.* 34 *ad qu.* 44.) scilicet, *odium*, quod amori; *acedia*, quæ gaudio de bono Dei; *invidia*, quæ gaudio de bono proximi; *discordia, contentio, schisma, bellum injustum, rixa, seditio*, quæ paci Charitatis; et tandem *scandalum*, quod correptioni fraternæ adversatur.

Porro cum de variis illis peccatis jam egerimus in Tractatu *de peccatis*: hic agendum restat 1. de odio Dei et proximi; 2. de Bello; 3. de Schismate; 4. De Scandalo, distinctis quæstionibus.

QUÆSTIO V.

De Odio Dei et proximi.

Qu. 1 *Quid sit odium?*

Resp. Est *actus mentis aliquod objectum aversantis*: eo quod vel malum sit, vel apprehendatur ut malum.

Quæres 2. *Quotuplex sit odium?*

Resp. Duplex, scilicet odium abominationis, et inimicitiæ.

Odium *abominationis*, est *actus quo voluntas aliquid ut sibi incommodum aversatur*.

Odium *inimicitiæ*, est *actus voluntatis quo alteri malum volumus, quatenus est ejus malum*.

Quær. 3. *Quale sit peccatum odium Dei?*

Resp. 1. Odium inimicitiæ erga Deum, est omnium peccatorum gravissimum; quia opponitur directe actui Charitatis Dei, qui est actus omnium præstantissimus, et ideo nunquam ob levitatem materiæ potest excusari a mortali.

Hinc gravissimum scelus est tristari de bono Dei ut ejus bonum, vel gaudere de ejus offensa quatenus est talis.

Resp. 2. Odium abominationis erga Deum est aliis peccatis ex suo genere mortalibus gravius; ratio est quia in peccato odii *abominationis* Dei voluntas *per se* avertitur a Deo; in aliis vero peccatis voluntas non avertitur a Deo *secundum se*, sed *secundum aliud*, in quantum scilicet appetit inordinatam delectationem, quæ habet annexam aversionem a Deo: atqui quod *per se* avertit a Deo, est gravius eo quod ab illo avertit tantum *secundum aliud*; ergo.

Hinc peccatum illius qui optaret ut Deus non esset, vel ut non esset justus aut omnipotens, ne eum puniret, vel posset punire de peccatis, gravius esset quolibet peccato contra virtutem aliam a charitate commisso.

Quær. 4. *Quale sit peccatum odium proximi?*

Resp. 1. Odium inimicitiæ erga proximum est peccatum mortale ex genere suo; quia directe opponitur Charitati proximi: unde *omnis qui odit fratrem suum, homicida est*, ait D. Jo. (3. *v.* 15.): *et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem*.

Dixi: *ex genere suo*: quia potest esse veniale ex levitate materiæ; ut si ex levi displicentia, personæ leve malum optetur.

Resp. 2. Odium abominationis erga proximum est peccatum, si habeat pro objecto personam proximi; quia hoc adversatur Charitati; non vero est peccatum: 1. Si habeat pro objecto peccatum proximi, ita ut odio habeatur peccator non qua homo, sed qua peccator est, juxta (*Prov.* 29. *v.* 27.) *abominantur justi virum impium;* quia tale odium conjunctum est cum Charitate, qua eidem volumus salutem, et alia bona quibus indiget. 2. Si habeat pro objecto emendationem peccatoris; quia tale odium procedit ex amore benevolentiæ erga Deum et ipsum peccatorem; sic licitum est desiderare affectu inefficaci ut peccator morbo afficiatur, ut inde peccare desinat et resipiscat. Sic licite gaudemus de justo hostium excidio, de Turcarum damnis, propter utilitatem regni, vel Ecclesiæ etc.

Porro in Confessione exprimendum est malum quod proximo exoptatum est; quia exoptare proximo æternam damnationem, temporalem mortem, infamiam, etc. sunt actus, qui licet ab uno eodemque odio imperentur, diversas tamen habent deformitates, et ideo sunt diversæ speciei.

QUÆSTIO II.

De Bello.

Qu. 1. *Quid sit Bellum?*

Resp. Est *publica armorum contra extraneos assumptio reipublicæ tuendæ aut vindicandæ gratia.*

Dicitur 1. *Publica delatio:* Id est facta per supremam Principis, aut Magistratus auctoritatem: quia qui subalternam habet auctoritatem, non potest bellum movere, sed debet in judicio superiori, jus suum prosequi.

Dicitur 2. *Armorum:* ut distinguatur a pugnis, quæ fiunt baculo, crinium avulsione, etc. quæ licet ut plurimum sint peccata gravia, non sunt tamen bella aut duella.

Dicitur 3. *Contra extraneos:* ut distinguatur a seditione quæ fit inter homines ejusdem regni, vel communitatis perfectæ, invito Principe: et quæ *bellum civile* vocatur.

Dicitur 4. *Reipublicæ tuendæ aut vindicandæ gratia:* per quod exprimitur duplex bellum, scilicet:

Bellum *offensivum*, quo hostis aggreditur compensationis obtinendæ, aut injuriæ vindicandæ gratia.

Bellum *defensivum*, quo vis et injuria illata vi et armis propulsatur.

Quær. 2. *An bellum licitum sit in nova Lege?*

Negaverunt olim Manichæi teste August. (*L.* 22. *contra Faustum*, c. 73.) et postea Lutherus, qui voluit illicitum esse bellare contra Turcas. Contra quos

Resp. Bellum debitis conditionibus vestitum, esse licitum.

Prob. Ex Lucæ 3. ubi Joann. Baptista interrogatus a militibus quid sibi ad salutem esset agendum, non jussit ut militiam desererent, sed ne quemquam concuterent, et contenti essent stipendiis suis; in quem locum dicit Aug. *Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare non prohibuit.*

Quær. 3. *Quænam requirantur ad justitiam belli?*

Resp. Præter supremam auctoritatem, duæ conditiones requiruntur.

1. Est *causa justa:* Quæ duntaxat esse potest gravissima injuria, sive Principi, sive subditis, sive confœderatis, sive etiam Fidei et Religioni irrogata, quam tollere, vel pro ea satisfacere, pars adversa recuset. Nam Charitas et justitia exigunt, ut sine gravissima et necessaria causa, non inferautur damna bellum necessario concomitantia.

2. Est *recta intentio:* Ita ut bellum non fiat ex odio, sed ex zelo justitiæ; non ex inordinata regni amplificandi cupiditate, sed ex voluntate favendi bono communi, qua intentione deficiente, si justa causa adsit, bellum non est injustum, sed illicitum, Charitati solum adversans. Dicit enim Augustin. (*Ib.*) *nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, implacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, et si quæ sunt similia, hæc sunt quæ in belli jure culpantur.*

Quær. 4. *An bellum utrinque justum esse possit?*

Resp. Potest esse justum formaliter, non autem materialiter.

Prob. 1. *pars:* Illud bellum est ex utraque parte justum *formaliter*, quod movetur sine justa causa, quæ tamen prudenter æstimatur justa; atqui potest moveri bellum sine justa causa, quæ prudenter et bona fide æstimetur justa; ergo.

Prob. 2. *pars:* Illud bellum est ex utraque parte justum *materialiter*, quod movetur propter causam, quæ a parte rei est utrinque justa; atqui nulla causa potest a parte rei esse utrinque justa; quia impossibile est, ut res propter quam movetur bellum, sit simul utriusque; ergo. Hinc

Resolves 1. Bellum vicino Principi indictum, ne potentior fiat, esse injustum *materialiter:* cum enim alienum non possideat, nec cuiquam injuriam faciat, nulla est justa causa ipsi bellum inferendi; atqui sine justa causa bellum inferre malum est. Ergo.

Nec dicas: Cum pseudo-politico Machiavello, justa est causa, timor ne principis vicini nimium excrescens potentia, statui sit periculosa.

Resp. Enim cum Apostolo: *non sunt facienda mala, ut eveniant bona;* atqui malum est innoxie possidentem turbare per bella secum trahentia tot mala, humano generi tam periculosa; ergo.

Resolves 2. Bellum vicino principi indictum, quia timor est ne ipse rupto fœdere bellum indicat, esse injustum *materialiter;* quia ille timor non est justa belli causa, quandiu alter nullam injuriam facit; nam innocens bello impeti non potest.

Quær. 5. *An Princeps Catholicus possit turmas auxiliares præbere infidelibus, vel Hæreticis habentibus justam causam bellandi?*

Resp. Potest, modo absit periculum incrementi hæreseos, vel detrimenti veræ religionis, nam per se loquendo licet alium in re justa juvare.

Dixi *Modo absit periculum incrementi hæreseos,* etc. Quia in ordine rerum certum est honorem Dei, bonumque Religionis et Ecclesiæ (utpote præstantius) bono status politici præferendum esse.

Nec dicas, Regem Catholicum non esse causam illorum malorum, nisi per accidens et præter intentionem.

Resp. Enim quod sit illorum causa per se, illaque intendat saltem indirecte dum sine causa tantis malis præponderante, Hæreticos introducat in Civitates Catholicas a quibus Catholicæ Religionis exercitium exterminant, eo fere modo quo ille per se causa est occisionis innocentis in suo cubiculo latitantis, qui in illud sicarium armatum immittit, a quo occiditur.

Quær. 6. *An peccent qui per vim aut dolum aliquem militiæ inscribunt?*

Resp. Peccant graviter contra justitiam, tum erga sic coactum, quia illi injuste durum martis onus imponunt, eumque privant majori parte libertatis suæ, quo bono nullum homini præstantius concessum est; tum erga parentes, quos magno interdum privant solatio ac subsidio. Hinc

Resolves, Tales plagiarios teneri ad restitutionem totius damni quod patitur, qui fuit vi, vel dolo militiæ

mscriptos, seu parentes ejus, uxor, liberi, creditores, etc. quia sunt illius causa injusta.

Quær. 7. *An repræsaliæ sint licitæ?*

Resp. affirm. Modo adsint sequentes conditiones; 1. Ut constet de injuria illata, et denegatione satisfactionis debitæ a principe lædente.

2. Ut fiant expressa principis auctoritate, ne alioqui repræsaliæ nimis facile fiant.

3. Ut non fiant in Clericos, seu personas Ecclesiasticas, vel earum bona. Id enim Greg. X. cum Concilio Generali Lugdunensi sub pœna excommunicationis prohibet. (*Cap. unico de injuriis, in 6.*)

APPENDIX

De Duello.

Qu. 1. *Quid sit duellum?*

Resp. Est *periculosum certamen duorum vel paucorum ex condicto, ad certum locum et tempus, initum.*

Quær. 2. *An duellum sit illicitum?*

Resp. 1. Duellum privata auctoritate initum, est peccatum mortale; unde illud nec offerre licitum est, nec oblatum acceptare.

Prob. Quia nefas est quemquam occidere privata auctoritate, cum solus Deus habeat dominium vitæ et necis; ergo duellum auctoritate privata initum est grave peccatum; quare Conc. Trid. (*Sess.* 24. c. 19.) ait: *Detestabilis duellorum usus, fabricante diabolo introductus est, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur.*

Confirmatur. Quia duellum graviter et sub gravissimis pœnis prohibetur jure tum Ecclesiastico (*C.* 1. *De tormentis, cap.* 1. *de purgat. vulgari,*) tum Civili, Principum nempe edictis (*Edictis Ludovici IX. Henrici IV. et Ludovici XIV.*)

Respond. 2. Duellum auctoritate publica est solum licitum, dum inducitur ad bellum atrox brevius finiendum.

Prob. Quia sicut in bello justo, ob bonum commune auctoritate Principis, licita est pugna inter multos, ita et inter paucos; sic David auctoritate Saulis singularem pugnam iniit contra Goliath.

Quæres 3. *Quasnam pœnas Concilium Trident. decernat contra duellantes?*

Resp. Est excommunicat 1. omnes Principes ac Dominos temporales, qui locum ad duellum in terris suis concesserint. 2. Omnes suadentes, necnon spectatores ex industria. 3. Ipsos pugnantes et eorum patrinos cum proscriptione bonorum, perpetua infamia, et pœnis homicidarum, et si in conflictu decesserint, privatione sepulturæ ecclesiasticæ.

Clem. VIII. (*Const. illius vices. Data a.* 1592.) hanc excommunicationem Papæ reservavit, eamque cum aliis pœnis supradictis extendit ad omnes quocumque modo ad duellum vel immediate vel mediate tantum cooperantes, etiamsi pugna non fuerit secuta. Ubi

Nota. Hanc excommunicationis reservationem locum non habere in Gallia, ubi Episcopi ab ea censura absolvunt sive per se, sive per eos quos ad hoc approbare voluerint; quapropter consulenda sunt uniuscujusque Diœcesis statuta.

QUÆSTIO III.

De Schismate.

Quær. 1. *Quid sit Schisma?*

Resp. Est *voluntaria separatio baptisati ab unitate Ecclesiæ;* Capitis scilicet, aut membrorum capiti subjectorum.

Hinc Schismaticus est, non tantum qui se separat a summo Pontifice, ita ut ipsi tamquam Ecclesiæ capiti subesse nolit; sed etiam qui Ecclesiæ membris se retrahit in religionis cultu, oratione, Sacramentis, etc.

Quær. 2. *Quotuplex sit Schisma?*

Respond. Duplex, scilicet purum, et conjunctum Hæresi.

Schisma *purum* est illud, quo quis totam Ecclesiæ Romanæ Fidem conservans, separat se vel a capite, vel a membris ejusdem.

Schisma *conjunctum hæresi* est illud, quod importat dissensum in ipsa Fide; tale est Schisma Græcorum, qui se separant a summo Pontifice, quia primatum illius negant.

Hinc omnes Hæretici sunt Schismatici, sed non omnes Schismatici sunt Hæretici.

Quær. 3. *Quale sit peccatum Schisma?*

Resp. 1. Est *peccatum speciale,* inquit D. Th. (2. 2. *q.* 39. *art.* 15.) *ex eo quod intendit se ab unitate separare, quam Christus facit; quæ non solum alterum alteri unit spirituali dilectionis vinculo, sed etiam totam Ecclesiam in unitate Spiritus.*

Resp. 2. Est peccatum gravissimum, quia lædit præclarissimum quoddam bonum commune, scilicet unitatem Ecclesiæ; unde D. Aug. (*Ep.* 152.) ait: *quisquis ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus ... non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum.*

Quær. 4. *Quænam sint Schismaticorum pœnæ?*

Resp. 1. Excommunicantur tum in Bulla Cœnæ, tum in cap. *nulli* dist. 19.

2. Inhabiles sunt ad suscipienda Beneficia donec abjurato Schismate, cum eis fuerit dispensatum (*C.* 5. *de electione.*)

3. Nec Beneficia valide conferunt, nec licitam dant ordinum executionem; unde ab iis scienter ordinati, ab eorumdem ordinum exercitio sunt suspensi. (*C.* 1. *et* 2. *de Schismat.*)

Communis tamen sententia docet contra Panormit. hasce pœnas non incurri a Schismaticis puris ante condemnationem; quia omnia jura easdem pœnas continentia, loquuntur de Schismaticis simul Hæreticis.

QUÆSTIO IV.

De Scandalo.

Nota. Ut in hac materia cum ordine procedamus, investigabimus. 1. Quid sit scandalum, quotuplex, et quale peccatum. 2. An et quænam opera teneamur omittere ad vitandum Scandalum. 3. An liceat rem vendere aut operam dare ei, qui eis male usurus prævidetur.

ARTICULUS I.

Quid sit scandalum, quotuplex et quale peccatum.

Quær. 1. *Quid sit Scandalum?*

Resp. Definitur a D. Th. (2. 2. *qu.* 43. *a.* 1. *in corp.*): *Dictum vel factum minus rectum, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis.*

Dicitur 1. *Dictum vel factum:* per quod intelligitur etiam *omissio dicti vel facti,* præbens similiter proximo occasionem ruinæ spiritualis.

Dicitur 2. Iterum *dictum;* sub quo nomine comprehenduntur non solum verba v. g. cantilenæ, colloquia impudica, verba contumeliosa, contemptiva, seu quocunque modo irritativa, sed etiam scripta; v.

5. propositiones et doctrinæ, quas Ecclesia velut scandalosas damnat; Libri fabulosi vulgo *Romansi*, qui libidinem vel alios vitiosos affectus legentibus inspirant, et hodie tam mulierum quam virorum, præsertim juvenum, nobiliumque manibus tam frequenter teruntur.

Dicitur 3. *Factum*, quæ vox complectitur omnes actiones, quæ vel ex expressa, vel ex interpretativa agentis intentione proximo dant occasionem ruinæ spiritualis.

Dicitur 4. *Minus rectum*, id est, quod vel de se malum est, vel mali speciem habet, ut si quis justa de causa, coram aliis eam ignorantibus, comedat carnes die vetito.

Dicitur 5. *Præbens occasionem ruinæ spiritualis*, quia ad rationem scandali, necesse non est ut ruina sequatur, sed sufficit ut occasio ruinæ præbeatur.

Quær. 2. *Quotuplex sit Scandalum?*

Respon. 1. Scandalum dividitur in *activum* seu *datum*, quod mox definivimus; et *passivum* seu *acceptum*.

Scandalum *passivum* est ruina spiritualis, seu peccatum proximi, cujus occasio fuit scandalum datum.

2. Scandalum *activum* dividitur in *formale* seu *directum*, et *interpretativum* seu *indirectum*.

Scandalum *directum* est dictum vel factum, quo quis expresse intendit proximum inducere ad peccatum: ut cum quis puellam sollicitat ad crimen.

* Scandalum *indirectum*, est illud quo licet quis non intendat expresse proximum ad peccatum inducere, nonnulla dicit vel facit, quæ aliis sunt occasio peccandi.

3. Scandalum *passivum* dividitur in *Pharisaicum*, et *pusillorum*, seu infirmorum.

Scandalum *Pharisaicum* est ruina spiritualis, propria malitia, ex dicto, vel facto alterius recto accepta; sic dicitur a Pharisæis, qui propria malitia, ex Christi dictis et factis rectissimis accipiebant occasionem peccandi.

Scandalum *pusillorum* est ruina spiritualis, ignorantia et infirmitate proximi accepta ex dicto vel facto alterius recto, vel indifferenti.

Quær. 3. *An Scandalum sit peccatum et quale?*

Certum est apud omnes 1. Scandalum passivum, verum esse peccatum, cum sit lapsus illius qui patitur Scandalum; non est tamen peccatum speciale et distinctum a lapsu; unde qui confitetur peccatum, non tenetur declarare illud fuisse ex dicto vel facto alterius occasionatum.

Certum est 2. Scandalum activum directum esse peccatum mortale ex genere suo, et quidem gravissimum et speciale; cum voluntas expressa proximum impellendi in peccatum, malitia sit prorsus diabolica.

Quæstio igitur solummodo est de Scandalo dato indirecte, de quo

Resp. Scandalum indirecte datum est peccatum mortale ex genere suo, distinctum a mala actione, quæ occasionem ruinæ spiritualis præbet.

Prob. Ad peccatum in quocumque genere sufficit intentio interpretativa, atqui in scandalo indirecte dato reperitur intentio interpretativa inducendi proximum in peccatum; nam intentionem interpretativam habet inducendi proximum in peccatum, qui prævidet aut prævidere potest, et debet proximum ex dicto vel facto suo minus recto, expositum iri periculo ruinæ spiritualis; atqui quilibet prævidet aut prævidere debet ex dicto vel facto suo minus recto, proximum expositum iri periculo ruinæ spiritualis; ergo, etc.

Confirmatur, ex Apost. (1. *Cor.* 8. *vers.* 12.) dicente: *Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.* Ubi, ut grave peccatum, reprehenditur scandalum, quo fideles plene instructi carnes Idolo immolatas comedebant coram infirmis falso putantibus id esse illicitum, qui inde præter intentionem comedentium induci poterant ad eas contra conscientiam erroneam comedendas; atqui illud scandalum erat indirectum; ergo.

Dixi 1. Scandalum indirectum esse mortale, *ex genere suo:* quia aliquando est veniale, cum nempe est occasio culpæ solum venialis.

Dixi 2. *Esse peccatum distinctum a mala actione*, quia repugnat specialiter Charitati, qua malum proximi avertere, et bonum ejus procurare tenemur. Unde circumstantia scandali speciem peccati mutat, et est in confessione explicanda. Hinc

Resolves 1. Peccant mortaliter contra Charitatem et castitatem 1. Qui imagines vel statuas nudas faciunt, aut palam exponunt. 2. Qui componunt vel agunt comœdias obscœnas, vel aliunde periculosas ratione verborum, factorum, vel gestuum; item qui sua præsentia eas approbant, vel comœdiis stipendium dando, actioni scandalosæ cooperantur 3. Vanissimæ illæ feminæ, quæ illecebrosa pectoris nuditate, juvenum animos ad libidinem excitant, tametsi id expresse non intendant. 4. Puella, quæ sine justa causa se præbet conspiciendam ei a quo putat se turpiter concupiscendam, licet id faciat ex mera vanitate, et sine animo illius amorem excitandi.

Inferes 2. Numerus illorum, qui scandalo spiritualiter occisi sunt, in confessione aperiendus est, non secus ac numerus eorum, qui uno catapultæ ictu corporaliter occisi fuissent; quia ut alibi dictum est (*In Tract. de Peccatis. Ubi de distinct. num. peccatorum*) numerus multiplicat peccatum.

ARTICULUS II.

An et quænam opera teneamur omittere ad vitandum Scandalum?

Dico 1. *Ad vitandum scandalum passivum nihil unquam contrarium juri naturali facere licet, vel omittere aliquid quod necessarium sit necessitate medii ad salutem.*

Prob. 1. *pars:* Nunquam licet propter quodcumque bonum, facere actionem intrinseca malam juxta illud Apostoli (*Rom.* 3. *v.* 8.) *non sunt facienda mala ut eveniant bona.* Sed quod est vetitum jure naturali est intrinsece malum; ergo.

Prob. 2. *pars:* Ratione D. Th. (2. 2. *q.* 43. *a.* 7. *in corp.*) *secundum ordinem Charitatis, plus debet homo suam salutem spiritualem diligere, quam alterius; ergo ea quæ sunt de necessitate salutis, prætermitti non debent propter scandalum vitandum.*

Dico 2. *Ad vitandum scandalum Pharisaicum nulla bona seu temporalia, seu spiritualia sunt dimittenda.*

Prob. prop. Quæ tota est D. Th. (*Qu.* 43. *a.* 7. et 8.): nulla bona sunt omittenda propter illud scandalum, quod Christus docuit esse contemnendum; atqui Christus docuit scandalum Pharisaicum esse contemnendum; cum enim discipuli dixissent Christo (*Matth.* 15.) *scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalisati sunt?* Respondit *sinite illos, cæci sunt:* Id est, ne habeatis rationem eorum scandali, quia oritur ex malitia eos excæcante.

Dico 3. *Ad vitandum scandalum infirmorum debet actio indifferens dimitti; imo opera spiritualia consilii debent vel omitti, vel differri donec tollatur occasio scandali.*

Prob. 1. *pars*. Ex Apost. (*Cor.* 8. *v.* 13.) qui de seipso dicit: *si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem*.

Prob. 2. *pars*. Quia Lex Charitatis exigit ut fratri in necessitate spirituali constituto subveniamus, cum sine nostro gravi incommodo possumus; atqui proximus ex infirmitate vel ignorantia lapsurus est in necessitate spirituali, atque illi in tali necessitate constituto, sine gravi nostro incommodo, subvenire possumus, cum opera consilii non sint necessaria ad salutem, et illa differendo, vel etiam omittendo ad impediendum peccatum proximi, exerceamus actum Charitatis magis meritorum, quam forent ipsa opera. quæ omittuntur; ergo.

Dixi, *Donec tollatur occasio scandali:* hæc autem tollitur, cum redditur actionis nostræ ratio; *si autem*, ait D. Th. (2. 2. *qu.* 43. *a.* 7.) *post redditam rationem, hujusmodi scandalum duret, jam videtur ex malitia esse: et sic propter ipsum non sunt hujusmodi spiritualia bona dimittenda*. Sed

Quæres: *An ad vitandum scandalum infirmorum quis possit omittere actionem bonam præceptam?*

Resp. Alii negant (*Ita Vasquez et alii referentes D. Antonin. Sylvestrum, Paludanum, Navarrum*) alii (*ita Bannes, Suarez, Merbesius, Tannerus, et alii communiter;*) probabilius affirmant observationem præcepti affirmativi sive naturalis, sive positivi, pro vitando scandalo pusillorum, esse prætermittendam; cum quibus

Prob. Omnia præcepta affirmative deserviunt Charitati; ergo non obligant in circumstantiis in quibus Charitas dictat, omittendam hic et nunc eorum observantiam, ut succurratur spirituali proximorum necessitati; sicut non obligant, dum Charitas dictat, omittendam eorum observantiam, ut succurratur gravi necessitati corporali propriæ vel alienæ.

Sic correctio fraterna est de jure naturæ affirmativo, tamen secundum omnes prætermittenda est, cum proximus creditur inde pejor futurus.

Sic integritas Confessionis est de jure divino positivo; si tamen mulier sciret Confessarium ex infirmitate lapsurum, casu quo manifestaret ipsi certum Luxuriæ peccatum, deberet illud omittere, cæteris confessis, si alterius Confessarii copiam non haberet.

Sic auditio Sacri die Festo est de jure Ecclesiastico, est tamen omittenda, casu quo tempore Missæ infirmus nostra assistentia indigeret. Et sic de aliis.

Resolves, cum Ethica amoris (*Tom.* 2. *l.* 5. *c.* 46. *n.* 483.) mulierem quæ prævidet se turpiter concupiscendam, si eat ad Sacrum tali die Festo, debere illud omittere, saltem semel et iterum: numquam tamen potest longo tempore abesse a Sacro ad vitandum scandalum, quia non potest abesse longo tempore, 1. Sine scandalo publico quod præponderat privato; 2. Sine notabili quodam damno spirituali, quod non tenetur subire ad impediendam ruinam alterius, qui licet ex infirmitate cadat, cadit tamen voluntarie.

ARTICULUS III.

An liceat rem vendere, aut operam dare ei qui male usurus prævidetur, aut probabiliter putatur?

Dico 1. *Non licet vendere, vel dare alteri rem, aut operam de se licitam, qua male usurus prævidetur, aut probabiliter putatur, quando sine gravi damno denegari potest*.

Prob. Quia quisque tenetur ex Charitate impedire peccatum proximi, saltem cum potest sine gravi incommodo; ergo a fortiori tenetur non suppeditare materiam, aut operam, qua usurus est ad peccatum. Nam Charitatis est amovere malum proximi.

Resolves 1. Non esse licitum vendere ea, quibus homines ut plurimum male utuntur, v. g. venena, nisi constet hic et nunc ad bonum usum peti.

Resolves 2. Non esse licitum vendere res indifferentes, v. g. gladium, cum scientia, vel probabili cognitione quod emptor eis male utetur in damnum tertii; maxime si damnum istud præponderat utilitati, quæ venditori provenit ex ipsius venditione; nam Charitatis ordo postulat, ut illi damno postponatur utilitas propria.

Resolves 3. Graviter peccare caupones et alios, qui in die Jejunii cœnam ministrant eis quos sciunt bene pransos, et jejunii lege adstrictos; vel vinum copiosum eis quos norunt esse inebriaturos, si absque gravi nocumento suo, vel etiam absque probabili graviorum peccatorum periculo v. g. blasphemiæ, perjuriorum etc. recusare possunt.

Non peccant vero, si non possint denegare absque damno vitæ, incendii domus etc. quia nemo tenetur cum tanto suo damno impedire malum proximi.

Nec dicas 1. Si non vendam, alii vendituri sunt; ergo me negante quod petunt, peccata illa non impediuntur.

Resp. enim, *nego conseq.* Nam alii vendendo peccant, ergo similiter peccasses, si vendidisses; nam factum aliorum non immutat tuam cooperationem.

Nec dicas 2. Si vinum talibus recusem, deserent me hospites, cum gravi jactura mea; ergo.

Resp. nego conseq. Et dico cum Christo: *quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Ergo *quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis*.

Nec dicas 3. Non cooperor peccato, cum per pravam peccandi voluntatem, peccatum jam sit commissum.

Resp. dist. ant. Est jam commissum quoad intentionem, *conc. ant.* quoad executionem pravæ voluntatis, *nego ant.* Porro Lex non solum voluntatem se inebriandi, sed etiam ipsam actualem ebrietatem, ejusque cooperationem, vetat.

Dico 2. *Nulla ex causa licet alteri dare rem, vel operam, quæ licet sit ex se indifferens, tamen spectatis circumstantiis ad peccatum proxime ordinatur.*

Prob. Quia ex D. Th. (2. 2. *qu.* 69. *a.* 1. *ad* 4.) *hoc est illis præbere occasionem peccandi*, et moraliter ac proxime cooperari peccato alieno, quod numquam licet.

Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propos. *famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur*. Nam hæ omnes actiones ad peccatum proxime ordinantur.

Dico 3. *Licitum ex gravi et justa causa, rem, aut operam ex se licitam, aut indifferentem, nec spectatis circumstantiis, ad peccatum proxime ordinatam, præbere ea abusuro; 1. si desit prava intentio juvandi hominem in actionem peccati, 2. si alter non sit ea re abusurus contra bonum Reipublicæ vel Ecclesiæ*.

Prob. Quia qui ista suppeditat, cum conditionibus requisitis in assertione, non censetur moraliter cooperari peccato alieno, sed solum illud permittere, ex gravi causa ob quam non tenetur illud impedire; ergo.

Resolves: Excusantur a peccato famuli, qui ratione famulatus sui, in gratiam Domini ad Lupanar euntis, equum sternunt, vestiunt etc. ne domo expellantur; quia hæ actiones per se sunt licitæ, nec nisi remote tantum se habent ad peccatum, et gravis urget causa excusans.

Dixi 1. *Si desit prava intentio juvandi hominem in actione peccati:* quia talis influxus esset directa ad peccatum cooperatio, quæ semper prohibita est.

Dixi 2. *Si alter ex re non sit abusurus contra bonum Reipublicæ aut Ecclesiæ;* quia bonum commune præponderat bono privati.

Quæres: *An liceat hero præbere domestico, quem ad furtum novit propensum, occasionem furandi* (v. g. pecuniam in aliquo loco deponere) *vel eam non auferre, ut domestici fidelitas probetur, et si in furto fuerit deprehensus, ejiciatur, aut puniatur.*

Resp. 1. Non licet hanc occasionem de industria ponere, quia esset positive cooperari peccato, quod nunquam licet, *neque enim sunt facienda mala, ut eveniant bona,* ait Apostol.

Resp. 2. Cum P. Antoine licet hanc occasionem non auferre; quia tunc herus non cooperatur positive peccato, et permissioni unius furti, ut vitentur plura, ex justa causa non auferendi talem occasionem.

TRACTATUS TERTIUS

DE VIRTUTE RELIGIONIS.

Quær. 1. *Quid sit religio?*

Resp. Religio est *virtus moralis, per quam Deo, tanquam primo rerum omnium principio, cultus exhibetur.*

Dicitur 1. *Virtus moralis,* et quidem inter morales prima, et proxime accedens ad virtutem Theologicam; non est tamen Theologica, quia pro objecto immediato non habet Deum, aut Dei attributum, sed cultum Deo debitum.

Dicitur 2. *Per quam Deo exhibetur cultus,* id est, honor cum submissione in testimonium ipsius excellentiæ.

Dicitur 3. *Cultus debitus:* sub ratione debiti; unde objectum formale religionis, quæ ad justitiam pertinet, est ratio debiti.

Dicitur 4. *Tamquam primo rerum omnium principio:* ut assignetur motivum, propter quod hic cultus Deo sit debitus.

Quær. 2. *Quomodo Deus coli debeat?*

Resp. Coli debet actibus internis, et externis; nam homo mente, et corpore constat, ergo tenetur utriusque actibus colere Deum, utpote utriusque principium.

Itaque agemus 1. de actibus internis Religionis. 2. de ejusdem actibus externis. 3. de Vitiis religioni oppositis, triplici capite.

CAPUT I.

De actibus internis Religionis.

Nota. Actus interni Religionis sunt duo, nempe devotio, et oratio.

Quær. 1. *Quid sit devotio?*

Resp. Est volitio efficax tradendi se prompte ad ea, quæ pertinent ad cultum Dei.

Dicitur 1. *Tradendi se:* id est, totum hominem, non tantum partem hominis.

Dicitur 2. *Prompte,* id est, expedite, et alacri animo.

Dicitur 3. *Ad ea quæ pertinent ad cultum Dei,* quibus verbis significatur devotionem esse actum generalem Religionis, a quo cæteri omnes informari debent.

Quær. 2. *Quot sunt genuini devotionis effectus?*

Resp Sunt duo, scilicet lætitia spiritualis ex consideratione divinæ bonitatis, et tristitia ex consideratione propriorum defectuum, ita D. Th. (2. 2. *qu.* 82. *a.* 4.)

Hinc fucata est illorum devotio, qui propter exteriorem quam præ se ferunt pietatis speciem, cæteris melius sapere sibi videntur, infirmioribus compati nullatenus noverunt, corrigenda ubique se invenire putant præterquam in se ipsis, nimium sibi placentes etc.

Quær. 3. *Quid sit oratio?*

Resp. Est actus Religionis, quo res decentes a Deo postulamus.

Dicitur 1. *Actus Religionis:* quia per orationem supremam Dei excellentiam, nostramque a Deo dependentiam agnoscimus.

Dices: Oratio est actus Spei; ergo non est actus Religionis.

Resp. nego conseq. Oratio enim est actus spei imperatus, et actus Religionis elicitus, in quo nulla est repugnantia; sic potest quis dare eleemosynam ut votum impleat; quæ eleemosyna erit actus elicitus misericordiæ et imperatus Religionis.

Dicitur 2. *Quo res decentes:* alias si res indecentes postularemus, non esset actus Religionis: inter ea autem, quæ a Deo peti possunt, quædam absolute sunt petenda, ut sunt quæ per se ad salutem conducunt; ejus generis sunt, gratia, virtutes supernaturales, etc. quædam non debent peti nisi sub hac saltem tacita conditione: *supposito quod nobis sint salutaria;* talia sunt ea, quæ de se ad salutem sunt indifferentia; ejus generis sunt bona temporalia, felix matrimonium, etc. Ratio est quia saluti æque possunt obesse ac prodesse.

Dicitur 3. *A Deo postulamus:* sive *immediate,* cum scilicet ad eum orationem dirigimus; sive *mediate,* cum ad Sanctos orationem dirigimus, ut eorum suffragio postulata a Deo impetremus.

De oratione sic exposita quatuor quærimus.

1. Quotuplex sit.
2. Quot requirantur ut pie fiat.
3. An sit necessaria, et pro quibus sit orandum; totuplici articulo.

ARTICULUS I.

Quotuplex sit oratio?

Qu. 1. *Quotuplex sit oratio?*

Resp. Est duplex, mentalis nimirum, et vocalis.

Mentalis est, quæ mente sola funditur. Si aliquid a Deo mentaliter postulamus, dicitur proprie *oratio;* si res divinas cum mentis affectu serio perpendimus, dicitur *meditatio.*

Vocalis est, quæ non sola mente, sed etiam ore exprimitur: *non sola mente:* quia oratio vocalis ut sit vera oratio, mentalem necessario includit, omnis enim oratio est elevatio mentis in Deum.

Quær. 2. *Quotuplex oratio vocalis?*

Resp. Est duplex, scilicet *privata*, quæ fit a persona privata et privato nomine; et *publica*, quæ fit a communitate, vel a ministro Ecclesiæ nomine communitatis; hæc est præstantior et præferenda, quia Christus *Matth.* 18. promittit specialem assistentiam iis qui ad orandum in unum conveniunt.

ARTICULUS II.

De iis, quæ necessaria sunt ut oratio pie fiat.

Qu. 1. *Quot necessaria sunt ut oratio pie fiat?*

Resp. Tria, scilicet præparatio, attentio et perseverantia.

Quær. 2. *Qualis præparatio requiritur ante orationem?*

Resp. Duplex, scilicet *remota*, quæ consistit in accurata Legis observantia, et *proxima*, quæ in hoc consistit, 1. Ut oraturus divinum impleret auxilium, nam *nemo potest dicere Dominus Jesus*, modo salutari, *nisi in Spiritu sancto*, ait Apost. (*1. Cor.* 12. *v.* 3.) id est, nisi per gratiam et auxilium Dei. 2. Ut curam aliorum operum, quantum fieri potest, deponat, foresque diligenter occludat alienis cogitationibus.

Quær. 3 *Qualis attentio requiratur ad orationem?*

Resp. Requiritur attentio ad sensum orationis, vel ad Deum, quæ sit saltem virtualis, ut dictum est *in Tract. de Horis Canonicis*.

Quær. 4. *An sit necessaria perseverantia in oratione?*

Resp. affirm. Constat Luc. 18. *Oportet semper orare, et non deficere*, quod confirmat exemplo viduæ, quæ per importunas preces tandem fregit duritiam iniqui Judicis.

ARTICULUS III.

De necessitate orationis, et de iis pro quibus est orandum.

Quær. 1. *An oratio sit necessaria ad salutem?*

Resp. Oratio proprie dicta est necessaria ad salutem necessitate *præcepti* simul et *medii*.

Prob. Ex Script. Matth. 7. *petite et accipietis:* dicendo *petite*, præceptum imposuit, ait D. Th. (2. 2. *q.* 93. *a.* 2.) et addendo *accipietis*, medium necessarium ad obtinendum demonstrat, adeo ut si non petierimus, non simus consecuturi auxilia ad salutem necessaria, juxta illud Jacobi 4. *non habetis, propter quod non postulatis*.

Quær. 2. *Pro quibus sit orandum?*

Resp. Orandum esse pro omnibus, qui nondum sunt in termino, etiam pro inimicis nostris, juxta illud Apost. (*Ad Tim.* 2. *v.* 1.) *obsecro fieri orationes pro omnibus hominibus:* ratio est quia omnibus salutem desiderare, et quantum commode possumus, procurare debemus; ergo etiam a Deo petere.

CAPUT II.

De actibus externis Religionis.

Quær. 1. *Quot sunt actus externi Religionis?*

Resp. Sunt sequentes. 1. *Adoratio*, qua homo corpus suum, ad colendum Deum exhibet. 2. *Sacrificium, oblationes, et decimæ*, quibus homo aliquid Deo dat. 3. *Votum*, quo homo aliquid Deo promittit. 4. *Juramentum et adjuratio*, quibus homo sanctum Dei nomen assumit.

De adoratione in Tractatu Incarnationis, de sacrificio in Dissertatione de Eucharistia, agemus. Ideo hic restat nobis disserendum de decimis, voto, juramento et adjuratione tribus Articulis.

ARTICULUS I.

De Decimis.

Quær. 1. *Quid sint Decimæ?*

Resp. Sunt decima pars fructuum, quæ quotannis Ecclesiæ ministris solvitur.

Decimæ dividuntur in majores et minores.

Majores sunt pars decima proventuum prædialium, id est, provenientium ex terris arabilibus, exceptis hortis.

Minores sunt pars decima proventuum hortorum, fœturæve animalium.

Quær. 2. *Quo jure debentur Decimæ?*

Resp. In nova Lege decimæ quatenus sunt stipendia ministrorum Ecclesiæ, jure naturali debentur, cum jus naturale divinum dictet operarios dignos esse sua mercede; si vero spectentur secundum suam quotam, id est, ut sunt decima pars fructuum, solo jure Ecclesiastico debentur. *Ratio* est quia præceptum decimarum quantum ad illam determinationem, non est Legis naturæ, quæ solum generaliter dictat Ministris Ecclesiæ deberi stipendium, non determinando partem decimam, aut vigesimam; nec est Juris divini positivi, cum nullibi in Lege nova illud extet quoad illam determinationem.

Dixi *in Lege nova:* quia in Lege veteri Decimæ quoad determinationem decimæ partis, debebantur præcepto judiciali, quod cum Lege evanuit.

Qu. 3. *An solutio decimarum sit actus Religionis?*

Resp. Solutio decimarum, quatenus est testimonium universalis dominii Dei, eatenus est immediate actus Religionis; quatenus autem est solutio sustentationis debitæ Ecclesiasticis, eatenus est immediate actus justitiæ, mediate Religionis.

Resolves: Fraudantes decimas teneri ad restitutionem, cum ex Trident. *res alienas invadant*. Unde idem Conc. (*Sess.* 25. *cap.* 12) excommunicationem ferendam decernit *in eos qui decimas substrahunt aut impediunt:* prohibetque ne fraudentes Decimas possint absolvi, *nisi plena restitutione secuta*.

Quær. 5. *Quibus debeantur decimæ?*

Resp. Debentur solis Ecclesiæ Ministris propter eorum sustentationem; ex quo sequitur jus decimarum esse spirituale fundamentum in titulo spirituali, nempe in ministerio ecclesiastico.

Dices: Laici jus decimarum habent; ergo non est spirituale.

Resp. dist. ant. Laici habent jus decimarum nomine proprio exigendarum, *nego ant.* nomine Ecclesiæ exigendarum, *conc. ant.*

Itaque Ecclesia solet concedere Decimas Laicis in feudum propter obsequia aliqua Ecclesiæ præstita, vel præstanda, vel etiam propter aliquod munus in Ecclesia, v. g. propter cantum aut quid simile; ita tamen ut semper illi Laici nomine Ecclesiæ concedentis ipsas exigant, eo modo quo decimas exigit qui eas a Parocho conducit.

ARTICULUS II.

De Voto.

Quær. 1. *Quid sit Votum?*

Resp. Est promissio deliberata et spontanea Deo facta de bono meliori ac possibili.

Dicitur 1. *promissio*, id est, fidei obligatio in gratiam alterius.

Hinc propositum quantumvis firmum non est votum, nisi adfuerit sese obligandi vera intentio; nam propositum est simplex voluntas faciendi vel omittendi aliquid, promissio vero est eadem voluntas cum intentione se obligandi alteri saltem virtualiter, ut cum quis sciens votum obligare deliberate vovet, licet de hac obligatione actu non cogitet.

Resolves: Confessarium debere minus attendere ad verba quam ad intentionem; simplex quippe propositum plerumque exprimitur per verbum *promitto*, cum nempe non inest intentio vovendi, ut patet in actu contritionis quo pœnitens promittit se non peccaturum de cætero; nec tamen vovet: alias per relapsum in ebrietatem v. g. duplex peccatum committeret.

Dicitur 2. *Deliberata:* id est cum ea rationis advertentia, quæ ad peccatum mortale necessaria est.

Hinc si quis ex subito animi motu, lingua mentem præveniente, dicat *voveo:* non obligatur, sicut nec ille qui semiplene tantum advertit, quales sunt semisopitus, semiebrius, et puer ante plenum rationis usum.

Dicitur 3. *Spontanea:* id est absque errore et metu gravi injuste incusso ad extorquendum votum.

Hinc resolves 1. Nullum esse votum factum ex errore circa rei promissæ substantiam, quia nihil volitum quin præcognitum. 2. Ex errore circa causam finalem; quia sublato motivo volendi, non est volitio. 3. Valet tamen, si error sit tantum circa aliquam circumstantiam, vel circa causam tantum impulsivam. De hoc fusius in Tractatu contractuum.

Dicitur 3. *Deo facta:* quia cum votum sit essentialiter cultus latriæ, soli Deo fieri debet.

Resolves: Promissiones, quæ fiunt Sanctis, non esse propria vota, nisi quatenus ordinantur ad Deum cui censemur vovere nos præstituros quod Sanctis promittimus; unde promissio facta Sanctis est materia voti, quod fit Deo tamquam rerum omnium auctori.

Dicitur 4. *De bono:* alias non esset Deo gratum; hinc

Resolves 1. Votum de re venialiter mala esse mortale contra religionem, quia est honorare Deum coli peccato: quod est graviter Deo injuriosum, cum directe repugnet ejus summæ sanctitati.

Resolves 2. Votum de re ex se indifferenti est nullum et irritum, nam nihil confert ad cultum Dei, nec ei placet: quare irritum est votum non edendi carnes assas in honorem sancti Laurentii; imo tale votum est cultus vanus et superfluus, ideoque peccatum saltem veniale, sicut et ejusdem voti executio, quæ est voti facti approbatio.

Dicitur 5. *De meliori bono:* id est de bono tali, quod omnibus spectatis est Deo gratius quam ejus oppositum: alioquin nec Deo gratum esset, nec ab eo acceptari posset.

Resolves 1. Regulariter loquendo invalidum est votum contrahendi matrimonii, quia melior est cælibatus.

Dixi: *Regulariter loquendo:* quia si matrimonium judicaretur remedium voventi necessarium ad vitandam incontinentiam, valeret votum, nam in tali casu *melius est nubere quam* in cælibatu *uri* (1. *Cor.* 7. *v.* 9.).

Resolves 2. Votum de re optima, sed ad obtinendam rem malam; v. gr. vanam gloriam; vel ad gratias agendas pro re mala obtenta, v. gr. vindicta, est peccatum et irritum; nam Deus non acceptat aliquid ut sit auctor peccati.

Dicitur 6. *De bono possibili;* quia nemo ad impossibile obligari potest.

Resolves. Votum nunquam peccandi venialiter est irritum, quia omnia peccata venialia sine singulari Dei privilegio vitari non possunt.

Quær. 2. *Si una pars materiæ voti sit possibilis, altera impossibilis, an vovens teneatur ad partem possibilem?*

Resp. 1. Tenetur quando partes divisim sunt promissæ, nec intentione voventis conficiunt unum objectum; quando vero collective sunt promissæ, non tenetur. Sic qui vovit per totum mensem jejunare, si non possit quibusdam diebus propter infirmitatem jejunare, tenetur reliquis diebus, quia in illo voto singuli dies non collective, sed divisim computantur. Econtra qui vovit ædificare Ecclesiam, si non habeat pecuniam nisi ad ponenda fundamenta, ad nihil tenetur, quia partes Ecclesiæ non divisim, sed collective promisit. Hoc sensu intelligenda est hæc regula Juris: *utile per inutile vitiari non debet*.

De voto sic definito quæri debet 1. Quotuplex sit; 2. Quænam sit ejus obligatio; 3. Quomodo cesset ejus obligatio.

§. I. *Quotuplex sit Votum.*

Resp. Votum dividitur 1. in reale, personale et mixtum.

Votum *reale* est promissio Deo facta de re temporali, vel actione exercenda per alium; v. gr. de dando calice, de peregrinatione per substitutum complenda.

Votum *personale* est promissio Deo facta de proprio actu personæ voventis; v. g. de jejunio, de castitate servanda.

Votum *personale* solum voventem obligat, nec per alium impleri potest. *Reale* ad hæredes transit, sicut et *mixtum* qua parte est reale, non qua personale.

Dividitur 2. *in absolutum*, quod sine ulla conditione emittitur: et *conditionatum*, quod sub aliqua conditione emittitur, v. g. *voveo eleemosynam si pater convaluerit*, hoc votum non obligat nisi conditione posita, sed ea posita statim obligat.

Dividitur 3. *In solemne*, quod ab Ecclesia approbatum ac in perpetuum acceptatum est: et *simplex*, quod emittitur absque acceptatione Ecclesiæ saltem in perpetuum; unde licet vota scholarium Societatis Jesu post biennium probationis emissa ab Ecclesia sint approbata, sunt tamen simplicia, ut declaravit Greg. XIII. quia non sunt in perpetuum acceptata.

§. II. *De obligatione Voti.*

Quær. 1. *Qualis sit obligatio Voti?*

Resp. Est gravis ex genere suo, ita ut ejus violatio in materia gravi sit mortalis, in materia levi sit levis.

Prob. Votum est quædam lex privata quam quis sibi imponit, et species quædam contractus; atqui lex sicut et contractus in materia levi obligant tantum sub veniali; in gravi vero sub mortali; ergo pariter votum in materia levi obligat sub veniali, et in gravi obligat sub mortali.

Dices. Violatio voti est sacrilegium; atqui sacrile-

gium etiam in re levi est peccatum mortale; ergo, etc.

Resp. nego min. Levis enim irreverentia in loco sacro est sacrilegium, non est tamen nisi veniale.

Quær. 2. *Quænam materia voti censeatur gravis?*

Resp. Illa materia voti est gravis, quæ si præciperetur ab Ecclesia, obligaret sub mortali; illa vero est levis, quæ si præciperetur, obligaret tantum sub veniali.

Hinc qui vovisset quotidie per annum, unum *Pater et Ave* recitare, peccaret solum venialiter bis vel ter omittendo; peccaret vero mortaliter cum per plures omissiones pervenisset ad quantitatem notabilem; qualis est ea, quæ correspondet recitationi unius parvæ Horæ. *Ratio* est quia omnes illæ omissiones moraliter conjunctæ, unius voti gravem materiam efficeret.

Quæres 3. *Quandonam impleri debeat Votum?*

Resp. Obligatio voti negativi, quo quis vovet aliquid non facere, currit pro semper: obligatio vero voti affirmativi currit pro tempore a vovente præfinito, ita ut peccaret, si tempore determinato votum non impleret, perinde ac si die ab Ecclesia statuto non jejunaret, quamvis proponeret alio die jejunare.

Quæres 4. *An qui ex impotentia, vel negligentia votum tempore præfinito non implevit, teneatur postea implere?*

Resp. 1. Si tempus implendi voti sit præfixum ad devotionem illius temporis, v. gr. si quis voverit jejunium in vigilia alicujus Sancti principaliter in illius honorem, non tenetur postea implere; *ratio* est, quia ea voti natura res promissa est affixa tempori illi; ergo tunc obligatio cum die extinguitur.

Resp. 2. Si vero tempus implendi voti sit determinatum non ob devotionem illius temporis, tenetur postea implere; *ratio* est quia tunc tempus censetur adjici ut terminus non ad finiendam obligationem, sed ut terminus ultra quem non sit differenda; unde sunt duæ obligationes, 1. faciendi opus; 2. faciendi tali tempore, quod si hæc non fuerint impleta, manet illa principaliter quæ semper urget.

Quær. 5. *An qui prævidet impedimentum in adimpletione voti ad aliquod tempus determinati, tempus illud teneatur prævenire?*

Resp. cum dist. Vel tempus fuit determinatum ut terminus ad finiendam obligationem, v. g. qui vovit semel jejunare in mense; vel tempus fuit determinatum ut terminus ad urgendam voti obligationem, vel (quod idem est,) ut terminus ultra quem nolit differre voti executionem; v. g. qui vovit ad locum sanctum peregrinari statim post vendemiam.

Si primum, Tenetur prævenire tempus dum prævidet futurum impedimentum in fine mensis, sicut qui die festo prævidet impedimentum hora duodecima pro Missa audienda, tenetur eam audire hora octava vel nona.

Si secundum, Tempus prævenire non tenetur, cum votum nondum obliget: sed transacto impedimento votum quamprimum moraliter poterit, adimplere tenetur.

§. III. *De modis quibus cessat obligatio Voti.*

Quær. 1. *Quot modis cessat obligatio voti?*

Resp. Cessat quatuor modis, 1. Per seipsam. 2. Per irritationem. 3. Per dispensationem. 4. Per commutationem.

Quær. 2. *Quomodo cessat obligatio voti per seipsam?*

Resp. Cessat quatuor modis.

1. Dum cessat causa finalis voti; sic qui jejunium per mensem voti ad obtinendam sanitatem patris, si pater moritur, desinit obligari.

2. Dum non evenit conditio voto apposita; ut dictum est.

3. Dum votum est temporale, et tempus præfixum est elapsum.

4. Dum materia voti sit turpis, vel impeditiva majoris boni, vel impossibilis; quia votum est essentialiter de bono meliori et possibili.

Quær. 3. *Quid sit irritatio Voti?*

Resp. Est ejus annullatio facta ab eo, cujus potestati dominativæ subjecta est persona voventis, vel materia voti.

Dixi: *Potestati dominativæ:* Quia potestas jurisdictionis non sufficit ad irritanda vota.

Quær. 4. *Quotuplex sit irritatio Voti?*

Resp. Duplex, scilicet directa et indirecta.

Directa, est ea quæ fit ab eo, cujus potestati dominative subjecta est voluntas voventis. Per hanc vota irritantur in perpetuum, quia ex natura voti, vel ex juris dispositione, vota hanc habent conditionem: *nisi superior contradixerit.*

Indirecta, est ea quæ fit ab eo, cujus potestati dominativæ subjecta est materia voti. Per hanc vota non irritantur in perpetuum, sed reviviscunt quando materia voti desinit esse subjecta dominio alterius; unde potius dici debent suspendi, quam irritari.

Quær. 5. *Quænam vota irritari possint?*

Resp. Ea quæ sunt in præjudicium tertii; nemo enim potest vovere contra jura alterius, nec similia vota acceptat Deus: sunt enim de illicito.

Quær. 6. *Quinam possint irritare Vota directe?*

Resp. 1. Superior Religiosorum potest omnia vota suorum subditorum directe irritare præter votum arctioris Religionis. *Ratio* est, quia illa Vota ex praxi recepta in omnibus Religionibus, et approbata ab Ecclesia includunt hanc conditionem, *nisi Superior contradixerit:* ut docet D. Th. (2. 2. *q.* 88. *a.* 8. *ad* 3.). Item successor potest licite ac valide irritare vota inferiorum in quæ præcessor consenserat, quia consensus prælati in votum inferioris, non ligat successorem.

2. Pater (et ejus defectu avus, tutor, non tamen mater nisi sit tutrix) potest directe irritare omnia filiorum impuberum vota, tum realia, tum personalia ex dispositione juris positivi (*Cap. Puella* 20. *q.* 21.) quod votis impuberum ob eorum judicii imbecillitatem apposuit hanc tacitam conditionem, *nisi pater contradixerit:* hæc dispositio fundatur in jure divino, *n.* 30. si *contradixerit pater, vota et juramenta ejus* (filiæ) *irrita erunt.*

Quær. 7. *Quinam possunt irritare vota indirecte?*

Resp. 1. *Pater* potest indirecte irritare vota filiorum puberum personalia, quæ obsunt disciplinæ et gubernationi familiæ, v. gr. votum peregrinationis, quia pater habet jus regendi filium, et operibus ejus utendi.

Dixi: *Vota quæ obsunt:* quia pater nec directe, nec indirecte, potest irritare vota personalia filii puberis, quæ nullatenus ejus potestati officiunt, ut sunt certæ preces, consueta Religionis officia, votum castitatis, etc.

2. *Herus* potest indirecte irritare vota famuli et famulæ, quæ impediunt, vel minuunt obsequium sibi debitum, quia non potuerunt vovere in ejus præjudicium.

3. *Maritus* potest indirecte irritare vota uxoris, etiam ante matrimonium emissa, si officiant usui matrimonii, proli educandæ, et gubernationi familiæ, ut sunt vota sæpius jejunandi, peregrinandi, etc. ratio est quia juri mariti obsunt. Similiter uxor potest irritare vota mariti in his quæ thorum spectant, cum vir, et uxor quoad thorum sint pares (*Cap. Gaudeamus de divortiis*).

4. *Superior Religionis* potest indirecte tantum irritare vota personalia Noviliorum, quæ observantiam regularem impediunt, quia Novitii sunt sui juris; unde eorum vota reviviscunt, si contingat eos non profiteri.

Quær. 8. *An valida sit irritatio voti facta absque causa?*

Resp. affirm. Quia ad validum usum juris sui non requiritur causa; illicita tamen est hujusmodi irritatio, cum sit abusus potestatis contra bonum proximi et honorem Dei.

Quær. 9. *Quinam possint dispensare a Votis?*

Nota: Dispensatio voti est *relaxatio voti vice ac nomine Dei facta ab eo qui legitimam potestatem habet.*

Resp. Jure ordinario soli possunt dispensare in votis qui habent jurisdictionem spiritualem in foro externo, quia hæc potestas pertinet ad externam Ecclesiæ gubernationem, sicut potestas ferendi leges et censuras.

Resolves 1. Summum Pontificem dispensare posse in omnibus votis omnium Fidelium. 2. Episcopum et alios jurisdictionem quasi episcopalem habentes in votis subditorum posse dispensare, iis exceptis quæ sunt Papæ reservata.

Dices: Prælatus non potest dispensare in jure naturali; ergo non potest dispensare in voto: obligatio enim voti est juris naturalis.

Resp. nego conseq. Prælatus enim relaxans votum, non dispensat in jure naturali, sed tollit id unde nascatur jus naturale, nempe votum, quod parit obligationem juris naturalis; quod patet exemplo creditoris, qui condonat debitori indigenti, per suam conditionem non dispensat in jure naturali, sed extinguit debitum, unde sequitur nullam superesse obligationem debiti solvendi in debitore.

Quær. 10. *Quænam sunt vota Papæ reservata?*

Resp. Præter solemnia, sunt 5. nempe votum castitatis perpetuæ: Religionis approbatæ; et triplicis peregrinationis, Jerosolymitanæ, Compostellanæ ad sanctum Jacobum, et Romanæ ad limina Apostolorum. In his tamen Episcopus potest dispensare, quando est necessitas, nec patet facilis ad Papam recursus.

Resolves, Episcopum posse dispensare 1. In voto suscipiendi sacros Ordines, quia non est votum castitatis, etsi hoc votum sit annexum sacris Ordinibus. 2. In voto non nubendi, quia multum differt a voto castitatis, cum per fornicationem non violatur; ratio utriusque est quia *odia sunt restringenda.*

Quær. 11. *Potestne aliquando Episcopus dispensare in Votis castitatis perpetuæ, et ingrediendæ Religionis?*

Resp. Potest, 1. Quando votum castitatis est accessorium ad aliud votum principale, in quo Episcopus potest dispensare; v. g. *voveo non ludere sub pœna Religionis ingrediendæ:* ratio est, quia sublato principali, accessorium cessat.

2. Quando votum est imperfectum, vota enim non sibi reservat Papa nisi sint certa et perfecta; unde votum conditionale et pœnale, v. g. *si amplius lusero, Religionem ingrediar,* non sunt reservata.

3. Quando votum est disjunctivum de una parte non reservata; v. g. *voveo castitatem, vel jejunium perpetuum:* tunc enim vovens potest eligere partem non reservatam.

4. Quando vovens contraxit matrimonium; item quando conjuges post matrimonium contractum voverunt perpetuam continentiam; potest Episcopus dispensare in ordine ad petendum debitum, propter periculum incontinentiæ.

Quær. 12. *An ad valorem dispensationis requiritur justa causa?*

Resp. affirm. Ratio est quia Prælati non sunt domini jurium Dei, sed solum œconomi; ergo nihil possunt circa jura Dei nisi secundum ejus voluntatem rationabiliter præsumptam, quæ est ut non concedatur dispensatio sine causa, cum sit contra honorem Dei et bonum animarum.

Quær. 13. *Quænam sint justæ causæ dispensandi a votis?*

Resp. Sunt tres. 1. Est necessitas spiritualis voventis; v. g. periculum violandi votum ex fragilitate. 2. Major utilitas spiritualis voventis. 3. Utilitas Ecclesiæ, Reipublicæ etc.

Quær. 14. *Quinam possunt commutare vota?*

Nota, Commutatio voti est *substitutio operis honesti loco alterius Deo promissi, sub eodem vinculo.*

Resp. Commutatio potest fieri vel in bonum certo melius, vel in minus, vel in æquale.

Si commutatio sit in aliud bonum certo melius et saluti voventis utilius, potest fieri privata auctoritate; quia ex jure (*Cap. 3. de jure*) *non promissum infringit qui illud in melius commutat.*

Si commutatio sit in bonum minus, requiritur auctoritas Superioris quia tunc intercedit partialis dispensatio, quæ necessario requirit potestatem Ecclesiasticam.

Si commutatio sit in bonum æquale, requiritur etiam auctoritas Superioris, quia res fuit promissa in specie; ergo alia, nisi sit melior, solvi nequit sine consensu creditoris, nempe Dei, cujus vices gerit Prælatus.

Nota. Raro utendum est dispensatione pura, sed aliqua admiscenda est commutatio, ad quam requiritur justa causa, sicut ad dispensandum.

ARTICULUS III.

De Juramento et Adjuratione.

Quær. 1. *Quid sit Juramentum?*

Resp. Est *attestatio divini nominis ad fidem faciendam, aut promissionem firmandam.*

Dicitur 1. *Attestatio,* id est in testem assumptio.

Dicitur 2. *Attestatio divini nominis,* vel expresse, quando scilicet divinum testimonium invocatur explicite, dicendo ver. g. *Deum testor. Per Deum ita est.* Vel implicite, quando scilicet divinum testimonium invocatur in creaturis, jurando per creaturas, per cœlum, per templum, per Evangelia, etc. quatenus Deus in eis præsidet et relucet: nam qui per creaturas jurat, censetur earum auctorem in testem adducere.

Dicitur 3. *Ad fidem faciendam:* in juramento assertorio; *aut promissionem firmandam:* in juramento promissorio.

Quær. 2. *Quid sit adjuratio?*

Resp. Est actus Religionis, quo quis alterum rogat, vel ei præcipit aliquid per Deum, sic Apostolus (*Ad Thes. 5. v. 27.*) rogabat Thessalonicenses, *adjuro vos per Dominum ut legatur Epistola hæc.* Licita est, modo fiat in veritate, in judicio et justitia, ut cum proportione dicemus de juramento.

Quær. 3. *Quotuplex sit juramentum?*

Resp. 1. Dividitur in assertorium, promissorium, et execratorium.

Assertorium est attestatio Dei ad faciendam Fidem dicti.

Promissorium est attestatio Dei ad firmandam promissionem.

Execratorium est attestatio Dei ut vindicis; talia

sunt omnia juramenta, quæ fiunt per imprecationem, v. g. *auferat me, vel te, diabolus: perdat te Deus: auferat te pestilentia: ipsa hora intersam:* hæ omnes formæ jurandi juramenta execratoria sunt, cum illa omnia mala non possint evenire nisi ex Dei vindicis mandato.

2. Dividitur in *solemne* et *simplex*.

Solemne est attestatio Dei cum solemnitate, v. g. per contactum Crucifixi, Evangelii etc.

Simplex est attestatio Dei sine solemnitate.

3. Dividitur in *judiciale*, quod fit coram judice, et *extrajudiciale*, quod fit extra judicium.

Quær. 4. *Quænam formulæ sunt juratoriæ?*

Resp. 1. Sequentes: *coram Deo loquor: Deus scit quod non mentior: Deus videt etc.* sunt vera juramenta.

Resp. 2. Sequentes formulæ, *per meam Fidem: Fide viri probi: Fide boni Christiani: Fide Sacerdotis*, ut ordinarie sumuntur, non sunt juramenta; nam ordinarie sumuntur pro fide humana, quam vir probus, Christianus, Sacerdos in verbis vel promissis adhibere debet ... neque jurat ordinarie qui dicit: *super meam conscientiam: in conscientia: in veritate*, quia significat tantum se loqui ex veritatis notitia.

Dixi, *Ordinarie:* quia si quis per has voces intendat jurare, de facto jurat, unde intentio loquentis semper est attendenda.

Resp. 3. Quod has voces B. F. non sunt juramenta, sed ut plurimum verba impatientiæ, quæ si in pecora conjiciuntur, sunt tantum venialia, modo absit scandalum; sed in homines conjecta, ut plurimum, sunt mortalia ob gravem injuriam.

Quær. 5. *An juramentum sit licitum?*

Resp. Esse licitum, imo laudabile, si debitis fit conditionibus.

Prob. Actus Religionis et cultus latriæ est licitus et laudabilis; atqui juramentum est actus Religionis et cultus latriæ, quo jurans implicite testatur Deum habere providentiam rerum humanarum, et omnium rerum cognitionem; ergo.

Dices 1. Christus damnat omne juramentum, Matth. 5. *Ego autem dico vobis non jurare omnino ... sit autem sermo vester, est, est, non, non;* ergo.

Resp. nego ant. Ad textum, *distinguo:* non jurare omninò quando necessitas non compellit ad jurandum, *conc.* quando compellit, *nego:* alias sibi contradiceret Scriptura dicens, Deut. 5. *per nomen illius jurabis*.

Itaque, Hic Christus refellit duos errores Pharisæorum circa juramentum, quorum 1. erat licitum esse quavis occasione jurare per creaturas. 2. Juramentum per creaturas non obligare; et docet non jurandum *omnino* neque per Deum, neque per creaturas nisi necessitas ad juramentum compellat.

Inst. Addit Christus: *quod autem* (supra est, est, non, non) *abundantius est, a malo est;* ergo juramentum est malum.

Resp. nego conseq. Hæc enim particula, *a malo est*, posita est in masculino vel in neutro; si ponatur in masculino, per eam intelligitur diabolus, qui homines instigat ad jurandum ex abundanti sine necessitate, ut ita sensim inducat in perjurium.

Si ponatur in neutro, per eam intelligitur vitium, tum proprium levitatis et irreverentiæ erga sanctum Dei nomen, tum alienum incredulitatis et diffidentiæ, adeoque cogens ad jurandum.

Dices 2. Si juramentum sit actus Religionis, sæpissime jurare bonum est, sicut orare; falsum consequens; ergo.

Resp. nego sequel. maj. Ratio est quia juramentum non est de genere eorum, quæ per se bona et appetibilia sunt; ut jejunium et eleemosyna, sed quasi per accidens, posita necessitate, ut medicina, nam est medicamentum incredulitatis; oratio autem et eleemosyna sunt per se bona et appetibilia.

Quær. 6. *Quot requirantur conditiones ut juramentum sit licitum?*

Resp. Requiruntur 3. ex *Jer.* 4. dicente: *et jurabis: vivit Dominus, in veritate, et in judicio, et in justitia*.

Ad veritatem, Requiritur ut jurans non levi conjectura, sed prudenter judicet verum esse quod jurat, licet forsan sit falsum.

Hinc si veritas desit, vel putetur deesse, vel dubia sit juranti, est perjurium, et semper peccatum mortale etiam in re levi asserta vel promissa; quia perjurium importat contemptum Dei in hoc quod invocetur in testem falsitatis; unde Innocent. X. hanc propos. damnavit: *vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem*.

Item perjurium est jurare cum restrictione mentali, aut æquivocatione, prout definierunt Innocentius XI. et Clerus Gallicanus (*Anno* 1700.).

Ad justitiam, Requiritur ut juramentum non fiat de re illicita, ita ut mortaliter peccaret qui Deum assumeret in testem alicujus peccati etiam venialis, vel committendi, vel jam commissi: invocare enim Deum in testem offensionis Dei est tanta irreverentia, ut vix major possit concipi.

Ad judicium, Requiritur ne juretur temere; id est sine magna utilitate, vel necessitate; defectus tamen judicii est tantum peccatum veniale, modo absit scandalum et pejerandi periculum, quod vix deesse potest in jurandi consuetudine, ut constat ex cap. 26. de jurejur. *ex frequent. et incauta juratione perjurium sæpe continget*.

Hinc qui versantur in consuetudine jurandi temere et sine necessitate, non sunt absolvendi quin prius emendaverint suam pravam consuetudinem.

Quær. 7. *Quandonam non obligat juramentum promissorium?*

Resp. Non obligat in sex casibus sequentibus.

1. Cum est de re illicita, nemo enim potest obligari ad peccandum, et *juramentum non est vinculum iniquitatis* (*Cap.* 18. *de jurejur.*).

2. Cum est de re impossibili, quia est regula juris: *impossibilium nulla est obligatio*. Ut supra diximus de voto.

3. Cum est de re indifferenti, id est quæ neque ex se, neque ex fine aut circumstantiis ad Dei obsequium aut hominis utilitatem conducit.

4. Cum est de re cujus oppositum est melius, non obligat, nisi forte sit factum in favorem alterius, quia quando juramentum non est in favorem alterius, solum potest obligare per modum voti, cum solum Deum respiciat; atqui votum de re cujus oppositum est melius, non obligat; ergo.

Dixi: *Nisi sit factum in favorem alterius:* quia in promissione facta homini spectatur quod gratius est homini, non quod in se melius est.

5. Cum est factum per errorem et dolum circa rei promissæ substantiam, vel circa causam finalem et motivam, quia deest verus consensus, et jurans censetur jurare sub conditione: *si res ita est:* vide dicenda de contractibus.

6. Cum materia jurata facta est illicita vel impossibilis, vel notabiliter mutata, ut quis juravit ducere puellam quæ postea fornicatur (*Cap. Quemadmodum de jurejur.*); item qui juravit punire filium, qui corrigi paratus veniam petit.

Dices: Præter illos sex casus, in quibus non obliget juramentum promissorium; admittendus est 7. scilicet cum juramentum vi vel metu est extortum.

Resp. nego ant. Quia licet illud juramentum sit secundum quid involuntarium, est tamen simpliciter voluntarium, unde naturaliter obligat.

Inst. Votum ex metu gravi emissum, est irritum; ergo et juramentum.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod Canones irrita reddant vota ex metu facta, non item juramenta, imo ea servanda docent (*Cap. ad Audientiam. De eis quæ vi et metu, Cap. Debitores de jurejur. Cap. Si vero. Eod. tit.*).

Quær. 8. *An quis ex juramento ficto et doloso obligetur?*

Nota: Duobus modis fieri potest ut quis ficte juret. 1. Cum exterius jurat sine animo jurandi. 2. Cum jurat animo quidem jurandi, non tamen animo se obligandi.

Resp. 1. Qui jurat exterius absque animo jurandi, non obligatur ex vi juramenti, quia revera non jurat, sed fingit se jurare, sicut qui exterius verba contractus matrimonii pronuntiat absque animo contrahendi, non obligatur contractu matrimonii. Qui tamen sic jurat in re gravi, peccat mortaliter, nam est gravis abusus nominis Dei contrarius fini juramenti rebus humanis tam necessario; si enim homines scirent posse ficte jurari sine peccato mortali, nihil æstimarent juramentum.

Resp. 2. Qui jurat intentione seria jurandi, sed sine animo se obligandi, obligatur vi juramenti. *Ratio* est quia obligatio est omnino inseparabilis a juramento promissorio, nec est in potestate hominis ut sit verum juramentum, et ex eo non nascatur obligatio; ergo. Unde damnata est hæc propos. a Clero Gallicano anno 1700. *Qui jurat cum intentione non se obligandi, non obligatur ex vi juramenii.*

Resolves: Qui jurat sine animo se obligandi, est perjurus, quia suo juramento deest veritas præsens, nempe animus implendi; jurat enim se facturum, quod non intendit facere.

Quær. 9. *Quomodo tollitur juramenti promissorii obligatio?*

Resp. Tollitur 1. *Per remissionem* illius in cujus favorem juramentum fuit præstitum; quia substrahit materiam juramenti. 2. Per irritationem. 3. Per commutationem. 4. Per dispensationem; quæ omnia patent ex dictis de voto; juramentum enim eodem modo et ab iisdem irritatur, commutatur et in eo dispensatur, cum hac sola exceptione, quod non possit dispensari in juramento præstito in favorem alicujus et ab eo acceptato, nisi bonum commune id exigat, vel nisi promissarius per injuriam, nempe per vim vel metum gravem extorserit illud juramentum.

Quær. 10. *An licet exigere juramentum ab eo qui prævidetur pejeraturus?*

Resp. Non licet personæ privatæ, ut recte probant D. Aug. (*Serm.* 28. *de verbis Apostoli*) et D. Th. (2. 2. *q.* 98. *a.* 4.). Ratio est, quia nemo privatus habet jus exigendi juramentum, nisi quatenus utilitatem aut commodum ex tali juramento sperare potest; atqui privatus nullam utilitatem sperare potest a perjurio, utpote contra ipsum exigentem præstando; ergo, etc.

Dixi: *Personæ privatæ:* id enim licet Judici ad instantiam partis, quia id exigit ordo juris et officium Judicis, qui debet procedere non secundum scientiam privatam, sed secundum publicam, ad quam requiritur ut adhibeantur ea quibus solet elici veritas, quale est juramentum, alioquin videbitur prævaricari.

Dices: Licet interdum privato exigere juramentum ab eo qui prævidetur juraturus per falsos Deos, ut docet D. Aug. (*Cap. movet,* 22. *q.* 1.) ergo a pari, etc.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod juramentum quamvis per falsos Deos, valeat ex parte jurantis ad faciendam fidem et firmandum contractum, ac proinde est medium utile ad avertendum grave damnum petentis; licet autem ex gravi necessitate ab alio petere id quod potest licite præstare, quamvis prævideatur peccaturus; econtra perjurium non potest prodesse privato, adeoque non est justa causa illud non impediendi.

CAPUT III.

De vitiis Religioni oppositis.

Nota. Peccata Religioni opposita alia sunt per *excessum,* non quod Deus nimium coli possit, sed quod falsus Deus, vel etiam Deus verus indebito modo colatur, et hæc comprehenduntur nomine *superstitionis.* Alia sunt opposita *per defectum,* quæ nomine *irreligiositatis* exprimuntur.

ARTICULUS I.

De Superstitione et ejus speciebus.

Superstitio est cultus vitiosus veri, vel falsi numinis; unde duplex est generatim superstitio, nempe

Superstitio veri numinis, quæ *est veri numinis cultus indebitus.*

Superstitio falsi numinis, quæ *est cultus Dei non veri,* v. g. Jovis, Dianæ, Solis, etc. Hic agendum de speciebus utriusque.

§. I. *De Speciebus superstitionis falsi numinis.*

Nota. Species superstitionis falsi numinis sunt 5. scilicet idololatria, divinatio, vana observantia, magia, et maleficium.

Quær. 1. *Quid est idololatria?*

Resp. Est cultus divinus creaturæ exhibitus: duplex est, scilicet *interna* seu formalis; et *externa* seu materialis.

Idololatria *interna* seu formalis, est ea qua quis divinum cultum creaturæ defert, ex eo quod putet eam esse Deum.

Idololatria *materialis,* est ea qua quis sine existimatione divinitatis, et interiori submissione, creaturæ divinum cultum defert: talem cultum exhibet qui simulate ex gravi metu idolum exterius colit.

Utraque est gravissimum Læsæ Majestatis divinæ peccatum, continet enim gravem injuriam in Deum, deferendo creaturæ honorem sive internum, sive externum soli Deo debitum.

Quær. 2. *Quid est Divinatio?*

Resp. Est occultorum inquisitio ope dæmonis ad hoc invocati.

Dicitur 1. *Occultorum:* id est quæ ab homine propria industria cognosci non possunt: talia sunt futura contingentia.

Dicitur 2. *Ope dæmonis ad hoc invocati:* vel *expresse* dæmonem videlicet disertis verbis rogando, aut aliquid usurpando expressa intentione ut dæmon cooperetur; vel *tacite,* utendo scilicet mediis nullam vim ad occultorum notitiam habentibus naturaliter, neque ex instituto divino aut Ecclesiastico, v. g. cum quis cupit furem cognoscere invertendo cribrum; talis enim cognitio non potest expectari nisi a dæmone.

Quær. 3. *Quot sunt Species divinationis?*

Resp. Generatim sunt tres, scilicet Necromantia, Astrologia judiciaria, et Sortilegium.

Necromantia est responsio dæmonis immediate invocati. Si hæc responsio fiat per Idolum, vocatur *oraculum;* si per vates, *vaticinium;* si per signa apparentia in visceribus animalium dæmoni immolatorum, vocatur *auspicium;* si per vocem ex umbilico, aut pudendis vatum, dicitur *Pythonismus;* si per somnium, *somnium;* si per manes, id est mortuos in speciem resuscitatos, vocatur proprie *Necromantia;* si per inspecta manus delineamenta, dicitur *Chiromantia;* si per observationem garritus avium, *Augurium;* si per signum effictum in terra, est *Geomantia;* in aqua, est *Hydromantia;* in igne, *Pyromantia;* in aere, est *Aeromantia*.

Astrologia Judiciaria, est *astrorum consideratio, indeque sumpta prædictio futurorum contingentium,* dependentium a causa libera indeterminata, qualia præsumunt prædicere observatores horoscopi; hæc damnatur tum a Scriptura Sacra (*Jer.* 10. *et Is.* 47. *v.* 13.), tum ab utroque jure Canonico (*Cap. sed et illud* 26. *qu.* 2.), et Civili, (*Cod. de episcopali audientia*).

Dixi *Judiciaria:* Ut distinguatur ab Astrologia naturali, qua ex siderum concursu prædicuntur eclipses, pluviæ, etc. quæ cum illis naturalem habent connexionem.

Sortilegium, est divinatio per sortes; qui eo utuntur vocantur Sortiarii.

Nota: Sortes sunt triplicis generis; nempe *sors divisoria,* quæ est actio eo fine facta, ut illius eventu spectato, innotescat quid alicui competere debeat. *Consultoria,* ut innotescat quid hic et nunc agere oporteat. *Divinatoria,* ut innotescat quid futurum sit.

Sors *divisoria* est licita, si eventus expectetur a solo casu.

Sors *consultoria* est illicita, nisi ad illam Deus impellat, ut in electione sancti Mathiæ (*Act.* 1. *v. ult.*); ratio est quia continet tentationem Dei, imo est superstitio, si cognitio a dæmone expectetur, quare sub anathemate prohibetur in jure (*Cap. Sortes* 26. *vers.* 2.).

Sors *divinatoria* est vera superstitio; nam cum sit medium improportionatum huic effectui, in ea intervenire tacitam dæmonis invocationem, necesse est.

Quær. 4. *Quale sit peccatum divinatio?*

Resp. 1. Necromantia est peccatum mortale gravissimum; tum quia continet expressam societatem cum dæmone, tum quia diabolo tribuitur cognitio futurorum liberorum, quæ solius Dei est, Is. 41. *annuntiate quæ ventura sunt in futurum, et sciemus quia dii estis vos*.

Resp. 2. Astrologia judiciaria et sortilegium in quibus tacite tantummodo dæmones invocantur, sunt peccata mortalia ex genere suo propter tacitum commercium cum diabolo, quod est grave peccatum.

Dixi: *ex genere suo:* quia excusat quandoque a mortali ignorantia et simplicitas.

Quær. 1. *Quid sit vana observantia et quotuplex?*

Resp. ad 1. Vana observantia est superstitio qua ad effectum aliquem obtinendum adhibentur media vana, inutilia et improportionata.

Resp. 2. Tot sunt species vanæ observantiæ, quot sunt effectus qui per eam intenduntur; unde dividitur in *artem notoriam; observantium futurorum eventuum; observantiam sacrorum; et observantiam sanitatum*.

1. *Ars notoria* est superstitio qua ad scientiam repente acquirendam adhibentur media vana et inutilia, v. g. certæ preces, certa potio, etc.

2. *Observantia eventuum* est superstitio, qua quis adversitatem vel prosperitatem conjicit ex fortuito eventu, et inde actiones suas dirigit; v. g. si quis mane domo egrediens offendat pedem, et ideo domum revertatur timens aliquid infausti; si nolit assidere mensæ in qua sunt 13. convivæ, etc.

3. *Observantia sacrorum* est superstitio, qua ad obtinendos effectus extraordinarios adhibentur res sacræ quæ hos effectus producendi nullam habent efficaciam naturalem, divinam, aut ecclesiasticam; v. g. cum preces, verba sacra, aut reliquiæ usurpantur cum certa persuasione aliquem effectum extraordinarium infallibiliter obtinendi, v. g. non moriendi sine confessione, subito extinguendi incendium etc.

Dixi: *cum certa persuasione etc.* quia si proferantur verba Scripturæ, aut gestentur reliquiæ, vel recitentur quædam preces, quæ nec falsum, nec vanum continent, ad obtinendum aliquid a Deo si saluti nostræ expedire judicaverit, non tribuendo illis vim certam et absolute infallibilem, licitum atque pium est, et a sanctis observatum.

4. *Observantia sanitatum,* est superstitio qua ad sanandos morbos adhibentur media vana et inutilia; v. g. nomina ignota, certæ figuræ, cæremoniæ inanes, remedia naturalia quidem, sed quibus aliqua vana adjunguntur tamquam necessaria, v. g. herbæ collectæ in vigilia sancti Joannis Baptistæ etc.

-Quær. 6. *Quale sit peccatum vana observantia?*

Resp. Est peccatum mortale ex genere suo, quia in ea dæmon invocatur saltem tacite et implicite (*Deut.* 18. *v.* 10. *et c.* 2. *de sortilegiis*) subinde tamen fit veniale ob ignorantiam, simplicitatem, et bonam fidem.

Quær. 7. *Utrum aliquæ observantiæ in variis peregrinationibus observari solitæ, sint ab omni superstitione immunes?*.. v. g. in peregrinatione ad sanctum Hubertum in qua peregrinis prohibetur respicere specula, a certis cibis abstinere etc. ad sanctum Joannem, circa cujus templum jumenta aliquoties circumducuntur.

Resp. Talia non esse statim superstitionis damnanda, cum ea tacite approbet Ecclesia, dum eadem observari novit, et non contradicit; possunt enim habere ex intentione Ecclesiæ sacram quamdam significationem, ac simul aliquando cum effectu naturalem connexionem, v. g. quod rabidi a certo cibo abstineant; quod non aspiciant specula, ne imaginatio eorum fortius moveatur.

Fatendum tamen in similibus cæremoniis multa ex vanitate vulgi subrepisse quæ vanam observantiam sapiunt, et sæpe ab Ecclesia ignorantur: unde Pastores et Confessarii singulariter ad hoc vitium invigilare debent, cum communi populo sit satis frequens et familiare, ut experientia docet.

Quær. 8. *Quid sit Magia, et quale peccatum?*

Resp. ad 1. Magia superstitiosa est *ratio operandi mira ope dæmonis*.

Dicitur 1. *Mira:* id est opera extraordinaria parientia admirationem, ut distinguantur a miraculis, quæ dæmon facere non potest, sed solus Deus.

Dicitur 2. *Ope dæmonis;* ad hoc expresse vel implicite invocati, scilicet per signa ab eo instituta, quæ per se nullam habere possunt efficaciam ad effectum producendum: ut sunt verba exotica, characteres, sigilla, specula, unctiones, et cætera quæ adhibentur præter Ecclesiæ morem; per hoc Magia superstitiosa distinguitur a Magia naturali, quæ mira operatur per causas naturales occultas absque ope dæmonis, et quæ per se licita est, licet periculosa ob facilem lapsum in superstitiones.

Resp. ad 2. Magia est grave peccatum mortale

ex genere suo; eodem modo quo vana observantia.

Quær. 9. *Quid sit maleficium, et quotuplex?*

Resp. ad 1. Est *ratio nocendi alus ope dæmonis:* unde continet triplicem malitiam mortalem, nempe contra Religionem, Charitatem et Justitiam; ideo malefici tenentur ad reparationem omnium damnorum illatorum.

Resp. ad 2. Duplex est maleficium, scilicet *veneficium,* quo alicui in propria persona, vel animalibus damnum infertur, morbis nempe, doloribus, morte; et *amatorium* seu *philtrum,* quo homines flectuntur vel ad odium, vel ad amorem carnalem, quod philtrum libertatem non adimit, unde qui eo inflecti in rem veneream consentiunt, vere peccant mortaliter.

Porro maleficium tolli potest 1. Remediis naturalibus a medicina petitis. 2. Remediis supernaturalibus exorcismorum Ecclesiæ, orationum, pœnitentiæ etc. 3. Destructione et combustione signorum, annulorum, ligaturarum, ad quorum præsentiam dæmon nocumentum infert, quia honestum est destruere opera diaboli, et illis opponi. 4. Non licet tamen illud tollere per aliud maleficium vel superstitionem, cum sit intrinsece malum invocare dæmonem. Imo si probabile foret maleficium a maleficio absque nova magia dissolvi non posse, peccaret mortaliter, qui eum, quamvis paratum, ad hoc induceret; quia ex Apost. *Non sunt facienda mala ut eveniant bona.*

§. II. *De speciebus superstitionis veri numinis..*

Nota. Superstitio veri numinis consistit in cultu indebito, Deo vero exhibito, et duplex est, scilicet cultus falsus, et cultus superfluus.

Cultus falsus, est veri Dei cultus continens aliquid falsi, *vel in se,* v. g. falsorum miraculorum adinventio, falsarum reliquiarum expositio etc. *vel in sua significatione,* v. g. moderna usurpatio Judaicarum cæremoniarum significantium Messiam venturum. Hæc superstitionis species est semper ex se mortalis, nec admittit parvitatem materiæ; quia gravem injuriam Deo infert, cujus cultus sola veritate niti debet.

Cultus superfluus, est veri Dei cultus ab illius instituto alienus; quia nempe est cumulatus per res, vel circumstantias indebitas, ab Ecclesiæ doctrina moreque alienas, et inutiles ad Dei honorem, mentisque devotionem, v. g. adoratio, vel oratio facta cum superfluis circumstantiis temporis, loci, numeri, situs etc. Hic cultus superfluus est solum venialis, sepositis prohibitione, scandalo et contemptu cæremoniarum Ecclesiæ, quia et materia levis est, et irreverentia non censetur gravis ob simplicitatem.

ARTICULUS II.

De Irreligiositate.

Nota. Irreligiositas, quæ est *peccatum, quo Deus in se, vel in rebus, aut personis sacris inhonoratur,* quintuplex est, nempe tentatio Dei, sacrilegium, blasphemia, perjurium, et simonia. De perjurio et simonia alibi commodius egimus; restat de aliis agendum, triplici Paragrapho.

§. I. *De tentatione Dei.*

Quær. 1. *Quid est tentatio Dei?*

Resp. Est dictum vel factum ad capiendum de Deo experimentum per extraordinarium effectum ab eo temere expectatum.

Dicitur 1. *Dictum vel factum:* sub quo comprehenditur etiam omissio dicti vel facti.

Dicitur 2. *Ad capiendum* etc. vel *expresse,* v. g. si quis petat miraculum ut innotescat Dei potentia; vel *implicite,* v. g. si quis ægrotus spretis omnibus remediis a solo Deo sanitatem expectaret. Ad hanc reducuntur *purgationes vulgares* innocentiæ per aquam ferventem, ferrum candens, quæ damnantur in jure. (*Cap. ult. de purgat. vulgari.*)

Dicitur 3. *Extraordinarium:* id est miraculosum.

Dicitur 4. *Temere expectatum:* id est sine justa et rationabili causa; aliud est si justa causa adsit; v. g. si jussu Dei tale experimentum capiatur, ut præcepit Achaz (*Isaiæ 7. v. 10.*); vel si necessitas urgeret, nec aliud suppeteret medium, prout fecerunt discipuli Christi qui cum omni humilitate petierunt miracula ad confirmandam doctrinam quam prædicabant. (*Act. 4. v. 30.*)

Quær. 2. *Quale peccatum sit tentatio Dei?*

Resp. Est peccatum mortale ex genere suo sive fiat expresse, sive fiat implicite, quia gravem audaciam, gravemque erga Deum importat irreverentiam, quatenus illi reverentiæ et humilitati Christianæ adversatur petitio auxilii extraordinarii absque necessitate.

Dixi: *ex genere suo:* nam potest esse veniale in eo qui non advertit actionem suam pertinere ad tentationem Dei, vel quia res non est valde extraordinaria, vel quia periculum est parvum.

§. II. *De Sacrilegio.*

Quær. 1. *Quid sit Sacrilegium?*

Resp. Est violatio rei sacræ.

Dicitur 1. *Violatio:* id est injuriosa tractatio, profanatio.

Dicitur 2. *Rei sacræ:* id est divino cultui principaliter dedicatæ.

Quær. 2. *Quotuplex sit Sacrilegium?*

Resp. Triplex, personale, reale, et locale.

Sacrilegium *personale* est violatio personæ sacræ, v. g. percussio Clerici vel Monachi; provocatio Clerici ad tribunal sæculare; peccatum luxuriæ a persona sacra, vel cum persona sacra commissum.

Sacrilegium *locale* est violatio loci sacri; v. g. effractio et incendium Ecclesiæ; eversio altaris; injuriosa sanguinis, aut voluntaria seminis in Ecclesia effusio; furtum rei sacræ, ac furtum rei profanæ in loco sacro, quamvis ibi non depositæ, ut crumenæ occulta abscissio. (*Cap. Quisquis, 17. qu. 4.*)

Sacrilegium *reale* est violatio rei sacræ distinctæ a persona et loco, v. g. indigna administratio vel susceptio Sacramentorum; profanatio reliquiarum, imaginum, vasorum et ornamentorum sacrorum; defraudatio jurium et bonorum temporalium Ecclesiæ; suppressio legatorum piorum etc.

Quær. 3. *Quale peccatum est Sacrilegium?*

Resp. Est peccatum mortale ex genere suo, tantoque gravius, quanto res quæ violatur, est sanctior et sacratior; potest tamen esse veniale ob levitatem materiæ, v. g. furtum unius assis in Ecclesia, vel parva confabulatio.

Porro cum Sacrilegium novam speciem peccati constituat, debet semper exprimi in confessione; imo quia omnia Sacrilegia non sunt ejusdem speciei infimæ, nec gravitatis, ut recte probat D. Th. (2. 2. *q. 99. a. 3.*) debet quoque exprimi in qua re fuerint commissa.

§. III. *De Blasphemia*.

Quær. 1. *Quid est Blasphemia?*

Resp. Est contumeliosa in Deum locutio.

Dicitur 1. *Contumeliosa:* id est personæ præsentis maledictio?

Dicitur 2. *In Deum:* sive *mediate*, quando scilicet contumelia dirigitur ad Sanctos vel res sacras quatenus Deus in illis relucet, unde redundat in Deum, et est vera blasphemia contra latriam.

Dicitur 3. *Locutio:* vel externa et est Blasphemia oris; vel interna et est Blasphemia cordis, cujus fuit reus *insipiens* qui Psalmo 12. *dixit in corde suo: non est Deus*. Unde signa contra Deum, ut sunt in cælum spuere, infrendere dentibus, non sunt blasphemiæ stricte, sed late; licet sint gravissimæ.

Quær. 2. *Quotuplex est Blasphemia?*

Resp. Quadruplex, nempe hæreticalis, imprecativa, juratoria, et dehonestativa.

Hæreticalis est contumeliosa de Deo affirmatio, vel negatio: v. g. tribuendo Deo quod ei non competit, injustitiam nempe, crudelitatem etc. vel auferendo Deo quod ei competit, v. g. providentiam, omniscientiam etc. vel tribuendo creaturæ, quod Dei proprium est, ut si dicatur dæmon aliquid creasse, vel mundum regere etc.

Imprecativa est ea, qua quis Deo malum imprecatur: v. g. *pereat Deus; maledictus Deus: utinam Deus non esset*. Ejusmodi blasphemia est desperatorum et damnatorum.

Juratoria est ea, qua quis jurando blasphemat, v. g. *Hoc ita verum est, ac verum est Deum existere; Christum esse Deum* etc.

Dehonestativa est indecens nominatio membrorum Christi; v. g. capitis, ventris, sanguinis, quin et mortis Dei.

Nota: Si blasphemia procedat ex infirmitate potius quam ex malitia, vocatur *blasphemia in patrem*; si ex ignorantia, vocatur *blasphemia in filium*; si ex malitia, dicitur *blasphemia in Spiritum Sanctum*.

Quær. 3. *Quale peccatum sit Blasphemia?*

Resp. Omnis Blasphemia ex propria malitia est omnium peccatorum mortalium gravissimum, nec admittit levitatem materiæ; quia quælibet Dei contumelia aut maledictio est gravissima injuria contra honorem strictissimo jure Dei debitum; ergo ait D. Hieronym. (*Lib. 7. in Is.*, *c.* 18.) *nihil horribilius Blasphemia, quæ ponit in excelsum os suum*. Unde ob solam actus imperfectionem potest excusari a mortali.

Dixi 1. *Omnis Blasphemia*, sive sit *formalis*, qua quis expresse intendit Deum inhonorare; sive sit tantum *virtualis*, qua quis ex ira erga hominem, vel etiam ex joco profert verba blasphemiæ absque pravo motu in Deum, quia gravis semper est inhonoratio Dei, blasphemare ad iram, vel jocum exprimendum, formalis tamen est gravior virtuali.

Dixi 2. *Ex propria malitia;* quia ultra propriam malitiam potest habere aliam distinctam ex motivo a quo procedit, et cujus affectu imperatur; sic

1. Blasphemia *hæreticalis* habet duplicem malitiam mortalem, nempe contra Fidem et Religionem.

2. Blasphemia imprecativa continet odium Dei formale; unde cum illæ novæ malitiæ adjunctæ, sint diversæ speciei, necessario sunt exponendæ in confessione; imo omnes debent exponi, quia intra eandem speciem aliæ aliis sunt longe graviores; sic gravior est Blasphemia contra Beatam Virginem, quam contra alios Sanctos, quia est contumelia non solum contra latriam qua parte redundat in Deum, sed etiam contra hiperduliam qua parte violatur honor debitus Beatæ Virgini.

Quæres ultimo, *an appellatio nominis Dei, vel Jesu, non contumeliosa, sed per modum loquendi*, v. g. o Jesu! bone Deus! *sit Blasphemia?*

Resp. Non est Blasphemia, sed vana usurpatio sancti et terribilis nominis Dei et culpa venialis contra religionem, propter irreverentiam qua se reos constituunt qui tantum nomen frustra intexunt in confabulationibus suis, tamquam aliquid commune et profanum; unde prohibetur Eccl. 23. *nominatio Dei non sit assidua in ore tuo, et nominibus Sanctorum non admisceaeris*, quoniam non *eris immunis ab eis*, id est a peccato irreverentiæ contra eos.

TRACTATUS QUARTUS

DE VIRTUTIBUS CARDINALIBUS.

Nota. Cum sint quatuor virtutes Cardinales, nimirum *Prudentia*, *Fortitudo*, *Temperantia*, & *Justitia*, de ipsis agemus quatuor Dissertationibus.

DISSERTATIO I.

De Prudentia.

Quær. 1. *Quid sit Prudentia?*

Resp. Est virtus moralis, qua dicitur quid in quolibet negotio agendum sit, vel fugiendum.

Dicitur 1. *Virtus:* nempe directrix aliorum virtutum et morum.

Dicitur 2. *Quo dignoscitur*, quia ejus subjectum est intellectus.

Dicitur 3. *Quid in quolibet negotio*, etc. per quod differt a virtutibus intellectualibus quæ non circa actiones particulares, sicut prudentia, sed circa actiones humanas in communi versantur, ut sapientia, scientia.

Quær. 2. *Quid sit objectum prudentiæ?*

Resp. 1. Objectum *materiale* prudentiæ, sunt actiones humanæ particulares, de quibus judicat an honestæ sint, an turpes; ex quo judicio voluntatem inclinat ad eas amplectendas aut fugiendas.

Resp. 2. Objectum *formale* prudentiæ est conformitas actionum humanarum cum veritate hic et nunc practica; prudentia siquidem, cum sit judicium, ad intellectum spectat, cujus objectum sola veritas esse potest.

Dicas: Prudentia est virtus moralis; ergo objectum est bonitas, non vero veritas.

Resp. dist. ant. Est virtus moralis *directive*, quatenus nimirum judicat de agendis, aut non agendis, *conc.* *elicitive*, *nego*. Ratio est, quia de se nec bonum amat, nec malum fugit, sicut cæteræ virtutes morales.

Quær. 3. *An necessaria sit prudentia?*

Resp. Adeo prudentiam esse necessariam, ut absque ea nulla sit virtus, cum in omnes alias generalem influxum habeat.

Prob. Quia nulla potest esse virtus absque ordine, nec ullus ordo absque prudentia, cujus est expendere et eligere media apta et in qualibet circumstantia convenientia ad finem honestum consequendum.

Quær. 4. *Quot sunt officia seu actus prudentiæ?*

Resp. Sunt tria, nimirum *bene consultare* de honestate vel inhonestate rerum agendarum; *bene judicare* de mediis pro loco et tempore adhibendis, et *bene imperare* executionem.

Quær. 5. *Quot sunt partes prudentiæ?*

Nota: Ante responsionem, Unicuique virtuti assignari partes integrales, subjectivas, et potentiales.

Partes integrales sunt eæ, quæ licet ad essentiam virtutis necessariæ non sint, ad ejus tamen perfectionem ita conducunt, ut iis sublatis, perfectus non sit virtutis actus.

Partes subjectivæ sunt variæ species ejusdem virtutis.

Partes potentiales sunt quædam aliæ virtutes, quæ licet totam virtutis principalis rationem et potentiam non participent, ad eam tamen accedere videntur. Itaque

Respondeo 1. *Partes integrales* prudentiæ sunt octo, nimirum memoria, intelligentia, providentia etc.

Memoria est recordatio præteritorum, per quæ negotia felicem vel infelicem exitum habuerunt.

Intelligentia est notitia præsentium, (id est plena status rei agendæ cognitio) et principiorum moralium.

Providentia est consideratio eventuum futurorum, qui ex suscepto opere sequi possent.

Solertia est subita et expedita inventio medii convenientis.

Docilitas est affectus ad consilia aliorum suscipienda.

Ratio est promptitudo unum ex alio colligendi.

Circumspectio est attenta consideratio circumstantiarum actionis humanæ, ne aliqua requisita desint.

Cautio est cura vitandi impedimenta consecutioni finis adversantia.

Resp. 2. Prudentia dividitur in *personalem* et *gubernatricem*.

Personalis est quæ solum bonum operantis attendit.

Gubernatrix est quæ bonum communitatis seu perfectæ seu imperfectæ attendit; unde subdividitur in *œconomicam*, qua Pater aut Superior propriam familiam bene regit; et *politicam*, qua per legum custodiam communitatis ad finem suum perducitur.

Resp. 3. Tres sunt partes *potentiales* prudentiæ, scilicet eubulia, synesis et gnome.

Eubulia est habitus, quo quis rectum et bonum consilium in rebus perplexis et ambiguis invenit.

Synesis est habitus bene judicandi de iis quæ fiunt secundum communes regulas.

Gnome est habitus recte judicandi ex principiis quibusdam altioribus, contra tenorem verborum Legis.

Quær. 6. *Quænam sunt vitia opposita prudentiæ?*

Resp. 1. Prudentiæ *per defectum* opponuntur sequentia.

Præcipitatio est aggressio operis sine debita deliberatione de mediis.

Inconsideratio est judicium de mediis ante illorum examen.

Inconstantia est sententiæ mutatio ob nullam vel levem causam.

Negligentia est omissio diligentiæ requisitæ ad urgendam executionem rei deliberatæ; si versetur circa gravem obligationem, est mortalis.

Resp. 2. Per excessum opponuntur prudentiæ:

Prudentia carnis est diligens excogitatio mediorum ad implendos instinctus naturæ corruptæ: est mortale in re gravi. Rom. 8. *prudentia carnis mors est*.

Astutia est notitia et usus pravorum mediorum ad finem intentum assequendum. Astutiæ executio, si fiat verbis, vocatur *dolus*; si factis, *fraus* nuncupatur, ut cum mensura minor est justo.

Sollicitudo temporalium est nimia occupatio animi in acquirendis et conservandis temporalibus.

Est mortale quando quis violat, aut violare paratus est grave aliquod præceptum; alioquin est veniale, licet saluti plurimum noxia.

Sollicitudo futurorum est inordinata anxietas ne vitæ necessaria in posterum nobis desint. Hæc anxietas importat diffidentiam in Dei providentiam.

DISSERTATIO II.

De Fortitudine.

Fortitudo dupliciter sumitur, *late et proprie*.

Fortitudo late, est animi firmitas in bono honesto arduo.

Fortitudo stricte, est virtus cardinalis inclinans voluntatem hominis ad pericula mortis tempore et loco debito aggredienda, et ad labores perferendos pro consecutione boni necessarios.

Dicitur 1. *Voluntatem hominis;* quia subjectum immediatum fortitudinis est voluntas prout est appetitus sensitivus irascibilis.

Dicitur 2. *Ad pericula aggredienda et ad labores etc.* quia sunt duo actus et officia fortitudinis, nempe *ardui aggressio*, et *incommodi perpessio*. Hinc colliges objectum materiale fortitudinis esse *pericula et labores: formale* vero esse ipsam hanc honestatem, quæ in eo consistit, ut homo circa labores et terribilia moderate se gerat, neque timori nimium cedendo, neque ultra modum se dando audaciæ.

Quær. 1. *An martyrium sit actus fortitudinis?*

Resp. affirm. Liquet hæc veritas ex ipsa definitione fortitudinis.

Dices 1. Innocentes pro Christo ab Herode occisi, sunt vere Martyres; atqui tamen non fuerunt capaces actus fortitudinis: ergo martyrium non est actus fortitudinis.

Resp. Sunt Martyres *materialiter, conc.* quia quod in aliis meretur propria voluntas auxilio Dei adjuta, hoc illi per gratiam Dei adepti sunt; *formaliter nego*. Quia non fuerunt capaces voluntariæ acceptionis mortis, quo solo sensu martyrium est actus fortitudinis.

Dices 2. Martyrium est actus charitatis, ergo non est actus fortitudinis.

Resp. nego conseq. Est enim actus *imperatus* a charitate, et *elicitus* e fortitudine.

Quær. 2. *Quænam sunt vitia fortitudini opposita?*

Resp. Fortitudini opponitur per excessum *temeritas*, per defectum vero *ignavia*.

Temeritas est vitium, quo quis periculis contra rectæ rationis dictamen se committit: scilicet, quando, ubi et quomodo non oportet.

Ignavia est vitium, quo quis ab iis deterretur periculis quibus sese tempore et loco exponere potest et debet; utraque sæpius est peccatum mortale.

Qu. 3. *Quænam sunt virtutes fortitudini adjunctæ?*

Resp. sunt 4. Nimirum, magnanimitas, magnificentia, patientia, et perseverantia.

1. *Magnanimitas* est virtus inclinans ad actus heroicos in omni genere virtutum.

Magnanimitati opponitur per excessum *præsumptio, ambitio, vana gloria*. Per defectum vero *pusillanimitas*.

Præsumptio est propriarum virium nimia æstimatio in aggrediendis iis quæ superant eas.

Ambitio est inordinatus appetitus honoris.

Vana gloria est inordinatus appetitus famæ, laudis et gloriæ.

Pusillanimitas est vitium, quo quis ex animi parvitate recusat tendere in id quod est suæ potentiæ proportionatum.

2. *Magnificentia* est virtus inclinans ad magna opera magnis sumptibus efficienda juxta præscriptum rectæ rationis. Ei opponitur per excessum *profusio*, per defectum *parvificentia*.

Profusio est excessiva erogatio divitiarum.

Parvificentia est vitium, quo quis minus vult expendere quam operis dignitas requirat.

3. *Patientia* est virtus firmans animum in tolerantia afflictionum. Ei opponitur per excessum *insensibilitas*; et per defectum *impatientia*.

Insensibilitas est vitium, quo quis ob animi stuporem nec propriis, nec alienis malis movetur.

Impatientia est vitium, quo quis plus justo de malis dolet, utrumque hoc peccatum potest esse mortale; aliquando tamen est tantum veniale.

4. *Perseverantia* est virtus, qua homo non obstantibus quibuscumque malis in opere incepto firmiter perseverat. Ei opponitur per defectum *inconstantia*, per excessum *pertinacia*.

Inconstantia est vitium, quo quis sine justa causa a bono proposito desistit.

Pertinacia est vitium dans animo inordinatam firmitatem, scilicet, quando non oportet, vel plusquam oportet. Utraque est mortalis vel venialis, prout gravis vel levis obligatio violatur.

DISSERTATIO III.

De Temperantia.

Quær. 1. *Quid sit temperantia?*

Resp. Est *virtus moralis quæ, juxta rectæ rationis dictamen*, moderatur affectum, usumque voluptatum gustus et tactus.

Ex hac definitione sequitur, objectum *materiale* temperantiæ esse delectationes corporeas; formale vero, esse earundem usum honestum.

Quær. 2. *Quot sunt vitia temperantiæ opposita?*

Resp. Sunt duo, scilicet insensibilitas per defectum, et intemperantia per excessum.

Insensibilitas est vitium, quo quis omnes corporis delectationes etiam necessarias refugit et aversatur .... est peccatum veniale ex genere suo; esset tamen mortale, si quis per eam refugeret id ad quod graviter obligatur; v. g. si quis negaret debitum conjugi exigenti, vel nollet sumere cibum ad sustentationem vitæ necessarium.

Intemperantia est vitium, quo quis voluptates gustus ac venereorum immoderate appetit, rationisque ac divinæ legis regulam in earum usu excedit ... est peccatum mortale ex genere suo, ut probatum est ex dictis de gula et luxuria.

Quær. 3. Quot sint partes integrales intemperantiæ?

Resp. Sunt duæ, scilicet verecundia, et honestas.

Verecundia est horror turpitudinis intemperantiam consequentis; consistit in modestia habitus, motus, gestus, incessus etc. ... huic opponuntur *inverecundia* et *impudentia*; de quibus D. Ambr. (*Lib. de Offic.* c. 18. et 42.) ait: *Inverecundum est, sensim ambulando, imitari histrionicos gestus ... cursim ambulare, nisi cum justa exigit necessitas ... partes corporis (quas natura, mater verecundiæ, tegere jubet) detegere aut spectare pudor est; si casu aperiantur, confoditur verecundia*; ergo est inverecundia *si studio, impudentia æstimatur*.

Honestas est virtus inclinans ad cavenda quæcumque indecora in esculentis, poculentis, et venereis: *Quid est honestas*, inquit D. Ambrosius (*Ib.*) *nisi quæ turpitudinem quasi mortem fugiat?*

Quær. 4. *Quot sint species temperantiæ?*

Resp. Sunt quatuor, scilicet *abstinentia*, cui opponitur gula: *sobrietas*, cui opponitur ebrietas; *castitas*, cui opponitur luxuria; *pudicitia*, cui opponitur impudicitia.

Abstinentia est virtus, quæ moderatur affectum usumque cibi.

Sobrietas est virtus, quæ moderatur affectum, usumque potus inebriare valentis.

Castitas est virtus, quæ cohibet, vel moderatur appetitum, et usum venereorum.

Pudicitia est virtus, quæ cohibet, vel moderatur oscula, tactus, amplexus, eorumque delectationem.

Quær. 5 *Quotuplex sit castitas?*

Resp. Triplex, nimirum *virginalis, conjugalis, et vidualis*.

Castitas virginalis est voluntas constans et efficax abstinendi tota vita ab omni prorsus actione et delectatione venerea. Hæc amittitur irrevocabiliter per solam voluntariam pollutionem, quoque modo contingat.

Castitas conjugalis est voluntas constans et efficax abstinendi ab omni actione et delectatione venerea cum non conjuge, et ea utendi cum conjuge semper juxta rectæ rationis regulam.

Castitas vidualis est voluntas constans et efficax abstinendi in posterum ab omni actione et delectatione venerea, percepta in conjugio.

Quær. 6. *Quænam sint impedimenta castitatis eorumque remedia?*

Resp. Tria castitatis impedimenta recenset D. Th. *opusc.* 35. *de perfectione vitæ spirit.* c. 9. desumpta ex parte corporis, animæ, et exteriorum personarum, seu rerum.

I. Impedimentum ex parte corporis est ciborum affluentia, et deliciarum mollities, *quia*, inquit D. Th. (sicut Apostolus dicit ad Gal. 5.) *caro concupiscit adversus spiritum ... quanto autem caro magis fovetur per ciborum affluentiam, et deliciarum mollitiem, tanto hujusmodi concupiscentia magis crescit*. Unde Hieronym. dicit: *Venter mero æstuans, cito despumat in libidinem*. Et Prov. 21 *Luxuriosa res vinum*. Remedium adversus illud castitatis impedimentum, est corporis mortificatio, per jejunium, pœnitentiam etc.

II. Impedimentum ex parte animæ est, *dum ea lascivis cogitationibus immoratur .. unde per cogitationem diutinam maxime libido provocatur*. Et propter hoc Apostol. (1. *Cor.* 6.) dicit: *Fugite fornicationem, quia*, ut Glossa dicit ibidem, *cum aliis vitiis potest expectari conflictus, sed hanc fugite ne approximet, quia non aliter potest vinci*.

Contra hoc impedimentum, quatuor remedia affert D. Th. » Primum et præcipuum est, inquit, ut mens » circa contemplationem divinorum et orationem occupetur. Unde Apostolus Eph. 5. *Nolite inebriari » vino, in quo est luxuria, sed impleamini Spiritu » Sancto loquentes vobismetipsis in Psalmis, Hymnis » et Canticis spiritualibus*; (quod ad contemplationem pertinere videtur) *cantantes et psallentes in*

» *cordibus vestris*, quod ad orationem pertinere videtur. Hinc etiam Dominus per Prophetam dixit (*Is.* 48.) *Laude mea infrænabo te, ne intereas*. Est enim quoddam frænum, animum ab interitu retrahens, laus divina.

» Secundum remedium est studium Scripturarum, secundum illud Hieronymi ad Rusticum Monachum: *Ama Scripturarum studia, et carnis vitia non amabis*. Unde Apostolus, cum dixisset (*Tim.* 4.) *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate*, statim addit, *dum venio, attende lectioni*.

» Tertium remedium est, quibuscumque cogitationibus bonis animum occupare. Unde Chrisostom. super Matth. dicit, quod *abscissio membri ita non comprimit tentationes, et tranquillitatem facit, ut bonæ cogitationis frænum*. Unde Apostol. Philipp. 4. dicit: *de cœtero, fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque sancta, quæcumque bonæ famæ: si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate*.

» Quartum remedium est, ut homo, ab otio desistens, etiam in corporalibus laboribus seipsum exerceat. Dicitur enim Eccl. 23. *Multam malitiam docuit otiositas*; et specialiter etiam est carnalium incentivum. Unde dicitur, Ezech. 16. *Hæc fecit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis et abundantia, et otium ipsius*. Et Hier. ad Rusticum scribens, dicit, *Facito aliquid operis, et semper Diabolus inveniat te occupatum*.

» III. Impedimentum est aspectus et frequentia colloquia mulierum, et earum consortium. Unde dicitur *Eccl.* 9. *Propter speciem mulieris multi perierunt: ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit*: Et postea subditur: *Colloquium ipsius quasi ignis exardescit*.

» Et ideo contra hoc est adhibendum remedium, quod ibidem dicitur v. 3. *Ne respicias mulierem multivolam, ne forte incidas in laqueos illius: cum saltatrice ne assiduus esto, nec audias illam, ne forte pereat in efficacia illius*. Et *Eccl.* 24. dicitur omni homini: *Noli intendere in specie, et in medio mulierum noli commorari: de vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri*."

Quær. 7. *Quot sint virtutes temperantiæ annexæ?*

Resp. Sunt septem, *continentia* nimirum, *clementia, mansuetudo etc.*

1. *Continentia* est virtus, quæ cohibet motus, qui ad delectationes obscœnas sollicitant. Ex quo patet, quod sit imperfectior castitate: nam ut Chæremon Abbas dicit apud Cassianum Collat. 12. cap. 10. *Non castitas, sed continentia dicitur, ubi adhuc ei aliqua resistit adversitas voluptatis. Quamobrem, donec pulsari nos carnis commotione sentimus, noverimus, nos ad castitatis nondum pervenisse fastigia; sed adhuc sub infirmitate continentiæ constitutos prœliis fatigari*.

2. *Clementia* est virtus, quæ vindictam coercet, ne ultra debitos fines exiliat. Hinc per clementiam superior inclinatur ad pœnam mitigandam, quantum justitiæ, et disciplinæ bonum fert, ac ratio salutis fraternæ, et ædificationis publicæ patitur, quia nisi horum omnium ratio habeatur, non est clementia; sed vel *crudelitas*, quæ ei opponitur per defectum, vel *mollities*, quæ ei opponitur per excessum.

3. *Mansuetudo* est virtus, quæ iram coercet ne exurgat, nisi quando, quantum, et quomodo oportet.

Itaque mansuetudo non excludit iram moderatam, quando causa *illius* est justa: *qui sine causa irascitur reus erit*, ait D. Chrysost. *qui vero cum causa, non reus erit*... Quia tamen difficillimum est, passione illa uti cum debito moderamine, ideo mansuetus homo internam iræ passionem non debet admittere, sed pro rei exigentia, se exterius gerere pro irato, debitam correptionem faciendo, debitamque pœnam infligendo, juxta illud D. Aug. Epist. 138. ad Marcellinum. *Teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia; in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus*, id est, quod prodesse videtur, tum maxime communitati, tum communi disciplinæ.

4. *Modestia* est virtus, quæ affectus humanos, gestusque corporis moderatur, secundum præscriptum rectæ rationis. Modestia ergo exigit, ut externi motus corporis sic compositi sint, ut in eis nihil sit quod cujusquam offendat aspectum, nihil quod interioris hominis dedeceat sanctitatem. Nam *Eccl.* 19. dicitur: *Amictus corporis, et risus dentium, et ingressus hominis enunciant de illo*.

5. *Humilitas* est virtus, qua quis ex verissima sui ipsius cognitione, sibi ipsi vilescit. Hæc a D. Th. q. 161. *art.* 5. *ad* 2. vocatur, *totius ædificii spiritualis fundamentum*.

6. *Studiositas* est virtus, quæ desiderium sciendi, intra justos fines continet... huic virtuti opponitur per excessum *curiositas*, et per defectum *negligentia*.

Curiositas est vitium, quo scientiæ studium et appetitus a debito deficit ordine. Et hoc, juxta Div. Thom. (2. 2. *q.* 167. *art.* 1.) quadrupliciter contingit; nimirum, 1. *In quantum per studium minus utile retrahuntur aliqui a studio quod eis ex necessitate incumbit*. Unde Hieron. dicit: *Sacerdotes dimissis Evangeliis et Prophetis, videmus comœdias legere, vel amatoria bucolicorum versuum verba cantare*... 2. *In quantum studet aliquis addiscere ab eo, a quo non licet, sicut patet de his qui aliqua futura a dæmonibus perquirunt*... 3. *Quando homo accepit cognoscere veritatem circa creaturas, non referendo ad debitum finem, scilicet ad cognitionem Dei*..., 4. *In quantum aliquis studet ad cognoscendam veritatem supra proprii ingenii facultatem; quia per hoc homines de facili in errores labuntur*. Unde dicitur, *Eccl.* 3. Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris, et in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus. *Et postea sequitur*. Multos enim supplantavit suspicio eorum, et in vanitate detinuit sensus eorum.

Negligentia est voluntaria omissio studii necessarii ad discenda ea quæ quis discere, vel scire tenetur. Est peccatum mortale, si ex ea contingat aliquem ea ignorare, quæ sub mortali scire tenetur, ut Advocatus, Medicus, Confessarius etc.

7. *Eutrapelia*, seu *jucunda urbanitas*, est virtus, qua in recreationibus modum servat honestum. Porro, ut honestus modus servetur in jocis, tria necessario cavenda sunt.

Primum est, ut vitetur jocatio petulans, offensiva, obscœna, vel parum honesta.

Secundum, ut vitetur dissolutio, qua gravitas animæ omnino resolvatur.

Tertium, ut ludi et joci congruant personæ, loco, tempori, etc.

Nota: Hic nobis esset agendum de variis vitiis, quæ temperantiæ, vel virtutibus eis adjunctis opponuntur; verum cum de *gula et luxuria* jam egerimus ubi de peccatis capitalibus, hic unice agemus de peccatis quæ committi solent contra modestiam et eutrapeliam, duplici Articulo.

ARTICULUS I.

De peccatis, quæ contra modestiam committuntur.

Nota. Contra modestiam Christianam peccari potest per usum ornatuum lascivorum, fucorum, larvarum, etc. Ideo

Quær. 1. *Utrum ornatus mulierum sint liciti?*

Resp. Licitum est *per se* mulieribus honeste se ornare, tum ut decorem sui status sustineant, tum ut placeant amasiis eas in uxores ducere volentibus, si sint innuptæ; tum ut placeant viris suis, si nuptæ sint, *ne*, inquit D. Th. (2. 2. *qu.* 169. *art.* 1.) *detur eis occasio peccandi cum aliis*. Unde Apostolus 1. *ad Timoth.* 3. dicit: *Mulieres in habitu ornato cum verecundia et sobrietate ornantes se*. Sed peccant, saltem venialiter, quæ supra conditionem suam vestibus pretiosioribus utuntur.

Ratio est quia supra conditionem suam sese extollere, rationi valde est dissonum: unde Apostolus dicit, quod mulieres possint se ornare cum sobrietate.

Dixi, *per se;* quia tales ornatus possunt esse peccatum mortale per accidens, ratione scilicet pravitatis connexæ, nimirum:

1. *Ratione pravi finis;* nempe dum hæc ornamenta adhibentur ad luxuriam excitandam: *Et si hac intentione se ornent, ut alios provocent ad concupiscentiam, mortaliter peccant*, inquit D. Th. ibidem. *Ratio est*, quia actus specificatur a fine, finis autem in tali casu est mortaliter malus; ergo, etc.

2. *Ratione scandali*, dum scilicet mulieres prævident, aut facile prævidere possunt et debent, ex suis vanis ornamentis, aliquem ad libidinem fore commovendum, quia cooperantur, et consentiunt alterius culpæ mortali; atqui ex Apostolo ad Roman. 1. *Digni sunt morte non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus;* ergo, etc.

3. *Ratione causæ*, quæ suapte natura delectationem veneream excitat; *ratio est* quia prohibita graviter re aliqua, prohibentur etiam graviter quæ per se ad illam excitant: tales sunt nudatio pectoris, scapularum, etc.

4. *Ratione injuriæ*, cum nempe tantus est excessus ut vergat in detrimentum familiæ.

Quær. *Utrum licitum sit uti fucis?*

Resp. Uti fucis, absque legitima causa, est per se peccatum veniale; quia ait D. Th. ib., *fucatio est quædam species fictionis*, seu mendacii; atqui mendacium est peccatum veniale; ergo, etc.

Dixi 1. *Absque legitima causa;* quia cum est legitima causa fucis utendi, tunc fucatio non est mendacium, nec proinde peccatum. *Sciendum autem*, inquit D. Th., *quod aliud est fingere pulchritudinem non habitam, et aliud occultare turpitudinem provenientem, puta ex ægritudine, vel aliquo hujusmodi: hoc enim est licitum*.

Dixi 2. *Per se;* quia per accidens fucatio est mortalis; v. g. *quando fit propter lasciviam, vel in contemptu Dei*, cujus opus adulteratur. Ratio est quia hic finis est mortaliter malus; actus autem specificantur a fine.

Quær. 3. *Utrum licitum sit uti larvis, et personatum agere?*

Resp. Cum larvæ, de se, sint indifferentes, non censentur peccare nisi venialiter per se, qui personatum agunt.

Dixi: *Per se;* quia personatus potest esse mortale per accidens, puta si sit causa delectationis veneræ in se, vel in aliis.

Hinc, si vir personatum ageret in vesti feminea, et femina in veste virili, procul dubio peccarent mortaliter; dicitur enim Deut. 22. *Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea; abominabilis enim apud Deum est, qui hæc facit*. Ratio est, quia hoc occasionem libidini præstat. Unde D. Th. (1. 2. *q.* 102. *a.* 6. *ad* 6.) ait: *Prohibitum est ne mulier indueretur veste virili, aut e converso ... ad declinandum luxuriam ... nam, quod mulier induatur veste virili, aut e converso, incentivum est concupiscentiæ, et occasionem libidini præstat*.

Cæterum, cum fuci, larvæ, etc. sint indifferentes, docent communiter Doctores, eos non peccare, qui hæc faciunt, aut vendunt, nisi vendant iis, quos putant talibus usuros ad peccandum. Unde postquam D. Th. (2. 2. *qu.* 169. *art.* 2. *ad* 4.) dixit: *Si qua ars sit, cujus operibus homines possunt bene et male uti, sicut gladii, sagitta et alia hujusmodi, usus talium artium non est peccatum;* addit: *Si tamen operibus alicujus artis ut pluries aliqui male utantur, quamvis de se non sint illicitæ, sunt tamen per officium Principis a civitate extirpandæ*.

ARTICULUS II.

De Peccatis, quæ contra eutrapeliam committuntur.

Nota. Contra eutrapeliam peccant omnes, qui in jocis et aliis recreationibus justum, et honestum modum non servant, prout sæpe advenit in choreis, comœdiis, etc. Ideo

Quær. 1. *An Choreæ sint licitæ?*

Respond. Cum Choreæ de se sint indifferentes, ut constat ex Eccli. 3. *omnia tempus habent, tempus saltandi*, et malæ dumtaxat ex pravo utentium affectu, ideo juxta omnes sunt licitæ, modo adsint sequentes conditiones quas assignat D. Th. *in cap.* 3. *Isaiæ*, assignat post Albertum magnum *Albert. Magn. in* 4. *Sentent. dist.* 16. *q.* 43.

1. *Ut saltans non sit Religiosus aut Clericus*, quod ratione scandali potest esse mortale. Unde de Clericis choreizantibus loquens S. Antonin. 2. p. tit. 6. cap. 3. dicit: *Cum ordinentur Clerici ad cantandum officium, et verba Dei, præcipue in Festis, ad consolationem spiritualem populi, ipsi officiant in Ecclesia diaboli, quæ est locus vanitatis, cantando cantilenas, quia sunt verba diaboli vana, et turpia, etc.*

2. *Ut* Choreæ *fiant tempore lætitiæ, ut liberationis gratia, vel in nuptiis et ejusmodi*.

3. Ut Choreæ non agantur in loco sacro, nec officiorum divinorum tempore, nec in die festo, juxta sanctiones tum ecclesiasticas, tum civiles sub mortali, ubi vigent, obligantes, et quas refert Pontas. (*v. Danse, cas.* 2.)

4. Ut absit in saltantibus animus lascivus, gestus libidinosus, et periculum delectactionis venereæ; quod cum raro absit in choreis, *prout vulgo fiunt*, ideo jure merito Sancti Patres et Ecclesiæ Doctores in Choreas insurgunt.

Dixi, *in choreis pro ut vulgo fiunt;* in quibus nimirum puellæ cum juvenibus, præludente instrumento, per intervalla saltitant, colloquiisque, osculis, amplexibus, etc. sese oblectant; hæ certe choreæ sunt periculosissimæ, quod multorum peccatorum occasiones satis propinquas exhibeant, quas Alexandr. de Ales, *p.* 4. *q.* 48. pronuntiat malas, *ratione concurrentium, quæ sunt exercitatio ad lasciviam, provocatio ad libidinem, impedimentum cultus Dei;* addo ipsas pertinere ad pompas sæculi, quas in Baptismo ejuravimus.

Non mirum igitur, quod S. Ephrem (*Hom. cui titulus est, Christianos Ludricis rebus ubstinere oportere*) dicat: *A serpente magistro edoctas esse choreas;* quodque S. Carolus Borromæus (*Tract. adversus Choreas*) approbat banc chorem descriptionem: *Et circulus, cujus centrum est diabolus, circumferentia angeli ejus*. Et D. Antonin. loc. cit. sic loquatur: *Mulier secundum Origenem est arma diaboli: aliquando diabolus bellat cum homine per aspectum mulierum; aliquando per auditum vocis mulierum: aliquando per tactum, sed in choreis per omnes istos modos bellat cum homine*.

Quær. 2. *Utrum exercitium artis theatricæ sit licitum?*

Resp. 1. Exercitium funambulorum est omnino illicitum, quia se exponunt probabili mortis periculo, quo tamen sublato non videtur illicita ars funambulorum.

Resp. 2. Ars bistrionum et comœdorum licet de se non sit illicita, cum ad civitatis decorem, populi recreationem, publicamque lætitiam ordinetur, imo et fuerit inventa ad morum reformationem, cum bodie ars illa penitus videatur corrupta, *ordinarie* est illicita et peccaminosa. Quod

Prob. Quia ars Theatrica ut nunc exercetur, ad luxuriam provocat, et est occasio proxima peccati et scandali; ergo, etc. *Antec.* constat; quænam enim in illis spectaculis audiuntur, nisi amatoria? quid cernitur? nisi pompa diebolica, viri nempe et mulieres qui verbis et gestibus lasciviam spirantibus, amoris impuri dolos et artes occultas in corda spectatorum conjiciunt, etc. Ergo.

Hinc leges declarant Theatricos infames (*Lib.* 2. *ff. de his qui notantur infamia* §. 5.) et Canones excludunt Comœdos et Histriones a perceptione Sacramentorum quamdiu in illa professione vivuut (*Conc. Arelat. can.* 5.), tum ab Ecclesiastica sepultura, si in ea usque ad mortem obstinati permanserint. (*Conc. in Trullo can.* 51.)

Dixi *ordinarie:* quia non sunt illicitæ Comœdiæ 1. Quæ a scholasticis repræsentantur, quia conservant suam puritatem, et actores non sunt diversi sexus, imo sunt maxime utiles tum ad excitandam eorum ad studium æmulationem, tum ad eloquentiam ipsis conciliandam. 2. Comœdiæ quæ fiunt in aulis Principum, a quibus omnia obscœna removentur.

DISSERTATIO

De Justitia.

Nota. Justitia sumitur tribus modis: 1. *Pro gratia* sanctificante, quam qui babet dicitur justus. 2. *Pro complexione* omnium virtutum, sic qui Legem adæquate implet, vocatur justus. 3. *Pro speciali virtute morali,* de qua hic disserimus qoadruplici capite. Primum erit de Justitia; secundum de Jure quod est fundamentum Justitiæ; tertium de Injustitia et restitutione in genere; quartum de injustitia et restitutione in particulari.

CAPUT PRIMUM

De Justitia.

Hic inquirimus essentiam, divisionem et objectum justitiæ.

§. I. *De essentia Justitiæ.*

Quær. *Quid sit Justitia?*

Resp. Justitia definitur a Jureconsultis post Ulpianum (*lib.* 10. *ff. de Justitia et Jure*) *constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*. Ubi nomine *voluntatis*, non intelligitur facultas animæ, sed habitualis et firma propensio voluntatis: additur *constans et perpetua,* quia cum sit babitus, debet esse pluribus actibus firmata.

Clarius definitur *virtus moralis firmans voluntatem ad perpetuo reddendum alteri jus suum ad æqualitatem*.

Dicitur 1. *virtus moralis:* pro genere.

Dicitur 2. *firmans voluntatem:* quia est habitus bene disponens subjectum suum.

Dicitur 3. *alteri:* quia nulla est stricte justitia ad seipsum: Justitia enim debet constituere æqualitatem, quæ necessario dicit relationem ad duo; atqui homo idem, non est alter seipso, ergo. Ex quo concludunt Theologi nullam perfectam justitiam esse posse inter Deum et creaturas; patrem et filium; dominum et mancipium; quia inter eos, prout tales, non est perfecta alteritas; creatura enim est participatio divini esse, a quo dependit in esse et conservari; pater est principium filii; filius est fructus patris, et pars ab ipso decisa; Dominus habet dominium despoticum in mancipium, quo potest illud donare, vendere etc. mancipium est possessio domini; quare cum tanta inter ipsos sit unio, majus est debitum quam justitiæ vulgaris, nimirum debitum religionis erga Deum; pietatis erga patrem; amoris erga filium; obedientiæ erga dominum; despoticum erga mancipium.

Dixi *qua tales:* quia si specteutur non in esse relativa, sed in esse absoluto quetenus homines, tunc habere possunt jura distincta, et sic inter eos potest esse justitia et injustitia, ut si filius occidat patrem etc.

Dices: In Deo respectu creaturæ est justitia ex Apostol. *reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi in illa die justus Judex* (2. *ad Tim.* 4. *u.* 8.) ergo etc.

Resp. dist. ant. Est justitia *commutativa, nego*. Nihil enim Deus creaturis debet stricto jure, *distributiva, subdist.* stricte dicta ut Deus posset dici injustus si id non tribueret, *nego,* late dicta, sumpta pre fidelitate in promissis, *conc.* hinc Aug. ait: *reddis debita, nulli debens*. (*Lib.* 4. *Confess. c.* 4.)

Dicitur 4. *Jus suum:* id est, debitum ex jure; neque enim jus sumitur hic *formaliter* prout est legitima facultas ad aliquid; sed *objective,* prout est debitum rigorosum, cujus violatione non solum contrahitur turpitudo moralis, ut in aliis debitis, v. g. gratitudinis, sed etiam obligatio restitutionis.

Dicitur 5. *Ad æqualitatem:* id est, per commensurationem rei quæ reddi debet, cum jure alterius: hinc qui debens centum nummos, solvit centum, servat æqualitatem; per hoc justitia distinguitur a religione et pietate, quæ æqualitatem non servant, cum nec Deo, nec parentibus tantum possimus reddere, quantum debemus.

§. II. *De divisione Justitiæ.*

Quær. 1. *Quomodo dividitur Justitia?*

Resp. Dividitur in legalem, commutativam, distributivam, et vindicativam.

Quær. 2. *Quid sit Justitia legalis,* seu generalis?

Resp. Est virtus firmans voluntatem privati ad tribuendum Reipublicæ debitum ratione *juris alti,* quod habet in personas privatas et eorum bona ... Jus Reipublicæ vocatur *altum,* quia prædominatur juri particularium in sua bona, quo non obstante Respublica de bonis particularium potest disponere prout postulat communitatis bonum.

Quær. 3. *Quotuplex sit Justitia legalis?*

Resp. Duplex, nempe *imperans* et *exequens* .... 1. Residet in Principe seu magistratu quatenus dirigit actus omnium civium sibi subditorum, ad bonum commune .... 2. Residet in civibus, prout ea exequuntur, quæ ad bonum commune pertinent.

Quær. 4. *An justitia legalis sit quædam specialis virtus?*

Resp. affirm. cum D. Th. (*a.* 6.) quia justitia legalis habet objectum formale ab objecto aliarum virtutum distinctum; respicit enim bonum commune prout a *parte* in gratiam *totius* est procurandum; ergo etc.

Dices cum Arist. (*Lib.* 5. *ethic. c.* 1. *et* 3.) Justitia legalis est complexio omnium virtutum; ergo non est virtus specialis.

Resp. dist. ant. Est complexio omnium virtutum *directive*, quatenus actus aliarum virtutum ordinat ad bonum commune, *conc.*, *formaliter*, quasi ipsa sit omnis virtus, *nego*. Ratio est quia habet objectum speciale.

Quær. 5. *Quid sit Justitia commutativa?*

Nota ante responsionem, quod duplex distinguatur proportio, *arithmetica* nimirum, et *geometrica*.

Proportio arithmetica est æqualitas rei ad rem, solutionis ad debitum, nullo habito respectu ad conditionem personæ cui fit solutio: unde qui recepit centum, tenetur ex illa proportione reddere centum, tam diviti quam pauperi.

Proportio geometrica est adæquatio proportionis rerum distribuendarum cum proportione conditionis et meriti personarum, quibus res distribui debent. His notatis:

Resp. Justitia *commutativa* est virtus inclinans privatum ad reddendum alteri privato debitum rigorosum secundum proportionem arithmeticam .... Vocatur *commutativa* quia moderatur commutationes, scilicet contractus onerosos, licet versetur etiam circa gratuitos.

Dicitur 1. *debitum rigorosum*, nempe fundatum in jure *in re*, vel in jure *ad rem*.

Dicitur 2. *Secundum proportionem arithmeticam*, id est, secundum æqualitatem rei ad rem, mercedis ad laborem; et hæc est ratio cur justitia commutativa dicatur attingere *medium rei*, quod semper idem est respectu cujuscumque personæ. At vero aliæ species justitiæ, item aliæ virtutes morales servant *medium rationis*, quod pro personarum diversitate, diversum est: sic temperantia aliter infirmo, aliter sano mensuram alimentorum determinat; quod enim infirmo nimium est in ratione potus, id robusto parum est.

Quær. 6. *Quænam ex speciebus justitiæ sit stricte dicta justitia?*

Resp. Sola justitia *commutativa*, quæ reddit alteri quod ei stricto jure debetur; unde ex ea sola oritur obligatio restitutionis, non autem ex distributiva vel vindicativa, nisi quatenus commutativæ sociantur, quod plerumque contingit, ut constat variis exemplis quos subjicio:

1. *Magistratus aut Superiores Ecclesiastici*, qui beneficia et officia debent quidem conferre dignioribus, qui cum non habeant jus strictum, non ipsis fit injuria quæ ad restitutionem obliget, si aliis conferant; peccant tamen contra justitiam distributivam ob injustam personarum acceptionem.

Quodsi officia indignis conferrent, tunc damna inde emergentia tenerentur resarcire, quia licet non tenerentur stricto jure utilissima quæque Reipublicæ procurare, tenentur tamen hoc jure necessaria subministrare, unde simul peccarent contra justitiam distributivam et commutativam.

2. Qui animo vindictæ, aut examinis defectu, variis oneribus, annuis tributis, gallice *taille*, aliquos plus æquo onerant, alios exonerant, ad restitutionem tenentur, quia privati jus habent ne supra vires suas premantur; unde peccant contra utramque justitiam.
3. Qui in concursu præferunt dignum digniori, tenentur ad restitutionem, quia superior qui ad concursum vocat, pactum init cum concurrentibus de conferendo beneficio aut officio ei qui omnibus mature ponderatis alios superaverit: ergo tunc peccat contra jus dignioris; ergo contra utramque justitiam.

4. Judex aut magistratus, qui ex violatione justitiæ vindicativæ est in causa cur privati sua bona non possint recuperare, vel cur communitas gravia patiatur detrimenta, obligatur ad restitutionem; quia simul cum vindicativa violant justitiam commutativam; infinita sunt ejusmodi exempla.

§. III. *De objecto Justitiæ.*

Quær. 1. *Quodnam sit objectum materiale justitiæ?*

Resp. Est res, vel actio debita et reddenda.

Prob. Illud est objectum materiale virtutis, circa quod ita versatur illa virtus, ut circa idipsum aliæ quoque virtutes versari possint; atqui talis est res vel actio debita et reddenda, cum religio, pietas, gratitudo versentur circa res Deo, parentibus, et benefactori debitas; ergo.

Dices: Justitia versatur etiam circa passiones quas debet moderari; ergo non tantum versatur circa actiones.

Resp. dist. ant Versatur circa passiones moderandas *imperative, conc., elicitive, nego ant.* *Itaque* proprium officium justitiæ non est curare ne homo nimium irascatur, aut ne voluptates amet plus quam par est, sed ut unicuique præstet quod ei debitum est; sed cum possit per iram, amorem pecuniæ etc. a suo officio impediri, tamen ejus non est hæc impedimenta tollere per se ipsam, sed præsidio aliarum virtutum, quarum actus externos ad suum finem intrinsecum idoneus imperare potest, tuncque erit justitiæ imperatus.

Quær. 2. *Quodnam sit objectum formale justitiæ?*

Resp. Est res aut actio prout stricte debita et ad æqualitatem reddenda.

Prob. Objectum formale virtutis est objectum ipsum materiale prout consideratur sub respectu quodam speciali, sub quo ab aliis virtutibus non attingitur: atqui actio prout stricte debita et ad æqualitatem reddenda, ita spectatur a justitia, ut sub eodem respectu ab aliis virtutibus non attingatur: ergo etc.

CAPUT II.

De Jure.

Tres erunt hujus capitis quæst. 1. Erit de jure in genere. 2. De quinque speciebus juris, nempe de usu, usufructu, servitute, habitatione, et superficie. 3. Erit de præcipua juris specie, nimirum de dominio.

QUÆSTIO I.

De Jure in genere.

Nota. Jus triplici potissimum modo accipitur. 1. *Pro lege*, sic dicitur jus naturale, positivum etc. 2. *Pro re justa*, seu pro objecto justitiæ, quo sensu, res ad nos pertinens dicitur jus nostrum. 3. *Pro legitima facultate ad aliquid*, hoc ultimo modo hic sumitur nomen juris, de quo

Quær. 1. *Quid sit jus?*

Resp. Est legitima facultas ad aliquid vel faciendum, vel prohibendum, vel obtinendum, vel retinendum, vel eo utendum, vel de eo disponendum, cujus violatio injuriam constituit.

Dicitur 1. *potestas:* Quæ se habet in modum potentiæ activæ, ut quando est jus ad aliquid agendum vel retinendum; vel potentiæ passivæ, ut jus quod habes, ut alaris, ut tibi serviatur.

Dicitur 2. *legitima:* Id est, a lege concessa, quia facultas quæ non est conformis legi, non est jus, sed injuria; lex autem illa vel est naturalis, v. g. jus ad tuendam vitam; vel divina, v. g. jus ad Sacramenta percipienda; vel humana, v. g. jus ad præscribendum, acquirendum etc.

Dicitur 3. *Ad aliquid faciendum,* nempe circa rem alienam in suum commodum salva ejus substantia, v. g. jus transeundi per alterius fundum. Estque jus *servitutis*.

Dicitur 4. *Prohibendum:* v. g. ne aperiat fenestram in tuum hortum.

Dicitur 5. *Ad obtinendum,* v. g. hæreditatem, quia est filius.

Dicitur 6. *Ad aliquid retinendum:* v. g. pignus in securitatem debiti.

Dicitur 7. *Ad utendum re vel ea fruendum:* nimirum, salva ejus substantia; ut fit in usu, et usufructu.

Dicitur 8. *Ad disponendum de re:* ut fit per dominium, hæc descriptio continet speciem juris.

Quær. 2. *Quomodo dividatur jus?*

Resp. Dividitur in *jus in re,* et in *jus ad rem*.

Jus in re; Est jus quod quis habet in re jam sua et obtenta.

Jus ad rem; Est jus quod quis habet, ut res eique fiat sua.

Quær. 3. *Quænam requirantur ut aliquis habeat jus in re?*

Resp. Tria. 1. *Existentia rei,* cujus defectu Ecclesiastici non habent jus in re circa fructus suorum beneficiorum sequenti anno percipiendorum, licet habeant jus ad rem. 2. *Titulus,* v. g. emptio, donatio etc. cujus defectu fures et usurarii non habent jus in re, circa pecunias furto vel usura acquisita. 3. Traditio, cujus defectu emptor equi, pro quo pretium persolvit, non habet jus in re erga equum, quamdiu equus non est illi traditus; habet tamen jus ad rem, ad quod acquirendum requiritur et sufficit titulus.

Quær. 4. *Quodnam discrimen intercedat inter eum qui habet jus in re, et eum qui habet jus ad rem?*

Resp. Ei qui habet jus in re, conceditur *actio realis;* ita ut res illa possit vindicari et repeti quocumque transierit; quia res omnis transit cum suo onere, quo est affecta. Ei autem qui habet jus ad rem conceditur tantum *actio personalis* in eum qui illam rem debet, quia non res, sed persona est tunc obligata; tale est jus donatarii et emptoris ad rem donatam et emptam ante ejus traditionem; item, jus præsentati ac legitime electi ad officium, vel beneficium ante institutionem et possessionem.

Nota: Actio hic est jus prosequendi in judicio id quod vel suum est, et est actio realis; vel quod sibi debetur, et est actio personalis.

QUÆSTIO II.

De quinque primis speciebus Juris; nimirum de Usu, Usufructu, Servitute, Habitatione et Superficie.

ARTICULUS I.

De Usu.

Nota. Usus duplex est; nimirum *usus juris,* et *usus facti*.

Usus juris, est jus utendi tantum re aliena, salva ejus substantia.

Dicitur 1. *utendi tantum;* ut distinguatur ab usufructu, in quo non solum datur jus utendi, sed etiam jus fruendi, id est, omnes fructus percipiendi, dandi, vendendi; simplex usuarius autem re aliena uti non potest nisi pro se aut sua familia quantum quotidiana requirit necessitas; unde non potest ipsos fructus vendere, locare, dare, etc. (*Instit. de usu et Habit.*)

Dicitur 2. *Salva ejus substantia;* ut excludatur jus ad usum quo res consumitur vel alienatur, v. g. jus ad usum vini, olei, quod potius dici debet dominium quam usus.

Usus facti; Est actualis usus rei alienæ revocabilis ad nutum concedentis.

Dicitur 1. *Actualis usus:* Per quod distinguitur ab usu juris quod dicit strictum jus utendi, et consequenter dominium saltem utile et indirectum importat.

Dicitur 2. *Revocabilis ad nutum concedentis,* quovis momento et prout voluerit, sine injuria usuarii, donec ab eo res consumpta fuerit.

Nota, hic celebrem ortam esse quæstionem occasione Regulæ Fratrum Minorum, quæ sic habet: *Fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem* (*Reg. ff. Min.* c. 6.) utrum scilicet simplex usus facti distinguatur a dominio in rebus unico actu consumptibilibus, ut sunt panis, vinum, oleum etc.

Dixi: *Unico actu consumptibilibus:* Ultro enim concedunt omnes usum rerum quæ pluribus actibus consumuntur, distingui a dominio, ut sunt vestes, libri, etc. Ratio est, quia quotidie earum rerum domini, usum ipsarum concedunt aliis, reservato sibi dominio. His diligenter notatis

Dico: In rebus etiam unico actu consumptibilibus separabilis est usus facti a dominio.

Prob. 1. Auctoritate Ss. Pontificum Nicolai III. (*Cap. exiit qui seminat de verbo signif. in* 6.) Clem. V. (*Clem. exivi de Paradiso*) Alex. IV. (*Bulla, Uberes fructus, etc.*) affirmantium *Minoritas rerum unico actu consumptibilium tam in communi, quam divisim, simplicem tantum usum habere: earumque dominium penes donantes remanere. vel si dominium abdicaverint, penes sedem Apostolicam existere.* Ergo etc.

Prob. 2. Ratione; ut usus separetur a dominio in rebus unico actu consumptibilibus, sufficit ut quis possit earum usum concedere, non concesso dominio: atqui hoc non repugnat.

Prob. min. Potest quis concedere alicui usum rei pro nutu et arbitrio revocabilem: atqui hac facta suppositione (quæ nullatenus repugnat) qui usum habebit, non habebit dominium; ergo.

Prob. min. Dominium est jus in re absolutum et firmum independens a cujuscumque nutu et arbitrio; ergo qui habebit usum pro arbitrio revocabilem, non habebit dominium; ergo usus rei unico actu consumptibilis potest separari a dominio.

Confirmatur exemplo convivæ, qui habet usum ciborum sibi appositorum; atqui tamen eorum dominus non est; utpote semper revocabilis talis usus ad nutum invitantis, qui cibos mensæ appositos removere

ent pauperibus elargiri potest sine injuria convivæ; ergo conviva habet usum sine dominio; ergo usus potest separari a dominio.

Objicies 1. Joannes XXII. (*Extrav. Ad conditorem*) negavit ejusmodi usum separari posse a dominio; ergo.

Resp. nego conseq. In hac enim controversia quæ ad fidem non spectat, potuit ab aliis dissentire absque præjudicio majoris probabilitatis, quam sibi vindicat nostra sententia.

Præterea Joann. XXII. confundit jus revocabile utendi rebus unico actu consumptibilibus, cum jure stricto utendi his rebus; ideo non mirum est quod censeat usum facti sic intellectum a dominio non distingui.

Inst. 1. Qui ita disponere potest de re aliqua, cujus substantiam possit destruere, verum illius habet dominium: sed qui re unico actu consumptibili potest uti, potest eandem destruere; ergo.

Resp. dist. maj. Si possit ipsam destruere *stricto jure et independenti, conc.* jure *dependenti* ab alterius revocabili concessione, quale habent Minoritæ, *nego maj.*

Inst. 2. Inde sequitur, Minoritas non habere jus utendi pane sibi concesso; ergo illis talis usus est illicitus, nec injustus est qui ipsis aufert.

Resp. dist. ant. Non habent jus *strictum et absolutum, conc. ant.* non habent jus *ab alieno nutu dependens* donec res ipso facto consumatur, saltem moraliter, ut fit in ipsa actuali comestione, *nego ant.*

Objicies 2. D. Th. (2. 2. *q.* 78. *a.* 1. *in corp.* docet in rebus unico actu consumptibilibus non posse concedi usum, quin concedatur *ipsa res ejusque dominium:* unde concludit, in mutuo usu talium rerum non posse exigi usuram, id est, pretium usus distinctum a pretio rei; ergo sentit *jus utendi,* non distingui in his a dominio.

Resp. D. Th. loqui de usu juris independente ab alio, quod sane nihil vel parum distinguitur a dominio in rebus quæ unico actu consumuntur; non vero de usu facti.

Ergo inquies pro pecunia licebit duplex pretium accipere, unum pro usu, aliud pro dominio: sed hoc aperit viam usuris.

Resp. 1. *nego* Suppositum antecedentis, quod est falsum, cum in mutuo transferatur usus juris, non simplex usus facti.

Resp. nego min. Ut enim omnis tollatur usura sufficit usus et dominium, divisim sumpta, pluris vendi non debeant, quam si conjunctim venderentur; atqui sic se res habet; ergo.

Quær. *Ad quid teneatur Usuarius?*

Resp. Tenetur 1. rem integram conservare proprietario; 2. non uti re concessa nisi ad suum usum quotidianum, unde si ipsum usum ejus vel partem daret, locaret, etc. teneretur de damno.

ARTICULUS II.

De Usufructu.

Quær. 1. *Quid sit Ususfructus?*

Resp. Est jus utendi fruendi rebus alienis, salva earum substantia. (*Lib.* 1. *de Usufructu*).

Dicitur 1. *Jus utendi:* Ut excludatur jus quod habet creditor in pignore vel hypotheca; item depositarius in deposito; hi enim non possunt uti rebus illis, qui si utantur, tenentur ad restitutionem secundum æstimationem usus.

Dicitur 2. *Fruendi:* ut distinguatur ususfructus a mero usu. Nam simplex usuarius habet solummodo usum rei; v. g. equi, domus, agri, silvæ *ad necessitatem quotidianam* (*Lib.* 12. *ff. de Usufr.*) sed usufructuarius non habet tantum jus utendi re illa in qua constitutus est ususfructus, sed insuper *fruendi,* id est, percipiendi omnes fructus, v. g. in *grege* lanam, lac, fœtus; *in fundo,* fœnum, segetes, lapides, salices, et omnes arbores cæduæ, gallice, *bois taillis,* arbores vero grandiores nisi valde vetustæ et inutiles, sicut et fructiferæ non censentur in fructu.

Item *usufructuarius* potest omnem utilitatem usufructus, et usum juris vendere, locare, vel donare, manente apud ipsum usufructu, quem non potest alteri donare, aut vendere sine consensu proprietarii. (*Ibid.*)

Dicitur 3. *Rebus alienis:* per quod distinguitur a dominio.

Dicitur 4. *Salva earum substantia,* quia fructuarius debet rem integram proprietario reservare: unde tenetur de damnis sua culpa proprietario illatis.

Quær. 2. *Ad quid teneatur fructuarius, ut salva maneat rei substantia?*

Resp. Ad quatuor sequentia.

1. *Si gregis usumfructum habeat in locum capitum demortuorum,* alia capita *e fœtu* quem percipit, *submittere debet.* (*Instit. de rer. div.* §. 38.) quæ ubi substituta fuerint, cedunt in dominium proprietarii. Quod si non sit fructuarius gregis, sed tantum singulorum capitum divisim, non tenetur alia substituere capita. (*Leg.* 70. *ff. de usufructu.*)

2. Si ususfructus sit constitutus in sylva seu vinea, tenetur fructuarius *in locum demortuarum arborum, aut vitium alias plantare, (Leg.* 18. *ff. de usufructu) arbores vero vi tempestatis, non culpa fructuarii eversas, ab eo substitui non placet:* ait Justinianus. (*Leg.* 59. *eod. tit.*)

3. Si in ædibus sit constitutus ususfructus, tenetur ad modicam earum reparationem proprio sumptu, ut integræ permaneant: non tamen tenetur ad magnos sumptus, quibus efficiantur meliores. (*Inst. de rer. divisione* (§. 38.)

4. Ei incumbunt onera rei fructiferæ annexa, ut tributorum solutio.

Quær. 3. *Quomodo acquiratur ususfructus?*

Resp. Acquiritur dupliciter. 1. *Legis dispositione,* talis est quem pater habet in peculio filii adventitio. 2. *Privata dispositione,* puta testamento, contracto. (*Inst. de usufr.* §. 1.)

Quær. 4. *Quomodo amittatur ususfructus?*

Resp. Jure Romano amittitur 1. Per mortem fructuarii. 2. Per destructionem rei. 3. Per præscriptionem factam a directo domino.

In Gallia amittitur tum morte naturali, tum morte civili. (*Loix Civiles, pag.* 155.)

ARTICULUS III.

De Servitute.

Nota. Servitus sumi potest active, vel passive.

Servitus active sumpta, est ejus quod quis habet in re aliena, ut sibi serviat: id est, ut in ea aliquid fiat, vel non fiat in suum commodum.

Servitus passive sumpta, est subjectio rei alienæ, ut aliquid in ea fiat, vel non fiat, in commodum alterius, salva rei substantia.

Quær. 1. *Quotuplex sit servitus?*

Resp. Duplex, realis et personalis.

Realis est ea, per quam res rei servit: ut si ager tuus serviat meo, quatenus ager meus dat mihi jus transeundi per tuum.

Personalis est ea, qua res personæ obligatur, vel

Persona rei. *Res quidem*, ut si habeam jus, non propter agrum, sed aliunde hac transeundi. *Persona vero rei*, ut si Titius agrum meum excolere debeat.

Quær. 2. *Quomodo dividatur servitus realis*?

Resp. Dividitur in *urbanam*, quæ prædio urbano debetur; et in *rusticam*, quæ prædio rustico debita est.

Prædium urbanum est omne ædificium habitandi causa confectum, sive in urbe, sive in villa, et hortus ei annexus. *(Leg. 192. ff. de verb. signific.)*

Prædium rusticum sunt ager, vinea, pratum, pecorum stabulum a domo sejunctum.

Quæres 3. *Quot sint servitutes tum urbanæ, tum rusticæ*?

Resp. 1. *Urbanæ* sunt 1. ut lignum in tuum parietem admittatur. 2. Ut stillicidium in tuas ædes recipiatur. 3. Ut murus altius non attollatur. 4. Ut fenestra in muro non aperiatur. *(Leg. 2. ff. de servit. præd. urban.)*

Respond. 2. *Servitutes rusticæ* aliæ sunt *nominatæ*, aliæ *innominatæ*.

Nominatæ sunt, *iter, actus, via, aquæductus*. *(Leg. 1. ff. de servit. præd. rust.)*

Iter est jus, quod pedes, aut eques potest transire, vel ambulare per alienum fundum; non tamen ducere jumentum aut vehiculum.

Actus est jus agendi vehiculum aut jumentum.

Via complectitur utrumque jus, itineris et actus.

Aquæductus est jus ducendi aquam per alienum fundum.

Servitutes innominatæ sunt jus aquam hauriendi, pecora adaquandi, pascendi, arenæ fodiendæ, calcis coquendæ etc. *(Dig. toto tit. de servit.)*

ARTICULUS IV.

De Habitatione et Superficie.

Quær. 1. *Quid sit Habitatio*?

Resp. Est jus habitandi in alienis ædibus salva earum substantia.

Habitatio est species usufructus, cum is qui habet jus habitationis *non solum in ea per se degere possit, sed etiam aliis locare (Instit. tit. de habitatione)* quæ dispositio viget *in Gallia*.

Quær. 2. *Quid sit Superficies*?

Resp. Est jus quo quis alieni fundi superficiem possidat, et in eo ædificare potest.

Superficiarius habet dominium utile domus superficiariæ; dominus fundi habet proprietatem, unde superficies comprehendi potest sub usufructu latius sumpto.

QUÆSTIO III.

De principaliori speciei juris, nimirum de dominio.

Hic nobis explicandum. 1. Quid et quotuplex sit dominium. 2. Quinam et quarum rerum habeant dominium. 3. Quibus modis acquiritur et transfertur dominium. Triplici articulo.

ARTICULUS I.

De essentia et Divisione Dominii.

Quær. 1. *Quid sit dominium in genere*?

Resp. Est jus gubernandi subditos, vel disponendi de re tamquam sua; unde duplex est dominium, *jurisdictionis*, scilicet, et *proprietatis*.

Dominium jurisdictionis est legitima potestas gubernandi suos subditos liberos. Actus gubernandi sunt *præcipere, vetare, permittere, judicare, punire, præmiare*.

Dixi *liberos*: Quia mancipia pertinent ad dominium proprietatis. De hoc dominio hic non agitur.

Dominium proprietatis est jus disponendi de re tamquam sua, nisi lex vel pactum obsistat.

Dicitur 1. *disponendi de re tamquam sua*: id est suo nomine, in proprium commodum, et in omnem usum a lege permissum.

Dicitur 2. *Nisi lex vel pactum obsistat*: quia potestas dominii potest ligari a lege, vel pacto: sic pupillus non potest bona sua alienare, licet sit eorum dominus, ut dicit Apostol. *(Ad Gal. c. 5.)* nec debitor pignus quamvis sit ejus dominus ob pactum cum creditore initum.

Dices: Hæc definitio non datur per genus, cum dominium sit jus, et jus dominium; ergo etc.

Resp. nego ant. et ejus probationem. Quia *jus in re*, de quo hic, latius patet *dominio*; omne enim dominium est in re, non tamen omne jus in re est dominium. Nam v. g. usufructuarius habet jus in re circa agrum, depositarius circa depositum, non tamen habent dominium.

Dices iterum, Videtur implicare aut quis habeat jus disponendi de re tamquam sua, at tamen non liceat per legem.

Resp. nego ant. Aliud enim est jus disponendi, aliud actus disponendi: jus manet integrum, solus actus prohibetur a lege; qua prohibitione cessante non confertur novum jus et tamen constat esse jus perfectum disponendi de re; ergo jus illud non fuit ablatum per legem, sed solum fuit ligatum.

Quæres 2. *Quomodo dividatur dominium proprietatis*.

Resp. Dividitur in *plenum* seu *perfectum*, et *imperfectum*.

Dominium plenum est jus disponendi de re illiusque fructibus tamquam suis.

Dominium non plenum est jus disponendi vel de sola re, vel de solis emolumentis; unde subdividitur in directum, et utile.

Dominium directum est jus disponendi de re tamquam sua, non autem de fructibus rei; tale est dominium quod habet dominus in agro quem tradidit in emphyteusim.

Dominium utile est jus disponendi de fructibus rei, non autem de ipsa re: tale est jus quod habet emphyteuta in agro sibi in emphyteusim tradito.

Quær. 3. *Quænam requirantur ad dominii acquisitionem*?

Resp. Jure communi requiruntur ordinarie duo, scilicet *titulus* et *traditio*: titulus, quia est radix dominii; traditio, quia ex lege traditionis Cod. de pactis. *Traditionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur*.

Dixi *Ordinarie*: Quia sunt certi casus, in quibus lex non requirit traditionem ad hoc ut acquiratur dominium.

1. Quando aliquid datur aut venditur civitatibus, Ecclesiis, aut aliis piis locis, aut in redemptionem captivorum. *(L. ultim. Codic. de Sacrosanctis Ecclesiis)*.

2. In beneficiis jus in re acquiritur per solam collationem et acceptationem. *(Cap. Si tibi absenti. De præb. in 6.)*

3. In hæreditate, ut enim quis fiat dominus hæreditatis sive per testamentum, sive ab intestato, non requiritur aliud quam ut hæreditas adeatur *(L. cum hæredes; de acquir. vel amitt. possessione)*. Aditur

autem hæreditas dum acceptatur verbo vel facto (*Inst. de hæredum qualit.*). Imo in Gallia in locis consuetudinariis nec necesse est ut hæreditas adeatur, sed hæres est Dominus hæreditatis statim a morte ejus, in cujus bonis succedit. Idem dicit jus de legato (*L. A Titio ff. de furtis.*)

4. In donatione sub ea conditione quod donatarius alimenta præbeat donanti; illo non præbente statim dans recipit dominium et possessionem illius rei, absque ulla traditione (*L. 1. Cod. de Trad. quæ sub modo*).

Nota. Quod in his casibus, licet acquiratur dominium ante traditionem, non tamen acquiritur ejusdem possessio, quæ nunquam ad nos pertinet nisi sit naturaliter apprehensa (*L. Naturaliter, §. de acquir. possessione*); sæpe enim accidit unum esse verum agri dominum, alium vero possessorem.

Quær. 4. *Quid sit Titulus?*

Resp. Est radix unde dominium aut jus quodvis oritur, v. g. emptio, donatio, successio, hæreditaria, electio, collatio in beneficiis, etc.

Quær. 5. *Quotuplex sit Titulus?*

Resp. Triplex, verus nempe, coloratus, et præsumptus.

Titulus verus est ille, qui a parte rei subsistit, et est vera radix dominii.

Titulus coloratus est ille, qui bona fide creditur esse verus, licet ob latentem aliquem defectum talis non sit: v. g. venditio ab eo facta qui rei venditæ dominus merito credebatur, licet talis non esset.

Titulus præsumptus ille est, quem jus ob temporis diuturnitatem intervenisse supponit et præsumit, cum tamen forte non intervenerit; unde est potius defectus tituli, quam titulus.

Quær. 6. *Quid sit possessio?*

Resp. Possessio prius dividende videtur quam definienda, ut omnis tollatur æquivocatio. Itaque Possessio alia est facti, alia juris.

Possessio facti est apprehensio rei, corporis, animi et juris adminiculo.

Dicitur 1. *Apprehensio*, vel prima, quæ est possessionis acquisitio; vel continuata, quæ est rei detentio.

Dicitur 2. *rei*: Sive corporeæ ut ager; sive incorporeæ ut beneficium, census, servitus, etc.

Dicitur 4. *Adminiculo corporis*: quia ut res aliqua incipiat possideri, debet aliquo modo corporaliter apprehendi vel in se, v. gr. manibus, pedibus, oculis; vel in alio, in quo censetur contineri; v. gr. instrumento publico, clavium traditione, etc. quæ fit manu et pede dicitur *vera*, quæ fit alio modo vocatur *ficta*, quia eo in actu juris fictione censetur res apprehensa.

Dicitur 4. *Animi*: Quia debet eam apprehendere animo possidendi: unde depositarius non dicitur possidere depositum, quia non detinet illud animo retinendi sibi.

Dicitur 3. *Juris*; non quod omnis possessio facti sit justa, nam fur vere possidet rem furto ablatam, sed quia jus facit ut talis detentio sufficiens censeatur ad constituendam possessionem, nec eam impedit, ne detentio rei sacræ per Laicum censeatur possessio. (*L. Qui universos de acquir. et admitt. possessione.*)

Possessio juris est jus insistendi rei tamquam suæ non prohibitæ possideri.

Dicitur 1. *Jus*: Ut excludatur possessio facti, quæ est quasi acquisitio possessionis, ex qua oritur hoc jus si justa fuerit; quod si ista acquisitio sit injusta, non oritur ex ea jus in conscientia, sed tantum in foro civili.

Dicitur 2. *Insistendi rei*: Ut excludatur dominium quod per se et formaliter est tantum jus disponendi de re; propria autem ratio juris possidendi est, quod possessor possit rem pacifice tenere, et juris remediis tueri adversus perturbantes, quod hic dicitur *insistere rei*.

Dicitur 3. *Tamquam suæ*: Quia si quis insistat nomine alterius, non erit vera possessio, unde tutor non est possessor bonorum pupilli, quia tutor non possidet, sed pupillus possidet per tutorem.

Dicitur 4. *Non prohibitæ possideri*: Quia ubi lex possessionem prohibet, nullum est jus possidendi; sic Laicus jus decimas possidendi non potest acquirere.

Quær. 7. *Quomodo iterum dividatur possessio?*

Resp. In civilem et naturalem.

Possessio civilis est ea, quæ res corpore et animo apprehensa solo animo retinetur; sic possidet res suas qui ab eis abest.

Possessio naturalis est ea, qua res corpore et animo occupatur; ut eum quis rem occupat de facto vel per se, vel per alium, quam etiam retinere cupit; diciturque naturaliter et civiliter possidere, et hæc possessio est firmissime secundum jura; aliquando possessio *naturalis* separatur *a civili*, ut quando fur occupat rem meam: tunc enim ego civiliter, ille naturaliter possidet; et hæc possessio est infirma; valet tamen ad hoc ut quis non possit ab extraneo deturbari, et interdum ne ab ipso quidem domino sine auctoritate publica.

Dices: Fur non tantum *naturaliter*, sed etiam *civiliter* possidet rem furtivam, quia corpore, et animo retinet ut suam; ergo.

Resp. nego ant. Quia secundum jura, quis dicitur naturaliter tantum possidere, quando rem ab alio civiliter possessam occupat, etiamsi habeat animum retinendi.

Aliqui hic addunt tertiam possessionis speciem quam vocant *civilissimam*, est ea qua legum dispositione transfertur possessio etiam inscio, absque ulla vera vel ficta apprehensione; sic in Gallia possessio defuncti transit in ejus hæredem etiam extraneum sine ullo apprehensionis actu.

ARTICULUS II.

Quinam et quarum rerum habeant dominium: Seu *de Subjecto et objecto dominii*.

Nota. Satis evidens est solum et omnem hominem esse dominii capacem, cum solus et omnis homo ratione et libero arbitrio (quæ totius dominii fundamentum sunt) sit præditus, et ipsis mediantibus capax sit saltem in actu primo de rebus externis tamquam suis disponere.

Dixi 1. *Omnis*, sive justus et fidelis, sive peccator et infidelis, ut contra Wiclefum et Joann. Hus definivit Ecclesia (*In Conc. Constantiensi, Sess. 6.*): ratio est quia in ipsis est fundamentum dominii, ratio nempe, et voluntatis liberum arbitrium.

Dixi 2. *Saltem in actu* primo. Nam actualis rationis usus ad dominium non requiritur, ut constat in parvulis et perpetuo amentibus, qui bonorum suorum veri sunt domini, licet eorum administrationem non habeant, juxta illud Apostoli (*Ad Galat. 4. v. 1.*): *quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt a servo cum sit dominus omnium*. Licet enim non disponant per se de suis bonis, disponunt per alium, quod sufficit.

Exponendum ergo superest quarum rerum homo sit dominus.

Quær. 1. *Quarum rerum homo, prout homo, sit dominus?*

Resp. Homo innocens a Domino omnium creaturarum inferiorum accepit dominium juxta illud, *faciamus hominem ut præsit* (*Gen.* 1. *v.* 26.). Verum post lapsum hominis dominium illud remansit quidem in genere humano *terram autem dedit filiis hominum* (*Ps.* 113.); sed non iu quolibet individuo; quia post peccatum facta fuit rerum divisio quam humanæ leges et consuetudo firmarunt.

Quær. 2. *An homo sit dominus suæ famæ?*

Resp. affirm. Ille enim famæ suæ dominus est, cui competunt primarii actus dominii circa famam: atqui, etc. potest enim homo famam et honorem sibi acquirere, ablatam in judicio repetere, restitutionem ejus condonare; ergo homo est dominus suæ famæ, *nisi* ait D. Th. *id pergat in alterius nocumentum* (*qu.* 73. *a.* 4. *ad* 1.).

Dixi: Nisi id vergat in alterius detrimentum: vergit autem. 1. Cum ex infamia unius sequitur alterius infamia, sic fama patris, prælati, imo simplicis religiosi non potest violari quin infametur filius et communitas. 2. Cum ex infamia sequitur scandalum proximi, et hoc locum maxime habet in Sacerdotibus, qui sive ex officio, sive ex charitate tenentur officium præstare proximo, ad quod necessaria est fama. Hoc sensu intelligendum est illud: *curam habe de bono nomine* (*Eccl.* 41. *v.* 15.): et illud Augustini: *nobis necessaria est vita nostra, proximis fama nostra* (*L. de bono viduitatis cap.* 22.).

Dices: Possemus condonare mutilationem membri; atqui tamen non inde sequitur quod simus domini membrorum; ergo.

Resp. dist. maj. Possumus condonare pro damno secuto ex mutilatione, *conced. maj.* membri enim habemus dominium utile, quo privamur per mutilationem; possumus condonare mutilationem membri quoad dominium directum, *nego maj.* unde si restitui posset, non possemus condonare, fama autem restitui potest.

Quær. 3. *An homo possit esse dominus alterius hominis?*

Resp. 1. Homo non habet jure naturæ dominium in alterum hominem; omnes enim homines jure naturæ sunt pares, cum sint ejusdem naturæ, ex eodem parente et ad eundem finem conditi.

Resp. 2. Jure tamen gentium et civili potest quis effici servus (*Gallice esclave*) ut patet *Ex.* 21. *Lev.* 25. ubi conceditur Israelitis ut alteri in servum perpetuum se tradant.

Porro, Aliquis alterius servus effici potest dupliciter.

1. *Voluntarie.* Ut si homo se ipsum vendat, sive ut se ab infeliciori statu eripiat, sive ut succurrat proximo, quomodo teste S. Gregorio, fecit sanctus Paulinus Nolanus Episcopus, qui servum se fecit ut viduæ cujusdam filium a servitute redimeret.

2. *Ex justa necessitate.* Et hoc quadrupliciter 1. Ratione *nativitatis*, quando quis ex matre serva nascitur, etiam si pater sit liber, quia *partus sequitur ventrem* (*L. Partum. Cod. de rei vindicatione*). 2. Ratione *delicti*, ut si quis servitute puniatur in pœnam delicti commissi (*Cap. Ita quorumdam de Judæis, et Saracenis*). 3. Ratione *justi belli*, cum enim bellum conferat jus hostes interficiendi, a fortiori confert jus eos in servitutem redigendi. 4. *Jure paterno,* ut si pater ob gravem necessitatem filium vendat, quod non potest facere nisi cum pacto de retrovendendo cum ad meliorem fortunam devenerit. (*L.* 1. *et* 2. *ff. de patribus qui filios suos distraxerunt.*)

Cum servitus non vigeat apud nos, prætermitto varias quæstiones de ipsa agitari solitas.

Quær. 4. *An homo sit dominus vitæ et membrorum?*

Resp. Homo habet quidem in vitam et membra dominium utile, cum sine cujusquam injuria possit uti vita et membris ad omnem usum lege permissum; sed non habet dominium *directum:* solus enim Deus, *vitæ et necis habet potestatem* (*Sap.* 16. *v.* 13.).

Ratio est, quia dominium non est, nisi in res distinctas et inferiores; atqui vita et membra non sunt distincta a nobis, nec nobis inferiora; ergo. Ex quo concluditur, hominem non posse se occidere directe, aut mutilare nisi ad conservationem sui ipsius.

Dixi 1. Non licere homini se occidere *directe:* quia ipsi licitum est, justa de causa, aliqua facere vel omittere, ex quibus mors probabiliter, *indirecte*, est secutura; sic pastor licite et laudabiliter vitam suam periculo exponit, ut peste infectis Sacramenta administret, item miles stationem suam custodiens, in bello justo hostem aggrediens, etc.

Objicies can. non est nostrum (*Causa* 23. *qu.* 5) sic habetur: *in persecutionibus non licet propria perire manu, absque eo ubi castitas periclitatur;* ergo ad vitandum stuprum, fornicationem, etc. licet se occidere.

Resp. nego conseq. Et dico in hoc can. particulam, *absque eo*, non esse exclusivam, sed inclusivam, quomodo sumitur Cant. 4. *quam pulchra es amica mea, absque eo quod intrinsecus latet:* unde sensus est: *illicitum est se occidere, atque etiam id remanet illicitum ubi castitas periclitatur.*

Quod si quædam virgines ad vitandum stuprum se dederint præcipites, vel fecerunt ex speciali Dei instinctu; vel putantes (secundum quosdam) hoc esse licitum, ex ignorantia invincibili, a peccato excusante.

Dixi 2. Hominem non posse se mutilare; *Nisi ad conservationem totius;* quia cum pars sit propter totum, ratio naturalis dictat ipsam posse abscindi pro salute totius. Ad hoc tamen nemo tenetur si ingentes dolores sint sustinendi, cum media adeo difficilia, quis non obligetur adhibere, nisi ejus vita bono communi necessaria censeatur.

Colliges graviter peccare qui se ipsos castrant ad vincendas carnis tentationes, gravius qui seipsos castrari permittunt, aut parvulos castrari jubent, ad vocis suavitatem retinendam.

Quær. 5. *Quarum rerum filii familias nondum emancipati, dominium habere possint?*

Nota, Bona filiorum familias esse quadruplicis generis, nimirum castrensia, quasi castrensia, adventitia, et profectitia.

Castrensia sunt ea quæ in militia, vel occasione militiæ, item, quæ in obsequio Principis in aula ejus exhibito, vel in custodia alicujus arcis etiam tempore pacis, acquiruntur.

Quasi castrensia sunt ea quæ filius familias acquirit 1. Ex beneficio Ecclesiastico, imo quidquid acquiritur post Clericatum, etiamsi alias esset adventitium (*Authentica Presbyteros, cod. de Episc. et Presb.*) quod maxime notandum. 2. Ex officio publico non mechanico, v. g. Judicis, Advocati etc. 3. Ex professione scientiæ et artis liberalis. Vocantur quasi castrensia, quia gaudent privilegio castrensium.

Adventitia sunt ea, quæ neque a patre, neque intuitu patris adveniunt filio, sed aliunde, puta successione in bona materna, amicorum donatione, inventione thesauri, labore artificiali. Dicuntur *adventitia* respectu patris, quia ab eo non proveniunt.

Profectitia sunt ea, quæ filius acquirit vel ex bonis patris, v. g. ea administrando, aut ex iis negotiando; vel intuitu patris, v. g. si quis daret aliquid filio ob amicitiam et obsequium patris. His diligenter notatis

Resp. Filiifamilias bonorum castrensium et quasi castrensium habent plenum ac perfectum dominium; adventitiorum habent quidem dominium directum, sed pater habet eorum usumfructum et administrationem. Excipitur a jure. 1. Si pater huic usufructui renuntiaverit; 2. Si hæc data sit filio ea conditione ne ususfructus patri concedatur. 3. Si filio non sit relictus nisi ususfructus, quia super usumfructum non potest statui alius ususfructus. Profectitiorum vero filii familias nec directum nec utile habent dominium, sed penes patrem remanet; ratio horum omnium est dispositio juris. (*Lib.* 2. *Inst. in tit.* 9.)

Quær. 6. *Utrum bona a filiisfamilias in domo paterna proprio labore comparata, profectitia sint, an adventitia?*

Resp. 1. Si filius familias ex solis operibus artificialibus lucrum reportaverit, illud erit *adventitium*, ac proinde poterit illud retinere, vel recuperare post patris obitum, deductis tamen alimentis a patre susceptis, quia pater non tenetur alere filium habentem propria, ita Cabassut. (*Lib.* 6. c. 4. *not.* 6.) qui asserit omnes Doctores in hoc puncto esse unanimes, et probat *ex Lege penult. ff. de obseq. parentibus præbendo*, quæ sic habet: *pietatem liberi parentibus, non operas debent*, intellige nisi pauperes sint.

Resp. 2. Si filius in domo patris remanens, aliquid lucratus fuerit ex ejus bonis, ejusque nomine negotiando, illud lucrum pertinet ad patrem tamquam profectitium, quia ex pietate debet patri ejusmodi servitia; si tamen protestetur vel expresse, vel tacite se velle salarium, nec teneatur patrem alere, quia non indiget, tunc, *ait Cabassut. cit.* habet jus in partem hujusce lucri, quia hoc peculium in hac hypothesi non est omnino profectitium, sed mixtum ex profectitio quoad bona paterna, et adventitio, ratione proprii laboris; bona autem adventitia pertinent ad filium, qui consequenter si clanculum servaverit summam labore suo non majorem, eam retinere potest, ait Pontas. (*Verbo Compensatio, cas.* 6.) Hic casus cum sit quotidianæ praxis, est maxime notandus.

Quær. 7. *Quarum rerum uxores possint habere dominium?*

Nota: Bona uxoris sunt triplicis generis, nempe paraphernalia, dotalia, et communia.

Paraphernalia definiuntur a Polmano, *bona superaddita doti uxoris*, nempe quæ uxor in contractu dotali sibi servavit, vel quæ contracto matrimonio acquisivit, sive donatione, sive legato etc.

Dotalia sunt ea, quæ uxor tradidit marito ad sustentanda onera matrimonii.

Communia sunt ea, quæ tempore matrimonii, communi labore et industria, sunt acquisita.

Resp. 1. Uxor habet dominium perfectum bonorum paraphernalium jure communi. (*Cod. de pactis conventis.*) Servanda tamen est locorum consuetudo.

Resp. 2. Uxor habet dominium directum dotis, maritus vero administrationem et usumfructum (*L.* 7. *digesti*).

Resp. 3. Bonorum communium uxor habet proprietatem pro dimidia parte, sed administratio et ususfructus sunt mariti.

Sequitur ex dictis,

1. Uxorem peccare contra justitiam, et teneri restituere viro vel ejus hæredibus, si aliquid de bonis communibus, aut dotalibus surripiat aut impendat invito rationabiliter domino; in quo tamen maritus plus indulgere solet uxori, quam extraneis.

Dixi, invito rationabiliter domino: uxor siquidem de bonis communibus vel dotalibus aliquid absque furto subripere potest. 1. Ad modicas et statui suo convenientes eleemosynas faciendas, nisi tamen vir sufficientes largiatur. 2. Ad impediendum grave damnum familiæ, v. g. si maritus sit prodigus. 3. Ad vitandum damnum mariti, quia tunc negotium mariti utiliter gerit. 4. Ad necessitatibus suis aut liberorum, quibus subvenire renuit maritus, subveniendum. 5. Ad subveniendum patri, matri, aut proli ex alio matrimonio, si indigeant quoad vitam vel statum, quia hæc obligatio est naturalis; tenetur tamen uxor ea quæ sic dedit, in partem suam referre, cum ad partitionem cum hæredibus viri deveniendum erit. Ratio horum est quia maritus consentire censetur, vel saltem non est rationabiliter invitus.

Sequitur 2. Maritum peccare contra justitiam et teneri ad restitutionem uxori, vel ejus hæredibus. 1. Si dilapidat ejus dotem; 2. Si accipiat aut impendat paraphernalia uxoris. 3. Si bona communia notabili quantitate, invita uxore, prodige donet, ut docent communiter Doctores contra Habert (*part.* 1. *pag.* 104.) Nam licet bonorum communium administratio sit penes maritum, tamen proprietas mediæ partis illorum ad uxorem jure communi pertinet: ac proinde maritus facit ei injuriam, partem ipsius, ipsa rationabiliter invita, profundens.

Quæres 8. *An servi habeant aliquarum rerum dominium?*

Resp. Jura civilia non videntur illis ullum dominium concedere, sed quidquid acquirunt quavis causa, dominis acquirunt: ait enim Justinianus, *servus nec est dominus vestimenti quotidiani, quia qui ab alio possidetur, nihil possidere potest* (*L. Id vestimentum, ff. de peculio*). Verum ista severitas consuetudine legitima est mitigata, unde licet non habeant dominium fructuum laboris, tamen possunt in quibusdam casibus habere aliquod dominium etiam perfectum.

1. Si dominus aliquod peculium ipsis concedat, vel permittat.

2. Si aliquid eis detur ea conditione, ut non acquiratur domino.

3. Si aliquid de bonis propriis, ludo aut aliqua negotiatione sine domini detrimento lucrentur, vel si præter opera præscripta, alia faciant lucrativa.

4. Si aliquid eis detur pro compensatione injuriæ illis illatæ in bonis, quorum sunt domini, v. gr. in fama.

Hinc servus differt a Religioso solemniter professo, qui prorsus incapax est dominii.

De dominio Clericorum agemus in Tractatu de beneficiis, Religiosorum, in Tractatu de statu Religioso.

ARTICULUS III.

De modo quo acquiritur et transfertur dominium.

Nota 1. Supponit hujus articuli titulus, factam esse rerum divisionem, circa quam sequentia ut certa sunt tenenda.

1. Rerum divisio fuit *conveniens:* quia agri inculti remansissent; si enim homo natura segnis, propria negligit, quanto magis communia negligeret?

2. Rerum divisio est *justa:* quia scriptura eam approbat: præcipit enim dare eleemosynas, debita solvere, prohibet furari; hæc autem omnia supponunt rerum divisionem.

Dices: Rerum divisio videtur jure naturali prohibita; quia jure naturæ omnia sunt communia; ergo est injusta.

Resp. nego 1. *ant. distinguo ejus probationem.* Omnia sunt communia jure naturali *positive, nego; negative, conced.* Non itaque sunt communia hoc sensu quod jus naturale præcipiat rerum communitatem, sed negative, hoc sensu quod non constituerit rerum divisionem; sed potestatem fecerit omnibus utendi qualibet re priusquam ab aliquo sit occupata, quod jus etiamnum durat.

Inst. S. Clemens docet per *iniquitatem factum esse, ut quisque haberet propria* (*Cap. dilectissimis* 12. *q.* 1.) ergo.

Resp. dist. Per iniquitatem *occasionaliter*, quia occasione sumpta ex iniquitate peccati originalis introducta fuit rerum divisio, *conc. formaliter*, quasi ipsa divisio fuerit injusta, *nego*.

Itaque S. Clemens hac ratione hortatur fideles Jerosolymitanos ad possessionem rerum in communi quoad usum, ex eo quod hæc vita sit consentanea statui innocentiæ, in quo omnia debebant esse communia; rerum autem divisio orta sit occasione peccati.

3. Rerum divisio facta est *ab initio mundi;* Abel enim et Cain ex bonis sibi propriis sacrificia Domino obtulerunt.

4. Facta est divisio *jure gentium;* nam jus gentium est illud quod communi omnium nationum consensu introductum est; atqui eo consensu factum est ut alii hanc, alii illam terræ partem sibi retinerent, quam ipsi priores occupaverant; ergo.

Nota 2. Bona vel sunt sub dominio alicujus, vel sub nullius sunt dominio.

Quæ sunt sub dominio alicujus, possunt acquiri, volente domino, vel eo invito; *volente domino* acquiruntur per contractus; *invito domino* acquiruntur jure justi belli, sententia judicis ob crimen, et tandem præscriptione; de bello et sententia judicis alibi dicemus.

Quæ sub nullius sunt dominio, vel nunquam habuerunt aut censentur habuisse dominum et acquiruntur *occupatione*, vel habuerunt dominum et acquiruntur *inventione*. Ut quodam ordine procedamus, disseremus.

1. De acquisitione dominii per *occupationem*. 2. Per *inventionem*. 3. Per *præscriptionem*. 4. Per *contractus*, quadruplici Sectione.

SECTIO PRIMA.

De acquisitione dominii per occupationem.

Nota. Occupatione acquiruntur 1. Animalia, 2. Gemmæ, venæ metallicæ, etc. 3. Sylvæ communes et pascua.

§. I. *De occupatione animalium.*

Quær. 1. *Quomodo acquiratur dominium animalium?*

Nota. Animalium alia sunt natura sua fera et sylvestria, ut cervi, lepores, etc. alia mansueta, ut oves, boves, gallinæ domesticæ, etc. alia cicurata ex feris, ut cervi quos domi nutrimus, pavones, columbæ domesticæ; alia retinent indolem sylvestrem.

Resp. et dico 1. Animalia ex natura sua mansueta et domestica, quantumvis aberrent et fugiant, non licet occupare (§. *Gallinarum instit. de rerum divers.*) Ratio est quia cum sint natura sua domestica, licet fugerint, non tamen ideo recuperant libertatem; ergo sunt prioris domini. Quare ubicumque inventa fuerint, dominis sunt restituenda, imo etiamsi capta a lupo, qui ea exemerit, restituere debet quidquid de illis superfuerit, *ait Lessius*. (*L.* 2. *cap.* 5. *dubit.* 6.)

Dico 2. Animalia fera seu sylvestria, usu mansuefacta, non licet occupare quamdiu consuetudinem habent ex libero vagatione redeundi in potestatem domini; quod si amittant consuetudinem redeundi, fiunt *occupantis* (§. *Pavonem eodem titulo*). Ratio est quia in 1. casu non censentur recuperasse naturalem libertatem, quam in 2. recuperarunt, ac proinde non amplius sunt in potestate prioris domini; ergo sunt primi occupantis. Hinc

Inferes 1. Si in columbario tuo appositis illecebris attrahas aliorum columbas, teneris ad restitutionem; quod si columbæ alterius sponte et sine fraude (quia v. g. melius pabulum eis das, vel commodiori loco collocas) se aggregent colombis tuis et consuetudinem redeundi in proprium columbarium amittant, sunt tuæ. Dicuntur autem consuetudinem redeundi deseruisse, *si bis, terve tempore consueto non redeant*, ut docet Navarrus. (*Cap.* 17. *n.* 128.)

Inferes 2. Examen apum quamvis avolet ex alveario tuo, tamen tuum manet quamdiu in tuo conspectu versatur, nec difficilis est ejus prosecutio; alioquin occupantis fit, sunt verba Justiniani. *(Instit. de rerum divis.)*

Dico 3. Animalia omnino fera et sylvestria in loco publico et non circumsepto vagantia (idem dic de piscibus) fiunt *primi occupantis*, etiam contra voluntatem Principis venationem prohibentis; licet enim piscatores aut venatores quandoque graviter contra obedientiam peccent transgrediendo Legem justam Principis, non tamen peccant contra justitiam; unde fiunt domini prædæ, nec ad restitutionem tenentur.

Dixi, *In loco non circumsepto;* si enim sit circumseptus, pisces et feræ censentur esse domini illius loci.

Quæres 2. *Cujus sit fera ab uno læsa, ab alio capta?*

Resp. Justinianus (§. *Item quæsitum*. *Inst. de rer. divisione*) *eam esse capientis:* verum hæc dispositio non viget *in Gallia*, ubi fera vulnerata est vulnerantis eam insequentis cum morali certitudine quod eam sit apprehensurus, quia tunc moraliter per vulnus inflictum est apprehensa; sanxit autem *Henricus IV.* ut qui feram excitavit in fundo in quo habet jus venandi, et a fortiori qui vulneravit, eam possit in alieno fundo insequi, donec vel capta sit, vel omnino evaserit.

Quær. 3. *Ad quem pertineat fera laqueo, item piscis retibus inhærens?*

Resp. Si inhæreat *inextricabiliter*, est laqueum et rete ponentis, quia est occupata per instrumentum; si *extricabiliter*, est primi occupantis, propter contrariam rationem.

Quær. 4. *Si fera quam insequor, cadat in laqueum tuum, cujus erit?*

Resp. Cum Tournely (T. de justitia pag. 2. *c.* 1. *de Dominio)*, si aliter occupaturus eram, quod ex inflicto vulnere debet dijudicari, erit mea; si vero occupaturus non eram, erit tua: in dubio melior erit conditio primo occupantis juxta multos *(Lessius, Bonacina, etc.)*, juxta alios debet dividi.

§. II. *De occupatione lapillorum, gemmarum, fodinarum plumbi, ferri, venarum auri, argenti, etc.*

Quær. 1. *An lapilli, gemmæ, ambrarum, coralium etc.* quæ in littore maris inveniuntur, sint primo occupantis?

Resp. *Cum Justiniano* (*L.* 2. *tit.* 1. §. 18. *lapillorum) affirm.* Ratio est quia nullius sunt. Hæc dispositio viget in Gallia, ait Tournely hic.

Quær. 2. *Ad quem pertineant Lapidicinæ,* gallice, Carrieres, *fodinæ plumbi, ferri, quæ sunt in fundo alicujus?*

Resp. Pertinent ad dominum fundi, quia vel sunt pars fundi, vel ejus fructus. Idem dic de venis metallicis auri et argenti spectato solo jure naturali et gentium, quia sunt fructus fundi cum in eo crescant, vel sunt ejus partes; tamen secundum Jus Gallicum pertinent ad Regem compensato solo damno, quod infertur loco. (*Vide Chopin. de doman. l.* 2. *tit.* 5.)

§. III. *De pastione et lignatione in sylvis communibus.*

Quær. 1. *An Princeps possit prohibere pastionem et lignationem in pascuis et sylvis communibus?*

Resp. affirm. Quia id aliquando expedit bono publico; atqui Princeps potest præcipere, vel prohibere quidquid expedit bono publico.

Resolves: Qui contra justam prohibitionem lignant in his sylvis, vel animalia in eas introducunt, peccant mortaliter; si inde grave damnum Reipublicæ inferunt, tenentur ad restitutionem erga Rempublicam, sive sint extranei, sive incolæ; si vero non ita graviter noceant, censet Lessius (*L.* 2. *cap.* 5. *dubit.* 14.) non nisi venialiter peccare, nec ad restitutionem teneri si sint incolæ; quia alias jus habent, et communitas censetur remittere non notabilem injuriam, contenta multa pecuniaria si in furto capiantur.

Excusantur tamen pauperes, si ex his præcise necessaria usibus suis asportent, nec notabile damnum inferant, quia communitas id pauperibus suis membris indulgere censetur, *ait Paulus a Lugduno*. (*Dissert.* 2. *c.* 5. *de domin.*)

Quær. 2. *Quid sentiendum de pauperibus, qui ligna cædunt in sylvis quæ ad Regem vel alios privatos pertinent?*

Resp. Eos fures esse et ad restitutionem teneri pro ratione rei ablatæ, vel damni illati (quod sæpe multo pluris est quam res succisa valeat), est enim ablatio rei alienæ invito domino nisi habeant consensum expressum vel tacitum proprietariorum qui supponitur. 1. Si proprietarius non soleat curare restitutionem, sed satis ei sit ut comprehensi mulctam luant. 2. Si Domini non possint sine immanitate huic asportationi obsistere; hinc

Inferes: licitum esse pauperibus colligere minuta, quæ jacent ligna mortua (gallice *bois mort*), item ligna caduci roboris (gallice *mort bois*) in usum proprii foci; ratio est quia domini non sunt tunc inviti, vel sunt irrationabiliter inviti.

De jure pascendi tacere cogor, quia variatur pro diversitate locorum, unde consuetudo et leges municipales in his servandæ sunt.

SECTIO II.

De acquisitione dominii per inventionem.

Nota. Acquiruntur inventione 1. Thesaurus; 2. Res nuper amissa; 3. Bona vacantia et derelicta.

§. I. *De Inventione Thesauri.*

Quær. 1. *Quid sit Thesaurus?*

Resp. Definitur in Jure (*L. nunquam ff. de acquir. rer. dominio*): *vetus quædam depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat.*

Dicitur 1. *vetus:* alias non esset Thesaurus, sed res inventa.

Dicitur 2. *pecuniæ:* quo nomine intelliguntur gemmæ, annuli, vasa argentea, etc.

Quær. 2. *Cujus sit Thesaurus inventus?*

Resp. 1. Jure naturali et gentium totus est inventoris; nam quæ nullius sunt, his juribus fiunt primo occupantis. Quod verum est, *ait Lessius* (*L.* 2. *c.* 5. *de dubit.* 15.) etiam si possit sciri, a quorum majoribus sit conditus, quia quod tanto temporis spatio desiit possideri, desiit etiam esse in dominio cujusquam.

Resp. 2. Jure civili Romano sequentia sunt tenenda. (*L. nunquam ff. de acquir. dominio.*)

1. *Thesaurus* in fundo proprio inventus, totus est inventoris; si arte magica sit inventus, totus est fisci, non tamen ante sententiam Judicis, *ait Lessius citans Navar.* quia hæc dispositio est pœnalis, et lex ferendæ sententiæ, ut patet eam legenti.

2. *Inventus* in fundo alieno casu fortuito, media pars fit inventoris, et altera domini fundi, sive sit Princeps, sive privatus, et hoc ante sententiam Judicis; quia hæc dispositio non est pœnalis, sed definitiva proprietatis rerum. (*Lege unica c. de Thesauris.*)

3. *Inventus* in fundo alieno, absque consensu domini, totus adjudicatur domino fundi; non tamen inventor tenetur dare totum ante sententiam Judicis; sed sufficit, si det dimidiam partem, quia hæc dispositio est pœnalis, ad puniendam injuriam factam domino fundi, quærendo in ejus fundo.

4. *Inventus* in platea, foro, via publica, fortuito vel industria juxta multos totus est inventoris, ita Lessius citans Covarruviam, Baldum, et alios quosdam; juxta multos debet dividi cum fisco, hic standum est consuetudini.

5. *Inventus* in loco sacro fortuito, totus est inventoris; si data opera inventus sit in tali loco, dimidium cedit Ecclesiæ. (*Leg. unica cod. de Thesaur.*)

Cæterum in his spectandæ sunt speciales locorum Leges et servandæ, juxta D. Th. (2. 2. *q.* 66. *a.* 5. *ad* 2.) unde

Resp. 3. In Gallia hæc de Thesauris sunt tenenda:

1. Si Thesaurus inventus sit in via publica, media pars cedit inventori, altera Regi, aut viarum curatoribus, gallice *Voyers*.

2. Si loco proprio, media pars cedit inventori, altera Dynastæ, gallice *Haut justicier*, vel Regi, si solus in illo loco altiorem illam potestatem exerceat.

3. Si in alieno fundo inveniatur, in tres partes æquales dividi debet, quarum prima erit inventoris; secunda domini fundi; tertia Dynastæ (*D. Bignon in oratione habita in Senatu Parisiensi anno* 1659.) Semper tamen debet consuetudo indagari.

Quær. 3. *An qui sciens in agro alieno latere thesaurum, emit agrum illum, acquirat dominium illius thesauri?*

Resp. Si ante emptionem invenit thesaurum puta fodiendo, media ejus pars pertinet ad dominum fundi si casu fortuito invenit; si vero data opera, totus adjudicatur domino fundi juxta superius dicta, quia thesaurus est in fundo alieno. Quod si ante emptionem scivit, sed nondum effodit, acquirit dominium

totius thesauri; et hoc insinuatur in hac parabola, *simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro*, etc. *(Matt. 13. v. 44.)*. Et ratio est, quia invenit in proprio fundo: nec tenetur pretium agri augere, quia thesaurus latens nec fructus est, nec pars substantiæ agri.

Quæres 4. *Quid dicendum sit de virga corylli* quam *divinatoriam* vocant, et qua plures utuntur ad indagandos Thesauros et fontes?

Resp. Superstitiosus est usus virgæ *divinatoriæ*.

Prob. 1. Quia liber, cui titulus, *La Physique occulte* ou *Traité de la Baguette divinatoire*. Romæ 26. Octobr. *a Clem. XI.* damnatus est eo quod in ipso hujus virgæ usus asserebatur ab omni superstitione immunis; ergo ejus usus est superstitiosus, ut fuse probant *P. Malebranchius* et *P. le Brun.*

Prob. 2. *Ratione*. Causa naturalis semper in iisdem circumstantiis eodem modo agit: atqui virga divinatoria non semper eodem modo in iisdem circumstantiis agit; ergo non est causa naturalis effectuum qui ab ea promanant.

Prob. min. Aqua, pecunia latens, metalla virgam rotare et movere nata sunt: atqui virga circa ea in iisdem circumstantiis non semper eodem modo agit: nam non movetur ad metalla, sed ad aquam solam si virgam gerens quærit aquam et non metalla, et vicissim; ergo.

Prob. 3. Agens Physicum agit independenter ab intentione hominis: atqui virga non agit independenter ab intentione virgam tenentis; ergo.

Prob. min. Virga movetur circa lapidem ex instituto designatum ad constituendum limitem, immota remanens circa alios: atqui talis differentia non potest provenire nisi ex intentione virgam tenentis: nam hic lapis nihil habet physici, quod non habeat alius lapis; ergo.

Confirmatur. Quia virga immota remansit in manibus eorum, in quibus antea movebatur postquam ii enixe a Deo petierunt ut desineret moveri, si forte in tali motu esset aliquid mali et superstitiosi; rursus eadem virga moveri cœpit in manibus eorumdem cum absolute eam moveri optarunt, abstrahendo a bonitate vel malitia hujus usus: cujus plura exempla affert P. Le Brun *(tom.* 3. *pag.* 374. *)*; ergo virga non movetur naturaliter.

Resolves: Pro praxi; cum saltem sit dubium an usus rami divinatorii sit superstitiosus, et esse asserant tot viri litterati, videtur esse ab ipso abstinendum.

Dices: Virga movetur vi corpusculorum a metallo vel thesauro, et exhalationum ab aqua erumpentium; ergo movetur naturaliter.

Resp. nego ant. Duplici de causa: 1. Quia non flectitur ad aquas et metalla quando detecta sunt; hoc autem esset si ad ista naturaliter flecteretur. 2. Vis illa non est tanta ut possit vertere, imo frangere virgam intra manus viri fortis motum ejus quantum potest impedientis, frangitur ergo et torquetur ope dæmonis hominem hoc modo decipientis, ut ipsum, si possit, in deteriora inducat.

§. II. *De intentione rei nuper amissæ.*

Quær. 1. *Quid dicendum sit de rebus inventis?*

Resp. 1. Certum est rem inventam, domino, si inveniri potest, esse restituendam, quia res semper clamat pro domino, qui in hunc effectum diligenter inquiri debet, inquit Concilium Cœnomanense (1284.) expensis tamen rei restituendæ si sit inventor bonæ fidei; si vero sit malæ fidei inventor, impensis propriis, qui damnum quod patitur sibi debet imputare.

Resp. 2. Docent communiter Theologi post D. Th. (2. 2. *q.* 62. *a.* 5. *ad* 3.) quod si post sufficientem inquisitionem non reperiatur dominus, res inventa pauperibus sit eroganda, aut pios in usus consumenda ex authent. *omnes peregrini* ubi statuitur: *si peregrini intestati decesserint, ad hospitem nihil perveniet, sed bona ipsorum per manus Episcopi loci, si fieri potest, hæredibus tradantur, vel in causas pias erogentur...*

Ratio est, quia res inventa est impendenda secundum voluntatem præsumptam domini sui, quæ haud dubie est ut res quam recuperare nequit, expendatur aptiori modo, sibi et reip. utiliori; atqui sic expeditur cum datur pauperibus.

Quær. 2. *Si inventor sit pauper, an potest sibi rem applicare?*

Resp. affirm. Quia non est deterioris conditionis quam alii pauperes, modo sit *vere* pauper; quod tamen non debet facere absque consilio Parochi, vel prudentis Confessarii: quia amor proprius in hoc negotio facile decipit.

Quær. 3. *Quid agendum si dominus compareat post factam talem applicationem*.

Resp. Vel inventor eam applicavit aliis pauperibus, vel sibi ut pauperi.

Si applicavit sibi, et adhuc extet sive in re, sive in pretio, est restituenda domino; quia res quandiu extat, clamat pro domino.

Si applicavit sibi et sit consumpta, item si applicavit aliis pauperibus, sive extet, sive non, ad nihil tenetur, si adhibuit sufficientem diligentiam, quia utiliter, quantum potuit, gessit rem proximi; si autem non sufficienter inquisivit dominum rei, tunc rem licet consumptam domino comparenti tenetur restituere.

Resolves: Si quis pecuniam in angulo domus invenerit, cujus depositio non videtur antiqua, si hæc domus continua successione in eadem familia manserit, hæredibus est restituenda, quia præsumitur ipsam ab aliquo ex hac familia fuisse occultatam. Quod si vero locatores plurimi in eadem domo permanserint, nec ulla acquiri possit præsumptio ad quam familiam pecunia inventa pertineat, tunc est bonum incertum, et consequenter in pios usus impendendum.

§ III. *De acquisitione dominii in bona vacantia, et derelicta.*

Quær. 1. *Quid sint bona vacantia, et ad quem pertineant?*

Resp. 1. Sunt ea quæ reliquit aliquis ab intestato decedens sine hæredibus, qui ei juxta legem ab intestato succedant.

Resp. 2. Fisco regio applicantur a jure; (*L. Vacantia Cod. de bonis vacantibus*) excipiuntur tamen bona mobilia peregrinorum quæ in usus pios debent per Episcopum applicari, *ex authent. omnes peregrini*, superius citata.

Quær. 2. *Quid sint bona derelicta, et ad quem pertineant?*

Resp. 1. Sunt ea quæ dominus ea mente abjicit, ut in numero rerum suarum esse nolit, ita Justinianus (*§. Penult. Inst. de rer. divis.*).

Resp. 2. Jure Romano sunt primo occupantis, ut ibidem docet *Justinianus*; *in Gallia* vero pertinent ad *Dynastam* loci.

Inferes bona naufragorum non esse derelicta, cum non sponte, sed metu naufragii fuerint projecta; unde si ab aliquo recuperentur, debent restitui domino (*Pen. Authent. navigia c. de furtis*) deductis tamen expensis pro recuperatione eorum.

Nec obstat quod alias periissent hæc bona, quia res semper manet domino suo, quantumcumque perielitetur (*L. Pomponius ff. de acquir. dominio*).

Porro: occupantes bona Christianorum naufragantium incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini.

SECTIO III.

De acquisitione dominii per præscritionem.

Quær. 1. *Quid sit præscriptio seu usucapio?*

Resp. Est acquisitio dominii per possessionem bonæ fidei continuatam tempore per legem definito.

Quær. 2. *Quænam conditiones requirantur ad legitimam præscriptionem?*

Resp. Quatuor; nimirum possessio, titulus, bona fides, tempus a lege definitum.

Prima *Conditio est possessio* ex reg. 3. Juris in 6. *sine possessione præscriptio non procedit.*

Non sufficit autem possessio *naturalis* tantum, sed sufficit et requiritur possessio *civilis rei non prohibitæ possideri*, quo fit ut omnis, et solus capax proprio nomine possidendi, sibi præscribere possit.

Defectu hujus conditionis non possunt præscribi

1. Loca sacra, jus decimarum a Laico, quia jus ei resistit. (*Cap. 7. de præse.*)

2. Non potest præscribere religiosus professus, quia nihil suo nomine potest possidere.

3. Depositarius, usufructuarius, feudatarius, commodatarius, colonus pignorator, quia non possident nomine suo, sed domini qui possidet civiliter (*Cap. si diligenti de præscrip.*).

4. Non potest dari præscriptio rerum publicis usibus deputatarum, ut sunt forum, pontes, viæ publicæ quia jus resistit.

5. Non possunt præscribi quæ sunt juris naturalis, v. g. obedientia superioribus debita.

6. Non præscribuntur limites Provinciarum Episcopatus, si de ipsis constet (*Cap. dilectio* XVI. *q.* 3.).

7. Res furtivæ et quæ vi possessæ sunt, nec non res illius qui adeo est impotens ut rem suam in judicio repetere non possit; sic non præscribitur contra mentecaptos.

Ratio horum omnium est, quia non est apprehensio Juris adminiculo, cum jus resistat *toto tit. de præscript.*

2. *Conditio est bona fides,* ex reg. 2. juris in 6. *possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.* Circa quam

Quær. 1. *Quid sit bona fides hic?*

Resp. Est judicium prudens, et fundatum, quo quis prudenter existimat rem quam possidet esse suam, etsi forte non sua sit. Dixi *prudenter:* quia si ex ignorantia crassa aut inordinata cupiditate illud judicium procedat, non erit bona fides.

Quær. 2. *An et quæ ignorantia officiat præscriptioni?*

Nota, Ignorantia alia est *juris,* qua ignoratur ipsa Lex, v. g. qui accipit aliquid contractu usurario quem putat justum; alia est *facti,* qua lex quidem cognoscitur, sed ignoratur hoc factum huic legi contrarium esse, v. g. qui sciens illicitum esse emere a religioso, nescit eum a quo emit esse religiosum.

Resp. Error invincibilis facti præscriptionem non impedit, imo facit, cum præscriptio supponat ignorantiam. Sed ignorantia juris clari, invincibilis et inculpata, impedit præscriptionem. Utrumque colligitur ex jure, quod sic habet: *juris ignorantia negatur in usucapione prodesse; facti vero ignorantiam prodesse constat (L. 4. ff. jur. et facti ignorantia).*

Dixi: *Juris clari:* Quia jus vere dubium (idest de quo utrinque sint multorum sententiæ) sufficit ad præscriptionem, ait *Less.* (*Sess. c.* 6. *dub.* 5.).

Quær. 3. *An dubium officiat præscriptioni?*

Resp. Non sufficit, si superveniat possessioni bona fide inchoatæ, et moralis adhibita fuerit diligentia ad veritatem indagandam, quia in dubio melior est conditio possidentis. Quod si adfuerit dubium dum quis possidere incepit, aut si moralis non fuerit adhibita diligentia cum supervenit possessioni, non currit præscriptio, cum amittat bonam fidem, proindeque præscriptionem interrumpit.

Nota: Possessor suis successoribus fidem suam bonam aut malam transmittit, sive eam noverint, sive non, proindeque hæres vel emptor rei 10. annis bona fide possessæ, additis 20. annis possessionem complet. Econtra hæres vel emptor rei mala fide 10. annis possessæ, non præscribit, nisi postquam ipse bona fide 30. annis ipsam rem non possedit. Bona enim fides debet continuari toto tempore quo currit præscriptio. (*Cap. ult. de præse.*)

3. *Conditio est titulus:* Nam sine titulo non potuit esse bona fides initio possessionis. Debet esse coloratus seu apparens; nam titulus verus sufficit sine præscriptione ad transferendum dominium secuta traditione.

In præscriptionibus tamen longissimi temporis 30. scilicet, 40. annorum sufficit titulus præsumptus nisi jus contradicat.

4. *Conditio est tempus a lege definitum:* quod diversum est pro diversitate rerum præscribendarum: circa quod sequentia sunt tenenda.

1. Ad præscribendas *res mobiles,* v. g. animalia, vestes etc. cum titulo requiruntur tres anni inter præsentes et quatuor anni inter absentes; et sine titulo (supple qui probetur, nam etiam tunc præsumitur præcessisse) requiruntur 30. anni; quæ dicitur præscriptio longissimi temporis *(L.* 3. *Cod. de præsc.)* circa quod

Nota: Præsentes jure communi censentur qui in eadem provincia et sub eodem regimine commorantur, sed *jure Gallico* præsentes ii dicuntur qui sunt sub unius Ballivi aut Senescalli jurisdictione, ait de Ferrieres *(traduct. ad l.* 2. *inst. tom.* 6. *)* licet bona sint alibi sita.

2. Ad præscribenda *immobilia* privatorum cum titulo requiruntur inter præsentes 10. anni, et 20. inter absentes *(Inst. de usucap.* §. 1. *)* sine titulo, 30. anni. *(Cap. sanctorum de præsc.).*

3. Ad præscribenda bona immobilia contra privilegiatos non idem tempus requiritur; nam contra Ecclesiam Romanam et S. Pontificem requiruntur 100. anni *(Authent. Quas actiones)*, contra alias Ecclesias vel pias causas requiruntur 40. anni *(Ib.).*

Nota 1. Nomine immobilium hic etiam intelligi jura et actiones ad immobilia: item beneficia, census, reditus, jus patronatus, ususfructus, et servitutes: hæc enim omnia fixa manent, et instar *immobilium,* fructum vel commoditatem adferunt.

Nota 2. In hac materia *tempus breve* dicitur, quod est minus decennio; *longum* est spatium decem annorum, inter præsentes, et 20. inter absentes. *Longissimum* est spatium 30. aut 40. annorum. *Immemoriale* est spatium, cujus initii non extat memoria etiam apud seniores.

Quæres 3 *An præscriptio bonæ fidei dominium transferat in foro conscientiæ, ita ut licet completa præscriptione cognoscat rem fuisse alienam, ad illam restituendam minime tenearis?*

Resp. affirm. Illud enim dominium legitime transfertur, quod transfertur auctoritate reipublicæ propter bonum commune: atqui dominium quod trans-

fertur per præscriptionem, transfertur auctoritate Reipublicæ propter bonum publicum, ne scilicet dominia essent incerta, lites multiplicarentur, ut patet ex multis Legibus Civilibus, approbatis Jure Canonico (*Toto tit. de præscript.*) quæ sine ulla limitatione dicunt: *bono publico introducta est usucapio, ne diu et fere semper incerta essent rerum dominia* (*L. 1. ff. de usucapionib.*) et alibi concessa usucapio dicitur: *Ut aliquando litium esset finis* (*L. ult. ff. pro suo*); ergo per præscriptionem dominium transfertur in foro conscientiæ, nisi tamen prior dominus per judicem restituatur in integrum.

Dixi. *Nisi prior dominus restituatur in integrum:* quæ restitutio est remedium adversus præscriptionem, et definitur *prioris juris reintegratio, qua tribuitur alicui potestas rem suam sibi vindicandi*. Hoc remedium conceditur 1. *minoribus*, qui habent jus etiam petendi toto quadriennio, a die quo majores facti sunt (*L. finali Cod. de temp. rest. in integrum*). 2. *Piis Locis et Ecclesiis* etiamsi præscriptio sit 40. annorum, et hoc per quatuor annos a die quo Ecclesia novit præscriptionem suorum bonorum. (*Cap. 1. de restit. in integrum.*) Ratio est quia Ecclesia est instar pupilli et minoris. 3. *Majoribus* non quidem in præscriptione 30. aut 40. annorum, sed in præscriptione 10. aut 20. annorum, modo probent, præscriptionem aut omnino sine sua negligentia, aut cum probabili sua ignorantia fuisse peractam. (*L. 1. §. final. ff. ex quibus causis major.*) Habent et hi quatuor annos postquam sciverint completam præscriptionem ad petendum beneficium restitutionis in integrum.

Nota. In Gallis solus Rex restitutionem in integrum concedit (*Decoq. p. 219.*) et ex edicto *Francisci I.* loco *quadriennii* jure Romano concessi ad petendum restitutionem in integrum, conceditur *decennium*.

Objicies 2. Interdum in præscriptione non intercessit culpabilis negligentia, ergo in tali casu non transfertur dominium in foro conscientiæ.

Resp. nego conseq. Quia præscriptio non introducta est principaliter ad puniendam negligentiam prioris domini, sed ob prædictos fines bonum commune spectantes, nempe ne dominia maneant incerta, ne lites multiplicentur, ne titulorum fictores aliena bona invadant etc.

Inst. 1. Nemo sine culpa debet privari re sua (*Ex reg. 23. juris in 6.*) ergo.

Resp. dist. ant. Nisi ratio boni communis aliud postulet, *conced.* ubi postulat, ut fit in proposito; *nego*, nam sic habet regula; *sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*. Hic autem subest causa, nempe bonum commune.

Inst. 2. *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria et jactura* (*Regul. 48. juris in 6.*) atqui per præscriptionem locupletatur aliquis etc.

Resp. dist. reg. Non debet locupletari ex jactura alterius per injuriam et *auctoritate privata, conced.* utendo *beneficio legis, nego*: nam tunc cum transferatur dominium, non est injuria.

Objicies 2. qui tempore præscriptionis elapso cognoscit rem esse alienam, non magis eam retinere potest, quam possit quis rem sibi per sententiam judicis adjudicatam retinere, cum cognoscit eam non esse suam: atqui etc.

Resp. nego maj. Disparitas est, quod judex per sententiam dominium non transfert, sed solum declarat juxta allegata et probata, cujus sit res litigiosa; in præscriptione autem transfertur dominium, ob varias rationes quæ bonum commune spectant.

Inst. Ideo non potest quis retinere bonum sibi a judice adjudicatum, quia sententia judicis nititur falsa præsumptione; atqui pariter lex præscriptionis nititur falsa præsumptione; ergo.

Resp. nego min. Quia falsum est leges præscriptionis potissimum præsumptione negligentiæ nixas esse, ut ex dictis constat.

APPENDIX.

De cæteris modis acquirendi dominii.

D*ico: Dominium transfertur variis aliis modis*.

1. Per *alluvionem:* Id quod vi aquarum insensibiliter uni fundo detrahitur et alteri adjicitur, fit domini fundi cui fit adjectio. (*Inst. lib. 2. tit. n. 20.*) Viget hoc in Gallia. Dico *insensibiliter*: nam si pars notabilis tui prædii statim subita aquarum tempestate adjiciatur meo, ea tibi remanet (*Ibidem n. 21.*); in Gallia si a nemine repetatur, est Regis.

2. *Per specificationem:* Cum res aliena ad aliquam speciem artificii assumpta est: hic vel materia potest ad priorem statum reduci, vel non potest; *si primum*, species pertinebit ad dominum materiæ, v. g. si ex auro meo poculum feceris, meum est poculum, teneor tamen solvere artificium. *Si secundum*, ad eum spectabit species qui speciem formavit; v. g. si ex alienis lanis vestem conficias, vestis est tua, sed teneris solvere pretium lanæ, et damna si quæ sint, et ad hoc datur actio alteri. (*Ib. n. 25.*).

3. *Per accessionem:* Cum quid ornatus causa adjicitur rei alterius, ut si quis alienam domum pinxerit, accessio ejus est qui erat dominus rei, nec tenetur ad impensas, nisi tale ornamentum postulaverit; ratio est quia *accessorium sequitur naturam principalis*.

Si tamen ornamentum rem cui adjectum est, pretio longe superaret, ornamentum haberetur pro principale, et pertineret ad eum a quo prodiisset: *ridiculum enim est*, ait Justinianus (*Inst. lib. 2. t. t. n. 34.*), *picturam Apellis in accessionem vilismæ tabulæ cadere*. Sed tenetur priori domino tabulæ de damno.

4. *Per commixtionem et confusionem*: si res commixtæ separari possint, debent separari: v. gr. oves tuæ commixtæ meis; si non possint separari, ut mel et vinum simul confusa, tunc quod resultat, fit utrique commune pro rata materiæ (*Ib. n. 27.*).

5. *Per inædificationem:* Ædificium in nostro fundo constructum ab alio, nostrum est, secundum hanc regulam: *ædificium semper solo cedit:* (*Ib. n. 29. et 30.*) sed attendendum est an bona an mala fide quis ædificaverit; si enim bona fide, ei solvendæ sunt materia, et impensæ; secus si mala fide: (*Lib. 38. ff. de rei vindicatione*) tamen jure Gallico potest exigere materiæ et impensarum pretium, nisi fraus intercesserit.

6. *Per implantationem et sationem:* Arbores et plantæ in aliquo fundo a quolibet collocatæ cedunt domino fundi, *si modo radices egerint; ante enim quam radices egerint, ejus permanent cujus fuerant*. Ita Justinianus (*Ib. n. 33.*) *qua ratione autem plantæ solo cedunt, eadem ratione frumenta quoque; quæ sata sunt, solo cedere intelliguntur*. (*Ib. n. 33.*) Utrumque moribus nostris receptum est: qui tamen alienam plantam in suo fundo transplantavit, tenetur de damno.

7. *Per alvum:* Si fluvius, alveo priori derelicto, alium sibi quærat, *jure Romano*, vetus alveus vicinis prædiis cedit; *jure vero Gallico* (*L. 5. ff. de præscript. verb.*) alveus a quo recessit flumen navigabile, ad Regem pertinet, si fluvius non sit navigabilis, alveus vicinis prædiis cedit.

8. *Per insulam:* Insula quæ in mari nata est, fit occupantis, Jure Romano et nostro: verum nostro jure insula quæ in flumine navigabili nata est, pertinet ad eos, quibus ii rivi pertinent.

SECTIO IV.

De acquisitione et translatione dominii per Contractus.

Nota. Communem methodum secuti, sectionem hanc in duas partes dividemus: 1. Erit de contractibus in genere, 2. De variis contractuum speciebus.

PARS PRIMA.

De Contractibus in genere.

Hic nobis videndum incumbit: 1. Quid et quotuplex sit contractus. 2. Quinam contrahere possint. 3. Quis ad contrahendum requiratur consensus. 4. Quam et quando obligationem pariat contractus.

§. I. *De natura et divisione contractus.*

Quær. 1. *Quid sit contractus?*

Resp. Est pactum ultro citroque, vel alterutro tantum obligationem pariens.

Dicitur 1. *pactum;* id est duorum voluntatum conventio, seu consensus in idem.

Dicitur 2. *ultro citroque, vel alterutro tantum,* ut hac definitione contractus stricte et late dictus comprehendatur.

Dicitur 3. *Obligationem pariens:* ut designetur effectus per contractum productus.

Quær. 2. *Quomodo dividatur contractus?*

Resp. Dividitur 1. in perfectum et imperfectum.

Perfectus est *pactum ultro citroque obligationem pariens.* Dicitur etiam *onerosus,* quia aliquid datur, et aliud rependitur.

Imperfectus est *pactum alterutro tantum obligationem pariens.* Dicitur etiam *gratiosus,* quia per eum aliquid recipitur, et nihil rependitur.

2. *Dividitur* in explicitum seu formalem, et implicitum seu virtualem.

Explicitus est ille, quo duo expresse de eadem re conveniunt cum mutua obligatione, vel saltem cum obligatione unius erga alterum.

Implicitus est ille, qui fit tacita partium conventione, v. g. *absentis negotiorum gestione, hæreditatis aditione,* vel ex officii acceptatione; sic *Judex, Medicus, Tutor,* eum hæc officia suscipiunt, eo ipso se virtualiter obligant ad præstandam operam omnem quam adhibere solent homines ejusdem conditionis, erga eos in quorum gratiam hæc officia exercent, et hi vicissim se obligant ad legitimam retributionem; istæ tacitæ conventiones vocantur *quasi contractus,* contractuumque vim habent ad obligandum ex justitia.

3. *Dividitur* in nominatum et innominatum.

Nominatus est ille, qui proprium et speciale nomen habet, v. g. *venditio, locatio, societas etc.*

Innominatus est ille, qui proprium non habet nomen, sed genericum dumtaxat contractus aut pacti: hujus sunt quatuor species, scilicet, *do ut des; do ut facias; facio ut des; facio ut facias;* ubi sub affirmatione negatio etiam comprehenditur, v. gr. *do ut non facias.*

Dices: Contractus *do ut des* est permutatio; ergo est nominatus.

Resp. nego cons. Nam permutatio est nomen genericum, convenit enim venditioni, sicut *do ut facias,* locationi convenit.

4. *Dividitur* in nudum et vestitum.

Nudus est conventio mera carens omni firmamento, quo actionem civilem parere possit, licet pariat obligationem naturalem, ut infra dicetur. Talis est omnis contractus innominatus antequam ex altera parte sit impletus, nisi accedat *formula stipulationis, juramentum,* etc. *Item* omnis contractus qui re perficitur, est *nudus* ante rei traditionem; ut *donatio, mutuum, pignus,* etc.

Vestitus est conventio innixa alicui firmamento, vi cujus pariat actionem civilem. *Firmamenta juris,* sunt scriptura, stipulatio, testes, juramentum, conjunctio, contractus innominati cum nominato, ut si vendam tibi domum centum aureis, cum pacto ut illam adhuc habitem; et tibi pro inhabitatione dem hanc vestem; pactum istud *nudum* vestitur propter sui conjunctionem cum contractu nominato; quia accessorium sequitur naturam principalis. Propter contrariam rationem si contractus *innominatus* sit *principalis,* contractus vero *nominatus* o *accessorium,* innominatus non vestietur per sui cohærentiam cum nominato.

5. *Dividitur* in contractum bonæ fidei, et stricti juris.

Contractus bonæ fidei est ille, in quo Judex ex æquo et bono multa moderari potest, quæ licet a contrahentibus expressa non fuerint, censentur tamen secundum bonam fidem contractui inesse, tales sunt *emptio, locatio, conductio, negotiorum gestio, mandatum, depositum, pignus, societas,* etc.

Contractus stricti juris est ille, in quo Judex ad verba contrahentium adstringitur; tales sunt *census, feudum, emphyteusis, testamentum, mutuum, stipulatio, donatio, et promissio liberalis.*

Nota. Hæc distinctio parum refert ad forum conscientiæ, in quo omnes conventiones ex æquo et bono dijudicari debent.

6. *Dividitur* in purum, et non purum.

Contractus purus est ille, cui nullum adjicitur accidens.

Contractus non purus est ille, cui additur aliquod accidens, et hic quintuplex est.

1. Dicitur *ad diem,* cum præfigitur dies, ante quem non oritur obligatio solvendi, nec actio.

2. Dicitur *ad modum,* cum additur modus sub quo contractus obliget, v. g. promitto tibi hunc equum ut loces domum tuam Titio.

3. Dicitur *ad causam,* cum fit propter aliquam causam, v. g. do tibi pecuniam, quia pauper es.

4. Dicitur *ad demonstrationem,* cum apponitur aliquod signum ad rem vel personam ostendendam, v. gr. do tibi centum nummos in tali arca reconditos, vel quos mihi debet Paulus.

5. Dicitur *ad conditionem,* cum apponitur aliqua conditio.

§. II. *De personis ad contrahendum habilibus.*

Quær. *Quinam contrahere possint?*

Resp. Omnes et soli qui liberam suorum bonorum habent administrationem, nisi a jure impediantur; quia hi soli dominium bonorum suorum in alios transferre possunt.

Dixi 1. *Qui habent liberam administrationem:* hinc a contractibus ineundis excluduntur, 1. Infantes et amentes; 2. Prodigi, quibus curatorem Judex assignavit; 3. Uxor conjugata, nisi habeat bona *paraphernalia;* 4. Religiosi absque consensu superiorum. 5. Infantiæ proximi sine auctoritate Tutoris (*Inst. de inutil. stipul.* §. *Sed quod*).

Dixi 2. *Nisi a Jure impediantur:* Tutor enim etsi

habeat administrationem suorum bonorum, non potest cum pupillo contrahere (*L. pupillus ff. de auct. et consen. Tut.*).

Nota 1. De pupillis pubertati proximis et minoribus potest esse difficultas circa bona, quæ non sunt castrensia; quæ ut solvatur,

Nota 2. *Infans* est ille, qui primum septennium nondum complevit.

Pupillus est, qui nondum pervenit ad pubertatem, et cui assignatur Tutor.

Pubertati proximus est, qui decem annos cum dimidio attigit, si sit vir; et novem cum dimidio, si sit femina; ante hanc ætatem dicuntur *infantiæ proximi*.

Minor est, qui nondum attingit annum 25. et cui datur Curator. His positis

Dico 1. *Minor et pupillus pubertati proximi non possunt sine auctoritate Tutoris aut Curatoris contrahere in suum incommodum, possunt tamen in suum commodum* (*Inst. de auctor. Tutor. initio*). Porro statuerunt hoc jura in favorem illius ætatis: *ut Minoribus ætas in damnis subveniret, et in prospere gestis non obesset*. (*L. non minus cod. de procurat.*) Unde nulla est obligatio civilis ex parte pupilli, licet sit talis obligatio ex parte majoris, qui si mercem minori et pupillo tradiderit, non accepto pretio, potest mercem suam repetere, si pupillus nolens contractum tenere, nolit pretium solvere. Quod si merx vel amissa, vel absque dolo consumpta fuerit, non plus in foro civili solvere cogitur pupillus, quam ditior factus est. (*L. 1. n. de auct. Tutor.*)

Dixi: *sine dolo pupilli*: nam si ejus dolo merces sint consumptæ, datur contra eum actio civilis etiamsi ditior factus non sit. (*ff. de deposito*, §. *an etiam pupillum*.)

Dico 2. *Pupilli et minores etiam de consensu Tutoris non possunt valide alienare bona immobilia, nec mobilia quæ servando servari possunt*, ut aurum, gemmæ, etc. *nisi accedat Judicis auctoritas*. (*L. 22. cod. de administ. Tutor. et Curat.*)

Dico 3. *Bona mobilia quæ servando servari non possunt*, id est quæ per triennium custodiri non possunt; ait Glossa (*Gloss. in Leg. unicam cod. si adversus usuc.*): ut vinum, frumentum, etc. *valide a Pupillis, cum consensu Tutoris alienantur, sine quo consensu non obligantur civiliter* (*Inst. quibus alienare licet*, §. 2.). Sed

Petes: an sicut pupilli et minores sine auctoritate Tutoris contrahentes non obligantur civiliter, ita etiam non obligantur naturaliter?

Resp. Probabilius est ipsos obligari naturaliter et in conscientia; tamen possunt hanc obligationem, beneficio restitutionis in integrum, elidere, et ita non obligantur efficaciter.

Prob. Resp. Fidejussor minoris obligatur etiam civiliter (*L. fin. ff. de jurejur. et L. Marcellus, de fidejuss.*). Ergo obligatur ipse minor saltem obligatione naturali; patet conseq. quia communis est sententia Jurisperitorum, *principali nullo modo obligato, non obligari fidejussorem*; deficiente enim principali obligatione, non valet accessoria; ergo ut fidejussor teneatur, requiritur, ut principalis debitor, saltem naturaliter obligetur; unde *L. 1. ff. de Novat.* dicitur: *Pupillum obligari naturaliter, si sine Tutoris auctoritate promiserit*.

Dices: Variæ Leges habent, pupillum et minorem sine auctoritate Tutoris non obligari; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Non obligari *civiliter*, *conc. naturaliter*, subdist. *efficaciter*, *conc.* modo *caduco*, *nego*. Ratio est quia *minor* potest hanc obligationem naturalem elidere beneficio restitutionis in integrum, et hac ratione dicitur non obligari ex tali contractu.

§. III. *De consensu ad contrahendum*.

Quær. 1. *Quinam et qualis consensus requiratur ad valorem contractus?*

Resp. 1. Consensus debet esse verus seu internus, et mutuus, nec sufficit consensus fictus et externus; quia ad contractus validitatem requiritur ut duæ *voluntates in idem* conveniant (*L. 1. ff. de pactis*); atqui non possunt in idem convenire absque consensu interno et mutuo; ergo.

Dices: Ergo ad nihil tenetur qui ficte contraxit?

Resp. distinguo illatum: Ad nihil tenetur *vi contractus ficti* qui nullus est, *conc.* ratione injuriæ per injustam deceptionem factæ, *nego*. Itaque qui alium decepit per consensum fictum, tenetur deceptionem injustam tollere vere contrahendo et contractum implendo ut verum; nam ex justitia tenebatur vere contrahere; injuriam ergo fecit ficte contrahendo, quam postea tenetur tollere, vere contrahendo.

Resp. 2. Consensus debet aliquo signo externo exprimi, alias consensus unius ab alio contrahente non posset cognosci et acceptari, unde contrahentes non possent convenire in unum.

Resp. 3. Consensus debet esse omnino liber et plene deliberatus, quia debet esse actus humanus, sed cum quædam libero voluntario pugnare intelliguntur, ut error, dolus, metus, etc. Ideo

PUNCTUM I.

An contractus ex errore vel dolo initus sit validus?

Nota 1. *Error* est judicium falsum; *est enim unum pro alio putare* (*Can. 2. 22. q. 2.*).

Dolus est *omnis calliditas ad circumveniendum, et decipiendum alterum exhibita*. (*L. 1. ff. de dolo malo*.)

Nota 2. Error sive dolus duplex est. 1. Est circa substantiam rei, de qua contrahitur, ut si emas vitrum pro gemma; vel circa naturam contractus, ut si consentias in contractum, quem putas esse commodationem cum sit locatio; *vel* circa qualitatem redundantem in rei substantiam, talis est qualitas quæ est principale motivum contrahendi, v. gr. si Petro promittas centum aureos, quia putas eum esse tuum consanguineum cum non sit... 2. Est circa qualitatem accidentalem, ut si equus sit debilis, cum putetur robustus.

Nota 3. Error vel dolus circa qualitatem accidentalem iterum duplex est, nempe antecedens et concomitans.

Dolus et error antecedens est ille, qui ita dat causam contractui, ut sine illo non fuisset initus, v. g. si cognovisses equum esse debilem, non illum emisses.

Dolus aut *error concomitans*, seu incidens in contractum, est ille qui non dat causam contractui, sed tantum ad contrahendum impellit; unde non est causa quod emas simpliciter, sed quod libentius et carius emas id quod sublatis errore et deceptione adhuc emeres, sed non tanti.

Dico 1. *Error vel dolus circa substantiam rei, vel circa qualitatem redundantem in rei substantiam, vel circa naturam contractus, qualiscumque sit, etiam concomitans, contractum jure naturæ irritat*.

Prob. Absque substantiali consensu, nullus est contractus; atqui ubi est error et dolus circa substantiam rei, etc. non est consensus substantialis; voluntas enim non fertur in incognitum (*L. 9. cod. de Jur. et facti ignor.*); ergo.

Hinc si venditor gemmam putet esse vitrum et pro

tali vendat, emptor re comperta tenetur ad restitutionem gemmæ, vel ad justum pretium. *Item* si quis summam pecuniæ alteri substituat quia pauper est, qui tamen foret dives, donatio esset nulla; quia illa qualitas est motivum principale contrahendi, unde redundat in rei substantiam, et cum illa ingreditur objectum substantiale contractus.

Dico 2. *Error vel dolus concomitans circa qualitatem rei accidentalem non irritat contractum, nisi contrahens de errore cogitans exterius vel interius ac serio dicat se nolle contrahere, nisi stante tali qualitate.*

Prob. Quia tunc adest verus et absolutus consensus circa rem ipsam; ergo validus est contractus. Unde non potest rescindi ad arbitrium decepti, sed ad æqualitatem reduci debet. *(Cap. 3. de empt. et vendit.)*

Hinc qui daret eleemosynam pauperi improbo quem probum crederet, valeret eleemosyna licet forte non dedisset, si perspectam habuisset ejus improbitatem.

Dixi: *nisi contrahens*, etc. quia tunc contractus esset conditionatus, et deficiente conditione, non subsisteret.

Dico 3. *Error vel dolus antecedens circa qualitatem rei dans causam contractui, contractum non invalidat.*

Prob. Error vel dolus dans causam contractui, non impedit consensum substantialem: (differunt enim hæc duo: *contrahere noluissem, et nolui contrahere:* posterius consensum tollit, non prius, alias vix ullus contractus validus foret, dum fere semper aliquæ occurrant circumstantiæ, quæ si fuisseut prævisæ, deterruissent a contrahendo); ergo contractum non irritat.

Antecedens constat, tum ex Jure *(Instit. l. 4. tit. 13.)* tum ex contractu matrimonii, cui dolus aut error circa accidentia, dedit causam, qui nihilominus est validus, ut fatentur unanimiter Doctores; ergo.

Quær. *An hic contractus, cui error dedit causam, possit in irritum revocari pro arbitrio ejus qui deceptus est?*

Resp. Error et deceptio contingere potest *tripliciter*. 1. A propria decepti opinione. 2. Ab altera parte contrahente. 3. A tertia persona.

Si error sit a propria decepti opinione, vel a tertia persona, contractus onerosus non potest rescindi ad arbitrium decepti, quia pars contrahens non ei facit injuriam; unde non tenetur eum in priorem libertatem restituere, sed solum reddere excessum pretii ut reponatur æqualitas; deceptor vero tenetur resarcire damnum illatum cum sit causa illius injusta.

Dixi *onerosus*, quia contractus gratuiti, ut sunt promissio et donatio liberales, possunt rescindi si notabilis mutatio adveniat, aut error fuerit circa notabilem quantitatem; ratio est, quia illa pacta pendent ab unius voluntate, qui potest contractui apponere quam voluerit conditionem, qualis est hæc, *ut nolit obligari irrevocabiliter, si notabilis sit error, vel mutatio.*

Si deceptio sit ab altera parte contrahente, contractus etsi validus, potest rescindi pro arbitrio decepti, *si sit solubilis;* quia decipiens fecit injuriam quam tenetur tollere restituendo deceptum in eum statum in quo erat ante contractum et sic reddendo omnia infecta, si deceptus velit, qui deceptus potest hunc contractum ratum habere, et tunc deceptor tenetur excessum pretii pro merce vitiosa accepti reddere; et damnum si quod est illatum, resarcire.

Dixi: *si sit solubilis*, quia contractus indissolubilis (ut matrimonium et professio religiosa) non potest rescindi, unde in his contrahentes consentiunt *irrevocabiliter* juxta naturam illorum contractuum.

Dices 1. Contractus onerosus ex natura sua utrinque obligatorius est: ergo vel utraque, vel neutra pars manet obligata.

Resp. dist. ant. Utrinque obligat, *eodem modo, nego: diviso modo, conc.* Ex parte enim decipientis obligat irrevocabiliter; ex parte vero decepti revocabiliter cum possit contractum dissolvere, utendo facultate sibi per Leges concessa, et tunc cessante obligatione decepti, cessat et decipientis obligatio.

Dices 2. Talis contractus est injustus; ergo jure naturæ est nullus.

Resp. nego conseq. Quia ut contractus sit injustus, sufficit ut circa accidentia æquitati naturali repugnet; ut autem sit invalidus, necesse est ut defectus in substantiam rei cadat; contractus autem de quo hic, non deficit in substantia, sed in qualitate vitiosa.

PUNCTUM II.

An contractus metu initus sit validus.

Nota 1. Metus duplex est, *levis* scilicet et *gravis*, qui vel absolute vel respective est gravis.

Metus levis est ille, quo timetur leve malum imminens, vel etiam grave, sed verisimiliter non imminens.

Metus gravis absolute, est metus alicujus mali per se gravis, quo vir fortis commoveri solet, unde vocatur metus *cadens in constantem virum*. Talis est *metus mortis, mutilationis, longi carceris, diuturni exilii, stupri, amissionis honorifici status, infamiæ etc.*

Metus respective gravis est ille, qui licet non sit gravis per se et absolute, est tamen gravis relative ad fragilitatem talis personæ, v. g. feminæ, senis, hominis meticulosi etc.

Porro ad metum gravem revocatur metus *reverentialis*, seu timor habendi parentem aut superiorem diu ac graviter infensos, maxime si præcesserint graves minæ, aut verbera.

Nota 2. Metus oriri potest vel ab *intrinseco*, v. g. ab infirmitate; vel ab *extrinseco naturali*, v. g. metu naufragii; vel ab *extrinseco libero juste* metum incutiente, v. g. metus mortis latronibus a magistratu incussus; vel ab *extrinseco* libero injuste metum incutiente; v. g. metus mortis viatori a sicario incussus.

Nota 3. Metus ab extrinseco vel incutitur ad extorquendum consensum, vel ob alios fines. His necessario positis:

Dico 1. *Metus gravis ortus ab intrinseco, item ab extrinseco naturali, item extrinseco libero juste metum incutiente contractum non irritat:* quia hi contractus licet sint secundum quid involuntarii, sunt tamen implicite et absolute voluntarii. Nec possunt rescindi, quia sola causa rescindendi contractum, est injuria; atqui hic non est injuria.

Dixi 2. *Contractus initus ex metu gravi, injuste ab extrinseco libero ad extorquendum consensum incusso, jure naturæ et positivo validus est; sed rescindibilis ad arbitrium vexati; quibusdam contractibus exceptis.*

Prob. Et applicatur propositio.

Dicitur 1. *ex metu gravi: quia vani timoris justa excusatio non est. (Ex Reg. 184. juris in 6.)*

Dicitur 2. *injuste incusso:* Quia si juste incussus, contractus non esset rescindendus, cum non intervenisset injuria *(Lib. si mulier §. de eo quod metus causa)*.

Dicitur 3. *Ad extorquendum consensum:* nam si metus alia de causa fuerit incussus ab alio tertio, re-

vocari non poterit contractus tali metu initus .... Hinc si quis a latronibus invasus, promittat tertio qui doli non est conscius, summam pecuniæ ut eum liberet, tenetur promissa complere, quia tunc metus non est proprie causa contractus, sed occasio.

Dicitur 4. Est *validus jure naturæ:* quia simpliciter et absolute est voluntarius... Hinc si ob metum gravem, emptionis contractus fuisset initus, vexatus invito vexante, huic insistere posset, et vexans ab eo resilire non posset.

Dicitur 5. Est *validus jure positivo:* tum *canonico*, in quo dicitur: *quæ metu et vi fiunt, debent in irritum revocari* (*Cap. 2. de iis quæ vi metuve fiunt*), tum *civili*, in quo legitur: *venditiones, donationes quæ per potentiam extortæ sunt, præcipimus infirmari* (*L. ult. Cod. de his quæ vi, etc.*) ergo non sunt ipso facto irriti.

Dicitur 6. Est *rescindibilis ad arbitrium vexati*, et hoc vel auctoritate propria, vel si non possit, per sententiam Judicis; quia sicut vexans tenetur in conscientia injuste vexatum indemnizare, ita damnum passus potest per contractus rescissionem se indemnem reddere, independenter a sententia Judicis.

Dicitur 7. *Quibusdam contractibus exceptis:* jure enim positivo irriti sunt sequentes: 1. Matrimonium (*Cap. 5. de sponsalibus*), 2. Dotis promissio aut solutio (*Si mulier, § si dos ff. de eo quod metu causa*). 3. Professio religiosa. 4. Promissio vel traditio rerum Ecclesiæ (*Cap. 2. de jurej.*). 5. Jurisdictio metu gravi extorta (*L. 2. ff. de judiciis*).

Excipimus item cum *Paul. a Lug.* et *Tournely* contractus gratuitos (ut sunt donatio, promissio) qui sunt jure naturæ irriti, si tantum habeant pro objecto liberationem ab injusta vexatione, quod sic

Prob. Ille contractus jure naturæ est invalidus in quo venditur res invendibilis: atqui in contractu qui pro objecto habet solam liberationem ab injusta vexatione, venditur res invendibilis, nempe liberatio a vexatione.

Prob. min. Quod mihi stricte debitum est, mihi vendi non potest; atqui talis liberatio mihi stricte debita est; jus enim strictum habeo ut metu injusto non vexer; ergo... Hinc si volenti te occidere des aut promittas summam pecuniæ ut a proposito desistat, nulla est jure naturæ donatio aut promissio.

Dices: In his contractibus reperitur sufficiens voluntarium; ergo sunt validi.

Resp. nego conseq. Non enim dicimus invalidos eos esse defectu libertatis, sed defectu materiæ vendibilis.

§. IV. *Quam et quando obligationem pariat contractus?*

Nota. Obligatio triplex est: mere naturalis, mere civilis, et mixta.

Obligatio mere naturalis: ea est quæ nascitur ex solo jure naturali, et semper obligat in conscientia quamvis in foro externo non det actionem.

Obligatio mere civilis: est ea quæ dat actionem in foro externo ob aliquam præsumptionem falsam, quamvis non obliget in conscientia.

Obligatio mixta: est quæ obligat tum in foro conscientiæ, tum in foro civili, in quo dat actionem.

Dico: omne pactum validum etiam nudum, parit obligationem in conscientia, licet in foro externo non tribuat actionem, nisi juramento confirmetur.

Prob. Quia jure naturæ quisque tenetur servare fidem datam, eamque fallere intrinsece malum est, nec refert an pactum sit nudum, an vestitum, quia jure naturæ, nulla est inter hæc distinctio, sed solo jure civili, quæ distinctio solum forum externum respicit.

Dixi 1. *Validum:* quia omnis contractus jure positivo absolute irritus nullam parit obligationem in conscientia; quia revera nullus est, cum sit annullatus per legitimam potestatem, cui voluntates et bona subditorum subjiciuntur. Quod si contractus non sit ipso facto irritus, sed tantum irritandus, obligat in conscientia donec a Judice irritetur.

Dixi 2. *Licet in foro externo non tribuat actionem;* quia *nuda pactio obligationem non parit, sed parit exceptionem.* (*6. Juris gentium, dig. de pact.*)

Dixi 3. *nisi juramento confirmetur:* quia cum accedit juramentum pactis nudis, *jus civile non intendit ea irritare, sed relinquit in suo vigore, quem habent, præciso jure positivo.* (*Lessius pag. 198.*)

Quær. 2. *An contractus sine solemnitatibus a jure requisitis factus, liget conscientiam?*

Nota. Solemnitates juris, sunt quidam ritus seu conditiones quæ secundum Leges in contractibus adhiberi debent; v. g. certus numerus testium.

Resp. Contractus defectu solemnitatis, a jure *irritus*, non obligat in conscientia. Ratio est, quia duo homines privati, seposito omni jure positivo, possunt inter se statuere certas formulas et conditiones, sine quibus contractus eorum in posterum non censeantur validi, nec obligari in conscientia; ergo a fortiori respublica cui voluntates et bona subditorum subjiciuntur in ordine ad bonum commune et rectam subditorum gubernationem, potest constituere hujusmodi conditiones; patetque ex praxi v. g. in matrimonio clandestino, in contractu pupilli sine Tutoris auctoritate, qui jure naturæ essent validi, nisi jus positivum eis resisteret.

Dixi *irritus;* quia si esset prohibitus a jure, sed non irritus, contrahens quidem peccaret, sed teneret ejus contractus, quia esset illicitus, non vere invalidus. Sed

Petes, quomodo cognoscitur an contractus sit illicitus tantum, non vero invalidus?

Resp. Id dignosci ex verbis Legislatoris, qui si dicat: *nullus est contractus, nullam parit obligationem etc.* tunc contractus est invalidus.

Dices: Lex quæ contractus sine quibusdam solemnitatibus factos irritat, fundatur in præsumptione fraudis; ergo quando non intervenit fraus, contractus est nihilominus validus.

Resp. nego ant. Lex enim contractus irritans non fundatur in præsumptione fraudis, quam Legislator scit aliquando re ipsa non inveniri, ut in matrimonio clandestino, sed fundatur in periculo fraudis, quod semper reperitur.

Quær. 2. *An contractus invalidus firmetur juramento?*

Nota 1. Aliud est juramentum esse validum, et aliud contractum juramento firmari.

Juramentum est præcise validum, quando servari debet ob honorem Dei adducti in testem, quamvis ei, in cujus favorem sit, nullum jus acquirat. *Unde* inducit solam obligationem religionis, nec transit ad hæredes, utpote personalis, tolliturque juramenti relaxatione.

Juramentum vero firmat contractum, quando contractum invalidum, efficit validum, unde inducit obligationem religionis et justitiæ; unde si juramentum relaxetur, manet obligatio justitiæ ex contractu, quæ transit ad hæredes utpote realis. (*Cap. Cum contingat de jurejur.*)

Nota 2. Juramentum sive firmet contractum, sive non, est *validum*, si possit servari sine peccato jurantis, vel sine damno alterius; alias est invalidum,

nec obligat. Utrumque aperte colligitur ex jure (*C. Cum contingat de jurejur. et* c. 2. *de pactis in* 6.).

Ratio primi est: Ne Deus quantum in nobis est, reddatur testis falsitatis.

Ratio secundi est: Quia juramentum non est vinculum iniquitatis, *cap.* 18. *de jurejurando*.

Resp. 1. Juramentum dolo extortum non firmat contractum, si dolus dedit causam contractui. Quia Juramentum non confirmat incognita, unde jurans non tenetur nisi prout bona fide apprehendit. (*Panorm. Cap. Cum contingat de jurejur.*) Unde non eget relaxatione.

Resp. 2. Juramentum extortum vi, metu gravi injuste incusso ab eo cui juratur, non firmat contractum, cum possit rescindi per relaxationem juramenti. (*Cap.* 28. *de jurejur.*)

Prob. Quia qui alii injuriam intulit, eam resarcire tenetur; ergo jus illius non est firmum et irrevocabile, sed jurans potest ob injuriam acceptam petere et obtinere relaxationem juramenti, qua obtenta cessat obligatio.

Hinc quamvis usuræ juratæ solvi debeant ex obligatione religionis, ut constat ex *cap.* 6. *de jurejur.* cum licite solvi possint: tamen ad illas usurarius non habet jus firmum, eum ex *eodem cap.* illas restituere teneatur, et jurans possit petere relaxationem juramenti, et tunc non solvere.

Resp. 3. Contractus ex natura sua invalidus non firmatur juramento, sed validum est juramentum, si sit de re licita.

Prob. 1. *pars:* Quia juramentum utpote contractui extrinsecum, non mutat naturam illius; ergo validum non facit quod ex se invalidum est.

Prob. 2. *pars:* Quia juramentum toties impleri debet, quoties impleri potest absque peccato, propter divinæ majestatis reverentiam.

Resp. 4. Contractus solo jure positivo irritus aliquando firmatur juramento, aliquando non firmatur. Firmatur quidem quando irritatio facta est immediate et principaliter propter utilitatem privatam alterius contrahentium, modo absit injustitia ex parte illius cui juratur; non firmatur vero quando irritatio facta est immediate et principaliter propter bonum commune.

Prob. 1. *pars:* Quia quisque potest renuntiare juri quod in suum favorem est introductum; ergo perinde ac si non esset jus positivum: atqui jure positivo excluso contractus illi sunt ex sua natura firmi et validi; ergo perinde obligent ac si per leges non fuissent irritati, et dant actionem in foro externo. (*Authent. Sacramenta puberum, Cod. si adversus vendit.*)

Prob. 2. *pars:* Ex cap. *si diligenti. De foro competenti*. Ratio est, quia tunc juramentum esset de re illicita, cum sit in detrimentum boni publici; ergo non firmat contractum; imo et ipsum est invalidum (*Cap. de jurejur.*) ita ut non egeat relaxatione.

Hinc: Juramentum Clerici, quo renuntians foro suo promittit se compariturum coram judice seculari, non firmat promissionem, imo est invalidum (*Cap. si diligenti. De foro competenti*) quia hoc privilegium principaliter concessum est ordini Clericali.

APPENDIX.

De obligatione Contractus conditionati et Contractus non puri.

Nota: Conditiones multiplicis esse generis.

Alia est *de præsenti:* v. g. promitto; si meus es cognatus.

Alia est *de præterito:* v. g. promitto, si inimicum visitasti.

Alia est *de futuro necessario:* v. g. vendo tibi, si es moriturus.

Alia est *de futuro contingenti:* v. g. promitto tibi si nupseris.

Alia est *impossibilis:* v. g. promitto tibi, si cœlum digito tangas.

Alia est *honesta:* v. g. promitto, si sacro adsis.

Alia est *turpis:* quæ vel rem malam continet, vel est boni impeditiva, vel præcedenti obligationi adversativa.

Dico 1. Conditio *de præsenti* vel *præterito* contractum non suspendit; sed si conditio existit, statim valet contractus; si non existit, non valet, etiamsi ignoretur. (*L. cum ad præsens, ff. ne certum petatur.*)

Idem dicendum est de conditione *de futuro necessario* cognito ut tali; quia cum sit certo futurum, conditio censetur præsens. (*L. Si pupillus ff. de novationibus.*)

Dico 2. Conditio *de futuro contingenti*, suspendit contractum usque ad ejus eventum; quia qui promittit aliquid dare sub conditione non necessaria, non intendit illud dare nisi posita conditione (*Est communis doctor.*); non potest tamen resilire ante conditionis tempus, nisi in casibus infra exceptis (*Parte* 2. §. *de donatione*). Posita autem conditione statim absque novo consensu obligationem parit, quia conditione posita purus fit et absolutus.

Dico 3. Conditio *impossibilis* de præsenti, præterito, vel futuro, et *turpis* de futuro, contractum irritat (*L. impossibiles ff. de verb. obligat.*) exceptis matrimonio et dispositionibus ultimæ voluntatis, licet diversimode.

Prob. de conditione impossibili: Quia est signum non adesse consensum serium, sed potius dissensum, cum contractus non possit purificari.

Prob. de conditione turpi de futuro. Quia alterum directe alliceret ad peccatum; atqui nemo potest obligari ad servandum contractum quo alius alliciatur ad peccatum; ergo.

Dixi 1. *Turpis de futuro;* Quia turpis de præsenti vel præterito non allicit ad peccatum, sed illud supponit factum; ergo non irritat contractum.

Dixi 2. *Excepto matrimonio:* circa quod hoc statuit Greg. IX. (*Cap. finali de conditionib. apposit.*) *Conditiones impossibiles et turpes, contractui matrimonii adjectas, debere propter ejus favorem pro non adjectis haberi, ac proinde non irritare contractum matrimonii: exceptis iis, quæ sunt contra substantiam conjugii*. Ratio est quia non serio adjectæ præsumuntur.

Dixi 3. *Exceptis dispositionibus ultimæ voluntatis:* (ut sunt testamentum, legatum, donatio mortis causa) quia conditio *impossibilis*, vel *turpis* ipsis adjecta, pro non adjecta habetur a jure. (*L. ff.* 1. 5. 6. *de condit. instit.* et §. *impossibilis instit. de hæred. instituendis.*) Ratio juris est vitatio litium, quæ post mortem testatoris nasci potuissent circa ejus mentem, utrum serio vel joco tales apposuerit conditiones.

Dixi 4. *Licet diversimode*. Quia conditio impossibilis et turpis irritat tantum matrimonium secundum fori externi præsumptionem, tales conditiones non fuisse serio contractui adjectas; unde si serio fuerint adjectæ, certum est matrimonium coram Deo esse nullum, quia revera nullus est consensus; econtra conditio turpis et impossibilis irritat ultimas voluntates tum in foro externo, tum in conscientia.

Ratio disparitatis est, quia jus non potest supple-

re consensum io matrimonio, cum talis consensus noo subit dispositioni juris humani; at jus potest consensum supplere io ultimis voluotatibus, qoia res externæ subsunt dispositioni juris humani, suppetente josta causa.

Resolves 1. Legatom factum virgini sub conditione, *si non nupserit,* valet etiamsi nubat, quia hæc conditio est oociva Reipublicæ, ideo turpis. (*L. Titiæ, ff. de condition. et demonstr.*)

Dixi: *Virgini*. Quia si legatum factum sit viduæ sub eadem conditione, non valet, si ad alias transeat nuptias) *Authent. cui relictum, C. de indicta viduit. tollenda):* qoia sæpe familiarom interest ut vidua non oubat.

Resolves 2. Legatum sub hac conditione *si Religionem non ingrediaris;* vel sub ista *si nupseris:* valet etiamsi religionem amplectaris; quia cum conditio retrahat a statu perfectiori, ceosetur inhonesta et coosequonter non apposita. *Novell.* 123. *de sanct. Episc. cap.* 27.)

Quæres: *An et quomodo obligent contractus ad diem; sub modo; ad causam; et ad demonstrationem?*

Resp. 1. Contractus *ad diem certum,* statim parit obligationem, quam tamen debitor nou tenetur complere aota diem præfixum, v. g. *Paschatis*. Contractus vero *ad diem incertum,* v. g. *cum nupseris,* suspendit contractum: nam resolvitur in conditionalem *si nupserit*. (*L.* 1. *ff. de cond. et demonstrat.*)

Resp. 2. Contractus *sub modo* obligat statim, nec irritus est etiamsi modus non servetur, nisi alter contrahens expresserit. Ratio est, qoia modus dispositionem in suo geoere perfectam suppooit: quod autem sopponit rem perfectam, eandem non irritat. Unde modus uoo se habet ut conditio effectom suspendens, sed ut *onus* dispositioni adjectum, ad quod aubeundum tenetur alter stricte et ex justitia, sed nno illico sub pœna oullitatis (*L. Mævius ff. de manumiss. test.* nisi disponens addiderit hanc vel aliam clausulam *alioquin donatio nulla sit:* tunc enim resolvitur in contractum conditionalem, qui modo ooo impleto, se ipso corruit.

Resolves: Hæredes legantis non possuot sibi vindicare legatum eo prætextu quod non servetur modus, v. g. eo quod missæ non celebreutur, sed tantum jus habent ad cogendum legatarium ut missas celebret, vel celebrari curet.

Resp. 3. Cootractus seu donatio *ad causam,* nullus est, si causa finalis oon subsistat; quia nullus est consensus substantialis; at est validus, si sola causa impulsiva deficiat, qoia ille defectus noo tollit consensum circa motivum principale et finale volendi.

Resp. 4. Error *in demonstratione* si sit circa substantiam aut personam, vitiat contractom, secus si sit solom circa accidentia, patet ex dictis supra. (1. *Parte,* §. 1. *puncto* 1.)

Hinc si qois leget Petro centom nummos, quos ipsi debet Paulus, vel quos habet in tali arca reconditos, si Paulus nihil debeat, vel nulla sit pecunia io tali arca, nullum est legatum, quia error est in substaotia; sed si Paulus debeat tantum 20. item si 20. tantum sint in arca demonstrata, valet legatum, quia error est tantum in accidente. Sed

Petes, si quis dixerit: *lego Petro decem nummos quos mihi debet Paulus,* et Paulus centum debeat, an omnes sunt legati?

Resp. Si demonstratio apposita est *taxate* ad restringendum legatum, tooc solum debetur ille oumerus demonstratus; constat enim mentem Legislatoris fuisse ut amplius noo donaretur; si vero sit apposita *demonstrative tantum,* ad denotandum id quod legatum est, tunc debentur centom oummi demonstrati, quia error est tantum circa accidentia.

Porro demonstratio sumitur *taxate,* cum donatio incipit a numero vel mensura: v. g. *do centum nummos in tali arca reconditos*. Sumitor vero *demonstrative* tantum, cum incipit donatio a re ipsa quæ datur; v. gr. *do pecuniam quæ est in tali arca, et constat ex nummis centum*.

PARS SECUNDA.

De contractibus in particulari.

Hic contractus magis ad praxim necessarios breviter exponemus distinctis paragraphis.

§. I. *De promissione gratuita*.

Qu. 1. *Quid sit promissio gratuita?*

Resp. Est deliberata et spontanea fidei obligatio facta alteri de re bona, possibili, et a promissario acceptata.

Dicitur 1. *deliberata:* nempe deliberatione et attentione perfecta; qoia cum hæc obligatio sit onus sponte susceptum, non censetur cuiquam impositum, nisi perfecte in illud consenserit; unde promissio ex errore circa substantiam, aut causam finalem est oulla.

Dicitur 2. *spontanea:* id est libera a metu, violentia; alias vel oulla esset, vel saltem rescindibilis, nisi sit jorata; tuoc enim obligaret non ratione promissionis, sed ratione religionis, ne scilicet Deus adduceretur in testem falsi. (*Div. Thom.* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 7.)

Dicitur 3. *fidei obligatio:* quia requiritur ut homo se obliget alteri ex virtute fidelitatis, per quod excluditur 1. *promissio ficta,* quæ cum facta sit sine voluntate se obligandi, est nulla (*D. Th.* 2. 2. *q.* 110. 2. 3. *ad* 7.); tamen ficte promittens est reus mendacii, et tenetur sub mortali resarcire omnia damna qoæ promissarius patitur ratione fictionis, cum sit eorom causa injusta; 2. *simplex propositum;* cum sit mera voluntas faciendi aliquid absque animo se obligandi.

Resolves: Ad promissionem obligatoriam noo est satis dicere: *promitto me hoc facturum;* si solum iotendas significare animi propositum, non autem te obligare. Nec est satis dicere ad votum: *promitto me amplius non lusurum,* si solum significes te a ludo abhorrere, non autem Deo fidem obligare.

Dicitur 4. *de re bona et possibili,* quia nemo potest obligari ad rem illicitam. (*Cap. ult. de pactis.*) vel impossibilem (*Cap. nemo potest. De reg. jur. in* 6.), nec talis promissio firmatur juramento, quia est contra bonos mores. (*Cap. sicut. De jurejur.*)

Hinc nolla est promissio rei jam promissæ alteri, quia illicita est; valet tamen promissio homioi facta de minori bono, licet impeditiva majoris boni, nam minus bonom potest ei magis gratum esse, quam majus; secus de Deo.

Dicitur 5. *a promissario acceptata:* quia aote acceptationem expressam vel tacitam non dicitur promissio, sed simplex pollicitatio, qoæ obligat quidem ex veracitate, sed oon ex justitia (*L.* 1. *ff. de pollicit.*); ratio est quia promissio (idem dic de donatione) ante acceptationem, nondum est coonventio duorum in idem, ex qua sola oritur obligatio. Hinc

Sequitur 1. Necesse est ut promissio facta homini externis significetur, nam alioqui non posset acceptari. Dixi homini: quia promissio interna facta Deo cordium inspectori, nos Deo obligat.

Sequitur 2. promissionem (et donationem) ante acceptationem semper revocari posse. (*L. interest; cod. si quis alteri vel sibi.*)

Quær. 2. *Quomodo obliget promissio rei gravis acceptata?*

Resp. Obligationem promissionis pendere ex intentione promittentis; si enim promissor intendat se solum obligare ex honestate morali fidelitatis, promissio per se solum obligat sub peccato veniali: si vero intendat se obligare stricte et ex justitia, tunc promissio per se obligat sub mortali.

Prob. Quia gratuita promissio, cum ex sola promittentis liberalitate proficiscatur, sane in ejus potestate est solum se obligare ex morali honestate fidelitatis, vel ex justitia; ergo cum intendit se obligare ex justitia, promissio per se obligat sub mortali; cum ex morali honestate, obligat solum per se sub veniali... Et hanc promissionem arbitramur frequentiorem esse inter homines, quam quæ ex justitia obligat, cujus signum est, quod suas promissiones regulariter jurare recusant non tam ob reverentiam divini nominis, quam quod se stricte obligare nolunt.

Dixi, *per se:* quia *per accidens*, simplex promissio, ratione damni inde secuti promissario, aliquando obligat ad reparationem ejus sub mortali.

Dices: promissio dat actionem in foro externo; ergo obligat ex justitia.

Resp. dist. ant. Promissio *simplex*, *nego*, promissio per formam *stipulationis*, *conc.* Ratio est quia ex dispositione juris, stipulatio est signum promittentem se obligasse ex justitia.

Stipulatio est promissio facta certa verborum formula, qua unus rogat, alter promittit; v. g. *spondes mihi centum? spondeo*.

Petes, quænam materia censetur *gravis* in promissione?

Resp. Ut materia sit gravis in promissione, debet esse duplo aut etiam, ut ait Lessius, quadruplo major, quam in furto. Ratio est quia minus invitus censetur promissarius quando res gratis promissa denegatur, quam si ab eodem res æqualis valoris per furtum auferatur. (*Ita speculum confess. qu. 81. de donat.*)

Quær. 3. *An promissio facta propter opus illicitum obliget?*

Resp. 1. Omnis promissio, omnisque pactio ante patratum crimen, (v. g. adulterium, homicidium, etc.) jure naturali est invalida.

Prob. Quia talis pactio directe ad malum allicit; nemo autem potest obligari ad peccatum.

Resp. 2. Patrato opere malo promissor obligatur ad solutionem pretii promissi; quia impletio promissionis, posita conditione, non est turpis, cum non alliciat ad peccatum; ergo.

Hinc qui sub promissione matrimonii corrupit virginem, tenetur ipsi fidem promissam ex justitia servare, alias inæqualitatem ponit, et injustus est.

Dices: Lege *generaliter* (*L. generaliter ff. de verb. signif.*) dicitur; *generaliter novimus turpes stipulationes nullius esse momenti;* ergo.

Resp. dist. Legem: nullius sunt momenti *ante patratum crimen*, *conc.* post *patratum*, *subdist.* in foro *externo* in quo non dant actionem, *conc.* in foro conscientiæ, *nego*. Per illas enim Leges non tollitur obligatio naturalis, quæ ex promissionibus onerosis oritur. Tamen consultum est Confessariis ut in pœnitentia injungant sic acceptorum restitutionem faciendam pauperibus: crimen enim tali pœna est dignum.

Quær. 4 *Quænam promissiones jure positivo sint irritæ?*

Resp. Omnes quæ sunt contra bonos mores civiles; tales sunt 1. Promissiones quibus adimitur libera potestas disponendi de rebus suis: v. g. non testandi, non istituendi alium hæredem, nisi talem (*L. Pacta. Cod. de pact.*) 2. Promissio beneficii nondum vacantis, ne detur occasio optandi mortem beneficiarii. *Conc. Later.* 3. *c.* 8.)

Quær. 5. *Quomodo cesset obligatio promissionis validæ, et acceptatæ?*

Resp. Cessat, 1. *Remissione* promissarii, quia cedit suo juri.

2. *Desitione* causæ finalis: v. g. si promiseris dotem pauperi virgini, quæ facta est dives.

3. *Mutatione* notabili rei promissæ: v. g. si facta est illicita, vel inutilis, vel impossibilis, vel noxia promittenti, aut promissario; quia cessat materia promissionis.

§. II. *De donatione gratuita.*

Quær. 1. *Quid sit donatio gratuita?*

Resp. Est rei aut juris alicujus gratuita concessio. Dicitur *concessio*, id est *rei datio*, ad distinctionem promissionis, quæ est solum *fidei datio*.

Ut valeat, debet esse deliberata, spontanea et acceptata, eodem modo quo diximus de promissione et propter easdem rationes.

Quær. 2. *Quotuplex sit donatio?*

Resp. Donatio dividitur 1. in *realem*, quæ fit traditione rei; et *verbalem*, quæ fit solis verbis absque traditione rei. 1. Dat *jus in re:* 2. Solum *jus ad rem*.

2. Dividitur in *pure liberalem*, quæ in donante nullam ne gratitudini quidem supponit obligationem, et in *remuneratoriam*, quæ supponit obligationem gratitudinis.

Nota: Quando alicui prohibentur donationes erga aliquos, non prohibentur *remuneratoriæ* proportionatæ obsequiis alias non debitis. (*L. 1. ffi. de donat.*)

3. Dividitur in *donationem inter vivos*, qua quis sic aliquid donat ut velit etiam se vivente, esse donatarii; et *donationem mortis causa*, qua quis sic donat, ut velit rem non nisi post mortem suam esse donatarii.

Quær. 3. *Quænam conditiones sint necessariæ ad validitatem donationis inter vivos?*

Resp. Sunt sequentes 1. Ut donator rei donandæ habeat dominium, et administrationem a lege non prohibitam.

Defectu hujus conditionis non sunt validæ *jure communi*, saltem irrevocabiliter. 1. Donationes gratuitæ conjugum inter se. (*L. cum hic status, ff. don. inter vir. et uxor.*) Hoc autem ideo a jure statutum est, ne conjuges mutuo amore se suis bonis spoliarent cum damno liberorum et parentum; confirmantur tamen, 1. juramento (*Ut patet ex dictis de contract. in comm.*); 2. morte donantis (*L. cum hic status*), modo non impediant, ne liberi suas legitimas recipiant. (*L. 2. de inoff. donat.*)

2. Donatio patris in filium nondum emancipatum, quæ potest ad arbitrium patris revocari (*L. 2. cod. de inoff. donat.*). Ratio est quia filius nondum emancipatus censetur una persona civilis cum patre, et ita pater videtur sibi donare. Tamen non revocata confirmatur, 1. juramento; 2. morte patris, quia desinit esse in ejus potestate.

3. Donatio omnium bonorum præsentium et futurorum (*L. Stipulatio hoc modo ff. t. de verb. oblig.*) quia per talem donationem homo privat se potestate testandi quod leges improbant.

Dixi, *jure communi:* quia in Gallia sunt variæ consuetudines a Confessario necessario sciendæ et tenendæ.

2. *Conditio* est, ut donatarius rem donatam recipere possit.

Defectu hujus conditionis donatarii esse non possunt qui nimium in alios auctoritatem habent; ut sunt Tutores, et Curatores erga Pupillos; Medici, Chirurgi, Advocati erga clientes. (*Ita collat. Andegav. p.* 188.)

3. *Conditio,* ut res donata non sit alteri obligata.

4. *Conditio,* ut donatio fiat cum debitis solemnitatibus a jure requisitis, quæ sunt tres, scilicet *traditio, acceptatio, et insinuatio,* quæ est actus quo donationes in acta publica referuntur.

Porro insinuari debent tum donatio, tum acceptatio, alias donatio esset irrita, sive donatio *inter vivos,* sive *mortis causa* (*Edict. a.* 1703. *et a.* 1704.) tamen donatio summæ pecuniariæ de manu ad manum facta, non indiget insinuatione, modo persona sit habilis ad recipiendum, quales non sunt uxor, maritus, etc. (*Argon. p.* 227.)

Quær. 4. *An donatio acceptata possit revocari?*

Resp. 1. Donatio *inter vivos* non potest revocari nisi ob tres causas.

1. *Ob ingratitudinem donatarii:* v. gr. si donatori injurias atroces, si grave damnum in illius bona vel personam intulerit; si conditionem appositam donationi non impleverit; si necessitate pressum non aluerit. (*L. fin. de revoc. donat.*)

2. *Ob prolem postea susceptam,* quia ex dispositione Legum donatio facta censetur sub hac conditione *si proles non nascatur.* (*L.* 8. *cod. de rev. don.*)

3. *Si sit inofficiosa:* hoc est facta contra officium pietatis debitæ liberis, ut quando per donationem privantur sua legitima, id est parte hæreditatis sibi debita secundum Leges. (*L.* 1. *cod. de inoff. donat.*)

Resp. 2. *Donatio mortis causa:* semper potest revocari, hinc commune axioma jurisperitorum: *ambulatoria est testantis voluntas usque ad extremum vitæ spiritum.* (*L.* 4. *ff. de adim. et trans. legatis.*

Quær. 5. *Quotuplex sit donatio mortis causa?*

Resp. Quadruplex, scilicet testamentum, codicillus, legatum et fideicommissum.

§. III. *De Testamentis, Codicillo, Legato, etc.*

Quær. 1. *Quid sit Testamentum?*

Resp. Testamentum secundum jus Cæsareum, est voluntatis nostræ justa sententia de eo quod quis post mortem suam fieri vult cum directa hæredis institutione (*L.* 1. *ff. qui testam. facere poss.*)

Dixi: *secundum jus Cæsareum:* quia in Gallia consuetudinaria institutio hæredis locum non habet, sed hæreditas defuncti pleno jure in eum consanguineum transit, qui secundum Leges defuncto succedere debet, a quo legatarius universalis, legati traditionem petere debet, sicut eam petere debent particulares legatarii.

Dicitur 1. *Voluntatis nostræ:* id est testatoris et non alterius, alias testamentum est nullum.

Dices: Justinian. ait: *qui extremam voluntatem alienæ voluntati committit, non videtur decedere intestatus* (*Cap. Cum tibi; de testam.*); ergo.

Resp. ad dictum cap. cum dist. Qui extremam voluntatem alienæ committit *quoad causas profanas,* non decedit intestatus, *nego; quoad causas pias; subdist.* qui extremam voluntatem alienæ committit *quoad determinationem solum individualem,* non videtur decedere intestatus, *conc. quoad omnem determinationem, nego.* Dictum ergo caput debet intelligi de eo qui determinavit hæreditatem suam esse deferendam piis causis in genere, et commisit tertio individualem determinationem.

Dicitur 2. *justa sententia,* id est cum solemnitatibus a jure requisitis facta.

Dicitur 3. *De eo, quod quis post mortem suam fieri vult;* quia ut valeat Testamentum, *mors, necesse est, intercedat testatoris,* Hebr. 9. utpote cujus voluntas usque ad mortem ambulatoria est et revocabilis.

Dicitur 4. *Cum directa hæredis institutione:* per quod distinguitur a codicillo, legato etc. ea enim testamento ita intrinseca est, ut sine ea esset irritum. (*§. Ante hæred. Instit. de Legat*).

Quær. 2. *Quotuplex sit Testamentum?*

Resp. Testamentum dividitur in olographum, solemne et privilegiatum.

Olographum est, quod propria manu testatoris scribitur; viget solum in locis consuetudinariis.

Solemne est illud, in quo servantur omnes formalitates a jure præscriptæ; hoc vel fit scripto, et dicitur *scriptum:* vel fit viva voce, et dicitur per *nuncupationem.*

Privilegiatum est illud, quod valet etiamsi non omnes formalitates juris serventur, tale est testamentum militis, et testamentum ad pias causas.

Quær. 3. *Quid sint codicillus, legatum, fideicommissum?*

Resp. Codicillus est ultimæ voluntatis dispositio, quo circa testamentum aliquid explicatur, aut addendo vel demendo immutatur.

Legatum est ultimæ voluntatis dispositio, qua testator particulare donum ab hæreditate selectum, directis verbis alicui relinquit. Si legatum sit universale, deducitur *falcidia* (*Falcidia dicitur quia lata est a Falcidio Tribuno plebis*) id est quarta pars hæreditatis quam hæres (legitima jam deducta quatenus ipsi jure naturæ debita) potest detrahere a legatis.

Fideicommissum est ultimæ voluntatis dispositio, qua testator fidei hæredis committit aliquid alteri tradendum. Si fidei commissum sit universale, deducitur *trebellianica* (*dicitur a Trebellio maximo Consule.*) id est quarta pars hæreditatis, quam hæres fiduciarius potest detrahere a fideicommisso.

Quær. 4. *Quænam solemnitates jure communi ad testamentum requirantur?*

Resp. 1. Ad testamentum *olographum* nulla requiritur solemnitas, nisi ut totum a testatore scriptum et subscriptum sit, sine interlineis ab extranea manu; debent etiam exprimi locus et tempus sub pœna nullitatis (*Novella 2. de Testam.*).

Resp. 2. Ad Testamentum solemne requiruntur septem testes, qui sint mares, puberes, et capaces ad recipiendum ex testamento, qui omnes debent subscribere. (*L. Hac consultissima de testam.*).

Resp. 3. Ut testamentum ad pias causas sit validum in foro externo, non requiruntur solemnitates juris civilis, sed sufficiunt eæ quæ sunt juris gentium, nempe ut duo testes adsint (*Cap. Relatum de testam.*). Ut autem valeat in foro conscientiæ, sufficit id quod jure est sufficiens, scilicet habilitas testandi in disponente, capacitas recipiendi in eo in cujus favorem dispositio fit, et libertas in dispositione; ratio est quia duo testes non ideo requiruntur jure canonico ut dispositio sit valida in foro conscientiæ, sed ut possit probari, ut dicitur c. *relatum.*

Hinc etsi testamentum aliquod ad causas profanas defectu solemnitatis sit invalidum, tamen legata pia in eo contenta sunt valida; debet ergo illa solvere hæres *ab intestato,* hocque legibus nostris præcipitur.

Resp. 4. Ad Codicillum requiruntur et sufficiunt quinque testes, etiam non rogati (*L. fin. §. fin. cod. de testam.*) inter quos etiam admittuntur mulieres,

ut docent communiter Doctores, quorum ratio est quie nulla lege prohibentur; atqui omnes rationis compotes sunt idonei testes in omnibus actibus, nisi prohibeantur, ut ait jus (*L. 1. ff. de testibus.*); ergo.

Dixi in quæst. *jure communi;* quia in locis consuetudinariis variæ præscribuntur solemnitates ad amussim observandæ, quas cum hic non possimus recensere, ad ipsas consuetudines remittimus Confessarios.

Quær. 5. *An Testamentum destitutum solemnitate a jure civili requisita, validum sit in conscientia?*

Resp. negative, et *Prob.* 1. ex Lege *hac consultissima,* in qua dicitur, *ex imperfecto autem testamento voluntatem tenere defuncti non volumus* (*L. Hac consult. cod. de testam. Idem habetur L. ex imperfecto ff. de legat. et instit. quibus modis testament. infirm.*)

Prob. 2. Contractus defecto solemnitatis a jure irritus non obligat in conscientia, ut supra probavimus; ergo nec testamentum.

Prob. conseq. et paritas: ratio, propter quam contractus non solemnes irritantur a legibus, non minus urget erga testamenta, quam erga contractus; nempe ut vitentur fraudes, servetur pax et tranquillitas reipublicæ); ergo si contractus defectu solemnitatis a jure irritus, non obligat in conscientia, nec testamentum.

Objicies: Factio testamenti est juris naturalis; ergo parit obligationem naturalem, esto solemnitate careat.

Resp. 2. *Retorqueo argum.* Contractus matrimonialis est juris naturalis; ergo parit obligationem naturalem, esto solemnitate careat, puta præsentis Parochi et testium.

Resp. 2. *nego conseq.* Quia Lex humana est tantæ potestatis, ut possit actui de jure naturali valido præscribere certam formam, qua non observata redditur in utroque foro invalidus, quod fit in matrimoniis et testamentis.

Inst. 1. Hæ Leges fundantur in præsumptione fraudis; ergo quando non intervenit fraus, testamentum est validum in foro conscientiæ.

Resp. nego ant. Fundantur enim in periculo fraudis, quod semper reperitur, ut dictum est dum de contractibus.

Inst. 2. Quod solutum est ex imperfecto testamento, nequit repeti; (*L. Et si inutiliter, cod. de fideicomm.*) ergo saltem obligat in conscientia.

Resp. dist. ant. Si sit solutum *a sciente voluntatem defuncti,* ut habet cit. lex, *conc.* tunc enim ex juris præsumptione censetur ratam habuisse voluntatem defuncti, atque illam ratihabendo quodammodo solemnizasse. Si sit solutum ex errore acti quo putavit testamentum esse solemne cum non sit, *nego.* Tunc enim postea errorem cognoscens potest solutum repetere, ut expresse habet alia Lex. (*L. 7. Cod. de condict. indebiti.*)

Quær. 6. *Quinam sint inhabiles ad testandum?*

Resp. 1. *Jure naturæ* sunt inhabiles ii omnes qui mentem sanam non habent, ut sunt amentes, furiosi, nisi habeant lucida intervalla. (§. 1. *Inst. quibus non est perm. fac. testam.*)

Resp. 2. *Jure civili* sunt inhabiles: 1. impuberes (*L. Qua ætate ff. qui testam. fac. poss.*) 2. mutus et surdus a nativitate (*L. 10. Cod. qui testam. fac. poss.*) 3. mancipium (*L. filiusfam. ff. de test.*) 4. capitali crimine damnatus (*L. 8. eodem titulo.*) 5. prodigus. (*L. Item prodig. de test.*) 6. filius familias etiam consentiente patre de bonis adventitiis testari non potest; (*L. Qui non potest, de test.*) potest tamen si sit pubes de bonis castrensibus testari etiam patris consensu non requisito. (*L. fin. ff. eod.*)

Dices: Peculium adventitium comparatur castrensi (*Inst. de auctor. Tutor.*); ergo sicut ex hoc, ita ex illo filiusfamilias testari potest.

Resp. dist. ant. Comparatur castrensi *quandiu filius vivit,* ut ait cit. Lex, *conc.* post mortem, *nego ant. et conseq.*

Inst. Pupillus accedente auctoritate omne negotium recte gerit, ait Justinianus (§. 1. *Instit. quib. non est perm. fac. test.*); sed pupillus est impubes; ergo.

Resp. dist. maj. Omne negotium distinctum a dispositione ultimæ voluntatis, recte gerit, *conc.* recte gerit talem dispositionem, *nego maj.* quia casui consequentis obstat jus (*L. Imperator, cod. de senatuscons. Trebell.*) Ratio autem juris est quod impuberum vita insidiis hæredum objiceretur.

Resp. 3. *Jure can.* Sunt inhabiles 1. *Clerici* de bonis mere ecclesiasticis (*Cap. 1. et 9. de test.*) (non possunt enim de eis disponere, nisi ad pias causas). 2. *Religiosi* post emissam professionem (*Cap. final. de sepult. in 6.*) 3. *Usurarii notorii,* nisi prius restituerint usuras, vel de eis restituendis idoneam cautionem præstiterint (*Cap. 2. de usur. in 6.*) 4. *Hæretici publici, eorumque receptores et fautores* (*Cap. Excommunicamus, §. credentes de hæret.*) quod tamen in locis ubi hæretici cum Catholicis permixtim vivunt, non practicatur.

Quær. 7. *An valeat in foro conscientiæ fideicommissum in favorem ejus qui per Leges non potest hæres vel legatarius institui;* puta uxor, spurius etc.

Resp. negative; Quia Leges justæ non in foro tantum externo, sed et in foro interno obligant.

Hinc fideicommissum illud ad quoscumque devenerit, hæredibus ab intestato restitui debet.

Quær. 8. *Quid dicendum de executore testamenti?*

Resp. 1. Executor potest esse vel masculus, vel femina (*Cap. 1. de Testam.*) Laicus et Clericus etiam religiosus de sui Superioris licentia (*Cap. Religiosus, de testam. in 6.*) exceptis fratribus Minoribus. (*Clem. exivi §. utrum etiam.*)

1. Si nullus executor a testatore sit positus, executio spectat ad hæredes (*Cap. si hæredes, de testament.*) debetque fieri tempore a testatore determinato; quod si non determinaverit tempus, debet fieri statim, idque pro dispositionibus profanis intra annum post aditam hæreditatem, nisi justo impedimento excusetur. (*Novel. 1. c. 1. §. 1.*) et intra sex menses pro legatis piis, etiamsi hæreditas non sit adita (*Novel. 131. c. 22.*) unde si in eo sint negligentes, ab utroque Judice Civili et Ecclesiastico possunt compelli. (*Cap. si hæredes de testam.*)

3. Tenetur Executor omnia sincere exequi juxta mentem testatoris, et quidem incipere a legatis piis. (*L. 24. Cod. de Episc.*)

4. Executori non debetur salarium cum sit officium gratuitæ amicitiæ, nisi testator aliquod ei constituisset, uti communiter contingit; quod si forte aliquid ex executione damnum patiatur, tunc debet salarium a judice assignari.

Quær. 9. *An qui fuit institutus hæres per Testamentum, aut qui talis est ab intestato, teneatur adire hæreditatem?*

Resp. Non tenetur, eo quod hominum facultates plerumque fallant, et periculum esse possit, ne debitas vires hæreditatis excedant; atqui nemo tenetur adire hæreditatem cum præjudicio suo; ergo etc.

Verum huic periculo subveniunt Leges concedendo ut hæres adeat hæreditatem beneficio inventarii, quo hæres tria consequitur: nempe

1. Quod ultra hæreditatis vires conveniri non possit.
2. Quod possit detrahere falcidiam, et trebelliani-

cam, si hæredites ultra eas gravata sit legatis, vel fideicommissis: eam tamen detrahendam piis legatis non esse, docent communiter auctores ex authent. *Similiter,* cod. ad Legem falcid.

5. Quod habeat jus ante omnia deducendi expensas funeris, et ipsiusmet inventarii, quodque de ordine creditorum non debet esse sollicitus.

§. IV. *De deposito et sequestro*.

Quær. 1. *Quid sunt depositum et sequestrum?*

Resp. Depositum est contractus, *quo res custodienda traditur alteri, ab eoque suscipitur, ut reddatur eadem*. (*Colligitur ex l. 1. ff. depositi*).

Sequestrum est contractus, *quo res de qua est controversia, alteri tertio custodienda traditur, ut postea reddatur cum fructibus ei cui adjudicabitur a Judice*.

Quær. 2. *Quænam sint obligationes depositarii?*

Resp. Colliguntur ex ejus definitione, quam ideo explico:

Dicitur 1. *quo res:* et quidem mobiles, v. g. gemmæ, pecunia; vel se moventes, ut animalia; non autem immobiles, nisi quando est de ipsis controversia, tunc enim solent deponi in sequestro.

Dicitur 2. *res custodienda:* quia depositario custodia rei est commissa, non vero usus concessus, ex quo duo sequuntur.

1. Depositarium teneri rem depositam servare et custodire ea cura quam homines diligentes in suis rebus similibus adhibere solent. (*Lib. 32. ff. depos.*)

2. Depositarium non posse uti re deposita sine consensu domini expresso, vel tacito, aut saltem probabiliter præsumpto; quia esset usurpatio usus rei alienæ invito rationabiliter domino, et verum furtum, ut dicitur in jure. (*Lib. 3. cod. depos.*) Unde si usus ille sit pretio æstimabilis, (ut usus equi, vestis) debet solvi ipsius pretium; usus enim est quidem fructus rei, res autem fructificat domino suo.

Resolves: Depositarium posse uti re deposita, 1. Cum dominus concedit usum rei; sed tunc depositum, si sit res usu consumptibilis, aut alienata, transit in mutuum, cum depositarius accipiat rei depositæ dominium et periculum; vel si non sit res usu consumptibilis, transit in commodatum, si gratis ejus usus concedatur, aut in locationem, si pretium exigatur (*Specul. Confess. disp. 8. de depos.*).

2. Cum talis usus vergit in commodum deponentis, v. g. si depositarius aliquando utatur equo deposito, ne in stabulo diu retentus languescat; quia tunc est consensus tacitus.

3. Quando depositarius bona fide existimat domino rei non displicere, si re deposita utatur, quia tunc est consensus probabiliter præsumptus; sic prudenter existimat domino non displicere si utatur pecunia numerata deposita, modo certus sit moraliter, se eam soluturum ut primum exigatur, secus si clausa et obsignata traderetur pecunia, quia tunc dominus censendus esset usum ejus prohibere.

Dicitur 3. *traditur alteri, ab eoque suscipitur:* quia ad depositum non sufficit traditio mera ex parte deponentis, sed requiritur susceptio ex parte depositarii, qui alioqui non tenetur de deposito, nisi forte ex officio teneatur illud custodire, prout tenentur caupones, stabularii, aurigæ, nautæ etc. nam sufficit quod illis videntibus res in domo, vel curru, vel navi, deponatur, ut dicitur in jure (*L. 1. ff. nautæ*).

Dicitur 4. *ut reddatur eadem:* et quidem numero, integre et statim, regulariter loquendo; nam excipiuntur tres casus, in quibus depositarius non tenetur reddere, vel saltem statim reddere.

1. Quando deponens petit depositum, ut sibi, vel alteri noceat; v. g. si furens repetat ensem, quia tunc est irrationabiliter invitus.

2. Quando dominus rei, et fur deponens concurrunt in repetitione rei, tunc enim est reddenda domino, non furi.

3. Quando post depositionem, bona deponentis sunt fisco addicta per sententiam, tunc depositum fisco reddendum (*L. Bona fides, ff. depositi*).

Quær. 3. *Ex qua culpa teneatur ad restitutionem depositarius, si depositum pereat, aut deterius fiat.*

Ante resp. Sequentia sunt diligenter notanda.

1. Culpa duplex est, scilicet theologica, et civilis.

Culpa Theologica est ea, quæ veram rationem peccati, sive mortalis, sive venialis habet.

Culpa civilis est omissio alicujus diligentiæ, per ignorantiam, incuriam, aut inadvertentiam, ex qua alicui damnum creatur, sive omissio sit peccatum, sive non.

2. Culpa Civilis triplex est, lata, levis, et levissima.

Culpa lata est omissio diligentiæ, quam communiter homines ejusdem conditionis adhibere solent: v. g. si quis rem sibi commodatam foris ante ostium relinquit, ex quo a transeunte surripiatur.

Culpa levis est omissio diligentiæ, quam prudentiores solent adhibere, v. g. si quis rem commodatam in suo relinquat cubiculo, sed non clauso ostio.

Culpa levissima est omissio diligentiæ, quam adhibere solent prudentissimi: v. g. si quis cubiculi sui claudat quidem ostium, sed non observet utrum sera fuerit bene inducta.

3. Ad obligationem restituendi, supposito contractu, et quasi contractu, sunt aliquæ Leges tenendæ quæ obligant in conscientia, et quidem ante sententiam judicis; quia unusquisque cum contrahit, implicite saltem se obligat ad eam præstandam diligentiam quam Leges requirunt, adeoque ad eam subeundam pœnam quam eædem Leges imponunt; et sunt sequentes.

1. *Lex:* si contractus cedat in gratiam solius dantis, (ut fit in deposito); rei detentor ad restitutionem non tenetur, nisi ex culpa lata et dolo (*Inst. l. 3. tit. 15. §. 3.*).

Ratio hujus dispositionis est, quia æquitas naturalis postulat ut quis non teneatur majorem adhibere diligentiam erga rem alienam, quam sine ullo suo commodo recipit, quam erga res proprias.

2. *Lex:* si contractus cedat in solius recipientis utilitatem, (ut fit in commodato) recipiens tenetur eam restituere si perierit ex sua culpa levissima, non autem ex casu fortuito (*C. unico de commodato*).

Ratio hujus dispositionis est, quia æquitas naturalis postulat, ut is qui gratis utitur re aliena in suam tantum utilitatem, maximam diligentiam adhibeat, ne pereat.

3. *Lex:* si contractus cedat in utilitatem utriusque, (ut in locatione) locatarius ad restitutionem tenetur ex culpa lata et levi, non autem ex levissima (*Inst. l. 3. tit. 15. §. 3.*).

Ratio hujus dispositionis est, quia cum res aliena alicui conceditur in ejus utilitatem, æquitas postulat ut majorem solito diligentiam erga ipsam adhibeat; non tamen tantam, quantam adhiberet si in sui tantum utilitatem accepisset; hinc famuli tenentur de culpa levi.

4. *Lex,* pro obligatione restituendi ex quasi contractu, hæc est: cum quis ex officio suo, aliquid facit in utilitatem alterius, non accipiendo mercedem, tenetur tantum de culpa lata et dolo: si sit mercede conductus, ut Tutores, Medici, Advocati, negotiorum gestores, tenetur de culpa levi, non autem de levis-

sime, nisi in duobus casibus: 1. Cum res est tanti momenti ut ex natura sua summam cautionem exigat. 2. Cum quis tamquam in sua arte peritissimum sese obtulerit quærenti; ratio est, quia tunc est pactum saltem implicitum majores solito diligentias adhibendi. His positis,

Resp. Depositarius tenetur solum de dolo et culpa gravi (*L. 1. cod. deposit.*).

Excipe 1. *Si seipsum pro deposito obtulerit* (*Cod. 2. de depos.*), *vel si aliquid pro ejus custodia receperit*, ait Justin. tunc tenetur de culpa levi. Hinc sartores, molitores, stabularii, aurigæ, tenentur de culpa levi.

Excipe 2. si res pretiosa diligentissima custodia indigeat: si pactum sit de maxima custodia (*Lib. 1. ff. depos.*); si depositum sit in favorem solius depositarii, v. g. si quis apud alium deponat pecuniam eo fine ut ea utatur, si opus illi fuerit (*L. 4. de rebus creditis*). In quibus casibus tenetur de culpa levissima.

Dices: Aurigæ, nautæ, stabularii tenentur de culpa levissima, ex Justin. (*L. digest. tit.* 9. *l.* 2.); ergo non tantum de culpa levi.

Resp. dist. ant. Tenentur de culpa levissima, si quis eis rem expresse tradiderit custodiendam, *conc.* nam ait lex citata: *nisi hoc esset statutum, materia daretur cum furibus, adversus eos quos recipiunt, coeundi*. Si quis rem suam, ipsis tantum videntibus in diversorio vel navi deposuerit: *nego*. Et ita nunc est consuetudo, ait Lessius. (*Lib. 1. c. 27. de deposito.*)

Quær. *tandem an depositarius aliquando de casu fortuito teneatur?*

Resp. teneri 1. Si casus fortuitus dolum subsecutus est; v. g. si depositarius secum detulerit depositum in locum periculosum; 2. Si mora restituendi præcessit casum fortuitum; 3. Si pactum intervenit, ut de casu fortuito teneretur.

§. V. *De commodato et precario*.

Quær. 1. *Quid sint commodatum et precarium?*

Resp. Commodatum est contractus quo res ad solum usum gratuito conceditur usque ad determinatum tempus, ante quod repeti non potest.

Precarium (sic dictum quia ad preces petentis conceditur) est gratuita rei quoad solum usum concessio revocabilis ad nutum concedentis.

Dicitur *revocabilis*, etc. per quod differt a commodato, quod non potest repeti nisi elapso tempore, ad quod datum est.

Quær. 2. *Quænam sint obligationes commodantis, et commodatarii?*

Resp 1. Commodans tenetur 1. aperire vitium rei commodatæ, si sit periculosum, v. gr. si commodet vasa pravo liquore imbuta; alioqui tenebitur de damno inde secuto.

2. Tenetur non repetere commodatum ante tempus de quo expresse vel implicite conventum est; alias tenebitur de damno erga commodatarium.

Excipe casum, in quo commodanti simile damnum ex carentia rei suæ inopinato immineret; quia censetur sub hac tantum conditione concessisse rei suæ usum.

Dices contra exceptionem cum Navar. quisque debet pactis et promissis stare; ergo commodans non potest repetere commodatum ante tempus cum damno commodatarii, etiamsi æquale damnum pateretur.

Resp. dist. ant. Quisque debet stare promissis, quamdiu manet idem status rerum, *conc.* si notabiliter mutetur, *nego*. Ut si promisisti alii alimenta, et postea incidisti in egestatem.

Inst. Regula 33. *Jur. in* 6. sic habet: *mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum*. Ergo.

Resp. dist. reg. Non potest mutare consilium, absque rationabili causa et intendendo per se detrimentum, *conc.* quando est rationabilis causa, nec intenditur detrimentum, *nego*. Hic autem est rationabilis causa, et commodans intendit solum propriam sublevationem.

Resp. 1. Commodatarius tenetur 1. non uti re commodata, nisi ad usum sibi concessum, ad quem solum jus habet: alias furtum committit, ait Justinian. (*Inst. de oblig. quæ ex delicto.*)

2. Tenetur rem commodatam conservare ea cura quam homines diligentissimi in rebus suis similibus adhibere solent (*Inst. quibus modis.*)

3. Tenetur rem commodatam finito tempore restituere, etiamsi non repetatur (*Cap. ult. de locato*). Ab hoc tamen debito excusatur 1. Si absque sua culpa incidit in impotentiam reddendi tempore præfixo. 2. Si commodatum retineat per compensationem indirectam, scilicet donec commodans solvat debitum (*Lib. ult. cod. de compensat.*).

4. Tenetur ad impensas modicas et necessarias ad rei commodatæ conservationem (v. g. ad pabulum equi), non autem ad extraordinaria, v. g. ad curationem equi cum magno pretio. *Ita Lopez lib. 2. de contract. cap.* 46.)

Quær. 3. *Ex qua culpa teneatur commodatarius?*

Respondet Greg. IX. *cum gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur* (*Cap. unico de commod.*), non autem tenetur de casu fortuito, nisi aut pactum speciale, aut mora tempore præfinito restituendi, aut etiam culpa lata, (Si nimirum ad usum non convertit rem commodatam) præcesserint.

Quod si *precarium* fuerit, recipiens non tenetur nisi de dolo et culpa lata restituere, quia precarium potest semper a domino revocari, non autem commodatum.

§. VI. *De mandato*.

Quær. 1. *Quid sit mandatum?*

Resp. Est obligatio aliquid agendi in alterius commodum gratis suscepta ..... dicitur *gratis suscepta*: quia si pro pretio suscipiatur est *locatio operæ* potius quam mandatum.

Quær. 2. *Quænam sint obligationes mandantis, et mandatarii?*

Resp. 1. Mandans tenetur 1. præbere necessaria ad mandati executionem, et solvere sumptus (*Cap. 6. de procurat.*) .... 2. Tenetur ratum habere quod a mandatario bona fide ac prudenter gestum est, quia id æquitas et justitia exigunt.

Resp. 2. Mandatarius seu procurator tenetur

1. Negotium susceptum diligenter adimplere tamquam proprium; ita ut mandato non peracto, vel male peracto teneatur mandantem indemnizare (*L. 21. cod. mandanti*), nisi tempestive mandati acceptationem revocaverit.

2. Non potest mandati sui fines transire *qui diligenter custodiendi sunt*, ait Lex (*L. 5. ff. mandati*). Unde non potest aliquid emere pluris, vel minoris vendere quam ei præscriptum sit. Alioquin damnum inde ortum tenetur sustinere.

3. Tenetur nullam mercedem ex opera sua gratis promissa exigere, aut retinere per occultam compensationem; *quia mandatum, nisi gratuitum, nullum est, nam originem ex officio vel amicitia trahit; interveniente enim pecunia ad locationem et conductionem potius respicit*, ait Lex (*L. 1. ff. mandati*).

Nota. Eædem sunt obligationes ejus qui absentis et ignorantis negotium gerit sine mandato, ac mandatarii (*L. 20. cod. de negot. gest.*) ... absens vero tenetur negotiorum gestori impensas et damna ex negotii administratione secuta compensare; et insuper mercedem operæ congruentem solvere (*Lib. 2. ff. de negot. gest.*); idque etiamsi negotium male succedat, modo negotii gestor prudentiam et diligentiam debitam adhibuerit.

Quær. 3. *Ex qua culpa teneatur mandatarius et negotiorum gestor?*

Resp. Si mandatum gratis suscepit, tenetur de dolo et culpa lata (*L. 3. de negot. gest.*) Si pro mercede, vel si se obtulit, cum alius diligentior præsto esset, tenetur de culpa levi; si maximam diligentiam promiserit, vel si maximam res exigat, tenetur de levissima.

§. VII. *De locatione et conductione*.

Nota: Locatio et conductio sunt unus idemque contractus, qui ex parte dantis *locatio*, ex parte accipientis, *conductio* appellatur.

Quær. 1. *Quid sit locatio et conductio?*

Resp. Locatio est contractus quo persona, vel res aliqua ad usum, vel fructum pro pretio conceditur. *Conductio* est contractus quo persona, vel res aliqua ad usum, vel fructum pro pretio comparatur.

Dicitur 1. *Ad usum*, ut equus, servus, etc. *ad fructum*, ut ager, etc.

Dicitur 2. *Pro pretio*: id est pro pecunia: alioquin si fiat pro alia re, vel obsequio, non erit locatio, conductio, sed contractus innominatus.

Quær. 2. *Quænam sint obligationes locatoris?*

Resp. Locator tenetur 1. rem non locare pretio justo majorem, alioquin tenebitur ad restitutionem; justum autem pretium desumi debet ex praxi in tali loco servata a timoratis.

2. Tenetur aperire conductori vitia rei locandæ occulta, et noxia: alioquin tenebitur conductori *in id quod interest, nec ejus ignorantia* culpabilis *erit excusata* (*Lib. 19. ff. locati*). Ratio est quia locator tenetur rem locandam probare utrum sit vitiata.

3. Tenetur impensas in rei reparationem (v. g. in restaurationem domus, necessario factas, solvere (*L. 55. ff. locati*). Item tenetur ad onera publica ad rem locatam pertinentia, nisi aliter conventum sit (*L. 1. cod. de annonis et tributis*).

4. Tenetur non locare rem suam ei qui ea male usurus est: v. g. domum meretricibus, usurariis publicis; quia hoc esset cooperari peccato alieno.

5. Tenetur remittere vel minuere pensionem quando ob casum fortuitum, (v. g. ob hostium incursionem, sterilitatem, etc.) conductor nullum omnino, vel modicum fructum ex re conducta percepit; (*L. 27. ff. locati*.) ... *Excipe* 1. *nisi ubertate præcedentis vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari* (*Cap. 3. de locato*.) ... *Excipe* 2. nisi conductor convenerit ab initio cum locatore, ut quavis eventu solvere teneatur integram pensionem, quæ ob hoc unus minor esse debet (*Lib. 9. ff. locati*).

6. Rem ante tempus constitutum non potest repetere; excipiuntur 4. casus ab utroque jure (*Cap. 3. de locato, et l. 3. cod. locati.*)

1. Si conductor statuto tempore pensionem non solverit in locato trium aut quatuor annorum; et per biennium in locato quinque vel decem annorum.

2. Si casus improvisus accidat, v. g. incendii, matrimonii, ob quem res locata domino sit necessaria ad suos usus.

3. Si conductor re locata abutatur, vel ipsam destruat, (v. g. si intra cubicula sues alat, arbores incidat, etc.).

4. Si domus locata egeat refectione, qua non indigebat tempore locationis; sed tunc remitti debet pensio pro rata temporis residui.

Hinc famulus a servitio heri sui absque rationabili causa ante tempus definitum discedere non potest, et si discedat, nihil ei debetur; immo de damnis ex desertione secutis herum indemnem servare tenetur, nisi in periculo peccandi per malitiam heri sui constituatur.

Quær. 3. *Quænam sint obligationes conductoris?*

Resp. Conductor tenetur 1. rem, vel operas artificis non conducere pretio justo minore, alias tenebitur ad restitutionem.

2. Tenetur non uti re locata nisi ad usum concessum; alias usurparet usum rei alienæ invito domino.

3. Tenetur pensionem statuto tempore solvere; unde si sit in mora culpabili, teneri locatori de interesse (*L. 17. cod. de locato*).

4. Tenetur rem vel personam non dimittere ante terminum constitutum; alioqui tenetur solvere integram pensionem, perinde ac si ea usus esset, supposito, quod res, aut persona dimissa simili salario vel pensione, non possit locari. (*L. 55. et ff. locati*).

5. Tenetur rem locatam completo locationis tempore, locatori remittere in bono statu; quia non diutius protrahitur ejus jus.

6. Tenetur ad modicas impensas necessarias ad conservationem rei conductæ: v. g. ad equi alimenta.

Quæres 4. *Ex qua culpa teneatur conductor locatori?*

Resp. Conductor tenetur de culpa levi, non sua tantum, sed et sublocatariorum aut famulorum (*L. 25. ff. locati*), quia contractus est in commodum utriusque; non autem tenetur de culpa levissima, nec de casu fortuito, nisi de his fuerit pactum, vel præcesserit mora culpabilis reddendi, aut culpa etiam levis.

§. VIII. *De emptione et venditione*.

Nota 1. Ut cum ordine in hac prolixa materia procedamus, disseremus 1. de essentia venditionis et emptionis; 2. de pretio; 3. de merce, quibus addemus duas appendices, 1. de venditione cum pacto retrovenditionis, et retractu gentilitio; 2. de negotiatione et monopolio.

PUNCTUM PRIMUM.

Quær. 1. *Quid sit emptio et venditio?*

Resp. Emptio *est pactio pretii* dandi *pro mercede*. Venditio vero est *pactio mercis* dandæ *pro pretio*. (*L. 1. ff. de contrah. empt. et vendit.*).

Pretium rerum vendibilium est *pecunia*; unde si daretur merx pro merce, esset permutatio, non venditio.

Merx est omnis res pretio æstimabilis, ut sunt res mobiles et immobiles, actiones et jura, imo omnia bona præsentia et futura.

Dices: ex dictis invalida est donatio omnium bonorum præsentium et futurorum; ergo et venditio.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod donatio omnium bonorum sit contra bonos mores civiles, cum per ipsam impediatur facultas testandi, quæ non impeditur per venditionem: venditor enim de pretio rei venditæ testari potest.

Quær. 2. *Quomodo perficiatur contractus venditionis et emptionis?*

Resp. Perficitur solo partium consensu exterius si-

gnificato, quo se mutuo contrahentes obligant, venditor quidem ad mercem tradendam, emptor vero ad pretium solvendum (*L. 1. ff. de contrah. empt.*): tamen sine traditione non habet suum ultimum complementum, nec transfertur dominium ex dispositione Legum: *traditionibus enim dominia rerum, non nudis pactis transferuntur,* ait Justinianus (*L. 20. cod. de pactis*) res autem constans numero, pondere, mensura, fictione juris censetur tradita, quum est coram emptore determinata, numerata, ponderata, aut mensurata.

Quær. 5. *Ad quem pertineat commodum et fructus rei venditæ?*

Nota: Circa hanc quæstionem fatentur communiter Doctores.

1. Omnes fructus et emolumenta rei venditæ et traditæ, pertinere ad emptorem, 1. quando solvit pretium, vel de præsenti obtulit; 2. quando cautionem fidejussoriam vel pignoratitiam præstitit; 3. quando emptori ad solvendum concessa est dilatio; ratio est, quia rei ita venditæ emptor plane est dominus: res autem domino suo fructificat, ubi Lex non obstat.

2. Omnes res venditæ, sed nondum traditæ, fructus pendentes, sive qui tempore contractus adhuc hærent rei, sive maturi sint, sive immaturi, pertinere ad emptorem, licet nondum solverit pretium. Ratio juris est, quia *fructus pendentes pars fundi videntur. L. 44. ff. de rei vendit.* (*Idem habetur l. 13. §. 10. de act. empt. l. final. §. fructus ff. quæ in fraudem creditoris*). Ergo uno indivisibili pretio simul cum ipsa re venduntur, ergo pertinent ad emptorem qui venditori tenetur restituere expensas quas bona fide fecit in custodiendis, colligendis et conservandis iis fructibus; L. 16. cod. *de action. empti,* quæ sic habet: *post perfectam venditionem, fœtus quidem pecorum emptori, venditori vero sumptus, si quos bona fide fecerit, restitui debere notissimum est.*

Quæstio ergo controversa est, ad quem pertineant rei venditæ fructus, qui primum post contractum perfectum nascuntur, casu quo res nondum tradita, vel si tradita quidem, pretium tamen nondum est solutum, nec oblatum, nec cautio, aut pignus traditum, nec dilatio expresse concessa est, circa quem:

Dico illos etiam fructus pertinere ad emptorem nisi aliter expresse inter contrahentes fuerit conventum.

Prob. 1. Ex L. 13. cod. *de action. empti:* quæ sine distinctione inter fructus pendentes, vel postea natos, absolute dicit: *fructus, post perfectum jure contractum, emptoris spectare personam convenit, ad quem et functionum gravamen pertinet:* quæ juris dispositio etiam ante solutum pretium procedit, ut ex immediate sequentibus verbis liquet: *venditor quoque pretium tantum, ac si mora intercessisse probatur, usuras officio judicis exigere potest;* ubi ut patet, jus supponit pretium nondum esse solutum, et tamen emptori fructus adjudicat.

Prob. 2. Ratione efficaci, æquum esse ut illius sit commodum cujus est periculum et incommodum, docet ipsum jus §. 3. inst. *de peric. et commodo rei venditæ:* ubi postquam dixit: *si post emptionem fundo aliquid per alluvionem accesserit, ad emptoris commodum pertinet:* hanc rationem reddit: *nam et commodum ejus esse debet, cujus periculum est;* atqui periculum totum etiam ante traditionem rei et pretii, ad emptorem pertinet, ut infra dicetur, et ipsi nobiscum docent adversarii; ergo.

Nec dicas periculum quod sustinet emptor, compensari per pretium quod apud se retinet, nam

Contra est 1. quia pecunia ex se est infructuosa, et consequenter ad compensandum periculum rei insufficiens. 2. Quia etiam post interitum rei emptor debet pretium solvere, ac insuper ob culpabiliter dilatam solutionem, damnum resarcire venditori, si quod inde passus est.

Objiciunt contrariæ sententiæ auctores: 1. res fructificat domino suo: atqui venditor manet dominus rei venditæ donec tradatur et simul pretium solvatur, vel cautio præstetur §. 41. Inst. *de rerum divis.* ubi dicitur: *venditæ vero res et traditæ, non aliter emptori acquiruntur, quam si is venditori pretium solverit;* ergo.

Resp. dist. maj. Res domino fructificat, quando non est obligatus dominium rei ad libitum alterius abdicare, *conc. maj.* quando est obligatus, uti fit perfecta venditione, *nego maj.* Ratio est quia fictione juris, emptor perfecta venditione jam censetur esse dominus rei ad hoc ut res eidem pereat et fructificet, nam ex Reg. 16. juris, *is qui actionem habet, rem ipsam habere censetur.* Ex quo sequitur quod cum dominus rei maneat obligatus rem, reique dominium emptori, accepto ab eo pretio, tradere, non currat hoc Juris axioma, *res domino suo perit ac fructificat.*

Objiciunt 2. Leg. 25. ff. *de action. empti;* vi cujus venditor emptorem, propter non solutum pretium prohibere potest ne uvas ex eidem vendita vinea, colliget, ergo fructus non pertinent ad emptorem ante solutum pretium.

Resp. nego conseq. Ex prædicta enim Lege sequitur tantum quod venditor possit non tantum actionem contra emptorem intentare, ut pretium una cum usura ejusdem restituat, sed etiam litteras prohibitoriales impetrare, ne emptor fructus colligat, donec pretium solverit.

Objiciunt 3. Leg. 13. ff. *de action empti* (*Et L. curabit, eodem tit.*) in qua statuitur *usuras, id est,* interesse, *pretii post diem traditionis* deberi ab emptore, *quia,* inquit, *cum re emptor fruatur, æquissimum est eum usuras pretii pendere.* Ergo emptor ante solutionem pretii debet fructus restituere, ergo non ad eum pertinent.

Resp. nego conseq. Ex illis enim Legibus sequitur tantum quod emptor rei frugiferæ debeat consuetas usuras pretii, v. g. quinque pro centum restituere, ut videlicet dum emptor cum suo commodo ante solutionem percipit fructus rei, etiam venditor aliquo fruatur commodo, *compensatoria* nempe usura consueta pretii, qua compensetur lucrum quod fecisset, si pretium eidem ab emptore solutum fuisset.

Porro venditor nihil ultra illud interesse exigere potest pro quocumque lucro cessante aut damno emergente (*L. ult. ff. de peric. et commodo rei venditæ*), quia illæ usuræ *compensatoriæ* tenent locum fructuum, quos dominus percepturus fuisset, si rem suam non vendidisset credito. Ubi

Nota: Onus illud nihil ultra hoc interesse exigendi pro quocumque lucro cessante aut damno emergente, quod quandoque durissimum est, justificat Leges Galliæ, secundum quas qui rem frugiferam emit credito, percipit quidem fructus, sed tenetur pretii *usuras,* seu *interesse* solvere a die venditionis contractæ: quæ jurisprudentia congruit rationi, quia si emptor fructus perciperet et non solveret interesse, sequeretur inæqualitas inter contrahentes, dum venditor re sua careret, ejusque fructibus et pretio; emptor vero hæc omnia servaret sub prætextu quod subeat periculum rei, quod periculum moraliter loquendo nullum est; et si quod sit, nonne emptor illud eodem subiret modo, si pretium solvisset?

Dixi, *nisi expresse aliter inter contrahentes conventum sit,* quia ex regul. 85. Juris in 6. *contractus ex conventione Legem accipere dignoscuntur:* Ex quo

Inferes 1. Venditor contrahendo, potest per spe-

cialem conventionem tantum sibi reservare de fructibus rei venditæ, quantum ex dilatione solutionis prudenter sibi timet damni emergentis, vel lucri cessantis; de hujus veritate non extare dubium ait Lugo. (*Disput.* 25. *n.* 140.)

Inferes 2. Potest venditor non tantum fructus, sed et ipsum rei venditæ, etiam jam traditæ, dominium per specialem conventionem reservare loco hypothecæ, donec emptor solvat, dummodo simul etiam periculum ejusdem rei in se assumat, quia *cujus est commodum, ejus debet esse etiam periculum* (§. 3. *instit. de peric. et commodo rei venditæ*).

Postquam vero venditor dominium in emptorem jam transtulit, nullumque periculum lucri cessantis, vel damni emergentis, apparet, non potest ob solam dilationem pretii, sibi reservare fructus rei venditæ; ratio est, quia ob solam dilationem solutionis fructus reservare, vel aliquid accipere, usurarium est.

Quær. 4. *Ad quem pertineat periculum, id est interitus vel deterioratio rei venditæ?*

Nota 1. Quæstio procedit de re a venditore emptori nondum tradita; certum est enim apud omnes, periculum rei venditæ et traditæ pertinere ad emptorem; ratio est quia emptor per traditionem evadit dominus rei emptæ (*L.* 20. *cod. de pactis*) *traditionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur*; atqui *res perit domino*, in casu quo non est obligatus dominium ad libitum alterius abdicare.

Nota 2. Res in pondere, numero et mensura consistens, potest vendi *ad corpus*, vel *ad mensuram*.

Venditur *ad corpus*, quando plura individua per modum unius, absque expressione ponderis, numeri et mensuræ, emuntur, v. g. quando venditur acervus tritici, grex animalium, dolium vini, quidquid tandem contineat.

Venditur *ad mensuram*, quando plura individua non venduntur per modum unius, sed per modum plurium, v. gr. qui emit totam multitudinem animalium, et pro quovis dat 10. nummos; item qui emit totum dolium vini et pro quavis mensura dat 10. libras; item qui ex hoc acervo tritici emit quinque modios, et pro singulis eorum dat 15. libras. Hoc diligenter notato:

Resp. 1. Cum venditur res determinata *in specie*, seu *individuo*, v. g. hæc domus, hic equus, etc. totum periculum, etiam ante traditionem, pertinet ad emptorem, exceptis quibusdam casibus.

Prob. Ex lib. 3. tit. 24. §. 3. instit. *de peric. et commodo rei venditæ*, ubi dicitur: *cum venditio emptio contracta sit (quod effici diximus simul atque de pretio convenerit) periculum rei venditæ statim ad emptorem pertinet, tametsi adhuc ea res emptori tradita non sit*. Ratio est quia *qui sentit commodum, sentire debet et onus*; atqui commoda et fructus rei venditæ, non traditæ pertinent ad emptorem; ergo.

Dixi, *exceptis quibusdam casibus*, qui sunt quatuor in jure.

1. Quando contrahentes specialiter conveniunt ut donec res empta tradatur, periculum penes venditorem remaneat. (*L.* 10. *ff. de peric. et commodo rei venditæ*) Ratio est quia *contractus ex conventione, Legem accipere dignoscitur*. (*Reg.* 85. *jur. in* 6.)

2. Quando res vendita ante traditionem perit ex dolo, vel culpa levi venditoris (*L.* 3. *ff. de peric. et comm. rei venditæ*). Ratio est quia venditor debet esse custos rei donec tradatur, et consequenter in ea custodienda *exactiorem præstare debet diligentiam, quam in rebus suis faceret* (*L.* 3. *ff. eodem*).

3. Quando venditor est in mora tradendi (*L.* 17. *ff. eodem*). Ratio est quia *mora sua cuilibet est nociva*: quod si tam emptor, quam venditor fuerit in mora, tunc periculum rei pertinet ad emptorem pro ratione moræ, juxta dispositionem Legis citatæ; *si interpellavero venditorem, et non dederit id quod emeram, deinde posteriore offerente illo, ego non acceperim; sane hoc casu mihi nocere deberet*.

4. Quando emptio venditio conditionata sit, si res pereat aut deterior fiat, perit venditori (*L.* 18. *tit. eodem*). Ratio est quia contractus nondum est perfectus.

Resp. 2. Cum res aliqua in numero, pondere, aut mensura consistens, emitur *ad corpus*, totum periculum est penes emptorem; cum vero emitur ad mensuram, totum periculum pertinet ad venditorem.

Prob. 1. *pars*: ex L. 2. Cod. de peric. etc. ubi dicitur, *cum universum quod in horreis erat positum, venisse sine mensura, et claves emptoribus traditas alleges: post perfectam venditionem, quod vino mutato damnum accidit, ad emptorem pertinet*. Ratio est quia emptio *ad corpus* æquiparatur emptioni rei determinatæ *in individuo*.

Prob. 2. *pars*: ex L. 36. §. in his ff. *de contrah. emptione*, ubi etiam ratio additur, nempe quod quando res emitur *ad mensuram*, censeatur semper tacita hac conditione empta: *Si res sit ponderata, numerata, aut mensurata coram emptore*: et ideo contractus non est perfectus; tamen

Notandum, quod si per contractum constitutus sit aliquis terminus inter quem terminum res empta ponderanda vel numeranda esset, et per emptorem steterit quominus numeratio, ponderatio et mensuratio fieret, ipse periculum subire debet; sicut etiamsi nullo constituto termino venditor præsentibus testibus emptorem moneat ut intra certum tempus ad mensurandum, vel ponderandum rem emptam, compareat; ita disponitur L. 6. *ff. de periculo et comm. rei venditæ*.

PUNCTUM II.

De pretio rei venalis.

Quær. 1. *In quo sita sit venditionis et emptionis justitia?*

Resp. In eo quod inter mercem et pretium servetur æqualitas.

Quær. 2. *Quodnam sit justum pretium rerum venalium?*

Resp. Est illud quod exæquat valorem rei venalis, non quidem valorem in genere entis, alias musca pluris valeret quam gemma, sed in genere moris, scilicet in ordine ad usum et utilitatem quam omnibus adferunt.

Quær. 3. *Quotuplex sit pretium rerum venalium?*

Resp. Duplex, *legale* seu legitimum, et *vulgare* seu naturale.

Legale. Est illud quod lege Principis, vel Magistratus decreto taxatum est.

Vulgare, est illud quod communi hominum intelligentium æstimatione constituitur, (*L. Pretia ff. ad legem falcidiam*) spectatis omnibus circumstantiis, nimirum copia, vel inopia, venditorum impensis, labore, damnis in comparandis et conservandis mercibus etc.

Quær. 4. *In quo differant pretium legale et vulgare?*

Resp. Differunt in hoc, quod *pretium legale* consistat in indivisibili Mathematico, ita ut qui vendit supra taxam, et qui emit infra, graviter peccent et ad restitutionem excessus teneantur, etiamsi lex aliam imponat pœnam, ut docent omnes cum D. Th. (2. 2. *q.* 57. *a.* 2. *in corp.*). Ratio est quia non servant

æqualitatem a lege præfixam. *Pretium vero vulgare* habet quandam latitudinem, intra quam licet pluris vendere et minoris emere.

Ratio hujus differentiæ est, quia pretium legale constituitur ab uno vel pluribus in idem consentientibus; vulgare vero pendet a multis non idem omnino judicantibus; quod enim aliquid æstimant 19. hoc alii 20. alii 21. æstimant; quare

Triplex est pretium vulgare, summum nempe, medium et infimum.

Summum, seu rigorosum, est illud quod vendens non potest excedere absque injustitia.

Medium, seu moderatum, est illud quod vendens potest augere usque ad rigorosum, et emens minuere usque ad infimum.

Infimum, seu pium, est quod emens minuere non potest absque injustitia.

Quæres 5. *Quomodo possit definiri latitudo justi pretii?*

Resp. Definiri per hanc regulam quam tradit Lessius (*l.* 2. *c.* 21. *dub.* 2.) nempe ut latitudo sit minor, si res sit minus pretiosa, et major si res sit pretiosior; v. gr. si pretium medium sit 20. infimum erit 16. summum erit 21. item si pretium medium sit 100. infimum erit 95. summum 105. In 1. exemplo latitudo est trium aureorum, in 2. est decem.

Inferes 1. Ex hac pretii naturalis latitudine provenit quod unus absque peccato emat 10. aureis numerata pecunia, et statim vendat 12. pecunia credita, quia emit infimo et supremo vendit; tamen cavendum est, ne carius vendens excedat latitudinem justi pretii.

Inferes 2. Si quis, etiam *seclusa fraude et dolo*, carius vendiderit quam ferat summum pretium, aut vilius emerit quam ferat infimum juxta prudentem hominum æstimationem, peccat et ad restitutionem tenetur; licet in foro externo non detur actio nisi cum est injustitia aut læsio ultra medietatem justi pretii, quod ideo statutum est a jure (*l.* 2. *cod. de rescind. vend*) ut occurreretur innumeris litibus quæ quotidie emergerent, si ex quavis inæqualitate daretur actio.

Dixi *seclusa fraude et dolo*: quia qui fraude vel mendacio inducit alium ad emendum majori pretio quam alias emisset, quamvis non ultra summum pretium, nihilominus ad restitutionem tenetur; violat enim jus quod emptor habet, ne fraude et dolo adducatur ad rem rigoroso pretio emendam; ergo est causa injusta cur emptori lucrum cesset. Ergo.

Quær. 6. *An liceat ei qui pretio infimo mercem vendidit, reducere pretium ad medium vel summum, occulte aliquid de re substrahendo?*

Resp. negat. Quia non licet agere contra conventionem et contra jus alterius ex ea acquisitum; atqui in casu præsenti venditor ageret contra conventionem et contra jus ex conventione perfecta ab emptore acquisitum; ergo. Unde tenetur ad restitutionem.

Dices L. 15. ff. de minoribus §. 4. expresse dicitur *in pretio emptionis et venditionis naturaliter licere contrahentibus se circumvenire*, id est, mutuo se decipere. Ergo.

Resp. dist. legem, licitum est se circumvenire ultra latitudinem justi pretii, *nego*, intra latitudinem justi pretii, *subdist.* ante conventionem, *conc.* conventione facta, *nego*.

Itaque significat cit. lex, contrahentes ante conventionem ita posse inter se agere ut venditor emptorem ad supremum trahat pretium; emptor vero venditorem trahat ad infimum; sed non negat standum esse conventionibus semel factis, aut si id neget iniqua est ac nulla, cum repugnet juri naturali, ut ait D. Paul. (1. *Thess.* 4. *v.* 6.) *Ne quis supergrediatur neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus.*

Quæres 7. *Undenam vulgare rerum pretium peti debeat?*

Resp. Illud peti ex variis circumstantiis quæ sunt causæ pluris vendendi, vel minoris emendi, eo quod ob illas pluris vel minoris merces æstimentur ac valeant quam si abessent.

Quær. 8. *Quot sint causæ pluris vendendi?*

Resp. Sunt quinque: primo est *lucrum ex alienatione rei certo aut probabiliter cessans, aut damnum emergens, aut etiam rationabilis affectus erga rem quæ venditur in gratiam alterius, deductis deducendis:* dummodo venditor de iis moneat emptorem, quia forte nollet venditoris incommodum redimere; v. g. si in gratiam emptoris vendas merces quas constitueras servare in aliud tempus quo plus certo aut probabiliter sunt valituræ: (*Cap. ult. de usuris*) vel si vendas merces quas teneris postea carius emere, vel quas peculiari affectu prosequeris, v. g. quia est valde rara, valde antiqua; a Principe vel majoribus accepta etc. Excipe si sis mercator, tunc enim sub prætextu peculiaris affectus, mercem tuam carius vendere non debes, utpote qui ratione officii tui paratus esse debeas ad res tuas justo pretio alienandas.

Ratio horum est quia talis non tantum vendit rem suam nudam, sed etiam suum commodum, affectum vel *damnum quod patitur*, ait D. Th. (2. 2. *q.* 77. *a.* 1.) ergo, etiam horum æstimationem exigere potest, etiamsi res habeat pretium legitimum, ait Lessius (*l.* 2. *c.* 21. *dub.* 4.).

Dixi *deductis deducendis:* nimirum deductis diminutione, deterioratione quas sustinere debuerat, et impensis quas facturus erat ad servandas merces usque ad tempus statutum.

2. Est *ratio officii mercandi:* quia pretio est æstimabile quod curas et cogitationes suas impendat mercator in rebus conquirendis, conservandis aliasque multas lucrandi rationes, inde omittere cogatur.

3. Est *ratio laborum, periculorum, et expensarum* in rebus conquirendis, advehendis, et conservandis *communiter* occurrentium, nam hæc sunt pretio æstimabilia. Hoc tamen intellige si res istæ non habeant pretium statutum; nam tunc in pretio taxando jam habita est ratio laborum et expensarum quæ ordinarie fieri solent.

Dixi *communiter occurrentium:* quia si mercator plures impensas fecerit, et plus laboris, periculi, aut damni subierit, quam alii communiter, non potest ideo pretium augere; est enim ejus infortunium quod emptor non tenetur compensare, sicut nec ipse potest minuere pretium commune, si venditor ordinarias impensas non fecerit.

4. Est *copia emptorum, vel pecuniæ, et penuria mercium:* quia ex his crescit æstimatio communis mercium, ut fit in adventu subitaneo exercitus.

5. Est *modus vendendi:* nam carius venduntur res in parva quantitate et minutatim, quam in magna quantitate, propter majores curas ac impensas quas requirit hic modus vendendi.

Quær. 9. *Quot sint causæ minoris emendi?*

Resp. Sunt quatuor. 1. Si res emptori sit parum utilis, nec eam nisi in gratiam venditoris emat; tunc enim res vilescit propter paucitatem emptorum; nisi tamen charitas aliud exigat: nam hæc proposit. *potest aliquis emere rem vilius ab illo, qui vendit necessitate compulsus*, damnata est *a Paris. Academ. ann.* 1665. tamquam falsa, scandalosa, justitiam et charitatem violans.

2. Est *emptorum paucitas:* quia id minus æstimatur quod minus quæritur.

3. Est *copia mercium superveniens*, quia id minoris æstimatur, cujus major est copia.

4. Est *modus vendendi*. Propter quem minoris emi possunt merces:

1. Si emantur in magna quantitate; quia hoc vendendi modo mercator liberatur multis curis ac impensis, quas circa illas habuisset; et fit expeditior ad novas merces comparandas, quod magis cedit ei in lucrum, quam si eas pretio ordinario seorsim vendidisset.

2. Si res ultro afferantur, juxta illud effatum: *merces ultroneæ vilescunt pro tertia parte*.

3. Si vendantur actione publica, seu sub hasta, Gallice *à l'encan:* tunc vilius emuntur quam apud mercatores, modo absit fraus et dolus, qualis reperitur cum vendens fictos licitatores immittit, qui se emptores simulent ut pretium augeatur.

Quær. 10. *An liceat pluris vendere rem eo quod sit emptori valde grata, vel utilis, vel necessaria?*

Resp. negat. Quia hæc affectio, utilitas, necessitas non est quid vendentis: deinde pretium rei ex communi hominum æstimatione, non ex particulari ementis affectu aut utilitate repeti debet.

Quær. 11. *An privatim sciens pretium mercis brevi aucturum, vel imminuturum, possit eam pretio currente vendere aut emere, non monito altero contrahente?*

Resp. Cum D. Th. (2. 2. *q*. 77. *a*. 3. *ad* 4.) posse absque injustitia modo absit omnis fraus; nam licet emere et vendere pretio justo; atqui pretium currens, sive sit lege, sive communi hominum æstimatione constitutum, est justum: pretium enim sumi debet ex præsenti rerum statu, non autem ex futuro; ergo.

Hinc mercator, qui triticum detulit ad locum ubi adest frumenti inopia, potest allatum vendere juxta præsens commune pretium, licet certo sciat multos alios mercatores brevi ingentem copiam allaturos esse.

Hinc licitum est alicui domum suam vendere pretio currenti, tametsi cognosceret eam intra paucos dies ab hoste diruendam.

Dixi 1. *Absque injustitia:* Quia potest interdum in hoc peccari contra Charitatem, ut si pauperi magnam copiam rerum brevi minuendarum vendas; quia Charitas vetat ne proximum in gravem necessitatem conjicias ut lucreris.

Dixi 2. *Modo absit omnis fraus:* Qualis esset si subornaret aliquem, qui emptoribus persuaderet pretium brevi augendum: si interrogatus an non expectentur naves, diceret se nescire; tunc enim peccaret contra justitiam, et teneretur ad restitutionem, quia mendacio et fraude induceret proximum ad contrahendum cum suo damno.

Dices 1. In dicto casu, merces reipsa et vere non tanti valent, licet hoc alii ignorent; ergo tanti vendi non possunt.

Resp. nego ant. Verum quidem est quod hujusmodi mercium valor decrescet, sed falsum est quod jam decreverit; merces quidem decrescunt ob communem, non ob privatam unius æstimationem.

Inst. probando ant. Si occulte sciret venditor mercem brevi corrumpendam (v. g. equum brevi moriturum, vinum in acetum conversum iri, debitorem non esse solvendo;) merx et debitum non tanti valeret, nec posset pretio ordinario vendi; ergo a pari etc.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod copia vel inopia rerum citius vel ocius futura, sit extrinseca rebus, adeoque earum valorem intrinsecus non mutat; econtra corruptio rerum, aut ad corruptionem dispositio, item debiti vitium ipsis rebus sunt intrinseca, ideoque rerum valorem intrinsecus mutant; ergo jam minus valent.

Dices 2. Inde sequeretur, magistratibus licitum esse edicti justi promulgationem differre, eo solum fine ut prius merces vendant aut emant, aut pecunias distrahant cum detrimento aliorum; absurdum consequens; ergo.

Resp. nego sequelam. Ratio est quod magistratus ex officio suo teneantur impedire damna aliorum; ergo non possunt absque injustitia et obligatione restitutionis, suorum decretorum notitia uti in damnum aliquorum, sive ob propriam, sive ob privatam alterius utilitatem, licet ea notitia possint uti cives particulares, quibus ex officio non incumbit conservare aliorum civium bona.

Quær. 12. *An liceat credito vendere supra latitudinem justi pretii, vel emere infra ob anticipatam solutionem?*

Dixi *supra latitudinem*, etc. quia intra latitudinem justi pretii, licet carius vendere credito, et minoris emere ob anticipatam solutionem.

Resp. neutrum licet, nisi adsit alius titulus justus, v. gr. lucrum cessans, aut damnum emergens; nam cum creditor concedit dilationem solutionis, perinde facit ac si acceptam a debitore pecuniam, eidem usque ad tempus mutuet; similiter qui solutionem pretii anticipat, idem præstat ac si nunc mutuam daret pecuniam usque ad tempus mercis accipiendæ; atqui pro mutuo nihil licet accipere supra sortem; ergo nec pro dilatione aut anticipatione solutionis ultra justum pretium.

Quær. 13. *A quo tempore sumendum sit pretium rei, quæ anticipata solutione emitur;* v. g. tempore hyemis emuntur lanæ, quæ non traduntur nisi mense Junio, quo carius venduntur.

Resp. Sumendum esse a tempore quo res traditur; quia debet esse æqualitas inter pretium et rem venditam, quando venditio recipit suum ultimum complementum: atqui in ipsa traditione solum venditio recipit suum ultimum complementum; ergo, etc. Ita tenet D. Th. (2. 2. *q*. 78. *a*. 2. *ad* 7.)

Tamen in dubio utrum merces tempore traditionis pluris vel minoris sint valituræ, potest earum pretium sumi a tempore solutionis anticipatæ, ut colligitur *ex cap. negotianti, de usuris*. Ratio est quia in hac hypothesi sors ementis et vendentis est æqualis.

Dices 1. Modus vendendi anticipata solutione pretium mercis minuit; ergo

Prob. ant. Talis modus vendendi inducit raritatem emptorum et multitudinem venditorum: atqui ex dictis potest res minoris emi quam valet ob paucitatem emptorum et multitudinem venditorum; ergo..

Nota. Hoc ratiocinio moti graves Theologi *(Lessius, Sotus, Molina, Corduba, Victoria, Cano etc.)* tenuerunt opinionem nostræ contrariam, tamen pace illorum,

Resp. nego primum ant. ad probationem, *dist. min.* si res sit existens et oblata tempore venditionis, et pauci sint qui tunc temporis velint eam emere, *conc.* si nec existat, nec sit oblata, *nego*, ut cum tempore hyemis nullas lanas habent rustici, debeantque solum illas tradere tempore tonsionis, æstimandæ sunt secundum valorem quem tunc habituræ sunt; unde merito hæc propositio: *Potest aliquis emere rem vilius ab eo qui vendit necessitate compulsus: quia ex modo vendendi minuitur pretium rei et merces efficiuntur ultroneæ, damnata est a Facultate Parisiensi (a. 1665.) uti falsa, scandalosa, inducens ad usuras, variasque aperiens artes eas velandi, justitiam et charitatem violandi.*

Dices 2. Ista anticipatio pecuniæ est utilis bono publico, hac enim via providetur necessitatibus pauperum; ergo.

Resp. nego conseq. Quia nulla valet ratio adversus hoc præceptum Domini: *mutuum date nihil sperantes* (*Luc* 6. *v.* 35.). Si enim hæc ratio valeret, excusandæ essent omnes usuræ per quas subvenitur pauperum indigentiæ.

Quær. 14. *An liceat Chirographa seu credita, et census minoris emere quam contineant?*

Resp. Secluso lucro cessante et damno ex emptione emergente, non licet Chirographa certa et liquida, nec censum annuum ex contractu consignativo nulli periculo exposito, minoris emere quam contineant.

Prob. 1. Quia harum rerum pretium cum sit legitimum, et a lege taxatum, in indivisibili consistit: v. gr. mille libræ mutuo datæ, vel per contractum consignativum (*Gallice, Contract. de Constit.*) alienatæ, nec pluris nec minoris valent; ergo non possunt minoris emi.

Prob. 2. Quia si fas esset debitum certum et liquidum minoris emere quam continet, hoc ideo esset, quia præsens pecunia quam nunc emptor solvit, pluris æstimaretur quam pecunia absens: atqui hoc lucrum est usurarium, ut definivit Innoc. XI. (*Prop.* 41. *ab Innoc. XI. damnata.*) Ergo.

Dixi *Certa et liquida:* quia si debitum non sit liquidum, vel si difficilis sit ejus solutio, vel cum molestiis et expensis obtinenda, tunc habentur tamquam merces vitiatæ quæ minoris valent et emuntur quam integræ. Non licet tamen ipsis debitoribus ea debita minoris emere, tum quia tenentur ad integram solutionem, tum quia sunt causæ minoris æstimabilitatis, quam ideo tenentur tollere.

Dices: Lege *minus*, de regulis juris dicitur *minus est habere actionem quam rem:* sed cum emitur Chirographum vel census, non emitur pecunia, sed jus ad illam; ergo.

Resp. dist ant. Si res ad quam datur actio non nisi cum periculo, labore et expensis possit obtineri, *conc.* si sine illis possit obtineri, *nego*. Alias excusandi omnes essent usurarii, nam pro pecunia quam mutuo dant, non accipiunt nisi actionem ad eandem pecuniam recuperandam.

Quær. 15. *Sed quid dicendum si debitum in se arduum possit facile et absque expensis recuperari ab emptore, eine licebit emere pretio viliori?*

Resp. Cum Pontas (*v. achat, cas.* 6.) secluso lucro cessante et damno emergente, non licet; quia titulus rei alicujus valorem non absolute minuens, sed relative tantum, non potest hunc valorem minuere relative ad eos in quibus locum non habet, ut patet in titulo lucri cessantis, qui pro eis solum valorem immutat, quibus lucrum cessat.

Dices: Venditor gratis remittit de pretio; ergo.

Resp. nego ant. Emit enim duntaxat suum commodum quod non potest vendere emptor census, aut Chirographi, quia nemo potest vendere rem alienam.

Quær. 16. *An res quæ non habent pretium legale, nec vulgare determinatum* (ut sunt quædam gemmæ, insignes canes, veteres picturæ) *possint vendi quanti dominus voluerit?*

Resp. Res illæ debent vendi secundum æstimationem in hisce materiis intelligentium spectatis omnibus circumstantiis; ratio est quia non ideo tanti res valet, quia venditori placet tanti vendere, sed quia intelligentium judicio tanti æstimatur.

Dices 1. *Tantum res valet quantum vendi potest,* ait Justinianus (*L.* 1. *ff. ad Senatusc. Trebellianum.*) ergo.

Resp. dist. legem, Quantum vendi potest, intra latitudinem justi pretii, *conc.* extra hanc latitudinem, *nego:* alias lex esset injusta: fatendum tamen majorem esse harumce rerum latitudinem, quam earum de quarum latitudine nemo disputat.

Dices 2. Cum res hujusmodi humanæ vitæ sint inutiles, qui eas vult emere, sponte censetur dare quod alter exigit; ergo talis contractus est justus.

Resp. nego ant. Quia, ut ait Cajetanus (*in* 2. 2. *D. Th. q.* 77. *a.* 1.) *justum quæritur, non donum in emptionibus et venditionibus.*

Quær. 17. *An si famulus aut proxeneta* (id est qui rem pro altero vendendam suscipit) *vendat ultra pretium designatum, aut emat infra, possit excessum sibi retinere?*

Resp. Non posse absque consensu domini; cum nullum habeat legitimum titulum aliquid sibi vindicandi; nam si quod haberet, esset labor et industria; atqui labor et industria non sunt sufficiens titulus excessum retinendi; nam vel industriam gratis præstat, et tunc non potest eam sibi compensare, cum eam donet: vel pretio locat, et tunc nihil ei debetur ultra pensionem pactam: vel eam ex officio debet, ut famulus, et tunc non potest eam vendere cum non sit sua sed domini; ergo.

Nec obstat. Quod mandans rei vendendæ vel mercis emendæ pretium determinaverit; quia per hanc determinationem non intendit excessum donare, sed solum vult ut res non minoris vendatur, vel ut merx non pluris ematur.

Hinc Sartores peccant retinendo excessum pretii dati ad emendum pannum; neque possunt impensam operam occulte compensare, nam sufficienter compensatur per hoc quod sis præ aliis vestis conficienda committatur, ut communi pretio persolvatur.

Dices: Mercator alicui sartori rem vilius vendit quam alteri, quia est sibi notus, et ab eo comparare pannos solitus; ergo tunc excessum potest sibi retinere.

Resp. nego conseq. Tum quia non præsumitur mercatorem pannum vilius quam par est, voluisse vendere; tum quia talis sartor fallit dominum qui non intendit nisi pretium datum refundere, ait Pontas (*v. achat, cas.* 18.).

PUNCTUM III.

De Merce.

Quær. 1. *Cuinam debeatur res, quæ fuit duobus vendita?*

Resp. Si res neutri tradita sit, debetur priori emptori, nam *qui prior est tempore, potior est jure,* regula juris in 6.

Si vero tradita sit secundo emptori, ipsius est, quia per venditionem, superveniente traditione rei acquiritur jus in re et plenum dominium, *exceptis quibusdam casibus:* at vero per nudam venditionem acquiritur solum jus ad rem. (*L. Traditionibus cod. de pactis.*)

Dixi, *exceptis quibusdam casibus:* Excipiuntur siquidem a jure 1. Res venditæ Ecclesiis et aliis piis causis, quia absque traditione transfertur dominium. (*L. fin. de Sacrosanct. Eccles.*) 2. Res priori emptori in securitatem contractus hypothecata (*L. si creditor* §. *fin. de distractione pignorum*), quia qui pignus habet, simplici creditori saltem in pignore debet præferri.

Quær. 2. *Quodnam jus competat priori emptori?*

Resp. Ipsi competit actio in venditorem, vel ut rescisso secundo contractu rem sibi tradat, vel compenset interesse; non potest tamen rem a secundo em-

ptore evincere nisi mala fide emerit, conscius nimirum prioris venditionis: *Ita Glossa in cap. si tibi absenti in 6.*) non tenetur tamen secundus emptor sponte, et ante sententiam judicis rem priori tradere, nisi forte venditorem ad eam secundo loco vendendam induxerit, quo casu fuisset causa damni, ut docet Lessius. (*Lib. 2. cap. 21. dubit. 20.*)

Quær. 3. *An liceat vendere res mixtas aliis vilioribus*, v. g. vinum aqua mixtum?

Resp. Vel mixtio est noxia, redditque rem inutilem aut deteriorem, vel non;

Si primum, venditor peccat contra justitiam et tenetur ad restitutionem, quia injuste infert damnum contra bonam fidem contractus.

Si secundum, non peccat quidem contra justitiam commutativam, si minuat de pretio pro ratione mixtionis, sed peccat contra justitiam legalem, ut declaravit Facultas Parisiensis, quæ (*A.* 1665.) sequentem propositionem damnavit tamquam falsam, bonæ fidei et publicæ justitiæ contrariam: *licitum est tabernariis vinum aqua miscere, et agricolis triticum paleis, et communi pretio vendere, dummodo deteriora non reddantur eis, quibus communiter venduntur.*

Quær. 4. *An venditor teneatur ex justitia rei vitium emptori occultum detegere?*

Resp. Vel vitium rei est periculosum, redditque rem noxiam aut inutilem ad usum ad quem petitur, vel non;

Si primum venditor tenetur ex justitia illud emptori indicare, etiam non rogatus, et hoc sub obligatione non solum compensandi rei defectum quanti minoris valet, sed etiam damna ex hac venditione provenientia; quia *venditor ex hoc ipso dat emptori damni vel periculi occasionem*, ait D. Th. (2. 2. *q.* 77. *a.* 3.); sed *qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur* (*Cap. ult. de jurejur.*); ergo.

Dices; Non tenetur puella, quæ occulto amissæ virginitatis vitio laborat, illud aperire amasio volenti eam ducere; ergo nec venditor mercis suæ vitium.

Resp. nego conseq. Disparit. est quod puella se diffamaret, ad quod regulariter loquendo nemo tenetur extra juridicam interrogationem: venditor vero mercis suæ vitium detegens, seipsum non infamat, imo potius probitatem suam exerit.

Si secundum, venditor non tenetur *non interrogatus* illud emptori manifestare, modo minuat pretium pro ratione vitii; quia tunc nulla fit emptori injuria, et alias non possent conservari commercia, sine quibus respublica subsistere nequit.

Dixi; *Non tenetur non interrogatus:* tenetur enim vitium manifestare, si de eo interrogetur, alioquin dolus daret causam contractui, et venditor teneretur ad ejus rescissionem si emptor velit.

Quær. 5. *An emptor, ex justitia teneatur rei virtutem sibi notam, venditori vero ignotam, manifestare?* v. g. si rusticus offerat gemmam pro vitro.

Resp. Si per talem virtutem mercis pretium communi æstimatione augeatur, tenetur emptor manifestare si a venditore rogetur, alias injuste deciperet; si vero non rogetur, non tenetur monere venditorem, modo pretium æquivalens solvat, quia mercem inter et pretium debet esse æqualitas.

Dixi: *Si pretium communi æstimatione augeatur:* quia ex ea sumitur rei pretium, non ex utilitate soli emptori nota quæ est intrinseca rei. Hinc

Resolves, Fascis herbarum qui venditur ad esum animalium, emi potest pretio quo talia vulgo vendi solent, etiamsi emptor sciat ibi pretiosas quasdam herbas contineri, quia tota illa res non pluris æstimatur relative ad eum usum ad quem vendi solet.

Quær. 6. *An venditor teneatur de evictione?*

Nota. Evictio est rei quam quis emit, ab eodem abductio per sententiam judicis.

Resp. Non tenetur nisi quando rem quam vendidit cognovit esse alienam: quia quod sine culpa factum est, in damnum vocari non debet; unde tunc tenetur tantummodo pretium restituere.

Si vero sciverit rem quam vendidit, esse alienam, tenetur de evictione, id est, tenetur emptori non solum pretium, sed insuper totum interesse, refundere.

Quær. 7. *Quænam vendere et emere non liceat?*

Resp. Non licet vendere nec emere quidquid in corporale, vel spirituale proximi detrimentum vergit, quia esset cooperari peccato alieno, imo materiam et instrumentum peccandi præbere.

Hinc graviter contra charitatem peccant Bibliopolæ libros vendentes contra religionem, aut bonos mores, aut famam proximi; pictores vendentes obscœnas tabellas; caupones vendentes vinum his quos se inebriaturos vident, etc.

APPENDIX PRIMA.

De Contractu cum pacto retrovenditionis, et retractu gentilitio.

Quær. 1. *An liceat vendere cum pacto retrovendendi, aut redimendi? Gallice* avec la faculté de réméré ou de rachat.

Resp. Venditio cum pacto retrovendendi facta in favorem solius venditoris est licita, modo nihil fiat in fraudem usurariam, et adsit vera intentio emendi et vendendi; facta vero in favorem solius emptoris, speciem habet contractus usurarii, et in praxi est rejicienda.

Prob. 1. *pars*. Venditio cum pacto retrovendendi in favorem venditoris, est contractus quo res aliqua venditur eo pacto ut cum venditori placuerit, debeat emptor hanc illi revendere eodem quo emit pretio; atqui hic contractus est licitus, ut definitur in jure, (*Cap. ad nostrum, de empt. et vendit.*) et colligitur expresse *ex Levit.* 25. ubi omnis terra Israelitici populi sub redemptionis conditione vendebatur; ergo.

Prob. 2. *pars:* Venditio cum pacto retrovendendi in favorem solius emptoris, est contractus quo res aliqua, v. g. vinea emitur eo pacto ut cum emptori placuerit, retentis sibi fructibus, teneatur venditor rem suam redimere refundendo pretium acceptum; atqui hic contrahendi modus usuram sapit, et usurariis supra modum favet. Ergo.

Prob. minor. Quia licet contractus ille fiat sub nomine venditionis, tamen res proprie non videtur vendi, sed solum in pignus dari, ita ut emptor fructus rei percipiat ob mutuum.

Quær. 2. *Quid sit contractus mohatra et an sit licitus?*

Resp. ad primum. Contractus mohatra, est contractus quo homo pecuniæ indigens emit credito a mercatore merces pretio supremo cum pacto retrovenditionis numerata pecunia pretio infimo.

Resp. ad 2. Contractus mohatra est illicitus, nam contractus, qui continet mutuum usurarium, est illicitus; atqui talis est contractus mohatra. Ergo.

Prob. min. Contractus mohatra fit simul et de industria inter easdem personas cum intentione lucri; ergo nihil est aliud quam mutuum, v. g. 95. librarum cum obligatione posthac restituendi centum: ergo. Unde merito fuit reprobatus ab Innoc. XI. qui damnavit hanc propositionem: *Contractus mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ et cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri:* eamdem damnarunt Facultas Paris. et Cle-

rus Gallicanus. *(Facult. Paris. a. 1665. et Clerus Gallic. anno 1700.)*

Quær. 3. *An contractus ille secluso omni pacto, onere, atque etiam scandalo licitus sit?*

Resp. Controvertitur inter Doctores, negant S. Antonin., affirmant alii communiter: si enim rem quam summo pretio emi, possim statim alii vendere pretio infimo, cur non eamdem possim eodem pretio vendere ei a quo ipsam emi; cum hanc ipse bona fide vendidit, et nec explicite nec virtualiter exegit a me ut eam ipsi retrovenderem, maxime cum *secundum communem æstimationem merces non tanti valeant in manu privati hominis quam in manibus mercatoris*, ut Habert totidem verbis ait de aurificibus. *(Habert, 3. part. cap. 12. §. q. 6.)*

Quær. 4. *Quid sit respectus gentilitius (gallice retrait lignager)?*

Resp. Est jus concessum proximo venditoris consanguineo intra certum tempus rescindendi et ad se revocandi venditionem rei immobilis, eodem oblato pretio, quo res illa ab extraneo vel remotiore consanguineo fuit empta.

Dicitur 1. *Jus;* ut ostendatur peccare contra justitiam, qui fraudibus vel minis impedit consanguineum ne rem sibi retrahat.

Dicitur 2. *Proximo venditori consanguineo:* ut excludatur extraneus, qui si retrahat nomine consanguinei, tenetur ad restitutionem.

Dicitur 3. *Intra certum tempus:* elapso enim anno et die tollitur facultas retractus.

Dicitur 4. *Ad se revocandi:* quia lex non dat consanguineo jus retrahendi nisi ut sibi retineat; unde si retrahat ut alii majori pretio vendat, peccat contra justitiam et tenetur ad restitutionem, quia vendit jus quod alienare non potest.

Dicitur 5. *Rei immobilis*, quia retractus non extenditur ad res mobiles.

Dicitur 6. *Eodem oblato pretio:* unde emptor qui a retrahente majus pretium exigit quam dederit, tenetur ad restitutionem, quia jus alterius violat.

APPENDIX II.

De negotiatione et monopolio.

Quær. 1. *Quid sit negotiatio?*

Resp. Est emptio rei cum intentione rem integram et immutatam vendendi lucri gratia. Unde qui emit ferrum ad clavos conficiendos, non mercaturam exercet, sed artificium.

Quær. 2. *An negotiatio sit licita?*

Resp. Est licita per se: quia intendere lucrum ad honestum finem, v. g. ad sustentandam familiam per se licitum est ac honestum. Unde cap. *fornicari*, (*dist.* 88.) dicitur: *fornicari non licet, negotiari aliquando licet, aliquando non licet.*

Dixi *per se*, quia per accidens fieri potest illicita.

1. *Ratione finis:* si in lucro mercator constituat finem suum ultimum, tunc est mortifera.

2. *Ratione materiæ:* si vendatur res invendibilis, v. g. res sacra, etc.

3. *Ratione loci:* si venditio fiat in templo, cœmeterio, etc.

4. *Ratione personæ:* sic Clericis negotiari inhibitum est, ut diximus alibi.

Dixi ex cap. ejiciens: eadem dist. *mercator vix aut nunquam potest placere Deo*. Ergo.

Resp. dist. Vix aut nunquam, absolute loquendo, *nego:* moraliter loquendo, *conc.* ratio est, quia ut ait cit. cap. *negotiatio nimis communiter exercetur cum mendacio et perjurio*.

Quær. 3. *Quid sit monopolium?*

Resp. Est conventio unius vel plurium mercatorum simul conspirantium ut ipsi soli vendant, vel emant merces, eo quo voluerint pretio.

Quær. 4. *An monopolium privata auctoritate constitutum, sit licitum?*

Dico *privata auctoritate*, quia monopolium factum auctoritate publica, cum scilicet unus vel pauci facultatem a principe obtinent ut ipsi soli certas merces vendant, est licitum, modo vendant pretio justo: ratio est quia hoc interdum postulat bonum commune, ne scilicet deseratur rerum aliquarum negotiatio, quarum comparationem nemo ob damni periculum vellet in se suscipere citra privilegium ut solus venderet; patet in librorum impressione.

Resp. Quælibet monopolia auctoritate propria facta sunt injusta, et ad restitutionem obligant. Pretium enim de quo convenerunt, vel injustum est, vel justum quidem, sed summum, in vendendo et infimum in emendo; *si primum*, evidens est eos contra justitiam peccare, cum æqualitatem inter mercem et pretium non servent. *Si secundum*, probabilius est eos etiam contra justitiam peccare, cum absque gravi injuria cogere non possint emptores ad emendum summo pretio, et venditores ad vendendum infimo.

Dices: Monopolæ (modo non vendant supra pretium vulgare) non violant justitiam; ergo non tenentur restituere.

Prob. ant. Monopolæ non nisi justo pretio vendunt et emunt; ergo non violant justitiam.

Resp. nego conseq. probationis, et dico eos teneri ad restituendum, non quia vendunt supra pretium rigorosum, et emunt infra pretium infimum; nec etiam quia vendunt pretio rigoroso, et emunt pretio infimo, sed quia suis machinationibus alios cogunt emere summo, aut non vendere nisi pretio infimo, quæ duo valde differunt.

Quæres 5. *Quomodo mercatores hanc reipublicæ violentiam inferant?*

Resp. Sex modis: 1. cum conveniunt de non vendendo nisi pretio rigoroso, et emendo nisi infimo; quia injuste auferunt civibus libertatem emendi infra summum, et vendendi supra infimum.

2. Dum vi, metu, aut fraude impediunt ne aliunde merces adveniant, unde oritur caritas; hinc tenentur ad restituendum tum civibus qui habent jus ne via injuste impediatur eorum commodum, tum mercatoribus quos ab introducendis mercibus suis prohibuerunt.

3. Dum unus vel pauci emendo omnes fere merces, v. g. frumentum, inducunt caritatem, nam vendunt quasi carum, quod est abundans: secus si non inducerent caritatem.

4. Cum mercatores supprimunt merces suas ut inde earum pretium crescat: injustus tamen non esset qui res suas nondum venditioni expositas, servaret usque ad tempus quo carius venduntur, modo ex hac suppressione non oriretur caritas, tunc enim nulla daretur occasio damni.

5. Cum apponitur fictus licitator, qui plus offerat, ut alter ascendat in pretio.

6. Cum artifices inter se conveniunt ut opus ab uno inchoatum alter non perficiat, quæ conventio utpote civibus noxia merito prohibetur a Legibus. (*L. Jubemus cod. de monopolio*.)

Quær. 6. *An liceat mercatori monopolii non participi vendere pretio per monopolium constituto?*

Resp. cum dist. Vel ex aliorum monopolio raræ factæ sunt merces, vel non; si primum, licet; si secundum, non licet, quia pretium a monopolis impositum est injustum.

§. IX. *De mutuo et usura.*

Quær. 1. *Quid sit mutuum?*

Resp. Est contractus quo res numero, pondere, vel mensura constans gratis transfertur in alterius dominium cum obligatione aliam ejusdem speciei et bonitatis, post lapsum temporis restituendi.

Dicitur 1. *Res numero, pondere vel mensura;* id est quæ communiter vel ad pondus, ut carnes, vel ad numerum, ut pecunia, vel ad mensuram, ut triticum, cum traduntur; hinc quia liber, equus, domus etc. non solent tradi ad pondus, numerum aut mensuram, non reputantur esse hujusce contractus materia.

Dicitur 2. *Transfertur in alterius dominium:* ex quo sequitur rem mutuo datam mutuatario perire et fructificare, per quod distinguitur a commodato.

Dicitur 3. *Gratis:* id est absque ullo alio onere, quam reddendæ rei similis in specie et bonitate, quia contractus est gratuitus.

Dicitur 4. *Cum obligatione reddendi:* quia obligat semper et generaliter mutuatarium ad restitutionem, nisi juris privilegio excipiatur.

Excipiuntur siquidem minores et familiares, qui mutuo pecuniam sine consensu patris vel tutoris acceptam non tenentur in conscientia restituere etiam post mortem patris vel tutoris, si illam in usus inutiles consumpserint; quia jure civili, (*ff. ad Senatusc. Macedon. tit.* 6. *in Gallia vigens*) tollitur omnis obligatio non tantum civilis, sed etiam naturalis ex tali mutuo; *pupillus mutuam pecuniam accipiendo nequidem jure naturali obligatur,* ait Justiniano. (*Lib.* 53. *ff. de obligation. et action.*). Idem statuitur si filio-familias mutuum non pecunia datum sit, sed aliis frugibus ut ex illis venditis pecuniam compararet in fraudem legis. (*Lib.* 7. *de Senatusc. Maced.*).

Hoc autem juste statutum est in pœnam ac odium sic mutuantium, et ob bonum commune; nempe ut filii nec debitis onusti fiant, nec ut ea solvant, vitæ parentum insidientur, ut constat ex dicta Lege (*L.* 1. *et sequent. ff. ad Senatusc. Maced.*). Vide Pontas. *v. dette, cas.* 1.

Unde huic privilegio filiusfamilias non potest renuntiare, quia non in ejus favorem præcise, sed præcipue in favorem parentum concessum est. Nec tale mutuum potest firmari juramento, cum sit in præjudicium tertii et boni publici.

Sed petes, nonne in aliquibus casibus cessat hoc Senatusconsultum?

Resp. Cessat 1. Si pecuniam in usus necessarios vel utiles impenderit; quia tunc locupletior factus est, nam tantundem rebus suis pepercit; atqui *pupillus naturaliter obligabitur in quantum locupletior factus est,* ex jure. (*Lib.* 5. *ff. de auctorit.* et *consensu tutor.*)

2. Si mutuans mutuatarium *patremfamilias crediderit; quia plerisque publice paterfamilias videbatur*. (*L.* 3. *ff. ad Senatusc. Maced.*)

3. *Si pecuniam in rem patris vertit*. (*L.* 7. §. 12. *ff. eodem*.)

4. *Si absens studiorum causa mutuum* (moderatum) *accepit* (*L.* 7. §. 13. *ff. eodem*).

5. *Si sciente patre creditum sit filio,* id est mutuo datum. (*L.* 12. *ff. eod.*)

Dicitur 5. *Similem ejusdem speciei:* quia si res, quæ redditur diversa sit specie, ut oleum pro vino, est permutatio, non mutuum.

Dicitur 6. *Et bonitatis:* ut servetur æqualitas.

Dicitur 7. *Post lapsum temporis:* Quia est intrinsecum mutuo ut non statim reddi debeat, alioquin mutuum esset inutile mutuatario, et per hoc mutuum differt a cambio; ubi pro moneta argentea statim redditur aurea ejusdem valoris.

Quær. 2. *In qua bonitate res mutuata reddi debeat?*

Resp. cum dist. Vel mutuum est in pecunia, vel in aliis rebus fungibilibus.

Si sit in pecunia, debet reddi in bonitate extrinseca, nisi aliter juste conventum sit; ratio est quia in pecunia per se et ex usu spectatur solum valor extrinsecus, non entitas physica; hinc qui mutuo accepit 100. libras, satisfacit reddendo 100. sive interim valor monetæ auctus fuerit, sive imminutus; quia æqualitas valoris, non substantiæ attenditur.

Si mutuum consistat in aliis rebus fungibilibus, debet reddi in bonitate intrinseca, v. g. modium tritici pro modio, sive interim pretium creverit, sive decreverit, nisi aliter juste conventum sit, quia cum in iis rebus entitas physica spectetur, reddendo eandem mensuram ejusdem speciei physicæ, tantum redditur, quantum acceptum est, et sic servatur æqualitas.

Dixi: *Nisi aliter juste conventum*: Quia in hypothesi quod mutuans monetam, vel triticum servaturus usque ad tempus quo reddi debet mutuum, præviderit valorem monetæ augendum, vel pretium tritici minuendum, potest juste convenire cum mutuatario, ut tot species monetæ, vel tot modios tritici cum auctuario reddat, deductis tamen expensis quas facturus fuisset ad servandum triticum usque in illud tempus; ratio est quia mutuans per illum contractum nihil lucratur ex mutuo, sed solum se indemnem reddit, cum non plus accipiat a mutuatario quam habuisset si non mutuasset.

Quær. 3. *Quænam sint obligationes mutuantis et mutuatarii?*

Resp. 1. Mutuator tenetur 1. Monere mutuatarium de vitio rei, si quod sit, alioqui tenebitur de damno: 2. Non repetere statim mutuum, sed tempore præfixo: quod si nullum præfixum sit, non potest repetere nisi post aliquod tempus judicio prudentis assignabile, spectatis natura rei, et fine ob quem datur, quamvis teneatur ante recipere.

Resp. 2. Mutuatarius tenetur mutuum tempore præfixo restituere, vel si nullum sit præfixum, quoties a mutuante rationabiliter interpellabitur; alias tenebitur damna ex sua mora secuta resarcire.

Quær. 4. *Quid sit usura, et quotuplex?*

Nota: Usura accipitur duobus modis, 1. pro lucro, 2. pro contractu.

Resp. ad 1. Usura sumpta pro lucro definitur, *lucrum ex mutuo immediate proveniens*. Sumpta vero pro contractu usurario definitur: *Contractus mutui quo lucrum ultra sortem exigitur, vel intenditur tamquam debitum præcise vi mutui.*

Explico secundam definitionem, ex cujus elucidatione prima innotescet.

Dicitur 1. *Contractus mutui:* usura enim necessario supponit mutuum sive explicitum, sive implicitum.

Dicitur 2. *Lucrum:* Id est quidquid est pretio æstimabile, sive sit pecunia, sive onus, *alias indebitum,* a mutuante impositum mutuatario, v. g. ut molat in molendino mutuantis, merces ejus etiam pretio justo emat, ut ipsi vel aliis beneficium Ecclesiasticum, vel officium conferat; licet enim beneficii et officii collatio, ut spiritualis, pretio æstimari nequeat, ipsa tamen conferendi obligatio, pretio æstimabilis est, sicut obligatio celebrandi, inquit Sylvius.

Hinc quia amicitia licet pluris æstimetur quam pecunia, reipsa tamen auro non æstimatur; usurarius

non est qui ex mutuo alicojus amicitiam intendit, ait Div. Thom. (2. 2. *q.* 78. *art.* 1.)

Dixi *onus alias indebitum*: Qoia si quis mutuet alteri ut reddat sortem, solvat debitum, desit inique nocere, non erit usura, nec lucrum, cum aliunde sit debitum.

Dicitur 3. *Ultra sortem*, id est ultra capitale mutoo traditum, ut si data fueriot 100. et recipiantur 105.

Dicitur 4. *Exigitur*; vel expresse vel implicite.

Dicitur 5. *Vel intenditur*: Quia qui per solam intentionem aliquid supra sortem recipiendi, reus usuræ constituitur, etsi nullum pactum expressum vel tacitum intervenerit.

Dicitur 6. *Tamquam debitum*: Sive ex justitia, sive ex gratitudine, aut amicitia, *modo ex vera obligatione* habeatur plusquam datum sit, prout definivit Ionocent. XI. et Clerus Gallicanus in damnationem hujus prop. *Usura non est dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, et gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.* (*Prop.* 42.)

Dixi, *ex vera obligatione*: Quia *si accipiat aliquid hujusmodi non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita, vel expressa, sed sicut gratuitum donum, non peccat: quia etiam antequam pecuniam mutuasset, licite poterat aliquod donum gratis accipere, nec pejoris conditionis efficitur per hoc quod mutuavit*, ait D. Th. (2. 2. *q.* 78. *art.* 2.)

Dicitur 7. *immediate*: Et principaliter, nam si primario mutet ex charitate, et secundario tantum, mediante nimirum liberalitate aut gratitudioe mutuatarii, aliquod lucrum speraret, non esset usura, ut colligitur ex Glossa; (*in c. consuluit, de usur.*) secundaria autem illa intentio cognoscitur ex dispositione mutuantis, qui *ita* est affectus *ut etiamsi non crederet sibi aliquid dari supra sortem, adhuc tamen mutuaret*, ait S. Antonin. (2. *p. tit.* 1. *c.* 7. §. 1.)

Dicitur 8. *vi mutui*; quia si aliquid alio justo titulo exigatur, nempe propter lucrum cessans aut damnum emergens, non est usura, sed indemnizatio.

Resp. ad 2. Usura alia est aperta, alia palliata, alia realis, alia mentalis, alia usura sortis, alia usuræ usuræ.

Usura *aperta seu formalis* est ea, quæ percipitur ex contractu mutui, cum pacto expresso aliquid supra sortem accipiendi.

Usura *palliata seu implicita* est ea, quæ percipitur ex contracto mutui latentis sûb alio contractu, v. gr. societatis, venditionis, depositi, ut si quis vendat supra pretium rigorosum ob dilatam solutionem.

Usura *realis* est ea, quæ percipitur ex contractu mutui cum pacto explicito vel implicito aliquid supra sortem accipiendi.

Usura *mentalis* est ea, quæ intenditur a mutuante, sed in pactum non deducitur: unde patet usuram alio sensu dici mentalem quam alia peccata dicantur mentalia; hæc enim ita vocantur quando in actum exteriorem non proruperunt; usura vero etsi exterius perficiatur, dicitur mentalis, quando nullum pactum sive expressum sive tacitum de solvendo lucro præcessit.

Usura *sortis* est, quæ immediate provenit ex pecunia mutuo data.

Usura *usuræ* est, ea quæ percipitur ex lucro usurario. Hanc recipere ex quovis titulo sive lucri cessantis, sive damni emergentis prohibitum est in jure, *L.* 28. *C. de usuris.*

Quær. 5. *An et quo jure Usura sit prohibita*?

Resp. omni jure: Naturali nimirum, Divino, Canonico, et Civili tum Cæsareo tum Gallico.

Prob. de jure naturali: Jure naturali vetitum est ne quis vendat alteri quod suum non est; atqui usurarios vendit alteri quod suum non est; vendit enim mutuatario usum juris rei mutuo datæ; atqui talis usus non est mutuantis, sed mutuatarii; ergo. *Prob. min.* Usus juris in pecunia et aliis rebus consumptibilibus non distinguitur a dominio ipsius rei; ergo ejus est cujus est dominium; atqui dominium rei mutuatæ est mutuatarii; ergo et usus; ergo usura jure naturali est prohibita.

Prob. Jure divino prohiberi usuram, afferendo aliquos textus.

1. Ezech. 18. de dante ad usuram et amplius accipiente sit: *Non vivet, cum detestanda hæc fecerit, morte morietur.*

2. Ps. 14. *Quis habitabit in tabernaculo tuo? .... qui pecuniam suam non dedit ad usuram.* Quem locum exponens S. Hier. ait: *David Evangelicum exponens virum ... in cunctos generaliter fœnus fieri vetavit.*

3. Lucæ 6. *Benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes*: (ut notat D. Th.) (2. 2. *q.* 78. *a.* 1. *ad* 4.) *dare mutuum non semper tenetur homo, et ideo quantum ad hoc ponitur inter consilia; sed quod homo lucrum de mutuo non quærat, hic cadit sub ratione præcepti.*

Prob. usuras jure Canonico prohiberi, ex toto titulo de usuris, ubi plura referuntur Concilia quibus usuræ sunt prohibitæ sub pœna excommunicationis pro Laicis, et suspensionis pro Clericis.

Prob. Usuras jure Cæsareo prohiberi, ex D. Aug. (*Epist. ad Marcel.*) dicente: *Quid dicam de usuris quas etiam ipsæ leges et judices reddi jubent?* quatenus scilicet male partas.

Prob. Usuras jure Gallico prohiberi: Ex variis constitutionibus Regum Franciæ (*Carol. Magn. in capitul. lib.* 1. *cap.* 25. *lib.* 5. *cap.* 36. *S. Ludovic. ann.* 1254. *Philipp. IV. ann.* 1311. *Luis XII. ann.* 1510. *Carol. IX. ann.* 1577.) inter quas unicam referam Henrici III. qui in comitiis generalibus Blesensibus sic statuit: *Defendons à toutes personnes de quelques qualité et condition qu' elles soient*, (hic tutores comprehenduntur, ait Habert), *d' exercer usure par eux, ou par gens interposés.*

Objicies 1. Deus permisit Judæis ut usuras acciperent ab extraneis, *non fœneraberis fratri tuo ad usuram, sed alieno.* (*Deut.* 23.)

Resp. 1. *cum D. Th.* (2. 2. *q.* 78. *a.* 1. *ad* 2.) permisit Judæis *quasi licitum, nego*; permisit ad majus malum vitandum, ne scilicet a Judæis Deum colentibus usuras acciperent propter avaritiam cui erant dediti, *conc.* unde non fuit eis licitum.

Resp. 2. *Cum D. Ambr.* (*de Tobia c.* 15.) ab alieno quocum justum bellum gerebant, *conc.* ab alio alienigena, *nego*: cum enim liceat hostes occidere, a fortiori licet eos spoliare bonis sive vi, sive artificio; unde concludit Div. Ambr. *Ergo ubi jus belli, ibi usura.*

Objicies 2. Montes pietatis approbati sunt e variis summis Pontificibus (*Paul. II. Sixt. IV. Innoc. VIII. Conc. Later. sess.* 10.) et Conciliis; atqui in illis aliquid exigitur supra sortem: ergo.

Nota: Montes pietatis sunt cumulos rei usu consumptibilis deputatus ad mutuandum egentibus sub idoneo pignore.

Resp. dist. min. Aliquid exigitur supra sortem vi mutui, *nego min.* ratione damni emergentis horum montium, *conc.* ad horum montium conservationem et administrationem conducuntur ministri digni aliqua mercede, quæ sumitur ex iis quæ ultra sortem solvuntur; si enim ex ipsa sorte reddenda sumeretur,

brevi montes illi exhaurirentur, et sic damnom emergeret ex mutuo.

Objicies 3. Jus civile permisit usuras (*L.* 1. 2. *et cæt. cod. de usur.*); ergo non vetantur jure naturali, quod non latuisset acutissimos jurisperitos.

Resp. dist. Ad mentem D. Thom. (2. 2. *quæst.* 78. *a.* 1. *ad* 3.) permitti usuras *negative, conc. positive, nego*: usuræ enim non probantur, sed tolerantur, seu non puniuntur ad impedienda majora mala, quæ eis non permissis necessario suborirentur, sicut tolerantur lupanaria.

Quær. 6. *Quot usurarum patroni ad suam iniquitatem palliandam adinvenerunt titulos?*

Resp. Omnes referendo eosque leviori calamo refellendo; itaque

Dico 1. *usus rei mutuatæ non est sufficiens titulus ad aliquid supra sortem recipiendum.* Ratio est quia iniquum est aliquid accipere pro usu rei non suæ; atqui res mutuata non est mutuantis, sed mutuatarii, ut supra probatum est; ergo.

Objicies D. Th. (2. 2. *q.* 78. *a.* 1. *ad* 6. Potest aliquid accipi pro usu pecuniæ; ergo.

Resp. cum D. Th. ib. potest accipi pro usu pecuniæ mutuatæ, *nego*, locatæ, *conc.* talem usum potest vendere locator, cum pecuniæ dominium et periculum retineat.

Dico 2. *nec carentia pecuniæ, nec obligatio non repetendi sortem ante certum tempus*, v. g. ante annum, est sufficiens titulus aliquid supra sortem recipiendi; ratio est quia utrumque est de intrinseca ratione mutui; ergo cum propter mutuum non liceat aliquid supra sortem recipere, nec id etiam licitum est propter illam carentiam et obligationem. Unde hæc prop. merito fuit proscripta ab Alexand. XII. *Licitum est mutuanti aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* (*Prop.* 42.)

Dico 3. *Ratio pecuniæ præsentis quæ datur, pro pecunia absente quæ est retribuenda, non est titulus aliquid supra sortem recipiendi;* tum quia est essentialis mutuo, cum in omni mutuo essentialiter detur pecunia præsens, non reddenda nisi in futurum: ergo cuilibet liceret exigere auctuarium vi mutui.

Tum quia pecunia præsens, per se et secluso omni extrinseco, non pluris valet quam absens, cum semper manet eadem, et ejus valor præcise per tempus non crescat: unde Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, et nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem quam futuram, potest creditor aliquid supra sortem a mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari* (*Prop.* 43.)

Dico 4. *Labor in numeranda pecunia non est titulus, etc.* quia labor ille est mutuo intrinsecus; ergo si liceret aliquid ultra sortem recipere propter illum, liceret etiam aliquid recipere vi mutui.

Dico 5. *Utilitas et commoditas quam ex mutuo percipit mutuatarius*, non est titulus aliquid recipiendi supra sortem; quia hæc proprie non oritur ab ipsa pecunia de se non fructifera, sed ex mutuatarii conditione et industria; ergo si mutuans inde fructum perciperet, meteret ubi non seminasset.

Dico 6. *Fidejussio quam præstat mutuans, non est titulus sufficiens;* ratio est quia mutuans qui se fidejussorem constituit, non aliud subit periculum, quam qui dat mutuum simpliciter, nam semper habet actionem in mutuatarium; ergo in tali casu non nisi ex mutuo lucrum intenderet.

Dico 7. *Lex vel consuetudo Provinciæ*, non est sufficiens titulus aliquid supra sortem recipiendi. Quia cum perceptio lucri ex mutuo sit jure divino vetita, non potest ulla lege, ulla consuetudine esse licita.

Igitur, Lex quæ permittit ut ex quovis mutuo exigantur 5. pro 100. et de eis paciscatur, præcipitque judici ut mutuatarium compellat ad hoc auctuarium persolvendum mutuanti, semper præsumit, vel supponit titulum *interesse*, nempe lucrum cessans aut damnum emergens, et unice determinat quantum quilibet repetere possit pro illo *interesse;* quare si mutuans nullum patiatur damnum ex mutuo, nihil potest in conscientia ultra sortem exigere; unde si aliquid accepit, tenetur restituere.

Idem dic de Judicibus quando morantem mutuatarium obligant ad solvendum aliquod lucrum mutuanti; nam eorum sententia nititur præsumptione damni ex mutuo secuti.

Dico 8. *conditio tutoris*, qui per leges cogitur pupillorum bona integra reddere, et simul ex eis lucrum facere sub pœna compensationis, non est titulus ad aliquid exigendum supra sortem.

Prob. Quia cum usura sit intrinsece mala et a Deo absolute et indistincte prohibita, nullam ob causam potest esse licita.

Porro Tutores nihil periclitantur, si observent Edictum Caroli IX. (*In comitiis gen. Aurelian. ann.* 1560. *a.* 102.) cujus hæc sunt verba: *Les Tuteurs et Curateurs des Mineurs seront tenus, sitôt qu' ils auront fait inventaire des Biens appartenans à leurs Pupilles, faire vendre par autorité de justice les meubles perissables, et employer en rentes ou héritages par avis de leurs parens ou amis, les deniers qui en proviendront, avec ceux qu' ils auront trouvés comptans, à peine de payer en leur propre nom le profit des deniers.*

Quær. 7. *Quot sint veri tituli mutuo extrinseci, ob quos licet aliquid exigere supra sortem?*

Resp. Sunt duo recepti ab omnibus, modo serventur aliquæ conditiones.

1. *Est damnum emergens.* Nempe detrimentum quod in suis rebus patitur mutuator ratione mutui: v. gr. si ob defectum pecuniæ cogatur res suas vilius vendere, aut sibi necessarias carius emere; ædificii quod reparare non potest, ruinam sustinere, etc.

Hic titulus est justus, quia nemo tenetur cum damno proprio beneficium præstare; atqui mutuans cum damno suo præstaret alteri beneficium, si jacturæ quam propter mutuum fecit, compensationem exigere non posset; ergo.

Dixi, *modo serventur aliquæ conditiones;* et sunt quatuor sequentes.

Prima, ut mutuum sit vera causa damni, alias esset fictus titulus.

Secunda, ut mutuans, de damno sibi verisimiliter imminente, præmoneat mutuatarium, alias non consentiret in illam compensationem, et consequenter non teneretur ad illam, etiamsi postea damnum eveniret, modo non fuerit per moram culpabilem causa illius.

Tertia, ut auctuarium non sit majus damno orto ex mutuo, alioquin non servaretur æqualitas, unde excessus esset usurarius.

Quarta, ut mutuatarius non cogatur ad aliquid solvendum pro damno probabiliter eventuro, si velit se obligare ad solvendum totum damnum, quod reipsa contigerit, sic enim indeterminationem, ad quam solam tenetur, præstat; tamen si nolit expectare eventum, mutuans poterit cum ipso convenire de certo et determinato auctuario pro damni periculo solvendo.

Secundus est lucrum cessans: cum nempe mutuans non acquirit aliquod lucrum temporale quod certo aut probabiliter acquisiturus erat, si mutuum

non dedisset, v. g. emptione fundi, census, etc.

Hic titulus est justus: quia per illum nihil exigitur supra sortem vi mutui, sed ratione spei lucri certo aut probabiliter ex pecunia per industriam mutuantis futuri; atqui hæc spes est pretio æstimabilis, potest enim vendi (*L. 12. ff. de action. empti*), ergo pro ea potest aliquid exigi.

Dixi: *modo serventur aliquæ conditiones:* nempe quatuor sequentes.

Prima, ut mutuum sit vera causa lucri cessantis; ut si pecuniam proxime et actu destinatam negotiationi, vel emptioni rei frugiferæ, substraham illi destinationi, ut tibi mutuem, modo non habeam alias pecunias otiosas; id est non destinatas justo lucro faciendo, nec familiæ sustentationi, nec filiarum doti, nec provisioni casuum fortuitorum: talis enim pecunia non est otiosa, cum commode non possit in mutuatæ locum destinari ad lucrum.

Secunda, ut mutuans moneat mutuatarium de lucro cessante; alias non consentiret in illius compensationem, et consequenter non teneretur ad illam, modo non fuerit per culpabilem moram causa illius.

Tertia, ut in compensatione lucri separati deducantur expensæ faciendæ et pericula incurrenda; propter ipsa enim res solum separata non tanti valet, quanti res jam existens.

Quarta, ut compensatio lucri cessantis non exigatur statim dato mutuo, quia si quis v. g. det centum mutuo et statim accipiat decem pro lucro cessante, perinde se habet ac si daret tantum nonaginta mutuo et tamen accipiat lucrum cessans pro centum; quod est manifeste injustum, cum minus lucrum ex nonaginta, quam ex centum sperare et exigere deberet.

Quær. 8. *An liceat aliquid exigere ultra sortem ratione periculi ejusdem sortis?*

Nota: duplex est sortis emittendæ periculum: Primum, *commune et ordinarium*, quod in omni mutuo reperitur, oriturque ex casibus fortuitis (v. g. incendio, devastatione etc.) et ex inopia pauperis, ad quam sublevandam mutuum e Deo ordinatum fuit.

Secundum, *particulare et extraordinarium:* quod mutuo est extrinsecum, separaturque ab eo per pignus, vel fidejussionem; tale est quod oritur ex prava dispositione mutuatarii (v. g. cum pecunia datur homini nullius conscientiæ, prodigo, litigioso, commercium periculosum habenti, etc.)

Certum est apud omnes, illicitum esse aliquid supra sortem exigere ratione periculi communis et ordinarii; tum quia alias frustraretur finis ad quem mutuum ordinatum fuit e Deo, nempe ut necessitati pauperum subveniatur.

Itaque de solo periculo particulari et extraordinario est controversia inter doctores, ad quam breviter dirimendam,

Dico: licet speculative loquendo licitum sit aliquid supra sortem recipere propter periculum extraordinarium, vix tamen in praxi evenit sine usura.

Prob. 1. pars 1. Ex decreto sanctæ Congregationis de propaganda Fide, ubi statuitur: *non esse inquietandos eos qui recipiunt aliquid supra sortem ratione periculi probabiliter imminentis* ideo *quod qui accipit mutuatum, fugiat, vel quod tardet in solvendo, vel quod necessarium sit coram judice repetere etc. dummodo servetur proportio inter periculum et id quod accipitur;* et Innoc. X. præcipit omnibus Missionariis sub excommunicatione latæ sententiæ, ut omnia responsa hujus decreti observarent et illis uterentur donec sua Sanctitas vel Sedes Apostolica aliud statuerit.

Prob. 2. Ex D. Th. (*Opusc. 73. de usura, c. 1.*) licet carius justo vendere *propter periculum futuræ difficultatis in sorte recipienda:* ergo licet aliquid recipere supra sortem propter periculum probabile sortis recuperandæ.

Prob. conseq. Ideo in hypothesi allata carius justo vendere licet, quia plus valet pecunia ab omni periculo immunis, quam pecunia non nisi magnis difficultatibus recipienda: atqui pariter sors præsens et ab omni periculo immunis, pluris valet quam sors non recipienda, vel non nisi difficulter recipienda; ergo par utrobique ratio.

Prob. 2. pars: quia vix observantur requisitæ conditiones ut hic contractus sit licitus.

Prima, ut absit intentio lucrandi ex mutuo, quia tunc etiam secluso pacto erit usura mentalis.

Secunda, ut periculum sit vere probabile, non autem fictum.

Tertia, ut mutuans non cogat mutuatarium, ut ipsum pro fidejussore suscipiat, alioquin mutuum non daturus, ut hoc prætenso titulo aliquid supra sortem recipiat.

Quarta, ut mutuatarius fidejussorem nec dederit, nec obtulerit.

Quinta, ut mutuans deficiente fidejussore, vel pignore, rei periculum in se suscipiat, ita ut si pereat, ipsi pereat; nec teneatur mutuatarius similiter refundere.

Sexta, ut mutuans non plus exigat quam postulet gravitas periculi, et quam ipsemet alteri daret ad sese a tali periculo redimendum.

Atqui conditiones illas pauci mutuatores norunt, pauciores ad praxim redigunt; ergo.

Objicies 1. contra primam partem: Gregor. IX. ait: (*Cap. navigantis de usuris*) *naviganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid supra sortem, usurarius est censendus.* Ergo.

Resp. 1. Cum auctoribus magni momenti. (*Barbosa, Laym. Tournely, Antoine etc.*) mendum irrepsisse in textu et legendum esse: *usurarius non est censendus:* ob ista verba immediate sequentia: *ille quoque qui dat 10. solidos ut alio tempore totidem sibi grani, vini vel olei mensuræ reddantur ... non debet ex eo usurarius judicari.* Particula, *quoque*, conformitatem prioris casus cum posteriore indicat.

Resp. 2. Posito quod non sit mendum in textu, *nego conseq.* nam summus Pontifex loquitur tantum de eo qui non vult mutuari nisi ea conditione, ut ipse periculum sortis certo pretio in se suscipiat, quod est usuraria impositio oneris; cum mutuatarius dato pignore, vel fidejussore securitatem præstare potuisset.

Objicies 2. Auctuarium non est medium aptum ad tollendum sortis periculum; vel enim mutuatarius sortem cum auctuario reddet tempore definito, vel neutrum est redditurus; si primum, mutuans plus recipiet quam ad indemnitatem suam esset necessarium; si secundum, nulla erit mutuantis indemnitas; ergo illicite eo medio uteretur mutuans.

Resp. nego conseq. Et dico illud auctuarium non exigi ut tollatur periculum futurum, sed ut compensetur periculum præsens ex damno quodam actu existente, dum pecuniam in manu sua certam committit manui periculosæ, in qua minoris est valoris, quam in sua, ut ex eo patet quod minoris venderetur hujusmodi debitum, quam debitum aliud certum et non periculosum.

Quær. 9. *An mutuans possit sibi retinere fructus pignoris sibi dati pro assecuratione sortis?*

Resp. Non potest, sed tenetur eos computare in sortem, vel restituere; (*Cap. 2. de usuris*) ratio est quia res domino suo fructificat.

Dices 1. Dominus directus accipiens a suo vassallo feudum in pignus pro debito, non tenetur fructus deducere in sortem, ut constat ex jure (*Cap. Conquestus, de usur.*); ergo nec mutuans.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod contractus feudi (sicut et emphyteusis) ex natura sua habet hanc tacitam conditionem ut si res feudo (vel emphyteusi) subjecta tradatur domino directo in pignus, dominus directus possit sibi retinere fructus, modo non exigat servitium, vel pensionem solitam; in mutuo vero hæc conditio repugnat, cum ex natura sua gratuitum sit.

Dices 2. Gener non tenetur restituere socero fructus fundi, qui loco dotis, in pignus datur; (*Cap. Salubriter, tit. de usur.*) ergo nec mutuans.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod pignus non datur genero solum ad debiti securitatem, sed etiam ut gener eo fruatur loco dotis donec ei dos repræsentata fuerit, quia hoc necessarium est ipsi ut alat filiam soceri, et alia sustineat matrimonii onera.

Quær. 10. *An pœna conventionalis mutuo apponi possit?*

Nota. Pœna conventionalis est pactum mutuantis cum mutuatario, ut si termino præfixo non reddat sortem, super eam aliquid solvat in pœnam suæ culpabilis moræ.

Resp. affirm. Modo adsint debitæ conditiones; ratio est quia mutuatarius differendo solutionem debiti peccat contra jus mutuantis; ergo potest juste puniri pœna proportionata.

Dixi; *modo adsit debitæ conditiones, quæ* sunt:

Prima, ut pœna non apponatur in fraudem usurariam, sed ex sola voluntate sortem suam statuto tempore recuperandi.

Secunda, ut mora sit notabilis et culpabilis, unde non est mulctandus qui sine culpa sua factus est impotens, ut docet S. Antoninus. (*P. 2. tit. 1. cap. 7. §. 73.*)

Tertia, ut pœna sit moderate, et culpæ proportionata, unde non debet exigi integra, si pars sortis jam sit reddita. Hinc pactum legis commissoriæ, nimirum ut pignus sit mutuantis si certo tempore mutuatarius non solverit sortem, est prohibitum a Jure (*Cap. 7. de pignoribus*) quia est pœnæ exorbitans.

Porro pœna conventionalis positis his conditionibus debetur ante omnem sententiam Judicis, quia debita est ex vi pacti justi; modo tamen mutuator eam exigat, quia videtur imponi sub hac tacita conditione: *si petatur*.

Quær. 11. *An liceat mutuum petere, vel accipere sub usuris?*

Resp. ad primum. Numquam licet mutuum petere sub usuris, quia ut ait D. Thom. (*2. 2. q. 78. art. 4. in corp.*) *dicendum est quod inducere hominem ad peccandum nullo modo licet:* atqui petens mutuum sub usuris induceret hominem ad peccandum; ergo *nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum sub usuris*.

Resp. ad secundum. Licet ex gravi necessitate propria vel aliena accipere mutuum sub usuris, et petere *ab eo qui usuras exercet* (*D. Thom. ibidem*) si aliter haberi nequit, intendendo solum mutuum, et habendo se permissive ad usuram: quia licet petere ab alio id quod licite præstare potest, quamvis ex malitia sua peccaturus sit, modo adsit justa causa non impediendi ejus peccatum, qualis est hic.

Qu. 12. *An usurarii vere fiant usurarum domini?*

Resp. negat. Quia non transfertur dominium sine justo titulo ex jure: (*L. Numquam ff. de acquir. rer. domin.*) atqui usurarius non habet justum titulum.

Dices: habet titulum donationis a mutuatario; ergo.

Resp. nego ant. Quia mutuatarius non plus intendit in usurarium Juris conferre, quam ipsi debeatur vi mutui; atqui vi mutui nihil debetur supra sortem; ergo.

Hinc colliges non solum Jure Canonico et Civili, sed et Jure naturali usurarios ad restitutionem usurarum teneri, ratione injustæ acceptionis; ad eandem restitutionem tenentur 1. eorum hæredes, quia repræsentant personam defuncti. 2. Omnes cooperatores, nempe consulentes usuras, dantes pecunias ut exerceantur, Judices qui compellunt ad usuras solvendas, Notarii conficientes instrumenta usuraria, ministri principales usurarum, ut sunt factores, correspondentes, proxenetæ, hoc est, qui quærunt eos qui pecunia indigent, adducuntque ad usurarios; hi omnes tenentur restituere in solidum. Sed

Quær. 13. *An hæredes usurariorum teneantur restituere in solidum?*

Resp. Hæredes non tenentur in solidum; nec alter pro altero; sed singuli tantummodo pro sua parte juxta vires hæreditatis.

Ratio est, quia in successione hæreditatis sicut bona defuncti dividuntur in hæredes, ita etiam obligationes personales et debita; rationi enim consentaneum est, ut qui tantummodo in parte commodum percipit, onus quoque in parte tantum sentiat.

Hinc si res accepta per usuram perveniat in specie ad unum ex hæredibus, eam tenetur restituere, sed alii tenentur ipsi refundere pro rata.

Objiciunt Canonistæ Cap. *tua nos de usuris:* ubi dicitur: *Filii ad restituendas usuras ea sunt districtione cogendi, qua parentes sui, si viverent, cogerentur;* ergo tenentur in solidum.

Resp. nego conseq. Dicto enim Cap. tantum *significatur totam obligationem restituendi transire ad hæredes simul junctos, ita tantum ut singuli non teneantur nisi ex parte;* est responsio Lessii.

Quær. 14. *An usurarius mentalis teneatur ad restitutionem?*

Resp. Usurarius mentalis, id est qui sine ullo pacto, etiam implicito aliquid supra sortem recipit tamquam debitum, tenetur ad restituendum, quia cum non adsit titulus gratuitæ donationis, nullus adesse censetur; ergo. In dubio utrum auctuarium datum fuerit liberaliter, vel non, tutior pars est eligenda.

Quær. 15. *Quænam sint pœnæ usurariis constitutæ.*

Resp. Usurarii notorii sunt:

1. *Infames* in utroque Jure (*Cap. Infames causa 3. q. 7. et L. improbum cod. ex quibus causis irrog. infamia*) ac per consequens irregulares, inhabiles ad offisia et beneficia.

2. Privantur communione altaris et ecclesiastica sepultura, et eorum oblationes non possunt accipi. (*Cap. 3. de Usur.*)

3. Non possunt absolvi antequam de usuris satisfecerint, vel cautionem dederint idoneam (*Cap. ult. de Usuris in 6.*)

4. Eorum instrumenta sunt irrita, nisi ante mortem satisfecerint, vel cautionem dederint (*Cap. eodem.*)

5. Contra Clericos, qui moniti non desistunt, decernitur suspensio ab officio et beneficio ferenda, et contra Laicos excommunicatio item ferenda, usque ad debitam restitutionem (*Cap. 7. de Usur.*)

§. X. *De Cambio* Gallice *Change*.

Quær. 1. *Quid sit Cambium et quotuplex?*

Resp. ad 1. Cambium est permutatio pecuniæ pro pecunia cum lucro campsoris (*Gallice changeur, ou banquier*).

Resp. ad 2. Cambium dividitur in *siccum*, et *reale* seu verum.

Cambium siccum (sic dictum quod instar fundi sicci caret humore, justoque titulo quo lucrum parere possit) *est cambium fictum, verumque mutuum nomine Cambii velatum;* ut cum dantur recipienda non eo loco quo fingitur, sed eo loco quo datur, licet alio tempore.

. Hoc cambium est verum mutuum ex quo lucrum sine alio titulo percipitur, unde tamquam usurarium est reprobatum a sancto Pio V. Bulla *in eam pro nostro*, quam refert Lessius (*L.* 2. *cap.* 23. *dub. undecima.*)

Cambium reale est illud, in quo revera pecunia præsens cum præsente, vel præseps cum distante permutatur. Unde

Quær. 2. *Quotuplex sit Cambium reale?*

Resp. Triplex, scilicet *manuale* seu minutum, *locale* seu per litteras; et *temporale*, seu ad terminum solutionis.

Manuale, est de manu ad manum permutatio pecuniarum diversæ rationis, v. g. aureæ cum argentea, minoris cum majore, etc.

Cambium locale, est permutatio pecuniæ præsentis cum distanti; v. g. si campsarius campsori pecuniam numeret Nanceii, ut recipiat a campsore Litteras cambii, quarum ope eamdem summam recipiat Parisiis.

Cambium temporale est illud quo campsor, sive mercator dat hic pecuniam ea lege ut illam cum lucro recipiat alibi post certum tempus. Illud est cambium quod vocant *Lugdunense;* alii *Nannentense*, alii *Francofurtense*, quia in iis locis exercetur.

Quær. 3. *An Cambium reale, manuale et locale sit licitum?*

Resp. Affirm. Modo lucrum sit moderatum et secundum leges aut consuetudinem locorum, vel communem peritorum æstimationem. Ratio est, quia lucrum in cambio non accipitur ratione pecuniæ, quæ de se invendibilis est, sed ratione impensarum, et laboris in conquirendis, coacervandis, et custodiendis variis speciebus monetarum; item in cambio locali ratione oneris, quod suscipit proprio periculo monetas transferendi in eum locum, ubi campsarius bis indiget; atqui hæc omnia sunt pretio æstimabilia; ergo.

Dices: aliquando campsor non transfert pecunias, sed per correspondentes solvit; ergo tunc non potest lucrum recipere.

Resp. nego conseq. Quia potest lucrum recipere propter industriam, quæ in mercatore est pretio æstimabilis.

Quær. 4. *An cambium temporale sit licitum?*

Resp. Secluso alio titulo justo est usurarium; quia in eo non exigitur lucrum, nisi pro carentia pecuniæ ad certum tempus, et pro solutionis dilatione, unde quo major est dilatio, eo majus exigitur lucrum: atqui pro carentia pecuniæ, aut dilationis, aliquid exigere est usurarium, ut diximus alibi; ergo.

§. XI. *De Censibus, seu redditibus annuis.*

Quær. 1. *Quid sit Census annuus et quotuplex?*

Resp. ad 1. Census est contractus quo emitur et venditur jus percipiendi pensionem annuam ex re, personave aliena frugifera.

Resp. ad 2. Census dividitur in reservativum, et consignativum.

Census reservativus est contractus quo quis alteri transfert rei suæ dominium plenum, retento sibi jure pensionem aliquam percipiendi: (vocatur gallice *droit seigneurial, et rente foncière.*)

Census Consignativus est contractus, quo quis super bonis, personave sua consignat alteri pensionem annuam, vel in fructibus, et dicitur census *fructuarius;* vel in pecunia, et dicitur census *pecuniarius:* gallice *contract de constitution*.

Nota. In hoc censu qui debet pensionem (gallice *le Canon,*) vocatur *censuarius*, et *venditor;* is cui pensio debetur, dicitur *Censualista, Censuista, Creditor, et Emptor*.

Quær. 2. *Quomodo dividatur census Consignativus?*

Resp. dividitur in realem, personalem, et mixtum.

Realis est ille, qui fundatur super aliqua re fructifera, ex qua pensio solvi debet; quo fit ut si res pereat, pereat et census; aut si subsistat, subsistat et census, ad quemlibet res illa pervenerit.

Census personalis est ille, qui fundatur in persona quæ sese obligat ad pensionem solvendam ex omnibus operibus suis, labore, industria, aut officio suo.

Census mixtus est ille, qui fundatur super re et persona simul, ita ut licet res pereat; persona semper obligata maneat.

Iterum census consignativus tum realis, tum personalis, tum mixtus dividitur in temporalem et perpetuum.

Census temporalis est ille, qui expirat certo tempore; v. g. 20. annorum; vel incerto, v. g. ad vitam hominis, dicitur *vitalitius*. *Gallice pension viagere.*)

Census perpetuus est ille, qui per se semper durat; estque vel *redimibilis* qui extingui potest refusione summæ capitalis, vel *irredimibilis* qui sic extingui non potest.

Quær. 3. *An Contractus Census sit licitus?*

Nota: Certum est apud omnes censum reservativum licitum esse, nam sicut qui potest rem suam tradere, vel non tradere, ita et tradere reservato nisi jure pensionis; sic Ecclesiastici licite sua beneficia resignant cum retentione pensionis annuæ. Quæstio igitur tota est de censu consignativo; ad quam dirimendam

Dico 1. *Census realis sive sit fructuarius, sive pecuniarius, est licitus*.

Prob. Emptio rei pretio æstimabilis est licita; atqui census realis est emptio rei pretio æstimabilis; ergo.

Prob. min. Jus ad pensionem sive pecuniariam, sive fructuariam ex re aliena annuatim percipiendam, est pretio æstimabile; atqui census realis est emptio juris ad pensionem etc. ergo.

Unde SS. PP. Martin. V. Calixt. III. (*In suis extravag.*) hunc contractum legitime factum approbarunt.

Objicies cum Henrico Gandav. Emptio census realis non est vere emptio, sed mutuum. *Prob. ant.* Extrema hujus contractus sunt pecunia, et pecunia per quotas accipienda; atqui pecunia vendi non potest, sed mutuo dari. Ergo.

Resp. nego 1. *ant. et majorem probationis*, non enim in censu emitur pecunia, sed jus ad ipsam, quod est vendibile: neque pensio recipitur immediate ex pecunia data, sed mediante jure empto; unde sicut qui emit agrum, fructus ejus juste percipit, licet ex sua pecunia eos mediate percipiat; ita qui emit censum, pensionem juste percipit, licet ex pecunia sua eam mediate percipiat.

Inst. 2. Illud Jus non extat; ergo non potest vendi.

Resp. dist. ant. Non extat formaliter, *conc.* virtualiter *nego:* extat enim in jure quod habet venditor pensionem ex re sua percipiendi, atque in alium sive venditione sive donatione transferendi.

Inst. 2. Venditor census illum non potest extinguere, nisi reddat summam capitalem, quam accepit, li-

cet per multos annos, quibus duravit census, solverit annuas pensiones, summam illam capitalem longe excedentes; atqui hoc videtur injustum; ergo etc.

Resp. nego min. Hoc enim tam justum videri debet, quam quod homo, qui agrum suum a centum annis vendidit Titio eum redimere non possit, nisi reddita Titio summa sua capitali, etsi toto illo tempore Titius perceperit fructus agri, summam capitalem simul longe excedentes. Ratio est, quia illud plus, successive per partes, et longa temporum intervalla receptum, secundum communem sapientium æstimationem, non pluris valet, quam valeat omnium partium illarum summa simul, et semel soluta, quæ sic spectata utilior, et opportunior est ad quamlibet negotiationem, nec per se exposita est tot, tantisque incommodis, quibus exposita est successive recipienda per partes, et longa temporum intervalla, ob rei emptæ, et consequenter pensionum recipiendarum pericula communiter per se occurrentia.

Dico 2. *Census personalis est licitus in locis, in quibus non est recepta Pii V. Constitutio:* Cum comm.

Prob. Quia persona non minus per artem, et industriam suam potest esse fructifera, quam ager aut domus; atqui pretio justo emi potest jus percipiendi annuam pensionem ex fructibus agri, vel domus; ergo similiter potest justo pretio emi jus percipiendi annuam pensionem ex fructibus operum, et industriæ personæ.

Confirmatur: Licitum est operas et industriam alterius conducere; ergo licitum est emere jus ad fructus inde speratos.

Dixi: *In locis in quibus non est recepta Pii V. Constitutio; quia per eam statuit censum constitui nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, ex sui natura fructifera:* huic autem legi eos obtemperare oportet, apud quos est promulgata et recepta; non autem alios apud quos non est recepta; quia S. P. in sua constitutione non explicat Jus naturale aut divinum, sed sancit Jus humanum; non est autem recepta in Galliis, Hispania, Belgio, Lotharingia etc.

Objicies 1. Census personalis est mutuum virtuale, vi cujus recipitur aliquid supra sortem; ergo est illicitus.

Resp. nego ant. Nam ille census est emptio, non pensionis, sed juris ad pensionem; pro pretio ab emptore irrevocabiliter dato; at in mutuo datur pecunia præsens pro pecunia futura æquali tota simul solvenda, quæ post certum tempus a mutuante repeti potest.

Instab. Jus ad pensionem nihil aliud est quam ipsa pensio successive et per partes solvenda; atqui hæc pensio est pecunia ipsa.

Resp. nego maj. Tam enim jus percipiendi pensionem ab ipsa pensione distinguitur, quam Jus transeundi per agrum alterius, ab ipso distinguitur transitu; atqui etc.

Objicies 2. Pensiones annuæ post aliquot annos excedunt sortem pro censu datam: ergo injusta est census emptio.

Resp. 1. *Retorq.* Argumentum; fructus agri post aliquot annos excedunt pretium pro agro datum; ergo emptio agri est injusta.

Resp. 2. *nego conseq.* Quia non emuntur pensiones, sed Jus ad illas percipiendas per partes et plura intervalla annorum cum incertitudine et variis incommodis, quod communi hominum æstimatione minoris valet quam istarum partium collectio, quæ opportunior est ad quodlibet lucrum, et nullis incommodis obnoxia.

Objicies 3. Persona non potest adstringi solutioni pensionis censualis, sicut potest ager; ergo census super persona constitui nequit.

Prob. ant. Si Persona posset adstringi pensionis censualis solutioni, posset vendi, dum in solutione deficit, prout ager censui adstrictus; absurdum consequens; ergo etc.

Resp. nego ant. Quia census eodem modo non constituitur super persona, sicut super agro. Equidem si constituatur super agro, et dominus agri non solvat pensiones, potest ager evinci, et vendi a creditore, ut capitales, et pensiones non solutas recuperaret censuista. Econtra si constituatur super persona, ea obligatur tantum ad pensionem solvendam, ita ut actione personali coram judice conveniri possit, et ad solutionem compelli.

Quær. 4. *An Contractus census redimibilis sit licitus?*

Resp. Census redimibilis ad nutum emptoris est illicitus et usurarius, qui enim dat pecuniam cum pacto eam recipiendi cum lucro, proprie non vendit, sed mutuat ad usuram.

Dixi *ad nutum emptoris;* Quia census ad nutum venditoris redimibilis est licitus, cum ex dictis venditio fieri possit cum pacto retrovendendi.

Quær. 5. *An Census temporalis sit licitus?*

Resp. Census temporalis certus est usurarius; incertus autem seu vitalitius est licitus.

Prob. prima pars. Quia qui dat 180. Petro, ea lege ut per 20. annos Petrus solvat quotannis 10. apertam committit usuram, cum non vendat, sed mutuet cum lucro; atqui taliter agit, qui celebrat contractum census temporalis certi; ergo.

Prob. secunda pars: Ille contractus in quo est æqualis sors vendentis et ementis, est justus; atqui in contractu vitalitio est æqualis sors vendentis et ementis: cum dubium sit quot annos sit victurus ille, super quem census est constitutus; ergo.

Quær. 6. *Quænam requirantur conditiones ad justitiam census?*

Resp. Quinque requiruntur.

Prima. Ut sit justum pretium juxta taxam principis, vel si desit taxa, juxta communem prudentum æstimationem.

Secunda. Ut res super qua constituitur census realis, vere sit in libera dispositione vendentis: quia ex l. nemo, ff. de reg. juris: *Nemo plus juris in alterum transferre potest, quam ipse habeat.* Alias contractus est injustus, et venditor tenetur ad restitutionem capitalis, et damnorum.

Tertia. Ut res super qua constituitur census realis sit ita fructifera, ut jus ad fructus, quod emitur, adæquet pretium datum; alias venditur jus, quod non est, vel majus eo; quod est.

Quarta. Ut cesset census obligatio vel in toto vel in parte, dum res, supra quam census constitutus est, in toto vel in parte periit, aut sterilis evasit: ex qua conditione census immunis est ab usura, cujus iniquitas in eo sita est, quod ex re non frugifera mutuans ultra sortem aliquid accipiat: dummodo census sit pure realis; nam si sit mixtus, quomodo fere nunc omnes census creantur in Gallia, pereunte re, quæ locum tenet hypothecæ, nihilominus debitor solvere tenetur. Ratio est, quia census est vere emptio; ergo debet sequi leges emptionis, juxta quas res empta perit emptori.

Quinta. Ut in censu non apponatur pœna commissi; id est, quod res censui subjecta in dominium censuistæ transeat si censuarius sit in mora solvendi: quia pœna est exorbitans, unde prohibetur jure. *(Cap. 7. de pignor. et Cap. ult. eod. de partic.)*

Sexta conditio additur in Gallia: nempe ut ven-

ditor possit perpetuo censum redimere, refundendo emptori pecuniam suam. His adde pro locis, in quibus Bulla Pii V. *Cum. Onus*, data anno 1569. quod ille Pontifex ad hoc, ut contractus census sit justus, requirat sequentes conditiones.

1. Ut census constituatur in re aliqua certa, immobili, et frugifera ex natura sua.

2. Ut re pereunte, vel sterili facta, census pereat, ut supra ad conditionem quartam addidimus.

3. Ut pretium in pecunia numeretur io ipso actu celebrationis contractus coram Notario, et testibus; ita ut solutio fieri non possit anticipata, nec credita pecunia.

4. Ut non fiant pacta directe, vel indirecte ad casus fortuitos obligantia eum, qui alias ex natura contractus non obligatur.

5. Ut nulla fiant pacta, quibus auferatur, vel restringatur facultas alienandi rem censui subjectam.

6. Ut nulla fiant pacta quibus morosus debitor obligetur ad interesse lucri cessantis, vel aliam pœnam.

7. Nec census augeatur ex non solutis Canonibus jam decursis.

8. Nec apponatur pactum, ut capitale a debitore invito repetatur in pœnam non solutorum Canonum, vel ob aliam causam.

§. XII. *De Emphyteusi et Feudo*.

Nota 1. *Emphyteusis:* Dicitur ab inserendo et meliorando, quia ad meliorationem fundi, ut plurimum conceditur.

Nota 2. Qui rem emphyteuticam accipit, vocatur *Emphyteuta*, pensio quæ datur, vocatur Canon.

Quær. 1. *Quid sit emphyteusis?*

Respond. Est contractus quo sub onere pensionis annuæ transfertur rei immobilis dominium utile, directo retento.

Dicitur 1. *Sub onere pensionis*, quæ debet esse longe minoris pretii quam fructus.

Dicitur 2. *Transfertur:* in perpetuum; vel ad unius aut plurium vitam; vel ad certum tempus quod decennio non sit minus, per quod differt a locatione.

Dicitur 3. *Rei immobilis;* quia res mobilis usu deterioratur, non melioratur; per hoc differt ab usufructu, qui constitui potest in re mobili.

Dicitur 4. *Transfertur dominium utile:* unde emphyteuta potest rem emphyteuticam secundum dominium utile, in alium transferre, modo fiat absque domini directi incommodo, et ut jura præscribunt.

Quær. 2. *Ad quid teneatur Emphyteuta?*

Resp. Tenetur 1. Rem emphyteuticam fructuosiorem facere, aut saltem non deteriorem. 2. Certam pensionem vel in pecunia, vel in fructibus domino directo solvere statutis temporibus; alioqui amittit rem emphyteuticam cum omnibus impensis in ejus meliorationem factis, si non solverit per biennium pro Ecclesiastica emphyteusi, et per triennium pro sæculari. *(L. secunda cod. de jure emphyt.)*

Quær. 3. *Quid sit feudum?*

Resp. Est contractus quo sub onere fidelitatis et obsequii personalis transfertur rei immobilis dominium utile, retento directo. Qui tradit, dicitur *infeudator;* qui accipit, dicitur *Vassallus* aut *Feudatarius*.

Quær. 4. *Quomodo feudum differat ab emphyteusi?*

Resp. Differt 1. Quod in feudo imponatur onus personale, in emphyteusi vero realis pensio. 2. Quod in emphyteusi non requiratur investitura, econtra in feudo requiratur investitura sive sit *realis*, quando nempe feudatarius immittitur in possessionem feudi, sive *abusiva*, quæ fit traditione ensis, annuli, etc.

Quær. 5. *Ad quid teneatur Vassallus?*

Resp. Tenetur 1. Præstare juramentum fidelitatis *(Foy et hommage)*.

2. Tenetur suo tempore requisitus præstare obsequia promissa in investitura.

3. Tenetur non disponere de feudo sine consensu infeudatoris.

4. Amittit feudum ob neglecta obsequia, et crimen felloniæ; id est, crimen belli contra dominum directum gesti.

5. In multis consuetudinibus vassallus debet directo domino *relevium* et *quintam* partem pretii, quo feudum venditur. *(Gallice, droit de relief. et de quint.)*

§. XIII. *De Contractu societatis*.

Quær. 1. *Quid sit Contractus societatis?*

Resp. Est duorum vel plurium conventio, contribuendi aliquid ad commune lucrum secundum proportionem rerum contributarum. (A' proportion du fond qu' on y a mis)

Dicitur 1. *Conventio duorum, vel plurium*, quia essentialiter postulat celebrari inter duos saltem, perficiturque solo convenientium consensu signis exterioribus manifestato, etiam citra scripturam, traditionem, vel aliam solemnitatem. *(L. 4. ff. pro socio.)*

Dicitur 2. *Contribuendi aliquid:* puta pecuniam, operam, industriam, instrumenta negotiationis, v. g. Navim, equos, etc. sive singulis idem, sive diversum contribuant, v. gr. unus pecuniam, alter operam, etc.

Dicitur 3. Ad commune lucrum, ut designetur finis proximus societatis negotiatoriæ, de qua hic.

Dicitur 4. Et damnum, quia æquum est, ut cui commune est lucrum, ei commune sit damnum. Nam *dum societas contrahitur, tam lucri, quam damni communio initur. (L. si unus est, ff. pro socio.)* Alias foret societas Leonina per Leges reprobata. *(L. si non fuerint ff. pro socio.)* Dicitur enim *Societatem talem coiri non posse, ut alter lucrum tantum, alter damnum sentiat: et hanc societatem Leoninam solitum Cassium appellare*.

Dicitur 5. *Secundum proportionem rerum contributarum:* quod ut recte dijudicetur, a principio societatis res contributæ debent æstimari, et ex illis debet fieri quasi una summa pecuniæ sociis omnibus communis, v. g. sint duo socii, quorum unus confert mille aureos, alter operas, et industriam, quæ æstimantur quingentis aureis; tunc stabilienda est societas, quasi bi duo socii contulissent in numerata pecunia 150. aureos: qua finita, si lucrum sit sex aureorum, ex hac summa, qui pecuniam contulit statim reportare debet, *quatuor*, alter vero qui operam et industriam contulit, reportabit duo. Idem dicendum est de damnis, et impensis ex societate provenientibus.

Quær. 2. *Quot modis vulgo contrahatur societas?*

Resp. Tribus.

1. Quando omnes, et singuli socii conferunt laborem, industriam, et pecuniam.

2. Quando unus confert pecuniam, alter industriam, tertius laborem.

3. Quando unus pecuniam confert, alter industriam, et laborem. Porro tres illi modo contrahendi sunt liciti, modo debitis vestiantur conditionibus.

Quær. 3. *Quænam ad justitiam societatis requirantur conditiones?*

Resp. Quatuor vulgo requiri. Prima. Ut negotiatio in qua contracta est societas, sit licita, alioquin esset nulla. *(Lib. si tibi area mea ff. de præscript. verb.)*

Secunda, Ut pecunia vere et realiter ponatur ad aliquam negotiationem quæ nata est ferre lucrum, alias esset usura palliata.

Hinc usurarius est qui pecunias suas amico, qui peritia negotiandi caret, ea lege tradit, ut post aliquod tempus easdem restituat cum eo lucro quod probabiliter tulissent negotiationes expositæ.

Tertia. Ut lucrum, damnum, impensæ ex societate provenientia sociis sint communia pro rata parte quam quilibet contulit: unde quo plus in societatem quis contulit, tanto plus de lucro recipere debet. Vide sup. Dicitur 5.

Quarta. Ut pecunia subjaceat periculo eam conferentis: hoc est, ut si pereat citra culpam latam vel levem socii, pereat ei qui contulit, quia hic retinet illius dominium, res autem domino perit; sicut vice versa, si salva unius pecunia labores alterius fructu careat, labores suos perdit qui laboravit.

Quær. 4. ***An si finita societate nullum sit lucrum, tantumque restet pecunia ab uno sociorum collata, ea dividi debeat ipsum inter et alium qui operas pecuniæ æquivalentes contulit?***

Resp. negative, cum D. Th. Cabass. Navar. Pontas (*D. Th. 2. 2. qu. 78. art. 2. ad 5. Cabass. Juris can. Theor. et paxi cap. 7. n. 3. Navar. c. 17. n. 252. Pontas V. societé cas. 2.*) qui sic probant: *Si pecunia pereat, perire debet ei qui eam contulit; ergo, si supersit, eidem restituenda est, ut qui sentit onus, sentiat et commodum.* (*Cap. qui sentit; de reg. Jur. in 6.*) Ita insuper declaravit Pius V. constit. *Detestabilis,* ubi decernitur sortem finita societate, si restat, reddendam ei qui contulit, nisi fuerit communicata socio ut sæpissime fit in societate de animalibus inita: tunc enim dividi debet sors et lucrum; sed tunc si sors pereat, quilibet debet perdere partem suam, ut servetur æqualitas.

Objicies 1. Si non dividatur sors inter conferentem et socium in casu proposito, non servatur æqualitas contractus societatis; ergo, ut servetur æqualitas, debet sic dividi.... *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Æqualitas societatis exigit, ut omnia commoda, et incommoda sint communia; atqui in casu proposito, si tota sors reddenda sit ei, qui contulit, omnia commoda non erunt communia; ergo etc.

Resp. dist. maj. Æqualitas exigit, ut omnia commoda, et incommoda sint communia in iis, quæ communicantur in societate, *conc.* in iis, quæ non communicantur, *nego maj.* dum igitur sors (v. g. pecunia) non communicatur quoad se, sed solum quoad usum, et lucrum, æqualitas hujus contractus non postulat, ut communis sit utrique socio, sicut nec postulat, ut commune sit illius periculum quoad se, sed solum quoad usum, et lucrum.

Objicies 2. In nostra sententia, qui laborem et industriam posuit, deterioris esset conditionis; ergo iniquus est hic contractus. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Qui posuit pecuniam, perderet quidem lucrum, sed reciperet suum capitale; socius vero perderet tum lucrum, tum capitale, laborem scilicet et industriam; ergo esset deterioris conditionis.

Resp. nego conseq. Quia tantum perdit qui pecuniam suam negotiationi vulgo proficuæ expositam recipit sterilem, quam qui ex industria sua nihil percipit emolumenti; unus perdit operas, alter perdit usum suæ pecuniæ factæ lucrosæ per negotiationem; pretium autem operæ et industriæ socii, intelligitur correspondere usui pecuniæ, et non proprietati; adde quod ille qui pecuniam confert, duplici subjacent periculo, amittendi scilicet pecuniam, et lucrum illius; cum econtra ille, qui confert industriam, solum subjaceat uni periculo, scilicet lucrum amittendi: semper enim retinet facultatem ad similes industrias, ubi amittens pecuniam non retinet facultatem ad similes usus illius.

APPENDIX I.

De societate animalium gallice *Chetel.*

Quær. 1. ***Quid sit societas animalium?***

Resp. Est conventio duorum vel plurium, quorum alii certum quemdam animalium numerum in societatem conferunt, alii vero hæc animalia servant et pascunt, ut ex fructibus lucrum percipiant.

Quær. 2. ***An sit licita societas animalium?***

Resp. Est licita sub tribus conditionibus.

Prima, Ut animalia, quæ sine villici dolo vel culpa levi pereunt, non ipsi pereant, sed tradenti; quia tradens remanet eorum dominus. (*Ita D. Th. q. 78. art. 2. ad 5. Pius V. Bulla detestabilis. Convent. Melodun. constit. de usuris*).

Resolves; Defectu hujus conditionis illicitum, et usurarium esse contractum, qui latino *bestiæ redditio,* gallice *redbestie* dicitur, quo animalia traduntur in societatem hoc pacto, ut in omnem eventum sors semper salva sit, tradentique ex integro restituenda, tametsi casu fortuito, absque accipientis dolo, et negligentia pereat. 2. Ut tradens partem lucri percipiat: Ita D. Antonin. p. 2. tit. 1. c. 7. §. 39. dicens: *Cum quis dat rustico viginti capita, verb. gr. boum, vaccarum, ovium, cum pacto, ut sint firma in numero, vel in pretio ipsorum in omnem eventum; si totum lucrum sit rustici, sicut et damnum, licitum est; quia idem est, ac si mutuasset ei pecuniam, de qua emisset tot capita. Si autem vult partem lucri, salvo suo capitali, usura est; quia illud lucrum vult ratione mutui. Et si quis vellet hunc contractum soccidam* (id est societatem) *vocare, erit injusta, et obligabitur talis ad restitutionem.*

Secunda, Ut villicus animalia curet, pascat, conservet, et accuratam lucri rationem reddat.

Resolves: Defectu hujus conditionis rusticos injustitiam committere multipliciter.

1. Si animalia in societatem tradita minore studio, et diligentia curent, quam propria.

2. Si pinguiora sibi subtrahant, et alia macilentiora, viliorisque pretii substituant.

3. Si pecora sibi tradita a lupis devorata falso affirment, ut eam in suam utilitatem convertant.

4. Si animalium a lupis occisorum pelles abscondant, sibique retineant, etc.

Tertia, Ut in lucri divisione servetur æqualitas, ita ut tradens commensuratam capitali suo, accipiens vero adæquatam labori et industriæ partem recipiat, juxta peritorum in hac arte æstimationem, ut definivit de Sainte Beuve (*t. 2. cas.* 120. 127. 141. 143. 144.).

Quær. 3. ***Dum unus sociorum operam, alter pecuniam contulit, quomodo in fine societatis facienda sit divisio, ut servetur æqualitas?***

Resp. Triplex potest esse eventus societatis, in qua non fuit facta communicatio sortis, seu pecuniæ ab uno socio collatæ. Vel enim 1. invenitur sola sors sine lucro. Vel 2. invenitur damnum, seu jactura sortis in toto, vel in parte. Vel 3. invenitur lucrum.

Si sors absque lucro salva sit, debet integra reddi collatori, cui soli periisset, si periisset, nec ullo modo debet dividi: divisio enim solum facienda est de eo quod in societate fuit communicatum, hocque solum postulat æqualitas societatis; ergo cum sors communicata non fuerit, de ea non est facienda divisio, ut supra probavimus.

Si sors, seu pecunia perierit, sive in toto, sive in

parte, soli istius collatori periit; nam si salva sit, soli collatori salva est; ergo æquitas postulat, ut si pereat, pereat ponenti.

Si lucrum inveniatur in fine societatis, ante omnia sors integra collatori restituenda est: deinde lucrum restans est dividendum inter socios æqualiter, vel inæqualiter, pro rata æstimationis operæ, idest, prout opera æqualis vel inæqualis fuerit æstimationis cum pecunia ab altero socio collata; sicque justitia salvabitur, dum ei sors erit, cui periret. Sic servabitur æqualitas, dum pro rata dividetur, quod in commune collatum est, et uni pecuniæ, alteri operæ, et industriæ fructus reddetur.

Resp. 2. Si in contractu societatis dominium sortis fuerit communicatum, ea in fine societatis dividenda est æqualiter, si operæ æstimatio sit æqualis cum æstimatione pecuniæ; inæqualiter, et pro rata, si sit inæqualis. In quo casu communicati pecuniæ dominii, ea utrique socio perit, si pereat, et utrique salva est, si salva maneat.

Quær. 4. *An Contractus societatis, qui* gallice *vocatur* Gazaille, *sit licitus?*

Nota ante resp. Sic celebrari hunc contractum; Petrus dat Paulo vaccas vel boves sub his conditionibus: 1. Ut Paulus eas pascat, et Petro singulis annis det pro unaquaque vacca mensuram frumenti, quæ æstimatur quatuor libris. 2. Ut Paulus unoquoque anno duodecimam capitalis partem acquirat. 3. Ut exacto sex annorum circulo Petrum inter et Paulum ex æquo dividantur capitale et fructus, gallice *le fond, et le croit.*

Resp. In hoc contractu (qui præter societatem continet et venditionem, cum Paulus emat singulis annis duodecimam partem capitalis) nihil esse mali; *Modo* 1. id quod perit et nondum acquisitum est a Paulo *accipiente*, pereat *Petro danti*, id est, modo Paulus *accipiens* primo anno nullum subeat periculum: secundo anno subeat tantum periculum duodecimæ partis capitalis; tertio anno subeat periculum alterius duodecimæ partis etc. pro ratione acquisitionis ab eo factæ.

Modo 2. Id quod Paulus *accipiens* singulis annis recipit, aut in fine societatis recipiet, sit ejus industriæ aut labori commensuratum.

Ratio hujus decisionis est, quia in tali contractu plena reperitur æqualitas.

Quær. 5. *An sit justa societas, qua quis dat rustico certa capita ovium æstimata certo pretio, hoc pacto, ut rusticus non accipiat aliquam utilitatem, donec tradens prius receperit totum suum capitale? vel hoc pacto,* ut, antequam rusticus accipiat aliqua, restauret de fœtibus omnis capita mortua?

Resp. Cum D. Antonino hoc utrumque pactum esse valde iniquum, quia jura societatis violantur, ubi melior est conditio unius, quam alterius; atqui in societate cum hoe utroque pacto ùtita melior est conditio dantis, quam accipientis, cum dans nullum, vel saltem minimum subeat periculum, quod totum, vel fere totum rejicitur in accipientem; ergo etc.

APPENDIX II.

De tribus Contractibus, gallice *les trois Contractus*.

Quær. 1. *Quid sit Contractus triplex?*

Resp. Est conventio qua pecuniam in societatem conferens paciscitur cum altero socio ut quidquid contigerit, sibi sua sors integra reddatur, cum certo lucro, sed minore eo quo probabiliter sperare potuisset.

Dicitur *contractus triplex*, quia continet tres contractus: 1. societatis: 2. assecurationis sortis: 3. venditionis lucri majoris sperati et incerti, pro certo, sed minori.

Quær. 2. *Quomodo initur contractus triplex?*

Resp. Initur sub hac formula: *Ego infra scriptus attestor, me recepisse a N. summam tot nummorum in societatem legitimæ negotiationis, quam summam ipsi assecuro, et loco lucri incerti majoris, quod eidem ratione societatis posset obvenire, promitto ipsi solvere cum summa capitali tot florenos, intra tale tempus, ita ut lucrum majus inde obventurum mihi cedat; in quorum fidem etc.*

Quær. 3. *An hic contractuum circulus ab usura sit immunis?*

Nota: Tres contractus fieri posse. 1. Inter eos qui societatem inierunt sive simul et semel, sive successive et distinctis temporibus. 2. Posse fieri cum aliis extra societatem constitutis.

Dico 1. Tres contractus licite possunt iniri cum personis extra societatem constitutis; quia sic facti non se destruunt invicem aut interimunt (*Ita omnes Doctores contra moral. Gratianop. et Æthicam amoris*).

Dico 2. Tres contractus inter socios initi, sive eodem tempore fiant, sive diverso, sunt illiciti et usurarii.

Prob. 1. Auctoritate Sixti V. qui in Bulla *detestabilis* damnavit tres contractus tamquam usurarios et illicitos, his verbis: *Damnamus, et reprobamus omnes, et quoscumque contractus, et conventiones, et pactiones, posthac ineundos, seu ineundae, per quos, seu quas cavebitur personis pecunias, animalia, aut quaslibet alias res, societatis nomine, tradentibus, aut etiamsi fortuito casu quamlibet jacturam, damnum aut amissionem sequi contingat, sors ipsa, seu capitale semper salvum sit, et integrum a socio recipiente restituatur, sive, ut de certa quantitate, vel summa in singulos annos aut menses, durante societate, respondeatur. Statuimusque, hujusmodi contractus, conventiones, et pactiones usurarias et illicitas posthac censeri debere, atque in posterum non licere cis, qui pecunias, vel animalia, aut alias res in societatem tradent, de certo lucro, ut præfertur, percipiendo inter se pacisci, et concordare: Neque etiam, sive ad certum, sive ad incertum lucrum convenerint, socios, qui ea recipient ad sortem, seu capitale salvum, et integrum, ubi illud casu fortuito perierit, vel amissum erit, reddendum quovis pacto, aut promissione obligare. Ac ne de cætero societates ineantur sub hujusmodi pactis, et conditionibus, quæ usurariam pravitatem sapiunt, distincte interdicimus, et prohibemus.*

Prob. 2. Ex facultate Parisiensi, quæ hanc propositionem. *si contractui societatis adjungntur contractus assecurationis capitalis, et venditionis lucri incerti pro certo, virtute trium horum contractuum, licitum est exigere lucrum certum pro assecuratione capitalis;* Damnavit tamquam *falsam, scandalosam, inducentem ad usuras committendas etc.*

Ad Sixtum V. reponunt duo adversarii: primum, tres contractus non reprobari per Sixtinam ut jure naturali illicitos, cum Pontifex solum dicat eos *posthac debere censeri usurarios et illicitos*. Secundum, Sixtinam damnare eam speciem societatis in qua assecuratur capitale vi solius societatis, non autem vi aliorum duorum contractuum.

Refellitur prima responsio: nam ibi summus Pontifex asserit triplicem contractum esse *contra æquitatem et justitiam societatis:* atqui quod est contra justitiam, est jure naturali et divino prohibitum; ergo. Unde ex oppositione particulæ *posthac* non est

concludendum tales contractus antea fuisse licitos, sed tantum causam esse finitam Roma locuta.

Refellitur secunda responsio: nam damnat summus Pontifex *contractus omnes per quos cavebitur personis pecunias nomine societatis tradentibus, ut etiamsi fortuito casu amitti contingat, sors ipsa seu capitale semper salvum sit etc.*

Prob. 2. Ratione: aliquid accipere supra sortem absque titulo est illicitum et usurarium: atqui per triplicem contractum aliquid supra sortem accipitur sine titulo; ergo. *Prob. min.* Si quis est titulus, maxime societas; atqui in triplici contractu societas non est titulus aliquid supra sortem recipiendi; ergo. *Prob. min.* Societas destruitur per triplicem contractum; ergo. *Prob. ant.* Ad essentiam societatis requiritur essentialiter damni lucrique communio et æqualitas; atqui hæc communio et æqualitas plane tollitur per novam trium contractuum subtilitatem; cum socius certus sit de lucro et sorte; ergo societas destruitur per triplicem contractum.

Confirmatur: quia contractus societatis, cui accedit assecuratio sortis, degenerat in mutuum, cum pecunia sic assecurata transeat in dominium assecurantis, qui de ea pro libitu disponere potest, ita ut si perierit, ipsi pereat; certum est autem nullum lucrum posse reportari ex mutuo; ergo.

Objicies 1. Innoc. III. cap. *per vestras* (*de donot. inter virum et mulierem*) asserit dotem uxoris deponi posse apud mercatorem ne a marito dilapidetur, et ut *de parte honesti lucri dictus vir onera matrimonii possit sustinere*: ergo societas potest iniri cum assecuratione capitalis.

Resp. nego conseq. Nam summus Pontifex non facit mentionem assecurationis capitalis: *neque refert*, ait Sylvius, *quod hoc fuisset exponere dotem periculo, quia cum maritus esset dilapidator*, et pauper, *dos erat securior apud mercatorem, periculis quidem, sed etiam lucris exposita, quam apud ejusmodi maritum*.

Objicies 2. Licite et juste cum diversis personis fiunt tres contractus, modo servetur æqualitas, ergo et juste cum eadem persona fieri possunt; justitia enim consistit in æqualitate rei ad rem, non vero in relatione ad diversas personas.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod vi trium contractuum societas degenerat in mutuum quando fit cum eadem persona, non autem quando fit cum diversa.

Inst. 1. Atqui triplex contractus cum eadem persona non degenerat in mutuum; ibi enim non est mutuum ubi assecurans non fit dominus rei; atqui hic assecurans non fit dominus rei; ergo. *Prob. ant.* Assecurans non potest de re pro libitu disponere, ergo. *Prob. ant.* Assecurans vi contractus societatis tenetur pecuniam socii in negotiationem ad lucrum impendere; ergo.

Resp. nego ant. et probationes ejus; nam eo ipso quod mercator tenetur sortem in omni eventu restituere, ea potest uti sive in negotiatione sive extra pro libitu: nec conferentis pecuniam interest, in quem usum a mercatore impendatur, modo eam cum lucro recipiat; quod profecto signum est, quod in mercatorem transtulerit potestatem ea utendi ad omnem usum sibi placitum, adeoque mercator habeat illius dominium.

Prob. ant. Pecuniæ dominium non transfertur, nisi conferens velit; atqui in casu trium contractuum conferens pecuniam non vult illius dominium transferre, sed illius usum concedere; ergo etc.

Resp. dist. min. Non vult illius pecuniæ dominium transferre apparenter, et specie tenus, *conc.* reipsa, *nego min.* Nam reipsa vult mutuare, atque ex mutuo lucrum referre, non autem ex sola negotiatione, neque ex vera societate, quæ vere destruitur per assecurationem sortis, ut supra ostensum est.

Inst. 2. Si contingat socium assecurantem pecuniam sibi a socio collatam non esse solvendo, qui contulit pecuniam, potest eam extrahere ante alios omnes creditores, etiam hypothecarios.

Item potest eandem furto ablatam, ubicumque repertam, actione reali vindicare; ergo conferens pecuniam per triplicem contractum retinet illius dominium.

Resp. nego conseq. Illa enim non sunt signa sufficientia retentionis dominii, sed sunt dumtaxat signa, quod pecunia illa specialiter manet obligata collatori suo ante omnes alios creditores. Sic res vendita in se adhuc extans apud emptorem, qui factus est impotens ad solvendum, manet specialiter obligata venditori, licet dominium illius non retineat, potestque venditor eam extrahere ante omnes alios creditores.

Inst. 3. In contractu commodati, locationis, depositi, commodatarius, locatarius, depositarius non fiunt domini rei commodatæ, locatæ, depositæ, per illius assecurationem; ergo nec socius assecurans pecuniam a socio in societate collocatam.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod commodatarius, locatarius, non possint uti re nisi salva ejus substantia, et debent eam restituere in individuo: econtra socius assecurans potest uti re ad placitum; nec tenetur eam restituere nisi in specie; unde assecuratio est præter, non contra naturam locati, commodati, depositi, et sic res deposita, locata etc. potest assecurari.

Nota tamen contractum societatis licitum esse, si ipsi addatur contractus emptionis lucri incerti majoris pro certo minore, modo omittatur contractus assecurationis sortis; v. g. dantur vaccæ in societatem ut si pereant sine culpa levi socii pereant damni, sed hac conditione quod quandiu vivent vaccæ, is qui earum curam gerit, singulis annis solvat pro vacca certum quid. Ratio est quia spes lucri est pretio æstimabilis; ergo licite potest emi. Sed

Quær. *obiter, An similiter possit assecurari a socio capitale, omisso contractu emptionis lucri incerti pro certo?*

Resp. negat. Ratio D. Th. (2. 2. *q.* 78. *a.* 3. *ad* 3.) et aliorum est: quod sit de essentia societatis, ut conferens pecunias, vel alias res in societatem, rei a se collatæ subeat periculum, nam per illud solum onus res de se sterilis potest esse fructifera.

§. XIV. *De fidejussione et assecuratione.*

Quær. 1. *Quid sit fidejussio?*

Resp. Est contractus quo quis suscipit obligationem solvendi debitum alterius, si debitor principalis non solverit.

Quær. 2. *Quænam sint fidejussionis conditiones?*

Resp. Sex recensentur: *Prima*. Quod non plus obligetur fidejussor, quam principalis debitor, adeo ut si obligatio principalis sit invalida, etiam fidejussio erit invalida; quia accessorius debitor sequitur conditionem principalis (§. 1. *Instit. de fidejussoribus*).

Secunda. Quod cesset fidejussio, si inter debitorem et creditorem novatio fiat in principali obligatione absque fidejussoris consensu (*L. novatione facta cod. de fidejussorib.*)

Tertia. Quod si adsint pro uno debito plures fidejussores, unusquisque pro rata sua parte illud solvere teneatur, nisi huic divisioni expresse renuntia-

verit, in quo casu ad solutionem integram in solidum tenerentur (§. 4. *Instit. de fidejussorib.*).

Quarta. Quod fidejussoris obligatio transeat ad hæredes (§. 2. *Instit. de fidejussorib.*)

Quinta. Quod fidejussor non possit conveniri ad solvendum, nisi prius a principali debitore repetitum fuerit debitum, et constiterit eum non esse solvendo (*Novella* 4. *cap.* 1.); excipitur, si principalis debitor sit absens, nec habeat bona liquida, quibus possit satisfieri creditor (*Ib.*).

Sexta. Principalis debitor tenetur erga fidejussorem de impensis pro ipso factis et damnis perpessis (*Lucius III. cap. pervenit de fidejussor.*).

Quær. 3. *Quinam fidejubere possunt?*

Resp. Illi omnes qui possunt principaliter obligari, nisi a jure repellantur.

Repelluntur autem 1. *filii familias*, nisi habeant bona castrensia, aut quasi castrensia.

2. *Minores et pupilli*, nisi pro patre incarcerato (*Authent. si captivi, cod. de ejusd.*). Si vero per alios fidejubeant, obligabentur quidem naturaliter, sed beneficio restitutionis in integrum possunt fidejussionem revocare, quia semper præsumuntur læsi (*L. aut prætor. §. non solum ff. de min.*).

3. Religiosus fidejubere non potest sine licentia Superioris et Majoris partis Capituli (*Cap. quod quibusdam de fidejussorib.*).

4. Quoad mulieres fidejubere non possent pro marito suo (*Authent. si qua mulier ff. ad senatusc. Vellejanum*); si tamen sit incarceratus pro eo possunt fidejubere per instrumentum publicum tribus testibus suffultum, imo et pro aliis de mariti sui consensu, qui si non adfuerit, possunt revocare suam fidejussionem beneficio senatusconsulti Vellejani (*L. antiquæ § fin. cod. ad senatusc. Vellejanum*).

Quær. 5. *An liceat pro fidejussione exigere pretium a debitore?*

Resp. Id licitum esse pro ratione quantitatis debiti et periculi; quia fidejussio est onus pretio æstimabile; ergo fidejussor non tenetur illud gratis suscipere (*Ita Fagnan. Sylvius, de coq. Navar. Habert, Tournely. Antoine* contra *S. Anton. Vantoy. Paulum a Lugd.*).

Dices cum Paulo a Lugduno: fidejussio est mutuum virtuale; ergo etc.

Resp. nego antec. Tum quia in mutuo etiam virtuali requiritur vera traditio quæ non reperitur in fidejussione, quæ est præcise susceptio obligationis alienæ; tum quia fidejussor nihil exigit pro solvenda creditori in locum debitoris pecunia, quod usurarium esse non negamus, sed pro subeunda obligatione, quæ est onus pretio æstimabile.

Quær. 5. *An creditor ex fidejussionis remissione lucrum reportare possit?*

Resp. Illud reportare posse a fidejussore ut eum liberet ab obligatione suscepta, quia talis remissio est pretio æstimabilis; verum non potest e debitore, si nempe cum ipso creditor pacisceretur de quadam summa a se reportanda ut eum liberet ab obligatione fidejussorem constituendi, quia sic lucrum reportaret ex mutuo, cum creditor, ut dictum est alibi, fidejussor non possit esse pro suo debito.

Quær. 6. *Quid sit assecuratio, et quid ad ejus justitiam requiratur?*

Resp. 1. Est contractus, quo quis aliene rei periculum in se suscipit, obligando se vel gratis, vel certo pretio ad eam si perierit compensandam. Si hæc obligatio gratis suscipiatur, est promissio gratuita; si pretio, est contractus similis venditioni, nam venditur obligatio præstandi domino rem indemnem, quæ obligatio est pretio æstimabilis.

Resp. 2. Ad justitiam hujus contractus duæ requiruntur conditiones.

Prima, ut periculum subsit probabiliter, ita ut rei eventus sit utrique incertus. *Secunda*, ut pretium sit proportionatum periculo, judicio viri prudentis, alioquin non servaretur æqualitas.

§. XV. *De pignore, hypotheca et transactione.*

Quær. 1. *Quid sit pignus?*

Resp. Est contractus, quo debitor rem aliquam *mobilem* creditori tradit ad securitatem debiti, ut ex ea possit peti solutio, si debitor non solverit.

Quær. 2. *Quid sit hypotheca?*

Resp. Est contractus, quo debitor rem aliquam *immobilem* creditori *obligat* ad securitatem debiti.

Quær. 3. *Quænam sint obligationes dantis pignus et hypothecam?*

Resp. Tenetur 1. rem non dare pluribus in pignus vel hypothecam, nisi sit sufficiens pro omnibus debitis, alias deciperet creditores.

2. Tenetur creditori restituere impensas factas in pignoris conservationem. (*L. 25. de pignor. act.*)

3. Tenetur non vendere rem hypothecatam nisi emptore prius monito de hypotheca; alias deciperet emptorem qui rem oneratam pro libera emeret.

Quær. 4. *Quænam sint obligationes accipientis pignus et hypothecam?*

Resp. 1. *Tenetur* ad diligentem custodiam pignoris, quod tenetur restituere si pereat ex ejus culpa levi.

2. Tenetur non uti pignore, quia non ad usum, sed ad securitatem debiti datur.

3. Tenetur non vendere pignus, nisi debitor sit in mora solvendi, et eo prius monito.

4. Tenetur soluto integro debito statim restituere pignus, nam tunc cessat jus illud retinendi (*L. 6. ff. quibus modis pignus*).

5. Tenetur non apponere pœnam commissi, nimirum ut pignus sit creditoris, si certo tempore debitor non solverit, nam talis conventio ut exorbitans utroque jure prohibetur. (*Cap. 7. de pignor. l. ult. de pignor.*)

Quær. 5. *Quid sit transactio?*

Resp. Est conventio onerosa, qua res dubia et lite incerta componitur inter partes.

Dicitur 1. *res dubia*, quia si jus unius partis esset certum, altera pars non posset sine injuria cum ipsa transigere. (*L. Qui transigit, ff. de transact.*)

Dicitur 2. *lite incerta*, quia finis transactionum est diremptio litis; unde si ignorantibus partibus lis in supremo judicio fuerit judicata ante factam transactionem, transactio est nulla.

Dixi *in supremo judicio*, quia si in subalterno fuerit judicata, valet transactio, cum tunc lis non censeatur finita (*L. et post rem. ff. de transact.*).

§. XVI. *De ludo et sponsionibus.*

Quær. 1. *Quid sit ludus?*

Respond. Est contractus oblectantium animum, et deponentium aliquid cessurum victuri.

Quær. 2. *Quotuplex sit ludus?*

Resp. Triplex: nimirum ludus, qui sola fortune regitur, ut ludus aleæ (*Jeu d' hazard*); alius qui sola industria regitur, ut ludus pilæ; alius mixtus, qui partim industria, partim fortune regitur, ut plures chartarum ludi.

Quær. 3. *An ludus sit licitus?*

Resp. Nullus ludus *per se* et spectato solo jure naturæ est illicitus; quia sicut unusquisque potest rem suam alteri simpliciter et absolute dare; sic et

eam potest in alium transferre sub conditione licita, puta si ludendo victor extiterit.

Dixi *per se:* quia per accidens ludus etiam qui sola industria regitur, potest esse malus vel mortaliter, vel venialiter, juxta gravitatem materiæ.

1. Dum qui ludit, principaliter lucrum intendit, nam finis proximus ludi, est recreatio animi.

2. Dum nimiam pecuniæ quantitatem exponit, in detrimentum familiæ et creditorum.

3. Dum in eo nimium tempus consumit.

4. Dum propter eum a debitis officiis notabiliter se retrahit.

5. Dum propter eum peccandi periculo se committit.

6. Dum conditiones ex justitia in ludo requisitas non servat.

Quæres 4. *Quænam conditiones sint requisitæ in ludo?*

Respond. Quinque recensentur: *Prima*, ut ludentes habeant liberam dispositionem eorum quæ exponunt; hinc qui lucratur a filio familias non habente castrensia, tenetur ad restitutionem.

Secunda, ut absit omnis fraus et dolus, exceptis illis quæ partes communi consensu censentur sibi condonare; hinc qui decipiunt in numero calculorum, speciali signo notando carthas: item qui in ludo inexpertum se simulans, alium ad ludum fraudulenter attrahit, peccat mortaliter juxta Salmanticenses, et tenetur ad restitutionem, non solum lucri fraude acquisiti, sed et lucri quod alter certo aut probabiliter acquisiturus erat.

Tertia, ut absit coactio, ita ut qui minis, precibus importunis alium ad ludum vel incipiendum, vel continuandum, impellit, perdere quidem possit, quia contractus est ex sua parte voluntarius, sed non lucrari, unde tenetur ad restitutionem.

Quarta, quod utrinque sit æquale periculum perdendi; quia contractus est utrinque onerosus; hinc qui de victoria certus est, si vicerit, tenetur ad restitutionem; item qui æquale ei quod alter exposuit, non potest perdere, nec potest lucrari, unde si lucretur, tenetur restituere.

Quær. 5. *Quinam ludi sint jure positivo vetiti?*

Resp. Jure tum canonico, tum civili prohibitus est omnibus etiam Laicis ludus saltem frequens aleæ.

Prob. 1. *pars:* De Jure Canonico; ex Concilio quinisexto can. 50. *nullus omnino sive Clericus, sive Laicus ab hoc deinceps tempore alea ludere præsumat, qui secus fecerit, excommunicetur.* Idem statuitur aliis Canonibus (*Episcopus, dist.* 35. *Cap. Clerici, de vita et honest. Clericorum. Conc. Eliberitan. can.* 79.).

Prob. 2. *pars:* De Jure civili tum Cæsareo, ex toto tit. de aleatoribus; tum Gallico, ex edictis Caroli Magni, S. Ludovici, Ludovici XIII. infra citandi.

Hinc patet ex pœna gravi apposita eum peccare mortaliter qui aleæ inservit, hoc est qui tali ludo crebro lucri causa ludit: *nam ludere quid modicum, ut pueri faciunt, vel ob recreationem et moderate non videtur mortale*, ait S. Antoninus (2. *p. t.* 1. *c.* 23. §. 8.) Hinc tum aleatoribus, tum domum suam aleatoribus ad ludendum locantibus deneganda est absolutio nisi resipuerint, ut monet S. Carolus (*in instruc. pro Confessariis*).

Quær. 6. *An qui alea lusit, tenetur in conscientia solvere?*

Nota: Quæstio procedit de magna summa, cum communiter doceant Theologi modicam summam debere solvi a victo, faventque Leges supra citatæ.

Resp. negat. quia potest quis retinere, quod solutum statim coram Judice repetere potest, juxta illud effatum Jurisperitorum: *exceptio et retentio ei competit, cui datur actio;* atqui secundum Leges civiles (*L. ff. tit. de aleatoribus*), qui in ludo aleæ notabilem summam perdidit, eam coram Judice repetere potest; ergo si pro ea fidem dedit, non tenetur solvere. Sed

Quæres 7. *An qui rem alea lucratam recipit, teneatur restituere?*

Resp. 1. *Jure Cæsareo* non tenetur eam restituere ante sententiam judicis; quia licet illæ Leges statuerint talem contractum irritandum, non tamen ipso facto irritant; ergo vere transfertur dominium, licet caducum.

Resp. 2. *Jure Gallico* tenentur illam restituere ante sententiam Judicis (non quidem colludenti qui infringendo Leges indignus est restitutione, sed pauperibus): quia tali jure contractus ludi aleæ est ipso facto irritus, nec eo transfertur dominium: constat ex edicto Ludovici XIII. cujus hæc sunt verba: (*Edict. a.* 1629.) *Nous defendons et interdisons à tous nos sujets de recevoir en leurs maisons les assemblées pour le jeu qu'on appele Académies ou Berlans ... déclarons toutes dettes contractées pour jeu, quelque déguissées qu'elles soient, nulles et de nul effet, et déchargées de toutes obligations civiles et naturelles.*

Quær. 8. *Quid sit sponsio?* gallice *gageure.*

Resp. Est contractus quo duo vel plures de veritate vel eventu rei contendentes sibi invicem aliquid spondent, ut sit ejus qui veritatem fuerit assecutus.

Ut hic contractus sit justus necesse est 1. Ut eodem modo ab utroque accipiatur res de qua fit sponsio. 2. ut res sit utrique incerta, nisi alter certitudinem alterius, quam obtendit, condonet, quia tunc nec decipit alium quem monet, nec ei infert injuriam, et ipse sibi suam temeritatem impugnare debet (*Ita Navarr. Sanchez, Salmantic. de coq.*).

CAPUT III.

De injustitia et restitutione in communi.

Quær. 1. *Quid sit injustitia seu injuria?*

Resp. Injuria est voluntaria juris alieni violatio, absque causa legitima.

Dicitur 1. *voluntaria:* Unde si quis ex ignorantia invincibili alienum auferret, non committeret injuriam nisi materialem, faceret quidem injustum, sed non injuste.

Dicitur 2. *Juris alieni*, sive sit *jus in re*, sive sit *jus ad rem;* nam ex alterutrius juris violatione oritur obligatio restitutionis.

Dicitur 3. *absque causa legitima:* quæ si adesset, nulla esset injuria; ut si a furibundo gladius auferatur.

Quær. 2. *Utrum volenti fieri possit injuria?*

Resp. Scienti et sponte consentienti, ac volenti cedere juri suo, non fit injuria; (*Reg.* 27. *jur. in* 6.) quia nemo potest injuriam pati, nisi jus ejus violetur, atqui jus volentis non violatur; ergo.

Resolves 1. Qui solvit centum, putans se ea debere, patitur injuriam si quinquaginta tantum debeat; quia consentit ex errore et ignorantia.

Resolves 2. Qui solvit usuras, vel bursam dat latroni, licet consentiat, patitur injuriam, quia licet sit volens *simpliciter*, est tamen *secundum quid* invitus; sed invitus *secundum quid*, non cedit juri quod habet disponendi de re sua cum plena voluntate et libertate; ergo.

Resolves 3. Pupillus consentiens in ablationem suorum bonorum; Clericus consentiens in sui percussio-

nem patiuntur injuriam, quia non possunt cedere juri suo.

Quær. 3. *Quid sit restitutio?*

Resp. Est *actus justitiæ commutativæ, quo res alterius redditur, vel damnum ei illatum reparatur.*

Dicitur 1. *actus justitiæ commutativæ:* quia in restitutione debet servari æqualitas rei ad rem; quod pertinet ad justitiam commutativam.

Dicitur 2. *quo res*, vel in se, vel in æquivalenti.

Dicitur 3. *res alterius:* per quod differt 1. a satisfactione quæ respicit personam offensam, non vero rem alterius; unde major debet esse satisfactio quo dignior est persona offensa; econtra restitutio non debet esse major erga nobilem quam erga plebejum. Differt 2. a solutione stricte sumpta, quod solutio fiat ex proprio solventis: restitutio vero ex proprio ejus cui fit restitutio; unde quod debetur ex voto, juramento, emptione etc. dicitur solvi, non vero restitui, econtra depositum dicitur restitui.

Dicitur 4. *Damnum illatum reparatur:* quia non minus violatur justitia alienum destruendo, quam alienum auferendo; proindeque justitia non minus exigit, ut proximum in rei suæ damnificatione indemnizetur, quam in ejusdem ablatione.

Hinc inquirendum est 1. an sit necessaria restitutio; 2. ex quibus capitibus oriatur necessitas restitutionis; 3. quænam sint circumstantiæ restitutionis; totuplici quæstione.

QUÆSTIO I.

De necessitate Restitutionis.

Quær. 1. *An sit necessaria restitutio?*

Resp. Restitutio in re, vel in voto est necessaria ad salutem.

Prob. 1. Ex Scrip. dicente, *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*, (*Matth.* 22. *v.* 22.) et *reddite omnibus debita* (*Rom.* 13. *v.* 7.).

Prob. 2. Ex S. Augustino, Epist. 54. ad Macedonium dicente: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum; sed ut dixi cum restitui potest.*

Prob. Ratione: qui voluntarie agit contra primaria legis naturalis præcepta, salutem obtinere non potest; atqui qui non restituit cum restituere potest, voluntarie agit contra primaria legis naturalis præcepta, qualia sunt: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris ... Suum unicuique reddendum est;* ergo.

Prob. min. Hæc præcepta vetant, ne cuiquam injuria fiat, ne jus alterius violetur; atqui qui non restituit cum potest, facit alteri injuriam, et violat jus quod habet possidendæ rei suæ; ergo.

Dixi: *in re, aut in voto:* quia qui restituere non potest, ei sufficit ad salutem, ut sincerum habeat propositum restituendi, cum restituere poterit. Hinc

Sequitur. Restitutionem actualem non esse necessariam necessitate medii, cum sine ipsa in quibusdam casibus, v. g. impotentiæ, ignorantiæ invincibilis, salus æterna obtineri possit, sed propositum restituendi, cum restitutio erit possibilis, est necessarium necessitate medii, quia lapsis necessaria est necessitate medii contritio, sed sine proposito restituendi, nulla est et vana contritio; ergo.

Dices: Illi sua res non est reddenda, qui non est rationabiliter invitus circa ejus detentionem: atqui dominus rei non est rationabiliter invitus.

Prob. min. Qui debet consentire, ut res sibi ablata, ab eo retineatur, qui eam abstulit, non est rationabiliter invitus; atqui dominus rei debet consentire etc.

Resp. nego utriusque argumenti minorem. Si enim valeret pia hæc subtilitas, jam nulla essent furta, cum censendus esset dominus rebus suis cedere, quoties alter furari vellet, quod absurdum est.

Prob. min. Qui tenetur damnum spirituale proximi vitare per suum damnum temporale, tenetur consentire, ut res sibi ablata retineatur ab eo qui eam abstulit; atqui unusquisque tenetur damnum spirituale proximi vitare per suum damnum temporale; ergo etc.

Resp. dist. min. Si proximus sit in gravi aut extrema necessitate salutis, a qua liberari non possit nisi per temporalis boni nostri cessionem, *conced.* secus, *nego.* Porro cum homo animæ periculum non nisi propria voluntate subit, non censetur esse in tali necessitate; abstinere enim potest a bono alieno arripiendo vel detinendo.

Quær. 2. *An præceptum restituendi affirmativum sit vel negativum?*

Resp. Cum D Th. (2. 2. *q.* 62. *a.* 8. *ad* 1.) *Præceptum de restitutione facienda, quamvis secundum formam sit affirmativum, implicat tamen præceptum negativum, quo prohibemur rem alterius detinere.* Hoc autem præceptum est primario negativum, et secundario affirmativum; primario enim prohibet, ne retineatur alienum invito rationabiliter domino, et ex consequenti jubet ut restituatur; unde obligat semper et pro semper.

Dices: Ergo continuo peccat, qui rem alienam detinet; absurdum conseq. ergo.

Resp. nego min. Continuo enim peccat, non quidem semper novum peccatum addendo (nisi cum expresse vel tacite renovetur propositum non restituendi, ut colligi potest ex dictis de multiplicatione numerica peccatorum), sed idem peccatum injustitiæ continuando quatenus est diuturnior, et majus damnum causat domino illius rei, ait Sylvius. (*ad a.* 8. *q.* 62. 22.)

QUÆSTIO II.

De radicibus, ex quibus oritur obligatio restitutionis.

Quær. 1. *Quot sint radices restitutionis?*

Resp. sunt quinque. Prima, Est res accepta; *Secunda,* Est injusta acceptio; *Tertia,* injusta detentio; *Quarta,* injusta damnificatio; *Quinta,* Est ratio contractus vel officii: de hac ultima sufficienter diximus alibi (*Parte* 2. §. 4. *de deposito*).

1. *Res accepta,* Est res aliena in se, vel in æquivalenti existens apud alium sine hujus culpa.

Dices: Res accepta non est radix restitutionis; nam obligatio restitutionis fundatur in injustitia; atqui in re accepta sine accipientis culpa, non est injustitia; ergo.

Resp. dist. maj. Obligatio restitutionis fundatur in injustitia, quæ semper est actu, *nego;* quæ vel talis est actu, vel satis erit nisi restituatur, *conc.* unde restitutio facienda ratione rei acceptæ respicit injustitiam præcavendam.

2. *Injusta acceptio:* Est usurpatio rei alienæ invito rationabiliter domino.

3. *Injusta detentio:* Est detentio rei alienæ cognitæ ut talis, sive per injuriam, sive titulo apparenter vero obtenta fuerit.

4. *Injusta damnificatio:* Est damnum culpabiliter proximo illatum, v. g. domum illius incendendo etc.

Quær. 2. *Cum omnis obligatio restituendi fundetur in culpa, ex qua culpa nascatur talis obligatio?*

Resp. Nascitur ex omni et sola culpa theologica (extra casum contractus aut officii).

Dixi *extra casum contractus aut officii:* v. g. Tu-

toris, Advocati, Confessarii, Medici, Chirurgi, Artificis etc. quia leges obligantes io conscientia imponunt explicite vel implicite contrahentibus, onus restituendi damnum secutum ex culpa mere juridica, ut dictum est paragrapho querto de deposito.

Prob. 1. *pars:* Quod obligatio restitntionis oristur ex *omni* culpa theologica sive sit mortalis, sive venialis. *Prob.* inquam *ex capit. final. de injuriis,* in quo generatim dicitur: *si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, jure super his satisfacere te oportet:* etqui per peccatum etiam veniale alicui injuria formalis inferri potest; ergo. *Prob. min.* Ab eo infertor injuria formalis qui scieos et voleos lædit jus alterius; atqui per peccatum etiam veniale, sciens et volens lædit jus alterius; ergo.

Prob. 2. *pars:* Quod ex sola culpa theologica oriatur obligatio restituendi, non tenetur quis ad restitutionem oisi ratione injuriæ; atqui qui absque culpa theologica damnum intulit, nullam facit proximo injuriam; ergo.

Dices: Jure naturali, qui posuit inæqualitatem, tenetur eam reparare: sed qui alteri damnum intulit etiam absque peccato, reipsa posuit inæqualitatem; ergo.

Resp. dist. maj. Qui posuit inæqualitatem per injuriam, tenetur eam reparare, *conced.* absque injuria, *nego*. Tunc eoim inæqualitas attribui debet casui fortuito, de fortuito autem casu nemo tenetur.

Inst. Hujusmodi damnificator damnaretur ad restitutionem in foro externo, tum canonico (*Can. consuluisti* 2. 2. *q.* 4.), tum civili (*L. qui accidit ff. ad leg. Aquiliam* §. *in hac quoque*); ergo et in foro interno tenetur.

Resp. nego conseq. Ideo damnaretur in foro externo, tum ob præsumptionem fraudis et culpæ gravis; tum ne detur locus negligentiæ, sed præsumptio non habet locum in foro interiori.

Quær. 3. *An qui ex culpa veniali grave alteri damnum intulit, illud ex toto reparare teneatur?*

Resp. Aliqui affirmant (*Flor. de coq. sect.* 2. *de restit. Henric. a saucto Ignatio tom.* 2. *p.* 503.) alii probabilius negant (*Delugo, Grandin, Paulus a Lugd. Habert, Tournely, Antoine, Pontas, V. restitut. cap.* 177. *etc.*) asseruntque satis esse, si resarciant partem damni pro quantitate culpæ judicio viri prudentis. Hanc opinionem, cui adhæreo:

Prob. Injuria venialis (extra contractum) non tantam debet parere obligationem, quantam injuria gravis et plene voluntaria; etqui si teneretur quis ex culpa veniali ad refusionem totius damni, injuria venialis tantam pareret obligationem, quantam iojuria gravis; ergo etc.

Dices: Idem damnum et forte magis intulit, quam si mortaliter peccasset; ergo eadem opus est reparatione.

Resp. 1. *retorq. argum.* ... Aliquis ex inadvertentia inculpabili ac proinde absque culpa theologica idem damnum intulit proximo, quam alter sciens et volens; ergo eandem debet reparationem; an admittent conseq. adversarii?

Resp. Itaque 2. *nego conseq.* Nam obligatio restitutionis sumitur non ex parte damni objective sumpti, sed ex parte injuriæ formalis; ergo satis est si tantum damni reperetur, quantum satis est ut reparatio sit injuriæ proportionata.

Hinc duo notanda sunt pro praxi.

Primum. Posse esse tantum damnum, ut pars illius correspondens culpæ veniali, sit adhuc gravis momenti, adeoque sub mortali restitui debeat; alioqui retineretur res notabilis invito rationabiliter domino; quod est mortale.

Secundum. Quando damnum est grave et dubitatur, an culpa mortali, an veniali fuerit illatum, judicandum est mortali culpa illatum; adeoque imponenda est obligatio reparandi totius damni; quia cum opera externa graviter periculosa periculum suum statim et facile ingerant, mentemque ad sui considerationem excitent, raro contingit, ut quis non tantum attendat quantum ad peccatum mortale necessarium est; ut notat Lessius. (*Lib.* 2. *cap.* 7. *dub.* 6.)

QUÆSTIO III.

De circumstantiis restitutionis.

Nota. Novem vulgo numerantur circumstantiæ restitutionis hoc distycho comprehensæ.

Quis, quid restituat, quantum, cui, quomodo, quando,
Quo ordine, quove loco, quæ causa excuset iniquum.

De ipsis sit sermo quatuor Articulis; in 1. expendemus quis, quid, et quantum restituere debeat: in 2. cui, quomodo et quando restituere debeat; in 3. quo ordine personis læsis restituere debeat; in 4. quænam sint causæ a restitutione excusantes.

ARTICULUS I.

Quis, quid et quantum restituere debeat?

Nota. Constat teneri ad restitutionem, tum eos qui alienum possident, sive bona, sive mala fide; tum eos qui alterius damno cooperati sunt; unde hic nobis agendum 1. de possessore bonæ fidei; 2. de possessore malæ fidei; 3. de iis qui alterius damno cooperati sunt.

SECTIO I.

De possessore bonæ fidei.

Nota 1. Possessor bonæ fidei est, qui alienam rem possidet, prudenter putans eam esse suam; et de eo quæritur an rem restituere debeat cum fructibus, quos ex ipsa bona fide percepit, cui quæstioni ut satisfiat:

Nota 2. Fructus rei dividuntur in naturales, industriales, mixtos et civiles.

Fructus naturales sunt ii, qui natura sola, aut fere sola producuntur; tales sunt fœtus animalium, herba pratorum etc.

Fructus industriales sunt ii, qui per solam industriam et laborem produruntur ex re mere sterili, v. g. ex pecunia per negotiationem.

Fructus mixti sunt ii, qui partim ex natura, partim ex industria prodeunt, ut fructus agrorum, vinearum etc.

Fructus civiles sunt ii, qui ex juris dispositione ob rei usum oriuntur, ut domorum et jumentorum locatio; hi cum naturalibus in jure coonumerantur.

Nota 3. Expensæ circa rem factæ, aliæ sunt *necessariæ,* quæ impediunt deteriorationem rei; aliæ *utiles,* quæ rem meliorem faciunt; aliæ *voluptuariæ,* quæ speciem dumtaxat ornant; ut sunt viridaria, picturæ, etc.

Nota 4. Nullus sive sit bonæ, sive malæ fidei possessor, tenetur restituere fructus industriales, quia non sunt fructus rei, sed fructus industriæ.

Nota 5. Restitutio fructuum facienda intelligi debet deductis operibus, quæ a domino fieri debuissent ad illos percipiendos, et impensis tum necessariis,

tum utilibus, quis iis deductis dominus non patitur damnum, et reponitur æqualitas (*L. 7. ff. soluto matrimonio*). Quoad impensas voluptuarias, ipsas deducere potest possessor bonæ fidei, etiamsi non amplius extent, quia eas lecit de re, quam prudenter judicabat suam; possessor vero malæ fidei non potest ipsas deducere, ei non amplius extent; vel si non sint e re ipsa separabiles. (*L. 38. de hæred. petit.*)

Quær. *itaque* 1. *quid teneatur restituere possessor bonæ fidei?*

Resp. tenetur restituere 1. Rem ubi primum novit esse alienam, vel id in quo factus est ditior, si non extet, quia tantumdem et non amplius habet ex re aliena sive in se, sive in æquivalenti; quod si non reddat ubi primum potest commode, incipit esse possessor malæ fidei, et ut talis incipit obligari ad restitutionem.

2. *Tenetur restituere* fructus rei *naturales, civiles et mixtos,* quia partes sunt naturales si adhuc extent, quia res fructificat domino; quod si illi fructus non extent, tenetur solum restituere quatenus ex eis factus est ditior, *fructus bonæ fidei possessores reddere cogendi non sunt, nisi ex his locupletiores extiterint,* ait Justin. (*L. prima ff. de hæred. petit.*).

Quær. 2. *Quis dicitur ex re aliena ditior factus?*

Resp. Is qui rem alienam consumendo, aut donando, rebus suis quas consumpsisset, pepercit, vel qui rem alienam elienando, aliquid acquisivit; sed non censetur ditior factus, cum propterea lautius quam vixisset, vixit.

SECTIO I.

De possessore malæ fidei.

Nota. Possessor malæ fidei est ille, qui per injuriam, rem alterius accepit, vel detinet, vel damnum intulit.

Quær.: *Ad quid teneatur possessor malæ fidei?*

Resp. Tenetur 1. restituere rem ipsam, si adhuc extet, quia res clamat pro domino; vel ejus pretium si non extet, quia pretium rei est res in æquivalenti, ergo pertinet ad dominum rei.

2. Compensare omne damnum emergens et lucrum inde cessans domino (*L. 5. cod. de rei vindic.*) cum est causa injusta utriusque.

3. Restituere omnes fructus naturales, civiles, et mixtos qua parte sunt naturales, sive dominus eos percepturus fuisset, sive non, quia fructus rei hoc ipso quod producuntur, fiunt illius qui est dominus rei; sive eos non perceperit, modo dominus eos percepturus fuisset (*L. 53. ff. de rei vindic.*), quia fuit causa injusta cur dominus non perceperit; sive consumpti sint, sive per casum fortuitum amissi, nec ex illis factus sit ditior, quia ipsos consumpsit mala fide.

Ratio horum omnium est, quie qui injuriose damnum alicui intulit, debet illud per omnimodam indemnitatem reparare; atqui non potest illud omnimode reparare, quam supra dicta restituendo; ergo, etc.

SECTIO III.

De iis qui damno alterius cooperati sunt.

Quær. 1. *Quid requiratur ut cooperans teneatur ad restitutionem?*

Resp. Requiritur ut sua cooperatione sit causa efficax, sive physica, sive moralis, damni.

Quær. 2. *Quot modis possit aliquis efficaciter cooperari damno alterius?*

Resp. Novem modis, quorum sex priores sunt positivi, tres posteriores sunt negativi, qui his versibus comprehenduntur:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

De his agemus totidem paragraphis, quibus adjungemus alium, in quo expendemus varias quæstiones ad præsentem materiam spectantes.

§. II. *De mandante.*

Quær. 1. *Quid intelligatur nomine mandantis?*

Resp. Intelligitur is qui suo mandato vere alium movet ad damnificandum alteri; vel expresse, ut si dicas famulo, *occide hunc:* vel implicite, ut si dicas, *vindictam ex tali opto:* ent, *vellem ut tali inferretur tale damnum.*

Quær. 2. *Quid teneatur restituere mandans?*

Resp. Non tantum tenetur ad damnum resarciendum quod de facto jussit, sed etiam illud quod prævidere poterat ex mandato secuturum; v. g. si famulo iracundo præcipisset, ut aliquem fustibus graviter exciperet, teneretur etiam de morte, licet contra ejus intentionem, et forte contra prohibitionem evenerit, ait Innoc. IV. (*Cap. ult. de homicid. in 6.*) quia sua culpa mandans dedit occasionem tali damno.

Quær. 3. *Quid si mandans revocaverit mandatum ante executionem?*

Resp. Si revocaverit, idque mandatario innotuerit, non tenetur restituere, effectu tamen secuto; quia tunc mandatarius, non vi mandati, sed propria malitia damnum intulisse censeretur.

Dixi, *idque mandatario innotuerit:* quia si mandati revocatio ante executionem mandatario non innotuerit (defectu nuntii v. g.) mandans semper tenetur restituere; quia tunc ex vi mandati damnum illatum est.

Quæres 4. *An qui ratum habet damnum suo nomine absque mandato factum, teneatur restituere?*

Resp. negative. Quia talis nullatenus est causa damni; nam id quod posterius est tempore, non potest esse causa efficiens effectus præcedentis; atqui ratihabitio est posterior tempore; ergo.

Objicies: Hanc reg. Juris (*Reg. 10. juris in 6.*) *ratihabitio retrahitur, et mandato sine dubio comparatur;* ergo.

Resp. dist. reg. Comparatur quoad contractus qui ratihabitionem illius, cujus nomine sunt celebrati, confirmantur, item quoad malitiam peccati, judicialemque punitionem, *conc.* quoad obligationem restituendi, *nego*, quia non est causa damni.

§. II. *De consulente.*

Quær. 1. *Quis intelligatur nomine consulentis?*

Resp. Intelligitur is qui consilio, vel precibus, promissis, suggestione motivi, vel ostensione viæ nocendi, induxit alium ad damnum inferendum.

Quær. 2. *An et quomodo consulens teneatur ad restitutionem?*

Resp. Tenetur juxta naturam damni quod vi consilii sui illatum est, cum sit causa injusta illius.

Hinc qui consulit inferri damnum minus, ne *eidem* inferatur majus, non tenetur restituere, quia præstat illi beneficium, utiliter negotium ejus gerendo.

Dixi *eidem:* quia si consilium minoris damni inferendi dirigetur in alium de quo damnificator non cogitabat, tenetur consulens restituere, quia non licet ei rem unius utiliter gerere cum dispendio alterius.

Quær. 3. *An sit obligatio restituendi revocato ante damnum illatum consilio, secuto tamen effectu?*

Resp. cum distinctione, vel consilium consistebat

in falsa doctrina, v. g. quod talis contractus sit licitus, qui tamen est usurarius, aut in promissis, blanditiis et precibus, vel consistebat in ostensione utilitatis, honoris, delectationis inde percipiendæ, in ostensione modi facile nocendi, etc.

Si primum, ad nihil tenetur consolans, etiam effectu secuto; quia per revocationem talis consilii abstulit omnem nocendi rationem a se propositam, omnemque motionem quam impresserat.

Si secundum, tenetur adhuc restituere damnum post revocationem illatum; quia non obstante consilii revocatione totum motivum totaque causa nocendi impressa, subsistit; unde non tam consilium revocavit, quam revocare conatus sit.

Dices: Mandans revocato mandato non tenetur ad restitutionem, licet post damnum sequatur; ergo a pari, etc.

Resp. nego conseq. Disparitas quod mandatarius ex se non agat, sed mandantis nomine, id est, *ut ipsi obtemperet;* porro revocato mandato non amplius agit nomine mandantis, sed ex propria malitia; econtra qui recipit consilium, non agit consulentis nomine, sed suo, id est, *ut rebus suis consulat:* unde non statim cessat ratio agendi ipsi impressa, quantumvis enim consulens suadeat, non persuadet.

Quær. 5. *An qui malum consilium bona fide dedit, teneatur restituere?*

Resp. cum dist. Vel consulens ex officio aut statu est obligatus ad dandum consilium, quales sunt Advocati, Medici, Confessarii, etc. vel ad id non est obligatus, quales sunt idiotæ, mulieres, etc.

Si primum, tenetur restituere ex culpa lata, imo ex culpa levi si stipendium acceperit; nec ignorantia eos excusat, quia tenentur scire ea quæ sunt officii sui; ergo sunt causa damni ex suo consilio secuti, ut colligitur a jure. (*Cap. ultim. de injuriis*)

Si secundum, non tenetur restituere, nisi consilium fuerit dolosum juxta hanc regulam juris (*Regul.* 62. *de regul. juris in* 6.), *nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur:* Hinc sequens sale consilium suæ imprudentiæ, non consilio, damnum illatum imputare debet.

§. III. *De consentiente*.

Quær. 1. *Quis intelligatur nomine consentientis?*

Resp. Is qui approbatione, favore, suffragio efficaciter movet ad inferendum alicui damnum.

Quær. 2. *Quandonam consensus sit causa efficax damni?*

Resp. Cum consentiens tenetur ex officio non consentire, et impedire potest. Hinc tenentur ad restitutionem,

1. Principum consiliarii, qui pro bello injusto suffragantur.

2. Magistratus, qui annonas carius justo vendi permittunt.

3. Canonicus qui in electionem indigni consentit; item Judex qui in damnosam sententiam suffragium fert. Sed

Quær. 3. *An Judex qui damnationi innocentis subscribit completo jam requisito suffragiorum numero, teneatur ad restitutionem?*

Resp. affirm. Nam omnes ad restitutionem tenentur, quorum nomine damnum illatum est: atqui damnum illatum est posteriorum etiam suffragantium nomine, omnes enim iniquam sententiam formant; ergo, etc.

Dices: Ultimi suffragantes non sunt causa damni, utpote quod jam antea irrevocabiliter determinatum esset; ergo.

Resp. nego ant. et ejus prob. Nam damnum ante ultimum suffragium non est irrevocabiliter illatum, cum non pendeat solum ex prima prolatione suffragiorum, sed etiam ex perseverantia in illis, quatenus postea non revocantur; possunt autem revocari per rationes probabiles ultimorum suffragantium, qui tenentur collegas suos ab injusta sententia in quantum possunt revocare, admonendo eos, et recusando suffragium; quod si non faciant, tenentur adhuc de damno secuto tanquam *mutus* vel *non obstans*.

§. IV. *De palpone*, id est adulatore.

Quær. 1. *Quisnam intelligitur nomine palponis?*

Resp. Intelligitur omnis ille qui laudando, applaudendo, offensum irridendo, ignaviam exprobrando, injuriam exaggerando, alterum impellit ad damnum inferendum.

Quær. 2. *An adulator teneatur ad restitutionem?*

Resp. Tenetur sicuti consulens cui æquivalere censetur; ratio est quia est causa moralis damni.

Dices: aliquando adulator non intendit damnificationem, ergo tunc non tenetur restituere.

Resp. nego conseq. Quia ut teneatur restituere, sufficit ut præviderit, aut prævidere debuerit damnificationem ex hac iniqua agendi ratione natam sequi.

§. V. *De receptatore*, gallice *receleur*.

Quær. 1. *Quis intelligitur nomine receptatoris?*

Resp. Intelligitur omnis ille qui malefactori, quatenus malefactori, securitatem et commoditatem præbet ut vel malum inferat confidentius, vel illatum non reparet; tales sunt qui malefactores protegunt, hospitio recipiunt, instrumenta nociva servant, prædas emunt aut custodiunt, etc.

Tenetur ad restitutionem, quia revera cooperatur damno; *non tantum qui rapuit, verum is quoque qui recipit, tenetur*, ait Justinianus (*L.* 3. *ff. de incendio*.).

Dixi *quatenus malefactori:* quia qui malefactorem reciperet ut quemlibet alium titulo amicitiæ aut officii publici ut caupones, imo qui motus compassione eumdem a satellitibus quæsitum absconderet, ad restitutionem non teneretur, quamvis fur forte a periculo elapsus aliquando damnum aliis sit illaturus; nam damnum illud est mere casuale respectu occultantis.

§. VI. *De participante*.

Nota: Participans aliquis dupliciter esse potest.

1. *Ratione rei acceptæ*, ut cum quis suam in præda partem habet.

2. *Ratione actionis damnosæ*, cum scilicet quis juvat ad actionem injustam, v. gr. præbendo auxilium, instrumentum, scalas applicando, claves adulterinas fabricando, excubias agendo, etc.

Quæres 1. *Ad quid teneatur particeps ratione prædæ?*

Resp. Si bona fide acceperit partem rei furtivæ, eam si adhuc extat, reddere debet; si non extat, satis est ut restituat in quantum factus est ditior; si vero mala fide acceperit, rem si extat vel ejus pretium si non extat, refundere debet, etiamsi inde factus non sit ditior, ut supra dictum est de possessore bonæ vel malæ fidei.

Quæres 2. *Ad quid teneatur particeps ratione actionis damnosæ?*

Resp. Tenetur resarcire damnum pro rata, imo totum si alii non restituant, etiamsi damnum sine eo

nihilominus fuisset illatum; quia reipsa est causa physica illius partis damni, et in ipsam influxit.

§. VII. *De muto, non obstante, et non manifestante.*

Quær. 1. *Quis intelligitur per* tò mutus?

Resp. Intelligitur is qui tacet cum tenetur *ex justitia* loqui, v. gr. clamando, strepitum edendo, etc.

Dixi: *Ex justitia*: quia qui ex charitate tantum tenentur impedire damnum proximi, non tenentur ad restitutionem, quia non peccant contra justitiam:

Hinc qui tenentur clamare ratione officii, aut contractus, tenentur restituere si non clament.

Resolves 1. Servum, qui heri sui bona dilapidari, videt et tacet, teneri restituere, sive ei talis cura specialiter fuerit demandata, sive non, sive damnum inferatur ab extraneis, sive a conservis suis; quia ex officio ad id tenetur: hoc enim pacto saltem virtuali conducuntur omnes servi; quisque enim confidit se habere custodem domus suæ cum in ea reliquit famulum.

Resolves 2. Confessarium ad restituendum teneri ex culpa lata si pœnitentem restitutioni obnoxium ad restitutionem non obliget, quia tunc est causa damni quod impedire ex officio potest et debet.

Resolves 3. Eum teneri ad restitutionem qui per vim aut dolum impedivit eum qui ex charitate contra fures clamare volebat; quia violat jus quod habet dominus, ne per vim aut dolum impediatur ejus defensio.

Resolves 4. Eum teneri restituere qui accipit pecuniam ut taceat, vel qui id gratis promittit, quia hæc promissio furem animosiorem ac securiorem reddit; unde concurrit ad damnum.

Quær. 2. *Quis intelligitur per tò* non obstans?

Resp. Omnis ille qui non præbet auxilium quod potest et ex justitia debet præbere, ne damnum inferatur.

Hinc tenentur restituere 1. custodes sylvarum, vinearum, gabellarum, permittentes auferri aut deprædari suæ custodiæ commissa.

2. Belli duces, magistratus, patresfamilias, etc. qui non impediunt rapinas, fraudes, monopolia suorum subditorum.

3. Qui sua negligentia non impediunt ne sua animalia proximi bonis damnum inferant (*Cap. si bos, ff. de injur. et damno dato*); quod si sine culpa damnum contigerit, dominus non tenetur de damno in foro conscientiæ, nisi quatenus ditior factus est; in foro tamen exteriori ad totius reparationem condemnaretur.

Quær. 3. *Quis intelligitur per tò* non manifestans.

Resp. Est omnis qui dum potest et ex justitia debet, malefactorem non manifestat vel ante factum ne fiat, vel post factum ne resarciatur; tales sunt custodes vinearum, sylvarum, etc. et ii peccant 1. contra justitiam, unde tenentur ad restitutionem; 2. contra religionem, quia violant juramentum quod præstare solent. Ab utroque tamen peccato videntur immunes, si damnum tam leve esset, aut illatum a persona tam paupere, ut præsumi rationabiliter possit dominum non esse invitum. Sed

Quær. *An teneatur etiam solvere mulctam pecuniariam, quæ in defraudatores constituta est si non deferant?*

Resp. Multi negant, hac ratione ducti, quod custodis officium in eo sit ut damnum avertat, aut procuret solutionem vectigalis constituti; non vero ut dominum, aut rempublicam mulctis ditet; ergo mulctas refundere non tenetur.

Alii, quibus subscribimus, probabilius affirmant: ratio est, quia custodes sunt constituti, tum ut impediant damna, tum etiam ut deferant damnificatores; quare non manifestando, injuste agunt contra officium, ac proinde tenentur restituere mulctas pecuniarias, quas perciperent domini ex delatione sibi jure debita.

Dices: ipsi damnificatores non tenentur ad illam mulctam nisi post sententiam judicis; ergo neque custos.

Resp. nego conseq. Nam custos propter officium vel pactum initum hujusmodi malefactores tenetur manifestare ex justitia.

§. VIII. *Expenduntur variæ quæstiunculæ ad præsentem materiam spectantes.*

Quær. 1. *Quid requiratur ut cooperatores teneantur restituere?*

Resp. Requiritur et sufficit ut vere moveant vel adjuvent executorem ad damnum inferendum; et ideo non excusantur quod alius non defuisset qui movisset, vel adjuvisset; ratio est quia sunt vere causa damni.

Dices: Ille duntaxat est vera et efficax causa, qua posita sequitur effectus, et qua non posita non sequitur; ergo si tuo recursu v. g. non præstito, effectus nihilominus sequeretur per recursum alterius, tuus recursus non potest censeri causa efficax.

Resp. nego secundam partem antecedentis; Equidem est de ratione efficaciæ causæ ut illa posita ponatur effectus; sed non est de ejus ratione, ut illa non posita, effectus non ponatur; alioqui occisor non esset causa damni, si alius fuisset occisurus, quod nemo sanæ mentis propugnabit.

Quær. 2. *Utrum cooperans teneatur ad restitutionem, si absque ejus cooperatione executor æque facile et eodem modo damnum illaturus erat,* quia nempe ad facinus paratissimus erat?

Resp. negative, nisi executor per cooperantem ad damnum promptius inferendum motus sit; ratio est quia cooperatio non influit in actionem damnificam, sed ad ipsam tantum concomitanter se habet, ergo tunc cooperatio non est causa damni. Dixi: *nisi executor ad damnum promptius inferendum motus sit:* quia interim potuisset mutare sententiam, vel impediri a damno inferendo.

Quær. 3. *An omnes cooperatores teneantur in solidum?*

Resp. Omnes cooperatores, *qui ad se relationem habent in damno,* tenentur in solidum pro ratione influxus in damnum; unde si cooperans influxerit in totum damnum, tenetur ad reparationem totius in solidum; si tantum in partem damni, tenetur ad reparationem illius partis in solidum.

Dixi: *qui ad se relationem habent in damno:* quia cum plures per se separatim sine communi consensu, conspiratione et opera damnum inferunt, tunc singuli non tenentur in solidum, sed solum pro sua parte, cum non sint causa totius damni, sed partis tantum.

Quær. 4. *An omnes cooperatores æqualiter restituere teneantur?*

Resp. Si concurrerunt æqualiter ad damnum, ut duo mandantes, tenentur æqualiter restituere; quia nulla est ratio cur unus plus restituat quam alter; si inæqualiter, ut cum unus mandat, alius consulit, alter exequitur, tenentur restituere inæqualiter, alii nimirum 1. loco, alii 2. loco, alii 3. circa quod

Nota: Ille 1. loco tenetur restituere qui sic obligatur ut eo restituente cæteri a restitutionis onere

fiant immunes, et alio restituente ipse eidem quod solvit, refundere tenetur. 2. Autem loco tenetur is, quo restituente cæteri fiant immunes excepto primo, et sic de cæteris. Demum in eodem gradu teneri dicuntur, qui æqualiter obligantur, ita ut si nullus deficiat, teneantur singuli ad aliquam partem, aut si aliquis eorum totum restituat, singuli ejusdem ordinis huic refundere teneantur eam partem quam quisque debebat pro ratione influxus sui in damnum, unde

Quær. 5. *Quinam ordo sit servandus inter eos qui inæqualiter obligantur in solidum?*

Resp. Sequens ordo ex communi Doctorum sententia statuitur.

1. *Loco*, et ante omnes restituere tenetur is, apud quem res aliena extat in se, quia res aliena semper clamat pro domino. Quod si non extet, vel bona, vel mala aut dubia fide consumpta est; si bona fide, ad nihil tenetur qui consumpsit, nisi in quantum factus est ditior; si mala aut dubia fide, tunc adhuc ante omnes tenetur qui consumpsit, ejus pretium restituere; quia *pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere*. (*Reg.* 36. *juris in* 6.)

2. *Loco*, tenetur mandans, quia est principalis auctor damni, executor vero se habet ut ejus instrumentum, cum nomine et auctoritate mandantis damnum inferat; idem dicendum de eo, qui rogavit damnum nomine suo inferendum, quia mandanti æquivalet.

3. *Loco*, tenetur executor, et participans seu adjuvans in crimine, quia executor utpote physice influens in damnum, et respectu aliorum proprio nomine agens, est principalis causa damni post imperantem; ergo consulentem et alios præcedere debet.

4 *Loco*, et in defectu priorum, tenentur cæteræ causæ positivæ, in eodem ordine inter se, cum eodem modo in damnificationem influant, nempe movendo, impellendo executorem ad damnum inferendum, nec una est instrumentum alterius.

5. *Loco*, tenentur causæ cooperantes negativæ, quæ sequuntur omnes causas positivas; æquum enim videtur ut onus restituendi ei prius incumbat, qui actionem injustam ponit, quam illi qui non impedit ne ab alio ponatur.

Porro inter causas negativas non datur ordo, quia neutra est instrumentum alterius, aut magis præcipua; nisi tamen una magis immediate teneatur impedire damnum. Quare custodes particulares prius ad restituendum tenentur, quam custodes generales, nimirum Prætores aut Magistratus.

ARTICULUS II.

Cui, quomodo, et quando sit restituendum?

Nota. Cui restitutio sit facienda, quando dominus rei est ignotus, diximus alibi (*§. 2. De acquisit. dom. per invent.*). Itaque

Quær. 1. *Cuinam res debeat restitui?*

Resp. ordinarie, Ei reddenda est qui habet jus possidendi, etsi non sit dominus rei; tales sunt depositarius, locatarius, commodatarius, etc. Ratio est quia ei res restitui debet cui primario illata est injuria; atqui ei qui habet jus possidendi, primario illata est injuria; ergo.

Dixi *ordinarie*: Quia si possessor nihil patiatur detrimenti ex eo quod restitutio fiat domino directo, nihil interest an uni, an alteri fiat.

Colliges. Rem furi ablatam, debere restitui domino, non ipsi furi; ratio est quia fur non habet jus possidendi; sed

Quær. 2. *Qui rem alienam bona fide emit a fure, an hanc ei possit reddere ut pretium suum recuperet?*

Resp. nego (*Ita Covarr. Cajetan. Major, Medina, Sotus, contra Less. Navar. Lugo qui asserunt nostram opinionem esse probabilem*). Nam secundum ipsum Lessium, non liceret rem furtivam tradere extraneo, ut pretium recuperaret; ergo nec licet ipsam reddere furi, quia non plus in eam juris habet quam extraneus.

Dices. Quisque habet jus procurandi potius bonum suum quam bonum proximi similiter innocentis; ergo.

Resp. dist. ant. Si fieri possit sine injuria tertii, *conc.* si non possit, *nego*. Hic autem non potest, cum rem furtivam reddere furi nihil aliud sit quam rei interitum moraliter procurare, quod est damnificenim alteri non possumus facere malum ut nobis bene sit.

Dices 2. Emptor bonæ fidei potest rescindere contractum cum fure initum absque injuria Domini rei furto ablatæ; ergo etc. *Respond. nego antec.*

Prob. ant. Qui utitur jure suo, nemini facit injuriam; atqui emptor bonæ fidei habet jus rescindendi contractum cum fure initum, utpote injustum ex parte furis, et ex parte emptoris initum ex errore dante causam contractui; ergo etc.

Resp. nego min. Neque enim emptor habet jus rescindendi contractum cum injuria tertii. Equidem potest emptor pretium repetere a fure, et contra ipsum habet actionem; non vero potest dominum rei damnificare, moraliter causando interitum rei furto ablatæ per repositionem ejus in manus furis, e quo dominus non est eam recepturus.

Inst. 1. Emptor bonæ fidei rescindendo contractum, eam non ponit pejori in loco, quam fuit ante emptionem; ergo nullam domino rei facit injuriam rescindendo contractum.

Resp. nego conseq. Quia licet rem furto ablatam pejori in loco non ponat, quam fuit ante emptionem, eam tamen pejori in loco ponit, quam fuit post emptionem; secura enim erat in manu emptoris, quæ securitas erat domino rei acquisita; ergo non potest emptor sine injustitia privare dominum illa rei securitate.

Inst. 2. Possessor bonæ fidei non tenetur rem domino restituere, quando non potest absque notabili damno suo; ergo etc.

Resp. dist. ant. Non tenetur rem domino suo restituere cum notabili damno suo, si restitutio sit causa damni, *conc.* si non sit, *nego*. Porro in casu præsenti restitutio facienda domino rei non est emptori causa damni, sed venditoris malitia, adversus quem retinet actionem ex empto.

Inst. 3. Nemo tenetur alterius damnum impedire cum æquali damno suo; atqui si emptor bonæ fidei non posset restituere rem furi, teneretur impedire damnum alterius cum æquali damno suo; ergo etc.

Resp. nego min. Non enim dicimus, emptorem non posse restituere rem emptam furi, ut impediat damnum alterius, sed ne alteri innocenti sit causa moralis damni: nemo autem potest esse alteri innocenti causa moralis damni, etiam ad vitandum æquale damnum sibi imminens; cum non sint facienda mala, ut eveniant bona.

Inst. 4. Potest emptor rem furtivam furi restituere in casu, quo fur ipsam repeteret, et minaretur mortem, nisi eam restitueret; ergo similiter potest eam ipsi restituere, ut pretium datum recuperet.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod in casu antecedenti dominus rei non potest censeri rationabiliter invitus, bene vero in casu consequenti.

Quær. 3. *Quomodo sit restituendum?*

Resp. Optime modo restituit, qui quod alteri debet, hoc reddit sive per se, sive per alium ad æqualitatem, non quidem per partes, sed totum simul quando fieri potest; nihil enim interest an palam, an occulte, nisi agatur de restitutione famæ.

Quær. 4. *Quando sit restituendum?*

Resp. Statim *quantum moraliter fieri potest;* nam præceptum restitutionis est primario negativum, et sic obligat semper et pro semper.

Dixi: *quantum moraliter fieri potest:* quia sunt variæ causæ, ob quas juste potest differri restitutio.

Prima. Est *extrema necessitas,* tam corporea, quam spiritualis, sive nostra, sive proximi, cui aliter subvenire non possumus quam rem alienam impendendo; ratio est, quia in extrema necessitate omnia saltem quoad usum est communia.

Resolv. Si quis restituere nequeat, nisi filiæ ejus præ inopia se prostituant, vel nisi filii ejus latrocinentur, potest et debet restitutionem differre, quia tunc est extrema necessitas spiritualis; sed

Petes: *An transacta extrema necessitate urgeat obligatio restituendi?*

Resp. cum distinct. Vel res adhuc extat, vel amplius non extat; si adhuc extat, urget obligatio restituendi, quia extrema necessitas non tribuit jus ad amplius quam opus sit ut ex periculo te eripias; ergo si quid supersit, est restituendum. Si res amplius non extat, iterum distinguendum est: vel res fuit accepta mala fide ante necessitatem, vel fuit accepta urgente necessitate, aut bona fide ante necessitatem; si primum, adhuc urget obligatio restituendi, quia talis obligatio jam ante contracta, per supervenientem necessitatem non est extincta, sed sopita; ergo, transacta illa necessitate reviviscit. Si secundum, non urget obligatio restituendi, quia in necessitate constitutus usus est jure suo, accipiendo rem et consumendo (*Ita Scotus, Palud. Richard. Sylvester*).

Secunda, Est *gravis necessitas* et impotentia moralis, sive debitoris, sive eorum quos alere tenetur, *nisi tamen creditor sit in pari necessitate:* ratio est quia dominus non est rationabiliter invitus circa dilationem, ergo potest differri; nec tenetur de lucro ex dilatione cessante, aut damno emergente, quia non censetur in mora culpabili.

Dixi, *Nisi tamen creditor sit in pari necessitate:* quia esset rationabiliter invitus quod res sua ab alio detinentur in præsenti casu, cum ex ordine charitatis possit cæteris paribus sibi providere potius quam debitori velle consulere.

Resolv. Eos posse differre restitutionem 1. qui non possunt restituere nisi domum vel prædium vendendo multo minoris quam valet. 2. Qui non possunt statim reparare damnum sine periculo gravis infamiæ, cum fama sit bonum præstantius divitiis. 3. Qui non possunt statim restituere, quin necessario excidant e statu quem juste comparaverunt; notat tamen Lessius (*c. 17. dub. 1.*) quod teneatur debitor sibi quantum potest detrahere de decentia status, ut sensim restituere possit; nam decentia status non consistit in indivisibili.

Dixi, *quem juste comparaverunt:* quia si quis rapinis, usuris, etc. ad aliquem honorabilem statum pervenisset, teneretur etiam cum ejus amissione statim restituere, quia hoc non est tam statum suum amittere, quam alienum dimittere et ad suum reverti.

Dices, dimittere statum est semper quædam infamia, sed nemo tenetur restituere bona fortunæ cum sui infamia; ergo.

Resp. dist. maj. Si sciatur statum illum fraudibus esse acquisitum, *nego,* econtra sic est famam bonam sibi conciliare, et malam abstergere. Si ignoretur statum illum fraudibus esse acquisitum, *conc.* tunc autem excusatur a restitutione hic et nunc facienda.

Tertia. *Est nocumentum creditori vel alteri ex restitutione probabiliter imminens;* sic debitor potest, imo debet tum ex charitate, tum ex justitia non reddere gladium, vel clavem adultero in iis circumstantiis, in quibus prævidet creditorem iis abusurum ut sibi aut proximo damnum creet. Ratio cur possit, est quia utiliter rem creditoris gerit; ergo non est rationabiliter invitus de dilatione. Ratio cur debeat lege charitatis, est quia tenetur impedire peccatum proximi, si commode possit. Ratio cur debeat lege justitiæ, est quia concurreret ad damnum proximi ut causa adjuvans.

ARTICULUS III.

De ordine quo personis læsis restitui debeat.

Nota 1. Quæstio non procedit de restitutione facienda ex bonis creditoris; certum est enim quod res aliena extans restitui debeat domino suo, nec possit aliis in solutionem dari: talia sunt depositum, pignus, res per furtum, rapinam, usuras ablatæ, etc. Res autem credito vendita extans apud debitorem non videtur debere reddi venditori præ aliis creditoribus, si is non habeat aliunde jus prælationis, quia tunc translatum est ejus dominium estque bonum debitoris.

In Gallia tamen venditor rei immobilis (non vero rei mobilis ut notant Domat et Basnage (*Domat Loix civiles L. 3. tit. 1. sect. 5. Basnage tract. de hypotheceis*) cæteris creditoribus præfertur etiam regi, quamvis res fuerit jam ab emptore alienata (*a. 3. edicti ann.* 1669.).

Nota 2. Quando bona debitoris in solutionem omnibus creditoribus sufficiunt, non est opus ullo ordine, cum omnibus sit satisfaciendum.

Quæstio itaque unice procedit de eo qui multis creditoribus diversi ordinis debet, et omnibus satisfacere est impar, circa quam sequentia a theologis vulgo statuuntur.

1. Prius debent solvi impensæ pro funere debitoris et ejus curatione (*L. penult. de religion. et sumpt. funerum*).

2. Debita certa, id est, quorum dominus cognoscitur, prius solvenda sunt quam incerta; quia creditor incertus in hoc consentire merito præsumitur, unde non est rationabiliter invitus.

3. Debita ex titulo oneroso prius solvi debent, quam debita ex titulo gratioso (*L. inter eos, de re judic.*); quia in omni donatione subintelligitur *sine præjudicio tertii.*

4. Solvendum eis qui habent hypothecam, ante alios qui non habent (*L. eos, qui potiores in pignore*); quia creditoribus hypothecariis non solum persona debitoris, sed etiam ejus bona specialiter obligata sunt; chirographariis vero sola persona est obligata.

5. Inter creditores hypothecarios prius solvendum est eis qui tempore sunt priores sive hypotheca sit expressa, sive tacita, sive specialis, sive generalis; ratio est quia sunt potiores jure, juxta reg. Juris, *qui prior est tempore, potior est in jure:* excipe si posterior hypotheca habeat privilegium a jure, circa quod consulendæ sunt consuetudines locorum quæ obligant in conscientia.

6. Inter creditores personales prius solvendum est eis qui habent privilegium; tales sunt 1. Sponsa de futuro in bonis sponsi ratione dotis traditæ, non se-

ento matrimonio (*L. quæsitum*, §. *si sponsæ, ff. de privil. creditorum*). 2. Is qui deposuit pecunias apud nummularium, non percipiens inde usuras (*L. si hominem*, §. *in bonis ff. eodem*). 3. Ille qui ad navem instruendam, extruendam, emendam, pecuniam tradidit (*L. qui navem, ff. eodem*).

7. Si creditores nec habeant hypothecam, nec privilegium, singulis pro rata satisfaciendum est, sive sint priores, sive posteriores, sive debitum sit ex delicto contractum, sive ex contractu; ratio est quia nulla lex constituit prælationem inter hujusmodi creditores; nam regula juris, *qui prior est tempore, potior est jure*, creditoribus solum hypothecariis applicatur, ut colligitur ex jure (*L. 1. ff. de separationibus*). Si tamen unus creditor prius suum debitum sive in judicio, sive extra judicium exigat, ei satisfaciendum est, ait Pontas ex Navarro, (*V. restit. cas.* 91.) ratio est quia *vigilantibus jura subveniunt*.

ARTICULUS IV.

Quo loco, cujusve impensis et periculo restitutio sit facienda.

Nota: Ex dictis, obligationem restitutionis nasci vel ex re accepta, vel ex injusta acceptione, detentione et damnificatione, vel ex contractu; unde

Quær. 1. *Cujus impensis debeat fieri restitutio ratione rei acceptæ?*

Resp. Fieri debet in loco ubi sunt quæ debentur, nec tenetur debitor expensis suis ea mittere ad dominum, sed expensis domini; ratio est quia possessor bonæ fidei dominum e pristino statu per injuriam non disturbavit; ergo non tenetur eum in pristinum statum restituere. Imo dominus non tantum tenetur ad expensas pro re mittenda, sed etiam pro re custodienda (*L. 2. ff. de negot. gestione.*).

Quær. 2. *Cujus expensis restituendum sit ratione injustæ acceptionis, detentionis et damnificationis?*

Resp. Impensis debitoris, idque eo in loco ubi dominus rem illam possessurus erat, si ablata vel destructa non fuisset; ratio est quia dominus injuriam passus, debet restitui in eum statum in quo fuisset, si injuria illata non fuisset; ergo.

Resolves. Si dominus alio migravit, restitutio debet ipsi fieri in loco ubi degit, impensis debitoris, deductis tamen sumptibus, quos dominus in ea re secum asportanda facturus fuisset; quia sufficit ut debitor dominum indemnem præstet, non requiritur ut ei lucrum afferat.

Hinc tamen not. Quod si res non possit sine magnis sumptibus restitui, potest ex quadam æquitate naturali differri restitutio, donec ea fieri possit absque tanto detrimento; modo alio tempore æque facile ac certo restitutio fieri possit.

Quær. 3. *Cujus impensis restituenda sit res debita ex contractu?*

Resp. Debet fieri impensis illius, in cujus utilitatem vergit, et ad cujus exigentiam fieri solet contractus; par est enim ut qui sentit commodum, sentiat et onus.

Quær. 4. *Cum res quæ remittitur per nuntium, pereat fortuito sine culpa nuntii, cuinam perit?*

Resp. Vel res est debita ratione rei acceptæ; vel ratione injuriæ; vel ratione contractus.

Si debita ratione *rei acceptæ*, restitutio fieri debet periculo domini, modo debitor rem remiserit per nuntium quem putabat fidelem (*L. 20. ff. commodi*); ratio est quia seclusis culpa, mora et pacto, res perit domino.

Si est debita *ratione injuriæ*, restitutio fieri debet periculo debitoris, quia debitor iniquus dominum prorsus indemnem servare debet; ergo omne periculum subire tenetur (*Cap. ult. de deposit.*).

Hinc si debitor adhibita maxima diligentia rem nuntio quem putat fidelem, vel Confessario tradat restituendam domino, et hi sive culpate sive inculpate rem domino non reddant, tenetur ad idem restituendum, donec dominus accipiat; quod si pluries idem restituere teneatur, *sibi debet, non aliis imputare* (*Reg. 86. jur. in 6.*).

Si est debita *ratione contractus*, vel creditor rei suæ dominium servat ut in locato, deposito, commodato, et tunc perit creditori, quia res domino suo perit; vel creditor transtulit rei suæ dominium in debitorem, ut in mutuo, et tunc perit debitori; excipe nisi creditor miserit aut designaverit hominem certum cui pecuniam committat debitor (*L. 39. de solut.*); ratio est quia transfertur dominium rei in creditorem, et sic ipsi perit.

ARTICULUS V.

De causis excusantibus a restitutione.

Nota: Sunt variæ causæ, de quibus dubitatur an liberent ab obligatione restitutionis, de quibus variis quæstiunculis.

Quær. 1. *An remissio creditoris excuset a restitutionis obligatione?*

Resp. Excusat, Si sit legitima; ratio est, quia creditor potest donare quod suum est, si jus non resistat.

Ut autem sit legitima, requiruntur tres conditiones: *prima*, ut sit omnino libera; *secunda*, ut remittens rei remittendæ habeat dominium et administrationem a lege non prohibitam; de his duobus diximus cum donatione; *tertia*, ut donatio non sit a jure annullata.

Defecto tertiæ conditionis invalidæ sunt 1. Remissio distributionum a capitulo facta canonico, qui officio non interest (*Concil. Trid. sess. 24. c. 12. de ref.*) 2. Remissio Episcopo facta, si ab Ecclesiis quas visitat, aliquid præter necessaria ad victum receperit, imo tenetur duplum restituere intra mensem. (*Cap. 2. de Cens. in 6.*) 3. Remissio facta judici delegato, qui aliquid præter modicas expensas recipit a partibus (*Cap. 11. de rescript. in 6.*).

Quær. 2. *Quid sit cessio bonorum?*

Resp. Est miserabile et flebile remedium, quo quis debitis omnibus solvendis impar, bona sua creditoribus dividenda relinquit, ne tradatur in carcerem, aut in eo retineatur.

Quær. 3. *An cessio bonorum liberet ab obligatione restitutionis?*

Resp. negat. Nam *is qui bonis cessit, si quid postea acquisiverit, in quantum facere potest, convenitur* (*L. 4. ff. de cessione bonorum*). Ratio est, quia per cessionem non tollitur, sed solum suspenditur obligatio restitutionis, ne possit detrudi in carcerem.

Nota: Qui cedit bonis, potest retinere quæ sibi, suisque ad parcam sustentationem sunt necessaria (*L. qui bonis ff. de cess. bonorum*). Item si post cessionem aliquid acquisierit, non potest eo spoliari, si eo indigeat ad sui suorumque sustentationem (*L. eadem*).

Quær. 4. *An ingressus in religionem liberet a restitutione?*

Nota: Professionem hominis debitis gravati esse illicitam, non tamen invalidam, ut declaravit Clem. VIII. (*Const. an.* 1602.) abrogans quoad hoc punctum constitutionem Sixti V. (*Const. an.* 1587.)

Resp. Negative. Ratio est, quie restitutio jure naturali obligat; ergo injuste agit, qui se ed eam reddit impotentem.

Dices. Sponsus etiam de præsenti, nondum consummato matrimonio, potest religionem ingredi, etiam invita sponsa; ergo a pari invitis creditoribus poterit debitor profiteri religionem.

Resp. nego conseq. Et disparitas est quod in sponsalibus et matrimonio rato ex ipsius Ecclesiæ sensu includitur hæc conditio, *nisi postea religionem ingredi placuerit:* hæc entem conditio non includitur in eliis contractibus saltem onerosis.

Quær. 5. *An excusetur a restitutione qui non potest restituere nisi per bona superioris ordinis?*

Nota: Bonorum naturelium triplex est ordo: in supremo sunt, vita, membra, libertas, virginitas, sanitas; in medio sunt honor et fama; in infimo sunt divitiæ.

Resp. affirm. si bona superioris ordinis juxte prudentium æstimetionem longe superent damnum quod patietur creditor cui non fit restitutio; *negative* vero si bona inferioris ordinis talie sint, et in tanta quantitete ut prudenter comparentur bonis ordinis superioris. Ratio est quia in 1. casu dominus non est rationabiliter invitus; econtra in 2.

Resolves 1. Nemo tenetur per emissionem vitæ, vel libertatis restituere famam proximi.

2. Licet fama ex genere suo sit majus bonum quam divitiæ, tamen spectatis circumstantiis in quibusdam casibus, hæ illi præponderant in æstimatione humana: v. g. si sint ingentes divitiæ, et fama exigui momenti, qualis est fama personæ suspectæ, aut vilis admodum conditionis quæ parvi æstimantur; ita totidem fere verbis P. Antoine (*Cap.* 6. *de jure et just.*) quem multi præiverunt.

CAPUT IV.

De injustitia et restitutione in particulari.

Nota: Quadruplicis generis sunt bona in quibus proximo noceri potest; nimirum bona animi, bona corporis, bona famæ et honoris, tandem bona fortunæ, de quibus sequentibus articulis restat agendum, et de necessarie restitutione.

ARTICULUS I.

De injuriis in bonis animi et necessaria restitutione.

Nota: Bona animi duplicis sunt generis, nempe *supernaturalia*, quæ conducunt ad salutem sive immediate, ut gratia, sive mediete, ut status religionis; et *naturalia*, ut sunt potentiæ naturales et eorum actus, videlicet intellectus, memoria, scientia, artes etc. De his duobus paragraphis.

§. I. *De injuria in bonis animi supernaturalibus et necessaria inde restitutione.*

Quær. 1. *An qui alium ad peccatum induxit, vel a virtutis exercitio retraxit, teneatur ad restitutionem?*

Resp. cum distinctione. Si vi, metu, vel fraude induxit aliquem in peccatum, vel in errorem, peccavit contre justitiam, tenetnrque ei restituere metum et vim removendo, fraudem et errorem detegendo, damnaque inde secuta reparando: *ratio est,* quia per fraudem et errorem fecit ipsi injuriam; sed omnis injuria ex justitia reparari debet; ergo.

Si vero consilio tantum vel precibus, sine vi, metu, fraude, proximum induxit in peccatum, non tenetur ex justitie restituere *nisi sit superior:* ratio est, quia scienti et libere consentienti non fit injuria; sed qui sine vi, metu, fraude, ad peccatum inducitur, est sciens et omnino libere volens; ergo.

Dixi: *nisi sit superior:* quia superior ex officio proindeque ex justitia tenetur subditorum suorum salutem procurare; ergo si desit officio, tenetur restituere.

Dices: Ex supra dictis consulens tenetur restituere; ergo.

Resp. dist. ant. Si inducet ad peccatum injustitiæ, *conc.* ad aliud peccatum, *nego:* ratio est, quia inducens peccat contra virtutem cui opponitur peccatum ad quod inducit.

Quær. 2. *An qui candidatum sine justa causa avocavit a religione, teneatur satisfacere religioni?*

Resp. cum dist. Si vi, metu, vel fraude avocavit, tenetur ad restituendum damnum, tum candidato ipsum in pristinum statum restituendo, eique fraudem detegendo; tum religioni, compensando ipsi spem commodi temporalis, quod ex novitii donatione, labore et industria, consecuta fuisset, si injuste abductus non fuisset; *ratio est,* quia religio sicut quilibet privatus babet jus, ne bonum suum via injusta impediatur.

Si vero precibus tantum vel consilio absque vi, vel fraude retraxit, ad nihil tenetur, tum erga candidatum, quia volenti non fit injuria; tum erga religionem, quia quidquid commodi temporalis sperera potest a novitio, omnino a volontate novitii pendet; atqui is voluntatem sponte et libere mutavit, ergo nulla infertur religioni injuria.

§. II. *De injuriis in bonis animi naturalibus, et necessaria restitutione.*

Quær. 1. *An qui scientiam vel artem male aut negligenter candidatum docuit, teneatur ad restitutionem damnorum inde ipsi secutorum?*

Resp. cum dist. Vel ista docere tenebatur ex officio aut stipendio, vel non: si primum, tenetur restituere, quie est injustus damnificator. Si secundum, ad nihil tenetur, quia sola obligatio justitiæ inducit restitutionis obligationem.

Quær. 2. *An qui philtro, veneno, potione etc. alium memoria vel usu rationis privavit, teneatur ad restitutionem?*

Resp. Tenetur ex justitie tollere et curere iste mala, si fieri potest, et resarcire damna inde secute. Ratio est, quie illorum causa fuit per injuriam.

ARTICULUS II.

De injuriis in bonis corporis et restitutione.

Nota: Ut ordine procedamus, agemus de injuriis corporis; 1. per homicidium et mutilationem; 2. per stuprum et adulterium, et necessaria restitutione duplici paragrapho.

§. I. *De injuriis in corpus proximi per homicidium et mutilationem, et necessaria restitutione.*

Quær. 1. *Quid sit homicidium et quale peccatum?*

Resp. Homicidium est *voluntaria et injusta hominis occisio:* est peccatum mortale gravissimum prohibitum 5. decalogi præcepto *non occides:* per illud enim adimitur proximo bonum omnium temporalium maximum et irreparabile.

Quær. 2. *An liceat malefactores occidere?*

Resp. Licet *auctoritate publica*, et probatur, tum

Exodi 22. *maleficos non patieris vivere;* tum quia respublica se habet ad singulos homines, sicut homo quisque ad singula membra; atqui homo quisque potest abscindere membrum putridum pro salute totius; ergo et resp. potest abscindere membra putrida ob suam incolumitatem.

Dixi: *Auctoritate publica:* quia auctoritate privata non licet; nam non licet occidere peccatores nisi ob bonum reipublicæ; atqui procuratio boni publici pertinet ad publicam potestatem; ergo.

Hinc Alex VII. damnavit hanc prop. *non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam:* et Conc. Constantiense *(Sess. 15.)* definivit non licere subdito principem suum tyrannice regentem occidere.

Quær. 3. *An etiam liceat auctoritate publica innocentem occidere?*

Resp. Nunquam licet *per se directe et ex intentione,* nisi accesserit speciale Dei mandatum. Ratio est, quia publica auctoritas nullam aliam in vitam suorum subditorum auctoritatem habet, quam eam quæ sibi a Deo fuit collata; atqui Deus hanc reipublicæ non dedit potestatem, cum expresse prohibuerit dicens: *insontem et justum non occides (Ex. 23. v. 7.)* ergo.

Hinc non licet infantes, uxores hostium, clericos, etc. in bello etiam justo captos occidere; nec rabiosos soffocare ne aliis noceant, sed debent includi et alligari.

Dixi *per se directe et ex intentione:* quia interdum ob gravissimam causam indirecte et præter intentionem possunt occidi innocentes: sic in bello justo licet ad hostes expugnandos, dirigere tormentum bellicum in turrim, vel arcem, in qua innocentes aliqui præter intentionem perituri sunt; nam utenti jure suo non imputatur effectus præter intentionem secutus.

Quær. 4. *An liceat abortum procurare?*

Nota: Abortus est *præmatura ejectio fœtus ex utero matris.*

Resp. Certum est apud omnes, nullo prorsus modo cum etiam mortis imminentis periculo licere directe procurare abortum, sive fœtus sit animatus, quia tunc verum est homicidium causans irregularitatem, *(Cap. 20. de homic.)* sive nondum sit animatus, quia hoc repugnat conservationi speciei humanæ; unde Innoc. XI. damnavit hanc prop. *Licet procurare abortum ante animationem, ne puella deprehensa occidatur aut infametur.* Sola ergo quæstio est de indirecta procuratione abortus, quæ ut solvatur:

Quær. 5. *An liceat matri, cui non potest aliter succurri, præbere pharmacum cum imminenti periculo abortus?*

Resp. cum distinct. Vel pharmacum ex natura sua est ordinatum ad ejectionem fœtus, vel non est ordinatum. Si primum, non licet illud matri præbere, sive fœtus sit animatus, sive non, quia esset procurare abortum directe, quod per se malum est. Si secundum, iterum distinguo, vel fœtus est animatus, vel non; si est animatus, vel si dubitatur an sit animatus, tunc non licet, quia salus æterna prolis in extrema necessitate præferenda est vitæ corporali matris. Si certo non sit animatus, probabilius est id licere; quia tunc si abortus contingat, non censetur procuratus, sed permissus: nam præter intentionem contingit, matre utente jure quod habet sumendi remedia ad vitæ conservationem necessaria, nec ordinata ad abortum procurandum, sed solum ad sanitatem recuperandam.

Resolves: Mortaliter peccare mulierem quæ ex sua notabili negligentia abortum patitur, vel quia *nimis saltavit, vel nimis inordinate laboravit, vel propter inordinatas lascivias,* ait sanctus Antonin. Item peccat mulier nutrix quæ parvulum suum in lecto juxta se positum etiam inadvertenter suffocat; quia advertere debebat et facile poterat. Hinc in diœcesi Tullensi excommunicatione feritur qui *infantem nondum biennem secum in lecto ponit, si periculum sit ne somnus ponenti obrepat (Statuto ann. 1740.).*

Quær. 6. *An liceat homini injustum invasorem occidere ne ab eo occidatur?*

Resp. Licere *servato moderamine inculpatæ tutelæ.*

Prob. Ex Innoc. III. dicente: *omnia jura et omnes Leges permittunt vim vi repellere (Cap. 18. de homic.)* et quidem

1. *Lex naturalis,* quæ dictat propriam potius conservandam esse vitam quam alienam, juxta ordinem charitatis.

2. *Lex divina,* quæ declarat *Exodi* 22. occisorem furis nocturni non *esse reum sanguinis:* quia nempe præsumitur venisse animo non solum furandi, sed etiam occidendi; ut explicat S. Aug. *(Qu. 24. in Ex.)*

3. *Lex Canonica,* quæ docet: *non occiditur fur diurnus sine culpa, nocturnus autem sic. (Cap. perfodiens de homic)*

4. *Lex civilis* dicens, *quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur. (L. ff. de jure et just.)*

Dices: Tenemur plus diligere salutem animæ proximi, quam vitam nostram corporalem; ergo cum invadens sit damnandus si occidatur, ei per propriam vitam consulendum est.

Resp. dist. ant. Si sit in extrema necessitate spirituali, *conc. ant.* alias *nego.* At cum invasor non sit in tali necessitate, sed in voluntaria malitia, non eget ope invasi, sed potest facile se a periculo liberare desistendo ab injuria.

Si qui Patres videntur contrarium asserere, intelligendi sunt vel de defensione facta ex odio, ira, vindicta, vel in casu persecutionis, quæ cum inferatur jubente principe, per vim repelli non potest.

Dixi in resp. *servato moderamine inculpatæ tutelæ,* id est cum observatione modi debiti, ad quam requiruntur quatuor.

Primum, ut invasus invasoris mortem non intendat, sed solam sui conservationem; alioquin convinceretur agere ex vindicta.

Secundum, ut mors invasoris ad vitæ defensionem ita sit necessaria, ut alio modo conservari non possit, nempe precibus, minis, fuga etc.

Tertium, ut sit actualis aggressio, nam non opus est defensione ubi non est aggressio; hinc damnata est ab Alex. VII. ista prop. *licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.* Non enim est actualis aggressio, sed calumnia.

Quartum, ut in defensione invasus non excedat; unde qui vitam tueri potest percutiendo, mutilare non potest; et qui mutilando, non potest occidere; alioqui teneretur restituere pro ratione excessus.

Porro obiter observandum est, non posse contra invasorem proximi quidquid potest ipsemet invasus; *utrum* autem ad id teneamur?

Resp. Non teneri ex charitate, secluso tamen gravi nostro incommodo, ita ut qui proximum in hac necessitate positum succurrere negligit, mortaliter peccet; non autem tenemur ex justitia ita ut ad restitutionem teneamur, nisi ad id teneamur ex officio vel statu; prout tenentur Princeps, Magistratus, Prætor, qui ratione officii sui publicæ tranquillitati invigilare tenentur.

Quær. 7. *An liceat occidere pro defensione honoris et famæ?*

Resp. negat. Ratio hujus est quia honor et fama, quæ in hominum versatili opinione consistit, longe inferioris est ordinis, quam vita et membrorum integritas; ergo non possunt tueri per occisionem hominis. Deinde vindicta nunquam est licita; sed occisio in tali casu est vindicta, non defensio, cum non impediat quominus quod dictum vel factum est, dictum aut factum non sit; ergo.

Confirmatur responsio damnatione duarum propositionum.

Prima ab Alex. VII. *Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

Secunda ab Innoc. XI. *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, vel post impactam alapam, vel ictum fustis, fugiat.*

Dices: Scriptum est: (*Eccl.* 41. *v.* 15.) *curam habe de bono nomine;* ergo licet occidere in defensionem famæ et honoris.

Resp. nego conseq. Quæ falso supponit hominem posse boni nominis curam habere per inimici sui occisionem; cum revera hæc cura consistat in eo quod homo nihil turpe agat, sed veram virtutem sectetur, in qua sola consistit vera fama.

Inst. Licet occidere invasorem vitæ, ergo a fortiori invasorem famæ. Nam *honor est quid præstantius vita,* juxta Axioma; ergo cum liceat occidere invasorem vitæ, a fortiori invasorem famæ.

Resp. dist. probat. Juxta axioma Scripturæ, Patrum, canonum, *nego:* juxta axioma mundanorum hominum, qui non in cœlo, sed in ore laudantium quærunt etiam post mortem vivere, *conc.* Itaque coram Deo hic vere laudandus est, qui Christi et Sanctorum exemplo *benedicit maledicentibus se, orat pro calumniantibus, et percutienti dexteram maxillam præbet et alteram.*

Quær. 8. *An liceat invasorem pudicitiæ interficere, dum nulla alia via suppetit ad eam defendendam?*

Resp. Cum D. Aug. id minime licere (*L.* 1. *de lib. arb.* c. 1.). Ratio ejus est, quod pudicitia sit virtus in animo residens; ergo *a violento stupratore eripi nec ipsa potest.*

Sufficit ergo invasæ, si (sicut tenetur) modis omnibus obsistat, fugiendo, clamando, manibus et pedibus se defendendo etc. quibus non obstantibus si exterius opprimatur, debet resistere peccato per displicentiam formalem, et tunc poterit dicere quod olim sancta Lucia tyranno, *si me invitam jusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.*

Dices: ex D. Aug. (*Ib.*) *stuprum est immanius stupratoris occisione;* ergo.

Resp. 1. *retorq. argumentum.* Stuprum est immanius mendacio; ergo licet mentiri ad stuprum vitandum; quis consequentiam admittat?

Resp. itaque 2. *dist textum.* Stuprum formaliter quatenus est peccatum, immanius est occisione, *conc.* stuprum materialiter, quatenus est violatio integritatis corporis, *nego:* vita enim corporis superioris est ordinis, integritate ejusdem corporis.

Inst. Ergo licebit occidere stupratorem ob periculum consentiendi.

Resp. nego illatum: Cum apertum crimen non possit pro incerto periculi eventu fieri; nec sint facienda mala ut eveniant bona.

Quær. 9. *An liceat occidere furem pro defensione bonorum fortunæ?*

Resp. Quantacumque sint hæc bona, nunquam occidere licet, aut periculo mortis exponere.

Prob. 1. Exodi 22. Expresse prohibetur ne fur diurnus occidatur, quia, ut notat S. Aug. (*relatus cap.* 3. *de homic.*), *poterat discerni quod ad furandum, non ad occidendum venisset;* ergo non licet furem occidere qui venit tantum ad furandum.

Prob. 2. Bona temporalia longe inferioris sunt ordinis, quam vita; ergo est contra debitum ordinem charitatis occidere proximum pro conservatione bonorum temporalium. Unde Innoc. XI. (*Propos.* 31. 32. 33.) contrariam opinionem damnavit ut *scandalosam:* et Clerus Gallicanus, (*Anno* 1700.) tanquam legi Dei et ordini charitatis contrariam.

Dices cap. Interfecisti de homicid. dicitur: *interfecisti furem aut latronem ubi comprehendi poterant absque occisione, si te tuaque liberando, non teneris ad pœnitentiam;* ergo.

Resp. nego conseq. Nam in his verbis, *te tuaque;* particula *et* sumenda est copulative, non disjunctive, adeo ut sermo sit de fure, qui bona simul et vitam invaserat, non sufficit autem altera pars.

Inst. 1. Vim vi repellere omnes leges et jura permittunt; atqui vim infert, qui bona temporalia vult eripere; ergo.

Resp. dist. maj. Permittunt, cum ea moderatione quam recta ratio et ordo charitatis præscribunt, *conc.* secus, *nego maj.* at talis ordo non servatur cum occiditur homo pro defensione bonorum temporalium, quæ longe sunt inferioris ordinis vita hominis.

Inst. 2. Bellum juste infertur pro fortunæ bonis, idque non sine multorum clade; ergo licet occidere, etc.

Resp. dist. conseq. Licet auctoritate publica, *conc.* privata, *nego conseq.* Princeps enim ut eos ex subditis qui res alienas abstulerunt, legitime interficit, sic et eis qui injuste sua detinent, legitime bellum infert, quia hanc a Deo potestatem accepit.

Quær. 10. *Qui alium occidit aut mutilat, quotuplex ei damnum inferat?*

Respond. duplex, nempe primum *naturale* seu *personale,* quod in privatione vitæ vel membrorum consistit. *Secundum* est *reale,* quod ex occisione vel mutilatione oritur.

Quær. 11. *An injustus homicida aut mutilator teneatur restituere damnum naturale?*

Resp. Probabilius est occisorem aut mutilatorem pro vita aut membro præcise sumptis, aliquid restituere debere. (*Ita D. Th.* 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. *ad* 1. *Cajetan. Sotus, Azor. Molina, Valentia, Grandin, Tournely, contra Covar. Navar. Gomez, Less. de Lugo, Sanchez.*)

Prob. Omne damnum injuste illatum resarcire debet quantum et eo modo quo potest, nec impotentia restituendi ad æqualitatem, liberat debitorem ab obligatione solvendi id quod potest: atqui occisus vel mutilatus vere patitur damnum, cum privetur usu vitæ vel membrorum, ad quem verum habet dominium; ergo.

Dices: Vita et membra hominis liberi non sunt pretio temporali æstimabilia; ergo occisor aut mutilator pro ipsis præcise nihil tenetur restituere, cum nemo ad impossibile teneatur.

Resp. dist. ant. Non sunt pretio æstimabilia, absolute et in se, *conc. ant.* in ordine ad usus humanos, *nego.* Itaque non datur pecunia ut pretium vitæ, vel membri, sed ut compensatio damni, vitæ aut membri, et ut tollantur effectus hujus damni, nempe mœror, dolor animi, etc.

Quær. 12. *Quænam damna realia injustus occisor aut mutilator teneatur restituere, et quibus?*

Resp. Iojustus occisor, etiamsi capite plectatur propter injuriam illatam reipublicæ, nihilominus tenetur restituere occiso, vel hæredibus,

1. Expensas factas in curatione vulneris, vel morbi inde secuti, et compensare omne damnum inde emergens et lucrum cessans ex industria, officio, aut arte occisi, vel mutilati, ut definitur in jure (*L. ult. ff. de his qui effuderint*); est enim horum causa injusta.

2. Tenetur restituere iis quos occisus jure stricto obligatus alebat ex operis et quæstu, tales sunt parentes, uxor et filii, qui soli jus strictum habent; ita fere omnes.

3. Tenetur solvere debita occisi vel mutilati, si occisio vel mutilatio in causa sit, cur creditoribus non siet soluta; qui enim est causa damni proximo illati, illud proculdubio resarcire tenetur. Sed

Nota: Quod si hæredibus restitutum fuerit quidquid cessavit lucri, aut emersit damni, jam nihil debetur creditoribus, qui quod sibi debitum est, ab hæredibus repetere poissunt.

4. Nihil debet solvere pro expensis funeris quæ factæ fuissent, si occisus obiisset morte naturali; si tamen majores factæ sint propter homicidium, ut si extra patriam occisus esset, eas tenetur solvere, quia earum fuit causa injusta.

§. II. *De injuriis in corpus per stuprum et adulterium, et necessaria restitutione.*

Quær. 1. **Q***uid debeat restituere stuprator virginis?*

Respond. Qui virginem sponte consentientem, et absque ulla vi, fraude, importunitate precum et promissione matrimonii defloravit, nihil ex justitia eidem tenetur restituere in foro conscientiæ.

Prob. responsio explicatione ejusdem.

Dixi 1. *Virginem sponte consentientem:* quia scienti et sponte consentienti jurique suo cedere volenti non fit injuria; ergo nulla compensatio est facienda.

Dices: puellæ juri suo cedere non potest; ergo semper ei fit injuria.

Respond. dist. ant. Iuri suo cedere non potest quoad claustrum virginale, *conc.* quoad reparationem damnorum ex violatione claustri virginalis obvenientium, *neg. ant.*

Dixi 2. *Absque ulla vi, fraude, importunitate precum:* quia qui his mediis vitiavit virginem, tenetur compensare omnia damna virgini et ejus parentibus inde obvenientia; quia est illorum causa per injuriam; ergo tenetur illa resarcire pecunia, vel eam ducere si aliter resarcire nequeat. (*S. Antonin.* 2. 2. *part. tit.* 5. *cap.* 6.)

Dixi 3. *Sine promissione matrimonii;* quia talis promissio est adimplenda, *sive fuerit vera*, tunc enim est verus contractus onerosus sub conditione quæ fuit impleta ab una parte; *sive fuerit ficta*, tunc enim deceptor tenetur deceptionem tollere veram promissionem faciendo, et factam præstando.

Excipiuntur quinque casus, in quibus eam non tenetur ducere:

Primus, si corrupta finxit se virginem, nobilem, divitem, cum non esset, quia injuste decepit, et in injuriis datur compensatio.

Secundus, si corrupta postea fornicetur cum alio, quia talis injuria illata est sufficiens causa resiliendi.

Tertius, si corrupta fictam esse promissionem potuerit deprehendere, v. gr. ex magna disparitate conditionis in nobilitate, divitiis, etc. tunc enim deceptionem sibi debet imputare.

Quartus, si ex matrimonio promisso gravia timeantur incommoda et scandala, verb. grat. graves discordiæ inter familias, infelices exitus, etc. quia tunc est rationabiliter invita, modo damnum aliunde reparetur.

Quintus, si superveniat impedimentum dirimens, in quo Papa non soleat dispensare, v. gr. si susceperit sacros ordines.

Dixi 4. *Ex justitia:* nam probabile est stupratorem, si dives sit, teneri ex charitate virginem defloratam pauperem dotare, quia ut plurimum pauperes in sui deflorationem non consentiunt, nisi sub spe dotis; quod in praxi est sequendum.

Dixi 5. *In foro conscientiæ;* quia in foro externo præsumitur virginem seduxisse, nisi contrarium probet.

Dixi 6. *Eidem:* nam si non consenserint parentes, tenetur stuprator reparare damnum quod ipsis intulit; si nempe majorem postea dotem conferre debeant filiæ, ut æque bene nubat, ac nupsisset ante deflorationem.

Quær. 2. *Ad quid teneatur adulter?*

Resp. Vel ex adulterio secuta non est proles, vel certo secuta est, vel dubitatur an sit secuta.

Si proles non sit secuta, adulter nihil tenetur restituere marito adulteræ, cum nullum sit secutum damnum; et pro injuria ab omni damno separata, non debeat fieri restitutio, sed solum quædam satisfactio honoraria per signa doloris, si sit cognita iojuria.

Si proles ex adulterio certo moraliter nata sit, (ut si eo tempore maritus adulteræ fuerit absens, æger, etc.) tenetur adulter 1. alimenta subministrare proli ab anno tertio ad tempus quo sibi de alimentis providere poterit; imo ab ipso partu, in defectum matris, quæ primo triennio tenetur alere filium natum, ut colligitur ex utroque Jure. (*Cap.* 2. *de convers. infidel. L.* 9. *cod. de patria potestate*) 2. Compensare omnia damna quæ marito adulteræ, uti et legitimis hæredibus ex suppositione spurii consequuntur, propter ejus sustentationem et hæreditatis partitionem; quia est causa damni quod patiuntur.

Si adulter sit in dubio an nata proles sit sua, probabilius est adulterum pro rata parte dubii ad restitutionem teneri; ratio est quia quando constat crimen admissum, fuisse de se sufficiens ad damnum inferendum, præsumptio est contra nocentem, damnumque ei tribuendum, nisi probet illud sua culpa non contigisse.

Dices cum Lessio (*L.* 2. c. 10. *dub.* 6.) in dubio melior est conditio possidentis.

Resp. dist. ant. Si de actu damnifico non constet, *conc. ant.* si de eo constet, *nego ant.*

Inst. Atqui in dubio melior est conditio possidentis, etiamsi de actu damnifico constet; nam nemo tenetur aliquid solvere, et re sua se spoliare, nisi eam constet se debere; ergo.

Resp. dist. ant. Nemo tenetur, etc. si alteri incumbat probatio contra eum facienda, *conc.* sic non teneris alteri reddere rem quam possides putans eam esse suam, nisi alter probet ipsam esse suam. *Nemo tenetur etc.* si ipsi probationis faciendæ obligatio incumbat, *nego*. Verum adultero incumbit onus probandi ex sua actione damnifica nullum damnum obvenisse.

Quær. 3. *Ad quid teneatur adultera, si proles sit secuta?*

Resp. Vel fuit corrupta simpliciter invita, vel secundum quid invita, vel libere consensit.

Si fuit simpliciter invita, ipsa ad nullam restitutionem tenetur, cum non intulerit, sed passa sit injuriam.

Si fuit secundum quid invita; tenetur quidem a-

dulter prior restituere, cum sit principaliter causa; sed ipso deficiente tenetur adultera, quia absolute consensit, et per actionem injustam in damnum influxit.

Si libere consensit, æqualiter cum adultero omnium damnorum restitutionem dividere tenetur: ratio est quia æqualiter cum adultero in damnum concurrit; hinc deficiente adultero, ad totum damnum resarciendum obligatur.

Quær. 4. *Quid præstare debeat adultera ut damnum reparet?*

Resp. Si habeat bona paraphernalia, ex iis tenetur damna illata compensare; si vero non habeat, tenetur rem familiarem diligentius administrare; de cultu corporis sui et solitis sumptibus detrahere quantum patitur conditio status, valetudo, etc. imo juxta multos (*Lessius, Tournely, Hobert, Antoine etc.*), debet statum religiosum spurio suadere, si ad eum idoneus videatur.

Quær. 5. *Si adultera non possit eo modo damna illa resarcire, teneturne crimen suum veris hæredibus, vel spurio aperire?*

Resp. negat. Ratio est quia confessio illa solet esse valde noxia, et parum utilis; est valde noxia, quia ex illa timeri solet gravis adulteræ infamia, mariti in illam excandescentia, imo et periculum mortis. Est parum utilis, cum non teneantur alii matri adulterium suum proferenti credere, juxta regulam juris, *allegant suam turpitudinem nulla debetur fides.*

Quær. 6. *Quid sentiendum sit de fornicariis, adulteris, qui proles suas exponunt?*

Resp. Peccant mortaliter, nisi propter extremam indigentiam, nullo modo vel laborando, vel mendicando, eos alere possint. Tum quia filios exponendo, sæpius mortis periculo eos committunt, tum quia hospitalia ad hujusmodi proles nutriendas erecta sunt tantummodo in pauperum subsidium; hinc si fornicarii, vel adulteri possideant media sufficientia ad alendum puerum, tenentur hospitali refundere alimenta tali puero administrata.

ARTICULUS III.

De injuriis in fama et honore, et necessaria restitutione.

Nota: Fama, quæ *est interna existimatio de alicujus excellentia,* læditur per detractionem, calumniam, judicium temerarium et susurrationem.

Honor vero, qui est *externa significatio excellentiæ alterius,* læditur per contumeliam et irrisionem; unde

Agemus 1. de detractione et calumnia; 2. de judicio temerario, et susurratione. 3. de contumelia et irrisione; et de necessaria restitutione, triplici paragrapho.

§. I. *De detractione et calumnia, et necessaria restitutione.*

Quær. 1. *Quid sit detractio?*

Resp. Est injusta et occulta famæ alienæ denigratio.

Dicitur 1. *injusta:* id est sine justa causa, quæ solum adesse censetur, cum damnum nobis aut proximo impendens averti non potest, nisi hac criminis detectione.

Dicitur 2. *occulta:* ut distinguatur a contumelia, quæ fit in præsentia illius, cujus honori detrahitur, aut cum intentione ut ad aures ejus perveniat.

Quær. 1. *Quid sit calumnia?*

Resp Est falsi criminis vel defectus impositio. Calumnia sub detractione quasi species sub genere continetur, ut patet ex modis, quibus fieri potest detractio.

Quær. 3. *Quot modis fieri possit detractio?*

Resp. Octo, quorum quatuor priores directe, quatuor posteriores indirecte famam proximi lædunt. Nimirum,

1. Falsum crimen aut defectum imponendo.
2. Augendo verum crimen aut defectum.
3. Occultum detegendo.
4. Alterius recte factum sinistre interpretando.
5. Recte facta et dotes alicujus negando.
6. Illas dotes et recte facta minuendo.
7. Tacendo bona alterius eo loco et tempore, quo silentium pro tacita vituperatione interpretabitur.
8. Adeo frigide alterum laudando, ut facile sentiant alii eum quem laudas parum tibi videri laude dignum.

Hos detrahendi modos exprimunt versus sequentes:

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens,
Qui negat, aut minuit, reticet, laudatve remisse.

Quær. 3. *Quale sit peccatum detractio et calumnia?*

Resp. Detractio et calumnia, licet fiant solum ex quadam animi levitate vel loquacitate, et sine intentione lædendi proximum, ex genere suo sunt peccata mortalia contra charitatem et injustitiam.

Prob. Nemo est dignus morte, nec excluditur a regno cælorum, nisi propter peccatum mortale; atqui *detractores,* juxta Apost. (*Rom. 1. v. 30.*) *sunt digni morte,* neque *regnum Dei possidebunt* (*1. Cor. 6. v. 10.*).

Dixi 1. *Licet fiant solum ex quadam loquacitate etc.* quia prævidere poterant et debebant, quod alterius fama graviter læderetur, sive ex loquacitate, sive animo lædendi, famam alterius læderent.

Dixi 2. *ex genere suo:* detractio enim venialis esse potest 1. ob indeliberationem. 2. Ob levitatem materiæ, cum non graviter lædit.

Quær. 4. *Unde detractionis gravitas vel levitas desumenda sit?*

Resp. Desumenda est *ex circumstantia defectus* vel vitii quod narratur relative ad personam læsam: nam fieri potest ut quod respectu unius est materia gravis, sit levis respectu alterius: v. g. si dicas de puero, vel famulo quod sit mendax, materia est levis; si idem dicas de prælato, vel religioso, aut laico honorato, materia est gravis: nam inde graviter læditur fama ipsorum, cum ii qui mendacio sunt dediti, parvi fiant, maxime si ex statu, munere, officio etc. cæteris virtute præstare debeant. Item leve est dicere de milite, quod duellum commiserit, etc.

Dixi: *ex circumstantia defectus:* qui si habeatur pro re infami, et proximo ludibrio et contemptui exponat, censetur gravis.

Hinc quamvis possit esse solum veniale referre aut exprobrare defectus naturales involuntarios, ver. gr. ingenii, corporis, fortunæ, cum hi defectus non sint culpabiles, tamen mortale est, si sint de re infami vel probrosa; ratio est quia inde fama et honor graviter læditur. Unde graviter peccaret qui de aliquo diceret quod sit spurius, quod ejus pater suspensus fuerit.

Quær. 5. *Quænam species detractionis sit gravior?*

Resp. Gravior est quæ fit per libellum famosum, quam quæ fit voce, tum quia ad plurimos pervenit, tum quia vix potest aboleri. Unde morte punitur et qui libellum famosum sparserit, et qui inventum vulgaverit (*L. unica cod. de famosis libell.*). *Gravissima* est ex genere suo quæ fit per falsi criminis impositionem, cum contineat mendacium periculosum; unde nulla ratione cohonestari, aut excusari potest, ideo etiam mortis periculo, nec alteri, nec sibi ipsi

falsum crimen imponere licet; hinc reus qui ad vitanda gravia tormenta falsum crimen sibi imposuit, ob quod sit ad mortem, vel mutilationem damnandus, peccat mortaliter, nec potest absolvi, nisi dicta revocet, etiam cum periculo quævis tormenta patiendi.

Quær. 6. *Quænam sint justæ causæ, quæ detrahentem a peccato excusant?*

Resp. sunt duæ: Prima est *justitia:* dum nempe quis ex officio suo tenetur manifestare furtum, aliudve crimen in alium perpetratum.

Secunda est *charitas,* dum nempe quis aliter non potest impedire damnum sibi vel proximo impendens. Ratio est quia detractio non est peccatum, cum non est inordinata; atqui detractio, quæ fit ob justam et rationabilem causam, non est inordinata; ergo etc.

Hinc liber est a culpa 1. Qui ex charitate sibi debita, injuriam sibi occulte illatam, alteri revelat animo petendi consilium, aut auxilium ad præcavenda, aut resarcienda mala; imo id non pauci licitum esse credunt ut injuriam passus solatium dolorisque lenimentum recipiat, quibus non adhærebo, si necesse sit nominare personam nocentem, cum verum solatium possit sine infamatione proximi obtineri, scilicet confugiendo ad Deum, qui *consolatur nos in omni tribulatione nostra* (2. *ad Cor.* 1. *v.* 4.).

2. Qui ex charitate debita nocenti, monet superiores, patresfamilias de vitiis subditorum, filiorum, famulorum, etc. ut eos corripiant.

3. Qui ex charitate debita communitati, detegit incuriam et ignorantiam Medici, Advocati, Confessarii, item qui detegit improbitatem candidati ad officium aut beneficium promovendi.

4. Qui ex charitate proximo debita, monet juvenes de improbitate quorumdam sociorum suorum, ut eorum perversum fugiant consortium; item qui monet alterum ut in famulum, in uxorem non assumat talem, nihil aliud initio allegans, quam quod ei non conveuit; sed si alter persistat velle eum assumere, potest dicere famulum esse furacem, puellam esse corruptam, etc.

Nota: Ut in his omnibus christiane procedatur, cavendum est ne plus aut pluribus detegatur crimen, quam ad avertendum malum necesse sit.

Quær. 7. *An peccet contra justitiam qui crimen in uno loco, v. gr. in una civitate publicum, revelat in alio ubi ignoratur?*

Nota ante resp. Crimen posse esse publicum triplici modo.

1. Ipso jure, de quo constat per juridicam sententiam.

2. Ipso facto, quod ita coram multis est factum, ut nulla tergiversatione celari queat.

3. Communi fama, dum rumor criminis perpetrati ad aures majoris partis communitati pervenit. His positis:

Resp. 1. Si crimen sit per sententiam judicis publicatum, ubivis divulgari potest *absque injustitia:* tum quia reus jus omne amisit ad famam suam; tum quia sententia publice et media luce fertur et executioni mandatur, ut cæteris ubique sit in exemplum et terrorem.

Dixi, *absque injustitia:* quia si quis absque necessitate crimen proximi quovis modo publicum, alteri nescienti revelat, peccat contra charitatem; *saltem venialiter,* cum præcipiat charitas, ne quis alteri faciat quod sibi fieri nollet; *imo mortaliter,* si ex odio et vindicta id faceret.

Dices: Delictum in una religione publicum, etiam per sententiam judicis regularis, injuste extra eam revelatur; ergo a pari etc.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod ex mente judicis regularis, sententia non est lata pro publica notitia aliorum, sed solum pro privata suarum subditorum; alioquin communi religionis bono esset perniciosa.

Resp. 2. juxta multos (*Tolet. Adrian. Rebell. Valentia, Molina, Antoine, Paulus a Lug.*) est mortale contra justitiam crimen in uno loco publicum sola publicitate facti vel famæ, divulgare in alio loco, quo fama non erat illud perlatura.. Ratio est quia auctor criminis per publicitatem facti vel famæ non amisit jus ad famam in locis quibus fama non erat crimen perlatura; fama siquidem est divisibilis, cum quis bonum nomen habere potest in uno loco, non in alio; unde sicut non amitto jus ad pecuniam quam habeo Parisiis, quia illam amisi quam habebam Nanceii; ita non amitto jus ad famam quam habeo Parisiis, licet eam amiserim Nanceii.

Dixi: *in loco quo fama non erat illud perlatura;* quia non est contra justitiam criminosum infamare in locis vicinioribus ad quæ moraliter loquendo fama delicti ejus poterat pervenire; quia eo ipso quo quis peccavit publice, censetur interpretative cessisse juri quod habebat ad famam in illo loco et in locis vicinioribus.

Quær. 8. *An peccet contra justitiam, qui crimen alias publicum, jam vero obliteratum revelat?*

Resp. affirm. Ratio est, quia crimen oblivioni datum, est occultum; sed crimen occultum non potest revelari sine injustitia; ergo etc.

Quær. 9. *An peccet contra justitiam, qui de uno crimine infamatum, infamat de alio occulto?*

Resp. Vel crimen occultum habet affinitatem cum crimine de quo est infamia, vel nullam cum eo habet affinitatem.

Si *Primum,* non peccat contra justitiam qui crimen affine detegit ei qui principale noscit: ratio est quia non censetur nova infamia inferri, nec prior augeri, ut si de homine publice ebrioso dicas eum cum uxore rixari; non recte curare rem familiarem etc.

Si *Secundum,* peccat contra justitiam qui crimen occultum alteri crimini de quo est infamia non affine, nec connexum, detegit. Ratio est quia injuste infertur ei nova infamia gravis; fama enim est quid divisibile partibus diversæ rationis constans, quarum si una auferatur, superest altera, proindeque jus ad illam conservandam.

Hinc graviter peccat contra justitiam qui de publico ebrioso dicit quod adulterium, furtum, etc. commiserit.

Quær. 10. *Quis teneatur ad restitutionem famæ?*

Resp. Omnis et solus qui eam abstulit, aut ad ejus ablationem moraliter cooperatus est, quales sunt mandans, consulens, movens, non obstans cum tenetur ex officio obstare, sive scienter et ex malitia, sive ignoranter et ex inadvertentia id fecerint; ratio est quia illi soli per veram injuriam famam alterius violarunt; ergo ii soli famam resarcire debent.

Dices: Qui ignoranter et ex inadvertentia famam alterius læsit, non peccavit; ergo non tenetur famam restituere.

Resp. nego conseq. Obligatio est restituendi ratione famæ ablatæ; hæc autem obligatio respicit peccatum non quod est actu, sed quod esset nisi restitueretur fama, non secus ac ille peccaret, qui bonum alienum a se bona fide possessum non restitueret, non alienum cognosceret.

Colliges 1. Hæredem detractoris non teneri ad restitutionem famæ a defuncto violatæ, quia hæc obligatio est mere personalis; tenetur tamen resarcire damna realia ex detractione secuta; quia hæc obli-

gatio afficit hons defuncti, quæ cum tali onere transeunt ad hæredem.

Colliges 2. Qui ita audit detrahentem ut eum ad detrahendum inducat; item qui non impedit detrahentem cum ex officio tenetur impedire, qualis est superior, paterfamilias, etc. idem contrahunt onus restituendi quod ipse detractor, quia cooperantor injuriæ.

Colliges 3. Simplicem auditorem detractoris, si ad detractionem nullatenus cooperatus est, ad restitutionem non teneri, quia non peccavit contra justitiam, sed contra charitatem debitam tum ei cui detrahitur quem a detractione sicut seipsum defendere debet, si absque gravi suo incommodo possit; tum detractori quem tenetur corripere, saltem iodirecte, nimirum eacundo, vel sermonem ex abrupto interrumpendo, vel tristam vultum exhibendo juxta illud Prov. 15. *Ventus Aquilo dissipat pluvias, et facies tristis linguam detrahentem.*

Quær. 11. *Quid restituere teneatur detractor?*

Resp. Tenetur 1. restituere famam ablatam non solum apud eos, quibus pecuniam proximi revelavit; sed et apud eos, quibus a primis audientibus divulgatum fuit; ratio est, quia hæc divulgatio ipsi est imputabilis, cum eam prævidere debuerit ac facile potuerit.

2. Tenetur resarcire damna ex detractione orta: sic qui detractione alium impedivit a boni alicujus consecutione, tenetur ei restituere juxta spem illius obtinendi, eum injuste eum impediverit; item qui detractione causa fuit, cur infamatus bonum jam a se comparatum amiserit, totum restituere tenetur, cum injuste eum a sua possessione disturbaverit.

Quær. 12. *Quandonam detractor famam restituere teneatur?*

Resp. Tenetur quamprimum fieri potest, ne per ulteriorem diffamationem gravior evadens, gravius fiat peccatum, eo modo quo dictum est dum agebamus de necessitate restitutionis. (*Cap. 3. quæstio prima*)

Quær. 13. *Quomodo fama sit restituenda?*

Resp. cum distinct. Vel detractor falsum crimen alteri imposuit, vel crimen verum, sed occultum propalavit.

Si primum, calumniator tenetur se retractare apud eos qui audierunt ejus calumniam; at si fides ipsi non adhibeatur, debet suam retractationem testibus firmare, juramento si necesse sit; ratio est quia justitia jubet, ut omni qua possumus efficacia injuste ablatum restituamus.

Si secundum, non debet se retractare; nam mentiretur, quod numquam licet, sed potest restituere apud rudes dicendo, se perperam fuisse locutum de proximo, nullamque rationem habendam esse eorum quæ dixit. Apud peritos vero qui ex hujusmodi explicatione colligerent crimen esse verum, debet detractor restituere laudando infamatum quantum fieri potest sine mendacio, et honorifice de eo loquendo, ubi datur occasio; sic enim sensim ex una parte tantumdem famam ejus illustrabit, quantum ex altera obscuravit. (*Ita Sotus, Navarr. Lessius, Habert, Tournely, Paulus a Lugduno, etc.*)

Quær. 14. *An sit restituenda fama cum periculo famæ propriæ, bonorum fortunæ, et vitæ?*

Resp. ad primum affirm. Quia in pari causa melior est conditio innocentis; unde dictum est calumniatorem debere se retractare.

Resp. ad secundum affirm. Quia bona fortunæ sunt inferioris conditionis, quam fama.

Resp. ad tertium. Si infamatus per infamiam conjectus sit in vitæ periculum, debet infamans cum simili periculo, si necesse sit, illi restituere, quia est obligatio restituendi non solum ratione infamiæ, sed etiam ratione damni quod ex ea sequitur: in periculo autem paris damni, potior est conditio innocentis; secus si non sit tale periculum infamato; ratio est quia est bonum ordinis fama superioris.

Quær. 15. *Qui publicum crimen narrat, si auditor de alio innocente narrari existimat, teneaturne innocentis famam restituere?*

Resp. tenetur ex charitate. Charitas enim postulat ut damnum proximi tollamus, si commode fieri potest, sed non tenetur ex justitia, quia non narratio, sed prava intelligentia auditoris, est causa infamiæ.

Quær. 16. *Sitne obligatio restituendi famam defuncti?*

Resp. affirmative: Quia quilibet tam mortuus quam vivens habet jus ad famam suam, cum quisque in bona fama sua, etiam post mortem, vivere censetur; ergo qui jus illud violat, debet illud restituere.

Quær. 17. *Quænam sint causæ a restitutione famæ excusantes?*

Resp. Sunt septem sequentes.

Prima. Est infamati condonatio, modo ejus fama non sit ei necessaria ad rectam muneris sui administrationem, nec infamia redundet in alios, ita ut ipsi inde maneant infamati vel suspecti; tunc enim condonatio esset invalida: talis est infamia religiosi quæ redundat in Monasterium.

Secunda. Est justa compensatio inter privatos; idest cum duæ personæ privatæ se mutuo infamarunt, solent sibi mutuo condonare, et ita præsumitur in praxi, si æqualitas reperiatur in infamia. Non potest tamen infamatus infamantem per modum vindictæ infamare, quia non licet privata auctoritate malum pro malo reddere ut fiat æqualitas.

Tertia. Si fama sit aliunde reparata: ut si infamatus per sententiam judicis declaratus fuerit innocens: ratio est quia tunc inutilis esset reparatio; tenetur tamen damna ex infamatione orta reparare, si nondum sint reparata.

Quarta. Si infamia penitus abierit in oblivionem, nec periculum sit ne reviviscat, quia fama jam censetur restituta, et damnum sublatum.

Quinta. Si crimen occultum quod alicui narrasti, alia ratione fiat publicum, tunc enim infamatus habet jus restitutionis.

Sexta. Si restitutio sit impossibilis, nemo enim ad impossibile tenetur; in quo tamen casu necesse esset ut detractor pecunia, vel alio modo damnum compensaret.

Septima. Si revera nulla fuit infamia ex detractione secuta, ut si audientes jam antea sciebant quod narrasti, vel non crediderunt, quia tunc nullum damnum est secutum; ergo.

§. II. *De judicio temerario, opinione, suspicione, dubitatione, et susurratione.*

Quær. 1. *Quid sit judicium temerarium?*

Resp. Est assensus absolutus et firmus de proximi improbitate, ex levibus et insufficientibus indiciis ortus.

Dicitur 1. *Assensus absolutus.* Ut distinguatur tum a dubitatione, quæ est *suspensio judicii in neutram partem inclinantis*, tum a suspicione, quæ est *inclinatio intellectus magis in unam partem inclinantis sine determinatione propter formidinem partis oppositæ.*

Dicitur 2. *assensus firmus:* Ut distinguatur ab opinione, quæ est *assensus intellectus infirmus propter formidinem partis oppositæ.*

Dicitur 3. *Ex levibus et insufficientibus indiciis:* id est ex indiciis quæ attendendo ad facti naturam, personæ qualitatem, aliasque circumstantias prudentes movere non possunt ad judicandum de proximo, male suspicandum, etc.

Porro. Est differentia inter judicium temerarium et falsum: potest enim subinde esse falsum, et non temerarium, cum scilicet adsunt sufficientia indicia pro judicio, et tamen res in se non ita se habet.

Quær. 2. *Quale sit peccatum judicium temerarium et opinio?*

Resp. Judicium temerarium tam firmum, quam opinativum est mortale contra justitiam ex genere suo.

Prob. 1. Ex Scrip. Lucæ 6. *Nolite judicare, et non judicabimini, nolite condemnare, et non condemnabimini*. Ex quo sic argumentor; peccatum ob quod quis a Deo judicatur et condemnatur, est grave; atqui ob judicium temerarium quis a Deo judicatur et condemnatur; ergo.

Prob. 2. Ratione: gravis proximo illata injuria, est grave peccatum; sed qui ex levi aut nulla causa aufert proximo bonam quam apud ipsum possidebat existimationem, gravem ipsi infert injuriam; ergo.

Dixi 1. *judicium tam firmum quam opinativum*, quia Scriptura (*Luc.* 6. *Jac.* 4.) generatim et indistincte graviter prohibet omne judicium temerarium, proinde non solum firmum, sed et opinativum.

Dixi 2. *Ex genere suo:* quia potest esse veniale 1. Defectu sufficientis advertentiæ tum ad suum malum judicium, tum ad insufficientiam indiciorum: 2. Ex levitate materiæ, ut dictum est dum de detractione egimus. 3. Ex levitate temeritatis, cum nempe indicia licet non sint ad judicandum sufficientia, tamen parum differunt a sufficientibus.

Quær. 3. *Quale sit peccatum suspicio et dubitatio temeraria?*

Resp. cum distinct. Si suspicio et dubitatio de re gravi, oriuntur ex pravo affectu et malevolentia, sunt mortales ex genere suo; ratio est quia fit gravis injuria proximo, qui habet jus, ne sine causa de ipso mala habeatur suspicio vel dubitatio; unde Apostolus (*Prima ad Tim.* 6. *v.* 4.) inter gravia peccata numerat *suspiciones malas*.

Si oriuntur ex solo errore intellectus, quo apprehendit signa tamquam sufficientia ad suspicandum vel dubitandum, paratus suam suspicionem vel dubitationem deponere, ubi rem melius consideravit, sunt ordinarie tantum veniales; ratio est quia tunc indicia non carent omni probabilitate.

Quæres 4. *Quid requiratur ut tollatur injuria illata per judicium, et suspicionem temerariam?*

Resp. Nihil requiri quam ut judicium, suspicio et dubitatio apud semetipsum deponatur.

Quæres 5. *Utrum dubia sint in meliorem partem interpretanda?*

Resp. 1. Dubia circa personas, quando agitur de mala vel bona existimatione proximi, sunt in meliorem partem interpretanda; saltem negative suspendendo judicium, ut notat Sylvius. Quia *in dubio non est præsumendum delictum* (*L. merito, ff. pro socio*).

Resp. 2. Dubia circa personas, quando agitur de vitando aliquo damno, vel de adhibendo remedio, possunt in malam partem interpretari, non quidem *definitive*, nempe judicando proximum esse improbum et habendum pro tali, sed *suppositive*, nimirum eam cautionem adhibendo quam prudentia dictaret adhibendam, supposito quod esset malus, nullo tamen modo habentes eum pro malo; ratio est quia ea cautio non includit judicium de improbitate proximi, nec famam ejus lædit.

Hoc modo non peccat qui in ædes suas recipiens ignotum ita cavet suis rebus, ac si dubia esset ejus probitas.

Quær. 6. *Quid sit susurratio et quale peccatum?*

Resp. Est oblocutio mala et secreta ad disseminandam discordiam inter amicos. Ipsa est peccatum mortale ex genere suo et quidem gravius detractione; dissolvit enim amicitiam, quæ præstantior est bonis famæ, vocaturque a Patribus *vera pestis religionum*. Hinc *Prov.* 6. dicitur: *sex sunt quæ odit Deus et septimum detestatur anima illius, nempe seminare inter fratres discordias*.

Susurrator tenetur restituere vel per retractationem, vel per infamati laudationem, juxta exigentiam casus.

§. III *De contumelia et derisione*.

Quær. 1. *Quid sit contumelia?*

Resp. Est injusta et aperta honoris alieni violatio.

Dicitur 1. *aperta;* id est præsenti et scienti facta, per quod distinguitur a simplici detractione.

Dicitur 2. *violatio:* sive per dicta v. g. crimen, vel defectum, vel malum pœnæ alteri præsenti objiciendo, ex animo illum inhonorandi; sive per facta, v. g. ejus imaginem conculcando, ei maledicendo, conviciando, repræsentando aliquid quod ejus honorem lædat etc.

Quær. 2. *Quale sit peccatum contumelia?*

Resp. Est peccatum mortale ex genere suo, et quidem gravius detractione quam includit, cum fiat coram et in faciem; cujus gravitas desumitur ex circumstantiis verborum, et factorum, et præcipue personæ offensæ: nam contumelia in se levis, potest esse gravis respectu personæ cui infertur, ut si sit superior, pater etc.

Nota: Contumelia illata parentibus habet malitiam injustitiæ et impietatis, et consequenter hæc circumstantia omnino exprimenda est in Confessione.

Quær. 3. *An honor per contumeliam læsus restitui debeat?*

Resp. affirm. Et quidem coram aliis, si coram aliis, honor læsus fuerit; quia qui inhonoravit proximum, peccavit contra justitiam cum damno proximi; ergo tenetur ad restitutionem, vel etiam ad satisfactionem per veniæ petitionem si opus fuerit; ad quam non obligatur superior respectu inferioris, aut vir nobilis respectu hominis plebeii, ne despectui habeantur (*Ita Bonac. tom.* 2. *p.* 443. *n.* 1. *et seq.*).

Quær. 4. *Quid sit derisio et quale peccatum?*

Resp. 1. Est jocus de proximi defectibus ut rubore afficiatur.

Dicitur 1. *Jocus:* ut distinguatur a contumelia, quæ fit serio.

Dicitur 2. *ut rubore afficiatur:* quia si fiat alio motivo, v. g. corrigendi proximum, vel honestæ recreationis, non est peccatum.

Resp. 2. Derisio *ex genere suo*, est peccatum veniale, quia *de se* jocus ille gravem proximo non infert injuriam.

Dixi 1. *ex genere suo:* quia aliquando transfertur ad aliam speciem peccati mortalis ut in sequentibus casibus.

1. Cum deridetur proximus de virtutis cultu, tunc enim est impietas et scandalum.

2. Cum deridentur parentes; tunc enim est impietas.

3. Cum irridetur Deus, Sancti, cæremoniæ ecclesiasticæ, quod absque blasphemia fieri nequit.

Dixi 2. *De se non infert gravem injuriam;* quia gravem infert, dum derisio habet rationem contumeliæ, ut fit in sequentibus casibus.

1. Dum derisio fit ex animo graviter confundendi proximum.

2. Dum exprobratur grave vitium, aut defectus infamis.

3. Dum derisus graviter tristatur; in his casibus derisio *est peccatum mortale et tanto gravius, quanto major reverentia debetur personæ, quæ illuditur,* ait D. Th. (2. 2. *q.* 75. n. 2.)

Nota: In derisione eadem est facienda restitutio ac in contumelia, et eodem modo.

ARTICULUS IV.

De injuriis in bonis fortunæ, et necessaria restitutione.

Quær. 1. *Quid sit furtum?*

Resp. Est occulta rei alienæ ablatio invito rationabiliter domino.

Dicitur 1. *ablatio;* per quam intelligitur acceptio et accepti detentio, quæ moraliter censentur eadem actio.

Dicitur 2. *occulta:* id est quæ fit domino nesciente, vel quam quis intendit facere domino nesciente, ut distinguatur a rapina.

Dicitur 3. *rei alienæ:* id est rei, qua proximus juste fruitur legitimo titulo, sive dominii, sive usufructus, sive depositi etc.

Res autem illa si sit sacra, vel in loco sacro, furtum dicitur *sacrilegium;* si pertineat ad fiscum vel ærarium publicum, dicitur *peculatus;* si sit homo, dicitur *plagiatus;* si sint pecora, dicitur *abigeatus*.

Dicitur 4. *invito rationabiliter domino:* dum enim domino rei suæ detentioni tenetur consentire, irrationabiliter est invitus, et nulla ipsi infertur injuria: sic furto non est reus qui a furioso gladium aufert ne sese aut alium occidat.

Quær. 2. *Quid sit rapina?*

Resp. Est manifesta ac violenta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino. Unde rapina specie differt a furto in genere moris, quia ipsi furto specialem addit injuriam contra personam cujus læditur honor, dum ei quasi e manibus res sua violenter et injuriose aufertur; hinc fieri potest ut quis non peccet mortaliter in ratione furti, et peccet mortaliter in ratione rapinæ, ut si rem levis momenti per vim a persona illustri auferat.

Quær. 3. *Quinam sint rei rapinæ?*

Resp. Rei sunt rapinæ qui decimas, mercedem operariorum, vectigalia et justa tributa defraudant; qui ad usuram dant; qui cogunt ad contractus inæquales ineundos; qui stipendio sibi publice assignato non contenti, plus aliquid exigunt; qui foro cedunt, gallice *les banqueroutiers*.

Quær. 4. *Quale peccatum sit furtum et rapina?*

Resp. Est peccatum mortale ex genere suo, nam peccatum quod a regno cœlorum excludit, est mortale; atqui furtum est tale; ait enim Apostolus, (1. *Cor.* 6. *v.* 10.) *nolite errare, neque fures, neque rapaces regnum Dei possidebunt*.

Quær. 5. *Quænam quantitas requiratur ut furtum de se sit peccatum mortale?*

Dixi *de se:* quia furtum rei levis potest esse mortale per accidens, 1. *Ratione damni inde secuti,* aut lucri cessantis: ut si auferas acum a sartore qui ob impotentiam sibi aliam comparandi, per dies plures operas suas perdere cogatur.

2. *Ratione scandali;* ut si quid leve eripias alteri, quem nosti propter hoc blasphematurum.

3. *Ratione doloris,* quem concipit alter ex ablatione rei suæ, licet modicæ, quam affectu magno prosequitur. His certo positis:

Resp. Requiritur ea quantitas, quæ spectatis omnibus grave damnum infert, privatque notabili utilitate; verum cum damnum quod respectu unius, puta divitis, est leve, respectu pauperis possit censeri grave, eadem quantitas in omnibus furtis statui non potest pro materia mortifera.

Inde est quod Theologi satis communiter quatuor hominum genera distinguunt. *Primum* est illustrium qui splendide vivunt. *Secundum* est eorum, qui vivunt ex suis reditibus, licet non ita splendide. *Tertium* est mercatorum et artificum, qui mercatura aut artificio se sustentant. *Quartum* est pauperum, qui mendicando sibi consulunt.

Communiter statui potest ad furtum mortale sufficere

1. Respectu personarum primi generis, etiam Regis, asses 60.

2. Respectu personarum secundi generis asses 40.

3. Respectu personarum tertii generis, si ars sit majoris lucri, qualis est mercatorum, asses 20. Si minoris, asses 10.

4. Respectu personarum quarti generis asses 5.

Ratio horum est, quia eæ omnes summæ censeri debent notabiles respective, cum correspondeant victui unius diei alicujus personæ juxta suum statum et fere exæquent mercedem diurnam; atqui quod correspondet victui alicujus personæ, vel exæquat mercedem diurnam personæ, est notabile respectu illius personæ; ergo.

Dixi: *Communiter:* Quia fieri potest, ut aliquis artifex sex tantum aut septem asses lucretur, quibus se suamque familiam sustentet, quos qui ei eriperet, non posset non censeri grave damnum inferre. Prædictam ergo regulam non tradimus ut aliquid in quo pro certo figi possit, bene vero ut aliquid, quo utcumque dirigi possint Confessarii.

Dices: Qui furatur Regi 60. asses, non ipsi grave damnum infert; ergo non peccat mortaliter.

Resp. nego ant. Nam ex hac summa Rex potest uno die decem milites alere, qui vitam suam pro Regno et Rege exponunt.

Inst. Ergo qui furatur Regi 57. aut 58. asses non peccat mortaliter.

Resp. nego ant. Quia materia furti non statuitur *mathematice,* sed *moraliter:* in moralibus autem quæ parum distant, nihil distare censentur.

Quær. 6. *Utrum is qui cum intentione furandi notabilem quantitatem, modicam quid ab uno vel pluribus furatur, peccet mortaliter?*

Resp. Peccat mortaliter toties quoties minutum alicui subripit. Ratio est, quia quidquid fit ex intentione peccati mortalis, est peccatum mortale; atqui illa minuta furta fiunt ex intentione peccati mortalis; actus enim imperatus voluntatis, participat malitiam actus imperantis, estque illius executio; ergo. Hinc Deus detestatur eos, qui injustis mensuris vendunt. Prov. 11. *statera dolosa abominatio est apud Deum*.

Quær. 7. *Utrum is qui sine intentione furandi notabilem quantitatem, sed quasi occasionaliter plura minuta furatur ab uno vel pluribus, peccet mortaliter?*

Resp. Peccat mortaliter, non quocumque actu, sed eo demum in quo advertit saltem confuse se ad quantitatem notabilem pervenisse. Ratio est, quia qui vult et ponit complementum damni notabilis proximi, eo ipso vult damnum notabile proximi; sed qui vult damnum notabile proximi, peccat mortaliter; ergo. Unde tenetur ad restitutionem sub mortali, ut constat ex hac propositione damnata ab Innoc. XI. et Clero Gall. a. 1700. *non tenetur quis sub pœna pec-*

cati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

Dices: qui modica a diversis furatur, non nisi leve singulis infert damnum; ergo non peccat mortaliter.

Resp. nego conseq. Nam ad peccatum mortale constituendum plane sufficit, ut modica sic furans grave reipublicæ detrimentum inferat, sitque rei alienæ in materia gravi injustus detentor.

Nota (saltem secundum multos) requiri majorem quantitatem ad peccatum mortale in furtis parvis, quæ fiunt pluribus, quam quæ uni; et in furtis, quæ successive uni fiunt, quam si fiant simul, quando inter illa parva furta intervallum notabile intercedit: ratio est, quia damnum divisum in plures, vel per plura intervalla notabilia causatum, ex communi hominum sensu est minus.

Quær. 8. *Utrum quando plures uni per levia furta grave damnum inferunt domino, singuli peccent mortaliter et teneantur ad restitutionem sub mortali?*

Resp. Peccant mortaliter et tenentur restituere sub mortali in solidum, si communi consilio, vel concursu illa minuta furta commiserint; quia singuli ad totum damnum moraliter cooperati sunt; quod si nullus eorum conscius sit furti alterius, singuli peccant tantummodo venialiter, solumque tenentur sub veniali partem a se ablatam restituere, quia nullus eorum cooperatus est ad damnum ab aliis illatum.

Quær. 9. *An filiifamilias surripientes bona parentum peccent et teneantur ad restitutionem?*

Resp. Si surripiant aliquid notabile, peccant mortaliter; nam particeps homicidæ peccat mortaliter; sed ex Prov. 28. *qui substrahit aliquid a patre suo et matre, et dicit hoc non esse peccatum, particeps est homicidæ;* ergo. Ratio est quia rerum paternarum non sunt domini.

Hinc sequitur, filiosfamilias teneri ablata parentibus restituere si possunt, si nempe habeant castrensia et quasi castrensia; si non possunt, tenentur post mortem parentum in partitione hæreditatis cum cohæredibus computare in sortem suam quod surripuerunt; nisi pater expresse vel tacite condonaverit. Ubi

Nota: ordinarie majorem quantitatem ad peccatum mortale requiri in furto a filiis patrato, quam si ab extraneis committeretur, quia ordinarie parentes non sunt tam inviti erga ipsos, quam erga extraneos, spectatis omnibus circumstantiis paupertatis, opulentiæ, liberalitatis, amoris parentum.

Quær. 10. *An peccent mortaliter famuli, qui surripiunt esculenta et poculenta dominis suis?*

Dico, *esculenta et poculenta:* quia non est dubium quin in aliis rebus gravius peccent quam cæteri.

Resp. Non peccant mortaliter, si poculenta et esculenta communia surripiant in usus proprios. Ratio est quia quoad ista domini non solent esse inviti nisi quoad modum.

Dixi 1. *Poculenta communia:* quia non excusantur a mortali qui delicatiora et dominis reservata in gravi quantitate surripiunt.

Dixi 2. *In usus proprios:* pessimi siquidem latrones sunt qui ea inutiliter dilapidant, aut parentibus et amicis donant.

Quær. 11. *An accepta per modum pretii propter actionem vel omissionem aliunde debitas, restitui debeant?*

Resp. affirm. Si actio vel omissio sint debitæ ex justitia; ratio est quia qui vendit quod suum non est, tenetur ad restitutionem; atqui qui pretium accipit pro eo quod alteri debet ex justitia, vendit id quod suum non est, sed alterius; ergo.

Hinc qui pretium accipit ut rem inventam reddat, ne furetur, indignum aligat, falsum dicat testimonium, injustam ferat sententiam, peccat contra justitiam et tenetur ad restitutionem.

Dixi in resp. *si actio vel omissio sint debitæ ex justitia:* quia si sint debitæ ex virtute a justitia distincta, illicitum quidem est propter eas pretium accipere, sed accipiens ad nullam restitutionem tenetur.

Hinc qui pretium acciperet pro debito ex charitate, v. g. pro sublevando proximo in gravi necessitate posito, pro curando ægroto in extrema necessitate posito etc. peccaret quidem graviter, sed ad restitutionem non teneretur, quia non violasset justitiam.

Dixi *per modum pretii:* quia si daretur aliquid per modum allicientis, juste accipi et retineri posset; quia tunc omnino liberaliter concessum esse censeretur; sic filii a parentibus aliquid licite accipiunt, ut Sacro intersint, frequentent Sacramenta etc.

Quær. 12. *An violatio secreti obliget ad restitutionem?*

Resp. affirm. Si inde proximus in bonis vitæ, famæ, vel fortunæ damnum aliquod patiatur; *ratio* est quia homo ad hæc omnia jus strictum habet, quod jus læditur violatione secreti.

Excipiuntur quatuor casus, in quibus revelatio secreti non est peccaminosa.

Primus est, si secretum commissum sit nullius momenti; tunc enim committens secretum non censetur invitus.

Secundus, si secretum jam fuit aliunde prolatum, jam cessat esse secretum.

Tertius, si ejus custodia in damnum communitatis, aut alicujus innocentis, cederet; quia charitas obligat ad impediendum damnum commune et privatum innocentis, etiam cum damno nocentis.

Quartus, si servari non posset absque gravi vel illius cui commissum est, vel illius qui illud commisit, nocumento.

Quæres 13. *An liceat uti occulta compensatione ad rem suam, aut sibi debitam, recuperandam?*

Resp. Occulta compensatio est licita concurrentibus certis conditionibus; quia jure naturali quilibet potest se indemnem servare citra alterius injuriam; sed qui utitur occulta compensatione se indemnem servat citra alterius injuriam, cum auferat quod suum est, non quod est alterius; ergo.

Dixi *concurrentibus certis conditionibus:* quarum

Prima est quod rem suam non possit auctoritate publica obtinere; alias peccaret contra justitiam legalem, violaretque jus judicis. Non tamen obligaretur ad restitutionem.

Secunda, quod certum sit rem illam nunc actu debitam esse *ex justitia:* quia in dubio melior est conditio possidentis.

Dixi *debitum ex justitia:* non est enim licita compensatio si res sit solum debita ex gratitudine, quia debitum ex gratitudine nullum parit jus ad rem. Defectus hujus conditionis importat obligationem restitutionis.

Tertia, quod caveatur ne debitor aut ejus hæredes iterato solvant, et prudenter moneat sibi nihil deberi.

Quarta, quod absit omne periculum scandali vel damni alicujus tertii, qui de furto posset accusari et cogi ad restitutionem.

Quinta, quod compensatio fiat ex bonis debitoris: ideo qui rem debitori commodatam subriperet, furtum utique committeret, teneraturque restituere.

Verum cum omnes istæ conditiones rarissime concurrant (vix enim abest periculum scandali aut infamiæ) nunquam a Confessariis est consulenda, rarissime permittenda, non tamen ad restitutionem o-

bligabunt pœnitentes, qui es usi fuerint proprio motu si adfuerint conditiones requisitæ, sed eos monebunt periculi cui sese imprudenter exposuerunt; ita Tournely ex Haberto.

Quær. 14. *An liceat operariis, famulis, officialibus justitiæ aliquid surripere, eo prætextu quod stipendium minus justo accipiant?*

Resp. negative, tum quia debitum non est certum, tum quia cum libere contraxerint, tenentur stare conventioni juxta illud Matthæi 20. *non facio tibi injuriam, nonne ex denario convenisti mecum?* unde jure Innoc. XI. damnavit hanc prop. *famuli et famulæ possunt occulte heris suis subripere ad compensandum operam suam, quam majorem judicant salario quod acceperunt.*

Quær. 15. *An liceat in gravi et extrema necessitate aliena subripere?*

Resp. Non licet in gravi necessitate, secus si sit extrema.

Prob. 1. pars: Aliena non licet subripere nisi sint communia; atqui non sunt communia in gravi necessitate; ergo. Unde Innoc. XI. damnavit hanc prop. *permissum est furari, non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate.*

Prob. 2. pars: Ex communi omnium sententia, quæ docet in extrema necessitate omnia saltem quoad usum, fieri communia, rerumque divisionem non comprehendisse, nec comprehendere potuisse casum extremæ necessitatis; ergo in extreme necessitate licet rem alienam subripere ut *subveniat* non solum sibi, sed et *proximo sic indigenti*, ait D. Th. (2. 2. *q.* 66. *a.* 7. *ad* 3.).

Excipe si dominus rei auferendæ per hoc in æqualem necessitatem sit redigendus, nam ex reg. jur. *in pari causa melior est conditio possidentis.*

Quær. ultimo. *Utrum qui in extrema necessitate bona aliena abstulit, ad restitutionem teneatur, dum ad pinguiorem fortunam rediit?*

Resp. cum dist. Si res ablata in sua specie post transactam necessitatem, permaneat, debet restitui *Cap. Quod* 1. *q.* 7.), quia cessante necessitate cessat jus ex ea ortum; sic qui equum alterius abstulit, ut fuga vitæ consolat, tenetur illum reddere, ubi ex periculo evasit, qui indigebat solum usu equi, non proprietate.

Quod si res ipso usu fuerit consumpta, nullo postea titulo restituere teneretur; non titulo rei acceptæ, cum non extet amplius; non titulo acceptionis injustæ, cum in extrema necessitate positus iu eam verum dominium habuerit.

TRACTATUS

DE SACRAMENTIS.

Nota. Octo dissertationibus totum hunc Tractatum absolvemus, quarum *Prima* erit de Sacramentis in Genere; *Secunda* De Baptismo; *Tertia* De Confirmatione; *Quarta* De Eucharistia; *Quinta* De Pœnitentia; *Sexta* De Extrema Unctione; *Septima* De Ordine; *Octava* De Matrimonio.

DISSERTATIO I.

De Sacramentis in Genere.

Nota. Agemus hic septem Capitibus. 1. De Essentia. 2. De Existentia. 3. De Materia et Forma. 4. De Ministro. 5. De Subjecto. 6. De Effectibus. 7. De Cæremoniis Sacramentorum.

CAPUT PRIMUM.

De Essentia Sacramentorum.

Nota 1. Hæc vox *Sacramentum* varie accipitur e sacris Scripturibus, 1. pro arcano, quod veluti res sacra reverenter servatur; sic Tobias ait (12. *v.* 7.) *Sacramentum regis abscondere bonum est* ... 2. pro juramento, quasi res pro qua juratur, Dei testimonio coosecretur ... 3. pro sacro Mysterio, sic Apost. (1. *ad Tim.* 3. *v.* 26.) vocat incarnationem *magnum pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne* ... 4. pro signo, quod nos Deo sacrat atque sanctificat: in hac ultima usurpatione accipimus istud Nomen, *Sacramentum*.

Nota 2. Et recole ex Logica, signum esse, *id quod prius cognitum, ducit nos in cognitionem alterius*. Et

Dividitur 1. Ratione suæ causæ in *naturale*, quod ex natura sua significat id quod significat, sic fumus est signum naturale ignis. Et *arbitrarium*, quod ex instituto solum significat id quod significat, sic hedera appensa est signum arbitrarium vini venalis.

Dividitur 2. Ratione suæ virtutis in *speculativum*, quod non facit id quod significat; et *practicum*, quod facit id quod significat; ut Sacramenta respectu gratiæ.

Dividitor 3. Ratione rei significatæ in *rememorativum*, quod significat rem præteritam, sic trophæum significat victoriam. *Demonstrativum*, quod significat rem præsentem, sic hedera significat vinum venale; et *prægnosticum*, quod significat rem futuram, ut iris pluviam.

Porro triplex illa significatio in Sacramentis novæ Legis reperitur, ut docet D. Thom. 3. p. q. 60. art. 3. *Sacramentum*, inquit, *est signum rememorativum ejus quod præcessit, scilicet Passionis Christi*, quæ sanctitatis causa est; et *demonstrativum ejus, quod in nobis efficitur per Christi Passionem, scilicet gratiæ*, quam operatur; et *prognosticum, id est, prænuntiativum futuræ gloriæ*, quæ est effectus gratiæ. His notatis

Quær. *Quid sit Sacramentum?*

Resp. Sacramentum generice sumptum recte definitur: *Signum sensibile, sacrum a Deo permanenter institutum ad significandam et conferendam gratiam.*

Dicitur 1. *signum:* pro genere, quia per id convenit cum cæteris cæremoniis rem sacram significantibus, qualia sunt sacramentalia.

Dicitur 2. *sensibile*, hoc est aliquo sensu percepti-

bile, sive immediate et per se, ut aqua in Baptismo; sive mediate et per aliud, ut contritio per externam manifestationem, Corpus Christi per species consecratas. Hæc conditio est ita necessaria, ut D. Aug. (*lib.* 19. *contra Faustum cap.* 11.) asserat: In nullum nomen religionis, seu verum seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum aut Sacramentorum visibilium consortio colligentur.

Dicitur 3. *Rei sacræ*, id est rei, quæ ad cultum Dei ordinetur, atque subjectum sacret, seu initiet, ac sanctificet, sanctitate sibi propria; per quod verum Sacramentum a quocumque alio signo sacro, hominem non sanctificante, distinguitur.

Hujus conditionis defectu, *lignum vitæ* in statu innocentiæ, *transitus Maris rubri, Manna, Serpens æneus*, non erant Sacramenta, quia licet significarent gratiam nobis per Christum conferendam, non tamen referebantur ad cultum Dei, nec subjectum sanctificabant, sed usus eorum erat mere profanus.

Dicitur 4. *a Deo institutum:* quia solus Deus, sicuti est religionis et gratiæ auctor, ita solus potest esse Sacramentorum institutor. Hinc quæcumque sunt Institutionis Ecclesiasticæ, ut aqua benedicta, signum Crucis, etc. non sunt Sacramenta.

Dicitur 5. *permanenter:* quamdiu scilicet manet eadem Lex, idemque Ecclesiæ Status; hinc Sacramenta antiquæ Legis, nonnisi cum illa ceciderunt.

Hujus conditionis defectu, *Lotio pedum, insufflatio Christi in Apostolos*, non fuerunt vera Sacramenta, cum stabiliter non fuerint instituta, ut constat auctoritate Ecclesiæ, quæ est optima Scripturæ interpres.

Dicitur 6. *ad significandam gratiam:* nempe sanctificantem, sive futuram et per Christi passionem dandam, ut Sacramenta vetera; sive præsentem et actu per illa *ex opere operato*, collatam, ut Sacramenta novæ Legis; et quidem *primario*, non *secundario;* unde sacrificium qua tale non est Sacramentum, quia primario et immediate non ordinatur ad sanctificandum suscipientem, sed ad testandum supremum Dei in res omnes dominium.

Dicitur 7. *ad conferendam gratiam*, et sanctitatem sive interiorem, ut Sacramenta novæ Legis, sive exteriorem et pure legalem, ut Sacramenta veteris Legis; unde omnia Sacramenta sunt essentialiter signa practica et operativa alicujus sanctitatis sive interioris, sive exterioris.

Gratia *interior* est gratia sanctificans, per quam anima interius renovatur, efficiturque justa et Deo grata.

Gratia *exterior* et *legalis* est consecratio et munditics quædam exterior, qua quis fit aptus ad certa religionis officia obeunda; verb. gr. qui per lepram, aut contactum cadaveris immundus fuerat, legali ritu sanctificabatur, sed sanctitate exteriori, quæ ab Apostol. (*Hebr.* 9. *v.* 10.) dicitur *justitia carnis*, quia ritus illi valebant tantum ad munditiam corporalem et externam, quam Lex exigebat, ut quis aptus esset sacrificiis offerendis.

Resolv. ex dictis, Sacramenta veteris et novæ legis definiri posse per differentias specificas hoc modo.

Sacramentum veteris Legis est *signum sensibile, sacrum, a Deo permanenter institutum ad significandam gratiam interiorem per Passionem Christi dandam, et conferendam exteriorem et legalem*.

Sacramentum novæ Legis est *signum sensibile, sacrum, a Christo Domino permanenter institutum ad significandam et producendam per se et ex opere operatum gratiam interiorem*.

CAPUT II.

De existentia Sacramentorum.

Nota. Cum genus humanum in quadruplici statu considerari possit, nempe 1. *in statu innocentiæ*, a creatione scilicet Adami usque ad ejus lapsum; 2. *in statu naturæ*, a lapsu Adami usque ad Moysen, sic dictus, quia in eo homines nulla lege positiva, sed solo ductu Legis naturæ insonantis in corde, ducebatur ad Deum tamquam ad finem supernaturalem. 3. *in statu legis scriptæ* a Moyse (per quem Deus hominibus dedit leges positivas, per quas in moribus, in sacrificiis et in judiciis regulabantur) usque ad Christum. 4. *in statu Legis Evangelicæ*, a Christo usque ad finem mundi: ideo quæritur utrum instituta fuerint Sacramenta in quadruplici illo naturæ humanæ statu, ad quod dirimendum:

CONCLUSIO I.

Nulla de facto extitere in brevissimo innocentiæ statu Sacramenta; an autem aliqua futura fuissent, si diutius perseverasset, nemo potest certo definire.

Prob. Conclusio, quia de his rebus, quæ ab uno Dei instituentis arbitrio pendent, nihil certo statui potest silente Scriptura et traditione; atqui de Sacramentis in statu innocentiæ institutis, aut instituendis si diutius perseverasset, altum est in Scripturis et traditione silentium; ergo, etc.

Dices. Matrimonium Adami cum Eva institutum fuit in statu innocentiæ; atqui illud Matrimonium ex Apostol. et August. (*Eph.* 5. *v.* 31. *Aug. L.* 1. *de Nupt. et Concup. cap.* 21.) fuit Sacramentum; ergo, etc.

Resp. dist. min. Fuit Sacramentum improprie et late dictum, quatenus nempe futuram significabat unionem Christi cum Ecclesia, *conc. min.* fuit Sacramentum proprie et stricte dictum, hoc est, fuit signum sacrans suscipientes, *nego min.*

Itaque illud primum matrimonium fuit tantum institutum ad officium naturæ, hoc est ad propagandum genus humanum, et illud subinde Christus in lege nova ad dignitatem Sacramenti evexit.

Inst. Posteri Adami, si perseverasset in eis status innocentiæ, veram Ecclesiam constituissent; atqui vera Ecclesia non potest subsistere absque Sacramentis, juxta illud D. Aug. *In nullum Religionis nomen coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, aut Sacramentorum visibilium consortio colligentur:* ergo habuissent vera Sacramenta.

Resp. nego min. Illa enim Ecclesia potuisset subsistere visibilis per sacrificia, quæ designare videtur D. Aug. hac voce, *signaculorum*, quam huic voci, *Sacramentorum*, præmittit sub disjunctione.

CONCLUSIO II.

In lege naturæ extitit verum Sacramentum ad peccatum Originale delendum.

Prob. ex D. Aug. (*L.* 5. *contra Julian. cap.* 11.) dicente: *Nec ideo tamen credendum est ante datam Circumcisionem famulo Dei, (quandoquidem illis inerat mediatoris fides in carne venturi) nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis, quamvis quid esset aliqua necessaria causa, Scriptura sacra latere voluerit.*

Ratio petitur ex sincera Dei voluntate omnes homines salvandi, quæ exigit ut Deus in lege naturæ saluti parvulorum consuluerit per aliquod remedium ad deletionem peccati originalis ordinatum.

Quær. *Quodnam fuerit illud remedium?*

Resp. Cum de ea re sileant Scriptura et traditio, non potest in individuo determinari, probabilius tamen est illud remedium positum fuisse in fide Christi venturi aliquo actu exteriori manifestata; ratio est quia sine fide in Christum mediatorem nulla est speranda salus, *non est* enim *aliud sub Cælo nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.*

CONCLUSIO III.

Aliqua fuerunt in Lege Mosaica Sacramenta.

Prob. Quia multi ea in lege fuerunt ritus, multæ cæremoniæ stabiles ac fixæ, quæ legalem et externam conferebant sanctitatem, internam vero per Christum dandam figurabant; talis fuit Circumcisio, talis Agnus Paschalis, tales Pontificum et Sacerdotum consecrationes, populi Judaici expiationes et purificationes, etc. Id manifeste supponunt Concilia et Patres comparantes Sacramenta legis veteris cum Sacramentis nostris. (*Conc. Trid. Sess.* 7. *Can.* 2. *D. Th. in* 4. *Dist.* 1. *q.* 1. *a.* 2.).

CONCLUSIO IV.

In nova Lege existunt septem Sacramenta, nec plura, nec pauciora; scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, etc.

Hæc prop. contra recentiores Hæreticos, qui tria tantum admittunt Sacramenta, nempe *Lutherani* Baptismum, Pœnitentiam et Eucharistiam; *Calvinistæ* Baptismum, Eucharistiam et Ordinationem; *Zuingliani* Baptismum, Eucharistiam, Matrimonium, est definita a Conc. Trid. (*Sess. sept. Can.* 1.) his verbis.

Si quis dixerit Sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura vel pauciora, quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem ... anathema sit.

Prob. conclusio: Tot sunt Sacramenta, quot sunt signa sensibilia a Christo permanenter instituta ad gratiam significandam et conferendam; atqui septem sunt hæc signa, nec plura, nec pauciora; ergo, etc. *Major* est evidens ex definitione Sacramenti. Minor constabit ex Textibus sacræ Scripturæ, quos pro singulis Sacramentis suo loco referemus; ergo, etc.

Confirmatur ex congruentia, quam de isto septenario numero affert Concil. Florent. in Decreto Eugenii. Nam vita spiritualis non secus ac corporalis septem indiget: 1. Ut fidelis generetur; et hoc præstat Baptismus. 2. Ut augeatur et roboretur, et hoc dat Confirmatio. 3. Ut alatur, et hoc præstat Eucharistia. 4. Ut sanetur si sit ægrotus, et hoc tribuit Pœnitentia. 5. Ut reliquiæ peccatorum tollantur et animi virtutes recreentur, et ad id est Extrema Unctio. 6. Ut Ministri Ecclesiæ formentur, et hoc suppeditat Sacra Ordinatio. 7. Ut filii ad Dei cultum et humani generis conservationem procreentur et religiose educentur, et hoc dat Matrimonium. Hanc Analogiam vitæ spiritualis cum corporea eleganter exponit Catech. Romanus. (*p.* 2. *n.* 18.)

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Nusquam dicit Scriptura septem esse Sacramenta; ergo talis numerus temere asseritur.

Resp. 1. *retorq. argum.* Scriptura nusquam dicit esse quatuor Evangelia, ergo talis numerus temere asseritur a Novatoribus. Sufficit ergo quod habeamus talem numerum ex traditione, quæ est verbum Dei sicut Scriptura, et ex publica Ecclesiæ praxi, quæ traditionis est testis fidelis: unde D. Hier. dialogo adversus Luciferianos, ut Sacramentum Confirmationis demonstret, ait: *An nescis Ecclesiarum esse hunc morem, ut Baptizatis postea manus imponantur, et ita invocetur Spiritus Sanctus? exigis ubi scriptum sit? in actibus Apostolorum. Etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret.*

Resp. 2. *dist. ant.* Scriptura nusquam dicit esse septem Sacramenta explicite, *conc. ant.* implicite, *nego ant.* nam septem tradit signa sensibilia, quibus convenit definitio Sacramenti.

Inst. Patres sunt depositarii traditionis; atqui septenarius Sacramentorum numerus non reperitur in Patribus; ergo etc.

Resp. dist. maj. Patres simul et quotidianus Ecclesiæ usus et praxis, sunt depositarii traditionis, *conc. maj.* Patres soli, *nego maj.* atqui septenarius numerus non reperitur in Patribus explicite, *transeat,* implicite *nego min.* et *conseq.*

Itaque non minus in quotidiano Ecclesiæ usu et praxi conservatur traditio, quam in scriptis Patrum, qui de iis quæ a nemine ignorantur aut impugnantur, (qualis fuit septenarius Sacramentorum numerus) siluerunt, et pro data opportunitate de hoc vel illo Sacramento, non de omnibus simul egerunt, licet numerus rerum sacrarum, quibus fuit promissa gratia, in eorum scriptis reperiatur; sic. D. Aug. *L.* 5. *de Bapt. cap.* 20. Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam et Pœnitentiam commemorat; et *in speculo* textum Divi Jacobi qui est de Extrema Unctione exponit de signo gratiam conferente; et L. 2. *contra litter. Parmeniani cap.* 13. Ordinem vocat *sacramentum* quod *quadam consecratione homini datur.* Et demum pluribus locis loquitur de matrimonio tamquam Sacramento, maxime *L. de nuptiis et concup. cap.* 10. unde dixi *transeat minor.*

Objicies 2. Ecclesia Græca duo tantum admittit Sacramenta, Baptismum scilicet et Eucharistiam, ut patet ex confessione fidei edita a Cyrillo Lucari Patriarcha Constantinopolitano. Ergo.

Resp. nego antec. Et dico hanc fidei confessionem non esse Ecclesiæ Græcæ, quæ etiam hodie licet ab Ecclesia separata profitetur se agnoscere septem novæ Legis Sacramenta, ut constat ex synodo Bethelehemitica ann. 1672. sub Dositheo Patriarcha celebrata; sed esse confessionem hujus Patriarchæ, qui erroribus Calvini erat infectus, quique ob id a suo successore Cyrillo Berœensi fuit anathematizatus in synodo Constantinopolitana an. 1639.

Objicies 3. Sunt plura quam septem Sacramenta; nam septem sunt Ordines; item lotio pedum dicitur a nonnullis Patribus, Sacramentum; ergo.

Resp. nego ant. Nam 1. omnes ordinationis species revocantur ad unum genus, quod dicitur *Sacramentum ordinis.* Itaque quando dicimus esse tantum septem Sacramenta, Sacramentum sumimus secundum genus, ita ut sensus sit, septem tantum esse Sacramenta generice diversa, id est quæ ad diversos generis fines referuntur; et ideo cum omnes ordines ad unum eundemque finem genericum referantur, nempe ad confectionem et administrationem Eucharistiæ, a se invicem specie tantum discrepant, et unum generice Sacramentum constituunt.

2. Lotio pedum dicitur a sanctis Patribus late et improprie Sacramentum, quatenus significat aliquod mysterium quod probabilis fuit Sacramentum pœnitentiæ juxta Maldonatum (*in cap.* 13. *Jo.*); non autem vocatur Sacramentum stricte, cum hæc lotio non sit signum constans in Ecclesia, nec practicum gratiæ sanctificantis.

Inst. 1. Lotio pedum habet omnia ad rationem Sacramenti requisita, nempe 1. Est signum sensibile,

Jo. 13. Cœpit lavare pedes. 2. Annexum habet præceptum, *et vos debetis alter alterius lavare pedes*. 3. Continet promissionem gratiæ. *Si non lavero te, non habebis partem mecum*; ergo etc.

Resp. nego ant. Nam 1. ad verum Sacramentum non sufficit, ut sit signum externum, sed ultra requiritur, ut sit signum practicum gratiæ, constans in Ecclesia; atqui lotio pedum neque est signum practicum gratiæ, ut mox videbitur, neque est constans in Ecclesia, cum eam nec adhibeat modo, nec antiquitus adhibuerint in omnibus Provinciis, ut de Ecclesia Romana asserit D. Ambrosius: (*Lib. de Sacram. cap. 1.*) ergo etc.

2. Lotio pedum non fuit a Christo præcepta, alias Ecclesia eam retinuisset; hæc ergo verba, *Vos debetis alter alterius lavare pedes*, metaphorice sunt accipienda pro præcepto charitatis fraternæ et humilitatis, quæ per lotionem externam fuerunt significatæ, ita ut quisque animo comparatus sit ad lotionem pedum et vilissima quæque ministeria in fraternæ charitatis testimonium, et ob imitationem humilitatis Christi exercenda.

Hæc verba: *Nisi lavero te, non habebis partem mecum*, non significant lotionem pedum institutam fuisse ad significandam et efficiendam gratiam; sed *Petro* pœnam inobedientiæ comminantur, nisi Christo ipsius pedes abluere volenti paruerit; nisi enim Christo obedisset, fuisset contumax, adeoque æterna hæreditate indignus.

Inst. 2. D. Ambr. (*Id. c. 5.*) lotionem pedum vocat mysterium sanctificativum. *Audi*, inquit, *quia mysterium est et sanctificatio*, nisi lavero tibi pedes etc. item D. Bernardus (*Serm. 1. in Cœna Domini*) dicit, lotionem pedum esse Sacramentum, quo remittuntur peccata venialia: *Ut de remissione quotidianorum minime dubitemus, habemus ejus* (Christi) *Sacramentum, pedum ablutionem*; ergo est verum Sacramentum.

Resp. nego conseq. Illi enim Patres non loquuntur de ablutione pedum secundum se sumpta, sed secundum id quod significat, charitatem nempe et humilitatem, quarum exercitio peccata quotidiana baptizatis remittuntur; unde nomen *Sacramenti*, et *Mysterii* late sumunt pro signo quovis rei sacræ, nempe remissionis venialium ex opere operantis illorum actuum.

Quær. 1. *An omnia Sacramenta novæ legis sint æqualis inter se dignitatis?*

Resp. negat. Ita definivit Conc. Trident. (*sess. 7. can. 3.*) contra Lutherum: *si quis dixerit septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit* ... et vero quis ambigere potest Eucharistiam, quæ continet Christum totius gratiæ fontem, cætera Sacramenta dignitate et excellentia superare?

Quær. 2. *Quis instituit Sacramenta novæ Legis?*

Resp. Christus Dominus omnia et singula novæ Legis Sacramenta instituit, et quidem per se et immediate.

Prima pars est de fide definita: ita Conc. Trid. (*sess. 7. can. 1.*) *si quis dixerit Sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta ... anathema sit*.

Secunda pars, quæ est certa et quidem probabilior de fide, deducitur ex eadem definitione, ex qua sic argumentor; ea quis instituere dicitur quæ per se ac immediate instituit, atqui ex Trid. cit. Christus instituit omnia novæ Legis Sacramenta, ergo per se et immediate.

Major, de qua sola potest esse difficultas, est certa; nam Christus non dicitur instituisse sacramentalia, quamvis Ecclesia instituerit per potestatem a Deo acceptam; item præcepta Ecclesiæ non dicuntur præcepta Christi, quamvis Christus ea tulerit mediate per Ecclesiam, cui dedit potestatem ea ferendi, et cui inspiravit ut illa ferret; ergo ea solum quis instituere dicitur, quæ per se ac immediate instituit.

Confirmatur: quia si Ecclesia quædam Sacramenta instituisset, posset illa mutare quoad substantiam (nam ad aliquid mutandum non requiritur major potestas quam ad aliquid instituendum); atqui falsum consequens ex Trid. declarante (*sess. 21. c. 2.*): *hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati magis expedire judicaret*. Ergo.

Dices: Multi Theologi etiam post decretum Trid. absque ulla reprehensione docent, Christum in genere duntaxat, non vero in specie, aliquorum Sacramentorum materiam et formam determinasse; atqui hæc opinio stare non potest eum immediate per Christum facta Sacramentorum omnium institutione; ergo etc.

Resp. nego min. Ista enim duo: *immediate instituere, et in genere instituere*, non pugnant inter se; Christus enim immediate omnium Sacramentorum partes essentiales instituit, quamvis Ecclesiæ suæ potestatem fecerit nonnullorum Sacramentorum res et verba speciatim determinandi; ad hoc enim sufficit quod Christus et rebus ab Ecclesia selectis vim et efficaciam dare promiserit, et per se instituerit ipsam formalem significationem signi ab Ecclesia materialiter determinati, hoc est effecerit ut tale signum (v. g. porrectio instrumentorum) efficaciter significet aliquam spiritualem potestatem datam ei, qui sacram ordinationem percipit.

Inst. Alexander de Hales docuit confirmationem ab Ecclesia in quodam Concil. Meldensi institutam fuisse; ergo.

Resp. dist. ant. Docuit confirmationem in Conc. Meldensi fuisse institutam quoad substantiam, *nego*, quoad usum, *conc.* hoc ergo unum vult Halensis, Conc. Meldense fidelibus baptizatis receptionem confirmationis commendasse, ipsiusque usum eis præscripsisse.

Dixi: *immediatam a Christo institutionem esse probabilius de fide*: quia Conc. Trid. clare et expresse non definivit hanc veritatem, consulto enim hanc particulam, *immediate* omisit, ne ullum liberis scholæ opinionibus inferret præjudicium; tamen necessario videtur subintelligi, quia ille Canon est contra Novatores facile concedentes plura Sacramenta immediate ab Ecclesia fuisse instituta, negantes autem immediatam Christi institutionem. Unde licet insignis temeritatis reus foret qui post decretum Tridentinum immediatam a Christo institutionem revocaret in dubium, eum tamen erroris contra fidem incusare non audemus.

CAPUT III.

De materia et forma Sacramentorum.

Nota 1. Per materiam et formam Sacramentorum intelliguntur partes, ex quibus constant Sacramenta; materia autem duplex est, remota nempe, et proxima.

Materia remota, est *quælibet res, vel actus sensibilis ex se indifferens ad esse Sacramenti*; id est ad significandam et producendam gratiam.

Materia proxima, est *usus, seu applicatio materiæ remotæ ad subjectum*.

Forma, sunt *verba, aut quidquam verbis æquivalens, quæ materiam indifferentem determinant ad esse Sacramenti*. Sic aqua in Baptismo, est materia

remota, quia indifferens est ad significandam lotionem corporalem, vel spiritualem. *Ablutio* est materia proxima, quia applicat materiam remotam ad subjectum. Hæc verba, *Ego te baptizo etc.* sunt forma, quia aquam determinant et contrahunt ad lotionem spiritualem.

Nota 2. Circa materiam et formam Sacramentorum tria quæruntur:

Primum, An quodlibet Sacramentum necessario constet rebus tamquam materia, et verbis tanquam forma.

Secundum, An materiæ et formæ Sacramentorum sint a Christo fixæ et determinatæ.

Tertium, An et quæ mutatio, sive in materia, sive in forma, Sacramentum invalidum reddat.

QUÆSTIO I.

An quodlibet Sacramentum necessario constet rebus tanquam materia, et verbis tanquam forma.

Nota 1. Quæstionem procedere de Sacramentis novæ Legis; licet enim essentiale sit omni Sacramento cujuscumque status constare rebus, vel actibus sensibilibus, cum sit essentialiter signum sensibile, tamen non fuit necesse ut omne Sacramentum constiterit verbis; multa siquidem in lege veteri, ut Circumcisio, (*Gen.* 17. *v.* 12.) ritus Agni Paschalis, (*Ex.* 12. *v.* 3.) consecratio Pontificum et Sacerdotum (*Levit.* 8. *v.* 12.) celebrantur absque præscripta verborum forma.

CONCLUSIO.

Quodlibet novæ Legis Sacramentum in actione transeunte consistens, necessario constat rebus tanquam materia, et verbis tanquam forma.

Prob. Ex Conc. Florent. in decreto unionis: *Omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi id quod facit Ecclesia, quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum.* Præiverat D. Aug. (*Tr.* 80. *in Jo.*) dicens: *detrahe verbum, et quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum.*

Et vero nullum est ex septem novæ Legis Sacramentis, cujus materia et forma non assignetur, ut legenti Scripturas et Conc. Trid. patebit.

Dices 1. Juxta Conc. Flor. *Sacramenta* non tantum *rebus perficiuntur tanquam materia, et verbis tanquam forma*, sed *et persona ministri* intendentis facere quod facit Ecclesia; ergo tribus illis constant Sacramenta.

Resp. nego conseq. Aliud est enim Sacramentum perfici, aliud intrinsece constare: *perfici* enim ad causas intrinsecas et extrinsecas extenditur; *constare* autem, seu componi restringitur ad causas intrinsecas, unde Sacramenta tribus perficiuntur, sed diversimode, scilicet materia et forma tamquam partibus intrinsecis, ac essentialibus, intentione vero ministri tamquam causa.

Dices 2. Eucharistia non constat verbis tamquam forma: ergo.

Resp. dist. ant. Eucharistia in fieri, *nego ant.* sic enim habet panem et vinum pro materia, et verba pro forma; Eucharistia in facto esse, seu secundum suum esse permanens, *conc. ant.* Porro materia et forma requiruntur in actione ad effectum habendum, non in effectu habito et perseverante, qualis est corpus et sanguis Christi in Eucharistia remanentes post consecrationem; unde dixi in propositione: *in actione transeunte consistens.*

Dices 3. Matrimonium non constat verbis tamquam forma, cum mutus valide contrahat; ergo.

Resp. dist. ant. Non constat verbis formalibus, *conc. ant.* virtualibus, *nego ant.* Nutus enim quibus muti exprimunt suum consensum, habent rationem verborum et formæ, unde vocantur ab Aug. (*Lib.* 2. *de Doct. Christ. c.* 3.) *verba visibilia.*

Quær. *Qualia sint verba sacramentalia, an promissoria et concionatoria tantum, an vero consecratoria?*

Nota: Novatores cum non aliam in Sacramentis efficaciam agnoscant, quam objectivam, ad excitandam scilicet fidem promissionum Christi, per quam solam justificemur, nobis imputata Christi justitia, consequenter Sacramentorum verba, promissoria tantum et concionatoria appellant: *promissoria* quidem, quia inquiunt, sunt veluti sigilla pure materialia, quibus obsignatur promissio gratiæ dandæ solum per fidem promissionum: *concionatoria* vero, quatenus clara voce pronuntiata fidem audientium excitant, non minus quam excitatur per conciones. Contra quos:

Resp. Verba Sacramentorum sunt vere ac proprie consecratoria, non tantum promissoria et concionatoria.

Prob. Illa verba sunt vere consecratoria, quæ per se et ex *opere operato* consecrant et sanctificant suscipientem cæteroquin rite dispositum; atqui verba Sacramentorum novæ Legis materiæ conjuncta per se, et *ex opere operato* consecrant et sanctificant suscipientem rite dispositum, cum ex sui institutione sint causæ instrumentales collationis gratiæ, ut dicetur infra; ergo.

Confirmatur: quia si verba Sacramentorum essent tantum promissoria et concionatoria, 1. Sacramenta non magis prodessent suscipientibus, quam adstantibus, quod est absurdum. 2. Baptismus respectu parvulorum, aut perpetuo amentium, quorum utpote ratione carentium fides excitari non potest, non esset verum Sacramentum.

Objicies: D. Aug. (*tr.* 80. *in Jo.*) ait: *Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat et cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur;* ergo verbum Sacramentale est concionatorium aut promissorium.

Resp. nego conseq. Nam hoc unum vult Aug. verbo sacramentali vim inesse non quatenus est sonus materialis, sed prout fidei mysterium, et divinæ virtutis invocationem continet; unde ibidem addit: *Nam et in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens.*

Inst. D. Aug. suam mentem probat isto Apostoli testimonio (*Rom.* 10.) (*Hoc est verbum fidei quod prædicamus*). Ergo verba Baptismi vult esse concionatoria.

Resp. nego conseq. Hoc enim testimonio unice utitur, ut ostendat, vim spiritualiter mundandi verbis sacramentalibus non convenire ratione soni transeuntis, sed ratione sensus spiritualis, propter quem instituta sunt, et qui fidei objectum est. Inde addit: *Hoc est verbum fidei quod prædicamus, quo sine dubio, ut mundare possit, consecratur et Baptismus.*

QUÆSTIO II.

An materia et forma Sacramentorum sint a Deo fixæ et determinatæ.

Nota: Materia et forma duobus modis determinari possunt, in genere nimirum et in specie.

Determinantur *in genere*, dum sub aliqua materia et forma convenienti statuitne confici Sacramentum, nullam speciem assignando. Determinantur autem *in specie*, dum ipsamet species assignatur, imposita determinantis lege, ut ea semper utentur Sacramentorum ministri.

CONCLUSIO I.

Christus Dominus determinavit saltem in genere omnium Sacramentorum materiam et formam.

Prob. Quia ex supra dictis Christus instituit omnia novæ Legis Sacramenta; ergo eorum materiam et formam determinavit saltem in genere: Sacramentum enim nihil est aliud, quam materia et forma simul junctæ.

Dices: Ecclesia mutavit materiam Sacramenti matrimonii: nam ante decretum Trid. contractus clandestinus erat illius Sacramenti materia, et nunc non est amplius valida illius materia; ergo non fuit a Christo determinata.

Resp. nego ant. Ecclesia enim nihil mutavit eorum quæ sunt a Christo instituta circa matrimonium, sed tantum determinavit in specie quod ab eo fuerat determinatum tantum generice; nimirum Christus instituit solum pro materia matrimonii contractum legitimum inter conjuges; qualis autem pro legitimo haberi debeat, ipse non constituit, sed reliquit Ecclesiæ determinandum; nihil ergo mutavit Ecclesia quod pertineret ad substantiam eorum quæ fuerant a Christo instituta, retinuit enim legitimum contractum, sed tantum qualis esse debeat ille contractus, declaravit.

CONCLUSIO II.

Christus non omnium Sacramentorum materiam et formam determinavit in specie, *sed aliquorum determinavit tantum* in genere, *relinquendo Ecclesiæ potestatem eas in specie determinandi pro locorum et temporum diversitate.*

Prob. Ex praxi diversa Græcorum et Latinorum in sacris ordinationibus conferendis: Græci enim per solam manuum impositionem, quod approbat Ecclesia Latina; Latini vero etiam per exhibitionem instrumentorum, Ordinem conferunt; ergo Christus non determinavit eandem materiam et formam *in specie infima;* ergo restat quod determinaverit tantum *in genere*, statuendo scilicet, ut hoc Sacramentum conferretur per aliquod signum expressivum potestatis quæ traditur ordinato, et per aliqua verba quæ eandem potestatem magis determinate et clarius significarent.

Dices: Si Ecclesia potestatem haberet quorumdam Sacramentorum materiam et formam in specie determinandi, eas posset mutare; falsum ex Trid. *(sess. 21. cap. 2.)* consequens; ergo etc.

Resp. dist. maj. Eas posset mutare secundum suum esse specificum, *conc. maj.* secundum suum esse genericum, *nego min.* atqui Ecclesia ex Trid. non potest eas mutare, secundum suum esse genericum *conc. maj.* secundum suum esse specificum, *subdist.* quando sunt in specie a Christo determinatæ, *conc.* quando sunt ab Ecclesia specifice determinatæ, *nego min.* eadem quippe potestas sufficit ad mutandam materiam, quæ fuit sufficiens ad eam determinandam.

Inst. Si ad libitum Ecclesiæ esset mutare materias et formas Sacramentorum, Latinus modo Græcorum et Græcus modo Latinorum possent rite ordinari; sed hoc est inconveniens; ergo.

Respondent aliqui *nego seq. ant.* Quia posita semel Ecclesiæ determinatione, non potest quis valide per alia verba et signa ordinari, quia ex instituto Christi ista Ecclesiæ determinatio his Sacramentis est essentialis.

Respondent alii *dist. seq.* posset rite ordinari quoad validitatem Sacramenti, *conc.* quia inquiunt, iste modus ordinandi est validus et ab Ecclesia non reprobatus, saltem pro Ecclesia singulari; quoad liceitatem, *neg. ant.* Quia ex præcepto ad rem gravem pertinente quilibet tenetur servare ritum suæ Ecclesiæ.

Ex hac opinionum varietate patet Sacramentum in tali casu fore dubiæ validitatis, et consequenter sub conditione repetendum.

QUÆSTIO III.

De mutatione materiæ et formæ Sacramentorum.

Quær. 1. *Quotuplex sit materiæ et formæ mutatio?*

Resp. Duplex, substantialis scilicet, et accidentalis.

Mutatio materiæ *substantialis*, est ea qua materia convertitur in aliam speciem, vel qua redditur inutilis ad sui usum; v. g. si quis vino baptizaret, vel aqua naturali, sed congelata ita ut non posset fieri ablutio.

Mutatio materiæ *accidentalis*, est alteratio materiæ talis ut non convertatur in aliam speciem, nec reddatur inutilis ad sui usum, v. g. Baptismus in aqua calefacta, vel non benedicta etc.

Mutatio formæ *substantialis*, est conversio verborum illius in alium sensum; v. g. *ego te baptizo in nomine matris*, vel *in nomine Dei*, Trinitatem non exprimendo etc.

Mutatio accidentalis formæ, est alteratio verborum illius, retento eorum sensu; v. g. *abluo te in nomine* Patris etc.

Quær. 2. *An mutatio materiæ vel formæ Sacramentum irritet?*

Resp. Quælibet mutatio substantialis materiæ vel formæ, Sacramentum irritat, non autem accidentalis; peccat tamen qui talem mutationem accidentalem efficit.

Prob. prima et secunda pars: Quia mutatio substantialis in materia vel forma, materiam vel formam Sacramenti tollit, accidentalis vero non tollit; atqui quod tollit materiam vel formam, quas Christus instituit, irritat Sacramentum; quod non tollit materiam vel formam, non irritat Sacramentum; ergo etc.

Prob. 3. pars: Quia non est licitum absque auctoritate aliquid addere, vel minuere illi, quod ab ipso Christo, vel ab Ecclesia ex Christi auctoritate est decretum; sed hoc accidit in mutatione licet accidentali Sacramentorum; ergo est illicitum; ergo peccat etc.

Quær. 3. *Quot modis forma Sacramentorum possit mutari, tum substantialiter, tum accidentaliter?*

Resp. Sex modis his versiculis contentis:

Nil formæ demas, nil addas, nil variabis.
Transmutare cave, corrumpere verba, moram.

Primus modus mutilationis verborum formæ ut per detractionem alicujus verbi, quæ si sensum mutet, irritat Sacramentum; si non mutet, non irritat.

Hinc qui in forma baptismi omitteret nomen unius personæ divinæ, non baptizaret; econtra qui tantum omitteret pronomen, *ego*, vere baptizaret.

Secundus modus mutationis verborum ut per additionem, quæ si sensum verborum Christi invertat, Sacramentum invalidat: si sensum verborum Christi integrum servet, non invalidat Sacramentum.

Hinc qui sub hac forma baptizaret; *ego te baptizo* in nomine Patris majoris, et Filii minoris etc. non baptizaret; econtra qui baptizando adderet: *in no-*

mine Patris ingeniti, et Filii geniti, et Spiritus Sancti ab utroque procedentis, veru baptizaret; additio enim eorum attributorum, cum vere personis divinis conveniat, non invertit substantialem verborum Christi sensum.

Tertius modus mutationis, est variatio verborum; quod si verba substituta non idem clare et distincte significant, sed tantum confuse, inducunt mutationem substantialem; si vero verba substituta sint synonima cum verbis a Christo institutis, mutatio est accidentalis.

Hinc invalide baptizaret qui diceret: *ego te baptizo in nomine SS. Trinitatis*. Valide vero qui diceret: *ego te abluo, tingo, lavo:* est enim idem sensus, eademque significatio.

Quartus modus fit per transmutationem seu transpositionem verborum, cum qua si idem quoad substantiam remanet sensus, validum est Sacramentum; si non remanet, nullum est.

Hinc invalide consecrat qui dicit: *hoc corpus est meum:* valide vero qui dicit: *hoc est meum corpus*.

Quintus modus fit per corruptionem verborum, quæ si sensum tollat, Sacramentum irritat; si non tollat, non irritat.

Hinc qui baptizando diceret: *in nomine Matris et Filii etc.* nihil efficeret; qui vero ex ignorantia aut balbutiens diceret: *in nomine Patri et Fili et Spiritu Sancti,* valide baptizaret, quia ex communi audientium judicio et conditione personæ baptizantis integer manet sensus verborum. Propter hanc rationem Zacharias Pontifex (*Cap. retulerunt de consecr.*) definivit Sacerdotem linguæ latinæ imperitum valide baptizasse cum hac forma, *in nomine* patria, et filia, et spiritua sancta.

Sextus modus mutationis fit per interruptionem verborum, quæ si tanta esset, ut communi judicio non censeretur una et eadem moralis actio, et interciperetur intentio pronuntiantis, esset mutatio substantialis ut consequenter nihil efficeretur; si vero hæc interruptio tanta non esset quin moraliter eadem æstimaretur actio, mutatio esset accidentalis et Sacramentum validum.

Hinc si quis pronuntiatis bis verbis: *ego te,* post semi quadrantem pronuntiaret, *absolvo,* nihil efficeret, si vero pronuntiatis, *ego te,* diceret pœnitenti, *elice actum contritionis,* et postea proferret, *absolvo,* valida esset absolutio.

Quær. 4. *An Minister qui formam Sacramenti accidentaliter mutaret animo inducendi novum errorem, valide Sacramentum perficeret.*

Dixi *formam accidentaliter mutaret:* quia si error non esset in forma expressus, non violaret substantialiter Sacramentum in forma consueta collatum, cum validitas formæ ex solo verborum communi sensu desumatur, non vero ex privata intentione loquentis: quapropter admissus est ab Ecclesia Baptismus ab Arianis in forma consueta datus, quamvis interius de personis Sanctissimæ Trinitatis male sentirent. Itaque

Resp. cum dist. Vel error expressus in forma sensum tollit, vel non. Si sensum tollit, invalidum est Sacramentum, quia mutatio est substantialis; si sensum non tollit, validum est Sacramentum, quia error est tantum accidentalis.

Porro error tollit sensum verborum cum non facit distinctam propositionem, v. g. *ego te baptizo in nomine Patris majoris, et Filii minoris etc.* non tollit autem sensum cum facit propositionem distinctam, ut in hac forma baptismi, *baptizo te in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti quæ non sunt personæ æquales,* et consequenter est valida forma cum fuerit complete pronunciata, antequam error exprimatur.

Quær. 5. *An aliquando in administratione Sacramentorum forma conditionali uti liceat?*

Resp. affirm. Cum vera adest necessitas. Est communis contra paucos recentiores.

Prob. Auctoritate Alex. III. (*Extra de Bapt. cap. 1*) definientis: *de quibus est dubium an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmissis, si nondum baptizatus es.* Ergo etc. Hæcque forma, quam in dubio de valore Sacramenti initerabilis, et de capacitate subjecti, præscribunt omnes libri Rituales, constanter hodie observatur.

Dices 1. Cum Juenino (*Diss. 1. de Sac. q. 3. c. 5. art. 1.*) hæc doctrina de forma conditionali adhibenda est nova, utpote quæ octavo solum sæculo legatur in capitularibus Caroli Magni (*l. 6. cap. 181.*) ubi primo persuasum est quod in dubio sit dicendum: *si non es baptizatus, ego te baptizo;* ergo ea non licet uti.

Resp. dist. conseq. Quia ea auctoritas negative, quæ ideo est caduci roboris, non efficit quod collatio Sacramenti conditionata in dubio, non sit magis cauta et tuta, ideoque eligenda cum agitur de valore Sacramentorum.

Dices 2. Adhibendo formam conditionatam Sacramentum exponitur periculo frustrationis; ergo.

Resp. nego ant. Nam ex communi philosophorum consensu, *conditio nihil ponit in esse, nisi depurata seu verificata conditione:* ergo in casu incapacitatis subjecti, vel jam collati Sacramenti initerabilis, non confertur, imo nec conficitur Sacramentum; forma enim conditionata, v. g. Baptismi hoc solum exprimit: *si non es baptizatus, te baptizo, si autem es baptizatus, nullo modo volo te baptizare:* ergo nulli periculo frustrationis exponitur Sacramentum datum sub conditione.

Inst. Ex quo *conditio nihil ponit in esse, nisi, etc.* sequitur Sacramenta quæcumque posse conditionate conferri quandocumque et cuicumque; absurdum conseq.

Resp. nego seq. maj. Quia licet conditio nihil ponat in esse, nisi sit purificata, tamen opus est ut Sacramenta cum summa administrentur reverentia, quæ certe non servaretur, si quandocumque et cuicumque, etiamsi conditionate, conferantur. Unde

Dixi in respons. *ubi vera adest necessitas,* quæ reperitur tantum in duabus circumstantiis.

1. Quando in Sacramentis non iterabilibus post diligens examen prudenter dubitatur an Sacramentum fuerit collatum, vel etiam an valide fuerit collatum.

2. Quando dubitatur an subjectum sit capax Sacramenti, uti contingit in homine subita vi morbi oppresso, qui nullo exteriori signo dolorem de peccatis significare potest, juxta restrictionem a nobis dandam, dum agemus de integritate confessionis.

Quær. 6. *An liceat in Sacramentorum administratione, uti materia dubia, aut probabili?*

Resp. Dum urget mortis periculum, nec materia certa suppetit, licet uti materia dubia aut probabili in Sacramentis necessitate medii ad salutem necessariis.

Prob. Quia cum Sacramenta ex communi axiomate sint propter homines, non autem homines propter Sacramenta, satius est ista periculo nullitatis exponere, quam hominem periculo damnationis æternæ; ita D. Aug (*L. 2. de adulterin. conjug. cap. 28. n. 35.*).

Dixi: *Dum materia certa non suppetit, urgetque periculum mortis:* quia extra hos casus uti materia dubia aut probabili est peccatum gravissimum, tum sacrilegii erga Sacramentum quod imprudenter periculo nullitatis exponitur; tum injustitiæ erga proxi-

mum, qui periculo carendi fructu Sacramenti committitur.

CAPUT IV.

De ministro Sacramentorum.

Nota. Duplex est Sacramentorum minister; primarius nimirum, et secundarius.

Minister *primarius* est ille, cujus nomine Sacramenta administrantur, et est Christus ut homo propter unionem hypostaticam cum Verbo divino, de quo dicitur (*Jo.* 1. *v.* 33.) *hic est qui baptizat*:

Minister *secundarius* est ille, qui nomine Christi potest valide conficere Sacramentum; et hic iterum duplex est, nempe *ordinarius* qui secundum Legem a Christo præscriptam potest valide conficere Sacramentum et *extraordinarius*, qui præter hanc Legem Christi ordinariam ad Sacramenta conficienda et dispensanda committi potest.

De ministro extraordinario nemini dubium est quin Deus quamlibet creaturam rationalem, sive sit Angelus, sive anima separata, ad Sacramenta conficienda possit deputare; Deus enim non ita suam virtutem alligavit Ecclesiæ ministris, quin possit ipsam aliis tribuere. Itaque

De solo ministro ordinario hic quæritur, 1. quis sit; 2. quænam ex ejus parte requirantur ut Sacramentum legitime perficiat.

QUÆSTIO I.

Quis sit ordinarius Sacramentorum minister?

CONCLUSIO I.

Solus homo viator, ratione utens, potest esse minister ordinarius Sacramentorum.

Prob. Ille solus potest esse minister ordinarius Sacramentorum, quem Christus ad hoc munus deputavit; atqui Christus solum hominem viatorem ratione utentem ad hoc munus deputavit; nam illi soli dixit: *euntes docete omnes gentes, baptizantes eos* (*Matth.* 28. *v.* 19.). *Hoc facite in meam commemorationem* (*Luc.* 22. *v.* 19.) *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* (*Jo.* 20. *v.* 23.). Unde Apost. non alios quam homines designat dicens (1. *Cor.* 4. *v.* 1.): *sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei*. Ergo.

Quær. An quilibet homo viator sit minister Sacramentorum?

Resp. Excepto Baptismo propter summam ejus necessitatem, et Matrimonio propter specialem rationem contractus in quo situm est Sacramentum, quilibet homo viator non potest conferre Sacramenta, sed is solum qui rite in Ecclesia ad hoc ordinatur. Est de fide definita in Conc. Trid. contra Lutherum (*Conc. Trid. sess.* 7. *can.* 10.) his verbis: *Si quis dixerit Christianos omnes in verbo, et omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.*

Prob. Si omnes Christiani essent ordinarii Sacramentorum ministri, nulla in Ecclesia foret diversitas graduum et officiorum; atqui falsum consequens ex Apost. (1. *Cor.* 12. *v.* 19.) dicente: *nunquid omnes Apostoli, nunquid omnes Doctores?* Et Roman. 12, asserit nos habere *donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes ... sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina, etc.* ergo.

Dices, 1. *Petri* 2. Omnibus Christianis dicitur: *vos autem genus electum, regale Sacerdotium;* ergo omnes Christiani sunt Sacerdotes.

Resp. dist. conseq. Sunt Sacerdotes improprie et metaphorice propter spirituales hostias quas Deo per Christum offerunt, *conc. conseq.* Vere et proprie ratione ordinationis, *nego conseq.* eodem nimirum sensu omnes Christiani Sacerdotes dicuntur quo Reges; atqui metaphorice dicuntur Reges, quia suis affectibus dominari tenentur; ergo.

Inst. Tertull. *L. de exhort. virg. cap.* 7. habet: *nonne et Laici Sacerdotes sumus? ... differentiam inter ordinem et plebem constituit Ecclesiæ auctoritas, et honor per ordinis consessum sanctificatur; ideo ubi Ecclesiastici ordinis non est consessus, et offers, et tingis, et Sacerdos es tibi solus*. Ergo.

Resp. nego conseq. Nihil enim debet concludi ex illo libro quem postquam defecit ab Ecclesia, scripsit Tertullianus, qui *L. de præscript. Hær.* c. 4. in contrarium sic loquitur: *ipsæ mulieres hæreticæ quam procaces, quæ audeant docere, exorcismos agere, forsitan et tingere. Ordinationes earum temerariæ, leves, inconstantes ... Nam et Laicis sacerdotalia munera injungunt.*

QUÆSTIO II.

Quænam ex parte ministri requirantur, ut Sacramenta legitime perficiat?

Nota. Tria ad Sacramentorum legitimam administrationem requiruntur, intentio scilicet, fides, et probitas, de quibus duplici articulo.

ARTICULUS I.

De intentione ministri Sacramentorum.

Nota 1. Intentio est *actus deliberatus voluntatis, quo quis aliquid vult facere*.

Nota 2. Intentio spectari potest 1. ex parte objecti ad quod fertur; 2. ex modo quo ad illud fertur; sicque de Sacramentorum ministri intentione duæ moventur difficultates: prima eaque acerrima inter Theologos est de objecto intentionis ministri, nempe quid dum Sacramenta conficit et administrat, intendere debeat? secunda de gradu intentionis ejusdem, seu quanta esse debeat; quæ solventur duplici sectione.

SECTIO I.

De objecto intentionis ministri.

Nota. Minister deliberate ritum Sacramentalem exercens plura potest intendere, et quidem

1. Jocosam Ecclesiæ cæremoniarum repræsentationem, ut si quis in theatro, Baptismi ritum mimice imitetur, et hæc intentio appellatur *jocosa et lutherana*.

2. Potest intendere ritum externum Sacramenti, v. g. applicationem materiæ et formæ, ita in hoc sistendo, ut prætermittat intentionem conficiendi id quod intendit Christus vel Ecclesia, vel etiam ex malitia velit positive in celebratione hujusce ritus, intentioni Christi et Ecclesiæ refragari dicendo: *volo facere actum baptizandi quem facit Ecclesia, sed nolo conficere Sacramentum baptismi;* vel *nolo facere quod facit Ecclesia, imo contrarium intendo*. Et hæc est intentio quæ vocatur *externa;* quæ sic definitur:

Intentio externa, est *ea qua minister in debitis circumstantiis ac serio externum Sacramenti ritum perficit, intus tamen suam retinet intentionem, imo contrariam gerit dicens:* nolo facere quod facit Ecclesia, imo contrarium intendo.

3. Potest intendere ritum illum externum quatenus

generatim est ritus Christi et Ecclesiæ, isque sacer; non cogitando tamen expresse de Sacramento, et hæc intentio vocatur *interna*, et sic definitur:

Intentio interna, est ea *qua minister simul ac sacramentalem ritum exercet, interius et apud se intendit ritum illum celebrare saltem generatim et confuse quatenus Sanctus, licet non intendat illum celebrare formaliter ut est Sacramentum*.

4. Potest intendere ritum sacramentalem volendo in particulari et distincte Sacramentum, formaliter ut est Sacramentum, efficere.

5. *Denique potest intendere expresse effectum ritui sacramentali annexum*; nempe gratiam et caracterem. His præmissis certa ab incertis sunt secernenda.

Certum est 1. Ad valorem Sacramenti non requiri ut minister expresse intendat effectus Sacramenti; nam valet Baptismus collatus a Pagano ejus effectum ignorante, vel etiam ab Hæretico negante gratiam per illum conferri, ut definitum est in variis Conciliis. (*Rothomag. a.* 1581. *Rhemense, a.* 1583. *Aquense, a.* 1585.).

Certum est 2. Non requiri ut minister explicite intendat perficere Sacramentum formaliter ut est Sacramentum, tum propter rationem mox adductam, tum quia Ecclesia recipit baptismum a Judæo, vel Pagano forma legitima datum, etiamsi illum esse Sacramentum ignorent vel negent. Sufficit enim ut generatim et confuse velint agere quod facit ea societas quam Ecclesiam vocant, quæcumque illa sit, sive Romana, sive Lutherana; ratio est quia qui facere intendit quod facit Ecclesia Lutherana, ille generatim, implicite et confuse intendit facere quod facit vera Ecclesia, licet ex errore credat Ecclesiam Lutheranam esse veram Christi Ecclesiam; error enim privatus ministri non destruit veritatem generalis intentionis faciendi quod facit Ecclesia Christi.

Certum est 3. Jocosam ritûs Sacramentalis adumbrationem non sufficere, prout definivit Concil. Trident. (*Sess. 7. can.* 11. *et sess.* 14. c. 6.) contra Lutherum, qui cum rem omnem Sacramenti in fide excitata a signo sensibili, reponat; ideo deridet omnem intentionem quæ in eo requiri dicitur, docetque nudam ejus actionem exteriorem etiam joco et irrisione factam, sufficere ad valorem Sacramenti.

Lis ergo tota devolvitur ad externam et internam intentionem; quæriturque utrum ad valorem Sacramenti sufficiat *externa* superius explicata, an insuper requiratur *interna*, qua minister intendat saltem generaliter et implicite quod Christus instituit, seu quod faciunt Christiani, vel etiam quod a ministro postulatur; en status hujus celebris quæstionis, circa quam duæ circumferuntur Theologorum sententiæ.

Prima statuit, ad valorem Sacramenti sufficere solam intentionem ponendi præcise ritum externum, etiamsi minister ritum illum irrideat, vel infidelitate detestetur, aut etiam protestetur se nolle facere quod facit Ecclesia, sollicitus tamen ne quidquam necessarium ab Ecclesia existimatum, prætermittat.

Secunda statuit non sufficere in ministro intentionem serio peragendi ritum externum, sed vult insuper requiri intentionem saltem implicitam et generalem faciendi ritum ut sacrum; id est, sicut Christus eum instituit, et Ecclesia facit, ita ut si minister negligentia vel malitia sua intentionem hanc retineat, Sacramentum sit irritum.

CONCLUSIO.

Ad valorem Sacramenti non sufficit intentio externa, sed insuper requiritur interna.

Prob. Unico syllogismo: in statuendis illis quæ a sola Dei voluntate pendent, sententia illa ut tutior est amplectenda quæ deducitur ex Conciliis, summorum Pontificum decretis, necnon ex præcipuis Ecclesiæ Patribus; atqui talis est nostra conclusio; ergo, etc.

Prob. prima pars min. 1. Concil. Trid. definiente (*Sess. 7. can.* 11.): *si quis dixerit in ministris dum Sacramenta conficiunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit*. Et de pœnitentia (*Sess.* 14. *c.* 6.) ait: *non debet pœnitens adeo sibi de sua ipsius fide blandiri, ut etiamsi nulla ipsi adsit contritio, aut Sacerdoti animus serio agendi, et vere absolvendi desit, putet tamen se propter solam suam fidem, vere et coram Deo esse absolutum, etc.*

2. Ex Concilio Constantiensi quod suspectos de hæresibus a Concilio damnatos interrogari jubet, *an credant quod malus Sacerdos cum debita materia et forma, et cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, vere absolvat, et vere conficiat alia Sacramenta*.

3. Ex Concilio Florentino dicente: *omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, et persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, quorum si unum desit, non perficitur Sacramentum*.

Ex his omnibus sic arguo:

Requiritur in ministro intentio faciendi quod facit Ecclesia juxta Concilia; atqui per intentionem illam non alia potest intelligi præter internam; ergo, etc.

Prob. min. Per illa verba non potest intelligi intentio externa; jam enim sufficienter fuerat subintellecta per verba anteriora Tridentini, *serio agendi*; et per ista Concilii Constantiensis, *cum debita materia et forma*; demum per ista Concilii Florent. *perficiuntur rebus tamquam materia, et verbis tamquam forma*; ergo Concilia præter intentionem seriam externam, insuper requirunt intentionem mentalem et internam.

Reponunt adversarii Concilia maxime Trid. voluisse tantum condemnare errorem Lutheri docentis jocum externum et manifestum non impedire valorem Sacramenti.

Respond. Fateor: sed vitium Sacramenti per jocum etiam externum collati, non ex ipsa præcise fictionis manifestatione nascitur (declaratio enim illa vitium supponit ac prodit, non facit), sed ex defectu debitæ intentionis; atqui defectus ille toties occurrit quoties minister ritum externum ac materialem Ecclesiæ, etiam serio exterius observat, intus vero non intendit observare, sed fingere ac simulare; ergo, etc.

Prob. secunda pars min. Nempe conclusionem nostram deduci ex decretis summorum Pontificum. Alexander enim VIII. (*Ann.* 1690.) hanc propositionem damnavit: *valet Baptismus collatus a ministro qui omnem ritum externum observat; intus vero in corde suo apud se resolvit; non intendo facere quod facit Ecclesia* ... Unde sic arguo.

Minister, qui ritum omnem externum observat, habet intentionem externam: atqui ex Alexandrino decreto, non baptizat valide; ergo intentio externa non sufficit. Mirum est quantum hæc damnata propositio et argumentum inde deductum, adversarios contorqueat.

Prob. tertia pars min. Ex D. Th. (3. *p. q.* 64. *a.* 8. *ad* 1.) dicente: ad valorem Sacramenti *requiritur* in ministro conficiente Sacramentum, *intentio qua se subjiciat principali agenti, id est, qua intendat facere quod instituit Christus, quodque intendit face-*

re Ecclesia ; atqoi quod Christus instituit, quodque intendit Ecclesia est Sacramentum; ergo ad valorem Sacramenti necessarie est intentio faciendi Sacramentum, saltem implicite, id est, faciendi quod faciunt Christiani.

Confirmatur prop. Christus voluit ut Sacramenta conficerentur ab hominibus ut ejus ministris; sed homo non potest se gerere ut minister Christi et Ecclesiæ quin facere intendat quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit ; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ecclesia semper existimavit interiorem ministri intentionem ad Sacramenti validitatem non esse necessariam ; ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Ecclesia validum reputavit Baptismum a mimis celebratum ; sic probavit Baptismum a mimo collatum sancto Genesio, dum mimum ipse ageret. (*Ita referunt Socrates, et Sozomenus*) ; ergo.

Resp. dist. ant. Ecclesia validum reputavit Baptismum a mimis intendentibus facere quod facit Ecclesia celebratum, *conc. ant.* a mimis mimice agentibus, *nego ant.*

Neminem itaque latet sanctum Genesium dum stante Diocletiano mimum ageret, necnon mysteria Christianorum illudendo repræsentaret, subito a Deo conversum, sincero animo Baptismum suscepisse, monuisseque sodalem suum a quo baptizabatur, ut sincere ac serio ageret, unde quantum fuit de se, accepit Baptismum saltem in voto, quod sufficit, ut ei promitteretur salus, et per subsequens martyrium, illam de facto obtineret.

Objicies 2. Sufficit ad valorem Sacramenti intentio ponendi præcise ritum externum ; ergo.

Prob. ant. Ad valorem Sacramenti sufficit debite observare ritum a Christo institutum, atqui minister qui habet intentionem ponendi præcise ritum externum, ritum Christi debite observat, ergo.

Resp. nego min. Ritus enim a Christo institutus importat ipsam internam ministri intentionem.

Prob. min. Catharinus insignis ex ordine Prædicatorum Theologus, stante Conc. Trid. cui ipse aderat Theologus, edocuit ad valorem Sacramenti sufficere intentionem externam, nec improbatus fuit a Patribus Tridentinis ; ergo, etc.

Resp. nego ant. Nusquam enim docuit Catharinus validum esse Sacramentum quod minister perficit vel per jocum externum, vel internum qui ad Sacramenti substantiam terminetur ; sed eam tantum intentionem judicat necessariam non esse quæ terminatur vel ad ritum externum sub ratione formali Sacramenti, vel ad ejus effectum. Ita seipsum clare exponit Catharinus his verbis : *non alia intentio ministri requiritur, nisi ut intendat exterius agere quod facit Ecclesia, quamvis ipse neque credat Ecclesiam esse, neque ullum Baptismi spiritualem effectum ; sed satis est ut intendat facere quod Ecclesia jubet per ministros fieri.*

Inst. 1. Forma Sacramentorum independenter ab intentione interna ministri est operativa ; ergo.

Resp. nego ant. Forma enim Sacramenti ex Christi institutione suam efficacem significationem non habet, nisi intentione ministri determinetur ; sicut enim forma determinat materiam, ita intentio determinat formam ad esse sacramentale.

Prob. ant. Quod producit effectum suum *ex opere operato*, est operativum independenter ab intentione ministri ; atqui forma in Sacramentis producit effectum suum *ex opere operato* ; ergo.

Resp. nego maj. Ratio negati est quod intentio ministri, in ipsomet opere operato ex intentione Christi includatur, tamquam causa perficiens Sacramentum per legitimam materiæ et formæ applicationem, non ex merito dantis vel accipientis, sed virtute ipsius operis a Christo instituti, debite celebrati ; et debite non celebratur nisi interius minister velit et intendat illud celebrare ; ergo.

Subsumes. Atqui intentio ministri non continetur in opere operato ; ergo.

Prob. subsumpt. Opus operatum in Sacramentis est id tantum quod constituit signum sensibile ; atqui intentio ministri non est ex eis quæ constituunt signum sensibile ; ergo. *Resp. nego min.*

Prob. min. Quod non est sensibile, non potest esse ex iis quæ constituunt signum sensibile ; atqui, etc.

Resp. dist. maj. Non potest esse ex iis quæ constituunt signum sensibile speculativum, *conc. maj.* practicum, *nego maj.* et sic ad consequens.

Itaque verba illa sunt speculative, quorum totus effectus stat in significando ; practica vero quæ aliquid imperant et supponunt voluntatem, proindeque intentionem in imperante ; cum ergo Sacramentorum forma constituatur verbis practicis, sequitur ea supponere in eo a quo proferuntur, voluntatem faciendi quod significant ; ac consequenter ad signum practicum intentionem absolute requiri.

Subsumes, atqui non requiritur intentio ministri ad constituendam formam practicam ; ergo.

Prob. subsumpt. Sententia Judicis est operativa, etiamsi privatam intus gerat intentionem suæ sententiæ repugnantem (dum nimirum damnat eum quem vellet absolvere); ergo similiter Sacramenti minister validum conficit Sacramentum absque intentione interna, imo cum intentione repugnante.

Resp. nego conseq. Ratio disparitatis est quia valor sententiæ Judicis pensatur ex hominum sensu qui externa solum norunt, quique ut validam acceptant sententiam juxta præscriptum legis prolatam. At vero Sacramentorum validitas spectat præcipue ad Dei judicium, cui etiam interna subsunt, quique in præsenti casu exigit a suis ministris ut materiam cum forma uniant ; quod fit per intentionem ministri.

Subsumes. Atqui non requiritur intentio in ministro.

Prob. Minister Sacramentorum se habet ut instrumentum Christi, non ut præcipuum agens : atqui in instrumento non requiritur intentio, sed sufficit intentio præcipui agentis ; ergo.

Resp. dist. maj. Minister se habet ut instrumentum Christi animatum, *conc. maj.* inanimatum, *nego maj.* Sed in instrumento animato quod ab alio facultatem accipit rem aliquam si placuerit perficiendi, requiritur intentio.

Subsumes : Atqui in instrumento animato non requiritur intentio ; ergo.

Prob. conseq. Ex D. Aug. (*L. 7. contra Donatistas qui Baptismum sine fine datum vel acceptum nullum esse contendebant*) qui cum postulasset quid sentiendum sit de Baptismo mimice administrato, videtur in eam propendere sententiam quod sit valide administratus ; imo asserit se *non dubitare etiam illos habere Baptismum, qui quamvis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, aut ubi putatur esse Ecclesia ab iis, in quorum societate id accipitur.* Unde sic argumentor.

D. Aug. docet ratum ac validum esse Baptisma fallaciter datum et acceptum in Ecclesia Catholica, vel quæ putatur Catholica ; atqui nulla potest esse intentio interior in ministro fallaciter agente ; ergo.

Resp. dist. maj. D. Aug. docet validum esse Baptisma datum cum fallacia et simulatione ; et nomi-

ne fallaciæ intelligit S. Doctor absentiam fidei, aut rectam de Sacramento ejusque effectu ministri sententiam, *conc. maj.* et intelligit absentiam debitæ in ministro intentionis internæ qua generatim velit facere quod facit Ecclesia, *nego maj.*

Itaque simulatio, de qua S. Augustinus loquitur, importat tantum defectum fidei circa ritum Sacramentalem.

Subsumes. Atqui per fallaciam, de qua Aug., intelligi non debet defectus fidei erga Sacramentum, sed defectus intentionis; ergo.

Prob. subs. D. Aug. ib. ait: *an plus valent, ad confirmandum Sacramentum illi veraces inter quos agitur, quam ad frustrandum illi fallaces a quibus agitur et in quibus agitur; et tamen si postea prodatur, nemo repetit, sed aut excommunicando punitur illa simulatio, aut pœnitendo sanatur*. Unde sic arguo:

D. Aug. agit de illa fallacia, quæ cum datur Baptismus in hæreticorum societate, non in totam societatem cadit, sed in aliquos duntaxat societatis: atqui hæc fallacia non est absentia fidei, utpote quæ cadat in omnem societatem hæreticorum; ergo est absentia intentionis interioris quæ cadit in dantem Sacramentum.

Resp. dist. min. Hæc fallacia non est absentia fidei supernaturalis, *conc. min.* fidei humanæ circa effectum Sacramenti, *nego min.*

Itaque quando dicimus per fallaciam de qua Aug. intelligendam esse absentiam fidei, non intelligimus, ubi agitur de Hæreticis, fidem supernaturalem, quam certum est illis non esse; sed intelligimus tantum eos non credere fide humana, seu ritum qui exercetur, esse verum Sacramentum, seu gratiam ab hoc ritu produci.

Objicies 3. D. Th. (3. *p. q.* 64. *a.* 8. *ad* 2.) cum sibi objecisset ingens sequi incommodum si requiratur intentio: (scilicet suscipientem fore semper anxium de suscepti Sacramenti validitate, propriaque salute, sic respondet: *dicendum quod circa hoc duplex est opinio: quidam enim dicunt, quod requiritur mentalis intentio in ministro, quæ si desit, non perficitur Sacramentum: alii melius dicunt, minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, in verbis autem quæ profert exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti nisi contrarium exterius exprimatur*. Unde sic arguo.

Ex D. Thoma intentio Ecclesiæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exprimatur; ergo intentio mentalis non requiritur.

Resp. dist. ant. Sufficit intentio Ecclesiæ, cui minister suam saltem implicite conformat volendo facere quod facit Ecclesia, *conc. ant.* cui suam taliter non conformat, *nego ant.* Seipsum explicat D. Th. art. sequenti: (*q.* 64. *a.* 9. *ad* 1.) loquens de eo qui confert Sacramentum credens illud nullum effectum spiritualem producere, his verbis: *Non obstante infidelitate, potest intendere facere quod facit Ecclesia, licet existimet id nihil esse, et talis intentio sufficit ad Sacramentum, quia ut supra dictum est, minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cujus fide suppletur id quod deest fidei ministri*. Nullum dubium hæc verba relinquunt circa mentem D. Thomæ.

Ad Innocent. IV. eodem modo respondendum est; dicit quidem *valere baptismum licet minister gerat in mente non facere quod facit Ecclesia;* verum addit: *dummodo intendat baptizare*. Solum itaque vult validum esse Baptismum etiamsi minister nolit effectum Sacramenti conferre, et sufficere quod Sacramentum facere intendat.

Objicies 4. Aliqua facta. 1. S. Athanasius (ut referunt Rufinus), (*L.* 1. *cap.* 14.) Socrates, (*L.* 1. *c.* 5.) et Sozomenus (*L.* 1. *cap.* 17.) cum adhuc puer esset, pueriliter agens alios pueros baptizavit, huncque Baptismum probavit Alexander Episcopus Alexandrinus. 2. Narrat Nicephorus (*Lib.* 3. *cap. ultim.*) pueros natantes ad mare, puerum Hebræum baptizasse, qui ut vere baptizatus receptus fuit in Ecclesia Constantinopolitana; ergo.

Resp. 1. Si illud baptisma fuit datum a pueris illis per jocum, argumentum illud tam est solvendum ab adversariis quam a nobis; alias inciderent in errorem Lutheri.

Resp. 2. *nego conseq.* Certum est enim ex Rufino Alexandrum cum Sacerdotibus examinasse diligenter Athanasium, non solum de materia et forma debita, sed etiam an intentionem habuerit faciendi id quod facit Ecclesia, quo comperto idcirco validum pronuntiavit Baptismum... idem factum est de aliis pueris relatis a Nicephoro.

Objicies 5. Ex nostra sententia sequeretur maximum inconveniens, nempe posse deficere Ecclesiam; ergo.

Prob. Demus quod Titius in ordinandis Presbyteris careat intentione interna, certe non erunt ordinati; demus iterum quod aliqui ex his fiant Episcopi, ordinationes ab illis peractæ erunt irritæ, et sic sensim per totum orbem deficerent Pastores et Presbyteri; ergo et deficeret Ecclesia.

Resp. Illud argumentum potest retorqueri in adversarios, nam ipsi saltem contra pseudoreformatos admittunt intentionem serio agendi, quæ licet dicatur *exterior* respectu objecti externi quod respicit, de facto tamen est *interna* respectu ministri; quid igitur si Titius non haberet hanc intentionem serio agendi? nonne eveniret idem inconveniens Presbyterorum falsorum?.... dicendum igitur munus esse divinæ providentiæ nobis per Christum promissæ, ut ejus Ecclesia non sic falsificetur, saltem per longam hominum seriem; et sic respondere debent adversarii.

SECTIO II.

De gradu intentionis ex parte ministri, seu qualis et quænam esse debeat.

Nota: Intentio est quadruplex; actualis nimirum, virtualis, habitualis, et interpretativa.

Actualis, est præsens animi applicatio ad id quod agitur.

Virtualis, est ipsamet actualis quæ præcessit, ac moraliter perseverat in ministro quamdiu intentione contraria non fuit revocata. Talis est intentio in Sacerdote qui ex actuali voluntate consecrandi, induit se vestibus sacris, Missam inchoat, sed paulo post distrahitur; consecrat nihilominus virtute illius intentionis, quæ moraliter perseverat.

Habitualis duplex est: Prima est facilitas operandi ex actibus sæpe repetitis comparata; hæc potest esse actualis aut virtualis... Secunda est ea quæ fuit actu elicita, nec fuit revocata, sed est vel somno, vel vino, vel notabili temporis mora interrupta, ita ut non influat in actum humanum, nec per se, nec per virtutem a se relictam.

Interpretativa, est ea qua quis aliquid vult tantum in causa; vel est ea quæ nec est, nec fuit, sed esset, si ejus objectum proponeretur voluntati; unde non est intentio, sed solum intentionis præsumptio. His præmissis.

CONCLUSIO I.

Intentio actualis non requiritur in ministro Sacramentorum; habitualis vero non sufficit.

Prob. 1. *pars:* Illa intentio quæ non est in nostra potestate, non requiritur necessario in ministro Sacramentorum; atqui talis est intentio actualis; ergo.

Prob. 2. *pars.* Illa intentio non sufficit, quæ actionem humanam non dirigit; atqui talis est intentio habitualis, utpote quæ in dormiente et ebrio reperiri potest; ergo.

Dices 1. D. Th. (3. *p. q.* 64. *a.* 8. *ad* 3.) requirit tantum intentionem habitualem in ministro Sacramentorum; ergo sufficit.

Resp. nego ant. Nam D. Thomas nomine intentionis *habitualis* intelligit eam quam *virtualem* appellamus; loquitur enim ibi de intentione quæ manet in distracto paulo post actionem incœptam.

Dices 2. Intentio habitualis sufficit ad Sacramentum valide recipiendum: ergo eadem sufficit ad illud conficiendum.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod minister sit causa efficiens Sacramenti; suscipiens vero est illius subjectum; porro plus requiritur ad agendum, quam ad recipiendum.

Subsumes: Atqui intentio habitualis sufficit in causa agente.

Prob. subsumpt. Intentio habitualis sufficit ad applicandum alicui Sacrificium Missæ; ergo sufficit etiam ad Sacrificium et Sacramentum efficiendum.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod applicatio Sacrificii Missæ sit quædam donatio quæ valet donec retractetur; at intentio faciendi Sacramentum est causa efficiens Sacramenti; causa autem ut producat effectum, debet existere saltem virtualiter.

CONCLUSIO II.

Intentio interpretativa non sufficit ad Sacramentum conficiendum.

Prob. Intentio quæ non applicat agentem ad actionem, non sufficit ad Sacramentum conficiendum; atqui intentio interpretative non applicat agentem ad actionem, cum non existat actu, nec virtute; ergo.

Dices: Intentio interpretativa sufficit ad peccandum; ergo et ad Sacramentum conficiendum.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod malum ex quolibet defectu procedat, bonum vero ex integra causa.

CONCLUSIO III.

Intentio virtualis requiritur et sufficit ad Sacramentum conficiendum.

Prob. Illa intentio sufficit ad Sacramentum valide conficiendum, quæ sufficit ad ponendum actum humanum et liberum; atqui intentio virtualis ad hoc sufficit, ut constat in contractibus; ergo.

Quær. *An intentio ministri dirigi debeat ad rem determinatam, præsentem et sensibilem?*

Resp. affirmative.

Prob. Quia intentio ministri debet proportionari formæ, alias unum vellet et aliud exprimeret; atqui forma Sacramentorum materiam aut personam determinatam, præsentem, et sensibilem exprimit; *ego te baptizo: hoc est corpus meum etc.* ergo.

Resolves 1. Si quis ex pluribus hostiis unam tantum consecrare vellet, nullam determinando, nullam consecraret.

Resolves 2. Cum Sacerdos consecrat hostias, si una esset sub calcis pede, vel sub corporali, non esset consecrata, quia non esset præsens nec ratione sui, nec ratione continentis, cum hæc ad continendum non sint nata.

Resolves 3. Non posse consecrari materiam panis adeo parvam, ut *de se* perceptibilis non sit.

Dixi: *De se,* quia fragmenta de se non perceptibilia possunt consecrari simul cum aliis hostiis, per quas sunt perceptibilia.

ARTICULUS II.

De fide et probitate ministri Sacramentorum.

Nota. Hic quatuor quæruntur. 1. Utrum Hæretici aut peccatores valide possint administrare Sacramenta. 2. Utrum licite possint eadem administrare. 3. Utrum liceat Sacramenta petere et accipere ab improbis ministris. 4. Utrum liceat Sacramenta administrare peccatoribus.

SECTIO I.

Utrum Hæretici et peccatores valide possint administrare Sacramenta.

Nota. Sæculo Ecclesiæ tertio exarsit inter Stephanum summum Pontificem ex una parte; Cyprianum Carthaginiensem Episcopum, Firmilianum Cæsariensem in Cappadocia, cæterosque Africanos et Orientales Episcopos ex altera, celebris controversia circa Baptismum, ab Hæreticis collatum, quem validum negabat Cyprianus cum asseclis, et ideo baptizatos ab Hæreticis rebaptizabant.

Hunc errorem quarto Ecclesiæ sæculo renovarunt Donatistæ, et extenderunt ad omnem peccatorem sive publicum sive occultum, ut refert Sanctus Augustinus (*l.* 2. *contra Crescon. cap.* 28.). Sed argumentis Catholicorum convicti ad solos peccatores publicos restrinxerunt (*Aug. l.* 2. *contra Parmen. cap.* 12.), cui errori adhæsere Valdenses, Albigenses, Wiclefitæ et Anabaptistæ. Contra hos omnes,

CONCLUSIO.

Ad valorem Sacramenti non requiritur fides, nec sanctitas in ministro Sacramentorum.

Prob. 1. Ex constanti Ecclesiæ traditione, quæ semper rata habuit Sacramenta ab impiis et Hæreticis collata, modo ritum a Domino præscriptum observarint, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia.

Hanc perennem ab Apostolis traditionem opposuit sancto Cypriano Hæreticos rebaptizanti Stephanus summus Pontifex his verbis: *si quis a quacumque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur ad pænitentiam.*

Decretum sancti Stephani confirmarunt plurima Concilia. Arelatense I. his verbis: *placuit ut si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogent eum circa symbolum; et si perviderint eum in Patre, et Filio, et Spiritu sancto esse baptizatum, manus tamen ei imponatur ut accipiat Spiritum sanctum. Quod si interrogatus non responderit hanc Trinitatem, baptizetur* (*Conc. Arelat. a.* 314. *cap.* 8.).

Nicænum I. can. 8. sic ait: *si quis voluerit venire ad Ecclesiam ex Novatianis, placuit sancto Concilio, ut ordinentur et sic maneant in Clero.* Et can. 19. statuit: *de Paulianistis, qui deinde ad Ecclesiam confugerunt, statutum est ut omnino rebaptizentur.* Concilium non jubet rebaptizari Novatianos, quia rite baptizabant, vult autem rebaptizari Pauli Samosateni discipulos, *quia,* ut ait Innocent. I. (*in Ep. ad Episcopos Macedoniæ*) *in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti non baptizabant.*

Denique Trid. sess. 7. can. 12. ait: *si quis dixerit ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia quæ ad Sacramentum conficiendum*

aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut non conferre Sacramentum, anathema sit.

Et sess. 7. can. 4. de Baptismo: *si quis dixerit Baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum, anathema sit.*

Prob. 2. *Ratione deducta ex Scripturis:* Minister Sacramentorum operatur virtute et authoritate divina, *supra quem videris Spiritum sanctum descendentem, hic est qui baptizat* (*Joann.* 1. *v.* 33.) atqui Deus non aufert e ministro datam ei potestatem ob ejus hæresim aut peccatum, (quippe cum talis potestas ministerialis sit gratia gratis data, nec in ministri, sed in aliorum utilitatem concessa;) ergo.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Contra propos. Hæc loca Scripturæ.

Eccl. 34. *Ab immundo quis mundabitur?* Ib. *Qui baptizatur a mortuo quid proficit lavatio ejus?*

Matth. 7. *Non potest arbor mala bonos fructus facere,* ex quibus sic arguo: Minister infidelis et peccator est immundus, mortuus gratiæ, et arbor mala: ergo neminem potest mundare per Sacramenta, nec ullum opus bonum facere.

Resp. nego conseq. Et respondeo ad singula.

Ad primum. Ab immundo nemo potest mundari si propria virtute agat, *conc.* si agat virtute Christi et Ecclesiæ, *nego.* Minister autem qui ritum a Christo institutum debite observat, agit virtute Christi principalis Sacramentorum Ministri: *Dedit Baptismum Judas,* ait D. August. urgens Donatistas, *et non baptizatum est post Judam. Dedit Joannes, et baptizatum est post Joannem: quia datus a Juda Baptismus, Christi est; qui a Joanne, Joannis erat ... sic ergo quos baptizavit ebriosus, homicida, adulter, si Baptismus Christi erat, Christus baptizavit. Non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur:* Hic est qui baptizat.

Ad secundum. Dicendum textum non esse ad propositum, ibi enim non agitur de Baptismo Christi, sed de Purificatione ab immunditia legali, quæ ex cadaveris hominis mortui contactu contrahebatur; et sensus est; qui post attrectatum cadaver, purificatur, si iterum tangit illud, nihil prodest ipsi sua purificatio; quia iterum immunditiam legalem contrahit; ita habet contextus: *qui baptizatur a mortuo et iterum tangit eum, quid proficit lavatio ejus?* Quo significatur, nihil prodesse expiationem peccati, si quis illud committat: Unde sequitur, sic homo qui jejunat in peccatis suis, et iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

Quod si Baptismo locus ille accommodetur, dicendum est cum D. Aug. (*l.* 11. *contra Parmen, cap.* 10.) eum qui a peccatore baptizatur, *non baptizari a mortuo: Vivit enim Christus, jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur, de quo dictum, ipse est qui baptizat in Spiritu Sancto.*

Ad tertium Respondet D. Aug. (*l.* 2. *contra Litter. Petil. cap.* 6.) *arbor mala* agens ex propria virtute, *non potest bonos fructus facere, conc.* agens ex virtute Christi, *nego;* at malus Minister agit virtute Christi; ergo non agit ut arbor mala.

Inst. Atqui infidelis non agit virtute Christi ut ejus instrumentum, nam instrumentum non agit nisi sit conjunctum causæ principali; atqui Hæretici et peccatores non sunt Christo conjuncti, sed ab eo separati; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Nisi sit conjunctum per gratiam gratis datam, *conc.* per gratiam sanctificantem, *nego maj. et conseq.* Hæretici enim et peccatores sunt Christo conjuncti per potestatem spiritualem ipsi in gratiam aliorum concessam.

Objicies 2. Auctoritatem Canonum et Summorum Pontificum.

1. Canones 45. et 46. Apostolorum in quibus depositionis pœnam imponitur *Episcopo vel Presbytero qui Hæreticorum Baptismum admiserit;* ergo invalidum est ab ipsis collatum.

2. Canonem Dalbertum (*Causa prima q.* 7. *c.* 24.) in quo Urbanus II. præcipit Daibertum qui fuerat in Diaconum a Nezelone hæretico ordinatus, iterum ordinari, *quoniam,* ut ait, *qui nihil habuit, nihil dare potuit.*

Resp. ad primum nego conseq. et dico Canones illos falso Apostolicos inscribi, sunt enim Canones ex diversis Conciliis particularibus collecti, inter quos duo in objectione citati, sunt Conciliorum Iconiensis et Synadensis, in quibus rebaptizantium error fuit assertus.

Resp. ad secundum cum glossa hic: *Nezelon ordinatus fuit ab Hæreticis præter formam Ecclesiæ, et sic ordinem Episcopalem non recipit;* Unde defectu potestatis invalida fuit ab eo facta Daiberti ordinatio.

Objicies 3. Varios sanctorum Patrum textus, in quibus asseritur

1. Baptismum Hæreticorum nullum esse.

2. Sacramenta Hæreticorum potius polluere, quam sanctificare.

3. Hæreticos nullam potestatem dare per suas ordinationes.

Nota: Ante Concilia Arelatense primum *ann.* 314. habitum, et Nicænum primum *ann.* 325. celebratum in quibus controversia præsens solemniter fuit definita, varii Patres errori rebaptizantium faverunt, quos deserimus; itaque

Resp. ad 1. Sancti patres asserunt Baptisma Hæreticorum qui formam Baptismi adulterabant, nullum esse, *conc.* qui baptizabant in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, *nego. De illis loquimur Hæreticis qui falsaverunt Symbolum,* ait Optatus Milevitanus (*l.* 1. *contra Parmenianum Donat. n.* 10.)

Resp. ad 2. Sacramenta Hæreticorum potius polluunt quam sanctificant, eo quod nullum sit Sacramentum, *nego:* eo quod careat effectu, *conc.* Sensus itaque Patrum est Baptismum sine necessitate ab Hæreticis susceptum esse illicitum et inutilem suscipienti, ideoque hoc Baptismo baptizatum non sanctificari, sed potius pollui, ob sacrilegium quod committit Baptismum ab Hæreticis et in hæresi recipiendo: idem dic de Ordine et Confirmatione ab eis suscepta qui hæresi consentiunt et participant: ita docet D. Th. (*a.* 9. *ad* 2.). *Quidam* (Hæretici) *servant Ecclesiæ formam,* inquit, *et tales conferunt quidem Sacramentum, sed non conferunt rem Sacramenti, si manifeste ab Ecclesia præcisi sint: quin hoc ipso quod aliquis accipit Sacramenta ab eis, peccat et per hoc impeditur, ne effectum Sacramenti consequatur.*

Resp. ad 3. Ordinationes ab Hæreticis factæ dicuntur irritæ, quoad characterem, *nego;* quoad exercitium et usum potestatis per ordinationem acceptæ, *conc.* ordinati enim ab Hæreticis redeuntes ad Ecclesiam Catholicam non admittebantur ad honorem et exercitium Sacerdotii, nec gaudebant Clericorum privilegiis, habebanturque ut Laici, inde Patres dicebant tales ordinationes esse irritas et sine effectu.

Objicies 4. In ea dumtaxat societate valide administrari possunt Sacramenta, cui a Christo concessa sunt Sacramenta; atqui soli Catholicorum societati

Sacramente concessa sunt e Christo; ergo e solis Catholicis administrari possunt.

Resp. nego maj. Quia possunt ab Hæreticis illicite et injuste usurpari Sacramenta, valide tamen, sed *aliud est non habere, aliud non utiliter habere*, ait D. Aug. (*lib.* 4 *de Bapt. c.* ...) *Qui non habet, est baptisandus ut habeat: qui autem non utiliter habet, ut utiliter habeat corrigendus.*

Prob. maj. Illi soli sunt Sacramentorum ministri, qui sunt Ecclesiæ et Christi ministri, cum ministri Sacramentorum non suo, sed Christi, et Ecclesiæ nomine agant; atqui soli Catholici sunt Christi et Ecclesiæ ministri: ergo.

Resp. nego min.

Prob. min. Soli Catholici sunt membra Christi et Ecclesiæ; ergo soli Catholici sunt ministri Christi; nam Christus et Ecclesia non utuntur nisi suis membris.

Resp. nego conseq. et ejus probationem: Christus enim cum sit principalis causa Sacramentorum, potest uti quolibet ad ea administranda, et quovis utatur est ejus instrumentum quod sufficit; indifferens ergo est ad validam administrationem quod sit membrum Ecclesiæ, vel non sit membrum Ecclesiæ; cum, ut ait D. Aug. (*L.* 5. *contra Donat. c.* 24.) *Ecclesia per hæreticos et malos sponso suo filios generet.*

Prob. conseq. Christus non influit gratiam per infideles et peccatores; ergo non utitur suis membris.

Resp. nego ant.

Prob. ant. Caput non influit in pectus per membra mortua; ergo nec Christus influit gratiam per infideles et peccatores.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod caput naturale est finitum in sua virtute. Christus autem est infinitæ virtutis; ergo sicut potest sine ministris justificare, potest per infideles.

Objicies 5. Hæretici et peccatores non habent Spiritum sanctum; ergo non possunt illum dare per Sacramente. Nam nemo dat quod non habet.

Resp. nego conseq. Probationem *distinguo:* nemo dat quod nullo modo habet, *conc.* quod aliquo modo habet, *nego*. Hæretici enim non habent Spiritum sanctum formaliter per gratiam sanctificantem; verum illum habent ministerialiter, et ideo possunt illum per Sacramenta dare.

APPENDIX UNICA.

Expenduntur quædam quæstiones facti, quæ ad historiam rebaptizantium pertinent.

Quær. 1. *An Cyprianus, Firmilianus cum collegis suis Episcopis existimaverint agitatam de Baptismo Hæreticorum controversiam, pertinere ad fidem vel ad disciplinam.*

Nota. In eo differt fides a disciplina, quod hæc varia esse possit pro varietate temporum et locorum, illa simplex, unica et eadem semper habeatur.

Resp. Quamvis rebaptizantium causa reipsa sit caput fidei, verisimile est Cyprianum, Firmilianum, etc. existimasse ipsam ad disciplinam pertinere.

Prob. Characteres controversiæ pertinentis ad disciplinam sunt tres, nimirum varietas in praxi, libertas sentiendi, pax et communio inter dissidentes; atqui Cyprianus, Firmilianus et alii confitentur circa hanc controversiam esse varietatem in praxi (*S. Cypr. Ep.* 71. *ad Quintum, et Ep.* 62. *ad Stephanum*); declarant unicuique prælatorum relictam esse libertatem sentiendi quod vellet. (*S. Cypr. in præfat. Conc. III. Carth.*); testantur se servare pacem et communionem cum iis qui diversam opinionem et praxim servabant. (*S. Cypr. Ep. ad Jubajan. n.* 73.) Ergo etc.

Quæres 2. *An sanctus Stephanus de facto excommunicaverit sanctos Cyprianum, Firmilianum et cæteros ipsi adhærentes?*

Resp. Non excommunicavit, sed intra minas excommunicationis se continuit sanctus Stephanus, ut ipse testatur Aug. dicens) *Lib. de unico Baptis. cap.* 14.), *cum ergo Stephanus illos excommunicandos esse censeret, tamen cum eo Cyprianus in unitatis pace permansit.*

Dices. Sanctus Stephanus legatis Cypriani denegavit colloquium et hospitium, ergo pro excommunicatis eos habuit.

Resp. nego conseq. Ideo enim sanctus Stephanus legatis denegavit colloquium et hospitium, ut hac severitate et prudenti œconomia illos ab errore revocaret, caveretque ne diutius Romæ commorantes, gregem sibi commissum errore suo inficerent.

Quær. 3. *Quodnam fuit illud plenarium Concilium, in quo asserit D. Aug.* (*L.* 2. *de Baptismo can.* 9.) *controversiam de Baptismo Hæreticorum fuisse terminatam?*

Resp. Res est apud Theologos plane incerta: aliis videtur fuisse Concilium Nicænum primum a. 325. aliis Arelatense primum ann. 314. Certum est tamen unum fuisse ex illis duobus; utrumque enim ante Augustini nativitatem (*Nativitas Aug. contigit ann.* 354.) et post mortem Cypriani (*obiit ann.* 258.) fuit celebratum, et utrumque fuit *transmarinum*. His enim notis Concilium illud designat D. August.

SECTIO II.

Utrum peccatores Sacramenta licite conficiant et conferant?

CONCLUSIO.

Minister, qui peccati alicujus mortalis sibi conscius Sacramenta ex officio conficit aut dispensat, mortaliter peccat.

Prob. 1. Ex Scriptura de Sacerdotibus dicente (*Lev.* 32. *v.* 6.): *sancti erunt Deo suo et non polluent nomen ejus; incensum enim Domini, et panes Dei sui offerunt, et ideo sancti erunt.* Hinc D. Gregorius ait: (*Cap. necesse* 1. *q.* 1.) *necesse est ut munda esse studeat manus, quæ diluere sordes curat.*

Prob. 2. Ratione et auctoritate D. Th. dicentis: (3. *p. q.* 64. *a.* 6. *in corp.*) *non est dubium quin mali exhibentes se ministros Dei et Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum, peccent: et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei* (cujus sunt ministri) *et contaminationem Sacramentorum* (quorum violatur sanctitas ex parte impii ministri) *consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.*

Dixi in propositione, *ex officio:* quia ex D. Th. (*ib. ad* 3.) *in articulo necessitatis non peccaret baptizando, in casu in quo etiam posset Laicus baptizare: sic enim patet quod non exhiberet se ut ministrum Ecclesiæ, sed subveniret necessitatem patienti; secus autem est in aliis Sacramentis quæ non sunt tantæ necessitatis.*

Ex hoc textu patet quod ex duplici capite repetatur gravitas culpæ ministri peccatoris; 1. Ex sanctitate Sacramentorum novæ Legis; 2. Ex ejus consecratione et speciali deputatione, ad sacra ministeria. Ex his

Inferes 1. Diaconos et Subdiaconos, ordinum suorum officia solemniter in mortali exercentes, peccare

mortaliter, tum quia eorum functiones sunt graves, proximeque ad confectionem Eucharistiæ accedunt. tum quia ad suas functiones per Ordines sacros sunt specialiter consecrati ac deputati Ecclesiæ ministri. Hinc Apostolus (1. *ad Tim.* 3. *v.* 10.) jubet: *ut Diaconi ... ministrent nullum crimen habentes*.

Inferes 2. Minores Clericos in peccato mortali ministrantes non peccare mortaliter: quia eorum functiones non videntur sacræ, ideoque sæpius exercentur a Laicis. Hæc sententia est communis, *et fere certa*, addit Suarez. (*dist.* 6. *sess.* 3.)

Quær. *An minister peccator teneatur confiteri priusquam Sacramentum conficiat aut ministret, quantumvis sibi perfecte contritus videatur?*

Resp. Id certum est de Eucharistia prout definivit Trid. (*sess.* 13. *can* 11.) de aliis aliqui etiam affirmant, sed longe plures de jure communi negant; quia nullum reperitur præceptum divinum vel humanum saltem commune in ordine ad alia Sacramenta administranda; nam Trid. (*sess.* 24. *cap.* 1. *de matrim.*) solum *hortatur sponsos ut antequam contrahant, sua peccata diligenter confiteantur*, et Rituale Romanum de Sacerdote peccati mortalis sibi conscio dicit solum, *ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere nisi prius corde pœniteat: sed si habeat copiam Confessarii, et temporis locique ratio ferat, convenit confiteri*.

SECTIO III.

Utrum liceat Sacramenta petere et accipere ab improbis ministris?

Nota 1. Improbus minister vel est excommunicatus ut sunt Hæretici, Schismatici notorii, etc. vel non est excommunicatus aut alia censura percussus. Rursus excommunicatus vel est ab Ecclesia toleratus, vel non est toleratus.

Toleratus, est is qui pœnam excommunicationis ipso quidem facto incurrit, sed contra quem nulla præcessit judicis sententia, qua nominatim declaretur excommunicatus aut suspensus.

Non toleratus, est is qui per sententiam Judicis nominatim declaratus excommunicatus est aut suspensus.

Nota 2. Triplex est Sacramentorum suscipiendorum necessitas, scilicet extrema, gravis et levis.

Extrema necessitas est urgens mortis periculum in quo moribundus Sacramentis ad salutem absolute necessarijs indiget, ut baptismo Catechumenus, et pœnitentia peccator.

Gravis necessitas æstimatur, dum urget præceptum confessionis annuæ, aut confitendi peccati mortalis.

Levis necessitas censetur, dum quædam adest utilitas, verb. gr. indulgentiam plenariam lucrandi, Eucharistiam festis solemnioribus frequentandi, etc. His notatis

CONCLUSIO I.

Absque causa legitima non licet Sacramenta petere, vel percipere ab improbo ministro, licite tolerato.

Prob. Quia Lex charitatis postulat ut non detur malo Sacerdoti occasio peccandi; atqui qui ab improbo ministro petit et recipit Sacramenta absque legitima causa, dat ipsi occasionem peccandi per malam Sacramenti administrationem; ergo.

CONCLUSIO II.

In extrema necessitate licet ab excommunicato etiam non tolerato petere et suscipere Sacramentum Baptismi, non vero alia Sacramenta.

Prob. 1. *pars*. 1. De Baptismo ex D. Aug. (*l.* 1. *de Baptism. contra Donat. cap.* 2.) dicente: *Si quem forte coegerit extrema necessitas, ubi Catholicum per quem accipiat* (Baptismum) *non invenerit, et in animo pace Ecclesiæ custodita, per aliquem extra unitatem Catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa unitate accepturus, si statim etiam de hac vita emigraverit, non sum nisi Catholicum deputamus*.

Prob. 2. De Pœnitentia, Concil. Trid. (*sess.* 14. *cap.* 7.) declarante omnibus promiscue Sacerdotibus licet pœnitentes quoslibet, in mortis articulo, a quibuslibet peccatis et censuris absolvere: *Pie admodum*, inquit, *ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei semper custoditum fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque adeo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis casibus et censuris absolvere possunt*.

Dices: Conc. Trid. intelligi tantum debet de Catholicis Sacerdotibus, quibus non est concessa facultas a casibus reservatis absolvendi; ergo, etc.

Resp. nego ant. Quia 1. Concilium *omnes Sacerdotes* comprehendit; atqui ubi Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, præsertim cum agitur de revocatione coarctionis in jure communi factæ, (ut est casuum reservatio) cum, ex omnibus Canonistis, odia sint restringenda, favores ampliandi; ergo, etc. ... 2. Quia ideo ex D. Augustino licitum est adultis Baptismum ab Hæreticis in periculo mortis exposcere, quia Baptismus ad regenerationem necessitate medii requiritur; atqui pariter pœnitentia sacramentalis est necessaria necessitate medii ad resurrectionem spiritualem, ergo etc. ... 3. Quia Cardinales Concilii Trid. interpretes nostram sententiam expressis verbis declararunt: ista enim verba, *Atque adeo omnes Sacerdotes*, sic interpretantur: *Etiamsi isti Sacerdotes, essent excommunicati, et denuntiati, extra quem articulum, scilicet mortis, cum nihil possunt, graviter etiam peccant, excommunicationemque incurrant*.

Inst. Absolutio Sacerdotis suppleri potest per contritionem pœnitentis cum voto Sacramenti; ergo non est in casu extremæ necessitatis.

Resp. 1. *retorquendo*: Baptismus fluminis potest suppleri per Baptismum flaminis: ergo Catechumenus, de vita periclitans, non est in casu extremæ necessitatis.

Resp. 2. *nego conseq.* Quia cum homo de suæ contritionis perfectione certus esse non possit absque speciali revelatione, semper, cum de vita periclitatur, censetur esse in casu extremæ necessitatis.

Dixi 1. *In extrema necessitate*; quia D. Aug. ibidem docet quod *si quis, cum possit in ipsa catholica accipere, per aliquam mentis perversitatem eligit in schismate baptizari ... procul dubio perversus est et iniquus, et tanto perniciosius, quanto scientius*.

Dixi 2. *Modo absit scandalum*; quia quilibet tenetur abstinere ab actu, cujus effectus potest aliunde haberi, ad vitandum grave scandalum ex illius actus exercitio oriundum; atqui effectus Baptismi et Pœnitentiæ per votum Baptismi, et contritionem perfectam possunt haberi; ergo etc.

Hinc: Si ex susceptione Baptismi et Pœnitentiæ ab Hæreticis vel Schismaticis Catholicis præberetur occasio non temere credendi per hujusmodi susceptionem approbari hæresim vel schisma, eaque ratione ministris Hæreticis aut schismaticis concilianda prævideretur auctoritas, et plures ex Catholicis ad eorum partes defecturos, non liceret ab eis illa Sacramenta petere et recipere.

Objicies: Si baptizandus esset infans in vitæ di-

scrimine positos, nec alius, præter hæreticum hominem Baptismi formam nosset, posset quis illum offerre hujusmodi ministro baptizandum, quamvis ea actio multis futura sit scandalo; ergo etc.

Resp. nego conseq. Ratio est, quia per solum Baptismum potest saluti illius infantis consuli, nec ullius offensionis et scanduli, in hac hypothesi, daretur occasio; unde si quoddam inde oriatur, non est ab offerente datum, sed ab aliis temere et incaute acceptum.

Dixi 3. *Non vero alia Sacramenta;* quia Ecclesia in solo casu extremæ necessitatis permittit cum non toleratis communicare in spiritualibus, ut constat ex Bulla, *Ad evitanda*, in qua Martinus V. sic statuit: *Ad evitanda scandala et multa pericula, quæ conscientiis timoratis contingere possunt, Christi fidelibus tenore præsentium misericorditer indulgemus, quod nemo deinceps a communione alicujus in Sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, prætextu cujuscumque sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ a jure, vel ab homine generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut Ecclesiasticum interdictum observare, nisi censura vel sententia hujusmodi fuerit facta in, vel contra personam, Collegium, Universitatem, Ecclesiam, Communitatem, vel locum certum a Judice publicata vel denuntiata specialiter aut expresse, aut si aliquem ita notorie in excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo modo juris suffragio excusari.*

CONCLUSIO III.

In gravi necessitate, licitum est Sacramenta petere et accipere a Ministro malo ab Ecclesia tolerato, si abfuerit alius Sacerdos.

Prob. Ex dictis de juramento petito ab eo qui prævidetur per falsos deos juraturus, et de mutuo petito ab usurario; licet ex gravi necessitate ab alio petere id, quod potest licite præstare, quamvis prævideatur peccaturus; atqui Sacerdos de quo hic, potest licite conferre Sacramenta, se nimirum ad id disponendo per Confessionem Sacramentalem, vel Actum Contritionis, et supponitur gravis necessitas; ergo etc.

Dixi, *Modo abfuerit alius Sacerdos;* quia lex charitatis postulat, ut non detur malo Sacerdoti occasio peccandi per indignam Sacramenti administrationem.

CONCLUSIO IV.

In levi necessitate licet petere et recipere Sacramenta a Ministro malo tolerato, si sit Pastor proprius, modo tamen non adsit alius Sacerdos, a quo recipi possint.

Prob. 2. pars: Quia qui petit Sacramenta a Parocho, cui ex officio illa ovibus suis ministrare incumbit, utitur jure suo in re quæ ex se bona est ac utilis et quam Parochus potest ac tenetur bene facere; ergo Parochianus etc.

Prob. 2. pars: Quia lex charitatis præcipit, ne quis jure suo utatur, cum grave damnum proximo inferendum prævidet, præsertim si rem sibi debitam alia via sine periculo et detrimento consequi possit; sic jusjurandum ab infideli per falsos Deos juraturo exigere non licet, quando contractui cum eo inito tanta aliunde firmitas adesse potest, quanta ex juramento speratur.

Objicies: Parochianos Sacramenta ab impio suo Pastore petens, illi est scandalo, cum eum, hujusmodi petitione, ad actionem, quam prævidet ei noxiam fore, inducat.

Resp. nego ant. Scandalum enim quod objicitur, est scandalum ab impio Pastore acceptum, non autem datum a Parochiano, qui juste rem sibi debitam petit, et quo æquum non est, ut, propter debitoris iniquitatem, privetur.

Quæres. *An similiter liceat in levi necessitate a malo Ministro tolerato, qui ex officio Sacramenta ministrare non tenetur, Sacramenta petere et suscipere?*

Resp. cum dist. Vel enim Minister iste paratus est ac determinatus Sacramenta ministrare quæ re ipsa administrat, vel non est paratus ac determinatus.

Si prius, licitum est ab eo Sacramenta percipere: quia tunc petens non censetur Ministrum malum inducere ad peccandum, sed ejus mala voluntate jam determinata ad malam actionem, quam recte facere posset, ad malum spirituale a se avertendum.

Si posterius, non licet, quia tunc quodammodo inducitur ad peccandum, et ipsi occasio peccandi datur; Charitas autem postulat, ut cum levi nostro incommodo occasionem peccandi a proximo avertamus.

SECTIO IV.

Utrum liceat Sacramenta administrare peccatoribus?

Nota: Peccator duplex est, alius occultus, cujus peccatum secretum est; alter publicus, cujus peccatum notorium est, sive notorietate juris, id est per judicis sententiam; sive notorietate facti, cum nimirum crimen ita est notorium ut nulla tergiversatione celari possit, prout qui in populi concursu hominem occidisset. His positis

CONCLUSIO I.

Peccatori publico seu notorio, facti vel juris notorietate, scienter ministrare Sacramentum, est peccatum gravissimum, sive Sacramentum petat publice, sive privatim.

Prob. Ille gravissime peccat, qui peccat simul contra religionem, fidelitatem et charitatem proximi; atqui qui peccatori publico scienter ministrat Sacramentum, peccat contra religionem qua prohibemur *dare Sanctum canibus* (*Matth.* 7. *v.* 6.); contra fidelitatem, qua tenemur debite dona Dei dispensare juxta Apostolum dicentem (*Prima Cor.* 4. *v.* 2.) *hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur;* contra charitatem proximi, secundum quam non licet peccato proximi cooperari, nec huic sacrilegæ cooperationi assistentes scandalizare; ergo.

Dices: Non licet proximum infamare, sed qui sic denegat Sacramentum proximo, ipsum infamat.

Resp. nego min. Sufficienter enim per crimen admissum infamatus est, et minister sine nova infamia consulit reverentiæ Sacramenti.

Nota. Hic apud Gallos notorietatem facti non sufficere (in foro saltem externo) ut quis peccator publicus habeatur, sed requiri notorietatem juris.

CONCLUSIO II.

Occulto peccatori publice Sacramentum petenti, Sacramentum ministrari debet, si repelli non possit absque illius infamia et populi scandalo (Ita D. Th. q. 10. *a.* 6. *Valentia, Suarez, et alii.)*

Prob. 1. Ex praxi Ecclesiæ et exemplo Christi, *qui nec Judam a Communione removit,* ait Eugenius Papa (*Cap.* 2. *de Officio Judicis ordinarii.*)

Prob. 2. Ex Oraculo Apostoli: *non sunt facienda*

mala ut eveniant bona: sed malum est occulta proximi peccata propalare, scandala parere, jurgia et perturbationes movere, quæ omnia orirentur ex denegatione Sacramenti occulto peccatori Sacramentum publice petenti; ergo non licet ipsi denegare Sacramentum ut eveniat bonum, nempe ut consulatur reverentiæ Sacramenti.

Dices. Alterius peccato cooperari nefas est: sed qui occulto peccatori Sacramentum ministrat; cooperatur peccato alieno; ergo.

Resp. nego min. Qui enim actionem de se bonam justa de causa exercet; quamvis prævideat fore ut alter peccet, non tamen cooperatur peccato illius moraliter; sed tantum illum permittit ex justa causa, nempe ad vitandum scandalum, et famam proximi conservandam.

Dixi: *Occulto peccatori Sacramentum publice petenti*: quia si occulte peteret, non esset administrandum Sacramentum, cum possit sine scandalo populi et petentis infamia denegari, ut docet Rituale Rom. modo tamen Minister statum ejus cognoscat per aliam viam, quam per Confessionem Sacramentalem, quia tunc esset virtualis quædam exprobratio peccati, ex qua Confessio non parum fieret odiosa, quod nullo casu licitum esse docent omnes Theologi.

Quær. *Utrum liceat peccatori occulto publice petenti Eucharistiam, porrigere Hostiam non consecratam, ad vitandum sacrilegium petentis?*

Resp. negative: Quia idololatria est gravius peccatum quam sacrilegium, sed Sacerdos porrigens Hostiam non consecratam, daret ex se materiam et occasionem idololatriæ ad vitandum sacrilegium; Hostia enim antequam sumatur, proponitur adoranda; ergo.

CAPUT I.

De subjecto Sacramentum.

Nota 1. Certum est solum hominem viatorem esse subjectum capax Sacramentorum: ratio est, quia Sacramenta sunt signa sensibilia instituta ad dandam vel augendam gratiam; atqui solus homo viator est capax recipiendi gratiam vel augmentum ejus per signa sensibilia; ergo.

Nota 2. Certum est non omnes homines esse omnium Sacramentorum capaces; nam v. gr. infans non est capax Matrimonii, homo sanus non est capax Extremæ Unctionis, nec femina Ordinis.

Solum igitur quæstio hic movetur de dispositionibus tum ad validam, tum ad licitam Sacramentorum susceptionem, quam solvemus duplici quæstione.

QUÆSTIO I.

Quænam dispositiones requirantur et sufficiant in subjecto ad validam Sacramentorum susceptionem?

Nota. Agitur hic de solis adultis: nam in infantibus et perpetuo amentibus nihil requiritur, ut patet ex perpetua traditione et praxi Ecclesiæ, secundum quam baptizantur infantes; enimvero si necessarius esset aliquis actus propriæ voluntatis, non possent salvari.

CONCLUSIO I.

In adulto ad valorem Sacramenti requiritur aliqua intentio positiva recipiendi Sacramentum. (Ita definierunt Conc. Carth. III. c. 34. Araus. I. can. 12.)

Prob. 1. Ex c. majores de Baptismo, ubi Innoc. III. ait: *Ille vero qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti*.

Prob. 2. Ex perpetua traditione et praxi Ecclesiæ, quæ nobis sufficienter constat ex Rituali Romano jussu Pauli V. edito, ubi dicitur: *Si quis adultus sit baptizandus, debet... ejus voluntas et propositum sæpius explorari, et non nisi sciens et volens, probeque instructus, baptizari*. Et infra prohibet ne baptizetur adultus qui in amentiam incidit, si dum esset rationis compos, Baptismum non petiit. Hinc S. Th. (3. p. q. 68. a. 7.) concludit; *Si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum; esset rebaptizandus*.

Ratio a priori, est institutio Christi, qui convenienter voluit ut nullus adultus qui usum rationis habuit, justitiam vel ejus augmentum assequeretur, sine ejus consensu in suam justificationem, ut declarat Conc. Trid. (sess. 6. c. 7.) dicens: *Justificationem esse renovationem interioris hominis* per voluntariam susceptionem gratiæ, et donorum.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Can. *de Judæis* dist. 45. Judei qui coacti fuerant ad Baptismum suscipiendum, dicuntur Baptismi gratiam suscepisse; ergo valuit eorum Baptisma sine eorum consensu.

Resp. nego conseq. Can. enim loquitur de solis Judæis qui metu coacti, vere consenseraut in Baptismum, licet enim *secundum quid* inviti, erant *simpliciter* volentes.

Inst. Glossa in caput *majores* docet, *validum esse Baptismum illius qui corde dissentit, modo dicat ore se consentire*; ergo.

Resp. nego conseq. Nullius enim ponderis est hæc Glossa, quæ jussu Gregorii XII. fuit expuncta.

Objicies 2. S. Aug. (*Tr.* 26. *in Jo.*) ait: *Quisquam accipere potest Sacramentum nolens, credere non potest nisi volens*; ergo.

Resp. Sanctus Augustinus ibi loquitur de Sacramento Eucharistiæ, quæ cum habeat esse permanens, potest a nesciente vel invito (quamquam sine fructu) percipi. Alias sibi contradiceret S. Doctor, cum (*lib.* 4. *contra Donatistas cap.* 24.) doceat istud discrimimis esse inter infantes et adultos, quod adulti interrogati pro se respondere teneantur, sufficiat autem susceptores respondere pro infantibus.

Objicies 3. Concil. Flor. Ad valorem Sacramenti tria tantum requirit, nempe materiam, formam et intentionem Ministri: ergo intentio suscipientis non requiritur.

Resp. dist. ant. Tria tantum requirit ex parte Ministri, *conc. ant.* ex parte recipientis Sacramentum, *nego*: Concilium enim loquitur solum de iis quæ sunt necessaria ex parte conficientis Sacramentum, unde dicit *Sacramenta tribus perficiuntur*, quare mirum videri non debet, si de intentione in suscipiente necessaria, nihil dixerit.

Inst. Confectio Sacramenti unice pendet a Ministro; ergo ad ejus confectionem non requiritur actus suscipientis.

Resp. dist. ant. Unice pendet a Ministro tamquam a causa efficiente ministeriali, *conc.* tamquam a conditione necessaria, *nego ant.* intentio enim suscipientis est duntaxat conditio necessaria ut verum et ratum sit Sacramentum.

Subsumes: Atqui intentio suscipientis non est conditio necessaria ut verum sit Sacramentum.

Prob. subseq. Suscipiens Sacramentum se habet ut patiens: ergo non requiritur ejus intentio, etc.

Resp. dist. ant. Se habet ut patiens voluntarium,

conc. ant. involuntarium, *nego*, at in patiente voluntarie requiritur voluntas recipiendi.

Inst. 2. Extrema Unctio collata fideli præ subita infirmitate omnium sensuum usu destituto valet; atqui talis non habet positivam intentionem recipiendi Sacramentum; ergo, etc.

Resp. dist. min. Non habet positivam intentionem actualem aut virtualem, *conc.* interpretativam, *nego*. Qui enim christiane ad mortem usque vixit, censetur velle, ut sibi postea ratione destituto Sacramentum exeuntium conferatur.

Objicies 4. Multi inviti ordinati sunt, quorum tamen ordinatio rata habita est; ergo.

Resp. dist. ant. Ordinati sunt inviti, *secundum quid*, id est, cum aliqua repugnantia propter metum et reverentiam, *conc. ant.* sunt ordinati inviti, *simpliciter, nego*, qui enim sic reluctantes erant, subinde ut votis Ecclesiæ et Superiorum voluntati se faciles præberent, consentiebant se ordinari.

CONCLUSIO II.

Ad valorem Sacramenti sufficit intentio supradicta in recipiente, non autem requiritur fides; excepta pœnitentia.

Prob. Ex praxi et traditione Ecclesiæ, quæ in variis Conciliis definivit Hæreticos ab Hæreticis baptizatos, vel ordinatos, non esse denuo baptizandos vel ordinandos, cum ad Fidem Catholicam redierint, si hæc Sacramenta cum materia et forma legitima susceperint.

Dixi: *Excepta pœnitentia:* quia hoc peculiare est huic Sacramento ut actus pœnitentis, nempe contritio, confessio et satisfactio sint ejus materia; atqui non potest integra esse Sacramenti substantia sine valida materia; nec valida materia, nempe contritio, nisi fidem ac pietatem aliquam includat; ergo in suscipiente Sacramentum pœnitentiæ requiritur fides.

Quæres, *qualis intentio requiratur in subjecto ad Sacramentum valide recipiendum?*

Resp. Non requiritur actualis, vel virtualis, *nisi in Matrimonio;* sed sufficit habitualis, id est, voluntas illud recipiendi præterita, sed non retractata; imo quandoque sufficit voluntas interpretativa.

Prob. Quod sufficiat intentio habitualis ex Conciliis (*Charth. III. et Araus. I.*), et Rituali Rom. præcipientibus, ut baptizetur moribundus sensibus et ratione destitutus, modo constet de præterita ejus voluntate; atqui tali moribundo non potest inesse nisi habitualis intentio; ergo.

Prob. Quod quandoque sufficiat intentio interpretativa: ex constanti praxi Ecclesiæ, quæ fidelibus repentino morbo correptis, quo usum linguæ et rationis amiserunt, administrat Sacramenta Pœnitentiæ et Extremæ Unctionis, etiamsi illa ante non expetierint; atqui tunc est solum intentio interpretativa; ergo.

Dixi *excepto Matrimonio:* Quia ad valorem contractus requiritur consensus saltem virtualis. Aliqui excipiunt etiam Pœnitentiam, quia in illo Sacramento actus pœnitentis requiruntur tamquam pars essentialis, sed de hoc infra.

QUÆSTIO I.

Quænam dispositiones requiruntur ad licitam et salutiferam Sacramentorum susceptionem?

Nota. Duo sunt Sacramenta mortuorum, Baptismus nimirum et Pœnitentia; sic dicta, quia sunt instituta ad remittendum peccatum mortale... Quinque vero sunt Sacramenta vivorum, scilicet Confirmatio, Eucharistia, Extrema Unctio, Ordo, et Matrimonium; sic dicta, quia sunt instituta pro hominibus vita spirituali gratiæ sanctificantis viventibus.

CONCLUSIO I.

Ad suscipienda Sacramenta mortuorum cum fructu requiruntur et sufficiunt quinque dispositiones ex Trid. (*sess.* 6. *can.* 6.) scilicet Fides, Timor, Spes, seu Fiducia in Deo collocanda, Amor Dei initialis, Odium et Detestatio peccati.

CONCLUSIO II.

Ad recipienda cum fructu Sacramenta vivorum præter actus prædictos requiritur gratia sanctificans, quia sunt instituta ad augendam gratiam; ergo supponunt in subjecto.

CAPUT VI.

De effectibus Sacramentorum.

Quær. *Quotuplex sit effectus Sacramentorum?*

Resp. dup. Unus primarius, scilicet, gratia quæ confertur ab omnibus; alter secundarius, nempe character, qui ab aliquibus tantum imprimitur: de quibus, duobus articulis.

ARTICULUS I.

De gratia quæ per Sacramenta confertur.

Nota. Quatuor hic nobis sunt discutienda.

Primum. An Sacramenta novæ Legis gratiam non ponentibus obicem conferant, et qualem?

Secundum, Quomodo Sacramenta novæ Legis conferant gratiam?

Tertium. An dum propter obicem, gratiam non contulerunt, ipsa gratia sublato obice, reviviscat?

Quartum. An vetera Sacramenta contulerint gratiam, et quomodo?

SECTIO PRIMA.

An Sacramenta novæ Legis gratiam non ponentibus obicem conferant et qualem.

Nota. Quod Sacramenta novæ Legis conferant Gratiam, est de fide definitum in Conciliis, Flor. in Decreto his verbis: *Sacramenta veteris Legis non causabant gratiam, sed eam solum per Passionem Christi dandam figurabant: hæc vero nostra et continent gratiam, et ipsam digne suscipientibus conferunt.* Ex Trid. dicente: (*sess.* 7. *can.* 6.) *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem, non conferre ... anathema sit.* Et can. 7. *Si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta semper et omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi rite ea suscipiant, sed aliquando et aliquibus, anathema sit.*

Restat ergo exponendum, qualem gratiam conferant Sacramenta, circa quod

Nota. Gratia quæ per Sacramenta confertur, vel communis est omnibus Sacramentis, vel est propria unicuique.

Gratia *communis,* est gratia sanctificans; prima, vel secunda; id est, quæ homini vel primum datur, ut in Sacramentis mortuorum; vel jam data augetur, ut in Sacramentis vivorum.

Gratia unicuique Sacramento propria, quæ ideo *Sacramentalis* dicitur, definitur: *gratia habitualis annexum habens jus ad gratias actuales necessarias ad assequendum finem proprium cujusque Sacramenti*. His notatis:

Quær. 1. *Qualem gratiam conferant Sacramenta mortuorum?*

Resp. Ex sese, et ex primaria sua institutione conferunt primam gratiam; et per accidens secundam.

Prob. 1. pars. Illa Sacramenta ex sese conferunt primam gratiam, quæ sunt instituta ad mortuos justificandos; atqui Sacramenta mortuorum sunt instituta ad mortuos justificandos; ergo.

Prob. secunda pars. Fide constat Sacramenta conferre gratiam illis qui non ponunt obicem gratiæ; ergo qui jam per actum perfectæ contritionis justificatus, recipit Sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ, recipit gratiam cum non ponat obicem; atqui ille non recipit primam gratiam; ergo recipit secundam. Alias frustra justi sæpe confiterentur peccata venialia, aut mortalia jam remissa.

Quær. 2. *Qualem gratiam conferant Sacramenta vivorum?*

Resp. Ex primaria sua institutione conferunt secundam gratiam, et per accidens primam.

Prima pars prob. Quia sunt instituta ad augmentum gratiæ.

Prob. secunda pars. Ex D. Th. de Confirmatione dicente (3. *p. q* 73. *a.* 7. *ad* 2.): *Si aliquis adultus in peccato existens, cujus conscientiam non habet: vel si etiam perfecte non contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc Sacramento, consequitur remissionem peccatorum*. Idem docet de Eucharistia (*D. Th.* 3. *p. q.* 7. *a.* 3. *in corp.*) et extrema Unctione (*in* 4. *d.* 23. *q.* 1. *a.* 2.).

Ratio est, quia Sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem, sed qui facit quod in se est, nullum ponit, sed potius omnem tollit obicem; ergo.

Objicies: Sacramenta conferunt gratiam quam significant; atqui Sacramenta vivorum non significant primam gratiam; ergo.

Resp. dist. min. Sacramenta vivorum non significant primam gratiam, per se ex primaria Christi institutione, *conc.* per accidens et ex secundaria Christi institutione, *nego*. Ex hac enim institutione, Sacramenta significant omnem gratiam quam conferunt.

Inst. 1. Status gratiæ est dispositio necessario requisita ad Sacramenta vivorum; ergo primam gratiam non conferunt.

Resp. similiter dist. ant. Est dispositio necessario prærequisita, ex primaria Christi institutione, *conc.* ex secundaria, *nego*. Ex hac enim secundaria institutione sufficit etiam status gratiæ prudenter existimatus, aut a suscipiente prius quantum in se est, procuratus.

Inst. 2. Dispositiones ad Sacramentorum susceptionem requisitæ, debent esse veræ ac reales, nec sufficiunt si sint tantum existimatæ; ergo nulla responsio.

Prob. subseq. Quod est tantum existimatum, pro nihilo haberi debet; ergo non sufficiunt dispositiones existimatæ.

Resp. dist. ant. Pro nihilo haberi debet, respectu rei existimatæ quæ de facto non adest, *conc.* respectu bonitatis et misericordiæ Dei, qui noluit horum Sacramentorum fructu carere eos qui ad illa recipienda se dispositos prudenter existimarent, *nego ant.*

Quæres 3. *Utrum Sacramenta in omnibus gratiam semper conferant æqualem?*

Nota: Quæstio est de eodem Sacramento in se considerato, non comparate ad aliud: constat enim alia aliis ut dignitate, ita etiam efficacia præstare, ut Eucharistia etc.

Resp. Eadem specie Sacramenta inæqualem conferunt ex opere operato gratiam iis qui sunt inæqualiter dispositi.

Prob. Ex Conc. Trid. dicente (*sess.* 6. *c.* 7.) Baptizatos recipere justitiam, *secundum mensuram quam Spiritus Sanctus partitur singulis prout vult, et secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem*.

Prob. ratione. Causæ necessariæ naturales plus vel minus operantur in subjecto, secundum majorem vel minorem ejus dispositionem: sic ignis intensiorem producit calorem in ligno quam in stipula; atqui Sacramenta agunt ut causæ necessariæ et naturales; ergo.

Dices: Sacramenta ex opere operato agunt semper quantum possunt; ergo semper conferunt gratiam æqualem.

Resp. dist. ant. Agunt quantum possunt cum respectu ad dispositiones subjecti, *conc.* sine tali respectu; *nego ant.*

Inst. Ergo major illa gratia non datur ex opere operato, sed ex opere operantis, virtute nimirum dispositionum quæ sunt in subjecto; absurdum conseq.

Resp. nego ant. Quia illæ dispositiones non sunt causæ gratiæ effectrices, sed tantum conditiones necessariæ ex parte subjecti, sine quibus Sacramenta non tantum producerent gratiam ex opere operato, sed minorem.

Quær. 4. *Quo instanti Sacramenta conferant gratiam?*

Resp. Eo instanti quo primum essentialiter perfecta sunt et applicata, si nullus apponatur obex; ratio est quia sunt causæ necessariæ; ergo.

Quær. 5. *An Sacramenta præter gratiam sanctificantem conferant specialem gratiam sacramentalem?*

Resp. affirmative: Ratio est quia Sacramenta ad fines diversos cuilibet proprios sunt instituta: nam ut ait Eugenius IV. in decreto, *per Baptismum spiritualiter renascimur; per Confirmationem roboramur in fide etc.* ergo Sacramenta præter gratiam sanctificantem omnibus communem, auxilium peculiare conferre debent ad hos fines obtinendos; finis enim supernaturalis non potest obtineri solis naturæ viribus.

Porro gratiæ illæ actuales non statim a suscepto Sacramento et simul conferuntur, ut patet in infantibus ante usum rationis qui non sunt capaces gratiarum actualium, sed tantum successive et opportuno tempore, cum nempe occurrunt occasiones finem Sacramenti suscepti spectantes; licet vi Sacramenti suscepti statim acquiratur jus ad illas suo tempore et loco accipiendas.

Petes, an qui per mortale peccatum amisit gratiam sanctificantem, amittat etiam jus habendi suo tempore prædicta auxilia?

Prob. affirm. Quia gratia sacramentalis non est habitus distinctus a gratia sanctificante, sed est ipsa gratia sanctificans annexum habens jus ad gratias actuales ad finem proprium Sacramenti assequendum; atqui amisso juris fundamento, jus ipsum amittitur; ergo. Recuperatur autem per pœnitentiam, cum gratia sanctificante.

SECTIO II.

Quomodo Sacramenta novæ Legis conferant gratiam?

Nota 1. Duo hic quæruntur.

Primum, spectat dogma fidei adversus Hæreticos,

an scilicet Sacramenta conferant gratiam *ex opere operato*.

Secundum, spectat scholæ dissidium; nimirum an Sacramenta conferant gratiam physice, vel moraliter.

Nota 2. Sacramentum conferre gratiam *ex opere operato*, est illam causare præcise vi operis ex instituto divino exerciti; non autem ex merito conficientis, vel suscipientis Sacramentum; hinc opus operatum est ipsum Sacramentum debite subjecto applicatum.

Sacramentum conferre gratiam *ex opere operantis*, est illam causare præcise vi meriti conficientis, vel suscipientis Sacramentum.

Nota 3. Duplicem esse causam, physicam scilicet, et moralem.

Causa physica est ea, quæ producit actionem per quam existit effectus: hoc modo ignis producit calorem.

Causa moralis est ea, quæ movet causam physicam ad producendam actionem, per quam existit effectus; sic dominus imperans servo ut aliquem occidat, causa est moralis homicidii.

Utraque causa physica et moralis subdividuntur in principalem et instrumentalem.

Causa principalis est ea, quæ agit virtute sibi propria.

Causa instrumentalis est ea, quæ agit virtute sibi a causa principali communicata. His positis, sit

CONCLUSIO I.

Sacramenta novæ Legis gratiam causant ex opere operato iis qui nullum obicem apponunt.

Propositio est contra Lutherum et Calvinum, qui cum asserant homines sola fide justificari, consequenter negant Sacramentis vim causandæ justificationis, solumque ea solum valere ad excitandam fidem qua homines justificantur.

Prob. 1. *Ex Scripturis*: causare gratiam *ex opere operato*, est illam causare præcise vi operis ex instituto divino exerciti; atqui ex Scriptura Sacramenta novæ Legis causant gratiam præcise vi operis ex instituto divino exerciti; ergo.

Prob. min. Scriptura hanc vim tribuit nostris Sacramentis; sit in exemplum aliorum Baptismus, in quo regenerandi vis et efficacia aquæ non minus, quam Spiritui sancto tribuitur; aquæ tanquam causæ instrumentali, Spiritui sancto tanquam causæ principali. Jo. 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*.

Prob. 2. ex Concil. Trid. definiente (*sess.* 7. *can.* 8.) *si quis dixerit per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam ... anathema sit*.

Prob. 3. Ex traditione Patrum una voce dicentium cum S. Augustino vim sanctificandi signis exterioribus a Spiritu Sancto inditam esse: *unde tanta virtus aquæ ut corpus tangat, et cor abluat?* (*Tr.* 80. *in Jo.*)

Prob. 4. Ratione Theologica ducta ex Baptismo infantium; nam si Baptismus ex se ipso, seu *ex opere operato* non confert justificationem, sed solum excitat in subjecto fidem, frustra confertur infantibus, utpote incapacibus actus fidei; consequens repugnat fidei et praxi Ecclesiæ, et ipsorum Lutheranorum et Calvinistarum, qui nobiscum contendunt adversus Anabaptistas, infantes esse baptizandos; ergo.

Hinc D. Aug. *l.* 4. *contra Cresconium*, *c.* 16. ait: Non eorum meritis a quibus ministratur, constat Baptismus; sed propria sanctitate atque veritate, propter eum a quo institutus est, male utentibus ad perniciem, bene utentibus ad salutem.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura soli fidei vim sanctificandi tribuit, non vero Sacramentis, nisi quatenus fidem movent et excitant; ergo Sacramenta non conferunt gratiam ex se.

Prob. ant. Ex Apostolo dicente: (*Rom.* 3. *v.* 28.) *arbitramur justificari hominem per fidem*. Ergo non Sacramenta.

Resp. nego ant. Nullibi enim Scriptura usurpat particulam exclusivam *sola*, sicut falso supponit Lutherus.

Ad probationem dist. textum, *arbitramur justificari hominem per fidem* absque Sacramentis, *nego*; absque operibus Legis, *conc.* Hic Apostolus sola opera Legis Mosaicæ excludit, non vero Sacramenta.

Inst. Marci ultimo Christus ait: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur;* ex quo sic argumentatur Lutherus:

Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, damnabitur, sed etiamsi baptizetur; ergo non Baptismus, sed fides salvat.

Resp. nego conseq. Sic enim concludere debet Lutherus; ergo non solus Baptismus, sed etiam fides salvat, quod concedimus, licet diversimode; fides enim est dispositio in adulto necessaria ad gratiam regenerationis obtinendam, et baptismus est ipsa causa productiva regenerationis.

Objicies 2. Solus Deus est causa gratiæ, *Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* ait S. Job (14. *vers.* 4.).

Resp. dist. conseq. Sacramenta non sunt causæ principales gratiæ, *conc.* instrumentales, *nego*. Job autem loquitur de causa principali gratiæ, quæ est solus Deus.

Objicies 3. Voces istæ, *ex opere operato*, sunt novæ et barbaræ, ergo prorsus rejiciendæ.

Resp. esto ant. nego conseq. Etsi enim essent novæ et barbaræ, nihilominus essent retinendæ, quia optime distinguunt virtutem Sacramenti a dispositionibus suscipientis; Ecclesia autem habet jus novas usurpandi voces in casibus occurrentibus ad antiquam fidem tuendam. Sic olim consecravit hæc vocabula, *consubstantialis, ingenitus*, quæ etsi in Scripturis non habeantur, res tamen per illa significatæ in illis inveniuntur. *Quid est autem contentiosius, quam ubi de re constat, certare de nomine*, respondebat D. Aug. Pascentio Ariano, *epist.* 238.

Dixi: *esto ant* Quia plusquam a quingentis annis hæ voces, *ex opere operato*, fuerunt *ab Innoc. III.* usurpatæ (*Lib. de myst. Missæ*).

CONCLUSIO II.

Sacramenta novæ legis producunt gratiam non physice, sed moraliter tantum; quæ causalitas moralis in eo consistit, quod efficaciter et immediate Deum moveant ad gratiam physice producendam, ex pacto scilicet, quo se libere obstrinxit, ut ad præsentiam illorum signorum gratiam conferret iis qui nullum apponunt obicem (*Ita Scotistæ contra Thomist.*).

Prob. Omnis causa physica subjectum in quo agit, debet necessario attingere per physicum contactum sive immediatum, ut ignis comburens lignum, sive mediatum, quomodo sol in visceribus terræ per calorem a se diffusum operatur: *atqui* Sacramenta, animam in quam agunt, non attingunt physice, neque

immediate et per se, cum sint corporea; neque mediate per virtutem a se emanantem, quæ ne fingi quidem potest; ergo, etc.

Prob. min. Tum ex matrimonio inter absentes per procuratorem celebrato, quod certe non attingit physice contrahentes, cum physice non sint præsentes, tum ex Baptismo ficte suscepto, id est cum conscientia peccati mortalis; qui recedente firtione reviviscit, id est confert gratiam homini pœnitenti, quique non attingit subjectum physice, cum non amplius existat; quod autem non existit, non potest agere physice; ergo.

Restat ergo ut Sacramentum gratiam moraliter producant, nam inter duplicem illum realem modum operandi, nullus medius interjacet.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura videtur tribuere Sacramentis causalitatem physicam, ergo causant physice. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Scriptura testatur hominem *ex aqua et Spiritu sancto renasci (Joan.* 3. *v.* 5. *)*; *salvum fieri per lavacrum regenerationis (Ad Tit.* 2. *v.* 5. *)*. Atqui particulæ *ex* et *per* denotant causalitatem physicam; ergo Scriptura, etc.

Resp. nego ant. Ad probationem, *nego min.* particulæ enim *ex* et *per* ostendunt quidem Sacramenta veras esse causas nostræ justificationis; at causas esse potius physicas, quam morales non inde concludes; namque Scriptura dicit nos esse redemptos *in sanguine* et *per sanguinem* Christi *(Hebr.* 9. *v.* 12. *Apoc.* 1. *v.* 6. *)*. Atqui tamen sanguis Christi est tantum causa moralis nostræ salutis, cum mors et passio Christi non existant amplius; ergo.

Objicies 2. Patres videntur tribuere Sacramentis causalitatem physicam; ergo.

Resp. nego ant. Sancti quippe Patres hoc unum dumtaxat volueie, Sacramenta scilicet veras esse ac reales causas nostræ justificationis; causa vero moralis est vera ac propria causa effectus; imo sæpe effectus magis tribuitur causæ morali, quam physicæ, occisio enim magis tribuitur domino imperanti, quam servo exequenti.

Prob. ant. Patres comparant virtutem Sacramentorum virtuti causarum physicarum et naturalium; ergo Patres tribuunt Sacramentis causalitatem physicam.

Resp. dist. ant. Comparant quoad realitatem effectus, *conc. ant.* quoad modum producendi effectum, *nego*; alias inferri posset Sacramenta causas esse naturales gratiæ, quod falsum est.

Inst. 1. Ex Trid. *(Sess.* 7. *can.* 7. *)* Sacramenta continent gratiam; ergo gratiam conferunt physice.

Resp. nego conseq. Eo enim modo conferunt gratiam quo eam continent; atqui continent gratiam solummodo moraliter, quatenus ex virtute a Deo accepta movent efficaciter Deum ut gratiam conferat; ergo, etc.

Inst. 2. Sacramenta antiqua movebant Deum ad dandam gratiam, et tamen non dicuntur continere et causare gratiam; ergo cum Trid. definit nostra Sacramenta continere et causare gratiam, censetur ipsis tribuere causalitatem physicam.

Resp. nego ant. Quia Sacramenta vetera, utpote infirma et egena elementa, non *ex se ipsis et ex sua institutione* movebant Deum ad dandam gratiam, sed ex fide dumtaxat in Christum venturum, cujus erant publicæ protestationes; unde non erant causæ morales gratiæ, sed dumtaxat conditiones sine quibus non, ut ajunt; et nostra Sacramenta sunt veræ causæ morales, eo quod sint moraliter actiones Christi, cujus nomine fiunt, ac per sanctitatem efficiunt, quia ex primaria sui institutione sunt signa sensibilia, ad quorum præsentiam Deus determinatur ad justitiam subjecto, ut par est disposito, conferendam.

Inst. 3. Si Sacerdos dicendo *absolvo te*, gratiam conferret tantum moraliter, non vere absolveret. Falsum conseq. ergo.

Resp. nego seq. maj. Sacerdos enim per illa verba vere et efficaciter Deum movet ad infundendam gratiam peccati remissivam.

Inst. Ergo qui exhibitione chirographi aliquem movet ut sibi solvat debitum, vere sibi solvit; absurdum conseq. ergo.

Resp. nego sequel. maj. Ratio disparitatis est, quia chirographus est dumtaxat conditio sine qua non, et merum signum; econtra Sacramentum est causa moralis; ita ut per se, et ex vi suæ institutionis gratiam in subjecto rite præparato, independenter a merito conferentis causet.

Objicies 3. Ea causalitas Sacramentis est tribuenda, quæ eorum excellentiam magis extollit; atqui talis est causalitas physica; ergo.

Resp. 1. *nego maj.* Quia non est tribuenda Sacramentis perfectior causalitas, quam meritis Christi, ex quibus omnis virtus Sacramentorum derivatur: atqui merita Christi sunt tantum causæ morales gratiæ; ergo.

Resp. 2. *nego min.* Moralis enim causalitas tam extollit excellentiam Sacramentorum, quam physica extolleret, cum non minus vere et efficaciter producat suum effectum.

SECTIO III.

An dum Sacramenta propter obicem non contulerint gratiam, ipsa sublato obice reviviscat?

Nota 1. Obex et fictio hic idem sonant, nec sumuntur pro simulatione qua quis fingeret exterius se velle recipere Sacramentum, quod reipsa nollet recipere, in quo casu Sacramentum esset invalidum; sed sumuntur pro pravis dispositionibus quibus impeditur ne gratiam Sacramenti recipiat.

Nota 2. Obex duplex est; scilicet negativus, et positivus.

Obex *negativus* est carentia dispositionis necessariæ ad gratiam recipiendam.

Obex *positivus* est receptio Sacramenti cum conscientia peccati mortalis non retractati.

CONCLUSIO.

Sacramenta characterem imprimentia, sublato per pœnitentiam obice, reviviscunt.

Prob. De Baptismo, Ex S. Aug. dicente *(Cap.* 24. *dist.* 24. *de consecr.) Tunc valere ad salutem incipit Baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseverante, peccatorum abolitionem non sinebat fieri.*

Ratio est quia peccatum originale non potest remitti nisi per Baptismum aut ejus votum, prout definivit Conc. Trid. *(sess.* 6. *c.* 4. *)*; atqui non potest remitti per Baptismum, cum Baptismus valide collatus non possit reiterari; nec per ejus votum, cum nemo desiderare possit id quod amplius recipi non potest; restat ergo ut remoto obice regeneratio fiat per Baptismi, antea valide suscepti reviviscentiam. Alias qui rite sed ficte recepisset Baptisma, non posset amplius justificari, quod est incredibile.

Prob. de Confirmatione et ordine. Quia cum hæc

Sacramenta non possint iterari, valide confirmatus aut ordinatus gratiam sacramentalem ad assequendum finem horum Sacramentorum necessariam, numquam obtinere posset, quod videtur incredibile.

Quær. 1. *Utrum gratia Sacramentalis, recedente fictione, producatur a Sacramento, vel a pœnitentia subsequente?*

Resp. Producitur *per se* a Sacramento quod ficte receptum est, virtute scilicet characteris in anima impressi; per accidens autem a pœnitentia, quæ fictionem removet, per quam Sacramenti prohibebatur effectus.

Objicies: Sacramentum, ficte susceptum, est opus mortuum; ergo non potest reviviscere.

Resp. nego ant. Sacramentum enim imprimens characterem vivit ratione characteris, vi cujus, quasi formæ impressæ, aut seminis post se relicti, operatur. Ita D. Th. 3. *p. q.* 69. *a.* 10. *ad* 1. docet de Baptismo. *Dicendum,* inquit, *quod Sacramentum Baptismi est opus Dei, et non hominis: et ideo non est mortuum in ficto, qui sine charitate baptizatur.* Idemque de Confirmatione et Ordine, characterem pariter imprimentibus, ferendum est judicium.

Quær. 2. *Utrum Sacramenta characterem non imprimentia, ficte suscepta, reviviscant recedente fictione?*

Resp. Probabilius est, quod non reviviscant, quia sunt opera mortua quæ nullo modo subsistunt neque in se, ut patet, neque in charactere, cum nullum imprimant; ergo non possunt vivificari et reviviscere.

Objicies: Matrimonium, durante eodem conjugio; et Extrema Unctio, durante eodem morbo, iterari non possunt; ergo reviviscunt. Durum quippe videtur, quod qui hæc cum obice suscepit privetur irreparabiliter gratia sacramentali tam necessaria conjugatis ad onera matrimonii patienter ferenda, et infirmo ad luctam diaboli superandam.

Resp. nego conseq. Ut enim Sacramentum sublato obice reviviscat, non sufficit quod iterari non possit, sed requiritur ut Sacramentum vivat; atqui Sacramentum, ficte receptum, nullo modo vivit si non imprimat characterem; ergo, etc. Itaque qui gratiæ receptioni obicem ponit, imputare sibi debet, si illius auxilio privetur.

SECTIO IV.

An Sacramenta veteris Legis contulerint gratiam, et quomodo?

CONCLUSIO.

Nulla antiquæ Legis Sacramenta, ne Circumcisio quidem, causabant gratiam ex opere operato, sed dumtaxat ex opere operantis, hoc est ex fide in Christum cujus erant signa protestativa.

Prob. prima pars. 1. Infirma et egena Sacramenta non conferunt gratiam *ex opere operato*: atqui Sacramenta vetera erant infirma et egena elementa ex Apost. dicente (*Gal. cap.* 4. *v.* 6.): *quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa, quibus denuo servire vultis?* et (*ib. c.* 3. *v.* 12.) *in Lege nemo justificatur apud Deum;* et alibi (*Hebr.* 7. *v.* 28.) *reprobatio fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus et inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit Lex;* ergo.

Prob. 2. Ex Conc. Flor. in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *novæ Legis septem sunt Sacramenta ... quæ multum a Sacramentis antiquæ Legis differunt: illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant; hæc vero nostra et continent gratiam, et opem digne suscipientibus conferunt:* ergo Sacramenta vetera non erant instituta ad dandam gratiam, sicut nova, sed dumtaxat ad significandam illius futuram donationem.

Prob. secunda pars: Sacramenta vetera erant signa protestativa fidei in Christum mediatorem; atqui fides in Christum mediatorem erat meritoria, et gratiæ impetratoria; ergo. Hoc sensu Apostolus ait: *factores Legis justificabuntur.* (*Rom.* 2. *v.* 13.)

Confirmatur utraque pars ex S. Aug. de Sacramentis antiquis sic pronuntiante (*q.* 25. *in lib. numer.*): *si per se attendantur, nullo facto possunt mederi; si autem res ipsæ quarum hæc Sacramenta sunt, inquirantur, in eis inveniri poterit purgatio peccatorum;* ergo ex S. Aug. Sacramenta vetera per se, seu *ex opere operato* non justificabant, sed ex fide dumtaxat, seu ex opere operantis.

Solvuntur Objectiones.

Objicias 1. Scriptura Sacrificiis ac Sacramentis antiquæ Legis promittit remissionem peccatorum, dicens (*Lev.* 4. *v.* 21. et 31.): *rogabit pro eo Sacerdos, et pro peccato ejus, et dimittetur ei;* ergo causabant gratiam ex opere operato.

Resp. dist. ant. Promittit remissionem peccatorum quoad legalem immunditiam, *conc. ant.* quoad culpam et pœnam æternam, *nego ant.* Unde Sacramenta vetera non valebant conferre gratiam sanctificantem, *sed* ut ait Apost. (*Hebr.* 9. *v* 13.) *inquinatos solummodo sanctificarunt ad emundationem carnis,* nimirum per gratiam legalem qua mundabantur a legali immunditia, recuperabantque jus participandi omnibus cæremoniis et privilegiis populi Dei.

Objicies 2. Saltem circumcisio gratiam causabat ex opere operato; ergo.

Resp. nego ant. Abraham enim *circumcisionem accepit in signum, non ad justitiam,* ait Justinus martyr (*in dialog. cum Triphone.*); cui consentiunt omnes Patres Augustino antiquiores.

Prob. ant. Circumcisio instituta fuit ad delendum peccatum originale; ergo justificabat ex opere operato.

Resp. nego ant. Sed unice instituta fuit ut esset signum fœderis Deum inter et Abraham ejusque posteros, ut constat ex verbis, quibus instituta fuit Circumcisio, Gen. 17. *hoc est pactum meum quod observabitis inter me et vos, et semen tuum post te. Circumcidetur ex vobis omne masculinum, et circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me et vos.* Non ait, ut sit in remedium peccati, et causam sanctificationis, sed *in signum fœderis*: nempe ut foret signum distinctionis populi Judaici e cæteris nationibus, singularisque protectionis Dei erga ipsum populum Dei electum. Unde Apostolus quærens, quæ sit utilitas Circumcisionis (*Rom.* 3. *v.* 1.), respondet: *multum per omnem modum; primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei.* Ergo illud præcipuum fuit Circumcisionis privilegium, quod eloquia Dei, id est, Lex, mandata, cultus Dei, Judæis concredita fuerint; sanctificatio autem sive in Circumcisione, sive in præputio, erat ex fide, ut ait Apostol. ibidem, *unus est Deus qui justificat Circumcisionem ex fide, et præputium per fidem.*

Confirmatur responsio: 1. Quia Lex Circumcisionis locum non habuit in feminis, remedium autem peccati originalis debet esse commune. 2. Quia per quadraginta annos, quibus Judæi in deserto manserunt, observata non fuit Lex Circumcisionis; tamdiu autem non fuisset omissa, si fuisset instituta ad

peccatum originale delendum, ea enim indiguissent homines.

Itaque ante institutionem Baptismi, remedium peccati originalis fuit fides in Christum venturum exterius manifestata per cæremoniam aliquam religiosam, cujus determinationem Deus reliquerat hominibus. *Porro* posteri Abrahami pro cæremonia illa religiosa determinaverunt Circumcisionem applicandam masculis octavo die; femellæ vero et masculi ante octavum diem morientes justificabantur per eliam exteriorem protestationem fidei parentum in Christum venturum illis applicatam. Ita sentit Div. Thom. 3. *q.* 70. *a.* 4. Ubi revocans oppositam sententiam, quam amplexus fuerat scribens, in 4. *dist.* 1. *q.* 2. *a.* 4. ait: *In Circumcisione conferebatur gratia, non ex virtute Circumcisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cujus signum erat circumcisio, ita scilicet quod homo, qui accipiebat Circumcisionem, profitebatur se suscipere talem fidem, vel adultus pro se, vel alius pro parvulis. Unde et Apost. dicit Rom.* 4. Abraham accepit signum Circumcisionis, signaculum justitiæ fidei. *Quia scilicet justitia erat ex fide significata, non ex circumcisione significante.*

Si petas quomodo externa et publica professio fidei in Christum venturum conferebat gratiam parvulis?

Resp. 1. Non conferebat gratiam *ex opere operato*, aliæ fuisset ejusdem virtutis et efficaciæ cum Sacramentis Christi.

Resp. 2. Non conferebat *ex opere operantis* ex parte subjecti; nam infantes non sunt capaces operis meritorii.

Resp. 3. Non conferebat *ex opere operantis* ex parte ministri, aliæ homo purus posset alteri mereri primam gratiam.

Resp. 4. Conferebat gratiam per modum meriti simul et suffragii: meritum ex Christo, qui per fidem credebatur, seu ex fide objective sumpta, fluebat; suffragium autem ex applicante remedium, seu ex fide objective sumpta pendebat tamquam ex conditione sine qua, id est, tamquam ex conditione a Deo requisita, non qua Deus moveretur ad condonandum peccatum, sed sine qua non condonaret, cum qua tamen propter Christi venturi merita peccatum originale ex mera sua benignitate et misericordi providentia propter necessitatem hominum, remitteret: hinc est quod D. Th. (4. *dist.* 1. *q.* 2. *a.* 6. *ad* 2.) dicat: *hanc fidem quamdam habuisse similitudinem cum nostris Sacramentis, in quantum justificabat quasi ex opere operato, non autem ex opere operante.*

Inst. 1. Deus parvulis incircumcisis minatur pœnam æternam damnationis ob violatum pactum cum Adamo initum de non comedendo fructu ligni prohibiti, his verbis: *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit. Gen.* 17. *v.* 14.). Ergo Circumcisio instituta fuit ad delendum peccatum originale.

Resp. nego ant. 1. Enim pœna, quam Deus minatur, non est æterna, sed legalis, id est separatio quædam seu exclusio e populo Dei, quomodo dicitur Num. 10. *Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Ecclesiæ*, hoc est, excommunicabitur. 2. Pactum de quo mentio fit in textu, est pactum Circumcisionis, nullatenus vero pactum cum Adamo initum.

Inst. 2. Textus loquitur de solis infantibus; ergo pactum de quo hic, est pactum cum Adamo initum, non vero pactum Circumcisionis; infans enim cum sit incapax præcepti, non potest esse violati præcepti reus.

Resp. nego ant. Textus enim loquitur de omnibus, tum adultis, tum infantibus; quicumque enim non circumcidebatur, violabat hoc pactum, adultus quidem peccabat, infans vero non peccabat, sed populo Dei aggregatus non erat.

Prob. ant. Ex versione Græca, quæ sic habet: *Et incircumcisus masculus, cujus non circumcidetur caro præputii in die octavo, peribit, etc.* ergo Textus loquitur de solis infantibus.

Resp. nego conseq. Et dico mendosam esse lectionem græcam: illa enim verba, *in die octavo:* non reperiuntur neque in Textu Hebræo, neque in Paraphrasi Chaldaica, neque in nostra Vulgata.

Inst. 3. *D. Aug.* in prædicto Textu, per tò *Masculus* intelligit parvulum; per tò *pactum*, intelligit pactum cum Adamo initum; per tò *peribit*, intelligit comminationem pœnæ æternæ; ergo, etc.

Resp. nego conseq. Et dico D. Aug. ita sensisse, quia versione Græca mendosa fuit deceptus, unde salva reverentia tanto Doctori debita, ipsum in hac opinione deserimus.

ARTICULUS II.

De charactere Sacramentali.

Quær. *Quid sit character?*

Resp. Juxta mentem Conc. Trid. (*Sess.* 7. *can.* 9.) Character *est signum spirituale, indelebile, impressum in anima, quo homo ad divina deputatur, et ab aliis distinguitur.*

Dicitur 1. *signum:* scilicet configurationis cum Christo, deputationis ad divina, et distinctionis ab aliis.

Dicitur 2. *spirituale:* id est, intellectu cognoscibile, character enim recipitur in anima; quidquid autem recipitur, ad modum recipientis recipitur.

Dicitur 3. *indelebile;* quia qualitas spiritualis et supernaturalis nihil sibi contrarium habere potest; hinc est quod Sacramenta Characterem imprimentia iterari non possunt.

Dicitur 4. *impressum in anima:* sive immediate, sive mediante potentia v. gr. intellectu; hoc enim est indifferens, cum juxta communiorem sententiam potentiæ animæ ab ipsa anima realiter non distinguantur.

Dicitur 5. *quo homo deputatur ad divina:* nempe ad Sacramenta recipienda, ut Baptismus; ad Sacramenta administranda, ut Ordo; ad fidem profitendam, ut Confirmatio. Hinc probabilius est Characterem pertinere ad secundam speciem qualitatis; scilicet ad potentiam, ut infra probabitur.

Dicitur 6. *ab aliis distinguitur*, nempe a non Characterizatis.

Nota: Duo circa Characterem sunt expendenda duplici Paragrapho, existentia scilicet ipsius et essentia: *primum* ad fidem, *secundum* ad scholæ opinionem pertinet.

§. I. *De existentia Characteris.*

Characteris existentiam negant unanimiter Hæretici Wicleffus, Lutherus, Calvinus, contra quos

CONCLUSIO.

Tria Sacramenta, nimirum Baptismus, Confirmatio, et Ordo imprimunt Characterem.

Hæc propositio est de fide definita in Trid. Sess. 7. can. 9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Ba-*

ptismo scilicet, Confirmatione et Ordine, non imprimi Characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.

Illud dogma jam definierat Eugenius IV. in suo Decreto his verbis: *Inter hæc Sacramenta tria sunt, Baptismus, Confirmatio et Ordo, quæ Characterem, id est, spirituale quoddam signum a cæteris distinctivum imprimunt in anima indelebile: unde in eadem persona non reiterantur, etc.*

Hæc definitio fundatur in perpetua traditione, cujus testis est August. dicens (*Tr.* 5. *in Epist. Jo*): *Accepit Sacramentum nativitatis homo baptizatus ... videat si habet Charitatem ... si autem non habet, Characterem quidem habet, sed desertor vagatur*. Idem repetit Epist. 185. ubi Donatistam inducit sic loquentem: *Quare ergo me non baptizas, ut abluas me a peccatis?* Respondeo, *Quia non facio injuriam Characteri Imperatoris, cum errorem corrigo desertoris*.

Ratio e priori nulla est alia, quam voluntas et institutio Christi.

D. Thomas cæterique post ipsum Theologi hanc rationem congruentiæ afferunt; quia nempe conveniens fuit, ut Sacramenta illa, per quæ homo constituitur in aliquo statu de se perpetuo, imprimant Characterem, quo homo deputetur ad illum statum; atqui per ista sola tria Sacramenta, homo constituitur in aliquo novo statu de se perpetuo; nam per Baptismum constituitur in familia Christi; per Confirmationem adscribitur militiæ Christi; per Ordinem constituitur in statu Ministrorum Christi; ergo tria tantum sunt Sacramenta, quæ imprimunt Characterem, nempe Baptismus *Characterem familiæ Christi*; Confirmatio *Characterem militiæ*; Ordo *Characterem potestatis seu Ministerii Ecclesiastici*, inquit Estius (*in* 4. *diss.* 1. §. 20.)

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Character Sacramentalis nullibi reperitur in Scriptura; ergo non datur.

Resp. 1. *transeat ant.* Quia multi Theologi existentiam Characteris probant istis Scripturæ testimoniis: *Qui unxit nos Deus et signavit nos* (2. *Cor.* 1. *v.* 15.) et, *nolite contristare Spiritum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis* (*Eph* 4. *v.* 30.); sed cum isti Textus intelligi possint de gratia sanctificante, et de facto sic explicentur a Divo Chrysostomo, Theophylacto, et pluribus aliis, non est decretoria ex Scriptura probatio, ideo dixi *transeat ant.*

Resp. 2. *nego conseq.* Quia præter Scripturam extat traditio æqualis eum Scriptura auctoritatis, per quam probatur Characteris existentia.

Objicies 2. Vitiosus hic a nobis admittitur circulus; probamus enim Characterem per aliqua Sacramenta imprimi, quia hæc iterari non possunt; et probamus hæc iterari non posse, quia imprimunt Characterem; ergo.

Resp. nego ant. ad probat. distinguo. Probamus ex eodem genere causæ, *nego*, ex diverso, *conc.* probamus enim aliqua Sacramenta iterari non posse ex Charactere impresso tanquam ex effectu Sacramenti; et vicissim probamus Characterem ab illis Sacramentis imprimi, tanquam ex causa Characteris.

Inst. Ex eo quod Sacramentum iterari non possit, male infertur per illud Characterem imprimi; ergo.

Resp. nego ant.

Prob. ant. Matrimonium iterari non potest, et tamen non imprimit Characterem; ergo etc.

Resp. dist. ant. Iterari non potest cum eadem persona, quia indissolubile est vinculum conjugale, *conc.* cum alia persona post mortem compartis, *nego*; quod satis est ut Characterem non imprimat, eum hominem non constituat in statu de se perpetuo.

§. II. *De natura Characteris*.

Nota. Hoc unum circa naturam Characteris fides, ut credatur, exigit, nempe esse *signum spirituale, animæ impressum, ac indelebile*: hic hæret fides; quæ vero sit natura illius signi, non definivit Ecclesia.

Durandus (*in* 4. *dist.* 4. *qu.* 1.) docet Characterem non esse quid absolutum distinctum ab anima, sed esse meram relationem rationis, seu denominationem extrinsecam advenientem homini, qui ad aliquas functiones deputatur.

Scotus fatetur quidem cum Durando Characterem non esse qualitatem absolutam, sed contendit esse relationem realem extrinsecus animæ advenientem (*Scotus in* 4. *dist.* 6. *q.* 10.); contra quos cum aliis Theologis

CONCLUSIO.

Character non est extrinseca tantum denominatio, nec relatio realis; sed est verum accidens physicum et absolutum, quod ad secundam speciem qualitatis, nempe ad potentiam vel physicam, vel moralem, revocatur.

Prob. prima pars: Quia de fide est ex Trid. citat. (*sess.* 7. *can.* 8.), Characterem in anima imprimi indelebiliter; atqui mera denominatio extrinseca non imprimitur subjecto cui affigitur, ut patet in denominatione superioris in eo qui fuit superior; ergo.

Prob. secunda pars contra Scotum: Quia ex Philosophia relatio per veram actionem non producitur, sed resultat ex fundamento et termino; atqui Character vere producitur in anima per actionem realem; ergo.

Prob. tertia pars: Quia quidquid actione reali producitur, Physicum est et absolutum; atqui Character actione reali producitur; ergo, etc.

Prob. quarta pars: Ea qualitas merito *potentia* dicitur, quæ dat simpliciter posse agere vel pati: atqui talis est Character, per quem homo ad sacra deputatur active vel passive, id est, suscipienda vel perficienda; ergo.

CAPUT VII.

De Cæremoniis Sacramentorum.

Quær. *Quid intelligatur nomine Cæremoniæ?*

Resp. Intelligitur actus externus religionis qui ad ornatum et pompam cultus divini, ad decentem Sacramentorum administrationem, et ad devotionem populi excitandam ab Ecclesia fuit institutus.

Cum illæ Cæremoniæ spectant cultum divinum, in genere vocantur *Sacramentalia*: cum spectant decentem Sacramentorum administrationem, vocantur *ritus Sacramentales*: 1. agemus de ritibus Sacramentalibus; 2. de Sacramentalibus, duplici paragrapho.

§. I. *De ritibus Sacramentalibus*.

Nota. Novatores, Lutherani et Calvinistæ varie erraverunt circa Ritus Sacramentales, docueruntque 1. eos inutiles esse; 2. Ecclesiam non habere potestatem novos Ritus instituendi; 3. neminem teneri eos observare, contra quos

CONCLUSIO I.

Ritus et Cæremoniæ Sacramentales sunt perutiles.

Prob. Quod valet ad majestatem et reverentiam mysteriis nostræ Religionis conciliandam, ad pietatem fidelium promovendam, ad nutriendam eorum fidem, notitiamque Mysteriorum veluti oculis subjiciendam, est maxime utile; atqui ad hæc omnia valere ritus Sacramentales asserit Conc. Trid. *(sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 5.)* his verbis: *Cæremonias item adhibuit* (Ecclesia), *ut mysticas Benedictiones, Lumina, Thymiamata, vestes, aliaque id genus multa ex Apostolica disciplina et traditione, quo et majestas tanti Sacrificii commendaretur, et mentes fidelium per hæc visibilia religionis et pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur; ergo.*

CONCLUSIO II.

Ecclesia potestatem habet instituendi Cæremonias.

Prob. Quia Ecclesia potestatem a Deo accepit promovendi exteriorem Dei cultum, Sacramenta ornandi, pietatem ac fidem promovendi; atqui ad hæc omnia conferunt plurimum cæremoniæ, ut patet ex superiori propositione; ergo.

Unde Conc. Trid. (*sess. 21. c. 1.*) *Declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, et locorum varietate, magis expedire judicaret, etc.*

CONCLUSIO III.

Ritus in Sacramentorum administratione ab Ecclesia usitatos, et approbatos mutare vel omittere peccatum est mortale ex genere suo.

Prob. Ex Conc. Trid. quod hunc Canonem edidit (*sess. 7. can. 13.*). *Si quis dixerit receptos et approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, anathema sit.* Hinc Conc. Burdigalense 1582. celebratum ait: *Ne Sacerdotum in sacris tractandis negligentia, et incuria populi pietatem imminuat, præcipimus ut præscriptas a majoribus nostris, in Sacramentis administrandis cæremonias non solum diligenter, sed etiam summa cum animi attentione et religione observent, nihil omnino addentes, nihil detrahentes.*

Ratio est Ecclesiæ præceptum, cui in omnibus semper est obsequendum; *qui enim resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi damnationem acquirunt,* ait Apost. (*Rom. 13. v. 2.*).

§. II. *De Sacramentalibus.*

Quær. 1. *Quid intelligitur pro Sacramentalium nomine?*

Resp. Intelliguntur quidam ritus externi, ab Ecclesia instituti et consecrati ad quosdam effectus spirituales producendos.

Vocantur Sacramentalia, quia quamdam habent cum Sacramentis similitudinem, et in eorum administrationem usurpantur.

Quær. 2. *Quot sint Sacramentalia?*

Resp. Sunt sex hoc versu comprehensa.

Orans, Tinctus, Edens, Confessus, Dans, Benedicens.

Orans, Indicat Orationem Dominicam, quæ ex August. (*de Pœnit. dist. 3. can. 30.*) *delet minima et quotidiana peccata.*

Tinctus, Indicat signum Crucis aqua lustrali efformatum.

Edens, Indicat panem vel fructus Ecclesiæ precibus benedictos.

Confessus, Indicat Confessionem generalem quæ fit initio Missæ, ad Primam et Completorium, et quæ incipit: *Confiteor Deo omnipotenti, B. Mariæ semper Virgini,* etc.

Dans, Indicat omnia opera misericordiæ.

Benedicens, Indicat Benedictionem, quæ datur in Tonsura Clericali, unctione Sacerdotum, Regum et Abbatum consecratione, etc.

Quær. 3. *Quinam sint Sacramentalium effectus?*

Resp. 1. Certum est quod non conferant gratiam sanctificantem *ex opere operato*; hæc enim efficacia propria est Sacramenti, quæ Ecclesia non potest instituere.

Resp. 2. Possunt remittere peccata mortalia et producere gratiam sanctificantem mediate et *ex opere operantis,* quatenus scilicet virtute orationum Ecclesiæ, impetrant a Deo auxilia gratiæ actualis ad eliciendos actus contritionis et charitatis, quibus peccata remittuntur, et gratia sanctificans confertur.

Resp. 3. Sacramentalia remittunt peccata venialia, et alios interdum effectus corporales aut spirituales producunt, ut sunt excitatio gratiæ actualis, remissio pœnæ temporalis, compressio dæmonis, operatio sanitatis.

Dixi, *interdum*: non enim hos effectus conferunt infallibiliter, cum non habeamus promissionem Christi obligatam, ut semper ad præsentiam illorum sacramentalium illos effectus operetur.

DISSERTATIO II.

De Baptismo.

Hanc de Baptismo dissertationem septem absolvemus Capitibus.

Primum, erit de natura Baptismi, ejusque discrimine a baptismate Joannis.

Secundum, de materia et forma Baptismi.

Tertium, de variis proprietatibus Baptismi.

Quartum, de Ministro.

Quintum, de ejus subjecto.

Sextum, de effectibus Baptismi, et dispositionibus ad eos percipiendos.

Septimum, de Cæremoniis ipsius, et Patrinis.

CAPUT I.

De natura Baptismi.

Nota. Baptismus derivatur a verbo græco *Baptizo,* id est, lavo, tingo, immergo, et triplex est, scilicet Baptismus sanguinis, flaminis et fluminis.

Baptismus sanguinis, est martyrium pro Christo perpessum.

Baptismus flaminis est votum, seu desiderium recipiendi Sacramentum Baptismi.

Baptismus fluminis est primum novæ Legis Sacramentum, de quo tota instituitur Dissertatio, ideo

Quær. 1. *Quid sit Baptismus?*

Resp. Est Sacramentum a Christo Domino institutum ad spiritualem hominis regenerationem per exteriorem corporis ablutionem factam aqua sub præscripta verborum forma.

Explicatur definitio ut innotescat quam sit accurata, utpote quæ clara exponit materiam tum physicam, tum metaphysicam Baptismi.

Dicitur 1. *Sacramentum*, pro genere, per quod convenit cum aliis Sacramentis, cum sit signum ad nostram justificationem divinitus institutum.

Dicitur 2. *Ad spiritualem hominis regenerationem*: pro differentia; solus enim Baptismus regenerat, non aliud Sacramentum, ne Pœnitentia quidem, cum non primam vitam spiritualem conferat, sed jam amissam restituat, ut non regenerare, sed resuscitare dicatur.

Dicitur 3. *Per externam corporis ablutionem*: ut designetur materia proxima hujus Sacramenti.

Dicitur 4. *factam aqua*: ut designetur materia remota, quæ est aqua naturalis.

Dicitur 5. *Sub præscripta verborum forma*: ut designetur expressa Sanctissimæ Trinitatis invocatio, quæ est forma hujus Sacramenti.

Quær. 2. *Quandonam institutum fuerit Sacramentum Baptismi? An ante, an post passionem?*

Resp. De ea re altum est in Scriptura et traditione silentium, unde Patres et Theologi in varias abiere sententias, tamen

Probabilius est ex ipsis Scripturis, Sacramentum Baptismi ante passionem fuisse institutum.

Probatur: Ex Scriptura, Joannis tertio: *Post hæc venit Jesus et discipuli ejus in Judæam et illic commorabatur cum eis et baptizabat*; nimirum per Apostolos, ut explicatur capite quarto, *quanquam Jesus non baptizaret, sed Discipuli ejus*; atqui non baptizabat Baptismo Joannis, sed suo, ut docet D. Aug. (*Tr. 11. in Jo.*) et constat ex invidia discipulorum Joannis; (*7. v. 26.*) si enim discipuli Christi baptizassent baptismo Joannis, non ipse Christus, sed Joannes per eos baptizasset, sicque nulla fuisset invidiæ causa, cum in illa hypothesi Christus visus fuisset discipulus Joannis; ergo Apostoli baptizabant baptismo Christi.

Dices: Christus Sacramentum Baptismi instituit post suam resurrectionem, dum Apostolis suis dixit, (*Matth. 10. v. 19.*), *euntes docete omnes gentes, baptizantes eos etc.*

Resp. nego ant. Nam Apostoli in ultima cœna facti sunt Sacerdotes; ordinem autem recipere non potuissent, nisi jam recepissent Baptismum, qui est janua aliorum Sacramentorum.

Inst. In Baptismo Christi datur Spiritus Sanctus, atqui ex Scriptura (*Jo. 7. v. 39.*) ante resurrectionem *nondum erat Spiritus datus*; ergo.

Resp. dist. textum. Nondum erat Spiritus datus *visibiliter*, prout evenit in die Pentecostes, *conc.* invisibiliter, per collationem gratiæ, *nego*.

Urgebis: Gratia est effectus passionis Christi; ergo non potuit conferri ante Christi mortem.

Resp. dist. ant. Est effectus passionis Christi, tamquam causæ moralis et meritoriæ, *conc.* tamquam causæ physicæ, *nego ant. et conseq.*

Itaque. In physicis, causa debet præcedere effectum, non vero in moralibus; alias Apostoli in die cœnæ recipiendo Sacramenta Eucharistiæ et Ordinis non recepissent gratiam, quod est falsum et absurdum.

Quær. 3. *In quo differebat Baptismus Joannis a Baptismo Christi?*

Resp. In hoc potissimum differebat, quod non fuerit Sacramentum; nec nisi ex opere operantis, virtute nimirum pœnitentiæ ad quam erat exhortatio, vim habebat justificandi; unde Joannes dicit: (*Marci 1. v. 8.*) *ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos in Spiritu sancto.*

Hinc jure ac merito Conc. Trid. (*sess. 7. can. 1.*) anathematizat eum *qui dixerit Baptismum Joannis eandem vim habuisse cum Baptismo Christi.*

CAPUT II.

De materia et forma Baptismi.

CONCLUSIO I.

Materia remota Baptismi necessaria est omnis et sola aqua naturalis seu elementaris ad abluendum apta.

Prob. Ex Script. Jo. 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Act. 8. *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* atqui aquæ nomine veram naturalem et elementarem intelligendam esse, constans et perpetua demonstrat Ecclesiæ praxis et traditio; ergo.

Hinc jure Trid. hunc Canonem edidit adversus Lutheranos docentes Baptismum valere in vino et lacte: *Si quis dixerit aquam veram et naturalem non esse de necessitate Baptismi: atque ideo verba illa Domini nostri Jesu Christi*: nisi quis renatus fuerit ex aqua etc. *ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.*

Dixi in conclusione 1. *Omnis aqua*; sive maris, sive putei, fontis, pluviæ, nivis, modo sit resoluta; sive calida, sive frigida, sive colorata sive non; quia omnes illæ aquæ sunt naturales.

Dixi 2. *Sola aqua naturalis*: ut excludantur omnes alii liquores, vinum, lac, cerevisia, ptisana, liquor ex rosis expressis etc. quia non sunt aquæ naturales.

Dixi 3. *necessaria*, quia nec Chrisma, quod in solemni fontis baptismalis consecratione, aquæ infunditur, nec ipsa benedictio aquæ, est absolute necessaria.

Dixi 4. *Ad abluendum apta*: ut excludantur nix, grando, glacies, nisi sint in aquam resoluta, ac liquata.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Laudata Christi verba (*Jo. 3. v. 3.*) *nisi quis renatus fuerit ex aqua etc.* non litterali sensu de aqua vera, sed figurato, de spiritu mundante instar aquæ, sunt intelligenda; ergo.

Resp. nego ant. Cujus falsitas constat ex supra laudato Canone Trid. (*sess. 7. can. 2. de Bapt.*)

Prob. ant. In hoc textu Matthæi (*3. v. 11.*) *ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni*; ignis sumitur metaphorice pro gratia quæ diffunditur in cordibus per Spiritum sanctum; ergo et aqua in textu Joannis sumi debet metaphorice.

Resp. nego conseq. et parit. Disparitas habetur ex praxi Christi, Apostolorum, ac Ecclesiæ totius, a quibus inter baptizandum aqua semper fuit adhibita, nunquam vero ignis, qui non materiam, sed effectum Baptismi symbolice denotat.

Objicies 2. Stephanus III. consultus de Presbytero qui infantem omnino periclitantem vino baptizavit deficiente aqua, respondit: *nulla ei* (Presbytero) *exinde adscribitur culpa, (infantes sic permaneant in ipso Baptismo)*: *nam si præsens adfuit aqua, ille Presbyter excommunicetur*. Ergo.

Resp. 1. Responsum illud totum esse supposititium, tum quia non extat in collectionibus Ecclesiæ Romanæ et Gallicanæ, tum quia tres codices qui illud referunt, non sibi consentiunt, alii enim illud tribuunt Siricio, alii Stephano II. vel III. alii Stephano Tornacensi.

Resp. 2. Supposita veritate historiæ, in responso Stephani culpa librariorum mendum irrepsisse, legendumque esse: *Nulla ei adscribitur culpa si infantes sic permaneant in ipso Baptismo;* quia nimirum bona fide, ex ignorantia, instante necessitate id fecit.

Objicies 3. Narrat Nicephorus, (*L.* 3. *Hist. cap.* 37.) aliquem Judæum, eum per loca arida iter faceret, et de vita periclitaretur, a socio in arena baptizatum fuisse, atque veritatem Mysterii miraculo confirmatam fuisse; ergo aqua non est sola materia Baptismi.

Resp. nego conseq. Baptismus enim ille improbatus fuit ab Ecclesia, et Judæus ille postquam domum rediit, jussu Alexandri Episcopi tinctus fuit aqua, ut refert idem Nicephorus.

Igitur tam subita curatio non est referenda veritati baptismatis quod nullum erat, sed ardori fidei ipsius, quæ hoc miraculum a Deo impetravit.

CONCLUSIO II.

Materia proxima Baptismi est exterior corporis ablutio per aquam immediate supra corpus baptizandi fluentem.

Prob. Materia proxima in quolibet Sacramento est usus et applicatio materiæ remotæ ad subjectum; atqui in Baptismo ablutio est usus et applicatio aquæ ad subjectum; ergo ablutio est materia proxima Baptismi. Hinc Baptismus dicitur ab Apostolo *lavacrum aquæ*. (*Eph* 5. *v.* 29.)

Dixi 1. *Per aquam fluentem;* quia debet esse motus successivus aquæ; nec enim dicitur ablutus, supra quem decidit una guttula aquæ non fluens.

Dicitur 2. *Immediate:* non enim sufficit aquam vestes aut capillos baptizandi attingere, sed necesse est perfundat ejus corpus, alias non ipse, sed vestes ipsius aut capilli dicerentur ablui.

Dicitur 3. *Supra corpus:* id est, supra unam ex præcipuis corporis partibus, maxime vero caput, in quo omnes sensus vigent. Hinc dubium est Baptisma, in quo abluitur manus vel pes infantis; atque ideo libri Rituales docent repetendum sub conditione; quia ex priori ablutione infans videretur non simpliciter, sed secundum quid lotus; ita resolvit D. Th. (3. *p. q.* 68.) de eo qui baptizatur ante totalem egressionem ex utero, in quacumque parte corporis alia a capite.

Quær. *Quotuplici modo possit fieri ablutio, ut valeat Sacramentum?*

Resp. triplici: 1. Immersione trina vel una; 2. Infusione; 3. Aspersione. Indifferens est autem ad validitatem Sacramenti quo ex his tribus utatur minister, quia nullum in individuo Christus determinavit, qui ablutionem imperavit, non modum ablutionis, qui ideo accidentalis est.

Dixi: *Ad validitatem Sacramenti:* quia ut illud licite administret, tenetur usum Ecclesiæ actualem servare, ut dictum est dum agebamus de Sacramentis in genere.

Nota. Circa varios illos abluendi modos non una fuit Ecclesiæ disciplina: viguit enim usus trinæ immersionis usque ad XII. et XIII. sæculum, quem postea mutavit Ecclesia, tum quia immersio poterat nocere baptizandis, præsertim infantibus ob tenellæ ætatis infirmitatem; tum quia voluit consulere mulierum pudicitiæ, sicut et ministrorum oculis, quibus non sine multorum periculo nudatæ mulieres objici poterant, præsertim cum desiit in Ecclesia Diaconissarum ministerium.

Dices cum Græcis: Ecclesia non potuit mutare ritum a Christo præceptum: sed usus trinæ immersionis fuit a Christo præceptus juxta antiquiores Patres; ergo.

1. Enim S. Chrys. Hom. de fide ait: *Dominus in tribus immersionibus aquæ, unum Baptisma Discipulis suis tradidit.*

2. Pelagius II. (*Cap. multi, dist.* 4. *de consecr.*) ait: *Evangelicum præceptum nos admonet in nomine Trinitatis, trina etiam immersione sanctum Baptisma tribuere.*

3. S. Cornelius Papa (*Ep. ad Fabium Antiochenum*) de validitate Baptismi, per infusionem Novatiano in lecto decumbenti, collati, dubitavit his verbis: *Si tamen Baptismum suscepisse dicendus est.*

Resp. dist. min. Secundum Patres trina immersio est a Christo præcepta; ratione rei per trinam immersionem significatæ, nempe Trinitatis, *conc.* ratione sui præcise, *nego min.* ita intelligendi sunt S. Chrysostomus, et Pelagius II. qui se clare explicat in Epistola ad Gaudentium Episcopum dicens: *si tamen manifesta confessione claruerit quod in Trinitatis nomine illi* (Bonosiaci) *fuerint baptizati, sola reconciliationis gratia impensa, Catholicæ fidei reconciliari maturabis.*

Ad sanctum Cornelium dico, ipsum dubitasse, non de valore illius Baptismi, sed de ejus effectu; satis enim paratus ad gratiam Sacramenti non videbatur qui non nisi morte urgente ad eam recurrebat; hanc fuisse ejus mentem patet ex Concilio Romano sub ipso celebrato, in quo talis Baptismus fuit approbatus.

CONCLUSIO III.

Forma Baptismi legitima et necessaria apud Latinos hæc est: Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

Prob. Ex ipsismet verbis Domini Matth. ultimo: *baptizantes eos in nomine Patris etc.* licet enim Christus conceptis verbis non dixerit inter baptizandum verba ista esse pronuntianda; interprete tamen Ecclesia, et universa traditione, non tantum scripta, sed viva et spirante, quæ praxi quotidiana exprimitur, sunt pronuntianda, ut constat ex cap. *firmiter* (*de summa Trin.*)

Dixi, *Apud Latinos;* quia forma apud Græcos hæc est: *Baptizatur servus vel serva Dei, N. in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Supple *baptizatur a me.* Ita Arcudius (*L.* 2. *de Bapt. cap.* 8.) qui hanc esse formam Græcorum ex Textus Græci lectione in Euchologio apud Goarium probat adversus multos ex Latinis qui loco *baptizatur,* legunt *baptizetur* sensu nimirum optativo, vel imperativo ... igitur forma Græcorum eadem est quoad sensum quæ apud Latinos, quare ipsam validam declarat Concil. Florent. in Decreto unionis.

Quær. *Quænam in forma Baptismi necessario necessitate Sacramenti sint pronuntianda?*

Resp. Circa hanc quæstionem sequentia sunt tenenda.

1. Ad valorem Baptismi necessario exprimi debent actio baptizantis et persona baptizanda, ita ut hæ voces (*baptizo te*) sint de essentia formæ; quod pronomen *ego* sufficienter exprimitur in verbo *baptizo.*

Ita definitum est ab Alex. III. (*Cap. si quis, extra de Baptismo*) *Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris etc. et non dixerit:* ego te baptizo *in nomine Patris etc. non est puer baptizatus;* et ab Alex. VIII. qui hanc prop. damnavit (*Prop.* 17. *damnata*) *valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus,* in nomine Patris etc. *prætermissis istis,* ego te baptizo.

Dices: ex istis verbis Christi, *docete omnes gentes*, inferri non potest necessitas inter docendum pronuntiandi ista verba: *ego vos doceo:* ergo nec ex istis: *baptizantes eos in nomine Patris etc.* inferri potest necessitas inter baptizandum pronuntiandi ista, *te baptizo*.

Resp. nego conseq. et parit. Ratio disparitatis est, 1. Quia unum admittit et imperat Ecclesiæ traditio, non aliud. 2. Quia actio qua quis docet, ex seipsa est ad docendum determinata absque eo quod necesse sit dicere *ego doceo*. At vero cum infusio aquæ ex se sit indifferens ad refrigerationem aut lotionem, debet ad istam a forma determinari, determinatur autem per hæc verba, *ego te baptizo*.

2. Necessario exprimenda est unitas naturæ, per verbum, *in nomine;* ita ut qui diceret, et *nominibus*, nihil efficeret; ratio est voluntas Christi, qui ita determinavit.

3. Ad valorem Baptismi requiritur expressa et distincta invocatio trium personarum sanctissimæ Trinitatis.

Prob. Ex perpetua Ecclesiæ praxi ac traditione, qua constat semper fuisse collatum Baptisma cum expressa invocatione trium personarum sanctissimæ Trinitatis; ac rejectum Baptismo ab Hæreticis collatum absque hac expressa ac distincta invocatione.

Dices: Apostoli baptizarunt *in nomine Jesu Christi*, ut dicitur in Actibus Apostolorum, (*Cap.* 2. 8. *et* 19. *Actuum*) ergo expressio trium personarum non est essentialis formæ Baptismi.

Resp. dist. ant. Baptizarunt, *in nomine Jesu*, cum expressa invocatione trium personarum SS. Trinitatis, *conc.* sine tali invocatione, *nego*.

Itaque duobus modis exponi possunt textus Actuum allati.

1. Pro invocatione Jesu Christi, quia hoc nomen exprimebatur simul cum Patre et Spiritu sancto, sic *in nomine Patris, et Filii ejus Jesu Christi, et Spiritus Sancti*. Ita exponit sanctus Cyprianus Epist. ad Jubajanum, dicens: *Jesu Christi mentionem facit Petrus*, (*Act.* 2. *v.* 12.) *non quasi Pater omitteretur, sed ut Patris Filius quoque adjungeretur*.

2. Exponi possunt de efficacia et virtute Baptismi Christi, prout opponitur Baptismo Joannis, ita ut *in nomine Jesu* idem sit ac *virtute Jesu*, *baptismo Jesu*. Ita hæc verba sumuntur Act. 19. ubi Ephesii ad quos Paulus venerat, dicuntur baptizati *in nomine Domini Jesu*, id est Baptismo a Christo instituto, qui ibi opponitur Baptismo Joannis, in quo se baptizatos fuisse dicebant illi Ephesii.

Inst. Act. 8. dicitur, *baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu*. Ergo Apostoli baptizarunt in nomine Jesu sine invocatione etc.

Resp. nego conseq. Vox enim *tantum* non excludit nomen aliarum personarum, sed solam receptionem confirmationis, quod patet ex contextu, *tunc imponebant manus super illos et accipiebant Spiritum Sanctum*.

CAPUT III.

De variis proprietatibus Baptismi.

Nota. Tres sunt præcipuæ proprietates Baptismi, scilicet *proprietas*, qua fit ut ante ipsum alia Sacramenta non possint suscipi; *unitas*, qua fit ut non possit iterari; *necessitas*, qua fit ut absque eo salus non possit obtineri.

Circa prioritatem, et unitatem non est difficultas.

Certum est enim 1. Baptismum inter alia Sacramenta tantam prioritatem obtinere, ut ante ejus susceptionem, invalide alia suscipiantur, vocatur enim a Conc. Flor. *Janua vitæ spiritualis:* unde Innocent. III. (*Cap. veniens, de Presbytero non baptizato*) mandat Presbyterum non baptizatum baptizari, et iterum ordinari.

Certum est 2. Baptismum validum iterari non posse ex Script. Eph. 4. *unus Dominus, una Fides, unum Baptisma*, quod intelligitur a Patribus de unitate cum specifica, tum numerica respectu scilicet ejusdem personæ; hinc Trid. (*sess.* 7. *can.* 9.) anathema contorsit in eum qui dixerit Baptismum iterari posse.

Itaque restat quæstio instituenda de necessitate Baptismi, cui addemus quæstiunculas de Baptismo Flaminis, et Sanguinis; utrum nempe possint supplere Baptismum aquæ. Itaque

QUÆSTIO UNICA.

De necessitate Baptismi.

Nota 1. Duplex est necessitas, nempe præcepti et medii.

Necessarium necessitate præcepti ad salutem, est illud quod sine peccato non potest omitti culpabiliter; necessitas autem medii semper includit necessitatem præcepti erga eos qui sunt præcepti capaces.

Necessarium ad salutem necessitate medii, est illud sine quo salus obtineri non potest, sive culpabiliter, sive inculpabiliter quis eo privetur.

Nota 2. Necessarium necessitate medii iterum duplex est; scilicet absolute necessarium, et hypothetice necessarium.

Absolute necessarium necessitate medii ad salutem, est illud, sine quo reipsa habito, salus obtineri non potest, quantumvis quis illo careat sine sua culpa; ejusmodi sunt omnia media salutis interna, v. g. Fides, Spes, Charitas, Gratia habitualis.

Hypothetice necessarium, necessitate medii ad salutem, est illud, sine quo, in se, vel in æquivalenti habito, salus obtineri non potest, quantumlibet quis illo careat sine sua culpa. Ejusmodi est Baptismus, cujus æquivalens est Baptismus flaminis et sanguinis, cum vicem Baptismi fluminis supplere valeant.

Nota 3. Multi Hæretici necessitatem Baptismi impugnarunt, namque

1. Pelagiani, Wicleffus, Zuinglius, Bucerus rejecerunt Baptismum tamquam inutilem ad remissionem peccati originalis.

2. Calvinus docuit, Baptismum infantibus fidelium non esse necessarium, eo quod in utero materno in filios Dei adoptentur.

Nota 4. Aliqui ex nostris male et erronee de Baptismo censuere, namque

1. Cajetanus docuit parvulos ex fidelibus natos, quibus per Baptismum subveniri non potuit, ex lege Dei ordinaria salvari posse, suorum parentum votis et precibus; quæ sententia jussu Pii V. expuncta est in secunda Editione Romana.

2. Gerson, Gabriel, Durandus, existimant quidem parvulos etiam fidelium sine Baptismo per preces et vota parentum non salvari, lege Dei ordinaria, bene autem lege extraordinaria. Contra hos omnes

CONCLUSIO I.

Extra casum Martyrii Baptismus in re, vel in voto omnibus est necessarius necessitate medii ad salutem.

Prob. Illud, sine quo salus non potest obtineri, est necessarium necessitate medii ad salutem; atqui extra Martyrium sine Baptismo in re, vel in voto salus obtineri non potest; ergo.

Prob. min. Ex Oraculo Christi Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei;* quod oraculum est generale omnes obstringens, ut constat tum ex Patribus dicentibus una voce cum S. Ambr. (*L. 2. de Abraham. c. 11.*) *nullum excipit infantem, non aliqua necessitate præventum*. Tum ex perpetua Ecclesiæ Traditione, et praxi nunquam interrupta, ad quam attendens Concil. Trident. hanc definitionem edidit: (*sess. 7. can. 5.*) *Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est non necessarium ad salutem, anathema sit*.

Dixi, *In re vel in voto:* pro adultis, quippe cum infantes non sint capaces Baptismi in voto, nempe actus charitatis perfectæ, ipsis necessarius est Baptismus in re.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illud quod potest suppleri, non est necessarium necessitate medii; atqui ex dicendis Baptismus potest suppleri per Martyrium et perfectam contritionem; ergo etc.

Resp. dist. maj. Quod potest suppleri, non est necessarium necessitate medii absoluta, *conc. maj.* hypothetica, *nego maj.* et concessa minore, *distinguo* pariter consequens et *nego* consequentiam. Responsio patet ex Nota 2.

Subs. Atqui nullo modo Baptismus est necessarius necessitate medii; ergo.

Prob. subsumpt. Si Baptismus sit necessarius necessitate medii ad salutem, maxime quia Christus dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua etc.* atqui ex his verbis non potest inferri Baptismum esse necessarium necessitate medii; ergo.

Prob. min. Ex istis verbis Christi (*Jo. cap. 6.*) *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis, et biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis:* non potest inferri Eucharistiam esse necessariam necessitate medii ad salutem; ergo ex istis verbis, *nisi quis renatus fuerit etc.*

Resp. nego conseq. Ecclesia enim, a qua sola germanum sensum Scripturæ habemus, semper docuit hæc verba, *nisi quis etc.* sonare necessitatem medii; ista vero, *nisi manducaveritis,* sonare tantum necessitatem præcepti.

Ratio est, quia prior textus, *nisi quis renatus fuerit etc.* agit de regeneratione spirituali, qua Christi membra fimus, quæ est necessaria necessitate medii ad salutem; alter vero textus agit de nutritione spiritualis vitæ jam per Baptismum acceptæ, quæ cum per varia media nutriri, conservari et augeri possit, Eucharistia non est necessaria ad salutem, nisi necessitate præcepti, unde spectat solos adultos præcepti capaces.

Objicies 2. Cum Calvino Filii fidelium sancti sunt ex Apost. dicente: (*Prima Cor. 7. v. 19.*) *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem, alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*. Ergo non indigent Baptismo.

Resp. dist. ant. et textum. Filii fidelium sancti sunt, dispositive, *conc. ant.* formaliter et proprie, *nego ant.* eodem quippe modo illos Apostolus appellat *sanctos,* quo dicit conjugem infidelem sanctificari per fidelem; atqui conjux fidelis conjugem infidelem sanctificat, Baptismum monitis et exemplis suadendo; ergo filii fidelium dicuntur Sancti, quia destinantur ad sanctitatem per Baptismum suscipiendum. Præterea, si locus ille de sanctitate formali et interne intelligeretur, omnes filii fidelium, secundum Calvini principia, essent prædestinati, cum in illorum systemate, justitia sit inamissibilis.

CONCLUSIO II.

Baptismus adultis est necessarius necessitate præcepti.

Prob. Christus (*Matth. 28. v. 19.*) præcipit Apostolis, ut omnes baptizent, *euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, etc.* atqui præcepto baptizandi correlativum est præceptum recipiendi Baptismum; ergo.

Præterea ex dictis: Necessitas medii semper includit necessitatem præcepti erga eos qui sunt præcepti capaces; quilibet enim ex charitate sibi debita tenetur adhibere omnia media necessaria ad salutem; ergo.

Resolves, Quemlibet teneri Baptismum suscipere quamprimum commode potest; parentesque illum debere parvulis suis procurare quantocius; quia saluti suæ et suorum providere, est urgens necessitas.

Quær. 1. *An Baptismus flaminis suppleat vices Baptismi aquæ?*

Resp. Baptismus flaminis, seu contritio perfecta cum voto *explicito* Sacramenti, supplet vices Baptismi aquæ.

Prob. 1. Ex Scriptura quæ justificationem promittit contritioni perfectæ, seu actui charitatis, Prov. 8. *Ego diligentes me diligo;* ergo.

Prob. 2. Ex perpetua et constanti Ecclesiæ doctrina, qua innixi Patres Tridentini docuerunt, (*Sess. 6. cap. 4.*) *post Evangelium promulgatum, numquam fieri translationem a statu veteris Adæ ad statum gratiæ, sine lavacro regenerationis aut ejus voto;* ergo homo potest justificari per Baptismum in voto, hoc est secundum sensum Ecclesiæ per actum charitatis seu contritionis perfectæ; ut exponit Trident. alibi. (*Sess. 14. cap. 4.*)

Hinc jure merito damnata fuit a Pio V. et Greg. XIII. hæc prop. Baji; (*Prop. 13. Baji damnata a. 1566.*) *Cathecumenus juste, recte, et sancte vivit, mandata Dei observat, ac Legem implet per charitatem, ante obtentam peccatorum remissionem, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.*

Dixi, *cum voto explicito Sacramenti:* id innuit Trid. cum exigit votum Sacramenti; si enim dumtaxat votum implicitum intellexisset, inutile fuisset illud distincte appellare, cum semper includatur in contritione perfecta; ergo cum illud distincte appellet, de voto explicito haud dubie loquitur. Votum implicitum sufficeret in eo qui legem Baptismi invincibiliter ignoraret.

Quær. 2. *Quomodo Baptisma flaminis suppleat vices Baptismi aquæ?*

Respond. supplet ex opere operantis, *quia* inquit Estius. (*in 4. dist. 4. §. 17.*) *nihil hic occurrit quod non sit ex parte ipsius operantis.*

Hinc licet Baptismus flaminis conferat gratiam sanctificantem, cæteraque dona ipsam concomitantia, non tamen totam pœnam temporalem remittit, nisi forte tam intensa foret charitas, ut omnis pœnæ relaxationem mereretur.

Item Characterem non imprimit, nec gratiam Sacramentalem confert, quia hæc propria sunt Sacramento realiter suscepto.

Objicies contra primam responsionem. 1. Ananias Paulo perfecte contrito dixit. (*Act. 22. v. 16.*) *Baptizare et ablue peccata tua;* ergo perfecta contritio non dimittit peccata, antequam Baptismus actu recipiatur.

Resp. nego conseq. Ideo enim Ananias dixit Paulo *baptizare, etc.* quia Paulus per votum Baptismi

non fuit justificatus, nisi sub obligatione Baptismi posteà suscipiendi suo tempore et sine mora.

Objicies 2. D. Aug. ait. (*tr.* 13. *in Jo.*) *Quantumcumque Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam suæ iniquitatis portat: non illi dimittitur, nisi cum venerit ad Baptismum.* Ergo perfecta contritio non dimittit peccata, antequam Baptismus suscipiatur.

Resp. dist. textum; Quantumcumque proficiat in virtute morali, *conc.* in charitate, *neg.* hoc clare exponit D. Aug. dicens ibidem: *ille Catechumenus posset dicere in corde suo, quid mihi opus est Baptismum accipere ut hoc habeam quod et iste, quo jam melior sum?* Loquitur ergo de Catechumeno qui ex contemptu baptizari recusabat, qui consequenter carebat actu charitatis perfectæ.

Inst. D. Aug. loquitur de Catechumeno proficiente in charitate, dicit enim, (*L. de peccat. merito et remissione.*) *Sanctificatio Catechumeni, si non fuerit Baptizatus, non ei valet ad intrandum Regnum Cælorum, aut ad peccatorum remissionem;* ergo.

Resp. nego ant. Ad textum dico, S. Augustin. non loqui de sanctificatione interna quæ fit per charitatem, sed de sanctificatione improprie dicta quæ fit per signum Crucis; dicit enim. (*L.* 3. *de Bapt. cap.* 12.) multiplicem esse sanctificationem quæ non semper cum vera justitia et remissione peccatorum conjuncta sit, nam et Catechumeni priusquam baptizentur, *secundum quemdam modum suum sanctificantur per signum Crucis et orationem manus impositionis.*

Testimonia quæ opponuntur nobis ex Gregorio Nazianzeno oratione 40. in S. Baptisma, Gennadio L. de Dogmatibus Ecclesiasticis apud Sanctum Augustinum, Sancto Fulgentio Epist. 12. ad Fernandum Diaconum, non debent admitti, quia in ea fuerunt sententia vices Baptismi non posse suppleri per votum ipsius Baptismi.

Quær. 3. *An Martyrium suppleat vices Baptismi?*

Resp. ad primum. Martyrium tam in infantibus, quam in adultis supplet vices Baptismi aquæ quoad omnem effectum, exceptis tamen charactere et gratia Sacramentali.

Prob. Auctoritate D. Aug. in Scriptura fundata, qui nulla facta distinctione adultorum et infantium dicit: (*Lib.* 13. *de Civ. Dei cap.* 7.) *Quicumque etiam non percepto regenerationis lavacro pro Christi Confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. Qui enim dixit* si quis non renatus fuerit ex aqua, etc. *alia sententia istos fecit exceptos, ubi non minus generaliter dixit:* qui me confessus fuerit, etc. *et alio loco:* qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. (*Matth.* 10. *vers.* 39.)

Resolves. Per martyrium, peccatum deleri tum quoad culpam, tum quoad utramque pœnam æternam et temporalem, ut constat ex perpetua traditione et praxi Ecclesiæ quæ nunquam oravit pro martyre; juxta illud Innoc. III. (*Cap. Cum Martha de celebr. Missar.*) *injuriam facit martyri qui orat pro martyre.* Sed suos ei triumphos gratulatur, ejusque apud Deum opem implorat.

Dices 1. Christus dicendo: *nisi quis renatus fuerit ex aqua, etc.* nullum aliud medium salutis excipit; ergo.

Resp. nego ant. Excipit enim martyrium, ut constat ex his aliis verbis Christi, *qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.*

Dices 2. Infantes non sunt capaces martyrii; nam martyrium est actus fortitudinis, infantes autem non sunt capaces actus fortitudinis; ergo.

Resp. dist. maj. Martyrium sumptum formaliter est actus fortitudinis, *conc.* materialiter sumptum, *nego maj.* et concessa min. dist. consequent. Ergo infantes non sunt capaces martyrii formaliter sumpti; *conc.* materialiter, *nego.*

Itaque martyrium materialiter est mors pro Christo perpessa. Martyrium formaliter est voluntaria acceptio mortis, cujus non sunt capaces infantes, et quo solo sensu martyrium est actus fortitudinis.

Quær. 4. *Quomodo Martyrium suppleat vices Baptismi aquæ?*

Resp. Supplet ex opere operato, ratione pœnæ.

Prob. Tum quia ex Patribus, martyrium eo ipso modo operatur quo Baptismus cujus vices supplet; *huic operi,* ait Tertull. loquens de martyrio, *omnia delicta donantur.* Tum quia martyrium infantibus prodest ex opere operato; ergo et adultis: nulla enim est disparitas, unde D. Th. (*in* 4. *dist.* 4 *art.* 3. *ad* 1.) de martyrio generatim ait: *non habet liberationem [a culpa et pœna tantum ex opere operante, sed hoc habet ex imitatione passionis Christi, et consequenter ex seipso.*

Quær. 5. *Quid requiratur ut martyrium sit verum, suppleatque vices Baptismi?*

Resp. 1. Ad martyrium parvulorum et adultorum a nativitate amentium, nihil aliud requiritur quam ut illi mors inferatur in odium fidei et religionis.

Resp. 2. *Ad martyrium adultorum quatuor requiruntur.*

Primum, mortis realis, aut vulneris lethalis perpessio in odium fidei juxta illud (*Marc.* 8. *v.* 35.): *qui perdiderit animam propter me et Evangelium, salvam faciet eam.* Aut in odium alicujus virtutis christianæ, verb. grat. castitatis juxta illud (*Matth.* 5. *v.* 3.): *beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.*

Secundum, mors perpessa absque ulla se defendendi voluntate; quia martyrium debet esse voluntarium, mortis Christi tamquam ovis ad occisionem ducti, assimilativum; hinc milites in bello religionis occisi, non sunt veri martyrès.

Tertium, acceptatio mortis saltem habitualis et interpretativa; quia mors ut sit meritoria, debet esse aliquo modo voluntaria in his qui voluntarii sunt capaces.

Dixi *interpretativa:* actualis enim aut virtualis non requiritur; unde qui de martyrio non cogitans occideretur, quia propter minas sibi intentatas, ab alicujus virtutis exercitio desistere noluit, verus esset martyr.

Quartum, dolor supernaturalis de peccatis, quia teste Trid. (*sess.* 14. *c.* 4.) *quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum fuit necessarius;* non tamen requiritur contritio perfecta; sed sufficit vera attritio complectens amorem initialem charitatis. De hac intelligitur Apostolus dicens (1. *Cor.* 13. *v.* 1.): *si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest;* alias nulla esset distinctio inter Baptismum flaminis, et Baptismum sanguinis.

CAPUT IV.

De ministro Baptismi.

Nota: Minister Baptismi triplex est. Scilicet

Ordinarius, qui Baptismum ex officio administrat.

Extraordinarius, qui administrat Sacramentum ex delegatione ministri ordinarii.

Minister necessitatis, qui Baptismum confert constituto in periculo vitæ.

Quæritur: Quinam sit minister Baptismi ordinarius, extraordinarius, et necessitatis.

CONCLUSIO.

Minister Baptismi ordinarius est Episcopus et Presbyter; extraordinarius est Diaconus; necessitatis est homo quilibet, sive vir, sive mulier, sive baptizatus, sive non.

Prob. 1. pars. Illi soli sunt ministri ordinarii Baptismi, quibus Christus commisit officium baptizandi; atqui solis Apostolis et Presbyteris Christus baptizandi officium commisit; ergo.

Prob. min. Ex Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, etc.* quod mandatum Apostolis, eorumque successoribus Episcopis, ad discipulos eorumque successores Presbyteros extendi, Ecclesiæ universa praxis ac traditio demonstrat; ergo.

Hinc Conc. Flor. de Baptismo ait: *Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, cui ex officio competit baptizare.*

Dices: Solus Episcopus est minister ordinarius Baptismi; ergo.

Prob. ant. Ex D. Hieron. (*Dialogo adversus Luciferianos*) dicente: *Inde venit, ut sine Episcopo, neque Presbyter, neque Diaconus jus habeat baptizandi;* ergo.

Resp. dist. textum. Sine jussione Episcopi Presbyter non habet jus baptizandi independens ab Episcopo, *conc.* dependens, *nego*.

Itaque munus baptizandi primario competit Episcopis utpote Ecclesiæ principibus, secundario autem Presbyteris adjutoribus Episcoporum; unde Presbyteri non habent jus baptizandi nisi ut exercendum cum dependentia ab Episcopo; unde D. Hieronymus negat Presbyteris jus independens baptizandi.

Prob. 2. pars propositionis: Ex cap. *constat.* distinctione quarta de consec. *Constat Baptisma solis Sacerdotibus esse tractandum, ejusque mysterium nec ipsi Diacono explere est licitum absque Episcopo vel Presbytero* (id est absque licentia Episcopi vel Presbyteri, ait Glossa in hoc caput) *nisi his procul absentibus, ultima languoris necessitas cogat.*

Ex hoc capite constat Diaconos non posse solemniter baptizare, nisi cum licentia Episcopi vel Presbyteri, vel in extrema necessitate sine tali licentia; et cum hac restrictione intelligendus est Episcopus dicens in ordinatione Diaconi, *Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare, et prædicare.*

Prob. 3. pars: nempe ministrum necessitatis esse quemlibet hominem, qui sine solemnitate potest baptizare.

Prob. Inquam ex Conc. Flor. in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *In casu necessitatis, non solum Sacerdos vel Diaconus, sed etiam Laicus vel mulier, imo etiam Paganus et Hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, et facere intendat quod facit Ecclesia.*

Ratio est voluntas Christi ex praxi et traditione nobis manifesta, qui cum velit omnes salvos fieri, voluit ut medium ad salutem omnibus necessarium ab omnibus conferri posset, ne quis eo priveretur.

In necessitate autem conferendi Baptisma hic ordo est servandus, ut præferatur dignior minus digno, scilicet Diaconus Subdiacono, Subdiaconus aliis Clericis, Clericus Laico; vir, feminæ; fidelis, infideli; nisi circumstantia aliqua exigat ut propter gravem indecentiam præferatur mulier viro, etc.

Hunc ordinem statuunt Rituale Rom. et S. Carolus, *in instruct. Baptismi*, ubi, postquam jussit ut Parochus de illo ordine moneat suos Parochianos, addit: *Et quoniam si a muliere vel Laico secus fiat, grave peccatum admittitur; id etiam monebit.*

Quær. 1. *An aliquis possit se ipsum baptizare?*

Resp. negat. Est enim contra institutionem Christi, qui aperte distinguit ministrum a subjecto Baptismi, *baptizantes eos:* unde Innoc. III. (*Cap. Debitum, de Baptis. et ejus effectibus,*) definivit quemdam Judæum qui se in mortis periculo baptizaverat, iterum esse baptizandum; *quia*, inquit, *inter baptizantem, et baptizatum debet esse discretio, sicut ex verbis Domini colligitur dicentis Apostolis:* Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, etc.

Quæres 2. *Utrum unus possit plures simul baptizare?*

Resp. affirmative: Quia tunc non mutatur forma quoad sensum: qui enim dicit *ego vos baptizo:* dicit virtualiter *ego te et te baptizo*, etc.

Quær. 3. *An plures ministri possint eumdem simul baptizare valide?*

Resp. Si plures simul eumdem baptizarent ut *causæ partiales;* ita ut unus aquam infunderet, alter formam proferret, invalidum esset Sacramentum; quia forma esset mendax.

Si vero plures simul eumdem baptizarent ut *causæ totales;* ita ut uterque aquam funderet, et formam proferret, validum esset Sacramentum, ut constat ex ordinatione Sacerdotum ubi plures eandem consecrant Hostiam; si tamen unus formam prius absolveret quam alter, ille solus baptizaret.

Dixi *valide:* quia illicita esset talis administratio Baptismi, utpote contra praxim Ecclesiæ.

CAPUT V.

De subjecto Baptismi.

Nota: Certum est apud omnes tam Catholicos, tam Hæreticos, omnem hominem ratione utentem esse Baptismi subjectum, juxta Domini mandatum: *docete omnes gentes, baptizantes eos* (*Matth.* 28. *vers.* 19.).

Restat ergo quærendum 1. Utrum possint baptizari infantes, ac perpetuo amentes.

2. Utrum liceat filios infidelium baptizare invitis parentibus; certum est enim eos valide baptizari posse.

QUÆSTIO I.

Utrum possint baptizari infantes.

CONCLUSIO.

Infantes et perpetuo amentes baptizari possunt valide ac licite. Est de fide contra Anabaptistas (*Secta orta est ann.* 1552. *auctore Nicolao Storchio.*) asserentes nullum et irritum esse Baptisma datum infantibus.

Prob. 1. Ex constanti ac perpetua Ecclesiæ, quæ semper parvulos baptizavit, praxi et traditione, quam traditionem ab Apostolis ortam docet Origenes dicens (*l.* 2. *p.* 33.) *Ecclesia traditionem ab Apostolis suscepit, etiam parvulis dare Baptismum.* Et D. Aug. (*l.* 1. *de Gen. ad litt. c.* 23.) *consuetudo matris Ecclesiæ in baptizandis parvulis nequaquam spernenda est, neque ullo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi apostolica esset traditio.*

Prob. 2. Ex variis Conciliis, in quibus hæc veritas fuit definita.

Milevitano II. (*ann.* 416. *can.* 2.) in quo hic Canon fuit conditus: *Quicumque parvulos recentes ab utero matrum, baptizandos negat, anathema sit.* Huic Concilio adfuit D. Aug.

Viennensi generali (*Clement. unica de summa Trinit.*) in quo definitur: *credimus esse tam parvulis, quam adultis communiter perfectum remedium ad salutem*.

Innocent. III. *cap.* Majores, de Bapt. ait *indistincte lex intonat Evangelica*, Nisi quis renatus fuerit, etc. *in hac generalitate nec sexum, nec ætatem excludens*.

Hanc veterem Ecclesiæ doctrinam confirmavit Conc. Trid. hoc canone (*sess. 7. can. 13.*): *Si quis dixerit parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto Baptismo inter Fideles computandos non esse, ac propterea eum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos, aut præstare omittere eorum Baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ, anathema sit*.

Objicies 1. Nemo baptizari potest nisi prius instruatur, juxte illud (*Matth. ult. v. 19.*) *Euntes docete omnes gentes*, etc. atqui infantes non sunt capaces instructionis; ergo etc.

Resp. dist. maj. Nemo adultus potest baptizari nisi prius instruatur, *conc.* nemo infans, *nego maj.* responsio constat ex ipsa Apostolorum missione ad conversionem adultorum, ad quos solos spectat illud Christi mandatum quantum ad doctrinam, quantum vero ad necessitatem Baptismi spectat omnes tam adultos quam infantes, ut constat ex traditione.

Inst. Nemo potest baptizari nisi prius credat, juxta illud: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit*; (*Marci ult. v. 16.*) atqui infantes non sunt capaces fidei; ergo etc.

Resp. nego maj. Infantes enim baptizantur in sola fide Ecclesiæ, et Sponsorum; nec mirum est, quod aliena fides eis sufficiat, cum D. Aug. (*Serm. 14. de verbis Apost.*) dicat: *Ad verba aliena sanantur, quia ad factum alienum vulneratur. Credit in Jesum Christum? Respondetur, credit; pro non loquente, pro flente respondetur, et valet*.

Itaque Textus loquitur de adultis quos ad fidem et pœnitentiam hortabantur Apostoli, ut cum fructu Baptismum perciperent.

Objicies 2. Christus anno ætatis trigesimo baptizatus est; ergo illo tantum ætatis anno suscipi debet Baptismus.

Resp. nego conseq. Disparites est quod Baptismus Christi non fuerit in remedium peccati, at Baptismus a Christo institutus est peccati remedium, quod non potest citius recipi.

Objicies 3. Æquitati repugnat, ut insciis et ratione destitutis infantibus jugum christianitatis per Baptismum imponatur; ergo etc.

Resp. nego ant. Nam infantes, ut adoleverint ac audierint Evangelium, jure divino, et sub pœna æternæ damnationis, tenentur Baptismum recipere, et sic jugo Christianitatis sese subjicere.

Quær. 1. *An baptizandi sint infantes in utero materno inclusi?*

Resp. negat. Quia, ex D. Aug. et Isid. (*l. 2. de pecc. merit. et remiss. c. 17. Isid. l. 1. Sent. c. 22.*) *qui natus adhuc secundum Adam non est, secundum Christum non potest renasci*; atqui etc. Hinc requiritur ut aliqua pars infantis appareat, ut, imminente mortis periculo, infans baptizetur.... sed notandum est, *S. Carolo*, aliisque dubium baptismum videri, cum puer vel manu, vel pede, vel aliqua corporie parte, distincte e capite, in quo omnes sensus fundantur, est baptizatus, ideoque sub conditione baptizandus est, cum omnino egressus fuerit, si vixerit.

Quær. 2. *An partus monstruosi sint baptizandi?*

Resp. cum distinctione; Si formam hominis retineant, quod quidem ex capite potissimum debet æstimari, debent baptizari, licet alie membra ferina appareant.

Si caput et pectus sint ferina, plane a Baptismo abstinendum.

Si in gemellis sibi invicem adnatis duo sint distincta capita et pectora, quilibet proprio ac distincto Baptismo debet baptizari, et quidem absolute, quia sunt duo homines; quod ita verum est, ut anno 1724. in pago domini Remigii prope Neocastrum, viderim gemellos, quorum unum caput dormiebat, alterum vigilans flebat.

Si vero post diligens examen, incertum sit an monstrum verus sit homo, vel non, baptizari debet sub conditione, *Ne*, inquit Sylvius, (*in 3. p. S. Th. q. 68. a. 11.*) *per nostram dubitationem pereant animæ quæ forte sunt humanæ* (*Videantur Rit. Rom. tit. de Bapt. et S. Carolus in instructione.*)

QUÆSTIO II.

Utrum liceat filios infidelium baptizare invitis parentibus.

Nota: Infideles alii sunt baptizati, ut Hæretici et Apostatæ; alii non baptizati, ut Turcæ.

Certum est 1. Filios Hæreticorum et Apostatarum licite posse invitis parentibus baptizari; quia cum sint Ecclesiæ subditi, ipsa eos cogere potest, ut parvulos suos ad Baptismum præsentent; ergo eis possunt subtrahi, ut baptizentur, et rebus fidei, cum adoleverint, instruantur.

Certum est 2. Filios mancipiorum Infidelium non baptizatorum posse ac debere invitis parentibus baptizari; quia mancipia propter servitutem omni jure in filios suos privantur, cum et ipsimet cum tota familia divendi possint; unde possunt e parentibus eripi, baptizari et in fide erudiri, atque ad id saltem ex charitate teneatur eorum domini.

Certum est 3. Filios infidelium, qui principibus infidelibus subjecti sunt, non licere baptizare invitis parentibus; quia vel infans subtraheretur parentibus, vel illis relinqueretur; *si primum*, parentibus fieret injuria; si *secundum*, Baptismus manifesto periculo profanationis, et baptizatus apostasiæ exponeretur, cum constet eum in infidelitate educandum.

Quæstio igitur unice devolvitur ad filios infidelium non baptizatorum, qui civiliter tantum Principibus Christianis subditi sunt; an possint illi invitis parentibus licite baptizari; aliqui affirmant, alii negant, cum quibus

CONCLUSIO.

Filii infidelium non baptizatorum, civiliter tantum Principibus Christianis subditorum, non possunt licite invitis parentibus baptizari, nisi in aliquibus casibus.

Prob. Quia illud licite fieri non potest, quo violatur aut jus naturale quod parentes habent in filios, si ab eis abstraherentur; vel reverentia Sacramento debita, si parvuli relinquerentur sub potestate parentum; atqui etc. Non enim sunt facienda mala ut eveniant bona.

Hinc Conc. Tolet. IV. ait: *Præcipit sancta Synodus nemini deinceps ad credendum vim inferre, non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes ut integra sit forma justitiæ.* (*Conc. Tolet. habitum a. 633. cap. 63.*)

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Jus naturale juri divino cedere debet; atqui præceptum baptismi est juris divini; ergo.

Resp. nego maj. Utriusque enim juris Deus est auctor, qui neutrum vult observari cum praejudicio alterius.

Objicies 2. Princeps potest abstrahere infantes a parentibus, ne ipsis inferant mortem corporis; ergo a fortiori potest eos subtrahere a parentibus, ne ipsis mortem inferant animae, per denegationem Baptismi.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod parentes infideles mortem pueris inferendo, peccarent in jus civile, et rempublicam ipsam, cujus pax et tranquillitas turbarentur per destructionem membrorum ipsius; porro officii est Principis reipublicae tranquillitati et civium conservationi consulere; non autem ipsius est procurare salutem aeternam suorum civium baptizatorum, cum potestas saecularis non se extendat ad supernaturalie.

Inst. Princeps Dei minister est; ergo ipsius est procurare salutem aeternam suorum subditorum.

Resp. dist. ant. Est Dei minister in ordine ad bonum reipublicae, *conc. ant.* in ordine ad bonum supernaturale suorum subditorum, *nego ant.* et consequentiam.

Dixi in prop. *nisi in aliquibus casibus;* qui sunt 1. Si infantes essent in evidenti periculo mortis; quia tunc nec auferuntur parentibus, nec Baptismus profanationi exponitur, et aliunde urget praeceptum charitatis; debent tamen ita caute baptizari ut vitetur perturbatio.

2. Si alteruter parens sive pater, sive mater consentiat, potest infans altero renitente baptizari; ita definitum est *in Concilio Toletano quarto cap.* 63. quia praeferenda est voluntas justa unius parentis in favorem prolis, voluntati injustae alterius in ejusdem prolis praejudicium.

CAPUT VI.

De effectibus Baptismi et dispositionibus necessariis ad eos percipiendos.

Quaer. 1. *Quinam et quot sint effectus Baptismi?*

Resp. Sublato obice sunt tres.

Primus, est gratia sanctificans quae hominem interius regenerat, ac delicta quaecumque tum originale, tum actuale totaliter remittit et quoad culpam, et quoad omnem poenam.

Prob. 1. Ex Script. ad Tit. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti;* atqui renovatio et regeneratio important infusionem gratiae sanctificantis, remissionemque omnium delictorum, tum quoad culpam, tum quoad utramque poenam, cum (*Rom.* 8. *v.* 1.) *nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu* regenerati; ergo.

Prob. 2. Ex Conc. Flor. in decreto. *Hujus Sacramenti effectus est remissio omnis culpae originalis et actualis, omnis quoque poenae quae pro ipsa debetur; propterea baptizatis nulla pro peccatis praeteritis injungenda est satisfactio: sed morientes antequam culpam aliquam committant, satis ad regnum caelorum et Dei visionem perveniunt.* Idem definivit Trid. dicens (*Sess.* 5. *can.* 25.) baptizatos *ita esse innocentes, immaculatos, ut nihil prorsus eos ab ingressu caeli remoretur.*

Dices: Remanet in renatis concupiscentia, quae ab Apostolo (*Rom.* 7. *v.* 20.) appellatur peccatum; ergo.

Resp. Cum sancto Augustino (*L.* 1. *de Nupt. et concupisc. cap.* 23.) concupiscentia est peccatum proprie et formaliter, *nego;* improprie tantum, *quia nempe est a peccato et ad peccatum inclinat, conc.* ita definivit Conc. Trid. anathema conterquens in eum *qui contrarium sentit* (*Trid. sess.* 5. *in Decr. de peccato original.*).

Inst. 1. Quod lege Dei prohibetur, est vere peccatum; atqui concupiscentia lege Dei prohibetur, *Rom.* 7. *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces;* ergo.

Resp. dist. min. Concupiscentia, sumpta pro vitio voluntatis pravis concupiscentiae motibus consentientis et cedentis, quomodo in textu Apostoli sumitur, *conc.* sumpta pro vi concupiscendi, seu pro animi appetitione natura sua rationi repugnante, *nego*. Hic enim motus, si voluntatis consensum, aut negligentiam conjunctam non habeat, nulla ratione est peccatum proprie dictum.

Inst. 2. Omnia sunt a Deo praeter peccatum proprie dictum; atqui concupiscentia non est a Deo, 1. Joann. 11. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est ... quae non est ex patre, sed ex mundo est;* ergo.

Resp. dist. maj. Omnia sunt a Deo praeter peccatum, et quod per se ad peccatum inclinat, et peccati foetus est, *conc.* praeter peccatum solum, *nego*. Cum ergo concupiscentia, et foetus sit peccati, et per se, rebellando nempe adversus rationem, ad peccatum inclinet, non est a Deo, imo mala est, ut docet D. August. lib. 4. contra Julian. cap. 14.

Secundus effectus est gratia Sacramentalis; quae definitur *gratia habitualis, regenerativa, annexum jus habens ad gratias actuales necessarias ad conservandam vitam spiritualem per Baptismum acceptam, et ad alia Sacramenta digne suscipienda.*

Tertius effectus est character, ut fuse probavimus dissertatione prima de Sacramentis in genere.

Quaer. 1. *Quaenam sint dispositiones necessariae ad percipiendos effectus Baptismi?*

Resp. 1. Ad recipiendum characterem nulla alia requiritur dispositio, quam voluntas Baptismi recipiendi; quia hoc sufficit, ut Sacramentum sit validum; atqui non potest esse validum, quin conferat characterem; ergo etc.

Resp. 2. Ad recipiendam gratiam sanctificantem et peccati remissivam caeteraque dona ipsam concomitantia, sex conditiones in adulto requiruntur ex Tridentino (*sess.* 6. *cap.* 6. *de just. impii*).

Prima fides, Qua credant generatim *vera esse, quae divinitus revelata et promissa sunt;* juxta illud Apostoli: *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, et quod inquirentibus se remunerator sit.* (*Hebr.* 11. *v.* 6.)

Secunda timor, Ex consideratione peccatorum, juxta illud (*Eccl.* 7. *v.* 27.): *Timor Domini expellit peccatum.*

Tertia spes, Justificationis et vitae aeternae consequendae, juxta illud (*Marci* 2. *et Matth.* 9. *v.* 2.) *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.*

Quarta amor, Quo Deum *tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiant.*

Quinta odium et detestatio peccatorum; *hoc est per poenitentiam, quam ante Baptismum agi oportet;* juxta illud: (*Act.* 2. *v.* 38.) *Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum, in remissionem peccatorum vestrorum.*

Sexta propositum suscipiendi Baptismum, inchoandi novam vitam, et servandi divina mandata. Ita Trident.

CAPUT VII.

De caeremoniis Baptismi, et Patrinis.

Nota 1. Caeremoniae Baptismi vel antecedunt, vel concomitantur, vel subsequuntur Baptismum. Eas enucleatim enumerandas non suscipimus, cum reperiantur in omnibus Libris Ritualibus, ad quos remit-

timus omnes, qui ex Officio et solemniter Baptismum administrare tenentur; cum extra casum necessitatis non possint sine peccato mortali ex genere suo, prætermitti; ut probatum est in Dissert. de Sacramentis in genere.

Nota 2. Ex perpetua Ecclesiæ praxi, et Apostolica Traditione, in solemni Baptismi administratione adhiberi debent susceptores; et Conc. Trid. (*sess.* 24. *cap.* 2.) ut tollatur nimia multitudo impedimentorum Matrimonii, *statuit unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum Canonum* (*Cap. non plures, de consecr. dist.* 4. *cap. veniens de cognat. Spirit.*) *instituta, vel ad summum unus et una baptizatum de Baptismo suscipiant;* in quo servandus est usus Ecclesiæ, in qua quisque minister degit. His notatis, duo tantum manent solvenda, itaque:

Quær. 1. *An cæremoniæ, quæ cogente necessitate fuerunt omissæ, sint postea supplendæ?*

Resp. affirm. Est enim praxis universæ Ecclesiæ, quæ præcipit in suis Ritualibus, ut cæremoniæ omissæ suppleantur, ne baptizati earum fructu careant.

Dices: Exorcismi post Baptismum sunt prorsus inutiles; ergo non debent suppleri. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Exorcismi sunt ad fugandum Dæmonem; atqui virtute Baptismi jam expulsus fuit Dæmon; ergo.

Resp. dist. maj. Exorcismi sunt ad fugandum Dæmonem, tantum, *nego maj.* sunt ad fugandum Dæmonem, simul et vires Dæmonis reprimendas, et ardorem concupiscentiæ quo posset impediri effectus Baptismi, temperandum, *conc. maj.* et concessa minor. *dist. conseq.* Ergo sunt inutiles, ad fugandum Demonem, *conc.* ad ipsius vires reprimendas etc. *neg. conseq.* Responsio est ad mentem D. Th. qui dicit: (3. *p. q.* 7. *art.* 3. *ad* 3.) *nec frustra* (exorcismi) *supplentur post Baptismum; quia sicut impeditur effectus Baptismi antequam percipiatur, ita potest impediri postquam fuerit perceptus.*

Quæres 2. *Quodnam sit Officium patrinorum?*

2. Pro baptizando respondere, si ipse nequeat.

3. Illum tenere dum baptizatur.

4. Illum de manu baptizantis suscipere.

5. Illum debita in rebus fidei, et doctrina christiana instruere, si parentes id præstare non possint; quæ obligatio cum sit gravis, tum ob solemnem patrinorum sponsionem in suscipiendo hoc Officio, tum ob præceptum Ecclesiæ ipsis impositum (*Conc. Mogunt. can.* 47. *Rhemense tit. de Baptismo* §. 3. *Arelat. VI. can.* 19.) ideo obligat sub mortali.

Quær. 3. *Quinam excluduntur ab Officio patrini?*

Resp. Excluduntur 1. Amentes. 2. Non baptizati. 3. Hæretici. 4. Publice excommunicati, aut infames; ratio est quia tales non sunt capaces instruendi baptizatos in rebus fidei, et doctrina christiana.

5. Religiosi omnes et sanctimoniales; *numquam vero Monachus, Patrinus: vel Monialis, Matrina esse queat,* ait Conc. Rhemense. (*tit. de Baptis.* §. 7.)

6. Pater et Mater infantis: alias contraherent inter se cognationem spiritualem, quæ impediret usum Matrimonii.

DISSERTATIO III.

De Confirmatione.

Hanc dissertationem quinque absolvemus Capitibus.

Primum: Erit de natura et institutione Confirmationis.

Secundum, De materia et forma Confirmationis.

Tertium, De Ministro.

Quartum, De subjecto et necessitate.

Quintum, De effectibus et cæremoniis Confirmationis.

CAPUT PRIMUM.

De natura et tempore institutionis Confirmationis.

Nota. Omissis variis nominibus, quibus Sacramentum Confirmationis a sanctis Patribus designatur, dico illud communi nomine dici *Confirmationem* a primario suo effectu, qui est spiritualis corroboratio ad fidem Christi constanter et intrepide profitendam.

Confirmatio definitur: *Sacramentum a Christo institutum, quo baptizatus, per Unctionem Chrismatis in fronte per modum Crucis factam, sub præscripta verborum forma, corroboratur ad fidem firmiter tenendam et intrepide profitendam.*

Dicitur 1. *Sacramentum:* pro genere; et mox probabitur.

Dicitur 2. *A Christo institutum:* et quidem immediate, ut probatum est supra. (*Cap.* 2. *de Sacrament. in genere.*)

Dicitur 3. *Quo baptizatus;* quia Confirmatio ad sui validitatem præsupponit Baptismi characterem.

Dicitur 4. *Per unctionem Chrismatis etc.* quæ verba designant materiam illius Sacramenti et formam.

Dicitur 5. *Corroboratur etc.* pro differentia: Sacramenta enim differunt inter se per gratiam differentem, quam producunt; gratia autem Confirmationis est *roborativa,* sicut gratia Baptismi est *regenerativa etc.*

Hic duæ moventur controversiæ, *prima* adversus Hæreticos Lutheranos et Calvinistas contendentes Confirmationem non esse verum Sacramentum; *secunda* inter Catholicos disputantes de tempore quo fuit instituta confirmatio. Ideo

CONCLUSIO.

Confirmatio est verum ac proprie dictum novæ Legis Sacramentum.

Prob. Ex Act. Apost. cap. 8. ubi dicitur: *Cum audissent Apostoli qui erant Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem, qui cum venissent oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant* (a Philippo Diacono) *in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum.*

Ex quo textu sic argumentor: ad verum Sacramentum quatuor requiruntur et sufficiunt etiam secundum novatores, 1. Ut sit signum externum et sensibile; 2. Ut habeat vim gratiam conferendi; 3. Ut sit a Christo præceptum; 4. Ut sit constans et perpetuum in Ecclesia. *Atqui* quatuor illas conditiones habet nostra Confirmatio ex textu.

1. Est signum externum et sensibile; oratio scilicet et impositio manuum.

2. Habet vim producendi gratiam; *et accipiebant Spiritum sanctum.*

3. Est a Christo præcepta, ut colligitur necessario ex potestate Apostolis collata gratiæ conferendæ; solius enim Christi est instituere signum collativum gratiæ; unde S. Clem. I. Epist. 4. ait: *Omnibus festinandum est sine mora renasci, et demum consignari ab Episcopo ... ut a sancto Petro accepimus, et cæteri sancti Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt.*

3. Est perpetua et constans in Ecclesia christiana,

ut demonstrat Ecclesiæ usus ab Apostolis ad nos usque non interruptus, quem usum tradunt omnes Patres; unum aut alterum refero ultra sanctum Clementem jam supra memoratum.

Tertullian. (*Lib. de Bapt. c.* 7.) *Exinde egressi de lavacro perunguntur benedicta Unctione de pristina disciplina*.

D. Dionysius (*L. de Eccl. Hierar. c.* 2.) *Baptizatum indutum veste alba ad Pontificem ducunt: ille divino ac deifico prorsus unguento virum signat.*

D. Aug. (*L.* 2. *contra lit. Petil. cap.* 104.) *Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signaculorum, sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus*.

D. Hier. (*Dialogo advers. Luciferianos*) *An nescis Ecclesiarum hunc esse morem, ut baptizatis postea manus imponatur; et ita invocetur Spiritus sanctus? Exigis ubi scriptum est? In actibus Apostol. etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret*.

Hinc Conc. Trid. (*Sess.* 7. *de Confirm.*) definit: *Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum otiosam cæremoniam esse, et non potius verum ac proprium Sacramentum; aut olim nihil aliud fuisse, quam catechesim quamdam, qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant, anathema sit*.

Objicies. *Dallæus* 1. Manus impositio de qua Act. 8. fuit mera cæremonia, seu appendix Baptismi; ergo non fuit Sacramentum.

Resp. nego ant. Alius Philippus et alii Discipuli dum Samaritanos baptizarunt, hanc cæremoniam non omisissent; nec necesse fuisset Petrum et Joannem mitti ad meram Baptismi cæremoniam perficiendam; Confirmatio ergo est Sacramentum omnino distinctum a Baptismate: *in Baptismo enim regeneramur ad vitam, post Baptismum ad pugnam confirmamur*, ait Catechismus Conc. Trid.

Objicies 2. In textu laudato per tò *Spiritum Sanctum*, non intelligitur gratia interior, sed dona linguarum, miraculorum, etc. Ergo non est Sacramentum.

Resp. nego ant. Nam per *Spiritum Sanctum* intelligitur ille, quem promiserat Christus dicens (*Jo.* 14. *v.* 16.): *Ego rogabo Patrem et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*: atqui ille Spiritus non consistit in illis donis, quæ diuturna non fuere; ergo, etc.

Itaque in primordiis Ecclesiæ ad dilatandam fidem per manus impositionem dabatur Spiritus sanctus, simul cum *temporalibus et sensibilibus miraculis attestantibus*; nunc autem fide confirmata, per tò Spiritum sanctum *invisibiliter et latenter intelligitur ... eorum cordibus divina charitas inspirari*. Ita D. Aug. (*L.* 3. *de Bapt. cap.* 16.).

Objicies 3. Ex D. Aug. (*Lib.* 15. *de Trinit. cap.* 15. *Lib.* 3. *de Baptismo cap.* 16.). Manuum impositio repeti potest; ergo non est nostra Confirmatio.

Resp. dist. ant. Manuum impositio reconciliatoria, *conc. ant.* confirmatoria, *nego ant.* Loquitur enim D. August. de illa manuum impositione reconciliatoria, quæ olim Hæretici ad Ecclesiam redeuntes, reconciliabantur, quæ erat mera cæremonia Ecclesiastica, quæ indubie iterari poterat.

Quær. *Quo tempore Christus instituerit Confirmationem?*

Nota: Circa hanc quæstionem, maximam esse inter auctores discordiam.

Sunt qui volunt ipsam fuisse institutam, cum Christus *Matth.* 19. manus imposuit infantibus. (*Patres Conc. Senensis a.* 1528.) sed improbabiliter, quia multi ex infantibus illis non erant baptizati.

Sunt qui volunt institutam eam fuisse in ultima Cœna, et probant auctoritate Fabiani Papæ docentis (*Epist.* 2. *cap.* 2.), tunc Christum Apostolos *docuisse Chrisma conficere*: verum consentiunt omnes eruditi, illam epistolam, sicut et alias decretales ante Siricium (*ab. ann.* 398.), inter Apocrypha opera esse amandanda.

Alii in die Pentecostes, cum primum Apostoli fuere confirmati; sed minus probabiliter: alias Christus Confirmationem non instituisset per se immediate.

Alii post Resurrectionem, intra illud spatium temporis quod fluxit a Resurrectione usque ad Ascensionem; hæc opinio est probabilior, sed incerta. Itaque

Resp. Plane incertum est tempus, quo Christus instituit Confirmationem.

Prob. Illud in eis quæ ex mera Dei voluntate pendent, incertum haberi debet, quod neque ex Scripturis, neque ex Traditione, certo colligi potest; atqui tempus quo instituta est Confirmatio, neque ex Scripturis, neque ex Traditione colligi certo potest, ut constat ex tanta varietate opinionum supra relata; ergo, etc.

CAPUT II.

De materia et forma Confirmationis.

Nota: Circa materiam et formam Confirmationis variæ sunt scholasticorum opiniones.

Prima Sententia docet solam manuum impositionem, quæ præcedit Chrismationem, esse materiam essentialem adæquatam Confirmationis; Unctionem vero esse materiam integrantem ad majorem effectus expressionem, necessariam tamen ex præcepto Ecclesiæ. *Formam* autem esse orationem, per quam Episcopus supra confirmandos Spiritus sancti gratiam invocat (*Ita Sembovinus tract. de confirm. Sirmondus anthitretico* 2. *c.* 2.).

Secunda, Docet Unctionem Chrismatis esse essentialiter et adæquatam materiam Confirmationis; impositionem vero manuum, quæ præcedit Chrismationem, esse dumtaxat cæremoniam Ecclesiasticam (*Greg. de Valentia, Estius etc.*).

Tertia, Tum manus impositionem, tum Unctionem agnoscit, tamquam materiam essentialem adæquatam Confirmationis; verum in assignanda manus impositione sunt discordes hujus sententiæ Patroni; aliqui volunt eam esse manus impositionem qua Episcopus super confirmandos invocat Spiritum sanctum, quæque præcedit Chrismationem; alii solam assignant manus impositionem qua Episcopus ungit frontem confirmandi; et hæc sententia cum secunda reincidit. His notatis:

CONCLUSIO I.

Materia remota essentialis Confirmationis est Chrisma confectum ex oleo et balsamo, benedictum ab Episcopo.

Prob. 1. Expressa declaratione Conc. Flor. in decreto: *Secundum Sacramentum est Confirmatio, cujus materia est Chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, et balsamo, quod odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedicto*.

Prob. 2. Ex praxi et traditione Ecclesiæ non interrupta, cujus testes sunt omnes Patres, inter quos duos vel tres refero.

Sanctus Pacianus ((*Serm. de Bapt.*). *Chrismate superinfundi Spiritum sanctum*.

Sanctus Greg. Magn. (*In* 1. *cant.*). *In Engad-*

di balsamum gignitur, quod cum oleo, Pontificali benedictione Chrisma efficitur.

Sanctus Leo (*Serm. de Nativitate Domini*) dicit: *Renati per aquam et Spiritum sanctum, accepistis Chrisma salutis et signaculum vitæ æternæ.*

Ex quibus textibus manet probata propositio quoad omnes suas partes.

Dices. Admixtio aquæ cum vino in calice, non est necessaria necessitate Sacramenti; ergo nec mixtio balsami cum oleo in Confirmatione.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quod vinum sine aqua sit verum vinum; econtra cum solo oleo non est verum Chrisma; quod ut fiat, requiritur necessario admixtio balsami et benedictio Episcopalis.

CONCLUSIO II.

Materia proxima essentialis et adæquata Confirmationis, est ea impositio manus qua Episcopus ungit per modum Crucis frontem confirmundi.

Prob. Materia proxima Sacramenti est materiæ illius remotæ debita applicatio ad subjectum; atqui Chrismatio, seu manus impositio qua Unctio fit, est materiæ remotæ Confirmationis applicatio; ergo.

Prob. min. 1. Auctoritate Patrum et Doctorum, qui impositionem manus fieri per Unctionem declarant, ita

V. Beda (*in Ps.* 26.). *Illa Unctio,* inquit, *quæ per manus impositionem fit ab Episcopo, vulgo Confirmatio dicitur.*

Rabanus Maurus (*L.* 1. *de instit. Cleric.* c. 28.) refert ex sancto Sylvestro, *ad solum Episcopum pertinere, ut baptizatos, per manuum impositionem cum ipso Chrismate consignet.*

Hugo Victorinus dicit: (*L.* 1. *de Sacr. p.* 7. *c.* 2.). *Manuum impositionem usitato nomine Confirmationem vocari, qua Christianus Unctione Chrismatis per impositionem manus in fronte signatur.*

Ergo concludit Bellarminus, (*Lib.* 2. *de Sacram. Confirm.* c. 2.) *Ipsa unctio, et signatio cum manu fiat, manus impositio rectissime dicitur; qui enim ungit, manus imponit, et idcirco utrumque significatur, etiamsi alterum tantum exprimi videatur;* ut addit c. 9.

Prob. min. Ex praxi Græcorum, apud quos cum nulla sit impositio manus confirmatoria distincta ab Unctione Chrismatis, ut patet ex Concilio Constantinopol. I. Can. 7. et fatetur Goarius (*in notis ad Euchologium Græcor. pag.* 356. *col. secunda*) alterutrum concludere necesse est; vel nullum apud Græcos esse Confirmationis Sacramentum, vel manus impositionem ab Unctione indistinctam sufficere: primum est falsissimum, semper enim Græci validum habuere, et etiamnum habent Sacramentum Confirmationis, nec Latini ullam unquam circa istud caput litem cum illis habuere, quoties inita fuit cum illis unio; ergo necessario dicendum manus impositionem ab Unctione indistinctam sufficere, ut asserit Simeon Thessalonicensis, (*Lib. de septem Sacram.*) dicens: *A Philippo baptizati tamquam qui solum Baptisma suscepissent, Petro et Joanne imponentibus manus, Spiritum sanctum accipiebant: quod sane hoc Sacramentum est,* (Confirmationis) *siquidem manus impositio unguentum præbebat, ut et in Apostolis factum est, ac per ipsos in multis aliis.*

Dixi in prop. 1. *Ungi frontem,* quia frontem ungi omnia Ritualia, et Euchologia præscribunt, et licet Græci non tantum frontem, sed et oculos, nares, os, aures et pectus inungant, sola tamen unctio frontalis essentialis est.

Dixi 2. *Per modum crucis:* quia figura crucis ad essentiam pertinet hujus Sacramenti, alias falsa esset significatio formæ, quæ hæc est, *signo te signo crucis* etc. Hinc sanctus Gregor. in Sacramentario dicit: *Pontifex tincto pollice in Chrismate, facit crucem in fronte unius, similiter per omnes sigillatim.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Manus impositio quæ præcedit chrismationem, est materia essentialis Confirmationis; ergo non ea qua ungitur confirmandus.

Resp. nego ant. Est enim mera cæremonia ecclesiastica, qua Episcopus per invocationem Spiritus sancti præparat confirmandos; patet tum ex praxi Græcorum, tum ex usu nonnullorum Episcoporum Latinorum, qui admittunt ad Chrismatis unctionem etiam eos, qui præsentes non adfuerant quando initio Ritus, Episcopus extendit manus versus confirmandos, et oravit ut invocaret Spiritum sanctum.

Objicies 2. Apostoli confirmarunt per solam manuum impositionem, illumque ritum observavit Ecclesia sex primis sæculis; ergo chrismatio non est de essentia Confirmationis.

1. *Resp. nego ant.* Nam in scripturis unctio est manus impositio, ut docent Patres citati; quod probat Bellarminus (*l.* 2. *de Sacram. Confirm. cap.* 1.), ex Marci 7. ubi *cum postulassent quidam, ut Dominus imponeret manus lunatico, ille id fecit:* nam misit digitos suos in auriculas ejus, et expuens tetigit linguam ejus, ait sacer textus.

Inst. 1. Conc. Flor. in decreto post laudatum textum Actuum 8. sic pergit: *loco autem illius manus impositionis, datur in Ecclesia Confirmatio;* ergo unctio qua datur nunc Confirmatio, distinguitur a manus impositione qua dabatur ab Apostolis.

Resp. nego conseq. Sensus enim non est, inquit Bellarm. (*ib.* c. 9.), *Chrisma esse loco impositionis manuum, quasi Apostoli non usi fuerint Chrismate, et nos non utamur manus impositione: sed sensus est, idipsum quod Apostoli faciebant, cum dicebantur manus imponere, facere nunc Episcopos, cum dicuntur confirmare aut chrismare; distinguitur enim in his locis, non ritus a ritu, sed modus loquendi a modo loquendi ... hac ergo ratione dici potest id quod nunc fit, esse loco ejus quod tunc fiebat, licet sit idem quoad substantiam.*

Inst. 2. Synodus Moguntina a. 1584. hortatur Pastores *ut diligenter populum instruant, ut hoc Sacramentum* (Confirmationis) *ab initio sola manuum impositione exhibitum, mox sub ipsis temporibus Apostolorum ex eorumdem traditione, adhibita Chrismatis unctione, cœperit conferri.* Ergo impositio manuum est actio distincta a chrismatione.

Resp. nego conseq. Hæc enim Synodus nihil definivit, sed in illa instructione secuta est sententiam aliquorum qui existimabant Apostolos per dispensationem sola manuum impositione, Confirmationem administrasse.

Cæterum cum nulla sit Ecclesiæ definitio circa materiam et formam Confirmationis, et ea quæ de ipsis docemus, non sint de fide, sed sint inter Theologos controversa, ideo rite observanda sunt omnia quæ præscribit Ecclesia in suis Ritualibus et Pontificalibus, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis.

CONCLUSIO III.

Forma essentialis et adæquata Confirmationis apud Latinos, ut traditur in decreto Eugenii, *hæc est:* Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; *et quidem secundum omnes suas partes.*

Apud Græcos vero hæc est: Signaculum doni Spiritus sancti in nomine Patris etc.

Prob. Forma Sacramenti sunt verba quæ profert minister dum applicat materiam: atqui verba supradicta profert minister dum frontem confirmandi inungit Chrismate; ergo ista verba sunt forma Confirmationis.

Confirmatur pro ritu Latinorum, ex omnibus ordinibus, Ritualibus, Sacramentariis, in quibus hæc forma præscribitur quoad sensum, licet sit aliquid discriminis quoad verba (*Ordo et Pontific. Romana. Sacramentarium Tolosanum, Turonense, etc.*).

Confirmatur pro ritu Græcorum, ex Euchologio, et Conc. Constantinop. I. can. 7. ubi dicitur: *Recipimus obsignandos, sive ungendos primum sancto Chrismate, et frontem et oculos ... et eos signantes dicimus: signaculum doni Spiritus sancti.*

Ex hac diversitate formæ constat Christum non determinasse formam Confirmationis in specie et quoad verba, sed tantum in genere, statuendo scilicet, ut adhiberentur verba quæ hujus Sacramenti effectum sufficienter exprimerent, eaque ab Ecclesia determinarentur. Post cujus determinationem verba formæ ita sunt necessaria, ut si mutarentur quoad sensum, nullum foret Sacramentum.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Forma confirmationis debet esse deprecatoria, *orabant pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum:* atqui ista verba *signo te, confirmo te,* non sunt deprecatoria, sed indicativa; ergo.

Resp. dist. maj. Debent esse deprecatoria grammaticaliter et quoad pronuntiationem, *nego maj.* virtualiter et quoad sensum, *conced. maj.* Verba autem formæ licet indicative pronuntientur, tacitam tamen includunt orationem, qua minister divinam opem invocat, ut effectum sacramentalem producat, *hic est enim qui baptisat,* ut dicitur Jo. 1.

Inst. 1. Ex his verbis Jac. 5. *et orent super eum ungentes eum oleo etc.* recte infertur formam Extremæ unctionis debere pronunciari deprecative; ergo ideo inferri debet ex istis verbis; *oraverunt pro ipsis ut acciperent etc.*

Resp. nego conseq. Disparitas petitur ex traditione apostolica relucente in perpetua praxi Ecclesiæ quæ semper adhibuit formam deprecativam in extrema unctione, nunquam vero in Confirmatione; traditio autem apostolica est legitima sensus Scripturæ interpres, et paris cum ea auctoritatis.

Inst. 2. D. Aug. asserit (*l. de Trinit. c. 16.*): *Nullum discipulorum dedisse Spiritum Sanctum, sed orasse ut veniret in eos quibus manus imponebant;* ergo forma debet esse oratio.

Resp. dist. conseq. Debet esse oratio virtualiter inclusa in forma indicativa, *conced.* oratio formalis et pronunciativa, *nego;* alias formæ Baptismi et Eucharistiæ deberent esse orationes formales, cum dicat idem Aug. (*l. 5. de Bapt. c. 20*), *Ministrum per deprecationem baptizare et Eucharistiam conficere.*

Objicies 2. Scriptura nullam mentionem facit formæ a nobis allatæ, cum memorat datam ab Apostolis Confirmationem; ergo non est vera forma.

Resp. nego conseq. Ex silentio enim Scripturæ nihil hic concludi potest, quoniam multa fecit Christus et dixit, quæ non sunt scripta (*Jo. 20. v. 60.*); sed quæ omittit, non excludit, illaque nobis ex constanti Ecclesiæ praxi et traditione transmittuntur; talis est forma Confirmationis.

Inst. Ante sæculum VIII. est altum apud scriptores Ecclesiasticos de forma nobis assignata silentium; ergo non est forma essentialis.

Resp. nego conseq. Duplex quippe est causa et ratio cur prioribus Ecclesiæ sæculis ritus et formæ Sacramentorum scripto non mandabantur. *Prima,* quia propter usum quotidianum et vivam traditionem ignorari non poterant. *Secunda,* ne gentilium et Judæorum ludibrio, et profanationi exponerentur, ut docet *Innoc. I. Epist.* prima ad Decentium loquens de Confirmatione, *Verba vero dicere non possum,* inquit, *ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere.*

Objicies 3. Forma Græcorum non exprimit effectus Confirmationis; ergo non est valida.

Resp. nego ant. Exprimit enim effectus Confirmationis per hæc verba *signaculum doni:* exprimit causam principalem per hæc verba: *Spiritus sancti:* exprimit causam ministerialem per hoc verbum: *signaculum,* quod juxta proprietatem sermonis Græci virtualiter includit hæc verba, *ecce tibi datur a me:* unde forma Græcorum non differt quoad sensum substantialem a nostra.

CAPUT III.

De ministro Confirmationis.

Duplex hic dirimenda occurrit controversia. 1. Utrum solus Episcopus sit minister ordinarius Confirmationis. 2. Utrum Presbyter hujus Sacramenti sit minister extraordinarius. *Prima* pertinet ad fidem, estque definita contra Calaritanos (*S. Greg. Magn. Epist. ad Januar.*), Photium, et alios Græcos Schismaticos, Wiclefitas, Valdenses, Lutheranos et Calvinistas. *Secunda* pertinet ad scholæ dissidium.

CONCLUSIO I.

Solus Episcopus est ex institutione divina minister ordinarius Confirmationis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura Act. 8. ubi legitur Petrum et Joannem (quibus succedunt Episcopi) missos fuisse Samariam, ut iis qui a Philippo Diacono baptizati fuerant, manus imponerent et darent Spiritum sanctum. Quare autem Philippus non imposuit manus? Respondet S. Chrysostomus Græcus, quia *hoc solorum Apostolorum erat, virtutem quidem acceperant Diaconi faciendi signa, non autem dandi aliis Spiritum sanctum, igitur hoc erat in Apostolis singulare, unde et præcipuos* (id est Episcopos) *et non alios videmus hoc facere* (*D. Chrysos. homil. 18. in c. 8. Act. Apost.*)

Prob. 2. Ex traditione perpetua, cujus seriem habemus ex Patribus tum Græcis, tum Latinis, summis Pontificibus, et Conciliis; ex quibus singulis unum testimonium brevitatis causa refero.

Innoc. I. (*Epist. ad Decentium c. 3.*). *De consignandis infantibus manifestum est non ab alio, quam ab Episcopis fieri licere ... nam Presbyteris, seu extra Episcopum, seu præsente Episcopo baptizent, Chrismate baptizatos ungere* (in vertice) *licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum; non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis cum tradunt Spiritum sanctum.* Unde Nicolaus I. confirmatos a Presbyteris Photianis jussit iterum confirmari.

Conc. Flor. in decreto declarat: *Confirmationis minister ordinarius est Episcopus.*

Conc. Trid. sess. 7. can. 3. definit: *Si quis dixerit, sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ananias non erat Episcopus, sed Discipulus; (*Actor.* 9. *v.* 10.) atqui tamen imposuit manus Paulo; ergo etc.

Resp. dist. min. Imposuit manus Paulo ad ei visum restituendum, *conc.* ad confirmandum eum, *nego;* Paulus enim nondum erat baptizatus, *et vidit virum Ananiam nomine imponentem sibi manus ut visum recipiat;* non vero Spiritum sanctum recipiat.

Inst. Ibidem legitur *Ananias ... imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Jesus ... ut videas et implearis Spiritu sancto.* Ergo imposuit manus Paulo non tantum ut visum reciperet, sed ut eum confirmaret.

Resp. dist. textum; Et implearis Spiritu sancto, per Baptismum, *conc.* per Confirmationem, *nego.* Patet responsio ex contextu: *et confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, et visum recepit: et surgens baptizatus est.*

Objicies 2. S. Hieronymus (*Dialogo adversus Luciferian.*) docet, potestatem confirmandi competere Episcopis, *ad honorem potius Sacerdotii, quam ad legem necessitatis;* ergo Episcopus institutione divina non est solus minister ordinarius Confirmationis.

Resp. nego conseq. Ibidem enim S. Hieron. asserit potestatem confirmandi competere Episcopis ex traditione apostolica; ideo dicimus cum Bellarm. ista verba, *ad honorem potius Sacerdotii, quam ad legem necessitatis,* non debere referri ad legem ministrandi Confirmationem, sed ad legem consequendæ salutis; quia nempe Sacramentum hoc absolute ad salutem non est necessarium; alias *lugendi essent,* addit ibidem S. Doctor, *qui in remotioribus locis per Presbyteros baptizati, ante dormierunt, quam ab Episcopis inviserentur.*

Objicies 3. Apud Græcos longe ante schisma Photii, simplices Presbyteri ordinarie confirmabant, et etiam nunc confirmant; ergo etc.

Resp. nego conseq. Inde enim ad summum concludi potest Presbyterum esse extraordinarium ministrum Confirmationis, ex concessione saltem tacita summi Pontificis. Nam ut primum cognovit Nicolaus I. Presbyteros Græcos jure ordinario et non ex dispensatione, Confirmationem conferre, ipsos cum duce suo Photio damnavit, et jussit sic ab illis confirmatos, iterum confirmari.

CONCLUSIO II.

Simplex Sacerdos potest esse Confirmationis minister extraordinarius; auctoritate scilicet delegata a summo Pontifice.

Prob. 1. Ex usu Ecclesiæ Græcæ, in qua Presbyteri longe ante schisma Confirmationem conferunt, quam praxim non reprobat Ecclesia Latina, cum ipsos Græcos in Conciliis Lugdunensi II. (*a.* 1274. *sub Leone X.*) et Flor. (*a.* 1436. *sub Eugenio IV.*) in suam communionem admiserit, nec confirmationem ab eorum Presbyteris collatam rejecerit ut invalidam; atqui non erant ministri ordinarii; ergo etc.

Prob. 2. Ex Concilio Florentino in decreto, ubi postquam statutum est, ministrum ordinarium Confirmationis esse solum Episcopum, addit: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili et urgente admodum causa simplicem Sacerdotem, Chrismate per Episcopum confecto, hoc administrasse Confirmationis Sacramentum.* Ergo exempla illa supponit legitime facta, alias ipsa non memoraret.

Inter varia dispensationum hujusmodi exempla, unum refero Gregorii Magni, qui concessit Presbyteris Calaritanis in Sardinia ut confirmarent in iis locis ubi desunt Episcopi: *Ubi desunt Episcopi,* inquit, ut *Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate ungere debeant, concedimus.* (*Refertur cap. pervenerit dist.* 91.)

Multa alia exempla ferunt Wadingbus et Card. Palavicin. (*Wad. in Annal. Minorum; Palav. in hist. Conc. Trid. l.* 9. *c.* 7. *n.* 12.)

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Gregorius Magnus (*Epist.* 9. *l.* 4.) Presbyteris Calaritanis prohibuit, *ne baptizatos infantes signare in fronte præsumerent, sed eos ungerent in pectore, ut Episcopi postmodum ungerent in fronte.* Ergo ex facto Gregorii a nobis citato non potest concludi simplicem Sacerdotem ex dispensatione posse conferre confirmationem.

Resp. nego conseq. In 1. enim textu Greg. Magn. negat (sicut alii Pontifices) ordinariam administrandæ confirmationis potestatem competere Presbyteris, quod constat ex verbo, *præsumerent.* In 2. autem licentiam dat ut confirment.

Objicies 2. Munus confirmandi institutione divina est proprium Episcopis; ergo nunquam potest valide exerceri a Presbyteris.

Resp. dist. ant. Munus ordinarium confirmandi est institutione divina proprium Episcopis, ita ut convenire possit Presbyteris ex concessione summi Pontificis, *conc.* ita ut Presbyteris non possit convenire ex tali concessione, *nego ant.*

Itaque. Ex institutione Christi habet Episcopus ut sit ordinarius, simplex Sacerdos ut esse possit extraordinarius minister Confirmationis; neque enim in factis hujusmodi alia quærenda ratio, quam Christi voluntas nobis ex factis SS. Pontificum et usu Ecclesiæ declarata.

Inst. Potestas confirmandi est potestas ordinis, non jurisdictionis, unde Episcopus nondum consecratus, valide confirmare non potest; atqui potestas ordinis non potest dari per delegationem; ergo.

Resp. dist. maj. Potestas ordinaria, plena et completa confirmandi, est potestas Ordinis Episcopalis; *conc.* extraordinaria et incompleta, *nego maj.* atqui potestas ordinis non potest dari per delegationem, *dist. min.* non potest dari ei qui in sua ordinatione non accepit inchoatam et incompletam confirmandi potestatem, *conc. min.* ei qui in sua ordinatione accepit inchoatam etc. *nego min. et conseq.*

Itaque Presbyter ratione sui ordinis inchoatam habet et incompletam potestatem, quia capax fit ut committi seu delegari possit ad Confirmationem conferendam, modo accedat legitima dispensatio, per quam potestas illa perficitur ac completur ut valida sit Confirmatio, alias invalida futura.

Quær. *Utrum Concilia Flor. et Trid. aliquid definierint circa ministrum extraordinarium Confirmationis?*

Resp. negative: Equidem definierunt Episcopum esse Ministrum ordinarium Confirmationis, quia id certum est; at de extraordinario, quia incertum et controversum, silent; esto istud subobscure insinuent, aperte tamen non declarant, neque unum ex alio necessario sequitur. *Sic locuti sunt utriusque Concilii Patres,* inquit Estius, (*in* 4. *dist.* 7. §. 22. *ad secundum*) *quod quæstionem inter Doctores controversam definire nollent quo modo et locuti sunt de Ministro Sacramenti Ordinis, propter controversiam in minoribus Ordinibus.*

CAPUT VI.

De subjecto et necessitate Confirmationis.

Quær. 1. *Quodnam sit Confirmationis subjectum?*
Resp. Est omnis et solus homo Baptizatus.

Prob. 1. *pars:* Ex praxi primitivæ Ecclesiæ, (quam etiam nunc observat Ecclesia Græca,) quæ infantibus una cum Baptismo Confirmationem et Eucharistiam ministrabat; ut constat ex antiquis Ritualibus.

Attamen, Nunc variis Conciliorum Canonibus statutum est, ut non administretur pueris, nisi postquam annos discretionis attigerint; (*Ita Synodi Lingonensis a.* 1404. *Senonensis* 1524. *Aquensis* 1585. *Mediolanensis sub sancto Carolo a.* 1565.) quia ex hoc Sacramento cum actuali devotione suscepto, fructus uberior percipitur. Convenit tamen ut detur parvulis in extremo vitæ periculo constitutis, ut probat D. Thomas hic.

Prob. 2. *pars:* Quia Baptismus est janua cæterorum Sacramentorum.

Quæres 2. *Quænam dispositiones requirantur ad percipiendum Sacramentum Confirmationis?*

Resp. 1. Ad recipiendum characterem sola requiritur voluntas Sacramenti recipiendi; quia hoc sufficit, ut Sacramentum sit validum.

Resp. 2. Ad recipiendos alios effectus, requiritur 1. status gratiæ; quia Confirmatio est Sacramentum vivorum. 2. Requiritur ut Confirmandus, si sibi sit conscius gravium peccatorum, actum Contritionis eliciat, qui actus sincerus non videtur in eo qui cum habeat copiam Confessarii, confessionem negligit. Quare Concilium Aurelianense (*C.* 4. *de Consec. dist.* 5.) statuit ut confirmandi *moneantur Confessionem facere prius, ut mundi donum Spiritus sancti valeant accipere.*

2. Requiritur ut bonis operibus, præsertim oratione et secessu, ad recipiendum Spiritum sanctum sese disponant exemplo Apostolorum, qui *erant perseverantes in oratione etc.*

3. Duodecim prioribus Ecclesiæ sæculis, Confirmantes et confirmandi debebant esse jejuni, prout statutum erat in Conciliis Aurelianensi et Meldensi; (*Referuntur a Gratiano cap.* 6. *et* 7. *de consecr. dist.* 5.) sed a duodecimo sæculo desiit illa consuetudo, ut testatur D. Th. (3. *p. q.* 73. *a.* 12.) laudabilis tamen consuetudo, ad quam hortatur Catechismus Roman. propter reverentiam Sacramento debitam.

Quær. 3. *An hoc Sacramentum sit necessarium?*

Resp. 1. Sacramentum Confirmationis non est necessarium necessitate medii; quia sine eo homo potest salvari per Baptismum et Pœnitentiam.

Resp. 2. Sacramentum Confirmationis est necessarium omnibus adultis necessitate præcepti divini et Ecclesiastici.

Prob. 1. *pars,* Quæ licet non contineatur expresse in Scripturis, tamen facile ex eis deducitur. Christus enim præcepit Apostolis, ut Confirmationem susciperent, *præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris;* atqui cæteri omnes tum viri, tum mulieres huic præcepto paruerunt, dicente Scriptura ibidem: *Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, et Maria Matre Jesu, et fratribus ejus;* ergo omnes sibi præceptum esse impositum, intellexerunt.

Illud autem præceptum divinum obligat maxime, dum urget persecutio, aut gravis contra Fidem tentatio; ratio est, quia illud Sacramentum est institutum a Christo ad præmuniendos fideles contra omnes tentationes adversus Fidem, et ad fidei hostes superandos per firmam Christianæ Religionis professionem.

Prob. 2. *pars:* Ex Concilio Senonensi definiente, non tantum Confirmationem esse præceptam, sed et præscribente tempus quo est præcepta, *Confirmationem,* inquit, *omnes Christiani, tam viri, quam mulieres, usum rationis habentes, obligantur suscipere, aut saltem non contemnere. Contemni autem dicitur, quando Episcopus est præsens paratus dare, et persona hoc sciens negligit.*

Inde Sorbona (*a.* 1631.) sequentem propositionem damnavit: *Omnes Theologi dicunt Confirmationem non præcipi, nisi cum commode haberi potest; vel (ut alii dicunt) commodissime, quando sine ullo vel minimo incommodo,* damnavit his verbis: *Ista propositio est scandalosa, in maximum Sacramenti Confirmationis contemptum, maligno animo proposita, et in errorem potest inducere.*

CAPUT V.

De effectibus et cæremoniis Confirmationis.

Quær. 1. *Qui sint effectus Confirmationis?*
Resp. Sunt tres sublato obice.

Primus. Est gratia sanctificans, non quidem prima, saltem per se, sed secunda. Siquidem in hoc Sacramento datur Spiritus sanctus, qui non potest dari sine infusione gratiæ sanctificantis.

Secundus, Est gratia sacramentalis, quæ definitur: gratia habitualis roborativa, annexum jus habens ad gratias actuales necessarias, *ut Christianus audacter Christi nomen confiteatur;* ut ait Flor. in decreto.

Tertius, Est character indelebilis, quo baptizatus adscribitur in militiam Christi; unde in eadem persona iterari non potest, ut fide constat ex Trident. Sess. 7. can. 9.

Dices: Confirmatio, est manus impositio; sed ex variis Conciliis et Patribus manus impositio iterari potest; ergo, etc.

Resp. dist. min. Manus impositio reconciliatoria sæpius iterari potest, *conc. min.* confirmatoria, *nego min.* Concilia autem loquuntur de manus impositione quæ mera est cæremonia Ecclesiæ, per quam ab hæresi redeuntes cum Ecclesia olim reconciliabantur; de hoc loquitur D. Aug. cum dicit (*l.* 3. *de Baptism.*) *Quid aliud est manus impositio, quam oratio supra hominem?*

Inst. Atqui Concilia loquuntur de manus impositione Confirmatoria; ergo.

Prob. ant. Ex Conc. generali II. in quo dicitur Hæreticos recipi in Ecclesiam *signatos, sive Unctos primum sancto Chrismate et frontem, et oculos, et nares, et aures, et eos signantes dicimus, signaculum doni Spiritus sancti.* Atqui in hoc Canone exprimitur materia et forma Confirmationis apud Græcos; ergo loquitur de Confirmatione.

Resp. dist. min. Exprimitur materia et forma, simul et idem effectus, et modus operandi ex opere operato, *nego min.* et non idem effectus, nec idem operandi modus, *conc. min.*

Porro in ritu, quo Hæretici recipiebantur, erat quidem eadem materia et forma, sed non erat idem effectus, et idem operandi modus: in Confirmatione datur Spiritus sanctus ad robur, ut Christianus audacter Christi nomen confiteatur. In reconciliatione Hæreticorum, datur Spiritus sanctus ad pacem cum Ecclesia conciliandam, et fidem firmius tenendam: ut constat ex D. Cypriano Epist. 74. *Nos quoque hodie observamus,* inquit, *ut quos constet his baptizatos esse, et a nobis ad hæreticos transisse, si postmodum peccato suo cognito et errore digesto, ad ve-*

ritatem, et matricem redeant, satis sit in pœnitentiam manum imponere, ut hanc ovem abalienatam in ovile suum Pastor recipiet. In Confirmatione effectus producitur ex opere operato; in reconciliatione Hæreticorum, producitur ex opere operantis.

Quær. 2. *Quænam sint Confirmationis cæremoniæ, et quid significent?*

Resp. Sunt sex, quarum duæ præcedunt, tres concomitantur, et una subsequitur Confirmationem.

Prima, Est adhibitio patrini, qui sit baptizatus et confirmatus, ut recens baptizatos præsentet Episcopo, ipsosque erudiat in pugna spirituali. Par antiqua est illa praxis, de qua fit mentio in Sacramentario sancti Gregorii, et Ordine Romano.

Secunda, Est mutatio nominis, si sit turpe vel ridiculum, ut Christianus perfectionem attingens, digno decoretur nomine; ita Concilia Mediolan. V. Aquense et Tolosanum.

Tertia, Est manus impositio, qua Episcopus super Confirmandos divinam protectionem implorat.

Quarta, Est levis inflictio alapæ in maxilla confirmati, *ut meminerint se tanquam athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invicto animo pro Christi nomine ferenda*. Ait Catechism. Roman.

Quinta, Est pax, quæ datur confirmato; ut intelligat *se gratiæ cœlestis plenitudinem et pacem, quæ exuperat omnem sensum, consecutum fuisse,* inquit Catechism. Rom.

Sexta, Est circumligatio frontis confirmati fasciola linea per triduum, ut significetur gratiam acceptam conservandam esse diligenter, ita Ordo Rom.

Excipit Synodus Melodunensis a. 1579. *Nisi frontes præsente Episcopo, eodem panno vel bombyce abstergendæ curentur*.

DISSERTATIO IV.

De Eucharistia.

Nota 1. Eucharistia (sic dicta a verbo Græco *Eucharistien,* quod gratiarum actionem significat, quia per eam maxime Deo gratias agimus,) varia sortitur nomina.

Dicitur *communio,* quia per eam Christo capiti, et ejus membris fidelibus communicamus.

2. Vocatur *Synaxis,* id est congregatio; tum quia simul congregati fideles Eucharistiam percipiebant, tum quia in hoc Sacramento tamquam in centro fideles communioni charitatis vinculo colliguntur.

3. Vocatur *Eulogia,* id est benedictio, quia per benedictionem conficitur.

4. Vocatur *Viaticum,* id est viæ subsidium, quo nempe muniti viam inimus ad terminum felicitatis æternæ.

5. Vocatur *Liturgia,* id est sacrum Mysterium, a stupenda quæ in Missa fit, transubstantiatione.

6. Vocatur ab Apostolo, *Panis,* ab ejus materia ex qua.

Nota 2. Cum de Fide sit Eucharistiam esse Sacramentum simul et Sacrificium, illam sub hoc duplici respectu considerabimus duplici capite.

CAPUT I.

De Eucharistia prout est Sacramentum.

Hic agemus 1. de natura Eucharistiæ; 2. de ejus materia; 3. de ejus forma; 4. de re in Eucharistia contenta; 5. de ejus ministro; 6. de subjecto; 7. de ejus usu; 8. de ejus effectibus; totuplici quæstione.

QUÆSTIO I.

De natura, seu essentia Eucharistiæ.

Nota. Ut Eucharistiæ naturam accurate discutiamus, videndum est, 1. quænam sit accurata ejus definitio; 2. In quo Eucharistia essentialiter consistat.

CONCLUSIO I.

Eucharistia recte definitur: *Sacramentum a Christo Domino institutum ad spiritualem animæ refectionem, in quo Corpus et Sanguis ejus vere, realiter et substantialiter sub speciebus Panis et Vini continentur*.

Prob. et explicatur definitio.

Dicitur 1. *Sacramentum novæ Legis*: est enim signum sacrum, sensibile per species panis et vini, gratiæ invisibilis, spiritualis scilicet refectionis, juxta illud, *qui manducat meam Carnem et bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam. (Jo. 6. v. 55.)* a Christo permanenter institutum, juxta illud, *hoc facite in meam commemorationem*.

Dicitur 2. *Ad spiritualem animæ refectionem*: quibus verbis effectus Eucharistiæ, nempe spiritualis refectio, designatur.

Dicitur 3. *In quo Corpus et Sanguis Christi vere, realiter, ac substantialiter continentur*: quibus verbis essentialis denotatur differentia Eucharistiæ ab aliis Sacramentis; alia enim Sacramenta continent gratiam Dei; Eucharistia vero continet Christum substantialiter præsentem: alia Sacramenta in actione fluente consistunt; Eucharistia vero in re fixa et permanente.

Hinc istæ particulæ *vere, realiter, et substantialiter,* quas usurpavit Conc. Trid. (*Sess.* 13. *c.* 2.) non sunt hic pure synonima, sed totidem perversis novatorum interpretationibus refellendis opponuntur.

Particula *vere,* excludit præsentiam per figuram et imaginem.

Particula *realiter,* excludit præsentiam tantum per fidem.

Particula *substantialiter,* excludit præsentiam tantum per virtutem a Christo diffusam.

Dicitur 4. *sub speciebus panis et vini,* quæ existunt sine substantia et subjecto, et habent rationem signi.

CONCLUSIO II.

Sacramentum Eucharistiæ non consistit in usu et sumptione, sed in re permanente. Est definitum a Conc. Trid. contra Lutheranos et Calvinistas.

Prob. 1. Ex facto Christi qui instituens Eucharistiam prius protulit verba consecratoria *hoc est Corpus meum, hic est Sanguis meus,* quam Corpus ad manducandum et Sanguinem ad bibendum Apostolis porrexerit; *atqui* verba Christi vera et efficacia fuerunt eo instanti quo prolata sunt; *ergo* ante actualem usum et manducationem fuit sub speciebus verum Corpus et verus Sanguis Christi, ideoque verum Sacramentum; *ergo* Sacramentum Eucharistiæ consistit in re permanente.

Verum quidem est sumptionem necessariam esse ad effectum Sacramenti percipiendum, non autem ad veritatem realis præsentiæ comprobandam.

Prob. 2. Ex perpetua Ecclesiæ praxi et traditione, secundum quam ab ipso tempore Apostolorum

1. Eucharistia peractis mysteriis per Diaconos ad absentes mittebatur, ut refert Justinus, Apostolorum coævus (*apologia secunda*).

2. Fideles Eucharistiam in domos suas deferebant ut eam tempore opportuno sumerent, ita testantur Tertull. et sanctus Cyprianus *(Tertul. l. 2. ad uxorem, Cypr. serm. de Lapsis.)* dicens: *Cum quædam arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere*. Et D. Basilius, Epist. 289. ad Cæsariam patriciam: *Quoniam*, inquit, *per tempora illa persecutionum cogebantur homines necessario, sacerdote vel ministro non præsente* propriis manibus percipere communionem, non est nisi supervacaneum *ut demonstrem illam ipsam rem non esse graviter et inique ferendam eo quod inveterata consuetudo hoc ipsum re ipsa confirmatum dederit... Alexandriæ autem, et per Ægyptum unusquisque etiam de plebe, at plurimum, habet domi sam communionem*.

3. Eucharistia ad ægrotantes deferebatur, ut ostendit celebre factum, quod refert Eusebius *(L. 6. Histor. c. 44.)* nimirum a Sacerdote ægrotante per puerum missam esse Eucharistiæ particulam ad Serapionem quemdam senem in extremis positum, quam cum de manu pueri sumpsisset, senex statim animam exhalavit.

Ad hanc constantem traditionem attendens Conc. Trid. definit *(Sess. 13. c. 4.) Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse Corpus et Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu dum sumitur, non autem ante vel post, et in Hostiis seu Particulis consecratis quæ post Communionem reservantur, vel supersunt, non remanere verum Corpus Domini, anathema sit*.

Solvuntur Objectiones.

1. Omnia alia Sacramenta in actione transeunte consistunt, ergo et Eucharistia.

Resp. nego conseq. Disparitatem ex traditione, et Conc. Trid. definitione colligimus, ex quibus perspectum habemus Eucharistiam esse rem permanentem; ergo intrinsecè constitui debet re permanente et non transeunte, qualis est ipsa manducatio. Præterea in his, quæ ex mera Christi libertate pendent, non valet conclusio unius ex alio.

Objicies 2. Omne Sacramentum debet esse signum gratiæ sanctificantis: atqui Eucharistia non est signum gratiæ nisi in actuali manducatione; ergo.

Resp. nego min. Nam Corpus Christi sub speciebus Panis existens habet rationem spiritualem, seu gratiam sanctificantem nutritivam.

Inst. Omne Sacramentum constat rebus tamquam materia, et verbis tanquam forma; atqui Eucharistia in facto esse non constat verbis; ergo non est Sacramentum.

Resp. dist. maj. Omne Sacramentum in fieri constat rebus et verbis, *conc. maj.* in facto esse nego *maj.* et concessa min. *dist. consequens etc.* hic autem loquimur de Sacramento in facto esse, quod licet extrinsece sit confectum verbis consecratoriis, tamen intrinsece non componitur verbis, sed ut infra dicemus, Corpore et Sanguine Christi.

Objicies 3. Juxta multa Ecclesiarum monumenta, quæ post mysteriorum celebrationem residua erant fragmenta, consumebantur a Clericis, vel dabantur pueris innocentibus consumenda; ergo in primitiva Ecclesia Eucharistia non fuit asservata.

Resp. nego conseq. Ea enim quæ proponit objectio, non pugnant cum asservatione Eucharistiæ; equidem juxta primitivæ Ecclesiæ disciplinam, quæ supererant fragmenta, consumebantur, sed ea parte seposita quæ in sacrario pro infirmis asservabatur, ut constat ex iisdem monumentis.

Nota: Certum itaque est de fide Eucharistiam consistere in re permanente, sed in assignanda præcise illa re, discordia est inter Theologos, quæ ut dirimatur;

CONCLUSIO III.

Eucharistia non consistit essentialiter in consecratione, neque in solis speciebus, neque in solo Corpore et Sanguine Christi; sed consistit essentialiter et adæquate in speciebus simul et Corpore ac Sanguine Christi.

Prob. Prop. per partes.

1. ***Eucharistia non consistit essentialiter in consecratione***, quia res fixa et permanens qualis est Eucharistia, non potest essentialiter consistere in re fluente et transeunte; atqui consecratio posita est in verbis quæ fluunt et transeunt; ergo, etc.

2. ***Non consistit in solis speciebus***, quia Eucharistiæ Sacramentum gratiam confert, adoratur a fidelibus, perficitur a ministris: atqui solæ species non producunt gratiam, non adorantur a fidelibus, non perficiuntur a ministris per certa verba; ergo.

3. ***Non consistit in solo Corpore et Sanguine Christi;*** nam de essentia Sacramenti est quod sit aliquid sensibile: atqui corpus et sanguis Christi non sunt sensibilia; ergo.

Restat ergo dicendum cum D. Th. *(In 4. dist. 7. q. 2. ad 2.) ex speciebus et corpore Christi fieri unum Sacramentum*. Omnes siquidem veri Sacramenti conditiones complexo ex speciebus et corpore Christi apprime conveniunt, est enim signum sensibile gratiæ invisibilis.

Solvuntur Objectiones.

Objicies contra primam partem: Forma est de essentia rei; atqui consecratio, sive verba consecratoria sunt forma Eucharistiæ; ergo.

Resp. dist. maj. Forma intrinsece componens, seu informans, *conc. maj.* forma extrinsece conficiens, *nego maj.* atqui verba consecratoria sunt forma extrinsece conficiens, *conc. min.* informans, *nego min.* et cons.

Subsumo: atqui verba consecratoria sunt forma informans.

Prob. subsumpt. Quod determinat species ad significandam gratiam, est forma informans; atqui verba consecratoria determinant species ad significandam gratiam; ergo etc.

Resp. dist. maj. Quod determinat species formaliter, id est velut formalitas intrinseca, qua Sacramentum in se constat, *conc. maj.* quod determinat efficienter velut causa significationis, *nego maj.* et sic *distincta minor.* nego conseq. Verba ergo consecratoria sunt quidem causa efficiens Sacramenti, sed non ipsum Sacramentum.

Objicies contra secundam partem. Solæ species sunt Sacramentum Eucharistiæ; ergo.

Prob. ant. Innoc. III. *(Cap. Cum Marthæ de celebr. Missar.)*, tria distinguit in Eucharistia, nempe Sacramentum tantum, res Sacramenti tantum, Sacramentum et res Sacramenti simul; additque species esse Sacramentum tantum; ergo Eucharistia consistit in solis speciebus.

Resp. dist. ant. Species sunt Sacramentum tantum, sumendo nomen, *Sacramentum*, inadæquate pro eo præcise quod significat, *conc. ant.* pro eo quod significat simul et significatur, *nego ant.* sic enim sumptum Sacramentum, est corpus et sanguis Christi

sub speciebus contenta, cum ipsa sint simul gratia et ipsam significent atque producant.

Inst. 1. Conc. Trid. (*sess.* 13. *can.* 1.) ait, corpus et Sanguinem Christi contineri in Eucharistiæ Sacramento; ergo supponit rationem Sacramenti contineri in solis speciebus.

Resp. dist. ant. In Sacramento inadæquate sumpto, *conc. ant.*; in Sacramento adæquate sumpto, *nego ant.* Corpus enim et sanguis Christi sunt in Sacramento Eucharistiæ non tanquam locatum in loco, sed tanquam pars in toto, prout anima est in homine.

Inst. 2. Sacramentum est signum corporis Christi; sed corpus Christi non est signum sui ipsius; ergo corpus Christi non est pars Sacramenti.

Resp. dist. major. Sacramentum inadæquate sumptum, nempe pro speciebus, est signum corporis Christi, *conc. maj.* adæquate, *nego maj.* nam Sacramentum adæquate sumptum significat corpus Christi et gratiam sanctificantem: primum significat per species; secundum significat per corpus Christi sub speciebus.

Inst. 2. Quælibet pars essentialis Sacramenti debet esse sensibilis; atqui corpus Christi non est sensibile; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Pars Sacramenti debet esse sensibilis vel per se, vel saltem per aliud, *conc. maj.* semper per se, *nego maj.* corpus autem Christi fit sensibile per species exteriores, sub quibus continetur, quod sufficit ut sit pars Sacramenti.

Objicies contra tertiam partem. Sacramentum Eucharistiæ consistit in solo corpore et Sanguine Christi; ergo.

Prob. ant. Corpus et Sanguis Christi sola reficiunt animam; ergo, etc.

Resp. nego conseq. Non enim sufficit ad essentiam Sacramenti quod sit refectio animæ, sed insuper requiritur quod sit signum sensibile per species.

Resolves: Materiam proximam Eucharistiæ in facto esse, species esse Eucharisticas, formam vero esse ipsummet corpus Christi sub speciebus; materia siquidem et forma Sacramenti permanentis debent esse permanentes: nulla autem assignari potest alia materia permanens quam species quæ de se sunt indeterminatæ ad refectionem spiritualem significandam; nec ulla alia forma quam ipsummet corpus Christi species ad spiritualem refectionem significandam determinans: circa quod,

Quær. *An Sacramentum Eucharistiæ sit unum?*

Ratio dubitandi est, quia constat signis specie diversis.

Resp. Sacramentum Eucharistiæ est unum specie, quod numero multiplicari potest.

Prob. prima pars: Quia formalis et specifica unitas vel multiplicitas alicujus Sacramenti repetenda est ex unitate vel multiplicitate gratiæ sacramentalis; atqui Sacramentum Eucharistiæ licet duabus constans speciebus unicam confert gratiam sacramentalem, refectionem scilicet spiritualem; ergo Sacramentum Eucharistiæ est unum specie.

Prob. secunda pars: In Sacramento Eucharistiæ sunt plures species seorsim sumibiles et ordinabiles ad plures refectiones spirituales; ergo Sacramentum Eucharistiæ potest numero multiplicari.

Dices contra primam partem: Species panis et species vini habent significationem sacramentalem diversam; ergo constituunt Sacramenta specie diversa.

Resp. dist. ant. Habent significationem diversam quoad modum significandi, *conc. ant.* quoad rem significatam, *nego ant.* eundem enim effectum sacramentalem significant, nempe refectionem animæ spiritualem, unde sunt unicum specie Sacramentum.

Inst. Refectio facta per cibum spiritualem diversa est specie a refectione facta per potum spiritualem; ergo species panis et vini habent significationem realem diversam. *Resp. neg. ant.*

Prob. ant. Refectio facta per cibum corporalem diversa est specie a refectione facta per potum corporalem; ergo.

Resp. dist. conseq. Disparitas est, quia substantia cibi corporalis specie diversa est a substantia potus corporalis, ac proinde producunt effectus specie diversos; at in Eucharistia cibus et potus spiritualis sunt una eademque res, licet diversimode significata, nempe Christus, qui sub utraque specie animam eodem modo reficit.

QUÆSTIO II.

De materia Eucharistiæ ex qua.

Cum duplex sit Eucharistiæ materia, una pro consecrando corpore, altera pro consecrando sanguine, de utraque distinctis agemus articulis.

ARTICULUS I.

De materia ex qua conficitur corpus Christi.

Tria hic nobis sunt resolvenda: *Primum,* utrum panis triticeus sit materia necessaria Eucharistiæ; *Secundum,* utrum panis debeat esse azymus vel fermentatus; *Tertium,* utrum Christus in azymo consecraverit. Ideo

CONCLUSIO I.

Solus panis triticeus est materia necessaria Eucharistiæ.

Prob. Materia qua Christus usus est cum primum Eucharistiam instituit, et qua uti Sacerdotes jussit, est materia ex qua conficiendum corpus Christi; atqui panis triticeus est materia qua Christus usus est juxta illud: *Accepit Jesus panem* (*Luc.* 22. *v.* 39.), et qua uti Sacerdotes jussit his verbis, *hoc facite in meam commemorationem*; ergo, etc.

Prob. min. Panis simpliciter et sine addito est panis triticeus, cæteri enim panes sunt tantum analogice panes, quatenus defectum panis tritici supplent: unde non dicuntur panes nisi cum addito, v. g. *panis hordeaceus, panis ex fabis,* etc. atqui Christus usus est pane simpliciter et sine addito; ergo.

Conf. Ex decreto Eugenii in Conc. Flor. in quo dicitur: *tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, et vinum de vite*; atqui *vinum de vite* est materia absolute necessaria, ut nemo dubitat; ergo et panis triticeus.

Porro panis ille triticeus debet macerari ex aqua pura et naturali, et concoqui ad ignem; quia sic conficitur panis usualis et simpliciter dictus.

Resolves, invalidam esse consecrationem in pane ex spelta, hordeo, millio, etc. Quoad secale aliqui putant esse materiam propriam Eucharistiæ, dicentes non differre specie a tritico, sed esse triticum inferius: tamen dicendum esse materiam dubiam, quam absque peccato mortali non licet adhibere.

CONCLUSIO II.

Ad consecrationis validitatem perinde est, sive panis azymus sit, sive fermentatus.

Prob. 1. Quia ita definitum fuit in Conc. Florent.

contra Græcos schismaticos (*auctor fuit Michael Cerularius Patriarcha Constant.*), consentientibus pariter Græcis et Latinis: *Definimus*, ajunt hujus Concilii Patres, *in azymo, sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici; Sacerdotesque in alterutro ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ orientalis, sive occidentalis consuetudinem.*

Prob. 2. *ratione*. Quia ad consecrationis validitatem sufficit panis verus et simpliciter dictus; atqui uterque panis est verus et simpliciter dictus panis ex farina triticea, aqua naturali subacta, et ad ignem coacta; ergo.

Dices: Christus consecravit in fermentato tantum, vel in azymo tantum; ergo alteruter est necessitate Sacramenti adhibendus.

Resp. nego conseq. Nam panis azymos et fermentatus non differunt nisi accidentaliter, quomodo vinum album differt a rubro; Christus autem non attendit ad qualitates accidentales panis et vini.

Itaque neque Latini propter azymum, neque Græci propter fermentatum quo utuntur, culpandi sunt; laudabilis enim est Græcorum ritus qui fermentato utuntur, tum in detestationem hæresis Ebionitarum qui legalia Evangelio miscebant, tum quia *panis fermentatus*, ut Gregorius in Registro, *non obscure repræsentat verbum divinum carnis nostræ fermento imbibitum;* sed laudabilior est Latinorum ritus.

1. Quia repræsentat puritatem Christi, qui sine ulla admixtione suscepit carnem.

2. Quia fidelium sinceritatem magis exprimit juxta illud Apost. (1. *Cor.* 5. *v.* 8.) *epulemur in azymis sinceritatis et veritatis.*

3. Quia Christus azymo usus est; quod ut probetur, sit:

CONCLUSIO III.

Christus in azymo consecravit. Est contra Græcos docentes Christum eo anno quo mortuus est, anticipasse uno die esum agni Paschalis, eumque comedisse non quartadecima, sed tertiadecima die mensis, quo die licebat vesci pane fermentato. Contra quos,

Prob. prop. Christus instituit Eucharistiam primo die azymorum, juxta illud Marci 14. *Primo die azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli, quo vis eamus et paremus tibi ut manduces Pascha ... et paraverunt pascha. Vespere autem facto venit* (Jesus) *cum duodecim, et manducantibus illis accepit Jesus panem, et benedicens fregit, et dedit eis, et ait: sumite, hoc est corpus meum.* Atqui a prima vespera primi diei azymorum usque ad septimum diem nullo modo licebat Judæis uti pane fermentato, imo nec ullibi retinere, ut patet Exodi 12. ubi dicitur: *Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris.* Ergo Christus (cum fuerit Legis observantissimus, ut testatur Matth. 5. *non veni solvere Legem sed adimplere. Amen quippe dico vobis ... jota unum aut unus apex non præteribit a Lege donec omnia fiant*) celebravit in azymo.

Hoc argumento Leo Papa IX. usus est adversus Michaelem Cerularium: *Qui non venerat solvere Legem*, inquit, *sed adimplere, juxta ipsius Legis præscriptum ex azymis et vino, vetus Pascha adimplevit, et protinus ex azymis et vino novum* (*sicut aperte Lucas narrat*) *Discipulis tradidit.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies: Christus eo anno quo mortuus est, anticipavit tempus celebrandi Pascha; ergo etc. *Resp. nego antec.*

Prob. ant. Christus ultimam cœnam celebravit *ante diem festum Paschæ* (*Jo.* 13. *v.* 1.); ergo anticipavit etc.

Resp. dist. ant. Christus celebravit ultimam cœnam ante diem festum Paschæ naturalem, *conc. ant.;* ante diem festum Paschæ legalem seu cæremonialem, *nego ant. et conseq.*

Itaque apud Judæos *dies naturalis incipiebat ab ortu solis usque ad occasum, et eo anno incidebat in diem Veneris: dies vero legalis seu cæremonialis incipiebat a vespera diei præcedentis, et desinebat in vesperam diei sequentis;* juxta illud Lev. 23. *a vespera usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra.* Christus celebravit ultimam cœnam die 14. mensis primi ad vesperam, quo tempore inchoabatur festum Paschatis et Azymorum; eratque privilegium solemnitatis, quæ 15. die celebrabatur quantum ad feriationem ab omni opere, sicut Ecclesiastico ritu, festi dies a primis vesperis incipiunt, et tamen solemnitas diei naturali, qui ab ortu solis incipit, assignatur. Ergo celebravit ante diem Paschæ naturalem, qui incipiebat decima quinta die. (*n.* 28. *v.* 16.)

Inst. 1. Parasceve alicujus festi, festum haud dubie antecedit; atqui Christus dicitur crucifixus Parasceve Paschæ: *Erat autem Parasceve Paschæ, hora quasi sexta.* Ergo Christus eo anno quo mortuus est, tempus celebrandi Pascha antecessit.

Resp. dist. min. Christus dicitur crucifixus in Parasceve Paschæ, id est in Parasceve Sabbati occurrentis in solemnitate Paschatis et Azymorum, *conc. min.;* id est in Parasceve ipsius festi Paschatis, *nego min.* Seipsum exponit D. Joannes versu sequenti dicens: *Judæi quoniam Parasceve erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato, erat enim magnus dies ille Sabbati,* (eo quod occurreret in solemnitate Paschali) *rogaverunt Pilatum* etc. Unde Marcus 15. ait: *Erat Parasceve quod est ante Sabbatum.* Deinde solum Sabbatum habebat Parasceven; quia in eo non tantum omne opus servile erat prohibitum, sed nec licebat ea præparare quæ ad victum necessaria; erant econtra in aliis festis etiam in solemnitate Paschali licet omne opus servile fuerit prohibitum, tamen licebat ea præparare quæ ad victum erant necessaria, ut colligitur Exodi 12. *nihil operis facietis in eis* (diebus Azymorum) *exceptis his quæ ad vescendum pertinent.*

Inst. 2. Christus non est mortuus in die solemni Paschæ; nam *dicebant* (Judæi) *non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.* Ergo mortuus est ante diem festum Paschæ cæremonialem.

Resp. nego ant. Textus enim intelligitur de quibusdam Judæis qui ob metum tumultus, in ea fuerunt sententia; sed prævaluere suffragia, quibus deliberatum est non prætermittendam esse occasionem Jesum capiendi et occidendi, violatis omnibus naturalis æquitatis et religionis juribus.

Inst. 3. Dies veneris, qua Christus mortuus est, est Paschæ pervigilium, juxta illud Joann. 18. *Erat autem mane: et ipsi* (Judæi) *non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha;* ergo Christus non est mortuus in die solemni Paschæ.

Resp. nego conseq. Nam D. Joannes eo loci, nomine *Paschæ*, non intelligit manducationem agni Paschalis, qui debebat manducari Luna 14. ad vesperam, sed victimas quæ per septem dies azymorum ex præscripto legis offerebantur, quæ vocabantur *phase*, id est, *Pascha: Immolabis phase Domino tuo de ovibus, et de bobus.*

ARTICULUS II.

De Materia Calicis.

Tria hic sunt examinanda. *Primum*, utrum vinum de vite sit materia calicis; *Secundum*, utrum vino consecrando aqua sit admiscenda, et qua necessitate; *Tertium*, utrum aqua cum vino mixta immediate convertatur in sanguinem Christi; ideo

CONCLUSIO I.

Solum vinum de vite ipsumque usuale est materia valida Eucharistiæ.

Prob. Sola materia, quam Christus adhibuit, et præcepit ut adhiberetur a Sacerdotibus, est materia necessaria Calicis; atqui Christus solum vinum de vite usuale adhibuit: *non bibam amodo de hoc genimine vitis (Matt. 26. v. 29.)*, et præcepit ut adhiberetur juxta illud, *hoc facite in meam commemorationem*; ergo.

Quare invalide conficeretur Eucharistia ex vino nondum ex uvis expresso, ex omphacin, aceto; quia non sunt vinum usuale; non ita sentiendum de musto, et vino acescente, quia retinent veram naturam et speciem vini; observat tamen Paulus a Lugduno *(de Euch. cap. 1. q. 2. art. 2.)* consecrationem in musto et vino acescente licet validam, esse illicitam ob fæces adjunctas et alterationem.

CONCLUSIO II.

Paululum aquæ naturalis Calici Eucharistico infundi debet, non quidem ex necessitate Sacramenti, aut præcepti divini, sed Ecclesiastici duntaxat.

Prob. 1. pars. Quod semper fuit observatum in Ecclesia Catholica, illud est tenendum; atqui mixtio aquæ semper fuit observata in Ecclesia Catholica; ergo tenenda.

Prob. min. Ex Tradit. ab Apostolis ad nos usque derivata, ut constat ex Pontificibus, Conciliis, et Patribus, tum Græcis tum Latinis, inter quos brevitatis gratia unum textum ex singulis proferemus.

Ex Pontificibus: Alex I. (*Epist. ad omnes Orthodoxos*) *Non debet ut a Patribus accipimus, in Calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum*.

Ex Conciliis; Carthaginense III. (*a. 397. cap. 24.*) sic statuit: *In Sacramento Corporis et Sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipse Dominus tradidit, hoc est, panis et vinum aqua mixtum*.

Ex Patribus Græcis, sanctus Cyprianus ait: *Dominica traditio servetur, ut Calix mixtus vino offeratur*.

Ex Patribus Latinis; sanctus Hieronymus *(in c. 14. Marci)* dicit: *Format Sanguinem suum*, (Christus) *in Calice vino et aqua mixtis*.

Prob. 2. pars. Nempe illam mixtionem non esse necessariam necessitate Sacramenti, quia neque ex Scriptura, neque ex Traditione id colligi potest, imo sancti Patres et Concilia contrarium docent, et manifeste colligitur ex Rubricis Missalis Romani (*Tit. de defectibus vini*) his verbis: *Si celebrans ante consecrationem Calicis advertat non fuisse appositam aquam, statim ponat eam .. si id advertat post consecrationem Calicis, nullo modo apponat, quia non est de necessitate Sacramenti*.

Hinc sequitur mixtionem aquæ non esse præcepti divini; quæ enim Christus observanda præcepit in Sacramentorum administratione, illa ad Sacramenti substantiam et integritatem pertinent; atqui ex dictis etc.

Dices 1. Christus exemplo suo mixtionem aquæ vino adhibere docuit: ergo eam præcepit; ergo necessaria est necessitate Sacramenti.

Resp. nego conseq. Nam Christus non omnia quæ fecit, nos facere præcepit, *alioquin*, inquit D. Cyprianus *(Epist. 63. ad Cæcilium)* *sacrificium post cœnam celebrare teneremur, cum illud Christus post cœnam celebraverit*.

Inst. 1. Ex Conc. Carthag. cit. mixtio aquæ fuit a Christo tradita; ergo etc.

Resp. dist. ant. Fuit tradita a Christo tanquam exemplum quod convenit sequi, *conc. ant.* tanquam præceptum, *nego ant.* responsio constat ex Conc. Trid. infra citando.

Inst. 2. D. Cyprian. (*Ep. ad Cæcilium*) docet: *In sanctificando Calice non posse offerri aquam solam, quomodo nec vinum solum*; ergo sicut nulla est consecratio cum aqua sola, ita nec cum vino solo.

Resp. dist. textum: Non potest solum vinum offerri, sicut nec aqua sola, ex diverso necessitatis genere, *conc.* ex eodem, *nego*: aqua enim necessaria est ex usu et præcepto Ecclesiæ; vinum autem ex institutione Christi et necessitate Sacramenti. Responsio constat ex eo quod immediate addit D. Cyprianus. *Nam*, inquit, *si vinum tantum quis offerat, Sanguis Christi incipit esse*.

Prob. 3. *pars*, ex Conc. Trid. (*sess. 22. c. 7.*) dicente: *Monet sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur; tum etiam quia a latere ejus aqua simul cum Sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur, et cum aquæ in Apocalypsi Joannis, populi dicantur, ipsius populi fidelis cum Christo unio repræsentatur*; ergo mixtio aquæ est de præcepto duntaxat Ecclesiastico.

Porro. Hæc mixtio est necessario et sub mortali facienda, quia licet materia de se sit levis, gravis tamen est ratione significationis mysteriorum *a* Trid. relatorum.

Item hæc mixtio debet fieri tempore Missæ, alioquin, si fieret in dolio, non haberet sacram significationem.

Item aqua vino miscenda debet esse modicissima, ut colligere est ex praxi Ecclesiæ et Concilio Florent. docente, materiam Calicis esse vinum de vite, *cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet*.

CONCLUSIO III.

Aqua mixta vino, immediate convertitur in Sanguinem Christi. Hæc propositio est mere philosophica, nec multi apud Theologos momenti, ideo

Prob. brev. Quia Ss. Patres eodem modo loquuntur de aquæ ac de vini transubstantiatione: *Vinum et aqua*, inquit Damascenus, *transmutantur in Sanguinem Christi (L. 4. de fide cap. 14.)*. Atqui vinum transmutatur immediate; ergo et aqua vino mixta.

Ratio eorum est, quia vinum aqua mixtum est vinum usuale; sicut panis fermentatus apud Græcos est panis usualis; ergo sicut totus ille panis convertitur in corpus Christi, quanquam fermentum seorsim sumptum non sit materia Eucharistiæ idonea; ita pariter totus ille Calix convertitur in Sanguinem.

Hinc Missale Roman. præscribit ut si Sacerdos immediata ante consecrationem recordetur se non apposuisse aquam in Calice, tunc illam immediate

ante consecrationem infundat; in quo casu aqua non potest prius in vinum, quam in Sanguinem Christi converti.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Innoc. III. (*Cap. cum Marthæ de celebr. Missar.*) Expositis tribus opinionibus, quarum *prima* docet vinum et aquam converti in Sanguinem et aquam, quæ fluxerunt e latere Christi; *secunda, aquam cum vino transubstantiari in Sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino; tertia,* aquam remanere in propria specie circumfusam tamen vini accidentibus, asserit mediam probabiliorem esse; ergo etc.

Resp. dist. Asserit mediam esse probabiliorem *in se* quatenus nimirum contendit aquam in Sanguinem converti, de quo solum consultus fuerat, *conc.* esse probabiliorem in ratione qua fulcitur, quia nempe aqua in vinum transit mixta vino, *nego*. Noluit enim S. Pontifex solvere quæst. philosophicam.

Inst. 1. Idem Pontifex ait: (*L. 4. Myst. Missæ cap. 30.*) *Quis ambigat aquam in vinum transire, cum multo vino modicum infunditur aquæ?* ergo etc.

Resp. dist. textum: Quis ambigat aquam in vinum transire moraliter, *conc.* physice, *nego;* moralis transitio est quoad species apparentes; physica est quoad substantiam.

Inst. 2. Concil. Flor. jussit ut vinum consecrandum aqua modicissima temperetur, ut habeat satis virtutis ad aquam in sui substantiam ante consecrationem convertendam; ergo etc.

Resp. nego ant. Non enim *aqua modicissima admisceri debet* juxta Concilium, ut vinum habeat satis virtutis ad convertendam aquam in sui substantiam; sed duplici ex causa; 1. ut melius significetur majestas Christi per vinum designata, et fragilitas populi per aquam repræsentata (*Ita Conc. Triburiense can. 12.*); 2. ne vinum quod est materia necessaria consecrationis, per copiosam aquam substantialiter mutetur; est ratio D. Thomæ.

Objicies 2. Sola materia Calicis convertitur immediate in Sanguinem; atqui solum vinum est materia Calicis ex Flor. et Trid. ergo etc.

Resp. nego min. Materia enim Calicis est vinum usuale prout præscindit a vino puro, vel modica aqua temperato; utrumque autem est vinum usuale, sicut uterque panis azymus et fermentatus est panis usualis.

QUÆSTIO III.

De forma Eucharistiæ.

Nota. Hic tria sunt resolvenda; 1. utrum Christus sola benedictione interna consecraverit, vel verbis ad consecrandum usus fuerit: 2. quænam verba essentialem Eucharistiæ formam constituant: 3. quo sensu verba formæ a Sacerdotibus proferantur: 4. quid significent pronomina *hoc et hic*.

CONCLUSIO I.

Christus consecravit verbis istis: hoc est Corpus meum, hic est Sanguis meus. (*Hæc propos. est contra Innocent. III. Lib. 4. Myster. Missæ; Durandum, Catharin. Salmeron.*)

Prob. 1. Ex Ss. PP. maxime Tertulliano dicente (*Tertull. lib. 5. contra Marcion. cap. 40.*); *acceptum panem, et distributum Discipulis, Corpus suum fecit dicendo, hoc est Corpus meum:* et Ambrosio (*L. 4. de Sacram. cap. 40.*) sic disserente: *quomodo panis potest esse corpus Christi? Consecratione; consecratio autem quibus verbis est, aut cujus sermonibus? Domini Jesu ... Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum.*

Prob. 2. Ex Conc. Flor. ubi dicitur: *Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit Sacramentum: Sacerdos enim in persona Christi hoc conficit Sacramentum.*

Prob. 3. *ratione*. Christus instituens Eucharistiam, Sacramentum ritu sacramentali perficere voluit; ergo usus est materia et forma sensibili, nempe pane tanquam materia, et verbis tanquam forma; Sacramentum enim fit necessario ex materia et forma.

Dices 1. D. Marcus institutionem Eucharistiæ referens ait (*Marci 14. v. 23.*): *Et accepto Calice gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes. Et ait illis: hic est Sanguis meus novi Testamenti etc.* unde sic arguo.

Prius Apostoli panem Eucharisticum et Calicem sumpserunt, quam dixisset Christus *hoc est Corpus meum, hic est Sanguis meus*. Ergo non istis verbis, sed præcedente benedictione consecravit.

Resp. nego ant. Verba enim ista, *et biberunt ex illo omnes*, ante prolationem istorum verborum, *hic est Sanguis meus*, dicta sunt a S. Marco per anticipationem, ut nempe præceptum Christi de sumendo Calice cum ejus executione conjungeret; unde non est secutus ordinem narrationis, ut constat ex aliis Evangelistis et Apostolo.

Inst. Conc. Trid. (*Sess. 13. cap. 1.*) dicit Christum *post panis vinique benedictionem, se suum ipsius Corpus illis* (Apostolis) *præbere ac suum Sanguinem, disertis ac perspicuis verbis testatum esse;* ergo per illa perspicua verba non effecit Corpus suum, sed per præcedentem benedictionem.

Resp. dist. textum. Christus testatus est *disertis ac perspicuis verbis*, iisque practicis et operativis, *conc.* verbis speculativis *nego;* Christus enim testando se suum præbere Corpus illud effecit, et Corpus efficiendo testatus est se illud Apostolis præbere.

CONCLUSIO II.

Ista omnia verba: Hoc est Corpus meum, hic est Sanguis meus, *vel* hic est Calix Sanguinis mei, *requiruntur et sufficiunt ad constituendam essentialem Eucharistiæ formam.*

Prob. Verba quæ operantur præsentiam Corporis et Sanguinis Christi sub speciebus panis et vini, requiruntur et sufficiunt ad constituendam essentialem Eucharistiæ formam; atqui talia sunt verba supradicta; ergo omnia illa et sola requiruntur et sufficiunt, etc.

Prob. min. Verba illa omnia et sola præsentiam Corporis et Sanguinis Christi operantur, quæ omnia et sola illam perfecte significant (nam formæ Sacramentorum habent vim efficiendi quod significant); *atqui* omnia et sola verba supradicta in persona Christi prolata, significant perfecte præsentiam Corporis et Sanguinis Christi sub speciebus panis et vini, ut per se patet; *ergo, etc.*

Colliges: Ista verba: *qui pridie quam pateretur etc.* non esse de essentia formæ, quia non sunt verba Christi, sed Evangelistæ narrantis actionem Christi, nec etiam particula *enim*, quæ est solum ex institutione D. Petri volentis conjungere verba consecrationis cum præcedentibus.

Quantum ad hæc verba: *Accipite, manducate, et bibite; novi et æterni Testamenti:* Sunt quidem verba Christi, sed non sunt de essentia formæ, quia non significant transubstantiationem.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ista verba *hoc est Corpus meum, etc.* non requiruntur necessario ad constituendam essentialem formam Eucharistiæ; ergo etc.

Prob. ant. negatum: Multi Patres asserunt Eucharistiam oratione consecrari. *Per precem Eucharistiam factum cibum sumimus,* ait Justin. Apolog. 2. ergo.

Resp. dist. ant. Oratione indistincta a verbis Christi, *conced. anteced.* distincta ab illis, *nego ant. et conseq.*

Patres itaque per *orationem, et invocationem,* intelligunt verba Christi quæ sunt implicita oratio, quatenus Deum efficaciter movent ad effectum Sacramentalem producendum. Sic D. Aug. l. 5. de Bapt. *Quomodo,* inquit, *audit homicidam deprecantem, vel supra aquam Baptismi, vel supra oleum, vel supra Eucharistiam,* etc.

Inst. 1. Patres, Sancti Spiritus invocationem, per quam asserunt Eucharistiam consecrari a verbis Evangelicis, *hoc est Corpus meum,* distinguunt: invocationis verba, ait D. Basilius lib. de Spiritu sancto c. 27. in *ostensione panis Eucharistiæ, et poculi benedictionis, quis Sanctorum nobis scripto reliquit? neque enim his contenti sumus, quorum Apostolus aut Evangelium mentionem facit, sed et ante et post, alia dicimus veluti magnum robur ad mysterium habentia, quæ ex doctrina scripta, non prodita nos accepimus;* ergo.

Resp. nego ant. Nam D. Basilius loquitur de tota Liturgia, nam ait: *Ante et post* (verba evangelica) *alia dicimus,* quis porro dixerit totius Liturgiæ recitationem requiri ad consecrationis validitatem? loquitur ergo et de consecrationis licitate, non de validitate: nimirum ejus scopus fuit demonstrare Scripturam non esse solam fidei regulam, idque probat ex Liturgiis, in quibus multa sunt quæ ob reverentiam illius mysterii observari debent a ministris, quamvis in Scriptura nequaquam legantur.

Inst. Gaudentius Brixiensis (*Tract.* 2. *in Exod. refertur in Bibl. PP. Tom.* 5. *p.* 947.) ait: *cum panem consecratum et vinum Discipulis suis porrigeret Dominus, sic ait: hoc est Corpus meum;* ergo erat ante verba Christi consecratus per orationem.

Resp. dist. conseq. Erat consecratus præparatorie, *conc.;* formaliter, *nego cons.* Loquitur autem Gaudentius de pane ad consecrationem præparato.

Objicies 2. In multis probatis Græcorum Liturgiis post prolationem istorum verborum *hoc est Corpus meum,* adduntur preces quibus Sacerdos rogat ut panis fiat Corpus Christi; ergo Græci non supponunt consecrationem factam esse per hæc verba Christi, *hoc est Corpus meum.*

Resp. dist. ant. Adduntur preces, quibus Sacerdos rogat, ut panis fiat Corpus Christi simpliciter, *nego ant.;* ut *fiat communicantibus in purgationem animæ, in remissionem peccatorum, et non fiant in judicium et condemnationem, conc. ant.* est ipsa responsio Græcorum, qua audita Eugenius S. P. Græcos, *tamquam fratres in fide secum conjunctos* compellavit.

Inst. In Liturgia Div. Chrysostomi Sacerdos post prolationem verborum Christi sic orat: *fac panem istum pretiosum Corpus Christi tui, transmutans Spiritu sancto tuo;* ergo supponit nondum factam esse consecrationem, seu transmutationem panis in Corpus Christi.

Resp. cum Arcudio (*L.* 3. *c.* 33.) Latinos sancti Chrysostomi verba male omnino reddidisse per ista: *fac panem ... transmutans etc.* sed debuerunt sic reddi juxta textum Græcum, *fac ut panis, quem Spiritu sancto tuo transmutasti in pretiosum Corpus Christi tui, fiat suscipientibus in salutem:* verbum enim Græcum *Metebalon,* est Aoristus secundus præteriti temporis quod significat *mutasti,* non vero *mutans.*

Quod D. Chrysost. censuerit Consecrationem fieri verbis Christi, constat ex ejus Hom. de *proditione Judæ,* ubi dicit: *Hoc est Corpus meum, hoc verbo proposita consecrantur.*

CONCLUSIO III.

Verba consecrationis nec historice tantum, nec assertive tantum, sed historice et assertive simul a Sacerdote proferuntur.

Prob. prima pars: Illud dicitur *recitative* et *historice,* quod refertur tamquam ab alio dictum; atqui verba consecrationis referuntur a Sacerdote tamquam a Christo dicta his verbis; *qui pridie quam pateretur, accepit panem, etc.* ergo verba consecrationis dicuntur historice.

Prob. secunda pars: Illud dicitur *assertive* quod dicitur cum intentione exercendi ipsam propositionis significationem; atqui verba consecrationis proferuntur a Sacerdote cum intentione exercendi ipsam propositionis significationem; proferuntur enim a Sacerdote in persona Christi, seu ut gerens personam Christi; ergo proferuntur assertive.

CONCLUSIO IV.

Pronomina hoc et hic *in forma Eucharistiæ, significant Corpus et Sanguinem Christi, sub confusa ratione rei contenta, sub speciebus panis et vini in fine prolationis formæ consecratoriæ.*

Prob. Quia pronomina demonstrativa substantive posita in propositione practica, significant tantum confuse id quod existit in fine prolationis verborum: *atqui* pronomina *hoc* et *hic* sunt substantive posita in propositione practica; *ergo* significant tantum confuse id quod existit in fine prolationis verborum; *atqui* id quod existit in fine prolationis verborum consecratoriorum, est Corpus et Sanguis Christi; ergo pronomina *hoc* et *hic* significant Corpus et Sanguinem Christi tantum confuse, id est, sub confusa ratione rei contentæ sub speciebus panis et vini, in fine prolationis formæ.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. In hac propositione *hoc est Corpus meum,* pronomen *hoc* demonstrat id quod præsens est, dum profertur; atqui id quod præsens est, dum profertur, est panis, et non Corpus Christi; *ergo* pronomen *hoc* demonstrat panem.

Resp. nego maj. Nam in propositionibus practicis non demonstratur nisi id quod vi illarum fit, et nihil fit vi illarum nisi integre sint prolatæ, sed semel completæ significant distincte terminum ad quem qui solus remanet, et quem ab initio prolationis confuse tantum significabant.

Inst 1. Pronomen *hoc* in propositione Christi aliquid clare et distincte significat; *sed* non significat distincte Corpus Christi; *ergo* significat solum panem.

Resp. nego maj. Ratio est, quia pronomina in eo a nominibus differunt, quod hæc per se distincte et determinate aliquid significent; illa vero per se ac sola nihil determinate et distincte significent; debent ergo cum nominibus conjungi ut significatio clara sit et determinata; quare pronomen *hoc,* solitarie spectatum nihil determinate significat, spectatum vero

cum illis terminis propositionis, determinate significat Corpus Christi.

Inst. 2. Si pronomen *hoc*, Corpus Christi significat, propositio ista, *hoc est Corpus meum*, identica est et nugatoria; falsum consequens, ergo et antecedens.

Resp. nego maj. Quia ut propositio sit identica, non sufficit ut idem sit prædicatum et subjectum, sed etiam requiritur ut sit idem significandi modus, alias omnes propositiones, in quibus definitio prædicatur de definito, v. g. Ista: *homo est animal rationale*, essent identicæ) atqui in hac propositione, *hoc est Corpus meum*, non est idem significandi modus prædicati et subjecti: quod enim per pronomen *hoc* et *hic*, confuse significatur, per voces sequentes clare et distincte exprimitur; ergo propositio non est identica.

Objicies 2. In hac prop. *hic est Sanguis meus*: pronomen *hic* non sumitur substantive, id est non sumitur tamquam subjectum propositionis, de quo aliud prædicatur; ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. In hac prop. *hic est pater meus*, pronomen *hic* non sumitur substantive, sed adjective; ergo a pari, etc.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quia in hac propositione *hic est pater meus*, subintelligitur in subjecto *homo*: sed in altera propositione nullum in subjecto substantivum subintelligitur, sed pronomen *hic* accipitur pro contento sub specie vini confuse sumpto.

QUÆSTIO VI.

De re in Eucharistia contenta.

Præsentem quæstionem tribus absolvemus articulis, in quorum 1. Expendemus an Corpus et Sanguis Christi vere ac realiter ponatur in Eucharistia; in 2. Quomodo Christus ponatur in Eucharistia, an per impanationem, vel per consubstantiationem, vel tandem per transubstantiationem; in 3. Quomodo Christus sit in Eucharistia; quibus addemus quartum de remanentibus in Eucharistia speciebus.

ARTICULUS I.

Utrum in Sacramento Eucharistiæ vere et realiter contineatur Corpus et Sanguis Christi.

Nota: Qui realem præsentiam negarunt, vocantur *Sacramentarii*, et sunt:

1. *Joann. Herigena* natione Scotus qui IX. labente sæculo docuit *Sacramenta altaris non esse verum Corpus et verum Sanguinem Domini, sed tantum memoriam veri Corporis et Sanguinis* (*Ita refert Hincmar. l. 1. de prædest. c. 31.*).

2. *Berengarius* Andegavensis Ecclesiæ Archidiaconus, qui hanc hæresim ex lectione libri a Joanne Scoto haustam et latius difusam, retractavit in Concilio Romano (*Sub Greg. VII.*).

3. *Petrus de Bruis*, a quo *Petrobusiani*, et Henricus ejus discipulus a quo *Henriciani*, qui XII. sæculo docuerunt Eucharistiam esse merum signum Corporis et Sanguinis Christi.

4. *Carlostadius*, Archidiaconus Wittembergensis, Zuinglius, Oecolampadius, et Bucerus scripserunt contra realem Christi præsentiam in Eucharistia XVI. sæculo.

5. Denique Calvinus, qui eodem sæculo XVI. asseruit non aliam esse præsentiam quam figuratam, objective per fidem, vel virtutem a Christo diffusam, ad quam fraudem elidendam Concilium Tridentinum definivit Christum *vere, realiter* ac *substantialiter*, in Eucharistia præsentem esse; itaque

CONCLUSIO.

In Sacramento Eucharistiæ, vere, realiter, *ac* substantialiter *continetur Corpus et Sanguis Christi*.

Hæc prop. probatur ex triplici capite, nimirum ex verbis promissionis, ex verbis institutionis, ex traditione Patrum et Conciliorum.

1. Ex verbis promissionis Jo. 6. ubi Christus ait: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita ... nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis ... caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus*, etc. Ex hic sic argumentor.

Promissio Christi in proprio sensu debet accipi, cum nulla sit necessitas eam detorquendi in sensum metaphoricum; *atqui* promissio Christi in sensu proprio accepta, significat realem præsentiam corporis et sanguinis Christi in Eucharistia; *ergo* Christus est vere et realiter præsens in Eucharistia.

Prob. maj. Quia si hæc promissio in sensu spirituali et metaphorico intelligi debuisset, 1. ex verbis Christi non fuissent offensi et scandalizati tum Judæi, tum Discipuli Christi intelligentes Christum loqui de reali manducatione corporis sui; 2. Christus ad tollendum scandalum ex suis verbis ortum, mentem suam de præsentia metaphorica, et spirituali manducatione clare aperuisset; *atqui* ex verbis Christi fuerunt scandalizati tum Judæi, de quibus dicitur v. 52. *Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum?* tum Discipuli Christi, de quibus refertur v. 61. *Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: durus est hic sermo, et quis potest eum audire?* et v. 67. *Multi discipulorum abierunt retro, et jam cum illo non ambulabant*; nec Christus hanc illorum opinionem correxit, imo juramento confirmavit dicens Judæis: *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam in vobis*. Discipulis vero, *hoc vos scandalizat? si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius*. Subintellige (quid dicetis?) Ergo promissio Christi de reali et orali manducatione debet intelligi.

Prob. 2. *prop.* Ex verbis institutionis: *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*: quæ verba in sensu proprio clare significant realem præsentiam corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis et vini; in sensu autem proprio sumenda esse constat

1. Ex hac regula ab Aug. tradita (*L. 3. de doctrina christiana cap. 10.*) et ab ipsismet hæreticis recepta, nempe *verba Scripturæ sensu proprio et naturali debent intelligi, quando nihil continent quod repugnet aut bonis moribus, aut fidei, aut aliis ejusdem Scripturæ testimoniis clarioribus*; *atqui* laudata verba *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, nihil continent quod repugnet aut bonis moribus, aut aliis Scripturæ verbis clarioribus; *ergo* debent accipi in sensu proprio, naturali, et obvio. Fatentur adversarii nihil esse in istis verbis contrarium bonis moribus, cum ex eis sequatur potius divinæ misericordiæ et omnipotentiæ commendatio; ideo

Prob. secunda pars min. Nempe verba illa *hoc est corpus meum*, nihil continere quod repugnet fidei et aliis Scripturæ verbis clarioribus; nullum enim textum hactenus protulere novatores contrarium præsentiæ reali, nec ullus afferri potest: imo in asseverandam præsentiam realem conspirant omnes Evangelistæ et D. Paulus, qui Eucharistiæ institutionem referentes

nullum sensus figurati indicium dederunt, sed semper usi sunt istis verbis *est, corpus, sanguis;* ergo, etc.

5. Quia sensus metaphoricus ex triplici capite intelligi potest; 1. *Est usu hominum recepto,* quomodo imago Cæsaris dicitur Cæsar: charta geographica Lotharingiæ dicitur Lotharingia, quia ex usu recepto et cognito destinantur ad repræsentandum Cæsarem et Lotharingiam. 2. *Ex contextu sermonis:* sic Apostoli Christum dicentem se esse vitem, figurate loqui cognoverunt ex contextu sermonis; ubi eosdem vocat palmites (*Jo.* 15. *v.* 5.) Sicut enim sentiebant se non esse proprie palmites, ita facile colligebant Christum non esse proprie vitem. 3. *Expositione ipsius loquentis,* quando supra laudatis indiciis sensus figuratus non potest deprehendi, sic cum Christus dicit (*Lucæ* 12. *v.* 1.) *attendite a fermento Pharisæorum,* subjungit, *quod est hypocrisis.*

Atqui ex nullo horum capite potest colligi sensus figuratus in hac Christi propositione, *hoc est corpus meum.*

1. *Non ex communi usu loquendi,* namque panis ex recepto usu loquendi non est destinatus ad significandum corpus Christi, ut demonstrato pane possit diei, *hoc est corpus meum.*

2. *Non ex contextu sermonis,* nihil enim est in antecedentibus et consequentibus ex quo possit colligi Christum figurate locutum fuisse; imo Apostolus postquam retulit institutionem Eucharistiæ, inde concludit ea quæ necessario realem præsentiam corporis et sanguinis supponunt, dicens: *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit,* non figuræ corporis et sanguinis, sed *reus erit corporis et sanguinis Domini.* (1. *Cor.* 11. *v.* 27.)

3. *Non ex ipsius loquentis expositione,* quia de facto nulla est, ut legenti Evangelium patebit.

Ergo ex nullo capite potest colligi hæc verba, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus,* figurate a Christo dicta fuisse.

Prob. 3. *Ex perpetua et constanti traditione,* cujus testes sunt Patres et Concilia; ex innumeris textibus qui proferri possunt et proferuntur a controversistis, hi sufficiant.

Concil. Nicænum I. (*L.* 3. *de sacra mensa.*) *Intelligamus situm in illa sacra mensa, agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruente a Sacerdotibus immolatum, et pretiosum ejus corpus et sanguinem vere sumentes credamus, hæc esse nostræ redemptionis symbola.*

Conc. Nicænum II. Act. 6. *Liquido monstratum est quod nusquam Dominus, vel Apostoli aut Patres imaginem dixerunt, Sacrificium sine sanguine, sed ipsum corpus, ipsum sanguinem.* Quid expressius contra Calvinistas?

Brevitatis gratia omittimus Concilia, Romanum sub Gregor. VII. contra Berengarium; Viennense in decreto de festo Corporis Domini; Constantiense contra Wiclefum; Florent. et Trident. in quibus realis præsentia fuit declarata et definita. Ut deveniamus ad testimonia Patrum,

D. Cyprian. (*De cœna Domini*) *Panis iste non effigie, sed natura mutatus omnipotentia verbi factus est caro.*

S. Cyrillus Jerosolym. (*Catech. mistag.* 4.) postquam retulit institutionem Eucharistiæ, sic prosequitur: *Cum igitur Christus sic affirmet, atque dicat de pane: hoc est corpus meum, quis deinceps audent dubitare? .... quare cum omni certitudine corpus et sanguinem Christi sumamus: nam sub specie panis datur tibi corpus, et sub specie vini datur sanguis, ut sumpto corpore et sanguine Christi, efficiaris ei comparticeps corporis et sanguinis.*

S. Damascenus (*L.* 4. *de fide c.* 24.) ait: *Domino dicente: hoc est corpus meum, non figura corporis, sed corpus: et non figura sanguinis, sed sanguis.*

Theophilactus (*in cap.* 6. *Matth.*) *Non enim dixit, hoc est figura, sed hoc est corpus meum. Panis quidem apparet, sed caro est.*

Ex his omnibus constat dogma præsentiæ realis semper creditum fuisse in Ecclesia; ergo ab Apostolis traditum, ideoque verum et a Deo revelatum.

Solvuntur Objectiones contra primam probationem.

Objicies 1. Christus cap. 6. Joannis non loquitur de orali et sacramentali Eucharistiæ manducatione, sed tantum de spirituali, ac per fidem in Christum incarnatum; ergo inefficax est nostra prima probatio.

Resp. nego ant. Nam in cap. 6. Joann. tres sunt partes distinguendæ; in prima a versu primo ad vigesimum quintum agitur de cibo materiali, nempe de multiplicatione quinque panum, quibus in deserto saturati sunt quinque millia hominum; in secunda a versu vigesimo quinto ad versum quinquagesimum secundum agitur de cibo mere spirituali, nempe de fide in Christum incarnatum; in tertia a versu quinquagesimo secundo usque ad finem capitis agitur de manducatione orali et sacramentali carnis Christi in Eucharistia.

Inst. 1. Atqui Christus in tertia parte citati capitis aperte significat se loqui de spirituali suæ carnis manducatione; ergo.

Prob. subsumpt. Christus exponens quo sensu dixerit *caro mea vere est cibus* etc. ait: *spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam.* Ergo locutus est de spirituali manducatione suæ carnis.

Resp. 1. *nego conseq.* Christus enim illis verbis non loquitur de carne sua, sed de hominibus carnaliter sentientibus, ut docet D. Chrysost. dicens: (*Hom.* 46. *in Jo.*) *Quomodo igitur ait: caro non prodest quidquam? non de sua carne dicit, absit, sed de his qui carnaliter accipiunt quæ dicuntur.* Unde sensus verborum Christi est: spiritus Dei est qui dat fidem et intelligentiam, homo carnaliter sentiens non potest percipere divina mysteria, quem sensum indicant verba Christi sequentia, *verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.* Hoc est, sunt de rebus spiritualibus, et ad animæ vitam conferentibus, non vero de rebus carnalibus et caducis, ut exponit ibidem S. Chrys.

Resp. 2. Si Christus de sua carne loquatur *distinguendo,* caro non prodest quidpiam, si sola fuerit et a spiritu vivificante sejuncta, quomodo Capharnaitæ concipiebant, *conc.* caro unita cum spiritu vivificante, id est cum divinitate, *nego.* Solutio est D. Aug. dicentis (*Tr.* 27. *in Jo.*). *Caro non prodest quidquam, sed sola caro, accedat spiritus ad carnem et plurimum prodest, nam si caro non prodesset, Verbum caro non fieret ut habitaret in nobis.*

Inst. 2. Nonnulli ex Sanctis Patribus exponunt caput sextum Joannis de sola manducatione Christi per fidem; ergo.

Resp. nego conseq. Quia si quando Patres exponunt mistyce verba Christi, non excludunt sensum litteralem, qui realem et sacramentalem corporis et sanguinis Christi manducationem exhibet.

Inst. 3. Atqui Patres exponunt verba Christi de manducatione per fidem, etiam excludendo oralem et sacramentalem; ergo nulla solutio. *Resp. nego subsumptum.*

Prob. subsumpt. D. Aug. (*Tr.* 25. *in Jo.*) expo-

nens caput sextum Joannis ait: *Ut quid paras dentes et ventrem? crede et manducasti*. Ergo caput sextum Joannis exponit de manducatione metaphorica.

Resp. nego conseq. Quam proterve fide Albertinus deducit ex textu D. Augustini, qui ibi non exponit ultimam partem capitis sexti Joannis, quæ sola est de Eucharistia, sed versum 29. illius capitis, *hoc est opus Dei ut credatis in eum quem misit ille*, qui est de fide in Christum, quam Christus dixit: *Opus Dei*. Ad Eucharistiam ergo non pertinent verba objecta, quia ibi non loquitur de manducatione dominici Corporis, nec negat ad illud suscipiendum recte parari os et ventrem; cum *lib. 2. contra advers. Legis et Prophetarum, cap. 9. dicat*, ore suscipi, non corde tantum, *mediatorem Dei et hominum Christum Jesum, carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem dantem, fideli corde atque ore suscipimus; quamvis horribilius videatur humanam carnem manducare, quam perimere, et humanum sanguinem potare, quam fundere*.

Inst. 4. Atqui D. Aug. exponens tertiam partem sexti capitis Joannis illam explicat de manducatione figurata, ait enim (*l. 3. de doct. Christiana*) *hæc locutio, nisi manducaveritis etc. facinus vel flagitium videtur jubere; figura est ergo præcipiens passioni Domini esse communicandum, et suaviter atque utiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro ejus crucifixa et vulnerata sit*. Ergo tertiam partem sexti capitis Joann. explicat de manducatione figurata.

Resp. nego ant. Ad prob. *dist.* hæc locutio, *nisi manducaveritis* etc. facinus vel flagitium videtur jubere si sumatur sensu Capharnaitico, *conc.* si sumatur sacramentaliter ad sensum D. Aug. et omnium Catholicorum, *nego ant.* est enim vera carnis Christi manducatio, veraque sanguinis ejus sumptio, sed incruento, invisibili et impassibili modo, non cruento Capharnaitarum modo.

Istam pariter *dist.* Div. Doctoris propositionem, *figura est* vacua et inanis excludens rei veritatem, *nego*; figura plena continens rei veritatem, *conc.* loquitur enim D. Aug. de speciebus quæ realiter continent corpus et sanguinem Christi: se enim explicat Aug. (*Tr. 25. in Jo.*) *corpus Christi et sanguis ex panis et vini substantia efficitur, figura vero est illud quod exterius sumitur*.

Inst. 5. Idem Augustinus ibidem inducit Christum dicentem, *spiritualiter intelligite quod locutus sum, non hoc corpus quod videtis manducaturi estis*.

Resp. dist. ant. Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis quoad modum manducandi in propria specie, *conc.* quoad substantiam, *nego*. Unde D. Doctor per *tò spiritualiter* excludit modum capharnaiticum manducandi corpus Christi in propria specie; non vero modum manducandi realiter sacramentaliter, id est sub speciebus panis et vini. Sic enim sese explicat *tr 27. in Jo.* dicens: *Caro non prodest quidquam, sed quomodo illi intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur*. Ille namque sensus est, qui Judæos et quosdam discipulos turbavit.

Solvuntur Objectiones contra secundam probationem.

Objicies 1. Hæc propositio *hoc est corpus meum*, est figurata; ergo non significat realem præsentiam Christi in Eucharistia.

Prob. ant. Hæc prop. Christi de Joanne dicentis: *ipse est Elias* (*Matth. 11. v. 24.*) est figurata; ergo et ista, *hoc est corpus meum*.

Resp. nego conseq. Ratio disparitatis est quia Christus interpretationis causa dixit, Joannem fuisse Eliam *spiritu et virtute*: nullibi autem exposuit se non fuisse locutum proprie quando dixit: *Hoc est corpus meum*. Imo addens, *quod pro vobis tradetur, et qui pro vobis effundetur*, se idem Corpus, eundem Sanguinem in Eucharistia comedendum ac bibendum dare, quod pro nobis morti tradendum, et qui pro multis effundendus erat; atqui verum et proprium corpus pro nobis ad mortem obtulit, non figuram corporis; verum propriumque sanguinem, non figuram sanguinis; ergo, etc.

Inst. 1. In hac prop. *hoc est corpus meum*, prædicatum repugnat subjecto; ergo hæc prop. figurate est accipienda. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. In hac prop. *hoc est corpus meum*, subjectum est panis: atqui repugnat panem esse corpus Christi; ergo, etc.

Resp. nego maj. Nam pronomen *hoc* non significat panem, sed significat confuse rem contentam sub speciebus panis, in quo nulla est repugnantia.

Inst. 1. Pronomen, *hoc*, significat quod Christus tenebat præ manibus; sed panem tenebat præ manibus; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Significat quod Christus tenebat præ manibus completa propositione, *conc. maj.* ante completam propositionem, *nego maj.* Christus autem completa propositione corpus suum, non panem habebat præ manibus; propositio enim Christi fuit practica efficiens quod significabat.

Objicies 2. In ista prop. *hoc est corpus meum*, verbum *est* usurpatur pro *significat*; ergo hæc proposit. est figurata.

Prob. ant. Gen. 41. dicitur: *septem spicæ plenæ, septem ubertatis anni sunt*, ubi *sunt* sumitur pro *significant*; ergo similiter, etc.

Resp. nego ant. Ad prob. *nego conseq.* Disparitas est quod in primo textu sit manifesta repugnantia inter prædicatum et subjectum, neque enim spicæ possunt esse anni; in 2. autem nulla est repugnantia, sed perfecta identitas.

Objicies 3. Dogma præsentiæ realis conciliari non potest cum multis aliis Scripturæ testimoniis; ergo.

1. Christus ait: (*Matth. 15. v. 17.*) *omne quod in os intrat, in ventrem vadit, et in secessum mittitur*: atqui impium est id de vero Christi corpore affirmare; ergo etc.

2. Christus dicit Apostolis: (*Matth. 26. v. 11.*) *semper pauperes habetis vobiscum; me autem non semper habebitis*.

3. Marci ultimo: *assumptus est in cælum, et sedet a dextris Dei*; atqui corpus Christi naturale non potest esse simul in pluribus locis distinctis.

4. *Deus non in manufactis templis habitat* (*Act. 17. v. 24.*): atqui Christus est Deus; ergo non est inclusus in templis singulis, ubi asservantur hostiæ consecratæ.

5. Matth. 24. *Si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere*; ergo non est credendum, Christum esse realiter in Eucharistia.

Resp. ad 1. dist. textum; Omnis cibus communis, *conc.* cibus Eucharisticus; *nego*. Christus itaque loquitur de cibis ordinariis et communibus qui ad corporis nutritionem destinantur; non vero de cibo Eucharistico, qui licet in os intret et in stomachum transmittatur, non tamen in secessum emittitur, quia desinit esse Eucharisticus cum species corruptæ sunt, corrumpuntur autem in stomacho, et sub illis desinit esse Christus, unde si aliqua sit indecentia, tota est penes accidentia.

Resp. ad 2. disting. Me autem non semper habebitis, visibiliter et secundum eum statum in quo u-

tilitatis aliquid corporalis percipere ab hominibus possim, *conc.* invisibiliter per reproductionem sub speciebus panis et vini, *nego;* ait enim Christus, *ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.*

Resp. ad tertium. Concessa maj. dist. minorem, corpus Christi non potest esse simul in pluribus locis distinctis, eodem modo, *conc.* diversimode, *nego;* est enim in cælo modo visibili extenso, et naturali, et in Eucharistia modo invisibili, inextenso et sacramentali, quæ non pugnant inter se.

Resp. ad quartum dist. Deus purus spiritus non in manufactis templis habitat, *conc.* licet enim sit ubique, nihilominus vere dicitor non habitare in templis manufactis, id est, illis non coarctari sicul falsa hominum numina; Deus homo factus, *nego.*

Resp. ad quintum nego conseq. Ibi enim Christus nos præcise monet, ut impostores caveamus, qui se Christum vel Prophetas mentiantur.

Solvuntur Objectiones ex Patribus.

Objicies 1. Tertullianus asserit (*L.* 1. *contra Marcion. cap.* 14.) Christum *in pane Corpus repræsentasse:* ergo exhibuit corpus suum tantum in figura.

Resp. nego conseq. Verbum enim *repræsentare,* non semper significat rei absentis figuram et imaginem, sed quandoque significat rem in substantia præsentem, quo sensu ipse Tertullianus (*L.* 4. *contra Marcion.*) hoc verbum adhibuit loquens de Christo Transfigurato in monte Tabor. *Itaque,* inquit, *jam eum repræsentans, hic est Filius meus dilectus;* id est, jam eum exhibens.

Inst. Idem (*L.* 4. *contra Marcion. cap.* 40.) ait: *Acceptum panem et distributum Discipulis, corpus suum illum fecit, hoc est Corpus meum dicendo, id est, figura corporis mei.* Ergo in Eucharistia est sola figura corporis Christi.

Resp. nego conseq. Ista enim verba, *figura corporis mei,* non cadunt supra *corpus meum,* sed cadunt supra *acceptum panem:* itaque Tertullianus agebat contra Marcionem, qui contendebat Christum fuisse contrarium Auctori veteris Testamenti, quem refellit ostendens Christum figuras veteris Testamenti adimplevisse, quando scilicet panem, qui apud Jeremiam fuit figura corporis sui, reipsa fecit corpus suum *dicendo hoc est corpus meum;* unde cum panem vocat figuram, attendit ad vetus Testamentum, non ad novum, nam addit *figura enim non fuisset,* (*in prætento*) *nisi veritatis esset corpus.* Non dicit, *figura non esset,* ut demonstret per figuram se non intelligere Eucharistiam, sed dicit: *non fuisset,* olim scilicet in veteri lege, *nisi veritatis esset corpus,* id est, nisi figuræ veritas succederet.

Objicies 2. S. Ambrosius (*L.* 1. *de divinis Officiis cap.* 48.) ait: *Christum hic offerri in imagine, in cælo autem in veritate;* ergo Christus non realiter offertur in Eucharistia.

Resp. nego conseq. Cum dicit Christum offerri *in imagine,* id est, sub speciebus panis et vini; cum dicit Christum *offerri in Cælo in veritate,* id est, revelata facie, quæ nullo modo officiunt præsentiæ reali Christi in Eucharistia.

Objicies 3. D. Aug. Lib. 3. de Trinit. ait: *Corpus Christi verum non frangitur, igitur verus est panis qui sumitur, cum Eucharistia sumitur;* ergo corpus Christi non est in Eucharistia.

Resp. dist. textum: Verus est panis quoad species, *conc.* quoad substantiam, *nego:* cum enim corpus Christi sit incorruptibile, non potest frangi in se, sed tantum in speciebus panis et vini.

Objicies 4. Multi Patres cum Augustino asserunt *impios non manducare corpus Christi in Eucharistia,* ergo.

Resp. dist. Non manducare utiliter, *conc.* quia rem Sacramenti non recipiunt: non manducare realiter; *nego.*

Solvuntur Objectiones a ratione petitæ.

Objicies 1. Christus Eucharistiam instituit in sui commemorationem, juxta illud, *hoc facite in meam commemorationem;* ergo non est præsens in Eucharistia. *Resp. nego conseq.*

Prob. conseq. Commemoratio, est rei absentis et præteritæ; ergo si Christus instituit Eucharistiam in sui commemorationem, non est præsens in Eucharistia.

Resp. nego utramque conseq. Equidem Eucharistia est commemoratio rei præteritæ et absentis, passionis nempe et mortis Christi, juxta illud Apostoli (*Prima Cor. cap.* 11. *v.* 26.) *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc et Calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat;* sed hoc non impedit talem præsentiam Christi in Eucharistia.

Inst. Ergo Christus est commemoratio sui ipsius; falsum consequens; ergo.

Resp. nego min. Eadem enim res potest sub diverso statu excitare sui ipsius memoriam sub alio; sic Christus realiter præsens sub diversis panis et vini speciebus, est commemoratio sui ipsius ut patientis et morientis in Cruce.

Objicies 2. Præsentia corporis Christi in Eucharistia est contra pietatem Deo debitam, ergo ... *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Præsentia talis exponit corpus Christi multis profanationibus, v. g. putredini, corrosioni, etc. ergo.

Resp. nego ant. Hæc enim non cadunt in corpus Christi, sed in accidentia panis et vini, nam ut supra jam diximus, corpus Christi in Eucharistia est impassibile.

ARTICULUS II.

De modo quo Christus ponitur in Eucharistia.

Nota 1. Triplex excogitari potest modus quo corpus et sanguis Christi vere ac realiter præsens fiat in Eucharistia, nempe impanatio, consubstantiatio, et transubstantiatio.

Impanatio, est unio hypostatica Verbi divini cum pane, eo fere modo, quo ipsum Verbum per incarnationem humanæ naturæ fuit unitum; ideoque veri impanatores non corpus Christi, sed tantummodo Verbum divinum in Eucharistia admittunt. (*Impanationis primus auctor fuit Rupertus Abbas Tuitiensis.*)

Consubstantiatio, est simultanea panis et corporis Christi præsentia in Eucharistia; hanc admittit Lutherus, quam videtur etiam admisisse Durandus. (*in* 4. *dist.* 21. *q.* 3.)

Transubstantiatio juxta Trid. (*Sess.* 13. *can.* 2.) est *mirabilis et singularis conversio ipsius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in sanguinem* (Christi), *manentibus dumtaxat speciebus panis et vini.*

Nota 2. Hic duo sunt resolvenda, *primum* per quem modum Christus ponatur in Eucharistia; *secundum,* per quam actionem panis et vinum convertantur in corpus et sanguinem Christi, an scilicet actio illa sit simplex adductio rei jam productæ? Vel an sit nova reproductio corporis Christi? *primum,* pertinet ad fidem; *secundum,* ad opinionem scholæ. Itaque

CONCLUSIO I.

Eucharistia non conficitur per impanationem, nec per consubstantiationem, sed per transubstantiationem.

Prob. 1. pars: Impanatio est hypostatica unio Verbi divini cum pane; atqui Christus non ponitur in Eucharistia per unionem hypostaticam Verbi divini cum pane, alias non esset *conversio*, et veræ essent illæ propositiones, *panis est corpus Christi, corpus Christi est panis*, quod est falsum; ergo, etc.

Dices, D. Jo. Damasc. *L.* 4. de fide ait: *Christus conjugavit pani et vino divinitatem, et fecit ea corpus et sanguinem suum: et ita panis communicationis, non est panis simplex, sed unitus divinitati;* atqui communicatio est rerum actu existentium; ergo panis et vinum simul sunt cum corpore et sanguine Christi.

Resp. cum D. Th. (3. *p. q.* 75. *a.* 2. *ad* 1.) *Quod Deus conjugavit divinitatem suam, id est divinam virtutem, pani et vino s non ut remaneant in illo Sacramento, sed ut faciat inde corpus et sanguinem suum.*

Prob. 2. pars: Si in Eucharistia panis remaneret cum corpore Christi, panis non converteretur in corpus Christi; atqui de fide est totam substantiam panis converti in corpus Christi; ergo et de fide est panem non remanere in Eucharistia.

Prob. 3. pars. Ex verbis Christi (*Matth.* 26. *v.* 26.) *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.* Quæ verba fatentibus Lutheranis, demonstrant corpus et sanguinem Christi, non vero solam illorum figuram et imaginem; unde sic arguo.

Si substantia panis et vini non convertatur in corpus et sanguinem Christi, hæc verba, *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, erunt falsa; falsum consequens; ergo, etc.

Prob. sequela majoris: Si substantia panis et vini non convertatur in corpus et sanguinem Christi, sensus illorum verborum hic erit: *Hic panis est corpus meum, hoc vinum est sanguis meus;* atqui falsum est panem esse corpus Christi et vinum ejus sanguinem; ergo etc.

Prob. maj. Pronomina *hoc* et *hic* non demonstrant nisi substantiam ex natura sua substratam iis accidentibus quæ indicantur, quamdiu illa substantia iis accidentibus subest; ergo si substantia panis et vini remaneat, pronomina *hoc* et *hic* non demonstrabunt nisi panem et vinum: ac proinde sensus istorum verborum erit, *hic panis est corpus meum, etc.*

Hinc Conc. Trid. sess. 13. can. 2. definit: *Si quis dixerit, in Sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis et vini una cum Corpore et Sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiæ panis in Corpus, et totius substantiæ vini in Sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini ... anathema sit.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Omnis novitas in materia religionis est suspecta et eliminanda; atqui istud nomen *transubstantiatio* est novum; ergo eliminandum.

Resp. dist. maj. Omnis novitas realis, *conc. maj.* grammaticalis, *nego maj.* atqui nomen *transubstantiatio* est novum grammaticaliter et quoad syllabas, *conc. min.* quoad rem, *nego min.*

Itaque licet hæc vox *transubstantiatio* sit nova quoad syllabas, non est nova quoad rem significatam tali voce, et ideo sicut Ecclesia potuit in Concilio Niceno I. vocem *consubstantialis* usurpare ad firmandam suam fidem contra Arianos, ita in Conc. Flor. Later. et Trident. potuit usurpare hanc vocem *transubstantiatio*, ad Fidem catholicam expressius exponendam contra Lutheranos.

Objicies 2. Hæc propositio de lagena vino plena, *hoc est vinum*, est vera sine conversione lagenæ in vinum; ergo similiter hæc propositio *hoc est corpus meum*, est vera sine conversione panis in corpus.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quia secundum communem usum loquendi, continens est institutum ad demonstrandum contentum; at panis et vinum non sunt aliquid institutum ad aliud continendum; jocaret enim qui de pane, in quo nummus occultaretur, diceret, *hoc est nummus.*

Objicies 3. Apostolus et SS. Patres Eucharistiam post consecrationem vocant panem; ergo in Eucharistia remanet panis.

Resp. nego conseq. Itaque Eucharistia vocatur panis 1. *transitive*, quia prius erat panis, sic aqua post sui conversionem in vinum, vocatur aqua, *ut autem gustavit Architriclinus aquam vinum factam* (*Joann.* 2. *vers.* 9.) *s* 2. *extrinsece*, quia remanent apparentiæ et species panis; sic Angeli (*Gen.* 18. *et Act.* 1. *v.* 10.) appellantur viri, quia sub specie humana apparuerunt; 3. *analogice*, quia sicut panis nutrit corpus, ita Eucharistia nutrit animam.

Objicies 4. Cum Durando, in omni mutatione substantiali, materia rei conversæ remanet sub nova forma quam acquirit; atqui in Eucharistia fit mutatio substantialis panis in corpus, et vini in sanguinem Christi; ergo remanet materia.

Resp. dist. maj. In mutatione naturali et formali tantum, remanet materia, *conc. maj.* miraculosa et totali, *nego maj.* conversio autem panis Eucharistici est miraculosa et totalis; unde vocatur a Trid. *mirabilis conversio totius substantiæ panis;* ergo et ipsius materiæ, quæ procul dubio pars est substantiæ.

Inst. D. Damascenus (*L.* 4. *de fide*) asserit *mutari panem in carnem Christi, sicut in nutritione hominis;* sed in nutritione hominis remanet materia sub forma diversa; ergo, etc.

Resp. dist. textum. Asserit panem mutari *omnimode* sicut in nutritione hominis, *nego: analogice* mutari, *conced.* nam vocatur a Conc. Trid. (*Sess.* 13. *can.* 3.) *mirabilis et singularis conversio*, cujus exemplum non extat, aut extitit in rerum natura. Quare conversiones quas in exemplum adducunt Patres, valent quidem ad explicandum quomodo virtute divina panis sic convertatur in corpus Christi ut desinat esse panis; sed non sunt aptæ ad exhibendam totaliter transubstantiationem: in omni enim comparatione est quædam disparitas, alias non esset comparatio, sed identitas.

Inst. 2. Sensuum bene dispositorum, et omnibus ad agendum requisitis instructorum testimonio credendum est, cum circa proprium objectum falli non possint: atqui sensus, *visus* nimirum, *tactus, gustus*, et *odoratus*, uniformiter, et in omnibus, et perpetuo testantur Eucharistiam post consecrationem esse panem et vinum; ergo etc.

Resp. dist. maj. Sensuum testimonio credendum est, in judicio de qualitatibus rei, quæ sunt sensuum objectum, *conc.* in judicio de natura rei quæ est mentis objectum, *nego*. Quamvis ergo sensus non fallantur, cum objectum sensibile percipiunt secundum impressionem ab hujusmodi objecto in illis factam; fallitur tamen intellectus, si recta ratione, vel divina auctoritate repugnante et prohibente, juxta relationem sensuum de objecti natura judicium ferat. Hinc non falluntur sensus, cum in Eucharistia spe-

ciem panis et vini, figuram, et cæteras qualitates sensibiles percipiunt; falleretur tamen intellectus, si ex perceptione qualitatum panis et vini a sensibus facta, et ad se relata, panis et vini substantiam, post consecrationem, superstitem esse judicaret, quia judicium hujusmodi fides prohibet, Christo dicente: *Hoc est Corpus meum* .. Ita hoc argumentum præoccupavit S. Cyrillus Jerosolym. Catechesi 6. mystag. *Nam etsi sensus aliud tibi renuntiat, fides te confirmet, ne judices rem ex gustu, sed te citra ullam dubitationem fides certum reddat .. qui videtur panis, non panis est, quamvis gustui videatur*.

CONCLUSIO II.

Transubstantiatio non est simplex corporis et sanguinis Christi adductio, sed est vera eorumdem reproductio: est Thomistarum contra Scotistas.

Prob. 1. pars: Quia transubstantiatio formaliter dicit conversionem: atqui adductio conversionem non importat, cum solum dicat translationem de loco in locum; ergo.

Prob. 2. pars: Quia ibi est proprie dicta reproductio, ubi res accipit idem numero esse secundum omnes gradus suos, tum Physicos, tum Metaphysicos; atqui corpus et sanguis Christi in Eucharistia accipiunt idem numero esse secundum omnes gradus suos, tum Physicos, tum Metaphysicos; ergo in Eucharistia est proprie dicta reproductio corporis et sanguinis Christi.

Dices: Si corpus Christi reproduceretur, non esset in Eucharistia idem illud corpus quod de Virgine natum est, et in cruce suspensum; falsum consequens; ergo, etc.

Resp. nego seq. maj. Equidem naturaliter non potest reproduci idem corpus in individuo, sed potest supernaturaliter; at in hoc Sacramento omnia sunt supernaturalia et miraculosa, est enim *mirabilis et singularis conversio*, ait Conc. Trid. Et ideo monent Ss. Patres transubstantiationem fide humili esse credendam, sed transubstantiationis modum non esse curiosius inquirendum, nec dicendum cum animalibus Judæis: *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?*

Inst. 1. Quod est productum, non potest produci; atqui corpus Christi antequam ponatur in Eucharistia, est productum; ergo.

Resp. dist. maj. Non potest produci simpliciter, *conc. maj.* non potest produci secundum quid, *nego maj.* Itaque terminus formalis transubstantiationis, non est corpus Christi simpliciter sumptum, sed est corpus Christi quatenus fit ex pane in cujus locum succedit, unde non fit ex nihilo, sed ex substantia panis tamquam ex termino a quo.

Inst. 2. Nemo potest seipsum producere; atqui in nostra sententia Christus seipsum produceret; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Nemo potest seipsum producere quoad primum esse, *conc. maj.* quoad esse reproductum, *nego maj.* Nam Christus consecrando in ultima cœna seipsum reproduxit. Hac distinctione possunt solvi cæteræ objectiones, nam multa videntur impossibilia in prima productione, quæ non sunt in secunda.

ARTICULUS III.

De modo quo Christus est in Eucharistia.

Nota. Cum multa circa modum quo Christus est in Eucharistia, occurrant exponenda, brevitatis gratia distinctis quæstiunculis omnia enucleate discutiemus.

Quæres 1. *Quænam in Eucharistia ponantur vi verborum, et quænam per concomitantiam?*

Nota: Illud dicitur poni in Eucharistia vi verborum, quod expresse significatur per verba formæ.

Illud dicitur poni per concomitantiam, quod per verba formæ non exprimitur, sed habet necessariam connexionem cum eo quod exprimitur per verba formæ.

Resp. ad 1. Vi verborum solum Corpus Christi ponitur sub specie panis, et solus Sanguis sub specie vini. Ratio est quia illud solum continetur in Eucharistia vi verborum, quod expresse significatur per verba formæ; atqui per verba consecrationis panis solum Corpus, et per verba consecrationis vini, solus Sanguis expresse significatur; ergo.

Resp. ad 2. Per concomitantiam sub specie vini ponitur corpus et anima, et sub specie panis ponitur sanguis et anima; item sub utraque specie ponitur divinitas.

Ratio primæ partis, est quia corpus Christi in Eucharistia est vivens; at non potest esse vivens sine sanguine et anima; ergo; item sanguis Christi in Eucharistia est sanguis hominis viventis: atqui non potest esse sanguis hominis viventis sine corpore et anima; ergo, etc.

Ratio secundæ partis, est quia quod semel Christi divinitas assumpsit, nunquam dimisit; atqui assumpsit omnes partes hominis; ergo eas nunquam dimisit; ergo est cum ipsis in Eucharistia, et consequenter personalitates Patris et Spiritus sancti propter eorum cum divinitate identificationem.

Confirmat. Ex Conc. Trid. *sess.* 13. *c.* 3. dicente: *Semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem, verum Domini nostri Corpus, verumque ejus Sanguinem sub panis et vini specie, una cum ipsius anima et divinitate existere; sed Corpus quidem sub specie panis, et Sanguinem sub vini specie ex vi verborum; ipsum autem Corpus sub specie vini, et Sanguinem sub specie panis, animaque sub utraque, vi naturalis illius connexionis et concomitantiæ, qua partes Christi, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur; divinitatem porro propter admirabilem illam ejus cum corpore et anima hypostaticam unionem*.

Dices: Totum corpus est sub specie panis vi verborum, sed anima est forma corporis; ergo anima est sub specie panis vi verborum.

Resp. nego min. Anima non est forma corporis sed hominis, nam corpus est in suo esse completum sine anima.

Inst. Saltem sanguis est sub specie panis vi verborum, quia ossa, nervi et cæteræ corporis partes sunt in Eucharistia vi verborum; sed sanguis est pars corporis; ergo.

Resp. dist. min. Sanguis est pars corporis vivi et animati, *conc. min.* corporis mortui, *nego min. et conseq.*

Itaque, Corpus Christi est in hoc Sacramento ut immolatum, non autem ut vivens nisi ratione concomitantiæ, qua fit ut anima post resurrectionem unita corpori ab eo amplius separari non possit; cæteræ autem partes corporis sunt in Eucharistia vi verborum, quia non fuerunt a corpore separatæ sicut sanguis; Ex hac responsione

Resolves: quod si in triduo mortis Christi consecrassent Apostoli, solum corpus fuisset sub specie panis et solus sanguis sub specie vini; sola divinitas iisdem, id est et corpori et sanguini fuisset per concomitantiam supernaturalem et hypostaticam unita.

Quæres 2. *Utrum totus Christus sit sub qualibet parte specierum panis et vini.*

Resp. Christum esse sub qualibet vel minima parte specierum non solum post divisionem, sed etiam ante.

Primam partem definivit Concil. Trid. (*Sess.* 13. *can.* 33.) his verbis: *Si quis negaverit in venerabili Sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie, et sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit.* Præiverat Eugenius IV. in suo decreto his verbis: *Totus Christus continetur sub specie panis, et totus sub specie vini; sub qualibet quoque parte hostiæ consecratæ et vini consecrati, separatione facta, totus est Christus.*

Prob. 2. *pars:* Fide constat *facta separatione* specierum, Christum totum esse sub singulis illarum partibus divisis; atqui hoc falsum esset, si Christus sub illis partibus ante separationem non esset; nam per separationem non fit nova consecratio, quæ de novo sistat corpus Christi præsens; ergo si non est præsens ante divisionem, nec est præsens post divisionem, quod est hæreticum.

Dices: Ergo corpus Christi erit infinities in una eademque hostia, quod est absurdum.

Resp. nego illatum. Numerus enim supponit divisionem. Anima enim rationalis non est pluries in eodem corpore, licet sit tota in toto corpore et tota in singulis partibus corporis.

Quæres 3. *Utrum corpus Christi in Eucharistia quantitatem suam habeat?*

Nota: Quæstio est de quantitate interna et externa.

Quantitas *interna*, est accidens quod distinguit partes a partibus in ordine ad se, easque ordinat cum proxima aptitudine ad extensionem externam, et impenetrationem.

Quantitas *externa*, est accidens quod extendit substantiam in ordine ad locum, ita ut una pars respondeat uni parti loci, altera alteri, cum actuali impenetratione et resistentia.

Interna quantitas est essentialis corpori, non autem *externa* quæ est solum effectus primæ. Itaque

Resp. Christus in Eucharistia habet quantitatem internam, non autem externam.

Ratio primæ partis est, quia corpus Christi in Eucharistia est corpus organizatum; atqui corpus organizatum habet partes extra partes in ordine ad se cum aptitudine ad extensionem externam et impenetrationem; ergo corpus Christi in Eucharistia habet suam quantitatem internam.

Ratio secundæ partis est, quia corpus Christi in Eucharistia nullum locum occupat per partes, nec est actu extensum, divisibile et impenetrabile; ergo non habet quantitatem externam.

Dices: Quantitas non potest esse sine suo effectu formali; atqui effectus formalis quantitatis, est extensio externa in ordine ad locum, et impenetratio; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Quantitas non potest esse sine suo effectu formali primario, *conc. maj.*; sine suo effectu secundario, *nego maj.* Effectus primarius quantitatis est aptitudo proxima ad impenetrabilitatem et extensionem localem; effectus vero secundarius est ipsamet actualis extensio; hoc posteriori effectu privari potest quantitas, non priori.

Inst. 1. Non potest spiritus esse in loco extensive et divisibiliter; ergo nec corpus potest esse in loco inextense, impenetrative et indivisibiliter.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quia spiritus nullas habet partes quæ possint loco commensurari; at corpus etsi habeat partes distinctas in ordine ad se, non tamen necessario et essentialiter (Deo ita volente) partes illas habet extensas in ordine ad locum. Extensio enim in loco supponit extensionem rei in se; at extensio rei in se non necessario importat extensionem rei in loco, cum extensio localis sit quid posterius, sine quo prior extensio potest consistere.

Inst. 2. Si corpus Christi sit inextense et indivisibiliter in Eucharistia, partes ejus confundentur; siquidem omnes in puncto indivisibili continebuntur; absurdum consequens; ergo.

Resp. nego seq. maj. Partes enim illam dispositionem naturalem retinent, etsi in ordine ad locum non habeant actualem extensionem: hincque fit ut vel in minima parte hostiæ totum sit et integrum corpus Christi, sicut tota ratio substantiæ reperitur in singulis partibus corporis.

Quær. 4. *An Christus in Eucharistia possit agere?*

Resp. Christus in Eucharistia potest elicere actiones spirituales, ut sunt volitio, intellectio: non potest autem elicere actiones a sensibus dependentes, quales sunt visio, auditio, etc.

Ratio primæ partis est, quia actiones spirituales non indigent certa extensione in organo; ergo Christus licet sit in Eucharistia modo inextenso, potest actiones vitales spirituales elicere.

Ratio secundæ partis est, quia sensus externi non agunt nisi per species ab objectis receptas; sed sensus externi corporis Christi nullas possunt species ab objectis recipere; ergo Christus in Eucharistia nullas actiones sensitivas potest elicere.

Prob. min. Sensus externi non possunt recipere species objectorum, utpote materiales et quantæ, nisi habeant suam extensionem externam; atqui sensus externi corporis Christi non habent suam extensionem externam, cum nec ipsum corpus eam extensionem habeat; ergo, etc.

Quær. 5. *An Christus in Eucharistia possit pati alterationem ab agentibus naturalibus, v. g. calefieri, frigefieri* etc.

Resp. negative; Quia alteratio requirit contactum quantitativum; sed corpus Christi, utpote quantitate externa privatum, non est capax contactus quantitativi; ergo, etc.

Quær. 6. *An Corpus Christi in Eucharistia possit moveri?*

Resp. Moveri per accidens, ad motum scilicet specierum, alias non posset deferri ad infirmos, quod repugnat definitioni Trid. (*Sess.* 13. *c.* 5.)

ARTICULUS IV.

De remanentibus in Eucharistia speciebus.

Quær. 1. *An accidentia post consecrationem remanentia habeant aliquod subjectum?*

Nota: duplex est subjectum accidentium, mediatum scilicet, et immediatum.

Mediatum, est substantia cui inhæret tota collectio accidentium.

Immediatum est quantitas cui alia accidentia, v. g. sapor, color, rotunditas, etc. insunt.

Resp. Accidentia Eucharistica sunt sine subjecto inhæsionis mediato; cætera tamen a quantitate, sunt in ipsa quantitate panis et vini tanquam in subjecto immediato.

Prob. 1. *pars.* Ex Conciliis Constantiensi (*Sess.* 8.) ubi damnatur hæc propos. Wiclephi, *accidentia panis non manent sine subjecto;* et Trid. (*Sess.* 24. *can.* 2.) definiente in Eucharistia fieri *conversionem totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis et vini.*

Prob. 2. pars. Quia quantitas est proprietas materiæ, qua mediante recipit alia accidentia, puta colorem, frigus; ergo sicut accidentia panis et vini subjectabantur immediate in quantitate ante consecrationem, et mediante quantitate in ipsa panis et vini substantia, ita et post consecrationem sublata substantia, subjectantur in quantitate.

Objicies contra primam partem: Accidens non potest esse sine subjecto; atqui species sunt accidentia; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Accidens non potest esse sine subjecto, naturaliter, *conc. maj.* supernaturaliter, *nego maj.* omnia enim Deo sunt possibilia.

Inst. 1. Quod implicat, non potest fieri ne quidem divinitus; atqui accidentia esse sine subjecto implicat, ergo ... *Resp. nego min.*

Prob. min. Implicat essentiam rei separari ab ipsa re; atqui esse in subjecto est de essentia accidentis; ergo, etc.

Resp. dist. min. Esse in subjecto actu est essentia accidentis, *nego min.* Esse in subjecto aptitudine et radicaliter, *conc. min.*

Inst. 2. Accidens definitur: *Ens alteri inhærens*; ergo inhærentia est ipsi essentialis.

Resp. dist. conseq. Inhærentia radicalis et aptitudinalis, *conc. conseq.* inhærentia actualis, *nego cons.* sic substantia definitur *ens per se subsistens*, et tamen privari potest sua actuali subsistentia, ut constat in mysterio Incarnationis.

Inst. 3. Non magis accidens potest esse sine subjecto proprio vel alieno, quam substantia sine subsistentia propria vel aliena; atqui illud postremum fieri non potest; ergo etc.

Resp. nego maj. Disparitas est, quia substantia quæ existit, singularis est, singularis autem redditur per subsistentiam quæcumque illa sit; at accidens singulare non redditur absolute per subjectum cui inhæret, sed per subjectum cui inhæserit, adeoque existere potest absolute, Deo ita volente, absque ullo subjecto. Revera fatemur id explicatu difficile admodum esse; sed quid mirum? Eucharistiæ mysterium esse valde reconditum, ac supra omnem captum humanum longe positum.

Objicies contra secundam partem. Damnata est hæc propos. Wiclephi: *Accidentia panis non manent sine subjecto in hoc Sacramento*; ergo.

Resp. dist. Proposit. Wiclephi, accidentia non manent sine subjecto substantiali et mediato, *conc.* damnationem; accidentali, *nego* damnationem; ideo enim Wiclephus fuit damnatus, quia volebat esse in Sacramento subjectum substantiale et mediatum.

Quær. 2. *Quandonam Corpus Christi desinat esse sub speciebus?*

Respond. Desinit quando accidentia necessaria ad conservandam substantiam panis et vini, corrupta sunt.

QUÆSTIO V.

De ministro Eucharistiæ.

Nota: Alius est minister Eucharistiæ conficiendæ, alius Eucharistiæ administrandæ. De ipsis duplici articulo.

ARTICULUS I.

Quis sit minister Eucharistiæ conficiendæ?

Nota. Lutherus (*Lib. de Captiv. Babylonica.*) docuit omnes fideles virtute Baptismi potestatem habere consecrandi Eucharistiam, neminem tamen ea potestate uti debere, nisi ad hoc officium a communitate deputatus fuerit. Contra ipsum

CONCLUSIO.

Solus Sacerdos rite ordinatus valide Eucharistiam conficere potest. Est de fide.

Prob. Illi soli potestatem habent Eucharistiam conficiendi, quibus a Christo hæc potestas concessa est; atqui solis Sacerdotibus potestas Eucharistiam conficiendi a Christo concessa est; ergo.

Prob. min. Illis solis potestas conficiendi Eucharistiam est concessa, quibus Christus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; atqui solis Sacerdotibus Christus dixit: *Hoc facite*, constat ex perpetua traditione Ecclesiæ, et definitione Conc. Trid. his verbis (*Sess.* 12. *can.* 2.): *Si quis dixerit, illis verbis, hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos, Sacerdotes ut offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit*; ergo etc.

Præiverat Conc. Nicænum I. (*can.* 18.) dicens: *Pervenit ad S Synodum, quod in nonnullis locis Diaconi dent Presbyteris Eucharistiam, quod nec Canon, neque consuetudo tradidit, ut qui offerendi potestatem non habent, iis qui offerunt, dent Corpus Christi*. Ergo si Diaconi non habent potestatem Eucharistiam conficiendi, multo minus hanc habet quilibet Christianus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, dicta sunt omnibus fidelibus in persona Apostolorum; ergo.

Prob. ant. Hæc verba: *Baptizantes eos etc.* dicta sunt omnibus fidelibus in persona Apostolorum; ergo a pari etc.

Resp. nego conseq. Disparitas desumitur ex voluntate Christi nobis per traditionem et praxim Ecclesiæ, cujus est verum sensum Scripturæ exponere, intimata.

Inst. 1. Prælaudata verba dicta sunt omnibus, qui memoriam Passionis Christi tenentur recolere: atqui omnes fideles tenentur memoriam Passionis Christi recolere etc.

Resp. dist. min. Laudata verba dicta sunt omnibus, qui tenentur memoriam Passionis Christi recolere, conficiendo Eucharistiam, *nego maj.* sumendo, *conc. maj.* alias dicta essent non solum viris, sed etiam feminis, quod est error Collyridianorum, teste Epiphanio hæresi 49.

Inst. 2. Atqui omnes fideles tenentur memoriam Passionis Christi recolere conficiendo; ergo.

Prob. subsumpt. Omnes fideles sunt Sacerdotes; ergo omnes tenentur memoriam Passionis Christi recolere conficiendo.

Prob. ant. Ex D. Petro, qui *Epist. prima c.* 2. alloquens omnes Fideles ait: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium*. Ergo omnes Fideles sunt Sacerdotes.

Resp. dist. conseq. Sunt sacerdotes sacerdotio improprie sumpto, nempe pro spirituali potestate offerendi Deo preces ac bona pietatis opera, quæ sunt spirituales hostiæ, *conc. conseq.* sunt sacerdotes sacerdotio proprie sumpto, nempe pro potestate consecrandi Eucharistiam, *nego conseq.* Seipsum exponit D. Petrus eodem capite dicens: *Ipsi tamquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum*.

Objicies 2. Conc. Arelatense I. *can.* 15. vetat no-

Diaconi quos cognovit multis locis offerre, amplius hoc faciant. *De Diaconis,* inquit, *quos cognovimus multis locis offerre, placuit minime fieri debere.* Ergo Diaconi habent potestatem consecrandi Eucharistiam.

Resp. nego conseq. Non enim Concilium loquitur de consecratione Eucharistiæ, sed de aliis Fidelium oblationibus, quas Diaconi temere præsumebant benedicere et offerre præsente Sacerdote, quod ipsis vetat Concilium.

Inst. Conc. Ancyranum privat Diaconos, qui idolis immolaverant, potestate *offerendi panem et vinum in altari*: ergo hanc habent potestatem, a qua ob crimen suspenduntur.

Resp. dist. ant. Concilium privat flagitiosos Diaconos potestate offerendi, etc. id est, consecrandi Eucharistiam, *nego ant.* id est, porrigendi Sacerdoti panem et vinum, ut illa consecret, *conc. ant.* erant enim illorum officium, a quo ob crimen illos suspendit. Conc. Ancyranum.

Quær. *Utrum plures Sacerdotes eandem hostiam consecrare possint?*

Resp. affirm. Idque probat praxis Ecclesiæ, juxta quam recens ordinati simul cum Episcopo consecrant, modo formam eodem instanti absolvant; qui enim prius absolveret formam, solus consecraret.

ARTICULUS II.

Quis sit minister Eucharistiæ dispensandæ?

Nota. Duplex est distinguendæ Eucharistiæ minister, scilicet ordinarius, qui eam auctoritative dispensat, et extraordinarius, qui eam dispensat ex commissione Episcopi vel Presbyteri.

CONCLUSIO I.

Soli Sacerdotes sunt ordinarii ministri dispensandæ Eucharistiæ.

Prob. Illi soli sunt ministri ordinarii dispensandæ Eucharistiæ, ad quos solos pertinet eam conficere, nam confectio ordinatur ad dispositionem: atqui solis Sacerdotibus competit Eucharistiam conficere; ergo, etc.

Hinc Conc. Trid. ait: (*Sess.* 23. *c.* 8.) *Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut Laici a Sacerdotibus communionem acciperent, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent: qui mos tamquam ex traditione Apostolica descendens, jure ac merito retineri debet.*

Quær. *Ad quos Sacerdotes pertinet Eucharistiam distribuere?*

Resp. Pertinet 1. ad Pastores, qui curam animarum habent, ac tenentur fidelibus suis commissis panem vitæ frangere, non solum cum urget communionis præceptum, sed etiam quoties subditi rationabiliter postulant.

2. Ad eos qui ad Missam celebrandam admittuntur, optat siquidem Conc. Trid. (*Sess.* 23. *c.* 8.) ut in sigulis Missis adstantes fideles Eucharistiæ fiant participes.

3. Ad privilegiatos, in quorum Ecclesiis seu Oratoriis conservatur Eucharistia, in hunc enim finem asservatur; ubi

Nota, Eosdem privilegiatos, Eucharistiam in viaticum non posse ministrare, nec Eucharistiam distribuere pro munere Paschali; hoc enim eis sub pœna excommunicationis summo Pontifici reservatæ, prohibitum est per Clementinam, *religiosi,* de privilegiis.

CONCLUSIO II.

Extraordinarius minister dispensandæ Eucharistiæ, est Diaconus.

Propositio constat ex praxi veteris Ecclesiæ, quæ olim hoc Officium commiserat Diaconis, ut constat ex Conc. Carthaginensi IV. ubi dicitur: *Diaconus præsente Presbytero Eucharistiam Corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget;* et Aquisgranensi cap. 7. dicente: *Sicut in Sacerdote consecratio, ita in Ministro dispensatio Sacramenti est: ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat.*

Quær. *An Subdiaconi et alii inferiores Ministri possint distribuere Eucharistiam?*

Resp. negative, Nam munus illud nunquam nisi presbyteris vel Diaconis commissum fuit, ut constat ex Conc. Nicæno I. Arelatensi I. et Carthaginensi IV.

Nec te moveat quod olim et Laicis licitum foret Eucharistiam domi asservare, propriisque manibus sumere: id enim postulabat acerba tunc temporis persecutionum conditio, cum licitum non foret Christianis synaxes suas in publicis conventibus celebrare, at mutatis circumstantiis temporum, mutata quoque fuit Ecclesiæ disciplina.

QUÆSTIO VI.

De subjecto Eucharistiæ, ac dispositionibus in eo prærequisitis.

CONCLUSIO.

Omnis et solus homo baptizatus et viator et rationis compos est subjectum Eucharistiæ.

Prob. Explicatione.

Dicitur 1. *Omnis homo:* sive sanus, sive moribundus, ut statuit Conc. Carthaginense IV. can. 76. modo tamen, ut habet Concilium, dum sui erant compotes, in his apparuerit hujus Sacramenti desiderium, quod virtualiter perseverare censetur, nec ullum vel vomitus, vel alterius indecentiæ adsit periculum; sed cum vix ipsum abesse possit, ideo ordinarie conferre non expedit.

Circa communionem dandam vel denegandam reis ultimo supplicio afficiendis, servanda est cujusque Ecclesiæ praxis: ipsis denegatur in Gallia.

Dicitur 2. *Solus Baptizatus:* quia character baptismatis se habet per modum potentiæ passivæ ad recipienda alia Sacramenta.

Dicitur 3. *Viator:* quia Sacramenta non sunt instituta nisi pro viatoribus; hinc Concil. Carthag. III. damnat quorumdam abusum, qui in os mortuorum infundebant Eucharistiam.

Dicitur 4. *Rationis compos:* quia his solis administrari debet Eucharistia, qui sunt capaces augmenti gratiæ: ad hunc enim finem instituta est Eucharistia; atqui soli rationis compotes sunt capaces augmenti gratiæ; ergo.

Hinc communio primo deneganda est parvulis ante usum rationis, et Conc. Trid. (*Sess.* 21. *cap.* 4. *et can.* 4.) definivit ipsam eis non esse necessariam.

2. Deneganda est perpetuo amentibus, ac energumenis qui nulla lucida patiuntur intervalla, secus si quædam habeant lucida intervalla, ait D. Th. (*In* 3. *p. q.* 80. *art.* 9. *ad* 2.)

CONCLUSIO II.

Ad Eucharistiam cum fructu percipiendam duæ ex parte corporis requiruntur dispositiones.

1. Requiritur regulariter sub mortali *jejunium naturale*, consistens in eo quod nihil omnino per modum cibi vel potus vel medicinæ a primo ictu duodecimæ nocturnæ, ab ore in stomachum trajicitur.

Prob. 1. Ex traditione et continua praxi Ecclesiæ, quam testatur D. Aug. (*Ep.* 118.) his verbis: *Placuit Spiritui sancto ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani prius dominicum corpus intraret, quam cæteri cibi; nam ideo per universum orbem mos iste servatur.*

Prob. 2. Explicatione.

Dicitur 1. *Requiritur regulariter*, quia sunt aliqui casus ab Ecclesia expresse vel tacite excepti, in quibus licet non jejunis communicare; et sunt sex.

Primus, Est cum moribundo datur Eucharistia in viaticum.

Secundus, Cum periculum est ne hostia pereat, vel indigne tractatur ab infidelibus.

Tertius, Cum Sacerdos inchoata Missa recordatur se jejunum non esse, nec potest sine scandalo recedere.

Quartus, Cum post consecrationem Sacerdos celebrans impotens evadit ulterius prosequendi, tunc Sacerdos non jejunus, jejuno deficiente, sacrificium absolvere tenetur.

Quintus, Cum Sacerdos advertit in Calicem quem hausit, solam aquam adpositam fuisse, curare debet vinum infundi, illudque postquam consecraverit, haurire, quia tenetur sacrificium perficere. Ita Rubricæ Missalis.

Sextus, Cum post ablutionem deprehenduntur aliquæ reliquiæ in hac Missa consecratæ, quæ commode asservari non possunt; nam ad idem sacrificium spectant, et sumuntur per modum unius refectionis.

Dicitur 2. *Sub mortali;* ob gravem inhibitionem Ecclesiæ, quæ propter reverentiam tanto Sacramento debitam id semper graviter inhibuit.

Dicitur 3. *Per modum cibi et potus*, non autem per modum salivæ.

Hinc jejunium naturale non solvit, qui os lavando stillam aquæ, aut ciborum reliquias in ore remanentes, præter intentionem deglutit; *item* qui tantisper jusculi gustat et statim expuit, licet forsan aliquid salivæ permixtum defluat; item qui respirando bestiolam casu haurit; hæc enim non transglutiuntur per modum cibi et potus, sed per modum salivæ aut respirationis. Econtra jejunium frangeret qui saccharum, glisyrisam, etc. sensim in ore liquefaciens deglutiret.

Secunda dispositio ex parte corporis, Est puritas, seu immunitas a pollutione etiam inculpabili, quæ requiritur *non quidem ex necessitate*, ait D. Th. (*q.* 80. *cap.* 7. *in corp.*) *sed ex quadam congruentia*, propter hujus actus naturalem fœditatem et propter tepiditatem aut distractionem ipsi sæpius annexa, *præcipue quando cum turpi imaginatione contingit*.

Hinc congruum est, ut a sacra Mensa abstineant qui nocte præcedente actui conjugali dederunt operam, aut illusionem nocturnam passi sunt, nisi forte alia obsit ratio; v. g. infamiæ periculum, Festi solemnis celebratio, indulgentiæ consecutio, Missam celebrandi ex justitia vel obedientia obligatio. *Hoc enim impedimentum quod ex congruitate provenit*, addit D. Th. citatus, *postponi debet propter aliquam necessitatem*.

Resolves, Nec lepram, nec fluxum menstruum a sacra Mensa etiam ex congruitate, retardare debere, quia nec corpus vere polluunt, nec tepiditatem aut distractionem ingerunt.

CONCLUSIO III.

Ad Eucharistiam cum fructu percipiendam tres ex parte animæ requiruntur dispositiones.

Prima, Est status gratiæ et immunitas ab omni peccato mortali, circa quam sic statuit Conc. Trid. Sess. 15. cap. 7. *Communicare volenti revocandum est in memoriam ejus* (Apostoli) *præceptum, probet seipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis quamvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat; quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incumbit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit ipsis copia Confessoris; quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.*

Circa Tridentinam definitionem quatuor sunt notanda.

Primum, Quemlibet fidelem peccati mortalis sibi conscium teneri ex gravi præcepto divino Sacramentalem confessionem præmittere, priusquam ad sacram Mensam accedat.

Secundum, Sacerdotem posse, *urgente necessitate*, absque prævia confessione, cum sola contritione celebrare, si desit copia Confessarii, quæ solum deest quando nullus omnino adest, qui Pœnitentem absolvendi jurisdictionem habeat, nec alius adiri potest absque gravi incommodo, spectatis personæ, temporis, itineris, periculi veri, infamiæ et scandali circumstantiis.

Tertium, Necessitatem urgentem, in qua potest Sacerdos celebrare absque præmissa confessione, debere esse gravem, qualis est 1. Si Sacerdos tenenatur celebrare ut moribundo viaticum administret; vel ut populus sibi subditus die Festo Missam audiat, vel ut exequias corpore jam præsente faciat, vel ut matrimonium jam adventantibus nubentibus, benedicat. 2. Si Missa inchoata Sacerdos peccati mortalis non confessi recordaretur. 3. Si quis communionem vel celebrationem prætermittere non posset absque gravi scandalo vero et proprie dicto; non autem sufficit metus admirationis ingerendæ, quia cum non sit culpabilis, non est verum ac proprie dictum scandalum.

Quartum, Concilium specialem legem sanxisse pro Sacerdotibus, quibus peccati mortalis consciis, instat celebrandi necessitas, deestque copia Confessarii, nimirum ut peracto sacrificio, *quamprimum confiteantur*. Cum vero nonnulli casuistæ particulam istam, *quamprimum*, temere sic interpretati essent, *cum Sacerdos suo tempore confitebitur*, Alex. VII. et Clerus Gallicanus a. 1700. hanc interpretationem damnarunt.

Resolves, Merito ab Alex. VIII. damnatam esse hanc propositionem: *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad communionem prætendunt, antequam de delictis suis condignam pœnitentiam egerint*, cum Conc. Trid. nihil præter confessionem et absolutionem exigat.

Secunda dispositio ex parte animæ maxime optanda est immunitas ab affectu peccati venialis.

Prob. Quia unus ex effectibus Eucharistiæ est remissio peccatorum venialium, juxta illud Conc. Trid. (*Sess.* 13. *cap.* 2.) *Sumi autem voluit* (Christus) *Sacramentum hoc ... tanquam antidotum quo liberemur a culpis quotidianis;* atqui affectus ad peccatum veniale obicem ponit huic Eucharistiæ effectui; non enim potest remitti peccatum cum affectu ad illud; ergo accedens ad sacram Mensam debet esse immunis ab affectu peccati venialis.

Tertia dispositio ex parte animæ, est legitima præparatio et singularis reverentia erga Christum in Sacramento præsentem, juxta D. Th. dicentem: *Requiritur ut cum magna devotione et reverentia ad hoc Sacramentum* (homo) *accedat*.

QUÆSTIO VII.

De usu Eucharistiæ.

Hic tria quæruntur; *primum*, utrum Eucharistia omnibus necessaria sit necessitate medii ad salutem.. *secundum*, utrum jure divino sit præcepta communio sub utraque specie panis et vini; *tertium*, utrum detur præceptum divinum et ecclesiasticum sumendi Eucharistiam sub una saltem specie.

ARTICULUS I.

Utrum Eucharistia sit omnibus tam infantibus quam adultis necessaria necessitate medii?

Nota. Circa necessitatem medii et præcepti recolenda sunt quæ diximus Cap. 3. de Bapt.

CONCLUSIO.

Sacramentum Eucharistiæ non est necessarium necessitate medii ad salutem.

Prob. Illud, sine quo salus obtineri potest, non est necessarium necessitate medii ad salutem; atqui sine sumptione Eucharistiæ, cum solo Baptismo salus obtineri potest: illi enim in quibus nihil damnationis est, qui sunt in Christo Jesu, qui Christum induerunt, qui sanctificati sunt, salutem consequuntur; atqui tales sunt qui cum solo Baptismo moriuntur, ait enim Scriptura, *nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu* (*Rom.* 8. *v.* 1.) Idem, *qui in Christo baptizati estis, Christum induistis* (*Ad Gal.* 9. *v.* 27.) Item, *salvos nos fecit per lavacrum regenerationis* (*Ad Tit.* 3. *p.* 5.). Ergo etc.

Hinc Conc. Trid. Sess. 21. cap. 4. *Docet parvulos usu rationis carentes, nulla obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ Communionem; siquidem per Baptismi lavacrum regenerati et Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt; neque ideo damnanda est antiquitas, si eum morem aliquando in quibusdam locis servavit; ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.* Et cap. 4. definit: *Si quis dixerit parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ Communionem, anathema sit.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Illa verba Jo. 6. *Nisi manducaveritis, etc.* sonant necessitatem medii; ergo. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Ista verba Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit, etc.* et ista Lucæ 13. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis,* important necessitatem medii; ergo similiter ista verba: *Nisi manducaveritis, etc.*

Resp. nego conseq. Disparitas desumitur ex diversa materia supra quam cadit sermo: nam si sermo sit de re ad primam gratiam necessaria, præter necessitatem præcepti, continet necessitatem medii; si vero de aliqua re quæ supponit primam gratiam, solum continet necessitatem præcepti, unde cum ista verba, *Nisi quis renatus fuerit,* agant de regeneratione spirituali quæ in omnibus tum infantibus, tum adultis est ad primam gratiam necessaria, important necessitatem medii erga omnes; et cum ista, *Nisi pœnitentiam habueritis, etc.* agant de resurrectione spirituali, quæ lapsis ad primam gratiam est necessaria, important necessitatem medii erga omnes peccati capaces: cum vero ista, *Nisi manducaveritis, etc.* agant de nutritione spiritualis vitæ per Baptismum acceptæ, vel per pœnitentiam reparatæ, quæ vita per varia media nutriri, conservari et augeri potest, Eucharistia non est necessaria ad salutem, nisi necessitate præcepti.

Inst. 1. Quidquid est necessarium respectu infantium, est necessarium necessitate medii, cum sint præcepti incapaces; atqui Eucharistia est necessaria respectu infantium; ergo.

Prob. min. Ex D. Aug. dicente (*L.* 1. *contra Julian. cap.* 4.) *Sancto Innocentio I.* (*Epist. ad Patres Conc. Milev.*) *vide quid respondeas .... qui parvulos definivit, nisi manducaverint carnem Filii hominis, vitam prorsus habere non posse.* Ergo Eucharistia est necessaria infantibus.

Resp. dist. conseq. Eucharistia est necessaria infantibus, percepta spiritualiter et quoad effectum, *conc.* percepta realiter et oraliter, *nego*.

Itaque D. Aug. agebat contra Pelagianos, qui negabant peccatum originale, et qui distinguentes inter regnum cœlorum, et vitam æternam, asserebant infantes sine Baptismo decedentes privari quidem regno cœlorum propter hæc Christi verba: *Nisi quis renatus fuerit, etc.* sed vita æterna donari propter eorum innocentiam: quos ut refelleret D. Doctor cum Innoc. I. urget eos ex hoc Textu Jo. *nisi manducaveritis, etc.* sic argumentando: qui non est particeps corporis et sanguinis Domini spiritualiter, id est, quoad incorporationem cum Christo, et unionem cum Ecclesia, non potest habere vitam æternam; atqui parvuli non possunt esse participes corporis Christi spiritualiter sine Baptismo quo *Christum* induunt (*ad Galat.* 4. *v.* 27.): ergo parvuli sine Baptismo defuncti privantur et regno Dei, et vita æterna.

Ita seipsum exponit D. Aug. explanans Textum Jo. *Nisi manducaveritis;* ait enim (*Tr.* 26. *in Jo.*) *hoc est ergo manducare illam escam, illum bibere potum, in Christo manere, et illum manentem in se habere.*

Ita pariter interpretatur D. Aug. sanctus Fulgentius, ejus Discipulus in Epist. ad Ferrandum Diaconum. *Arbitror, sancte frater,* inquit, *disputationem nostram præclari Doctoris Augustini sermone firmatam, nec quidquam aliquatenus esse ambigendum, tunc unumquemque fidelium participem corporis et sanguinis fieri, quando in Baptismate membrum corporis Christi efficitur; nec alienari ab illo panis consortio, etiamsi antequam panem illum comedat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus discedat.*

Inst. 2. D. Th. (3. *p. q.* 80. *a.* 11. *in corp.*) docet Eucharistiæ manducationem esse necessariam necessitate medii; ergo.

Resp. dist. ant. Docet manducationem spiritualem esse necessariam necessitate medii, *conc. ant.* manducationem realem, *nego ant.* ait enim: *Resp. dicendum quod duplex est modus percipiendi hoc Sacramentum, scilicet spiritualis et sacramentalis: manifestum est autem quod omnes tenentur saltem spiritualiter manducare; quia hoc est Christo incorporari.*

Inst. 3. Quod est necessarium in voto, est necessarium necessitate medii; atqui Eucharistia est necessaria in voto; ergo.

Prob. min. Ex D. Th. dicente ibidem: *Sine voto percipiendi hoc Sacramentum non potest homini esse salus;* ergo Eucharistia est necessaria in voto.

Resp. dist. textum: Sine voto improprie dicto quod respectu adultorum includitur in proposito servandi omnia mandata; et respectu infantium in intentione Ecclesiæ, *conc.* sine voto proprie dicto, quod solum

arguit necessitatem medii, *nego*. *Ex hoc ipso quod pueri baptizantur*, ait D. Th. (3. *p. q.* 73. *a.* 3. *in corp.*), *ordinantur per Ecclesiam ad Eucharistiam, et sic sicut ex fide Ecclesiæ credunt, sic ex intentione Ecclesiæ desiderant Eucharistiam, et per consequens recipiunt rem ipsius*.

Objicies 2. Alimentum necessarium est necessitate medii ad vitam conservandam; sed Eucharistia est alimentum animæ; ergo.

Resp. dist. min. Est alimentum animæ non unicum, *conc. min.* unicum, *nego min.* nam oratio et actus virtutum sunt etiam alimentum spirituale quo anima conservatur.

Inst. Potest dari casus in quo Eucharistia erit necessaria necessitate medii; v. g. si peccator attritus incideret in amentiam, tunc non posset salvari nisi per sumptionem Eucharistiæ, per quam ex attrito fieret contritus; ergo.

Resp. dist. ant. Potest esse casus in quo Eucharistia erit necessaria necessitate medii, per accidens, *conc. ant.* per se et ex sui institutione, *nego ant.* Tantum hic negamus Eucharistiam *per se* esse necessariam in se vel in voto; unde nihil contra nos.

ARTICULUS II.

Utrum jure divino sit præcepta Communio sub utraque specie panis et vini?

Certum est 1. Communionem sub utraque specie a Christo præceptam esse Sacerdoti sacrificanti.

Certum est 2. Communionem sub utraque specie non fuisse Laicis a Christo prohibitam, cum in Ecclesia viguerit usque ad XII. sæculum, a quo tempore usus solius speciei panis sensim invaluit.

Certum est 3. Ecclesiam justis de causis abstulisse Laicis usum Calicis, et sunt sequentes:

Prima, Est proximum effusionis periculum, quæ vix caveri potest ubi magna est populi multitudo.

Secunda, Est difficultas diu asservandi speciem vini pro infirmorum communione, cum species vini asservatæ brevi possent acescere.

Tertia, Est multorum a bibendo vino, et quidem in eodem cum multis aliis Calice, repugnantia et horror.

Quarta, Est penuria vini in multis regionibus.

Quinta, Est Hæreticorum pertinacia obstinate contendentium utramque speciem jure divino necessariam esse ad salutem et substantiam Sacramenti.

Verum, an jure divino sit præcepta communio sub utraque specie, controversia est inter Catholicos et novatores Hussitas, Lutheranos, et Calvinistas, quæ ut dirimatur,

CONCLUSIO.

Communio sub utraque specie non est jure divino præcepta fidelibus non sacrificantibus.

Hæc prop. est de fide definita a Conc. Trid. (*Sess.* 21. *can.* 1.) his verbis: *Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis omnes et singulos Christi fideles utramque speciem SS. Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit*.

Prob. Tota Sacramenti substantia et integer ejus effectus in una specie salvatur, cum totus et integer Christus sub una specie præsens sit; ergo jure divino non est præcepta communio sub utraque specie.

Prob. ant. Ex Script. ubi Christus fructum Eucharistiæ tribuit sumentibus unam speciem panis, Joann. 6. *si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum ... panis quem ego dabo, Caro mea est pro mundi vita*; ergo.

Confirm. priorum sæculorum traditione, qua convincitur primos fideles non semper sub utraque specie communicasse.

1. Ex facto primorum fidelium, qui *erant perseverantes in doctrina Apostolorum et communicatione fractionis panis, et orationibus*, Act. 2.

2. Ex praxi asservandi Eucharistiam, eamque infirmis deferendi sub sola panis specie, ut testatur Eusebius (*L.* 6. *Hist. c.* 44.) et sanctus Cyrillus (*Catechesi quinta*).

3. Ex consuetudine fidelium tempore persecutionis sub una specie panis Eucharistiam domum deferentium, ut testatur Tertull. (*L.* 2. *ad uxor.*).

4. Ex Missa quæ *præsanctificatorum dicitur*, in qua Sacerdotes die parasceves panem non consecrant, sed eo qui jam consecratus fuerit et asservatus, utuntur in Missa, in qua sanguis non offertur; totam ergo sacramenti substantiam in una panis specie servari hoc ritu declarat et significat Ecclesia.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Christus præcepit communionem sub utraque specie dicens Jo. 6. *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis et biberitis ejus Sanguinem, etc.* ergo.

Resp. nego ant. Christus enim non loquitur ibi de modo sumendi Eucharistiam sub una vel duplici specie, sed de sumptione rei ipsius, hoc est corporis et sanguinis sui; cum autem sub qualibet specie totus Christus contineatur, qui unam speciem sumit, Corpus et Sanguinem sumit. In spiritualibus enim idem est manducare et bibere, juxta illud Matth. 5. *Beati qui esuriunt, et sitiunt justitiam*. Atque hoc sensu sumenda esse verba Christi, probant hæc verba, quæ addit: *Et qui manducat me, vivet propter me*; ubi soli manducationi promittitur vita æterna. Ex quo etiam liquet particulam, *et*, non conjunctive, sed disjunctive locum tenere, ita ut sensus sit: *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis vel biberitis Sanguinem, etc.* quod familiare est Scripturæ, ut cum dicitur: (*Ex.* 21. *v.* 5.) *qui percusserit patrem et matrem, morte moriatur*; id est, patrem vel matrem.

Inst. 1. Christus (*Matth.* 26. *v.* 17.) præcepit ut omnes biberent dicens: *bibite ex eo omnes*; ergo etc.

Resp. dist. ant. Præcepit ut omnes Apostoli præsentes biberent, *conc. ant.* ut omnes omnino tam præsentes quam absentes, *nego ant.* Christus illis solis dixit, *bibite ex eo omnes*, quibus dedit Calicem; atqui solis Apostolis dedit Calicem, qui ut ait sanctus Marcus (14. *v.* 23.) *biberunt ex eo omnes*; ergo.

Inst. 2. Christus dixit omnibus Apostolis, *bibite etc.* ergo dixit omnibus fidelibus.

Prob. conseq. Ex Marci 13. *Quod autem vobis dico, omnibus dico*; ergo dixit omnibus fidelibus *bibite*.

Resp. nego cons. Id enim quod Christus voluit esse dictum omnibus, istud est, *vigilate*, ait enim, *quod vobis dico, omnibus dico, vigilate*.

Inst. 3. Omnibus dictum est *accipite et manducate*: alias sumendi Eucharistiam nullum esset omnibus fidelibus datum mandatum; ergo et omnibus dictum est *accipite et bibite*.

Resp. nego ant. Solis enim Apostolis astantibus dictum est *accipite et manducate*; neque inde concludi potest nullum extare recipiendi Eucharistiam mandatum; non enim his verbis *accipite, manducate*, exprimitur, cum sint potius invitantis quam præcipientis, sed istis: *nisi manducaveritis*.

Inst. 4. Omnes communicantes debent recolere et annuntiare passionem Christi; juxta illud Apostoli (1. *Cor.* 11. *v.* 16.) *Quotiescumque manducabitis*

panem hunc et Calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Atqui non nisi per duplicem speciem possunt ennuntiare mortem Christi, ejusque memoriam excitare; ergo.

Resp. nego min. Nam per unam speciem ab altera separatam recte exprimitur separatio sanguinis a corpore, renovaturque memoria passionis Christi. Deinde particula, *et*, in laudato textu cum debet sumi disjunctive, ut dictum est in objectione.

Inst. 5. Ergo Christus frustra instituit utramque speciem: falsum consequens; ergo etc.

Resp. nego ant. Utraque enim species est necessaria ad sacrificium, conducitque ad expressiorem repræsentationem tum passionis, tum refectionis spiritualis, licet sit integra sub una specie, in qua cibus et potus, nempe totus Christus, continetur.

Urgebis, Ex dictis communicantes sub utraque specie expressius repræsentant mortem Christi; ergo debent communicare sub utraque specie.

Resp. nego cons. Nam Laici non tenentur mortem Christi tam perfecte et expresse repræsentare, quam Sacerdotes conficientes hoc Sacramentum; Calix enim est de essentia Sacramenti conficiendi, non vero Sacramenti distribuendi.

Objicies 2. Christus facultatem reliquit fidelibus sumendi Eucharistiam sub utraque specie; ergo Ecclesia Romana non potuit, nec debuit illos hac facultate privare.

Resp. nego conseq. Nam Conc. Trid. (*Sess.* 21. *c.* 2.) *declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, et locorum varietate, magis expedire judicaret*. Porro Ecclesia per suam legem consuluit venerationi Sacramenti, nec ullo effectu spirituali fideles privavit, cum totus Christus contineatur sub una specie.

Inst. 1. Major et uberior per duas species quam per unam, gratia confertur; ergo Ecclesia fideles effectu spirituali privavit auferendo eis usum calicis.

Resp. nego ant. Nam sub unica specie totus Christus sumitur; unde sicut dixit: *Qui manducat meam Carnem, et bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam;* ita dixit: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*.

Prob. ant. Species panis significat refectionem diversam ab ea quam significat species vini; ergo uberior gratia recipitur per duas species, quam per unam.

Resp. dist. ant. Species panis significat refectionem diversam, etc. ex parte signi, *conc. ant.* ex parte rei significatæ per quam habetur ista refectio, *nego ant.* nam sub alterutra specie habetur eadem res, videlicet Christus reficiens animam.

Subsumo, Atqui species panis significat refectionem diversam ex parte rei; ergo nulla solutio.

Prob. subsumpt. Sedare famem, sitim extinguere, sunt duæ refectiones diversæ ex parte rei; atqui species panis famem sedat, species vini sitim extinguit; ergo.

Resp. dist. maj. Sedare famem et sitim extinguere sunt duæ refectiones diversæ ex parte rei, si illi effectus sint duarum rerum diversarum, *conc. maj.* si sint effectus unius ejusdemque rei, *nego maj.* Itaque Eucharistia sub unica specie continet totum Christum, qui cum sit simul cibus et potus animæ, simul explet famem et sitim animæ per gratiam Sacramentalem.

Inst. 2. Sacramentum bis sumitur, quando sumitur utraque species, et semel duntaxat cum sumitur unica species; ergo uberior gratia per duas species recipitur.

Resp. dist. ant. Sacramentum bis sumitur physice, *conc. ant.;* bis moraliter, *nego ant.* nam sumitur per modum unius convivii; ergo tunc sumitur unum moraliter Sacramentum: nam ut ait D. Th. Opusc. 58. c. 29. *Sicut sumit Sacerdos Sanguinem Christi sacramentaliter de Calice; sic populus sumit eum intellectualiter sub specie panis de ipso Corpore Christi, et est eis tam utilis et dulcis, ut Sacerdotibus, qui sumunt eum sub specie vini de Calice*.

ARTICULUS III.

Utrum detur præceptum divinum et ecclesiasticum sumendi Eucharistiam saltem sub una specie.

CONCLUSIO I.

1. *Extat præceptum divinum aliquando sumendi Eucharistiam, omnes omnino homines adultos etiam infideles obligans*.

Prob. Ex Jo. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis ... non habebitis vitam in vobis,* quæ verba exprimunt præceptum divinum obligans omnes adultos etiam infideles quales erant Capharnaitæ; ergo.

Dices: Infideles non sunt capaces Eucharistiæ; ergo præceptum Eucharistiæ recipiendæ eos non obligat.

Resp. dist. ant. Infideles non sunt capaces Eucharistiæ per se et immediate, *conc.* mediate per baptismum quem omnes suscipere possunt et debent, *nego ant.*

Dixi *adultos*, quia soli adulti sunt capaces probationis ab Apostolo requisitæ ad fructuose communicandum.

Quæres: *Quo tempore obliget illud divinum mandatum?*

Resp. Nullum quidem in Scripturis est ad hoc determinatum tempus; attamen ex praxi ac sensu Ecclesiæ recte colligi potest præceptum illud obligare

1. *In mortis articulo,* tunc enim maxime necessaria est Eucharistia ad superandas dæmonis tentationes; atqui quisque jure divino, de omnibus mediis ad pugnandum contra dæmonis tentationes necessariis, sibi providere tenetur; ergo.

2. *Pluries in vita,* quia non tantum pro moribundis, verum etiam pro sanis ad spirituale alimentum, gratiæ incrementum et conservationem, est instituta Eucharistia.

CONCLUSIO II.

Extat Ecclesiasticum præceptum omnibus fidelibus adultis perfecto rationis usu gaudentibus ad sacram Eucharistiam accedendi semel in anno tempore Paschatis.

Prob. Mandatum illud quod extet in Conc. Later. IV. (*Refertur, cap. Omnibus utriusque sexus, de Pœnit. et remis.*) *Omnis utriusque sexus fidelis,* inquit Innoc. III. *postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata, saltem semel in anno confiteatur proprio Sacerdoti, et injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum; nisi forte de consilio proprii Sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum; alioqui et vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur,* et *moriens christiana careat sepultura*.

Circa hoc præceptum quod renovat et confirmat Conc. Trid. (*sess.* 13. *can.* 9.) sequentia sunt observanda.

1. Pueri tenentur, ubi primum sufficientem usum rationis, judicio Pastoris adepti sunt, ad Eucharistiam devote et reverenter suscipiendam.

2. Communio Paschalis debet fieri in propria Parochia, de manu proprii Pastoris, vel cum ejus consensu, sine quo qui administraret, caderet in excommunicationem Papæ reservatam (*Clement. Religiosi de priv.*).

Excipiuntur ab hac regula famuli religiosorum in locis exemptis, et eorum commensales, imo hospites transeuntes, si intra monasteria ægrotent, ut docent communiter auctores (*Bassæus. Gervas. Bonagratia etc.*).

3. Non satisfit præcepto annuæ communionis per communionem voluntarie nullam, ut definivit Innocent. X. Ratio est quia præceptum Ecclesiasticum communicandi, est divinum quoad substantiam. Deus autem non tantum præcipit actum externum, sed et internum.

4. Qui ante quindenam in sua Parochia communicavit, tenetur iterum sub mortali intra quindenam communicare; sicut qui Missam audivit die sabbati, tenetur adhuc eam audire die sequenti, quia circumstantia temporis cadit sub præcepto.

5. Qui intra quindenam non communicavit, tenetur quamprimum illo anno communicare, quia in præcepto communionis annuæ continentur duo præcepta, 1. communicandi semel in anno. 2. communicandi in Paschate; posterius cessat cessante tempore Paschate; cum sit impossibile illam temporis circumstantiam observare; prius autem quod potissimum ab Ecclesia intenditur, perseverat, cum possit adhuc impleri.

Hinc qui totum anni spatium non communicavit, tenetur quam primum communicare, et quoties advertenter et voluntarie differt, toties peccatum mortale committit; quia ratio obligationis præcise non est tempus Paschale, sed ut communio ultra annum non differatur, qua parte præceptum est negativum; qui vero non communicavit intra quindenam, si per annum communicaverit in sua Parochia, manet liber, quia jam implevit præceptum tam quoad substantiam, quam quoad circumstantiam loci, et impossibile est ut impleatur quoad circumstantiam temporis.

6. Qui prævidet impedimentum communicandi tempore Paschatis, tenetur illud prævenire, quia obligatio communicandi cadit in totum annum, et debet impleri in decursu anni, si in fine impleri nequeat: qui autem tempus Paschatis prævenit propter impedimentum, tenetur cessante impedimento adhuc communicare in Paschate, quia ut dictum est duplex est præceptum.

Quær. *An frequens debeat esse Eucharistica communio?*

Resp. Eucharistia potest spectari absolute, vel relative ad dispositiones suscipientis.

Si spectetur absolute, debet esse frequentissima, cum sit instituta per modum cibi spiritualiter nutrientis in vitam æternam; ideo Conc. Trid. (*sess.* 13. *c.* 6.) *Optaret ut in singulis missis Fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus sacrificii fructus uberior proveniat.*

Si spectetur relative ad dispositiones suscipientis, debet esse rarior vel frequentior juxta majorem vel minorem dispositionem suscipientis; est resolutio D. Th. dicentis (3. *p. q.* 80. *a.* 1.): *Circa usum hujus Sacramenti, duo possunt considerari, unum quidem ex parte ipsius Sacramenti, cujus virtus est hominibus salutaris, et ideo utile est quotidie ipsum sumere ... alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur ut magna cum devotione et reverentia ad hoc Sacramentum accedat: et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniat, laudabile est quod quotidie sumat ... sed quia multoties in pluribus hominum multa impedimenta hujus devotionis occurrunt propter indispositionem vel animæ, vel corporis, non est utile omnibus quotidie ad hoc Sacramentum accedere; sed quotiescumque se ad illud homo invenerit paratum.*

QUÆSTIO VIII.

De effectibus Eucharistiæ.

Nota. Cum novatores Lotherus et Calvinus doceant omnia Sacramenta solum instituta esse ad fidem excitandam qua homo justificetur, consequenter docent unicum esse effectum Eucharistiæ, nimirum remissionem peccatorum. Hinc duo discutienda occurrunt: primum, an effectus Eucharistiæ sit remissio peccatorum; secundum, quinam sint veri effectus Eucharistiæ, duplici propositione.

CONCLUSIO I.

De Fide est Eucharistiam non conferre per se remissionem peccatorum.

Prob. 1. Ad Eucharistiam recipiendam requiritur status gratiæ ex Apost. dicente (1. *Cor.* 11. *v.* 28.), *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat;* ergo Eucharistia non confert per se remissionem peccatorum: unde concludit Apostolus *ibidem*, eum damnationis æternæ esse reum *qui manducat et bibit indigne*, id est in statu peccati mortalis.

Prob. 2. Ex trad. Patrum, ad quam attendens Conc. Trid. (*Sess.* 13. *can.* 5.) definivit: *Si quis dixerit vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire, anathema sit.*

Dices: Matth. 26. dicitur: *Hic est sanguis meus ... qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum;* ergo Eucharistia confert per se remissionem peccatorum.

Resp. nego conseq. Christus enim ibi non loquitur de sanguine bibendo, sed de sanguine effundendo in ara crucis; unde in futuro loquitur *effundetur*. Unde sacrificium Missæ non remittit peccata per se et immediate, sed tantum mediate, ut dicetur infra cap. 1. q. 4. de Missæ Sacrificio.

Inst. 1. Atqui remissio peccatorum est effectus sanguinis bibendi; ergo, etc.

Prob. subsumpt. Ecclesia in post-communibus sic precatur: *Hæc nos communio purget a crimine ... sit ablutio scelerum, sit vivorum atque mortuorum remissio omnium delictorum;* ergo remissio peccatorum est effectus Eucharistiæ.

Resp. nego conseq. Effectus Eucharistiæ ut est sacrificium, est remissio peccatorum, *conc. conseq.* ut est Sacramentum, *subdist.* peccatorum venialium, *conc.* mortalium, *nego*.

Itaque Eucharistia ut est Sacrificium, habet vim impetrandi remissionem peccatorum mortalium, sed ut est Sacramentum, habet dumtaxat vim per se remittendi venialia, et præservandi a mortalibus.

Inst. 2. Eucharistia ut est Sacramentum, continet virtutem passionis Christi; ergo habet vim remittendi mortalia.

Resp. dist. ant. Continet virtutem passionis Christi, sub ratione cibi et potus spiritualis qui vitam

supponit in eo cui datur, *conc. ant.* sub quacumque ratione, *nego ant.* alias unicum Sacramentum esset sufficiens, alia essent inutilia.

CONCLUSIO II.

Sex sunt effectus Eucharistiæ præcipui.

Prob. Enumeratione singulorum.

Primus, est spiritualis nutritio animæ. Eucharistia enim efficit quod significat; atqui significat nutritionem spiritualem animæ, Jo. 3. *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus;* ergo illam efficit in anima.

Hæc autem nutritio spiritualis consistit tum in augmento gratiæ sanctificantis, tum in jure ad gratias actuales necessarias ad conservandam charitatem, et unionem cum Christo.

Secundus effectus, est liberatio a peccatis venialibus et præservatio a mortalibus, et consequenter perseverantia in bono; hoc patet ex Conc. Trid. dicente (*Sess.* 13. *can.* 5.) Eucharistiam esse *antidotum quo liberamur a culpis quotidianis et a peccatis mortalibus præservamur*, nimirum per gratias actuales quæ illius intuitu dantur ad reparandum ardorem charitatis a venialibus remissum, et præservandum a morte spirituali, conservando vitam animæ.

Tertius effectus, est ineffabilis unio cum Christo, ex Conc. Flor. dicente: *Hujus Sacramenti effectus quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum.* Qui igitur devote hoc Sacramentum suscipit, Filium Dei ita in se admittit, ut ejus Corpori tamquam membrum vivum inseratur, inquit Catechismus Concilii Tridentini.

Quartus effectus, est imminutio fomitis peccati, augendo scilicet charitatem actualem, ut docet D. Th. dicens (*In* 3. *p. q.* 79. *a.* 6. *ad* 3.): *Diminuit tamen* (Eucharistia) *fomitem ex quadam consequentia in quantum auget charitatem, quia sicut August. dicit* (*l.* 83. *quæstionum*) *augmentum charitatis est diminutio cupiditatis.*

Quintus effectus, est quod sit pignus futuræ gloriæ, juxta illud Jo. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum;* et semen gloriosæ resurrectionis, *Qui mandacat meam carnem .. resuscitabo eum in novissimo die*, ibidem ait D. Jo.

Sextus effectus, est quod remittat, per accidens, peccatum mortale, si nimirum, ut ait D. Th. (*In* 3. *p. q.* 79. *a.* 3.) *Percipiatur ab eo qui est in peccato mortali, cujus conscientiam et affectum non habet: forte enim primo non fuit sufficienter contritus; sed devote et reverenter accedens consequitur per hoc Sacramentum gratiam charitatis quæ contritionem perficiet et remissionem peccati.*

Quær. 1. *Quandonam Eucharistia in suscipiente effectum suum producat?*

Resp. Tunc producere quando species manducantur, manducantur autem cum trajiciuntur in stomachum: ratio est quia juxta Conc. Flor. *Omnem effectum quem materialis cibus et potus quoad vitam agunt corporalem*, Eucharistia *quoad vitam operatur spiritualem:* atqui materialis cibus non nutrit nisi dum ad stomachum pervenit; ergo nec Eucharistia.

Hinc sequitur eum qui sacras species in ore detineret usque ad earum corruptionem, nullum ex hoc Sacramento fructum percepturum.

Quær. 2. *An per peccata venialia interdum impediatur Eucharistiæ effectus?*

Resp. Duo in peccato veniali distinguenda esse, reatum scilicet et affectum. 1. Reatus peccati venialis præteriti tollitur per Eucharistiam, nedum ejus effectum impedit. 2. Affectus ad peccatum veniale impedit fervorem charitatis et dulcedinem refectionis actualis, non vero impedit augmentum gratiæ, ita D. Th. dicens (3. *p. q.* 10. *a.* 8.) *Actualis refectio spiritualis dulcedinis impeditur, si aliquis accedat ad hoc Sacramentum per peccata venialia mente distractus, non autem tollit augmentum habitualis gratiæ vel charitatis ...* Proinde qui cum affectu peccati venialis ad communionem accedit, non manducat indigne Corpus Domini, nec judicium sibi manducat, *nam mundus est, et non indiget nisi ut pedes lavet*, id est, labeculas illas, quæ ex terrena conversatione adhærent, et nimium ad res creatas affectum exuat; quibus tamen creaturem præponit, ita comparatus, ut illas penitus abjiceret, si animam a Deo separarent.

Quær. 3. *An Eucharistia quatenus est Sacramentum aliis quam sumentibus prodesse possit?*

Resp. Non prodesse *directe et ex opere operato*. Ratio est quia Eucharistia per modum cibi fuit instituta; at cibus non prodest nisi sumenti; ergo etc.

Dixi, *directe et ex opere operato:* nam indirecte et ex opere operantis aliis prodesse potest, si nimirum communicans in aliorum gratiam communionem suam offert; unde sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum proscripsit opinionem eorum, qui morem communicandi pro mortuis damnant.

CAPUT II.

De Eucharistia prout est Sacrificium.

Nota: Totum hoc Caput novem quæstionibus absolvemus.

Prima erit proœmialis de Sacrificio in genere.
Secunda erit de existentia Sacrificii Missæ.
Tertia erit de essentia ejusdem.
Quarta de ejus efficacia.
Quinta de ejus valore.
Sexta de ejus causa efficiente.
Septima de iis, pro quibus potest Sacrificium applicari.
Octava de stipendio celebrantibus concesso.
Nota tandem de circumstantiis ad celebrationem requisitis.

QUÆSTIO I. et PROOEMIALIS.

De Sacrificio in genere.

Nota: Duplici modo sumitur Sacrificium, late scilicet, et stricte.

Sacrificium late est quælibet actio sive interna, sive externa, quæ ad Dei gloriam refertur: tales sunt eleemosyna, psalmodia, etc. De Sacrificio late sumpto D. Aug. sic scribit: *Verum sacrificium est omne opus quod agitur ut sancta societate inhæreamus Deo.*

Sacrificium proprie dictum definitur: *Oblatio externa rei sensibilis legitime instituta, soli Deo a legitimo ministro facta, per realem hostiæ immutationem ad testandum Dei supremum dominium in omnes creaturas, et nostram subjectionem.*

Dicitur 1. *Oblatio:* pro genere, per quod Sacrificium convenit cum oblationibus primitiarum et bonorum operum, quæ ad Deum referuntur.

Dicitur 2. *Externa rei sensibilis*, ut excludatur a ratione sacrificii proprie dicti oblatio interna, qua quis se suaque Deo offert.

Dicitur 3. *Legitime instituta;* a Deo qui hanc sibi potestatem in utroque testamento reservavit.

Dicitur 4. *Soli Deo facta:* quia Sacrificium proprie est cultus latriæ, qui soli Deo exhiberi potest (*Ex.* 22. *v.* 20.)

Dicitur 5. *A legitimo ministro*: id est a personis ad id specialiter deputatis, *nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron* (*Heb.* 5. *v.* 4.), tales erant in lege naturæ primogeniti; in lege evangelica soli Sacerdotes.

Dicitur 6. *Per realem hostiæ immutationem*: quia ad testandum supremum Dei in res omnes dominium, non solum usus rei Deo debetur, sed et ipsa substantia, quæ vel debet destrui, quomodo animalia occidebantur; vel saltem immutari, quomodo liquores in libationibus fundebantur, et caper emissarius, tanquam exul, ejiciebatur in desertum.

Dicitur 7. *Ad testandum Dei supremum dominium*, etc. est quippe hic Sacrificii finis essentialis, differtque a Sacramentis, quæ ut talia sunt, ad hominis sanctificationem diriguntur.

Quær. *Quomodo dividitur Sacrificium?*

Resp. 1. Dividitur ratione materiæ in *victimas* quæ erant ex animantibus, ovibus nempe, bobus, etc. *immolationes*, ex rebus inanimis, sed solidis, ut farina, pane, etc. et *libamina* ex rebus liquidis, ut vino, oleo, etc.

2. Dividitur ratione formæ in *holocaustum*, in quo res oblata tota cremabatur; *in hostiam pro peccato*, cujus pars cremabatur, altera cedebat in usum sacerdotum qui in atrio templi ex eo vescebantur; et in *hostiam pacificam*, cujus una pars cremabatur, altera cedebat in usum tum sacerdotum, tum offerentium.

3. Dividitur ratione finis, in latreuticum, eucharisticum, impetratorium et propitiatorium.

Sacrificium *latreuticum*, est Sacrificium oblatum ad Deum latria colendum.

Eucharisticum, est Sacrificium oblatum Deo in actionem gratiarum pro beneficiis ab eo acceptis.

Impetratorium, est Sacrificium oblatum Deo pro beneficiis ab eo impetrandis.

Propitiatorium, est Sacrificium Deo oblatum pro remissione peccatorum.

QUÆSTIO II.

De existentia Sacrificii Eucharistiæ.

Nota 1. Eucharistiam prout est Sacrificium, aptissime nuncupari Missam, quæ vox probabiliter derivatur a voce hebraica *missach* quæ significat oblationem spontaneam; vel probabilius a verbo *mitto*, quia liturgia Sacrificii peracta dimittebatur populus a Diacono dicente: *Ite missa est*.

Nota 2. Calvinistæ et Lutherani negant Eucharistiæ celebrationem esse verum Sacrificium, affirmant vero omnes Catholici, cum quibus

CONCLUSIO.

Eucharistia est verum ac proprie dictum Sacrificium quod in Missa offertur.

Hæc prop. est de fide definita a Conc. Trid. (*Sess.* 22. *can.* 1.) his verbis: *Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum et proprium Sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit.*

Prob. prop. Non potest esse vera religio sine vero Sacrificio. Sacrificium enim est præcipuus religionis actus; atqui nihil potest assignari in religione Christiana cui conveniat ratio Sacrificii proprie dicti, præter Missam, et in Missa reperiuntur omnes conditiones ad Sacrificium proprie dictum requisitæ; ergo in Missa offertur Sacrificium proprie dictum.

Minoris prima pars est evidens, cum in nova lege omnia Sacrificia desierint præter Missam. Ideo

Prob. 2. *pars minoris:* Nempe in Missa reperiri omnes conditiones Sacrificii; Sacrificium enim est oblatio externa rei sensibilis, legitime instituta, soli Deo a legitimo ministro facta, per realem hostiæ immutationem, ad testandum Dei supremum dominium in omnes creaturas, et nostram subjectionem; atqui talis est Missa; nam

1. Est *oblatio*, nimirum corporis et sanguinis Christi tamquam hostiæ, unde Apost. (*Hebr.* 13. *v.* 10.) ait: *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deserviunt.*

2. Est *oblatio externa rei sensibilis*, corpus enim et sanguis Christi sunt sensibilia per species panis et vini.

3. Est *legitime instituta* a Christo, qui jussit ut idipsum Apostoli et eorum successores facerent quod ipse fecerat in ultima cœna: *Hoc facite in meam commemorationem*; atqui in ultima cœna corpus et sanguinem suum Deo Patri obtulit, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur*, id est offertur; ergo.

4. Est oblatio *soli Deo facta*, cum Sacrificium Missæ sit cultus latriæ ad honorem Dei relatus.

5. Est facta *a legitimo Ministro*, nempe a Sacerdotibus quos instituit cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: prout definivit Trid. can. 2.

6. Fit *per realem hostiæ immutationem*, quia Christus victima in Missa mystice immolatur, quatenus vi verborum, tanquam gladio spirituali, Sanguis ejus a Corpore separatur ad recognoscendum supremum Dei dominium. Quare D. Aug. Epist. 23. ait: *Christus semel immolatus est in seipso, in Sacramento omni die populis immolatur.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Apostol. inculcat unicum Christi in cruce Sacrificium dicens Hebr. 10. *sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel .... una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos*. Ergo nullum est aliud religionis Christianæ Sacrificium; adeoque Missa injuriosa est cruci Christi.

Resp. dist. ant. Apost. inculcat unicum Christi in cruce Sacrificium, per exclusionem alterius Sacrificii cruenti, *conc. ant.* per exclusionem Sacrificii incruenti, *nego ant.* Itaque Apost. loquitur de Sacrificio in cruce peracto, quod est unicum ex quo vim habent nostra Sacrificia, cum illud unicum, quasi fons sit et pretium nostrorum, nostraque Sacrificia illius sint quasi rivulus, applicatio et repræsentatio continua, unde patet Missam non esse injuriosam cruci, cum sit crucis continua commemoratio et commendatio; Sacrificium enim crucis nobis pretium comparavit, Missa vero confert nobis hujus pretii applicationem.

Inst. 1. Apost. docet ibidem vetera Sacrificia cessasse, quia quotidie quasi infirma et inefficacia repetebantur; *et omnis quidem Sacerdos præsto est quotidie ministrans, et easdem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata*; atqui talis quoque est Missa; ergo.

Respond. nego min. Aaronica enim Sacrificia repetebantur, eo quod nullam haberent vim expiandi culpam theologicam, sed tantum legalem et umbraticam, hæc enim est eorum infirmitas; nostra vero Missæ Sacrificia repetuntur, quia nove committimus peccata, quæ nova expiatione Sacrificii, quo nobis applicetur meritum et satisfactio Sacrificii crucis, indigent.

Inst. 2. Apost. eadem epistola (*Hebr.* 7. *v.* 23.) solum Christum statuit Pontificem et Sacerdotem; ergo non sunt ponendi in Ecclesia alii Sacerdotes.

Resp. nego conseq. Excludit quidem Apostolus multitudinem Sacerdotum in eadem auctoritate et digni-

tate cum Christo, sed non excludit multitudinem Sacerdotum inferiorum, qui sunt vicarii et ministri Christi in Sacerdotio, qui crucis Sacrificium nobis per Missæ Sacrificium repræsentant et applicant: ait enim: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei*. Pars autem præcipua sacri ministerii in liturgiæ celebratione posita est.

Inst. 3. Christus nullos habet Sacerdotes successores, est enim *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*; ergo jam nulli sunt in Ecclesia Sacerdotes.

Resp. nego conseq. Ideo enim Christus est Sacerdos in æternum, quia per ministerium Sacerdotum offert Sacrificium simile illi quod obtulit Melchisedech, hoc est in pane et vino; nec inde sequitur quod Christus habeat successores in Sacerdotio, sed ministros duntaxat et vicarios, per quorum ministerium ipse consecrationem perficit dicens: *Hoc est Corpus meum*. *Hic est Sanguis meus* etc. ista enim verba profert Sacerdos in persona Christi, non in sua, eum non suum, sed Christi Corpus et Sanguinem demonstret.

Objicies 2. Eucharistia est Sacramentum; ergo non potest esse Sacrificium; hæc enim duo pugnant inter se.

Resp. dist. conseq. Non potest esse Sacrificium, sub eodem formali respectu quo est Sacramentum, *conc. conseq.* sub alio respectu, *nego conseq.* Eucharistia enim sub duplici respectu consideranda est, 1. quatenus tendit ad sanctificationem hominis efficiendam, et sic est Sacramentum; 2. quatenus directe et primario tendit ad recognoscendum supremum Dei in omnes creaturas dominium, licet secundario tendat ad impetranda uberiora gratiæ auxilia, et sic est Sacrificium.

Inst. Ubi non est immutatio realis hostiæ, ibi non est Sacrificium; atqui in Missa non fit realis immutatio Christi qui ibi non occiditur; ergo in Missa non est verum Sacrificium.

Resp. dist. maj. Ubi non est realis immutatio hostiæ neque cruenta neque mystica, ibi non est Sacrificium, *conc. maj.*; ubi non est immutatio cruenta, sed est mystica, *nego maj.* et sic distincta min. nego conseq.

Itaque in Sacrificio Missæ Christus moraliter et mystice occiditur, quatenus vi verborum corpus ejus separatur a sanguine, quo fit ut agnus in hoc Sacrificio immolatus ibi sit tamquam occisus: hinc S. Chrysost. homil. 15. ad populum, ait: *Quid agis, o homo? juras super sacram mensam, ubi et Christus occisus jacet*, non cruento modo, quod semel in cruce actum est, sed incruento et mystico.

QUÆSTIO III.

De essentia Sacrificii Missæ.

Hic duæ dirimendæ sunt controversiæ: *prima*, in qua parte Missæ essentialiter consistat Eucharistiæ Sacrificium; *secunda*, an salvetur ratio Sacrificii in consecratione unius speciei, quæ quæstiones scholasticæ diversas inter Theologos pariunt sententias, quæ ut elucidentur:

CONCLUSIO.

Tota Sacrificii Eucharistiæ essentia in sola consecratione consistit.

Prob. 1. Sex sunt actiones, de quibus inter Catholicos controvertitur an in ipsis consistat essentia Sacrificii. *Prima*, est oblatio panis et vini ante consecrationem; *secunda*, est consecratio ipsa; *tertia*, est oblatio corporis et sanguinis post consecrationem: *quarta*, est fractio et commixtio cum sanguine; *quinta*, est communio Sacerdotis; *sexta*, est distributio fidelibus: *atqui* in nulla harum consistit essentia sacrificii, nisi in consecratione; *ergo* tota essentia consistit in sola consecratione.

Prob. min. 1. *Non consistit in oblatione panis et vini ante consecrationem*; tum quia non a Christo; sed ab Ecclesia est instituta; tum quia essentia Sacrificiis Missæ consistere debet in oblatione et immutatione solius victimæ Sacrificii; atqui panis et vinum non sunt victima Sacrificii Missæ, sed solus Christus, ut testatur Conc. Trid. dicens (*Sess.* 22. *cap.* 2.). *Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa*. Ergo.

2. *Non consistit in oblatione corporis et sanguinis post consecrationem*; tum quia non est instituta a Christo; tum quia in hac oblatione nulla fit victimæ immutatio; atqui immutatio, eaque realis est essentialis Sacrificio; ergo.

3. *Non consistit in fractione et commixtione specierum*, quia per illas corpus et sanguis quæ solum habent rationem victimæ, nec offeruntur, nec mutantur realiter per aliquam destructionem; ergo.

Dices: Species Sacramentales sunt pars Sacrificii; ergo ad ejus essentiam pertinent.

Resp. nego ant. Sunt tantum conditiones, quibus Sacrificium sensibile redditur.

Prob. ant. Illud est pars Sacrificii, sine quo Sacrificium nec esse, nec concipi potest; atqui sine speciebus sensibilibus Sacrificium nec esse, nec concipi potest; ergo.

Resp. dist. maj. Sine quo tamquam parte essentiali, *conc.* tamquam conditione sine qua non, *nego maj.* patet ex dictis.

Inst. Species panis et vini sunt pars essentialis Sacramenti; ergo et Sacrificii.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod Sacramentum sit essentialiter signum sensibile ad sanctificationem hominis efficiendam, ac proinde species Sacramentales, quæ sunt signum sensibile, pertinent ad substantiam Sacramenti. At Sacrificium non consistit nisi in oblatione et immolatione victimæ sensibilis ad testandum supremum Dei dominium; cum ergo species nec offerantur, nec immolentur, non sunt de substantia Sacrificii, sed sunt meræ conditiones, sine quibus victima non esset sensibilis, nec posset offerri.

4. *Non consistit in distributione fidelibus*, cum Conc. Trid. (*sess.* 22. *can.* 8.) definierit Missam esse licitam, licet nulli distribuatur Corpus Christi.

5. *Non consistit in communione Sacerdotis*; nam actio sacrificativa est propria Sacerdotis; atqui communio talis non est, nam et Laici communicant, et Diaconi tamquam ministri extraordinarii Eucharistiam distribuunt; ergo.

Dices: Per communionem Sacerdotis immutatur hostia; ergo pertinet ad essentiam Sacrificii.

Respond. dist. ant. Immutatur hostia ad suscipientis utilitatem, *conc. ant.* primario ad recognoscendum Dei supremum dominium; *nego ant.* alias communio populi pertineret ad essentiam Sacrificii, quod est falsum.

Inst. Ecclesia præcipit ut si forte Sacerdos repentino morbo correptus post consecrationem, non possit species consumere, alius substituatur Sacerdos, etiam non jejunus, si alter desit, qui utramque speciem sumat, ut perficiatur Sacrificium; ergo consumptio specierum est de essentia Sacrificii.

Resp. nego conseq. Ecclesiæ præceptum probat

quidem communionem Sacerdotis pertinere ed integritatem Sacrificii, non ad essentiam ejusdem. Cujus integritatis defectu dicitur cap. *relatum de*) consecr. dist. 2. *Quale erit Sacrificium, cujus neque ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?*

Prob. prop. 2. In ea sola actione consistit tota essentia Sacrificii Missæ, quam Sacerdos exercet in persona Christi qui est principalis offerens ex Trid. (*sess.* 22. *cap.* 2.); atqui sola consecratio est actio quam Sacerdos exercet in persona Christi dicens: *Hoc est Corpus meum*; ergo tota essentia Sacrificii consistit in sola consecratione. Hinc D. Th. 3. *p. q.* 82. *a.* 10. ait: *Consecratione hujus Sacramenti Sacrificium Deo offertur*. Et in resp. ad 1. *Alia Sacramenta perficiuntur in usu fidelium.... Sed hoc Sacramentum perficitur in Consecratione Eucharistiæ in qua Sacrificium Deo offertur*.

Objicies: In consecratione Corpus et Sanguis Christi non destruuntur; ergo essentia Sacrificii non consistit in consecratione.

Resp. nego ant. Nam in consecratione destruitur hostia, si non cruente, saltem mystice, realiter tamen, tum quia Christus per consecrationem sub speciebus ponitur ut immolatus per separationem Sanguinis a corpore; tum quia per consecrationem ponitur in statu proximo ad realem destructionem, nam producitur sub speciebus ut iis corruptis Christus non solum mystice, sed realiter destruatur quoad esse re productum.

Inst. 1. Quod producitur non destruitur: atqui per consecrationem Christus producitur; ergo.

Resp. dist. maj. Quod producitur per actionem non sacrificativam, non destruitur, *conc. major.* quod producitur per actionem sacrificativam, non destruitur, *nego maj.* Christus autem producitur per actionem sacrificativam, unde producitur et offertur una eademque actione.

Inst. 2. Atqui consecratio non est actio sacrificativa; ergo.

Prob. subsumpt. Actio sacrificativa supponit victimam; atqui consecratio non supponit victimam, nempe Christum sub speciebus; ergo non est actio sacrificativa.

Resp. dist. maj. Actio sacrificativa non productiva victimæ supponit victimam, *conc. maj.* productive victimæ, *nego maj.* hic autem una eademque est actio qua Christus producitur et destruitur mystice.

Inst. 3. In die parasceves non fit consecratio, et tamen fit Sacrificium; ergo consecratio non est actio sacrificativa.

Prob. ant. In die parasceves Sacerdoti dicenti, *Orate fratres*, respondet minister, *suscipiat Dominus hoc Sacrificium de manibus tuis*; ergo.

Resp. nego conseq. Ratio est quia ibi Sacrificium sumitur pro re sacrificata, nempe Corpore Christi, non vero pro actione sacrificandi quæ non fit eo die, unde vocatur *Missa præsanctificatorum*.

CONCLUSIO II.

Ad essentiam Sacrificii necessaria est utriusque speciei consecratio.

Prob. Consecratio utriusque speciei est necessaria jure et præcepto divino juxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem*; ergo consecratio utriusque speciei ad essentiam Sacrificii pertinet.

Prob. conseq. Circa ea quæ sunt institutionis divinæ, quidquid est necessarium jure divino, ad essentiam rei institutæ pertinet; sic expressa invocatio trium personarum est de essentia Baptismi, quia ipsam Christus præcepit; atqui Sacrificium Eucharistiæ est institutionis divinæ; ergo quidquid in Sacrificio est necessarium præcepto divino, pertinet ad essentiam Sacrificii.

Dices 1. Consecratio utriusque speciei est tantum necessaria jure ecclesiastico; ergo.

Prob. ant. Inn. IV. eum Norvegis dispensavit ut in una dumtaxat specie propter vini penuriam, consecrarent, ut refert Volateranus (*l.* 7. *Geogr. c.* 4.) Ergo est tantum necessaria jure ecclesiastico.

Resp. nego utrumque ant. Illa enim dispensationes sunt fictitiæ, vel saltem ipso jure nullæ et irritæ.

Dices 2. Per consecrationem unius speciei Christus offertur, nam ponitur in altari tanquam victima; ergo nihil deest ad Sacrificium.

Resp. nego conseq. Deest enim expressa significatio mortis Christi, quæ in separatione utriusque speciei repræsentari debet juxta institutionem Christi.

Inst. Per unius speciei consecrationem sufficienter repræsentatur Sacrificium Crucis; ergo nulla responsio.

Prob. ant. Per separationem animæ a corpore sufficienter repræsentatur Sacrificium Crucis; atqui per unius speciei consecrationem, separatur anima a corpore, quia vi verborum est corpus exangue; ergo per unius speciei consecrationem sufficienter repræsentatur.

Resp. nego maj. Quia Sacrificium Crucis non tantum repræsentatur per mortem, sed præcipue per causam mortis, effusionem nempe sanguinis, quam utriusque speciei consecratio distincta proxime et immediate, mors vero mediate tantum, et consequenter significat.

QUÆSTIO IV.

De efficacia Sacrificii Missæ.

CONCLUSIO.

Sacrificium Missæ sua efficacia comprehendit omnia antiquæ legis Sacrificia.

Prob. In antiqua Lege erant quatuor Sacrificiorum genera, nempe Latreuticum, Eucharisticum, Propitiatorium, et Impetratorium; atqui Sacrificium Missæ comprehendit illa quatuor Sacrificiorum genera; ergo.

Prob. min. per partes.

1. Sacrificium Missæ est *Latreuticum*, quia offertur Deo ad testandum supremum ejus in omnes creaturas dominium.

2. *Eucharisticum*, in quantum offertur in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis, ut patet ex praxi Ecclesiæ.

3. Est *Propitiatorium*, et quidem ex opere operato

Prob. Quod est institutum in remissionem peccatorum, est propitiatorium; atqui Sacrificium Missæ est institutum in remissionem peccatorum (*Matth.* 26. *v.* 28.) *Hic est sanguis meus qui pro multis effundetur* (juxta Græcum *effunditur*) *in remissionem peccatorum*. Ergo est propitiatorium.

Hinc Conc. Trid. definit. (*Sess.* 22. *can.* 3.) *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis, et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti: neque pro vivis et defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus et aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit*.

Hosque effectus producit ex opere operato, cum dicat idem Conc. Trid. *Illa munda oblatio est; quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest*.

Dices: Si sacrificium Missæ peccata dimittat, inu-

tile erit Sacramentum pœnitentiæ; falsum conseq. Ergo.

Resp. dist. maj. Si peccata dimittat eodem modo, *conc. maj.* Si diverso modo, *nego maj.* et concessa min. similiter dist. conseq.

Itaque Sacramenta remittunt peccata immediate; Sacrificium vero peccata non dimittit *quoad culpam*, nisi mediate quatenus nempe intuitu hujus Sacrificii Deus peccatori, pro quo oblatum est, largitur gratias actuales quibus movetur ad pœnitentiam, disponiturque ad Sacramentum pœnitentiæ, in quo immediate fit peccatorum remissio; ita Trid. cit. cap. 2.

Dixi: *Quoad culpam;* quia hoc Sacrificium remittit immediate pœnam temporalem peccatis quoad culpam remissis debitam, ut patet in Missis, quas Ecclesia offert pro defunctis, in quibus sola pœna temporalis relaxanda est, ad quem effectum nihil conferunt, cum non sint in statu merendi.

Dices 2. Hebr. 10. dicit Apost. *Voluntarie peccantibus... jam non relinquitur pro peccatis hostia.* Ergo Sacrificium Missæ non producit remissionem peccatorum.

Resp. dist. textum. Non relinquitur hostia sumpta pro pretio redemptionis nostræ, *conc.* sumpta pro applicatione pretii nostræ redemptionis, *nego.* Itaque Sacrificio Crucis omne redemptionis, et satisfactionis Deo debitæ pretium abunde et superabunde solutum est, sed applicatio hujus pretii fit quotidie per celebrationem Sacrificii Missæ, quod hoc uno sensu dicitur propitiatorium, quod maxime notandum contra Novatores.

4. Denique Sacrificium Missæ est *Impetratorium:* nam habet vim impetrandi omnia beneficiorum genera, etiam temporalium, in hypothesi quod ex Dei ordinatione conferant ad salutem; *pro infirmis, et terræ, et maris, et universi orbis fructibus sacrificamus,* ait Div. Chrysost. hom. 71. *in Jo.* Et Divus Cyrillus Jerosolymit. Catechesi 5. mystag. *Deinde vero,* inquit, *postquam confectum est illud spirituale Sacrificium, et ille cultus incruentus supra ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum pro omni Ecclesiarum pace, pro ægrotis, pro regibus,* etc.

QUÆSTIO V.

De valore Sacrificii Missæ.

Nota: Valor Sacrificii Missæ ab ejus effectu distinguitur; nam valor significat moralem dignitatem quam habet, tum ex parte offerentis, tum ex parte rei oblatæ; effectus vero significat id quod de facto datur intuitu illius dignitatis.

CONCLUSIO.

Valor Sacrificii Missæ ex parte rei oblatæ et quoad sufficientiam est infinitus; ex parte vero efficaciæ et quoad applicationem, est finitus et determinatus.

Prob. 1. pars: Sacrificium Missæ idem est quoad hostiam et offerentem cum Sacrificio Crucis *sola offerendi ratione diversa* (*Trid. sess.* 22. *cap.* 2.); atqui Sacrificium Crucis valore et pretio est infinitum; ergo, etc.

Prob. secunda pars: Quia Christus in hoc Sacrificio contentus, non operatur ut agens naturale quod secundum totam virtutis suæ latitudinem operatur, sed ut agens liberum quod non operatur, nisi quantum vult; atqui Christus non vult meritum passionis suæ applicare secundum totam latitudinem virtutis suæ, tum ut magis excitetur pietas fidelium, tum ut procuretur frequentior hujus Sacrificii celebratio, sine quo stare religio non potest; ergo.

Confirm. Tum ex praxi Ecclesiæ quæ plures Missas ad eandem rem impetrandam celebrari permittit; tum ex damnatione hujus proposit. ab Alex. VII. *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, et unicum Sacrificium offerre;* quæ propositio fundata est in hoc falso principio, quod nempe unicum Sacrificium æque prosit ac plura.

Objicies: Illud effatum D. Hieron. (*Relatum can. Non mediocriter,* de consecr. dist. 5.). *Dum pro cunctis animabus psalmus vel Missa dicitur, nihil minus quam si pro uno quolibet ipsorum diceretur, accipitur.* Ergo Sacrificium est valoris infiniti quoad applicationem.

Resp. nego conseq. D. enim Hieronymus, ut exponit glossa, loquitur de fructu quem ipse percipit celebrans ex charitate erga mortuos, non de fructu quem omnes pro quibus offertur Sacrificium, percipiunt, qui minor est, si pro pluribus applicetur quam si pro uno.

Resolves: Missam mali Sacerdotis ex opere operato tantum valere quantum Missa boni, siquidem eadem est res oblata, et idem principalis offerens; ergo et idem valor; tamen minus valet quoad orationes quæ virtutem habent ex opere operantis, quia *qui declinat aures suas ne audiat Legem, oratio ejus erit execrabilis* (*Prov.* 28. *v.* 9.).

QUÆSTIO VI.

De causa efficiente Sacrificii Missæ.

Nota: Duplex est causa efficiens Sacrificii Missæ, nimirum *principalis,* quæ suo nomine agit: et *ministerialis,* quæ nomine principalis agentis offert. Ideo

CONCLUSIO.

Christus in Sacrificio Missæ est principalis offerens; et solus Sacerdos rite ordinatus, est minister qui solus potest immediate hoc Sacrificium offerre.

Prob. prima pars: Quia Christus est Sacerdos in *æternum secundum ordinem Melchisedech;* atqui non est Sacerdos in æternum nisi quatenus usque ad consummationem sæculi Sacrificium corporis et sanguinis sui sub speciebus panis et vini offert *ministerio Sacerdotum,* ait Conc. Trid. (*Sess.* 22. *cap.* 2.). Ergo Christus est principalis offerens.

Secunda pars probata manet ex dictis de Sacramento Eucharistiæ. Tamen

Dixi: Quod solus Sacerdos *immediate* hoc Sacrificium possit offerre; quia omnes Fideles per Sacerdotem offerre possunt et debent hoc Sacrificium 1. generali quadam ratione quatenus sunt membra Ecclesiæ; 2. speciali, quatenus procurant Sacrificium, inserviunt sacrificanti, et intersunt Sacrificio, ut constat ex Canone Missæ, in quo Sacerdos sic orat: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum .... pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium, etc.*

Quær. 1. *An Sacerdos potestatem specialem habeat Missæ fructum applicandi?*

Nota triplicem esse fructus Sacrificii portionem, generalem scilicet, mediam, et specialem.

Generalis, est ea portio quæ toti Ecclesiæ advenit, principaliter omnibus in canone Missæ expressis.

Media, est ea quæ iis advenit, pro quibus Sacerdos celebrare intendit.

Specialis, est ea quæ ipsi celebranti advenit etiamsi accepto stipendio celebret pro aliis.

Certum est 1. Sacerdotem de fructu generali pro libitu suo non posse disponere, quia a Christo ipso qui est principalis offerens, applicatur.

Certum est 2. Fructum medium ita a Sacerdotis beneplacito pendere, ut possit illum cuilibet voluerit applicare, ratio est quia minister in victimam habet potestatem. His tamquam certis positis,

Resp. Probabilius videtur Sacerdotem non posse alteri applicare fructum specialem; ratio est quia talis fructus ex natura sua pertinet ad Sacerdotem, sicut fructus generalis ex natura sua pertinet ad Ecclesiam; ergo sicut fructus generalis alteri applicari non potest, neque fructus specialis.

Dices: Liberum est cuilibet propriis suis bonis in favorem alterius sese abdicare; ergo.

Resp. dist. ant. Si Lex non obstet, *conc. ant.* si obstet, *nego ant.* at hic obstat institutio Christi qui voluit ut fructus specialis Sacrificii sit personalis sacrificanti, alterique incommunicabilis.

Quær. 2. *Qualis requiratur intentio ad Missæ applicationem?*

Resp. Requiritur et sufficit habitualis non retractata; ratio est quia Missæ applicatio se habet per modum donationis, quæ valida est donec retractetur.

Hinc valet Missæ hodie celebratæ applicatio facta a duobus vel tribus abhinc diebus, modo nec explicite, nec implicite fuerit retractata.

Dixi *requiritur:* quia non valet intentio interpretativa, qua quis ita est dispositus ut Missam pro tali applicasset, si attendisset; non enim quia intentio adfuisset, sequitur quod ipsa adfuerit.

QUÆSTIO VII.

De iis, pro quibus Sacrificium Missæ applicari potest.

Nota: Hæc quæstio, quæ spectat tum viventes, tum defunctos, variis solvetur propositionibus. Ideo

CONCLUSIO I.

Licitum est offerre Missæ Sacrificium pro omnibus Christianis fidelibus sive justis sive peccatoribus, ut istis prosit ad pœnitentiam, illis ad augmentum justitiæ: at non licet directe illud offerre pro infidelibus, hæreticis, et publice excommunicatis.

Prob. prima pars: Ex canone Missæ, ubi sic loquitur Sacerdos: *Hæc sancta Sacrificia illibata, quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua Sancta Catholica.... et omnibus ortodoxis, atque Catholicæ et Apostolicæ fidei cultoribus.* Ergo nullum membrum Ecclesiæ excluditur a fructu Sacrificii.

Prob. secunda pars: Pro illis non est licitum offerre Missæ Sacrificium, quos Ecclesia a suis orationibus et suffragiis excludit, prohibetque ne ad altare nominentur; atqui tales sunt infideles et excommunicati, ut declarat Innoc. III. *(Cap. a nobis, de sent. excomm.)* Ergo.

Dixi, *Directe*, quia non licet ipsos appellare nisi in die parasceves, sed indirecte offertur pro ipsis Sacrificium; nam offertur pro extirpatione hæresum, dilatatione Ecclesiæ; ergo indirecte offertur pro conversione infidelium, hæreticorum, excommunicatorum, etc.

Dices: Apostolus præcipit fieri orationes pro regibus (1. *Ad Tim.* 2. *v.* 2.) infidelibus; ergo licitum est pro ipsis offerre Sacrificium.

Resp. nego conseq. Equidem ex ipsa rei natura licitum est offerre Sacrificium pro infidelibus, sed nunc obstat Ecclesiæ prohibitio, quæ tempore Apostoli non obstabat.

CONCLUSIO II.

Sacrificium Missæ non potest offerri pro defunctis damnatis.

Prob. Pro illis Sacrificium non potest offerri, qui non sunt capaces fructus Sacrificii; atqui tales sunt damnati; quia *in inferno nulla est redemptio;* ergo.

Dices: Ecclesia Deum orat, ut defunctos liberet *de pœnis inferni et de profundo lacu;* ergo Sacrificium prodesse potest damnatis defunctis.

Resp. nego conseq. Ecclesia enim non refert suas preces ad tempus mortem subsequens, sed ad ipsum tempus mortis pro suo more *quæ rem jam diu præteritam spectat ut præsentem*, ait D. Aug. Epist. 78. sic in nativitate exhibet Christum nascentem, in resurrectione resurgentem, etc.

CONCLUSIO III.

Sacrificium Missæ rite offertur pro defunctis in Christo, nondum plene purgatis.

Hæc propositio est de fide definita in Conc. Trid. (*Sess.* 22. can. 3.) his verbis: *Si quis dixerit Missæ Sacrificium ...... neque pro vivis et defunctis offerri debere, anathema sit.*

Prob. 1. Ex Scriptura 2. Machab. 12. *» fortissimus Judas ... facta collatione duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum Sacrificium, bene et religiose de resurrectione cogitans ... sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* » Ad quem locum attendens D. Aug. lib. de cura pro mortuis: *» In Machabæorum libro legimus oblatum pro mortuis Sacrificium; sed etsi nusquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parva est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas, ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum suum etiam habet commendatio mortuorum.* »

Prob. 2. Ex perpetua traditione Ecclesiæ, quam testantur omnes Patres dicentes cum D. Chrysostomo (*Hom.* 69.), *Non temere ob Apostolis hæc sancita fuere, ut in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio.*

CONCLUSIO IV.

Sacrificium sanctis non offertur, sed Deo in honorem sanctorum.

Hæc prop. est definita in Conc. Trid. (*Sess.* 22. *can.* 5.) *si quis dixerit imposturam esse Missas celebrare in honorem sanctorum, et pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit.*

Prob. Ex continua Ecclesiæ praxi et traditione; certum quippe est ex veteribus liturgiis Græcis et Latinis, Martyrum ac aliorum Sanctorum memoriam semper ad altare factam fuisse, ut *assiduas preces pro nobis offerant*, ait liturgia sancti Basilii.

Dices: Cum Kemnitio, oblatio Sacrificii est honor supremus et latreuticus; ergo est superstitio offerre Sacrificium in honorem Sanctorum.

Resp. nego conseq. Non enim Sanctis in honorem Dei offertur Sacrificium, quod esset superstitiosum; sed Deo in honorem Sanctorum, quæ duo sunt valde diversa; *quamvis* enim, ait Conc. Trid. (*sess.* 22. *cap.* 3.) *in honorem Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo soli qui illos coronavit; unde nec Sacerdos dicere solet: offero tibi Sacrificium, Petre, vel Paule, sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.*

QUÆSTIO VIII.

De Stipendio celebrantibus concesso.

Nota: Cum plurima circa stipendium Sacerdotum ad praxim necessaria, nobis sint exponenda, ipsa brevitatis gratia in varias quæstiunculas dispartiri, necessarium duximus. Itaque

Quær. 1. *Quo titulo Sacerdoti liceat stipendium pro Missa suscipere?*

Resp. Duo sunt tantummodo tituli honorarium pro Missa recipiendi.

Primus est sacrificantis sustentatio, dicente Apostolo (1. *Cor.* 9. *v.* 13.) *Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; et qui altari deserviunt, cum altari participant?*

Secundus est labor extrinsecus Sacrificio, v. g. quod Missa tali hora, tali loco sit celebranda; quæ utique sunt pretio æstimabilia.

Dixi: *labor extrinsecus,* nihil enim licitum est recipere pro labore intrinseco et ab ipso Sacrificio inseparabili, prout est pœna ac vestiendi, genuflectendi, quia hæc non sunt pretio æstimabilia.

Quær. 2. *Quodnam sit justum stipendium Sacerdotis celebrantis?*

Resp. Illud quod vel usu recepto, vel taxa Episcopi est determinatum; et quod ultra exigitur, debet restitui.

Quær. 3. *An Sacerdos qui minora stipendia accepit pro pluribus Missis, possit Missas reducere ad numerum proportionatum solito stipendio?*

Resp. Non potest, quia ubi stipendium, licet minus congruum, acceptavit, obligationem Missam integram celebrandi induit; ita ut si eam celebrare omiserit, ad restitutionem teneatur, prout statuit sacra Cardinalium Congregatio approbante et confirmante Urbano VIII.

Quær. 4. *An liceat Sacerdoti duplicatum stipendium pro eadem Missa percipere?*

Resp. Non potest, ut declaravit Alex. VII. in damnatione hujus prop. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite recipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.*

Quær. 5. *Cum datur pecunia pro Missis indeterminate celebrandis, quomodo debeat determinari numerus Missarum?*

Resp. Debet determinari juxta pretium taxatum in tali loco pro qualibet Missa; ita Cardinalium definitio, probante Urb. VIII.

Quær. 6. *Possitne Sacerdos qui pinguius accepit stipendium, alium Sacerdotem hac Missa onerare pro minori, licet justo, stipendio?*

Resp. Non potest, quia nullum titulum habet partem stipendii retinendi; non gratuitum, quia illi non fit talis partis donatio; non onerosum, quia ipse non subit onus Missam celebrandi; ergo.

Hinc Urbanus VII. et Alex. VII. sequentem proposit. damnar. *Potest Sacerdos cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Æditusus tamen ex eodem Urb. VIII. potest aliquid retinere pro expensis cereorum, panis, vini, et ornamentorum.

Quær. 6. *An beneficiarius, qui ratione beneficii tenetur certis diebus celebrare, possit pro eadem Missa stipendium ab aliis accipere, eisque fructum sacrificii applicare.*

Resp. Non potest,, quia duplicatum acciperet pro eodem Missa; ita decrevit Urbanus VIII. ann. 1626.

Charmes, Theol. Schol. T. II.

Quær. 8. *An sit licitum Sacerdoti plurima stipendia pro multis Missis accipere, quas prævidet nonnisi multo post tempore celebrare?*

Resp. Non licere, nisi de consensu saltem præsumpto offerentium; ratio est, quia Sacrificium offerri solet pro iis rebus quæ urgent et instant.

Hinc Urbanus VIII. decrevit, non licere Sacerdoti Missis sese onerare, quibus intra duos menses non potest satisfacere.

Quær. 9. *Quid si necessitas urgens moram non patiatur?* Ut pro agonizante, puerpera periclitante, vel pro felici exitu litis mox dirimendæ, etc.

Resp. In tali casu Sacerdos non potest absque gravi peccato et restitutionis obligatione, Missæ celebrationem differre; quia non datur stipendium nisi sub hac conditione quod Sacrificium, stante causa, offeratur.

QUÆSTIO IX.

De circumstantiis ad celebrationem requisitis.

Nota: Circumstantiæ ad celebrationem requisitæ respiciunt

1. Tempus quo Sacerdos possit ac teneatur celebrare.
2. Locum, in quo ipsi liceat et teneatur celebrare.
3. Cum quibus ornamentis, vasibus, et ministris.
4. Secundum quas Rubricas debeat celebrare; hæc quatuor articulis complectemur.

ARTICULUS I.

De tempore, quo Sacerdos possit ac teneatur celebrare.

Quær. 1. *Quo tempore et qua hora licitum sit celebrare?*

Resp. ad 1. Quolibet die celebrare licet, exceptis die Parasceves in quo Missa non debet celebrari; et Sabbato Sancto, in quo Missa unica solemnis in singulis Ecclesiis dici potest, ut constat ex praxi Ecclesiæ decretis Pontificum firmata.

Non licet tamen pluries una die celebrare, id enim vetatur cap. *consuluisti* (*de celeb. Missæ.*) in quo excipitur dies Nativitatis Dominicæ, et casus necessitatis, de cujus gravitate solius est Episcopi judicare.

Resp. ad 2. Jure communi ante auroram, id est, ante crepusculum diei, nec post meridiem celebrare licet, ut constat ex consuetudine generali vim legis habente firmata a Pio V. constitutione, *Sanctissimus.* Unde S. Carolus, *in instructionibus pro celebratione Missæ,* ait: *Ante solis ortum non celebratur, nisi in Christi Domini natali die; aut post meridiem, quod Canones vetant.*

Dixi *jure communi:* excipitur enim 1. Missa Nativitatis Domini quæ celebratur media nocte (*Cap. nocte sancta, de consecr. dist.* 1.) 2. Casus necessitatis v. g. conficiendæ Eucharistiæ pro viatico; præbendi facultatem audiendi sacrum populo peregrinaturo, qui tempus auroræ non posset expectare, etc. 3. Locus in quo consuetudo ab Episcopo saltem tacita approbata obtinuit, ut in hieme Missa celebretur una aut duabus horis ante crepusculum.

Quær. 2. *An omnes Sacerdotes teneantur Missam celebrare?*

Resp. Sacerdotes etiam liberi, quibus nulla incumbit animarum cura, tenentur Missam celebrare sub mortali.

Prob. Ex Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem:* quibus verbis ut testatur Conc. Trid. (*Sess.* 22. *cap.* 1.) Christus *Apostolis eorumque in*

Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit: ergo tenentur præcepto divino celebrare; alias gratiam Sacerdotii in vanum reciperent.

Quær. 3. *Quoties Sacerdotes celebrare teneantur?*

Resp. Sacerdotes liberi celebrare tenentur saltem dominicis et festis solemnibus; Sacerdotes vero curam animarum habentes celebrare tenentur nedum cum urget præceptum Missam audiendi, sed et quandoque, ut eorum subditi Missam ex devotione possint audire.

Prob. prima pars. Ex D. Th. (*3. p. q. 82. a.* 10.) dicente: *Unde Sacerdoti, etiamsi non habeat curam animarum, non licet omnino a celebratione cessare; sed saltem videtur quod celebrare teneatur in præcipuis festis, et maxime in illis diebus, quibus fideles communicare consueverunt.*

Prob. secunda pars, et confirmatur 1. auctoritate Conc. Trid. sic statuentis (*Sess. 23. cap. 14. de reformat.*): *Curet Episcopus, ut ii* (Sacerdotes) *saltem diebus dominicis, et festis solemnibus; si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent;* atqui munus est pastoris non solum pascua absolute necessaria ovibus suis administrare, sed et utilia et opportuna; ergo.

Quær. 4. *An capellani per fundationem ad quotidie celebrandum obligati, teneantur quotidie celebrare per se, vel per alium si non possint per se?*

Resp. Observandum esse contractum fundationis; si in eo exprimatur, *quotidie vel per se, vel per alium celebret,* nulla dies sine celebratione debet prætermitti; quod si capellanum simpliciter ad quotidianam Missam adstringat, tunc juxta præsumptionem, et rationabilem fundatoris intentionem non tenetur per alium Sacerdotem supplere, aut de stipendiis Missarum pro rata restituere, si semel in hebdomada omittat celebrationem, vel propter infirmitatem corporalem, vel indispositionem ad celebrandum, vel alia gravia negotia. Ita omnes Canonistæ cum Panormitano et Cabassut. (*Panorm. in cap. significatum de præb. Cabassut. l. 6. cap. 14. n. 5. Theor. et Prax.*) qui asserit *ex æquitate et epickeia id concessum fuisse a Conc. Mediolanensi VII. Provinciali.*

ARTICULUS II.

De loco in quo licitum sit celebrare.

Nota. Locus in quo licitum est celebrare, vel est immediatus et est altare, vel mediatus, et est Ecclesia, ideo,

CONCLUSIO I.

In quocumque loco Missa celebretur, requiritur altare lapideum ab Episcopo, aut ex concessione solius Papæ ab alio Sacerdote consecratum. (*Cap. Altaris, de consec. dist.* 2.)

Quær. *Quandonam altare censeatur amisisse suam consecrationem?*

Nota: Duplex est altare, *fixum* nempe, quod alicui loco effixum est; et *portatile,* quod consistit in simplici tabula lapidea viatica.

Resp. Altare portatile suam emittit consecrationem cum ita frangitur ut non possit continere calicem et patenam; *fixum* autem suam perdit tum per illam notabilem fractionem, tum per sui amotionem e loco suo seu basi (*Cap. quod in dubiis de consecr.*); item altare execratur si sigillum in quo reliquiæ continentur fuerit confractum. (*Cap. ad hæc, de consecr.*).

CONCLUSIO II.

Jure communi non licet celebrare nisi in domo ab Episcopo consecrata, vel saltem auctoritate Episcopi benedicta. Ita statuit Conc. Trid. (*decreto de observandis in Sacrif. Missæ.*) quæ obligatio est gravis, cum imposita sit a jure (*Cap. nullus de consecr. dist.* 1.) sub pœna depositionis.

Dixi: *Jure communi:* ab ipsa enim regula nonnullæ sunt exceptiones; sic v. g. potest celebrari in castris pro exercitu; in littore maris pro navigantibus (*Cap.* 30. *de consec. dist.* 1.); immo nunc in navi celebratur cum dispensatione Papæ. Excipitur etiam casus publicæ necessitatis dum Ecclesia est diruta, ac populus sacro careat.

Quær. 1. *An liceat celebrare in Ecclesia polluta?*

Resp. Non licere ante ejus reconciliationem, quæ debet fieri ab Episcopo si Ecclesia fuerit consecrata; vel a Sacerdote ab Episcopo delegato, si fuerit tantum benedicta.

Resolves: Sacerdotem qui celebrat in Ecclesia quam novit pollutam, peccare mortaliter, quia materia est gravis, nullam tamen incurrit censuram aut irregularitatem, quia nulla in jure est expressa.

Quær. 2. *Quot modis Ecclesia polluatur?*

Resp. quinque modis: primo copiosa atque injuriosa sanguinis humani effusione (*Cap. proposuisti de consecr. Ecclesiæ.*).

2. Homicidio voluntario et injurioso commisso in Ecclesia, sive percussus moriatur intra, sive extra Ecclesiam (*Eodem cap.*).

3. Voluntaria, etiam de se licita, seminis humani effusione (*Cap. si Ecclesia, de consec. Eccl.*). Requiritur quod sit publica cognita.

4. Sepultura nominatim excommunicati, (*Cap. consuluisti de consecr. Eccles.*) et infidelis non baptizati (*Cap. Ecclesiam de consecr. dist. prima.*)

5. Non quidem polluitur, sed amittit consecrationem, cum parietes secundum majorem partem destruuntur (*Cap. ligneis, de consec. Eccl.*).

Nota 1. Discrimen esse inter Ecclesiæ pollutionem, et execrationem: nam polluta Ecclesia polluuntur etiam omnia altaria quæ in ea fixa sunt; quemadmodum et viceversa altare pollui non potest, quin etiam Ecclesiæ corpus polluatur; at vero si Ecclesia execretur combustis aut destructis parietibus, non ideo altaria quæ integra et illæsa remanent, execrantur; sicut nec altari per fractionem execrato, Ecclesia execratur.

Nota 2. Polluta Ecclesia, polluitur cœmeterium ei contiguum, non econtra, quia accessorium sequitur naturam principalis (*Reg. 42. juris in 6.*).

Quær. 3. *Quid agendum sit Sacerdoti, si dum celebrat Ecclesia violetur?*

Resp. Si Ecclesia violetur post inceptum canonem, perficienda est Missa, quia Sacrificium censetur inchoatum, quod intermitti non debet: si autem ante canonem violetur, recedere debet ab altari, donec Ecclesia reconciliata fuerit.

ARTICULUS III.

Cum quibus ornamentis, vasis et ministris sit celebrandum.

Quær. 1. *Quibus ornamentis instructum debeat esse altare, ut in eo rite celebrari possit?*

Resp. Juxta Rubricas Missalis

Requiritur 1. Ut altare sit ornatum triplici mappa linea, vel ad minus duplici, quarum *prima* sit du-

plicata; quæ omnes debent esse benedictæ ab Episcopo, vel alio habente talem potestatem.

Requiritur 2. Ut altare sit instructum corporali et purificatorio lineis ab Episcopo benedictis; item palla linea saltem qua parte calicem tangit, eaque benedicta.

Requiritur 3. Crucifixus exculptus, nisi expositum sit sanctissimum Sacramentum.

Requiruntur 4. Duo luminaria cerea; tamen in casu necessitatis unum sufficit, imo in tali casu candela ex sebo adhiberi potest.

Quær. 2. *Quibus vestibus indui debeat Sacerdos ut rite celebret?*

Resp. Ex gravi præcepto necessaria sunt amictus, alba, cingulum, manipulus, stola et casula, et hæc omnia benedicta; ita ut si quid horum desit, omittenda sit Missa; quia actio quæ debito modo fieri nequit, potius omittenda est, quam indecenter exercenda.

Quær. 3. *Quomodo vestes sacerdotales amittant suam benedictionem?*

Resp. Eam amittunt per lacerationem et fractionem talem, ut desinant esse aptæ ad usum ad quem sunt destinatæ: nec tunc possunt in usus profanos converti, sed vel igni sunt tradendæ, vel defodiendæ (*Cap. altari, dist. prima de consecr.*).

Quær. 4. *Quænam vasa requirantur ad celebrationem?*

Resp. Requiruntur calix et patena ex auro vel argento, vel saltem cogente paupertate ex stanno, eaque ab Episcopo, vel alio ex privilegio Papæ, consecrata (*Cap. calix, de consecr. dist.* 1.).

Quær. 5. *Quomodo calix et patena execrentur?*

Resp. Execrantur duobus modis: 1. Per notabilem fractionem, ut si pes calicis fixi separetur a cuppa, quia consecratio cadit in totum calicem per modum unius indivisibiliter, secus si pes sit tornatilis: nam tunc consecratio cadit in solam cuppam.

2. Si interior cuppæ vel patenæ superficies exauretur, quia habent aliam superficiem non consecratam, quæ tamen debent esse consecratæ ob contactum immediatum Eucharistiæ; neutrum tamen execratur, si ab aurifice resarciatur, modo nulla fiat fractio notabilis, aut mutatio superficiei interioris cuppæ, vel patenæ; quia id nullo jure statuitur.

Quær. 6. *Quibus personis competat sacra vasa contingere?*

Resp. Vasa fas non est Laicis et feminis etiam sanctimonialibus attingere, sed solis ministris sacratis (*C. etiam sancta, de consec. dist.* 1. *cap. sacratas, dist.* 23.), excipitur casus necessitatis, vel alterius causæ honestæ. Quamdiu vero in eis corpus aut sanguis Domini continetur, nullus præter Sacerdotem aut Diaconum contingere potest sine gravi peccato, (*Cap. non oportet, dist.* 23.) quia est res gravissima.

Iisdem non licet corporalia et purificatoria tangere antequam a Sacerdote vel Diacono laventur (*Cap. nemo de consec. dist.*).

Quær. 7. *An liceat Sacerdoti Missam sine ministro celebrare?*

Resp non licere. Contrarius enim abusus repressus fuit a Conc. Basileensi Sess. duodecima.

Quær. 8. *An in casu necessitatis mulieri liceat Sacerdoti celebranti ministrare.*

Resp. Nusquam licere, ex cap. 1. de cohabitatione Clericorum: *Nulla femina præsumat ad altare accedere, vel Presbytero ministrare*; ita etiam Missale Roman.

ARTICULUS IV.

De Rubricis Missalis.

Nota: Rubricæ Missalis aliæ sunt directoriæ tantum, aliæ obligatoriæ et præceptivæ, quarum obligatio potest esse gravis, vel levis juxta gravitatem vel levitatem materiæ et significationis ab Ecclesia intentæ. Ideo

Quær. 1. *Quænam Rubricæ sint tantummodo directoriæ?*

Resp. Sunt sequentes, 1. Quod Sacerdos celebraturus prius vacet orationi. 2. Quod præmittat preces quæ dicuntur; *Præparatio ad Missam*, nam proponuntur pro opportunitate Sacerdotis faciendæ. 3. Quod Matutinum et Laudes ante celebrationem persolverit, dum nempe Horarum Canonicarum officium a Missa discrepat; si enim cum ipsa concordet, censent communiter Doctores esse veniale Missam celebrare ante Matutini et Laudum solutionem, non vero mortale, quia Matutinum necessariam cum Missa connexionem non habet, unde sunt nonnullæ causæ quæ a culpa hic excusant, v. g. necessitas ministrandi viatici infirmo etc.

Quær. 2. *Quænam sint Rubricæ obligatoriæ?*

Resp. Ex præcepto: 1. Recitandæ sunt preces inter se vestiendum recitari solitæ.

2. Missa debet celebrari cum veste talari et calceis, a qua lege eximuntur Religiosi discalceati.

3. Missa debet esse conformis Officio in diebus Duplicibus et solemnibus, in illis tamen diebus potest dici unica Missa de *Requiem* corpore præsente.

4. Missa debet celebrari sine intermissione, nisi urgeat gravis necessitas, v. g. administrandi Sacramentum Pœnitentiæ moribundo, ut docent communiter Doctores.

5. Missa debet celebrari sine ulla detractione, vel additione eis qui in Missali præscripta sunt. Porro hæc additio, vel detractio est mortalis vel venialis pro gravitate vel levitate rei, seu actionis omissæ vel additæ.

DISSERTATIO V.

De Pœnitentia.

Nota 1. Pœnitentia secundum vim nominis, idem est ac pœnæ tenentia, cum enim dicitur: *pœnitet me peccati*; idem est, ac si diceretur; *pœna peccati me tenet*.

Nota 2. Pœnitentia dividitur in eam quæ est virtus, et eam quæ est Sacramentum.

Pœnitentia virtus definitur: *habitus supernaturalis, quo homo movetur ad odium et detestationem peccati commissi cum proposito non peccandi de cætero, justitiæque divinæ satisfaciendi*. Hæc definitio colligitur ex Conc. Trid. (*Sess.* 14. *c.* 2.) Hinc Pœnitentia virtus quatuor actus complectitur, 1. vitæ prioris mutationem seu resipiscentiam; 2. odium et detestationem illius; 3. propositum vitæ melioris; 4. prioris vitæ vindictam; unde Pœnitentia virtus secundum suos actus sumpta, est partialis materia Sacramenti Pœnitentiæ, quæ contritio dicitur; de qua suo loco fuse dicetur.

Pœnitentiæ Sacramentum definitur: *Sacramentum a Christo institutum ad peccata post Baptismum commissa remittenda per actus pœnitentiæ et absolutionem Sacerdotis*.

Dicitur 1. *Sacramentum a Christo institutum*, quod tenet locum generis.

Dicitur 2. *Ad remittenda peccata*: ut denotetur

materia hujus Sacramenti remota, et effectus, qui est remissio peccatorum.

Dicitur 3. *Post Baptismum commissa:* quia peccata ante Baptismum commissa non delentur per Sacramentum Pœnitentiæ, cujus non sunt capaces non baptizati, sed per actum Pœnitentiæ virtutis cum receptione Baptismi in re, vel in voto.

Dicitur 4. *Per actus pœnitentis:* scilicet contritionem, confessionem et satisfactionem saltem in proposito, quæ sunt Pœnitentiæ partes omnino necessariæ ex parte pœnitentis, ad peccatorum remissionem.

Dicitur 5. *Et absolutionem Sacerdotis:* quibus verbis exprimitur tum minister hujus Sacramenti, nempe Sacerdos; tum forma Sacramenti, nempe juridica absolutio ex vera scilicet potestate remittendi peccata, non vero declarandi tantum ea esse remissa.

Nota 3. Pœnitentiam virtutem differre a Pœnitentiæ Sacramento in duobus.

1. In eo quod Pœnitentiæ virtus tota posita sit in actibus pœnitentis; Sacramentum vero insuper requirat absolutionem Sacerdotis.

2. In eo quod virtus Pœnitentiæ, ut ait Trident. (*Sess.* 14. *c.* 1.) *Universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, fuerit quovis tempore ad gratiam et justitiam assequendam necessaria, illis etiam qui Baptismi Sacramento ablui petivissent;* Sacramentum vero Pœnitentiæ non nisi a Christo fuerit institutum, nec pertineat nisi ad eos qui post baptisma receptum in peccata lapsi fuerint.

3. In eo quod Sacramentum Pœnitentiæ sit totum; virtus vero Pœnitentiæ sit pars materiæ Sacramenti; ergo sicut Sacramentum matrimonii non potest consistere sine vero contractu conjugali, ita nec Sacramentum Pœnitentiæ sine vera Pœnitentia supernaturali.

Nota 4. De sola Pœnitentia ut est Sacramentum agemus in hac Dissertatione, quam distribuemus in septem Capita.

Primum, erit de existentia Pœnitentiæ.

Secundum, de essentia et natura Pœnitentiæ.

Tertium, de prima parte Pœnitentiæ, seu de contritione.

Quartum, de confessione, quæ est secunda pars Pœnitentiæ.

Quintum, de Satisfactione, quæ est tertia pars Pœnitentiæ.

Sextum, de ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

Septimum, de effectibus Pœnitentiæ.

CAPUT I.

De existentia Pœnitentiæ Sacramenti.

Nota: Hic, ad veritatem orthodoxam confirmandam, triplicem esse evertendum errorem, quorum

1. Est Montanistarum et Novatianorum, qui negarunt extare in Ecclesia potestatem remittendi peccata saltem graviora.

2. Est Lutheranorum et Calvinistarum contendentium Pœnitentiam non esse verum Sacramentum distinctum a Baptismo ejusque memoria, quæ propter apprehensam fidem peccata post Baptismum commissa dimittit.

3. Est eorumdem Lutheranorum et Calvinistarum docentium, absolutionem non esse actum judicialem, sed nudum ministerium declarandi dimissa esse peccata confitenti, modo credat se esse absolutum. Itaque sit

CONCLUSIO I.

Christus Ecclesiæ suæ veram concessit potestatem dimittendi omnia peccata post Baptismum commissa: nullumque est in hac vita crimen vere pœnitenti irremissibile.

Prob. Christus Apostolis distincte promisit se eis daturum potestatem remittendi quæcumque peccata sine discretione levium aut graviorum, dicens Matth. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo, et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo.* Et Jo. 20. de facto confert, quam promiserat Apostolis, dimittendi peccata auctoritatem his verbis: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.* Quem locum afferens Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 1.) ait: *Quo tam insigni facto, et verbis tam perspicuis, potestatem remittendi et retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis et eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit: et Novatianos remittendi potestatem olim pertinaciter negantes, magna ratione Ecclesia Catholica tanquam hæreticos explosit, atque condemnavit.*

Confirmatur ex facto D. Pauli, qui incestuoso quem tradiderat satanæ in interitum carnis, post peractam pœnitentiam, veniam indulsit in persona Christi: *Nam et ego,* inquit (2. *Cor.* 2. *vers.* 10.), *quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi.* Quem locum contra Novatianos urgebat S. Ambrosius (*L.* 1. *de Pœnit. cap.* 7.) his verbis: *Jus sibi vindicavit Paulus acceptum, non usurpavit indebitum.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Christus non concessit facultatem remittendi peccata post Baptismum commissa; ergo.

Prob. antec. Ex Apost. Hebr. 6. *Impossibile est eos qui semel illuminati... et prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, et ostentui habentes.* Ergo Christus non concessit facultatem peccata lapsis remittendi.

Resp. nego conseq. Duæ enim sunt hujus textus expositiones.

1. Est omnium pene veterum (*Chrysostomi, Theodoreti, Theophilacti, Oecum. Haymonis, Ambrosii, Hieron. Augustini etc.*), qui censent Apostolum loqui de pœnitentia quæ præit Baptismum, tantumque damnare iterationem Baptismi; Hebræi enim in Judaismo sæpe se baptizabant, indeque facti Christiani putabant pari modo posse multoties baptizari, et baptismo iterato identidem peccata, in quæ sæpius incidebant, expiare. Hanc esse mentem Apostoli probant ex verbis *illuminationis,* et *renovationis* quibus utitur; quæ apprime congruunt baptismo, non vero pœnitentiæ. *Is enim quem pœnitet,* ait S. Athan. (*Epist.* 4. *ad Serapionem*), *peccare quidem desinit, retinet tamen vulnerum cicatrices: qui autem baptizatur, veterem exuit hominem, et renovatur superne genitus spiritus gratia.*

2. Est recentiorum qui magis apposite censent Apostolum proprie loqui de Pœnitentia, eamque dicere impossibilem, id est, valde difficilem esse peccatoribus, non quibusvis, sed gravissimis, quales sunt Apostatæ qui post tot cælestia dona accepta, agnitam veritatem contemnentes, a Christo ad Judaismum discedunt, ut aliqui faciebant Hebræi.

Porro quæcumque expositio admittatur, non sequitur quod ex eo textu Novatiani inferebant, nempe nullum post baptisma superesse lapsis remedium.

Inst. 1. Cap. 10. ejusdem Epistolæ Apostolus ait: *Voluntarie peccantibus post acceptam notitiam veritatis jam non relinquitur pro peccatis hostia, terri-*

bilis autem quædam expectatio judicii. Ergo peccata post Baptismum commissa non possunt remitti.

Resp. dist. ant. Voluntarie peccantibus peccato quolibet, non relinquitur hostia, *nego ant.* peccato apostasiæ qua a Christo ad Judaismum deficiebant, *subdist.* si in sua apostasia perseverent, *conc. ant.* si de sua priori apostasia pœnitentiam agant, *nego ant.* et consequentiam.

Itaque Apostolus manifeste loquitur de Hebræis qui fidem deserebant ut ad Judaismum deflecterent, et asserit talibus in tali statu manentibus, nullam relinqui pro peccatis hostiam; qualis enim esset? an Christus? at eum negant et conculcant; an alius Messias? at nullus est; an Legis sacrificia? et infirma et jam abolita erant: talibus ergo Hebræis non hostia, non spes veniæ, sed terribilis tantum ultio manet, et ignis vehemens qui consumpturus est eos ut Christi adversarios. Hic sensus eruitur tum ex verbis antecedentibus, *Non deserentes collectionem nostram*; tum ex consequentibus, *Post acceptam notitiam veritatis*.

Inst. 2. Atqui quodlibet peccatum in Deum admissum remitti nequit; ergo, etc.

Prob. sumpt. Ex L. 1. Reg. cap. 2. ubi dicitur: *Si peccaverit vir in virum, placari ei poterit Deus; si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* Ergo peccata in Deum admissa remitti nequeunt.

Resp. dist. conseq. Peccata in Deum remitti nequeunt, in omni facto, *nego conseq.* in facto speciali de quo agitur in textu, *subdist.* remitti nequeunt per visibile Sacrificium, *conc.* per pœnitentiam, *nego*. Itaque textus loquitur de solo peccato filiorum Heli quod *erat grande nimis coram Domino, qui* per suam ingluviem, rapacitatem, et incontinentiam, *retrahebant homines a Sacrificio Domini* (1. *Reg.* 2. *v.* 17.). Et consequenter cum nullus esset peccator qui postularet pro se offerri Sacrificium, nullum supererat visibile remedium quo placari posset divina majestas, quæ tamen semper placari poterat per veram pœnitentiam.

Inst. 3. Atqui vere pœnitentibus venia peccatorum non semper indulgetur; ergo, etc.

Prob. subsumpt. Exemplo Antiochi et Esau; de Antiocho dicitur (*L.* 2. *Machab. cap.* 9. *v.* 13.) *Orabat hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus*; de Esau vero, *Non invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam*; ergo venia peccatorum non semper pœnitentibus indulgetur.

Resp. dist. conseq. Venia peccatorum mendaciter pœnitentibus non indulgetur, *conc.* vere pœnitentibus, *nego*. Porro mendax et fucata fuit pœnitentia Antiochi et Esau; Antiochus enim non doluit de culpa admissa, sed de crudelissimo morbo quo vexabatur. Pœnitentia vero Esau non fuit peccati, et gratiæ Dei deperditæ, sed benedictionis paternæ et primogenituræ amissæ per profanam venditionem, quam desiderabat recuperare, sed frustra, cum non potuerit flectere patrem suum Isaac, ut benedictionem datam Jacobo revocaret, quin potius ipsam confirmaverit Isaac dicens: *Benedixi ei* (Jacobo) *et erit benedictus*; hinc textus allatus proprie intelligitur de pœnitentia Isaac.

Objicies 2. 1. Jo. 5. dicitur: *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.*

Ergo omne peccatum mortale est irremissibile.

Resp. dist. conseq. Non enim de omni peccato loquitur D. Joannes, sed de peccato apostasiæ a Christo et Ecclesia, quod ideo vocat peccatum ad mortem, 1. Quia propter indurationem solet per totam vitam usque ad mortem durare; 2. Quia aufert fidem quæ est principium vitæ spiritualis, et consequenter tollit peccatori omnem vitam spiritualem, omnemque spem pœnitendi et resurgendi, a qua apostasia potest nihilominus resipiscere peccator et converti, licet difficile.

Inst. 1. Contra responsionem, illud peccatum pro cujus remissione vetat orare D. Joannes, est omnino irremissibile; atqui pro peccato ad mortem vetat orare D. Joannes; ergo.

Resp. nego min. Sensus enim textus hic est: non prohibeo quidem pro tali orare; sed non audeo polliceri, quod impetrabit, ideo *non pro illo dico ut roget quis*, nimirum cum illa certa fiducia impetrandi, de qua v. præcedenti locutus sum dicens: *Et hæc est fiducia quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos. Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. 1. Joann.* 5. Nam sæpe Deus oratus pro peccato ad mortem, utpote gravissimo, non exaudit, juxta illud Jerem. *Noli orare pro populo hoc, quia non exaudiam te (Jer. 7. v.* 16.).

Inst. 2. Teste ipsomet Christo (*Matth.* 12. *v.* 31.) Blasphemia in Spiritum sanctum dimitti non potest neque in hoc sæculo, neque in futuro; ergo quoddam peccatum est irremissibile.

Resp. dist. ant. Blasphemia in Spiritum sanctum dimitti non potest, comparate ad alia peccata, id est non tam facile dimittitur, *conc. ant.* absolute, *nego ant.* Loquitur itaque Christus de majori remissionis difficultate, non de absoluta impossibilitate; ista enim loquendi ratio, *remittetur*, est Hebraismus quo rem difficile fieri significatur.

Porro blasphemia in Spiritum sanctum, est peccatum quo quis manifestæ veritati resistit imputans diabolo quæ sunt Spiritus sancti, quomodo faciebant impii illi Judæi qui manifeste intelligentes opera miraculosa Christi esse divina, dicebant (*Matth.* 12. *v.* 24.) *Non ejicit dæmonia, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum*. Hoc fuit peccatum in Spiritum sanctum, cui per quamdam appropriationem operatio miraculorum tribuitur: cum autem illud peccatum non ex infirmitate, sed ex malitia procedat, non nisi difficile dimittitur, non propter immisericordiam Dei, sed propter impœnitentiam hominis, quia talis peccator directe oppugnat ei, sine quo pœnitere nequit; puta Spiritum sanctum, ejusque gratiam, unde magis excæcatur et obduratur, tandemque in reprobum sensum traditur.

Blasphemia vero contra Filium hominis, est peccatum ignorantiæ, quod cum aliquam excusationem habeat, facilius condonatur; tale erat peccatum Judæorum; qui infirmitate et abjectione naturæ humanæ Christi offensi, facta ejus humana calumniabantur vocantes eum vini potatorem, amicum Publicanorum, etc. suspicantes eum esse purum hominem.

CONCLUSIO II.

Pœnitentia verum est ac speciale novæ Legis Sacramentum, a Baptismo Baptismique materia distinctum; lapsis post Baptismum absolute necessarium in re, vel in voto.

Prob. 1. *pars;* Nempe *Pœnitentiam esse verum Sacramentum*. Ad verum novæ Legis Sacramentum quatuor requiruntur et sufficiunt etiam secundum Novatores: 1. Ut sit signum externum et sensibile; 2. Ut habeat vim producendi gratiam; 3. Ut sit a Christo præceptum, seu institutum; 4. Ut sit constans ac perpetuum in Ecclesia. Atqui

Pœnitentia quatuor illas conditiones habet. Ergo.

1. Est signum externum et sensibile, tum ex parte pœnitentis peccata sua declarantis, et internum sui mi dolorem significantis; tum ex parte Sacerdotis per certa et determinata verba, modo externo hominibus accommodato, absolventis.

2. Habet vim producendi gratiam, nempe remissionem peccatorum.

3. Signum illud est a Christo institutum, *Cum nempe*, ait Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 1.) *a mortuis excitatus, insufflavit in Discipulos suos dicens: accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.*

4. Est signum perpetuum, cum potestatem dimittendi peccata absque temporis limitatione, Christus Ecclesiæ suæ concesserit.

Hinc Conc. Trid. (*Sess.* 14. *can.* 1.) definivit: *Si quis dixerit, in Ecclesia Catholica Pœnitentiam non esse vere et proprie Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsis Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum, anathema sit.*

Prob. 2. *pars.* Nempe *Sacramentum Pœnitentiæ distinctum esse a Baptismo ejusque materia.* Probatur, inquam, 1. ex D. Aug. (*L.* 2. *de adulterinis conjugiis cap.* 13.) qui asserit peccata fidelium curari remedio plane diverso ab eo, quo peccata Catechumenorum curantur: *Si a Catechumeno factum est homicidium,* inquit, *Baptismate abluitur; si a Baptizato, Pœnitentia et reconciliatione sanatur.*

Prob. 2. Ratione deducta ex Scriptura sacra, et traditione Patrum: illa Sacramenta sunt inter se diversa quæ habent materiam, formam, subjectum, ministrum, et effectus omnino diversos et distinctos; atqui Baptismus et Pœnitentia habent materiam, formam, subjectum etc. omnino distinctos et diversos; ergo sunt duo Sacramenta inter se omnino diversa.

Prob. min. per partes, namque

1. Baptismi materia est aqua, et forma sunt ista verba: *Ego te baptizo etc.* materia vero Sacramenti Pœnitentiæ sunt actus pœnitentis, forma autem sunt hæc verba: *Ego te absolvo etc.*

2. Baptismi subjectum est homo quilibet nondum baptizatus; Pœnitentiæ vero est solus homo baptizatus; unde Conc. Trid. ibid. dicit: *Sacramentum Pœnitentiæ esse remedium, quo lapsis post baptismum beneficium mortis Christi applicatur.*

3. Baptismi minister in necessitate est homo quilibet; Pœnitentiæ vero est solus Sacerdos personam judicis sustinens.

4. Baptismi effectus sunt character, et remissio cum peccati originalis, tum actualium ante ipsum commissorum, tam quoad omnem pœnam, quam quoad culpam; Pœnitentiæ vero effectus, est sola remissio peccatorum actualium post Baptismum commissorum quoad culpam et pœnam æternam; ergo etc.

Hinc merito Conc. Trident. (*sess.* 14. *can.* 2.) contra Novatores definit: » Si quis Sacramenta con» fundens, ipsum Baptismum Pœnitentiæ Sacramen» tum esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distin» cta non sint, atque ideo Pœnitentiam non recte se» cundam post naufragium tabulam appellari, ana» thema sit.

Prob. 3. *pars*, nempe *Pœnitentiæ Sacramentum lapsis absolute esse necessarium in re vel in voto.* Illud est necessarium necessitate medii ad salutem, sine quo obtineri non potest remissio peccatorum post Baptismum commissorum; atqui sine Sacramento Pœnitentiæ in re vel in voto non potest obtineri remissio peccatorum mortalium post Baptismum commissorum, dicente Christo: (*Jo.* 20. *v.* 23.) *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis; et quorum retinueritis retenta sunt;* ergo.

Confirmatur ex Conc. Trid. (*sess.* 14. *cap.* 2.) dicente: *Est autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus.* Nam eodem modo quo Christus dixit Jo. 34. *Nisi quis renatus fuerit etc.* dixit Lucæ 13. *Nisi Pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.*

Dixi: *in re vel in voto:* quia homo in tali statu constitutus in quo non habet copiam Confessarii, vel defectu linguæ ministerio ejus uti non potest, contritus gratiam sanctificantem, et hac mediante, gloriam paradisi obtinere potest.

Solvuntur Objectiones.

Objicies contra primam partem: Eadem est vis Pœnitentiæ in utraque Lege; atqui Pœnitentia in Lege veteri non fuit Sacramentum; ergo nec in Lege nova.

Resp. dist. maj. Eadem est vis Pœnitentiæ, quatenus est virtus, *conc. maj.* quatenus Sacramentum, *nego maj.* In veteri quippe Lege Pœnitentia virtus duntaxat fuit, quæ in nova ad dignitatem Sacramenti fuit elevata; unde contritio quæ Judæis ad salutem sufficiebat, jam nobis non sufficit sine Sacramento re vel voto percepto.

Inst. Ad Sacramentum requiritur elementum juxta illud D. Aug. (*Tr.* 80. *in Jo.*) *Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum.* Atqui in Pœnitentiæ ritu nullum est elementum; ergo.

Resp. dist. maj. Ad Sacramentum requiritur elementum improprie dictum, nempe sumptum pro aliquo signo sensibili, *conc. maj.* proprie dictum, *subdist.* in aliquibus Sacramentis, *conc. maj.* Div. itaque Aug. loquitur de Baptismo in quo materia est aqua.

Objicies contra secundam partem: Joannes prædicavit (*Lucæ* 3. *v.* 3.) Baptismum Pœnitentiæ in remissionem peccatorum; ergo Sacramentum Pœnitentiæ non distinguitur a Baptismo.

Resp. nego conseq. Joannes enim non loquitur de Sacramento Pœnitentiæ, sed de suo proprio Baptismo, cujus cum tota vis esset a virtute Pœnitentiæ, merito vocatur Baptismus Pœnitentiæ.

Inst. 1. D. Fulgentius (*L. de fide ad Petrum, c.* 30.) cum pluribus aliis Patribus, Baptismum appellat *Sacramentum fidei et Pœnitentiæ;* ergo.

Resp. dist. ant. Baptismum appellat Sacramentum fidei et Pœnitentiæ, respectu infidelium adultorum qui ad Baptismum non admittuntur nisi præmissa de peccatis Pœnitentia, *conc. ant.* eo quod Sacramentum Baptismi sit ipsummet Sacramentum Pœnitentiæ, *nego ant.* nam effectus utriusque Sacramenti sunt valde diversi, quos sic exprimit D. Chrysost. Hom. 11. in Epist. ad Hebræos, *Novos*, inquit, *facere est solius Baptismi, Pœnitentiæ autem est, eos qui novi facti sunt, deinde in peccatis inveteraverunt, liberare a vetustate, solidosque reddere; ad illum autem splendorem* (receptum per Baptisma) *non licet reducere: illic enim totum est gratia.*

Inst. 2. D. Aug. (*L.* 1. *de nuptiis et concupisc. cap.* 33.) asserit omnia peccata etiam post Baptismum, dimitti per ipsum Baptismum; ergo Sacramentum Pœnitentiæ non distinguitur a Baptismo ejusque memoria.

Resp. dist. antec. Peccata post Baptismum commissa dimittuntur per ipsum Baptismum præsuppositive et dispositive, *conc. antec.*, vere et effective, *nego antec.*

Itaque peccata post Baptismum commissa vere ac-

effective remittuntur per Pœnitentiam, sed præsuppositive remittuntur per Baptismum, quia cum Baptismus sit janua omnium Sacramentorum, nemo mundari potest per Sacramentum Pœnitentiæ, nisi fuerit baptizatus. Ita seipsum explicat D. Aug. dicens: *Quid enim prodesset vel ante Baptismum Pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur; vel postea, nisi præcederet?*

CONCLUSIO III.

Absolutio sacramentalis vere ac proprie dimittit peccata, non vero declarat tantum ea esse dimissa.

Prob. Ex verbis Christi Jo. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt:* ex quibus argumentor.

Illa verba in sensu proprio naturali significant veram potestatem remittendi peccata; non enim Christus dixit, quorum declaraveritis dimissa peccata, sed *quorum remiseritis;* atqui illa verba sunt in sensu proprio et naturali intelligenda; ergo significant veram potestatem remittendi peccata, datam Apostolis.

Prob. min. 1. Quia Christus testatur se eam Apostolis conferre auctoritatem quam ipse a Patre acceperat. *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis etc.* Atqui Christus potestatem accepit a Patre non solum declarandi peccata esse remissa, sed vere et juridice ea dimittendi; ergo etc.

2. Quia Christus testatur, eo ipso modo peccata esse dimittenda in cælis, quo remittuntur in terris; at in cælis non tantum declarantur esse remissa, sed vere et proprie remissa habentur; ergo.

3. Quia verbum *remittere,* cum de peccatis agitur, indicat veram et proprie dictam peccatorum remittendorum auctoritatem, ut constat ex murmuratione Pharisæorum, qui cum audierint Christum dicentem paralytico, *remittuntur tibi peccata tua,* conquerebantur Christum sibi arrogasse auctoritatem remittendi peccata, dicentes: (*Luc.* 5. *v.* 21.) *Qui est hic qui loquitur blasphemias? quis potest dimittere peccata nisi solus Deus?* Ergo ista verba: *quorum remiseritis etc.* sunt in sensu naturali et obvio intelligenda de vera potestate remittendi peccata.

Hinc Conc. Trid. (*sess.* 14. *can.* 9.) contra Lutheranos et Calvinistas definit: *Si quis dixerit absolutionem sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem sed nudum ministerium pronunciandi et declarandi remissa esse peccata confitenti .... anathema sit.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Solus Deus potest dimittere peccata, juxta illud Isaiæ 43. *ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas;* ergo.

Resp. dist. ant. Solus Deus potest dimittere peccata, auctoritate propria et independente, *conc. ant.* solus per exclusionem causæ ministerialis et instrumentalis, *nego ant.* Christus enim concessit hominibus tamquam instrumentis et ministris ut suo nomine remitterent peccata.

Inst. 1. Solus Deus potest actione sua animam attingere; ergo solus potest dimittere peccata per exclusionem causæ ministerialis.

Resp. dist. ant. Solus Deus potest actione sua immediata et independenti animam attingere, *conc. ant.* mediata et dependente a signis sensibilibus, *nego ant.* Porro potestas remittendi peccata hominibus concessa, alligata est ritui externo a Christo instituto.

Instab. 2. In nullo loco Scripturæ reperitur Christum dedisse Sacerdotibus potestatem judiciariam absolvendi a peccatis; ergo talem non habent.

Resp. nego ant. Hanc enim ipsis concessit cum Jo. 20. dixit Apostolis: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis etc.*

Inst. 3. Atqui per ista verba: *Quorum remiseritis etc.* Christus non dedit Apostolis potestatem judiciariam etc. ergo.

Prob. subsumpt. S. Cyrillus hic exponit hæc verba: *Quorum remiseritis etc.* de prædicatione Evangelii; ergo.

Resp. nego ant. S. Cyrillus hæc verba: *Quorum remiseritis etc.* non exponit de prædicatione Evangelii, sed ista: *Sicut misit me Pater et ego mitto vos:* scilicet ad prædicandum Evangelium.

Inst. 4. S. Cyrillus explicans hæc verba: *Quorum remiseritis peccata,* ait dupliciter remitti peccata, scilicet *Baptismo et Pœnitentia;* atqui in Baptismo peccata non remittuntur per judiciariam potestatem; ergo nec in Pœnitentia.

Resp. ad majorem; Utrumque verum est, sed utrumque non est ad mentem Christi hoc loco; Christus enim loquitur proprie de tribunali Pœnitentiæ; Cyrillus vero sententiam Christi extendit ulterius scilicet ad Baptismum, quæ extensio non præjudicat veritati fidei, quam exponunt alii Patres et Conc. Trid. locis jam citatis.

Objicies 2. S. Hieronymus exponens hunc textum (*Comm. in cap.* 16. *Matth.*) *Tibi dabo claves regni cœlorum,* ait: *apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæritur;* ergo non est in potestate Sacerdotum solvendi vel ligandi quos voluerint, sed ad solum Deum illa pertinet.

Resp. dist. conseq. Non est in potestate Sacerdotum arbitraria nullisque legibus adstricta solvendi vel ligandi quos voluerint, *quasi pro arbitrio,* ait D. Hieronym. cit. *possent vel damnare innocentes, vel solvere noxios, conc. conseq.* non est in potestate ministeriali ac certis legibus adstricta, nempe ut eos tantum absolvant qui absolutione digni videntur, *nego conseq.* Addit enim D. Hieron. *peccatorum varietates audiendæ sunt ut Sacerdos sciat qui ligandus sit, quique solvendus.*

Inst. D. Hieron. in confirmationem suæ sententiæ adducit comparationem leprosorum veteris Legis qui jubebantur ut Sacerdotibus se ostenderent, non ut mundarentur, cum fuerint mundati a Christo, sed ut mundati declarentur; ergo mens D. Hieron. est Sacerdotes novæ Legis non aliam habere potestatem, quam declarandi peccata esse remissa.

Resp. nego conseq. Comparatio enim illa claudicat, et in hunc solum finem adducitur a D. Hieronymo ut probet Sacerdotibus incumbere munus probandi qui solvendi sunt aut ligandi, antequam ferant sententiam remissivam vel retentivam peccatorum; sicut munus incumbebat Sacerdotibus Legis Mosaicæ probare utrum lepra sit mundata, vel non, antequam leprosos declararent a lepra mundatos, et sic restituerentur templo et convictui hominum.

Urgebis; saltem absolutio est mere declaratoria peccatorum illius qui cum contritione perfecta accedit ad tribunal Pœnitentiæ.

Resp. nego illatum. Rationem reddit Concilium Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 4.) quia in illa contritione includitur votum Sacramenti, sine quo *reconciliatio contritioni non est adscribenda.* Et ideo verba formæ. *Ego te absolvo,* tam ex Christi institutione quam ex Ecclesiæ, et ministri intentione significant effectum quem Sacramentum per se operatur, si aliunde nihil obstet. Unde, illa *non minus vere de illo etiam homine Sacerdos pronuntiat, qui prius ardentissimæ*

contritionis vi, accedente tamen confessionis voto, peccatorum veniam a Deo consecutus sit. Ut docet Catechismus Conc. Trident.

CAPUT II.

De essentia et natura Pœnitentiæ.

Nota. Cum essentiam metaphysicam Pœnitentiæ definitione supra tradita habeamus, hic de ejusdem essentia physica, materia scilicet et forma, agendum restat duplici quæstione.

QUÆSTIO I.

De materia Sacramenti Pœnitentiæ.

Nota: Duplex est Pœnitentiæ materia, una remota seu *circa quam*, altera proxima seu *ex qua*. Materia remota est objectum, circa quod occupatur efficacia Sacramenti Pœnitentiæ. Materia proxima sunt partes, ex quibus Sacramentum conficitur.

Constat apud omnes, materiam remotam Sacramenti Pœnitentiæ esse peccata post Baptismum commissa, sive ea sint mortalia, sive venialia, sive jam fuerint confessa sive non; cum hoc solo discrimine, quod peccata venialia et mortalia jam confessa, sint quidem materia sufficiens Pœnitentiæ, cum sine distinctione Christus dixerit: *Quorum remiseritis peccata*, etc. sed libera, cum ex Conc. Trid. *Taceri citra culpam, multisque aliis remediis expiari possint* venialia, et mortalia jam confessa, sint remissa ... mortalia vero nondum confessa, sint materia necessaria, hoc est, dimitti non possint, nisi aut per actualem Sacerdotalem absolutionem, aut saltem per illius votum, seu desiderium; cum idem Trid. ibidem declaret omnia peccata mortalia necessario in confessione esse declaranda ..... de una ergo materia proxima controvertitur, circa quam

Nota 2. Scotus (*In* 4. *dist.* 14. *q.* 4. *et dist.* 16. *q.* 1.) docet tres actus pœnitentis non esse materiam proximam, seu partes intrinsecas hujus Sacramenti, sed esse duntaxat dispositiones necessario prærequisitas ad illius effectum: contenditque totam rationem Sacramenti repositam esse in sola Sacerdotis absolutione, quæ quatenus est sonus quidam sensibilis, est materia Sacramenti; quatenus vero significat peccatorum remissionem, est ejusdem forma. Scotistis adhæret Maldonatus.

Durandus (*in* 4. *dist.* 16. *q.* 1.) docet, contritionem non esse partem essentialem hujus Sacramenti, eo quod non sit sensibilis.

Communis D. Th. et aliorum sententia assignat tres actus pœnitentis, nempe contritionem, confessionem et satisfactionem, pro materia proxima Pœnitentiæ cum hoc discrimine quod contritio et confessio sint materia essentialis, et satisfactio sit tantum integralis, cum quibus

CONCLUSIO I.

Tres actus pœnitentis, et nullatenus absolutio, sunt materia proxima Pœnitentiæ, seu partes ex quibus componitur.

Prob. 1. *pars:* Ex Conc. Flor. in decreto dicente: *Quartum Sacramentum est Pœnitentiæ, cujus quasi materia sunt actus pœnitentis, qui in tres distinguuntur partes.*

Prob. 2. Ex Trid. sess. 14. can. 4. definiente: *Si quis negaverit ad integram et perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam Sacramenti Pœnitentiæ, videlicet contritionem, confessionem et satisfactionem ... anathema sit.*

Nec te moveat particula *quasi*, qua utitur Concilium, nam *hi actus*, inquit Catechismus Romanus (*De Sacram. Pœnit. n.* 17.) *quasi materia a sancta Synodo appellantur, non quia veræ materiæ rationem non habeant; sed quia ejus generis materia non sit, quæ extrinsecus adhibeatur, ut aqua in baptismo, chrisma in confirmatione.*

Prob. 3. *ratione:* Quod componit totum, est intrinsecum toti; atqui actus pœnitentis componunt Sacramentum Pœnitentiæ, cum ex Trid. sint *partes Pœnitentiæ*; ergo.

Respondent Scotistæ, actus pœnitentis dicuntur *partes Pœnitentiæ*, quia requiruntur ad effectum Sacramenti percipiendum; sed

Contra est, Nam actus fidei, spei et charitatis saltem inchoatæ requiritur ad effectum Baptismi recipiendum; ergo pari jure possent dici partes Baptismi, quod est falsum.

Prob. 2. *pars:* quia juxta Concilia Flor. et Trid. forma et materia Sacramenti e se invicem distinguuntur; atqui absolutio est forma Pœnitentiæ; ergo non est materia, neque dem, ut sit Scotus, qua parte est sensibilis, cum in Sacramentis tam forma quam materia debeat esse sensibilis; ergo ratio formæ consistit duntaxat in verbis absolutionis, quatenus sensibiliter proferuntur; non igitur eo respectu absolutio potest habere rationem materiæ.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Conc. Trid. (*Sess.* 14. *c.* 4.) docet actus pœnitentis esse dispositiones ad percipiendum cum fructu Sacramentum Pœnitentiæ; ergo non sunt materia hujus Sacramenti.

Resp. nego conseq. Actus enim pœnitentis sunt dispositiones simul et materia Sacramenti; nam quatenus præcise spectantur prout a pœnitente seipsum ad Sacramentum præparante, procedunt, sunt dispositiones præviæ ad effectum Sacramenti, nempe remissionem peccatorum; sed quatenus spectantur prout a Sacerdote per potestatem clavium eveheuntur ad Sacramentum constituendum, ejusque effectum mediante absolutione producendum, sunt partes intrinsece componentes Sacramentum Pœnitentiæ.

Inst. Si actus pœnitentis sint materia proxima Pœnitentiæ, pœnitens erit minister, saltem partialis Pœnitentiæ; falsum consequens; ergo.

Prob. sequel. Si actus pœnitentis sint materia proxima Pœnitentiæ, pœnitens subministrabit materiam Sacramenti; ergo erit minister.

Resp. dist. ant. Pœnitens subministrabit materiam, et simul evehet ipsam ad esse sacramentale, *nego ant.* et non evehit ipsam ad esse sacramentale, *conc. ant. et nego conseq.* Porro ille solus est minister Sacramenti, qui materiam evehit ad esse sacramentale per applicationem formæ ad materiam, quod solus præstat Sacerdos.

Inst. 2. In aliis Sacramentis materia proxima est actus ministri proprius, v. g. ablutio in Baptismo, ergo in Sacramento Pœnitentiæ debet quoque esse actus ministri.

Resp. dist. ant. In aliis Sacramentis, in quibus materia remota est applicanda ad subjectum Sacramenti, ut aqua quæ in Baptismo applicatur baptizando, *conc. ant.* in aliis, *nego ant.* Porro in Sacramento Pœnitentiæ nulla est materia remota quæ debeat ad subjectum applicari, cum potius debeat expelli a subjecto, et destrui.

Objicies 2. Materia Sacramenti debet esse sensibilis; sed contritio non est sensibilis; ergo.

Resp. dist. maj. Materia debet esse sensibilis vel per se, vel per aliud, *conc. maj.* per se semper, *nego maj.* Contritio autem sensibilis est vel per confessionem, vel per actum ejus exterius prolatum.

Objicies 3. Id non est materia Sacramenti, sine quo validum est Sacramentum; atqui Sacramentum moribundi confiteri non valentis est validum absque confessione; ergo.

Resp. dist. min. Sine confessione actuali et explicita, *conc. min.* sine confessione virtuali saltem et implicita, *nego min.* nam in tali casu semper est confessio virtualis inclusa in petitione Confessarii, vel etiam, ut multi volunt, in vita christiane peracta, sed de hoc argumento infra.

CONCLUSIO II.

Contritio et Confessio sunt partes essentiales Sacramenti Pœnitentiæ, satisfactio vero est pars integralis.

Prob. 1. pars: Illæ partes sunt essentiales Sacramenti, sine quibus stare non potest Sacramentum; atqui sine contritione et confessione non potest stare Sacramentum Pœnitentiæ, ut probabitur dum agemus de ipsis; ergo.

Hinc sequitur, Sacramentum Pœnitentiæ non posse esse validum simul et informe, quia omnia quæ requiruntur, et sufficiunt ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, sufficiunt etiam ad gratiam sanctificantem producendam; ergo.

Dices: cætera Sacramenta possunt esse simul valida et informia; ergo et Sacramentum Pœnitentiæ.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod in aliis Sacramentis dispositio subjecti necessaria ad producendam gratiam, non sit pars essentialis Sacramenti, ac proinde Sacramentum possit habere totam suam essentiam absque productione gratiæ sanctificantis, quæ non confertur sine dispositione subjecti. At in Sacramento Pœnitentiæ contritio necessaria ad gratiam sanctificantem recipiendam, est simul subjecti dispositio et essentialis pars Sacramenti: ac proinde non potest esse validum, quin producat gratiam, et sit formatum.

Prob. 2. pars. Ea pars est tantum integralis, sine qua ponitur essentialiter Sacramentum, et ejus primarius effectus, nempe justificatio; atqui talis est satisfactio respectu Sacramenti Pœnitentiæ; valet enim sine illa absolutio data peccatori contrito et confesso; ergo, etc. tamen *satisfactio in voto*, seu *propositum satisfaciendi*, cum necessario saltem implicite includatur in contritione, est pars essentialis Sacramenti; unde dixi in conclusione *actualis*.

Dices: Sacramentum Pœnitentiæ est institutum per modum judicii vindicativi; ergo satisfactio est pars essentialis.

Resp. dist. ant. Est institutum per modum judicii vindicativi secundario, *conc. ant.* primario, *nego ant.* Itaque Sacramentum Pœnitentiæ primario et essentialiter est judicium reconciliativum; secundario et integraliter est judicium vindicativum; unde sequitur satisfactionem esse partem integralem, non essentialem.

Inst. 1. Ex Conc. Trid. (*Sess.* 14. c. 8.) *Debent Sacerdotes Domini quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, et pœnitentium facultate, salutares, et convenientes satisfactiones injungere.* Ergo est pars necessaria et essentialis.

Resp. nego conseq. Sacerdotes enim tenentur imponere satisfactiones, quia tenentur facere Sacramentum integrum.

Inst. 2. In veteri Ecclesia praxis fuit non concedendi absolutionem, nisi prius expleta satisfactione; ergo satisfactio censebatur pars essentialis.

Resp. dist. ant. In veteri Ecclesia praxis fuit non concedendi absolutionem omnium peccatorum, nisi prius expleta satisfactione, *nego ant.* peccatorum graviorum publicorum, *subdist.* extra vitæ periculum, tempus persecutionis, etc. *conc. ant.* in illis temporibus, *nego ant.* et *conseq.* Ex quo patet in Ecclesia satisfactionem semper habitam fuisse ut partem duntaxat integralem: alias Ecclesia his in casibus violasset institutionem Christi, quod nemo sanæ mentis dixerit.

QUÆSTIO II.

De forma Sacramenti Pœnitentiæ.

Nota: Tria hic quæri possunt, *primum*, an forma Pœnitentiæ essentialiter constet verbis: *secundum*, an necessario debeat esse indicativa: *tertium*, quænam verba sint necessaria necessitate Sacramenti in forma absolutionis.

ARTICULUS I.

An forma Pœnitentiæ essentialiter constet verbis?

CONCLUSIO.

Forma Sacramenti Pœnitentiæ essentialiter exprimi debet verbis humana voce prolatis.

Prob. Ex Conc. Florentino dicente (*in decreto pro Armenis*) *Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert cum dicit:* Ego te absolvo, etc. et Trid. (*Sess.* 14. c. 3.) dicente: *Docet Sancta Synodus Sacramenti Pœnitentiæ formam ... in illis ministri verbis positam esse,* Ego te absolvo, etc. Ergo forma Sacramenti Pœnitentiæ debet essentialiter constare verbis humana voce prolatis, cum ipsa consistat in *verbis* quæ Sacerdos *profert* cum *dicit*, Ego te absolvo.

Unde jure merito Clem. VIII. (*Bulla sanctissimus Dominus, data a.* 1602.) hanc propositionem, *Licet per litteras, seu internuntium Confessario absenti peccata Sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem obtinere;* damnavit ut falsam, temerariam et scandalosam, ac prohibuit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ipsam edoceri, aut ea in praxi uti.

Dices: Sacramentum Pœnitentiæ institutum est per modum judicii; at judicium non exigit essentialiter ut sententia verbis proferatur; ergo.

Resp. dist. maj. Est institutum per modum judicii divini in foro interno, *con. maj.* humani vel in foro externo, *nego maj.* et sic ad minorem.

Itaque sententia in foro externo lata potest vel verbis, vel scripto, vel nutibus proferri; at ex perpetua traditione, et Conciliorum definitione constet sententiam in foro interno debere verbis proferri; multum enim discrepat judicium fori interni a judicio fori externi; primum enim est in solutionem rei institutum; secundum est in ejus condemnationem; primum est voluntarium; secundum est contentiosum et necessarium. In primo idem est reus et accusator; in secundo sunt diversi, etc.

Inst. Matrimonium potest scripto vel nutibus celebrari; ergo et Pœnitentia.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod Christus instituendo matrimonium, novum ritum non instituit, sed unice contractum humanum ad rationem Sacramenti elevavit, cum autem contractus humanus ante

suam ad rationem Sacramenti elevationem verbis, scripto, vel nutu celebratus, fuerit validus; ergo, et post suam ad rationem Sacramenti elevationem; e-contra instituendo Sacramentum Pœnitentiæ novum ritum instituit, quem voluit administrari per verba proprie dicta et ore prolata.

ARTICULUS II.

Utrum forma sacramentalis absolutionis deprecatoria, vel indicativa esse debeat?

Nota: Morinus (*L.* 8. *de Pœnit. cap.* 8. *et seq.*) quem sequuntur aliqui recentiores, docet formam Pœnitentiæ esse quidem actum judicialem, sed quæ differenter potest exprimi verbis deprecatoriis vel indicativis, prout Ecclesiæ placuerit eam determinare, cui Christus reliquit determinandum; immo docet XII. prioribus sæculis deprecatoriam fuisse in Ecclesia Latina, et nunc quoque deprecatoriam esse in Ecclesia Græca, contra torrentem doctorum qui docent formam Pœnitentiæ debere absolute esse indicativam; immo D. Th. (*opusc.* 22. c. 1.) contendit contrariam opinionem esse temerariam, præsumptuosam et erroneam, *quia*, inquit, *repugnat Evangelicis dictis*. Itaque

CONCLUSIO.

Forma sacramentalis absolutionis ex institutione Christi debet esse indicativa; ita ut nec unquam fuerit, nec possit esse deprecativa.

Prob. 1. Argumento quod D. Th. (3. *p. q.* 84. *a.* 3. *sed contra est*), deducit ex verbis Christi. *Sed contra est*, inquit, *quod sicut Dominus dixit discipulis* (*Matth. ult. v.* 19.) euntes docete omnes gentes baptizantes eos; *ita dixit Petro* (*Matth.* 6 *v.* 10.) quodcumque solveris super terram; *sed Sacerdos auctoritate illorum verborum Christi fretus dicit*, ego te baptizo; *ergo eadem auctoritate dicere debet in hoc Sacramento*, ego te absolvo. Ergo forma ex institutione Christi est indicativa.

Prob. 2. Definitum est a Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 6.) absolutionem Sacerdotis esse *ad instar actus judicialis*, quo ab ipso velut a Judice sententia pronuntiatur; atqui actus judicialis sensum deprecativum habere non potest; ergo nec absolutio; quis enim potest dicere hanc formam, *Deum supplex rogo ut condonet peccata tua*, esse sententiam judicis?

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Natura actus judicialis ex se et necessario non exigit, præsertim in ministro Pœnitentiæ, ut modo absoluto et indicativo exprimatur; ergo modus deprecatorius est sufficiens et validus.

Prob. ant. Sacerdos non propria neque suprema, sed precaria et ministeriali auctoritate judicium exercet in tribunali Pœnitentiæ; ergo natura actus judicialis non exigit modum indicativum.

Resp. nego conseq. Nam Judex a Principe sæculi constitutus, non propria, neque suprema, sed precaria et ministeriali auctoritate judicium exercet, et tamen ejus sententia necessario exigit modum indicativum.

Prob. conseq. In pronuncianda absolutione ab excommunicatione, actus judicii pariter exercetur; atqui consentiunt omnes posse illam aliis quam indicativis verbis pronunciari; ergo.

Resp. dist. min. Constat apud omnes absolutionem ab excommunicatione aliis quam indicativis verbis pronunciari, quando datur per modum concessionis, *conc. min.* quando datur per modum actus judicialis, *nego min.* Itaque aliquando absolutio ab excommunicatione datur per modum concessionis, et ideo potest valide dari quibuslibet verbis, immo nutibus, signis, et scriptura, consensum internum sufficienter exprimentibus; quod nemo dixerit de absolutione a peccatis, quæ cum sit essentialiter actus judicialis, non potest nisi verbis et quidem indicativis dari.

Inst. Sicut Christus dedit potestatem Apostolis absolvendi a peccatis, ita etiam dedit eis potestatem ejiciendi dæmonia, infirmitates curandi etc. (*Matth.* 10. *Lucæ* 10.); atqui sanando infirmo Apostoli non utebantur forma indicativa, sed deprecativa, *sanet te Dominus Jesus Christus:* ait Petrus Paralytico (*Act.* 9. *v.* 34.); ergo nec absolvendo a peccatis.

Resp. nego maj. cum D. Th. dicente (3. *p. q.* 84. *a.* 3. *ad* 4.): *Quod Apostolis non est data potestas ut ipsi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationes infirmi sanarentur: est autem eis collata potestas operandi instrumentaliter et ministerialiter in Sacramentis, et ideo magis possunt in formis Sacramentalibus exprimere actum suum, quam in sanationibus infirmorum.*

Objicies 2. Christus non determinavit an forma absolutionis debeat esse absoluta vel deprecativa, sed hanc determinationem faciendam reliquit Ecclesiæ; ergo alterutram potuit eligere Ecclesia.

Resp. nego ant. Christus enim instituit ut Sacerdos verbis exprimeret se remittere peccata, non vero præcise peccata a Deo remitti: ita docet D. Th. opusc. 22. dicens: *In Sacramentis verba efficaciam habent ex institutione divina: unde tenenda sunt verba determinata, consonantia divinæ institutioni. Institutioni autem dicentis, quodcumque solveris, etc. hæc verba conveniunt*, ego absolvo te, *ac propterea tenenda sunt.*

Prob. ant. Ecclesia Latina adhibuit formam deprecativam usque ad XII. sæculum, quam etiam hodie Ecclesia Græca adhibet; ergo Ecclesia intellexit neutram a Christo fuisse determinatam; nam si intellexisset alterutram a Christo fuisse determinatam, eam haud dubie summa religione retinuisset. *Resp. nego ant.*

Prob. 1. *pars anteced.* (2. enim probabitur in objectione sequenti); *Prob.*, inquam, ex antiquis pœnitentialibus et ritualibus manuscriptis, in quibus nulla forma indicativa reperitur, sed solum orationes quibus Deus deprecabatur ut indulgeret pœnitentibus; ergo tunc forma erat deprecativa.

Resp. nego conseq. Tum quia nullius est momenti illa probatio negativa contra expressam clavium concessionem a Christo factam Ecclesiæ: ut docet D. Th. opusc. 22. cit. Dicendum, inquit, *quod nec Magister* (sententiarum) *formam posuit, nec legitur alia forma, qua sanctorum aliquis usus fuerit, sicut nec etiam legitur, quod aliquis hanc formam negaverit. Legitur autem quod ipse institutor Sacramenti dixit:* quodcumque solveris, *quod est majus omni auctoritate*. Tum quia prioribus sæculis formæ Sacramentorum et alia mysteria non scripto, sed viva voce tradebantur, ne Ethnicis aut Judæis facile innotescerent, et ab iis contemnerentur aut irriderentur. Hanc solutionem admittere debet Tournely hic nobis contrarius, qui (*q.* 2. *de Sacramentis art.* 1.) rationem reddens cur apud veteres non reperiatur septenarius numerus Sacramentorum, ait: *De Sacramentis parce omnino veteres in suis scriptis tractabant ob reverentiam silentii circa mysteria servandi, ne forte a Paganis vel Judæis irriderentur.*

Inst. 1. Sancti Patres, qui ante sæculum XII. floruerunt, affirmant pœnitentes per orationes Sacerdo-

tum absolvi; ergo forma deprecatoria usa est Ecclesia.

Resp. nego conseq. Nam sic locuti sunt Patres, non ut formam deprecativam significarent, sed primo quia per tò *oratio* totum pœnitentiæ ritum comprehendunt; cui merito adscribunt remissionem peccatorum, non quod oratio eam efficiendi vim habeat, sed quia materiæ et formæ, quæ de se hanc virtutem habent, moraliter est unita, et sic ad ejus productionem aliqualiter concurrit; ita intelligendus est S. Leo (*Epist.* 91. c. 2. *et refertur* c. *multiplex, dist. de pœnit.*) cum dicit: *Indulgentia Dei nisi supplicationibus Sacerdotum, nequit obtineri.*

2. Ut significarent Sacramentorum ministros esse tantum causam instrumentalem, Deum vero solam causam principalem gratiæ et remissionis peccatorum; ita intelligendus est D. Ambros. (*L.* 3. *de Spiritu Sancto cap.* 18.) cum ait: *Homines in remissionem peccatorum ministerium suum exhibent, non jus alicujus potestatis exercent: neque enim in suo, sed in Patris, et Filii, et Spiritus Sancti nomine peccata dimittuntur, isti rogant, divinitas donat.*

3. Quia per orationem et supplicationes intelligunt formas Sacramentorum quatenus habent vim impetrandi a Deo gratiam peccati remissivam, sic enim sunt implicita invocatio divinæ virtutis; hoc sensu illud D. Ambrosii intelligendum est: *isti rogant, divinitas donat.* Hinc forma Baptismi et Eucharistiæ a D. Aug. (*L.* 5. *de Bapt. c.* 20.) dicuntur deprecatio.

Inst. 2. Guillelmus Parisiensis qui vivebat a. 1230. ait (*cap.* 19. *de Sacram. pœnit.*). *Non more Judicum forinsecorum pronunciat Confessor, absolvimus te, non condemnamus; sed magis orationem facit super eum, ut Deus absolutionem et remissionem atque gratiam sanctificationis tribuat:* Ita etiam sensit Hugo Cardinalis; ergo etc.

Resp. dist. Sic loquitur ut rejiciat formam indicativam, *nego*: ut astruat Sacerdotem non virtute propria et auctoritate humana, sed auctoritate a Deo accepta, et virtute Dei ut causæ principalis remittere peccata, *conc.* unde *nego conseq.*

Objicies 3. Valuit et etiamnum valet apud Græcos forma absolutionis verbis deprecativis expressa; ergo, etc.

Prob. ant. Quia in Euchologiis Græcorum veteribus et recentioribus non alia reperitur, quam deprecatoria absolutionis forma; ergo, etc.

Resp. nego conseq. Ratio est, quia prima Græcorum Euchologia condita fuere eo tempore, quo Sacramentorum formæ sine urgenti necessitate scripto non mandabantur, sed solum viva voce solis ministris tradebantur; in recentioribus vero Euchologiis hæc forma, *habeo te venia donatum,* reperitur; teste Arcudio peritissimo Græco (*l.* 4. *de Pœnit. cap.* 3.): hæc autem forma in praxi Græca eadem est ac ista; *absolvo te a peccatis tuis*, etc.

Inst. Clem. VIII. in instructione super ritibus Græcorum a. 1595. edita ait: *In causa necessitatis Presbyteri Græci Catholici possunt Latinos absolvere. Utantur forma absolutionis in generali Concil. Florent. præscripta; et postea si voluerint, dicant orationem illam deprecativam, quam pro forma hujus absolutionis dicere tantum consueverunt.* Ex quo duo sequuntur: *primum*, Græcos formam tantum deprecativam usurpare consuevisse; *secundum*, Græcos valide absolvi a Græcis per solam formam deprecatoriam.

Resp. 1. *dist. partem conseq.* Ex Clem. VII. sequitur Græcos aliquos formam tantum deprecatoriam usurpasse, *conc.* omnes, *nego*. Itaque teste Arcudio major pars Græcorum ex ignorantia formam tantum deprecativam adhibebant, quos instruens Clem. VII. ipsis prohibet ne id in posterum faciant, relicta libertate suam orationem, *si voluerint,* addendi formæ indicativæ; per quod summus Pontifex mentem suam sufficienter declarat, absolutionem deprecativam esse invalidam, alias hanc libertatem non reliquisset, cum non liceat bis proferre formam supra eamdem materiam.

Prob. 2. *nego* 2. *partem conseq.* Nam summus Pontifex absolute loquitur dicens: *Utantur forma,* etc. non vero dicit: cum absolvunt Latinos.

Objicies 4. Si forma absolutionis deberet esse indicativa, sequeretur ipsam esse falsam dum proferetur in peccata jam remissa.

Resp. nego sequel. maj. Quia remissionis confirmatio vere semper est remissio, eo sano ac vero sensu quo a Theologis dicitur conservationem esse continuam creationem.

Inst. 1. Quod jam datum est, iterum dari non potest; atqui peccato jam remisso, venia jam data est; ergo, etc.

Respond. dist. maj. Iterum dari non potest alteri, *conc. maj.* eidem, *nego maj.* et sic ad consequens; nonne nosmetipsos quotidie Deo offerimus, quis audeat dicere illam oblationem non esse veram et Deo gratam?

Inst. 2. Vincula soluta iterum solvi nequeunt; atqui per primam absolutionem vincula peccatorum soluta sunt; ergo etc.

Resp. dist. maj. Vincula physica; quæ physicam actionem supponunt, *conc. maj.* vincula moralia, quorum solutio se habet per modum condonationis, *nego maj.*

Instab 3. Peccatum remissum se habet tamquam nullatenus fuisset commissum; sed peccatum non commissum, non est remissionis objectum; ergo.

Resp. nego maj. Nam peccatum remissum vere est commissum, et de propitiato peccato cum non debeamus esse sine metu, ideo semper de ipso dolere possumus, et remissionem obtinere.

ARTICULUS III.

Quænam verba sint necessaria necessitate Sacramenti in forma absolutionis?

CONCLUSIO.

Verba sequentia, Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, *sunt necessaria necessitate præcepti; verum sola ista* Absolvo te, *sunt de necessitate Sacramenti.*

Prima pars constat ex usu Ecclesiæ vim legis habente; ita ut qui contra illum usum aliqua verba detraheret, vel adderet, regulariter loquendo graviter peccaret.

Prob. 2. *pars:* Illa sola verba sunt de necessitate Sacramenti quæ exprimunt ministrum, subjectum, et effectum Sacramenti primarium, nempe reconciliationem; sed hæc verba: *absolvo te,* illa tria exprimunt; ergo. Namque 1. Pronomen *ego* includitur in verbo *absolvo;* 2. Confessio peccatorum quæ præcessit, sufficienter determinat verbum *absolvo,* ad significandam absolutionem a peccatis. 3. Ista verba: *in nomine Patris,* etc. non sunt a Christo instituente hoc Sacramentum addita, sicut in Baptismo; ergo.

Dices: Conc. Flor. hanc formam assignando hæc verba: *a peccatis tuis:* profert; ergo sunt essentialia.

Resp. nego conseq. Inde sequitur tantum quod sint necessaria ex præcepto Ecclesiæ ut magis expressiva remissionis peccatorum; alias ista verba: *in nomine Patris,* etc. essent etiam essentialia, cum et illa proferat Conc. Flor. quod est contra sententiam omnium Theologorum.

CAPUT III.

De prima parte Pœnitentiæ, seu de Contritione.

Nota: Duplex e Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 4.) distinguitur contritio, nempe *perfecta*, quæ justificat ante actualem Sacramenti perceptionem; et *imperfecta*, quæ dicitur *attritio*, nec justificat sine Sacramento. Hinc ut ordine in hac tanti momenti materia procedamus, agemus 1. De Contritione universim sumpta, prout abstrahit a perfecta vel imperfecta: 2. De contritione perfecta; 3. De imperfecta: tribus quæstionibus.

QUÆSTIO I.

De Contritione universim sumpta.

Nota: Cum nullæ vel leves de contritione universim sumpta inter Theologos exurgant controversiæ, ideo quæ ad hanc materiam spectant variis quæstiunculis dirimemus: itaque

Quær. 1. *Quid sit contritio?*

Resp. Cum Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 1.) *est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* Cui definitioni addi debent hæc verba: *et voto confitendi et satisfaciendi:* ut habeatur definitio contritionis prout Legis evangelicæ est propria.

Dicitur 1. *Animi dolor:* Id est tristitia voluntatis, peccatum tamquam malum præsens aversantis, et illud expellere conantis: qui cum Ezechia apud Isai. 38. dicere debet: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.*

Porro; Quamvis contritionis dolor sit voluntatis et non appetitus sensitivi, tamen propter sympathiam appetitus rationalis cum sensitivo, sæpe ex illo in hunc redundat, et gemitibus ac lacrymis exprimitur, estque laudabilis, non tamen necessarius, tum quia ille dolor sensitivus non est semper in potestate pœnitentis, tum quia sine eo potest subsistere perfecta contritio in voluntate, tum denique quia potest esse sine detestatione peccati.

Dicitur 2. *Ac detestatio:* id est displicentia et odium peccati, ut interpretatur Concilium Tridentinum ibidem dicens: *contritionem veteris vitæ odium continere.*

Dicitur 3. *De peccato commisso:* quatenus nimirum est offensa Dei, et est motivum doloris et detestationis de peccato.

Dicitur 4. *Cum proposito non peccandi de cætero;* quod propositum necessario requiritur ad contritionem; quia sincēra contritio et pœnitentia debet excludere omnem affectum ad peccatum; sed qui non haberet propositum non peccandi de cætero, peccati affectum non deposuisset; ergo.

Dicitur 5. *Et voto confitendi et satisfaciendi:* quia contritio non valet nisi in ordine ad Sacramentum, ut dicitur infra.

Quær. 2. *Quale debeat esse in contritione propositum non peccandi de cetero? An requiratur formale et explicitum, vel an virtuale et implicitum, quale includitur in dolore et detestatione, sufficiat?*

Resp. Circa hanc quæstionem disputant Theologi, longe verior nobis videtur sententia eorum qui propositum formale et explicitum desiderant.

Prob. responsio: Tum quia de illo proposito expressam mentionem facit Scriptura Ezech. 18. *Projicite a vobis omnes iniquitates vestras in quibus prævaricati estis, et facite vobis cor novum et spiritum novum.* Tum quia Conc. Trid. (*Sess.* 14. c. 4.) postquam definivit contritionem, addit: *Declarat igitur sancta Synodus, hanc contritionem non solum cessationem a peccato, et vitæ novæ propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium continere.* Ergo contritio eodem modo continet propositum novæ vitæ ac veteris odium; atqui continet veteris odium formale et explicitum; ergo et propositum formale et explicitum non peccandi de cætero.

Dices 1. Dolor ac detestatio de peccato includunt virtuale propositum non peccandi; ergo non requiritur aliud propositum formale.

Resp. nego conseq. Alioqui hæc verba, *cum proposito non peccandi,* essent superflua.

Dices 2. Interdum absolvi debet pœnitens moribundus qui signum doloris dumtaxat præbuit, quamvis nullum signum propositi formalis ostenderit; ergo propositum formale non est essentiale contritioni.

Resp. 1. *nego ant.* Quia tunc ex signo dato prudenter præsumitur tam propositum formale, quam et ipse dolor.

Resp. 2. *nego conseq.* Tum quia adversa sententia est probabilis; tum quia in articulo mortis possumus uti materia dubia.

Quær. 3. *Qualis debeat esse contritio universim sumpta, ut sit materia Sacramenti Pœnitentiæ?*

Resp. Debet esse vera et realis; formalis et expressa, supernaturalis, universalis, ac summa.

1. Debet esse *vera et realis,* quia est pars Sacramenti Pœnitentiæ; et pars Sacramenti veri et realis, debet esse vera et realis; ergo. Ideo Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 4. de vera et reali contritione disserens definit, eam quovis tempora necessariam fuisse ad impetrandam remissionem peccatorum: *fuit autem,* inquit, *quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum, hic contritionis motus necessarius.*

Hinc qui accederet ad Sacramentum Pœnitentiæ cum ficta contritione (quamquam eam veram existimaret) non perciperet Sacramentum, sicut nullum foret Baptisma in vino collatum, etsi vinum existimaretur aqua; nam vinum existimatum aqua, non est aqua, sic nec contritio existimata, est contritio.

Quær. 4. *Quænam sint indicia, quibus cognosci possit veritas et sinceritas contritionis?*

Resp. Sex assignantur a Theologis.

1. Est fuga occasionum peccandi: nam, ut ait D. Bernardus serm. de Paschate, *veræ compunctionis indicium, opportunitatis fuga, substractio occasionis.*

2. Est frequens de Deo cogitatio, juxta illud D. Bonaventuræ, serm. 2. de Beata Maria Magdalena. *Vis scire si Deum perfecte diligas, vel aliud plus Deo amas? Attende si de Deo plus, quam de aliis rebus cogitas, quia de illo plus cogitas, quod plus amas.* Ubi enim thesaurus tuus, ibi cor tuum est.

3. Est desiderium ardens quærendi Deum, cum eum peccatis nostris amisimus. *Vis amoris,* inquit D. Greg. Hom. 25. in Evang. *intensionem multiplicat inquisitionis.*

4. Est studium bonorum operum, juxta illud D. Aug. in Ps. 36. *Quid enim facit dilectio?* Declina a malo et fac bonum.

5. Est vindicta peccati: ordo enim justitiæ postulat, ut peccatum puniatur vel ab homine pœnitente, vel a Deo vindicante.

6. Est constantia et perseverantia in fuga peccati et observatione divinorum mandatorum: *Si quis diliget me,* inquit Christus Jo. 14., *sermonem meum servabit.*

Illa igitur veræ conversionis signa sedulo explorare debet Confessarius, ne peccatori velleitates seu inefficacia conversionis desideria, pro vera conversione accipiat.

II. Contritio debet esse *formalis et expressa:* ratio est, quia est pars Sacramenti; pars autem Sacramenti debet formaliter et in se adesse; ergo.

Hinc quamvis contritio virtualis in actu charitatis perfecta consistens, per accidens ad justificationem sufficiat extra Sacramentum, tamen ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ semper necessario requiritur contritio formalis, cum sit pars essentialis illius materiæ.

III. Debet esse *supernaturalis,* tum ex parte auxilii, tum ex parte motivi, id est, debet elici per auxilium gratiæ, et ex motivo per fidem proposito. *Ratio primi* est, quia nemo potest solis naturæ viribus ad gratiam justificationis se disponere. Concil. Trid. (*Sess.* 6. *can.* 3.) definit: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem .... pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.*

Ratio secundi est, quia actio moralis speciem suam præsertim ex motivo sumit; ergo ut contritio sit supernaturalis, motivum ejus esse supernaturale necesse est: hinc merito Clerus Gallic. a. 1700. hanc propositionem damnavit ut hæreticam: *Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam:* eandem jam damnaverat Innoc. XI.

Resolves. Nullum fore Sacramentum, si contritio non sit supernaturalis, etiamsi pœnitens probabiliter judicet, eam esse supernaturalem; nam cum partes Sacramenti sint necessariæ ex institutione divina, si non sint tales, quales Christus eas esse voluit, nihil omnino a Ministro conficitur; nam se habet Deus respectu peccatoris, sicut se habet creditor respectu debitoris; ergo quemadmodum creditor non remittit debitum homini, qui pro vero auro, quod debebat, præberet aurichalcum, quantumvis crederet esse verum aurum; ergo nec Deus remittit peccatum reo, qui pro actu supernaturali, qui exigitur, naturalem tantum elicit, licet eum esse supernaturalem existimet.

IV. Debet esse *universalis,* ita ut ad omnia peccata mortalia generatim sese extendat, et nullum prorsus excludat, juxta illud (*Ezechiel.* 18.): *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis .... vita vivet:* ratio est quia unum mortale non potest remitti sine aliis omnibus; atqui ut contritio valeat ad remissionem omnium mortalium, debet saltem generatim ad omnia se extendere; ergo.

Dixi: *Generatim:* quia non est necesse ut se extendat ad omnia peccata mortalia speciatim, id est ut tot sint numero contritionis actus, quot sunt numero peccata; unica enim sufficit contritio, quæ ad omnia peccata commissa se extendat.

V. Debet esse *summa* non quidem intensive, sed appretiative.

Contritio *intensive summa,* est ea, qua quis, summo voluntatis ardore detestatur peccatum, quatenus est offensa Dei; hinc *intentio* spectat gradum actus subjecti elicientis contritionem.

Contritio *appretiative summa,* est ea, qua quis de peccato commisso longe magis æstimative dolet quam de quovis alio malo et damno, ita ut mallet potius rerum omnium pati dispendium, quam Deum offendere; hinc appretiatio spectat objectum quod pluris fit omnibus rebus, et motivum propter quod pluris æstimatur. His positis:

Prob. 1. *pars responsionis:* Tum quia intensio gradus non est in potestate hominis, et scripturæ testimonia exponi recte possunt *de totalitate integritatis et perfectionis, non vero de totalitate gradualis intensionis,* ut ait Melchior Canus (*De pœnit. part.* 3.). Tum quia intensio actus voluntatis sequitur vehementiam objecti moventis; atqui objectum sensibile naturaliter vehementius movet et afficit voluntatem, quam objectum intelligibile aut spirituale; ergo dolor qui ex malis sensibilibus percipitur, intensior esse potest eo qui concipitur propter offensam Dei, etiamsi peccatum magis detestetur homo, modo appretiativo; sic pater potest intensive magis dolere de mortuo filio, et tamen simul magis appretiative dolere de Deo offenso.

Dices: Perfectius est intensive dolere de peccato, quam appretiative; ergo contritio debet esse intensive summa.

Resp. nego ant. Nam intensio actus oritur a sensibus et imaginatione; appretiatio autem ex judicio rationis quo unum judicatur esse majus malum quam aliud, ex detestatione voluntatis procedit, quod est perfectius.

Prob. 2. *pars resp.* Contritionem esse appretiative summam, est peccatorem detestari peccatum super omnia alia mala; atqui pœnitens debet peccatum cum sit summum malum, detestari super omnia alia mala; ergo contritio debet esse appretiative summa: hinc dicitur Joel 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro;* scilicet totalitate appretiationis.

Quær. 4. *An ad contritionem requiratur certa temporis mensura?*

Resp. negative: Quia potest Deus in instanti hominem quantumvis induratum ad se convertere juxta illud (*Ezechiel.* 33. *v.* 12.): *Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit,* unde D. Aug. (*Enchir. cap.* 65.) ait: *In actione pœnitentiæ non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris.*

Fatendum tamen est, longiore temporis mora opus esse ut quis e cœno graviorum peccatorum ex malitia et consuetudine commissorum, ita statim emergat, ut ad sufficientem cordis conversionem et proinde ad veram contritionem perveniat. Hinc

Sequitur 1. Pœnitentiam non esse ad extremam usque vitam protrahendam, juxta seriam SS. Patrum monitionem.

Sequitur 2. Cum peccatoribus inveteratis, cum diligentiori examine, diuturniorique probatione esse agendum; scriptum est enim Eccl. 2. *Perversi difficile corriguntur.*

Quær. 5. *Utrum contritio debeat elici ante confessionem?*

Resp. Id esse consultissimum, sed minime necessarium, quia contritio confessionem subsequens, et ante absolutionem elicita confessionem ita afficit ut simul unum morale efficiant.

Quær. 6. *Utrum contritio debeat moraliter perdurare, dum absolutio datur?*

Prob. Debet perdurare, vel in se, vel in sua virtute, alioqui contritio non faceret unum moraliter cum absolutione.

Quær. 7. *Utrum quoties datur nova absolutio, toties requiratur nova contritio?*

Resp. In praxi requiritur, tum quia opposita sententia non est certa; tum quia fit novum Sacramentum numero distinctum a priori; ergo requiritur nova materia.

Hinc Si quis immediate post absolutionem acceptam alicujus peccati mortalis recordaretur, non posset ab eo absolvi, quin prius novum actum contritionis de eo elicuisset.

Quær. 8. *An contritio de peccatis sit necessaria necessitate medii ad remissionem peccatorum mortalium?*

Resp. Affirmative: Ita enim definiit Conc. Trid. sess. 14. c. 4. *fuit autem,* inquit, *quovis tempore ad*

impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.

Prob. Contritio tria complectitur. 1. Cessationem a peccatis. 2. Eorumdem odiom et detestationem. 3. Vitæ novæ propositum atque inchoationem; atqui illa tria impio semper necessaria fuere necessitate medii ad justificationem; ergo, etc.

Prob. min. prima pars: Ex illo Is. 55. *Derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad Dominum, et miserebitur ejus.* Quare Apostolus prius hortatur Romanos, ut abjiciant opera tenebrarum; deinde ut induantur arma lucis: *Abjiciamus ergo,* inquit, *opera tenebrarum, et induamur arma lucis.* Ergo impius, qui Deo vult reconciliari, debet primum cessare a peccatis.

Prob. 2. pars min. Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet et non morietur;* ergo si eam non egerit, morietur: id aperte declarat Christus Lucæ 13. *Nisi pœnitentiam egeritis,* inquit, *omnes similiter peribitis.*

Quare D. Aug. *serm.* 352. ait: *Nemo eligit vitam novam, nisi quem veteris pœnitet.* Ergo etc.

Prob. tertia pars min. Quia justificatio non tantum dicit aversionem a bono commutabili, sed etiam conversionem ad bonum incommutabile, juxta illud Zachar. 1. *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos.* Atqui non potest esse conversio ad bonum incommutabile, absque novæ vitæ proposito et inchoatione; ergo etc. Hoc disertis verbis docet Deus, Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit præcepta mea, et fecerit judicium et justitiam ... omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor;* ergo, *etc.*

Objicies: Actus charitatis Dei super omnia, sufficit ad justificationem impii; ergo vitæ veteris odium non requiritur. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum:* reddit nos filios Dei, 1. Joann. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est;* ergo sufficit ad justificationem.

Resp. dist. cons. Sufficit conjuncta cum vitæ prioris odio, ad quod movet, *conc.* sufficit sola ac in se tantum considerata, *nego.* Nam Leo X. et Concil. Trid. Lutherum damnarunt quod doceret explicitum vitæ veteris odium et detestationem ad justificationem impii non requiri, contenderetque sufficere vitæ novæ propositum; ergo cum actus charitatis quantumcumque sit perfectus, explicitam illam detestationem non includat, non potest per se solum esse sufficiens ad justificationem impii dispositio.

Inst. Actus charitatis includit virtualiter præteritorum peccatorum detestationem; ergo per se solum est dispositio sufficiens ad justificationem impii.

Resp. nego conseq. Nam ad justificationem impii essentialiter requiritur explicitum vitæ veteris odium, ut docet Conc. Trid. (*Sess.* 14. *c.* 4.) *et certe,* inquit, qui illos Sanctorum clamores consideravevit, tibi soli peccavi, et malum coram te feci. Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, *et alios hujus generis, facile intelliget eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, et ingenti peccatorum detestatione manasse.*

Quær. 9. *Utrum contritio sit homini justo necessaria necessitate medii ad remissionem peccatorum venialium?*

Resp. Requiritur, saltem virtualis, ut docet D. Aug. Epist. 48. *Ne quemquam putes ab errore ad veritatem, vel a quocumque, sive magno, sive parvo peccato ad correctionem sine Pœnitentia posse transire.* Ratio D. Th. 3. p. q. 87. a. 1. est: quia *sicut peccatum mortale remitti non potest quandiu voluntas peccato adhæret, ita etiam nec peccatum veniale, quia manente causa manet effectus.*

Dixi: *Saltem virtualis Contritio:* quia ut docet ibidem D. Th. perfectiori pœnitentia opus est ad mortalium remissionem, scilicet actuali detestatione omnium et singulorum: ad venialium vero remissionem sufficit et requiritur virtualis tantum displicentia, qua vir justus affectu tam fervido fertur in Deum, et res divinas, ut quidquid ipsi occurreret, quod eum ab hoc motu retraheret, doleat commisisse, etiamsi actu de hoc non cogitaret; quod tamen non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita, post diligentem inquisitionem. Tota illa resolutio est D. Thomæ.

Objicies 1. Ad remissionem venialium sufficit habitualis displicentia, quæ habetur per habitum charitatis; ergo non requiritur displicentia virtualis.

Resp. nego ant. cum D. Th. Ratio est, *quia,* inquit, *sic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum.*

Objicies 2. D. Aug. (*Lib.* 50. *Hom.* 28.) asserit peccata venialia dimitti per prolationem horum orationis dominicæ verborum, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris;* ergo, etc.

Resp. dist. ant. Per prolationem horum verborum cum aliqua peccatorum præteritorum displicentia, ut supponit Aug. *conc.* absque tali displicentia, *nego.* Neque enim debito modo hæc petitio, *dimitte nobis,* etc. recitari potest nisi ab eo, qui peccatum suum quantumcumque leve sit, interius detestetur.

Objicies 3. Peccata venialia remitti possunt per usum Sacramentalium; ergo contritio, etiam virtualis, non est ad eorum remissionem absolute necessaria.

Resp. nego ant. Remittuntur mediate, *conc.* immediate, *nego.* Itaque sacramentalia ad remissionem venialium concurrunt per modum impetrationis, quatenus Ecclesia per orationes, quibus ad sacramentalium consecrationem utitur, a Deo exposcit, ut iis qui sacramentalia adhibituri sunt, conferatur gratia actualis, quæ justos moveat ad venialium detestationem; sed sacramentalia non delent peccata venialia per se, quia cum non a Deo, sed ab Ecclesia fuerint instituta, non habent annexam promissionem gratiæ.

Quær. 10. *Utrum Contritio de peccatis sit præcepta, et quo jure?*

Resp. Est necessaria jure et præcepto divino, illudque præceptum traditur Ezech. 18. *Convertimini et agite pœnitentiam ab omnibus inquinamentis vestris.* Et Lucæ 13. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis...* Ratio est, quia quidquid est necessarium necessitate medii ad salutem, est quoque necessarium necessitate præcepti divini: Deus enim vult, ut omnibus mediis, sine quibus salus obtineri non potest, utamur; atqui, etc.

Nota: Quæ dicimus de necessitate et præcepto divino contritionis, eadem de necessitate et præcepto divino confessionis, dicta esse intelligas, ne ipsa cum fastidio refricare cogamur dum agemus de confessione; itaque

Quær. 11. *Quo tempore obliget divinum contritionis,* (idem quæritur de confessione) *præceptum?*

Certum est 1. Præceptum divinum contritionis obligare *per se;* 1. in probabili periculo mortis, quia vel nunquam obligat, quod asserere erroneum est, vel saltem obligat in articulo mortis, quia tunc præsertim tenetur quilibet saluti animæ suæ consulere: sine contritione vero et pœnitentia nemo lapsus potest salvari; ergo. 2. Aliquoties in vita, quia præce-

pta positiva et affirmativa non tantum obligant in extrema necessitate, sed etiam cum probabiliter judicatur eorum observatio necessaria; hinc præcepto Ecclesiæ quotannis semel facienda est confessio sacramentalis; an vero sæpius etiam in anno, et quoties? judicabit vir prudens et pius.

Certum est 2. Præceptum divinum contritionis obligare *per accidens*, quando urget præceptum alicujus Sacramenti vivorum percipiendi, ut per se patet.

Certum est 3. Optimum, et ab omnibus Confessariis suadendam praxim eorum qui peccatum detestantur, statim ac commissum fuit, juxta illud Eccl. c. 5. *Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem*, etc. Ratio est, quia peccator tenetur vitare periculum incidendi in novum peccatum; atqui ex D. Greg. *(L. 25. mor. cap. 9.) Peccatum quod Pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit*.

Status ergo quæstionis disputatæ inter Theologos hæc est: an præceptum contritionis per se obliget sub peccato, statim ac peccatum commissum est: quæ ut solvatur, sit

CONCLUSIO.

Peccator statim a peccato commisso non tenetur sub peccato contritionis præcepto, sicut nec præcepto confessionis.

Prob. Resp. 1. Quia præceptum resurgendi a peccato est affirmativum, cum aliquid præcipiat; atqui præcepta affirmativa non obligant pro omni omnino tempore; ergo. Hinc est quod ecclesiasticum confessionis præceptum, quod est determinatio præcepti divini quoad tempus, non obstringit nisi semel in anno.

2. Quia si novum committitur peccatum non conterendo statim a peccato commisso, homo toties peccaret et quidem specialiter, quoties adverteret ad hanc obligationem, et eam non impleret; atqui hoc est contra communem sensum tum confitentium qui circumstantiam hanc in confessione declarare non assueverunt; tum Confessariorum, qui de hac circumstantia pœnitentes suos non interrogant; ergo, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Dicit Scriptura (*Eccli. 5. v. 8.*). *Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem*: ergo.

Resp. nego conseq. Ibi enim Spiritus sanctus dat consilium, non præceptum.

Inst 1. S. Th. (*2. 2. q. 62. a. 8. in corp.*) ait: *Manifestum est quod nec per modicum tempus licet in peccato morari; sed quilibet tenetur peccatum statim deserere*; ergo ex D. Th. est præceptum statim a peccato commisso conterendi.

Resp. dist. ant. Quilibet tenetur peccatum perseverans statim deserere, *conc. ant.* peccatum non perseverans, *nego ant.* et *conseq.* Itaque D. Th loquitur de eo qui non restituit rem alienam, quique quamdiu non restituit domino, *impedit eum ab usu rei suæ, et sic ei facit injuriam*: addit ibi rationem, quia *sicut accipere rem alienam est peccatum contra justitiam, ita etiam detinere eam*; unde sic concludit: *et ideo quilibet tenetur statim restituere si potest*.

Inst. 2. Atqui peccatum illius qui non statim conteritur, est perseverans; ergo nulla solutio.

Prob. subsumpt. Peccatum illius qui non statim restituit, est perseverans; ergo pariter, etc.

Resp. nego cons. et paritatem. Disparitas est quod qui statim non restituit, transgreditur de novo præceptum non furandi, quo prohibetur subreptio et simul detentio rei alienæ; unde qui detinet rem alienam et non restituit quando potest, peccat; qui vero non conteritur statim, non facit contra præceptum, quia non præcipitur contritio pro omni tempore.

Inst. 3. Qui approbat peccatum, peccat; sed qui non vult detestari peccatum cum ut detestabile occurrit, illud saltem virtualiter approbat; ergo peccat.

Resp. dist. min. Qui non vult detestari peccatum positive quando ut detestabile occurrit, peccat, *conc. min.* qui non vult detestari peccatum negative, peccat, *nego min.* et sic distincto consequente, nego consequentiam.

Itaque nolle detestari peccatum positive, est velle peccatum perpetrare; nolle detestari negative, est se habere mere negative circa peccatum nec approbando, nec dolorem excitando; potest autem quis sic se habere erga peccatum cogitando, quod suo tempore velit pœnitere.

Inst. 4. Si filius mere negative se habeat circa veniam quam tenetur petere a parentibus injuriatis, censetur eos nova contumelia afficere; ergo si peccator, etc.

Resp. nego conseq. Disparitas est quia pater non videt quod filius odium deposuerit, et quod suo tempore petiturus sit veniam; quod si videret, non censeret sibi novam contumeliam fieri, tantum ex dilatione veniæ petitionis.

Objicies 2. Tenemur sub gravi peccato proximum corripere, quamprimum commode possumus; ergo a fortiori nosmetipsos.

Resp. dist. antec. Tenemur corripere proximum quamprimum quando in peccato suo perseverat, *conc. antec.* quando in peccato suo non amplius perseverat, *nego*. Similiter tenemur statim conteri quando contritio necessaria est ut deponamus voluntatem peccandi.

Objicies 3. Graviter peccat qui alienum cum potest, non restituit; ergo graviter peccat qui non compensat injuriam Deo illatam, cum primum fieri commode potest.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod præceptum restitutionis est affirmativum simul et negativum, *quo prohibemur rem alterius detinere*, ut ait D. Th. (*2. 2. q. 62. a. 8. ad 5.*): præceptum vero resurgendi a peccato est affirmativum, quod proinde non obligat pro semper.

Objicies 4. Quando lapsi sumus in morbum, tenemur statim recurrere ad medicum; ergo a fortiori quando lapsi sumus in peccatum.

Resp. dist. ant. Tenemur statim recurrere ad medicum, quando medicina differri non potest sine probabili periculo, *conc. ant.* quando differri potest, *nego ant.* et sic dicendum de peccato: unde si immineret periculum mortis, vel amentiæ, vel impœnitentiæ finalis, vel oblivionis gravis peccati, etc. non deberet differri contritio et confessio.

QUÆSTIO II.

De contritione perfecta.

Nota 1. Conc. Trid. *(Sess. 14. cap. 4.)* circa contritionem perfectam duo docet: Primum *contingere aliquando contritionem charitate perfectam esse, hominemque Deo reconciliare priusquam sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur*. Secundum, *reconciliationem hanc ipsi contritioni sine Sacramenti voto quod in illa includitur, non esse adscribendam*.

Hic hæret Concilium, sed duo relinquit Theologis discutienda, circa quæ nihil expresse determinavit. *Primum*, unde repetenda sit ratio essentialis et specifica contritionis perfectæ, ut sit par homini recon-

ciliando. *Secundum*, an contritio perfecta non tantum in casu necessitatis, sed ordinarie et semper hominem Deo reconciliet.

Circa primam, duæ sunt Theologorum opiniones. *Prima*, distinctionem specificam contritionis perfectæ ab imperfecta reperit ex graduum intensione vel remissione; unde contritionem perfectam docet eam esse quæ concipitur ex amore Dei super omnia propter se intensive dilecti: eam vero esse imperfectam quæ concipitur ex amore Dei super omnia propter se remisse dilecti.

Secunda, hanc distinctionem repetit ex motivis specie diversis, unde hujus sententiæ patroni contritionem perfectam, et homini justificando parem, dicunt eam esse quæ concipitur ex motivo charitatis proprie dictæ, seu ex amore Dei propter se dilecti, sine ullo explicito ad proprium amantis bonum respectu. Imperfectam vero, quæ concipitur ex motivo honesto supernaturali, alio quam charitatis, puta ex metu gehennæ et pœnarum, vel ex turpitudine peccati quatenus est offensa Dei, etc.... juxta hanc opinionem contritio perfecta et attritio specie differunt, cum actus speciem suam ab objecto formali, seu motivo desumat; ideo attritio numquam fieri potest contritio, quæ enim natura specie differunt, ea se invicem transmutari non possunt, hinc istud axioma: *Pœnitens in Sacramento pœnitentiæ de attrito fit contritus;* intelligendum dicunt, vel cum amori concupiscentiæ seu spei, accedit amor charitatis; vel cum per virtutem Sacramenti infunditur gratia sanctificans, quæ vera est charitas in cordibus per Spiritum sanctum diffusa.

Circa secundum, Bajus, Jansenius Iprensis, et Estius negant contritionem perfectam justificare extra usum Sacramenti, nisi in casu necessitatis, puta mortis dum deest copia Confessarii. Ut utramque quæstionem unica propositione resolvam,

CONCLUSIO.

Ratio essentialis et distinctiva contritionis perfectæ ab imperfecta non repetitur ex intensione graduum, sed ex proprio motivo, ita ut omnis contritio concepta ex amore Dei super omnia propter se dilecti, cum voto Sacramenti, sit perfecta in quocumque gradu intensionis sit, et justificet extra Sacramentum, et non tantum in casu necessitatis, sed ordinarie et semper.

Prob. 1. pars: 1. Ex Scriptura Prov. 8. *Ego diligentes me, diligo*. 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum*. Jo. 14. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo*. 1. Jo. 4. *omnis qui diligit, ex Deo natus est:* ex quibus textibus sic argumentor:

Amicitia divina, nativitas ex Deo, et justificatio promittitur actui charitatis absolute et simpliciter sumpto, sine ulla mentione gradus et intensionis; atqui qui habet charitatem in infimo gradu, diligit absolute et simpliciter; ergo qui habet charitatem in infimo gradu, natus est ex Deo, diligitur a Deo, et est justificatus.

Prob. 2. Ex Patribus unanimiter, sine distinctione graduum, dicentibus cum D. Chrys. (*Hom.* 7. *in* 2. *ad Tim.*). *Ubi charitas est, omnia sublata sunt mala;* et cum D. Aug. (*Serm.* 35. *de Prov. cap.* 12.), *Deus clamat nobis, amate me et habebitis me, quia nec potestis amare me, nisi habueritis me*. Ubi aperte loquitur de charitate actuali.

Prob. 3. Ex Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 8.) quod licet nihil determinaverit supra hanc quæstionem, testibus Palavicino (*L.* 4. *historiæ Conc. Trid.*), et Andrea Vega qui Concilio interfuit, (*l.* 6. *cap.* 29.), tamen in nostram opinionem maxime inclinavit his verbis: *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur*, etc. ex quo sic argumentor:

Contritio charitate perfecta hominem Deo reconciliat priusquam Sacramentum actu suscipiatur; atqui contritio etiam infimo gradu concepta ex amore Dei super omnia propter se dilecti, est contritio charitate perfecta; habet enim totam essentiam charitatis proprie dictæ consistentem in summa appretiatione, et motivo amoris omnium perfectissimo; ergo contritio etiam in infimo gradu concepta ex tali amore, hominem Deo reconciliat antequam Sacramentum actu suscipiatur.

Prob. 4. Rationibus Theologicis.

Prima, qui habet plenitudinem Legis, non potest esse in mortali; atqui charitas etiam in infimo gradu est plenitudo Legis, juxta illud Rom. 13. *Plenitudo Legis est dilectio;* ergo qui habet charitatem in infimo gradu, non potest esse in mortali.

Secunda, ubi est essentia alicujus formæ, ibi est effectus ejus formalis, sic qui habet justitiam, haud dubie justus est; atqui ubi est charitas in infimo gradu, ibi est essentia charitatis; ergo ubi est charitas in infimo gradu, ibi est ejus effectus formalis; sed effectus formalis charitatis est justificatio; ergo ubi est charitas in infimo gradu, ibi est justificatio.

Tertia, absurdum est, ut qui amat Deum super omnia, etsi remisse, damnetur; nam ille damnatus semper, et indesinenter amaret Deum, et non amaret, quod est contradictorium: amaret quia ex Apostolo 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit:* non amaret, quia damnati Deum semper odio habent; sed qui remisse Deum amat super omnia propter se, damnaretur, si e vita decederet ante actualem Sacramenti receptionem; ergo, etc.

Confirmatur ex damnatione harum Baji propositionum facta a summis Pontificibus Pio V. et Greg. XIII. confirmata ab Urb. VIII. et ab Ecclesia Catholica recepta.

31. *Charitas perfecta et sincera quæ est ex corde puro et conscientia bona et fide non ficta, tam in catechumenis, quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.*

32. *Charitas illa quæ est plenitudo Legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.*

33. *Catechumenus juste, recte, et sancte vivit et mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in baptismi lavacro demum percipitur.*

70. *Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis potest habere veram charitatem, et charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.*

71. *Per contritionem etiam cum charitate perfecta et cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis aut martyrii, sine actuali susceptione Baptismi.*

Prob 2. *pars:* Tum ex damnatione propositionum Baji; tum quia ipsis fatentibus adversariis contritio ex amore Dei super omnia propter se, sed in gradu remisso elicita, justificat aliquando, nempe in casu necessitatis; ergo justificat... *Prob. conseq.* Contritio remissa non habet virtutem justificandi propter casum necessitatis, sed ex propria sua perfectione: neque Deus plus contritionis remissæ promisit in casu necessitatis quam in quovis alio; ergo si juxta adversarios justificat in casu necessitatis, justificat ordinarie et in omni casu.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Contritio perfecta distinguitur ab imperfecte per intensionem graduum; ergo ut contritio justificet extra Sacramentum, requiritur ut sit summa intensive.

Prob. ant. Scriptura intensionem gradirum requirit in contritione de peccatis ad justificationem; ergo.

Prob. ant. Joel. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro;* ergo, etc.

Resp. nego conseq. Quia voces: *in toto corde*: significant totalitatem appretiationis qua detestamur peccatum super omnia alia detestabilia; non totalitatem intensionis. Præterea Scriptura hortatur ad id quod optimum est, non quod absolute necessarium est.

Inst. 1. Christus de Magdalena, Lucæ 7. dixit: *remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum;* ergo ad remissionem peccatorum requiritur contritio fervens et intensa.

Resp. nego conseq. Nam Sciptura id tantum narrat quod factum est, non quod absolute necessarium est; nam ex eo quod Magdalena habuerit amoris Dei et contritionis vehementiam, non inde probatur talem vehementiam, plane necessariam *esse* ad essentiam amoris et contritionis perfectæ, ut sit par homini justificando.

Inst. Tò *quoniam*, est particula causalis; ergo ideo illi sunt dimissa multa, id est, omnia peccata, quia ex intensa Dei dilectione de peccatis suis doluit; ergo ex eo quod Magdalena habuerit vehementiam amoris, recte probatur talem vehementiam necessariam esse ad peccati remissionem.

Resp. dist. conseq. Ideo Magdalenæ dimissa sunt multa peccata tum quoad culpam, tum quoad pœnam, *conc. conseq.* quoad culpam tantum, *nego conseq.* In textu enim agitur de remissione peccatorum non solum quoad culpam, sed etiam quoad omnem pœnam, ut constat ex contextu qui talis est: *Cui autem minus dimittitur, minus diligit;* atqui certum est unum peccatum mortale etiam minimum sine aliis remitti non posse, cum omnia remittantur quandocumque unum remittitur; ergo sermo est de remissione quoad pœnam, quæ major est pro majori vel minori intensione graduum dilectionis.

Objicies 2. Potest quis esse perfecte contritus, et non justificatus; ergo perfecta contritio non justificat ante actualem Sacramenti perceptionem.

Prob. ant. Magdalena prius fuit perfecte contrita, quam justificata, juxta illud: *Remittuntur, quia dilexit;* ergo.

Resp. dist. ant. Magdalena fuit prius contrita, prioritate naturæ, qua causa prior concipitur suo effectu, *conc. ant.* prioritate temporis, *nego ant.* Nam eodem instanti temporis est justificatio ut dilectio, quæ est ultima dispositio ad justificationem. *Deinde* in græco habetur *remissa sunt* (*Vide Corn. a Lapide hic*).

Inst. 1. Ananias dixit Paulo perfecte contrito (*Act.* 22. *v.* 16.): *Exurge, et baptizare, et ablue peccata tua.* Ergo.

Resp. nego conseq. Nam etiam perfecte contritus debet recipere Sacramentum, quia non justificatur nisi cum speciali onere et obligatione suscipiendi Sacramenti. Præterea D. Paulus intensissima charitate affectus fuit, quæ juxta adversarios justificat ante actualem Sacramenti receptionem.

Inst. 2. Sancti Patres requiruntur ferventem amorem ad remissionem peccatorum; ergo contritio debet esse summa intensive.

Resp. nego conseq. Quia Patres hortantur ad id quod decet et optandum est, non ad id quod absolute necessarium est.

Inst. 3. D. Aug. (*Tr.* 13. *in Jo.*) ait: *Quantumcumque Cathecumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat: non illi dimittitur nisi cum venerit ad Baptismum.* Ergo.

Resp. Distinguo et explico D. Aug. quantumcumque proficiat in virtutibus moralibus, *conc. ant.* in charitate, *nego ant.* Alias nec per intensissimam charitatem quis posset justificari absque reali susceptione Sacramenti, quod est contra adversarios, et Trident. citatum. *Præterea* loquitur de eo qui dedignatur baptizari per arrogantiam, qui proinde caret charitate.

Inst. 4. Idem August. (*L.* 1. *de Symbolo ad Catechum.*) *Deus non dimittit peccata nisi baptizatis;* ergo.

Resp. nego conseq. Nam eo loci loquitur de eo quod ordinarie fit, non de eo quod fit extraordinarie, nam (*L.* 4. *de Bapt. cap.* 24.) de Cornelio dicit: *In Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus sancti, et accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi.* Ergo D. Aug. docet fieri aliquando, ut Cathecumenus ante Baptismum justificatus sit, per contritionem scilicet charitate perfectam.

Objicies 3. Ad justificationem extra Sacramentum requiritur juxta nos dolor summus quoad appretiationem, seu æstimationem; ergo et summus quoad intensionem.

Prob. conseq. Dolor non potest esse summus appretiative quin sit summus intensive; ergo si requiritur, etc.

Resp. nego ant. Ex diverso quippe capite nascitur objecti appretiatio, et intensio actus in voluntate: appretiatio quidem oritur ex præstantia et dignitate objecti; intensio vero ex vehementi applicatione facultatis erga objectum; quod tale est aliquando, ut etsi magis æstimetur appretiative, non tamen ita movet voluntatem, sicut aliud objectum quod non tanti æstimatur. Res declarari potest exemplo matris, quæ parvulum filium intensiori amore prosequitur, licet natu majorem amore minus quidem intenso, sed majori appretiative diligat, cujus vitæ conservationem præfert vitæ junioris.

Inst. 1. Charitas remissa non est perfecta; ergo contritio ex ea concepta non justificat.

Resp. nego ant. Charitas enim remissa quoad gradus, sed summa quoad appretiationem, est perfecta essentialiter, et completa in esse charitatis, quæ in hoc consistit ut Deus super omnia propter se diligatur.

Inst. 2. Esto charitas sit essentialiter perfecta in quocumque gradu, non potest tamen expellere peccatum sine certa gradus intensione; ergo contritio non justificat nisi charitas qua informatur, habeat certos gradus.

Resp. nego ant. Quia amor Dei super omnia propter se dilecti, compati non potest cum peccato mortali, cui contrariatur; ergo illud expellit in quocumque gradu actus charitatis eliciatur.

Prob. ant. Scintilla ignis etsi sit verus essentialiter ignis, impar tamen est comburendo ligno, vel expellendo frigori; ergo a pari, etc.

Resp. nego conseq. et paritatem, dispar est enim ratio agendi rerum spiritualium, et rerum physicarum; actio physica qualis est ignis comburentis et calefacientis, fit successive applicando activa passivis; nil ergo mirum est quod certam temporis mensuram, et certum intensionis gradum exigat; non ita est spiritualis actio, qualis est justificatio hominis per cha-

ritatem quæ fit in instanti, non ratione gradus, sed ratione substantiæ ipsius charitatis, seu amoris Dei super omnia propter se.

Colliges contra magistrum Sententiarum, et Estium, contritionem perfectam non esse dispositionem necessario prærequisitam ad Sacramentum Pœnitentiæ debite recipiendum, quia ex Conc. Trid. justificat ante actualem receptionem Sacramenti.

Quær. *Quale debeat esse votum seu desiderium Sacramenti Pœnitentiæ in his qui per actum contritionis perfectæ justificantur, an explicitum, vel implicitum?*

Resp. Probabilius nobis videri sufficere ut illud sit implicitum; ait enim Conc. Trid. (*Sess.* 14. *c.* 4.) *Reconciliationem quæ per contritionem perfectam obtinetur, non esse adscribendam ipsi contritioni sine voto Sacramenti quod in illa includitur:* unde sic argumentor.

Votum alicujus rei in alio inclusum, est votum implicitum; atqui ad justificationem recipiendam per contritionem perfectam, sufficit ex Trid. votum Sacramenti quod in ipsa contritione includitur; ergo sufficit votum Sacramenti implicitum.

Dices: Ex dictis supra (*Cap.* 3. *de contrit. universim sumpta*) propositum non peccandi de cætero, in contritione, debet esse formale et explicitum; ergo et votum Sacramenti in his qui conteruntur.

Resp. nego conseq. Disparitas desumitur ex Conc. Trid. quod cum loquitur de proposito non peccandi, exprimit propositum simpliciter; propositum autem virtuale non est propositum simpliciter; at cum loquitur de reconciliatione quæ non adscribitur contritioni sine Sacramenti voto, addit: *quod in illa includitur;* quæ verba significant votum virtuale.

QUÆSTIO III.

De contritione imperfecta.

Conc. Trid. (*sess.* 14. *c.* 4.) postquam assignevit Charitatem pro motivo contritionis perfectæ, assignat pro motivo attritionis metum gehennæ et turpitudinem peccati, quatenus nimirum ista sunt supernaturaliter et per fidem cognita, et ad Deum offensum relata.

Nota 1. Circa attritionem ex metu pœnarum conceptam erraverunt

1. Lutherus asserens ipsam esse malam, et reddere hominem magis hypocritam et peccatorem; hoc nixus principio, illud omne esse peccatum, quod non procedit a charitate habituali.

2. Bajus (*Prop.* 34. 36. 38.) Jansenius (*Tom.* 2. *l.* 3. *cap.* 19. 20. *et seq.*) Quesnellius (*Prop.* 44. 45. 46. 47.) qui cum doceant omne quod fit ab homine, esse vel a vitiosa cupiditate, ac consequenter malum; vel a charitate actuali, et consequenter bonum et honestum; illi consequenter docent attritionem ex solo metu pœnarum conceptam, vitiosam esse; verumque peccatum saltem omissionis, quatenus ex motivo charitatis non fiat, nec ad Deum tamquam ad finem ultimum referatur, nam ex Quesnellio prop. 62. *Qui a malo non abstinet, nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, et jam reus est coram Domino.*

Nota 2. Disputant inter se Theologi utrum attritio, ex metu gehennæ concepta sufficiat sine ullo Dei amore ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam, vel utrum in illa attritione requiratur amor et qualis? hinc duo hic habemus elucidenda; *primum,* utrum attritio ex solo metu gehennæ concepta, sit bona et utilis? *secundum,* utrum sufficiat sine ullo amore ad justificationem in Sacramento obtinendam? primum pertinet ad fidem; secundum spectat scholæ dissidium.

ARTICULUS I.

An attritio ex solo metu gehennæ concepta sit bona, utilis, supernaturalis etc.

Nota 1. Ex D. Th. (2. 2. *q.* 19 *a.* 2. *in corp.*) timor est quadruplex; scilicet mundanus, servilis, initialis, et filialis.

Timor mundanus est fuga mali temporalis per offensam Dei.

Timor servilis est fuga peccati ut pœnæ a Deo infligendæ causativi, et duplex est, nimirum *simpliciter servilis,* et *serviliter servilis.* Timor *simpliciter,* seu sine servilitate servilis, est fuga peccati ut pœnæ per fidem apprehensæ causativi, sine affectu illius committendi, si hæc abesset.

Timor serviliter, seu cum servilitate servilis, est fuga peccati ut pœnæ causativi, cum affectu illius committendi, si hæc abesset; unde servilitas est vitium timentis, non timoris, nam *servilitas,* ait D. Th. (2. 2. *q.* 19. *a.* 1. *in corp.* 7.) *non pertinet ad speciem timoris servilis, sicut nec informitas ad speciem fidei informis.* Ista duo maligne confundunt Novatores, et quæ de timore serviliter servili, qui malus est, a SS Patribus dicuntur, ea transferunt ad timorem simpliciter servilem.

Timor initialis est ille quo quis initio conversionis fugit peccatum, quatenus est Dei offensa, et pœnæ inductivum.

Timor filialis, seu castus, est ille quo quis fugit peccatum quatenus est offensa Dei propter se super omnia dilecti.

Nota 2. Certum esse 1. Timorem mundanum et serviliter servilem esse malos et vitiosos propter affectum peccati qui intrinsece malus est, sicut et ipsummet peccatum ... 2. Timorem filialem et initialem esse bonos et laudabiles, utpote qui motivo nituntur laudabili et honesto.

Agitur ergo tantum de timore simpliciter servili, et quæritur utrum attritio ex tali timore concepta, sit bona et supernaturalis; quod ut solvatur, sit

CONCLUSIO I.

Attritio concepta ex timore simpliciter servili est bona et laudabilis.

Prob. Illa attritio bona est et utilis, cujus motivum est bonum et utile; atqui attritionis motivum, (nempe metus gehennæ per fidem cognitæ,) est bonum et utile ad salutem; ergo attritio est bona et utilis ad salutem.

Prob. min. Ille timor est bonus et ad salutem utilis, ad quem Scriptura et Patres nos hortantur; atqui Scriptura et Patres nos hortantur ad metum gehennæ; ergo etc.

Prob. min. 1. Ex Scriptura *Lucæ* 12. ubi Christus postquam retraxit homines a timore mundano, ait: *Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.*

Ex Patribus, inter quos solus sufficiat Aug. cujus auctoritate maxime gloriantur adversarii, dicens in Ps. 127. *Bonus est iste timor et utilis, quo homo timet ne mittatur in gehennam;* ergo Scriptura et PP. nos hortantur ad metum gehennæ.

Hinc Concil. Trid. (*sess.* 6. *can.* 8.) definit: *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei, de peccatis dolendo confugimus, vel*

a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit.

Solvuntur Objectiones.

Objicies: Timor servilis serviliter, est malus; ergo attritio ex illo concepta est mala.

Resp. dist. ant. Timor servilis serviliter, est malus, *conc. ant.* timor servilis simpliciter, *nego ant.* Responsio patet ex dictis, et confirmat D. Th. cit. art. 4. dicens: *Timor servilis in quantum servilis est, charitati contrariatur. Si ergo servilitas esset de ratione timoris servilis, oporteret quod timor servilis simpliciter esset malus ... sed prædicta servilitas non pertinet ad speciem timoris servilis ... et ideo timor servilis secundum suam substantiam bonus est, sed servilitas ejus est mala.*

Inst. 1. Atqui timor simpliciter servilis est malus, et *prob.* timere culpam propter pœnam est malum; atqui per timorem simpliciter servilem, timetur culpa propter pœnam; ergo etc.

Resp. nego maj. Nam pœna gehennæ, utpote summa miseria, est motivum legitimum a Christo propositum fugiendi peccatum.

Prob maj. Majus malum referre ad minus est malum et inordinatum; atqui timere culpam propter pœnam, est majus malum, nempe fugam peccati, referre ad minus, nempe fugam gehennæ; ergo etc.

Resp. dist. maj. Majus malum referre ad minus tanquam ad finem ultimum, est inordinatum, *conc. maj.* tanquam ad finem duntaxat proximum, *nego maj.* et sic *dist. min. nego conseq.*

Porro: Qui ex laudabili timore pœnæ, fugit peccatum, ille fugam peccati non refert ad fugam pœnæ tamquam ad finem ultimum a quo abstrahit, sed tamquam ad finem proximum, qui rectus et laudabilis est, cum Conc. Trid. dicat eum *donum Dei esse, et Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat.*

Inst. 2. Ille timor non est bonus et laudabilis, quo magis timetur pœna, quam culpa, atqui per timorem servilem, quo quis, ex solo pœnarum metu, a peccato abstinet, plus timetur pœna quam culpa; ergo etc.

Resp. 1. *Retorq. argumentum:* Servus diligit dominum propter cibum quem ab eo expectat; ergo magis diligit cibum, quam dominum nemo certe admittet hanc consequentiam; ergo nec illam; pœnitens detestatur culpam propter pœnam; ergo magis detestatur pœnam, quam culpam.

Resp. nego min. Ratio est, quia licet pœna sit finis proximus detestationis peccati, non tamen excludit finem ultimum, qui est Deus, ad cujus gloriam culpæ detestatio ac metus pœnæ est referibilis, et quamdiu non excluditur, in illum refertur tum ex natura et intentione operis, tum ex intentione operantis, saltem implicite.

Prob. min. Ex isto axiomate: *Propter quod unumquodque tale, et illud magis:* atqui pœnitens propter pœnam detestatur culpam; ergo magis detestatur pœnam, quam culpam.

Resp. 1. Non admittimus axioma universaliter cum deficiat in pluribus, ut patet in exemplo supra allato.

Resp. 2. *dist. axioma: propter quod unumquodque tale, et illud magis:* si in eo constituatur finis actus, *conc. ant.* si non constituatur, *nego ant.* atqui pœnitens, propter pœnam detestatur culpam, ita ut constituat finem in vitatione pœnæ, *nego min.* ita ut non constituat finem in vitatione pœnæ, *conc. min.* qui enim detestatur culpam propter gehennam, non magis appretiative detestatur gehennam, quam culpam, cum non comparet unum cum alio, sed solum unum detestetur propter aliud, in quo nihil est inordinatum.

Inst. 3. Qui timet culpam propter gehennam, agit ex amore proprio, ergo finem constituit in vitatione gehennæ.

Resp. dist. ant. Agit ex amore proprio ordinato, *conc. ant.* inordinato, *nego ant.* Porro amor proprius est solum inordinatus, cum in creatura sistit, et ad Deum, qui ultimus est appetitus finis, non refertur. Duplicem hunc amorem proprium distinguit D. Th. (2. 2. *q.* 19. *a.* 6.) dicens: *Amor sui tripliciter se habere potest ad charitatem; uno enim modo contrariatur charitati, secundum quod aliquis in amore proprii boni finem constituit ... tertio modo a charitate quidem distinguitur, sed charitati non contrariatur, puta cum aliquis diligit seipsum secundum rationem proprii boni, ita tamen quod in hoc proprio bono non constituat finem.*

Inst. 4. 1. Jo. 4. dicitur: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet;* ergo timor servilis contrariatur charitati.

Resp. dist. conseq. Timor serviliter servilis, vel mundanus, *conc. conseq.* timor simpliciter servilis, *nego conseq.* Hic enim D. Jo. accipit timorem pro diffidentia et anxietate, quas timor tum serviliter servilis, tum mundanus pariunt, ac quibus tanquam contrarium contrario opponitur fiducia æternæ felicitatis, quam parit charitas: hunc esse sensum D. Jo. constat ex his verbis, *quoniam timor pœnam habet:* id est, cruciatum animi, ut vertit D. Aug. ex Græco, quod non potest esse cum charitate.

CONCLUSIO II.

Attritio, concepta ex timore simpliciter servili, est supernaturalis, voluntatemque peccandi excludit.

Prob. Attritio concepta ex timore qui odit peccatum et expellit, qui inducit homines ut præparent corda sua, ut in conspectu Domini sanctificent animas suas etc. est supernaturalis, excluditque voluntatem peccandi; atqui talis est attritio concepta ex timore simpliciter servili; ergo, etc.

Prob. min. Ex Scriptura et Patribus, maxime D. Aug. et D. Th. quorum patrocinio gloriantur adversarii.

1. Ex Script. Prov. 8. *Timor Domini odit malum:* Eccl. 1. *Timor Domini expellit peccatum:* et Cap. 2. *Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas,* etc.

2. Ex D. Aug. in expositione Psal. 127. dicente: *Audisti cum Evangelium legeretur, ubi vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur: Audiunt hoc homines, et quia vere futura sunt impiis, timent et continent se a peccato. Timent quidem, sed non amant justitiam* (en character timoris servilis) *cum autem per timorem continent se a peccato, fit consuetudo justitiæ, et incipit quod durum erat, amari, et dulcescit Deus, et jam incipit homo propterea juste vivere, non quia timet pœnas, sed quia amat justitiam.* Ergo timor servilis retrahit hominem e peccato, et ipsum perducit ad justitiam.

3. Ex D. Th. dicente: (2. 2. *q.* 19. *a.* 2. *in corp.*) *Quandoque homo propter mala quæ timet, ad Deum convertitur et ei inhæret, quod quidem malum est duplex, scilicet malum pœnæ, et malum culpæ; si ergo aliquis convertitur ad Deum ut ei inhæreat propter timorem pœnæ, erit timor servilis; si autem propter timorem culpæ, erit timor filialis.* Ergo ex D. Th. homo per timorem servilem potest ad Deum converti eique inhærere, et consequenter nullam ne-

quidem implicitam et conditionatam continet voluntatem peccandi.

Confirmatur integra propositio ex Conc. Trid. dicente (*Sess.* 14. *cap.* 4.): *illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ vel pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat non solum non facere hominem hypocritam et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse et Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat*, etc. Idem definit Can. 5. *Atqui* quod est donum Dei impulsusque Spiritus sancti, hominemque parat ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam, est bonum et laudabile, supernaturale et excludens voluntatem actualem peccandi, nec potest dici peccatum saltem omissionis; *ergo* attritio ex metu gehennæ concepta, est bona et laudabilis, etc.

Merito igitur Alex. VIII. duas istas propositiones damnavit. 14. *Timor gehennæ non est supernaturalis.* Et 15. *Attritio quæ gehennæ et pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei propter se non est bonus motus ac supernaturalis.*

Objiciet Janseuius (*L.* 5. *de gratia Christi, cap.* 27. 28. 29.) Timor non tollit affectum et voluntatem peccandi; ergo est malus.

Prob. ant. Multis Augustini testimoniis, quorum unum refero Epist. 145. *Inaniter ille putat victorem se esse peccati, qui pœnæ timore non peccat ... inimicus justitiæ est, qui timore pœnæ non peccat .... nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere.* Ergo timor servilis non tollit voluntatem peccandi.

Resp. dist. conseq. Timor serviliter servilis, *conc.* simpliciter servilis, *nego cons.* Sese explicat D. Aug. *Serm.* 161. ubi reprehendens eum qui pœnæ timore non peccans, peccaret si non videret eum Deus, ait: ergo *pœnam times, serviliter times:* quia talis ita affectus est, ut peccare vellet, nisi Deus pœnas peccatori comminaretur: unde abstinet solum ab opere externo peccati, quia timor intra claustra cogitationis coercet malam cupiditatem.

Inst. Ex eodem Aug. (*L. contra Adimantum cap.* 17.) timor ad veterem Legem pertinet, amor ad novam; ergo a nova Lege omnis timor debet eliminari.

Resp. dist. ant. Amor pertinet ad novam Legem sine exclusione timoris, *conc. ant.* cum exclusione timoris, *nego ant.* Id expresse docet D. Aug. (*L.* 1. *de moribus Ecclesiæ cap.* 28.) his verbis: *Quanquam utrumque in utroque fit, prævalet tamen in vetere timor, amor in novo.* Unde gehennæ timor per se, id est, si aliunde non adsit mala circumstantia, hypocritas non facit, imo viam ad justitiam parat. *Si nullus est timor,* inquit Augustinus, *non est qua intret charitas.*

ARTICULUS II.

Utrum attritio ex solo metu gehennæ concepta sufficiat sine ullo amore ad justificationem in Sacramento obtinendam?

Nota 1. Amor duplex est, scilicet amor amicitiæ seu perfectæ charitatis, qui dicitur perfectus; et amor spei, qui dicitur imperfectus, seu minus perfectus.

Amor amicitiæ est *ille quo Deus super omnia diligitur propter se,* seu quia in se summe bonus est ac perfectus, abstractione facta proprii amantis commodi.

Amor spei est *ille quo Deus super omnia diligitur quatenus nobis bonus est, nostra beatitudo, et finis ultimus.* Hinc illi duo amores differunt specie, cum differant penes motiva, a quibus virtus suam speciem desumit.

Nota 2. In amore formali spei reperiri amorem virtualem benevolentiæ, nam attritio ex amore spei concepta importat firmum melioris vitæ et mandatorum Dei observationis propositum, inter quæ dilectio primum locum tenet; sed qui proponit Deum diligere, jam virtualiter diligit, cum sit proxime dispositus ad illum propter se diligendum, et ex D. Th. dispositio proxima ad aliquid, sit initium seu inchoatio illius. His positis,

CONCLUSIO I.

Ut attritio ex metu pœnarum concepta, sit dispositio sufficiens ad Sacramentum Pœnitentiæ rite et utiliter percipiendum, requiritur quidem Dei amor.

Prob. prima pars 1. Ex Conc. Trid. *sess.* 6. ubi agens de dispositionibus adultorum ad justificationem in Baptismo consequendam requisitis, ait: *Illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt: ac proinde moventur adversus peccata per odium aliquod et detestationem,* etc. En amor initialis et imperfectus, quem Concilium prærequirit ad justificationem perinde ac actus fidei, et spei; atqui actus fidei et spei necessario prærequirit; ergo et amorem initialem.

Confirmatur auctoritate Cleri Gallicani in comitiis a. 1700. sic Conc. Trid. interpretantis: *De dilectione Dei, sicut ad Sacramentum Baptismi in adultis, ita ad Sacramentum Pœnitentiæ quæ est laboriosus Baptismus, requisita, ne necessariam doctrinam omittamus, hæc duo in primis ex S. Syn. Trid. monenda et docenda esse duximus: Primum, ne quis putet in utroque Sacramento requiri ut prævíam contritionem, eam quæ sit charitate perfecta, et quæ cum voto Sacramenti, antequam actu suscipiatur, hominem Deo reconciliet. Alterum, ne quis putet in utroque Sacramento securum se esse, si præter fidei et spei actus, non incipiat diligere Deum tanquam omnis justitiæ fontem. Neque vero satis adimpleri potest utrique Sacramento necessarium vitæ novæ inchoandæ, ac servandi mandata divina propositum, si pœnitens primi et maximi mandati, quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat; nec sit saltem animo ita præparato, ut ad illud exequendum, divina opitulante gratia, sese excitet ac provocet.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies. Ut attritio sit dispositio sufficiens ad Sacramentum recipiendum, nullus in ea requiritur amor; ergo etc.

Prob. ant. Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 4.) tractans ex professo de attritione et ejus motivis, nullam facit mentionem amoris Dei; ergo nullus in ea requiritur.

Resp. nego conseq. Licet enim Concilium Trid. nullam in suo decreto fecerit mentionem amoris Dei, nihilominus recte infertur discursu theologico, aliquem Dei amorem necessarium esse. 1. Ex eis quæ docet circa naturam contritionis tum perfectæ, tum imperfectæ. 2. Ex eo quod *sess.* 6. *cap.* 6. requirat ut ii qui se ad justitiam disponunt, *Deum diligere incipiant tanquam omnis justitiæ fontem.*

Inst 1. Solus timor gehennæ absque ullo Dei amore, voluntatem peccandi excludere potest; ergo est sufficiens dispositio ad Sacramenti gratiam recipiendam.

Resp. nego ant. Quod est de rebus incompossibilibus, impossibile enim est timorem gehennæ excludere voluntatem peccandi, quin includat amorem boni quo privari metuit, bonum autem illud est Deus possidendus.

Inst. 2. Multi Theologi asserunt attritionem conceptam *solo* pœnarum metu sufficere; ergo excludunt omnem Dei amorem.

Resp. dist. conseq. Excludunt omnem Dei amorem qui sit proprie dictæ charitatis, hominemque reconciliet ante Sacramentum re susceptum, *conc. conseq.* omnem amorem spei, *nego conseq.* itaque illa exclusiva, *solo*, refertur ad solam charitatem.

Inst. 3. Timor pœnæ est bonus, honestus et supernaturalis; ergo est sufficiens dispositio ad Sacramentum.

Resp. 1. *retorq.* Fides est bona, honesta et supernaturalis; ergo est sufficiens dispositio ad Sacramentum.

Resp. 2. *nego conseq.* Nam ut timor gehennæ sit dispositio sufficiens, debet ex Concil. Trid. esse conjunctus cum spe veniæ; atqui spes illa veniæ necessario includit amorem rei quæ speratur; ergo.

CONCLUSIO II.

Ut attritio ex metu pœnarum concepta, sit dispositio sufficiens ad justificationem in Sacramento recipiendam, requiritur, et sufficit amor Dei.

Prob. 1. Ex probatis supra: charitas in quovis gradu intensionis justificat ante actualem Sacramenti receptionem; ergo non est necessaria dispositio ad justificationem in Sacramento percipiendam.

Prob. conseq. Si charitas justificans esset dispositio necessaria ad justificationem in Sacramento percipiendam, nunquam Sacramentum Pœnitentiæ conferret primam gratiam, nec peccatores Deo reconciliaret, cum semper ipsos supponeret per contritionem perfectam reconciliatos; *atqui* absurdum est aliquod Sacramentum nusquam efficere id ad quod efficiendum a Christo est institutum, juxta hanc Conc. Trid. definitionem (*Sess.* 14. *can.* 1.) *Si quis dixerit in Ecclesia pœnitentiam non esse vere ac proprie Sacramentum pro fidelibus quoties in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo institutum, anathema sit*. Ergo charitas justificans non est dispositio necessaria ad gratiam in Sacramento percipiendam.

Hinc D. Bonav. ait (*In* 4. *dist.* 4. *in exposit. dub. primi.*): *Non oportet igitur quod actus pœnitentiæ formatus, qui dicitur contritio, præcedat, sed sufficit quod actus sit informis, utpote attritio*. *Et D. Th.* (*In* 4. *dist.* 6. *a.* 3. *ad* 5.) *Ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in Baptismo recipiendam, præexigitur fides, sed non charitas, quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio*; ex quo constat attritionem a contritione differre, quod ista charitatem includat, non vero illa.

Resp. adversarii, necessitatem contritionis non adversari efficaciæ Sacramenti, cum ut ait Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 4.) perfecta contritio non reconciliet hominem sine voto Sacramenti quod in ea includitur. Sed

Contra est 1. Quia ex Conc. Trid. præcipua Sacramenti vis sita est in absolutione Sacerdotis, non dicit in contritione. 2. Quia contritio justificans cum voto Sacramenti non confert gratiam *ex opere operato* et virtute clavium, sed tantum ex opere operantis; pugnat autem cum doctrina Conc. Trid. quod peccatum non possit remitti *ex opere operato*, ab illo Sacramento quod est institutum ad fideles Deo reconciliandos.

Prob. 2. Ex Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 4.) dicente: *et quamvis* (attritio) *sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorum nequeat, tamen eum ad Dei gratiam, in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* Quibus verbis Concilium declarat attritionem quæ non sufficit extra Sacramentum, cum Sacramento sufficere.

Nec dicas attritionem disponere quidem remote ad gratiam recipiendam, non vero proxime; indeque, esse quod Patres Tridentini teste Pallavicino (*Lib.* 12. *Hist. Conc. Trid. cap.* 10.) verbum *disponit* substituerint verbo *sufficit*, quod primum ab ipsis fuerat usurpatum.

Resp. Enim et ostendo Concilium loqui de dispositione sufficienti et proxima, nam 1. Concilium loquitur de dispositione in Sacramento ipsomet, non de dispositione extra Sacramentum; sed dispositio in Sacramento requisita, est dispositio immediata et proxima; ergo Concilium loquitur de dispositione proxima.

2. Concilium loquitur de dispositione quæ cum solo Sacramento infallibiliter gratiam impetrat, cum promiserit initio decreti se *exactiorem et pleniorem definitionem traditurum*, quod utique non fecisset, si aliquid ad gratiam, cum Sacramento consequendam necessarium omisisset; atqui attritio cum solo Sacramento gratiam infallibiliter non impetraret, si non esset dispositio proxima et immediata; ergo etc.

Quod spectat ad deletionem verbi *sufficere*.

Resp. Hoc verbum deletum fuisse, ne daretur occasio existimandi nullum amorem Dei imperfectum requiri in attritione.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura ad justificationem requirit conversionem ad Deum ex toto corde, juxta Joel. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro*, sed conversio ad Deum ex toto corde includit amorem perfectum charitatis; ergo ad justificationem requiritur amor perfectus charitatis.

Resp. dist. min. Conversio ex toto corde includit amorem charitatis extra Sacramentum, *conc. min.* in Sacramento, *nego min.* similiter dist. consequens.

Porro cum Sacramenta mortuorum instituta sint ut medium ad remissionem peccatorum facilius obtinendam ex meritis Christi, non requirunt alium amorem quam qui spei dicitur.

Objicies 2. Conc. Trid. *sess.* 6. *cap.* 6. videtur exigere amorem charitatis in iis qui se ad justificationem per Baptismum obtinendam disponunt; ergo et requiritur in Sacramento Pœnitentiæ, par enim est ratio.

Prob. ant. Concilium ait: *Illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*. Ergo, etc.

Resp. nego conseq. Dilectio enim de qua loquitur Concilium, est amor imperfectus, seu amor spei quo Deus ut nobis bonus præcise diligitur, quatenus nimirum est fons justitiæ nostræ, largitor omnis sanctitatis, at beatitudinis.

Prob. conseq. Amor quem exigit Concilium, motivo distinctus est a spe; ergo est amor veræ charitatis. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Postquam Concilium dixit actus fidei et spei esse necessarios, adjunxit ipsam dilectionem, seu amorem Dei; ergo amor ille distinctus est motivo a spe. *Resp. nego conseq.*

Prob. conseq. Concilium distinguit amorem illum ab actibus spei; ergo amor ille non est amor spei.

Resp. dist. ant. Concilium distinguit amorem illum ab actibus spei, tamquam effectum a causa, *conc. ant.* tamquam rem a re, *nego ant.* Itaque Concilium distinguit spem ab illa dilectione tamquam causam, a qua procedit talis dilectio.

Inst. 1. Ex iis quæ Conc. Trid. *sess.* 14. docet, colligitur necessitas amoris Dei ex motivo charitatis; ergo.

Prob. ant. Cap. 3. Inter partes Sacramenti recen-

set contritionem quam *cap.* 4. dicit *Quovis tempore necessariam fuisse ad impetrandam veniam peccatorum;* atqui talis contritio charitatem includit: alias impar fuisset homini justificando in Lege naturæ et Mosaica; ergo.

Resp. dist. min. Talis contritio includit charitatem extra Sacramentum necessariam, *conc. min.* intra Sacramentum, *nego min.* Itaque Concilium initio capitis quarti loquitur de contritione generatim, prout abstrahit a perfecta, quam postea dividit in perfectam quæ charitate concipitur et imperfectam quæ ex alio motivo supernaturali distincto a charitate, quamque dicit esse dispositionem sufficientem ad Sacramentum.

Inst. 2. Contritio non dicitur imperfecta nisi propter remissionem graduum charitatis; ergo.

Resp. nego ant. Dicitur enim imperfecta propter motivum quod cum sit specie diversum in contritione et attritione, differunt inter se essentialiter et necessario.

Objicies 3. Ex Trid. contritio requisite in Sacramento debet includere *odium peccati, propositum novæ vitæ inchoandæ, et Legis divinæ servandæ:* atqui illa omnia non possunt esse sine amore charitatis; ergo, etc.

Resp. nego min. Constat enim ex dictis amorem Dei imperfectum sufficere ad illa omnia præstanda.

Inst. 1. Qui peccavit contra charitatem (quod fit in omni peccato saltem interpretativo) non potest Deo reconciliari nisi actum charitatis præmittat; ergo in contritione requiritur amor charitatis.

Resp. dist. ant. Non potest reconciliari extra Sacramentum, nisi etc. *conc. ant.* in Sacramento, *nego ant.* Disparitas inter reconciliationem in Sacramento vel extra Sacramentum habendam, est quod extra Sacramentum nihil sit præter charitatem quod divinam misericordiam moveat ad gratiam conferendam, *nihil quippe eorum quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promerentur,* ait Conc. Trid. (*Sess.* 6. *cap.* 8.); et Sacramentum utpote habens vim reconciliandi, supplet defectum perfectæ charitatis, alioquin requisitæ.

Inst. 2. Qui peccavit contra fidem et spem, non potest Deo reconciliari, etiam in Sacramento, nisi actus fidei et spei formales præmiserit; ergo a pari, etc.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quia *fides* ex Conc. Trid. (*Sess.* 6. *cap.* 8. (idem dic de spe) *est humanæ salutis initium, fundamentum et radix omnis justificationis, sine quo impossibile est placere Deo, et ad filiorum ejus consortium pervenire;* unde necesse est actus fidei et spei præcedere tamquam media et dispositiones ad gratiam sanctificantem; at charitas non est tale medium, sed finis aut ipsa forma qua justificamur, unde non debet præcedere justificationem.

Objicies 4. D. Aug. multis locis asserit nullum sine charitate opus bonum fieri posse; ait enim (*L. de gratia Christi cap.* 26.) *Ubi non est dilectio, nullum opus bonum imputari, nec recte bonum opus vocari.* Item (*L. contra adversarium Legis, c.* 7.) *Desiderium peccatorum non extinguitur nisi contrario desiderio recte faciendi ubi fides per dilectionem operatur.* Item, *Quid est boni cupiditas, nisi charitas* (*L.* 2. *contra duas Epist. Pelag. cap.* 8.)? Ergo.

Resp. nego ant. Cujus falsitas ut manifesta fiat, advertendum est D. Aug. nomine *charitatis et dilectionis* non semper intelligere charitatem proprie dictam, sed vel gratiam actualem: sic in duobus primis textibus allatis per *dilectionem* intelligit gratiam excitantem; vel generatim intelligit quemlibet recti et boni, id est virtutis, amorem ex aliquo motivo honesto et supernaturali: sic in tertio textu per *charitatem* intelligit bonam voluntatem; sese explicat (*Lib. de gratia Christi cap.* 21.) dicens: *Quid est charitas, nisi bona voluntas?* Et lib. de moribus Ecclesiæ cap. 15. ait: *Quamlibet virtutem esse ordinem amoris.*

Abutuntur ergo Augustini auctoritate Janseniani, cum multa ex illo testimonia promiscue congerunt, ut probent sine charitate quamlibet actionem vitiosam esse, ac verum peccatum, saltem omissionis.

Objicies 5. Ex nostra sententia sequitur aliquem casum posse dari, in quo quis salvaretur sine actu charitatis Dei; (v. g. fieri potest ut qui per totam vitam impie vixit, nec amore charitatis Deum amavit, actum attritionis eliciat, absolvatur, et statim moriatur); absurdum consequens; ergo.

Resp. nego seq. maj. Nam, ut dictum est, attritio ex amore concupiscentiæ concepta importat firmum propositum observationis mandatorum Dei pro tempore quo urgent; et cum in casu proposito urgeat præceptum charitatis, qui conteritur, tenetur actum charitatis elicere, quem si omittat, fit reus peccati omissionis.

CAPUT IV.

De Confessione.

Nota. Confessio, quæ a Græcis vocatur *exomologesis,* definitur *Sacramentalis accusatio peccatorum suorum post baptismum commissorum, facta Sacerdoti, ad eorum veniam virtute clavium obtinendam.* Explico.

Dicitur 1. *Sacramentalis accusatio,* non historica narratio, multo minus escusatio.

Dicitor 2. *Suorum peccatorum:* non alienorum, nisi fiant propria, v. g. ratione scandali dati.

Dicitur 3. *Post Baptismum commissorum:* quæ enim præcedunt, delentur per baptismum.

Dicitur 4. *Facta Sacerdoti;* scilicet approbato et habenti jurisdictionem, alias non esset sacramentalis accusatio.

Dicitur 5. *Ad eorum veniam virtute clavium obtinendam:* ut finis confessionis, nempe venia peccatorum; et efficacia, nempe remissio judiciaria, ostendatur.

Porro in tres quæstiones coarctabimus quæ de confessione nobis sunt dicenda.

Prima, erit de institutione seu præcepto divino confessionis.

Secunda, de præcepto Ecclesiastico confessionis.

Tertia, de conditionibus ad legitimam confessionem requisitis.

QUÆSTIO I.

De institutione, seu præcepto divino Confessionis.

CONCLUSIO.

Confessio omnium et singulorum peccatorum mortalium post Baptismum commissorum, præcepta est jure divino. Est de fide contra Wiclefitas, Lutheranos, et Calvinistas.

Prob 1. Ex decretorio testimonio Joann. 20. *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; quorum retinueritis, retenta sunt.* Ex quo sic argumentor.

Christus dedit Sacerdotibus potestatem judiciariam dimittendi peccata; *atqui* hæc potestas non potest

rite et prudenter exerceri nisi cognite prius causa per confessionem, nec possent peccata retineri absolute, si fideles non tenerentur comparere in eorum judicio; *ergo* eodem jure præcepta est confessio, quo est institutio Sacramenti Pœnitentiæ; sed institutio Sacramenti est juris divini, ergo et Lex Confessionis. Conc. Trid. (*Sess.* 14. *c.* 5.) hoc argumentum vivide orget adversus Novatores: *Constat enim*, inquit, *Sacerdotes judicium incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis. servare potuisse, si in genere duntaxat et non potins in specie ac sigillatim sua peccata* (pœnitentes) *declarassent* (*Sess.* 14. c. 5.).

Prob. 2. Ex constanti SS. Patrum doctrina et traditione, quam passim tradont auctores; ne longiori calamo scribam, unicum ex Patribus quinque priorum sæculorum, quos ab errore puros vel ipsi fetentur Novatores, referam.

In I. sæculo S. Clemens dixit (*Epist.* 2. *ad Cor.*): *Quamdiu sumus in hoc mundo, de malis quæ in carne gessimus, ex toto corde resipiscamus, ut a Domino salvemur dum habemus tempus pœnitentiæ; postquam enim a mundo exivimus, non amplius possumus ibi confiteri, aut pœnitentiam adhuc agere*. Loquitur vir apostolicus de omnibus peccatis tam occultis quam publicis, quæ per confessionem declaranda sunt, ut a Domino salvemur.

In II. Sæculo S. Irenæus (*L.* 1. c. 9.) de quibusdam feminis a Marco hæretico seductis ait: *Ipsæmet sæpe, cum ad Dei Ecclesiam rediissent, confessæ sunt, seque corpore ab eo contaminatas fuisse, miroque ipsius amore exarsisse*. In hoc textu loquitur de peccatis luxuriæ tum externis, tum mere internis.

In III. Sæculo, Origenes (*Hom.* 17. *in Lucam*) ait: *Si revelaverimus peccata nostra non solum Deo, sed et iis qui possunt mederi vulneribus nostris atque peccatis, delebuntur peccata nostra*. Ubi loquitur de omnibus peccatis indefinite.

In IV. sæculo, S. Ambr. (*L.* 2. *de Pœnit.* c. 6.) ait: *Si vis justificari, fatere delictum tuum. Solvit enim criminum nexus verecunda confessio peccatorum*. Ubi manifestum est loqui de peccatis tum internis, tum externis.

In V. sæculo, S. Aug. (*Conc.* 2. *in Ps.* 101.) *Cum audis*, inquit, *hominem confitendo conscientiam proferre, jam de sepulcro eductus est, sed nondum solutus. Quando solvitur? a quibus solvitur? quæ solveritis, inquit, in terra*, etc. ubi patet loqui de omnibus peccatis etiam occultis ex his verbis: *proferre conscientiam*.

Hinc Conc. Trid. (*Sess.* 14. *can.* 8.) definit: *Si quis negaverit confessionem Sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino, aut dixerit modum secrete confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit, et observat, alienum esse ab institutione, et mandato Christi, et inventum esse humanum, anathema sit*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ex Scriptura, promissa est remissio peccatorum contritioni; ergo non est necessaria confessio.

Resp. dist. ant. Remissio promissa est contritioni cum voto confessionis, *conc. ant.* sine tali voto, *nego ant.* Contritio enim debet includere votum omnia præcepta divina adimplendi, quorum unum est peccatorum confessio; quod si hæc non præstiterit, peccator vere pœnitens et contritus dici non potest; quippe qui secundum statotas a Christo leges pœnitentiam non egat.

Inst. 1. Apostoli ministraverunt Sacramentum Pœnitentiæ absque confessione peccatorum; ergo non est præcepta jure divino. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Quia id nullibi legitur in Scriptura; ergo, etc.

Resp. transeat ant. nego conseq. Neque enim omnia facta et dicta Apostolorum in libris sacris scripta sunt.

Dixi *transeat:* quia legitur Act. 19. *Multi credentium veniebant* (ad Paulum) *confitentes et annuntiantes actus suos;* id est peccata sua, ut patet ex contextu.

Inst. 2. Cum Dallæo, nostra sententia hoc nititur fundamento, nempe Sacerdotes veros esse Judices in tribunali Pœnitentiæ; atqui falsum est Sacerdotes esse veros Judices; ergo, etc. *Resp. nego min.*

Prob. min. Sacerdotes ex Apostolo sunt *ministri et dispensatores mysteriorum Dei;* ergo non sunt Judices.

Resp. nego conseq. Non sunt Judices independentes, *conc.* dependentes, *nego conseq.* Itaque Sacerdotes non sunt Judices hoc sensu quod suprema et independenti auctoritate ad arbitrium peccata dimittere vel retinere possint, cum habeant Leges sibi a Christo præscriptas, quas ad amussim tenentur servare.

Inst. 3. Sacerdotes sunt æque Judices erga peccata venialia ac erga mortalia; atqui non est præcepta confessio venialium, ergo nec mortalium.

Resp. dist. maj. Sunt æque Judices et eodem modo, *nego maj.* et diverso modo, *conc. maj.* et concessa min. *dist. conseq.*

Itaque Sacerdotes circa mortalia sunt Judices necessarii, unde remitti non possunt absque illorum sententia in re vel saltem in voto habita; at circa venialia sunt Judices liberi, cum illa possint remitti absque Sacerdotum judicio.

Inst. 4. Hæc verba: *Quorum remiseritis peccata*, etc. intelliguntur de venialibus perinde ac de mortalibus; ergo Sacerdotes sunt æque Judices erga venialia ac erga mortalia.

Resp. dist. ant. Intelliguntur de venialibus perinde et æque primario ac de mortalibus, *nego ant.* et non æque primario, *conc. ant.* Hæc enim verba primario et per se intelliguntur de mortalibus, cum Sacramentum Pœnitentiæ primario et per se institutum sit ad fideles lapsos reconciliandos, unde vocatur *Sacramentum mortuorum;* sed secundario tantum et per quamdam extensionem intelliguntur de venialibus in quantum continent gratiam remissionis.

Objicies 2. Nectarius Patriarcha Constantinop. abrogavit confessionem testibus Socrate et Sozomeno (*Socr. l.* 5. *Hist. c.* 19. *Sozom. l.* 7. *c.* 14.) propter scandalum ortum ex nobilis mulieris confessione, quæ ex pœnitentiarii publici consilio sesé publice accusaverat stupri a se in Ecclesia cum quodam Diacono patrati; ergo confessio non est juris divini, alias a nemine abrogari potuisset.

Resp. dist. ant. Nectarius abrogavit confessionem secretam, *nego ant.* publicam, *subdist.* pro peccatis occultis, *conc. ant.* pro peccatis publicis, *nego ant.* Itaque Nectarius occasione scandali ex imprudentis pœnitentiarii consilio orti deposuit pœnitentiarium ejusque munus abrogavit, cessavitque peccata pœnitentiario publico confitendi obligatio; at permansit obligatio peccata secreto confitendi alicui ex aliis presbyteris eb Episcopo huic muneri præfectis, ut patet ex libris pœnitentialibus orientalium; item permansit pœnitentia publica pro peccatis publicis, ut testatur D. Chrisost. Nectarii successor (*Hom.* 3. *in Epist. ad Ephes.*), et probat Goarius p. 890.

Inst. Ex Socrate, Nectarius post abrogatum pœni-

tentiarium *unicuique permisit pro arbitrio et pro animi sui conscientia ad Sacramentorum communionem accedere;* ergo abrogavit omnem confessionem,

Resp. nego conseq. His enim verbis excluditur quidem necessitas adeundi Presbyterum illum pœnitentiarium ad obtinendum ab eo authenticum testimonium quo comprobaretur peccatorem stadium pœnitentiæ decurrisse, sine quo testimonio nullus autem peccator publicus ad participationem Eucharistiæ admittebatur; at non excluditur necessitas secretæ confessionis.

Objicies 3. D. Chrysost. Nectarii successor multis locis affirmat confessionem soli Deo factam sufficere; ergo non opus est peccata sua Sacerdoti declarare. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. D. Chrysost. ait (*Hom.* 21. *ad popul. Antioch. nunc Catechesi* 2. *ad illuminandos.*): *Non cogit* (Deus) *in medium procedentes, quæ peccavimus enumerare, sed sibi soli rationem reddere jubet et sibi confiteri;* ergo affirmat confessionem soli Deo factam sufficere.

Resp. dist. conseq. Affirmat confessionem baptizandorum soli Deo debere fieri, *conc.* baptizatorum, *nego cons.* Ex ipsius homiliæ titulo manifestum est Chrysostomum loqui de Catechumenis baptizandis, qui lege confessionis Sacerdoti faciendæ non tenentur, sed soli qui post Baptismum mortaliter peccaverunt.

Inst. 1. Atqui D. Chrysost. affirmat confessionem baptizatorum soli Deo factam sufficere; ergo.

Prob. subsumpt. Hom. 2. in Ps. 50. ait: *Si confundaris alicui dicere quæ peccasti, dicito quotidie in anima tua, non dico ut confitearis conservo tuo qui exprobret; dicito Deo qui curat ea.* Ergo, etc.

Resp. nego conseq. Ibi enim non agit de confessione sacramentali, sed de quotidiano conscientiæ examine, quo quis peccata sua quotidiana, seu venialia coram Deo explorans, contritionem elicit ad eorum remissionem sufficientem.

Inst. 2. Hom. 57. de Pœnit. ait: *Deo soli dic peccatum tuum, et dimittitur tibi peccatum;* ergo soli Deo facienda est confessio.

Resp. nego conseq. Facienda est confessio soli Deo per exclusionem confessionis publicæ, *conc. conseq.* per exclusionem confessionis secretæ quæ fit Sacerdoti ut ministro Dei, *nego conseq.* Itaque secreta confessio soli Deo fieri dicitur a Chrysostomo, tum quia qui confitetur Sacerdoti, confitetur soli Deo cujus vices gerit; tum quia quoad secretum attinet, perinde est ac si soli Deo intra conscientiæ arcana fieret. Hanc esse mentem D. Chrysost. patet ex Hom. 4. de Lazaro, ubi cum dixisset: *Num conservo confiteris ut in publicum proferat? imo vero ei qui dominus est, ei qui medicus est, ostendis vulnera,* addit: *Non ergo te cogo in medium prodire theatrum, ac multos adhibere testes: mihi soli dic peccatum privatim.*

Nota: Quos et quandonam obliget divinum confessionis præceptum? diximus c. 3. *q.* 1. de contritione universim sumpta.

QUÆSTIO II.

De præcepto Ecclesiastico confessionis.

Nota: Celebre confessionis semel in anno faciendæ decretum emisit Conc. Later. IV. sub Innoc. III. can. 21. cujus hæc sunt verba: » Omnis utriusque » sexus fidelis, postquam ad annos discretionis per» venerit, omnia sua peccata confiteatur fideliter sal» tem semel in anno, proprio Sacerdoti, et injunctam » sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, » suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucha» ristiæ Sacramentum, nisi forte de consilio proprii » Sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam ad » tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum: » alioquin et vivens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, » et moriens, christiana careat sepultura ... si quis au» tem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa sua » confiteri peccata, licentiam prius postulet et obti» neat a proprio Sacerdote, cum aliter ille ipse non » possit absolvere vel ligare ".

Circa Canonem Lateranensem proponuntur et solvuntur nonnullæ quæstiones.

Quær. 1. *Quid intelligatur nomine proprii Sacerdotis?*

Resp. Intelligitur parochus, sed sine exclusione summi Pontificis, Episcoporum et Sacerdotum ab eis delegatorum; nam *proprius Sacerdos,* in Canone Lateranensi, intelligi debet per oppositionem ad *alienum Sacerdotem;* atqui Episcopi non sunt alieni Sacerdotes, cum habeant ordinariam et immediatam authoritatem in Parochianos, imo et in ipsos Parochos; ergo per tò *Sacerdos proprius* intelligitur Parochus, sed sine exclusione Episcoporum, qui hanc suam potestatem exercere possunt per se, vel per alios ad hoc delegatos; unde Canoni Lateranensi satisfaciunt qui vel summo Pontifici, vel Episcopo suo, vel ejus Pœnitentiario, aut cuilibet Sacerdoti sine restrictione approbato, confitetur; quod ulterius

Prob. 1. Ex Clem. X. declarante (*Const. superna edita a.* 1670.) » Regulares simpliciter ab Ordina» riis approbatos posse in Diœcesi Episcopi appro» bantis quovis anni tempore, etiam Paschali, et quo» rumcumque etiam infirmorum confessiones audire, » absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licen» tia: de qua tamen confessione teneri dictos Reli» giosos eorundem infirmorum Parochum illico cer» tiorem reddere, et hoc posse illis ab Episcopo sub » pœna suspensionis ab audiendis confessionibus præ» cipi: sufficere tamen ut certioratio hujusmodi fiat » saltem per scripturam apud ipsum infirmum re» linquendam: et eos qui dictis religiosis simpliciter » approbatis Paschali tempore confessi fuerint, con» stitutioni quæ incipit": omnis utriusque sexus, *quoad confessionem duntaxat satisfecisse censendos.*

2. Ex Synodo Claramontana dicente: » Proprium » autem Sacerdotem dicimus, duobus modis, ex offi» cio, utpote Papam, Episcopum et Curatos; vel ex » commissione, sicut FF. Prædicatores et Minores, » quibus Episcopus commiserit vices suas".

3. Ex Synodo Tolosana: » Injungimus omnibus » confiteri volentibus, ut proprio Sacerdoti confitean» tur; proprium Sacerdotem dicimus summum Pon» tificem, Episcopum, generaliter omnes alios Sacer» dotes a prædictis legitime approbatos".

Resolves: Sacerdotes sive sæculares, sive regulares *simpliciter et indefinite* ab Episcopo approbatos posse quovis anni tempore etiam Paschali audire confessiones Parochianorum absque consensu Parochorum.

Dixi *simpliciter et illimitate approbatos:* dubitari enim non potest quin Episcopi jus habeant limitandi ad certum tempus approbationem suam, et excipiendi tempus Paschale si voluerint; hinc in litteris approbationis vulgo inserunt hanc clausulam: *excepta quindena Paschali:* vel istam: *de consensu Parochorum:* quæ clausula non est necessaria, sed libera, ut notat Clerus Gallicanus in comitiis generalibus anni 1655. his verbis: » Fideles qui Paschalis » communionis gratia confitentur, non solum suis E» piscopis, eorum Vicariis Generalibus, verum etiam » quibuslibet Sacerdotibus sæcularibus vel regulari» bus ab Episcopis ad hanc functionem approbatis

» ejusdem (*Lateranensis*) Concilii præceptum de » annua confessione implere: additam clausulam i» stam, *de consensu Parochorum*, quam solent Epi» scopi apponere in litteris approbationis eorum quos » excipiendis suorum diœcesanorum confessionibus » deputant, ex condescensu, non ex necessitate ap» poni ".

Qui plures auctoritates voluerit, ipsas reperiet apud doctissimum Tourneiy, de Pœnitentia *tom.* 1. *q.* 6. *a.* 3.

Dices: Episcopi dando Sacerdotibus alienis licentiam audiendi confessiones Parochianorum absque consensu Parochorum, lædunt jura Parochorum; atqui non licet jura aliena lædere; ergo.

Resp. nego conseq. maj. Nec enim Rex qui est in regno judex supremus, lædit jura inferiorum judicum, quando alicujus litis cognitionem et judicium ad se evocat; ergo a pari, etc.

Inst. 1. Maxima est inter inferiores judices relative ad Regem, et Parochos relative ad Episcopos differentia; Parochi enim juris sunt divini, illi vero Judices sunt juris humani; ergo licet Rex non lædat jura inferiorum judicum cum ad se evocat litem, non sequitur Episcopos non lædere jura Parochorum, cum dant licentiam prædictam.

Resp. nego ant. Ad probationem *dist.* Parochi *sunt* juris divini inferioris et subordinati Episcopis, *conc.* non inferioris, nec subordinati, *nego*. Episcopus enim proprius est in sua Diœcesi, et quidem excellentiori ratione, Sacerdos; *Siquidem*, ait Clerus Gallicanus (*Epist. encyclica ad alios Episc. data* 25. *Apr. a.* 1655.) *proprii Sacerdotis officium, in proprii Episcopi dignitate continetur:* hinc Episcopus continet in se quidquid auctoritatis est in Parochis inferioribus.

Inst. 2. Omnia Regularium privilegia pro audiendis Fidelium confessionibus sunt revocata per Conc. Trid. Ergo.

Resp. dist. ant. Sunt revocata pro audiendis Fidelium confessionibus, sine licentia et approbatione Episcoporum, *conc.* cum tali licentia et approbatione, *nego*.

Inst. 3. Adversus decretum Clem. X. *a.* 1670. reclamavit senatus Parisiensis ad supplicationem Cleri Gallicani; ergo nullius est roboris.

Resp. dist. ant. Reclamavit eo quod visum fuerit Episcopis in illo decreto reperiri nonnullos articulos juribus Episcoporum contrarios circa regularium approbationem, *conc. ant.;* reclamavit eo quod statuerit regulares posse quovis anni tempore etiam Paschali, accedente Episcoporum approbatione indefinita, audire confessiones fidelium, *nego ant.* Imo in comitiis *ann.* 1655. expresse id sibi juris inesse docent Episcopi, ut supra relatum est.

Articuli autem qui Episcopis visi sunt suis juribus contrarii in decreto Clementino, hi sunt:

1. *Regulares prævio examine et indefinite approbatos non teneri aliud examen subire, licet ad illud vocentur ab Episcopis*.

2. *Eosdem Regulares non posse ab audiendis confessionibus suspendi, nisi nova superveniente causa, quæ ad ipsas confessiones pertineat*.

3. *Episcopus inconsulta sede Apostolica non posse negare omnibus alicujus monasterii Religiosis facultatem audiendi sæcularium confessiones*. Quæ totidem sunt capita contraria praxi Episcoporum regni.

Quær. 2. *Quosnam obliget præceptum confessionis Ecclesiasticum?*

Resp. Probabilius obligat omnes omnino fideles, cum ad annos discretionis pervenerint.

Prob. 1. Quia vox *omnis*, qua Canon Lateran. utitur, omnes fideles explicite complectitur, frustra ergo a quibusdam restringitur ad fideles, qui in peccatum mortale lapsi sunt.

Prob. 2. Quia Canon excommunicatione et post mortem privatione Ecclesiasticæ sepulturæ mulctat fidelem, qui semel eo anno confessus non fuisset: atqui hæc pœna esset frustranea, si idem Canon ad omnes omnino fideles adultos non extenderetur: nam qui Canoni non satisfecisset eo anno posset reponere se, Deo opitulante, eo anno in nullum peccatum mortale incidisse; ergo, etc.

Prob. 3. Ex D. Th. (*in suppl. q.* 6. *a.* 3. *ad* 3.) qui ait: » Respondeo dicendum, quod ad confiten» dum dupliciter obligamur. Uno modo ex jure di» vino, ex hoc ipso quod est medicina, et secundum » hoc non omnes tenentur ad confessionem, sed » illi tantum qui peccatum mortale incurrunt post » Baptismum; alio modo ex præcepto juris positivi, » et sic tenentur omnes ex institutione Ecclesiæ edita in Concilio generali sub Innoc. III. Tum ut quilibet peccatorem se recognosceret, quia omnes peccaverunt, et egent gratia Dei, Rom. 5. Tum ut cum majori reverentia ad Eucharistiam accedatur, tum etiam ut Ecclesiarum rectoribus sui subditi innotescant, ne lupus intra gregem lateat.

Dixi: *Probabilius:* quia contraria, quam in prima editione tenui, et propugnant plures Theologi, *non* est improbabilis, eamque permittit D. Th. ibidem ad 3. dicens: » Vel potest dici secundum quosdam, » quod ex decretali prædicta (*omnis utriusque se» xus*) non obligantur nisi illi qui habent peccata » mortalia; quod patet ex hoc quod dicit, *omnia sua » peccata confiteatur*, quod de venialibus intelligi » non potest, quia nullus omnia confiteri potest: et » secundum hoc ille, qui non habet mortalia, non » tenetur ad confessionem venialium, sed sufficit ad » præceptum Ecclesiæ implendum, ut se Sacerdoti » repræsentet, et se ostendat absque conscientia mor» tali esse; et hoc ei pro Confessione reputatur. »

Objicies: Ex Conc. Trid. (*Sess.* 14. *c.* 5.) Ecclesia, per Canonem Lateranensem, nihil addit divino confessionis præcepto, nisi determinationem temporis illius præcepti implendi; sed nemo ex præcepto divino tenetur confiteri venialia; ergo nec ex præcepto Ecclesiastico.

Resp. nego maj. Equidem Conc. Trid. declarat, quod Ecclesia, in Concilio Lateranensi, determinaverit tempus implendi divinum confessionis præceptum; sed non declarat Ecclesiam præter illam determinationem nihil aliud statuisse: unde cum præcipiat indefinite, ut *omnis fidelis confiteatur semel in anno*, dicendum cum D. Th., ibidem: *quod ex vi Sacramenti non teneatur aliquis venialia confiteri, sed ex institutione Ecclesiæ, quando non habet alia quæ confiteatur*.

Quær. 3. *Qua anni parte obliget annuæ confessionis præceptum?*

Resp. Quamvis decreto Lateranensi nullum tempus sit determinatum, tamen intra quindenam Paschalem confitendi mos invaluit, *Quem morem*, ait Conc. Trid. ib. *hæc Sancta Synodus maxime probat, et amplectitur, tamquam pium, et merito retinendum*. Immo hoc tempus assignavit Clerus Gallicanus (*In comitiis gener.* n. 1625. 1635. 1645.).

Quær. 4. *Quas pœnas incurrant qui præcepto Ecclesiastico confessionis non satisfecerint?*

Resp. Incurrunt interdictum ab ingressu Ecclesiæ, et privationem ecclesiasticæ sepulturæ; quæ pœnæ non sunt latæ, sed ferendæ sententiæ; quare ad eas imponendas requiritur superioris judicis sententia.

Quær. 5. *An satisfiat præcepto Ecclesiastico per confessionem nullam?*

Resp. negative. Ratio est quia præceptum Ecclesiasticum confessionis est determinatio præcepti divini quoad tempus; atqui non satisfit præcepto divino per confessionem nullam; ergo nec præcepto Ecclesiæ: unde hæc prop. proscripta est ab Alex. VII. *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ*; hinc qui culpa, v. g. defectu sufficientis examinis in confessione omisit peccatum mortale, tenetur adhuc ex vi præcepti ecclesiastici confiteri illo anno.

Quær. 6. *An qui toto anno confessionem omisit, teneatur adhuc præcepto Ecclesiastico satisfacere?*

Resp. Tenetur quantocius confiteri, et continue donec præceptum impleverit, alioquin peccat deinceps mortaliter toties quoties oblatam confitendi opportunitatem cum advertentia negligit. Ratio est quia terminus ab Ecclesia non opponitur ad finiendam, sed ad non differendam obligationem, ut patet ex verbis: *Saltem semel in anno*.

Hinc qui prævidet impedimentum ad confessionem in quindena Paschali faciendam, tenetur vi præcepti Ecclesiastici anticipare confessionem; quia confessionis obligatio currit toto anno, ideoque in illo est implenda.

QUÆSTIO III.

De conditionibus ad confessionem legitimam requisitis.

Nota 1. Sexdecim vulgo a Theologis assignantur conditiones vel ad validitatem, vel ad perfectionem confessionis requisitæ, hisque versibus exprimuntur.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis:
Necnon nuda, frequens, discreta, libens, verecunda:
Integra, secreta, et lacrymabilis, accelerata,
Fortis et accusans, et sit parere parata.

Simplex: id est sermonibus inutilibus non mixta.

Humilis: id est facta cum hominis interioris, et exterioris demissione.

Pura: id est facta ex solo motivo reconciliationis cum Deo obtinendæ.

Fidelis: id est sincera, quæ nihil falsi habeat admixtum.

Nuda: id est absque ambagibus et æquivocis peccata potius pallientibus quam aperientibus.

Frequens et accelerata: id est ad longum tempus non dilata.

Discreta: id est prudens, ita ut pœnitens nihil proferat quod charitatem proximi, vel modestiam christianam lædere possit, sed intra eos fines se contineat, quos exigit confessionis integritas.

Libens: id est non coacta: confessio enim simpliciter involuntaria est nulla.

Verecunda: id est casta et modesta, ne scilicet obscœna verbis obscœnis exprimat.

Integra: id est, quæ nihil reticeat necessarii.

Secreta: id est ex parte Confessarii sigillata.

Lacrymabilis: id est cum intimo animi dolore.

Fortis: id est, quæ timorem humanum in detegendis peccatis generose superet.

Accusans: id est quæ non sit historica peccatorum narratio; multo minus excusatio, aut in alios relatio: v. g. in filios, etc.

Parere parata: id est cum firmo proposito exequendi quidquid prudens Confessarius tanquam ad emendationem necessarium, jusserit.

Nota 2. Inter illas conditiones duæ potissimum sunt, quæ pleniorem a nobis exigunt expositionem, scilicet integritas, et secretum seu sigillum confessionis, de quibus agemus duobus articulis.

ARTICULUS I.

De integritate confessionis.

Nota 1. Duplex est confessionis integritas, materialis scilicet, et formalis.

Integritas *materialis* est *accusatio omnium peccatorum mortalium, nullo dempto*. Hæc non est semper necessaria, cum sæpe sit sive physice, sive moraliter impossibilis; unde Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 5.) ait: *Reliqua autem peccata quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur*.

Integritas *formalis* est *accusatio peccatorum quæ pœnitens potest et debet hic et nunc confiteri*. Hæc requiritur in confessione.

Nota 2. Certum est de fide ad integritatem formalem, necessarium esse ut pœnitens confiteatur omnia peccata mortalia, eorum species, numerum, et circumstantias peccati speciem mutantes, quæ post diligens examen occurrunt animo, nisi tamen causa legitima confessioni extrinseca excuset: ita definivit Conc. Trid. (*Sess.* 14. *can.* 1.) his verbis: « Si quis dixerit in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum, necessarium non esse jure divino, confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, et circumstantias quæ peccati speciem mutant, anathema sit ».

Hinc confessionis integritas pendet a tribus punctis.

1. Ab examine diligenti et accurato, quale solet exigi in rebus gravissimi momenti.

2. Ab accusatione peccatorum mortalium quoad speciem et numerum.

3. Ab accusatione quoad circumstantias mutantes speciem; id est quæ pugnant contra virtutem specie distinctam: sic furtum in loco sacro propter circumstantiam loci est peccatum non solum contra justitiam, sed etiam contra religionem; hæc certa sunt et definita; verum

Disputant inter se Theologi 1. Utrum ad integritatem confessionis circumstantiæ intra eamdem speciem aggravantes sint necessario declarandæ; 2. Utrum peccata dubia sint declaranda; 3. Utrum persona complicis sit detegenda; 4. Utrum moribundus, a quo non potest haberi confessio, sit absolvendus; 5. Quænam sint causæ a materiali integritate dispensantes; quæ ut dirimantur,

CONCLUSIO I.

Ad integritatem confessionis necesse est ut circumstantiæ in eadem specie notabiliter aggravantes, declarentur. (Ita Suares, Azor. Sylvius, Tournely, Paul. Lugd. P. Antoine, etc.)

Prob. 1. Quia rationes, quas Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 5.), affert ut probet obligationem confitendi circumstantias speciem mutantes, militant pro obligatione confitendi circumstantias aggravantes; ergo pariter sunt in confessione aperiendæ.

Prob. ant. Conc. Trid. ideo probat circumstantias speciem mutantes necessario confitendas, *quod sine illis peccata ipsa neque a pœnitentibus integre exponantur, nec judicibus innotescant: et fieri nequeat ut de gravitate criminum recte censere possint, et pœnam quam oportet pro illis, pœnitentibus imponere;* atqui sine confessione circumstantiarum aggravantium neque peccatum integre exponitur, nec judicibus innotescit, cum supprimatur ejus malitia moralis; nec

Confessarius potest de illius gravitate recte censere, et pœnam proportionatem imponere, cum ignoret circumstantiam, ob quam multo graviori pœna dignum est; ergo.

Prob. 2. Ex S. Carolo Borromæo, qui, *in instr. Confessariorum*, part. 4. monet, Confessarium apprime scire debere *circumstantias peccati speciem mutantes, aut augentes; nam hæ duæ circumstantiarum species debent necessario explicari.*

Prob. 3. Innoc. XI. hanc propositionem damnavit: *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem;* atqui ideo damnavit, quod consuetudo sit circumstantia, quæ peccati malitiam multum auget intra eamdem speciem; ergo etc. Eamdem propositionem Clerus Galliæ. con. 1700. confixit his verbis: *Falsa est et temeraria, in errorem inducit, sacrilegiis favet... Confessionis integritati, atque sacramenti institutioni et fini derogat;* ergo etc.

Confirm. Quia non reservantur nisi ea quæ sunt de necessitate confessionis (inde est quod peccata venialia non possunt reservari); atqui Ecclesia aliquando reservat peccata propter circumstantiam aggravantem; sic in multis Diœcesibus reservatur incestus in 1. et 2. gradu, non in aliis, licet sint ejusdem speciei; ergo declaratio circumstantiarum aggravantium est necessaria.

Præterea. Circumstantia aggravans aliquando longe magis auget malitiam et gravitatem peccati quam circumstantia speciem mutans, ut videtur in furto 100. nummorum in loco profano, et in furto unius nummi in loco sacro; ergo necessario aperienda est in confessione.

Solvuntur Objectiones.

Objicies. Conc. Trid. definiens quænam circumstantiæ declarandæ sint, nullam mentionem facit de circumstantiis aggravantibus; ergo non sunt necessario declarandæ; alias definitio non esset accurata.

Resp. dist. ant. Nullam mentionem facit explicitam, *conc. ant.* implicitam, *nego ant.* Itaque Concilium nullam mentionem explicitam facit circumstantiarum notabiliter aggravantium, quia more suo noluit expresse definire quæstiones inter Catholicos controversas; sed illarum mentionem facit implicitam, contentam in rationibus quibus probat aperiendas esse circumstantias speciem mutantes.

Inst. 1. Non sunt necessario declarandæ circumstantiæ quæ notabiliter non aggravant peccatum; ergo nec eæ sunt declarandæ, quæ notabiliter aggravant.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod circumstantiæ non notabiliter aggravantes peccatum, non mutant peccatoris statum, nec alia remedia exigunt; secus autem dicendum de circumstantiis notabiliter aggravantibus.

Inst. 2 Circumstantia aggravans non constituit novum peccatum; ergo non est necessario declaranda.

Resp. Transeat ant. *nego conseq.* Dico *transeat,* quia licet circumstantia aggravans non constituat novum peccatum formaliter, constituit tamen novum peccatum æqualenter, quatenus actus malus per illam circumstantiam, tantam habet malitiam, quantam habent duo vel plura peccata numero distincta.

Prob. cons. Ex institutione Christi solus numerus et species peccatorum debent declarari; ergo circumstantia, quæ non constituit novum peccatum, non est declaranda.

Resp. nego ant. Nam interprete Trid. id insuper est declarandum, sine quo Sacerdos recte censere non potest de gravitate criminum, et de pœnis proportionatis imponendis; atqui tales sunt circumstantiæ aggravantes.

Inst. 3. D. Th. *(In 4. dist.* 16. *q.* 3. *a.* 2.) ait: *Circumstantias aggravantes, quæ non trahunt ad aliud genus peccati, non credo quod aliquis teneatur confiteri;* ergo nobis adversatur.

Resp. nego conseq. Hanc enim doctrinam tradit D. Doctor, non tamquam veritatem constantem et indubiam, sed tanquam opinionem: addit enim, *et hoc est probabilius;* et ideo opinionem oppositam possumus sequi cum D. Carolo (*Parte* 4. *de instr. Confess.*) et discedere ab opinione D. Th. qui *si post Conc. Trid. scripsisset, nostram doctrinam secutus fuisset,* ait Natalis Alexander; imo *suam opinionem haud dubie revocasset senior factus, si manum ultimam suæ summæ apposuisset*, ait Tournely, cum jam in ea ad nostram sententiam accedere videatur, dicens (1. 2. *q.* 73. *a.* 7. *ad* 1.). » Circumstantia » quæ non dat speciem, potest aggravare peccatum, » quia sicut bonitas rei non solum pensatur ex sua » specie, sed ex aliquo accidente; ita malitia actus » non solum pensatur ex specie actus, sed etiam ex » circumstantia".

CONCLUSIO II.

Pœnitens tenetur omnia peccata dubia confiteri ut dubia.

Prob. Auctoritate et ratione D. Th. *(In 4. dist.* » 21. *q.* 2. *a.* 3. *ad* 3.), cujus hæc sunt verba: Quan» do aliquis dubitat de aliquo peccato, an sit morta» le tenetur illud confiteri dubitatione manente: quia » qui aliquid committit vel omittit in quo dubitat » esse mortale peccatum, peccat mortaliter discrimini » se committens, et similiter periculo se committit, » qui de hoc quod dubitat esse mortale, negligit » confiteri: non tamen debet asserere illud esse mor» tale; sed cum dubitatione loqui, et judicium Sa» cerdotis expectare, cujus est discernere inter lepram » et lepram".

Dices: qui dubitat an mortaliter peccaverit, non potest judicare se peccasse; ergo non tenetur confiteri.

Resp. nego conseq. Quia ut quis teneatur confiteri peccatum dubium ut dubium, non necesse est ut judicet se peccasse, sed sufficit ut dubitet se peccasse; quod dubium si retineat in confessione, exponit se periculo non confitendi peccatum mortale, et consequenter peccat mortaliter.

Inst. Juxta regulam juris: *In dubiis melior est conditio possidentis;* ergo in dubio peccati mortalis judicandum est in favorem hominis qui est in possessione suæ innocentiæ.

Resp. nego conseq. Quia hæc reg. juris extra materiam justitiæ impertinens est ad deponendum dubium, sed recurrendum est ad istam: *In dubiis tutior pars est eligenda:* secundum quam dubitans utrum peccatum mortale perpetraverit, vel utrum peccatum certo commissum confessus fuerit, tenetur confiteri, alias se committeret periculo integre non confitendi.

Quær. *Utrum peccatum confessum ut dubium, debeat iterum confiteri, si postea cognoscatur certum?*

Resp. affirm. Quia non sufficit peccatum subjicere clavibus Ecclesiæ, sed requiritur ut subjiciatur prout cognoscitur, ut Sacerdos de ipso judicium certum ferre possit.

CONCLUSIO III.

Si pœnitens possit crimen suum et ejus circumstantias necessario aperiendas declarare absque sui

complicis manifestatione, tenetur complicem occultare; quod si absque manifestatione complicis non possit peccati proprii speciem et circumstantias necessario aperiendas, declarare; potest et tenetur complicem manifestare, modo urgeat præceptum confessionis, et sine gravi incommodo non possit adiri alter Confessarius, cui complex sit ignotus.

Prob. 1. *pars:* Non licet sine legitima causa infamare proximum; atqui non est legitima causa complicem in confessione infamandi, dum sine ejus manifestatione, crimen et ejus circumstanstiæ aperiri possunt; ergo, etc.

Hinc Confessarii ex officio suo tenentur monere pœnitentes, ne complicem suum manifestent, eosque graviter corripere dum id faciunt, cum veram detractionem committant, mortalem ex genere suo, a qua per solam ignorantiam, vel bonam fidem, vel etiam inadvertentiam inculpabilem excusari possunt.

Prob. 2. *pars:* Ex institutione divina species peccatorum debent aperiri in confessione; atqui sæpe species peccatorum non possunt aperiri absque complicis declaratione, v. g. incestus cum matre vel sorore unica cognitis Confessario; ergo in tali casu necesse est personam complicis declarare Confessario, qui tenetur servare sigillum pro utroque.

Dixi in conclusione; *quando urget præceptum confessionis*, etc. Nam si commode possit differri confessio, aut fieri alteri Sacerdoti cui ignota est persona complicis, differenda est, et alteri Sacerdoti facienda.

Dices 1. Nunquam licet infamare proximum; sed qui in confessione declaret peccatum complicis, ipsum infamat; ergo.

Resp. dis. ant. Nunquam licet infamare proximum sine causa legitima, *conc. ant.* cum tali causa, *nego ant.* et sic ad minorem. Nam ut ait D. Th. (2. 2. *q.* 73. *a.* 2. *in corp.*) *Et si quidem verba, per quæ fama alicujus diminuitur, proferat aliquis propter bonum aliquod necessarium, debitis circumstantiis observatis; non est peccatum, nec potest dici detractio.* Hic autem non declaratur persona complicis, nisi propter bonum necessarium, nempe propter integritatem confessionis divino jure necessariam.

Inst. Detractio est intrinsece mala; ergo nullo casu licita.

Resp. dist. ant. Detractio formalis, *conc. ant.* materialis, *nego ant.* quando autem revelatur peccatum proximi ex legitima causa, *non est detrahere per se et formaliter loquendo*, ait D. Th. citatus: *sed solum materialiter et quasi per accidens.* Alias reus judici ex officio interroganti aperiens socium criminis, reus esset detractionis, quod falsum est, cum potius exercet actum justitiæ publicæ. Præterea socius criminis jus amisit ad suam apud Confessarium famam.

Dices 2. Dum Confessarius peccatum suum deponere non potest, quin sigillum confessionis altero Confessario revelet, non tenetur peccatum illud declarare; ergo a pari etc.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod pœnitens confitendo peccatum suum non amisit jus ad famam, cui juri (utpote naturali) debet cedere præceptum divinum integritatis confessionis; ergo si Confessarius non possit peccatum suum declarare, quin declaret peccatum sui pœnitentis, non tenetur, imo non potest suum peccatum declarare; sed complex peccando amisit jus ad famam quando aliter confessio non potest esse integra.

Quær. *An pœnitens teneatur declarare in confessione personam, quæ licet non sit complex, est tamen objectum seu occasio criminis.*

Resp. Tenetur, si confessio non possit esse integra sine illius personæ declaratione; sic qui sororem per vim defloravit, tenetur sororem manifestare, quamvis non sit culpabilis, aliter enim incestum non potest declarare; quod si vero confessio possit esse integra sine illius personæ manifestatione, non potest ipsam manifestare; sic qui sororem gravidam, (quam Confessarius novit innuptam) percussit, non potest declarare graviditatis circumstantiam, nisi percutiendo procuraverit abortum, vel intenderit ipsum, tunc teretur illam manifestare, sine qua non potest esse integra confessio. Hæc resolutio est D. Bernardi dicentis: (*Opusc. de formula honestæ vitæ*) *De nullo prorsus sinistre loqueris, nisi in confessione, et hoc ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum.*

CONCLUSIO IV.

Infirmus qui subita vi morbi obmutescit, potest absolvi absque confessione, modo coram Sacerdote det aliqua doloris signa, vel ipsa, antequam obmutesceret, dederit coram uno saltem adstante ea de re testimonium ferente. Est communis, et

Prob. 1. Auctorit. Conc. Carthag. IV. (*Cap.* 76. *a.* 398. *sub Anastasio* 1. *approb. a Leone III.*) » is » qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum » ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmi» tate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent » testimonium qui eum audierunt, et accipiat pœni» tentiam; et si continuo creditur moriturus, recon» cilietur per manus impositionem, et infundatur ori » ejus Eucharistia".

2. Rituale Rom. jussu Pauli V. editum de tali infirmo ait: *Si confitendi desiderium, sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est.*

Ratio est quia in casu proposito reperitur confessio generica et confusa, quæ ex voluntate Christi nobis ex praxi universalis Ecclesiæ manifestata, sufficit instante articulo mortis.

Quær. *An talis infirmus omni sensuum usu destitutus possit absolvi, si nulla signa externa pœnitentiæ, vel desiderii absolutionis dederit, neque coram Sacerdote, neque coram aliis?*

Resp. Cum distinctione, vel talis christiane vixit, vel non.

Si non vixit christiane, (quales sunt hæretici publici, concubinarii, qui in ipso criminis actu v. g. duelli, adulterii, vocis et sensuum usum amittunt), non est concedenda, sed prorsus deneganda absolutio.

Ratio resolutionis est, quia iis deneganda est absolutio, quorum voluntas in malum obfirmata, non præsumitur mutata; atqui peccatorum de quibus loquimur, voluntas non præsumitur mutata; ergo ipsis deneganda est absolutio.

Si christiane vixit; multi negant etiam tunc posse absolvi propter defectum materiæ sensibilis, sine qua stare non potest Sacramentum.

E contra alii affirmant posse eum absolvi sub hac conditione: *si es capax:* ratio eorum est, quia potest absolvi moribundus etiam pravæ vitæ, dum quisquam testatur ipsum signa aliqua doloris dedisse; ergo a fortiori potest absolvi qui vitam duxit christianam, in qua absolutionis desiderium, saltem in articulo mortis, includitur; cum vita christiana quam duxit, sit signum probabilius ac certius voluntatis confitendi, quam signa doloris æquivoca quæ dat moribundus, qui vitam in peccatis et pravis habitibus peregit.

Ut mentem meam aperiam, dico cum Melchiore Cano (*part.* 6. *relect. de Pœnit.*): *In praxi hujus Sacramenti habendam esse potius rationem eorum*

quæ ad mores et salutem animarum pertinent, quam ad metaphysicas, sive speculativas quæstiones: propter quas moribundus ille, cujus, ut ait D. Aug. *(L. de adulterin. conjugiis cap. 6.) in fide Christianæ jam nota voluntas est,* non debet sine absolutione dimitti. Ita Rituale Tullense pag. 158. cujus hæc sunt verba. *En attendat que l' Eglise ait décidé cette difficulté, les Curés, Vicaires, et Confesseurs proarront dans la pratique suivre ce qui parait plus favorable au salut de ceux qui trouveront en cet état, et leur donner l' absolution, s' ils ont toujours mené une vie réglée.*

CONCLUSIO V.

Quatuor sunt causæ, non plures, nec pauciores, a materiali confessionis integritate excusantes.

Probatur enumeratione.

1. Est *naturalis oblivio inculpabilis,* quia nemo tenetur ad impossibile, si tamen illius postea recordaretur pœnitens, tenetur illud confiteri, ut statuit Alexand. VII. in damnatione hujus prop. *Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitæ, aut aliam ob causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere (Prop. 11. damn. 24. Sept. a. 1655.). Hæc proposit.* ait censura, *est temeraria, erronea, et confessionis integritati derogat.*

Dixi *oblivio inculpabilis:* quia si foret culpabilis, v. g. defectu sufficientis examinis, teneretur repetere totam confessionem utpote nullam, et sese accusare de illa oblivione peccaminosa.

2. Est *ignorantia invincibilis;* qua quis putat id quod retinet non esse peccatum, eum tamen sit a parte rei mortale; ratio est, quia qui peccata sua non novit, perinde se habet, ac si ea non commisisset.

Dixi *invincibilis;* si enim ignorantiam vincere debuerit ac potuerit, commisit sacrilegium, teneturque totam confessionem repetere, imo et omnes subsequentes, nisi in his, hujus sacrilegii factus inculpabiliter immemor, bona fide deinceps processerit; quia in hoc casu fuerunt formaliter integræ.

3. Est *moralis impotentia:* si hæc oriatur a Confessario, sive a pœnitente: ratio est quia præceptum confessionis integræ faciendæ, utpote positivum, non obligat in casu moralis impotentiæ.

Hinc ab integritate materialis confessionis excusantur:

1. Mutus, si per gestus, vel scripturam, non possit omnia declarare peccata.

2. Militares, dum instat pugna, et navigantes imminente naufragio.

3. Moribundus, dum adest periculum imminens ne vel ipse, vel ejus Confessarius usum loquelæ subito amittat.

4. Sacerdos, dum peccatum suum confiteri nequit, absque fractione sigilli confessionis.

5. Extraneus, cujus idioma a Confessario non satis bene percipitur, modo instet necessitas confitendi, nec adsit alius Sacerdos.

6. *Causa* est *grave damnum* sive temporale, sive spirituale confessioni *extrinsecum,* vel sibi, vel Confessario, vel alteri ex declaratione alicujus peccati imminens probabiliter. Ratio est quia præceptum positivum non obligat cum tanto incommodo, alias jugum Christi non esset suave.

Hinc excusantur ex illa causa:

1. Quibus imminet grave periculum morbi contagiosi, vel gravis infamiæ, prout si quis, nisi altero audiente, posset andiri.

2. Qui probabiliter timent ne Confessarius ex sua confessione sumat occasionem peccandi, vel notabiliter nocendi proximo; sed tunc requiritur ut nullus alius adiri possit Confessarius et sit necessitas confitendi, qualis reperitur dum urget præceptum annuæ Confessionis, vel necessitas celebrandi aut communicandi ad vitandum grave scandalum, aut gravem infamiam.

Dixi: *damnum confessioni extrinsecum.* Nam damnum confessioni intrinsecum, ut confusio pœnitentis, vel jactura bonæ opinionis apud Confessarium, non excusat; quia hæc incommoda nata sunt sequi ex confessione, et nihilominus, iis non obstantibus, Christus præcepit confessionem.

ARTICULUS II.

De secreto seu sigillo confessionis.

Nota: Ut omnia quæ spectant sigillum confessionis, clare et distincte elucidentur, diversas quæstiunculas instituemus. Itaque

Quær. 1. *Quid sit sigillum confessionis?*

Resp. Est strictissima indispensabilis obligatio servandi sub secreto quæ in confessione sacramentali fuerunt accepta.

Dicitur 1. *obligatio:* inducta a triplici jure.

1. A jure naturali, quo tenemur stare promissis; pœnitens enim peccata sua declarat sub pactione tacita secreti, quod Confessarius tacite spondet hoc ipso quod audit confessionem. Præterea infamare proximum vetat jus naturale; sed ex revelatione confessionis factæ plerumque infamaretur pœnitens; ergo etc.

2. A jure divino positivo, *quia,* ut ait Synodus Senonensis a. 1524. *eodem jure prohibetur revelatio confessionis, quo jure præcipitur ipsa confessio, quæ est de jure divino a Christo instituta: nam si licitum esset in aliquo casu Sacerdoti revelare peccatum sibi dictum in confessione, enervaretur præceptum divinum de confessione facienda; quia nemo esset qui vellet suum peccatum occultum propriæ famæ denigrativum Sacerdoti detegere et revelare.*

3. A jure Ecclesiastico, ut habetur *cap.* omnis utriusque sexus: *Caveat omnino Sacerdos ne verbo vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem.*

Hinc qui violat sigillum, duplex committit peccatum, unum injustitiæ erga pœnitentem, et aliud sacrilegii contra reverentiam Sacramento debitam; et licet peccatum injustitiæ possit esse veniale ex levitate materiæ, tamen peccatum sacrilegii semper est mortale, cum sit graviter injuriosum Sacramento quod reddit odiosum.

Dicitur 2. *Indispensabilis;* quia hæc obligatio tanta est, ut sine expresso consensu pœnitentis nunquam, nequidem post mortem pœnitentis, nec ullo prorsus casu, nequidem periculi propriæ vitæ, vel gravissimi damni reipublicæ, regni, vel animarum, liceat vel minimum peccatum, ex confessione cognitum, neque indirecte, facto nimirum, vel signo aliquo detegere; ratio est quia infractio sigilli directe pugnat contra finem institutionis Christi; eum, ut ait Synodus Senon. citata, *talis revelatio peccati esset a præcepto de faciendo confessione retractiva.*

Dixi: *Sine expresso consensu pœnitentis:* quia cum obligatio sigilli sit in favorem pœnitentis, potest cedere juri suo pœnitens, qui cum non possit cedere jure complicis, nunquam dare potest facultatem revelandi peccatum ipsius. Porro talis consensus debet esse *expressus,* nec sufficit interpretativus, alias confessio redderetur valde onerosa et odiosa.

Dices 1. Integritas confessionis est juris divini, et

tamen potest quis in aliquo casu ab ea dispensari; ergo licet sigillum sit juris divini, potest dari casus in quo Sacerdos potest ab eo dispensari.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod ex Scriptura et traditione certum sit perfectam contritionem sufficere ad salutem sine confessione quando urget necessitas; at neque ex Scriptura, neque ex traditione habemus quod in aliquo casu possit infringi sigillum confessionis.

Dices 2. Obligatio servandi secreti naturalis cessat dum ejus revelatio est necessaria ad impediendum grave damnum reipublicæ, vel innocentis; ergo in iisdem casibus cessat obligatio sigilli.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod grave damnum reip. vel innocentis sit majus malum quam revelatio secreti naturalis, proindeque dum alterutrum imminet, non amplius urget obligatio secreti; at nullum est tam grave damnum quod præponderet fractioni sigilli confessionis, quæ ex Dei præcepto necessaria est ad reconciliationem hominis cum Deo.

Inst. Bonum privatum debet cedere bono publico: atqui sigillum confessionis est in bonum privatum pœnitentis; ergo.

Resp. nego min. Nam spectat totius Ecclesiæ commodum et salutem, unde malum quod ex ejus infractione in universam redundaret Ecclesiam, præponderat cuilibet bono quod fingeretur posse inde sequi.

Dicitur 3. *In confessione sacramentali.* Id est in confessione ordinata ad absolutionem sacramentalem, etiamsi non recipiatur ob pœnitentis indispositionem, aut aliam causam.

Hinc 1. Non oritur sigilli sacramentalis obligatio, sed solum naturalis, cum aliquis alteri aliquid tradit sub confessionis sigillo; quia non pro libitu, sed ex sola confessione sacramentali oritur hæc sacra obligatio.

Hinc 2. Non contrahitur obligatio sigilli ex confessione quæ solum fit joco, vel ex intentione inducendi Confessarium in peccatum, de qua intentione omnino certum esse, necesse est; ratio est quia non est confessio sacramentalis.

Quær. 2. *Quinam teneantur ad sigillum?*

Resp. Ad sigillum tenentur omnes et singuli qui ex confessione sacramentali, immediate vel mediate, licite vel illicite, verbis vel signis aliquam sigilli materiam noverunt. Tales sunt:

1. Confessarius etiam fictus interpres; superior a quo postulata est licentia absolvendi a casibus reservatis; doctor qui fuit consultus, etc.

2. Qui confessionali vicinus, etiam inculpabiliter aliquid audivit, vel qui vultu aut gestu sive Sacerdotis, sive pœnitentis quidpiam conjecturavit; imo secundum multos is, qui alterius confessionem scriptam invenit, legit vel legi audivit; ratio horum est, quia res ad quoscumque pervenit, cum onere suo transit.

Quær. 3. *Quid respondere debeat Sacerdos, qui a judice interrogatur de auditis in confessione?*

Resp. Debet simpliciter affirmare, etiam cum juramento, si opus sit, se nescire pœnitentem tale scelus commisisse, nec mentitur, *Quia*, ut ait D. Th. *(In suppl. qu.* 11. *a.* 1. *ad* 2. *) Debet existimare quod intentio præcipientis est, si sciat ut homo. Et si etiam exprimeret de confessione interrogatus, non deberet dicere, quia non est subjectus superiori suo, nisi ut homo: hoc autem non scit ut homo, sed ut Deus*, id est, ut Dei Minister, cujus vices gerit.

Quær. 4. *Quænam cadant sub sigillo?*

Resp. Omnia omnino etiam minima quæ fuerunt sacramentaliter deposita, et nata sunt reddere confessionem vel levissime odiosam; quia quidquid fuit sacramentaliter depositum, ab ipsomet Sacramento manet sigillatum.

Hinc 1. cadunt sub sigillo omnia peccata sive mortalia, sive venialia saltem in specie, sive secreta, sive publica, et omnes peccatorum circumstantiæ, imo et peccatorum objecta, ut si quis confiteretur se occidisse talem puellam gravidam, non solum homicidium, sed etiam graviditas *puellæ caderet sub sigillo*.

Dixi: *saltem in specie:* quia sigilli non censetur infractor qui pœnitentem venialia sibi confessum esse generatim dicit, cum nemo ad confessionem accedat, nisi saltem peccata venialia deponere velit; si tamen plurium confessiones exceperit, et dicat: talis mihi sola venialia confessus est, tunc sigillum violat, quia tacite innuit alios sibi mortalia confessos fuisse.

2. Omnes defectus sive naturales, sive morales pœnitentis, item ejus indispositio ad recipiendam absolutionem, pœnitentia imposita, abusus qui regnant in Monasterio, Capitulo, Parochia tali, etc.

3. Peccata, imperfectiones, defectus complicis pœnitentis, aut cujusvis alterius personæ ex confessione cogniti; horum enim omnium manifestatio de se nata est reddere confessionem exosam.

Quær. 5. *An Confessarius extra confessionem possit loqui cum pœnitente de auditis in ejus confessione.*

Resp. Non posse, nisi ex consensu pœnitentis formali, expresso et omnimode libero, quia hæc agendi ratio pœnitenti est molesta.

Dixi: *Extra Confessionem:* quia in Confessione Confessarius potest, et quandoque debet objicere pœnitenti relapso, quod sibi non satis caveat.

Quær. 6. *An liceat extra confessionem uti notitia per confessionem acquisita?*

Resp. Licet, si possit fieri sine ullo pœnitentis gravamine, et indirecta sigilli infractione, secus nunquam licet; ideo Clem. VIII. (26. *Maji a.* 1594.) mandat ut *Superiores caveant diligentissime, ne ea notitia quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.*

Resolves 1. Posse Confessarium orare pro pœnitente, emendare suam negligentiam, vel nimiam severitatem, quam ex confessione intelligit esse aliis nocivam; *item* recedere ab eo loco in quo per confessionem novit sibi insidias, vel necem parari et fugere, occasione aliunde suscepta; *item* abstinere a celebratione Missæ, cum novit per confessionem vinum ad Missam paratum esse veneno infectum, modo tamen pœnitens inde nullo gravamine, vel rubore afficiatur, ex quo Sacramentum redderetur odiosum.

Resolves 2. Non licet Confessario ob peccatum in confessione auditum, pœnitentem male habere; privare suffragio ad aliquam electionem, vel officio, quacvis sit ad nutum amovibile; famulum furem dimittere; repellere a matrimonio innodatum impedimento dirimente per solam confessionem cognito, etc.

Dixi: *Ob solum*, quia si esset alia ratio legitima, et extra confessionem cognita, sufficiatque ad hæc illis deneganda, Confessarius posset illis denegare. *Ex multis aliis causis*, ut D. Th. (*In suppl. q.* 11. *a.* 1. *ad* 4.) redditur quis indignus ad prælationis officium, quam ex peccato, sicut ex defectu scientiæ, vel ætatis, vel alicujus hujusmodi: et ideo qui contradicit, nec suspicionem de crimine inducit, nec confessionem revelat.

Quær. 7. *Utrum ipsemet pœnitens ad sigillum teneatur?*

Resp. Licet pœnitens habeat obligationem secreti naturalis circa ea, quæ revelare nequit sine injusto damno Confessarii, aut contra rationabilem ejus voluntatem; tamen non habet obligationem sigilli sa-

cramentalis, quod est in favorem solius pœnitentis.
Imo Greg. XV. (*Bulla* 34. *data a.* 1623. 30. *Aug. quæ incipit Universi dominici gregis. Quamque innovavit Bened. XIV. per Constit. Sacramentum pœnitentiæ an.* 1741.) jussit ut pœnitentes qui in tribunali pœnitentiæ ad turpia a Confessariis sollicitantur, ipsos denuntient locorum Ordinariis; gravique censura notat Confessarios, qui docuerint non teneri pœnitentem ad talem declarationem faciendam. Non viget tamen in Gallia.

Quær. 8. *An absolvi possit pœnitens renuens confiteri peccatum, quod ab eo fuisse commissum novit Sacerdos extra Confessionem?*

Resp. Si Confessarius certo sciat delictum pœnitentis, vel quia vidit, vel audivit, vel accepit a duobus testibus omni exceptione majoribus, debet pœnitentem repellere, quia indigne petit absolutionem; atqui indigne petenti denegandum est Sacramentum.

Quod si illud peccatum resciverit ab uno tantum vel a pluribus, sed non plena fide dignis, post sufficientem probationem potest et debet absolvere.

Quær. 9. *Quas pœnas incurrat infractor sigilli.*

Resp. Nullam ipso facto incurrere, sed ex Can. *omnis utriusque sexus*, potest et debet a judice superiori, *non solum a Sacerdotali officio deponi, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudi.* Has pœnas esse solum ferendæ sententiæ manifestum est ex his verbis: *deponendum, detrudendum decernimus.*

Nota. Plures Theologi hic varias ad praxim inutiles congerunt quæstiones.

1. *Utrum sit de essentia confessionis ut sit secreta?* Certum est enim ex Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 5.) Christum secretam confessionem instituisse, et publicam permisisse.

2. *Utrum confessio facta per litteras aut internuntium absenti Sacerdoti, et absolutio ab eo missa ad pœnitentem absentem nulla sit, vel solum illicita?*

Certum est enim post decretum Clem. VIII. ann. 1602. non tantum illicitam, sed invalidam esse: nam etsi jure divino non esset irrita, (quod admittimus maxime quando absolutio datur absenti, ut diximus cum egimus de forma pœnitentiæ:) tamen Ecclesia præsentiam ministri et pœnitentis ita necessariam esse voluit, ut ejus defectu declaret inhabiles et ministros ad absolutionem dandam, et fideles ad confessionem faciendam.

3. *Utrum confessio quæ fit signis, vel scripto dato Sacerdoti præsenti cum hac generali accusatione; accuso me de peccatis omnibus, quæ in hac charta legisti; sit illicita et invalida?*

Certum est enim extra casum necessitatis, esse illicitam, cum sit contra praxim Ecclesiæ universalem, et confessio talis non sit *fortis et lacrymabilis*. Non videtur tamen quod sit invalida, cum semper sit vera confessio.

4. *Utrum ille qui non habet Confessarium sui idiomatis, teneatur alteri confiteri per interpretem?*

Certum est enim ex D. Th. (*In suppl. q.* 9. *a.* 3. *ad* 2.) quod *quando non possumus, uno modo, debemus secundum quod possumus, confiteri*, et ideo qui urgente præcepto, non potest per se confiteri, tenetur per interpretem, qui lege sigilli tenetur sicut et ipse Confessarius.

CAPUT V.

De satisfactione.

Nota 1. Satisfactio generatim est *debiti cujuscumque solutio*. Hic vero pro solutione debiti contracti ex offensa Dei sumitur, et duplex est, una quæ sponte a pœnitente suscipitur, estque actus virtutis pœnitentiæ; altera quæ a Confessario injungitur, estque pars integralis Sacramenti, et hæc

Definitur, *voluntaria pœnæ a Confessario injunctæ toleratio ad reparandam injuriam Deo per peccatum illatam, expungendamque pœnam temporalem.*

Dicitur 1. *Voluntaria*, per acceptionem; coacta enim non posset Deo placere.

Dicitur 2. *Pœnæ toleratio:* quia materia satisfactionis sunt opera pœnalia sive interna, sive externa, sive etiam aliunde præcepta, quæ opera ex Concil. Trid. (*Sess.* 14. *c.* 6.) revocantur ad jejunium, eleemosynam et orationem: ubi

Nota. Per *jejunium*: intelligitur omnis corporis afflictio.

Per *eleemosynam*: intelliguntur omnia opera misericordiæ, sive corporalis, sive spiritualis.

Per *orationem*: omnes actus religionis.

Dicitur 3. *Pœnæ injunctæ a Confessario:* quia hæc sola est Sacramentalis.

Dicitur 4. *Ad reparandam*, etc. ut ostendatur effectus satisfactionis proximos, quem effectum producit ex opere operato, cum satisfactio sit instituta a Christo, eoque majorem illum vel minorem producit, quo major vel minor est pœnitentis dispositio. His positis:

Nota 2. Totum hoc caput tribus absolvemus quæstionibus, in quibus resolvemus 1. Utrum satisfactio sit necessaria; 2. Utrum Confessarius debeat satisfactionem imponere et pœnitens eam acceptare; 3. Quasdam quæstiunculas satisfactionem spectantes solvemus.

QUÆSTIO I.

Utrum satisfactio sacramentalis sit necessaria?

Negant Novatores, Lutherani et Calvinistæ asserentes 1. Dimissa culpa totam pœnam dimitti; 2. Homines non posse Deo satisfacere per pœnas susceptas, vel a Confessario injunctas, sed eas esse tantum utiles ad vitæ novæ custodiam et aliorum exemplum, contra quos

CONCLUSIO.

Remisso peccato quoad culpam, non semper remittitur tota pœna temporalis.

Prob. 1. Exemplis eorum qui post condonatam sibi a Deo culpam et pœnam æternam, pœnis temporalibus fuere castigati.

1. Exemplo Israelitarum, qui in vindictam peccati obmurmurationis jam remissi ad precem Moysis, in deserto perierunt, et terra promissa exclusi sunt, dicente Domino Moysi: *Dimisi juxta verbum tuum ... attamen ... non videbunt terram pro qua juravi Patribus eorum* (*N.* 14. *v.* 20. 22. 23.).

Exemplo Davidis, qui post veniam impetratam sui adulterii et homicidii, fuit punitus morte filii: *Dominus*, ait Propheta, *transtulit peccatum tuum: verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur* (2. *Reg.* c. 12.).

Prob. 2. Ex perpetua et constanti Patrum traditione dicentium cum Greg. Magno, (*L.* 9. *Mor.* c. 34. *alias* 17.) *delinquenti Dominus nequaquam parcit, quia delictum sine ultione non deserit; aut enim ipse homo hoc in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Sic David etc.*

Ad hanc traditionem attendens Conc. Trid. *sess.* 6. *can.* 30. definivit: *Si quis post acceptam justificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita cul-*

pam remitti, et reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remanent reatus pœnæ temporalis exsolvendæ in hoc sæculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna cœlorum aditus patere possit, anathema sit.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ezechiel. 18. dicitur: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis ... vita vivet, et non morietur: omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Ergo Deus non punit ea peccata pœna temporali.

Resp. nego conseq. Intelligitur enim ille textus de remissione, seu non recordatione peccati quoad culpam et pœnam æternam, ut constat ex his verbis: *vita vivet*, nempe vita supernaturali gratiæ, *et non morietur*, morte æterna; nam pœnitentia non præservat a morte temporali: hoc autem non impedit quin Deus recordetur peccati ad sumendum de eo aliquas pœnas temporales in satisfactionem, ut probavimus ex Scriptura, quæ Scripturæ non potest esse contraria.

Inst. 1. Sacramentum Pœnitentiæ tollit pœnam æternam; ergo etiam tollit pœnam temporalem: quæ est minor.

Resp. nego conseq. Pœna æterna tollitur, deleto peccato quoad culpam, quia illa pœna est incompatibilis cum amicitia Dei, qua donatur homo pœnitens; pœna vero temporalis est compatibilis cum amicitia Dei, et ideo non necesse est ut remisso peccato tollatur.

Inst. 2. Pœna peccati mortalis est æterna; ergo ea remissa, nulla remanet pœna temporalis.

Resp. nego conseq. Quia pœna æterna mutatur in temporalem, hoc sensu quod peccator ante susceptionem Sacramenti erat dignus pœna æterna; suscepto vero Sacramento, vel elicito actu contritionis perfectæ, dignus est tantum pœna temporali, cum sit amicus Dei.

Inst. 3. Apostolus ait (*Rom.* 8. *v.* 1.): *Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu*: at si superesset ipsis aliqua pœna luenda, aliquid damnationis ipsis foret; ergo etc.

Resp. nego min. Nam per *damnationem* intelligit mortem æternam; at in homine justificato nihil remanet damnatione seu morte æterna dignum. Præterea ille textus litteraliter intelligitur de Baptismo, qui, cum sit Sacramentum *regenerationis*, culpam pariter et omne debitum pœnæ expungit: e contra Pœnitentia est sacramentum sanationis, ad quam *sine magnis* fletibus, et laboribus divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus, ait Conc. Trid. (*Sess.* 14. *c.* 2.).

Objicies 2. Christus abunde pro nobis satisfecit, ergo superfluæ sunt nostræ satisfactiones.

Resp. nego conseq. Utrumque enim verum est; et Christum pro nobis superabunde satisfecisse, et necessarias esse nostras satisfactiones, non quidem ut suppleatur aliqua insufficientia satisfactionum Christi, sed ut pretium illarum nobis applicetur; unde sunt conditio, sine qua Christus non nobis applicaret meritum suæ passionis.

Inst. Ergo remissio peccati non est gratuita; pugnat enim gratuita remissio cum obligatione luendæ pœnæ temporalis; atqui falsum consequens, dicit enim Apostolus (*Rom.* 3. *v.* 24.) *Justificati gratis, per redemptionem quæ est in Christo Jesu*; ergo etc.

Resp. nego illatum: Plane enim et gratuita censetur peccati remissio, cum præcipuum debitum, reatus scilicet culpæ et pœnæ æternæ, gratuito relaxatur, et insuper datur gratia pœnitentiæ, sine qua satisfactiones nostræ nullius essent ad vitam æternam valoris.

Objicies 3. Sublata causa tollitur effectus; atqui culpa est causa omnis pœnæ; ergo.

Resp. nego maj. Quæ in multis deficit, v. gr. sublata est causa auxiliorum gratiæ, nempe mors Christi; ergo et auxilia gratiæ. Sublata est causa vulneris, ergo et vulnus, quæ conclusiones sunt avidenter falsæ.

Objicies 4. D. Ambr. (*L.* 10. *in Luc. n.* 88.) ait: *Lacrymas Petri lego, satisfactionem non lego*; ergo dimissa culpa non remanet pœna temporalis.

Resp. nego conseq. D. enim Ambrosius per *satisfactionem* intelligit excusationem, addit enim, *quod defendi non potest*. Unde sensus est: Petrus agnovit crimen, non excusavit, non defendit.

CONCLUSIO II.

Pœnalis satisfactio non est tantum ad vitæ novæ custodiam, et aliorum exemplum, ut Novatoribus placet, *sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam et satisfactionem pro pœna temporali peccatis quoad culpam remissis debita.*

Prob. 1. Ex Scriptura Daniel. 4. dicitur: *peccata tua eleemosynis redime*. Et Lucæ 3. *facite fructus dignos pœnitentiæ*. Ergo Scriptura præter novitatem vitæ, exigit opera laboriosa, quibus inest vis redimendi peccata, at quidem *de condigno* si fiant ab homine justo.

Prob. 2. Ex D. Aug. (*ut alios Patres prætercam*) (*Tertull. lib. de Pœnit. cap.* 6. *Origen. hom.* 15. *in Levit. S. Amb. lib.* 7. *in Luc. S. Hieron. in Joel.*) qui dicit (*Serm.* 50. *inter* 50.) *Non sufficit mores in melius commutare, et a factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfaciat Deo per pœnitentiæ dolorem, cooperantibus eleemosynis*. Et Serm. 57. de tempore addit: *Parum est peccatorem pœnitere, nisi pœnitentiam peregerit*. Ergo ex ipso, pœnitentiæ laboribus, tamquam pretio oblato, nostra peccata redimuntur.

Hinc Conc. Trid. (*sess.* 14. *can.* 13.) definit: *Si quis dixerit, pro peccatis quoad pœnam temporalem, minime Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, et patienter toleratis vel a Sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis aut aliis pietatis operibus, atque ideo optimam pœnitentiam esse tantum novam vitam, anathema sit.*

Dices 1. Pœnitentia Sacramentalis est tantum ad novæ vitæ custodiam, et exemplum aliorum; ergo ei non inest vis redimendi peccata.

Prob. ant. Ex D. Chrysost. *hom. de pœnitent.* dicente: *Propter hoc imponit nobis pœnam, non de peccatis sumens supplicium, sed ad futura nos corrigens*; ergo est tantum ad vitæ novæ custodiam.

Resp. nego conseq. Vult duntaxat D. Chrysost. Deum nobis non imponere pœnas tantum ad vindictam, sed etiam ad nostram emendationem, ut patet ex verbis quæ antecedunt: *Ne peccantes*, ait, *et inulti manentes non efficeremur deteriores, non remisit supplicium; propter hoc imponit pœnam etc.*

Dices 2. Homo non potest satisfacere Deo; ergo.

Prob. ant. Offensa Dei est objectiva infinita, satisfactio vero hominis plane finita; ergo homo non potest satisfacere Deo.

Resp. dist. ant. Non potest satisfacere Deo quoad pœnam temporalem, *nego conseq.* quoad culpam et pœnam æternam, *subdist.* ad strictos justitiæ apices, *conc.* ex condigno, licet non quoad strictos justitiæ apices, *nego conseq.* Itaque si homo justus potest

mereri de condigno vitam æternam, quidni poterit satisfacere de condigno pro pœna temporali peccatis debita?

QUÆSTIO II.

Utrum Confessarius teneatur imponere pœnitentiam pœnitenti, et pœnitens teneatur ipsam acceptare?

CONCLUSIO I.

Confessarius tenetur imponere pœnitentiam pœnitenti.

Prob. Ex Conc. Trid. dicente: *Debent Sacerdotes quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, et pœnitentium facultate, salutares et convenientes satisfactiones injungere; ne si forte peccatis conniveant, et indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam et castigationem.*

Ubi notanda sunt hæc verba: *Pro qualitate criminum, et pœnitentium facultate:* id est conditione, statu, ætate, sexu, valetudine, paupertate, imo et dispositione pœnitentis; hinc S. Anton. (3. *p. tit.* 16. *cap.* 21.) ait: *Debet Confessor dare talem pœnitentiam, quam credat verosimiliter illum implere, ne ipsam violando deterius ei contingat.*

Ratio resolutionis est, quia satisfactio est pars integralis Sacramenti; et minister quantum potest tenetur procurare integritatem Sacramenti. Ergo.

Objicies: Pœnitens potest sponte pœnitentiam assumere; ergo non necesse est ut imponatur a Sacerdote.

Resp. nego conseq. Quia voluit Christus ut imponatur hoc ipso quod instituit Sacramentum pœnitentiæ per modum judicii punitivi. Deinde satisfactio a Sacerdote injuncta operatur *ex opere operato*; suscepta vero *ex opere operantis* tantum. Quare D. Th. (*quodl.* 3. *p.* 12. *art.* 1.) de satisfactione a Sacerdote injuncta, ait: *In ea operatur vis clavium, ita quod amplius valet ad expiandum peccatum, quam si proprio arbitrio homo faceret idem opus.*

Inst. 1. Satisfactio non est pars materialis integralis Sacramenti; ergo non agit *ex opere operato*.

Prob. ant. Materia Sacramenti debet præmitti formæ, atqui satisfactio non præmittitur formæ; ergo.

Resp. dist. maj. Materia essentialis, *conc. maj.* integralis, *nego maj.* satisfactio actualis est tantum pars integralis Sacramenti, sed acceptio satisfactionis et voluntas satisfaciendi est essentialis; unde præmittitur formæ, ut omnia præscribunt Ritualia.

CONCLUSIO II.

Pœnitens tenetur Pœnitentiam a Confessario injunctam acceptare.

Prob. ex cap. *Omnis utriusque sexus,* ubi dicitur: *Omnia sua peccata confiteantur fideliter et injunctam sibi pœnitentiam studeant pro viribus adimplere.*

Ratio est. Quia obligatio præcipiendi et debitum obediendi sunt essentialiter correlativa, adeo ut unum sine altero esse nequeat; ergo si gravis sit Confessarii obligatio Pœnitentiam imponendi, gravis est Pœnitentis eandem acceptandi.

Objicies. Sententiam Judicis arbitri nemo tenetur acceptare, et exequi; atqui Sacerdos est judex arbiter; ergo etc.

Resp. nego min. Quia Sacerdos non est arbiter habens potestatem judicandi ex electione pœnitentis; sed ex sua ordinatione, et Ecclesiæ auctoritate.

Inst. Is cui aliquis se submittit libere, est Judex arbiter: atqui pœnitens Confessario se submittit libere: ergo etc.

Resp. dist. maj. Is cui aliquis se submittit libere ita ut ejus sententiæ refragari possit, est judex arbiter, *conc. maj.* secus, *nego maj.* at licet pœnitens se libere submittat alicui Confessario in particulari, ipsumque præ cæteris eligat, tamen non potest ejus sententiæ refragari, cum agat nomine et auctoritate Dei.

Solvuntur quædam quæstiones satisfactionem spectantes.

Quær. 1. *Quotuplex sit satisfactio Sacramentalis?*

Resp. Duplex est, scilicet vindicativa et medicinalis.

Vindicativa est *ea quæ datur præcise ad præterita peccata vindicanda.*

Medicinalis est *ea quæ datur præcipue ad peccata futura in posterum præcavenda.*

Quær. 2. *Quænam sint satisfactiones medicinales?*

Resp. Sunt eæ, quæ peccatorum causas ac radices resecant, malos habitus tollunt, occasiones peccandi removent, et pœnitentis emendationem pariunt: quare Rituale Roman. ait: *Contrarias peccatis pœnitentias injungat Confessarius; velut avaris eleemosynas, libidinosis jejunia, vel alias carnis afflictationes, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia; etc.* Circa has medicinales pœnitentias unusquisque videat Rituale Diœcesis in qua commoratur; hic tamen instructionem, quam Sanctus Carolus Borromæus dat Confessario, in instruct. Sacramenti Pœnitentiæ, referre necessarium duxi in gratiam Confessariorum qui librum instructionum non habent.

» *Pœnitentiam*, inquit, *injunget* (Confessarius) » *pro culpæ et personæ ratione*; ita ut superbis humilitatis opera; carnis voluptatem sectantibus, jejunia, abstinentiam, cilicii gestationem, aliamque » corporis macerationem pro peccati gravitate indicat. In orationes negligentibus ut singulis diebus » mane saltem et vespere orationi vacent; feria secunda, et aliis certis feriis pro defunctis orent; » certis item definitisque diebus devote visitent stationales, et præcipue devotionis Ecclesias et altaria, » præsertim in adventu, et quadragesima. Mundi » pompas, choreas, aliaque opera Satanæ consectantibus, eam pœnitentiam imponet, ut in hebdomada mane certis diebus (id quod in singulos dies » etiam faciendum esse gravissime B. Chrysostomus » monet) sancta meditatione sibi proposita, solemnem » illam sponsionem quam per compatres in Baptismo sancire fecerunt, reintegrent, intime Deum » precando, in qua precatione firmo stabilique animi proposito statuant, se Christo Domino adhærere, renuntiareque iterum atque iterum sæculi pompis, et diabolo in primis, cui se adversarios esse » et professi sunt, et profitentur perpetuo".

» Atque hæc quidem pœnitentiæ genera a sanctis » viris accepta, Ecclesiasticæque disciplinæ interpretibus, pro peccatorum ratione adhiberi poterunt.

» Ut pœnitens vestium sericarum usu, auri ornamento, conviviorum apparatu, venationes aliquo » certo tempore abstineat.

» Ut egentibus hominibus cibum suppeditet, ac » ministret, pedes item lavet.

» Ut peregrinos pro facultatum ratione hospitio excipiat.

» Ut in publica domo hospitali, locove pio aliquot » dies operam navet.

» Ut visitet qui in carcere sunt, eosdem consoletur, et cum per facultates potest, alat certo præstituto tempore.

». Ut se per aliquot dies in monasterium aliquod aliumve remotum locum abdat, ubi pœnitens vivat.

» Ut aliquot diebus carne, aut vino item abstineat.

» Ut certis diebus, præsertim feria quarta, sexta et Sabbato, jejunet; vel etiam vescatur solum pane, et aquæ potu utatur.

» Ut certo aliquo tempore non equitet.

» Ut, si facultates suppetunt, certam pecuniæ, aut frumenti, aut vini quantitatem in eleemosynam pauperibus Christi conferat.

» Ut genibus flexis, aut etiam brachiis extentis in modum crucis, certo tempore, et hora præfinita, ante crucem, aliamve sacram imaginem in Ecclesia oret.

» Ut humi aliquandiu jaceat, cubetve.

» Ut flagella certis præscriptis diebus sibi adhibeat.

» Ut cilicium aliquot dies induet.

» Ut religiosam aliquam peregrinationem suscipiat sancteque conficiat.

» Ut statos Psalmos pœnitentiales, aliasque pœnitentiales preces pie recitet aliquot dierum spatio.

» Ut certas Ecclesias, puta stationales, vel præcipuæ devotionis visitet.

Quær. 3. *Utrum necesse sit, necessitate Sacramenti, ut satisfactio ante absolutionem impleatur?*

Resp. negat. Sed perinde est, sive ante, sive post absolutionem impleatur; constatque

1. Ex praxi Ecclesiæ, quæ in assignandis naturis Sacramentorum errare non potest.

2. Auctoritate summorum Pontificum Sixti IV. qui hanc Petri de Osma doctrinam damnavit: *Pœnitentes non sunt absolvendi, nisi peracta prius pœnitentia eis injuncta:* et Alex. VIII. qui inter plures propos. hanc damnavit: *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit, non politia aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex et præscriptio, natura rei idipsum quodammodo dictante.*

Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus.

Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, et multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

3. Quia satisfactio in re, est tantum pars integralis Sacramenti; ergo non debet necessario præmitti parti essentiali, qualis est absolutio.

Quær. 4. *Quandonam penitens teneatur implere pœnitentiam?*

Resp. Tenetur implere tempore a Confessario præscripto; nam determinatio temporis præcepto includitur. Hinc quando blasphemis, v. g. imponitur ut subito terram osculentur, aut eleemosynam erogent, aut brevem recitent orationem, tenentur statim, blasphemia prolata, illam pœnitentiam exequi.

Quod si tempus non fuerit a Confessario determinatum, tenetur pœnitens ipsam implere quam primum commode fieri potest: adeo ut qui illam ex gravi negligentia notabiliter differret, mortaliter peccaret: nam integritas Sacramenti, ratio debiti et medicinæ, executionem celerem exigunt.

Quær. 5. *Utrum pœnitens satisfactionem sacramentalem implere possit in statu peccati mortalis?*

Nota: Potest intelligi hominem esse in peccato mortali dupliciter; nimirum, *actu*, cum peccatum committitur; et *reatu*, dum peccator deposito licet affectu peccati, nondum consecutus est ejus remissionem.

Resp. 1. Is, qui est in actu peccati mortalis, non satisfacit pœnitentiæ a Confessario injunctæ; nemo per nova debita pro prioribus satisfacere potest: ergo non valet illius satisfactio, qui dum injuncto sibi opere perfungitur, mortaliter peccat: unde tenetur pœnitentiam repetere, quia substantiam præcepti non implevit: hujusmodi est, qui Psalmos pœnitentiæ recitans, voluntarias admittit distractiones.

Resp. 2. Is, qui est in reatu peccati mortalis, satisfacit pœnitentiæ a Confessario injunctæ.

Prob. Quia ipsum opus v. g. jejunium, eleemosyna, etc. non modus implendi, cadit sub præcepto, unde qui in statu peccati implevit pœnitentiam, non tenetur ipsam repetere.

Curandum est tamen ut fiat in statu gratiæ, quia alias impediretur effectus secundarius pœnitentiæ, nimirum satisfactio pro pœna temporali, cum solus justus et amicus Dei ipsi possit satisfacere.

Quær. 6. *An possit injungi pœnitentia applicanda aliis, v. g. defunctis?*

Resp. affirm. Quia non applicatur secundum valorem quem habet ex opere operato, sed secundum eum quem habet ex opere operantis.

Quær. 7. *An pœnitentia possit per alium persolvi?*

Resp. negative. Ratio est, quia ex Trid. satisfactio sacramentalis debet esse actus pœnitentis; pœnitentia autem ab alio impleta, non est actus pœnitentis; hinc Alex. VII. hanc proposit. damnavit: *Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.*

Ubi notanda sunt hæc verba: *propria auctoritate:* Confessarius enim ex justa causa potest pœnitenti concedere ut pœnitentiam vindicativam ex parte impleat per alium, quam opinionem probat *communio Sanctorum*, juxta quam unus pro alio satisfacere potest, dummodo sit in charitate, ut opera ejus satisfactoria esse possint.

Dixi, *Vindicativam:* Nam si pœnitentia præscribitur ad sanandos pravos animi affectus, nec de licentia Confessarii potest persolvi per alium, quia medicina ab uno sumpta non potest alteri prodesse, neque enim ex jejunio unius, caro alterius domatur; nec ex actibus unius, alius bene agere consuevit.

Quær. 8. *An pœnitentia ab uno Confessario imposita possit ab alio mutari?*

Resp. Ob justam et evidentem causam potest, sive ab eodem, sive ab alio Confessario mutari in tribunali pœnitentiæ, *can.* Presbyteri, dist. 81. ubi dicitur: » Ad illud quod ultimo quærebatur, utrum Sacerdotes possint facere commutationes jejuniorum, » vel alterius satisfactionis, ad petitiones ipsorum pœnitentium: credo quod sic, dum tamen discrete, et » propter causam, et circa subditos suos, alias non".

Dixi: *Ob justam et evidentem causam*, v. gr. si imposita fuerit *clave errante*, vel quia fuit imprudentissime imposita, vel excessus est notabilis, vel circumstantiæ ita sunt mutatæ ut pœnitentem efficiant pœnitentiæ adimplendæ impotentem.

Dixi 2. *Sive ab eodem, sive ab alio Confessario:* quia uterque parem habet jurisdictionem, nisi pœnitentia sit pro reservatis imposita; tunc enim nec licite nec valide potest mutari, nisi a Sacerdote qui in reservata jurisdictionem habet.

Dixi 3. *In tribunali pœnitentiæ:* quia hæc mutatio est actus judicialis; ergo debet exerceri in tribunali, et quidem cum cognitione causæ; unde pœnitens, qui alium adit Confessarium ut immutetur pœnitentia imposita, debet ipsi peccata sua iterum declarare; idem præstare debet qui adit eundem Confessarium non amplius memorem peccatorum pro quibus pœnitentiam imposuit.

Quær. 9. *Quid sit Pœnitentia Canonica?*

Resp. Ea est quæ per Canones pro certis peccatis erat decreta; et quæ quatuor stationes decurrendas complectabatur, nempe, fletus, auditionis, substrationis, et consistentiæ.

Fletus, erat statio eorum, qui ab ingressu Ecclesiæ exclusi, sacco induti et cinere conspersi, extra portam Ecclesiæ genibus prævoluti, fideles templum ingredientes orabant, ut apud Deum et Ecclesiam pro ipsis intercederent.

Auditio, erat statio eorum, qui intra portas Ecclesiæ post catechumenos admittebantur ad audiendas divinas Scripturas et Conciones, quibus peractis exire tenebantur cum catechumenis ante mysteriorum celebrationem.

Substratio, erat statio eorum qui intra templi ambitum, nempe e portis usque ad ambonem, substrati et genuflexi, varias manuum impositiones suscipiebant, multisque pœnis ac laboribus onerabantur et castigabantur: postea cum catechumenis ab Ecclesia pellebantur.

Consistentia, erat statio eorum, qui cum populo fideli ad finem usque Sacrificii persistebant, sed Eucharistiæ perceptione erant privati.

Quær. 10. *Utrum pœnitentibus imponi possit pœnitentia Canonica?*

Resp. negative: Quia jamdiu ab Ecclesia sublata est.

Quær. 11. *Quotuplex sit pœnitentia publica?*

Resp. Duplex: nempe, *publica cum solemnitate*, v. g. stando ad fores Ecclesiæ cum cereo accenso; et *publica sine solemnitate*, peracta scilicet coram iis qui scandalum passi sunt, v. g. ut quis retractet calumnias, sermones contra fidem, religionem, bonos mores, etc.

Quær. 12. *An imponi possit et debeat pœnitentia publica?*

Resp. 1. Pro peccatis occultis nulla debet imponi pœnitentia publica; quia est contra praxim Ecclesiæ et infamativa pœnitentis.

Resp. 2. Possunt et debent interdum publici et scandalosi peccatores a solo Episcopo, vel de solius Episcopi consilio et auctoritate obligari ad aliquam pœnitentiam cum solemnitate publica; ita Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 8. ubi dicit: *Apostolus monet publice peccantes palam esse corripiendos. Quando igitur ab aliquo publice et in multorum conspectu crimen commissum fuerit, unde alios scandalo affensos, commotosque fuisse non sit dubitandum; huic condignam pro modo culpæ pœnitentiam publice injungi oportet.... Episcopus tamen publicæ hoc pœnitentiæ genus in aliud secretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire.* Soli ergo Episcopo reservata est illa commutatio, nec ab inferioris ordinis Sacerdotibus fieri potest absque licentia Episcopi. Hæc Conc. Trid. disciplina confirmata est in Conciliis Provincialibus Gallicanis post Tridentinum celebratis, Burdigalensi, *an.* 1583. *cap.* 12. *de Pœnit.* Bituricensi, *an.* 1584. *can.* 11. *etc.*

Resp. 3. Pœnitentia publica sine solemnitate, potest et debet imponi pœnitentibus: nam scandalum necessario tolli debet, et injuria illata reparari.

Quær. 3. *Utrum Confessarius Canones Pœnitentiales nosse debeat?*

Resp. Affirm. Ita enim statutum est a variis Pontificibus et Conciliis: unum aut alterum refero.

S. Cælestinus I. *Epist.* 3. ait: *Nulli Sacerdotum suos liceat Canones ignorare, nec quidquam facere quod Patrum possit regulis obviare?*

Conc. Bituricense, *can.* 9. *de Pœnit. Sacerdotes*, inquit, *Canones Pœnitentiales discant, ut modum et rationem pœnitentiæ injungendæ melius intelligant.*

S. Carolus Borromæus, *in instruct. pœnitent.* præcipit Confessario, ut addiscat Canones Pœnitentiales, quia licet *eorum Canonum pœnitentias debeat, ut tempora ferunt, pro charitate et prudentia sua minuere, prout peccati et peccatores circumstantiæ requirent;* tamen eas debet callere, ut possit *demonstrare iis qui gravius peccarent (quo magis scelerum suorum magnitudinem agnoscant) quanta ipsis pœnitentia ex Canonum regulis imponenda esset, nec vero putent sua peccata levia esse, quia parva eis pœnitentia data est: sed hoc factum esse, ne eam, quæ pro culparum ratione injungenda erat, differant cum periculo salutis suæ.*

Et quia idem D. Carolus, *in instruct. Confessariorum*, dicit: *Quamquam pœnitentiam Canonibus antiquis præscriptam non imponet*, Confessarius, *eam tamen pœnitenti significabit, ut ad contritionem eum moveat, et leviorem injunctam pœnitentiam ipse ardentius exequatur, motus scilicet ex hodierna Ecclesiæ benignitate, qua antiquioris disciplinæ rigor mitigatur.*

Ideo illos Canones a Sancto Carolo ex variis collectionibus descriptos, ac pro ratione Decalogi dispositos, hic exhibere operæ pretium duxi in favorem Confessariorum, quorum plures id a me petierunt, ut in Tumulo portatili eos semper præsentes habere possint.

CANONES POENITENTIÆ

Spectantes peccata contra primum Decalogi præceptum commissa.

Qui a fide Catholica desciscens, intimo, summoque prævaricationis suæ dolore affectus ad Ecclesiam redierit, pœnitentiam eget annis decem.

Qui dæmoni immolaverit, in pœnitentia erit annis decem.

Qui more gentilium elementa coluerit; qui vel segetibus faciendis, vel ædibus extruendis, vel arboribus serendis, vel nuptiis contrahendis, inanem signorum fallaciam observaverit, pœnitentiam aget annos duos feriis legitimis.

Nota: Feriæ legitimæ, *sunt secunda, quarta et sexta, Canonum legibus pœnitentiæ jejunioque in pane et aqua consecratæ.*

Qui cum Judæo cibum sumpserit, pœnitens erit decem dies, pane et aqua victitans.

Qui auguriis et divinationibus servierit, quive incantationes diabolicas fecerit, pœnitens erit annos septem.

Mulier incantatrix pœnitentiam eget annum, vel ut alio Canone cavetur, annos septem.

Qui herbas medicinales cum incantationibus collegerit, pœnitentiam aget dies viginti.

Qui magos consuluerit, quive dæmum suam conduxerit aliquid arte magica exquirendi causa, in pœnitentia erit annos quinque.

Qui ædes magicis cantionibus lustrat, aliudve tale admittit, et qui ei consentit, quive consulit, in pœnitentia erit annos quinque.

Qui tempestatum immissor erit, pœnitentiam aget annos septem, tres in pane et aqua; qui vero crediderit, particepsque fuerit, annum unum per legitimas ferias.

Si quis ligaturas aut fascinationes fecerit, pœnitens erit annos duos per legitimas ferias.

Si quis sortilegus fuerit, pœnitentiam aget dies quadraginta.

Si quis in Codicibus, aut in Tabulis sorte ducta res futuras requisierit, pœnitens erit dies quadraginta.

Respiciens furta in astrolabio, annis duobus.

Si quis Clericus vel Monachus, postquam Deo voverit, ad sæculum redierit, pœnitentiam aget annos decem, quorum tres in pane et aqua.

Canones spectantes peccata contra secundum Decalogi præceptum.

Quicumque sciens pejeraverit, quadraginta dies in pane et aqua, et septem sequentes annos pœniteat, et nunquam sit sine pœnitentia, et nunquam in testimonium recipiatur; post hæc communionem recipiat.

Qui perjurium in Ecclesia fecerit, pœnitentiam aget annos decem.

Qui sciens pejerat domini impulsu, pœnitens erit quadragesimas tres, et ferias legitimas; dominus autem quia præcepit, quadraginta dies in pane et aqua et septem sequentes annos.

Si quis sciens pejeraverit, aliosque in perjurium induxerit, pœnitens erit dies quadraginta in pane et aqua et septem sequentes annos, et per tot perjuria jejunabit, quot homines in perjurium induxerit.

Si quis per cupiditatem perjurium fecerit, carinam in pane et aqua jejunet: *item*, si quis per cupiditatem pejeraverit, omnes res suas vendet, et pauperibus distribuet, et Monasterium ingressus jugi se pœnitentiæ subdet.

Nota: Carina, *vocatur jejunium in pane et aqua per quadraginta dies; dicitur ab aliis*, carena, carentena et quadragena.

Si quis coactus, necessitateque alia impulsus perjurium commiserit, in pœnitentia erit quadragesimis tribus.

Item, si quis coactus pejeraverit, pœnitens 40. diebus pane et aqua victitet, ac præterea omnibus sextis feriis.

Si quis seductus, ignorans, et postea cognoscit, pœnitentiam aget annum unum, vel quadragesimas tres vel dies quadraginta.

Qui compellit alium ut falsum juret, quadraginta dies in pane et aqua, et septem annos in pœnitentia erit.

Si quis jusjurandum, quo se Regi et Domino suo adstrinxerit, violaverit, in monasterio pœnitentiam aget omnibus diebus vitæ suæ.

Si quis se jurejurando obstrinxerit, ut cum aliquo litiget, nec pacem cum eo reconciliet, pœnitentiam aget dies quadraginta in pane et aqua per annum a sacra Communione segregatus: ad charitatem vero celeriter redeat.

Si quis per capillum Dei, aut per caput ejus juraverit, si semel nesciens fecerit, pœnitens aqua et pane septem dies victitet, si secundo ac tertio monitus idem fecerit, dies quindecim.

Si per Cœlum, aut per aliam aliquam creaturam, dies item quindecim.

Si quis blasphemat, tandiu pœnitens erit, quandiu impœnitens permansit.

Si quis Deum, vel Beatam Mariam Virginem, vel aliquem Sanctum publice blasphemaverit, pro foribus Ecclesiæ diebus Dominicis septem in manifesto, dum Missarum solemnia aguntur, stet: ultimoque ex illis die sine pallio et calceamentis, ligetur corrigia circa collum; septemque præcedentibus feriis sextis in pane, et aqua jejunet, Ecclesiam nullo modo tunc ingressurus. Singulisque item septem illis diebus Dominicis, tres aut duos, aut unum pauperem pascat, si potest, alioquin alia pœnitentia afficiatur, recusans Ecclesiæ ingressu interdicatur; in obitu Ecclesiastica careat sepultura; dives a magistratu mulctetur pœna solidorum quadraginta, alioquin triginta, seu viginti.

Canones spectantes peccata contra tertium Decalogi præceptum.

Qui opus aliquod servile die Dominico Festoque fecerit, pœnitentiam aget tres dies in pane et aqua.

Qui die Dominico opus terrenum fecerit... dies septem pœnitentiam aget.

Si quis ante Ecclesias, vel die Festo saltationes fecerit, emendationem pollicitus, pœnitentiam aget annis tribus.

Si quis pransus Missæ interfuerit, pœnitens erit dies tres in pane et aqua.

Si quis sacram Communionem sumpserit post aliquam vel minimam degustationem, pœnitentiam aget dies decem in pane et aqua.

Si quis in Ecclesia confabuletur, cum divina fiunt, pœnitens erit dies decem in pane et aqua.

Si quis jejunia a Sancta Ecclesia indicta violaverit, pœnitentiam aget dies viginti in pane, et aqua.

In quadragesima, carne sine inevitabili necessitate vescens, in Pascha non communicet, ac præterea a carne abstineat.

Qui in quadragesima jejunium violaverit, pro uno die pœnitentiam aget dies septem.

Si quis jejunium quatuor Temporum non custodierit, pœnitens erit dies quadraginta in pane et aqua.

Canones spectantes peccata contra quartum Decalogi præceptum.

Qui parentibus maledixerit, quadraginta dies pœnitens sit in pane et aqua.

Qui parentes injuria affecit, tres annos.

Qui percusserit, annos septem.

Qui expulerit, tandiu pœnitens, quandiu in impietate permanserit.

Si quis contra Episcopum, Pastorem, et Patrem suum insurrexerit, in monasterio omnibus diebus vitæ suæ pœnitentiam aget.

Si quis contra Episcopum conspiraverit, gradu suo amovebitur.

Si quis Episcopi sui, aut ministrorum ejus vel Parochi sui præcepta contempserit, vel irriserit, pœnitentiam aget dies quadraginta in pane et aqua.

Canones spectantes peccata contra quintum Decalogi præceptum.

Qui Presbyterum occiderit, pœnitentiam aget annos duodecim.

Si quis Presbyter Presbyterum occiderit, pœnitentiam aget annos viginti octo.

Si quis Presbyterum armis contra se insurgentem occiderit, pœnitens erit annis decem.

Si quis patrem aut matrem, fratrem aut sororem occiderit, toto vitæ suæ tempore non suscipiat Corpus Domini, nisi in obitu: abstineat a carne et vino dum vixerit; jejunet secunda, quarta et sexta feria. Si autem nolenti accidit, decem annis pœniteat judicio Sacerdotis.

Qui voluntarie filium suum, aut filiam suam, vel germanum, aut germanam suam occiderit, quinque annis extra metas ipsius terræ exul fiat, deinceps viginti annis pœniteat.

Quæ mulier filios suos necarit, peracta septennii pœnitentia, in monasterium detrusa monasticam vitam perpetuo regulariter aget.

Si quæ mulier post partum, filium, filiamque sponte interfecerit, pœnitentiam aget annos duodecim, et nunquam erit sine pœnitentia.

Paupercula, si ob difficultatem nutriendi id fecerit, annos septem.

Si quæ mulier sponte abortum fecerit, pœnitentiam aget tres annos; si nolens, quadragesimas tres.

Item, mulier partum suum perdens voluntarie ante quadraginta dies, pœnitens erit annum unum; si post quadraginta dies, annos tres; si vero postquam editus est in lucem, tanquam homicida.

Quæ, sceleris occultandi causa, filium necarit, pœnitentiam aget annos decem.

Qui nolens filium oppresserit, si post Baptismum, pœnitentiam aget dies quadraginta in pane et aqua oleribus et leguminibus; abstinebit ab uxore dies totidem: deinde, pœnitens erit tres annos per legitimas ferias. Si ante Baptismum, quadraginta dies, ut supra, et quinquennii præterea pœnitentiam explebit.

Cujus parvulus sine Baptismo per negligentiam moritur, tres annos pœniteat, unum in pane et aqua.

Cujus filius sine Confirmationis Sacramento moritur, parentes, quorum negligentia id factum est, pœnitentiam agent annos tres.

Si quis, explendæ causa libidinis, vel odii meditatione, ut non ex eo soboles nascatur, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, homicida teneatur.

Qui uxorem occiderit, aut monasterium ingrediatur pœnitentiam perpetuam acturus, aut cuncta negotia sæcularia dimittens, perpetuo abstineat a carne, sagimine, vino, medone, mellita, cerevisia, exceptis diebus resurrectionis et nativitatis Domini; uxorem non ducat, etc. in fine tantum vitæ Eucharistiam accipiat.

Si mulier maritum suum, causa fornicationis, veneno interfecerit, aut quacumque arte perimere facit, sæculum relinquat, et in monasterio pœniteat.

Qui mortem sibi consciverit, pro eo nulla in Missa commemoratio fiat, neque cum Psalmis cadaver ejus sepeliatur.

Si quis sponte hominem occiderit, ad januam Ecclesiæ semper erit, et in obitu Communionem recipiat; si casu necarit, pœnitentiam aget annos septem.

Si quis hominem necare voluerit, neque hoc scelus patrare potuerit, ut homicida, pœnitentia afficietur.

Si quis per iram subitam, aut per rixam hominem necaverit, pœnitentiam aget annos tres.

Si quis, jussu domini, homicidium perpetrarit, dies quadraginta in pane et aqua, et præterea septem annos sequentes per legitimas ferias jejunabit.

Qui homicidii auctor fuit ob consilium quod dedit, erit in pœnitentia quadraginta dies in pane et aqua cum septem sequentibus annis.

Si quis casu homicidium fecerit, pœnitens erit quadraginta dies in pane et aqua; quinquennio Communione privabitur; a cibis abstinebit arbitrio Sacerdotis.

Qui homicidio, quod postea factum est, consenserit, pœnitentiam aget annis septem; tres in pane et aqua.

Si quis aliquem vulneraverit, vel ei aliquod membrum præciderit, pœnitentiam aget uno anno per legitimas ferias; si cicatrix gravis est, et vulneratum deformem reddit, quadraginta etiam dies pœnitebit in pane et aqua.

Si quis ictum proximo dederit, nec nocuerit, tridui pœnitentiam aget in pane et aqua, clericus, unius anni et mensium sex.

Si quis aliquem per iram percutiens, debilitaverit, soluta medicamenti impensa, si Laicus est, pœnitens erit quadraginta dies in pane et aqua; si Clericus, duas quadragesimas; si Diaconus, septem mensibus; si Presbyter, uno anno.

Si quis fratri suo, quem oderit, reconciliari non vult, tandiu in pane et aqua pœnitentiam aget quoad reconcilietur.

Canones spectantes peccata contra sextum Decalogi præceptum.

Si Laicus solutus cum femina soluta concubuerit, pœnitens erit annos tres; et quanto sæpius, tanto majori pœnitentia afficiatur.

Uxor viro conscio mœchata, ne in obitu quidem communicabitur; si dignam pœnitentiam egerit, post decem annos sacram Communionem sumet.

Si quis uxorem nolentem adulterium perpetrare, coegerit, pœnitentiam aget dies quadraginta in pane et aqua, et septem præterea annos, e quibus unum in pane item et aqua.

Vir solutus, si cum alterius uxore adulterium commiserit, pœnitentiam aget annos septem, mulier quinque.

Mulier soluta cum alterius marito adulterium patrans, pœnitentia afficietur decennali.

Si quis maritus semel lapsus est, pœnitentiam aget annos quinque: si sæpius mœchatus est, in fine vitæ est conveniendus; sique promisit se cessaturum, dabitur ei communio.

Si quis uxorem simul et concubinam habuerit, pœnitens erit quadraginta dies.

Si quis adolescens cum virgine peccaverit, pœnitentiam aget unum annum.

Qui puellam, aut mulierem libidinose obtrectaverit, si Clericus est, quinque dies; si Laicus, tres dies pœnitentiam aget; Monachus vel Sacerdos a ministerio suspensus, pœnitens erit dies viginti.

Si quis in Balneis cum muliere se laverit, pœnitentiam aget triduo.

Qui concupierit virginem, quam postea uxorem duxerit, pœnitentiam aget annum per legitimas ferias: si vero non duxerit, annos duos per legitimas ferias.

Vidua, quæ stuprum admiserit, pœnitentiam aget annum unum, et præterea altero anno dies jejuniorum, *feriis nempe legitimis*.

Cum duabus sororibus fornicatus, pœnitentiam aget toto vitæ suæ tempore.

Qui incestum fecerit (*non ita enormem*) ei alii annorum duodecim, alii quindecim, alii decem, alii septem pœnitentiam constituunt.

Quicumque Sacerdos spiritualem filiam violaverit, dignitatis honorem amittet, et perpetuam pœnitentiam aget.

Qui monialem violaverit, pœnitens sit annis decem.

Presbyter, si fornicationem admiserit, sponte confessus, pœnitentiam aget annos decem.

Qui cum brutis coierit, pœnitentia afficietur annorum decem, et diuturniori etiam pro personæ conditione.

Qui contra naturam coierit, si servus est, scopis castigabitur, et pœnitebit annos duos; si liber est, et matrimonio junctus, annos decem; si solutus, annos septem; pueri, dies centum: Laicus matrimonio junctus, si in consuetudine habet, annos quindecim: si Clericus, de gradu amotus, ut Laicus pœnitentiam aget: qui cum fratre tale scelus admiserit, ab omni carne abstinebit, pœnitensque erit annos quindecim; si Clericus, diuturniori et graviori pœnitentia.

Mulier in se, aut cum altera fornicans, pœnitentia afficietur duorum annorum. Vir in se inquinans,

primo dies decem; si iterum, dies viginti; si tertio, dies triginta: si nefarie agere perget, pœnitentiæ accessio ei fiet: si puer, dies quadraginta; si major quindecim annis, dies centum.

Qui complexu feminæ vel osculo polluitur, pœnitentiam aget dies triginta: qui contactu inverecundo, menses tres.

Qui concupiscit mente, sed non potuit, dies decem pœnitentiam aget.

Qui turpiloquio, aspectuque polluitur negligens, nec vere peccare voluit, pœnitentiam aget dies viginti: si vero impugnatione tentationis et cogitationis inquinatur, pœnitebit item dies viginti.

Quicumque lenocinium exercuerit, pœnitentiam aget annos duos per legitimas ferias: item sacram communionem non accipiet, nisi in fine.

Si qua mulier cerussa, aliove pigmento se oblinit, ut aliis viris placeat, pœnitentia afficietur annorum trium.

Canones spectantes peccata contra septimum Decalogi præceptum.

Qui furatus est aliquid de Ecclesiæ supellectili, vel thesauro, quod sustulit, reddet, et tres carinas cum septem sequentibus annis pœnitebit.

Qui sacras reliquias furatus est, illis restitutis, carinas jejunabit septem.

Pecuniam ecclesiasticam furatus, quadruplum reddet: si quid item de ministerio Ecclesiæ aliquo modo surripuerit, pœnitens erit annos septem. Sacrilegus rerum ecclesiasticarum invasor, tres annos communione privabitur: ac præterea sine usu carnis et potatione vini usque ad septennium pœnitens permanebit.

Qui Ecclesiam incenderit, aut incendio consenserit, restitutione facta, pœnitentiam aget annos quindecim.

Si quis malo studio, vel odio, vel ulciscendæ injuriæ causa, incendium commiserit, committive jusserit, aut incendiario auxilium vel consilium scienter dederit, excommunicetur, mortuus christiana sepultura carebit. Nec vero absolvetur, nisi damnum pro facultatibus resarcierit; juretque se in posterum tale facinus nunquam admissurum.

Si quis sepulcrum violaverit, pœnitens erit annos septem, e quibus tres in pane et aqua.

Qui sepulcrum infregerit, ut defuncti sepulti vestimenta furaretur, pœnitens erit annos duos per legitimas ferias.

Qui de oblationibus, quæ Ecclesiis factæ sunt, aliquid retinuerit, pœnitens erit dies quadraginta in pane et aqua.

Qui decimam sibi retinuerit, aut dare neglexerit, quadruplum restituet, et pœnitentiam aget dies viginti in pane et aqua.

Qui hospitalis domus administrator aliquid de administratione subtraxerit, restituet quod abstulit, pœnitensque erit annos tres.

Qui pauperem oppresserit, ejusque bona abstulerit, reddet ei suum, et pœnitens erit dies triginta in pane et aqua.

Clericus furtum capitale faciens, septennii pœnitentiam explebit; Laicus quinquennii, et quod furatus est, uterque reddat.

Qui fregerit noctu alicujus domum, ut aliquod auferret, pretium reddet, et pœnitentiam aget annum in pane et aqua; si non reddit, annos duos.

Si quis furtum de re minori semel, aut bis fecerit, restituta re, pœnitentiam aget annum unum.

Qui rem inventam non reddit, furtum committit: idcirco tamquam de furto pœnitentiam aget.

Si quis usuras accipit, rapinam facit, ideoque quicumque illas exegerit, pœnitentiam aget annis tribus, uno in pane et aqua.

Canones spectantes peccata contra octavum Decalogi præceptum.

Qui affirmaverit verum esse quod falsum est, pœnitentiam aget ut adulter, ut homicida, qui sponte id facinus admiserit.

Qui falso testimonio consenserit, pœnitens erit annos quinque.

Qui proximo falsum crimen objecit, pœnitentia afficitur ut falsus testis.

Qui proximo peccatum imputarit, priusquam eum arguerit, primum illi satisfaciens pœnitentiam aget tres dies.

Si quis contra proximum lingua lascivus erit, triduana pœnitentia expiabitur.

Si quis murmuraverit, judicio sacerdotis pœnitentiam aget pro culpæ gravitate.

Si quis convicium manifestum fratri intulerit, diuturna expiabitur pœnitentia pro modo peccati.

Si quis facile detraxerit, falsumque in hoc dixerit, pœnitens erit dies septem in pane et aqua.

Qui falsitatem fraudemve in ponderibus et mensuris admiserit, pœnitens erit in pane et aqua dies viginti.

Falsarius, in pane et aqua pœnitentiam agat, quamdiu vivit.

Canones spectantes peccata contra nonum Decalogi præceptum.

Rem alienam nefarie concupiscens, avarusque, pœnitens erit annis tribus.

Qui aliena concupiscit, furtum est; qui aliena rapere cupit, rapina est: qui rem Ecclesiæ furari appetit, sacrilegium est: ideo cum nefarie concupiscendo graviter peccet, ut peccati mortalis pœnitentiam aget sacerdotis arbitratu.

Qui rem aliquam proximi pretiosam invenire cupit, ut illam sibi retineat, mortale peccatum concipit, cujus pœnitentiam aget, ut supra dictum est de furto.

Canones spectantes peccata contra decimum Decalogi præceptum.

Si quis concupiscit fornicari: si Episcopus, pœnitens erit annos septem; si Presbyter, quinque: si Diaconus vel monachus, tres, e quibus unum in pane et aqua; si Clericus, aut Laicus, annos duos.

Si quis in somniis ex immundo desiderio polluitur, surgat et cantet Psalmos Pœnitentiales, et dies triginta pœniteat.

Si clericus, aut laicus ex mala cogitatione, concupiscentiaque semen effuderit, pœnitens erit dies septem.

CANONES POENITENTIÆ.

De septem peccatis Capitalibus.

Pro capitali mortalique crimine pœnitentia septem annorum indicitur, nisi peccati gravitas, et personæ status severiorem diuturnioremque pœnitentiam requirat.

Pro capitali crimine pœnitentiam aget Laicus annos quatuor; Clericus quinque; Subdiaconus sex; Diaconus septem; Presbyter decem; Episcopus duodecim.

Sacerdos imprudenter ebrius factus, pane et aqua pœnitentiam agat dies septem; si negligenter, dies quindecim; si per contemptum, dies quadraginta.

Diaconus et alius Clericus ebrius factus, arbitrio Sacerdotis pœnitens erit.

Monachus ebrius, pane et aqua mensibus tribus: si Clericus, viginti dies.

Laicus ebriosus graviter arguatur, et pœnitentiam agere a Sacerdote cogatur.

Qui humanitatis gratia alium inebriare cogit, pœnitentiam aget dies septem: si per contemptum, dies triginta.

Qui ad bibendum invitat plus quam naturæ satis est, pœnitentiam agat.

Qui præ ebrietate et crapula vomitum fecerit; si Presbyter aut Diaconus, pœnitentiam agat dies quadraginta. Si Monachus, aut Clericus, dies triginta. Si Laicus, dies quindecim, abstineatque a vino et carne dies tres.

Si quis gulæ causa ante horam legitimam jejunium fregerit, duos dies pœnitentiam agat in pane et aqua.

Si quis nimio cibo se ingurgitaverit, ut inde dolorem senserit, unum diem pœnitentiam aget in pane et aqua.

CANONES POENITENTIÆ.

De variis Peccatis.

Si quis Sacerdos Missam canit, neque communicat, per annum pœnitentiam agat, nec vero interea celebret.

Sacerdos excommunicatus, si celebret, tribus annis pœnitens sit, hebdomadisque singulis feria secunda, quarta, et sexta a vino, et carnibus jejunet.

Sacerdos Sacerdotii gradu, ordineque in perpetuum amotus, si celebrare audet, privatur communione Corporis et Sanguinis Jesu Christi usque ad ultimum diem, et in excommunicatione est, Viaticum tantum in fine sumens.

Si gutta Sanguinis Christi in terram cadit, Sacerdos in pœnitentia sit quinquaginta diebus; si super altare, et ad pannum unum transit, diebus duobus; si usque ad tres, diebus novem. Si incaute dimisit, quamvis nil nefandi acciderit, tribus mensibus sui muneris administratione amovetur.

Si per ebrietatem Eucharistiam evomit, si Laicus est, quadraginta diebus; si Clericus, sexaginta; si Episcopus, nonaginta diebus; si infirmus, pœnitentiam aget diebus septem.

Sacerdos qui interest clandestinis desponsationibus, per triennium ab officii sui administratione amovetur.

Qui legata pia Ecclesiæ non solvit, uno anno pœnitens erit per legitimas ferias.

Qui vir faciem suam transformaverit habitu muliebri, et mulier habitu viri, emendationem polliciti, annis pœnitens sit tribus.

Infirmos aut vinctos visitare negligens, pœnitentiam aget dies decem, pane et aqua.

Hic esset disserendum de satisfactione per suffragia et indulgentias; verum ne nimium de pœnitentiæ intercidatur materia, hoc argumentum per Appendicem tractandum remittimus ad calcem hujus dissertationis.

CAPUT VI.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

Nota: Quinque hic nobis sunt resolvenda: 1. Quis sit minister Sacramenti pœnitentiæ; 2. An præter potestatem ordinis requiratur jurisdictio in ministro pœnitentiæ; 3. An requiratur approbatio Ordinarii; 4. An Ordinarii possint sibi casus reservare; 5. Quibusnam debeat minister pœnitentiæ concedere et denegare absolutionem.

QUÆSTIO I.

Quis sit minister Sacramenti pœnitentiæ.

CONCLUSIO.

Solus Sacerdos est minister Sacramenti pœnitentiæ. Est de fide contra Wiclefitas, Waldenses et Lutheranos.

Prob. Illi soli sunt ministri pœnitentiæ, quibus Christus dixit, Jo. 20. *quorum remiseritis peccata remittuntur eis etc.* atqui solis Sacerdotibus Christus dixit: *quorum remiseritis etc.* ut constat ex perpetua Traditione Ecclesiæ, ad quam attendens Conc. Trid. sic definit (*Sess.* 14. *can.* 10.): *Si quis dixerit Sacerdotes qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi et solvendi non habere, aut non solos Sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus et singulis Christi fidelibus esse dictum*, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt; *quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata .... anathema sit.*

Dices 1. Jacobi 5. dicitur: *Confitemini alterutrum peccata vestra;* ergo omnes etiam Laici confessionem excipere possunt.

Resp. dist. conseq. Laici excipere possunt confessionem vel humilitatis, vel reconciliationis mutuæ cum alter in alterum peccavit, quomodo plures Patres interpretantur hunc textum Jacobi, *conc.* confessionem sacramentalem, *nego conseq.* Laicus enim non habet potestatem clavium, confessio autem sacramentalis fit propter absolutionem.

Itaque qui textum D. Jacobi de confessione sacramentali interpretantur, sic ipsum reddunt cum Cornel. a Lapide: *Confitemini alterutrum:* id est confitemini homines hominibus vobis similibus, non tamen omnibus, sed iis quibus a Christo demandata est absolvendi potestas, id est Sacerdotibus, juxta illud 1. Petri 4. *Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei:* quod intelligitur de solis Sacerdotibus; ex quo patet verba Divini Jacobi exponenda esse apposite ad subjectam materiam et officium cujusque.

Inst. Laicus et mulieres baptismum conferre possunt in necessitate; ergo et pœnitentiam conferre possunt.

Resp. nego conseq. Argumentum enim a pari non valet in his quæ pendent a sola Christi voluntate, quæ fuit ut quilibet in necessitate possit baptizare, non absolvere, ut habemus ex solemni Ecclesiæ traditione.

Prob. conseq. Pœnitentia peccatori adulto non minus est necessaria, quam baptismus infantibus; ergo.

Resp. nego ant. Ratio est, quia infantes nonnisi per baptismum salutem obtinere possunt; at pœnitentia suppleri potest per contritionem perfectam cum voto Sacramenti.

Dices 2. In antiquis Conciliis, Patribus et historiis Ecclesiasticis legitur, pœnitentes necessitate urgente apud Diaconos Exomologesin, id est confessionem fecisse; ergo.

Resp. dist. ant. Pœnitentes necessitate urgente apud Diaconos confessionem cæremonialem, qua pœnitentes dimittebantur a stadio pœnitentiæ canonicæ, et Ecclesiæ reconciliabantur, faciebant, *conc. ant.* sacramentalem in ordine ad absolutionem, *nego ant.* nullum enim reperies qui Diaconis concedat jus absolvendi sacramentaliter a peccatis.

Inst. Cup. *fures*, tit. *de furtis* dicitur: *Fures, et latrones, si in furando et deprædando occiduntur, visum est pro eis non esse orandum*: quia nempe in peccato mortali mortui sunt: *sed si comprehensi aut vulnerati Presbytero vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus*. Ergo confessio potest fieri Diacono.

Resp. dist. conseq. Confessio non Sacramentalis, *conc.* Sacramentalis, nempe in ordine ad absolutionem, *nego conseq* ibi enim confessio sumitur pro signo manifestativo contritionis perfectæ, qua quis redditur capax recipiendæ Eucharistiæ, ubi deficit Sacerdos qui absolutionem largiatur.

QUÆSTIO II.

Utrum præter potestatem ordinis requiratur jurisdictio in Ministro pœnitentiæ?

Nota: Duplex est potestas, una ordinis, altera jurisdictionis.

Potestas ordinis est potestas remittendi peccata Sacerdoti in sua ordinatione collata. Hæc est incompleta, nec potest exire in actum, nisi compleatur per potestatem jurisdictionis ab Ecclesia collatam.

Potestas jurisdictionis est auctoritas, qua Sacerdos tamquam judex potest in actu secundo ferre sententiam absolutionis in subditum, et duplex est, scilicet ordinaria et delegata.

Potestas ordinaria est ea, quæ alicui competit ratione officii curam animarum habentis.

Potestas delegata est ea, quæ habetur tantum ex commissione ordinariam habentis. His positis

CONCLUSIO.

Præter potestatem ordinis, requiritur in Sacerdote, ut valide absolvat, jurisdictio ordinaria vel delegata.

Prob. Ex Conc. Trid. *Sess.* 14. *c.* 7. ubi ait: *Quoniam igitur natura et ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem*. Ergo Concilium supponit aliquos esse Sacerdotes, qui nec ordinariam, nec delegatam habent potestatem jurisdictionis, quæ tamen ex eodem Concilio requiritur; ergo præter potestatem ordinis, etc.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Quilibet Sacerdos in sua ordinatione accipit potestatem absolvendi a peccatis, his verbis: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, etc.* Ergo potestas ordinis sufficit ad valide absolvendum.

Resp. dist. ant. Accipit potestatem absolvendi inchoatam, *conc.* completam, *nego ant.* Neque enim ulla potestas est completa ex parte termini, nisi assignentur subditi; et cum Ecclesiæ sit assignare subditos, ipsa censetur immediate jurisdictionem actualem et completam conferre, cum conferatur tantum radicalis et inchoata in ordinatione. Ita Conc. Trid. sess. 23 c. 15. *Quamvis*, inquit, *Presbyteri in sua ordinatione, a peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen Sancta Synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, aut alias idoneus judicetur, et approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis et consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obstantibus.*

Inst. 1. Quilibet Sacerdos vi characteris sacerdotalis constituitur judex; ergo accipit jurisdictionem.

Resp. dist ant. Constituitur judex in actu primo, *conc.* in actu secundo, *nego ant.* Equidem Sacerdos vi suæ ordinationis accipit potestatem judicium ferendi, quæ non potest exire in actu, nisi cum assignentur subditi in quos judicium ferre valeat: hæc autem subditorum assignatio dat potestatem judicium ferendi completam et in actu secundo.

Inst. 2. Inde sequitur Sacerdotes non habere a Christo, sed ab Ecclesia auctoritatem absolvendi a peccatis; falsum consequens, etc.

Resp. nego sequelam maj Sequitur enim duntaxat Ecclesiam assignare subditos, in quo Sacerdotes potestatem suam valeant hic et nunc exercere.

Objicies 2. Apostoli vi verborum istorum, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, etc.* habuerunt completam potestatem remittendi peccata; ergo eamdem potestatem completam accipiunt Sacerdotes vi eorumdem verborum.

Resp. nego ant. Nam Apostoli præter suam ordinationem indiguere speciali missione, quam his verbis acceperunt: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos, etc.*

Quær. 1. *Quinam possint delegare ad audiendas confessiones?*

Resp. Ii omnes et soli qui habent ordinariam jurisdictionem, prout definivit Bonifacius VIII. (*Cap. 7. de officio Ordinarii in 6.*)

Hinc Episcopus in omnes Diœcesanos; Generales Ordinum in omnes totius Ordinis religiosos; Provinciales in suæ Provinciæ subditos; Abbates exempti in suos pariter subditos jurisdictionem delegare possunt. Item Parochi possunt delegare in suos Parochianos, sed tantum eos Sacerdotes qui fuerint ab Episcopo Diœcesano approbati.

Quær. 2. *An Delegatus possit subdelegare?*

Resp. negative. Quia ejus solius est delegare qui habet ordinariam jurisdictionem; Legatus Papæ excipitur a jure (*Cap. 62. de appellationibus*), propter excellentiam delegantis Papæ.

Quær. 3. *Qualis debeat esse jurisdictio delegata?*

Resp. Requiritur ut sit formalis et expressa; nec sufficit interpretativa aut præsumpta; quia talis jurisdictio tunc non adest, sed tantummodo adesset sub conditione, nempe si postularetur.

Quær. 4. *An aliquando defectum jurisdictionis suppleat Ecclesia?*

Resp. affirm. modo hæc tria simul adsint.

Primum, quod Confessarius habeat titulum saltem coloratum, hoc est titulum habentem speciem veri, licet a parte rei nullus sit, v. gr. Collatio beneficii parochialis, sed invalida propter aliquem defectum occultum, sive ex parte conferentis, sive ex parte accipientis, v. gr. propter simoniam, excommunicationem, etc.

Secundum, quod adsit error communis moraliter invincibilis, ita ut communiter, et non tantum ex errore unius vel alterius, Sacerdos putaretur habere jurisdictionem vel titulum; ratio est, quia error communis facit jus.

Tertium, quod defectus sit juris ecclesiastici, non vero divini; v. gr. si absolvens non esset Sacerdos. Ratio est, quia Ecclesia non potest concedere nequidem transeunter potestatem ordinis, nisi per ordinationem.

Quær. 5. *An Sacerdos nullam neque ordinariam, neque delegatam habens jurisdictionem, possit vali-*

de absolvere a peccatis venialibus et mortalibus jam confessis?

Resp. negative. Jurisdictio non minus est necessaria ad jus dicendum in minoribus causis, quam in majoribus; ergo etc. Unde contrarium declaravit Congregatio Cardinalium sub Inn. XI. a. 1679.

QUÆSTIO III.

An ad valide absolvendum requiratur approbatio.

Nota. Approbatio ante Conc. Trid. celebrationem definiebatur: ***Authenticum Episcopi testimonium**, quo aliquis Sacerdos ad audiendas confessiones idoneus declaratur, si ei jurisdictio concedatur*. Nunc vero definitur: *Authenticum Episcopi testimonium, quo Sacerdos ad confessiones audiendas idoneus declaratur ac deputatur*.

Ratio hujus discriminis est, quod ante Conc. Trid. celebrationem approbatio erat distincta et separata a jurisdictione; Episcopi quos judicabant idoneos excipiendis confessionibus, approbabant, relicta cura Parochis cui voluerint inter approbatos jurisdictionem conferendi, quam Summus Pontifex conferebat regularibus in omnes fideles; sed hæc disciplina a Conc. Trid. mutata fuit, ita ut jurisdictio ab Episcopi approbatione amplius non distinguatur, sed eo ipso quo Episcopus approbat, jurisdictionem confert; alias non posset intelligi, quomodo approbatio posset limitari, revocari, etc. Itaque

CONCLUSIO.

Præter potestatem ordinis et jurisdictionis requiritur in Sacerdote tum regulari, tum sæculari non habente beneficium parochiale, approbatio ordinarii, ut valide absolvere possit.

Prob. Ex Conc. Trid. sess. 23. cap. 15. de ref. ubi hoc novum jus instituit, his verbis: *Decernit sancta Synodus nullum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, aut alias idoneus judicetur, et approbationem quæ gratis datur, obtineat: privilegiis et consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obstantibus*. Quibus postremis verbis Concilium revocat omnia privilegia, quibus SS. Pontifices concedunt regularibus facultatem audiendi fidelium confessiones, non obtenta prius Episcoporum licentia et approbatione.

Dices 1. Defectus approbationis reddit absolutionem solum illicitam; ergo non invalidam.

Resp. nego ant. Cujus falsitas manifesta est ex his Concilii verbis, *nullum posse confessiones audire*: et *posse* sumitur pro defectu auctoritatis.

Inst. Potestas ordinis et jurisdictionis est potestas completa remittendi peccata; ergo non requiritur necessario approbatio.

Resp. nego conseq. Enimvero requiritur approbatio, non qua compleatur potestas jurisdictionis, sed tamquam conditio sine qua non confertur jurisdictio, quæ cum pendeat ab Ecclesia, potest ipsam conferre sub conditione approbationis ab Ordinario obtinendæ.

Dices 2. Regulares a summo Pontifice habent potestatem absolvendi a peccatis sine necessitate approbationis; ergo, etc.

Resp. nego antec. Privilegia enim regularium sunt revocata quoad hoc a Conc. Trid., ut constat ex Pio IV. (*Bulla in Principis Apost. data a*. 1563.) dicente: *Omnia illa et singula privilegia, exemptiones, immunitates, facultates .... in quibus illa statutis et decretis Conc. Trid. contrariantur, ipso jure revocata, cessata et annullata, ac ad ipsius Concilii terminos atque limites reducta sint et esse censeantur*.

Inst. In Gallia Conc. Trid. non est receptum; ergo in Gallia regulares non indigent approbatione qua ante non indigebant.

Resp. nego ant. Nam statutum illud Conc. Trid. est receptum, ut constat ex pluribus Conciliis provincialibus, (*Conc. Rothomag. Burdigalense, Tolosanum, Narbonense*) et ex Comitiis generalibus anni 1625. unde Alex. VII. hanc prop. *Conc. Trid. non obligat regulares in Gallia ad obtinendas approbationes ab Episcopis, ut confessiones sæcularium audire possint, neque ex illius Concilii auctoritate privilegia regularium restringi possunt, cum id in Gallia receptum non sit præterquam in decisionibus fidei*; damnavit ut *falsam, temerariam, scandalosam, in hæresim et schisma inducentem, sacro Conc. Trid. et Sedi Apostolicæ injuriosam*.

Quær. quænam sint circa approbationem observanda?

Resp. Sequentia.

1. Approbatio debet esse formalis et expressa; Concilium enim requirit ut obtineatur, unde non sufficit approbatio petita et injuste denegata, ut definivit Alex. VII. proposit. 13.

2. Approbatio debet obtineri ab Episcopo loci, in quo confessiones audiuntur.

Hinc 1. Approbatus in una Diœcesi, non potest in alia audire confessiones sine approbatione Episcopi Diœcesani; ita Clem. X. (*Const. Supern.*)

Hinc. 2. Regularis approbatus in una Diœcesi, potest in ea subditos alterius Diœcesis, in qua non est approbatus, absolvere, etiam a casibus reservatis in Diœcesi pœnitentis, modo non sint reservati in Diœcesi Confessarii: ita declaravit Clem. X. Const. *Superna*, in qua excipit: *Nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Diœcesim pro absolutione obtinenda, migrasse*.

Hinc 3. Licet Parochus possit etiam licite absolvere suum Diœcesanum in alia Diœcesi in qua non est approbatus, modo id fieri possit absque scandalo, quia habet in ipsum ordinariam jurisdictionem ab approbatione non pendentem, tamen regularis non potest, ex Constitutione *Superna*: ratio est, quia jurisdictio delegata pendet ab approbatione Episcopi Diœcesani.

3. Approbatio potest valide ad quædam loca, personas et tempora restringi ad libitum approbantis; ut constat ex damnatione oppositæ prop. ab Alexand. VII.

4. Approbatio semel data valide revocari potest, etiam sine justa causa; nullo enim jure talis revocatio est irrita.

5. Generaliter approbatus ad sæcularium confessiones audiendas, non censetur approbatus ad audiendas confessiones Monialium, eidem Episcopo subditarum; sed eget quoad hoc speciali Episcopi approbatione; nec approbatus ad audiendas confessiones Monialium unius Monasterii, censetur approbatus respectu Monialium alterius Monasterii, ut statuit Clem. X. Const. *Superna*.

6. Parochus, vi officii sui non potest extra Parochiam suam valide absolvere subditos alterius Parochiæ sine licentia Episcopi, saltem tacita, qualis censetur adesse, cum Episcopus non contradicit consuetudini contrariæ, quam scit vigere.

QUÆSTIO IV.

Utrum Ordinarii possint sibi reservare peccata?

Nota: Casuum reservatio est *restrictio potestatis absolvendi a certis peccatis, facta potestate absolvendi ab aliis*.

CONCLUSIO.

Quilibet Superior qui jurisdictionem suam conferre valet, habet jus sibi reservandi casus, a quibus inferiores Sacerdotes non possunt absolvere.

Prob. Est definita contra Novatores a Trid. (*Sess. 14. cap. 7. et can. 11.*), his verbis: *Si quis dixerit Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo casuum reservationem non prohibere quominus Sacerdos a reservatis vere absolvat, anathema sit.*

Ratio est, quia Superiores Ecclesiastici possunt, pro libitu, jurisdictionem denegare; ergo et ipsam restringere.

Hinc sequitur summum Pontificem posse sibi reservare casus in universa Ecclesia, et Episcopos in sua quisque Diœcesi; cum hac differentia quod omnes casus Papæ reservati habeant annexam excommunicationem; inter eos vero quos sibi reservant Episcopi, alii habeant annexam excommunicationem, alii hanc non habeant annexam.

Cum autem omnes casus reservati tum summo Pontifici, tum Episcopis, enumerentur et referantur in omnibus Diœcesanis Ritualibus, hic in ipsis enumerandis non immoramur.

Quær. 1. *Quænam requirantur, ut peccatum censeatur reservatum?*

Resp. Requiruntur quatuor:

1. *Ut sit mortale* in sua specie: quia frustra venialia reservarentur, cum sint materia confessionis libera. Hinc si peccatum non pertingat ad malitiam mortalem defectu sufficientis consensus vel gravitatis materiæ non est reservatum.

Dixi 1. *In sua specie*: quia non reservatur peccatum *de se* veniale, quod sit mortale per aliquam advenientem circumstantiam, v. g. scandali.

2. *Ut sit externum*: quia licet peccatum internum possit, non tamen consuevit reservari, quia reservatio peccatorum internorum ad animarum regimen non videtur necessaria; hinc nunquam reservantur, nisi exprimatur in statuto.

3. *Ut sit in sua specie consummatum*: quia reservatio cum sit odiosa, est strictæ interpretationis. Hinc reservato homicidio, non reservatur gravis ex animo occidendi percussio, nisi mors sequatur, vel nisi aliud in statuto exprimatur, quomodo exprimitur in reservatione provocationis ad duellum, quod jure communi reservatur, etiamsi non sequatur conflictus.

4. *Ut sit a pubere commissum*: nam ex communi peccata impuberum non sunt reservata, nisi exprimantur in statuto: sic percussio Clerici vel Religiosi ab impubere facta reservatur Episcopo, *Cap. ult. de sent. excomm.*

Quær. 2. *An peccata dubia censeantur reservata?*

Resp. Cum Auctore Collationum Andegavensium, nullam esse reservationem, si grave ac fundatum sit dubium, sive juris, nempe quod peccatum sit mortale vel reservatum; sive facti, nempe peccatum fuisse perpetratum: ratio est quia odia non sunt ampliando, sed restringenda; porro reservatio est odiosa.

Dices: Qui dubitat aliquod peccatum esse mortale, debet illud confiteri Sacerdoti approbato; ergo qui dubitat peccatum esse reservatum, debet illud confiteri Confessario pro reservatis approbato.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod reservatio sit odiosa, et consequenter non extenditur ad casus dubios, e contra Lex confessionis est favorabilis, utpote medicina ad delenda peccata commissa, et præcavenda futura.

Quær. 3. *Quinam absolvere possit a reservatis?*

Resp. Potest ipse reservans, ejus successor, superior et quivis alius qui ab illis hanc facultatem obtinuit: quia hi habent jurisdictionem vel ordinariam, vel delegatam erga peccata reservata.

Circa potestatem delegatam sequentia sunt necessario observanda.

1. Episcopi possunt suos subditos absolvere ab omnibus peccatis Papæ reservatis, quamdiu sunt occulta, nec ad forum contentiosum deducta (*Trid. sess. 24. c. 6. de ref.*); immo possunt absolvere a publicis, quando subditi habent impedimentum canonicum recurrendi ad Papam. (*Can. 6. de sent. excomm.*)

2. Habens facultatem absolvendi a casibus Papæ reservatis, non ideo potest absolvere a casibus Episcopo reservatis. (*Clem. X. Const. Superna.*)

3. Habens facultatem absolvendi ab omnibus casibus et censuris Episcopo reservatis, non ideo habet facultatem absolvendi a casibus Papæ reservatis, a quibus Episcopus per accidens, aut propter impedimentum canonicum, potest absolvere. (*Rit. Tullense, pag. 146.*)

4. In articulo mortis nulla est reservatio. *Atque ideo*, inquit Trid. (*Sess. 14. cap. 7. de pœnit.*) *omnes Sacerdotes*, sive approbati, sive non, *quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt*; nimirum, si absit Confessarius approbatus, ut habet Rituale Rom. et docet S. Carol. (*In instruct. confess.*); et quamvis sic absolutus, si convalescat, tenetur pro censuris adire superiorem, vel ejus delegatum, ut mandatum ejus suscipiat; non tenetur tamen ei recurrere pro peccatis reservatis, quia ab eis directe fuit absolutus, cum nulla tunc sit reservatio. (*Decr. Tull. n. 7. §. 8.*)

Porro per articulum mortis, intelligitur morale periculum mortis, ut constat ex cap. *Eos qui*, de sent. excomm.

Quær. 4. *Utrum sublata sit reservatio alicujus peccati reservati ex oblivione inculpabili omissi in confessione facta Sacerdoti habenti potestatem absolvendi a reservatis?*

Resp. Extra tempus Jubilæi non est sublata, nisi Confessarius pœnitenti manifestaverit se habere intentionem a reservatis absolvendi. Ratio est, quia non est satisfactum fini reservationis, qui est ut convenientia remedia et satisfactio debita pro tali peccato imponatur a superiore vel ejus delegato; ergo licet peccatum sit remissum indirecte, eo quod unum peccatum non possit remitti sine alio, tamen illud peccatum debet iterum confiteri superiori vel ejus delegato, ut de eo habeatur remissio directe.

Dixi 1. *Extra tempus Jubilæi*: quia tempore Jubilæi Papa tollit omnem reservationem erga eos qui confitentur in ordine ad lucrandam indulgentiam, et Confessarius præsumitur tunc habuisse intentionem tollendi omnem censuram et reservationem. Decretum Tullense excipit casum sacrilegæ confessionis.

Dixi 2. *Nisi Confessarius pœnitenti manifestaverit, etc.* quia forma Sacramenti operatur juxta intentionem proferentis, et non ultra; ergo, etc.

Quær. 5. *An sublata sit reservatio peccati reservati invalide confessi superiori, vel ejus delegato?*

Resp. Sublata est, si confessio facta sit superiori; secus si facta sit ejus delegato; disparitas est, quia superior potest extra Sacramentum tollere reservationem; e contra delegatus non potest ipsam tollere, nisi intra Sacramentum; ergo, etc.

Quær. 6. *Ad quid tenetur Confessarius qui non habens in reservata potestatem, ab aliquo ex ignorantia vel inadvertentia absolvit?*

Resp. Tenetur ad se citius pœnitentem revocare, si id fieri possit absque scandalo, aut pœnitentis gravamine, aut etiam absque gravi suo incommodo, et illum monere ut sibi quærat remedium ab alio habente potestatem in reservata; quod si hoc modo uti non possit post peractam peccati sui pœnitentiam, rem divinæ misericordiæ committere debet, quia cum pœnitens bona fide confessus sit, remissionem peccati sui per sacram Communionem vel per subsequentem, cum debitis conditionibus, confessionem, saltem indirecte, obtinebit.

Quod si Confessarius ordinarie confessionem illius pœnitentis excipiat, postulet a superiore facultatem absolvendi a tali peccato reservato, et ubi primum pœnitens ad sacrum Tribunal accedet, illum poterit absolvere, facta saltem generaliter accusatione peccatorum ultimæ confessionis.

QUÆSTIO V.

Quibusnam Minister pœnitentiæ debeat concedere et denegare absolutionem.

CONCLUSIO.

Confessarius sub gravi peccato tenetur 1. *Absolutionem concedere eis, quos prudenter et cum certitudine morali, judicat esse contritos et rite dispositos;* 2. *Eam denegare eis quos cognoscit carere contritione et debitis dispositionibus;* 3. *Extra articulum mortis absolutionem differre eis, quorum dubia ei apparet contritio et dispositio debita, donec adsint signa conversionis moraliter certa?*

Prob. 1. *pars:* Quia pœnitens vere contritus et integre confessus habet jus ad absolutionem; ergo non potest ipsi denegari absque gravi injustitia, quia non solum defraudatur jure legitimo, per debitam confessionem acquisito, sed et gratiis actualibus, quas intuitu Sacramenti percepturus fuisset ad futurosum peccatorum vitationem.

Hinc debet absolvi pœnitens, 1. Qui diu a peccatis abstinuit, etiamsi occasio peccandi fuerit oblata.

2. Qui viriliter tentationibus urgentibus resistit.

3. Qui occasiones peccati caute fugit.

4. Qui laboriosis pœnitentiæ operibus sese exercet, et mandatis Confessarii cum omni humilitate obtemperare promptus est.

Prob. 2. *pars:* Sacerdos peccatori non contrito, nec rite disposito, absolutionem indulgens, grave peccatum committit contra Deum, indigne violando Sacramentum, dando absolutionem defectu materiæ debitæ invalidam; et contra pœnitentem, quem committit periculo damnationis æternæ, tum propter majorem peccandi licentiam quam ex facilitate veniæ concipit; tum propter falsam securitatem qua se vere absolutum confidit, cum tamen ligatus adhuc manet, unde cordis obduratio ac impœnitentia finalis; ergo *videat diligenter Sacerdos*, inquit Rituale Rom. *quando et quibus conferenda, vel neganda, vel differenda sit absolutio, ne absolvat eos qui talis beneficii sunt incapaces; quales sunt,*

1. Qui nulla dant signa doloris, tales sunt qui historice narrant peccata sua; item qui præceptis Confessarii parere detrectant, etc.

2. Qui nolunt rem alienam restituere, debita solvere, damnum quodcumque resarcire, cum possunt, etc.

3. Qui odia et inimicitias deponere, et inimicis reconciliari nolunt, licet nihil mali ipsis apprecari centies protestentur.

4. Qui occasionem proximam peccandi deserere recusant; unde Innoc. XI. hanc prop. damnavit:

Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere: quin immo directe et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

5. Qui publicum dantes scandalum, illud tollere non curant, prout contingit mulieribus immodeste et luxuriose vestitis; illis qui componunt, vendunt aut commodant libros amatorios, contra fidem aut bonos mores; qui aleatoribus domum præbent, etc.

6. Qui nolunt abstinere ab usura, artibus et commerciis illicitis.

7. Qui ignorantia mysteriorum fidei voluntaria laborant, nec volunt curare illa addiscere (*Innoc. XI. contrariam propos. damnavit*); hi enim omnes carent contritione.

Prob. 3. *pars:* Quia extra periculum mortis non licet uti materia dubia, alias sine necessitate Sacramentum exponeretur periculo nullitatis et profanationis; ergo extra periculum mortis Confessarius differra debet absolutionem eis, quorum dubia ei apparet contritio.

Dixi *extra periculum mortis:* quia juxta omnes in tali casu licitum est uti materia dubia. Hinc etiamsi dubia sit moribundi contritio, non debet ei differri absolutio, *Modo promittit*, ait Rituale Tull. *se omnia injuncta facturum, si ad sanitatem redierit.*

Hinc extra periculum mortis Confessarius debet differre absolutionem in sequentibus casibus, paragraphis sequentibus enumerandis.

§. I. *De iis qui ignorant Doctrinam christianam.*

CONCLUSIO.

Iis qui, etiam inculpabiliter, ignorant Mysteria Fidei, quorum fides necessaria est necessitate medii, puta Trinitatis et Incarnationis; item iis qui ignorant mandata Dei et Ecclesiæ, vel obligationes sui status proprias, etiamsi sint parati ad ea quamprimum addiscenda, debet differri absolutio donec illa didicerint. *Ratio est,* quia ut ait S. Carolus in instruct. Confess. hæc omnia *sub statu peccati mortalis scire tenentur;* ergo quandiu ea ignorant, sunt absolutionis incapaces sicut *patres et matresfamilias, qui filios, filias, servos, et ancillas supra dicta doctrinæ christianæ capita addiscere non compellunt;* ait D. Carolus ibidem.

Dices: Nonnulli sunt senes, qui obliti Mysteriorum Trinitatis et Incarnationis, ea præ ætatis infirmitate rursus discere non possunt; atqui tales debent absolvi; ergo.

Resp. nego maj. Quæ est de non supponente, nam nullus est adeo rudis, quin paulo ante absolutionem possit edoceri circa Mysteria, de quibus agitur, cum non requiritur ut memoriter ea reddat, sed satis sit ut dicat se ea credere, ubi Confessarius ipsi ea per interrogationem proposuerit; v. gr. *Credis tres esse Personas Trinitatis? credis, etc.* Ita Rituale Tullense, p. 126.

§. II. *De iis qui æquivoca dant doloris signa.*

CONCLUSIO.

Absolutio debet differri iis qui nonnisi levia et æquivoca exhibent doloris signa, et tempus ipsis est

assignandum, per quod ad confessionem diligentius se disponant; ratio est quia signa doloris æquivoca non possunt prudenter judicari vera et sufficientia ad valorem et effectum Sacramenti.

§. III. *De peccatore ex habitu et relapsu.*

Nota: Peccator relapsus in hoc distinguitur a peccatore ex habitu, quod peccator ex habitu proprie sit ille qui peccatum suum nondum confessus est, licet sæpius illud iteraverit: peccator autem ex relapsu sit ille qui, licet sæpius confessus fuerit peccatum, in idem tamen sæpius relapsus est. Itaque

CONCLUSIO.

Peccator ex habitu, et peccator ex relapsu absolutione non sunt donandi, nisi post certam et necessariam veræ pœnitentiæ probationem.

Prob. Iis non est administrandum Sacramentum, de quibus legitimus est dubitandi locus, an ad illud legitime dispositi sint; an vera sit eorum conversio; atqui jure dubitari potest de hujusmodi peccatoribus quod ad sacramentum rite dispositi sint, et quod vera sit eorum conversio; ergo, etc.

Prob. min. De peccatore ex habitu: quia conversio consuetudinarii valde rara est ac perdifficilis, ut constet experientia et ex Patribus; ergo prius operibus probari debet, ut possit prudenter credi.

Prob. min. De peccatore ex relapsu: quia qui fidem datam sæpius fefellerunt, non possunt, nisi ex operibus, prudenter judicari habere verum et efficax propositum non amplius peccandi: nam ex S. Isidoro *(in Cap. 11. de Pœnit. dist. 2.). Irrisor est, non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet.*

Porro sæpius relapsus provenit ex habitu, et tunc per tempus longius differenda est absolutio; quod si relapsus non sit ex habitu causatus, sed e violenta tentatione, vel occasione non prævisa, et quæ alias fuisset vitata, tunc absolutio non est necessario differenda; censetur autem relapsus non causari ab habitu, quando quis raro relabitur, et non nisi tentatione urgente, vel occasione non prævisa, et quæ aliae fuisset vitata *(Rituale Tullense, p. 130.).*

Item. Vix sufficit dilatio absolutionis per mensem, v. gr. si pœnitens per annum semel in mense peccato adulterii, fornicationis, etc. coinquinetur; qui vero per singulas hebdomadas semel cadit in pollutionem, ad duos menses regulariter dimittendus est; idem dic de ebriis et blasphemis *(Rituale Tullense, p. 127. 128.).*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Confessarius debet adhibere fidem pœnitenti detestanti peccatum consuetudinis, ac protestanti se in illud non amplius lapsurum; ergo debet illum absolvere.

Resp. nego ant. Contrariatur enim definitioni Innoc. XI. qui damnavit hanc prop. *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra Legem Dei, naturæ aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere et proponere emendationem.* Quam propositionem Clerus Gallicanus a. 1700. confixit, ut *erroneam et ad finalem impœnitentiam ducentem.*

Inst. 1. Confessarius fidem adhibet pœnitenti accusanti peccatum a se commissum; ergo a pari debet ipsi fidem adhibere, dum se esse conversum protestatur.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod pœnitens sua peccata certo novit, e contra sæpe cæcutit circa veras cordis sui dispositiones, ideo opus est eas probare potius operibus quam verbis: necesse ergo est, ut Sacerdos fructus emendationis exigat, nec credat æquivoco et fallaci doloris signo; nec promissioni emendationis, cui sponsor infidelis noscitur sæpius defuisse.

Inst 2. Peccatori ex consuetudine in periculo mortis absolutio impertitur; ergo pariter sano est impertienda.

Resp. nego conseq. Datur quidem absolutio moribundo, non quod ejus verba moralem de illius conversione certitudinem pariant, sed ex eo quod casu urgentis necessitatis, uti licet materia dubia in Sacramentis ad salutem necessariis necessitate medii.

Inst. 3. Potest ille qui peccavit ex consuetudine, vere pœnitere dum confitetur; ergo debet absolvi.

Resp. nego conseq. Quia non sufficit quod lapsum interius pœniteat, ut possit absolvi, sed insuper Confessarius debet habere moralem certitudinem de illius conversione et depositione affectus ad peccatum, quam non habet ex verbis pœnitentis, sed ex ejus operibus.

Inst. 4. A militibus consuetudinariis non exiguntur prævia pietatis opera, ut beneficio absolutionis donentur; ergo.

Resp. dist. ant. A militibus qui in eo loco versantur in quo cum hoste pugnaturi sunt, *conc. ant.* tunc enim cum sint in mortis periculo, minister materia dubia uti potest; a militibus qui nondum sunt in eo loco in quo pugnaturi sunt, *nego ant* tunc enim differri debet absolutio donec ad eum locum in quo cum hostibus pugnaturi sint, aut ad alium vicinum pervenerint; moneríque debent, ut pariter (quod tutum supponitur) temperent a peccatis, identidem Deum orent, ut contritionis donum obtineant.

Inst. 5. Peregrini consuetudinarii non sunt in periculo mortis, et tamen virtute peregrinationis juxta praxim ordinariam absolvuntur; ergo.

Resp. dist. ant. Peregrini qui longam ac difficilem peregrinationem suscepere, ac toto eo tempore temperarunt a peccatis, *conc. ant.* de iis enim certitudo est moralis quod eos vere pœniteat, ac proinde absque absolutione dimitti non debent in suam patriam; peregrini qui brevem et facilem peregrinationem suscepere, *neg. ant.* de iis enim non est certitudo moralis quod eos vere pœniteat, ac proinde jubendi sunt ut in patriam reversi Confessarium adeant a quo absolvi poterunt, ubi sufficienti tempore emendationem operibus probaverint.

Objicies 2. Denegare absolutionem consuetudinario est contrarium facto Christi qui adulteram mulierem absolvit, et Apostolorum qui multa millia hominum, inter quos multi erant consuetudinarii, una die baptizarunt; ergo etc.

Resp. nego conseq. Factum enim Christi et Apostolorum trahi non debet in exemplum.

1. Enim Christus cum Deus esset, sinceram mulieris adulteræ novit conversionem; sed Confessarius qui hanc non cognoscit, non potest de corde peccatoris judicare nisi ex operibus. Discrimen illud dat Yvo Carnotensis, Epist. 228. ad Gonherium; *Cum enim, sit, criminalis culpa delinquentem separet a capite et corpore, rationis ordo hoc exigit, ut internus Judex* (Christus) *tanto remittat celerius, quanto solus videt interius.* Judex vero, qui tantum videt in facie, usque adeo delinquentes sub peccati pœna detineat, donec per manifestum pœnitentiæ fructum, quis sit pœnitentis affectus, intelligat.

2. Conversio operata ab Apostolis miraculosa fuit; ergo non potest in exemplum trahi.

Objicies 3. Varia sequuntur absurda ex praxi, per quam absolutio eis procrastinatur, qui implicati sunt peccandi consuetudine; ergo.

1. Ex hac dilatione forte pœnitens desperabit.

2. Contristabitur pœnitens, et turbabitur pax illius.

3. Pœnitens committitur periculo moriendi absque Sacramento.

4. Mulieres quamplurimæ de fama periclitabuntur, v. g. si ea die qua palam confitentur, ad sacram synaxim non accedant: aut si benedictionem nuptialem non recipiant in templo, in quod consanguinei tum sponsi, tum sponsæ confluxisse supponuntur.

5. Nonnunquam prætermittenda foret Paschalis communio, quod tamen vix sine parochi aut aliorum scandalo, contingere potest.

6. Si differatur absolutio Sacerdoti consuetudinario, populus fidelis præcepto de Missa festivis diebus quandoque non poterit facere satis.

7. Recessus ejusdem Sacerdotis ab altari, erit scandalo universæ plebi.

Resp. nego ant. et respondeo ad singula.

Resp. ad 1. Hoc esset per accidens; Confessarius enim quærit bonum pœnitentis, et rem totam Deo committit, qui conservabit in statu pœnitentiæ, quem conservavit in statu peccati: non deest enim facienti quod in se est.

Resp. ad 2. Justius esse contristare hominem quam Spiritum Sanctum, juxta illud Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum Sanctum*. Pax autem illa esset *irrita et falsa pax, periculosa dantibus, nihil accipientibus profutura* (*D. Cyprian. Serm. de lapsis*).

Resp. ad 3. Deum in casu necessitatis supplere Sacramenti effectum in pœnitente, qui alioquin eo quo par est modo dispositus est ad illud recipiendum; id patet ex praxi Ecclesiæ, quæ pro pœnitentibus et catechumenis ante Sacramenti receptionem mortuis offert Eucharistiæ Sacrificium; ergo judicat eos in statu gratiæ decessisse.

Resp. ad 4. Periculum famæ non esse casum necessitatis, in quo solo minister uti potest materia dubia.

Resp. ad 5. Conc. Later. facultatem concedere Sacerdoti, ut communionem paschalem in aliud tempus differat, si dilationem saluti pœnitentis expedire judicaverit.

Resp. ad 6. In casu de quo agitur populum fidelem liberari a debito Missam audiendam; tunc enim nec physicam, nec moralem potestatem habet ut ipsam audiat.

Resp. ad 7. Illi scandalo mederi poterit impurus ille Sacerdos sub obtentu alterius causæ, quæ tamen vera sit: v. g. potest unum e pollicibus cultro leviter laceratum linteis involvere, eamque causam ostendere coram populo, cum quo alioquin in templo precari, at Vesperas cum Completorio cantare poterit.

Quær. 1. *An impius, qui ex consuetudine semel in hebdomada peccabat mortaliter, ad absolutionem sufficienter dispositus censeri debeat, si semel tantum in mense in idem peccatum labatur?*

Resp. nego. Quamvis enim vera conversio non excludat quodlibet peccatum futurum, tamen dicit præsentem præteriti peccati dolorem; atqui præsens ille dolor non censetur verus, si semel in mense mutetur; ergo, etc. Quis sane mulierem castam dixerit, quæ semel in mense incidit in adulterium?

Dices: Rituale Rom. (*Tit. de Sacram. Pœnit.*) consulit peccatoribus *recidentibus, ut sæpe, puta semel in mense, vel certis diebus solemnibus, confiteantur, et si expediat, communicent;* ergo censet eos sufficienter ad absolutionem dispositos.

Resp. nego conseq. Aliud enim est confiteri, aliud absolvi; primum consulit Rituale Rom., non autem secundum.

Inst. Illud Rituale innuere videtur festi solemnitatem, rationem esse quæ Sacerdotem movere debeat, ut tum absolutionem, tum communionem iis concedat qui in peccata facile relabuntur; ergo.

Resp. nego ant. Nam Rituale non dicit *absolute* quod sit utile recidivis, ut semel in mense communicent, sed *conditionate*, nempe *si expediat:* id vero ordinarie non expedire supra ostendimus; utrum autem id expediat extraordinarie, judicandum est ex majore vel minore pœnitentis fervore.

Quær. 2. *Utrum iterari debeant confessiones quas quis peccandi consuetudine implicatus fecit, quasque absolutio semper subsecuta est.*

Resp. Eas *ordinarie* iterari debere; ratio est quia prudenter conjicitur in casu, de quo agitur, nullam adfuisse contritionem, sine qua nullum est Sacramentum.

Dixi *ordinarie:* quia peccatum subsequens non semper arguit falsitatem confessionis præcedentis, ait D. Th. 3. *p. q.* 84. *a.* 10. *ad* 4. Unde prudens Confessarius de ejus falsitate aut veritate judicabit ex circumstantiis, v. g. ex neglectu remediorum præscriptorum, ex violentia tentationis, ex gravitate peccati, etc.

§. IV. *De occasione proxima peccati*.

Nota: Occasio peccati, est *id quod ad peccatum protrahere potest;* et duplex est, remota et proxima.

Occasio remota *est ea, quæ aliquando, sed raro peccatum inducit;* quo sensu nulla ferme res est in mundo quæ occasionem peccandi remotam non suppeditet; hanc non tenemur fugere, *alioquin deberemus de hoc mundo exire,* inquit Apostolus (1. *Cor.* 5. *v.* 10.).

Occasio proxima est *ea, quæ ordinarie ad peccatum impellit;* et duplex est, una *per se et naturalis,* alia *per accidens et personalis*.

Occasio proxima per se, est *ea, quæ ex natura sua et sine alio respectu inducit ad peccatum,* sive externum, sive internum; v. g. familiaritas inter adolescentes et puellas est occasio *per se* peccatorum impudicitiæ.

Occasio proxima per accidens *est ea, quæ licet bona in se, aut indifferens, tamen considerata pœnitentis prava dispositione, inducit ad peccatum;* v. g. munus judicis in judice ignorante; utraque vel est voluntaria, vel involuntaria.

Occasio proxima voluntaria *est ea, quæ deseri potest, etiam sine gravissimo incommodo;* sic potest deseri familiaritas cum mulieribus, officium ad quod quis est incapax, etc.

Occasio proxima involuntaria seu necessaria, *est ea, quæ deseri non potest vel physice,* ut si quis sit in carcere cum flagitioso; *vel moraliter,* ut militia respectu militis in ea frequenter peccantis. His notatis:

CONCLUSIO I.

Iis qui versantur in occasione peccati *per se,* quæ est voluntaria, quantumvis promittant se talem occasionem relicturos, differenda est absolutio, donec eam reliquerint, juxta illud Christi, (*Matth. c.* 5. et 18) *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum et projice abs te.*

Iis vero qui versantur in occasione *per se* quæ est necessaria et involuntaria, v. gr. fratri cum sorore

peccanti, differenda est absolutio donec per executionem mediorum ad emendationem utilium a Confessario præscriptorum signa fidelitatis et conversionis non æquivoca dederint: nam sine absolutionis dilatione pœnitentes in tali occasione, a relapsu efficaciter averti non solent, et consequenter exponerentur periculo brevi amittendæ gratiæ Sacramentalis.

Quod si mediis ad emendationem adhibitis, adhuc peccet ut antea, tunc per negationem absolutionis cogendus erit pœnitens ad deserendam illam occasionem cum quantocumque damno temporali, et etiam famæ et status jactura (*Ita Rit. Tullense pag.* 134. *D. Carol. in instruct. Confess.*).

CONCLUSIO II.

Iis qui sunt in occasione peccati *per accidens*, quæ est voluntaria, si tolli possit, v. g. ignorantia in judice, differenda est absolutio, donec tollatur: si vero tolli non possit, differenda est absolutio, donec pœnitens reliquerit occasionem, v. g. officium ad quod capacitatem necessariam non potest acquirere. *Falsa enim est pœnitentia*, inquit Conc. Later. sub Innoc. III. *cum pœnitens ab officio vel curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione prævalet*.

Iis vero qui versantur in occasione *per accidens*, quæ est involuntaria aut inevitabilis, v. g. viro cui uxor est occasio odii, juramenti, etc. differenda est absolutio donec videatur emendatio, et dispositio necessaria ad recipiendam utiliter absolutionem (*Ita Rit. Tull. pag.* 134.).

§. V. *De iis qui aliis sunt occasio scandali et peccati*.

CONCLUSIO.

Differenda est absolutio eis qui dant proximo occasionem peccandi, nisi prius illam prorsus abscindant; tales sunt feminæ, quæ immodesto ornatu præbent aliis occasionem scandali; Bibliopolæ qui libros impudicos vendunt; Pictores qui fœdas picturas conficiunt; patres et matres qui juramentis, detractionibus, etc. filios et famulos scandalizant.

§. VI. *De iis qui ad restitutionem sunt obligati*.

CONCLUSIO.

Differenda est absolutio iis, qui tenentur ad restitutionem notabilem, donec restituerint; nam alioqui relinquerentur in gravi periculo non restituendi ob difficultatem talis restitutionis, et propensionem magnam differendi.

Si vero restitutio non sit notabilis, absolvi quidem possunt ante restitutionem quam facere promittunt; quod si ut id facerent superiori confessione præceptum sit, ipsam tamen facere neglexerunt, absolvendi non sunt ante debitam satisfactionem, modo restitutio sit possibilis: ita Conc. Burdigalense a Greg. XIII. confirmatum, c. 12. *Neminem*, inquit, *Parochi absolvant eorum, qui cum præcedente confessione se ablata restituturos, aut legata ad pias causas soluturos, essent polliciti, cum facultas adfuisset, neglexerint. Eos excipimus, qui in mortis articulo fuerint constituti: qui tamen admonendi erunt ut id oneris, si obierint, hæredibus imponant, vel si convaluerint, quamprimum poterunt, satisfaciant*. Ratio est quia ob fidem non servatam debet operibus probari eorum efficax propositum.

§. VII. *De iis qui inveteratas inimicitias conservant*.

CONCLUSIO.

Differenda est absolutio iis qui inveteratas inimicitias exercent cum proximo, donec ei se reconciliaverint; vel etiam eis quorum inimicitiæ licet non sint inveteratæ, tamen promissioni factæ de mediis ad reconciliationem adhibendis non steterunt, juxta illud Christi (*Matth.* 5. *v.* 43.): *Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te; relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum*.

§. VIII. *De iis qui grave scelus perpetrarunt*.

CONCLUSIO I.

Differenda est aliquando, *saltem ad aliquod tempus*, absolutio eis qui aliquod grave scelus, homicidium v. g. adulterium, etc. perpetrarunt, donec orationibus et bonis operibus probaverint contritionem, quæ in iis qui statim a patrato tali scelere absolvi præsumunt, est maxime æquivoca, cum tam ob infamia, per peccatum contracta, vel confusione inde accepta, possit oriri, quam ex odio et detestatione peccati; unde debet probari operibus.

Dices: D. Aug. (*Enchiridii c.* 65.) ait: *In conversione peccatoris non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris*: ergo etc.

Resp. dist. ant. Non tam consideranda est mensura temporis quam doloris per opera probati, *conc. ant.* non probati per opera, *nego ant.* Itaque dilatio non fit ut attendatur mensura temporis, sed sinceritas doloris, de quo moraliter certus esse debet sacerdos.

CAPUT VII.

De effectibus Pœnitentiæ.

Nota. Constat ex dictis, effectus hujus Sacramenti esse 1. Gratiæ habitualis et Sacramentalis infusionem; 2. Omnis culpæ remissionem; 3. Condonationem pœnæ æternæ pro eis debitæ, et non tamen semper totius pœnæ temporalis. Duo solummodo hic examinanda supersunt.

1. Utrum merita per peccatum subsequens mortificata, per subsequentem pœnitentiam reviviscant.

2. An peccata per pœnitentiam remissa, per subsequentia peccata redeant. Itaque

CONCLUSIO I.

Viva justorum opera per peccatum mortificata, per pœnitentiam subsequentem reparantur ac reviviscunt. Ad cujus intelligentiam,

Nota: Quintuplex vulgo a Theologis distingui operum genus, nempe vivificantia, viva, mortifera, mortua et mortificata.

Opera vivificantia, sunt ea quæ vitam animæ afferunt, talis est contritio.

Opera viva, sunt ea quæ facta sunt ex charitate, et quæ vitam æternam merentur.

Opera mortifera, sunt ea quæ mortem animæ spiritualem inferunt, ut peccata mortalia.

Opera mortua, sunt opera ex se bona, facta ab homine existente in statu peccati mortalis.

Opera mortificata, sunt opera viva, quæ per su-

perveniens peccatum mortale impediuntur a consecutione præmii ipsis alias debiti. His notatis,

Prob. prop. 1. *ex Scriptura*, Joel. 2. ubi Deus peccatores ad pœnitentiam invitans, promittit se ipsis redditurum *annos quos comedit locusta, bruchus, et rubigo, et eruca;* id est juxta interpretationem Patrum, omnia merita, quæ per peccatum amiserunt.

Ad Galatas 3. ubi Apostolos Galatas multa primum pro Christo passos, deinde ad Judaismum prolapsos objurgat dicens: *Tanti passi estis sine causa?* Id est frustra: *si tamen sine causa*, id est ut interpretatur D. Hieron. *sine utilitate vestra supposito quod in hoc errore perseveratis; non sine causa, si resipiscitis.* Ita etiam loquuntur alii Patres ac Theologi.

Prob. 2. *ratione.* Quia circa bona hominis opera, non magis potest culpa, quam gratia; ergo si per culpam mortificantur, necesse est, ut per gratiam denuo reviviscant.

Objicies 1. Ezechiel 18. de justo mortaliter peccante dicitur: *Omnes justitiæ ejus quas fecerat, non recordabuntur;* ergo non reviviscunt per subsequentem pœnitentiam.

Resp. nego conseq. Propheta enim loquitur de eo qui in peccato suo moritur, addit enim: *In prævaricatione qua prævaricatus est, et in peccato suo quod peccavit, in ipsis morietur.*

Inst. 1. Opera mortifera per pœnitentiam deleta, non reviviscunt per subsequens peccatum; ergo nec opera mortificata per subsequentem pœnitentiam.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod opera mortifera sunt penitus deleta, hinc non mirum si reviviscere non possint; at merita mortificata non sunt deleta absolute, sed manent in acceptatione Dei quoad jus quod conferunt ad gloriam sublato impedimento, nempe peccato.

Inst. 2. Si bona opera per peccatum mortificata per pœnitentiam reviviscent, hoc proveniret vel ex misericordia Dei, vel ex justitia: atqui neutrum dici potest.

Resp. nego min. Et dico ipsa reviviscere tum ex misericordia Dei, quia reviviscunt per gratiam quæ est omnino gratuita; tum ex justitia; quia opera bona merentur præmium ex justitia, quando nullum est impedimentum; atqui nullum est impedimentum quando ablatum est peccatum; ergo.

Inst. 3. Numquam reparatur amissa innocentia, ergo nec gratia.

Resp. nego conseq. Innocentia enim non est gratia unde et simpliciter sumpta; sed est gratia quæ nunquam per peccatum fuit amissa; atqui impossibile est eum qui semel amisit gratiam, hanc nunquam amisisse.

Quær. *Quomodo bona opera mortificata reviviscant per pœnitentiam?*

Resp. Reviviscunt juxta omnem gratiæ gradum quem ante peccatum habebant, et juxta totum jus ad gloriam quod merebantur, juxta illud (*Ezech.* 33. *v.* 12.) *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit.* Atqui multum noceret, si opera mortificata non reviviscerent juxta omnem gratiæ gradum, et totum jus ad gloriam quod ante habebant; ergo etc.

Dices: Ex Conc. Trid. (*sess.* 6. *c.* 7.), gratia per Sacramentum non infunditur nisi juxta actualem suscipientis dispositionem; ergo tum gratia, tum jus ad gloriam meritis prioribus collata non restituitur nisi secundum fervorem pœnitentiæ.

Resp. dist ant. Gratia quæ de novo acquiritur, *conc. ant.* gratia quæ restituitur, *nego ant.* Itaque cum gratia quæ reviviscit, non fuerit amissa, sed tantum supensa donec peccator egerit pœnitentiam, sequitur, facta pœnitentia reviviscere secundum se totam.

CONCLUSIO II.

Peccata per Pœnitentiam dimissa non redeunt simpliciter per peccatum subsequens, sed tantum secundum quid et virtualiter.

Nota: Peccatum *redire simpliciter*, est ipsum redire secundum maculam et reatum sibi proprium; peccatum vero *redire secundum quid*, est peccatum sequens ratione ingratitudinis fieri gravius quam alias fuisset.

Prob. 1. *pars prop.* Quia ex Apost. (*Rom.* 11. *v.* 29.) *Sine pœnitentia sunt dona Dei:* sed peccata sunt dimissa per donum Dei; ergo per peccatum sequens non redeunt dimissa peccata, quasi Deum de dono remissionis pœniteat. Hinc est quod peccata condonata dicuntur remissa, deleta, et pœnitens dealbari super nivem; *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates* (*Ps.* 31. *v.* 1.): *Dele iniquitatem meam.* Et *Lavabis me et super nivem dealbabor.* (*Ps.* 50.)

Objicies 1. Merita per peccatum amissa, per pœnitentiam reviviscunt; ergo et peccata remissa per subsequens peccatum.

Prob. conseq. Contrariorum eadem est ratio; ergo.

Resp. nego conseq. et dist. ejus probationem. Contrariorum eadem est ratio dum cetera sunt paria, *conc.* secus, *nego*. Disparitas autem est inter peccata et merita, quod peccata per pœnitentiam vere delentur, merita vero per peccatum sequens non delentur, sed suspensa manent propter peccati impedimentum, quo sublato reviviscunt.

Inst. 1. Eccl. 5. dicitur: *De propitiato peccato noli esse sine metu;* ergo peccata possunt reviviscere.

Resp. dist. conseq. Possunt reviviscere secundum quid et virtualiter ratione ingratitudinis, *conc.* simpliciter, *nego*. Loquitur enim Ecclesiasticus de iis qui obtutu misericordiæ Dei liberius peccantes sese indignos miserationum et gratiæ singularis divinæ constituunt: addit enim: *Neque adjicias peccatum supra peccatum, et ne dicas, miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur etc.*

Inst. 2. Christus (*Matth.* 18. *v.* 22.) adducta parabola, in qua dominus a servo in conservum suum crudeli, debitum repetit quod remiserat, addit: *Sic et pater meus cœlestis faciet vobis: si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Ergo peccatorum debita licet remissa, redeunt odio fraterno.

Resp. nego conseq. Christus enim hanc parabolam non usurpat, nisi ut ostendat nos teneri condonare injuriam omnem quam a proximo nostro recepimus, ita ut nullam a Deo veniam accepturus sit, quisquis erga inimicum suum implacatum animum gerit: en scopus hujus parabolæ: cum igitur dominus ab immiti servo debitum quod remiserat repetiit, circumstantia hæc ad ornatum parabolæ posita est. (*Vide Maldonat. et Corn. a Lap. in hunc locum*)

Nota: Patres qui nobis videntur contrarii, intelligendi sunt non de formali, sed virtuali peccatorum reviviscentia.

Prob. 3. *pars prop.* Ex D. Th. (3. *p. q.* 88. *a.* 2. *ad* 4.) dicente: *Dicendum quod peccata dimissa per pœnitentiam redire dicuntur, in quantum reatus eorum, ratione ingratitudinis, virtualiter continetur in peccato sequenti.* Ergo peccata per pœnitentiam remissa, per sequens peccatum reviviscunt secundum quid.

APPENDIX.

De satisfactione per suffragia et indulgentias.

Nota. Haec appendix supponit existentiam Purgatorii, ideo ut ordine procedamus, tribus capitibus agemus: 1. De Purgatorio, 2. De suffragiis, 3. De Indulgentiis.

CAPUT PRIMUM.

De Purgatorio.

Nota: Purgatorium est *locus medius inter cœlum et infernum, in quo animæ Justorum purgantur a culpis levioribus, solvuntque pœnas temporales pro peccatis jam quoad culpam remissis, debitas.* Circa quod

CONCLUSIO.

Datur Purgatorium; est de fide contra hæreticos tum veteres (*Petrobusiani, Henriciani*) tum recentiores (*Valdenses, Lut. Calv.*).

Prob. 1. Ex Script. 2. *Machab.* 12. ubi legitur Judam Machabæum pro militibus *qui* in conflictu *cum pietate dormitionem acceperant,* toti exercitui contributionem indixisse, mittendam Jerosolymam, ut pro animabus eorum Sacrificia offerrentur; quia nempe, *sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut a peccatis solvantur.*

Habemus ex hoc celebri testimonio:

1. Posse mortuos post hanc vitam a peccatis solvi, juxta illud Christi (*Matth.* 12. *v.* 31.): *Qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Ergo aliqua peccata remittuntur in futuro sæculo: *Neque,* ait D. Aug. (*L.* 21. *de Civ. Dei cap.* 24.) *de quibusdam diceretur quod non eis remittatur, neque in hoc sæculo neque in futuro, nisi essent quibus etsi non in isto, tamen remitterentur in futuro.*

2. Posse hominem pie et sancte mori, et tamen habere aliquid solvendum, *ipse autem salvus erit,* ait Apost. (1. *Cor. c.* 3. *v.* 15.) *sic tamen quasi per ignem* Purgatorii, ut interpretantur Patres, (*S. Ambr. Serm.* 2. *in Ps.* 128. *Hieron. in cap.* 4. *Ambr. Greg. lib.* 4. *Dialog. cap.* 29. *August. in Psalm.* 37.) Nec obest particula, *quasi,* quia accipitur *specificative,* non *comparative,* ut in multis aliis Scripturæ locis, v. g. Jo. 1. *gloriam quasi Unigeniti.*

3. Omnes peccatorum reliquias, seu peccata venialia non semper justis in morte condonari, ut Luthero et Calvino placet; cum hujus prætensæ condonationis nullum sit vel levissimum in Scripturis fundamentum.

4. Sacrificia vivorum posse mortuis prodesse; ait autem Aug. (*L. de cura pro mortuis cap.* 1.) *In Machab. Libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium: sed etsi nusquam in Scripturis veteribus legeretur, non parva est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas, ubi in precibus Sacerdotis, quæ Deo ad ejus Altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.*

Dicunt Novatores Librum Machabæorum non esse Canonicum, sed contra est perpetua traditio, et judicium universalis Ecclesiæ agnoscentis Librum hunc pro Canonico. *Deinde* dato, non concesso, Librum Machabæorum non esse Canonicum, saltem eam fidem meretur, quam Livius, Plutarchus et alii Historici fide digni; et consequenter ex illo colligitur, publice tunc temporis persuasum fuisse, superfluas non esse neque vanas viventium pro defunctis orationes.

Prob. 2. Ex Tradit. Patrum cum S. Greg. Nisseno (*Orat. pro mortuis*) dicentium: *Non poterit a corpore egressus, Divinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas purgatorius ignis abstulerit.* Et cum D. Aug. (*Hom.* 16. *inter* 50.) *Qui temporalibus pœnis digna gesserunt, per ignem quemdam purgatorium transibunt, de quo Apostolus inquit, salvus erit, sic tamen quasi per ignem.*

Ad hanc traditionem attendens Conc. Trid. (*Sess.* 25. *decreta de Purg. et Sess.* 6. *cap.* 2. *et can.* 3.) docet et definit, *Purgatorium esse, animasque ibi detenta fidelium suffragiis juvari.*

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura duos tantum ordines commemorat eorum qui e vita decedunt, scilicet justorum qui statim Deo fruuntur, et damnatorum; ergo nullus datur locus medius.

Prob. ant. Matth. 25. *Venite, benedicti ... Ite, maledicti, etc.*

Resp. dist. ant. Scriptura duos tantum ordines commemorat post diem judicii, *conc. ant.* tunc enim Purgatorium finem accipiet; ante diem judicii, *nego ant.*

Porro D. Matth. loquitur de die judicii.

Inst. 1. Ecclesiastici 11. dicitur: *Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit;* ergo non datur medius locus.

Resp. nego conseq. Hic enim locus intelligitur de statu gratiæ vel peccati in quo aliquis decedit; si in statu gratiæ, nunquam eam perdet; si in statu peccati mortalis, similiter in eo permanebit, quia post mortem non est pœnitentiæ locus, cum peccatum mortale post hanc vitam non possit remitti quoad culpam, sed tantum quoad pœnam temporalem peccatis debitam.

Inst. 2. Marci ultimo dicitur: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur;* ergo sunt tantum duo loca post hanc vitam.

Resp. nego conseq. Non enim dicitur, *statim salvus erit:* cum multi, quibus aliquid luendum superest, salventur, *sic tamen,* ait Apost. *quasi per ignem.*

Inst. 4. Ps. 126. dicitur: *cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini;* ergo, etc.

Resp. nego conseq. Textus enim intelligitur de iis justis qui summa Dei charitate succensi, nihil habent purgandum; tales sunt Martyres.

Inst. 4. Græci Patres ante Conc. Flor. non credebant Purgatorium; ergo non est veritas Catholica.

Resp. dist. antec. Non crediderunt Purgatorium quoad genus pœnarum, *conc. ant.* quoad substantiam, *nego ant.* Hoc constat tum ex omnibus Patribus Græcis qui de Purgatorio scripserunt, et qui referuntur a Bellarmino (*L.* 1. *de Purg. cap.* 6.), tum ex eorum Liturgiis, tum ex prima et ultima Sess. Conc. Flor. in quibus Græci asserunt se perpetuo Purgatorium credidisse, sed solum dubitare de qualitate pœnæ, an sit ignis, vel obscuritas, vel quid aliud.

Objicies 2. Post mortem nullum est meritum; ergo nec satisfactio.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod ad meritum requiritur libertas non tantum a coactione, sed etiam a necessitate; ad satisfactionem autem satis est quod quis pœnam patiatur quam debet, quæ satisfactio cum non sit meritoria, vocatur *satispassio.*

Inst. 1. Sic se habet charitas ad præmia æterna, sicut peccatum mortale ad supplicia æterna; sed qui

moriuntur in peccato mortali, statim in infernum detruduntur; ergo, etc.

Resp. nego maj. Est enim commune effatum: *Bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu;* et ideo qui in charitate moriuntur, possunt cum illa simul nonnullas veniales noxas habere, quæ prius purgandæ sint, quam ad claram Dei visionem admittantur.

Inst. 2. Peccata venialia non possunt remitti post hanc vitam; ergo, etc.

Prob. ant. Peccata venialia non possunt remitti absque pœnitentia proprie dicta; atqui talis pœnitentia locum non habet post obitum; ergo, etc.

Resp. nego maj. Neque enim necessaria est pœnitentia proprie dicta ad remissionem venialium; sed sufficit virtualis displicentia in hac vita, et pœna purgatorii in altera, ut docet D. Th. in suppl. q. 72. a. 4. *Sed contra est,* inquit, *quod Greg. dicit in* 4. *Dialog. cap.* 39. *et Aug. de vera pœnitentia: quod quædam culpæ leves in futuro remittuntur: nec potest intelligi quoad pœnam, quia sic omnes culpæ, quantumcumque graves, quantum ad reatum* pœnæ per ignem purgatorium *expiantur;* ergo *venialia quantum ad culpam purgantur per ignem purgatorium.*

Inst. 3. Ergo Justi qui in ultima hujus mundi periodo morientur, non poterunt ad claram Dei visionem admitti, si quid ipsis luendum supersit; absurdum consequens; ergo, etc.

Prob. sequela maj. Nullus amplius erit Purgatorii locus; ergo, etc.

Resp. nego sequelam maj. et ejus probationem; et dico Justos hujusmodi purgandos fore igne ultimæ conflagrationis, ita ut acerbitas pœnæ brevem illius temporis durationem sit compensatura.

Quær. 1. *Ubi sit Purgatorii locus, quodnam genus pœnæ ibi sustineatur, quæ ipsius duratio; quis minister?*

Resp. Omnia incerta esse, de quibus Ecclesia nihil pronunciavit; ideo in his tractandis non immoramur, maxime cum Conc. Trid. præcipiat Episcopis, ut circa hanc materiam, *incerta vel quæ specie falsi laborant, evulgari ac tractari non permittant.*

Quær. 2. *An animæ in Purgatorio sint securæ de sua salute?*

Resp. affirm. Quia statim post mortem judicatæ sunt juxta illud Eccl. 11. *In fine hominis denudatio operum illius.*

Dices: Ecclesia pro defunctis precatur: *ne absorbeat eas tartarus, et ut eruantur de ore leonis;* ergo non sunt securæ de sua salute.

Resp. nego conseq. Ita enim precatur Ecclesia, quia Fideles repræsentat in hora mortis, in qua non sine magno suæ salutis periculo contra mortem decertant, idque ad excitandam erga eos compassionem; id familiare est Ecclesiæ, quæ in nativitate exhibet Christum nascentem in passione patientem, etc.

CAPUT II.

De Suffragiis.

Nota: Suffragari alicui, est illum juvare, idque fieri potest dupliciter: 1. Pro ipso orando et impetrando; 2. Pro ipso pœnas debitas solvendo et in illum satisfactiones suas transferendo; sicque definitur *Translatio satisfactionum unius in alterum:* His positis:

CONCLUSIO I.

Datur suffragiorum communio inter vivos, hoc sensu quod unus possit orare et satisfacere pro alio.

Prob. 1. *pars: Quoad orationes.* Ex Script. Job ultimo dicitur: *Ite ad servum meum Job, ille orabit pro vobis.* Rom. 15. *Obsecro vos, fratres, ut adjuvetis me in orationibus vestris.* Sic ex Actibus constat Stephanum oravisse pro lapidantibus se, et Ecclesiam pro sancto Petro in vinculis constituto; ergo Fideles se mutuo possunt orationibus juvare.

Prob. 2. *pars: De satisfactione unius pro alio;* Ex Apost. dicente. (*Coloss.* 1. *v.* 24.) *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus quod est Ecclesia;* idest offerendo passiones meas pro Ecclesiæ membris, ad hoc ut Christi passiones fiant in actu secundo utiles, ut interpretantur D. Aug. (*In Ps.* 62.) et Greg. (*In lib.* 1. *q. Reg. cap.* 9.) Ergo quilibet Fidelis per opera satisfactoria quæ subit, potest satisfactionem hanc suam Christi satisfactione mixtam, aliis applicare. *Nec de hoc cuique fidelium dubitandi locus relictus est, quum in Apostolorum Symbolo Sanctorum communionem profitemur,* ait Pius V. (*In Catech. de Sacram. parit. n.* 61.).

CONCLUSIO II.

Inter vivos et defunctos suffragiorum datur communio, hoc sensu quod animæ Defunctorum orent pro vivis, et suffragia vivorum prosint defunctis.

Prob. 1. *pars.* Tum ex *Jer.* 15. et *Machab.* 2. *cap. ult.* ubi legitur defunctum Jeremiam pro populo multum orare; et D. Petrus (2. *Petri* 1. *vers.* 15.) ait: *Dabo autem operam, et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis,* idest, ut interpretantur Doctores (*Ita OEcum. Salmeron, Suar.* 3. *p. t.* 2. *disp.* 23. *Bellarm. l.* 1. *de Sanctis cap.* 8.), dabo operam habere vos in mente mea, ut crebro vestri sim memor apud Deum, eumque pro vobis orem, ut meorum monitorum vobis memoriam refricet. Unde D. Chrysost. (*orat. in Principem Apostol.*) ait: *Succlamas enim, Beate Petre, sic dicens; Studebo post mei obitum vestri memoriam facere.* Ergo defuncti pro vivis orant, etc.

Prob. 2. *Pars:* Nempe suffragia vivorum prodesse defunctis ad satisfactionem pro pœnis debitis tum ex Conc. Trid. (*In decr. de Purgat.*) definiente: *Purgatorium esse, animasque ibi detentas Fidelium suffragiis juvari;* tum ex fidei articulo de *Communione Sanctorum,* secundum quam omnes Fideles membra sunt unius corporis Ecclesiæ tum triumphantis in Cœlo, et patientis in Purgatorio, quam militantis in terra; ergo propter hanc unionem debemus nos mutuo juvare in necessitate: animæ autem in Purgatorio sunt in vera necessitate, cum seipsas juvare non possint, sed tantum secundum rigorem satispati. Unde S. Aug. (*L.* 20. *de Civ. Dei cap.* 9.) ait: *Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, alioquin nec ad Altare fieret eorum memoria.*

Dices 1. Eccles. 9. dicitur: *Mortui .... non habent partem in hoc sæculo, et in opere quod sub Sole geritur.* Ergo mortui non juvantur suffragiis vivorum.

Resp. Explico Textum: non habent partem in opere, id est, non concurrunt ad ipsum opus, *conc. ant.* id est, non habent partem in fructu operis, qui est satisfactio, *nego ant.* Solutio ex ipso Textu deducitur.

Inst. Non potest unus satisfacere pro debito culpæ alterius, quia nec conteri, nec confiteri potest pro alio; ergo nec pro debito pœnæ.

Resp. nego conseq. Quia debitum satisfaciendi pro culpa includit obligationem ordinandi voluntatem, quod non fit nisi per actum proprium: et debitum

satisfaciendi pro pœna, respicit solutionem quæ dari potest ab alio.

Dices 2. Animæ in Purgatorio spectant ad aliud forum; ergo, etc.

Resp. nego conseq. Nam pertinent ad idem corpus, unde possunt a nobis juvari per modum suffragii, licet non per modum sententiæ.

Quær. 1. *An suffragia applicata aliis, prosint offerentibus?*

Resp. Suffragium potest considerari vel ut est meritorium, vel ut est satisfactorium: *ut est meritorium*, prodest offerenti ad vitam æternam, quia meritum est proprium personæ operantis: *ut est satisfactorium*, non prodest offerenti quoties alteri applicatur, quia opera nostra habent satisfactionem limitatam et finitam, ex quo patet opus bonum applicatum pluribus, minus singulis prodesse, quam si uni applicaretur.

Quær. 2. *Quot requirantur conditiones in eo qui offert aliis satisfactiones?*

Resp. Requiruntur tres.

1. *Ut habeat intentionem suffragium applicandi alteri;* alioquin retinet sibi suffragium, cum sit opus ipsius.

2. *Ut opus voluntarie faciat*, seu sustineat, per hanc conditionem satisfactio differt a satispassione.

3. *Ut sit in statu gratiæ*, si opus sit satisfactorium ex opere operantis; nam in statu peccati non potest quis pro seipso satisfacere; ergo neque pro aliis; si enim *tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*, ait Apostol. (1. *Cor.* 13. *v.* 1.).

Dixi: *Si opus sit satisfactorium ex opere operantis:* nam in opere satisfactorio *ex opere operato* (quale est Sacrificium Missæ, et omnia alia quæ fiunt a Sacerdote in persona Ecclesiæ) non requiritur status gratiæ, cum valor ejus non dependeat a probitate operantis, sed ex dignitate Ecclesiæ.

Quær. 3. *Quot requirantur conditiones in eis pro quibus offeruntur suffragia?*

Resp. Tres sequentes.

1. *Ut sit viator*, saltem aliquo modo, quales sunt animæ Purgatorii, quæ, licet sint in termino hujus vitæ, tamen non sunt in termino alterius.

2. *Ut sit in statu gratiæ:* quia existens in peccato mortali, quandiu perseverat in eo statu, dignus est pœna æterna; ergo non potest pœnæ remissionem obtinere per suffragia.

3. *Ut culpa pro qua exhibetur satisfactio, sit remissa;* quia quandiu remanet culpa, tandiu remanet obligatio ad pœnam.

Quær. 4. *An suffragia vivis aut defunctis applicata, iis infallibiliter prosint?*

Resp. affirm. Si adsint conditiones requisitæ tam ex parte offerentis, quam ex parte ejus cui offertur. Ratio est quia applicatio ejusmodi suffragiorum pendet ex intentione applicantis, quasi solutio pecuniæ ab uno facta pro altero; ergo suffragia prosunt infallibiliter iis pro quibus offeruntur.

CAPUT III.

De Indulgentiis.

Nota 1. Indulgentia est *relaxatio pœnæ temporalis pro peccatis jam quoad culpam remissis debitæ, a legitimo Ministro facta per applicationem thesauri Ecclesiæ*.

Dicitur 2. *Pœnæ temporalis:* nam pœna æterna non remittitur per Indulgentias, sed una cum culpa per Sacramentum pœnitentiæ, in re, vel in voto susceptum remittitur.

Dicitur 3. *Pro peccatis quoad culpam remissis:* quia per Indulgentiam nulla culpa, sed tantummodo pœna remittitur; est enim solutio debiti.

Dicitur 4. *Debitæ;* idest luendæ, vel in hoc munde per Ecclesiæ Canones, vel præceptum Confessarii, aut post mortem in Purgatorio.

Dicitur 5. *A legitimo Ministro:* nempe a summo Pontifice et Episcopis, qui habent potestatem dispensandi Thesaurum Ecclesiæ: per quod Indulgentiæ distinguuntur a suffragiis quæ a privatis applicari possunt.

Dicitur 6. *Per applicationem Thesauri Ecclesiæ;* ut distinguatur ab ea remissione pœnæ quæ fit per Sacramentum, aut Sacrificium.

Nota 2. Indulgentia est multiplex, namque

1. Dividitur *in totalem seu plenariam, et partialem*.

Plenaria *est remissio totius pœnæ temporalis peccatis debitæ*, modo infra explicando.

Partialis *est remissio partis pœnæ temporalis peccatis debitæ:* Talis est Indulgentia centum annorum, quadraginta dierum, etc.

Porro per indulgentiam 100. annorum, 40. dierum, etc. non significatur tot annos, vel dies Purgatorii remitti; sed significatur tantum remitti de pœnis debitis, quantum remissum fuisset per pœnitentiam 100. annis, vel 40. diebus factam secundum rigorem antiquorum Canonum, secundum quos aliquando pro gravibus peccatis imponebantur 7. anni pœnitentiæ assignato a Confessario certo numero jejuniorum per qualibet illorum hebdomadas; et hæc pœnitentia vocabatur *Septenna*. Aliquando imponebatur jejunium commune per 40. dies, et vocabatur *Quadragena*. Aliquando imponebatur jejunium in pane et aqua, cum separatione a consortio hominum, et vocabatur *Carena*.

2. Dividitur *in personalem, localem, et realem*.

Personalis est quæ alicui personæ conceditur, eamque comitatur; v. g. profitenti Religionem.

Localis est quæ in favorem loci conceditur; v. g. orantibus in certo Templo.

Realis est ea quæ annexa est alicui rei; v. g. Rosario, Numismati, imagini, quæ semper debet esse ex metallo. Itaque agemus hic

1. De Thesauro Ecclesiæ, qui est fundamentum Indulgentiarum.

2. De potestate Ecclesiæ in concedendis Indulgentiis.

3. De iis, a quibus concedi possunt Indulgentiæ.

4. De iis, quibus dispensari possunt Indulgentiæ.

5. De Jubilæo.

QUÆSTIO I.

De Thesauro Ecclesiæ.

CONCLUSIO.

Extat in Ecclesia Thesaurus præcipue et primario coalescens ex meritis et satisfactionibus Christi infinitis; et secundum ex satisfactionibus Deiparæ et Sanctorum.

Prob. 1. *pars:* Ex Clem. VI. (*Extrav. Unigenitus, de Pœnit. et remissione*) his verbis: *Unigenitus Dei filius .... thesaurum militanti Ecclesiæ acquisivit ... quem quidem thesaurum ... per B. Petrum cœli clavigerum, ejusque successores suos in terris vicarios commisit, fidelibus salubriter dispensandum*.

Ratio est quia Christus infinitas suas satisfactiones in solam hominum salutem impendit; ergo infinitum thesaurum dispensationis Ecclesiæ commisit.

Prob. 2. pars: Ex eodem Clem. VI. ibi dicente: *Ad cujus quidem thesauri cumulum beatæ Dei Genitricis, omnium electorum a primo justo usque ad ultimum merita, adminiculum præstare noscuntur.*

2. Ex hac prop. Lutheri damnata a Leone X. *Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat Indulgentias, non sunt merita Christi, et Sanctorum.*

Confirm. Ex articulo fidei de *communione Sanctorum,* per quam membra Ecclesiæ ita sunt colligata, ut merita et satisfactiones unius ad alios quodammodo pertineant.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Thesaurus ex Christi et Sanctorum satisfactionibus conflatus, est Christo injuriosus; ergo rejiciendus.

Resp. nego ant. Satisfactiones enim Sanctorum satisfactionibus infinitis Christi in thesauro Ecclesiæ non ideo adjungimus, quod satisfactiones Christi se solis non sufficiant, aut quod augeantur satisfactionibus Sanctorum, absit; sed ideo adjungimus, ut illæ non sint otiosæ, ut Sancti hoc honore gaudeant, et ut efficacitas meritorum Christi magis elucescat, quæ non solum per se possunt expiare peccata et reatus peccatorum, sed etiam efficere ut merita Sanctorum vim habeant expiandi reatum pœnæ temporalis, peccatis quoad culpam remissis debitæ.

Inst. 1. Si Christi et Sanctorum satisfactiones in eodem thesauro reponantur, eodem loco habebuntur; injuriosum Deo consequens; ergo.

Resp. nego sequelam maj. Au Apostoli se pares Spiritui sancto constituebant cum dicebant *(Act. v. 28.) Visum est Spiritui sancto et nobis?* Itaque profitemur satisfactiones Christi esse infinitas; satisfactiones vero Sanctorum esse finitas, et totam suam virtutem a Christo tamquam a fonte recipere.

Inst. 2. Si peccata remittantur per Sanctorum satisfactiones, Sancti dici poterunt redemptores nostri; absurdum conseq.

Resp. nego sequelam maj. Nam is solus est proprius et primarius redemptor, qui nos a captivitate dæmonis et morte æterna liberavit, et talis est solus Christus; hoc tamen non obstat quin Sancti sint nostri redemptores secundarii, quatenus aliquod debitum solvunt pro nobis, quo sensu Pius V. hanc Baji propositionem proscripsit: *Per passiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta, etc.*

Objicies 2. Omnes Sancti plenam laborum suorum mercedem receperunt; ergo nihil superest aliis impendendum.

Resp. dist. ant. Plenam mercedem receperunt operum suorum quatenus fuerunt meritoria, *conc. ant.* quatenus satisfactoria, *nego ant.* Itaque unum opus bonum est simul meritorium, quia fit ex charitate, et satisfactorium quia pœnale. Sancti quidem plenam mercedem receperunt operum suorum quatenus sunt meritoria; at non semper acceperunt omnem remissionem pœnarum temporalium satisfactionibus suis correspondentem, cum tanta pro se non egerint; hæcque est superabundantia quæ nobis per indulgentias applicatur ad remissionem pœnæ temporalis.

Inst. 1. Ex Apost. *(Rom. 8. v. 18.) Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis;* ergo Sanctis nihil residuum superest quod aliis conferre possint.

Resp nego ant. Non sunt condignæ passiones si spectentur quatenus sunt humanæ, naturales et temporaneæ, *conc. ant.* si spectentur quatenus per gratiam Christi suscipiuntur et tolerantur, *nego antec.* Sic enim sunt actus gratiæ et charitatis; gratia autem est semen gloriæ; ergo passiones nostræ ex charitate et gratia Dei manantes, licet in se exiguæ, vim tamen habent et efficaciam producendi gloriam cœlestem. *Deinde* textus intelligitur de passionibus quoad vim merendi, non vero quoad vim satisfaciendi.

Instab. 2. In parabola virginum; oleum significat satisfactiones, quia hæ pœnas alleviant: atqui prudentes virgines non potuerunt dare de oleo suo fatuis virginibus; ergo, etc.

Resp. nego maj. Oleum enim potest significare satisfactiones et meritum ex charitate; atqui in laudata parabola significat charitatis meritum.

Objicies 3. Doctrina de communicatione satisfactionum alienarum evertit fundamenta contritionis; ergo, etc.

Resp. nego ant. Imo solis contritis datur Indulgentia.

Prob. ant. Doctrina de communicatione satisfactionum alienarum promittit impunitatem pro peccatis; ergo evertit, etc.

Resp. nego ant. Alias articulus fidei de *communione Sanctorum* promitteret impunitatem; dico itaque Indulgentiam hoc unum præstare, ut satisfactio illius, cui conceditur, satisfactionibus Sanctorum juvetur ex misericordia Dei: hinc calumniatur Lutherus dicens, hominem per Indulgentiam retrahi ab operibus bonis, cum e contra imperentur opera illa ad Indulgentiam consequendam.

QUÆSTIO II.

De potestate Ecclesiæ in concedendis Indulgentiis.

CONCLUSIO.

Ecclesia potestatem concedendi Indulgentias a Christo accepit. Est de fide contra Waldenses, Wiclefitas, Lutherum et Calvinum.

Prob. 1. Ex Scriptura Matth. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo: et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo.* Inde sic argumentor.

Christus per hæc verba: *Quæcumque alligaveritis:* dedit Ecclesiæ potestatem imponendi opera laboriosa pro peccatis; ergo per ista verba: *Quæcumque solveritis, etc.* eidem dedit potestatem illa opera, aliqua saltem ex parte, cum expedit, relaxandi; ad eandem enim potestatem utrumque pertinet, ut apprime probat D. Cypr. l. 4. ad S. Cornelium Papam, c. 1. *Cum promiserit ipse qui legem dedit,* inquit, *ut ligata in terris, etiam in Cœlis ligata essent, solvi autem possent illic, quæ hic prius in Ecclesia solverentur; etc.*

Hac potestate usus est Apostolus (1. *Cor.* 2. *v.* 10.) erga Corinthium incestuosum, cui *in persona Christi* reliquum pœnæ condonavit, dum rescivit ipsum de peccato doluisse, ac pœnitentiam inchoasse.

Prob. 2. Ex perpetua traditione quæ certum est potestate concedendi Indulgentiam Ecclesiam semper usam fuisse.

Sic in primævæ Ecclesia pœnitentes obtinebant ab Episcopis pœnarum relaxationem per intercessionem martyrum in carcere detentorum, a quibus libellos Indulgentiarum acceperant.

Sic Conc. Nicænum I. et Carthag. IV. concedunt Episcopis facultatem remittendi aliquid de satisfactionibus, pro majori pœnitentium fervore in adimplenda, quæ imposita fuerat, satisfactione.

Sic Gregorius Magnus Romæ stationes ad Sanctorum Basilicas, pro Indulgentiarum consuetudine instituit.

Hinc Conc. Trid. (*Sess.* 25. *in decreto de Indulg.*) *Cum potestas conferendi Indulgentias a Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit; sacrosancta Synodus ... eos anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. juxta Deuter. 25. *Pro mensura peccati erit et plagarum modus*; ergo pœnæ peccatis debitæ non possunt relaxari.

Resp. nego conseq. Non possunt relaxari auctoritate propria, *conc. cons.* auctoritate Christi, *nego cons.* Sic Apostolus relaxavit pœnas temporales incestuoso Corinthio *in persona*, id est gerens personam *Christi*.

Inst. 1. Incestuosus Corinthius jam per annum integram pœnam peccatis debitam dederat; ergo nihil ipsi condonandum remanebat.

Resp. nego conseq. Equidem Corinthius jam peccati pœnam dederat, sed non integram quam debebat; Divus itaque Paulus illud pœnæ residuum relaxavit *in persona Christi, ne forte abundantiori tristitia absorberetur*: id est ne desperaret, quæ fuit justa causa Indulgentiam concedendi.

Inst. 2. Martyres non Indulgentias postulabant pro lapsis, sed pacem; ergo ex facto Martyrum probari non potest existentia Indulgentiarum.

Resp. nego ant. Nam lapsi non admittebantur ad pacem nisi satisfactione integre persoluta, vel per Indulgentias relaxata; unde idem erat pro lapsis pacem postulare, et relaxationem residuæ pœnitentiæ, ut statim ad pacem admitterentur, id est ad Ecclesiæ et Eucharistiæ communionem.

Inst. 1. S. Cypr. (*Epist.* 10. 12. *et* 13.) reprehendit Indulgentias ad instantiam Martyrum concessas; ergo.

Resp. nego ant. Non enim reprehendit potestatem concedendi indulgentias, sed usum immoderatum Indulgentiarum, in eo positum quod aliqui Martyres ab Episcopis relaxationem exposcerent sine delectu pro iis lapsis qui nullam pœnitentiam egissent; rogatque Martyres, ut eum delectu designent eos quibus pacem dare velint. *Ideo*, inquit Epist. 11. Martyres et Confessores alloquens, *ut eos quos videtis, et nostis, quorum pœnitentiam* satisfactioni proximam conspicitis, designetis nominatim libello, et sic ad nos fidei ac disciplinæ congruentes litteras dirigatis.

Objicies 2. In veteri Lege non erat potestas Indulgentias concedendi; ergo nec in nove.

Resp. nego conseq. Multæ enim prærogativæ conceduntur Ecclesiæ, quæ Sinagogæ non fuerunt concessæ, qualis est potestas remittendi peccata, quam subsequitur potestas conferendi Indulgentias.

Colliges: Indulgentias, quæ vivis conceduntur esse propriæ absolutionem judiciariam, annexam habentem solutionem ex thesauro Ecclesiæ; unde Indulgentia plenaria a summis Pontificibus quandoque vocatur *absolutio plenaria* (*Ita Martin. V. in Conc. Constantiensi*.)

QUÆSTIO III.

De iis a quibus possunt dari Indulgentiæ.

CONCLUSIO.

Solus Papa et Episcopi habent potestatem concedendi Indulgentias.

Prob. Illi soli possunt indulgentias concedere, quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei; atqui solos Episcopos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei; ergo etc.

Hinc Martinus V. de hæresi Wiclefi suspectos in Conc. Constantiensi interrogari jubet: *Utrum credant quod Papa omnibus Christianis vere contritis et confessis, ex causa pia et justa possit concedere Indulgentias in remissionem peccatorum; et quod singuli Episcopi suis subditis secundum limitationem Sacrorum Canonum possint etiam illas concedere*. Ex hac constitutione constat

1. Summum Pontificem habere potestatem conferendi Indulgentias plenarias omnibus fidelibus; cum enim sit supremus Pastor, ad ipsum quasi jure innato pertinet publica Ecclesiæ bona per solemnes indulgentias dispensare: ipsi enim specialiter dictum est: *Tibi dabo claves regni cælorum, quodcumque solveris super terram, erit solutum et in Cælis etc.*

2. Episcopos in sua Diœcesi et Archiepiscopos in sua Provincia hanc potestatem habere *secundum limitationem Canonum*, quæ est ut non possint concedere nisi Indulgentias unius anni in dedicatione Ecclesiæ, et 40. dierum in aliis temporibus; ita statutum est in Conc. Later. IV. can. 62. et in variis canonibus juris (*Can. cum ex eo, et can. Indulg. de pœn. et remissione*).

Porro Episcopi electi et confirmati habent hanc potestatem, licet nondum sint consecrati, ut constat ex praxi Ecclesiæ; ratio est quia ad hoc sufficit potestas jurisdictionis quam habent ante consecrationem.

Dices: Indulgentia ex dictis est vera absolutio, sed ad absolvendum requiritur potestas ordinis; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Est absolutio extra sacramentalis, *conc.* Sacramentalis, *nego ant.* Porro ad absolvendum a pœna temporali extra Sacramentum non requiritur clavis ordinis, sed sufficit clavis jurisdictionis.

3. Nec Abbates, nec Generales Ordinum, nec Parochos posse concedere Indulgentias *absque speciali commissione*, eo enim jure privantur a Canonibus (*Cap. accedentibus, de excessibus Prælatorum*). Ratio est, quia dispensatio thesauri Ecclesiæ competit solis Ecclesiæ Principibus, quales sunt soli Episcopi.

Dixi: *Absque speciali commissione*, quia summus Pontifex et Episcopi potestatem largiendi Indulgentias delegare possunt alteri, qui sit clericus; quia habent potestatem ordinariam; qui autem habet potestatem ordinariam, eam potest alteri delegare etc.

Dices: Martyres olim concedebant lapsis Indulgentias; ergo.

Resp. nego ant. Si stricte loqui velimus, Martyres cum libellis Indulgentiarum non proprie concedebant Indulgentias, sed tantum rogabant Episcopos ut intuitu martyrii ab ipsis subeundi, relaxarent fidelibus lapsis pœnas Canonicas.

4. Ad valorem Indulgentiæ requiri ut concedatur *ex causa pia et justa*, seu, ut ait Clem. VI. extrav. *Unigenitus*: *ex propriis et rationabilibus causis*. Ratio est, quia Papa et Episcopi dispensatores sunt tantummodo, non domini Ecclesiæ thesauri, ut ait Apost. (1. *Cor.* 4. *v.* 1.) atqui dispensator de rebus domini sui, citra justam causam, nec valide nec licite disponere potest; ergo ad valorem Indulgentiæ requiritur justa causa, circa quam

Quær. 1. *Quid requiratur ad justam concedendæ Indulgentiæ causam?*

Resp. Duo requiruntur.

1. Aliquis finis pius et Deo gratus, cujus assecutio magis Deo placeat quam pœnitentialis satisfactio, quæ per Indulgentiam relaxatur: talis est v. gr. honor Dei, charitas proximi, utilitas Ecclesiæ, bonum commune aut privatum, cui conceditur Indulgentia, ut est incrementum pietatis.

2. Opus aliquod bonum, per quod revera finis ille

probabiliter obtineri possit, v. gr. cum Papa concedit Indulgentiam plenariam recitanti certas quasdam preces, aut facienti aliquod opus pium ad pacem Reipublicæ christianæ obtinendam; vel certam pecuniæ summam conferenti ad Basilicarum vel Xenodochiorum constructionem, redemptionem captivorum, pauperum sustentationem etc.

Quær. 2. *An ad valorem Indulgentiæ requiratur ut causa sit proportionata Indulgentiæ quæ conceditur, ita ut major causa requiratur pro majori Indulgentia?*

Resp. 1. Ad valorem Indulgentiæ non requiritur, ut opus injunctum sit tam satisfactorium ut capax sit compensare pœnam debitam, alias nulla fieret remissio per Indulgentias; sed tantum commutatio, et sic Indulgentiæ forent prorsus inutiles; ita omnes.

Resp. 2. Ad valorem Indulgentiæ requiritur ut causa habeat proportionem quamdam cum Indulgentia quæ conceditur: est Bellarmini, *eam communiorem et veriorem* asserentis.

Prob. ex dictis: Ad valorem Indulgentiæ requiritur juste et rationabilis causa: atqui causa Indulgentiæ improportionata non est justa et rationabilis, cum non magis placeat Deo, quam pœnitentialis satisfactio; ergo.

Hinc juxta Bellarminum, cum datur Indulgentia alicui particulari, oportet ut opus injunctum sit proportionatum fini cujus gratia datur Indulgentia: cum vero datur multis in communi, non necesse est opus singulorum, sed tantum ut opus omnium simul, fini sit proportionatum; sic v. gr. causa Indulgentiæ plenariæ concessæ multis conferentibus certam pecuniæ summam ad ædificandum Xenodochium, non est summa a singulis, sed ab omnibus collata, quæ causa est justa, quia illis sumptibus poterit ædificari Xenodochium, quod opus Deo gratius est quam satisfactio pœnitentialis.

Dices: Aliquibus religiosis et sodalibus in articulo mortis constitutis conceditur Indulgentia unius vel plurium annorum, vel etiam plenaria pronuntiato nomine *Jesu* et *Mariæ*, nullo alio opere injuncto; atqui hæc causa non est proportionata tali indulgentiæ; ergo etc.

Resp. nego min. Nam sicut Princeps potest bona communia ex rationabili causa dignis applicare, ita etiam Papa et Episcopi qui sunt Principes Ecclesiæ, possunt bona Ecclesiæ communia religiosis, sodalibus et aliis qui de Ecclesia bene meriti sunt, applicare, ut alios ad bene de Ecclesia merendum, vel ad religiosam vitam, vel ad sodalitates in quibus plurima opera bona exercentur, hoc beneficio trahant; unde licet opus de se sit leve ac facile, tamen est medium ad finem Deo gratissimum assequendum, quod sufficit, ut docet Bonac. (*Disp.* 6. *puncto* 4. n. 6. *de Indulgentiis*).

Inst. 1. Ex communi axiomate: *Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant;* ergo non requiritur proportio causæ, sed sufficit intentio concedentis exterius manifestata.

Resp. dist. axioma: Tantum valent, quantum sonant, *clave non errante*, conc. *clave errante*, nego axioma: ut autem clavis non erret, debent quatuor conditiones concurrere, nempe ex parte dantis auctoritas et justa causa; et ex parte accipientis gratia sanctificans, et executio eorum quæ in litteris Indulgentiarum præcipiuntur.

Inst. 2. Nonnullæ indulgentiæ conceduntur iis qui certa die certam Ecclesiam animo pietatis et religionis visitaverint: atqui hæc causa non est proportionata; ergo etc.

Resp. nego min. Licet enim opus non sit valde laboriosum, attamen spectatis circumstantiis, proportionatum est fini Indulgentiarum, nempe ad cultum alicujus Sancti, ad incrementum pietatis, etc. promovendum.

Inst. 3. Si ad valorem Indulgentiæ requiratur causa ipsi proportionata, semper erit in fidelibus dubitandi locus, utrum propter justam causam Indulgentia fuerit concessa; et sic Indulgentiæ vilipendeatur.

Resp. nego ant. Quia in facto principis semper præsumitur causa, nisi error in contrarium sit manifestus; ita censet Toletus (*Lib.* 6. *c.* 28. *n.* 6.).

QUÆSTIO IV.

De iis, quibus dispensari possunt Indulgentiæ.

Nota: Hic agendum nobis incumbit de vivis et defunctis.

ARTICULUS I.

De Indulgentia pro vivis.

Constat apud omnes, omnem fidelem non excommunicatum, Indulgentiarum esse subjectum; ideo hic unice controvertitur de dispositionibus ad lucrandas Indulgentias necessariis, circa quas,

Quær. 1. *Quænam dispositiones sint necessariæ ad lucrandas Indulgentias.*

Resp. Tres sequentes; namque,

1. *Requiritur ut qui lucraturus est Indulgentiam, præstet complete ea quæ præscripta sunt a superiore Indulgentiam concedente;* ratio est quia superior concedit Indulgentiam sub conditione talis operis; concessio autem conditionata non subsistit, non adimpleta conditione.

Hinc qui partem notabilem operis injuncti, vel etiam circumstantiam operis principaliter intentam, non impleret, sive ex ignorantia, sive ex oblivione, sive ex justo quodam impedimento, Indulgentiam minime consequeretur. Nam *Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant.*

Injuncta autem confessio, intelligitur confessio mortalium; confessio enim venialium non est necessaria nisi summus Pontifex aliter declaret. Ratio est quia confessio simpliciter dicta ex communi Ecclesiæ sensu censetur confessio mortalium; ideo sicut Ecclesia non solet præcipere confessionem venialium, ita neque consuevit confessionem venialium requirere ad consequendam Indulgentiam.

2. *Requiritur ut sit in statu gratiæ:* quia non potest remitti pœna temporalis, nisi prius remittatur culpa, obligatio enim ad pœnam æternam remanet quamdiu culpa mortalis manet.

3. *Requiritur propositum efficax Deo satisfaciendi:* nam Indulgentiæ conceduntur solis *vere pœnitentibus;* atqui vera pœnitentia essentialiter includit propositum pro viribus Deo satisfaciendi; ergo requiritur in eo qui lucraturus est indulgentiam, propositum efficax Deo satisfaciendi.

Hinc Greg. VII. Episcopo Luconiensi Indulgentiam concedens, ait: *Si tamen bonis operibus inhærendo, commissus excessus plungendo quantum valueris, corporis tui habitaculum, Deo mundum templum exhibueris.* Quæ verba postquam retulit Baronius (*ad a.* 1073.) addit: *Sedis Apostolicæ Indulgentias illis communicari, qui quantum suppetunt vires, bene operari* non *negligunt, non autem ignavis, otiosis, ac negligentia torpescentibus.*

Dices: Si ad indulgentiam requiratur propositum efficax Deo satisfaciendi, inutilis erit Indulgentia, qui enim totum solvit quod debet, non indiget relaxatione: falsum ex dictis consequens; ergo etc.

Resp. nego seq. maj. Qualecumque enim sit propositum satisfaciendi in homine infirmo, incapax est ad omne solvere quod Deo debet; unde necesse est ut ad beneficium Indulgentiarum recurrat, quæ suis suppleant satisfactionibus.

Inst. Saltem Indulgentia plenaria omnem pœnam ex se remittit; ideo enim vocatur *plenaria*; ergo tunc non requiritur efficax propositum Deum satisfaciendi.

Resp. nego maj. Non enim idcirco indulgentia dicitur *plenaria* quod omnem absolute et semper tollat pœnam temporalem; sed quod de satisfactione debita imminuat pro majori vel minori pœnitentis fervore ac pietate. *Unusquisque tamen (* inquit Bonif. VIII Extrav. antiquorum *) plus merebitur, et Indulgentiam efficacius consequetur, qui Basilicas ipsas amplius et devotius frequentabit.*

Hinc Card. Cajetanus, *tr.* 20. de suscipientibus Indulgentias quæst. 1. Lutherum impugnans ait: *Non prosunt Indulgentiæ constitutis* in gratia negligentibus satisfacere per se ipsos, quoniam indigni sunt Indulgentia.... parati autem ad satisfaciendum per se ipsos sunt, non qui negligunt per se ipsos satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata, quod non retardat opus nisi impedita.

Itaque Ecclesia, quantum est ex se, plenariam offert Indulgentiam, sed non quilibet plenariam semper assequitur, sed proportione servata uniuscujusque dispositionis, quæ interdum tanta esse potest, ut omnis pœna remittatur; at istud tam rarum est, ut in exemplum trahi non possit. Nam ut ait Jo. Hesselius unus e Conc. Trid. Theologis part. 2. Catech. cap. 46. » Si plenariam Indulgentiam acciperet omnis » qui utcumque contritus est et confessus, qui est in » statu gratiæ, male diceret Bonif. VIII. Extravag. » antiquorum, quod unusquisque plus mereretur et » efficacius consequeretur indulgentias, qui Basilicas » ipsas amplius et devotius frequentaret. Quare non » est putandum, ut quidam docent, quod quicumque » Indulgentiarum particeps fuerit si statim moreretur, absque ulla pœna continuo ad cœli gaudia » transiturus sit. Multum oportet pro peccato pœniteat, et valde pie perfecteque participet Indulgentias, cui hoc contingit. Et revera si ad hoc plenarias Indulgentias homines acciperent; sufficeret » eos esse in statu gratiæ plurimum, evacuaretur studium pœnitentiæ et satisfactionis..

Quær. 2. *Utrum Indulgentiam lucraturus debeat esse in statu gratiæ toto tempore, quo omnia injuncta adimpleantur?*

Resp. Debet esse in statu gratiæ quando ultimum adimplet opus injunctum; quia eo instanti Indulgentia suum sortitur effectum; non vero necesse est ut sit in statu toto tempore quo alia opera injuncta exequitur, modo fiant animo religioso, *vere pœnitenti ac ab omni affectu lethalis peccati libero*; quia bona opera, etiam in statu peccati facta animo pœnitenti, disponunt hominem ad justitiam, et ad conciliandum Dei amicitiam.

Dixi: *Ab omni affectu lethalis peccati libero*, quia nemo cum affectu peccati mortalis mereri potest, ac Deo satisfacere.

Dices: Opera facta in statu peccati mortalis, non sunt apta ad applicanda merita Christi; ergo necesse est ut omnia opera præscripta ad consequendam Indulgentiam, præstentur in statu gratiæ.

Resp. dist. ant. Opera facta in statu peccati non sunt apta, etc. ex se, *conc.* quatenus conjunguntur cum ultimo opere præstito in statu gratiæ, *nego ant. et consequentiam*.

Quær. 3. *An percepturus Indulgentiam debeat habere intentionem illam consequendi?*

Resp. affirm. Quia nullum opus efficaciam habere potest absque intentione agentis; sufficit autem intentio habitualis aut interpretativa, quam censetur habere qui omnes, quas potest, Indulgentias consequi vellet.

ARTICULUS II.

De Indulgentia pro defunctis.

Nota: Dupliciter conferri potest indulgentia, nimirum *per modum absolutionis juridicæ*, et *per modum suffragii*.

Indulgentia confertur *per modum absolutionis juridicæ*, quando est sententia Judicis immediate remittentis subdito pœnam peccatis debitam.

Indulgentia confertur *per modum suffragii satisfactorii*, quando Indulgentiam concedens non exercet potestatem in subditum, sed offert Deo pretium ex thesauro Ecclesiæ, ut ipse remittat pœnam suæ justitiæ debitam.

CONCLUSIO.

Indulgentiæ concedi possunt defunctis, non quidem per modum absolutionis juridicæ, sed per modum suffragii tantum.

Prob. 1. pars: Nempe Indulgentiam prodesse defunctis in Purgatorio detentis, ex Leone X. hanc Lutheri propositionem damnante (*Bulla surge Domine. Quæ requir tur apud Cajetanum*. 3. *p. q.* 48. a. 5.): » Sex hominum generibus Indulgentiæ nec » sunt necessariæ, nec utiles mortuis, etc."

Prob. 2. Certum est de fide animas Fidelium defunctorum suffragiis vivorum et incruento Missæ sacrificio juvari posse, prout definivit Concil. Trid. (*Sess.* 25. *de Purg. Sess.* 6. *de justif. Sess.* 22. *de sacr. Missæ cap.* 2.). Ergo possunt etiam juvari Indulgentiis pro ipsis ab Ecclesia concessis, cum sint quiddam suffragium satisfactorium; istaque semper fuit constans traditio et totius Ecclesiæ Catholicæ sensus, ut constat ex Indulgentiis concessis a Greg. I. (*cujus momenta in templo S. Praxedis et alibi passim Romæ extant.*) Paschali I. (*cujus momenta sunt a Bellarm. relata.*) *etc.*

Prob. 2. *pars:* Quia Indulgentia per modum absolutionis non potest concedi nisi subditis: atqui defuncti non sunt amplius subditi Ecclesiæ, cum sint extra ipsius forum; ergo, etc.

Restat igitur ut Indulgentiæ prosint defunctis per modum suffragii satisfactorii, modo supra explicato.

Dices 1. Potestas concedendi Indulgentias est potestas clavium; atqui potestas clavium non se extendit ad defunctos; ergo nec potestas concedendi indulgentias.

Resp. dist. min. Potestas clavium non se extendit ad defunctos, quatenus est potestas ligandi et solvendi, *conc.* quatenus est potestas dispensativa thesauri Ecclesiæ, cujus membra sunt defuncti, *nego min.* Hæc enim potestas continetur his Christi verbis: » Tibi dabo claves regni Cœlorum, et quodcumque » solveris, etc."

Dices 2. Animæ purgatorii damnatæ sunt definitive ad subeundas pœnas Purgatorii; ergo non possunt illæ pœnæ remitti per indulgentias.

Resp. nego ant. Sunt damnatæ definitive conditionate, *conc.* absolute, *nego ant.* Hæc enim includitur conditio in earum ad pœnas condemnatione, » nisi » aliquis Fidelis applicet Ecclesiæ Indulgentias".

Quær. 1. *Utrum Indulgentiæ defunctis concessæ eis certo et infallibiliter prosint?*

Resp. affirm. et prob. Quia ut Indulgentiæ infalli-

bili justitiæ Lege prosint defunctis, duo solum requiruntur, scilicet 1. Applicatio satisfactionis æquivalentis pœnæ quam defunctus debet: 2. Divina promissio; atqui utrumque reperitur in Indulgentiis in favorem defunctorum concessis; ergo.

Prob. min. 1. Est applicatio satisfactionis non tantum æquivalentis, sed et superabundantis; sunt enim satisfactiones Christi et Sanctorum, ut docet Clem. VI. (*Extr. Unig. de pœnit. et remissionib.*)

2. Est divina promisssio in potestate clavium regni Cœlorum concessa Petro et ejus successoribus, qua possint removeri quæcumque aditum regni Cœlorum præpediunt; atqui exercitium potestatis clavium semper est ratum apud Deum, si fiat legitime, ex rationabili causa, seu ut ajunt, *clave non errante;* ergo æque infallibiliter pro defunctis ac pro vivis valet legitimum illius potestatis exercitium.

Hinc Leo X. (*In Bulla surge Domine supra cit.*) ait: » Omnes tam vivos quam defunctos, qui veraciter omnes Indulgentias hujusmodi consecuti fuerint, a tanta temporali pœna liberari, quanta concessæ et acquisitæ Indulgentiæ æquivalet". Quibus verbis significat æque certam et infallibilem esse Indulgentiam pro defunctis ac pro vivis.

Dices 2. Si Indulgentiæ defunctis applicatæ prodessent infallibiliter et ex condigno, Papa posset uno die exhaurire Purgatorium; absurdum consequens; ergo, etc.

Resp. nego seq. maj. Quia dispensatio Indulgentiarum sine justa et rationabili causa est irrita, et nulla; atqui nulla subest justa causa, ob quam potestate clavium tam ingens dispensatio fieri possit; ergo, etc.

Dices 1. Si indulgentiæ defunctis infallibiliter prodessent, frustra pro eadem anima sæpius offerrentur; consequens est contra praxim et communem sensum fidelium; ergo etc.

Resp. nego seq. maj. Tum quia fieri potest ut aliquis defectus intercesserit in concessione Indulgentiæ, ut si concessa sit absque justa causa; tum quia fieri potest ut ex parte accipientis Indulgentiam pro defuncto, contigerit defectus, propter quem Indulgentia fuerit irrita; tum quia incertus est gradus fervoris, et pietatis, quo viventes pro mortuis satisfaciunt, cum tamen, ut jam diximus, Indulgentiæ de satisfactione debita imminuant pro majori vel minori pœnitentium fervore.

Hinc colliges, Consultum esse sæpius pro defunctis Indulgentias, Missas et alia suffragia applicare, ut illos repetitis suffragiis a pœnis eruamus.

Quær. 2. *Quænam requiruntur conditiones, ut valeant Indulgentiæ pro defunctis?*

Resp. 1. *Ex parte conferentis* requiritur auctoritas et causa legitima: hæc autem auctoritas residet in solo summo Pontifice: nam potestas Episcoporum est restricta ad solos viventes. (*Cap. quod autem de pœnit. et remission.*)

Resp. 2. *Ex parte suscipientis* Indulgentias pro defunctis requiritur 1. Executio operum præscriptorum. 2. Ut opus fiat ex intentione Indulgentiæ defunctis applicandæ. 3. Requiritur status gratiæ, saltem in fine ultimi operis injuncti; quia vivens applicat defuncto Indulgentiam quam consecutus est; atque ex dictis supra (*Q. 4. a. 1. de Indulg. pro vivis*) non potest consequi Indulgentiam nisi sit in statu gratiæ, saltem in fine ultimi operis injuncti; ergo, etc.

Dices cum Corduba (*Lib. 5. q. 17. dub. 3.*): Indulgentia suum habet valorem *ex opere operato;* ergo non dependet a gratia illius, qui pro defunctis Indulgentiam lucratur.

Resp. nego conseq. Nam quod agit ex opere operato, non impedit quin in subjecto requirantur certæ dispositiones, sine quibus non operatur, ut constat ex dictis de Sacramentis; atqui status gratiæ est conditio a SS. Pontificibus requisita ut fideles possint lucrari Indulgentias defunctis applicandas, cum in suis Bullis semper apponant se concedere fidelibus, *vere pœnitentibus et confessis,* Indulgentias quas possint applicare defunctis.

QUÆSTIO V.

de Jubilæo.

Nota: Jubilæus est *Indulgentia plenaria cum privilegiis annexis,* unde solum differt ab Indulgentia plenaria ratione privilegiorum quæ in Jubilæo conceduntur, v. g. absolvendi ab omnibus casibus et censuris reservatis, commutandi vota, et alia quæ in Bulla exprimuntur, quæ ideo attente perlegi debet.

Circa Jubilæum sequentia sunt observanda:

1. Durante Romæ anno Jubilæi ordinarie suspenduntur per totum orbem Indulgentiæ plenariæ pro vivis a summo Pontifice concessæ.

Dixi 1. *Ordinarie;* quia cum illa Indulgentiarum suspensio pendeat a Pontifice, possunt ex ipsius speciali concessione locum habere.

Dixi 2. *Plenariæ;* quia non plenariæ semper locum habent.

Dixi 3. *Pro vivis:* quia non suspenduntur Indulgentiæ concessæ pro defunctis; nec pro constitutis in articulo mortis; nec altaria privilegiata, ut docent communiter Auctores.

Dixi 4. *A Pontifice;* quia non suspenduntur Indulgentiæ concessæ ab aliis quam a Papa, v. g. a Legatis Apostolicis, aut Episcopis, quia Bullæ solum loquuntur de Indulgentiis pontificiis et plenariis.

2. Quoad opera injuncta, et privilegia concessa, omnino standum est verbis concessionis, quia *Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant.*

3. Opera præscripta possunt impleri in diversis locis: unde si quis in patria sua, promulgato Jubilæo, designatas Ecclesias visitaverit, et postea ex aliquo negotio a patria discedat, potest jejunium, confessionem et communionem in alia Diœcesi peragere, et ibi a quovis Confessario approbato absolvi a reservatis. Ratio est, quia Jubilæus est favor personalis, non localis; ita communiter Auctores (*Bassæus, Gervasius, etc.*)

4. Qui de consensu Confessarii distulit confessionem post transactum Jubilæum, potest etiam tunc absolvi a reservatis; hæc enim videtur esse mens S. Pontificis, et praxis communis.

5. Qui tempore Jubilæi absens fuit, rediens in patriam, lucrari posse Jubilæum, declaravit Clem. VIII. ann. 1597. quod tamen debet fieri quam primum redierit, nempe intra duas hebdomadas a die reditus.

6. Juxta multos (*Lessius L. 2. Cap. 40. n. 109. Sanch. L. 4. mor. cap. 54. n. 39. Henriquez L. 7. cap. 11. n. 4. Gervas. disp. 2. de pœnit. n. 659.*) qui semel Jubilæum consecutus est, jus habet etiam post ipsum, sibi Confessarium eligendi, ad gratias sibi comparandas, quas tempore Jubilæi obtinere poterat, et tamen oblivione, et alia causa non obtinuit, v. g. ut ipsum absolvat a peccatis, censuris, votis quibus ante Jubilæum obstrictus fuerat; ratio eorum est, quia hoc ipso quo debito tempore præstitit opera ad Jubilæi consecutionem necessaria, acquisivit jus quo possit absolvi a supradictis.

Nos vero censemus cum Suarez (*L. 6. de voto c. 16. n. 14. et 15.*), talem elapso Jubilæo posse ab Ordinario Confessario absolvi a peccatis reservatis ante

Jubilaeum commissis, quia eorum generalem obtinuit absolutionem; non vero posse a votis dispensari, cum eorum generalem non obtinuerit dispensationem, vel commutationem, et transacto Jubilaeo simplicem Confessarium carere jurisdictione ad dispensandum, vel commutandum vota.

DISSERTATIO VI.

De Extrema Unctione.

Hanc dissertationem quinque absolvemus capitibus. 1. Erit de natura et institutione Extremae Unctionis. 2. De ejus materia et forma. 3. De ejus ministro. 4. De ejus subjecto et necessitate. De ejus effectibus et caeremoniis.

CAPUT I.

De extremae Unctionis natura et institutione.

Nota: Omissis variis nominibus quibus hoc Sacramentum designatur, dico illud trito nomine appellari *Extremam Unctionem*; tum quia cum multae sint in Ecclesia unctiones, haec ultima est; tum quia non datur nisi periculose aegrotantibus; unde etiam *Sacramentum exeuntium* vocatur a Conc. Trident. (*Sess.* 14. *c.* 3.).

Extrema Unctio definitur, » Sacramentum a Christo institutum, quo infirmi de vita periclitantes, » per unctionem olei et orationem Sacerdotis, obtinent salutem animae, et sanationem morborum, ubi » saluti animarum expedit. " Haec definitio omnes continet hujus Sacramenti partes necessarias; etenim

Dicitur 1. *Sacramentum*, pro genere.

Dicitur 2. *A Christo institutum:* prout definivit Conc. Trid. (*Sess.* 14. *de Sacram. Extr. Unct. can.* 1.) solius enim Christi est instituere Sacramenta.

Dicitur 3. *Quo infirmi de vita periclitantes:* ut denotetur subjectum hujus Sacramenti.

Dicitur 4. *Obtinent salutem animae:* per gratiam, scilicet, sanctificantem, aliaque auxilia.

Dicitur 5. *Et sanationem morborum*, etc. quia per hoc Sacramentum salus animae principaliter intenditur.

Dicitur 6. *Per unctionem olei, et orationem Sacerdotis:* quae verba dant ministrum, materiam et formam hujus Sacramenti.

Hinc duae moventur controversiae: 1. adversus haereticos Waldenses, Wiclefitas, Lutheranos et Calvinistas, negantes Extremam Unctionem esse verum Sacramentum; 2. Inter Catholicos disputantes de tempore quo fuit instituta.

CONCLUSIO.

Extrema Unctio est verum ac proprie dictum novae Legis Sacramentum.

Prob. Ex Scriptura Jacobi 5. ubi dicitur: » Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiae » et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine » Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei ". Ex quo textu sic argumentor: ad verum Sacramentum quatuor requiruntur et sufficiunt, etiam secundum Novatores; 1. Ut sit signum externum et sensibile. 2. Ut habeat vim gratiam conferendi. 3. Ut sit a Christo praeceptum. 4. Ut sit constans et perpetuum in Ecclesia; atqui quatuor illas conditiones habet Extrema Unctio ex laudato textu; ergo.

1. Est signum externum et sensibile, in *unctione* quae est materia, et *oratione* quae est forma.

2. Habet vim producendi gratiam ex his verbis: *et si in peccatis sit, remittentur ei*. Atqui per solam gratiam potest remitti peccatum.

3. Est a Christo praecepta, cum ista verba, *inducat Presbyteros Ecclesiae*, sonent praeceptum.

4. Est perpetua et constans in Ecclesia: tum quia omnibus infirmis adhibendam esse jubet S. Jacobus: at semper futuri sunt infirmi inter mortales. Tum quia semper retenta fuit, ut constat ex perpetua praxi Ecclesiae, et constanti traditione Patrum, Origenis, Innocent. I., Augustini (*Origen. hom.* 2. *in Levit. Innoc. I. Epist. ad Decentium cap. ult.*, *Aug. Serm.* 215. *de tempore*).

Hinc Conc. Trid. *Sess.* 14. *can.* 1. definit: » Si » quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere » et proprie Sacramentum a Christo Domino nostro » institutum, et a Beato Jacobo promulgatum, sed » ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum » humanum, anathema sit. *Et can.* 2. Si quis dixerit sacram infirmorum unctionem, non *conferre* » gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit » gratia curationum; anathema sit ".

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Unctio de qua Sanctus Jac. est eadem cum ea quam refert D. Marcus, *c.* 6. dicens de Apostolis: » Daemonia multa ejiciebant, et ungebant oleo » multos aegros, et sanabant "; atqui unctio de qua D. Marcus, referebatur solum ad curationem morbi corporalis (*Matt.* 10. *v.* 1. *et* 8.) ut declaratur; *Convocatis duodecim Discipulis suis*, dedit eis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, et curarent omnem languorem, et omnem infirmitatem; ergo et ea, de qua Jacobus.

Resp. nego maj. Tum quia Apostoli tempore quo illos infirmos ungebant, nondum erant Sacerdotes (*Ex Trid. Sess.* 22. c. 1. *Christus Apostolos Sacerdotes fecit in die coenae*), tum quia tunc promiscue ungebant quoslibet aegrotos, ut caecos, claudos, etc. tum fideles, tum infideles: at Sacramentum unctionis non datur nisi iis infirmis, qui de vita periclitantur iisque baptizatis.

Hinc Conc. Trid. utrumque illud testimonium distinguit dicens (*Sess.* 14. *c.* 1.): hoc Sacramentum fuisse *apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem ... commendatum ac promulgatum*.

Instabis 1. S. Jacobus assignat sanitatem corporis tanquam effectum praecipuum unctionis; atqui Sacramentorum praecipuus effectus est gratiae collatio; ergo unctio, de qua D. Jacobus, non est Sacramentum.

Resp. nego maj. Praecipuus enim effectus Extremae Unctionis est remissio peccatorum quam directe et primario respicit et operatur; sanitatem vero corporis non operatur nisi secundario, si nempe saluti animae expediat.

Inst. 2. Ille effectus non est praecipuus, qui tantum promittitur conditionate; atqui talis est remissio peccatorum, *et si in peccatis sit, remittentur ei*; ergo, etc.

Resp. nego min. Cum enim moraliter impossibile sit hominem esse sine peccatis, vel saltem reliquiis peccatorum, particula *si* in texto Jacobaeo non denotat conditionem rei dubiae, sed concessionem rei certae; sicut enim cum D. Jacobus *eadem Epist. c.* 1. dicit: *Si quis vestrum indiget sapientia*, sensus est: *cum unusquisque vestrum indigeat sapientia;* ita

cum dicit: *et si in peccatis sit*, sensus est: *et cum in peccatis seu peccatorum reliquiis sit, etc.*

Objicies 2. *Cum Dallæo Calvinista:* inter scriptores trium priorum Ecclesiæ sæculorum, nullus est qui unctionis infirmorum mentionem faciat, licet eorum plurimi accurate exposuerint quæcumque pertinent ad nostra Sacramenta; ergo unctio, de qua S. Jacobus, non est Sacramentum.

Resp. nego conseq. 1. Quia illa argumenta negativa nullius sunt ponderis, ubi suppetunt alia positiva, quæ rem demonstrant. 2. Quia scriptores Ecclesiastici, ea quæ sunt notissima et usu quotidiano vulgata, non solent scribere, nisi aliqua, circa illa, orta fuerit controversia; hoc ergo unice concludi potest ex intentione veterum, nullam ortam fuisse controversiam circa extremam unctionem ante tempora Origenis, qui primus reperitur scripsisse de ea, sæculo III.

Inst. Dallæus: Est discordia inter nostros Theologos tum circa auctorem, tum circa materiam et formam extremæ unctionis: atqui hæc discordia persuadere videtur illos eam non habuisse pro vero ac proprie dicto Sacramento; ergo.

Resp. nego min. Istæ enim Theologorum nostrorum discordiæ non attingunt Sacramenti substantiam et existantiam, quam omnes confitentur; sed attingunt tantum liberas scholæ opiniones, in quibus quilibet potest quod magis placuerit, sentire.

Quær. quo tempore Christus instituerit extremam Unctionem?

Nota: Circa hanc quæstionem mirandam esse inter auctores discordiam.

Sunt qui cum Magistro, et D. Bonav. docent hoc Sacramentum post Ascensionem, ab Apostolis ex speciali revelatione Spiritus sancti, fuisse institutum; ex qua sententia sequitur, Christum illud instituisse tantum mediate per Apostolos.

Sunt qui volunt illud fuisse institutum, cum Apostoli, *Marci* 6. acceperunt a Christo potestatem ungendi et sanandi infirmos (*Victor. Antioch. Vener. Beda, Theophilactus, et Œcumenius in* c 6. *Marci*). Hæc sententia fuit refutata in solutione primæ objectionis præcedentis propositionis.

Alii denique putant illud institutum fuisse post resurrectionem, cum nempe Christus Apostolis ligandi atque solvendi auctoritatem concessit. Itaque

Resp. Plane incertum est quo tempore Christus instituerit Extremam Unctionem; probabilius est tamen ipsam instituisse post suam resurrectionem.

Prob. 1. *pars:* Illud in iis, quæ ex mera Dei voluntate pendent, incertum haberi debet, quod neque ex Scripturis, neque ex traditione certo colligi potest; atqui tale est tempus quo instituta est Extrema unctio, ut constat ex discordia Doctorum; ergo, etc.

Prob. 2. *pars:* Extrema unctio est, ex Trid (*Sess.* 14. *c.* 3.) *Pœnitentiæ consummativum Sacramentum;* ergo probabilius est ipsam fuisse institutam eo ipso tempore, quo Sacramentum ipsum pœnitentiæ, nimirum inter Resurrectionem et Ascensionem: » Hi enim dies qui inter Resurrectionem Domini Ascensionemque fluxerunt, inquit S. Leo (*Serm. de Ascens.*), non otioso transierunt decursu, sed magna in eis confirmata sunt Sacramenta, magna revelata mysteria ".

CAPUT II.

De materia et forma Extremæ Unctionis.

Nota. Majoris claritatis causa, præsens caput in duas distribuimus quæstiones, quarum 1. erit de materia remota et proxima; 2. De forma Extremæ Unctionis.

QUÆSTIO I.

De materia Extremæ Unctionis.

CONCLUSIO I.

Materia remota Extremæ Unctionis est oleum olivarum: quod debet essentialiter esse benedictum ab Episcopo, vel a Sacerdote ex ejus commissione.

Prob. 1. *pars:* Quæ est de fide, scilicet quod sit oleum olivarum, ex Jac. 5. *Ungentes eum oleo:* atqui per oleum sine addito intelligitur olivarum, ut constat ex perpetua praxi Ecclesiæ et traditione; ergo, etc.

Hinc Conc. Flor. ait: » Quintum Sacramentum est » extrema Unctio, cujus materia est oleum olivæ, » per Episcopum benedictum ". Et Trid. (*Sess.* 14. *c.* 1.) *intellexit Ecclesia materiam* Extremæ Unctionis *esse oleum ab Episcopo benedictum.* Ratio a priori est voluntas Christi.

Dices: Trid. omisit vocem *olivarum;* ergo, etc.

Resp. nego conseq. Cum enim oleum simpliciter et sine addito, sit oleum olivarum, sufficienter intelligitur mens Tridentini, quæ alias explicari debet per praxim continuam Ecclesiæ.

Prob. 2. *pars:* Nempe oleum illud essentialiter debere esse ab Episcopo benedictum; ex iisdem Conc. Flor. et Trid. quæ in assignanda hujus Sacramenti materia, semper adduut, *oleum ab Episcopo benedictum:* et ex veteribus sacramentalibus, in quibus oleum infirmorum vocatur *oleum sanctum, oleum sanctificatum* (*Sacram. Greg. Magn. vetera Sacr. Ecclesiar. Venetæ, Mediolanensis, Rhemensis a S. Remigio*). Ergo signum est talem benedictionem esse necessariam essentialiter, id est necessitate Sacramenti.

Dices: Conc. Flor. et Trid. non dicunt benedictionem olei esse essentialem; ergo non est necessaria necessitate Sacramenti, sed tantum necessitate præcepti Ecclesiæ.

Resp. dist. ant. Non dicunt formaliter, et ideo non est de fide, *conc. ant.* non dicunt virtualiter et arguitive, *nego ant.* nam licet aqua baptismi debeat esse benedicta ex præcepto Ecclesiæ, tamen illa Concilia non assignant pro materia baptismi aquam benedictam, sed aquam simpliciter, seu aquam naturalem; ergo cum assignant pro materia extremæ unctionis, oleum benedictum, signum est talem benedictionem necessariam esse necessitate Sacramenti, unde licet non sit de fide, videtur tamen certum.

Prob. 3. *pars:* Nempe oleum posse benedici a Presbytero ex commissione Episcopi; ex praxi Ecclesiæ Græcæ, in qua simplices Presbyteri ex antiqua concessione saltem tacita summorum Pontificum, oleum istud benedicunt, ut asserit Goarius (*In notis ad Euchologi. Græc. pag.* 426. *n.* 22.) quam praxim approbavit Clem. VIII. in instructione de ritibus Græcorum ann. 1595. edita.

Dices: Ex dictis est de essentia olei infirmorum, ut sit ab Episcopo benedictum; ergo non potest benedici a simplici Sacerdote, ex delegatione Episcopi.

Prob. conseq. Ideo simplex Sacerdos non potest benedicere chrisma pro materia confirmationis, quia consecratio ab Episcopo est de essentia materiæ confirmationis; ergo a pari, etc.

Resp. nego maj. Vera enim ratio cur simplex Sacerdos non potest consecrare chrisma, non est quia consecratio est de essentia chrismatis, sed quia in utraque Ecclesia, Latina et Græca, chrisma nunquam nisi ab Episcopis consecratum fuit; e contra vero o-

leum infirmorum a simplicibus Presbyteris, potestate sibi a summis Pontificibus expresse vel tacite delegata, fuit benedictum et etiamnum benedicitur in Ecclesia Græca; institutio autem Christi ex praxi Ecclesiæ, quæ semper regitur a Spiritu Sancto, nobis innotescit.

Quær. *Quid sit faciendum, cum oleum ab Episcopo feria quinta benedictum, deficit propter frequentem administrationem hujus Sacramenti?*

Resp. Posse Sacerdotem oleum non consecratum miscere cum consecrato; ex illa enim unione, quod non fuit consecratum, consecrationem quamdam contrahit; ita Rituale Tullense: » Si forte, inquit, oleum » ita minueretur, ut ad unum non possit sufficere, » neque aliud benedictum haberi queat, oleum olivæ » non benedictum, in illud infundi poterit, sed in » minori quantitate, ita ut certus esse possit Sacer» dos, in omnibus unctionibus postea faciendis, ines» se aliquid olei consecrati ".

CONCLUSIO II.

Materia proxima Extremæ Unctionis est unctio facta a Sacerdote.

Prob. Ex Jac. 5. *Ungentes eum oleo*. Ratio est quia materia proxima Sacramentorum, quæ consistunt in usu, est applicatio materiæ remotæ ad subjectum; talis est unctio; ergo.

Quær. 1. *Quænam corporis partes inungi debeant?*

Resp. Eugen. IV. in decreto præcipit infirmum inungendum in septem partibus, nempe » in oculis » propter visum; in auribus propter auditum; in na» ribus propter odoratum; in ore, propter gustum » vel locutionem; in manibus, propter tactum; in » pedibus propter gressum; in renibus, propter de» lectationem ibidem vigentem ". Ita etiam habent Ritualia Romanum, Parisiense et Tullense, quæ loco unctionis renum substituunt unctionem pectoris, quæ insuper commendant ut *in feminarum unctione, tangat tantum Sacerdos partem pectoris superiorem*, honestatis et pudoris causa.

Dices: Aliqui infirmi carent pedibus, vel manibus, aliqui alii sunt surdi et cæci a nativitate; ergo illis non sunt necessariæ unctiones, illis partibus correspondentes.

Resp. nego conseq. Ex praxi Ecclesiæ quæ inungit partes viciniores in his quibus deest organum, et organa oculorum et aurium surdis et cæcis a nativitate, quia licet tales non peccaverint peccato externo visus et auditus, potuerunt tamen peccare peccato interno desiderii.

Quær. 2. *An ad Sacramenti validitatem plures unctiones sint necessariæ, vel un unica sufficiat?*

Nota: Circa hanc quæstionem duæ sunt Theologorum sententiæ.

1. Est eorum qui arbitrantur quinque sensuum unctiones omnino esse necessarias ad substantiam Sacramenti. Ita Paulus a Lugd.

2. Est eorum qui putant unicam unctionem esse de necessitate Sacramenti, licet fateantur quinque sensuum unctiones pertinere ad integram et majorem expressionem effectus hujus Sacramenti.

Resp. Ad substantiam Sacramenti perinde est, sive plures, sive unica fiat unctio.

Prob. *Tum* quia S. Jacobus unctionis simpliciter mentionem facit, non plurium. *Tum* quia tempore quo trina immersio præcepta erat in Baptismo, validus tamen erat collatus per unicam immersionem; ergo et Extrema Unctio est valida per unam unctionem, ob paritatem rationis. *Tum* demum quia nostra sententia magis videtur esse ad praxim Ecclesiæ, quæ in casu necessitatis permittit unicam unctionem fieri; *ita Ritualia Parisiense et Tullense*.

Quær. 3. *Quænam pars corporis sit inungenda, cum unica in necessitate fit unctio?*

Respondet Rit. Tullense, unctionem in capite, in quo omnes sensus tamquam in sua sede vigent, debere fieri sub hac forma communi: *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid per visum, auditum, gustum, odoratum, et tactum deliquisti.*

Respondet Rit. Parisiense, debere fieri in oculo, vel alio sensuum organo, sub ista forma: *Indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per sensus.*

Ex his consequens est quemlibet Sacerdotem teneri religiose observare quæ sunt in usu Ecclesiæ, cui addictus est; cum illa tacite saltem approbet Ecclesia universa.

QUÆSTIO II.

De forma Extremæ Unctionis.

CONCLUSIO.

Forma Extremæ Unctionis hæc est: *per istam Sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per visum* (et ita de aliis sensibus) *deliquisti.*

Prob. Quia hanc formam præscribunt non solum omnes libri Rituales qui quinque ab hinc sæculis in usu sunt; sed etiam Concilia Flor. in decreto, et Trid. *Sess.* 14 *cap.* 1.

Quær. 1. *Quænam verba in adducta forma sint omnino essentialia?*

Resp. Ista duntaxat essentialia videri: *Per istam unctionem indulgeat tibi Deus:* cætera ad majorem significationem referuntur.

Prob. Quia per hæc verba exprimuntur actio ministri, causa principalis, subjectum et effectus: et quidem .... actio ministri per hæc verba, *Per istam unctionem* ... causa principalis, per verbum, *Deus* .... subjectum per verbum, *Tibi* ... Effectus, per verbum, *indulgeat*, in quo includuntur hæc verba, *per suam misericordiam, et, quidquid peccasti;* nam Deus per suam misericordiam indulget peccatori.

Caveat tamen Sacerdos, ne quid ex præscriptis formæ verbis omittat, tum quia ex præcepto proferri debent; tum quia non conveniunt Theologi in assignandis verbis formæ essentialibus.

Quær. 2. *An forma Extremæ Unctionis debeat essentialiter esse deprecativa?*

Resp. affirm. Quia essentia formæ repetitur ex sui institutione; atqui forma Extremæ Unctionis ex sui institutione habet quod sit deprecativa, dicente D. Jac. *Orent super eum ungentes oleo, et oratio fidei salvabit*, etc. Quæ verba sonant formam deprecativam; ergo est essentialiter deprecativa.

Confirmat hanc veritatem praxis utriusque Ecclesiæ Latinæ et Græcæ, cujus hæc est forma: *Pater sancte, animarum medice, sana hunc servum tuum a spirituali infirmitate.* (*Ita refertur in Euchholog. in officio sancti olei*).

Dices cum R. P. Marteno (*In notis ad lib. Sacram. S. Greg. p.* 333.) *Olim in usu fuisse formam indicativam luce meridiana clarius est;* ergo forma non est essentialiter deprecativa.

Prob. ant. Forma Ambrosiana Mediolani hæc erat: *Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; ut more militis uncti præparatus ad certamen, aereas possis superare potestates.* Item Leo X. approbavit hanc Ecclesiæ Venetæ: *Ungo te*

oleo sancto, ut hac unctione protectus, fortiter stare valeas adversus varias catervas, in nomine Patris, etc. Atqui hæ formæ erant indicativæ et absolutæ; ergo.

Resp. nego min. Licet enim hæ formæ prima fronte videantur indicativæ per verba: *ungo te;* fiunt tamen deprecativæ per verbum, *ut:* quod optando, proindeque deprecando, profertur, et a quo incipit forma juxta D. Th. nostræ objectioni sic respondentem (3. *q.* 19. *a.* 8. *ad* 3.): » Dicendum, inquit, » quod verba illa indicativi modi, quæ secundum » morem quorumdam, præmittuntur orationi, non » sunt forma hujus Sacramenti, sed sunt dispositio » ad formam in quantum intentio Ministri determi» natur ad actum illum per verba ".

Inst. 1. Forma aliorum Sacramentorum est absoluta, non deprecativa; ergo et forma hujus Sacramenti.

Resp. nego conseq. Disparitas petitur ex institutione Christi, qui æque potuit gratiam alligare formæ deprecativæ, ac formæ indicativæ.

Inst. 2. Oratio non est semper efficax; ergo per formam deprecativam non potest exprimi certus effectus Sacramenti.

Resp. dist. ant. Oratio quæ non est forma Sacramenti, non est semper efficax, *conc. ant.* oratio quæ est forma Sacramenti, *nego ant.* Christus enim in sua institutione contulit orationi Sacramentali vim et efficaciam certam, quam recipit subjectum, nisi sit ex ejus parte obex.

CAPUT III.

De Ministro Extremæ Unctionis.

Nota: Lutherani et Calvinistæ per tò *Presbyteros*, in textu Jacobæo docent intelligi non Sacerdotes, sed seniores e populo.

CONCLUSIO.

Minister Extremæ Unctionis est solus Sacerdos.

Prob. Jac. 5. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ* etc. atqui Presbyterorum nomine intelliguntur soli qui sua ordinatione ad Episcopalem vel Sacerdotalem gradum provecti sunt, ut constat ex traditione, cujus testis est perpetua praxis Ecclesiæ; et definivit Concil. Trid. his verbis: » Si » quis dixerit, Presbyteros Ecclesiæ, quos B. Jacobus » adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, » non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed æ» tate seniores in quavis communitate; ob idque pro» prium Extremæ unctionis Ministrum non esse so» lum Sacerdotem; anathema sit ".

Dices: Innoc. I. docet (*Epist.* 1. *ad Decentium cap.* 8.) » Non solum Sacerdotibus, sed omnibus » Christianis uti oleo sancto licere, in sua aut suo» rum necessitate ad ungendum"; ergo per tò *Presbyteros* D. Jac. intellexit seniores populi.

Resp. dist. conseq. Innoc. enim I. omnibus Christianis permittit uti oleo per Episcopum consecrato, non ut conficiant Sacramentum, sed ut ex devotione inungant membrum morbo affectum absque forma Sacramentali; fideles quippe olim oleo benedicto utebantur, per quod medelam sperabant, eo fere modo quo nunc aqua benedicta utuntur. Hujus praxis multa exempla refert Tournely q. 2. a. 4. de Extrema Unctione.

Quær. 1. *An omnis Sacerdos sit Minister idoneus hujus Sacramenti?*

Resp. 1. Omnis Sacerdos valide administrare potest extremam Unctionem, quia ad validam hujus Sacramenti administrationem non requiritur potestas jurisdictionis, sed sufficit potestas ordinis.

Resp. 2. Extra casum necessitatis, illi soli Sacerdotes sunt Ministri legitimi extremæ Unctionis, qui habent ordinariam vel delegatam jurisdictionem.

Ratio est quia administratio Sacramenti est officium Pastoris, quod usurpare in materia gravi, gravis est culpa. Hinc *Clement.* 1. *de privilegiis*, excommunicatione Papæ reservata inuruntur Regulares, qui illud Sacramentum sine licentia Parochi sæcularibus *ministrare præsumpserint*, vi suorum privilegiorum.

Dixi: *Extra casum necessitatis:* quia non comprehenditur hic casus in Clementina, ut constat ex verbo *præsumpserint:* non enim præsumit qui in casu necessitatis administrat Sacramentum.

Quær. 2. *Quot requirantur Sacerdotes ad administrandam Extremam Unctionem?*

Resp. Unum sufficere, ut definivit Alex. III. dicens (*Cap. Quæsivi de verb. signif.*): » Quod Sacerdos, » uno præsente Clerico, et etiam solus, potest infir» mum ungere ".

Dices. D. Jac. in numero plurali dicit *Inducat Presbyteros;* ergo unus Sacerdos non sufficit.

Resp. nego conseq. D. enim Jacobus loquitur per enallagen numeri, *inducat Presbyteros*, id est, aliquem ex Presbyteris, quomodo Christus dixit, *Ostendite vos Sacerdotibus;* id est, alicui ex Sacerdotibus, nam satis erat, si Leprosus uni Sacerdoti se ostenderet, ut constat Lev. 14. *adducetur* (Leprosus) *ad Sacerdotem.*

CAPUT IV.

De subjecto et necessitate Extremæ Unctionis.

Quær. 1. *Quodnam sit Extremæ Unctionis subjectum?*

Resp. Est infirmus, de cujus morte timetur, rationis aliquando præditus.

Prob. 1. *pars:* Ex Jacobi verbis, *infirmatur quis in vobis?* quod verbum, juxta vocem græcam, qua usus est D. Jacobus, significat infirmum in extremis positum; idque probat universa Ecclesiæ praxis et traditio firmata a Conc. Flor. in decreto ubi ait: *Subjectum hujus Sacramenti esse infirmum, de cujus morte timetur.* Et a Trident. dicente (*Sess.* 14. *cap.* 3.): » declarator esse hanc unctionem infirmis » adhibendam, illis vero præsertim qui tam pericu» lose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videan» tur; unde Sacramentum exeuntium nuncupatur".

Resolves. Non esse administrandam Extremam Unctionem criminosis ad mortem damnatis, nec militibus ad prælium euntibus; quia tunc non sunt infirmi.

Prob. 2. *pars:* Nempe quod sit infirmus, *usu rationis aliquando præditus:* quia extrema unctio est instituta ad remittenda peccata, *et si in peccatis sit, remittentur ei.* Atqui qui nunquam fuit præditus ratione, ut sunt infantes, perpetuo amentes, actualiter non potuerunt peccare; ergo.

Quær. 2. *Quænam dispositiones requiruntur in subjecto Extremæ Unctionis?*

Resp. Duæ requiruntur.

1. Ut suscipiens sit in statu gratiæ, quia est Sacramentum vivorum. Hinc si quis peccati alicujus mortalis sibi conscius est, debet illud confiteri; quod si non possit, debet de illo contritionem vel saltem attritionem elicere cum voto, illud, ubi facultas fuerit, confitendi.

2. Ut habeat hujus Sacramenti suscipiendi intentionem saltem habitualem.

Tertiam addit D. Th. (*qu.* 32. *a.* 4. *in Suppl.*)

scilicet devotionem actualem; attamen sufficere devotionem virtualem, quæ præcesserit, nec sit revocata, existimamus.

Ex his inferes non esse expectandam ultimam vitæ periodum, ut infirmus inungatur, sed præoccupandum esse illud tempus quo adhuc infirmus integris est sensibus; Pastoresque teneri graviter ex justitia et charitate, nedum Sacramentum illud ovibus suis administrare quando illud postulant, sed etiam curam gerere ut illud, cum sint adhuc integris sensibus, recipiant; cum Pastoris sit bono gregis sui studiose invigilare.

Quær. 3. *An hoc Sacramentum sit necessarium?*

Resp. 1. *Non est necessarium necessitate medii;* quia sine eo homo potest salvari per pœnitentiam, cujus consummatio est Extrema Unctio.

Resp. 2. *Extrema Unctio infirmis de vita periclitantibus est necessaria necessitate præcepti divini, et ecclesiastici.*

Prob. 1. *pars:* Jacobi 5. *Inducat Presbyteros Ecclesiæ:* quæ verba imperantis sunt ac præcipientis, non consulentis tantum et adhortantis. *Quare nulla ratione audiendi sunt,* ait Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 3. *de Extr. Unct.*) » qui contra tam apertam » et dilucidam Apostoli Jacobi sententiam docent, » hanc unctionem vel figmentum esse humanum, vel » ritum a Patribus acceptum, nec mandatum Dei, » nec promissionem gratiæ habentem ". Et Can. 3. (*ejusdem sess.*) anathemate ferit eum qui dixerit, hoc Sacramentum *a Christianis absque peccato contemni*.

Porro hoc Sacramentum contemnit, non solum qui recusat, sed et ille qui non curat percipere: qui con» temptus absque ingenti scelere et ipsius Spiritus » sancti injuria esse non posset": inquit Trid. ibidem.

2. *Pars* manifeste probata manet in omnibus omnium Ecclesiarum Ritualibus, in quibus ritus hoc Sacramentum administrandi præscribitur.

C A P U T V.

De effectibus et cæremoniis Extremæ Unctionis.

Qu. 1. *Quot sint effectus Extremæ Unctionis?*

Resp. Sublato obice quinque referuntur a Conc. Trid. *Sess.* 14. *cap.* 2.

Primus, a quo juxta Trid. defluunt cæteri, est gratia sanctificans, secunda quidem ex primaria intentione institutionis, et etiam prima ex secundaria intentione suæ institutionis, ut videbitur infra.

2. Est remissio peccatorum, *si quæ sint adhuc expianda,* ait Trid.

3. Est abstersio reliquiarum peccati; hoc est propensionis ad malum; difficultatis ad faciendum bonum, debilitatis mentis a peccato provenientis, qua fit ut homo non sit ita expeditus ad intuenda et meditanda cælestia; plus autem vel minus abstergit pro majori vel minori dispositione recipientis.

4. Est alleviatio animæ infirmi, per magnam divinæ misericordiæ fiduciam quæ in eo excitatur, » qua » infirmus sublevetur, et morbi incommoda ac labo» res levius fert, et tentationibus dæmonis, calcaneo » insidiantis, facilius resistit".

In hoc effectu consistit gratia sacramentalis, est enim gratia *alleviativa* ægroti.

5. Est interdum sanitatis corporeæ restitutio, *ubi animæ expedierit.*

Nota: De his effectibus sic generatim in Trid. expressis conveniunt omnes Theologi; verum in exponendo 2. effectu qui est *remissio peccatorum,* et 5. qui est *sanitatis corporeæ restitutio,* in aliquibus discrepant.

Circa remissionem peccatorum.

Aliqui volunt Sacramentum Extremæ Unctionis remittere tantum *per accidens* peccata quoad culpam, sive sint mortalia, sive sint venialia; eo modo quo per alia Sacramenta vivorum remittuntur; et per hæc Apostoli verba, *Et si in peccatis sit, remittentur ei,* intelligitur solum de reliquiis peccatorum. (*Ita Dominic. Soto in* 4. *dist.* 23. *q.* 1. *art.* 2. *et quidam alii Thomistæ*).

Sunt qui volunt hoc Sacramentum remittere peccata venialia quoad culpam *directe ac per se,* mortalia vero tantum *per accidens.* (*Ita Estius in* 4. *dist.* 22. §. 4. *Paul. a Lugdun. cap.* 4. *de Extr. Unctio*).

Alii e contra peccata etiam mortalia *directe ac per se* a Sacramento Extr. Unct. dimitti existimant (*Bellarm. Maldonat. Tournely hic*).

Verum quoad praxim parum refert ad salutem hominis, quod disputent Theologi, an Sacramentum *primo et per se,* an tantum *per accidens,* effectum illum producat, modo illum vere producat; attamen

C O N C L U S I O.

Verisimilius est Sacramentum Extremæ Unctionis sublato obice, peccata sive mortalia, sive venialia, si quæ remaneant, primo et per se remittere.

Prob. Quia D. Jac. et Conc. Trid. absolute dicunt remitti peccata, nec distinguunt inter peccata mortalia et venialia, sed generatim et indefinite pronuntiant: » Si in peccatis sit, remittentur ei. Delicta si » adhuc sint expianda, abstergit .... Unde S. Carolus » *In instruct. de Extr. Unct.*) sic loquitur: » Potest » fieri, ut ignorante eo qui commisit, vel non valen» te confiteri peccatum mortale remaneat: in quo de» lendo ita hoc Sacramento juvatur, ut dici possit » eum per hoc Sacramentum salvari, qui alioquin fuis» set damnandus ".

Dices: Sunt tantum duo Sacramenta quæ *per se primario* remittunt peccata mortalia, scilicet Baptismus et Pœnitentia, quæ ideo dicuntur *Sacramenta* mortuorum; ergo Extrema Unctio *per se* non remittit peccata mortalia.

Resp. dist. ant. Sunt tantum duo Sacramenta, quæ per se dimittunt peccata mortalia *ex primaria intentione suæ institutionis,* conc. ant. *ex secundaria intentione suæ institutionis,* nego antec. Ergo Extrema Unctio non dimittit peccatum mortale per se, *ex primaria intentione suæ institutionis,* conc. *ex secundaria intentione suæ institutionis,* quatenus nempe est instituta tamquam supplementum, et perfectio pœnitentiæ, *nego,* et ideo non vocatur Sacramentum mortuorum.

Circa sanitatis corporeæ restitutionem quærunt, an hic effectus producatur ex opere operato, vel ex opere operantis.

Resp. Cum veriori sententia, hunc effectum produci *ex opere operato;* quia ad hunc effectum secundarium est instituta Extreme Unctio.

Dices: Ergo semper sanitatem recuperare debet, qui rite dispositus hoc Sacramentum recipit: atqui hoc est contra experientiam.

Resp. nego maj. Quia hic effectus est tantum secundarius et conditionatus; ergo non est necesse ut semper sequatur ex Sacramento, sed sufficit quod quotiescumque ponitur, *ex opere operato* ponatur.

Urgebis: Ergo post Extremam Unctionem remedia naturalia sunt inutilia.

Resp. nego illatum: Quia remedia naturalia con-

ducunt ad restitutionem sanitatis *absolute:* Sacramentum vero *conditionate*, si nempe saluti animæ sit necessaria; et ubi est necessaria, Sacramentum virtute sibi propria remedia naturalia ad felicem perducit exitum.

Quær. 2. *An Sacramentum Extremæ Unctionis sit iterabile?*

Resp. affirmat. Quia non imprimit characterem; circa hanc iterationem observandum est quod Conc. Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 3.) tradit: » Quod si infirmi » post susceptam hanc unctionem convaluerint, ite» rum hujus Sacramenti subsidio juvari poterunt, » cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint ". Ex quo sequitur non posse iterari durante eodem morbo, nisi infirmus convaluerit, et postea in novum periculum mortis relabatur.

Superesset ut hic exponeremus cæremonias in administratione hujus Sacramenti observandas; verum cum quælibet Diœcesis suas speciales cæremonias habeat, pro rei gravitate, summa cura ac religione, observandas, poterit quilibet consulere Rituale Diœcesis, cui addictus est, ad quod Lectores nostros remittimus.

DISSERTATIO VII.

De Sacramento Ordinis.

Nota: Hanc dissertationem octo absolvemus Capitibus.

Primum, Est de essentia et existentia Ordinis.

Secundum, De variis speciebus ordinationum.

Tertium, De materia et forma singulorum Ordinum.

Quartum, De Ministro Ordinis.

Quintum, De subjecto Ordinis.

Sextum, De effectibus Ordinis.

Septimum, De irregularitatibus, quæ removeant ab Ordinibus.

Octavum, De Censuris, ex quarum violatione incurritur irregularitas.

CAPUT I.

De essentia et existentia Ordinis.

Nota 1. Ordo sumitur quadrupliciter.

1. *Latissime*, pro statu religioso, sic dicitur *Ordo Cisterciensis*.

2. *Late*, pro aliquo gradu ecclesiastico conferente solum aliquam jurisdictionem in foro exteriori; sic Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, dici possunt Ordines.

3. *Stricte* pro Hierarchia Ecclesiastica, et definitur: » Certus hominum status, in quo varii sunt » distincti ac subordinati Ordinationum gradus, alii » aliis superiores, destinati ad celebrandum Sacra» mentum Eucharistiæ, aut ad inserviendum ex Of» ficio ipsius celebrationi ". Sic sumptus est aliquis status permanens.

4. *Strictissime*, pro actione sacra, qua homines in illo statu constituuntur; sic sumptus est aliqua actio transiens meliusque vocatur Ordinatio quam Ordo, et definitur: » Sacramentum a Christo institutum, » quo gratia, spiritualisque potestas traditur Clerico » ad Eucharistiam consecrandam, ad consecranti in» serviendum, cæteraque munia ecclesiastica rite o» beunda ".

Dicitur 1. *Sacramentum*; pro genere.

Dicitur 2. *A Christo institutum:* prout definivit Conc. Trident. Sess. 23. Can. 3. » Si quis dixerit Or» dinem, sive sacram Ordinationem non esse vere ac » proprie Sacramentum a Christo Domino institu» tum.... anathema sit ".

Dicitur 3. *Clerico*, quia Ordo præsupponit Clericatum.

Dicitur 4. *Confertur gratia spiritualisque potestas:* ut designetur differentia hujus Sacramenti ab aliis.

Dicitur 5. *Ad Eucharistiam consecrandam:* quibus verbis officium et finis Presbyteratus exprimitur.

Dicitur 6. *Ad inserviendum consecranti:* quibus verbis officium et finis inferiorum Ordinum traditur.

Dicitur 7. *Cæteraque munia rite obeunda:* quibus verbis alia Ordinum munia, quæ directe ad Eucharistiam non ordinantur, designantur; v. gr. peccatorum absolutio, aliorumque Sacramentorum administratio.

Nota 2. Hæretici, Lutherani, et Calvinistæ non negant extare in Ecclesia aliquam Ordinationem, qua nonnulli ad ministeria ecclesiastica deputantur; sed negant hanc verum esse Sacramentum, contenduntque omnem potestatem ecclesiasticam societate fidelium, seu omni populo in communi, a Deo fuisse concessam, quam Pastores nonnisi ex consensu populi, et tamquam ejus delegati, exercere possunt, non permanenter, sed movibiliter: *Les Evéques prirent d' Eduard VI.* (*successeur de Henry VIII.*) *des nouvelles commissions revocables à la volonté du Roi.... d' où elle leur étot communiquée*, ait illustrissimus Bossuetus (*Hist. variat. lib.* 7. *pag.* 367 *et* 8.)

Ex his patet idem esse probare Ordinem esse Sacramentum, et Ordinem existere, sive sumatur pro Hierarchia Ecclesiastica, sive pro sacra Ordinatione. Itaque

CONCLUSIO.

Ordo seu Ordinatio est verum ac proprie dictum novæ Legis Sacramentum.

Prob. Hoc unico Syllogismo; ad verum novæ Legis Sacramentum quatuor requiruntur et sufficiunt etiam secundum Novatores, nempe 1. Ut sit signum externum et sensibile; 2. Ut habeat vim producendi gratiam; 3. Ut sit a Christo præceptum; 4. Ut sit constans ac perpetuum in Ecclesia; *atqui* quatuor illas conditiones habet Ordo; ergo.

1. Est signum externum et sensibile; ut constat ex *c.* 13. *Actuum*, ubi de Ordinatione Pauli et Barnabæ dicitur: *Tunc jejunantes et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos*. Adest Impositio manuum et Oratio ipsi correspondens.

2. Habet vim producendi gratiam, juxta Apost. (2. *ad Tim. c.* 1. *v.* 6.) » Admoneo te, ut resuscites gra» tiam Dei, quæ in te est, per Impositionem manuum » mearum ".

3. Ordo est a Deo præceptus, seu institutus, jussit enim Spiritus sanctus (*Act.* 7. *v.* 2.) *Segregari Paulum et Barnabam ad opus ad quod assumpserat eos, tunc jejunantes, etc.* Et c. 20. idem Spiritus sanctus, *Posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*.

4. Est perpetuus et constans in Ecclesia, est enim perenniter institutus ad confectionem Eucharistiæ et oblationem sacrificii usque ad consummationem sæculi perseveraturi, juxta illud Christi: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*.

Conc. Trid. (*Sess.* 23. *can.* 3.) confirmat hanc veritatem *ex Apost. tradit. ac Patrum unanimi consensu*, dicentium cum D. Aug. (*Lib.* 2. *contra Parmen. C.* 13.) » Ipsi explicent (Donatistæ) quomodo » Sacramentum baptizati non possit amitti, et Sacra» mentum ordinati possit amitti?... si enim utrum» que Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur il» lud non amittitur, et istud amittitur? neutri Sa» cramento injuria facienda est ". Ergo ex D. Aug.

nemo unquam dubitavit Ordinem esse eodem modo Sacramentum, quo ipse Baptismus, quem admittunt Novatores.

Hinc idem Trid. *Sess.* 23. *can.* 3. definit: » Si » quis dixerit Ordinem sive sacram Ordinationem » non esse vere ac proprie Sacramentum a Christo » Domino institutum ... anathema sit ".

Objicies 1. Christus ordinavit Apostolos absque manuum Impositione; ergo Ordinatio non est signum sensibile.

Resp. transeat ant. Neque enim omnia quæ fecit Christus, scripta sunt. *Nego conseq.* Ex eo enim quod Christus sine impositione manuum contulisset Ordines, non inde concludere licet, materiam et formam ab Ecclesia adhiberi non debere; Christi enim potestas excellentiæ non erat signis externis alligata, quemadmodum alligata est potestas Ecclesiæ.

Objicies 2. Tertullian. (*L. de exhort. Virg. c.* 7.) ait: » Differentiam inter Ordinem et plebem consti» tuit Ecclesiæ auctoritas ". Ergo non institutio divina.

Resp. dist. Textum. Differentiam constituit auctoritas per electionem, *conc. ant.* per collationem potestatis, *nego ant.* Itaque sic loquitur Tertull. quia illi qui erant in Ministros consecrandi, eligebantur a Clero, et populo, verum per solam Consecrationem recipiebant potestatem Ordinis; sese explicat Tertull. addens immediate: *Et honor per ordinis concessum sanctificatus a Deo.*

Quær. *Quo tempore Christus instituerit Sacramentum ordinis?*

Resp. in die Cœnæ, cum Apostolis suo corpore et sanguine refectis dedit præceptum consecrandi his verbis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Ita docet Trid. (*Sess.* 22. *c.* 1.).

CAPUT II.

De variis speciebus ordinationum.

Nota: Ordines dividuntur in sacros seu majores, et non sacros seu minores.

Ordo sacer, est *ille qui versatur propinque circa Eucharistiam, habetque annexam legem continentiæ et horarum.*

Ordo non sacer est *ille qui versatur remote circa Eucharistiam, nec habet annexam legem continentiæ et horarum.*

Quær. *Quot sint in Ecclesia Ordines?*

Resp. Sunt septem, scilicet *Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolytatus, Exorcistatus, Lectoratus, et Ostiariatus.* Quorum tres primi dicuntur *majores et sacri*, quatuor posteriores dicuntur *minores et non sacri.* Ita declarat Conc. Trid. (*Sess.* 23. *cap.* 2.) Utrum autem sint duntaxat numero septem, an plures vel pauciores, non definit; sicut nec definit omnes Ordinationes esse proprie dicta Sacramenta, unde exortæ sunt inter Doctores controversiæ sequentes. 1. Utrum prima Tonsura sit Ordo. 2. Utrum Episcopatus sit Ordo et Sacramentum distinctum a Presbyteratu. 3. Utrum omnes Ordinationes sint Sacramenta, quas brevi manu variis conclusionibus dirimemus. Ideo sit

CONCLUSIO I.

Prima Tonsura non est Ordo.

Prob. Ordo annexum habet aliquod officium circa ministerium Altaris, estque a Christo institutum; atqui prima Tonsura nullum habet officium annexum circa ministerium Altaris, nec est a Christo institutum; ergo etc.

Unde prima Tonsura nihil aliud est quam ritus ab Ecclesia institutus, quo quis a statu Laicorum distinguitur, ut ad Ordines suscipiendos melius disponatur.

Dices: Prima Tonsura ab Innocentio III. (*Cap: cum contingat. De ætate præficiendorum.*) vocatur *Ordo Clericalis.* Ergo Tonsura est Ordo.

Resp. dist. ant. Vocatur Ordo, late sumptus pro statu scilicet Clericali, quatenus quis per Tonsuram distinguitur a Laico et gaudet privilegio Canonis et Fori, *conc.* Ordo stricte sumptus pro gradu Ecclesiastico conferente potestatem ad aliquod officium spirituale, *nego.* Est ergo mera ad cultum divinum deputatio.

CONCLUSIO II.

Episcopatus est Ordo distinctus a Presbyteratu.

Prob. Ritus qui imprimit characterem distinctum a charactere Presbyteratus, est Ordo distinctus a Presbyteratu; atqui, etc.

Prob. ant. Ritus qui confert veram et specialem potestatem ad aliquas functiones Hierarchicas exercendas, quæ a simplici Sacerdote exerceri non possunt, imprimit characterem distinctum a charactere Presbyteratus: atqui Episcopatus veram et specialem potestatem indelebilem confert ad ordinandos Ministros Ecclesiæ, et conferendum Sacramentum Confirmationis, quæ non possunt conferri a simplici Sacerdote; ergo, etc.

CONCLUSIO III.

Episcopatus est proprie dictum Sacramentum, a Sacerdotio realiter distinctum.

Prob. 1. In Ordinatione Episcopali nihil deest eorum, quæ requiruntur ad verum et proprie dictum Sacramentum; ergo, etc. Nam in Ordinatione Episcopali reperitur:

1. Cæremonia exterior gratiæ collativa, ut constat ex 2. ad Tim. 1. *Admoneo te ut resuscites gratiam quæ est in te per impositionem manuum mearum;* quem Chrysostomus, OEcumenius, Theophylactus, et passim alii Patres, interpretantur de manuum impositione quam Paulus, cum Timotheum ordinavit Episcopum, adhibuit.

2. Est a Deo instituta juxta illud Actor. 20. *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.*

3. Est permanens in Ecclesia; Episcopi enim succedunt Apostolis, qui semper habuerunt in suis sedibus successores; ergo.

Prob. 2. De fide est Episcopum esse jure et institutione divina superiorem Presbytero, potestate tum Ordinis, tum jurisdictionis. Atqui si eadem esset Ordinatio Episcopi et Presbyteri, idemque Sacramentum, non videretur Episcopum vi suæ Ordinationis, ac proinde jure ac intentione divina, esse Presbyteris superiorem; ergo distincta est Ordinatio distinctamque Sacramentum.

Prob. 3. Ex S. Leone, qui Epistola 12. ad Anastasium Thessalonic. c. 12. de continentiæ lege Subdiaconis imposita loquens, ait: » Quod si in hoc Or» dine, qui quartus a Capite est, dignum est custo» diri, quanto magis in primo, aut secundo vel ter» tio servandum est, ne aut Levitico, aut Presbyte» rali honore, aut Episcopali excellentia quisquam » idoneus æstimetur, qui se a voluntate uxoria nec» dum frenasse dignoscitur ". Ergo Episcopatus est Ordo distinctus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Episcopatus est tantum extensio characteris Presbyteratus ad altiora munia; ergo non est Ordo a Presbyteratu distinctus.

Resp. nego ant. Nam ad extendendum characterem par requiritur efficacia quæ requiritur ad imprimendum novum; ergo nulla est ratio cur Ordinatio Episcopalis extendat solummodo characterem Presbyteratus, et non potius novum imprimat.

Inst. 1. Conc. Trid. et vulgo Theologi septem tantum Ordines enumerant; at si Episcopus esset Ordo a presbyteratu distinctus, essent plures quam septem Ordines; ergo etc.

Resp. dist. min. Essent plores in specie infima, *conc.* in specie subalterna, *nego*. Itaque Ordo generatim sumptus, immediate dividitur in septem species, quarum prima, nempe Sacerdotium subdividitur in Presbyteratum et Episcopatum, qui in Sacerdotio continetur tanquam species notabilior in suo genere. Nam *quemadmodum*, (Patres Tridentini) *enumerando septem tantum Sacramenta novæ Legis,* inquit Lambertus (*De Sacr. Ordinis disp.* 1. *a.* 1.), » ita » enumerant Ordinem pro uno Sacramento, quatenus » sumunt illud generice, ut tamen rationem Sacramenti non denegent membris sub isto genere contentis: pari etiam jure quando in enumeratione » Ordinum recensent tantum Sacerdotium, recensent » illud quatenus generice sumitur, et prout dividitur » in duas species, quarum una est simplex Presbyteratus, et altera Episcopatus ".

Inst. 2. Si Episcopatus esset Sacramentum, imprimeret characterem; sed falsum conseq. ergo, etc.

Prob. min. Si imprimeret characterem, ille character præstantior charactere sacerdotali esse deberet; atqui nullus est character præstantior eo, qui potestatem confert conficiendi Corpus Christi; ergo, etc.

Resp. dist. min. Esset character sacerdotali præstantior extensive, *conc.* entitative et intensive, *nego*. Ratio est, quia ad plura objecta se extendit, ad quæ nihil omnino potest character sacerdotalis.

Objicies 2. Ordinum distinctio et varietas repetitur ex habitudine quam habent ad consecrationem Eucharistiæ; sed Episcopatus hac in parte nihil addit supra Presbyteratum.

Resp. dist. min. Episcopatus nihil addit supra Presbyteratum directe et immediate quantum ad potestatem consecrandi Eucharistiam, *conc. min.* indirecte et mediate, *nego min.* dat enim potestatem ordinandi Sacerdotes qui eam consecrent; et ideo verus est Ordo, verumque Sacramentum distinctum.

Inst. 1. Si Episcopatus est Ordo et Sacramentum distinctum a Presbyteratu, posset qui non esset Presbyter, valide ordinari Episcopus; falsum conseq. ergo et antec.

Resp. nego maj. Ratio est, quia character Episcopalis ex institutione divina præsupponit essentialiter ordinationem Presbyteri; hinc nemo potest valide consecrari Episcopus quin sit ordinatus Presbyter.

Inst. 2. Potest qui non est Diaconus, valide in Presbyterum ordinari; ergo a pari, etc.

Resp. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia functiones sacerdotales non pendent a charactere Diaconatus, cum illum eminenter contineat presbyteratus; e contra functiones Episcopales pendent a charactere sacerdotali tanquam a præsupposito necessario essentiali.

CONCLUSIO IV.

Episcopi jure divino sunt Presbyteris superiores.

Prob. 1. Ex Trad. cujus testem affero S. Epiphanium, qui lib. de hæresibus hæresi 75. *in Aerio* sic loquitur: » Est illius dogma supra hominis captum » furiosum et immane: quænam, inquit, in re Presbytero Episcopus antecellit? nullum inter utrumque discrimen est. Est enim amborum unus Ordo, » par et idem honor et dignitas ". Ergo parem Episcopo Presbyterum asserere, est hæreticum.

Prob. 2. Episcopi jure divino soli sunt ministri tum Ordinis, tum Confirmationis; soli habent Sacerdotii plenitudinem; ergo etc. Deinde Episcopi jure divino pollent auctoritate jurisdictionis in Presbyteros; ergo sunt Presbyteris superiores.

Hinc Conc. Trid. (*Sess.* 23. *can.* 7) definit: » Si » quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores; vel non habere potestatem ordinandi, et » confirmandi; vel eam, quam habent, illis esse cum » Presbyteris communem ... anathema sit ".

Solvuntur Objectiones.

Objicies: Celebrem ac difficilem D. Hieron. textum in c. 1. Epist. ad Tit. in quo textu D. Doctor docet: 1. *Apud veteres eosdem fuisse Presbyteros, quos et Episcopos.*

2. Ad tollendum Schisma » factum esse ut unus » de Presbyteris electus, superponeretur cæteris, ad » quem omnis Ecclesiæ cura pertineret ".

3. Episcopos » nosse debere se magis consuetudine » (Ecclesiæ) quam dispositionis Dominicæ veritate » Presbyteris esse majores, et in commune debere » regere Ecclesiam imitantes Moysem, qui cum haberet in potestate solus præesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum judicaret ". Ergo Episcopi jure divino non sunt Presbyteris superiores.

Resp. nego conseq. Nam ibidem comparat D. Hieron. Episcopos Moysi, Presbyteros vero septuaginta senioribus ab ipso Moyse electis; ergo quemadmodum ordinatione divina Moyses erat superior illis senioribus quos vocavit in partem sollicitudinis, ita necesse est D. Hieron. existimasse Episcopos ordinatione divina superiores esse Presbyteris, cum quibus rexe Ecclesiæ regebant, divisa cum ipsis extrema jurisdictione quoad usum et exercitium, donec exortis dissensionibus et schismatibus, ad tollenda eorum semina, Episcopi ad se solos revocaverunt usum jurisdictionis, cujus antea participes fecerant Presbyteri; inde facilis est responsio ad singula.

Ad 1. *dist. ant.* Idem est presbyter qui et Episcopus, ratione usus et exercitii externæ jurisdictionis, *conc. ant.* ratione characteris, Ordinis, et jurisdictionis radicalis, *nego ant.* Patet ex dictis: idque satis erat D. Hieron. ad temeritatem eorum refellendam, qui Diaconos Presbyteris anteferebant.

Ad 2. *dist. ant.* Ad tollendum schisma factum est ut unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, quoad regiminis formam, *conc.* quoad ordinem et jurisdictionem radicalem, *nego*. Initio enim Ecclesiæ, exercitium jurisdictionis communicabatur Presbyteris ad regimen Ecclesiæ, sed occasione schismatum hæc regiminis forma fuit revocata, et omnis auctoritatis exercitium ad Episcopum fuit restrictum.

Ad 3. Episcopi magis consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate Presbyteris sunt superiores, quoad usum jurisdictionis externæ, *conc.* quoad ipsam radicalem jurisdictionem, nego. Nam hoc habent Episcopi ex institutione divina.

Itaque Christus libertati Episcoporum, tanquam rem disciplinæ, permisit ut vocarent Presbyteros in partem sollicitudinis Pastoralis, ipsisque permitterent usum et exercitium jurisdictionis, cujus ipsi soli habebant potestatem, et ab Ecclesiæ consuetudine ma-

gis quam a divina dispositione, factum est, ut Episcopi omne exercitium potestatis et jurisdictionis ad se revocarent, sibique solis reservarent.

CONCLUSIO V.

De fide est Presbyteratum esse proprie dictum Sacramentum.

Prob. De fide est a Trid. (*Sess.* 23. *can* 5.) definitum, sacram Ordinationem esse proprie dictum Sacramentum; ergo consequens est ex eadem fide Presbyteratum, qui inter Ordines est præcipuus et finis ad quem Ordines inferiores referuntur, esse Sacramentum; enimvero nihil ipsi deest ad rationem Sacramenti necessarium.

CONCLUSIO VI.

Certum est Diaconatum esse Sacramentum proprie dictum.

Prob. Quælibet cæremonia sacra a Christo instituta qua confertur gratia sanctificans, est proprie dictum Sacramentum; atqui Diaconatus, 1. Est cæremonia sacra Act. 6. *orantes imposuerunt eis manus*. 2. Est a Christo institutus, ut constat tum ex facto Apostolorum qui Diaconos non ordinassent nisi a Christo edocti et jussi fuissent; tum ex Trid. (*Sess.* 23. *can.* 6.): » Si quis dixerit in Ecclesia Catholica » non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, » quæ constat ex Episcopis, Presbyteris et Ministris, » anathema sit ". Per Ministros haud dubie intelligit saltem Diaconos. 3. Per Diaconatum confertur gratia sanctificans, ex Trid. definiente (*Sess.* 22. *can.* 4.) » Per sacram ordinationem dari Spiritum sanctum, nec frustra Episcopos dicere, accipe Spiritum » sanctum "; atqui in ordinatione Diaconi dicitur: *Accipe Spiritum sanctum*; ergo, etc.

Dices: Diaconatus fuit institutus ab Apostolis, *Act.* 6. Ergo non a Christo.

Resp. nego ant. Equidem supposita fidei institutione, Apostoli primos Diaconos ordinaverunt; aliud est ordinare, aliud instituere.

Inst. Ille Ordo non est Sacramentum, cujus ministerium est mere profanum; atqui ministerium Diaconorum est mere profanum, nempe *ministrare mensis*.

Resp. dist. min. Ministerium *secundarium* Diaconorum est mere profanum, *conc.* ministerium primarium, *nego*.

Itaque duplex fuit ministerium Diaconorum: *primarium* quod erat prædicare, baptizare, mensis sacris ministrare, Eucharistiam præbendo fidelibus, unde Ignatius martyr ait (*Epist.* 2. *ad Trallianos n.* 2.) *Diaconos mysteriorum Jesu Christi Ministros omni modo omnibus placere oportet; non enim ciborum et potuum ministri sunt, sed Ecclesiæ Dei ministri*.

Secundarium fuit mere profanum, scilicet ministrare mensis communibus, quod secundarium ministerium ipsis exprobrat D. Hieron. (*Epist. ad Evang.*) ut aliquorum superbiam frangat Diaconorum, qui se supra Presbyteros extollebant.

CONCLUSIO VII.

Probabilius est Subdiaconatum et Minores Ordines esse proprie dicta Sacramenta.

Prob. Illa opinio quæ conformior est menti et doctrinæ Conciliorum, est haud dubie probabilior; atqui opinio quæ docet Subdiaconatum et quatuor Minores esse Sacramenta, est conformior menti et doctrinæ Conciliorum; ergo.

Prob. min. 1. Ex Conc. Flor. in decreto dicente: » Sextum Sacramentum est Ordinis; cujus materia » est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, » sicut Presbyteratus traditur per ... Diaconatus vero » per ... Subdiaconatus vero per calicis vacui cum » patena vacua superposita traditionem; et similiter » de aliis (*Ordinibus*) per rerum ad sua ministeria » pertinentium assignationem ". Ergo cum assignando materiam illius Sacramenti, assignet materiam subdiaconatus et Minorum, consequens est illos Ordines esse Sacramenta.

Prob. min. 2. Ex Trid. sess. 23. in cujus c. 2. cum omnes Ordines enumeravit, postea *can.* 3. definit: *Ordinem, seu sacram Ordinationem esse Sacramentum* vere et proprie a Christo Domino institutum; atqui propositio indefinita in materia doctrinali æquipollet propositioni universali, et quidquid convenit generi, convenit etiam omnibus suis speciebus; ergo videtur esse doctrina Conc. Trid. omnes et singulos Ordines, etiam minores, esse Sacramenta, et non tantum Sacramentalia.

Prob. 2. Ex D. Th. (*In suppl. q.* 37. *a.* 2.) » Dicendum, *inquit*, quod Ordo dicitur sacer dupliciter, uno modo secundum se, et sic quilibet Ordo » est sacer, cum sit Sacramentum quoddam; alio » modo ratione materiæ, circa quam habet aliquem » actum circa rem aliquam consecratam; et sic sunt » tantum tres Ordines sacri, scilicet Sacerdotium, et » Diaconatus, qui habent actum circa Corpus Christi, et Sanguinem consecratum: et Subdiaconatus » qui habet actum circa vasa consecrata. Et ideo eis » etiam continentia indicitur, ut sancti et mundi sint » qui sancta tractant ".

Confirmatur, ex eo quod omnes Ordines etiam Minores imprimant characterem, unde iterari non possunt, ut docet D. Th. (*q.* 35. *a.* 2. *ad* 1. *et* 2.) » Dicendum, *inquit*, quod quilibet Ordo vel habet a» ctum circa ipsum Sacramentum, vel ordinatur ad » Sacramentorum dispensationem: sicut Ostiarii habent actum admittendi homines ad divinorum Sa» cramentorum inspectionem, et sic de aliis, et ideo » in omnibus requiritur spiritualis potestas ". Atqui solius est Sacramenti imprimere characterem per collationem potestatis spiritualis indelebilis; ergo, etc.

Dixi: *Probabilius*; quia plures Theologi contra alios, negant Subdiaconatum et Minores esse proprie dicta Sacramenta, concedentes esse mera Sacramentalia: unde quamdiu Ecclesia hanc quæstionem non definierit, poterit quilibet eligere opinionem, quæ sibi videtur probabilior.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Scriptura nullam Subdiaconatus et Minorum facit mentionem; ergo non sunt Sacramenta.

Resp. nego conseq. Idem enim tantum concludi potest quod Christus per semetipsum non promulgaverit istos ordines, sed per suos Apostolos a quorum traditione, quæ est paris cum Scriptura auctoritatis, habemus seriem istorum ordinum; hujus traditionis testes sunt Concilia, *Romanum*, sub sancto Sylvestro, *Elibertanum*, c. 33. Carthaginense IV. ann. 393, in quibus fit mentio distincta singulorum Ordinum, deinde Concilium Tridentinum asserit, quod *ab ipso Ecclesiæ initio* Subdiaconatus, et Minorum *nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, in usu fuisse cognoscuntur*.

Objicies 2. Sacramentum est quid sacrum, sed Subdiaconatus non fuit semper Ordo sacer, dicente Trid. (*Sess.* 23. *c.* 2.) *Subdiaconatus ad Majores Ordines a Patribus et sacris Conciliis refertur*; Minores vero nunquam fuerunt sacri; ergo, etc.

Resp. dist. min. Non sunt sacri ex parte functio-

num Ordinis, et status ordinati, *conc.* ex parte sui, *nego*. Responsio patet ex D. Th. supra citato.

Inst. 1. Ordo qui potest exerceri a persona non sacra, non est sacer; atqui Subdiaconatus et Minores possunt exerceri a personis non sacris, nempe a laicis; ergo.

Resp. dist. min. Possunt exerceri a laico solemniter et ex officio, *nego*; secus, *conc.* Alias nec Eucharistia, nec Baptismus essent quid sacrum; antiquitus enim laici Eucharistiam propriis manibus attrectabant, et etiam nunc laici in necessitate baptizant.

Inst. 2. Si Minores Ordines sint Sacramenta, sequitur eos peccare mortaliter, qui hos suscipiunt cum conscientia peccati mortalis: falsum conseq. ergo, etc.

Resp. nego min. Est enim mortale ponere obicem gratiæ: qui autem suscipit Ordines cum conscientia peccati mortalis, ponit obicem gratiæ, cum sint Sacramenta vivorum; ergo.

Resp. nego conseq. Aliud est enim Ordines suscipere, aliud exercere functiones Ordinum. Ordines suscipere est recipere Sacramenta vivorum, quæ cum requirant statum gratiæ in suscipiente, si illa recipiat cum conscientia peccati mortalis, peccat mortaliter; e contra exercere functiones Ordinum, non est recipere, nec semper administrare Sacramentum, unde gravitas illius actionis desumitur ex gravitate vel levitate materiæ, quæ gravis censetur, si proxime accedat ad Eucharistiam; levis vero, si remote tantum, ut sunt exercitia Ordinum Minorum, quæ ideo non sunt sacra, licet Ordines ipsi sint sacri.

Objicies 3. Infirma est nostra probatio ex Conciliis; namque Trid. loquitur de sola ordinatione, quæ confertur per solam impositionem manus, probat enim ordinationem esse Sacramentum ex his verbis Apostoli (2. *Ad Tim.* 1. *v.* 6.) » Admoneo te ut » resuscites gratiam quæ est in te per impositionem » manuum mearum ". Ergo nihil inde concludi potest pro iis Ordinibus, qui non conferuntur per impositionem manuum.

Resp. nego ant. Ait enim Trid. *Per sacram Ordinationem, quæ verbis et signis exterioribus perficitur, gratiam conferri, et esse Sacramentum*; atqui omnes Ordines etiam Minores verbis et signis exterioribus perficiuntur; ergo.

CAPUT III.

De materia et forma singulorum Ordinum.

Nota: Cum in Ordinationibus variæ sint cæremoniæ externæ, variæque prolationes verborum illis respondentes, multum desudant Scholastici nostri in assignandis illis signis exterioribus, et verbis quæ rationem materiæ et formæ habeant; qui nodus ut enucleatius dissolvatur, hoc caput in quatuor Paragraphos distribuemus; in tribus primis agemus de materia et forma Episcopatus, Presbyteratus et Diaconatus. In quarto agemus de materia et forma Subdiaconatus et Minorum.

§. I. *De materia et forma Episcopatus.*

Nota: Ex Pontificali Romano in Ordinatione Episcopi quatuor cæremoniæ et ritus occurrunt.

1. Episcopus consecrator et alii duo Assistentes Episcopi ambabus manibus caput consecrandi tangunt, dicentes: *Accipe Spiritum sanctum*. Quo facto consecrator deposita mitra orat pro consecrando dicens: *Propitiare Domine, etc.*

2. Consecrator caput consecrati ungit et manus sancto Chrismate dicens: » Ungatur et consecretur caput tuum, etc. ungantur manus istæ, etc.

3. Consecrator Baculum pastoralem et Annulum benedictos tradit consecrato dicens, ad Baculi traditionem: *Accipe Baculum pastoralis officii; etc.* Ad Annuli traditionem: *Accipe Annulum, etc.*

4. Consecrator imponit librum Evangeliorum super cervicem consecrati, cui exinde ut eum tangat, tradit dicens: » Accipe Evangelium et vade, prædica » populo tibi commisso, etc. "

Quær. *Quid in eo ritu habeat rationem materiæ, et quid rationem formæ?*

Resp. Essentialis materia Episcopatus est sola manuum impositio a tribus Episcopis facta; forma vero sunt hæc verba impositioni manuum correspondentia: *Accipe Spiritum sanctum*. Cætera autem ad solam integritatem Ordinationis pertinere videntur.

Prob. 1. *pars: Nempe materiam et formam essentiales Episcopatus esse manuum impositionem et verba ipsi correspondentia:* quia ea est materia et forma essentialis Episcopatus, quam Apostoli illum conferendo usurparunt, quamque utraque Ecclesia semper adhibuit; atqui Apostoli conferendo Episcopatum adhibuerunt manuum impositionem; juxta illud 1. ad Tim. 4. *Noli negligere gratiam quæ data est tibi cum impositione manuum Presbyterii;* et utraque Ecclesia semper adhibuit, ut constat ex pontificalibus Latinorum, et euchologiis Græcorum: unde Concilium Antiochenum anno 341. celebratum can. 17. ait: » Si quis Episcopus per manus impositionem » Episcopatum acceperit, et præesse populo constitu» tus, ministerium subire neglexerit ... hunc oportet » communione privari ".

Prob. 2. *pars:* Quia, ut observat Morinus de sacris Ordinationibus, exerc. 2. *cap.* 2. *n.* 1. Scholastici pene omnes, qui de materia et forma Episcopatus disputant, illius formam in his verbis constituunt: *Accipe Spiritum sanctum*. *Neque,* inquit, *aliud sentire potuerunt, cum apud eos ratum sit ac fixum Ordinum formas* necessario esse inoperativas. Ergo materia Episcopatus est ritus qui correspondet illis verbis: *Accipe Spiritum sanctum;* atqui talis ritus est manuum impositio facta ab Episcopo consecratore, et assistentibus Episcopis; ergo etc. Ex quo sequitur cæteros omnes ritus pertinere duntaxat ad integritatem hujus ordinationis, nempe ad majorem expressionem effectus Ordinationis Episcopalis.

Dices: Impositio manuum est signum valde confusum potestatis traditæ in Ordinatione Episcopali, nec ad eam significandam sufficienter determinatur per hæc verba *accipe Spiritum sanctum;* ergo non sunt sufficiens et adæquata materia et forma Ordinationis Episcopalis.

Resp. nego ant. Nam impositio manuum et verba sufficienter determinantur ex circumstantiis, in quibus proferuntur ad significandam gratiam et characterem Episcopalem quem conferunt.

§. II. *De materia et forma Presbyteratus.*

Nota 1. In Ecclesia Latina, quinque præcipuæ observantur cæremoniæ in Ordinatione Sacerdotis.

1. Episcopus nihil dicens ambas manus super caput uniuscujusque ordinandi successive imponit; idemque faciunt Sacerdotes qui adsunt Ordinationi, quo facto tam Episcopus quam Sacerdotes tenent manus dexteras extensas super illos, Episcopo dicente: *Oremus fratres charissimi,* etc. Unde jam est duplex impositio manus.

2. Ambas manus inungit oleo catechumenorum dicens: *Consecrare et sanctificare digneris, Domine, etc.*

3. Calicem cum vino et patenam superpositam cum Hostia porrigit cuilibet ordinando, singulis dicens: » Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo tam

» pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini ": Amen.

4. Celebratur Missa ab Episcopo, in qua ordinatus simul cum Episcopo formam consecrationis pronuntiat.

5. Post Communionem iterum Episcopus solus ambas manus super capite singulorum imponit dicens: » Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis, et quorum retinueris retenta sunt ".

Nota 2. In Ecclesia Græca tres observantur præcipui ritus.

1. Episcopus caput ordinandi ter signat signo Crucis.

2. Dexteram manum tenens impositam supra caput ordinandi, dicit: » Divina gratia quæ semper infirma curat, et ea quæ desunt adimplet, promovet » N. venerabilem Diaconum, in Presbyterum; oremus pro eo, ut veniat super ipsum gratia sanctissimi Spiritus ".

3. Iterum ter signans ordinatum Pontifex, manu imposita super caput ejus, varias super eum preces recitat.

Nota 3. Circa hanc controversiam sunt tres opiniones.

1. Docet solam manus impositionem esse materiam, et solam orationem esse formam (*Ita D. Bonav. Morinus, Becan. Tournely*).

2. Assignat solam instrumentorum porrectionem cum istis verbis: *Accipe potestatem*, etc. (*Ita Dominicus Soto, Estius, Capreolus de Valent.*).

3. Tum porrectionem instrumentorum, tum ultimam manus impositionem cum verbis concomitantibus assignat. (*Ita Vasquez, Moldonat. Bellarm. Hallesius, Isambert, Paul. a Lugd. Antoine, et multi alii*).

CONCLUSIO.

Instrumentorum traditio et ultima manuum Impositio, cum formis verborum ipsis correspondentibus constituunt totam essentiam Ordinationis Sacerdotis; duæ vero primæ manuum Impositiones et cæteri ritus videntur tantum accidentales et cæremoniales.

Prob. 1. *pars*. Quæ asserit tum instrumentorum traditionem, tum ultimam manuum Impositionem esse de essentia Ordinationis Presbyteri. Quia posse offerre sacrificium Missæ et posse a peccatis absolvere, pertinent ad essentiam Sacerdotii: atqui per traditionem instrumentorum, quæ fit ab Episcopo hæc verba proferente: *Accipe potestatem*: Sacerdos accipit potestatem offerendi sacrificium; et per ultimam manuum Impositionem quæ fit in fine Missæ a solo Episcopo hæc verba proferente: *Accipe Spiritum sanctum, quorum, etc.* Sacerdos accipit potestatem remittendi peccata; verba enim formæ efficiunt quod significant; ergo, etc.

Hinc Conc. Flor. in Decreto ait: » Ordinis materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut Presbyteratus traditur per calicis cum » vino, et patenæ cum pane, porrectionem ". Et paulo post formam ejus tradens, ait: » Forma Sacerdotii talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium, etc.

Et Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 3. *de Extrem. Unct.*) docet Ministrum Extremæ Unctionis esse *aut Episcopos aut Sacerdotes ab ipsis rite ordinatos per Impositionem manuum Presbyterii*. Ergo tum traditio instrumentorum, tum ultima manuum Impositio, etc.

Prob. 2. *pars*: Quæ est de forma: quia forma Sacramentorum consistit in verbis, quæ determinant materiam ad significationem Sacramentalem; atqui verba ista, *accipe potestatem, etc.* ut ista, *accipe Spiritum sanctum*, quæ concomitantur materiam, determinant ipsam ad significationem Sacramentalem; ergo.

Prob. 3. *pars*: Nec primam, nec secundam manuum Impositionem esse essentiales.

Non quidem prima, ut ipse fatetur Tournely dicens: Quæ ordine prima est manus Impositio, nulla habet adjuncta verba, non igitur materiæ rationem habet ".

Nec etiam secunda, tum quia manus Impositio quam Patres et Concilia requirunt, debet esse talis ut per eam uniuscujusque ordinandi caput tangatur, ut ait Greg. IX. (*Cap. Presbyter de Sacramen. non iterand.*) *Presbyter et Diaconus, cum ordinantur, manus impositionem tactu corporali,* (*ritu ab Apostolis introducto*), *recipiunt* (*Eodem modo loquitur Conc. Carthag. IV. can.* 2. 3. *et* 5.): atqui per secundam Impositionem Episcopus non tangit caput ordinandi, unde eodem Cap. *Presbyter*, vocatur *suspensio manuum*; ergo. Tum quia oratio quæ comitatur illam manus expansionem, nullum ministerium peculiare Sacerdotis significat, sed tantum implorat auxilium divinum super ordinandos; ergo, etc.

Confirmat. Ex Pontificali Rom. quod post factam illam manus Impositionem, aspirantes adhuc vocat, *ordinandos*, et nonnisi post traditionem calicis cum vino et patenæ cum hostia ipsos vocat *ordinatos*.

Solvuntur Objectiones.

Objicies contra primam partem, 1. Tournely (*De ordine pag.* 109.) *Ea materia non est essentialis, cujus neque Scriptura meminit, nec usus in Ecclesia Latina deprehenditur per decem priora sæcula, et qua etiamnum caret Ecclesia Græca*; atqui talis est porrectio instrumentorum, etc.

Resp. cum ipsomet Tournely (*De ordine pag.* 443.) qui assignando pro materia partiali Episcopatus impositionem codicis Evangeliorum super caput ordinandi, ait: » Nec moveat quod hujusce ritus Scriptura non meminerit, aut quod sine ipso legantur » factæ aliquæ Ordinationes in Ecclesiis Alexandrina, et Gallicana, etc. Namque facile iste conciliari » possunt, si dicamus Christum Ecclesiæ libertati reliquisse determinandi in specie signa quædam ad » Sacramentum perficiendum idonea et necessaria, » quæ pro data libertate aliquando usurpare, aliquando omittere potuit, quanquam nullo satis firmo demonstratur argumento reipsa omissam aliquando illam codicis Evangeliorum impositionem ": sicut nec calicis cum vino, et patenæ cum hostia traditionem in Ordinatione Sacerdotis. Ordo enim Rom. VIII. sæculo editus ipsam cum verbis ei respondentibus præscribit, non tanquam novum ritum, sed tanquam ritum jam diuturno usu in Ecclesia Latina usurpatum; ergo cum non inveniamus ipsum ab aliquo Pontifice, vel *Concilio institutum, sed semper retentum* in Ecclesia Latina, *nonnisi auctoritate Apostolica traditum, rectissime creditur*: juxta regulam a D. Aug. (*Lib. de Bapt. cap.* 24.) traditam.

Hac responsione solvuntur omnes adversariorum instantiæ; ex ipsa etenim

Sequitur 1. Ecclesiam non mutasse institutionem Christi, Christus enim instituit tantum generaliter, ut loco materiæ adhiberetur signum aliquod sensibile significativum potestatis quæ traditur, et loco formæ adhiberentur verba potestatem sufficienter exprimentia; illius autem signi et illorum verborum determinationem reliquit Ecclesiæ, quæ apud Græcos determinavit solam Impositionem manuum cum verbis ei correspondentibus; apud Latinos vero determinavit partim traditionem instrumentorum, partim Impositionem manuum, quas pro libitu retinere, vel mutare potest.

Sequitur 2. Ordinationem Græcorum non differre essentialiter et significativa a nostra, sed tantum accidentaliter et materialiter; quia licet habeant diversas materias et formas, illa diversitas non est formalis, sed tantum materialis, ac quod illæ ordinentur ad eumdem effectum significandum et causandum; et unitas vel diversitas signi ex unitate vel diversitate specifica rei significatæ sumatur.

Objicies 2. Si tam impositio manuum, quam traditio instrumentorum est materia Ordinationis Presbyteri, Ordinatio illa duplex erit Sacramentum, falsum conseq.

Resp nego sequelam maj. Licet enim sit duplex materia, unicum tamen est moraliter Sacramentum, quia materiæ illæ sunt partiales, et in unum conffuunt Sacramentum, eo modo quo Sacramentum Eucharistiæ unicum est quamvis duas habeat partiales materias, panem scilicet et vinum, et duas formas eisdem correspondentes.

Inst. Ordinatio imprimit duos characteres, nam confert duas potestates; ergo sunt duo Sacramenta.

Resp. dist. antec. Imprimit duos characteres partiales, et inadæquatos, *conc. ant.* totales et adæquatos, *nego antec.* At ex illis partialibus characteribus unus totalis character imprimitur, et unum Sacramentum totale efficitur, ait Isambert. (*De Sacr. Ord. dist.* 4. *a.* 5. *at* 5.)

Objicies 3. Ultima impositio manuum non est materia essentialis etiam partialis Presbyteratus; ergo, etc.

Prob. conseq. Concil. Flor. tradens materiam Presbyteratus, non facit mentionem Impositionis manuum; ergo, etc.

Resp. nego conseq. Ratio enim cur Conc. illius Impositionis non meminerit, non est quod non sit essentialis Sacramento; sed quod Armeni circa illam nulla instructione indigebant, cum eam jam usurparent; de sola ergo traditione instrumentorum erat inter ipsos et Latinos controversia.

Inst. 1. Ultima manuum Impositio supponit jam Sacerdotes consecratos; siquidem simul cum Episcopo consecrant; ergo non est essentialis materia.

Resp dist. ant. Supponit Sacerdotes consecratos in Ordine ad potestatem consecrandi corpus Christi, *conc. ant.* in ordine ad potestatem absolvendi, *nego ant.* Cum autem illa utraque potestas ex institutione Christi Sacerdotio sit essentialis, ordinandus non est complete Sacerdos, nisi post ultimam manuum impositionem et prolationem formæ ipsi correspondentis.

Inst. 2. Ex dictis ordinandus post traditionem instrumentorum, vocatur *ordinatus*; ergo est complete Sacerdos.

Resp. dist. ant. Vocatur *ordinatus*, a potestate offerendi sacrificium, quæ præcipua est, et quam tunc habet, *conc. ant.* vocatur ordinatus complete, *nego antec.*

* Quær. *An sit de necessitate Sacramenti ut contactus instrumentorum sit physicus?*

Resp. affirmat. Quia in quolibet Sacramento habente materiam physicam, necesse est, ut suscipiens physice contingat illam, ut patet in Baptismo et Confirmatione, etc. Ergo, etc.

§. III. *De materia et forma Diaconatus.*

Nota 1. In Ecclesia græca iisdem cæremoniis ordinatur Diaconus ac Presbyter, dempto quod in forma loco istorum verborum: *Promovet N. Diaconum in Presbyterum:* dicitur: *Promovet N. subdiaconum in Diaconum.*

Nota 2. In Ecclesia Latina duæ sunt præcipuæ cæremoniæ in Ordinatione Diaconi.

1. Est impositio dexteræ ab Episcopo facta super caput ordinandi cum hac forma; *Accipe Spiritum sanctum ad robur, et ad resistendum diabolo et tentationibus in nomine Domini.*

2. Est traditio libri Evangeliorum cum hac forma: » Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia » Dei pro vivis, et defunctis, etc."

CONCLUSIO.

Materia Diaconatus est tum impositio manus, tum traditio libri Evangeliorum; forma vero sunt verba ipsi correspondentia.

Prob. 1. *pars.* Ex praxi nunquam interrupta utriusque Ecclesiæ Latinæ et Græcæ, quæ semper impositionem manus adhibuit, sicut et Apostoli dum septem primos Diaconos ordinaverunt, *orantes* enim *imposuerunt eis manus* (*Act.* 6. *v.* 6.).

Prob. 2. *pars:* Ex Concil. Flor. dicente: *Diaconatus (traditur) per libri Evangeliorum dationem.*

§. IV. *De materia et forma Subdiaconatus et Minorum.*

Nota: Cum non sit inter Doctores controversia circa materias et formas Subdiaconatus et Minorum, omnesque unanimiter pro materia assignent traditionem instrumentorum, et pro forma verba traditioni instrumentorum correspondentia, hic nobis sufficit ipsas per varias quæstiunculas recensere.

Quær. 1. *Quænam sit materia et forma subdiaconatus?*

Resp. Duæ sunt in Ecclesia Latina partiales materiæ et formæ Subdiaconatus.

1. Est traditio calicis vacui cum patena vacua, sub hac forma: » Videte cujusmodi ministerium vobis tra» ditur, ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut » Deo placere possitis".

2. Est traditio libri Epistolarum, cum hac forma: » Recipe librum Epistolarum, et habe potestatem » legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis » quam pro defunctis".

Onera autem Subdiaconi sunt recitatio divini Officii, et votum castitatis ordini suscepto annexum.

Quær. 2. *Quænam sit materia et forma Acolytatus.*

Resp. Duplex est materia et forma partialis Acolytatus.

1. Est traditio candelabri cum cereo extincto, sub hac forma. » Accipe ceroferarium cum cereo, et scias » te ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari in » nomine Domini".

2. Est traditio urceolorum vacuorum, cum hac forma: » Accipe urceolos ad suggerendum vinum et a» quam in Eucharistiam sanguinis, in nomine Do» mini".

Quær. 3. *Quænam sit materia et forma Exorcistatus?*

Resp. Est Liber exorcismorum, cum hac forma: » Accipe et commenda memoriæ, et habe potestatem » manus imponendi super energumenos, sive baptiza» tos, sive catechumenos". Ergo officium exorcistæ est adjurare Dæmones: verum, et propter frequentes abusus, qui in exorcismis aliquando irrepsere, nequidem Presbyteri, ex hodierna Ecclesiæ Disciplina, adjurare debent dæmones, nisi prius obtenta Episcopi licentia.

Quær. 4. *Quænam sit materia et forma Lectoratus?*

Resp. Est liber lectionum, cum hac forma: » Accipe et esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter » et utiliter impleveris officium, partem cum his qui » verbum Dei ministrarunt ab initio".

Quær. 5. *Quænam sit materia et forma Ostiarintus?*

Resp. Est traditio Clavium Ecclesiæ, cum hac forma: » Sic age quasi Deo redditurus rationem pro » his rebus, quæ his Clavibus recluduntur.

Quær. 6. *Quænam sint diversorum Ordinum germanæ definitiones?*

Resp. 1. Episcopatus est *Ordinatio, qua per manuum impositionem, a tribus Episcopis factam, sub præscripta verborum forma, traditur Presbytero potestas regendi Ecclesiam Dei.*

2. Presbyteratus est *Ordinatio, qua per traditionem calicis cum vino, et patenæ cum hostia et impositione manuum sub præscripta verborum forma traditur potestas Eucharistiam conficiendi et a peccatis absolvendi.*

3. Diaconatus est *Ordinatio, qua per traditionem libri Evangeliorum, et impositionem manuum sub præscripta verborum forma, confertur potestas Evangelium legendi et Sacerdoti immediate assistendi.*

4. Subdiaconatus est *Ordinatio, qua per traditionem calicis vacui cum patena vacua, et traditionem libri Epistolarum sub præscripta verborum forma confertur potestas proxime inserviendi Diacono solemniter ministranti, et legendi Epistolas in Ecclesia.* Et sic de cæteris Ordinibus.

CAPUT IV.

De Ministro Ordinis.

Nota: Certum est de fide solum Episcopum esse ordinarium Ministrum Sacramenti Ordinis; hoc enim aperte definierunt Conc. Flor. in decreto dicens: *Minister ordinarius hujus Sacramenti* (Ordinis) *est Episcopus*. Et Trid. *sess.* 23. *can.* 7. dicens: » Si » quis dixerit Episcopos .... non habere potestatem » confirmandi et ordinandi: vel eam quam habent, » illis esse cum Presbyteris communem, anathema sit ".

Suadet ratio, nam ad solum principem Ecclesiæ pertinet Ministeria Ecclesiæ conferre; sed solus Episcopus est Princeps Ecclesiæ; ergo ad solum Episcopum pertinet Ordines conferre.

Verum duplex difficultas et controversia est inter Theologos, 1. Utrum simplex Sacerdos ex delegatione summi Pontificis possit esse minister extraordinarius hujus Sacramenti; 2. Utrum ad consecrationem Episcopi requirantur plures Episcopi de necessitate Sacramenti, quæ ut solvantur, sit

CONCLUSIO I.

Simplex Sacerdos potest ex commissione summi Pontificis conferre Tonsuram et Minores Ordines, non vero Majores.

Prob. 1. pars: 1. Ex cap. *requisivit* (*Tit. de Ordinatis ab Episcop. qui renuntiavit*), in quo dicitur: *Minores Ordines a non Episcopis quandoque conferuntur.*

Prob 2. Ex Trid. (*Sess.* 23. *cap.* 10. *de ref.*) in quo prohibetur Abbatibus et aliis quibuscumque ne conferant *Tonsuram vel Minores Ordines* nisi regularibus sibi subditis; ergo supponit simplices Sacerdotes posse conferre Minores, exceptio enim firmat regulam.

Prob. 2. pars: Quia Scriptura et universa traditio non alium assignat illorum Ordinum ministrum, quam solum Episcopum; et nulli alii legitur unquam concessa talis facultas, quantacunque fuerit aliunde necessitas.

Dices 1. Dicitur cap. *requisivit* supra citato: a non Episcopis quandoque conferri Ordines a prima Tonsura ad Subdiaconatum; ergo simplex Sacerdos potest conferre Subdiaconatum.

Resp. nego ant. Cum glossa: usque ad Subdiaconatum *exclusive, ut probant verba sequentia,* conc. ant. *inclusive,* nego ant. Dicitur enim infra de eo qui susceperit Minores a simplici Sacerdote, quod *poterit, si idoneus fuerit, ad majores promoveri:* Subdiaconatus autem est Ordo major.

Dices 2. Innoc. VIII. concessit Abbati Cisterciensi facultatem conferendi suis monachis Ordinem Diaconatus et Subdiaconatus; ergo.

Resp. Cum gravissimis auctoribus (*Hallerius de Ministro Ordin. sect.* 5. *a.* 2. §. 2.) contra alios illud privilegium esse suppositium et fictum 1. Quia illius non meminit Conc. Trid. 2. Quia hæc Bulla non reperitur in Bullario Romæ edito. 3. Quia in prima parte illius Bullæ Abbas Cisterciensis supplicat ut sibi renovetur privilegium suis Monachis conferendi Tonsuram et Minores, et in secunda parte summus Pontifex concedit facultatem conferendi Diaconatum et Subdiaconatum; ergo ultra petita concederet, quod repugnat stylo Curiæ Romanæ.

Hinc concludes monumentum illud esse dubiæ et incertæ auctoritatis, ex quo consequenter nonnisi incertum et dubium deduci potest argumentum.

Dices 3. Chorepiscopi solebant olim conferre Diaconatum et Presbyteratum, ut constat ex variis Conciliis (*Silvius, Tournély*): atqui illi erant simplices Sacerdotes, ut docet Damasus Papa *Epist.* 4. ergo.

Resp. dist. maj. Chorepiscopi qui erant ordinati Episcopi, *conc. maj.* qui erant simplices Sacerdotes, *nego maj.*

Itaque duo olim fuerunt genera Chorepiscoporum; aliqui erant veri Episcopi, quales nunc sunt suffraganei, et de his loqui Concilia constat ex his Concilii Antioch. verbis: » Qui in vices Chorepiscopi » nominantur, quamvis manus impositionem Epi» scoporum perceperint, et ut Episcopi consecrati sint, » etc."

Alii autem erant simplices Sacerdotes, qui tamquam Vicarii Episcopi in majoribus oppidis commorantes exercebant aliquam Episcopi jurisdictionem supra reliquos Presbyteros, qualem nunc habent Archipresbyteri, et Decani rurales, et de his loquitur Damasus Papa, si tamen ejus Epistola sit genuina, quam eruditis suppositi tiam demonstrant cum Morino. (*cap.* 1. *exercitationis* 4. *a.* 5.)

CONCLUSIO II.

Ad Consecrationem Episcopi requiruntur tres saltem Episcopi, non quidem necessitate Sacramenti; sed præcepti Ecclesiæ.

Prob. 1. pars: Quia hunc Episcoporum numerum exigunt Canones sacri; ergo etc.

Can. I. Apostolorum sic jubet: *Episcopus a duobus aut tribus Episcopis ordinetur.*

Canon. IV. Nicænus decernit: » Ordinari Episco» pum ab omnibus aliis, si fieri possit, Provinciæ » Episcopis, sin minus, a tribus saltem congregatis ". Refertur can. 1. dist. 64.

Innoc. I. Epist. ad Victricium Rothomagensem, prohibet quemquam Episcopum consecrari, nisi a tribus Episcopis.

His accedit perpetua praxis Ecclesiæ, quæ, seclusa necessitate, numquam contulit Episcopatum, nisi per tres Episcopos.

Prob. 2. pars. 1. Variis exemplis.

Innoc. I. *Epist.* 12. *ad Bonifacium;* mandat eos, qui fuerant ab Evagrio Episcopo Antiocheno ordina-

ti; recipi cum suis Ordinibus et honoribus: atqui tamen a solo Paulino prædecessore suo fuerat ordinatus Episcopus, ut testatur Theodor. (*Lib.* 5. *hist. cap.* 24.) Ergo illius Ordinatio valida fuit: alias invalidæ fuissent Ordinationes ab eo factæ.

Siocsius, *Epist.* 67. ad Theophylum Alexand. refert, Siderium a solo Philone Cynerensi fuisse consecratum Episcopum, neque id obstitisse quominus S. Athanasius absque nova consecratione cum ipso dispensaverit, eumque ad Ecclesiæ Palæbiscæ clavum admoverit.

Conc. Regiense cum Armentario, qui ab uno Episcopo f erat Ebreduni Episcopus ordinatus, dispensavit ut baptizatos confirmaret, et cum Ordinatis ab Armentario Clerici, ut in Ordinum suorum ministerio retinerentur.

Prob. Ex dispensationibus SS. Pontificum.

Gregor. Magnus interrogatus a B. Augustino Anglorum Episcopo, quot necessarii sint Episcopi in Episcopi consecratione, sic respondit: » Ut quidem in » Anglorum Ecclesia, in qua adhuc solus tu Episco- » pus inveniris, ordinare Episcopum non aliter, nisi » sine Episcopis potes, id est, solus potes".

Henriquez (*Tom.* 1. *suæ Summæ lib.* 10. *c.* 24.) et alii referunt Gregorium XIII. dispensasse cum Patriarcha Æthiopiæ, ut solus, sine assistentibus Episcopis, novos Episcopos consecrare posset, ubicumque operæ pretium esset.

Anno 1640. die 17. Junii D. *Saulnier*, fuit consecratos Episcopus Andrevillensis ab illustrissimo Claudio d' Archey Archiep. Bisuntino, assistentibus D. de Vatteville Episcopo Lauzanensi, et Phidulpho Abbati Favernensi, ex dispositione Urbani VIII.

Anno 1664. die 20. Jan. D. Antonius Petrus de Grammont Archiepiscopus Bisuntinus fuit consecratus a D. *Saulnier*, Episcopo Andrevillensi, cui adstiterunt, indulto Alex. VII. Claudius *de Mensmay* Ecclesiæ Bisuntinæ Vicarius generalis, et Joannes *d' Orival* Officialis Bisuntinus.

Anno 1744. die 22. Novembris, D. Josephus Guillelmus *Ruch, de Baltesthein*, Episcopus Basileensis fuit consecratus a D. Antonio Petro *de Grammont* Archiepiscopo Bisuntino, cui, ex indulto Benedicti XIV. adstitere Petrus Franciscus Episcopus Philadelphiensis, et Antonius-Beatus *de Luvemburg* Præpositus major Ecclesiæ Bevefulensis per litteras Pontificias designatus.

Hæc momenta (quibus motus opinionem, quam in prima hujus Theologiæ editione tenueram, mutavi) sunt peremptoria, nec puto quemquam hodie, absque errore, posse oppositam sententiam amplecti: etenim ut habet Banez (22. *q.* 1. *a.* 4. *dub.* 3.) » Non » potest Pontifex errare, ita ut approbet leges perni- » ciosas aut nocivas saluti animarum; et oppositum » dicere, est hæreticum": Et ut bene Canus (*Lib.* 6. *de locis prop.* 2.) » Si pascua salubris doctrinæ » ovibus Christi non daret, sed posset eas erroribus » falsis et perniciosis pascere, non esset a Christo » Ecclesiæ provisum". Quinam autem error perniciosior, quam Ecclesiam Dei Episcopis et Presbyteris orbare? id tamen contingeret, si invalida esset Episcopi Ordinatio ab unico Episcopo facta, quam Pontifex permitteret.

Objicies: Anicetus S. P. (*Dist.* 66. *can.* 1.) dicit: *Ordinationem factam sine tribus Episcopis, viribus carere, atque irritam esse*; ergo.

Resp. 1. Epistolam decretalem Aniceti esse suppositiliam, ut probatum fuit *Tomo I.*

Resp. 2. *dist. ant.* Declarat Ordinationem factam sine tribus Episcopis esse irritam, quoad usum et exercitium, *conc.* quoad characterem, *nego ant.* Declaratur ergo irrita, hoc solo sensu, quod non liceat sic Ordinato illa exequi quæ sunt muneris Episcopalis, donec cum eo dispensetur: unde glossa hanc vocem, *irrita*, exponit, *quoad officii executionem*.

Inst. Traditionis Apostolicæ lex est, ut Episcopus a tribus Episcopis ordinetur, ut docet D. Cyprianus *Epist.* 68. *ad Clerum et Plebem Hispaniæ*; ergo tres requiri videntur, non tantum ut licita sit, sed etiam ut valeat Ordinatio.

Resp. nego conseq. Non enim omnes cæremoniæ, quæ ex Traditione Apostolica adhibentur in administratione Sacramentorum, ad eorum substantiam pertinent, talis est v. g. mixtio aquæ cum vino in Calice consecrando.

Quær. 1. *Quis sit Episcopus, a quo Ordines debent recipi?*

Resp. Ex Trid. (*Sess.* 23. *cap.* 8. *de ref.*) debent recipi *a proprio Episcopo*, nullo modo ab alieno, absque litteris dimissoriis proprii Episcopi: » si secus » fiat, *ait Trid.* ordinans a collatione Ordinum per » annum, et ordinatus a susceptorum Ordinum exe- » cutione, quandiu proprio Ordinario videbitur ex- » pedire, sit suspensus".

Quær. 2. *Quis sit proprius Episcopus?*

Resp. Triplex a Bonif. VIII. (*Cap. Nullus, de temp. ord.* in 6.) distinguitur, nempe *originis, beneficii et domicilii*. In Gallia tamen solius originis habetur ratio, ut statutum est in comitiis ann. 1657.

Episcopus originis est ille, in cujus Diœcesi quis natus est. Ubi

Nota: Ad paternam originem revocari 1. filios qui legatis principum nati sunt in regno alieno tempore legationis: 2. filios qui fortuito nati sunt in aliena Diœcesi, per quam nimirum transibat mater, aut in quam animo non permanendi, venerat. *(De Sainte Beuve tom.* 3. *cas.* 65.)

Episcopus beneficii est ille, in cujus Diœcesi aliquis beneficium obtinet, sive beneficium postulet residentiam, sive non; ratio est quia *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*. (*Reg. jur. in* 6.), modo tamen illud beneficium non fuerit per fraudem obtentum, v. gr. ut quis proprii Episcopi jurisdictioni se subduceret; in quo casu incurreret pœnas a Jure latas. *(Ita respondent Card. Conc. Trid. interpr. Episcopo Cadurcensi a.* 1662.)

Episcopus domicilii est ille, in cujus Diœcesi aliquis commoratur cum proposito ibidem perpetuo manendi.

Nota: Quod Conc. Mediolanense IV. et Aquense determinaverunt decennium requiri ad jus domicilii acquirendum; excipitur tamen familiaris Episcopi, quem, etiamsi sit alienus, potest juxta Trid. (*Sess.* 23. *cap.* 9. *de ref.*) ordinare: » Si per triennium se- » cum fuerit commoratus, et beneficium, quacumque » fraude cessante, statim reipsa illi conferat".

Quær. 3. *Quis sit proprius Episcopus, a quo regulares debent recipere Ordines?*

Resp. Esse Episcopum, in cujus Diœcesi situm est Monasterium, in quo regulares commorantur. (*Ita statuit Conc. Burdig. a.* 1624.)

Dices: Pius V. Bulla quæ incipit: *Etsi mendicantium Ordines*, indulsit mendicantibus, ut a quocumque Episcopo, non petita licentia Ordinarii loci, possint ordinari; ergo.

Resp. nego conseq. Quia hæc Bulla fuit expresse revocata a Greg. XIII. et ad Conc. Trid. terminos restricta.

Quær. 4. *Ad quem pertineat litteras dimissorias concedere?*

Resp. 1. Pertinet ad Episcopum conferre dimissorias suis subditis, ita statuit Trid. (*Sess.* 7. *cap.* 10. *de ref.*)

2. Capitulum sede vacante potest concedere litteras dimissorias, sed non nisi anno elapso a die vacationis sedis; ita Trid. cit. quod excipit casum quo quis *beneficii Ecclesiastici recepti vel recipiendi occasione arctatus fuerit*.

3. Prælati Regulares subditis suis regularibus possunt concedere dimissorias, ad Episcopum tamen Diœcesanum, non ad alium, nisi Diœcesanus absens fuerit, vel ordinationem non sit habiturus; in quo casu exprimenda est in dimissoriis, causa absentiæ Episcopi Diœcesani, vel ordinationum ab eo non habendarum: ita statuit Clemens VIII. sub pœna privationis officii et dignitatis, ac vocis activæ.

CAPUT V.

De subjecto Ordinis.

Quær. 1. *Quinam sit subjectum Ordinis?*

Resp. Est homo baptizatus et masculus: nam 1. Baptismus est janua ad omnia alia Sacramenta; ergo solus baptizatus est capax aliorum Sacramentorum. Mulieres, jure divino, arceutur a sacris mysteriis (1. *Cor.* 14.): turpe est mulierem loqui in Ecclesia. Ratio D. Th. hæc est (*q.* 34. *a.* 1.), quia Sacramentum Ordinis eminentiam gradus significat; atqui in sexu femineo non potest aliqua gradus eminentia significari, dicente Apostolo (1. *ad Tim.* 2.) » Mulier discat in silentio cum omni subjectione; doce» re autem mulieri non permitto, neque dominari in » virum, sed esse in silentio; " ergo etc.

Nec obest, quod in primitiva Ecclesia erant Subdiaconissæ, Diaconissæ, Presbyteræ et Episcopæ; illæ sic vocabantur, non ab aliquo Ordine, sed a viris suis, qui eum ad Ordines Episcopatus, Presbyteratus etc. assumebantur, eas, ex mutuo consensu, derelinquebant; aut in sæculo voto castitatis obstrictas, aut in monasteriis solemniter professas, ut constat ex Conc. Altissiodorensi, can. 21. » Non licet Presbytero post » acceptam benedictionem, in uno lecto cum Presby» tera sua dormire ".

Quær. 2. *Quid requiratur ad validam Ordinam receptionem?*

Resp. In adulto requiritur *intentio*, sine qua nulla et invalida foret ordinatio, ut probavimus in Dissertatione *de Sacramentis in genere*.

Dixi: *In adulto:* quia controvertitur utrum pueri ante usum rationis possint valide ordinari: negant Durandus et Tournely, affirmat D. Thom. hic *q.* 29. *art.* 2. quia Sacramenta quæ non in actu, sed in potestate consistunt, conferri possunt ante ullum suscipientis actum; sic conferri potest Confirmatio, non vero Pœnitentia, nec Matrimonium, quia de illorum essentia est actus, nempe contritio et confessio in Sacramento pœnitentiæ, et consensus in Matrimonio; atqui Sacramentum Ordinis non in actu, sed in potestate consistit; ergo conferri potest ante ullum suscipientis actum, et consequenter parvulo, amenti etc. licet sint incapaces consensus.

Parvulus tamen sic ordinatus, nec ad votum castitatis, nec ad officium divinum recitandum teneretur, nisi sponte, post adeptum rationis usum suam ordinationem ratam habuisset.

Quær. 3. *Quot requirantur ad licitam Ordinam susceptionem?*

Resp. Requiruntur novem, scilicet:

1. *Vocatio Dei*, ex Apostolo Hebr. 5. » Nec quis» quam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo » tamquam Aaron ".

2. *Status gratiæ*, quia est Sacramentum vivorum.

3. *Confirmatio*, et primum Tonsura jam suscepta, prout statuit Conc. Trid. (*Sess.* 23. *cap.* 4. *de ref.*).

4. *Congruæ sustentationis titulus*, sive ex beneficio, sive ex patrimonio, sive ex pensione. Ita necessarius est hic titulus, ut qui ficto titulo ordinatus fuisset, ab exercitio Ordinum, *ipso jure*, suspensus foret, quam pœnam decretam *cap.* per tuas, *et cap.* si quis de Simonia, innovavit Conc. Trid. (*Sess.* 21. *cap.* 2. *de ref.*)

5. *Ætas legitima*, quæ satis 22. pro Subdiaconatu; 23. pro Diaconatu; 25. pro Presbyteratu: ita statuit Conc. Trid. (*Sess.* 23. *cap.* 12. *de ref.*)

6. *Est tempus a jure statutum pro Ordinationibus*.

7. *Est observatio interstitiorum*, quæ ex Trid. (*Sess.* 23. *cap.* 11. *de ref.*) in hoc consistit, » ut » nonnisi post annum a susceptione Minorum Ordi» num, quisquam ad sacros Ordines promoveatur, » nisi necessitas aut Ecclesiæ utilitas, judicio Episco» pi, aliud exposcat ".

8. *Ut ordinatio non fiat per saltum:* id est, ut non suscipiatur Ordo superior, omisso inferiori: alias sic ordinatus esset ab exercitio Ordinis sic suscepti suspensus. (*Cap. tuæ Litteræ de Clerico per saltum ordinato*).

9. *Immunitas ab omni irregularitate*, ut infra videbimus.

CAPUT VI.

De effectibus Ordinis.

Quær. *Quot sint effectus Ordinis?*

Resp. Sunt quatuor.

Primus est gratia sanctificans in augmento, quia est Sacramentum vivorum.

Secundus est gratia sacramentalis, quæ definitur: » Gratia habitualis sacræ potestatis traditiva, anne» xum jus habens ad gratias actuales necessarias ad » officia cuilibet ordini propria rite persolvenda ".

Tertius est character; idque constat tum ex dictis in dissert. de Sacramentis in genere; tum ex usu et praxi Ecclesiæ quæ in hæresi et extra Ecclesiam rite ordinatos, redeuntes ad sinum suum, nusquam iterum ordinari permisit.

Hinc licet propter nonnulla immania crimina, honor, locusque ordini conveniens, ab Ecclesia quandoque auferatur, non aufertur tamen interna potestas, vi cujus etiam excommunicati et degradati, valide semper, licet illicite, Ordinis a se suscepti functiones exercent.

Quartus est cælibatus, secundum quem illi qui in Ecclesia Latina sacris Ordinibus initiantur, nec Matrimonium contrahere, nec Matrimonio prius contracto uti possunt. (*Ita statutum est in Conc. Eliberit. ann.* 305. *can.* 33. *Conc. Cart. II. a.* 397. *can.* 2.) In Ecclesia vero Græca licet quidem Ordinibus sacris initiatis (excepto Episcopatu) retinere uxores legitimas ante ordinationem ductas et omni jure conjugali uti (*Ex Conc. Trullano can.* 2.), sed omnino sub pœna depositionis prohibitum est eis post ordinationem ducere uxores. (*Ib. can.* 6.)

Objicies 1. cum hæreticis: Deus unicuique libertatem reliquit nubendi; ergo Ecclesia non potest id prohibere.

Resp. nego conseq. Deus enim Ecclesiæ concessit potestatem condendi Leges spectantes disciplinam; talis est Lex continentiæ imposita sacris Ministris, qui cum sponte Ordines suscipiunt, consentur sponte se subjicere Legi continentiæ.

Inst. Ecclesia non potest concedere Legem nimis duram, illicitis voluptatibus occasionem subministrantem; atqui talis est Lex continentiæ; ergo.

Resp. dist. min. Talis est Lex continentiæ per se,

nego; per accidens, ex prava scilicet dispositione subjecti, quod inconsulta Dei vocatione statum Clericalem emplexus est, conc. si enim esset a Deo vocatus, donum continentiæ haud dubie obtineret ab eo, qui cum dat esse, dat etiam consequentia ad esse.

Objicies 2. Apost. ait (*Hebr.* 13. *v.* 2.): " Honorabile connubium in omnibus, et thorus immaculatus "; ergo nemini debet interdici.

Resp. nego conseq. Sensus enim Apostoli non est hic: *Honorabile est connubium in omnibus*; sed est hic: *Honorabile sit connubium in omnibus*; loquitur ergo de conjugatis, quibus præcipit ut serveut honorem conjugii servando fidem conjugalem comparti, et custodiant thorum immaculatum a peccatis quæ committi solent a conjugatis. Hunc esse sensum iudicant verba sequentia: *Fornicatores enim et adulteros judicabit Deus*.

Inst. 1. Apost. (*Hebr.* 13. *v.* 4.) generatim dicit: *Propter fornicatiouem autem uuusquisque suam uxorem habeat*; ergo omnes possunt nubere.

Resp. nego conseq. Apostolus enim non loquitur de iis qui per statum tenentur ad continentiam, sed loquitur de iis qui adhuc liberi non se possunt continere, et quibus consequenter expedit nubere, *Melius est enim nubere quam uri*.

Inst. 2. Apost. (1. *ad Tim.* 3. *v.* 4.) præcipit ut Episcopus sit unius uxoris vir ... *filios habens subditos cum omni castitate, etc.* Ergo.

Resp. Hoc unice intendit Apostolus, ut Episcopus ordinandus non sit bigamus, id est, non habuerit duas uxores, etiam successive.

CAPUT VII.

De irregularitatibus.

In hac quæstione 1. Agemus de irregularitate in genere. 2. De irregularitatibus provenientibus ex defectu. 3. De irregularitatibus ex delicto. 4. De cessatione et dispensatione irregularitatis, quadruplici articulo.

ARTICULUS I.

De irregularitate in genere.

Quær. 1. *Quid sit irregularitas?*

Resp. Est *impedimentum Canonicum quo quis directe redditur inhabilis ad Ordines et beneficia licite suscipienda, et eorum functiones obeundas*.

Dicitur 1. *Impedimentum*: ut distinguetur a censura quæ est pœna medicinalis, uon vero simplex inhabilitas.

Dicitur 2. *Canonicum*: quia irregularitas non incurritur nisi in casibus a jure expressis, prout definivit Bonif. VIII. Hinc nulla est ab homine.

Dicitur 3. *Quo directe*: ut iterum distinguatur a censuris, quæ nonnisi indirecte possunt impedire receptionem vel exercitium Ordinum: sic excommunicatio impedit, quie non licet cum excommunicato communicare; suspensio impedit exercitium Ordinum, non vero receptionem; interdictum non semper impedit exercitium Ordinum, Laicus enim potest interdici.

Dicitur 4. *Redditur inhabilis*, et quidem ante omnem Judicis sententiam, etiamsi crimen sit occultum, quia non est proprie dicta pœna, sed simplex impedimentum.

Dicitur 5. *Ad Ordines*: per quod intelliguntur Ordines tum stricte, tum late, ut est prima Tonsura (*Cap. ult. de tempor. in* 6.).

Dicitur 6. *Et beneficia suscipienda*: ad quæ dicitur: *ineligibilis* a jure (*Cap.* 18. *de sentent. excommunic. in* 6.). Quare qui in irregularitate beneficium suscepit, non potest illud retinere, nec ejus fructus percipere sine nova collatione; si tamen irregularitas superveniat beneficio legitime possesso, illo non privat (*Cap.* 10. *de excess. prælator.*), nec consequenter jurisdictione quæ potest exerceri absque usu Ordinis; sed possessor potest illo privari per sententiam Judicis (*Ib.*). Idem statuit jus de prælaturis regularium (*Cap.* 12. *de pœnis*).

Dicitur 7. *licite*: quia irregularitas non impedit validam, sed solum licitam Ordinum susceptionem.

Dicitur 8. *Et Ordinum functiones* (*Ex toto tit. de temp. Ord. et tit. de homic.*): ratio est quia qui non potest Ordines suscipere, multo magis prohibetur susceptis Ordinibus uti.

Quær. 2. *Utrum aliquis in dubio sit judicandus irregularis?*

Nota: duplex est dubium, juris scilicet et facti.

Dubium *juris* dicitur, quando Lex ita est obscura ut peritiores in ejus interpretatione, inter se dissideant.

Dubium *facti* dicitur, quando quis dubitat, num posuerit actum, cui irregularitas est certo annexa, v. g. dubitat utrum occiderit in bello justo.

Resp. 1. In dubio juris, nullus judicandus est irregularis; quia id non exprimitur in jure: *Nullus autem debet irregularis reputari, nisi irregularitas sit jure expressa* (*Cap. Is qui, de sent. excomm.*); præterea, *odia sunt restringenda*, ex regula juris.

Resp. 2. In quolibet dubio facti, quisquis tenetur se gerere pro irregulari; quia Clem. III. (*Cap. ad audientiam, de homicidio*) statuit Presbyterum dubitantem de homicidio a se perpetrato, teneri abstinere ab usu Ordinis; rationem addit, *cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*, quæ ratio cum sit universalis, valet pro omni dubio facti in qualibet materia (*Ita Vasques, Azor, Valentia, Reginald. Antoine etc.*)

Hinc qui fecit, vel consuluit aliquid illicitum, ex quo dubitatur an mors alterius sit secuta, censendus est irregularis.

Quær. 3. *An qui in irregularitate exercet functiones Ordinis, incurrat aliquam pœnam?*

Resp. Peccat graviter, quia violat præceptum Ecclesiæ in re gravi ad religionem pertinente, sed nullam pœnam canonicam ipso facto incurrit, quia nulla in jure decernitur adversus eum qui irregularitatem violat.

Quær. 4. *Quotuplex sit irregularitas?*

Resp. Dividitur 1. In totalem, partialem et temporalem.

Dividitur 2. In eam quæ est ex defectu, et eam quæ est ex delicto. *Prima* fundatur in aliquo defectu absque propria culpa. *Secunda* fundatur in proprio peccato illius qui irregularis efficitur ... Porro, ut incurratur peccatum: 1. Debet esse grave. 2. Debet esse actu externo consummatum; non tamen requiritur ut fiat cum contumacia, unde incurritur ab eo qui ignorat invincibiliter annexam esse irregularitatem delicto perpetrato.

Irregularitas *totalis* est, quæ omnium Ordinum susceptionem et usum impedit, ut homicidium.

Irregularitas *partialis* est, quæ alicujus tantum Ordinis susceptionem, vel Ordinis suscepti aliquem usum impedit. *Exemplum primi*, est Diaconus qui sinistro carens oculo, est irregularis ad suscipiendum Sacerdotium, non vero ad Diaconatus exercitium. *Exemplum secundi*, est Sacerdos cæcus qui irregularis est ad Missam celebrandam, non vero ad Confessiones audiendas.

Irregularitas *temporalis*, est ea quæ impedit ad tempus susceptionem ordinum, ut *minor ætas* in puero.

ARTICULUS II.

De irregularitatibus ex defectu.

Nota: Octo sunt Irregularitatum species, quæ ex defectu proveniunt, nempe ex defectu animæ, corporis, natalium, famæ, ætatis, Sacramenti, lenitatis, et libertatis, de quibus sequentibus Paragraphis.

§. I. *De irregularitate ex defectu animæ.*

Quær. *Quotuplex animæ defectus inducat irregularitatem?*

Resp. Est triplex. *Primus* est *defectus usus rationis*, propter quem furiosi, energumeni, amentes, et epileptici, a susceptione Ordinum repelluntur in perpetuum a Canonibus (*Cap. Maritum et cap. communiter, dist.* 33.), quia nunquam aut raro contingere potest eorum perfecta sanatio. Quod si fuerint legitime ordinati, repelluntur a susceptorum Ordinum exercitio, nisi ab integro anno fuerint sanati, ita *cap. communiter*.

Nec obstat *cap. nuper* 7. *q.* 2. requirens tantum explorationem triginta dierum; quia loquitur de casu energumenico incerto.

Hic notat Cabassutius affectum epilepticum qui ante pubertatem accidit, *consuetudine recepta non inducere irregularitatem*, quia ex Hyppocrate *epilepsia ante pubertatem, amotionem recipit*.

Secundus est *defectus scientiæ*, quam Canones ad susceptionem Ordinum requirunt, *cap. illiteratos*, distinct. 36.

Tertius est *defectus fidei obfirmatæ*, propter quem repellitur 1. *Neophytus*, id est recens ab Idololatria, Mahumetismo, Judaismo ad fidem conversus (*Cap. Quoniam multa, dist.* 48.), *ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli*. 2. Filii Hæreticorum, ex cap. *quicumque*, de Hæreticis: sed Canon ille non viget in Gallia, ubi non solum filii hæreticorum, sed etiam hæretici ipsi, post hæresis abjurationem, ad Ordines et beneficia admittuntur absque dispensatione.

§. II. *De irregularitate ex defectu corporis.*

Quær. *Quinam contrahant irregularitatem propter defectum corporis?*

Resp. Omnes qui sunt ita deformes, ut vel defectus impediat decentem Ordinis executionem, vel scandalum, horrorem et contemptum personæ generet: horum autem judicium pertinet ad Episcopum *ex cap. significavit, de corp. vitiatis*. Tales sunt:

1. Qui carent manu, indice vel pollice, oculo sinistro, vel illi, quibus erutus est alteruter oculus: *cap. Thomas eodem tit. et cap. si Evangelicam, dist.* 55.

2. Surdi utraque aure; claudi qui sine baculo non possunt incedere (*Nullus Episcopus*, 1. *de consecr.*). Idem gibbosi, gigantes, pigmæi, æthiopes in his regionibus, quia pariunt horrorem.

3. Leprosi, abstemii, tremuli manibus, propter periculum scandali. *Cap. Tua nos, de Clerico ægrot.*

4. Hermaphroditi, etiam occulti; *cap. Si testes*, 4. *quæst.* 3.

5. Eunuchi, qui sibi virilia amputarunt, vel amputari permiserunt absque justa causa, vel quibus in pœnam delicti amputata sunt (*Cap. Si quis, etc. c. Hi qui se, dist.* 55.). Non autem eunuchi qui sic nati sunt, vel propter infirmitatem, aut injustam violentiam hoc passi sunt. *Cap. ex parte de corp. vitiatis*.

§. III. *De irregularitate ex defectu natalium et famæ.*

Quær. 1. *Quinam sint irregulares ex defectu natalium?*

Resp. Omnes illegitimi sive spurii, sive naturales, etiam occulti; *c.* 1. *et* 2. *de filiis Presbyter.*

Excipitur 1. natus ex soluto et soluta qui postea verum inter se contraxerunt matrimonium, *cap. tanta: qui filii sint legitimi*. 2. Natus ex Matrimonio invalido quidem propter impedimentum aliquod dirimens, sed in facie Ecclesiæ bona fide, saltem ex parte unius contrahentis, celebrato. *Cap.* Cum inter, *eodem tit.*

Quær. 2. *Quinam sint irregulares propter defectum famæ?*

Nota: Duplex est infamia, facti nimirum et juris.

Infamia *facti* contrahitur ex delicto gravi et notorio, propter quod apud viros honestos fama delinquentis graviter læditur.

Infamia *juris* contrahitur 1. propter officium minus honestum, sic infames sunt Hystriones, Mimi, Comœdi, etc. 2. Propter crimen, cui jus *civile*, vel canonicum infamiæ notam inurit. 3. Propter gravem pœnam a judice civili inflictam, sic infames sunt qui ad cippum fuere alligati; virgis cæsi; exilio damnati; ad mulctam honorariam in publicum traducti; a judice in auditorio reprehensi; non vero qui fuerunt tantum admoniti. Itaque

Resp. Omnes infames sive jure, sive facto, sunt irregulares, *cap. infames* 6. *q.* 1. In Gallia tamen ad infamiam incurrendam non sufficit notorietas facti, sed requiritur sententia declaratoria judicis.

§. IV. *De irregularitate ex defectu ætatis et Sacramenti.*

Quær. 1. *Quinam sint irregulares defectu ætatis?*

Resp. Illi omnes qui non habent ætatem a Canonibus præscriptam pro Ordinibus; hoc est annos 22. pro Subdiaconatu, 23. pro Diaconatu, 25. pro Presbyteratu, 30. pro Episcopatu.

Quær. 2. *Quinam sint Irregulares defectu Sacramenti?*

Resp. Sunt omnes bigami, quorum matrimonium ideo patitur defectum Sacramenti, quod non perfecte repræsentet Christi cum Ecclesia unionem, quæ est unius cum una, hinc Apost. vult ut Episcopus sit *unius uxoris vir*.

Quær. 3. *Quotuplex bigamia inducat irregularitatem.*

Resp. Triplex, vera nempe, interpretativa et similitudinaria.

Bigamia *vera* est legitimum matrimonium cum duobus conjugibus successive contractum et consummatum, unde ad veram bigamiam non sufficit matrimonium ratum, cap. debitum, *de bigamis non ordin.*

Bigamia *interpretativa* est ea, qua quis ex juris interpretatione, tamquam bigamus habetur; talis est qui viduam duxit, aut ab altero corruptam, *cap.* 9. *dist.* 34. item qui propriam uxorem cognovit post ejus adulterium, *ib. c.* 11. Item qui post mortem primæ uxoris, contrahit cum altera matrimonium, sed nullum propter impedimentum dirimens: ratio Innoc. III. (*Cap. Nuper de Bigam. non ordin.*) est, quia *quantum in ipso fuit secundam mulierem sibi matrimonialiter conjunxit*.

Bigamia *similitudinaria* est matrimonium cum virgine contractum et consummatum ab eo qui votum solemne castitatis in religione approbata emisit, vel sacrum Ordinem suscepit. *Cap.* quotquot, 27. *q.* 1,

§. V. *De Irregularitate ex defectu lenitatis et libertatis*.

Quær. 1. *Quinam sint irregulares defectu lenitatis?*
Resp. Omnes qui voluntarie et proxime, licet juste, ad necem, vel mutilationem alicujus concurrunt, vel physice, vel moraliter.
Hinc 1. Irregulares sunt 1. Qui reum ad vindictam accusat, et qui eum ad accusandum reum, inducit; item testes, Notarius, Judex, carnifex, et omnes illi qui operam præstant (*Cap. Sententiam. Ne Clerici vel Monachi, etc.*) 2. Qui deliberate concurrunt ad accelerationem mortis effectu secuto, *Clem. de homicidio*. 3. Qui in bello, etiam justo, propria manu occidit vel mutilat, *Cap.* petitio, *de homic. volunt.*
Hinc 2. Irregulares non sunt. 1. Principes qui condunt leges capitales; neque Episcopi qui Clericum degradatum tradunt Judici sæculari, tametsi pœna capitis postea mulctetur: ratio est, quia remote tantum ad sententiam sanguinis concurrunt.
2. Qui infirmum vertendo, transferendo, etc. ejus mortem indeliberate accelerant, quia non est defectus lenitatis, sed actus charitatis qui ex se non tendit ad accelerationem mortis.
3. Medici vel Chirurgi, qui juxta regulas artis consuluerunt, vel executi sunt mutilationem alicujus membri, nisi ex gravi culpa ipsorum mutilatus moreretur. *Cap.* significasti, *de homicidio*.
4. Qui intersunt suppliciis reorum, quia hoc non exprimitur *in* jure.
5. Clericus, qui injustum invasorem pro defensione propriæ vitæ occidit aut mutilat cum moderatione inculpatæ tutelæ. *Clem. de homic.*
6. Clericus qui accusat reum de injuria sibi vel suis rebus illata, modo expresse protestetur se nullam capitis, vel mutilationis pœnam intendere; *Cap.* prælatis *homicid.*
7. Clerici, qui sanctione regia compelluntur ad testimonium ferendum in causa sanguinis, quia ad hoc obligantur lege obedientiæ et justitiæ, nec intendunt mortem, sed tantum rei emendationem. Ita censent DD. Galli contra Ultramontanos.
Qu. 2. *Quinam sint irregulares defectu libertatis?*
Resp. Irregulares sunt defectu libertatis 1. *Servi*, quandiu sunt servi, *tit. de servis non ordin.* 2. Conjugati, *Cap.* uxoratus *de conjunct. uxorat.*
3. *Curiales*, ii scilicet qui ex obligatione inserviunt curiis Principum sæcularium, ut sunt Judices, Advocati, Milites, et similes Ministri, qui quandiu illis functionibus sunt deditì, repelluntur ab Ordinibus suscipiendis, *Cap.* designata, *dist.* 51.
4. *Obligati ad ratiocinia*, ut sunt Thesaurarii publici, Tutores, Curatores, Procuratores, etc. qui non possunt ordinari nisi prius redditis rationibus, et deposita illorum obligatione, *Cap. anico, de obligatis ad ratiocinia*: tamen *Canon* pervenit, *dist.* 86. excipit eos qui causarum piarum, Ecclesiasticorum, ac miserabilium personarum administrationem gerunt.

ARTICULUS III.

De Irregularitatibus ex delicto provenientibus.

Nota. Quatuor sunt species irregularitatis ex delicto.
Prima provenit ex iteratione Baptismi.
Secunda ex crimine hæresis et apostasiæ a fide.
Tertia ex indebitis susceptione, vel usu Ordinis.
Quarta ex homicidio, mutilatione et abortu.
Quær. 1. *Quinam irregulares sint propter hæresim?*

Resp. Non solum *hæretici*, sed et *eorum receptatores*, defensores et fautores, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ex linea paterna, et primam ex linea materna, *cap.* 15. *de hæret. in* 6. quæ dispositio non viget in Gallia, ideo DD. Galli docent hæreticos non haberi irregulares in Gallia.
Quær. 2. *Quinam sint irregulares propter iterationem Baptismi?*
Resp. Illi qui scienter et absolute rebaptizant et rebaptizantur, *Cap.* confirmando, *dist.* 50. Item qui ex officio ministrant rebaptizanti, *Cap.* 2. *de apostatis*.
Dixi 1. *Scienter*, et ideo qui ignoranter rebaptizat, aut rebaptizatur, hanc non incurrit irregularitatem.
Dixi 2. *Absolute*, non enim irregularitatem incurrit, qui in dubio sub conditione rebaptizat.
Dices: *Cap.* qui bis *dist.* 4. *de consec.* dicitur: *Qui bis ignoranter baptizati sunt secundum Canones ordinari non possunt*. Ergo.
Resp. dist. Qui ignoranter baptizati sunt, ignorantia juris, *conc.* ignorantia facti, *nego ant.* Porro Canon juxta glossam loquitur, *de ignorantia juris quæ non excusat*.
Quær. 3. *Quinam fiant irregulares propter indebitam Ordinis susceptionem vel exercitium?*
Resp. Fiunt irregulares 1. Qui suscipiunt Ordines furtive, id est non approbati, nec admissi, *Cap.* veniens, *de eo qui furtive*, etc.
2. Qui post contractum Matrimonium, licet non consummatum, ordinatur invito uxore; *extravag.* antiquæ, *de voto*.
3. Qui suscipit Ordines ab Episcopo non habente jurisdictionem, *Cap.* requisivit, *de ordinatis ab Episcopo. qui*, etc.
4. Qui in excommunicatione majore suscipit Ordinem sacrum, *Cap.* cum illorum, *de sentent. excommunicat.*
5. Qui ligatus excommunicatione majore, licet occulta, aut suspensione, aut interdicto, exercet actum proprium Ordinis majoris quem habet, sive etiam minoris; *Cap.* si quis Presbyter, *de Clerico excomm.*
6. Qui exercet actum proprium Ordinis, quem non habet (*Cap. Si quis, de Clerico non ordinato minist.*) Excipiuntur qui cum Dalmatica, sed sine Manipulo, vices Subdiaconi gerunt.
7. Qui percipit Ordines per saltum, *Cap.* tuæ litteræ, *de Clerico per saltum promoto*.
8. Qui in loco interdicto scienter celebrat; non autem qui in Ecclesia polluta. *Cap.* is qui, *de sent. excomm. in* 6.
Quær. 4. *Quinam contrahant irregularitatem propter homicidium, mutilationem et abortum?*
Resp. 1. Irregularitatem incurrunt non solum qui homicidium voluntarium injuste perpetrant, sed et omnes cooperantes, mandantes, consulentes, vel non impedientes, cum ex justitia tenentur impedire; ex *toto tit. de homic.*
Resp. 2. Non incurritur irregularitas ex homicidio pure casuali, omni diligentia adhibita, nisi quis vacaverit rei illicitæ, prout statuit Greg. IX. *Cap.* Quidam, *de homic.*
Resolves 1. Clericum qui incumbit actionibus ipsi a jure interdictis, v. g. venationibus, choreis, etc. si inde mors sequatur, contrahere irregularitatem, quia dat operam rei illicitæ.
Resolves 2. Qui dat operam rei licitæ quidem; sed non adhibet diligentiam debitam, unde mors sequitur, irregularis efficitur. *Cap.* Presbyterum *de homic.*

ARTICULUS IV.

De cessatione et dispensatione Irregularitatis.

Quær. 1. *Quomodo cessare, aut tolli possit Irregularitas?*

Resp. 1. Per Baptismum tollitur omnis irregularitas ex delicto *cap.* deinde, *dist.* 26. Item omnes irregularitates ex defectu qui non remanet post Baptismum, ut est defectus famæ, et lenitatis; non tollitur tamen bigamis, quia ita sancitum est *cap.* deinde *cit.*

Resp. 2. Irregularitas ex defectu temporali tollitur per cessationem defectus ex quo oriebatur, quia ex regul. juris, *sublata causa tollitur effectus*. Hinc irregularitas ex defectu natalium tollitur per legitimationem Pontificiam quoad effectus spirituales, et regiam quod effectus civiles.

Resp. 3. Per solemnem religionis professionem tollitur irregularitas ex defectu natalium quoad Ordines tantum, non vero quoad prælaturas et dignitates, sive intra, sive extra religionem, *cap.* ut filii, *de filiis Presbyter.*

Resp. 4. Tollitur per legitimam dispensationem.

Quær. 2. *Quis dispensare possit in irregularitate?*

Resp. 1. Summus Pontifex pro plenitudine suæ in jure Ecclesiastico potestatis, potest dispensare in omni irregularitate jure humano inducta.

Resp. 2. Episcopus ex Conc. Trid. (*Sess.* 24. *c.* 6. *de ref.*) potest » dispensare in omni irregularitate » proveniente ex delicto occulto, nec ad forum con» tentiosum deducto, excepta ea quæ oritur ex ho» micidio voluntario". Sed non potest dispensare in irregularitatibus ex defectu, excepta ea quæ provenit ex bigamia similitudinaria; et ea quæ provenit ex defectu natalium ad Tonsuram, Minores, et beneficium simplex non requirens susceptionem Ordinis sacri; ratio est quia Episcopus non potest dispensare in jure communi, nisi id specialiter ei concedatur a summo Pontifice; atqui potestas dispensandi in irregularitate ex defectu, Episcopo non conceditur, nisi illis duobus casibus: *cap.* Is qui, *de filiis Presbyter. in* 6. Ergo.

Resp. 5. Prælati regulares virtute privilegiorum ipsis a summis Pontificibus Martino V. Sixto IV. Clemente VIII. et Paulo III. concessorum, possunt dispensare cum suis religiosis in quacumque irregularitate, excepta ea quæ provenit ex bigamia, homicidio voluntario, et mutilatione.

CAPUT VIII.

De Censuris.

In hac quæstione agemus 1. De Censuris in communi, 2. De excommunicatione, 3. De suspensione, 4. De interdicto, 5. De degradatione, depositione et cessatione a divinis.

ARTICULUS I.

De Censuris in Communi.

Quær. 1. *Quid sit Censura?*

Resp. Est pœna ab ecclesiastica potestate inflicta hominem viatorem, baptizatum, adultum, delinquentem privans usu bonorum Ecclesiæ spiritualium et communium, donec a contumacia resipiscat.

Dicitur 1. *Pœna*, quod convenit cum depositione, degradatione, etc.

Dicitur 2. *Ab Ecclesiastica potestate inflicta*, quia non simplici populo, ut voluit Richerus, et insinuavit Quesnellus *prop.* 90. sed Ecclesiæ prælatis potestate jurisdictionis ordinaria vel delegata in foro externo gaudentibus, hanc potestatem Christus concessit dicens: *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo;* quibus verbis datur Apostolis et eorum successoribus omnis potestas necessaria ad rectum regimen Ecclesiæ, ad quod pertinet potestas rebelles coercendi eosque privandi bonis communibus, juxta illud. Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus;* id est separetur ut indignus Ecclesiastica communione, ejusque fructu.

Dicitur 3. *Hominem viatorem:* quia solus homo viator jurisdictioni Ecclesiæ subest. Hinc quando in Jure Can. legimus aliquos mortuos fuisse excommunicatos, intelligi debet de declaratione excommunicationis quam ante mortem incurrerant, et in qua mortui erant, et a qua indigebant absolvi, non quidem juridice, sed permissive, nimirum permittendo ut eorum corpus sepultura Ecclesiastica donetur, et eorum anima publicis Ecclesiæ suffragiis perfruatur.

Dicitur 4. *Baptizatum*, quia soli baptizati sunt subditi Ecclesiæ, *cap.* gaudemus, *de divortiis*.

Dicitur 5. *Adultum*, quia infantes qui non sunt doli capaces, non possunt peccare; ergo nec censura ligari. Quoad impuberes adultos, non possunt quidem ligari per censuram *ab homine* latam, cum ante pubertatem non censeantur sufficientem habere maturitatem ad intelligendum judiciarium ordinem; sed possunt ligari censura *a Jure*, et reipsa *ex Trident. sess.* 25. *cap.* 5. incurrunt excommunicationem ob ingressum in Monasteria Monialium.

Dicitur 6. *Delinquentem*: Quia Censura est pœna, pœna autem supponit peccatum; quod debet esse:

1. *Externum*, quia Ecclesia non judicat de internis in foro externo, *cap.* tua nos, *de Simonia*.

2. *Mortale*, vel ex se, vel ex circumstantiis, quia Censura est gravis pœna, quæ non nisi pro mortali debet imponi crimine. *Excipitur* excommunicatio minor, et suspensio ab aliquo duntaxat officio, quæ cum non sint graves, ex levi culpa possunt intelligi.

3. *Debet esse opere completum et consummatum:* ratio est, quia ex reg. juris, *odia sunt restringenda;* ergo stricte interpretanda. Nisi tamen aliud exprimatur in lege; namque per Bullam Clem. VIII. receptam in Gallia provocantes ad duellum, vel illud acceptantes sunt ipso facto excommunicati, etiamsi non sequatur conflictus.

4. *Debet esse cum contumacia conjunctum*, cujus reus est qui sciens præceptum Ecclesiæ annexam habere Censuram, nihilominus illud violat, nam *qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus et Publicanus*. Matth. 18.

Porro excommunicatio supponit culpam propriam; hinc solæ personæ privatæ quæ deliquerunt, excommunicari possunt. E contra ad interdictum et suspensionem sufficit culpa aliena, unde interdici aut suspendi potest tota communitas propter grave crimen quod in ea fuit perpetratum. *Cap.* Romana, *de sent. excomm. in* 6.

Dicitur 7. *Privans usu;* non autem ipsa potestate seu facultate, v. g. titulo beneficii.

Dicitur 8. *Bonorum spiritualium;* non enim privat usu bonorum temporalium nisi secundario, quatenus scilicet bonum temporale refertur ad spirituale, qualis est v. gr. societas civilis cum fidelibus, qua privatur excommunicatus tamquam medio ad resipiscendum.

Dicitur 9. *Bonorum communium*, v. g. publicorum

Ecclesiæ suffragiorum, sacrificiorum, Sacramentorum, et aliorum, quæ dispositioni Ecclesiæ sunt commissa.

Dicitur 10. *Donec a contumacia resipiscat:* quia Censura est pœna *medicinalis, non mortalis,* inquit Innoc. IV. Hinc si ligatus resipiscat, debet absolvi, et quantumvis resipiscat, ligatus manet, donec absolvatur, *cap.* Sacris, *de senten. excomm. in* 6.

Quær. 2. *Quæ causæ a Censuris excusent?*

Resp. Excusat 1. Ignorantia invincibilis sive juris, sive facti, ut docet Bonifac. VIII. (*Cap. Ut animarum de Const.*) *Ligari* Censuris *nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina*. Hinc qui culpa sua ignoraret Censuram, non excusaretur a Censura, quia in tali ignorantia crassa et supina, intercederet contumacia, *cap.* Si culpa, *de injuriis*.

2. Excusat *impotentia moralis,* qualis sufficit ut quis a præcepto ecclesiastico eximatur, quia tunc non est contumacia; ergo nec Censura, dummodo absit omnis contemptus ecclesiasticæ potestatis.

3. Excusat *metus gravis,* v. gr. mortis, mutilationis, etc. quia tunc non est sufficiens ad agendum libertas.

4. Excusat *invaliditas Censuræ,* non vero ejus injustitia.

Quær. 3. *Quandonam Censura sit invalida?*

Resp. Censura *ab homine* est invalida:

1. *Defectu jurisdictionis in ferente,* quæ est impedita per Censuram qua innodatus est ferens, vel suspensus per legitimam appellationem ad superiorem, *cap.* præterea *de appellat.*

2. *Defectu ordinis substantialis judicii,* v. gr. si una saltem non præcessit monitio, quæ absolute requiritur, ut Censura *ab homine* valide feratur; cum in Censura a jure nulla alia requiratur monitio, quam ipsius legis promulgatio; *cap.* reprehensibilis, *de appellat.*

3. *Defectu culpæ mortalis,* ut statuit Innocent. III, dicens: *Cum æterni tribunal judicis, illum reum non habeat quem injuste judex condemnat,* etc.

Observa tamen, damnatum teneri se gerere exterius coram illis qui Censuram norunt et ignorant innocentiam, tamquam Censura affectum, etiamsi appellaverit ad superiorem, quia Censuræ *per appellationem sequentem, minime suspenduntur,* ut dicitur *cap.* Is cui, *de sent. excomm. in* 6. Hinc qui invalide Censura notatus, exerceret actum sui ordinis, peccaret quidem peccato scandali, quia resisteret potestati publicæ, sed non contraheret pœnas contra violantes Censuram.

Quær. 4. *Quid requiratur ut Censura ab homine sit justa?*

Resp. Requiritur ut ordo accidentalis judicii observetur, secundum quem necesse est:

1. Ut trina præcedat monitio, interposito duorum saltem aut trium dierum intervallo, nisi gravis mali immineat periculum, tunc enim sufficit una monitio pro tribus, dicendo, *admoneo te pro tribus vicibus*. Ita *cap.* Constitutionem, *de sentent. excommun.* in 6.

2. Ut sententia scripto feratur, causa Censuræ exprimatur, exemplumque hujus Censuræ scriptæ reo tradatur intra mensem, si Judex fuerit requisitus, *Cap.* cum medicinalis, *eod. tit.*

3. Ut denuntiatio illius qui Censuram contraxit, fiat publice in Ecclesia, vel scripto ad valvas Ecclesiæ affixo, juxta morem receptum cujusque Diœcesis.

Quær. 5. *Quinam possint absolvere a Censuris?*

Resp. 1. A Censuris non reservatis potest absolvere quilibet Confessarius; item et a reservatis in articulo mortis, ut docet Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. Moribundus tamen sic absolutus tenetur sub pœna reincidentiæ, (hoc est sub pœna reincidendi ipso facto sine nova sententia in eandem Censuram, a qua fuerat absolutus) recurrere ad superiorem vel ejus delegatum, non ut iterum absolvatur, cum valide fuerit absolutus, sed ut mandata ejus suscipiat; imo juxta *cap.* quamvis de *sent. excomm.* Confessarius debet moribundo imponere hoc onus, etiam sub juramento.

Resp. 2. A Censura ab homine per sententiam particularem lata nullus potest absolvere nisi 1. qui eam tulit vel ejus successor, quia juxta effatum, *ejus est solvere cujus est ligare;* 2. Summus Pontifex; 3. Metropolitanus, sed jure duntaxat visitationis, vel appellationis, quia in his solum casibus habet plenam jurisdictionem, *cap.* venerabilem, *de sent. excomm*

Resolves: Diœcesanus ab Episcopo suo per specialem sententiam excommunicatus vel suspensus, absolvi non potest ab Episcopo alterius Diœcesis ad quam migravit ut ibi commoretur; imo si fuerit specialiter excommunicatus in aliena Diœcesi ob crimen ibi commissum, non potest a proprio suo Episcopo absolvi, dum in suam Diœcesim revertitur.

Resp. 3. A Censura a jure, vel per statutum lata, quam sibi auctor reservavit, nemo potest absolvere præter auctorem, vel ejus successorem, vel ejus superiorem, vel ab ipso delegatum; *cap.* nuper, *de sent. excomm.* Porro Episcopi velut summi Pontificis delegati possunt absolvere ab omnibus Censuris Papæ reservatis, *primo* cum casus sunt occulti, nec deducti ad forum contentiosum; *secundo* cum rei sunt impuberes, vel senes, vel debiles, vel quando non sunt sui juris, ut mulieres, filii familias, etc. vel tandem quando sunt legitime impediti ut Papam possint adire (*C. Mulieres, etc. De cætero, de sent. excomm.*). Sic tamen absoluti, cessante impedimento, tenentur sub pœna reincidentiæ se sistere coram Papa, vel ejus legato, ut mandata ejus suscipiant, *ib.*

Qu. 6. *Quid sit absolutio Censuræ ad cautelam?*

Resp. Duplex est absolutio ad cautelam; *prima* est ea, quæ excommunicato appellanti ad superiorem datur provisionaliter in ipso litis limine, ut fiat capax prosequendi litem in tribunali ecclesiastico et purgandi se ab impacta criminis accusatione, *cap.* Cum desideres, *de sent. excomm.*

Secunda est ea, quæ pœnitenti datur ante absolutionem a peccatis ad vitandam irreverentiam, si forte pœnitens occulta Censura affectus sit, his verbis: *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti, in quantum possum et tu indiges, deinde absolvo te a peccatis tuis, etc.*

Quæ. 7. *Quis sit modus absolvendi a Censuris?*

Resp. Vel absolutio datur in foro externo, vel in foro conscientiæ; *si primum,* servandum est Rituale; *si secundum,* sufficit forma generalis, *absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, et interdicti,* etc. Ratio est, quia nulla forma est præscripta.

Quær. 8. *Quotuplex sit Censura?*

Resp. Dividitur 1. In eam quæ est a *jure,* et eam quæ est *ab homine,* ut utraque vel est latæ, vel ferendæ sententiæ.

Censura a *jure* est ea, *quæ per Canones, seu statutum perpetuum fertur generaliter in omnes subditos*. Hæc non expirat per mortem Legislatoris.

Censura *ab homine* est ea, *quæ per sententiam judicis, aut præceptum transitorium fertur propter factum particulare, vel in personas particulares*. Hæc cessat per mortem, aut amotionem illius qui illam tulit, quoad vim obligandi in posterum: si enim jam

esset contracta, manet post ejus mortem, donec tollatur per absolutionem, c. Pastoralis, *de offic. Ordinariis in* 6.

Censura *latæ sententiæ*, est ea quæ incurritur *ipso facto*, seu, ipsa criminis admissione, absque ulla ulteriori judicis sententia; talis est 1. Si Legislator utatur his verbis, *ipso facto: ipso jure: ex tunc: mox: illico*. 2. Si utatur verbis indicativi præsentis, v. gr. *excommunicamus, suspenduntur*, etc. vel verbis præteriti temporis, v. g. *excommunicatus est, noverit se esse suspensum, interdictum*, etc. vel verbis imperativi modi, *sit excommunicatus, maneat suspensus*, etc.

Censura *ferendæ sententiæ*, est ea quæ non contrahitur, nisi accedente Judicis sententia, hæc vocatur *comminatoria*. Talis est 1. quæ fertur per verba quæ judicis actionem exigunt, v. gr. *excommunicetur, decernimus excommunicandum*. 2. Quæ fertur per verba futuri temporis sine addito, v. g. *sub pœna excommunicationis, suspensionis*, etc.

Porro in dubio utrum Censura sit latæ vel ferendæ sententiæ, censenda est ferendæ, quia *in pœnis benignior est interpretatio facienda*; ex reg. 49. Juris in 6.

Dividitur 2. In *excommunicationem, suspensionem, et interdictum*: neque enim depositio, degradatio, et cessatio a divinis, sunt Censuræ, nam sunt perpetuæ, atqui Censuræ non sunt perpetuæ. Ergo.

ARTICULUS II.

De Excommunicatione.

Hic agemus 1. De natura et divisione Excommunicationis; 2. De ejus effectibus; 3. De Monitoriis, tribus paragraphis.

§. I. *De natura et divisione Excommunicationis*.

Quær. 1. *Quid sit excommunicatio?*

Resp. Est *Censura, per quam homo baptizatus privatur ex toto, vel ex parte, bonis spiritualibus communibus, ex Ecclesiæ dispensatione pendentibus*.

Dicitur 1. *Ex toto, vel ex parte*, ut comprehendatur Excommunicatio tum major, tum minor.

Dicitur 2. *Bonis communibus*, etc. ut sunt Ecclesiæ suffragia, divina officia, Sacramentorum receptio et administratio, etc.

Quær. 2. *Quotuplex excommunicatio?*

Resp. Duplex, nempe major et minor.

Excommunicatio *major*, est *censura qua quis privatur omnibus Ecclesiæ bonis communibus*. Hæc sola venit nomine excommunicationis simpliciter, *cap.* Si quem, *de sent. excomm.*

Excommunicatio *minor*, est *censura qua quis privatur communione passiva Sacramentorum, et electione passiva ad beneficium*. Hæc solum contrahitur propter illicitam cum excommunicato non tolerato conversationem; *cap.* Statuimus, *eod. tit.*

Quær. 3. *Quinam excommunicati sint vitandi?*

Resp. Post Constit. Martini V. *ad evitanda* solum sunt vitandi 1. Qui per sententiam judicis ecclesiastici nominatim sunt excommunicati, ac specialiter et publice denunciati. 2. Notorius Clerici percussor; in Gallia tamen nulla admittitur notorietas facti quin sit declarata per sententiam Judicis, ante quam nulli excommunicati sunt vitandi.

Quær. 4. *Quænam sint præcipuæ excommunicationes reservatæ summo Pontifici et Episcopis?*

Resp. Circa hanc qu. cujusque Diœcesis Ritualia, statuta, et consuetudo, consuli debent. Hic unice expendemus eam quæ contra percussores Clericorum a Conc. Latr II. lata est his verbis: » Si quis suadente diabolo, hujus sacrilegii reatum incurrerit, quod » in Clericum vel Monachum violentas manus inje» cerit, anathematis vinculo subjaceat: et nullus E» piscoporum illum præsumat absolvere, nisi mortis » urgente periculo, donec Apostolico conspectui præ» sentetur, et ejus mandatum suscipiat ".

Dicitur 1. *Si quis*, quibus verbis intelligitur quilibet sive vir, sive mulier, sive etiam impubes rationis compos. Porro hæc excommunicatio extenditur 1. Ad mandantes effecto secuto. 2. Ad consentientes, consilium, auxilium et favorem præstantes. 3. Ad non impedientes, si ex officio ad hoc teneantur. 4. Ad eos qui percutiunt Clericum etiam consentientem. Hæc omnia colliguntur ex c. 47. *et* 59. *de sent. excomm*, imo *cap.* cum quis, *eod. tit. in* 6. extenditur excommunicatio in eos qui ratam habent percussionem nomine suo factam.

Dicitur 2. *Suadente Diabolo*; id est, illicite et peccaminose. Hinc non incidit in Canonem 1. Qui percutit Clericum ex joco, vel correctionis causa: *c.* 1. *eod. tit.* 2. Qui percutit in necessariam sui defensionem, vel in defensionem castitatis sui ipsius, uxoris, matris, filiæ et sororis, *ib. c.* 3. Secus si Clericus inventus fuerit turpiter agens cum aliis mulieribus, tum quia Canon prædictas tantum commemorat, tum quia alias expresse excludit.

Dicitur 3. *In Clericum*, per quod intelligitur quilibet prima saltem tonsura initiatus, etiam conjugatus, modo tonsuram et habitum gestet clericalem, nec sit Bigamus; *cap. unico de Clerico conjug.*

Dicitur 4. *Monachus*, per quod intelligitur omnis Religiosus utriusque sexus, etiam Laicus, Conversus et Novitius. *Cap.* 3. *et* 53. *eod. tit.*

Dicitur 5. *Violentas manus*: quibus verbis intelligitur non solum percussio, sed etiam omnis actio violenta et contumeliosa circa Clericum, sit circa res ei adhærentes, v. g. pulveris, sputi injectio, vestis laceratio, etc. circa quod

Quæres: *An omnis percussio Clerici sit reservata summo Pontifici?*

Resp. Gravis percussio reservatur summo Pontifici, levis vero reservatur Episcopis, c. 17. *eod. tit.*

Porro ea percussio dicitur *gravis*, quæ fit aut cum copiosa sanguinis effusione aliunde quam e naribus; dentium, aut capillorum multorum evulsione; aut cum indignitate aliqua maxime injuriosa propter circumstantiam loci, modi, temporis, aut personæ in dignitate constitutæ. Illa vero dicitur *levis*, quæ fit sine magna sanguinis effusione, carnis laceratione, scandalo, etc. hæc potest etiam esse mortalis, et ideo dicitur levis comparate ad gravem et enormem.

§. II. *De effectibus Excommunicationis*.

Quær. 1. *Quot sint effectus Excommunicationis majoris?*

Resp. Sunt septem, quorum sex priores spectant omnes excommunicatos, etiam non toleratos: septimus vero spectat solos non toleratos.

Primus. Est quod excommunicatus privetur communibus Ecclesiæ suffragiis, (id est, quæ publice et nomine Ecclesiæ offeruntur) etiamsi supponatur Deo per contritionem reconciliatus, unde Alex. VII. merito hanc prop. damnavit: » Quoad forum conscien» tiæ reo correcto, ejusque contumacia cessante, ces» sant censuræ ".

Secundus, quod privetur Sacramentorum administratione et receptione, ita ut mortaliter peccaret si quod Sacramentum reciperet, vel si quod sine necessitate administraret, in quo casu insuper incurre-

ret irregularitatem. *Hinc* excommunicatus a peccatis absolvi non potest, nisi prius ab Excommunicatione fuerit absolutus.

Tertius, est quod privetur facultate audiendi Missam et officiis publicis assistendi (*Cap. Alma de sent. excommun. in* 6.). Quamvis enim Horas Canonicas teneatur recitare, si sit beneficiarius vel in sacris constitutus; tamen sub mortali non potest eas recitare cum aliis in choro, nec eas recitans privatim, potest dicere: *Dominus vobiscum*, quod personæ publicæ cum populo fideli communionem, quæ excommunicato interdicta est, indicat; sed ejus loco debet dicere: *Domine exaudi orationem meam*, quæ ultima obligatio est tantum sub veniali ob levitatem materiæ.

Petes quid faciendum, si excommunicatus publicus intersit officio publico, puta Missæ, Horis Canonicis, etc.

Resp. Si sit toleratus, non propterea intermittenda sunt officia divina, quia non est vitandus. Si vero sit nominatim denuntiatus, monendus est a celebrante ut exeat; quod si noluerit discedere, vi expellendus est, quod si nequeat expelli, nisi cum gravioris mali periculo: 1. Adstantes exire tenentur, alias graviter peccarent communicando cum excommunicato vitando. 2. Sacerdos ab altari recedere debet, si Canonem nondum inceperit; quod si inceperit, debet cum unico ministro Sacrificium perficere usque ad communionem inclusive, et reliqua Liturgiæ in loco decenti et secreto, puta in Sacristia, absolvere.

Nota: Excommunicatus qui sic ab Ecclesia non vult discedere, novam incurrit excommunicationem Papæ reservatam, ut alii qui prohibent ne exeat, *Clem.* gravis *de sent. excomm.*

Quartus effectus, est quod sit inhabilis ad dignitates et beneficia acquirenda, *cap.* postulatis, *de Clerico excomm.* Attamen ipso facto non privatur beneficio ante excommunicationem obtento, nec proinde fructibus quos ante ipsam legitime percepit.

Dixi, *ipso facto*; quia si Clericus esset negligens in procuranda sibi absolutione, atque per annum in Excommunicatione insordesceret, Concil. Bituricense *Cap.* 9. mandat ut beneficio privetur, immo Concil. Trid. *sess.* 23. *can.* 3. *de reform.* jubet ut contra eum tamquam de hæresi suspectum procedi possit.

Quintus, est quod privetur usu et exercitio licito omnis jurisdictionis spiritualis (*Cap. Romana de offic. Vicarii in* 6.): hinc absque peccato non potest leges ferre, beneficia conferre, etc. validi tamen sunt omnes illi actus quandiu toleratus est, quia titulum habet coloratum, qui defectu occulto non aufertur; secus si sit nominatim denuntiatus, nec toleratus, ut refert glossa *in cap.* ad probandum, *de sent. et re judicata*.

Sextus, est quod privatur omni communicatione cum fidelibus, ita ut excommunicatus etiam toleratus peccet dum, extra casus a jure exceptos, communicat cum fidelibus in actibus sacris, forensibus, et civilibus: ratio est, quia Martinus V. Bulla *ad evitanda*, expresse declarat. *se non intendere excommunicatos, suspensos, interdictos, in aliquo relevare, nec eis quodammodo suffragari*. Unde distinctio tolerati a non tolerato, non est in favorem excommunicati, sed in favorem fidelium qui non peccant communicando cum excommunicato tolerato, licet peccet excommunicatus toleratus communicando cum fidelibus.

Septimus spectat solum non toleratum, qui *ex c.* Sacris, *de sepult.* si moriatur, antequam Ecclesiæ reconciliatus fuerit, privatur Ecclesiastica sepultura, etiamsi ante mortem signa dederit pœnitentiæ, in quo tamen casu debet absolvi, et Ecclesiastica sepultura donari. Quod si ante absolutionem fuerit sepultus, *ex eod. cap.* debet exhumari, si ejus corpus ab aliorum corporibus discerni possit; secus si discerni non possit, *ne cum excommunicatorum ossibus corpora extumulentur fidelium*. In utroque tamen casu locus ejus sepulturæ est pollutus, nec in eo sacra possunt peragi, nisi prius fuerit reconciliatus; *cap.* Consuluisti, *de conseer. Eccles.*

Quær. 2. *Quot sint actiones, in quibus fideles tenentur excommunicatos non toleratos vitare?*

Resp. Sunt quinque hoc versu expressæ:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os, significat omnem allocutionem sive verbo sive scripto, sive nutibus, *cap.* Excommunicatos, 11. *q.* 3.

Orare, significat omnem in orationibus communicationem, tam extra, quam intra Ecclesiam, *cap.* alma, *de sent. excomm.*

Vale, significat salutationem honorificam, sive verbo, sive nutu, sive facto, v. g. osculo, amplexu, etc. juxta illud Epist. 2. Jo. *nec ave dixeritis*.

Communio, significat omnem societatem, sive in habitatione, sive in contractibus.

Mensa, significat omnem in cibo et potu participationem. Apostolus enim 1. Cor. 5. prohibet *cum hujusmodi nequidem cibum sumere*.

Quær. 3. *Quibus in casibus jura permittunt communicare cum excommunicato vitando in actionibus humanis et civilibus*.

Resp. Sunt quinque hoc versu expressi:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

1. Per *utile*, intelligitur utilitas spiritualis, vel corporalis, tum nostra, tum excommunicati. Hinc licet ab excommunicato consilium, debitum, auxilium petere; ipsum ad resipiscentiam hortari, etc.

2. Per *lex*, intelligitur matrimonium, quo tenentur conjuges secum cohabitare, mutuaque sibi officia præstare, *cap.* quoniam 11. *q.* 3.

3. Per *humile*, intelligitur officium subjectionis et reverentiæ quam debent filii parentibus, famuli et subditi dominis suis, *ib.*

4. Per *res ignorata*, intelligitur ignorantia juris et facti, modo non sit crassa et affectata, *ibid.*

5. Per *necesse*, intelligitur necessitas spiritualis et corporalis tum nostra, tum excommunicati, *ib.* ideo ab excommunicato licet eleemosynam petere, etc.

Quær. 4. *An sit mortale communicare cum excommunicato non tolerato?*

Resp. Juxta communem sent. communicare in rebus sacris, est mortale *ex genere suo*, quia hoc valde repugnat tum auctoritati Ecclesiæ, tum fini censuræ, tum dignitati rerum sacrarum, quod de se est grave. Communicare vero in civilibus est solum veniale *ex genere suo*, propter contrariam rationem, nisi communicatio sit *in crimine criminoso*, tunc enim est mortale.

Dixi, veniale *ex genere suo*, quia potest esse mortale per accidens, v. g. ratione scandali, vel contemptus, qui semper adest quando communicatio est frequens.

Quær. 5. *Quam pœnam incurrant qui communicant cum excommunicatis non toleratis?*

Resp. Incurrunt Excommunicationem minorem, et etiam majorem in tribus casibus, nempe 1. *Si in crimine criminoso*, (id est, ob quod Censura est contracta) communicet, ei consilium, auxilium vel favorem impendendo, *cap.* nuper, *de sentent. excomm.* 2. Si sepeliant excommunicatum vitandum in loco sacro, *cap.* sacris, *de sep.* 3. Si communicent admittendo excommunicatum ad divina officia, vel coram illo scienter celebrando Missam, *c.* Episcoporum, *de priv.*

Quær. 6. *Quinam sint effectus Excommunicationis minoris?*

Resp. Sunt duo. *Primus*, est privatio receptionis Sacramentorum, non vero administrationis; hinc Sacerdos qui tali Censura ligatus celebraret Missam, peccaret, eo quod non possit celebrare absque receptione Eucharistiæ, non tamen fieret irregularis, *cap.* si celebrat, *de Cleric. excomm.*

Secundus, Est privatio electionis passivæ ad dignitates et beneficia; ideo sic excommunicatus eligere quidem potest, sed non eligi; tamen ejus electio non est ipso facto irrita, sed irritanda, *ib.*

§. III. *De Monitoriis in finem revelationis.*

Quær. 1. *Quid sit Monitorium?*

Resp. Est mandatum Judicis Ecclesiastici, sub pœna excommunicationis post trinam monitionem incurrendæ, revelandi auctores criminis reipublicæ perniciosi, vel gravioris damni proximo illati.

Dicitur 1. *Mandatum Judicis Eccles.* nempe solius Episcopi, ut statuit Conc. Trid. *sess.* 25. *c.* 3. *de ref.* quam auctoritatem Conc. Turon. *tit. de jurisd.* extendit ad eos, qui cum Episcopo unum constituunt tribunal, tales sunt Vicarius generalis, Officialis, etc.

Nota: Licet Conc. Trid. prohibeat, ne Episcopus cujusvis judicis sæcularis auctoritate adducatur ad concedenda Monitoria, contrarius tamen usus invaluit in Gallia, ubi Monitoria non possunt decerni in materia mere civili, nisi ad postulationem, vel ex licentia judicis sæcularis, qui juxta edictum criminale a. 1670. editum, Officiales potest cogere sub pœna privationis proventus temporalis ad decernenda Monitoria in materia criminali.

Dicitur 2. *Sub pœna excomm.* a qua solus superior, qui decrevit Monitorium, potest absolvere.

Dicitur 3. *Revelandi auctores*, quæ obligatio tenta est, ut si intra præscriptum in Monitorio tempus, non revelavit, graviter peccavit, et excommunicationem incurrit, nec ab obligatione revelandi liberatur, quia terminus non ad finiendam obligationem, sed ad illam urgendam apponitur, unde si revelatio adhuc sit utilis, adigendus est a Confessario ad revelandum.

Dicitur 4. *Criminis reip. perniciosi*, nec enim ob levem rationem Monitorium decerni potest, ut statuit Trid. cit. cui concordat edictum regium *a.* 1695. *a.* 26. *Les Officiaux ne pourront décerner des Monitoires que pour des crimes graves, et scandales publics:* ut sunt crimina capitalia, libri famosi, etc.

Quær. 2. *Quinam excusantur ab obligatione revelandi?*

Resp. Excusantur 1. infantes qui pleno rationis usu nondum fruuntur.

2. Qui sunt alterius Diœcesis, licet vicini; quia non sunt subditi Prælato qui Monitorium decernit.

3. Ii qui cum fundamento timent, ne ob revelationem, grave damnum vel in persona, vel in familia, vel in fortunæ bonis, patiantur; neque enim cum tanto dispendio obligant leges humanæ.

4. Consanguinei usque ad quartum gradum inclusive, et affines usque ad secundum; alias vix staret humana societas.

5. Illi quibus delictum revelatum est capiendi consilii causa: tales sunt Advocatus, Theologus, Medicus, Obstetrix, etc. nisi forte alia via delictum cognoverint.

6. Fidus amicus, nisi, ut ait D. Th. (2. 2. *q.* 70. *a.* 1. *ad* 2.) *Crimen pertineat ad corruptionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel ad grave damnum alicujus personæ;* quia tunc non viget obligatio secreti naturalis.

7. Clerici non tenentur revelare in causis criminalibus, dum illorum revelatione aliquis extremo supplicio plecti posset, nisi bonum commune aliud exigat, ut in causa læsæ majestatis, hæresis, etc. *Verum* in Gallia Clerici in causa sanguinis licite, et absque periculo irregularitatis, ferunt testimonium, tum quia non nisi remote concurrunt ad mortem; tum quia id coguntur auctoritate Judicis sæcularis; tum quia Ecclesia permittit decerni Monitoria in causis criminalibus; *Conc. Trid. sess.* 25. c. 3. *de reform.*

8. Excusatur is, cui constat eum, adversus quem promulgatur Monitorium, bone substracta justo titulo possidere, v. g. justa compensatione, præscriptione, etc.

9. Excusantur reus et complices, qui nec seipsos, nec socios criminis tradere tenentur; tamen semper tenentur ad reparationem damni, et quidem sub pœna excommunicationis, si lata sit tam contra non restituentes, quam contra non revelantes.

10. Quoad famulos discordia est inter DD. qui recte conciliantur, si dicamus standum esse praxi fori contentiosi, in quo si famuli a Judice interrogentur, tenentur illi quod sciunt, aperire; secus si non interrogentur.

ARTICULUS II.

De Suspensione.

Nota. Agemus 1. De natura et divisione. 2. De effectibus suspensionis. 3. De variis observandis circa suspensionem.

§. I. *De natura et divisione suspensionis.*

Quær. 1. *Quid sit Suspensio?*

Resp. Est censura, qua Clericus privatur usu Ecclesiastici Officii, vel beneficii, vel utriusque simul.

Dicitur 1. *Censura:* per quod distinguitur 1. Ab irregularitate quæ non est pœna, sed mera inhabilitas ad suscipiendos et exercendos Ordines. 2. Ab alia specie suspensionis, de qua frequens fit mentio in jure, quæ fertur per modum meræ pœnæ in vindictam culpæ præteritæ, et quæ differt a suspensione medicinali, *primo*, quod censuræ medicinalis terminus sit Clerici emendatio; econtra mere pœnalis esse perpetua, vel ad tempus determinatum, v. g. ad triennium. *Secundo*, quod medicinalis requirat prævium monitionem; econtra mere pœnalis nullam requirat, quia fertur propter culpam præteritam, etiam moraliter non perseverantem. *Tertio*, quod medicinalis non feratur nisi propter culpam propriam illius cui infligitur; econtra mere pœnalis infligi possit in totam communitatem propter culpam unius ex illa communitate. *Quarto*, quod medicinalis tolli non possit, nisi per absolutionem; pœnalis vero per lapsum definiti temporis, vel per dispensationem superioris, unde semper est reservata.

Dicitur 2. *Clericus*, ut distinguatur ab excommunicatione et interdicto, quæ cuicumque fideli infligi possunt.

Dicitur 3. *Privatur usu*, etc. ut distinguatur a depositione et degradatione, quæ privant ipso beneficii titulo. Hinc suspensos potest percipere Sacramenta, quia hæc perceptio non est usus potestatis ecclesiasticæ.

Quær. 2. *Quotuplex sit suspensio?*

Resp. Duplex est, totalis nimirum, et partialis.

Suspensio *totalis* est censura, qua Clericus privatur usu Ecclesiastici Officii et beneficii simul.

Suspensio *partialis*, alia est ab Ordine tantum, alia a jurisdictione tantum, alia ab Officio, et tandem alia a beneficio.

Suspensio *ab Ordine tantum*, est ea qua Clericus privatur usu licito sui, vel suurum Ordinum.

Suspensio *a jurisdictione tantum*, est ea qua Clericus privatur usu jurisdictionis licito; ejus tamen actus non sunt invalidi, nisi sit nominatim denuntiatus et non toleratus, ut constat ex Bulla *ad evitanda*.

Suspensio *ab Officio*, est ea qua Clericus privatur usu Ordinis et jurisdictionis, quæ duo ad Officium pertinent.

Suspensio a beneficio, est ea qua Clericus privatur fructibus temporalibus sui beneficii, quod proinde administrare non potest; *Cap.* Vintoniensis, *de elect.* Verum hæc suspensio locum non habet in Gallia, ubi Clericus quandiu non est depositus, nec spoliatus beneficii titulo, non potest sine abusu privari beneficii fructibus per Judicem Ecclesiasticum.

§. II. *De effectibus Suspensionis*.

Quær. *Quinam sint effectus suspensionis?*

Resp. 1. Suspensus peccatum mortale ex genere suo committit 1. Quando violat suspensionem. 2. Quando communicat cum aliis in eo a quo est suspensus, sed non peccant qui cum eo communicant, si sit toleratus; bene vero, si non sit toleratus. Bulla *ad evitanda*.

Resp. 2. Suspensus *ab Ordine*, exercendo functiones Ordinis, fit irregularis, *Cap.* 1. *de sent. et re judic. in* 6. Quod etiam intelligendum est de violante censuram mere pœnalem, ut definitur *Cap.* 1. *de sent. excomm. in* 6.

Dixi: *Suspensus ab Ordine*, quia suspensus a jurisdictione, non incurrit irregularitatem exercendo actus jurisdictionis, nisi sint conjuncti cum functionibus Ordinis: ratio est quia hujusmodi irregularitas non est expressa in jure, ut docent Suarez, Bonacina, Filiutius et alii.

Resp. 3. Suspensus *ab Officio*, inhabilis est ad acquirenda beneficia; suspensio enim impedit collationem et obtentionem novi beneficii, *Cap.* cum dilectus, *de consuet.*

§. III. *De quibusdam observandis circa suspensionem*.

1. Suspensio quæ absolute fertur sine determinatione ad hoc vel illud, censetur totalis, quia locutio indefinita æquivalet universali.

2. Suspensio ad aliquid determinata, suspendit ab eo quod distincte exprimit, vel quod in eo necessario includitur, et non ab alio, *Cap.* a crapula *de vita et honest. Cler.* Hinc facile

Inferes 1. Suspensum ab Officio simpliciter, non esse suspensum a beneficio, nec vice versa. Hinc suspensus ab Officio licite percipit fructus beneficii, modo per alium suppleat beneficii munera, quæ per se non potest exercere.

Inferes 2. Suspensum ab Ordine, non esse suspensum a jurisdictione, nisi erga eos jurisdictionis actus qui Ordinis actualem usu requirunt: sic Episcopus suspensus ab Ordine potest alteri delegare potestatem absolvendi a peccatis, quamvis ipse non possit absolvere.

Inferes 3. Suspensum ab Ordine superiori, non esse suspensum ab Ordine inferiori: sic suspensus a Sacerdotio non est suspensus a Diaconatu et aliis inferioribus.

Inferes 4. Suspensum ab Ordine inferiori, non esse suspensum ab Ordine superiori, nisi quoad ea quæ cum hoc Ordine inferiori connexa sunt; sic Sacerdos suspensus ab Officio Diaconatus, non potest quidem Missam celebrare, quia Missa sine Evangelio non celebratur, sed omnia alia quæ Sacerdoti propriæ competunt, potest peragere, v. gr. solemniter baptisare, Confessiones audire, etc.

ARTICULUS IV.

De interdicto.

Nota. Agemus 1. De natura et divisione. 2. De effectibus. 3. De pœnis interdicti. 4. De quibusdam observandis circa interdictum.

§. I. *De natura et divisione interdicti*.

Quær. 1. *Quid sit interdictum?*

Resp. Est *censura privans hominem, vel locum, vel utrumque simul, publica divinorum Officiorum celebratione, aliquorum Sacramentorum administratione, et usu Ecclesiasticæ sepulturæ*.

Dicitur 1. *Privans hominem, vel locum, etc.* ut assignetur interdictum: locale scilicet, personale, et mixtum.

Interdictum *locale*, est *censura qua immediate in aliquo loco prohibetur administratio aliquorum Sacramentorum, divinorum Officiorum celebratio, et usus Ecclesiasticæ sepulturæ*. Porro cum interdicitur locus communis, v. g. Regnum, Diœcesis, Civitas, interdictum est *generale*: si vero aliquis locus particularis interdicatur, v. gr. aliqua Ecclesia, vel etiam omnes civitatis Ecclesiæ, non vero ipsa civitas, est interdictum *particulare*, possunt ergo divina Officia celebrari extra Ecclesias in illa civitate.

Interdictum *personale*, est *censura qua personis quibusdam prohibetur ubique participatio aliquorum Sacramentorum, etc.* Si interdicatur aliqua hominum communitas, v. gr. omnes personæ unius Regni, Civitatis, Capituli, dicitur interdictum *generale*. Si vero interdictum feratur in unam, pluresve personas quæ particulares sunt, v. gr. in Petrum, vel in omnes qui tale crimen commiserunt, dicitur interdictum *particulare*.

Dicitur 2. *Privans .... publica, etc.* quibus verbis assignatur effectus interdicti, de quibus sit

§. II. *De effectibus interdicti*.

Nota: Ex definitione allata constat tres esse effectus interdicti, nempe privationem quorumdam Sacramentorum, Officiorum divinorum, et Ecclesiasticæ sepulturæ.

Quær. 1. *Quibus Sacramentis privat interdictum?*

Resp. Ex *Cap.* Alma, *de sent. excomm. in* 6. Nunc privat quatuor tantum Sacramentis, scilicet Eucharistiæ respectu sanorum, Extremæ Unctionis, Ordinis, et Matrimonii; ergo tempore interdicti licet administrare Sacramenta Baptismi, Confirmationis, et Pœnitentiæ, quæ tamen excepto mortis articulo, non potest administrari iis qui causam interdicto dederunt, nisi prius satisfecerint, vel de satisfaciendo cautionem dederint.

Quær. 2. *Quomodo officiorum divinorum celebratio publica prohibita sit tempore interdicti?*

Resp. Prohibita est in loco interdicto, et personis interdictis sub moderatione tamen *Capituli* Alma, permittentis 1. Ut omnes Clerici et Religiosi non personaliter interdicti, possint se debeant *sub pœna privationis distributionum, quotidie in suis Ecclesiis* (modo non sint specialiter interdictæ) *Missam et alia divina Officia celebrare sicut prius: submissa tamen voce januis clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis, et campanis non pulsatis*.

Permittit 2. *Ut in Festivitatibus Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, et Assumptionis Virginis gloriosæ, campanæ pulsentur, et januis apertis, alta*

voce *divina Officia solemniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis*. Modo qui causam interdicto dederunt, *altari non appropinquent*, id est, Eucharistiæ oon sint participes; hoc privilegium Leo X. extendit ad Festum Conceptionis B. M. V. et ad ejus Octavam.

Quær. 3. *Quibus interdictis deneganda sit Ecclesiastica sepultura?*

Resp. Si interdictum sit personale, deneganda est iis omnibus, qui sunt nominatim interdicti. *Si sit locale particulare*, nullus sive Clericus, sive Laicus potest in eo sepeliri, sed sepeliendi sunt in alio loco sacro non interdicto. *Si sit locale generale*, nullus quidem laicus, sive ipsius potest in loco interdicto sepeliri; verum Clerici qui nominatim interdicti non sunt, nec interdictum violaverunt, ex speciali privilegio Innocentii III. *possunt in cœmeterio Ecclesiæ, sine campanarum pulsatione, cessantibus omnibus solemnibus, cum silentio tumulari*. Refertur, *c.* quod in te *de pœnit. et remiss.*

§. III. *De pœnis interdicti violati*.

Quær. *Quas pœnas incurrant, qui violant interdictum?*

Resp. Clerici interdicti, exercendo actum proprium Ordinis, fiunt irregulares (*Cap. Is, cui, de sent. excomm. in* 6.). Et qui interdictos extra casus a jure exceptos scienter tumulant in loco sacro, incurrunt excommunicationem Episcopo reservatam. *Clem.* 1. *de sepult.*

2. Domini temporales, qui cogunt Clericos ad celebranda publica officia divina in loco interdicto, vel prohibent, ne publice excommunicati aut interdicti tempore divinorum officiorum exeant; item ipsi nominatim interdicti, qui post monitionem exire renuunt, incurrunt excommunicationem Papæ reservatam. *Clem.* gravis *de sent. excomm.*

3. Regulares etiam exempti, qui non servant interdictum generale locale a Papa vel Ordinario latum, quando servatur ab Ecclesia Cathedrali, vel matrice loci in quo habitant, excommunicationem ipso facto incurrunt. *Clementina* 1. *de sent. excomm.* et Trid. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Reform.*

§. IV. *De quibusdam observandis circa interdictum*.

Primo, cum interdicitur civitas, interdicuntur etiam suburbia et ædificia adjacentia civitati, quamvis siot sub alterius jurisdictione sive temporali, sive spirituali; *cap.* Si civitas, *de sent. excom. in* 6. Item cum interdicitur Ecclesia, interdicuntur etiam Capellæ et Cœmeterium ipsi contigua, at non vicissim. *Ib.* Ratio est quia accessorium sequitur principale, sed non vicissim.

2. Cum interdicitur locus, non interdicuntur illius loci personæ, quæ proinde Officiis divinis interesse possunt in aliis locis. Similiter cum interdicuntur personæ, non interdicitur locus, nisi exprimatur: hinc interdicto Clero alicujus civitatis, possunt extranei celebrare in Ecclesiis illius loci.

3. Cum interdicitur Communitas, interdicuntur singulæ illius Communitatis personæ, etiam innocentes quandiu sunt pars illius; quare si desinant esse pars illius, desinunt esse interdictæ, nocentes vero qui causam interdicto dederunt, ubique sunt interdicti, *cap.* Si sententia, *eod. tit.*

4. Cum interdicitur Clerus, non interdicitur populus, nec a converso: *ib.*

5. Ad interdictum speciale personale requiritur culpa gravis propria; ad locale autem, vel personale generale, sufficit culpa admissa a capite, vel a præcipuis membris, licet reliqui culpa vacent. *Ibidem*.

6. Interdictum locale et personale generale non possunt tolli nisi ab eo qui habet jurisdictionem in foro externo; hinc per privilegium absolvendi ab omnibus censuris, non intelligitur potestas tollendi interdictum locale et personale generale.

ARTICULUS V.

De cessatione a divinis, depositione et degradatione.

Quær. 1. *Quid sit cessatio a divinis?*

Resp. Est prohibitio justa ab homine vel a jure facta celebrandorum officiorum divinorum, administrandorum aliquorum Sacramentorum, et Ecclesiasticæ sepulturæ.

Dicitur 1. *Prohibitio justa:* id est ob justam causam; v. g. pollutionem Ecclesiæ, etc.

Dicitur 2. *Ab homine*, sive sit masculus, sive femina, quia ad cessationem a divinis præcipiendam, non requiritur potestas clavium; unde quando *cap.* dilecta, *de major. et obed.* dicitur Abbatissas suspendisse *ab Officio beneficioque*, hoc intelligi debet de simplici cessatione a divinis, et substractione honorarii Missarum, quod est suspensio improprie dicta.

Dicitur 3. *Ab Officiis divinis*, etc. ex quo patet cessationem a divinis eosdem producere effectus, quos producit interdictum; ejus tamen violatio non inducit irregularitatem, quia non est censura, sed simplex prohibitio in signum mœroris Ecclesiæ ob gravem aliquam sibi, vel honori Dei illatam injuriam, et per modum justæ defensionis. Tamen regulares eam violantes incurrunt ipso facto excommunicationem, *Clem.* 1. *de sent. excomm.*

Quær. 2. *Quid sit depositio?*

Resp. Est pœna Ecclesiastica, qua Clericus in perpetuum et sine spe restitutionis privatur omni beneficio et officio Clericali, retento solo privilegio canonis et fori. Vocatur a jure, *degradatio verbalis*.

Quær. 3. *Quid sit degradatio?*

Resp. Est pœna ecclesiastica, qua Clericus in perpetuum et solemniter privatur non solum omni officio et beneficio Ecclesiastico, sed etiam privilegio canonis et fori, retento solo charactere, *cap. Degradatio, de pœnis in* 6.

Dicitur *solemniter;* id est capillorum tonsione, ornamentorum Ordinis competentium spoliatione, facta a proprio Episcopo, vel ejus Vicario generali, assistentibus ad Sacerdotis degradationem sex personis in dignitate ecclesiastica constitutis; ad Diaconi, vel Subdiaconi degradationem, tribus tantummodo, juxta jus novum Trid. *sess.* 13. *cap.* 4. *de reform.*

DISSERTATIO VIII.

De Matrimonio.

Nota: Quatuor Capitibus hanc Dissertationem absolvemus.

1. Erit de sponsalibus et proclamationibus Bannorum.
2. De essentia et existentia Matrimonii.
3. De ejus proprietatibus et effectibus.
4. Tandem de ejus impedimentis.

CAPUT PRIMUM.

De Sponsalibus.

Nota. Nomen *Sponsalia*, tripliciter sumitur:

1. Pro arrhis sponsæ oblatis e sponso in pignus futuri Matrimonii.

2. Pro ipsomet Matrimonio rato, non consummato, vocaturque *Sponsalia de præsenti*. Sic qui jam nupserunt, dicuntur sponsi et sponsæ.

3. Pro contractu Matrimonium præcedente, quo contrahentes mutuo sibi promittunt Matrimonium, et dicitur *Sponsalia de futuro*. De quibus

Quær. 1. *Quid sint Sponsalia?*

Resp. Sunt futuri Matrimonii promissio. Unde per simplex propositum quo quis mulieri diceret: *statui te in uxorem ducere*, Sponsalia non contrahuntur.

Quær. 2. *Quænam requirantur conditiones, ut promissio futuri Matrimonii sit legitima?*

Resp. Requiritur 1. Ut sit *libera*; id est cum plena advertentia et deliberatione perfecta, ita ut nec ulla deceptio, nec metus gravis injuste incussus intercedat; imo debet esse perfecte spontanea, ut sonat verbum *spondeo*: ideoque licet cæteri contractus ex metu gravi initi, ipso jure naturali sint validi, quatenus simpliciter voluntarii, attamen Sponsalia ex tali metu inita, sunt invalida, quia sequuntur naturam contractus Matrimonii; atqui matrimonium ex gravi metu initum, jure positivo est irritum; ergo et Sponsalia.

2. Ut sit *acceptata*, vana est enim promissio rei non acceptatæ.

3. Ut sit *mutua*; quia hic contractus est onerosus proindeque reciprocus, a jure (*Lib. 1. ff. de Spons.*) *repromissio* dictus: hinc si Titius Matrimonium promittat Berthæ, et hæc promissionem acceptet, sed non repromittat, non sunt Sponsalia.

4. Ut sit *vera*: hinc qui ficte promitteret, non teneretur vi sponsalium contrahere, nulla enim est obligatio, ubi nulla est sese obligandi intentio.

5. Ut sit *signo externo expressa*, alias consensus unius ab alio non posset acceptari.

6. Ut fiat *a personis legitimis*: quales sunt omnes sive puberes, sive impuberes, qui nullo impedimento ad contrahendum suo tempore Matrimonium sunt ligati; promissio enim inter sic ligatos esset de re iniqua et illicita.

Quær. 3. *An parentes pro filiis possint inire Sponsalia?*

Resp. Possunt, modo filii Sponsalia a parentibus inita, ratificent, si absentes fuerint (*Cap. 1. de Spons. impub.*) vel non contradicant si sint præsentes, *cap. unico de despons. impub.*

Quær. 4. *An valida sint Sponsalia conditionata?*

Resp. Vel conditio apposita est honesta, vel inhonesta, vel impossibilis.

Si conditio sit honesta, v. gr. *ducam te in uxorem, modo parentes consentiant*: tunc purificata conditione, valida sunt sponsalia, et ea non purificata, evadunt irrita.

Si sit inhonesta, vel contra substantiam Matrimonii pugnat, v. gr. *ducam te in uxorem si pharmacum impediens generationem sumas*, et tunc sunt invalida Sponsalia; vel non pugnat contra substantiam Matrimonii, v. gr. *ducam te in uxorem, modo hunc occidas*: et tunc impleta conditione sponsalia sunt valida, promittensque ipsis stare tenetur; ut patet ex praxi Ecclesiæ, defloratorem compellentis ducere puellam, quam sub Matrimonii promissione defloravit.

Si conditio apposita sit impossibilis, non stant sponsalia, quia sponsus non censetur serio promisisse.

Quær. 5. *Quos effectus producant Sponsalia?*

Resp. Producunt duos effectus.

Primus est impedimentum publicæ honestatis, quæ ex eis oritur.

Secundus est gravis obligatio contrahendi Matrimonii tempore præfinito, nisi habeat justam causam differendi; ratio est, quia omnis contractus onerosus obligat ex justitia, ideoque sub mortali in re gravi.

Hinc qui culpabiliter resilit a Sponsalibus, perdit arrhas suas, et tenetur restituere arrhas alterius partis, ac impensas si quæ factæ sint, reparare, imo et damna, seu quanti ejus intererat talem contractum impleri, quia in hoc fecit injuriam.

Quær. 6. *An pœna in Sponsalibus primo resilienti apposita obliget in conscientia?*

Resp. Vel juste resilit, vel injuste; *si primum*, non obligat, quia nulli nisi propter culpam pœna est imponenda; sed qui juste resilit, non est in culpa; ergo. *Si secundum*, obligat; quia qui injuste resilit, infert alteri injuriam, propter quam mulctari justum et æquum est; imo jus canonicum injuste resilientem etiam per censuras Matrimonium inire compellit, si nullum habeat legitimum impedimentum, ut statuit Alex. III. *capit.* Ex litteris *de Sponsal.*

Quær. 7. *Quot modis dissolvantur Sponsalia?*

Resp. Dissolvuntur 1. mutuo ac libero et sponsi et sponsæ consensu; nam quilibet potest cedere juri suo, idque etiamsi Sponsalia fuerint juramento firmata, quia in omni juramento promissorio subintelligitur hæc conditio: *nisi promissarius remittat*; modo tamen sint puberes; impuberes enim ante pubertatem resilire non possunt, quod ideo a jure statutum est, ne ob levitatem, sæpius nova contrahant Sponsalia; c. 7. de desponsat. *impuber.*

2. Per susceptionem sacrorum Ordinum; quia Matrimonii incapacitatem parit. *Cap. unico de voto in 6.*

3. Per ingressum Religionis, saltem quoad partem in sæculo manentem; quia ingrediens Religionem hoc ipso censetur renuntiare sponsalibus; et per professionem Religionis quoad utramque partem; *cap.* Commissum, *de Sponsal.*

Petes, an Sponsalia solvantur per votum simplex subsequens, vel castitatis, vel sacrorum Ordinum?

Resp. negat. Quia invalide promittitur Deo, quod jam homini promissum est.

Hinc qui post sponsalia vovit castitatem, tenetur Matrimonium inire et debitum petenti reddere, sed ei petere non licet, quia valet votum in his omnibus quæ injuriosa non sunt: unde Sponsalibus vel Matrimonio dissolutis, tenetur servare continentiam.

4. Per subsequens Matrimonium cum altero contractum (*Cap. 1. de Sponsa duorum*). Ratio est quia res tradita per contractum indissolubilem non potest amplius tradi priori promissario; sed pars quæ sic contraxit, altera rationabiliter invita, peccavit mortaliter contra justitiam violando fidem datam.

5. Per affinitatem accedentem post sponsalia, sive carnalis illa sit, v. gr. si sponsus carnaliter cognovit consanguineam sponsæ suæ in 1. vel 2. gradu (*Cap. 2. de eo qui cognovit*), sive spiritualis (*Cap. Veniens de cognat. spirituali*). Ratio est quia tunc res promissa fit illicita et impossibilis.

6. Propter crimen fornicationis post Sponsalia commissum, etiamsi fuerint jurata (*Cap. 25. de jurejur.*) quia in Sponsalibus intelligitur hæc conditio: *Nisi contra legem Sponsalium feceris*. Idque in gratiam solius innocentis, qui si resilire nolit, stat Sponsalium vis.

7. Propter quamlibet mutationem notabilem in altero supervenientem Sponsalibus, ob quam consensus datus non censetur secundum prudens judicium extendi ad talem casum, v. gr. si superveniat notabilis difformitas, infirmitas, morbus contagiosus, mutilatio, etc. *Cap. 23 de jurejur.* Item si superveniat infamia, graves inimicitiæ inter utramque familiam, vel inter ipsos sponsos ortæ, paupertas, hæresis ob periculum perversionis vel in se vel prole; quia hæc est inten-

tio virtualis spondentium, qui non censentur voluisse se obligare ad standum promissis in his casibus, quibus prævisis judicio prudentum promissio facta non fuisset.

Idem dici debet, si quid istorum, vel simile antea latens, detegatur post sponsalia: ut si quæ putabatur legitima, vel nobilis, dives, virgo, etc. talis non sit, quia res sunt mutatæ respectu ignorantis, *Lib. 5. Cod. de sponsalibus*.

8. Per diuturnam absentiam unius partis sine consensu alterius, nam censetur juri suo cedere, *Cap. 5. de Sponsal.*

9. Cum adversos pacta sponsalia reclamant, qui ante annos pubertatis ea inierant. *Cap.* de illis, *eod. tit.*

Porro in his omnibus Ecclesiæ judicium non est necessario expectandum, si causa dissolutionis sponsalium manifesta sit vel publica; bene vero si sit dubia et occulta; ratio est quia debitus ordo et evitatio scandali id exigunt. *Cap. 7. eod. tit.*

Quær. 8. *Quas ob causas sponsalia Matrimonio præmittantur?*

Resp. Præmittuntur 1. Ut Matrimonium maturius contrahatur. 2. Ut sponsi ad gratiam Sacramenti se præparent. 3. Ut diligentior fiat inquisitio morum, vitæ et conditionis compartis. 4. Ne sponsa statim tradita, vilis a marito habeatur.

Qu. 9. *An sit necessaria proclamatio bannorum?*

Resp. Est necessaria necessitate præcepti Ecclesiæ in Conc. Lateran. IV. et Trid. (*Sess. 24. cap. 1. de reform.*) intimati; non vero est necessaria ad valorem Matrimonii, cum nullo jure ob earum defectum irritetur.

Dices: Matrimonium clandestinum est nullum; atqui Matrimonium sine proclamationibus est clandestinum; ergo.

Resp. dist. maj. Matrimonium clandestinum ex defecto præsentiæ Parochi et testium, est nullum, *conc.* clandestinum ex defectu proclamationis bannorum, *nego maj.* Itaque qui sine dictis proclamationibus, vel legitima Episcopi dispensatione contrahunt, peccant quidem mortaliter, sicut et Sacerdos assistens, quia violant præceptum Ecclesiæ in re gravi, sed non irritatur Matrimonium.

Quær. 10. *A quibus fieri debeant proclamationes?*

Resp. Debent fieri a proprio Parocho utriusque contrahentis; ratio est aperta: cum enim illæ denuntiationes in hunc finem sint institutæ, ut si quod est impedimentum detegatur, ordo postulat ut fiant in Parochia utriusque contrahentis, ex quo haberi potest notitia illius impedimenti.

Proprius autem Parochus ille est, in cujus Parochia contrahentes commorantur a certo quodam spatio temporis; nempe sex mensium pro iis qui in eadem Diœcesi ab una ad aliam Parochiam transmigrant; unius vero anni pro iis qui ab una ad aliam Diœcesim transeunt.

Quær. 11. *Quo in loco, quo tempore, et quoties fieri debeant proclamationes?*

Resp. Debent fieri in Ecclesia tribus diebus festivis continuis, non tamen immediatis: nam inter singulas proclamationes, *item* inter ultimam, et ipsam Matrimonii celebrationem, intercedere debet aliquod intervallum, juxta cujusque Diœcesis statuta .... quod si intra duos menses post factas denuntiationes, Matrimonium non contrahatur, iterari debent, quia interea sponsi potuissent contraxisse aliquod impedimentum. *Rit. Rom.*

Qu. 12. *Quinam teneantur revelare impedimentum?*

Resp. Qui extra confessionem novit aliquod impedimentum etiam occultum inter nupturientes, tenetur sub mortali illud detegere, tum ex præcepto Ecclesiæ, tum jure naturali quo quis tenetur impedire damnum et peccatum proximi, etiamsi illud occultare sub juramento promisisset, cum juramentum iniquitatis vinculum esse non possit.

Dices 1. Impedimentum occultum ex peccato proveniens, non potest probari; ergo nemo tenetur ad ejus revelationem.

Resp. nego conseq. Tum quia revelans ad probationem non tenetur; tum quia unus testis fide dignus sufficit ad impediendum matrimonium. *Cap. 27. de spons.* Unde non est inutilis ejus denuntiatio.

Dices 2. Infamabitur nupturiens, si denuntietur impedimentum ex peccato contractum; ergo non debet denuntiari.

Resp. dist. ant. Infamabitur materialiter, *con.* formaliter, *nego ant.* Infamatio *materialis* est revelatio criminis justa. Infamatio *formalis* est revelatio criminis injusta. Hic autem infamatio non est injusta, cum sine ipsa non possit vitari grave malum, nempe nullitas Matrimonii et fornicatio; ergo.

Deinde talis infamia potest declinari facile, cum cognoscens impedimentum debeat ex charitate monere nupturientem, qui potest non contrahere.

Quær. 13. *Quomodo se gerere debeat Parochus cum novit aliquod impedimentum, aut cum fit oppositio futuro Matrimonio?*

Resp. Parochum, qui novit impedimentum ex testimonio et oppositione aliorum, non posse ulterius procedere, neque in denuntiationibus perficiendis, neque in celebrando conjugio, donec sublata sit oppositio, et fuerit impetrata dispensatio ab impedimento.

Quær. 14. *Ad quos pertineat facultas dispensandi a publicis denuntiationibus?*

Resp. Ad solos Episcopos, quia Conc. Trid. hoc permittit *prudentiæ et judicio Episcoporum*. Porro Episcopus nonnisi gravi de causa debet dispensare a proclamationibus, cum Concilium Tridentinum istam duntaxat expresserit: *Quando probabilis est suspicio Matrimonium malitiose impediendum*. Verum cum rem totam prudentiæ et judicio Episcoporum permittat, alias causas non excludit.

CAPUT II.

De essentia et existentia Matrimonii.

Quatuor in hoc Capite veniunt exponenda: *Primum*, quid et quale sit Matrimonium. *Secundum*, quæ ejus materia et forma. *Tertium*, quis ejus Minister. *Quartum*, quinam requiratur consensus.

QUÆSTIO I.

Quid et quale est Matrimonium.

Nota 1. Matrimonium dividitur in legitimum, ratum, et consummatum.

Legitimum est illud, quod inter personas a lege non prohibitas contrahitur, quale etiam nunc est inter non baptizatos.

Ratum est illud, quod a solis fidelibus contrahitur, estque in ipsis Sacramentum, ratione cujus fit ratum seu indissolubile, ad discrimen Matrimonii ab infidelibus contracti, quod post alterutrius conversionem potest dissolvi.

Consummatum est illud, quod accedente copula carnali, extrinsece completur.

Nota 2. Matrimonium iterum sumitur vel pro contractu, vel pro vinculo ex tali contractu inducto.

Matrimonium sumptum pro contractu definitur:

Contractus quo vir et femina sibi invicem legitime tradunt et accipiunt corporum suorum dominium perpetuum ad usum conjugalem. Cui definitioni si addideris has voces: *Elevatus a Christo ad gratiam significandam et conferendam*, habebis definitionem Matrimonii quatenus est Sacramentum.

Dicitur 1. *Contractus*, per quod convenit cum aliis contractibus.

Dicitur 2. *Quo vir et femina:* ut detur subjectum Matrimonii.

Dicitur 3. *Legitime:* idest ut personæ contrahentes a lege non prohibeantur.

Dicitur 4. *Tradunt et accipiunt:* ut exprimatur mutuus consensus.

Dicitur 5. *Dominium perpetuum;* quia non potest solvi partium consensu, sicut solvuntur alii contractus.

Dicitur 6. *Ad usum conjugalem:* idest ad usum juris, ut designetur principium finale Matrimonii.

Additur in lege gratiæ: *Ad gratiam significandam et conferendam elevatus:* quia est verum Sacramentum, etc.

Matrimonium sumptum pro vinculo ex contractu habitualiter permanente, definitur: *Viri ac mulieris conjunctio maritalis inter personas legitimas, individuam vitæ consuetudinem retinens*.

Dicitur 1. *Conjunctio;* idest vinculum quod resultat ex partium consensu.

Dicitur 2. *Maritalis:* ut distinguatur ab aliis conjunctionibus.

Dicitur 3. *Viri ac mulieris:* ut designetur subjectum.

Dicitur 4. *Inter personas legitimas:* inde e lege non prohibitas.

Dicitur 5. *Individuam, etc.* idest perpetuam societatem.

Addi debet in lege gratiæ: *Significativa et collativa gratiæ*.

Quær. hic 1. Utrum Matrimonium sit Sacramentum novæ legis; 2. Utrum sit licitum et præceptum. Pro quibus solvendis.

CONCLUSIO I.

Matrimonium est verum, soliusque novæ Legis Sacramentum.

Prob. 1. *pars:* 1. Ex Scriptura Ephes. 5. *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia*.

Nec valet dicere hunc Textum esse intelligendum de signo mere repræsentativo unionis Christi cum Ecclesia, Concilia enim Senonense et Trid. ipsum usurpant ad probandum Matrimonium esse Sacramentum, et quidem jure merito, cum hæc verba: *Sacramentum hoc*, evidenter referantur ad id quod ipsa immediate præcedit, nempe ad inviolatam conjunctionem viri cum muliere, non autem ad unionem Christi cum Ecclesia.

Prob. 2. Ex traditione PP. dicentium cum D. Chrysost. (*Hom.* 56. *in Gen.*) » Sacramentum sunt nuptiæ, et imago dilectionis Christi, quam erga Ecclesiam declaravit ". Et D. Augustino (*L. de bono conjug. c.* 18.), *in nostratum quippe nuptiis, plus valeat sanctitas Sacramenti, quam fæcunditas uteri*... ad hanc traditionem attendens Conc. Trid. definit: » Si quis dixerit matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit ". Sess. 24. can. 1.

Prob. 3. Ratione: ad verum novæ Legis Sacramentum quatuor requiruntur et sufficiunt etiam juxta novatores, 1. ut sit signum sensibile rei sacræ; 2. ut sit a Christo institutum; 3. ut sit efficax et productivum gratiæ sanctificantis; 4. ut sit constans et perpetuum in Ecclesia; atqui hæc quatuor competunt Matrimonio; ergo, etc.

1. Est signum sensibile, nempe conjunctio maritalis, quæ significat sensibiliter unionem Christi cum Ecclesia.

2. Est a Christo institutum (*Matth.* 13. *v.* 6.), non quidem ut est in officium naturæ, cum id habuerit ab initio creationis, sed ut est causa productiva gratiæ.

3. Est efficax et productivum gratiæ sanctificantis; ut constat ex Canone Conc. Tridentin. supra citato.

4. Est constans et perpetuum in Ecclesia, ut constat ex usu utriusque Ecclesiæ nunquam interrupto. Græci enim semper recensuerunt, et etiam nunc post schisma recensent Matrimonium inter septem Ecclesiæ Sacramenta.

Prob. 2. *pars:* Ex Conc. Trid. *sess.* 7. *can.* 1. definiente omnia Sacramenta fuisse a Christo Domino instituta; ergo est Sacramentum solius novæ Legis.

Quod si nonnulli SS. Patres Matrimonium infidelium Sacramenti nomine nobilitent, sensus eorum est quod sit signum mere speculativum rei sacræ, unionis scilicet Christi cum Ecclesia, non verum signum practicum et efficax quod habeat annexam promissionem gratiæ, quam ex opere operato efficiat.

Objectiones contra primam partem.

Objicies 1. Cœlibatus teste Apost. (2. *Cor.* 7. *v.* 18.) melior est Matrimonio; ergo istud non est Sacramentum. *Resp. nego conseq.*

Prob. conseq. Illud Sacramentum esse non potest, a quo melius est abstinere; atqui melius est abstinere a Matrimonio.

Resp. dist. min. Melius est a Matrimonio abstinere, si concipiatur sub idea carnalis copulæ, *conc. min.* si concipiatur et res sacra, *nego min.* alioquin B. Virgo quæ semper quod perfectius est amplexa est, B. Josepho non nupsisset.

Objicies 2. Idem est Matrimonium in infidelibus ac in fidelibus; atqui in infidelibus non est Sacramentum.

Resp. dist. maj. Idem est, etc. sumptum pro contracto civili, *conc.* sumptum pro Sacramento, *nego maj.* in infideli Matrimonium est mere contractus civilis, in fideli est insuper Sacramentum.

Inst. 1. Sacramenta novæ Legis operantur quod significant; atqui Matrimonium non operatur quod significat, unionem scilicet Christi cum Ecclesia quam significat; ergo.

Resp. nego maj. Quod significent practice, *conc.* quod significant speculative, *nego major.*, et sic distincta min. nego conseq.

Itaque in Matrimonio duplex est significatio, una simpliciter speculativa et objectiva, quæ duntaxat repræsentatur unio Christi cum Ecclesia, sive per Incarnationem, sive per charitatem et gratiæ influxum; altera practica, quæ producitur gratia Sacramenti uniens conjuges ad effectus seu fines proprios Matrimonii; porro Matrimonium ita repræsentat unionem Christi cum Ecclesia, ut simul producat gratiam Sacramento connexam.

Inst. 2. Atqui Matrimonium non confert gratiam; nam usus conjugii non confert gratiam; atqui usus conjugii est pars Matrimonii; ergo.

Respond. nego min. Usus enim conjugii est quidem officium, sed non est pars aut essentialis, aut integra-

lis Matrimonii; gratia quidem conceditur ad illum usum intra terminos Christianæ modestiæ retinendum; at usus ille gratiam non confert tanquam pars Sacramenti.

Objicies 3. Verum Sacramentum non pugnat cum alio Sacramento, cum sint ab eodem auctore; atqui Matrimonium pugnat cum Sacramento Ordinis; ergo, etc. *Resp nego min.*

Prob. min. In uno eodemque homine non possunt esse simul utrumque illud Sacramentum; ergo pugnant inter se.

Resp. nego conseq. Et dico causam hujus incompatibilitatis non oriri ex aliqua pugna quæ sit inter illa Sacramenta, sed ex statu illorum qui sacris Ordinibus sunt initiati, qui cum se voto obstrinxerint ad servandam continentiam, sunt omnino inhabiles facti jure ecclesiastico ad contrahendum Matrimonium.

Objicies 4. Nonnulli ex nostris Theologis, quales sunt Magister, Durandus, etc. negant Matrimonio annexam esse gratiam sanctificantem; ergo non est Sacramentum.

Resp. Retorqueo argumentum. S. Cyprianus, Firmilianus et alii Africani censuerunt hæreticos esse rebaptizandos; ergo Baptismus hæreticorum non est verus baptismus, an admittent consequentiam adversarii? Hinc Theologi absque præjudicio rei catholicæ deserunt Magistrum et Durandum, ex quorum judicio non debet æstimari veritas catholici dogmatis, sed ex Traditione, Conciliis, etc.

Objicies 5. Quod in Sacramentis habet rationem signi, debet esse a Christo primum institutum; atqui Matrimonium non est tale; ergo.

Resp. dist. maj. Debet esse a Christo primum institutum in ratione signi efficacis et practici, seu in ratione veri Sacramenti, *conc.* in ratione signi simpliciter, *nego maj.* quod enim jam erat signum, potuit a Christo assumi ut esset Sacramentum, sicut quod antea signum non erat, assumi potuit ut esset signum.

Objicies 6. In Matrimonio contrahentes de pecunia et dote paciscuntur; atqui non liceret sic pacisci, si Matrimonium esset Sacramentum, alias esset Simonia; ergo.

Resp. dist. min. Non liceret sic pacisci, si Matrimonium esset pure Sacramentum, *conc. min.* si insuper sit contractus civilis, *nego min.* Dico itaque, pactum illud non spectare Matrimonium quatenus est Sacramentum, sed quatenus est contractus civilis, atque referri ad onera Matrimonii, non ad gratiam Sacramenti.

Objectiones contra secundam partem.

Objicies cum Maldonato; probamus Matrimonium in Lege nova esse verum Sacramentum, *ex c. 5. Ephes.*, atqui Apostolus eo loci manifeste loquitur de Matrimonio Adami cum Eva; ergo fuit verum Sacramentum.

Resp. nego min. Apostolus quidem meminit Matrimonii Adami tanquam præcipuæ figuræ Matrimonii Christianorum, docetque eam per Christum fuisse impletam, atque adeo ex figura explanavit rem significatam, nempe Matrimonium Christianorum, quod solum *magnum est Sacramentum in Christo et in Ecclesia.*

Inst. 1. Matrimonio Adami erat annexa gratia, namque Deus illi benedixit; ergo.

Resp. nego antec. Dist. prob. Deus illi benedixit, conferendo corporis fœcunditatem, *conc.* eodem enim modo Deus benedixit brutis animantibus, ut observat D. Aug. conferendo animæ sanctitatem, *nego.*

Inst. 2. D. Paulus putat naturam Sacramenti Matrimonii in eo præsertim esse positam, ut vir et uxor sint una caro; atqui nullus vir magis fuit una caro cum sua uxore quam Adam, cum cæteri omnes dicantur una caro ad imitationem illius; ergo.

Resp. dist. maj. In eo tantum, *nego maj.* in eo simul, et in significatione practica gratiæ sanctificantis, *conc. maj.* hoc autem ultimum ex institutione Christi occurrit duntaxat in Matrimonio Christianorum.

Inst. 3. Matrimonium non ob aliam causam est Sacramentum, nisi ob significationem Christi et Ecclesiæ; atqui hæc significatio maxime propria fuit Matrimonio Adami cum Eva; ergo.

Resp. dist. maj. Matrimonium non ob aliam causam est Sacramentum improprio, et latiori sensu, *conc.* proprio et stricto sensu, *nego maj.* et sic dist. min. nego conseq. Matrimonium enim Adami non habebat significationem practicam.

CONCLUSIO II.

Licitus est usus Matrimonii, et honestus.

Prob. Contra varios hæreticos veteres, nubere prohibentes, et a variis Conciliis damnatos.

1. Ex Apost. dicente: *Honorabile connubium in omnibus, et thorus immaculatus.* Hebr. 13. v. 4.

2. Ex eodem dicente: *Uxori vir debitum reddat, similiter et uxor viro;* et infra addit, eum benefacere *qui Matrimonio jungit virginem suam;* 1. Corint. 7.

3. Accedit ipsiusmet Christi auctoritas, qui Jo. 2. præsentia sua nuptias in Cana Galilææ celebratas probavit, eisque benedixit.

Damnant quidem interdum Patres excessum conjugum in usu Matrimonii; at usum ipsum iis circumscriptum terminis, quos assignat Christiana religio, nunquam improbarunt; unde in ipso statu innocentiæ fuisset usus conjugii.

Solvuntur Objectiones.

Objicias 1. Res cujus usum non nisi ex indulgentia, seu venia concedit Apostolus, culpa non caret, nec consequenter in se bona videtur: atqui conjugii usum non nisi ex indulgentia concedit Apostolus. *Hoc autem dico,* inquit, *secundum indulgentiam, non secundum imperium;* 1. Cor. 7. Ergo, etc.

Resp. dist. maj. Si Apostolus concedat ex indulgentia tanquam malum, *conc.* si concedat ex indulgentia tanquam minus bonum, *nego maj.* atqui conjugii usum non nisi ex indulgentia concedit Apostolus tanquam minus bonum, *conc.* tanquam malum, *nego min.* scilicet ex indulgentia concedit Apostolus usum Matrimonii tanquam minus bonum comparate ad virginitatem, ut unusquisque vitandæ fornicationis causa, suam uxorem habeat, quæ responsio est ad mentem Apostoli. Si enim actus conjugii esset malus, nunquam illum concessisset Apostolus, qui *Rom.* 3. docet non esse facienda mala, ut eveniant bona.

Inst. 1. Actus ille, cujus pudet conjuges, non est bonus; atqui actus conjugalis pudet conjuges; ergo.

Resp. dist. maj. Cujus pudet conjuges ratione sui, *conc.* propter inordinatos concupiscentiæ motus qui illum semper concomitantur, *nego maj.* atqui actus conjugalis pudet conjuges, propter inordinatos concupiscentiæ motus, *conc. min.* ratione sui, *nego min.* In statu enim innocentiæ, in quo inordinati illi concupiscentiæ motus non extitissent, conjuges non erubuissent; illi autem motus non sunt culpa, sed pœna peccati.

Inst. 2. Atqui actus Matrimonii est pudendus ratione sui; ergo.

Prob. subsumpt. Motus libidinis est peccatum; ab-

qui actum conjugalem semper comitatur motus libidinis; ergo actus conjugalis est peccatum; ergo est pudendus ratione sui.

Resp. dist. maj. Motus libidinis voluntarius est peccatum, *conc.* involuntarius, *nego maj.* sed actum conjugalem comitatur motus libidinis involuntarius, *conc.* voluntarius, *subdist.* per accidens, ratione scilicet excessus, *conc. min.* per se, *nego min.* Motus itaque libidinis est peccatum materialiter, quia ad malum inclinat pro ea quæ post peccatum in nobis est infirmitate; non vero est malus formaliter nisi cum solus eo in actu tanquam finis proponitur.

Objicies 2. Apost. ait (1. *Cor.* 7. *v.* 9.) *Melius est nubere quam uri;* ergo nubere malum est.

Resp. nego cons. Cum D. Aug. quæ non est recte, concludi enim duntaxat potest; ergo nubere minus bonum est; nempe continentia.

Inst. 1. Idem Rom. 8. dicit: *Qui in carne sunt Deo placere non possunt;* at conjuges sunt in carne; ergo.

Resp. dist. maj. Qui in carne sunt, hoc est secundum carnem, et non secundum spiritum vivunt, *conc.* qui legitimo utuntur Matrimonio, *nego*. Unde *nego minor.*

Inst. 2. 1. *Cor.* 7. *Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, qui cum uxore est, quæ sunt mundi;* ergo Matrimonium distrahit a Deo.

Resp. dist. conseq. Distrahit per accidens, *conc.* distrahit per se et ex fine suo, *nego*. Id enim venit ex culpa conjugatorum, qui nimium indulgent illi voluptati aut sollicitudini, Deo relicto, non autem ex fine conjugii, qui sanctus est.

Inst. 3. Ibidem Apost. ait: *Bonum est homini mulierem non tangere;* ergo.

Resp. Apostolum hoc unum velle, melius scilicet esse servare continentiam, quam nubere.

Quær. 1. *Utrum extet præceptum contrahendi Matrimonii?*

Resp. 1. Fuit præceptum initio Mundi, *Gen.* 1. *Crescite, et multiplicamini, et replete terram*. Ratio est, quia naturæ ipsa suggerit conservationi et propagationi generis humani consulendum esse; atqui hoc fieri non potest sine matrimonio; ergo necesse fuit, ut homines, initio mundi, matrimonium contraherent.

Resp. 2. Multiplicatis hominibus desiit præceptum nubendi, ut constat ex Scriptura (*Matt.* 19.) ubi Christus docet virginitatem esse singulare Dei donum, *Non omnes,* inquit, *capiunt verbum istud* (scilicet non nubere), *sed quibus datum est*. Ideo in antiqua lege, Josue, Jeremias, Elias, Daniel, cælibatum coluere sine injuria legis divinæ et naturalis; et in lege gratiæ, *sunt Eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum,* ait Christus ib.

Quær. 2. *Quandonam Matrimonium fuit institutum?*

Resp. Si Matrimonium pro contractu sumatur, certum est ipsum fuisse institutum ante peccatum hominis, dum Deus per os Adami dixit: *Dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ*.

Si vero sumatur pro Sacramento, nonnulli censent ipsum institutum fuisse, cum nuptias in Cana Galilææ celebratas Christus præsentia sua honestavit, primoque suo miraculo confirmavit; sed

Probabilius dicitur ipsum fuisse institutum, cum Christus, *Matth.* 19. ejus indissolubilitatem sancivit, aut solemniter confirmavit; siquidem suavi ejus providentiæ congruum erat, ut tunc ad hanc legem observatu difficilem observandam, gratiam Sacramentalem promitteret ac conferret.

Quær. 3. *Qua ratione Matrimonium dicatur magnum Sacramentum?*

Resp. Magnum dici, non quidem ratione gratiæ ab ipso collatæ, quæ omnium gratiarum sacramentalium est infima; sed ratione triplicis significationis. Significat enim

1. Unionem Dei cum anima, quam Deus ipsemet, fide quæ per charitatem operatur, sibi desponsavit.

2. Unionem Christi cum Ecclesia, quam sibi sanguine suo comparavit.

3. Unionem Verbi divini cum humanitate, quam sibi indissolubiliter assumpsit.

Quær. 4. *Utrum Matrimonium inter baptizatum et non baptizatum, verum sit Sacramentum?* Affirmat Catharinus respectu fidelis.

Resp. negative. Quia Sacramento Matrimonii essentiale est ut sit inter duos; sed non potest esse inter duos, si unus defectu Baptismi, non sit capax Sacramenti; ergo, etc.

Dices: Si ex duobus fidelibus simul contrahentibus unus sit in peccato, alter in gratia, iste gratiam Sacramenti vere recipiet; ergo a pari si ex duobus simul contrahentibus unus sit baptizatus, alter non baptizatus, baptizatus recipiet Sacramentum.

Resp. nego conseq. Disparitas est inter Sacramentum et effectum Sacramenti; iste dividi potest et de facto dividitur in eo, v. g. qui in statu mortali ordinatur, characterem enim recipit, licet gratiam non suscipiat; Sacramentum vero omnino est indivisibile.

Inst. Quod contractus valeat ut Sacramentum pro uno et non pro alio conjugum, non dividitur quoad essentiam, sed quoad integritatem materialem; atqui divisio quoad integritatem materialem non invalidat Sacramentum; ergo, etc.

Resp. nego maj. Nam de essentia contractus Matrimonii et Sacramenti est, ut sit inter duos et pro duobus; ergo non valet pro uno solo.

Quær. 5. *An inter duos fideles dari possit Matrimonium validum in ratione contractus, et non in ratione Sacramenti?*

Resp. Posse, quia de facto contingit in Lutheranis qui cum non agnoscant Matrimonium ut Sacramentum, sed ut pure contractum civilem, nihil aliud intendunt; ergo nec ad aliud valet. Imo si Catholicus ex malitia vel errore non intenderet nisi contractum, non reciperet Sacramentum; quia non esset debita intentio ad Sacramentum.

Quær. *Utrum Matrimonium infidelium, accedente Baptismo, evadat Sacramentum?*

Resp. Docent unanimiter Doctores Matrimonium infidelium post Baptismum utriusque partis susceptum, ex legitimo saltem fieri ratum et indissolubile; quia ratione fidei susceptæ magis complete conjunctionem Christi cum Ecclesia indissolubilem significat; sed

Utrum ex hoc evadat Sacramentum, non conveniunt Theologi.

Probabilior et communior sententia est, Matrimonium inter non baptizatos initum, in Sacramentum transire post susceptum Baptismum, modo coram Parocho et testibus ipsum ratificent, habeantque intentionem saltem implicitam faciendi quod facit Ecclesia; ratio est quia in hac Matrimonii ratificatione nihil deest ad rationem Sacramenti; adsunt enim materia, forma, Minister, et intentio.

Dices: Deest corporum traditio; quia nullus dare potest id quod jam dedit, cum non sit amplius in sua potestate.

Resp. nego ant. Probationem *dist.* Nullus dare potest absolute et simpliciter quod jam dedit, *conc.* secundum quid, *nego:* nam 1. Quod quis jam dedit iterum dare potest de consensu possidentis. 2. Dum quis donationem absolute revocare potest, cum con-

firmat, virtualiter iterum dat; 3. Dum id donat sub alia ratione et ad alium effectum; quæ omnia hic locum habent.

QUÆSTIO II.

De materia, et forma Matrimonii.

Nota: Cum Concilium Florent. materiam et formam Matrimonii non assignaverit, sicut assignavit aliorum Sacramentorum, in eis assignandis Doctores in varias abiere sententias, salva semper et integra Sacramenti hujus veritate; quam verisimiliorem existimamus, sequemur; igitur,

CONCLUSIO.

Materia remota, seu circa quam, Sacramenti Matrimonii, sunt contrahentium corpora; proxima, seu ex qua, est corporum ad actum conjugalem traditio; forma vero est mutuus contrahentium consensus verbis aut nutibus expressus.

Prob. 1. pars: Siquidem eadem est materia remota Sacramenti, quæ contractus matrimonialis, circa quem Christus nihil immutavit, nisi quod ad rationem Sacramenti eum elevaverit; atqui materia remota contractus matrimonialis sunt contrahentium corpora; ergo et Sacramenti.

Prob. 2. pars: Quia in omnibus Sacramentis materia proxima est materiæ remotæ applicatio: atqui in Sacramento Matrimonii nulla alia excogitari potest materiæ applicatio quam corporum traditio; ergo, etc.

Prob. 3. pars: Id enim forma debet dici quod materiam determinat ad esse tale Sacramentum: atqui consensus verbis aut nutibus expressus corporum traditionem determinat ad esse firmum et ratum contractum, cum ex hac mutua acceptatione prodeat omnis hujus contractus obligatio; ergo consensus verbis aut nutibus expressus est forma Sacramenti Matrimonii.

Dices: Consensus est causa Matrimonii; ergo non est ejus forma.

Resp. nego conseq. Quia licet in rebus physicis causa efficiens ab ipsa re causata distinguatur, hæc tamen in moralibus non distinguitur, ut patet in Sacramento Pœnitentiæ, ubi absolutio est forma simul et causa efficiens Sacramenti.

Inst. Consensus non determinat traditionem ad esse talem contractum; ergo non est forma.

Prob. ant. Traditio supponit contractum jam completum; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Traditio physica supponit contractum jam completum, *conc.* Traditio moralis, *nego ant.* nam ante Matrimonii consummationem corpora fuere moraliter tradita et acceptata.

Amplior hujus quæstionis resolutio pendet ex sequenti, unde:

QUÆSTIO III.

De ministro Sacramenti Matrimonii.

CONCLUSIO.

Minister Sacramenti Matrimonii non est Parochus, sed sunt ipsi contrahentes. Est communis contra Melchiorem Canum et quosdam recentiores.

Prob. 1. Ex Concilio Florentino dicente: « Septimum est Sacramentum Matrimonii.... causa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus » per verba de præsenti expressus ». Unde sic argumentor.

Illi soli sunt Ministri Matrimonii, qui conficiunt Matrimonium; atqui soli contrahentes conficiunt Matrimonium per suum mutuum consensum; ergo, etc.

Prob. Ex Conc. Trid. (*Sess. 24. cap. 1.*) definiente: « clandestina Matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse Matrimonia, » quandiu Ecclesia ea irrita non fecit ». Atqui in his Matrimoniis non aderat Sacerdos, sed soli duo sponsi; ergo Sacerdos non est Minister Matrimonii, sed soli sponsi; nam Sacramentum non potest sine Ministro confici.

Nec dicas, Concilia loqui de Matrimonio ut contractu, non ut Sacramento; nam loquuntur de Matrimonio rato; non autem est ratum nisi quatenus est Sacramentum, ut definit Innoc. III. dicens (*Cap. Quanto, de divortiis*). « Etsi Matrimonium verum inter » infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem verum et ratum existit ». Ergo Concilia prædicta loquuntur de Matrimonio prout est Sacramentum.

Prob. 3. Christus per institutionem Matrimonii in Sacramentum, nihil immutavit de ratione contractus, et ipsum Sacramentum est essentialiter contractus; sed in omni contractu contrahentes sunt Ministri; ergo, et hujus Sacramenti.

Confirmatur, quia certum est apud omnes quandoque ad validitatem Sacramenti sufficere præsentiam Parochi, etiam dissentientis et contradicentis, quod utique falsum esset, si hujus Minister Parochus esset, cum ad valorem Sacramenti necessario prærequiratur Ministri intentio.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ille verus dici debet Minister Sacramenti Matrimonii, qui contrahentes vere conjungit in Matrimonium; atqui Sacerdos vere conjungit contrahentes in Matrimonium; ergo.

Prob. min. Ex conc. Trid. sess. 24. cap. 1. *Sacerdos dicat, inquit, ego vos in Matrimonium conjungo;* ergo vere conjungit contrahentes in Matrimonium.

Resp. dist. conseq. Conjungit approbative, ita ut sensus sit, conjunctionem vestram approbo, *conc.* efficienter, *nego.* Certum est enim quod aliis verbis uti posset ad suam approbationem manifestandam; addit enim Concilium: *vel aliis utatur verbis.* Quæ verba exponentes Cardinales Conc. Trid. interpretes dicunt: « Etsi Parochus nihil dicat, constat tamen » Matrimonium, modo partes contrahant et Parochus » sit præsens, et intelligat id quod agitur, licet dissentiat et contradicat ».

Instab. 1. Eodem sensu et modo Sacerdos dicit *Ego vos conjungo,* quo dicit, *Ego te baptizo:* atqui per hæc verba, *Ego te baptizo,* baptizat efficienter; ergo per illa, *Ego vos conjungo,* conjungit efficienter.

Respond. nego major. Disparitas sumitur ex Tridentino docente Matrimonia olim valuisse sine illis verbis, non autem baptismum, ex quo sequitur illa verba esse meram benedictionem, non vero formam Sacramenti.

Inst. 2. Illa benedictio est essentialis; ergo est forma.

Prob. ant. Ex Evaristo Papa dicente (*Cap. Aliter, 30. q. 5.*) « Connubia sine Sacerdotali benedictione contracta seu præsumpta, non conjugia esse, » sed adulteria ». Ergo benedictio est essentialis.

Respond. 1. Illud ab adversariis esse solvendum, cum non negent conjugia sine prædicta benedictio-

ne esse vera conjugia, sed tantum non esse Sacramenta.

Resp. 2. *nego conseq.* Evaristus enim loquitur secundum præsumptionem fori externi non reputantis Matrimonium illum verum esse quod non potest probari; alias repugnaret Conc. Trid. asserenti Matrimonia clandestina rata et vera fuisse Matrimonia.

Inst. 3. Parochus per hæc verba, *Ego vos conjungo,* Matrimonium sanctificare dicitur a Patribus *(Ita D. Amb. Ep. 7.)*; ergo ipsum efficit Sacramentum.

Resp. dist. ant. Dicitur sanctificare sanctificatione accidentali quæ habetur per benedictionem Sacerdotis et preces ei adjunctas, *conc.* sanctificatione sacramentali quæ habetur ex opere operato, *nego ant. et conseq.*

Objicies 2. Omnium Sacramentorum Ministri personam gerunt Christi in eis conferendis; atqui contrahentes personam Christi non gerunt, alioquin Christus contraheret; ergo non sunt Ministri.

Resp. dist. min. Contrahentes personam Christi non gerunt, quatenus corpora sua sibi mutuo tradunt et acceptant, *conc. min.* quatenus per illam traditionem et acceptationem, gratiam ex institutione Christi sibi conferunt, *nego min.* Christus enim non instituit contractum, sed eum jam constitutum elevavit ad rationem Sacramenti, in quo solo contrahentes gerunt personam Christi.

Inst. In aliis Sacramentis quæ in usu consistunt, semper Minister diversus est a suscipiente; ergo et in Matrimonio.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod hoc Sacramentum consistat in ipso conjugum contractu a Christo ad esse Sacramentalem elevato; iidem autem necessario sunt qui contrahunt et obligantur, quod non contingit in aliis Sacramentis.

Objicies 3. In Ministro necessaria est intentio faciendi Sacramentum; atqui idiotæ contrahentes non intendunt facere Sacramentum; ergo non sunt Ministri.

Resp. dist. maj. In Ministro necessaria est intentio faciendi Sacramentum implicita, *conc.* explicita, *nego maj.* Sufficit enim ut generatim intendant contrahere Matrimonium eo modo quo in Ecclesia Christi contrahitur; hoc enim ipso censentur implicite intendere hoc Sacramentum.

Objicies 4. Concilium Mediolanense V. ait: » Cum » Sacramenta quinque tantum, scilicet Baptismum, » Pœnitentiam, Eucharistiam, Matrimonium et Ex» tremam Unctionem Parochus administrare possit "; ergo Parochus est minister.

Resp. dist. conseq. Est Minister improprie, sicut Diaconus et alii assistentes consecranti dicuntur Ministri, *conc.* proprie, *nego conseq.* Igitur ministerium Sacerdotis in Matrimonio importat puram solemnitatem ejus in facie Ecclesiæ, quæ ex Decreto Tridentini est conditio necessaria, ut valeat Sacramentum.

Inst. Atqui Parochus est minister proprie et stricte, ait enim Sacerdotale Romanum: *Sacerdos proferat verba, quæ sunt forma hujus Sacramenti cum consensu utriusque.*

Resp. dist. textum. Verba Sacerdotis sunt forma hujus Sacramenti integraliter sumpti, *conc.* essentialiter sumpti, *nego.* Forma igitur Sacramenti Matrimonii integraliter sumpti constat tum ex utriusque contrahentis consensu ejus essentiam constituente, tum ex Sacerdotis verbis ad ejus solemnitatem pertinentibus.

Quær. *An validum sit Matrimonium inter absentes celebratum?*

Nota: Concedunt omnes Theologi Matrimonium inter absentes celebratum, esse validum in ratione contractus, ad quem non est necesse ut partes contrahentes sint præsentes, modo Procuratores habeant authenticum mandatum et non excedant; sed utrum valeat in ratione Sacramenti, discordia est inter Theologos, quæ ut dirimatur,

Resp. Matrimonium inter absentes Christianos rite legitimo per Procuratorem celebratum, verum est Sacramentum.

Prob. Quia in tali Matrimonio adsunt omnia requisita ad Sacramentum, scilicet materia, forma et Ministri; adest materia, nempe contrahentium corpora quæ adsunt moraliter; adest forma, nempe consensus vel per procuratorem, vel per literas, vel per nuntium expressus; adest intentio Ministri, idest contrahentium, qui vel procuratorem, vel nuntium vel literas ad hunc finem transmiserunt; ergo est verum Sacramentum.

Confirm. Quia Ecclesia de his Matrimoniis judicat; ergo non sunt intra terminos puri contractus civilis, sed habent aliquid sacri et divini.

Objicies 1. Alia Sacramenta non dantur absentibus per procuratores, ergo nec Matrimonium.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod validitas Sacramenti Matrimonii fundetur in validitate contractus, ad quem non requiritur præsentia personalis contrahentium, modo constet de consensu, non ita est de aliis.

Inst. 1. Non valet confessio, nec absolutio absentium, ergo nec Matrimonium; eadem est enim ratio in utroque.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quia confessio et absolutio sacramentales exigunt dispositiones pœnitentis, quæ debent esse præsentes Sacerdoti cum absolvit, scilicet verecundia, contritio, propositum in corde, etc. In Matrimonio autem solum requiritur consensus realis, de quo sufficienter constat per procuratorem cum mandato speciali.

Inst. 2. Matrimonium per procuratorem initum iteratur in Ecclesia; ergo non est Sacramentum.

Resp. nego ant. Non tantum confirmatur a præsentibus, et celebrantur cæremoniæ accidentales omissæ.

Objicies 2. Si valeret Sacramentum pro absente, aliquis dormiens posset recipere gratiam, vel perpetrare sacrilegium, si nempe in peccato mortali esset dum per procuratorem Matrimonium contraheret; atqui hæc sunt absurda.

Resp. nego min. Ad *primum*, nullum est inconveniens, cum gratia Sacramenti Pœnitentiæ a delirante antea attrito et confesso possit percipi. Nec ad *secundum*, tunc enim tantummodo peccatum perpetraret, dum somno se dando prævideret tempore somni celebrandum fore Matrimonium.

Inst. Non datur actio in distans; ergo Sacramentum datum in uno loco non potest operari gratiam, nec vinculum conjugale, in altero loco.

Resp. dist. ant. Non datur actio in distans agentis physice, *conc.* agentis moraliter, *nego ant.* Sacramentum autem Matrimonii operatur actione morali, et ideo absentes afficit.

QUÆSTIO IV.

De consensu ad Matrimonium requisito.

Nota 1. Concedunt omnes Theologi mutuum contrahentium consensum ita ad Matrimonii contractum necessarium esse, ut de potentia Dei etiam absoluta, nullus absque eo esse possit, cum id manifestam involvat contradictionem; sequeretur enim contractum fieri et non fieri.

Dixi: *Ad contractum Matrimonii:* nam si matrimonium sumatur prout est vinculum, certum est quod Deus conjuges etiam invitos ligare possit, cum potestatem in eorum corpora longe majorem habeat quam ipsimet conjuges; hanc autem potestatem non concessit Ecclesiæ, licet potuerit.

Nota 2. Circa matrimonialem consensum duo nobis examinanda occurrunt, nempe objectum ejus, et conditiones necessario ad eum requisitæ.

Nota 3. Circa objectum consensus conveniunt omnes, consensum in mutuam et irrevocabilem in corpora potestatem omnino ad valorem Matrimonii requisitum esse, cum is ad materiam Matrimonii substantialem spectet, nec ullum absque materia possit esse Sacramentum; sed circa hujus potestatis usum, seu circa mutuam copulam, grave dubium exoritur, ad quod solvendum,

CONCLUSIO I.

Ad valorem Matrimonii non requiritur consensus in copulam, id est, non requiritur ut intendatur copula carnalis.

Prob. 1. Ex Matrimonio inter B. Virginem et B. Josephum celebrato, quod verum erat Matrimonium, ut constat ex Evangelio sæpius Mariam Josephi conjugem et Josephum Mariæ virum vocante; atqui neuter in copulam consensit; immo se per votum obligarunt ad abstinendum ab ea; ergo ad valorem Matrimonii, etc.

Prob. 2. Quia, quod Matrimonio non est essentiale, ab ipso separari potest, salva ejus substantia; atqui copula carnalis non est essentialis Matrimonio; ergo, etc.

Prob. min. Quod est posterius Matrimonio, non est essentiale Matrimonio; atqui copula carnalis est quid posterius Matrimonio, cum Matrimonium consistat essentialiter in mutua traditione et acceptione corporum; ergo, etc. Hinc, eo ipso perficitur contractus Matrimonii, quo conjuges sibi mutuo tradunt potestatem in sua corpora, etsi postmodum ea nunquam usuri sunt.

Objicies 1. Jus mutuum petendi et obligatio reddendi debitum, sunt de essentia Matrimonii; sed sine formali intentione copulæ neutrum subsistit; ergo hæc intentio est necessaria.

Resp. dist. maj. Jus et obligatio radicalis et remota, *conc.* jus et obligatio proxima et actualis, *nego maj.* similiter distincta minore, *nego conseq.* Nam jus illud et obligatio illa proxima non est de essentia Matrimonii, sed solum jus radicale et obligatio in actu primo, quale possunt habere sponsi etiam voto castitatis obstricti, cujus juris virtute, licite copulam exercere possent absque novo Matrimonio, si a voto dispensarentur.

Objicies 2. Essentiale est Matrimonio ut ad generationem ordinetur; atqui Matrimonium ubi excluditur copula, ad generationem non ordinatur; ergo non est verum Matrimonium.

Resp. dist. maj. Essentiale est Matrimonio ut ordinetur ad generationem radicaliter, remote, et implicite, *conc.* actualiter, proxime et explicite, *nego maj.*

Itaque sicut Sacerdotes per ordinationem suam, veram potestatem accipiunt absolvendi a peccatis, licet ipsam defectu subditorum exercere non valeant; ita sponsi voto castitatis obstricti veram potestatem habent ad generationem ordinatam, licet propter votum emissum hæc potestas non sit libera, expedita et proxima: quod sane non impedit quominus verum inter ipsos adsit Matrimonium, sicut vera est simplicium Sacerdotum ordinatio ad peccatores absolvendos.

Inst. Matrimonium copulam excludens, bono prolis adversatur, atqui nullum est Matrimonium celebratum sub conditione bono prolis adversante; ergo Matrimonium excludens copulam nullum est.

Resp. dist. maj. Bono prolis adversatur negative, quatenus scilicet ad prolem generandam nihil confert, *conc.* adversatur positive, quatenus prolem generatam, aut ex copula exercitata generandam impedit, *nego maj.* et sic ad minorem; si enim nullum esset Matrimonium ubi nulla speratur proles, Matrimonium senum decrepitorum qui copulam exercere non valent, invalidum esset; item dissolveretur Matrimonium dum sponsi ex mutuo consensu continentiam servare statuerent, quæ falsa sunt omnino.

CONCLUSIO II.

Ad consensum Matrimonialem necessario requiruntur quinque conditiones.

1. *Debet esse verus, internus,* et *mutuus,* prout exigit natura contractus onerosi, ut dictum est de sponsalibus.

Hinc si consensus sit ex alterutra parte fictus, nullum est Matrimonium (*Cap.* 26. *de sponsal.*); qui tamen ficte consensit, peccavit graviter, tum contra reverentiam Sacramenti, falso ejus signo adhibendo; tum contra justitiam, quia violavit æqualitatem quæ essentialis est contractui oneroso: unde tenetur injuriam resarcire tollendo deceptionem per veram contractus celebrationem.

Quod si quis post Matrimonium ficte celebratum aliud vere contraxerit, tunc ex definitione Inn. III. (*Cap. Inquisitioni, de sent. excomm.*) teneretur potius excommunicationem sustinere, quam ad primam uxorem accedere, cui tamen pecuniariam compensationem deberet.

2. *Debet esse signo aliquo externo expressus,* alias non posset utrique parti innotescere, nec ab illis acceptari.

3. *Debet esse de præsenti,* per quod sponsalia differunt a Matrimonio, quod cum sit Sacramentum, vere tunc efficit quod significat, nempe actualem in corpora mutuam potestatem.

4. *Consensus utriusque debet esse simul moraliter,* ita ut unius partis consensus non sit revocatus dum exprimitur consensus alterius, alioquin non esset mutuus duorum in idem consensus.

5. *Debet esse omnino liber;* id est debet esse immunis a metu gravi, injuste a causa libera ad hoc incusso.

Dixi 1. *A metu gravi;* id est a metu cadente in constantem virum, attentis circumstantiis conditionis, sexus, qualitatis, etc. personæ contrahentis. *Cap.* 6. *de sponsal.*

Dixi 2. *A causa libera;* quia si a causa necessaria oriretur, v. g. a tempestate, bello, etc. Matrimonium minime irritaret; tunc enim metus censeretur sponte susceptus a metum passo.

Dixi 3. *Injuste;* nam si metus sit juste incussus ab homine, valet Matrimonium, *ib.* c. 10. quia nulla intervenit injuria; sic quandoque Judex ecclesiasticus aut civilis, stupratorem virginis sub pœna aut mortis aut excommunicationis cogit ut stupratam ducat in matrimonium; quod, non obstante hoc metu, est validum, quia tunc censetur potius a suo delicto cogi, quam ab alio.

Dixi 4. *Ad hoc incusso:* id est ad extorquendum consensum matrimonialem: nam si metus injuste incutiatur ob alium finem, valet matrimonium; ideo qui a latrone deprehensus duceret ejus filiam, ne interficeretur, valeret matrimonium; quia ille metus

non est per se ac directe causa matrimonii, sed tantum occasio; nam ille sponte eligit tale medium evadendi periculum.

Quær. 1. *Quid juris, si Matrimonium supradicto metu initum, fuisset juramento firmatum?*

Resp. Nihilominus fore invalidum; tum quia juramentum naturam contractus cui conjungitur, sequitur.

Quær. 2. *An ad Matrimonium sufficiat consensus conditionatus?*

Resp. cum dist. Vel conditio apposita est honesta, vel inhonesta, vel impossibilis.

1. *Si conditio sit honesta,* vel est de præsenti aut præterito subsistente, v. g. *contraho tecum, si nobilis es: si tale crimen non admisisti.* Vel est de futuro contingenti, v. g. *contraho tecum, si patruus tuus te suum hæredem constituerit ... si primum,* validum quidem est Matrimonium si conditio extet, sed conjuges eo uti non possunt, nisi prius probe sciant purificatam esse conditionem .... *si secundum,* non perficitur Matrimonium donec impleatur conditio, ut definivit Urb. III. (*Cap. 5. de conditionibus*) quia voluntas non vult tradere nisi posita conditione, cujus eventum contrahentes tenentur non impedire.

2. *Si conditio sit inhonesta,* vel pugnat contra substantiam Matrimonii, nempe contra fidem, prolem et indissolubilitatem, in quibus consistit substantia Matrimonii, vel non pugnat contra substantiam Matrimonii ... *Si primum,* invalidum est Matrimonium, quia nihil potest sine sua substantia subsistere; *si secundum,* invalidum est Matrimonium: v. g. si quis dicat: *contraho tecum ea conditione ut victum furto quæras.*

3. Si conditio sit impossibilis, v. g. *contraho tecum, si solem stare feceris:* Matrimonium est omnino validum; ratio est quia sicut supponitur promissionem sub conditione impossibili factam, non serio factam fuisse, ita supponitur conditionem impossibilem Matrimonio adjunctam, ipsi non serio adjunctam fuisse: nec enim verosimile videtur hominem rationis compotem contractui de præsenti inito, stultam conditionem addidisse, et Sacramento illudere voluisse.

Confirmatur tota responsio *ex cap. ult. de conditionibus,* quod sic habet: » Si conditiones contra » substantiam conjugii inserantur; puta si alter dicat » alteri, contraho tecum si generationem prolis evi» tes; vel donec inveniam alteram ditiorem; aut si » pro quæstu te adulterandam tradas; matrimonialis » contractus quantumcumque sit favorabilis, caret ef» fectu: licet aliæ conditiones appositæ in Matrimo» nio si turpes aut impossibiles fuerint, debeant pro» pter ejus favorem pro non adjectis haberi ".

Quær. 3. *An ad valorem Matrimonii requiratur consensus parentum?*

Resp. neg. Ex Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 1. ubi *eos anathemate damnat qui falso affirmant, Matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse.* Ratio est quia omnis homo sufficienti ratione ac legitima ætate præditus plenum atque integrum habet dominium in corpus suum independenter a parentibus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Voluntas filiorum jure naturali in voluntate parentum continetur; ergo.

Resp. dist. ant. Continetur antequam filii tempus perfecti judicii attigerint, *conc. ant.* cum attigerint, *subdist.* In his quæ spectant bonorum paternorum usum, curam ac disciplinam domesticam, *conc.* In iis quæ spectant proprium suum ac personalem statum, qualis est status Religionis vel matrimonii, *nego.*

Objicies 2. Antiquæ leges Romanæ consensum parentum ad valorem Matrimonii filiorum familias requirunt; ergo.

Resp. nego conseq. Ratio est quod tales leges a jure canonico sint emendatæ. *Cap.* cum apud, *de sponsal.*

Inst. Multi Summi Pontifices Matrimonia absque parentum consensu celebrata, vocant adulteria, stupra, fornicationes; ergo.

Resp. nego conseq. Sic enim appellantur non propter invaliditatem, sed propter illicitatem.

Objicies 3. Juribus regni Galliæ Matrimonia sine consensu parentum contracta declarantur irrita, ut constat ex edictis Henrici III. in comitiis Blesensibus art. 40. et 41. Henrici IV. a. 1606. Ludovici VIII. a. 1629. Ludovici XIV. a. 1697. Ergo, etc.

Resp. dist. ant. Declarantur irrita quoad effectus civiles, *conc.* quoad effectus sacramentales, *nego ant.* nam in ipsos non habet jus potestas civilis.

In edicto Blesensi ista clausula, *invalide contractum,* ut attente legenti patebit, spectat duntaxat Matrimonium aut clam, aut in raptu contractum, quæ duo sunt impedimenta dirimentia lege tum ecclesiastica, tum civili. Dicta vero clausula, *invalide contractum,* non cadit præcise aut in defectum proclamationis bannorum, aut in defectum consensus parentum, nisi saltem tamquam in signum certum conjugii clandestini aut in raptu contracti, adeoque nullitatem repetit vel ex clandestinitate, vel ex raptu saltem seductionis.

Hunc esse sensum edicti Blesensis declarat Henricus IV. qui hanc ejus clausulam: *invalide contractum:* intelligit et interpretatur de Matrimoniis clandestinis *quæ coram Ecclesia cum forma et solemnitate requisita, celebrata non fuerint, quandoquidem pœna hæc per Concilia indicta est ac decreta.* At certum est pœna nullitatis non decerni a Conciliis, maxime a Tridentino in Matrimonia, quibus tantum deest consensus paternus, sed in ea quæ vel clam, vel in raptu celebrantur; ergo neque Blesense, neque Henrici IV. edictum hanc pœnam decernit propter solum defectum consensus parentum, sed propterea quod Matrimonium non sit coram Ecclesia, ut oportet, celebratum.

Ludovicus XIII. in a. 39. edicti quod emisit circa Matrimonia, sic jubet: » Statutum Blesense de Ma» trimoniis clandestinis adamussim servabitur, et illi » addendo volumus omnia Matrimonia contra dicti » statuti tenorem contracta, declarari invalide contra» cta: obligabunturque judices Ecclesiastici causas » matrimoniales huic articulo dijudicare ".

Fateor clausulam edicti regii maximam Theologis creasse difficultatem, quæ ut solveretur, Clerus Gallicanus a. 1629. in comitiis generalibus Parisiis congregatus suppliciter Regem rogavit ut edictum suum vellet interpretari, » ad duarum difficultatum eluci» dationem. Prima est, ut non aliter intelligantur » hæ voces, valide aut invalide contractum Matrimo» nium, quam per relationem ad contractum civilem, » et nullatenus ad contractum spiritualem Sacramen» ti. 2. Ut non adstringantur Ecclesiastici ad judi» candum secundum hujus edicti, simulque Blesensis » articulos, sed juxta sacros Canones et Ecclesiastica » decreta, quæ sunt unica regula et norma judicii » Ecclesiasticorum ".

Ad hanc Cleri Gallicani postulationem sic respondit Rex Christianissimus: » Commonitio Cleri Gal» licani quod spectat ad priorem difficultatem, sic » resoluta fuit. Valide aut invalide contracta Matri» monia non esse aliter explicanda, quam per solam » relationem ad contractum civilem per Laicos judi-

» ces; altera pariter difficultas justa, et rationi congrua visa est". Hæc porro decretoria explicatio difficultatem omnem et verborum ambiguitatem tollit.

Denique Ludovicus XVI. in suis edictis verba ista *valide* aut *invalide* nusquam usurpavit, ne rursus daret locum expositioni, quam Clerus Gallicanus postulaverat occasione edicti Ludovici XIII.

Inst. 1. Matrimonium quod Gasto Dux Aurelianensis ac frater Ludovici XIII. contraxit invito Rege cum Margarita Lotharingiæ sorore Serenissimi Ducis Caroli IV. nullum declaratum fuit a supremo Senatu Parisiensi, et a Clero Gallicano, multisque Facultatis Parisiensis, qui consulti fuerant, Theologis; atqui non alia de causa nullum fuit declaratum quam quod Regis consensus non accessisset; ergo, etc.

Respondent Theologi Galli hanc esse Regum suorum prærogativam singularem, ipsa Ecclesia probante, ut sine eorum consensu non valeant Matrimonia filiorum suorum, et aliorum regii sanguinis Principum, eorum præsertim qui jura nativitatis ad solium proxime vocantur; ut patet ex hac Clerici Gallicani circa præsens negotium responsione: » Attenta consuetudine Gallicani Imperii antiqua, legitime præscripta et Ecclesiastica auctoritate munita dictum Matrimonium nullum esse et invalidum". Ex qua responsione patet illud impedimentum firmari auctoritate Ecclesiæ. Huic judicio acquievit Princeps Gasto, qui tandem, Rege consentiente, cum eadem Principissa contraxit in Castro Meudonis; verum facta hujusmodi in exemplum non debent trahi pro ceteris ex vulgo hominibus.

Citantur et alia Matrimonia, nempe Matrimonium Judith filiæ Caroli Calvi cum Balduino Comite, et Francisci Momorantii cum Domin. de Pienne; verum Matrimonium Judith laboravit impedimento raptus, ut declaravit ipse Rex in suis capitularibus, *tit.* 35. Et Matrimonium Momorantii laboravit vitio clandestinitatis, ut constat ex tota Historia.

Inst. 2. Cum Matrimonium declaratur invalidum quoad temporales effectus et civilem ipsum contractum, consequenter nullum est quoad rationem Sacramenti. Namque contractus civilis est materia et quasi fundamentum Sacramenti; atqui sublata materia Sacramenti tollitur Sacramentum; ergo, etc.

Resp. nego ant. Ad probationem, *nego maj.* quia cum nullus est contractus civilis quatenus civilis est, hoc est quatenus subjacet politicis legibus, remanet mutuus contrahentium consensus, sed humanus contractus qui sufficiens est Sacramenti materia, quando nulla obstat lex Ecclesiæ quæ sola auctoritatem suam in res spirituales, qualia sunt Sacramenta, potest exercere.

Quær. 4. *An filii familias absque parentum aut Tutorum consensu nubentes peccent graviter?*

Resp. affirm. Cum Concilio Trident. citato, ubi postquam declaravit illa Matrimonia non esse irrita, addit: » Nihilominus sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa Matrimonia semper detestata est, atque prohibuit". Atqui Ecclesia nonnisi grave peccatum detestatur; ergo, etc.

Ratio est, quia peccatum contra præceptum divinum honorandi parentes, in materia gravi, est grave peccatum; atqui Filii familias absque parentum consensu nubentes peccant contra præceptum divinum honorandi parentes, in materia gravi; ergo.

Nota 1. Apud Gallos Regum edictis cautum est, ne mares ante trigesimum et feminæ ante vigesimum quintum annum inscii, aut non consentientibus parentibus Matrimonium contrahant; quod si parentes adhuc post hanc ætatem renuant, possunt filii familias nubere, requisito per scriptum, licet non obtento, parentum consensu, ut declaravit Henricus II. edicto a. 1556.

Nota 2. Parentes filios suos ad aliquod Matrimonium ineundum cogentes, ipso facto excommunicantur a Trid. *Sess.* 24. *cap.* 9.

CAPUT III.

De Matrimonii bonis et proprietatibus.

Quær. 1. *Quot sint bona Matrimonii?*

Resp. Sunt tria, assignata a Conc. Flor. in decreto; scilicet, proles, fides, et Sacramentum.

Per *prolem* intelligitur prolis susceptio, et educatio ad cultum Dei.

Per *fidem* intelligitur unitas et indissolubilitas Matrimonii.

Per *Sacramentum* intelligitur tum gratiæ sanctificantis augmentum, tum gratia sacramentalis, quæ definitur, *auxilium speciale ad onera Matrimonii facilius sustinenda, illoque debite utendum.*

Quær. 2. *Quot sint proprietates Matrimonii?*

Resp. Sunt tres, quarum

Prima est *unitas*, secundum quam vir plures uxores, et uxor plures viros habere non possunt.

Secunda est *indissolubilitas*, quia conjux ab altero conjuge vivente separari nequit.

Tertia est *castitas*, qua usus Matrimonii sanctificatur: de quibus triplici quæstione.

QUÆSTIO I.

De unitate Matrimonii.

Nota: Unitati Matrimonii opponitur *poligamia*, seu uxorum pluralitas; hæc autem vel est successiva, et dicitur *bigamia*: vel simultanea, et hæc rigidior poligamia est.

Bigamia, est ulterius connubium, nempe secundum, tertium, quartum post compartis mortem.

Poligamia, est connubium unius viri cum pluribus simul uxoribus, aut unius uxoris cum pluribus simul viris.

§. I. *De Bigamia, seu Poligamia successiva.*

CONCLUSIO.

Ecclesia secundas et ulteriores nuptias generatim nec persuasit unquam, nec ex voto probavit, a quibus exoptasset ut abstinerent fideles; nusquam tamen eas pro noxiis ac per se illicitis habuit. Est de fide contra Montanistas et Novatianos secundas nuptias damnantes, ut illicitas ac per se malas.

Prob. Tota propos. ex 1. Cor. 7. *Mulier alligata est legi* (*Matrimonii*) *quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est; cui vult nubat; tantum in Domino: beatior autem erit, si sic permanserit, secundum meum consilium.* Ad quæ verba attendens Conc. Flor. ait: *Declaramus non solum secundas, sed tertias et quartas atque ulteriores nuptias, si aliquod impedimentum canonicum non obstet, licite contrahi posse etc.*

Prob. 2. Ex Patribus dicentibus cum D. Hieron. (*in apologia ad Pammachium*): *Non damno bigamos, immo nec trigamos, et si dici potest, octogamos;* et infra: *Ego nunc libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia bigamiam, imo nec trigamiam, sed quomodo non damnantur istæ nuptiæ, ita nec prædicantur.*

Ex his facile infertur Ecclesiæ votum ac desiderium fuisse, ut fideles a secundis et ulterioribus nuptiis ab-

stinerent ut minus perfectis; numquam tamen eas pro illicitis se per se malis habuisse: alias nec Apostolus nec Patres eas permisissent.

Objicies: Olim in Ecclesia græca bigami pœnitentiæ subjiciebantur, ut patet ex Concilio Neocæsariensi can. 1. ergo secundæ nuptiæ per se sunt illicitæ.

Resp. nego conseq. Pœnitentia enim illa in Ecclesia Græca bigamis imponebatur, non quod secundæ nuptiæ per se haberentur illicitæ, sed propter incontinentiæ speciem quam præ se ferre videntur.

Inst. 1. Si Ecclesia putaret illas nuptias esse licitas, non prohiberet eas benedici; atqui hoc prohibet.

Resp. dist. ant. Nam motivum illius prohibitionis est 1. Continentia vidualis, quam per illam benedictionis prohibitionem suadere intendit Ecclesia; 2. Est defectus significationis honorificæ quæ in primis nuptiis relucet, nempe ut sit una unius, sicut unus est Christus et unica quam sibi desponsavit, Ecclesia.

Inst. 2. Ecclesia bigamos declarat irregulares; ergo in secundis nuptiis est peccatum, irregularitas enim supponit peccatum.

Resp. nego conseq. Hæc enim irregularitas non est *ex delicto*, sed *ex defectu Sacramenti*, quia non perfecte repræsentat unionem Christi cum Ecclesia, quæ unius est cum una.

Inst. 3. Sancti Patres (*D. Basilius, et Greg. Nazian.*), iteratas nuptias vocant fornicationes et adulteria; ergo sunt per se malæ et illicitæ.

Resp. nego conseq. Non enim propter seipsas dicuntur fornicationes et adulteria, sed propter effusam incontinentiam, quæ in nuptiis toties repetitis seipsam prodit ac manifestat.

§. II. *De Poligamia simultanea.*

Nota 1. Certum est poligamiam respectu mulierum, seu *Bivinatum*, ipso jure naturæ esse illicitam, utpote fini primario Matrimonii, scilicet generationi et educationi oppositam; 1. generationi, quia varium semen masculinum est infœcundum; 2. educationi, quia patre incerto proles ab utroque coeunte negligeretur.

Nota 2. Duplex distingui debet jus divinum, scilicet naturale et positivum.

Jus divinum naturale est quod a natura, id est a Deo auctore naturæ, nobis est insitum.

Jus divinum positivum est illud quod pendet a libera voluntate Dei aliquod prohibentis vel permittentis, estque nobis per Scripturam vel Traditionem manifestatum.

Inter illa autem quæ jure naturali prohibentur, alia pertinent ad prima et universalia principia quæ a nemine ignorantur, aut saltem quæ non ignorantur sine culpa; v. gr. *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris: Non licet occidere innocentem.* Res hujusmodi intrinsecam et inseparabilem continent malitiam, qua fit, ut nullo unquam bono fine possint cohonestari et fieri licitæ.

Alia vero pertinent ad remotiora quædam principia, quæ ex primis tanquam conclusiones derivantur, et quæ idcirco dicuntur repugnare juri naturali, quod naturæ propensioni et inclinationi minus sint consentanea; istorum malitia non est ita evidens quin possit invincibiliter ignorari; inde fit ut res hujusmodi, mutatis rerum et personarum circumstantiis, dispensante Legislatore, licitæ aliquando evadant ... his præmissis communiorem Theologorum sententiam tribus prop. aperiemus.

CONCLUSIO I.

Simultanea uxorum pluralitas adversatur legi naturali, primævæque Matrimonii institutioni.

Prob. 1. Ex *Gen.* 2. ubi dicitur, *Relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne una.* Atqui duorum in carne una conjunctio, poligamiam excludit, quæ non duo, sed plures essent in carne una; ergo, etc. *hinc* Patres violatæ legis et adulterii accusant *Lamech* quod duas uxores acceperit.

Prob. 2. *rat.* Naturalis æquitas exigit ut in omni contractu servetur æqualitas; atqui si mulier totum corpus suum uni viro tradat, et vir non suum totum corpus tradat mulieri, non servatur æqualitas; ergo nec servatur æquitas naturalis; ergo est contra jus naturale.

Objicies: D. August. *Lib.* 22. *contra Faust.* ait: pluralitatem simultaneam uxorum nulla lege fuisse prohibitam patriarchis; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Nulla lege positiva, *conc.* nulla enim ante Christum fuit lex pluralitatem uxorum prohibens, et contraria consuetudo invaluerat apud Judæos, Deo dispensante; nulla lege naturali, *nego ant.*

Inst. Atqui D. Aug. loquitur de lege naturali; nam *Lib. de bono conjugii*, ait: *Neque enim pluralitas uxorum contra naturam nuptiarum est;* ergo, etc.

Resp. nego antec. Ad prob. *dist.* D. Aug. per tò *naturam nuptiarum* intelligit finem primarium Matrimonii, *conc.* Intelligit tam finem primarium, quam secundarios, *nego*. Itaque fatemur pluralitatem uxorum simultaneam, non adversari fini primario Matrimonii, filiorum nempe procreationi; verum adversatur fini secundario, mutuo nempe conjugum obsequio, strictæque eorum amicitiæ; difficile quippe est ut vir omnes suas uxores æqualiter diligat, unde rixæ, contentiones, zelotypiæ, etc. quæ pacem familiarum perturbant.

Subsumes: Atqui poligamia non adversatur legi naturali; ergo, etc.

Prob. subs. Deus dispensavit cum Patriarchis, ut plures simul ducerent uxores; atqui nulla potest esse dispensatio in lege naturali; ergo.

Resp. dist. min. In lege naturali invariabili, *conc.* variabili, *nego min.* Jus naturale est invariabile quoad universalia principia, ac primarium naturæ finem, et in his nulla potest esse dispensatio; quæ enim ipsis sunt opposita, sunt intrinsece mala; sed jus naturale variare potest circa conclusiones, et secundarios naturæ fines, ut dictum est, not. 2.

CONCLUSIO II.

Deus a lege vetante poligamiam dispensavit cum veteribus Patriarchis, et oliis in Lege Mosaica.

Prob. Quod est contra jus naturale, sola Dei auctoris naturæ dispensatione potest fieri licitum, atqui veteribus Patriarchis populoque Judaico licitum fuit plures simul habere uxores, ut testatur Innoc. III. (*Cap. Gaudemus, de divortiis*) dicens: » Nec ulli » unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi » cui fuerit divina revelatione concessum ... per quam » sicut Jacob a mendacio, Israelitæ a furto, Samson » ab homicidio, sic et Patriarchæ et alii viri justi, » qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab a» dulterio excusantur ". Ergo cum illis Deus dispensavit.

Dices: Mulieres illæ quas Patriarchæ uxori adjungebant, vocantur in Scriptura *concubinæ*, earumque liberi hæredes non fuerunt, ut constat ex facto Abrahami; *Gen.* 25. ergo mulieres illæ non erant uxores legitimæ.

Resp. nego conseq. Nam eædem mulieres quas Scriptura concubinas vocat, appellantur etiam uxores;

sie Agar quæ erat *concubina* Abrahæ, *uxor* vocatur, *Gen.* 16.

Igitur apud Hebræos duo fuerunt genera uxorum; nam aliquæ ad bonorum communitatem ac rei domesticæ administrationem admittebantur, semperque uxores et matresfamilias appellabantur, atque soli earum liberi ad hæreditatem paternam vocabantur. Aliæ vero assumebantur tantum ad filiorum procreationem, qui tamen hæredes non erant, sed nonnulla duntaxat accipiebant munera, hæ autem veræ erant uxores, sed sæpius *concubinæ* vocabantur, a matribus familias honore, gradu, et bonis diversæ, non vinculo matrimoniali.

CONCLUSIO III.

Christus in Lege nova Matrimonium ad primævam suam revocat originem, dispensationem datam veteribus, plane revocavit, atque conjunctione cum pluribus simul uxoribus illicitam fecit et irritam.

Prob. Ex Script. Lucæ 16. *Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, mœchatur;* ergo a fortiori mœchatur qui priori retenta, alteram adjungit. *Et Matt.* 19. dicitur: *Qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos, propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una.* Ubi Christus licentiam antiquis Patriarchis concessam aperte revocat, et Matrimonium ad primævam institutionem reducit; *non enim dixit tres vel plures, sed duo: nec dixit, adhærebit uxoribus, sed uxori,* ait Innoc. III. (*Cap.* 8. *de divortiis*). Hinc Conc. Trid. *Sess.* 24. *can.* 2. definit: » Si quis dixerit licere Christianis » plures simul habere uxores, et hoc nulla lege di» vina prohibitum, anathema sit ".

Dices: Greg. III. *cap.* 14. 32. *q.* 7. cuidem permittit secundam uxorem propter ægritudinem prioris, quam antea duxerat; ergo.

Resp. dist. ant. Permittit secundam uxorem primo Matrimonio irrito, *conc.* stante primo Matrimonio, *nego ant.* Hoc itaque permittit summus Pontifex, quia nullum erat prius Matrimonium, nimirum ob perpetuam impotentiam, qua laborabat illa mulier. » Quod proposuisti, inquit, si mulier infirmitate cor» repta non valuerit debitum viro reddere: quid e» jus faciet jugalis "? En species.

QUÆSTIO II.

De indissolubilitate Matrimonii.

Nota: Dissolutio Matrimonii alia est propria, alia impropria.

Dissolutio Matrimonii propria, ea est qua conjuges priori libertati ita restituuntur, ut alias possint inire nuptias; vocaturque dissolutio *quoad vinculum*.

Dissolutio impropria, quæ et *divortium* dicitur, est ea qua conjuges fiunt immunes vel ab obligatione reddendi debiti, et dicitur dissolutio *quoad thorum;* vel ab obligatione simul habitandi, et dicitur dissolutio *quoad habitationem*, vel ab utraque, tum reddendi debiti, tum cohabitandi obligatione. De his, duobus articulis.

ARTICULUS I.

De indissolubilitate Matrimonii quoad vinculum.

Nota: Matrimonia *legitimum, ratum et consummatum* inter se distant firmitatis gradu; quod enim inter Christianos ratum est per baptismum, firmitate superat illud quod inter infideles legitimum quidem ac verum est, sed non ratum; unde fit ut dissolvi possit per unius conjugis conversionem ad fidem Christianam. *Pariter* quod ratum est ac consummatum inter Christianos, perfectius est eo quod nondum est consummatum, quia ratum sed nondum consummatum, solvi potest per solemnem religionis professionem; ratum vero et consummatum sola morte potest solvi.

CONCLUSIO I.

Quodvis Matrimonium sive legitimum, sive ratum, sive consummatum jure divino est indissolubile quoad vinculum.

Prob. prop. Quæ est definita in Conc. Trid. *sess.* 24. his verbis: » Matrimonii perpetuum, indissolubi» lemque nexum primus humani generis parens di» vini spiritus instinctu pronuntiavit ", etc. quam indissolubilitatem Christus, *Matt.* 19. confirmans ait: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et Apostol. 1. *Cor.* 7. docet: » Iis qui Matrimonio juncti » sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a » viro non discedere; quod si discesserit, manere in» nuptam, aut viro suo reconciliari ". Et ne quis existimet hos textus esse intelligendos de Matrimonio solummodo consummato, Christus, *Luc.* 16. dixit: *Qui dimittit uxorem suam et aliam ducit, mœchatur;* atqui mulier per Matrimonium solummodo ratum, est vera uxor; ergo nullus hominum illud solvere potest.

CONCLUSIO II.

Matrimonium ratum, sed nondum consummatum, jure naturæ non est indissolubile.

Prob. Quia omnes contractus, quantumvis rati, si spectetur solum jus naturæ, ex utriusque contrahentis consensu, sunt dissolubiles, modo nullum inde contra naturam sequatur inconveniens; atqui dissolutione Matrimonii rati, nullum sequitur contra naturam inconveniens, neque ex parte generationis, neque ex parte prolis educandæ, ut constat; ergo.

CONCLUSIO III.

Matrimonium consummatum jure naturali est indissolubile.

Prob. Solubilitas Matrimonii consummati est contra naturam; ergo Matrimonium consummatum, jure naturali est indissolubile.

Prob. ant. Quod adversatur fini primario alicujus rei, est contra ejus naturam; atqui solubilitas Matrimonii consummati adversatur fini primario Matrimonii, scilicet debitæ prolis generationi, ejusdemque rectæ educationi, quæ exigunt firmum ac perpetuum conjugum nexum; ergo solubilitas Matrimonii consummati est contra naturam Matrimonii.

Objicies 1. Matrimonium ratum non est indissolubile jure naturæ; ergo nec consummatum.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod Matrimonium ratum significet duntaxat unionem Christi cum fidelibus per charitatem, quæ dissolvitur per peccatum lethale; consummatum e contra significet unionem Christi cum humanitate per incarnationem, quæ dissolvi non potest, *quod enim Christus semel assumpsit, nunquam dimisit.* Hanc disparitatem tradit Innoc. III. *cap.* debitum, *de bigamis.*

Objicies 2. Quod jure naturali indissolubile est, non potest a Deo dissolvi; atqui ex dicendis infra, Matrimonii consummati vinculum dissolvi potest a Deo, ergo.

Resp. nego maj. Quia Matrimonium non est jure

naturali indissolubile per exclusionem auctoritatis divinæ, sed solum per exclusionem privatæ hominum auctoritatis; licet enim nullus homo, in ea quæ sunt juris naturalis, auctoritatem suam possit exercere, tamen Deus auctor naturæ pro suo supremo in res omnes dominio, id potest; sic Matrimonium quantumvis consummatum, potest dissolvere, auferendo utrique conjugi dominium quod habet in corpus alterius, et sua providentia impediendo incommoda inde sequi nata, aut suppeditando media ad illa vitanda.

Inst. Jus naturale est immutabile; ergo in eo dispensatio locum non habet.

Resp. dist. ant. Jus naturale est immutabile quantum ad universalia principia, et ea quæ intrinsecam habent malitiam, *conc.* quantum ad principia remotiora, et ea quæ non sunt intrinsece mala, qualis est pluralitas uxorum, et solubilitas vinculi conjugalis, *nego ant.*

Objicies 3. Multi Imperatores Christiani permiserunt repudium; ergo est licitum jure naturæ.

Resp. nego conseq. A facto enim ad jus non debet trahi argumentum, cum SS. Patres uno ore iniquas pronuntient Leges civiles de divortiis.

Nota: Multa hic de dissolutione Matrimonii quæri solent, quæ claritatis gratia distinctis Paragraphis absolvemus.

§. I. *Utrum Matrimonium in infidelitate contractum, dirimatur per professionem religionis Christianæ?*

CONCLUSIO.

Infidelium non baptizatorum Matrimonium etiam consummatum, cum unus conjugum ad fidem convertitur, altero in infidelitate contumaciter permanente, dissolvi potest variis in casibus.

Prob Ex Apost. qui 1. *Cor.* 7. de infidelibus Matrimonio junctis ait: » Nam cæteris ego dico, non » Dominus: si quis frater (ad fidem conversus) » uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare » cum illo (pacifice) non dimittat illam, et si qua » mulier fidelis, (id est, ad fidem conversa) habet » virum infidelem, et hic consentit habitare cum il- » lo, non dimittat virum .... quod si infidelis disce- » dit, discedat; non enim servituti subjectus est fra- » ter aut soror in hujusmodi ". Id est, non tenetur vinculo Matrimonii, ut cum omnibus Theologis exponit Innocent. III. *cap.* quanto, *de divortiis*.

Dixi 1 *Variis in casibus*, nempe, 1. Si infidelis discedat, nolitque habitare cum fideli. 2. Si nolit cohabitare sine injuria Creatoris et fidei, v. gr. si laudes Dei prohibeat, domesticos ad defectionem hortetur, etc. 3. Si partem fidelem ad peccatum mortale pertrahat. Ita Innoc. III. eitat. intelligit, quod ait Apostolus, *si infidelis discedit, discedat*.

Dixi 2. *Altero in infidelitate permanente:* certum est enim, vinculum Matrimonii non solvi, si uterque conjux ad fidem christianam convertatur, *cap.* gaudemus, *de divortiis*.

Dices: Christus *Luc.* 16. dicit: *Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, mœchatur;* ergo.

Resp. nego conseq. Textus enim intelligitur de Matrimonio fidelium, et seclusa dispensatione divina in gratiam Christianæ religionis concessa, ut constat ex Apostolo citat.

Inst. Ex cap. *quanto,* Matrimonium inter baptizatos contractum, dissolvi non potest, etiamsi alter conjugum in hæresim vel apostasiam labatur; ergo a pari Matrimonium inter infideles contractum dissolvi non potest, quamvis alter conjugum convertatur ad fidem.

Resp. nego conseq. Disparitas inter utrumque traditur in eo ipso capite. » Quia, inquit, etsi Matri- » monium verum inter infideles existat, non tamen » est ratum; inter fideles autem verum et ratum » existit; quia Sacramentum fidei, (id est, Baptis- » ma) quod semel est admissum, nunquam amitti- » tur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum, ut i- » psum in conjugibus, illo durante, perduret ".

Quær. *Quandonam censeatur dissolutum tale Matrimonium, an statim post Baptismum, an vero post contractas secundas nuptias?*

Resp. Dissolvi per subsequentes nuptias compartis fidelis, non vero ipso jure per Baptismum, ut traditur *cap.* gaudemus, *de divortiis*, ubi dicitur: » Quod » si conversum ad fidem et illa conversa sequatur » antequam propter causas prædictas legitimam illa » ducat uxorem; eam recipere compelletur ".

Dixi: *Compartis fidelis:* quia cum hæc dispensatio in favorem solius fidelis a Christo sit concessa, si pars infidelis transiret ad alia vota ante aliud Matrimonium a fideli contractum, illa forent irrita; unde si ad fidem postmodum converteretur, separandus esset ab illa secunda uxore: potest tamen valide novum contrahere Matrimonium post secundas partis fidelis nuptias, quia per eas vere solutum est vinculum: ex quo

Inferes, Fidelem qui legitime ad aliud Matrimonium transiit, non teneri; soluto per mortem isto Matrimonio, redire ad priorem conjugem infidelem, etiamsi tunc ad fidem converteretur, quia prius Matrimonium cum ipsa contractum, legitime fuit dissolutum.

§. II. *Utrum in lege veteri Matrimonium dirimeretur per libellum repudii?*

Nota: Circa hanc quæstionem duplex est opinio.

Prima, docet per libellum repudii non fuisse dissolutum Matrimonium, permissionemque datam Judæis, fuisse meram tolerantiam ad duritiam cordis, nempe ad uxoricidium vitandum, quæ tolerantia a pœna quidem legali, non vero a culpa liberabat.

Secunda, docet repudium apud Judæos, Deo propter duritiam cordis eorum dispensante, licitum fuisse, ac per illud, soluto prioris Matrimonii nexu, factum fuisse liberam ad alia vota licentiam; quæ est sententia cui adhæremus.

Prob. Ex ipsismet verbis legis *Deut.* 24. quæ veram licentiam concedebant, tum marito dimittendi uxorem, tum uxori dimissæ nubendi alteri viro; atqui verba Scripturæ debent intelligi in sensu proprio et naturali quantum fieri potest; ergo vere dimittebatur uxor; ergo verum erat aliud Matrimonium a repudiata contractum, nec dimittens amplius erat ejus maritus; lex enim prohibebat, ne repudiata post mortem secundi mariti posset unquam recipi a priori marito, cum tamen optandum et optimum fuisset, ut rediret ad legitimam suam conjugem.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Cum Judæi, *Matth.* 19. Christo objecissent Moysen mandasse dare libellum repudii, Christus *primo* verbum, *mandavit*, mutavit in verbum *permisit*. 2. Respondit Moysen ad duritiam cordis permisisse libellum. 3. Ab initio non ita fuisse; ergo libellus repudii non fuit permissus tamquam aliquid licitum.

Resp. nego conseq. Et dico,

Ad primum, Non sine causa Christum verbo *mandavit*, substituisse verbum *permisit*, ut nempe significaret Moysen non jussisse, sed tantum permisisse

Judæis, ut, si vellent, legitime de causa uxores suas dimitterent.

Ad secundum, Respondet D. Th. quamvis duritia cordis non excusaret a peccato, tamen permissio, occasione ipsius facta, excusat, sicut quædam permittuntur infirmis corporaliter, quæ non permittuntur sanis, nec tamen infirmi peccant, permissione facta utentes.

Ad tertium, Christus merito adjungit: *Ab initio autem non fuit sic*: quia lex repudii adversatur primævæ institutioni Matrimonii, in qua ut dispensaret, fecit dura Judæorum indoles.

Inst. Non aliter permisit Deus Judæis dimittere uxores suas, quam usuras accipere ab alienigenis; atqui usuras non permisit ut licitas, sed tantum toleravit tamquam minus malas, comparate ad eas quas in fratres suos præ sua duritia et avaritia exercere parati erant; ergo, etc.

Resp. nego maj. Nam quælibet usuræ absque ulla discretione fratris vel extranei damnantur in lege veteri; non ergo sine culpa exercebantur a Judæis, licet absque ulla punitione; at non ita est de repudio, quod nullibi in lege veteri damnatur tamquam malum et illicitum.

Objicies 2. Deut. 24. dicitur: *Non poterit prior maritus recipere eam* (nempe dimissam) *in uxorem, quia polluta est, et abominabilis facta est coram Domino*. Ergo secundæ nuptiæ a repudiata initæ, erant peccaminosæ et nullæ: alias non diceretur *polluta* et *abominabilis*.

Resp. nego conseq. Namque hoc ipso quod semel repudiata vetatur ad maritum repudiantem redire, satis innuitur vinculum Matrimonii cum priori viro esse solutum, et secundum Matrimonium cum altero viro, esse licitum et validum; alias lex illud permittens publica ac perpetua permisisset adulteria.

Itaque Uxor repudiata dicitur *polluta et abominabilis* non absolute, sed relate ad repudiantem, ad quem reditus uxoris abominabilis est, et omnino vetitus a Deo; quia hic orbicularis nuptiarum regressus speciem præ se fert adulterini concubitus, videturque fucatum tantum fuisse repudium, quasi non sincere repudiata fuisset uxor, sed alteri ad tempus tantum commodata, quod abominabile est, ut fert Textus Hebræus.

§. III. *Utrum vinculum conjugale Christianorum sit omnino indissolubile, ita ut nec per adulterium solvi possit?*

Nota 1. Græcos in ea jamdiu versari sententia et praxi, ut dissolvant vinculum conjugale propter adulterium. Lutherus vero et Bucerus volunt matrimonii vinculum non solum propter adulterium, sed etiam propter plures alias causas solvi.

Nota 2. Omnes scholæ Theologi, exceptis Cajetano, Catharino et Launojo, docent ad Catholicum dogma pertinere indissolubilitatem Matrimonii, etiam adulterii causa. Itaque

CONCLUSIO.

Dogma Catholicum est Matrimonii vinculum nullo modo posse dirimi, nequidem per adulterium.

Ita definivit Conc. Trid. (*Sess.* 24. *can.* 7.) his verbis: » Si quis dixerit Ecclesiam errare cum docuit et docet, juxta Evangelicam et Apostolicam » doctrinam, propter adulterium alterius conjugum » Matrimonii vinculum non posse dissolvi, et utrumque, vel etiam innocentem qui causam adulterio » non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud » Matrimonium contrahere; mœcharique eum, qui » dimissa adultera, aliam duxerit, et eam quæ dimisso adultero, alii nupserit, anathema sit ".

Launojus ut declinet vim illius definitionis, dixit Tridentinum Canonem, meram spectare disciplinam, quam potuit Synodus pro jure suo immutare absque præjudicio contrariæ ad hoc usque tempus et traditionis et praxis.

Verum falsa omnino et improbanda opinio: nam

1. Quod Ecclesia juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam docet, procul dubio dogma est, a quo discedere non licet.

2. Error proprie adversatur dogmati, sicut abusus adversatur receptæ disciplinæ; at Canon expresse definivit *non errare Ecclesiam cum docet, etc.* ergo Canon de doctrina loquitur, non de mera disciplina.

Prob. prop. Et definitio Trid. ex Marci 1. ubi dicitur: » Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam » duxerit, adulterium committit super ea ". Et Lucæ » 16. » Omnis qui dimittit uxorem suam, et aliam » ducit, mœchatur, et qui dimissam a viro ducit, » mœchatur ": hæc verba sunt generalia et absque exceptione.

Revera, *Matth.* 19. excipitur causa fornicationis: » Quicumque, inquit, dimiserit uxorem suam, nisi » ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur, et » qui dimissam duxerit, mœchatur ".

Verum exceptio illa non est conjungenda cum verbis sequentibus, sed cum antecedentibus hoc modo: *Quicumque dimiserit uxorem*, quoad thorum et cohabitationem, quod non licet, *nisi ob fornicationem, et aliam duxerit*, quamcumque ob causam, *mœchatur*. Suadetur illa expositio, quia Christus non adjecit exceptionem post illa verba, *et aliam duxerit*: ut nimirum indicaret causam fornicationis facere licitam dimissionem, minime vero novi conjugii celebrationem, ut annuunt cæteri Evangelistæ.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ex illa expositione sequitur absurdum, nempe ex sola fornicationis causa posse uxorem a viro dimitti, etiam quoad thorum et habitationem; atqui falsum consequens; ergo.

Resp. nego maj. Namque qui unam causam commemorat, non propterea alias excludit; sed unam fornicationem voluit Christus designare, 1. Quia est præcipua et capitalis causa separationis ab usu conjugii. 2. Quia ea de causa potest vir ab uxore in perpetuum separari. 3. Quia sic voluit carpere pravum Judæorum consuetudinem, qui nullis aut levissimis de causis uxores suas dimittebant.

Inst 1. Lex Christi neminem cogit ad perpetuam continentiam; atqui si non liceret viro dimissa uxore adultera, ducere aliam, cogeretur ad perpetuam, ea vivente, continentiam; ergo, etc.

Resp. 1. *dist. maj.* Lex Christi neminem cogit ad perpetuam continentiam, directe et per se, *conced.* indirecte et quasi per accidens, *nego maj.* v. gr. qui vovit perpetuam continentiam, hunc lex Christi saltem indirecte ad continentiam constringit, ita et de dimittente uxorem.

Resp. 2. *nego min.* Quia si non potest se continere vir ille, paratum habet remedium quod suppeditat Apostolus, nempe ut eum uxore reconcilietur, ac condonet ipsi delictum ejus.

Inst. 2. Adulterium contrarium est triplici bono conjugii, nempe fidei quam violat; proli, quam incertam facit; Sacramento, cujus lædit significationem, cum frangat carnis unitatem; ergo vinculum conjugale dissolvit.

Resp. nego conseq. Essentia enim Matrimonii in facto esse consistit in vinculo perpetuo quod resultat ex consensu interno: vinculum autem conjugale ab

his mox enumeratis distinguitur, quibus violatis, integrum ac firmum perseverat.

Inst. 3. Fornicatio spiritualis, hoc est infidelitas, dissolvit Matrimonium; ergo et fornicatio corporalis.

Resp. nego conseq. Disparitas desumitur ex voluntate Christi, qui in gratiam fidei, in casu in quo infidelis nollet pacifice habitare cum fideli, permisit secundas nuptias, quas omnino prohibet in causa adulterii.

Objicies 2. Cap. *quædam* 32. *q.* 7. legitur: » Quædam cum fratre viri sui dormivit, decretum est » ut adulteri nunquam conjugio copulentur: illi vero, cujus uxor stuprata est, licita conjugia non ne» gentur "; ergo per adulterium solvitur vinculum conjugale.

Resp. nego conseq. Fratri enim innocenti non conceditur alia uxor, nisi post mortem suæ uxoris adulteræ, ut interpretatur glossa hic, *sed frater innocens, sua mortua, aliam accipere poterit*. Et habet Can. *hi vero*, ibid. ubi dicitur: » Hi vero, qui uxores » suas in adulterio deprehendunt, non licebit nec » eum, nec eam, accipere aliam uxorem, vel alium » virum quandiu ambo vivunt. Si autem altera mortua fuerit, vir ejus si vult nubat, tantum in Do» mino: adultera vero nunquam, etiamsi mortuus » fuerit vir ejus ".

Objicies 3. Lactantius (*Cap.* 23. *Instit. divin.*). scribit, adulterum non esse, qui causa adulterii dimissam, duxerit in uxorem; ergo.

Resp. nego conseq. Lactantius enim attendit ad leges civiles, quæ contra legem Christi sic dimissam ab alio duci permittebant, ut ipse ait in contextu, quæ leges cum sint injustæ, ideo sunt nullæ et emendatæ per Canones.

Inst. Idem Lactantius *in epitome cap.* 6. ait: *Nunquam conjugalis fœderis vinculum nisi quod perfidia ruperit, resolvatur*; ergo.

Resp. dist. Nunquam resolvatur quoad thorum et habitationem, *conc.* quoad vinculum, *nego*. Itaque separatio quoad thorum et habitationem sæpe a scriptoribus Ecclesiasticis vocatur dissolutio vinculi conjugalis, ut constat ex Conc. Foro-Juliensi quod sic statuit: *Placuit ut resoluto, fornicationis causa, jugali vinculo, non liceat viro quandiu adultera vivit, aliam uxorem ducere*. Ita exponendi sunt S. Greg. Nazianz. Avitus Viennensis; Conc. Venetum; Hincmarus Rhemensis, etc.

Quæres 4. Jo. VIII. *Epist.* 65. ait: *Cum priorem legitimo sibi Matrimonio junctam, quisquam deserere nequeat, illi conceditur* (in causa fornicationis, addit Launojus fraudulenter et mala fide) *aliam vivente priore conducere*.

Prob. Textum esse corruptum, neque enim cohærent posteriora verba cum prioribus; sic autem Textus refertur tom. 9. Conciliorum: » Et ideo eum » priorem legitimo sibi Matrimonio junctam, quis» quam deserere nequeat, nulla ratione prorsus illi » conceditur aliam, vivente priore, conducere ".

§. IV. *Utrum Matrimonium ratum dissolvi possit per continentiæ votum alterius conjugum?*

CONCLUSIO I.

Matrimonium ratum, a fortiori consummatum, non dirimitur per votum simplex continentiæ.

Prob. Ex Alex. III. (*Cap. meminimus*, 1. *qui Clerici vel voventes*), declarante votum simplex impedire quidem Matrimonium contrahendum, sed non dirimere contractum.

Ratio D. Th. est quia votum simplex est nuda promissio Deo facta, Matrimonium vero est actualis traditio proprii corporis facta conjugi: atqui promissio non transfert dominium rei promissæ: traditio vero rem datam in donatarii dominium transfert, ita ut ipse donator amplius de ea disponere nequeat; ergo simplex continentiæ votum non dissolvit Matrimonium.

Dices: Vinculum quo obligamur Creatori, majus est vinculo quo obligamur creaturæ; atqui per votum simplex obligamur Creatori, per Matrimonium vero obligamur tantum creaturæ; ergo, etc.

Resp. dist. maj. Si vincula illa sint in eodem genere, v. gr. si vinculum Deo factæ promissionis conferatur cum vinculo promissionis homini factæ, *conc.* si sint in diverso genere, v. gr. si conferatur promissio Deo facta cum donatione facta conjugi, *nego maj.* Porro per Matrimonium fit actualis traditio proprii corporis, et per votum simplex promittitur tantum.

CONCLUSIO II.

Matrimonium ratum, non vero consummatum, jure divino dirimitur quoad vinculum per solemnem conjugis professionem in religione a Sancta Sede approbata.

Ita definivit Conc. Trid. *Sess.* 24. *can.* 6. his verbis: » Si quis dixerit Matrimonium ratum, non con» summatum, per solemnem religionis professionem » alterius conjugum, non dirimi, anathema sit ".

Idem jam antea definierant Alex. III. et Inn. III. *cap.* Meminimus, *et cap.* Insinuante, *qui Clerici vel voventes*.

Ratio a priori nulla alia assignari potest, quam voluntas Christi nobis ex traditione perpetua revelata; ratio a posteriori et convenientiæ est, quia professio religiosa est mors civilis, quæ nata est dissolvere contractum civilem, quale est Matrimonium solummodo ratum.

Dixi 1. *Matrimonium ratum, non consummatum*, quia cum Matrimonium consummatum sit contractus civilis simul et naturalis, ipsoque jure naturali indissolubilis, non potest dissolvi nisi per mortem naturalem, ut constat ex *cap.* sunt qui, 27. *q.* 2.

Hinc si quis post Matrimonium consummatum, religionem absque consensu compartis profiteretur, ad ejusdem instantiam teneretur exire, et cum ipsa cohabitare, quod si compars consensisset, exire quidem non teneretur, sed compars quæ consensit, alteri nubere non posset, nisi post mortem illius qui religionem professus est.

Dixi 2. *Per professionem*, non enim solvitur per religionis ingressum; ideo conjux remanens in sæculo alteri nubere non potest tempore novitiatus compartis.

Dixi 3. *In Religione:* non enim Matrimonium dissolvit susceptio Ordinis sacri, etiam Episcopalis, ut definivit Jo. XXII. (*Extrav. Antiquæ devot.*) Ratio est quia homo per susceptionem Ordinis Sacri non moritur civiliter sicut Religiosus. Hinc si conjux ordinatus ad aliam accederet, reus esset adulterii.

Dixi 4. *A Sancta Sede approbata*. Nulla siquidem vera se proprie dicta religio in Ecclesia censetur citra S. Sedis approbationem, cujus solius auctoritate homo solemnem emittit professionem.

Dixi 5. *Jure divino positivo*, quod per continuam traditionem ab Apostolis ad nos usque pervenit, quia ex S. August. » Quod universa tenet Ecclesia, nec » Conciliis institutum, sed semper retentum est, non» nisi auctoritate apostolica traditum rectissime cre» ditur ". Ratio est quia solus Deus potest dispensare in suis Legibus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Ex dictis, Matrimonium sive ratum, sive consummatum, est insolubile; ergo non potest solvi per professionem religiosam.

Resp. dist. conseq. Non potest solvi ab homine, *conc.* a Deo, *nego*. Matrimonium ratum jure divino positivo est insolubile, Deus autem in suo jure potest dispensare.

Inst. 1. Talis dissolutio non licet in Matrimonio consummato; ergo nec in rato. Nam Matrimonium ratum et consummatum idem est contractus et Sacramentum eodem jure divino institutum; ergo est eadem indissolubilitas.

Resp. nego utramque conseq. Quia hæc differentia non venit ex natura contractus, sed ex voluntate Christi, qui unum præ alio disolvi voluit ob rationes datas.

Inst. 2. Matrimonium ratum est signum perpetuæ unionis Christi cum Ecclesia; ergo est indissolubile, alias violaretur sacrum illud signum.

Resp. dist. ant. Est signum unionis spiritualis Christi cum Ecclesia per charitatem, *conc.* unionis corporalis per incarnationem, *nego ant.* Matrimonium enim non significat hujusmodi unionem nisi sit consummatum, in quo soli ambo conjuges fiunt una caro.

Inst. Vinculum Matrimonii rati ligat ex Lege naturæ, saltem nisi ambo consentiant; ergo non potest solvi altero repugnante. *Resp. nego ant.*

Prob. ant. Fidelitas in promissis est de jure naturæ; sed conjuges promiserunt sibi mutuam et individuam vitæ societatem in Matrimonio; ergo.

Resp. dist. maj. Fidelitas in promissis absolutis, *conc.* in promissis conditionatis, *nego*. Contractus autem Matrimonii fit cum hac retentione implicita et virtuali, ut nempe liceat ante consummationem, religionem ingredi et profiteri.

Inst. 4. Matrimonii dissolutio non potest fieri absque injuria alterius conjugis renitentis; ergo est contra jus naturale.

Resp. nego ant. 1. Propter conditionem saltem virtualiter appositam. 2. Quia sponsalia ex communi sententia dissolvi possunt per votum solemne sine injuria alterius renitentis; ergo et Matrimonium ratum, cum conjux derelicta maneat integra, nihilque decoris amiserit quominus ab alio in conjugem assumi possit.

Objicies 2. Ratio majoris boni pro statu religioso, tam valet pro Matrimonio consummato, quam pro rato; sed per nos non valet pro Matrimonio consummato; ergo.

Resp. nego maj. Nam Christus dispensat pro uno et non pro alio, et maxime quia in consummato id fieret cum detrimento prolis, aut cum scandalo.

Inst. 4. D. Aug. (*L.* 1. *de Nupt. et concupisc. cap.* 11.) ait : » Matrimonium continentium ab ope» re conjugali, firmius est, quam non continentium "; ergo magis insolubile.

Resp. dist. ant. Firmius est quoad vinculum mutuæ charitatis, et animorum consensionem, *conc.* quoad fœdus conjugale, *nego ant.* Inde tamen desumi debet major firmitas in Matrimonio.

Objicies 3. Votorum solemnitas est institutionis Ecclesiasticæ; ergo non dissolvit Matrimonium jure divino.

Resp. nego conseq. Votorum enim solemnitas est ex jure Ecclesiastico quoad ritus, non vero quoad effectum et vim dirimendi Matrimonii, quam Christus votis solemnibus indidit, ubi essent ab Ecclesia instituta.

Nota: Alex. III. cupienti profiteri concedit duos menses ad deliberandum, intra quod tempus conjux cogitans de religione non tenetur consummare, nec potest sine injuria ad id cogi, quo tempore elapso, non potest amplius denegare debitum. Sed quandiu Matrimonium non est consummatum, tandiu liberum est conjugibus religionem ingredi, et remanens in seculo ad alia vota potest transire, ut docet glossa in cap. ex *publico*, de conversione conjugatorum.

§. V. *Utrum Papa dispensare possit a vinculo Matrimonii rati, nondum consummati.*

CONCLUSIO.

Longe probabilius videtur Papam non posse dispensare a vinculo Matrimonii rati, licet nondum consummati.

Prob. Quia inferior non potest dispensare a lege superioris; sed Matrimonium ratum, licet non consummatum, jure divino est indissolubile; ergo Papa ipsum dissolvere non potest; ita definivit Alexander III. in appendice Conc. III. Later. parte sexta.

Dices 1. Nonnulli Pontifices in Matrimonio rato dispensarunt; ergo.

Resp. 1. Tales Pontifices sententiam, quam bona fide credebant probabiliorem, secutos fuisse testa Alex. III. dicente: *Licet aliter a quibusdam ex prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum*. Porro decepti fuere illi Pontifices.

Resp. 2. Aliquos Pontifices locutos fuisse de Matrimonio per verba de futuro, id est, de sponsalibus, ut asserit Alex. III. citatus *parte sexta?* alios vero de dissolutione quoad thorum et cohabitationem, idem Alex. III. *parte duodecima*.

Resp. 3. Alios Pontifices locutos de Matrimonio contracto cum aliquo impedimento dirimente.

Dices 2. Summus Pontifex dispensare potest ab obligatione voti solemnis, quanquam illa sit etiam juris divini; ergo similiter potest dispensare a vinculo Matrimonii rati.

Resp. 1. *nego conseq.* Ratio est, quia traditio perpetua atque indubia de prima potestate non certificat, non autem de secunda.

Resp. 2. Cum Pontio dante rationem disparitatis, sic: » Quia in professione fit etiam traditio religio» ni, quam acceptat Prælatus, et ea non acceptante » non obligant vota illa quorum fundamentum est » traditio: cumque summus Pontifex sit ordinarius, » cui etiam tamquam religionis superiori fit tradi» tio, eam traditionem potest rejicere; eaque rejecta » cessat obligatio status religionis in illo ". Res autem non ita se habet in Matrimonio, ubi agitur de jure alteri acquisito.

ARTICULUS II.

De divortio.

Nota: Divortium est separatio quoad thorum et cohabitationem, cæteraque conjugii jura et commoda, salvo Matrimonii vinculo.

Hic quæritur 1. An conjuges teneantur cohabitare; 2. An divortium sit licitum, quas ob causas, an aliquando necessarium, etc.

§. I. *An conjuges teneantur cohabitare?*

CONCLUSIO.

Tenentur conjuges regulariter loquendo, idque sub gravi peccato, in eadem domo manere, in eadem mensa comedere, et in eodem lecto concumbere.

Prob. 1. Ex præcepto divino, ut homo uxori suæ

adhæreat, et uxor viro. 2. Quia id exigit necessario tum natura contractus matrimonialis, qui individuam vitæ societatem importat; tum debitum conjugale alias ab utroque non facile reddendum; tum denique prolis educatio, ad quam conjux uterque concurrere tenetur.

Dixi: *Regulariter loquendo;* quia ad breve tempus juxta viri prudentis judicium vir ab uxore etiam invita separari potest recreationis ent negotii causa; modo nullum adsit incontinentiæ periculum.

Imo ex gravi causa per longum tempus recedere potest, tum propter notabile familiæ emolumentum, tum propter bonum publicum ex mandato Principis, legationis aut militiæ causa, quo casu mulier non tenetur sequi maritum, nisi ipse velit, quia ipsius est habitationem eligere. Inde tamen non sequitur uxorem teneri virum semper vagantem comitari cum suo gravi incommodo, nisi forte ante Matrimonium aliter fuerit conventum, vel virum præsciverit vagum futurum. Sed

Quær. *Si vir in exilium pulsus fuerit, quid juris?*

Resp. Censent communiter Doctores uxorem ad viri sequelam teneri, quia licet delinquentis pœnam subire non teneatur, tenetur jure maritali viri sui infortunio participare: idem die de viro erga uxorem, si contingat ipsam ad domicilii mutationem compelli.

§. II. *An divortium sit licitum, quas ob causas, etc.*

CONCLUSIO.

Legitima auctoritate divortium est licitum.

Prob. Ex Conc. Trid. *sess.* 24. *can.* 8. definiente: *Si quis dixerit Ecclesiam errare cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum seu quoad habitationem ad certum, incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.*

Dixi: *Legitima auctoritate,* quia licet conjux innocens possit privata auctoritate facere divortium quoad thorum, denegando debitum, non potest tamen facere divortium quoad habitationem, nisi accedat Judicis Ecclesiastici sententia, *cap.* porro, *de divortiis*. Ratio est quia cum hujusmodi divortium sit publicum, non posset fieri privata auctoritate absque scandalo et perturbatione societatis. *Excipitur* casus, in quo periculum esset in mora, nec ullus ad Judicem daretur accessus: tunc enim pars innocens eufugere posset, non expectata Judicis sententia.

Quær. 1. *Quas ob causas licitum sit divortium?*

Resp. Ob multas causas, quæ in duabus sequentibus facili negotio recluduntur.

Prima, est culpabile alterius conjugis adulterium moraliter certum, dicente Christo: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur:* atqui Christus non permittit, imo prohibet dimittere uxorem quoad vinculum; ergo permittit eam dimittere quoad thorum et cohabitationem. Eadem est mulieris libertas, quia cum par sit utriusque obligatio, par debet esse et conditio.

Dixi 1. *Culpabile adulterium;* quia privatio debiti, est pœna, ideoque supponit culpam. Hinc vir separari non posset ab uxore, quæ violenter oppressa fuisset, aut quæ bone fide alteri nupsisset, putans virum suum esse mortuum. *Item* secundum dispositionem juris, divortii locus non esset, 1. Si compars in adulterium compartis consensisset, vel si vir ipse uxorem prostituisset. *Cap.* 6. *de eo qui cognovit,* etc... 2. Si ei offensam remisisset, quod censetur fieri per actum conjugalem; *capit.* si illi, 23. *q.* 4... Si uterque conjux adulterium perpetrasset, *cap.* 4. *de divortiis.*

Dixi 2. *Moraliter certum:* nec enim sufficit sola suspicio, ut infligatur pœna certa.

Secunda causa divortii, est quodcumque crimen quod vergit in detrimentum sive spirituale, sive corporale alterius conjugis.

Prob. De crimine vergente in damnum spirituale alterius conjugis, Matth. 18. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te.*

Hinc imminens periculum subversionis sive a fide, v. g. si compar trahat compartem in hæresim in quam lapsa est; sive a rectis moribus, v. g. si unus conjugum alterum ad congressum sodomiticum, usuras, fraudes, etc. cogeret. *Cap.* 2. *de divortiis.*

Tertia causa divortii, est periculum imminens gravis damni corporalis compartis, quia Matrimonium non tollit jus naturale vitandi proprium periculum, sive animæ, sive corporis.

Hinc immoderata sævitia, periculosa copula et cohabitatio, v. g. propter morbum contagiosum, amentiam, furorem compartis, sunt justa causa divortii.

Objicies Christus solius fornicationis meminit; ergo est sola causa divortii.

Resp. nego conseq. Ratio cur Christus solius fornicationis meminit, est 1. Quia sola fornicatio directe opponitur fidei conjugali; 2. Quia Christus loquitur de divortio perpetuo, (nempe de divortio per libellum repudii, quod erat perpetuum): sola autem fornicatio est justa causa divortii perpetui: adeo ut pars innocens non teneatur ex justitia cohabitare cum adultero, vel adultera, etiamsi resipuerit. E contra divortium ob alias causas fit tantum ad tempus, v. g. donec uxor resipiscat, adeo ut innocens teneatur recipere emendatam.

Quær. 2. *Utrum quandoque conjuges ad divortium teneantur?*

Resp. Tenentur in duobus maxime casibus: *primus* est, dum periculum subversionis ita est evidens, ut sit moraliter impossibile ipsi resistere, dicente Christo: *Si oculus tuus scandalisat te, erue eum et projice abs te.*

Secundus, dum conjux pacifice habitans cum conjuge adultera rationabilem suspicionem ingereret se ejus impudicitiis favere; tegumentum ei præbendo, quo sensu dixit sapiens (*Prov.* 18. *v.* 24.) *Qui tenet adulteram, stultus est et impius;* si tamen pars adultera resipiscat, ipsi condonandum est, ait Canon *si vir, de adulter., debito* quidem *honestatis et non necessitatis:* ait glossa ibidem.

Quær. 3. *Quid juris habeat innocens post factum divortium?*

Resp. 1. Post divortii perpetui latam sententiam (quæ non fertur nisi propter adulterium) pars innocens potest mutare statum per susceptionem Ordinum, vel professionem religiosam etiam absque consensu nocentis; non vero pars nocens, nisi innocens prius fuerit professus; ratio est quia adulter amisit jus in corpus alterius, sed non vicissim pars innocens quæ nocentem emendatum non tenetur recipere nisi forte ex charitate, cum scilicet versatur nocens in gravi incontinentiæ periculo.

Resp. 2. Post sententiam divortii non perpetui, v. g. donec pars nocens mutaverit; innocens non potest mutare statum, quia nocens emendatus potest auctoritate judicis repetere conjugem.

QUÆSTIO III.

De castitate in usu Matrimonii servanda.

Nota. Circa usum Matrimonii quinque hic breviter nobis sunt exponenda.

1. Obligatio petendi, tum reddendi debitum conjugale.
2. Impedimenta tum petendi, tum reddendi debitum.
3. Finis, quo exerceri debet actus conjugii.
4. Modus, quo exercendus est actus conjugalis.
5. Varia peccata conjugum per tactus obscœnos, etc.

§. I. *De obligatione petendi et reddendi debiti*.

Quær. 1. *An aliquando conjuges teneantur petere debitum?*

Resp. Non tenentur *per se* loquendo, quia nemo tenetur uti jure suo; at tenentur per accidens.

1. Dum quis videt aut suspicatur compartem suam ad actum conjugalem esse inclinatam, et ex verecundia debitum exigere non audere: ratio est quia tunc adest petitio tacita debiti ex parte compartis.

2. Dum unus conjugum advertit in altero incontinentiæ periculum; nam quisque tenetur ex charitate impedire peccatum proximi, dum facile potest.

3. Dum id necessarium est ad fovendum amorem mutuum.

4. Dum prolis generatio valde necessaria est vel bono publico, vel paci familiæ.

Quær. 2. *Quandonam conjuges teneantur reddere debitum?*

Resp. Tenentur sub mortali injustitiæ peccato, debitum reddere dum expresse, vel tacite exigitur, nisi aliqua rationabilis causa ab eo reddendo excuset. Id constat ex Apost. dicente (1. *Cor.* 7. *v.* 3.) *Uxori vir debitum reddat, similiter et uxor viro*. Idque dictat justitia, eum juxta eundem Apostolum: *Mulier corporis sui potestatem non habet, sed vir, similiter autem et vir, etc.*

Dixi: *Nisi aliqua rationabilis causa excuset*: excusatur enim

1. Si constet alterum conjugem esse adulterum.

2. Si exigens remisse petat, aut dilationem facile concedat, modo absit periculum incontinentiæ.

3. Si petens non sit sui compos, v. g. si sit ebrius aut amens, quia non petit more humano; modo tamen absit periculum blasphemiæ aut incontinentiæ.

4. Si ex redditione, *proximum* subsit vitæ aut gravissimi morbi periculum, v. g. si petens laboret morbo contagioso, puta gallico, vel lepra, quia ut ait D. Th. (*In suppl. q.* 64. *a.* 1. *ad* 2.) *Uxor non habet potestatem in corpus viri, nisi salva consistentia ipsius corporis*.

Dixi, *proximum*: nam propter remotum periculum, ut si mulier ordinarie in partu periclitaretur, ob id a redditione non excusaretur: alioquin mulieres, saltem juniores, nunquam tenerentur reddere debitum, cum ex conceptu vitæ periculum semper incurrant.

5. Si maritus petat tempore importuno, v. g. tempore fluxus menstrui, puerperii, etc.

6. Si sæpius petat, ita ut alter conjux illud reddere sit impar. Qui autem sua culpa, v. g. pollutionibus, ebrietatibus, reddendo debito impar fieret, grave injustitiæ peccatum perpetraret in confessione aperiendum.

Porro non licet debitum denegare ob devotionem vel communionem intentam, si absolute exigatur, vel si periculum sit incontinentiæ, contentionum etc. neque ob paupertatem, seu metum impotentiæ sustentandi prolem numerosiorem, nam debet in Dei providentia confidere. In quo casu possunt mutuo consensu abstinere a copula, modo absit periculum incontinentiæ, ut docet D. Antonin.

§. II. *De iis quæ a petendo vel reddendo debito impedunt*.

Quær. 1. *Quibus casibus non liceat debitum petere?*

Resp. 1. Moraliter certus de nullitate Matrimonii nec potest debitum petere, nec reddere parti etiam ignoranti, *debetque potius mortem et excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quum per carnalem commercium* (nempe fornicationis) *operari mortale*, docet Innoc. III. *cap.* inquisitioni, *de sent. excomm.*

Resp. 2. Qui Matrimonium contraxit cum dubio de Matrimonii valore, debitum non potest petere donec dubium prudenter deposuerit, alioquin se exponeret periculo fornicationis; teneretur tamen reddere comparti, quæ bona fide contraxit, ut docet Lucius III. *cap.* Dominus *de secundis nuptiis*.

Quod si conjux uterque cum tali dubio contraxerit, neutri licet debitum petere vel reddere; quia stante tali dubio se exponerent periculo fornicandi.

Item qui post Matrimonium bona fide contractum, incipit dubitare de ejus valore, tenetur de veritate diligenter inquirere; et durante dubio non potest debitum petere, ne ultro se exponat periculo fornicandi; tenetur tamen reddere; nam debet vitare periculum violandi jus alterius. *Ibid.*

Resp. 3. Qui post initum Matrimonium culpabiliter cognovit consanguineam compartis in 1. vel 2. gradu, non potest petere debitum (*Cap.* 1. *et* 10. *de eo qui cognovit*); comparti tamen innocenti tenetur reddere, *cum suo jure non debeat sine culpa privari*, ait Innoc. III. (*Cap.* 6. *eod. tit.*); secus si compars ad hanc incestuosam copulam consensisset, tunc enim neutri liceret petere et reddere, cum uterque esset in culpa.

Resp. 4. Qui extra casum necessitatis prolem ex legitima uxore susceptam baptizat, aut in Baptismo tenet scienter, a petitione debiti impeditur ob contractam cognationem spiritualem; nam quod dirimit Matrimonium contrahendum, si superveniat Matrimonio contracto, impedit petitionem debiti ex communi doctorum consensu; non vero impeditur a redditione ejusdem, quia peccatum ejus non debet alteri imputari.

Resp. 5. Qui vovit castitatem sive ante, sive post Matrimonium, non potest petere debitum, *cap.* 1. *de conversione conjugator.* quia promissionem Deo factam quantum potest, servare tenetur; tenetur tamen reddere petenti, utpote habenti jus exigendi, nisi consenserit in votum compartis, tunc enim cessit juri suo, in quo casu neutri licet petere et reddere.

Qui vero post Matrimonium consummatum vovit Religionem, aut sacros Ordines, potest petere et reddere, quia per hoc votum contraxit solum obligationem suscipiendi Ordines, vel profitendi si supervixerit; sed statim post mortem conjugis tenetur votum implere.

Quær. 2. *In quibus casibus non liceat debitum reddere petenti?*

Resp. Ad resolutionem quæsiti dantur communiter tres regulæ.

1. *Regula*, quando petere est mortale propter circumstantiam se tenentem ex parte copulæ quæ ob eam fiat illicita, v. g. si petatur in loco sacro, vel publico, tunc est mortale reddere; quia sicut petitio, ita et redditio afficitur illa prava circumstantia, utraque enim polluit locum sacrum, utraque est scandalum in loco publico.

2. *Regula*, quando petere est mortale ob circumstantiam personalem petentis, distinguendum est; si

mala circumstantia hic et nunc possit a petitione separari, v. g. in eo qui malo fine petit, tunc non peccat reddens; si vero mala circumstantia hic et nunc non possit in petitione separari, v. g. in eo qui votum castitatis emisit, tunc peccat mortaliter reddens.

Suadent autem Doctores, ut compars quæ non vovit, petat, dum prævidet debitum a vovente petendum, et tunc utrique licita est copula.

3. *Regula*, quando petere est solum cum culpa veniali, reddere nulla culpa est: quia ordinarie adest causa excusans, v. g. ne detur occasio rixarum, odii, etc. quare in tali casu plerumque obligatur ad reddendum, cum nempe periculum est, ne petens gravius peccet, si denegetur.

§. III. *De fine quo exercendus est actus conjugii*.

Quær. *Quo fine actus conjugalis sit exercendus, ut conjuges ab omni culpa sint immunes?*

Resp. Triplicem assignat Catechismus Conc. Trid. *parte 2. de Matrim.*

Primus est prolis generatio, ad quam hic contractus per se ordinatur.

Secundus est remedium concupiscentiæ. Hunc finem esse licitum.

Prob. 1. Quia Matrimonium est secundario institutum in remedium concupiscentiæ dicente Apostolo (1. *Cor.* 7. *v.* 2.) *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat;* ergo remedium concupiscentiæ est finis licitus Matrimonii, quem approbat Ecclesia recipiens Matrimonium senum, quibus nulla est spes prolis suscipiendæ.

Prob. 2. Exigere debitum ad impediendam compartis incontinentiam, est actus licitus et charitatis; ergo et exigere ad eam in se vitandam, cum ordo charitatis postulet, ut iisdem circumstantiis prius nostro quam proximi bono spirituali, imo et temporali, consulamus.

Dices 1. Nonnulli ex Sanctis Patribus eos, qui actum conjugalem exercent ad vitandam propriam suam incontinentiam, asserunt peccare venialiter; ergo, etc.

Resp. dist. ant. Docent peccare venialiter, quia rarissime contingit ut conjuges sub prætextu vitandæ incontinentiæ, potius libidini non serviant, quam rationem sequantur, *conc. ant.* Certum namque est *opus conjugii propter libidinem solam exercitum omni culpa non carere, nec defectu veniali,* ut definivit Inn. XI. in damnatione propositionis oppositæ. Præcise quia exercent copulam ad vitandam propriam incontinentiam, *nego*.

Dices 2. Matrimonium non fuit ordinatum ad vitandam propriam incontinentiam; ergo hic finis non est licitus.

Resp. Nec etiam ordinatum esse ad præcavendam compartis eandem incontinentiam; fatentur tamen adversarii propter eam licite ac meritorie copulam exerceri posse; et quare? Nisi quia per accidens et secundario ad hunc finem ordinatum est Matrimonium, supposito ac præviso lapsu hominis ad venerea inclinati.

Tertius, est affectus quo vir erga mulierem, et uxor erga virum naturaliter afficitur, modo excludatur libidinis deordinatio, et excessus, qui semper est venialis.

Prob. Quod hic finis sit licitus; 1. Quia ex Patribus talis affectus est honestus ac legitimus; ergo et actus conjugalis ex eo exercitus; 2. Quia hæc amicalis commixtio nec rationi repugnat, nec sanctitati ac fini Matrimonii, quod est essentialiter amorosa maris et feminæ individua conjunctio et societas.

§. IV. *De modo, quo exercendus est actus Matrimonii*.

Quær. *Quandonam conjuges peccent in usu conjugii?*

Pudet, fateor, de peccatis conjugum loqui: obscœna magis silentio prætermittemus, ea dumtaxat explicabimus quæ absolute Confessariis necessaria sunt, ne cæci cæcis ducatum præstando cum pœnitentibus in foveam cadant, itaque

Resp. Conjuges multipliciter peccare posse et quidem mortaliter.

1. *Ratione affectus inordinati;* si nimirum coiens cum sua, ad aliam, quam carnaliter amat, affectum suum dirigeret.

2. *Ratione loci,* ubi copula exercetur: si enim in loco sacro exerceatur, est sacrilegium mortale; si coram aliis, est scandalum mortale; idem dicendum de tactibus et aliis blanditiis lascivis inter conjuges habitis.

3. *Ratione modi* peccant mortaliter; 1. Si coeant extra vas naturale, sive complete in ipso seminando, sive incomplete; est enim peccatum sodomiæ.

4. Si quovis modo semen humanum extra vas naturale effundant, quia hic coitus adversatur bono speciei, vocaturque in Scripturis res detestabilis, *Gen.* 38.

5. Si quovis modo generationem impediant, aut impedire tentent, v. g. mulieres quæ ne concipiant, susceptum semen ejiciunt, aut ejicere conantur: nam hoc repugnat fini seminis, qui est generatio.

6. Qui de industria se retrahunt absque seminatione integra, peccant mortaliter ob periculum pollutionis, quod tunc nunquam abest saltem ab alterutro: hæc omnia sunt gravissima peccata contra naturam sed,

Quær. *An peccent conjuges qui immutant statum et ordinem naturalem, servato vase debito?*

Resp. Si immutent ordinem naturalem cum periculo pollutionis, peccant mortaliter; si absit tale periculum, peccant tantum venialiter, quia est eversio naturalis ordinis in modo tantum accidentali, cum talis eversio non impediat generationem: imo si immutatio talis fiat ex necessitate, quia nempe conjuges aliter convenire nequeunt, nullatenus peccant citra periculum pollutionis.

4. *Ratione damni ex copula orituri:* si v. gr. actum illum exerceat cum periculo abortus; nam abortio est mortalis; ergo et ejus periculum voluntarium. Sed

Quær. *Quale sit peccatum accedere ad uxorem tempore vel graviditatis, vel fluxus menstrui, vel puerperii?*

Resp. 1. Exigere debitum ab uxore gravida, si sit periculum abortus, est mortale: si absit tale periculum, nullum est per se peccatum.

Resp. 2. Circa concubitum cum uxore menstruata vel puerpera non ita conveniunt Theologi; aliqui censent lethaliter peccare tam reddentem, quam petentem, quia inquiunt talis concubitus est noxius proli, quæ nascitur vel leprosa, vel elephantiaca. Alii asserunt esse veniale tantum, sed grave intra latitudinem peccati venialis: his adhæremus: est enim contra experientiam, talem concubitum esse noxium proli.

§. V. *De tactibus, aspectibus obscœnis, etc. inter conjuges*.

Quær. *An et qualia sint peccata tactus, aspectus, et oscula obscœna inter conjuges?*

Resp. Tactus, aspectus, oscula si sine pollutionis periculo immediate referantur ad copulam, nec fiant

propter voluptatem, non sunt peccaminosa, quia licite se juvant et excitent conjuges ad actum honestum.

Dixi: *Si fiant sine periculo pollutionis;* quia si fiant cum tali periculo (quod raro abesse potest, cum spiritus genitales ex se valde excitent) sunt mortalia.

Dixi 2. *Nec fiant propter voluptatem:* quia si propter hunc finem præcise fiant, sunt culpa saltem venialis, ut definivit Innoc. XI. in damnatione hujus proposit. *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum penitus caret culpa veniali et defectu.*

Si vero tactus, aspectus, etc. exerceantur sine animo perveniendi ad copulam, secundum D. Antoninum sunt mortales, quia tales actus non sunt liciti conjugibus, nisi in ordine ad copulam; at æstimamus cum aliis esse solum veniales, quia ex natura sua ordinantur ad copulam ipsis licitam. Quod si fiant ab uno conjuge in absentia compartis, sunt mortales, quia ex natura sua tendunt ad pollutionem.

Nota. Hic breviter, pœnitentes maxime mulieres de his rebus citra necessitatem, et in necessitate, nisi magna cautela, esse interrogandos, *ne vituperetur ministerium nostrum*, et imbecilles scandalum patiantur, experimentum sumendo de iis quæ antea ignorabant.

CAPUT IV.

De impedimentis Matrimonii.

Nota 1. Impedimentum Matrimonii est quiquid obstat ne rite celebretur: aliud est impediens tantum, aliud dirimens.

Impedimentum *impediens* est illud, quod reddit Matrimonium tantummodo illicitum.

Impedimentum *dirimens* est illud, quod Matrimonium attentatum reddit nullum ac irritum.

Porro impedimentum dirimens semper dirimet non obstante ignorentia invincibili sive juris, sive facti circa illud, quia non est pœna quæ culpam supponet, sed inhabilitas moralis ad Matrimonium propter bonum commune statuta, quæ non requirit cognitionem sui ut contrahatur.

Nota 2. Agemus hic 1. de potestate statuendi impedimenta Matrimonii; 2. de impedimentis sigillatim; 3. de dispensatione ab impedimentis; 4. de modo Matrimonii invalidi revalidandi.

ARTICULUS I.

De potestate statuendi impedimenta Matrimonii.

Quær. 1. *An Ecclesia potestatem habeat statuendi impedimenta Matrimonium dirimentia?*

Resp. affirm. Est de fide, tum ex antiquissima ipsiusmet Ecclesiæ praxi; tum ex Conc. Trid. (*Sess. 24. can. 1.*) definiente: *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in eis constituendis errasse, anathema sit.*

Prob. Administratio Sacramentorum ad solam Ecclesiam pertinet: atqui ex dictis Matrimonium est Sacramentum novæ Legis proprie dictum; ergo ejus administratio ad solam Ecclesiam pertinet; ergo habet potestatem statuendi impedimenta dirimentia.

Nec obstat 1. illud Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet:* nam Deus non conjungit nisi eos qui legitime contrahunt, quales non sunt, quibus fuit appositum impedimentum dirimens.

Nec obstat 2. Quod Ecclesia non possit mutare materiam et formam Sacramenti; atqui statuendo impedimenta dirimentia, mutaret materiam Sacramenti; ergo.

Resp. nego min. Ecclesia enim statuendo impedimenta Matrimonium dirimentia, non mutat substantiam seu materiam Sacramenti Matrimonii, quæ in mutuo consensu reponitur, sed tantum reddit personas inhabiles ad contrahendum, quo fit ut contractus sit nullus; sicut qui corrumperet vinum, faceret, ut tale vinum non esset amplius materia Sacramenti Eucharistiæ, non tamen faceret quod vinum secundum se non esset illius materia; ita e pari de Matrimonio, cujus materia non est quilibet contrectus, sed solus contractus legitimus, id est, secundum Ecclesiæ constitutiones initus.

Quær. 2. *An Principes sæculares possint statuere impedimenta Matrimonii dirimentia?*

Nota: Hanc famosam quæstionem jam ventilavimus ubi de necessitate consensus parentum ad valorem Matrimonii.

Certum est 1. Principes posse, suis edictis irritare civilem Matrimonii contractum, quantum nimirum ad effectus civiles, politicos, ac temporales; nam jus illud ipsis est tam innatum et proprium, ut eo spoliari nunquam possint; eorum est enim cives suis edictis ita inter se componere, ut reipublicæ pax et tranquillitas efflorescat.

Certum est 2. Reges neque directe, neque indirecte quidquam posse in Matrimonium quatenus est res spiritualis et Sacramentum; nam temporalis Regum auctoritas ad res Ecclesiæ spirituales, quemadmodum et Ecclesiastica ad res Principum temporales non se extendit, non tantum directe, sed ne indirecte quidem.

Caput igitur quæstionis unice devolvitur, utrum per accidens et præter intentionem sæcularis potestatis sequatur nullum esse Sacramentum Matrimonii, quando contractus ejus civilis lege civili declaratur irritus.

Affirmant qui asserunt civilem contractum ita esse materiam Sacramenti, ut eo per leges Regum irritato nulla supersit Sacramenti materia, et consequenter nullum esse Sacramentum.

Negant qui asserunt ite irritato ac deficiente contractu civili, humanum seu naturalem qui consistit in mutuo consensu, esse materiam Sacramenti sufficientem. His notatis:

CONCLUSIO.

Principes non habent jus statuendi impedimenta quæ, dirimendo contractum civilem, consequenter dirimant Sacramentum Matrimonii ob defectum materiæ.

Prob. prop. Contractus civilis, ut civilis, non est materia Sacramenti Matrimonii; ergo. *Probat. ant.* Constat Conc. Trid. Matrimonia facta sine consensu parentum, firma et rata haberi, in ratione scilicet Sacramenti; constat ex altera parte Matrimonia hujusmodi irritari quoad effectus civiles, adeoque et ipsum contractum civilem qui illorum effectuum est fundamentum; ergo eo in casu materia Sacramenti non potest esse contractus civilis quatenus civilis est; ergo necesse est contractum humanum tunc esse materiam sufficientem Matrimonii.

Neque dicas 1. Contractum illum humanum subjacere legibus Principum, per quas eo in casu irritatur; ergo.

Resp. dist. ant. Irritetur per ordinem ad civilia et politica, *conc.* per ordinem ad spiritualia et Sacramenti rationem, *nego ant.*

Neque dicas 2. Per nostram doctrinam imminui jus Principum in Matrimonium.

Resp. nego ant. Potestas enim Principum non excedit ordinem naturalem, versaturque circa Matrimo-

nium unice quatenus est contractus civilis et politicus: quem semper irritare et invalidare possunt; onde dominus Louet in suis Arrestis ait: *Nihil est absurdi, si valeat in foro conscientiæ Matrimonium, quod nullum est in foro civili.*

ARTICULUS II.

De impedimentis Matrimonii speciatim.

Quær. 1. *Quot et quænam sint impedimenta Matrimonium impedientia?*

Resp. Jure veteri 12. numerabantur, sed nunc sunt tantum quatuor quæ certo vigent, et sub mortali obligant, cum materia præcepti sit gravis; hoc versu continentur:

Ecclesiæ vetitum, tempus, sponsalia, votum.

Ecclesiæ vetitum, est prohibitio ab Episcopo vel Parocho facta nupturientibus, ne contrahant Matrimonium ob aliquam causam temporalem: v. g. donec probaverint se esse liberos, vel consensum parentum obtinuerint, vel donec inquiratur an impedimentum quod objicitur, revera existat. Ita definivit Alex. III. *c.* 2. *de Matrim. contracto contra interdict. Eccles.*

Tempus, quo interdicuntur nuptiæ, est ab Adventu usque ad diem Epiphaniæ exclusive, et a die Cinerum usque ad octavam Paschæ inclusive. *Trid. sess.* 24. *c.* 10. *de ref.*

Dubitant aliqui an Conc. Trid. prohibuerit duntaxat nuptiarum solemnitatem, non vero nuptias simpliciter; verum si a nuptiis solemnitatem, quæ fiunt coram Parocho ac testibus, detraxeris, non tantum solemnes non sunt, sed nequidem veræ nuptiæ; ergo dum Concilium prohibuit nuptias solemniter celebrari certis temporibus, haud dubie prohibuit eas omnino celebrari, ut constat ex praxi Ecclesiæ.

Votum, quod impedit licitam celebrationem Matrimonii, est votum simplex castitatis in sæculo servandæ, vel ingrediendi Religionem, vel suscipiendi Ordinem sacrum, vel nunquam nubendi. Ratio est, quia votum jure divino naturali obligat ad sui observationem, ne fides Deo data violetur. *Cap.* 6. *qui Clerici vel voventes.*

Sponsalia, legitima prius cum alio contracta et nondum dissoluta, impediunt licitam celebrationem Matrimonii. Ratio est, quia tunc violaretur in re gravi fides alteri data, et proinde injuria onerosa ei facta, et ab eo acceptata. *Cap.* 10. *de sponsal.*

Quær. 2. *Quot sint impedimenta dirimentia?*

Resp. Sunt quindecim bis versibus expressa.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen;
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Amens, affinis, si clandestinus, et impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto,
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

§. I. *De impedimento erroris.*

Nota: Error est actus intellectus quo quis putat verum quod est falsum, et falsum quod est verum. Unde

Impedimentum erroris, est *inhabilitas ad contrahendum Matrimonium, orta ex errore circa personam, vel circa qualitatem redundantem in personam.*

Quær. 1. *An et quomodo error sit impedimentum dirimens?* Ante responsionem

Nota 1. Error vel est *circa substantiam personæ*, nempe cum quis contrahit cum una, putans esse aliam, quomodo contigit Jacob cum duxit Liam, putans esse Rachelem quam petierat. Vel est *circa simplicem qualitatem personæ*, cum nempe quis ducit pauperem, ignobilem, corruptam, quam existimabat divitem, nobilem, virginem.

Nota 2. Error qualitatis redundat in errorem personæ, cum qualitas personam determinat, distinguitque a quavis alia, v. g. si contrahens intendat contrahere cum primogenita quam aliter non novit, et ejus loco detur secundogenita. His notatis

Resp. 1. *Error circa substantiam personæ, et circa qualitatem redundantem in personam, qualiscumque sit, antecedens, sive concomitans, vincibilis aut invincibilis, irritat Matrimonium.*

Prob. Quia in Matrimonio valide contrahendo necessario requiritur explicitus formalisque consensus circa substantiale objectum illius; atqui talis consensus non potest subsistere cum errore circa substantiam personæ, vel circa qualitatem redundantem in personam; ergo, etc. *Hinc* Lia non fuit vere uxor Jacob, nisi postquam ipse, detecta fraude, eam acceptavit in uxorem.

Resp. 2. *Error circa simplicem qualitatem personæ, non irritat Matrimonium;* quia licet propter hunc errorem, involuntarium sit quoad accidentalia, voluntarium tamen est quoad substantiam, quippe defectus accidentium non tollit consensum absolutum in rem ipsam.... *Excipe* nisi consensus datus sit solum sub conditione talis qualitatis, circa quam erratur; ut si quis dicat, *Contraho tecum, si es dives; secus non contraho:* nam consensus conditionatus non subsistit, non subsistente conditione cui alligatur.

Dices: Error dans causam contractui, facit contractum irritum; atqui error circa qualitatem personæ sæpe dat causam contractui Matrimonii; ergo, etc.

Respond. dist maj. Error dans causam finalem substantialem contractui, facit contractum irritum, *conc. maj.* accidentalem, *nego maj.* et sic dist. min. *nego conseq.* ... Itaque causa finalis substantialis Matrimonii est humani generis propagatio, non vero nobilitas, aut divitiæ.

Inst. Liber qui servam, quam putabat liberam, ducit in uxorem, invalide contrahit, licet servitus et libertas sint solummodo qualitates personæ; ergo a pari, etc.

Resp. nego conseq. Disparitas est quod Ecclesia inter impedimenta dirimentia statuit servitutem, non vero paupertatem, etc.

Quær. 2. *Quo jure error dirimat Matrimonium?*

Respond. Jure naturali, quia prorsus tollit consensum, sine quo nullus est contractus; unde tale Matrimonium non potest subsistere, nisi per novum consensum.

§. II. *De impedimento conditionis.*

Quær. 1. *Quid intelligatur nomine* conditionis?

Resp. Intelligitur *servitus*, qua quis ita est sub dominio alterius, ut sit ejus possessio, quem pro libitu possit vendere, locare, permutare, etc. unde

Impedimentum conditionis, est *inhabilitas ad contrahendum Matrimonium orta ex servitute ignorata a parte libera,*

Dicitur: *Ignorata:* quia si servitus fuerit cognita a parte libera, non dirimit Matrimonium; ratio est quia tunc pars libera consentit in illam inæqualitatem, ad quam impediendam statutum est hoc impedimentum; in quo casu pars libera tenetur relinquere conjugem sub dominio domini sui, nec plenum dominium habet in ipso conjugii officio.

Qu. 2. *Quo jure conditio dirimat Matrimonium?*

Resp. Dirimit solo jure ecclesiastico, *cap.* ad nostrum, *eodem tit.* quia est error solum circa qualitatem personæ; hoc tamen impedimentum est juri naturali maxime consentaneum, quia cum servus non

sit sui juris, videtur quod non possit proprium corpus per matrimonii contractum transferre in potestatem alterius conjugis. Hoc impedimentum non habet locum in Gallia, ubi nulla est servitus, sed solum famulatus.

§. III. *De impedimento voti*.

Qu. 1. *Quodnam votum dirimat Matrimonium?*
Resp. Solum votum solemne, quod emittitur in professione Religionis approbatæ; prout definivit Bonifac. VIII. *cap. unico de voto in 6.* et Conc. Trid Sess. 24. Can. 9. *Si quis dixerit regulares castitatem solemniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto, anathema sit*.

Dixi: *Solum votum solemne:* de jure veteri, nam de jure novo Greg. XIII. statuto in Bulla *ascendente Domino*, votum simplex emissum a PP. Societatis Jesu est impedimentum dirimens Matrimonium.

Qu. 2. *Quo jure votum dirimat Matrimonium?*
Resp. Satis perspicuum est illud impedimentum esse juris ecclesiastici, cum ab hoc solo votorum solemnitas fuerit instituta, prout definivit Bonifac. VIII. *ib.* idque manifestum est ex voto simplici PP. Societatis, quod non esset impedimentum dirimens, nisi accederet lex Ecclesiæ; ergo non ex vi voti; sed ex dispositione Ecclesiæ impedimentum istud oritur.

Dices 1. Votum simplex dirimit matrimonium; ergo.

Prob. ant. Ex *cap.* rursus, *qui Clerici vel voventes*, ubi dicitur: *Votum simplex apud Deum non minus obligat, quam solemne*.

Resp. dist. Non minus obligat ob injuriam Deo illatam si non servetur, *conc.* ob subsequentis Matrimonii nullitatem, *nego*; seipsum explicat summus Pontifex dicens: *Cum votum simplex Matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat jam contractum*.

Dices 2. Fortius ligat vinculum cum Deo, quam cum homine; atqui votum simplex est vinculum cum Deo, matrimonium est vinculum cum homine; ergo.

Resp. dist. maj. Si illa vincula sint in eodem genere, verb. gr. donatio cum donatione, *conc maj.* si sint in diverso, verb. gr. promissio cum donatione, *nego maj.* At votum simplex est promissio fidelitatis facta Deo, non vero contractus translationis proprii corporis; e contra Matrimonium non est simplex promissio facta homini, sed est contractus translationi proprii corporis; unde illa duo vincula non sunt in eodem genere.

§. IV. *De impedimento cognationis*.

Nota: Triplex est cognatio Matrimonium dirimens. Prima est Carnalis, et dicitur *consanguinitas*. Secunda spiritualis, ut dicitur *compaternitas*. Tertia legalis, et est *adoptio*. Unde

Impedimentum cognationis definitur, *Inhabilitas ad contrahendum Matrimonium inter personas vel carnaliter, vel spiritualiter, vel legaliter propinquas*.

De Consanguinitate.

Quær. 1. *Quid sit consanguinitas?*
Resp. Est *vinculum personarum, quarum una vel alia, vel ambæ ab eadem, tamquam a communi et propinquo stipite, per carnalem generationem descendunt*.

Dicitur 1. *Vinculum:* id est sanguinis conjunctio.
Dicitur 2. *Quarum una ab alia:* ut filia a patre.
Dicitur 3. *Vel ambæ ab eadem:* ut duo fratres ab eodem patre.

Dicitur 4. *Tanquam a communi stipite:* ducta metaphora a trunco arboris, e quo multi rami defluunt, ita filii a patre et matre.

Dicitur 5. *A propinquo stipite;* quia descendentes a remoto stipite, verb. gr. ab Adamo, Noe, etc. non sunt consanguinei. Remotus enim stipes habet potius rationem radicis quam trunci, seu stipitis.... *Stipes* est ea persona, a qua cæteræ quæ dicuntur consanguineæ, originem trahunt, sive sit pater, sive mater, cum ambo ad generationem concurrant.

Dicitur 6. *Per carnalem generationem:* unde licet Eva ab Adamo prodierit, non erant tamen consanguinei, quia Eva ab Adamo non prodiit per generationem.

Quær. 2. *Per quid distinguatur consanguinitas?*
Resp. Per lineas et gradus.

Linea, est *ordinata personarum ab eodem stipite descendentium collectio, diversos gradus continens*.

Gradus, est *mensura distantiæ unius personæ ab alia in eadem consanguinitatis scala*.

Quær. 3. *Quotuplex sit linea?*
Resp. Duplex, directa nimirum, et indirecta seu collateralis.

Linea *directa*, est *ordinaria series earum personarum, quarum una ab alia procedit;* sive ascendendo, dum a genitis ad genitores proceditur, et dicitur *recta ascendens;* sive descendendo, dum a genitoribus ad genitos fit processus, et dicitur *recta descendens*.

Linea *indirecta* est *ea, quæ continet personas descendentes quidem ab uno communi stipite, sed quarum nulla descendit ab altera;* v. gr. frater et soror, consobrinus et consobrina.

Quær. 4. *Quotuplex sit linea indirecta?*
Resp. Est duplex, æqualis scilicet et inæqualis.

Linea *indirecta æqualis* est ea, secundum quam personæ, quarum cognatio quæritur, æqualiter distant a communi stipite; v. g. duo fratres æqualiter distant a patre, nimirum uno gradu.

Linea *indirecta inæqualis* est ea, secundum quam personæ inæqualiter distant a communi stipite, v. g. frater et filius fratris; frater enim distat a communi stipite, nempe a patre, uno tantum gradu, filius fratris duobus gradibus.

Quær. 5. *Quot sint regulæ ad computandos gradus consanguinitatis?*
Resp. Sunt tres.

Prima regula: *In linea recta tot sunt gradus quot sunt personæ, dempto stipite a quo ducitur computationis initium;* v. gr. pater, filius, nepos, pronepos, abnepos, quinque sunt personæ et quatuor gradus; unde filius cum patre est in 1. gradu, nepos in 2., pronepos in 3., abnepos in 4., cum enim gradus sit distantia unius ab altero, prima persona genealogiæ non potest gradum facere, cum nec a seipsa, nec ab alia superiore distet; alias non esset *prima*, sed *secunda*, quæ incipit distare.

Secunda regula: *In linea collaterali æquali tot gradibus duo distant inter se, quot ambo distant a communi stipite;* v. gr. frater et soror distant inter se uno gradu, quia uno tantum gradu distant a stipite, qui est pater in quo conjunguntur.

Tertia regula: *In linea collaterali inæquali personæ tot gradibus distant inter se, quot remotior distat a communi stipite*... Ratio est quia cum personæ propinquiquitatem inter se non habeant nisi ratione stipitis, non possunt inter se propius conjungi, quam remotior persona stipiti conjungatur. Unde si una persona distet a stipite quatuor gradibus, altera quinque gradibus, erunt inter se in quinto gradu, sicque inter illas non erit impedimentum dirimens, *cap. vir, de consanguinitate*.

Uti clarius prostat in Figura Primo.

Quær. 6. *In quo gradu consanguinitas Matrimonium dirimat?*

Resp. 1. Consanguinitas in linea recta dirimit Matrimonium in quocumque gradu usque in infinitum, ait Nicolaus I. *ad consulta Bulgarorum, cap.* 39. ita ut si Adam adhuc viveret, nubere non posset, cum sit pater omnium mulierum.

Resp. 2. Consanguinitas in linea collaterali, quæ alias usque ad septimum gradum dirimebat Matrimonium, nunc illud duntaxat dirimit usque ad quartum gradum inclusive, ex Conc. Lateran. IV. *cap.* non debet, *eadem tit.*

Qu. 4. *Quo jure consanguinitas Matrimonium dirimat?*

Resp. In quocumque gradu lineæ rectæ, et in primo gradu lineæ collateralis æqualis, consanguinitas dirimit Matrimonium jure naturæ, hoc enim dictat pudor et reverentia quæ homini naturaliter insita est erga parentes, et quam sibi quoque debent fratres et sorores, et quæ facit ut hujusmodi connubium, natura refugiat et exhorrescat; unde et apud nationes maxime barbaras in horrore semper habitum est Matrimonium fratris cum sorore.

Dices: Filii Adam duxerunt sorores; ergo ejusmodi Matrimonium non repugnat juri naturali.

Resp. dist. consequ. Non repugnat juri naturali invariabili, quo prohibentur ea quæ ita per se mala sunt, ut nulla circumstantia cohonestari possint, *conc.* non repugnat juri naturali variabili, quod propter evidentem necessitatem potest mutari, *nego consequ.* tale est Matrimonium fratris cum sorore.

Resp. 2. Cæteri gradus lineæ collateralis irritant Matrimonium solo jure ecclesiastico; cum etiam in secundo gradu possit Papa dispensare ex Conc. Trid. *Sess.* 24. *cap.* 15. et infidelium Matrimonia in eo gradu valida sint, prout definivit Innoc. III. *cap.* 8. *de divort.*

Dices; Deus, *Lev.* 18. nepotum cum amitis Matrimonia prohibet; ergo jure divino Matrimonia in secundo gradu lineæ collateralis, sunt prohibita.

Resp. nego conseq. Quia illa lex non erat naturalis, sed judicialis et positiva divina, quæ vim non habet in lege Evangelica.

Ex omnibus supra dictis exurgit arbor seu schema consanguinitatis, ex quo quæ hue usque diximus magis elucescent.

Nota. Consanguinitas potest esse duplex ex duplici capite.

1. Quando sunt duo stipites, v. gr. si duo fratres contrahant cum duabus feminis inter se consobrinis, liberi ex his duobus conjugiis nati, erunt in 2. gradu ex parte patrum, et in 3. ex parte matrum, et tunc dicuntur esse in 2. et 3. ex duobus stipitibus; hoc palam fiet *in Figura secunda*, in qua Franciscus et Bertha sunt in 2. gradu ex parte patrum, et in 3. ex parte matrum ex duobus stipitibus.

2. Quando ex eodem stipite descendentes inter se Matrimonia contraxerunt, ex quibus nati sunt dupliciter consanguinei, v. gr. Petrus, Paulus et Joannes sunt fratres; Paulus contraxit cum nepte Joannis; filius ex ipsis natus erit in 2. gradu cum filio Petri ex parte patris utriusque; et erit in 2. et 4. gradu cum eodem filio Petri ex parte matris, ut videre est *in Figura tertia*, in qua Franciscus et Anna sunt in 2. gradu ex parte utriusque patris, in 2. et 4. ex parte Mariæ matris Francisci.

Cum autem sit duplex consanguinitas, est duplex impedimentum, quod debet exprimi in petitione dispensationis. Figura 2. et 3.

De cognatione spirituali.

1. Quær. 1. *Quid sit cognatio spiritualis?*

Resp. Est propinquitas jure ecclesiastico inducta proveniens ex Baptismi et Confirmationis collatione et susceptione in utroque Sacramento.

Quær. 2. *Inter quos cognatio spiritualis dirimat Matrimonium?*

Resp. Ex jure novo Trid. (*Sess.* 14. *cap.* 2. *de ref. Matr.*) Matrimonium dirimit 1. Inter susceptores in utroque Sacramento, et susceptum, illiusque patrem et matrem .... 2. Inter Ministrum Baptismi et Confirmationis, et illa Sacramenta suscipientem, illiusque patrem et matrem. Etiamsi Minister baptizet in casu necessitatis, quia *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*.

Excipitur a Paulo V. pater aut mater, qui legitimam prolem baptizat *in mortis articulo, quando alius non reperitur, qui baptizet*. Item *cap.* si vir, *de cognat. spirit.* Excipitur pater aut mater, qui ex ignorantia facti invincibili legitimam prolem susciperent. Porro exceptio firmat regulam quoad cæteros.

Resolv. Illud impedimentum non contrahunt

1. Patrinus et Matrina inter se, ut maxime colligitur ex constitutione S. Pii V. *cum illius vicem*. Unde possunt contrahere Matrimonium inter se.

2. Qui munus Patrini exercent dum supplentur cæremoniæ Baptismi, quia tunc Sacramentum non confertur.

3. Procurator Patrini, quia non suo, sed mandantis nomine agit; propter contrariam rationem hoc impedimentum contrahit, qui baptizat ex commissione, quia non agit vice committentis, sed Christi.

De cognatione legali.

Quær. 1. *Quid sit cognatio legalis?*

Resp. Est *propinquitas personarum ex adoptione perfecta consurgens.*

Adoptio *perfecta*, est personæ extraneæ assumptio ad hæreditatem.

Quær. 2. *Inter quos cognatio legalis Matrimonium dirimat?*

Resp. Dirimit 1. inter adoptantem et adoptatum posterosque adoptati usque ad 4. gradum.

2. Inter uxorem adoptantis et adoptatum, et vicissim inter uxorem adoptati et adoptantem.

3. Inter adoptatum seu adoptatam, et filios aut filias legitimos adoptantis; sed hoc ultimum impedimentum cessat, cum filii aut filiæ sunt liberi a patria potestate per mortem adoptantis, vel per emancipationem, ut colligitur *cap. unico de cognat. legali.*

Porro cum apud nos non eligantur, sed nascantur hæredes, cognatio legalis vix est in usu.

§. V. *De impedimento criminis.*

Quær. *Quid sit impedimentum criminis?*

Resp. Est *inhabilitas ad contrahendum Matrimonium orta ex homicidio, vel adulterio, vel utroque simul.* Unde

Triplex jure ecclesiastico crimen (præter raptum) Matrimonium dirimit, scilicet

1. *Homicidium solum*, cum nempe quis occidit conjugem alterius conspirantis, vel consentientis in homicidium, ex intentione postea Matrimonium ineundi (*Cap. laudabilem, de conversione infidelium*). Tria ergo requiruntur ad hoc impedimentum contrahendum, homicidium reale, nec sufficit attentatum; mutua conspiratio; pactum vel animus Matrimonium postea inter se ineundi, quorum si unum desit, homicidium non est impedimentum dirimens.

2. *Adulterium solum*, dirimit Matrimonium ineun-

dum inter adulterum et adulteram. Quando sive ante, sive immediate post adulterium, adulteri sibi dederunt promissionem de Matrimonio contrahendo post obitum conjugis. (*Cap. Relatum*, 31. *q.* 1.)

3. *Adulterium et homicidium simul*, dirimit Matrimonium ineundum inter adulteros, quando post admissum adulterium simpliciter, et sine data fide de futuro Matrimonio, conjux unius occiditur ab alterutro adultero absque alterius adulteri consensu, seu absque mutua conspiratione. *Cap.* 3. *et* 6. *de eo, qui duxit in Matr. quam polluit per adult.*

§. VI. *De impedimento disparitatis cultus.*

Qu. 1. *Quid sit cultus disparitatis impedimentum?*

Resp. Est inhabilitas ad contrahendum Matrimonium inter personas, quarum una est baptisata, altera non baptisata.

Quær. 2. *Quo jure irrita sint Matrimonia Christianorum cum infidelibus?*

Resp. Sunt invalida solo jure ecclesiastico per universalem consuetudinem inducto, non tamen ante VI. sæculum, ut patet ex sancta Cæcilia quæ nupsit Valeriano Ethnico; sancta Monica Patricio, sancta Clotilde Clodovæo, quorum Matrimonia procul dubio fuere valida.

Dixi, talia Matrimonia *solo jure ecclesiastico* esse irrita; nam sunt prohibita jure divino positivo juxta illud 2. Cor. 6. » Nolite jugum ducere cum infidelibus .... quæ conventio Christi ad Belial? aut quæ » pars fidelis cum infideli "? Imo si sit periculum subversionis, sunt prohibita jure naturali, juxta illud, » Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice » abs te ". Matth. 5. v. 29.

Dices: Ergo sanctæ mulieres supra laudatæ peccaverunt nubendo Ethnicis; atqui hoc non est credibile.

Prob. nego illatum: Vel enim nupserunt ex speciali Dei instinctu, Deus autem in sua Lege potest dispensare; vel bona fide egerunt, et sic sunt excusandæ, non laudandæ.

Quær. 3. *Quid sentiendum sit de Matrimoniis Catholicorum cum Hæreticis?*

Resp. Certum est quod sint valida, cum nullo jure irritentur; sunt tamen illicita et prohibita jure ecclesiastico in variis Conciliis et jure. (*Conc. Burdigal. II. et cap. cave* 28. *q.* 1.) Immo sunt prohibita jure naturali, si sit morale periculum subversionis. Secluso tamen hoc periculo, si bonum Ecclesiæ publicum, vel regnorum pax et familiarum concordia, vel spes convertendi hæreticum id exigant, secundum probabiliorem sententiam licita sunt ex dispensatione summi Pontificis. Ita Clemens VIII. dispensavit cum Duce Barroducensi, ut Catharinam Henrici IV. Francorum Regis sororem hæreticam duceret. Urbanus VIII. dispensavit ut Henricia Ludovici XIII. soror Carolo Angliæ Regi hæretico nuberet, ut Catholici liberius in illo Regno Catholicæ Religionis officia exercerent.

Dices 1. Nusquam in rebus sacris licet communicare cum hæretico notorie excommunicato; ergo.

Resp. dist. ant. Stante prohibitione Ecclesiæ, *conc. ant.* ea sublata, *nego ant.* Porro illa prohibitio aufertur per legitimam dispensationem expressam in illis locis, in quibus Hæretici cum Catholicis non vivunt permixti; vel tacitam in illis locis, in quibus Hæretici cum Catholicis vivunt permixti.

Dices 2. Non potest Catholicus inire Matrimonium cum Hæretico, quia ipsi det occasionem profanandi Sacramentum; atqui peccat contra charitatem qui alteri dat occasionem peccandi; ergo.

Resp. dist. maj. Non potest .... quia ipsi det occasionem profanandi Sacramentum indirecte et per accidens, *conc.* directe et per se, *nego maj.* atqui peccat qui alteri dat occasionem peccandi, per se et directe, *conc. min.* indirecte et per accidens, *nego min.* Catholicus enim contrahens cum hæretica non habet animum partem secum contrahentem impellendi ad peccatum, sed ejus duntaxat voluntate ad peccatum disposita utitur pro jure suo, quod in tali casu non est illicitum.

§. VII. *De impedimento violentiæ.*

Quær. 1. *Quid sit impedimentum violentiæ?*

Resp. Est inhabilitas ad contrahendum Matrimonium orta ex metu gravi injuste incusso a causa libera, in ordine ad Matrimonium extorquendum. Hoc impedimentum exposuimus *cap.* 2. *q.* 4. *prop.* 2. ubi enumeravimus conditiones ad consensum matrimonialem requisitas. Unde

Quær. 2. *Quo jure vis et metus gravis irritent Matrimonium?*

Resp. Circa hanc quæstionem controversia est inter Theologos; aliqui volunt metum gravem dirimere Matrimonium jure naturali, quia, inquiunt, vis et metus gravis tollunt consensum verum et liberum.

Alii probabilius censent metum non dirimere Matrimonium jure naturali, quia hoc foret ratione sublati per metum consensus et voluntarii; atqui hoc falsum est; nam consensus est actus elicitus voluntatis, voluntas autem non potest cogi quoad actus elicitos; ergo.

Itaque dirimit solo jure ecclesiastico, sed fundate in jure naturali dictante posse irritari contractum cui ab initio defuit spontaneum plenum, et cui adest involuntarium secundum quid conjunctum injuriæ, quæ non posset aliter reparari; et cum Matrimonium sit indissolubile, Ecclesia statuit ipsum de facto irritum fore, si injusto metu gravi ineatur.

Dices: Alex. III. *cap.* eum locum, *de sponsalibus*, ait: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit;* ergo metus vel coactio Matrimonium dirimit jure naturali.

Resp. dist. conseq. Metus Matrimonium dirimit jure naturali in eo qui propter metum factus est sui impos, *conc.* talis enim metus tollit consensum essentialiter requisitum; in eo qui per metum non est factus sui impos, *nego cons.* Porro Alex. III. loquitur de eo, qui propter metum factus est sui impos.

Quær. 3. *Quomodo Matrimonium ex metu injusto irritum, possit fieri firmum?*

Resp. Non necesse est ut partes iterum coram Parocho et testibus contrahant, sed sufficit ut pars quæ metum passa est, consentiat in copulam conjugalem, prout decrevit Clem. III. *cap.* ad id, *de sponsal.*

§. VIII. *De impedimento Ordinis.*

Quær. 1. *Quid sit impedimentum Ordinis?*

Resp. Est *inhabilitas ad contrahendum Matrimonium orta ex susceptione sacrorum Ordinum.* Nimirum vel ob annexum votum solemne castitatis, vel ob legem ecclesiasticam sancitam infinitis Canonibus et Conciliis.

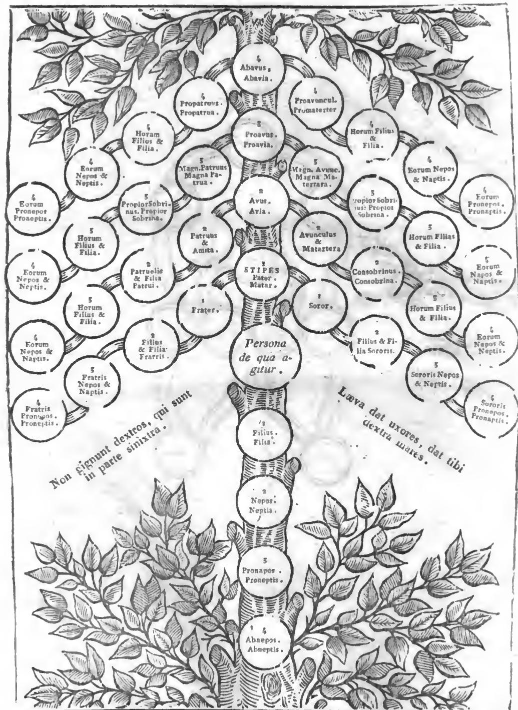
Quær. 2. *Quo jure Ordo Matrimonium dirimat?*

Resp. Dirimit jure tantum ecclesiastico, ut Concil. Trid. *sess.* 14. *can.* 9. definivit: *Si quis dixerit Clericos in Sacris constitutos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, anathema sit.*

Quær. 3. *Quænam sit differentia inter Ordines majores et professionem solemnem?*

Resp. Hæc est: quod professio solemnis dissolvat Matrimonium non tantum post ipsum attentatum, sed etiam Matrimonium ipsam antecedens, modo non fuerit consummatum. Ordines vero majores Matrimo-

Figura I.

4 Abavus, Abavia.
4 Propatruus. Propatrua.
4 Proavuncul. Promatester
4 Horam Filios & Filia.
3 Proavus. Proavia.
4 Horum Filius & Filia.
4 Eorum Nepos & Neptis.
3 Magn. Patruus Magna Patrua.
3 Magn. Avunc. Magna Matarrara.
4 Eorum Nepos & Naptis.
4 Eorum Pronepos Proneptis.
3 ProplorSobrinus. Proplor Sobrina.
2 Avus, Avia.
3 ropior Sobrinus: Propior Sobrina.
4 Eorum Pronepos. Pronaptis.
3 Horum Filius & Filia.
2 Patruus & Amita.
2 Avunculus & Matartera
3 Horum Filias & Filia.
4 Eorum Nepos & Neptis.
2 Patruelis & Filia Patrui.
1 STIPES Pater. Matar.
2 Consobrinus. Consobrina.
4 Eorum Napos & Naptis.
3 Horum Filius & Filia.
1 Frater.
1 Soror.
3 Horum Filius & Filia.
4 Eorum Nepos & Naptis.
2 Filius & Filia Frarris.
Persona de qua agitur.
2 Filius & Filia Sororis.
4 Eorum Nepos & Neptis.
3 Fratris Nepos & Naptis.
3 Sororis Nepos & Neptis.
4 Fratris Pronepos. Proneptis.
4 Sororis Pronepos. Pronaptis.
Non gignunt dextros, qui sunt in parte sinixtra.
Læva dat uxores, dat tibi dextra mares.
1 Filius. Filia.
2 Nepos. Neptis.
3 Pronepos. Proneptis.
4 Abnepos. Abneptis.

Figura II.

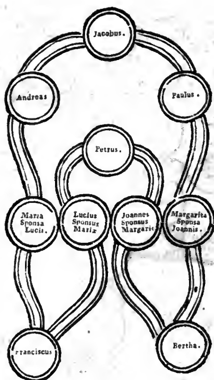

Jacobus.
Andreas
Paulus.
Petrus.
Maria Sponsa Lucii.
Lucius Sponsus Mariæ
Joannes Sponsus Margarit
Margarita Sponsa Joannis.
Franciscus
Bertha.

Figura III.

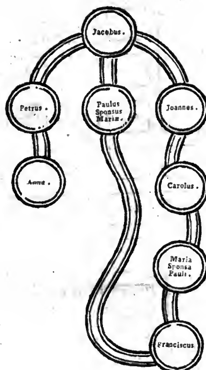
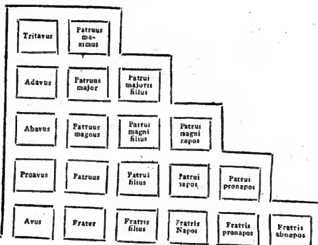

Jacobus.
Petrus.
Paulus
Sponsus
Mariæ.
Joannes.
Carolus.
Maria
Sponsa
Pauli.
Franciscus

Figura IV.

LEGE HÆREDITATIS		Patur	QUEMADMODUM REDEANT	
		EGO		
Uxor quæ in manu viri est.	CONSANGUINEI	Filius qui ex potestate uon exiit.	SUNT INTER SE	Filia quæ iu potestatu est.
Nurus quæ in manu filli est.	HI QUOQUE SUNT	Napos qui ax potestatu non exiit.	INTER SE CONSANGUINEI	Neptis quæ iu potestate ast.
Pronurus quæ in manu nepotis est.	ITEM CONSANGUINEI	Pronepos qui ex potastate nou exiit.	SUNT INTER SE	Proneptis quæ in potastatu est.
Abnurus quæ iu manu abnepot. est.	ET HI INTER SE	Abnepos qui ux potestate non exiit.	SUNT CONSANGUINEI	Abneptis quæ in potestate est.
Adnurus quæ io manu adnepot. est.	SUNT QUOQUE INTER	Adnepos qui ex potestate uon uxiit.	SE CONSANGUINEI	Adneptis quæ in potestata est.
Trinurus quæ in manu trinepot. est.	ITEM II SUNT INTER	Trinepos qui ex potastatu non exiit.	SE CONSANGUINEI	Trineptis quæ in potestatu ust.

nium, tantummodo ipsorum susceptionem sequens dissolvet.

§. IX. *De impedimento ligaminis*.

Quæres: *Quid sit ligamen?*

Resp. Est *vinculum prioris Matrimonii sive rati, sive consummati, quo durante secundum Matrimonium jure naturali et divino est irritum*. Hoc impedimentum fuit sufficienter explicatum, dum de polygamia egimus.

Resolves 1. Mulier quæ bona fide putans virum suum esse mortuum, ad secundas transvolavit nuptias, si postbac resciverit, ipsum adhuc vivere, ad ipsummet tenetur reverti, nec potest deinceps a secundo viro debitum petere, aut ei reddere; quia prius Matrimonium subsistens, secundum invalidat.

Resolves 2. Si mulieri, quæ ad secundas transvolavit nuptias, dubium supervenerit de morte aut vita prioris mariti, stante dubio debitum non potest petere, tenetur tamen reddere, si vir in bona fide sit, nec expediat ipsi dubium aperire.

Resolves 3. Parochis non licere mulierem cum alio viro conjungere, nisi testibus omni exceptione majoribus constet de prioris mariti obitu, quantolibet annorum numero hic maritus absens fuerit; ita statuit Ecclesia, *Cap.* in præsentia, *de sponsal.* Res autem semper Episcopo, vel Officiali, est deferenda.

§. X. *De impedimento publicæ honestatis*.

Quær. 1. *Quid sit publica honestas?*

Resp. Est *propinquitas orta ex sponsalibus validis, aut Matrimonio rato, non consummato*. Quam propinquitatem contrahit sponsus cum consanguineis sponsæ, et vicissim sponsa cum consanguineis sponsi.

Si ex Matrimonio rato oriatur, dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum inclusive, prout declaravit S. Pius V. in suo decreto *ad Romanum*, in quo asserit Conc. Trid. circa illud nihil innovasse.

Si oriatur ex sponsalibus validis, dirimit tantum in primo gradu adeo ut qui contraxit sponsalia cum aliqua muliere, habet impedimentum dirimens ineundi Matrimonium cum ejus sorore et matre; ita statuit Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 3. quod impedimentum perseverat etiamsi sponsalia postea fuerint juste dissoluta, sive per mortem, sive mutuo consensu, ut decidit Congreg. Trid. 6. *Julii a.* 1658. *quod* Summus Pontifex Alexander VII. jussit observandum. Ratio est, quia hoc impedimentum non pendet a voluntate contrahentium, sed ab Ecclesia quæ voluit illud esse perpetuum, eo quod non deceat Matrimonium contrahi inter personas quæ sibi factæ sunt propinquæ per sponsalia.

Dixi: *Ex sponsalibus validis*; ad differentiam Matrimonii rati, per quod, etiamsi sit invalidum contrahitur hoc impedimentum, ut expresse definitur *cap.* 1. *de spons. in* 6.

Quær. 2. *Quo Jure publica honestas dirimat Matrimonium?*

Resp. Solo jure Ecclesiastico, nullum enim illius impedimenti vestigium reperitur in Scriptura, nec repugnat absolute honestati Matrimonium contractum cum affinitate orta ex honestate.

§. XI. *De impedimento amentiæ*.

Certum est, eum qui laborat amentia perpetua, inhabilem esse jure naturali ad contrahendum Matrimonium, cum non sit capax consensus, sine quo nullus esse potest contractus: quod si dementia non sit perpetua, potest qui ea laborat, contrahere Matrimonium in lucido intervallo.

Dices Causa 32. q. 7. dicitur: *Neque furiosus, neque furiosa Matrimonium contrahere possunt, sed si contractum fuerit, non separentur*. Ergo.

Resp. dist. Si contractum fuerit ante dementiam, non debent separari, *conc.* post impeditum usum rationis per dementiam, *nego*. Est hic legitimus sensus Canonis.

§. XII. *De impedimento affinitatis*.

Quær. 1. *Quid sit affinitas?*

Resp. Est *propinquitas orta ex copula carnali sive licita sive illicita inter cognoscentem et consanguineos personæ cognitæ, et vicissim inter cognitam et consanguineos cognoscentis*. Hinc impedimentum affinitatis est *inhabilitas ad contrahendum Matrimonium proveniens ex tali propinquitate*.

Quær. 2. *Ad quem gradum se extendat impedimentum affinitatis?*

Resp. Affinitas orta ex copula licite dirimit Matrimonium usque ad 4. *gradum inclusive, cap.* non debet, *de consanguin.* Orta vero ex copula illicite et fornicaria, dirimit usque ad 2. gradum inclusive ex jure novo Conc. Trid. *Sess.* 14. *cap.* 4.

Quær 3. *Si inter præfatos gradus affinitas superveniat Matrimonio*, v. g. si contingat uxoratum cum sorore, vel nepte uxoris suæ peccare, *an dissolvatur Matrimonium?*

Resp. nego. Sed illius usus impeditur quoad debiti petitionem, non vero quoad redditionem.

Quær. 4. *Qui peccet cum propria sua consanguinea, an similiter impediatur a petitione debiti?*

Resp. nego. Quia hoc legibus Ecclesiæ non statuitur: ratio est, quia vir per hoc crimen non fit affinis propriæ uxori, quod advenit cum peccat cum consanguinea uxoris ....

Quær. 5. *Quid sit stipes in affinitate?*

Resp. Est illa duplex persona, quæ per copulam fit una caro, unde maritus et uxor non sunt affines, sed affinitatis principium.

Quær. 6. *Quomodo computentur gradus affinitatis?*

Resp. Eodem modo computantur, quo gradus consanguinitatis. Unde quo gradu aliquis viro est consanguineus, eodem gradu est affinis uxori, et vicissim; sic consanguinea uxoris in 1. vel 2. gradu est affinis viro in 1. vel 2. gradu, et vicissim.

Nota: Est regula generalis; *affinitas non parit affinitatem*: v. g. consanguinei uxoris fratris mei, fratri sunt affines, non vero mihi, nec meo patri. Hinc pater et filius unius familiæ valide contrahunt cum matre et filia alterius familiæ, quia affinitas quam habet filius cum uxore ducta a patre, non transit ad filiam uxoris patris. Item duo fratres valide contrahunt cum duabus sororibus. Item filius mariti ex alio conjugio, cum filia conjugis ex alio pariter conjugio suscepta.

Quær. 7. *Quo jure affinitas Matrimonium dirimat?*

Resp. 1. Certum est quod in linea collaterali dirimat solo jure ecclesiastico; nam Jacob cum duabus sororibus contraxit, quod certe non fecisset, si juri naturali fuisset contrarium: immo in Lege Mosaica *Deut.* 25. præceptum erat ut frater duceret uxorem fratris sine liberis defuncti. Unde validum erat Matrimonium ab Henrico VIII. Anglorum Rege ex dispensatione Julii II. cum Catharina Austriaca vidua Arturi fratris ejusdem Henrici, ut declaravit Clemens VII.

Resp. 2. Quantum ad lineam rectam lis est inter Doctores. Plures censent in ea ipso jure naturali Matrimonia prohiberi. 1. Quia Apostolus 1. *Cor.* 5. *vers.* 1. nefando scelere arguit eum, qui uxorem patris habeat. 2. Quia *Lev.* 18. dicitur: » Turpitudinem » nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est:

» pariter turpitudinem patrui tui non revelabis, nec » accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjun» gitur ".

Alii, quibus adhæremus, probabilius tenent illud impedimentum esse tantum juris ecclesiastici, quanquam non nisi ex gravissima causa ab eo dispensari possit propter indecentiam quæ alioquin appareret in tali Matrimonio, præsertim inter novercam et privignum, socrum et generum.

Prob. ant. Ex Conc. Agathensi *Can.* 6. et Aurelian. III. *Can.* 10. statuentibus non esse dissolvenda Paganorum Matrimonia, etiam in primo gradu lineæ rectæ affinitatis contracta; ergo censent a jure naturali fuisse valida.

Ad auctoritatem Apostoli *respondent*, ipsum loqui de eo qui vivente patre, uxorem ipsius acceperat, quod ait esse inauditum, etiam apud gentes; atqui Matrimonium privigni cum noverca a patre defuncto relicta non est inauditum apud gentes, cum a plerisque contrahatur tamquam legitimum; ergo.

Ad auctoritatem Levitici *respondent*, fatendo jure divino legali ista Matrimonia fuisse prohibita, non vero jure divino naturali, alias Matrimonium cum relicta *patrui* esset prohibitum jure naturali; quod est contra omnium Theologorum sententiam.

§. XIII. *De impedimento clandestinitatis.*

Quær. 1. *Quid sit clandestinitas?*

Resp. Est *inhabilitas ad contrahendum Matrimonium orta ex defectu præsentiæ Parochi et duorum saltem testium:* Unde

Matrimonia clandestina sunt invalida in omnibus locis, ubi Concilii decretum circa Matrimonium promulgatum vel receptum est: quamvis autem ante Concilii decretum Matrimonia clandestina fuerint valida, semper tamen fuerunt, et sunt ubique illicita, immo, *cap. consanguineorum* 3. *q.* 4. infamiæ nota inuruntur.

Resolves 1. In locis Hæreticorum ubi Concilii decretum fuit promulgatum, *ut in Hollandia*, Matrimonia clandestine inita sunt invalida, si absque gravi periculo possit haberi Parochus; quod si non possit haberi, tunc ex dispensatione tacita Ecclesiæ, valida erunt adhibitis duobus vel tribus testibus, ut declaravit S. Congregatio Cardinalium Conc. Trid. interpretum.

Resolves 2. In locis ubi decretum Trident. nunquam fuit receptum, *ut in Anglia*, Matrimonia clandestina valida contrahuntur, etiam ab eis qui domicilium habent in loco ubi receptum est. Econtra qui domicilium habentes in loco ubi Conc. Trid. nunquam fuit receptum, veniunt ad locum ubi receptum fuit, ibi non possunt valide contrahere Matrimonium absque præsentia Parochi et duorum saltem testium; quia itinerantes legibus locorum ubi versantur, adstricti sunt.

Quær. 2. *An Hæreticorum Matrimonia valida sint coram Ministro hæretico, vel sine testibus celebrata?*

Resp. Valida sunt ex tacita Ecclesiæ dispensatione; nam Ecclesia non permittit ut illi hæretici ad fidem Catholicam conversi alias nuptias contrahant, et eorum liberos habet ut legitimos; ita respondit Pœnitentiaria Romana Episcopo Castoriensi.

Quær. 3. *An Matrimonium clandestinum resolvi possit in sponsalia?*

Resp. negative: Juxta declarationem sacræ Congregationis apud Fagnan. in cap. *ad audientiam*.

Quær. 4. *Quænam præsentia Parochi requiratur?*

Resp. Non sufficit materialis præsentia, sed requiritur præsentia moralis et humana, qua videat et intelligat quid agatur a contrahentibus, sive sponte ad assistentiam consenserit, sive adsit invitus, immo sive illi Matrimonio contradicat, quia non ejus consensus, sed sola præsentia a Concilio Tridentino requiritur.

Quær. 5. *Quis sit Parochus, cujus præsentia est omnino necessaria, an originis vel domicilii contrahentium, an viri, an mulieris, si sint Parochiæ diversæ?*

Resp. Esse Parochum domicilii, vel quasi domicilii: sive autem sit viri, sive mulieris Parochus, perinde est; usu tamen obtinuit ut celebretur Matrimonium coram Parocho mulieris de licentia Parochi viri, qui debet testificari se proclamasse banna nemine contradicente.

Quær. 6. *An valeat Matrimonium contractum coram proprio Parocho in aliena Parochia?*

Resp. affirmat. Quia ejus præsentia non est actus jurisdictionis contentiosæ, sed voluntariæ. Ita Fagn. *in cap.* quoniam, *de constit.*

Quær. 7. *An valeat Matrimonium contractum coram proprio Parocho nondum Sacerdote, vel contra inhibitionem Episcopi?*

Resp. affirmat. Prout declaravit S. Congregatio, teste Fagnan. citat. Parochus tamen non posset delegare nisi Sacerdotem; ita Trid. *Sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.*

Qu. 8. *An valeat Matrimonium contractum coram Parocho suspenso, excommunicato, vel irregulari?*

Resp. affirmat. Ita declaravit Sacra Congregatio Cardinalium, teste Fagnan. Ratio est quia Concilium unice exigit Parochi præsentiam; peccant tamen sic contrahentes.

Quær. 9. *Coram quo debeant contrahere vagi?*

Resp. Coram Parocho loci ubi versantur cum contrahunt, quia nullus alius est eorum proprius Parochus: tamen ex Trid. Parochi non debent iis Matrimoniis assistere, *nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint;* ut tradit Conc. Trid. *Sess.* 24. *cap.* 7. *de reform.*

Quær. 10. *In quo loco debeant contrahere, qui habent duo domicilia?*

Resp. Alterutrum eligere possunt.

Quær. 11. *Quandiu quis debeat in aliquo loco commorari, ut in eo sortiatur domicilium sufficiens ad contrahendum?*

Resp. Juxta statuta Diœcesana regiis edictis firmata, domicilium sufficiens ad contrahendum non acquiritur, nisi contrahentes per sex menses in Parochia habitaverint, si sint ejusdem Diœcesis; per annum vero, si sint diversæ.

Quær. 12. *Qui metu ne impediatur eorum Matrimonium, alio migrant præscripto tempore mansuri, an validum sit eorum Matrimonium?*

Resp. affirmat. Quia eorum Matrimonium secundum leges fuit celebratum.

Dices: Egerunt in fraudem; sed fraus nemini patrocinatur.

Resp. dist. ant. Egerunt in fraudem mutando habitationem, *conc.* contrahendo, *nego ant.* Vere enim acquisierunt jus Parochianum, ratione cujus admissi sunt ad contrahendum.

§. XIV. *De impedimento impotentiæ.*

Quær. 1. *Quid sit impotentia?*

Resp. Est *inhabilitas ad contrahendum, orta ex incapacitate consummatam et completam copulam exercendi.* Unde sterilitas non est impotentia; nam ea non obstante potest esse copula per se apta generationi, licet hæc per accidens non sequatur, v. g. propter morbum.

Quær. 2. *Quotuplex sit impotentia?*

Resp. 1. Alia est *ab intrinseco*, quæ provenit ex frigiditate, vel defectu necessariorum ad copulam.

Alia *ab extrinseco*, quæ provenit ex maleficio, aut hominum malitia et injuria.

Resp. 2. Alia est perpetua, alia temporalis.

Impotentia *perpetua* est ea, quæ absque miraculo, vel peccato, vel vitæ periculo, non est vincibilis.

Impotentia *temporalis* est ea, quæ absque prædictis est vincibilis.

Resp. 3. Alia est absoluta, alia respectiva.

Impotentia *absoluta* est viri inhabilitas ad omnes mulieres, et vicissim.

Impotentia *relativa* est inhabilitas respectu quarundam tantum personarum.

Quær. 3. *An quævis impotentia dirimat Matrimonium?*

Resp. 1. Impotentia temporalis non dirimit, cum est vera potentia quamvis impedita ad tempus, vel adminiculo aliquo indigens. *Cap.* 6. *de frigidis*.

Resp. 2. Impotentia, quæ supervenit Matrimonio contracto, sive consummato sive non, Matrimonium non dirimit: quia debita materia fuit tradita, verumque proinde fuit Matrimonium essentialiter indissolubile, solo casu religiosæ professionis excepto.

Resp. 3. Sola impotentia perpetua Matrimonium antecedens, sive absoluta illa sit, sive relativa, Matrimonium dirimit; *absoluta* quidem respectu omnium; *respectiva* vero respectu illius personæ, ad quam est. Ratio est quia tunc nulla est contractus matrimonialis materia, corpus, scilicet, non qualecumque, sed corpus ad congressum maritalem aptum. *Toto tit. de frigidis*.

Quær. 4. *Quid facto opus sit quando dubium est an impotentia sit temporalis, aut perpetua?*

Resp. Lex canonica c. 1. *de frigidis*, concedit conjugibus triennium experientiæ, ut adhibitis mediis possibilibus ac licitis conentur tollere impotentiam, quo elapso si Matrimonium consummare non potuerint, indicit separationem, permittens tamen ut simul permaneant tanquam frater et soror, modo absit omne periculum incontinentiæ.

Quær. 5. *Si separatione facta postea appareat impotentiam non fuisse perpetuam, quid juris?*

Resp. Conjuges restaurari tenentur, etiamsi a comperte aliud fuisset contractum Matrimonium, quia prius celebratum fuit validum, et est indissolubile. *Cap.* 5. *ibid.*

Quær. 6. *Quo jure impotentia Matrimonium dirimat?*

Resp. Jure tum Canonico *ex toto tit. de frigidis*, tum naturali propter rationem datam in probatione, quia nempe nulla est contractus matrimonialis materia.

§. XV. *De impedimento raptus*.

Quær. 1. *Quid sit raptus?*

Resp. Est *violenta feminæ de loco in locum abductio Matrimonii ineundi, vel libidinis explendæ causa*. Unde duplex est raptus, violentiæ nimirum, et seductionis.

Raptus *violentiæ* fit, quando filiafamilias renitens abducitur e domo paterna.

Raptus *seductionis* fit, quando filiafamilias blanditiis et promissis seducta, consentit suæ abductioni, non consentientibus parentibus, sub quorum est potestate.

De utroque illo raptu sic scribit D. Th. (2. 2. *q.* 154. *a.* 7.) » Violentia quandoque infertur tam ipsi » virgini, quam patri: quandoque autem infertur » patri, sed non virgini, puta cum ipsa consentit, ut » per violentiam (*illatam parentibus non consentientibus*) de domo patris abstrahatur ... qualitercum» que violentia adsit, salvatur ratio raptus".

Quær. 2. *Utrum raptus dirimat Matrimonium?*

Resp. Ex Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 6. Matrimonium dirimit inter raptorem, et raptam, etiam post raptum consentientem, quamdiu manet in potestate raptoris. Nam si rapta a raptore separata, et in loco tuto ac libero constituta, consentiat, validum erit Matrimonium; raptor tamen ejusque complices excommunicationem non reservatam incurrunt, ac insuper sunt *perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces; et si Clerici fuerint, de proprio gradu decidere debent*, ut statuit Trid. *ib.*

Quær. 3. *Utrum raptus seductionis non minus dirimat Matrimonium, quam raptus violentiæ?*

Resp. affirmat. Nam 1. Conc. Trid. statuit raptum dirimere Matrimonium; non distinguens inter raptum violentiæ et raptum seductionis; atqui ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, et ex D. Th. *qualitercumque violentia* adsit, sive inferatur patri tantum, sive virgini tantum, *salvatur ratio raptus;* ergo, etc.

2. Quia si Concilium, suo decreto, non comprehenderet raptum seductionis, non novum conderet impedimentum, distinctum ab impedimento violentiæ; atqui tamen certum est Concilium voluisse inducere impedimentum raptus, distinctum ab eo quod dicitur *violentia;* ergo, etc.

Objicies 1. Conc. Trid. statuit impedimentum raptus cessare, si rapta esset a raptore separata, in loco tuto ac libero constituta; nec exigit ut restituatur parentibus; ergo, etc.

Resp. dist. secundam partem ant. Nec exigit ut restituatur parentibus explicite, *conc.* implicite, *nego*. Exigit enim ut constituatur in loco tuto ac libero; atqui puella non censetur in loco tuto ac libero constituta, nisi paternæ potestati restituatur, juxta mentem Senatus Parisiensis, et doctrinam D. Th. qui loco citato *ad tertium* de puellis patriæ potestati raptis, dicit: » Illæ primo restituendæ sunt patris po» testati, et tunc de voluntate parentum licite pos» sunt (raptores) eas in uxores accipere".

Objicies 2. Conc. Trid. loquitur tantum de rapto, quo libertas Matrimonii violatur; atqui in raptu seductionis libertas Matrimonii non violatur, licet renitent parentes: nam contrahentium tantum, non vero parentum libertas ad Matrimonium requiritur; ergo, etc.

Resp. nego min. Seductio enim præsumitur auferre plenum rationis et libertatis usum; nam cum tenera puella per blanditias, aut voluptatis illecebras illuditur, vix ipsi permittitur, ut serio attendat ad gravitatem contractus, quo se obstringit, ad quam si attenderet, ab eo haud dubie desisteret. Et hæc est ratio fundamentalis cur raptus seductionis Matrimonium non minus dirimat, quam raptus violentiæ, ut jam ante Conc. Trid. statutum erat in jure, *cap. Placuit*, causa 36. q. 2. *Placuit ut hi qui rapiunt feminas, vel furantur, vel seducunt, eas nullatenus habeant uxores*.

Quær. 4. *An ad hoc impedimentum incurrendum sufficiat raptus viri a femina?*

Resp. neg. Quia Conc. Trid. loquitur de solo raptore, cujus dispositio, utpote juris communis restrictio, non est amplianda. Præterea *leges pœnales non comprehendunt ea quæ rarissime fiant, nisi clare exprimant*, ait Justin. *l.* 5. *ff. de Legibus*.

ARTICULUS III.

De dispensatione ab impedimentis Matrimonii.

Quær. 1. *Quis possit dispensare ab impedimentis Matrimonii?*

Resp. 1. Ex consuetudine Episcopus potest dispensare ab impedimentis impedientibus tantum.

Excipe 1. Sponsalia, quia obligant jure naturali.

Excipe 2. Votum castitatis perpetuæ et ingrediendi religionem, utpote Papæ reservatum. Si tamen jam contractum sit Matrimonium, in illis etiam potest Episcopus dispensare.

Immo censent communiter Doctores, omnes Episcopos posse dispensare cum his qui post initum Matrimonium, cum conjuge affinitatem, aut etiam cognationem spiritualem contraxerunt, in ordine ad petendum debitum, sive facilis sit ad Papam recursus, sive non.

Resp. 2. Ne Papa quidem dispensare potest in impedimentis jure naturali et divino dirimentibus, (qualia sunt *error, consanguinitas in quocumque gradu lineæ rectæ, ligamen, amentia et impotentia*) nam Deus talem non concessit Ecclesiæ potestatem.

Resp. 3. In impedimentis solo jure ecclesiastico dirimentibus solus Papa ex communi Ecclesiarum usu, habet jus dispensandi, saltem ordinarie loquendo; *in quarto gradu consanguinitatis et affinitatis, necnon cognationis spiritualis prohibitis gradibus, Episcopis dispensare non licere declaramus;* ait *Conc. Turonense a.* 1583.

Dixi: *Saltem ordinarie loquendo:* nam ex communi Episcopus potest dispensare in impedimentis occultis post Matrimonium contractum, si ista occurrant. 1. Si præmissæ sint denuntiationes. 2. Si fuit ignoratum impedimentum. 3. Si Matrimonium sit consummatum. 4. Si facilis non sit ad Papam, vel Legatum recursus. 5. Si instet periculum incontinentiæ aut infamiæ.

Ratio est consuetudo ob bonum animarum et Ecclesiæ inducta, Papa saltem tacite consentiente. Et ob eamdem rationem censent communiter Doctores posse Episcopos dispensare ab impedimento quod detegitur eo ipso die quo celebrandum est Matrimonium, si non possit ejus celebratio differri absque perturbatione et gravi incommodo. Sed

Quær. 1. *An hac seposita circumstantia, Episcopi dispensare valeant in Matrimonio contrahendo?*

Resp. Negativam declaraverunt Patres Turonenses, ut supra dictum est; diversa tamen est nostrorum Episcoporum hac in parte mens atque disciplina: aliqui existimant ex antiquo prædecessorum suorum usu, posse se dispensare ab aliquibus impedimentis etiam publicis, sive de contrahendo, sive de contracto; atque eo titulo dispensant nemine contradicente. Alii aliter sentiunt et agunt; sequatur unusquisque usum certum et probatum suæ Ecclesiæ.

Quær. 2. *Quid requiratur ad valorem dispensationis?*

Resp. Requiritur 1. Ut causa finalis dispensationis sit vera et subsistat dum conceditur. 2. Ut in petitione nihil omittatur eorum quæ jus et stylus curiæ exigunt, nihilque reticeatur veri, ratione cujus dispensatio aut nullo modo daretur, aut nonnisi cum certa conditione vel limitatione, *cap.* super, *de rescription. repetita.* Alioquin dispensatio esset *obreptitia*, vel *subreptitia;* ideoque nulla ob defectum consensus in dispensante. Vide quæ diximus de Legibus.

Quær. 3. *Quid præscribat Concilium Trid. circa dispensationem in consanguinitate?*

Resp. Præscribit 1. Ut qui Matrimonium contraxit et consummavit cum aliquo impedimento, cujus sibi conscius erat, ille separetur sine spe dispensationis obtinendæ; hæc ergo circumstantia exponenda est.

2. Ut qui contraxit cum impedimento quod revera ignorabat, iisdem pœnis subjiciatur, si neglexit observare solemnitates requisitas.

3. Ut facilius cum eo dispensetur qui contraxit cum impedimento quod ignorabat, et qui observavit aliunde solemnitates ab Ecclesia præscriptas.

Quær. 4. *Quæ sint causæ, propter quas solent summi Pontifices dispensare ab impedimento consanguinitatis, vel affinitatis?*

1. Propter angustiam loci, ubi mulier vix potest alios, quam sibi consanguineos invenire.
2. Propter dotem minus competentem.
3. Propter conservationem divitiarum in eadem consanguinitate amplissimarum, ne causa dotis detrahantur ad aliam familiam.
4. Propter conservationem illustris familiæ in eodem sanguine.
5. Propter excellentiam meritorum.
6. Propter prolem ex consanguineis, bona fide susceptam.
7. Propter lites super successione magni momenti, ne mulier defectu viri, liti succumbat.
8. Propter graves inimicitias inter consanguineos, vel affines componendas.
9. Propter pacem confirmandam.
10. Propter oratricem filiis gravatam.
11. Propter oratricem excedentem 24. annum quæ hactenus viros paris conditionis, quibus nubere posset, non invenit.
12. Propter infamiam, vel scandalum sine copula.
13. Propter copulam scienter vesana libidine, non vero ut facilius obtineatur dispensatio, admissam.

ARTICULUS IV.

De modo convalidandi Matrimonii invalide contracti.

Quær. 1. *Quomodo Matrimonium invalidum revalidari debeat?*

Resp. 1. Si Matrimonium sit nullum defectu præsentiæ Parochi et testium, necessario debet coram ipsis renovari, quia hæc conditio semper est ad validitatem Matrimonii necessario requisita.

Resp. 2. Si Matrimonium sit nullum defectu consensus veri in utroque, debet uterque consensum novum elicere, quia consensus utriusque est necessarius et essentialis contractui Matrimoniali, debetque mutuus ille consensus exterius exprimi, quia signum prioris consensus non sufficit, cum sit tantum signum ficti consensus.

Resp. 3. Si nullum fuerit defectu consensus unius tantum partis, quæ ficte vel ex gravi metu injuste incusso consensit, docent communiter DD. sufficere, ut qui non consensit, postea vere consentiat, modo alter consensum suum solemniter præstitum non retractaverit. Hæc resolutio fundatur in duabus decretalibus. *Prima* est Clem. III. *cap.* ad id, *de sponsal.* definientis Matrimonium, quod mulier invita et renitens contraxit, convaluisse per subsequentem cohabitationem spontaneam per annum et dimidium habitam; quia, inquit Canon, *per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur. Secunda* est Alex. III. *cap.* significavit, *de eo qui duxit*, etc. declarantis hominem qui post primum Matrimonium gravi metu initum, secundum libere inivit, teneri ad priorem conjugem reverti, *si ipsam carnaliter cognoverit:*

quia hæc copula libere habita consensui expresso æquivalet.

Iu praxi tamen tutius est quod uterque consensum renovet, si non timeatur scandalum, vel grave incommodum.

Resp. 4. Si nullum fuit propter quodvis aliud impedimentum dirimens, non potest convalescere nisi per dispeusationem legitimam. Sed

Quær. 2. *Quomodo Matrimonium, prius irritum ex impedimento dirimente, convalescat dispensatione impetrata?*

Resp. cum dist. Vel impedimentum est publicum, vel occultum.

Si est publicum et notorium, novus præbendus est consensus coram Parocho et testibus, quia tunc urget ratio Tridentini: nam alias non posset constare, nec probari validitas Matrimonii, unde contrahentes haberentur ut concubinarii, et filii eorum ut illegitimi.

Si impedimentum est occultum, de quo non sit periculum ut aliquando innotescat, tunc necesse non est, ut contraheutes iterum coram Parocho se sistant, sed satis erit si secrete mutuo consentiant; potest enim tunc publice probari validitas Matrimonii, et sic impediri Matrimonium cum alia persona, quæ est ratio finalis decreti Tridentini; ita declaravit Pius V. motu proprio apud Naverrum.

Quær. 3. *Ut revalidetur Matrimonium, an necesse est, ut pars conscia criminis occulti irritantis, invaliditatem Matrimonii alteri parti aperiat?*

Resp. Hic tam variæ sunt Doctorum opiniones, ut nihil in materia tam lubrica possim definire: Dicam tamen mihi plurimum arridere sententiam eorum qui docent, necesse non esse, ut pars nullitatis conscia, eam etiam confuse detegat, cum hæc via semper importet gravissimas suspiciones, rixas, et alia incommoda; sed sufficere, ut compartem blanditiis deliniat, et bene dispositam sic alloquatur: » Ita te amo, ut si » non esset inter nos Matrimonium, te in conjugem » acciperem; et nunc ita te accipio; tu ne idem ex » tua parte facis"? Si respondeat, *facio,* aut simili verbo, consensum novum declaret; tunc valebit Matrimonium, quia tunc pars impedimenti ignara, novum Matrimonium vult inire, si prius non fuit validum. Non sufficit autem si dicat, *vellem, facerem:* quia tunc consensus non esset de præsenti absolutus, sed tantum simplex approbatio prioris consensus invalidi.

APPENDIX I.

PROPOSITIONES A SS. PONTIFICIBUS DAMNATÆ.

Quamvis propositiones a summis Pontificibus damnatæ, in toto hoc opere reperiantur dispensæ, tamen eas hic collective referre, non inutile duximus, ut qui, pro occurrentibus occasionibus, ad eas recurrere voluerint, eas reperire minori labore possint.

§. I. *Baji propositiones* 79. *a Pio V. a.* 1567. *damnatæ ut hæreticæ, erroneæ, suspectæ, temerariæ, scandalosæ, et in pias aures offensionem immittentes respective.*

1. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita, recte vocantur gratia.

2. Sicut Opus malum ex natura sua, est mortis æternæ meritorium; sic bonum Opus ex natura sua, est vitæ æternæ meritorium.

3. Et bonis Angelis, et primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, et non gratia.

4. Vita æterna homini integro et Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, et bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facta Angelo et primo homini continetur naturalis justitiæ constitutio, qua pro bonis operibus, sine alio respectu, vita æterna justis promittitur.

6. Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

7. Primi hominis integri merita fuerunt prima creationis munera; sed juxta modum loquendi Scripturæ sacræ, non recte vocantur gratia, quo fit ut tantum merita, non etiam gratia, debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

9. Dona concessa homini integro, et Angelo, forsitan non improbanda ratione, possunt dici gratia, sed quia secundum usum sacræ Scripturæ nomine gratiæ ea tantum munera intelliguntur, quæ per Jesum Christum male merentibus et indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

10. Solutio pœnæ temporalis, quæ, peccatò dimisso, sæpe remanet, et corporis resurrectio, proprie non nisi meritis Christi adscribenda est.

11. Quod pie et juste in hac vita mortali, usque in finem conversati, vitam consequamur æternam, id non proprie gratiæ Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ, justo Dei judicio deputandum est; neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua, lege naturali institutum est, ut justo Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

12. Pelagii sententia est, opus bonum citra gratiam adoptionis factum, non est regni cœlestis meritorium.

13. Opera bona a filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi.

14. Opera bona justorum non accipient in die judicii extremi ampliorem mercedem, quam justo Dei judicio mereantur accipere.

15. Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bene operatur habeat gratiam et inhabitantem Spiritum sanctum, sed in eo solum, quod obedit divinæ legi.

16. Non est vera legis obedientia, quæ fit sine charitate.

17. Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt, esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum deificum.

18. Opera Catechumenorum, ut fides, et pœnitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ meritoria, quam vitam ipsi non consequentur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Opera justitiæ, et temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem.

20. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21. Humanæ naturæ sublimatio, et exaltatio in consortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis.

22. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Romanos 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt,* intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.

23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio, dono quodam supernaturali, et gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut fide, spe et charitate Deum supernaturaliter coleret.

24. A vanis et otiosis hominibus, secundum insipientiam Philosophorum, excogitata est sententia, quæ ad Pelagianismum rejicienda est, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita, fuerit largitate conditoris sublimatus et in Dei filium adoptatus.

25. Omnia opera infidelium sunt peccata, et Philosophorum virtutes sunt vitia.

26. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.

27. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio nonnisi ad peccandum valet.

28. Pelagianus est error dicere quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29. Non solum fures ii sunt, et latrones, qui Christum viam, et ostium veritatis et vitæ negant: sed etiam quicumque aliunde, quam per ipsum in viam justitiæ (hoc est, ad aliquam justitiam) conscendi posse docent.

30. Aut tentationi ulli, sine gratiæ ipsius adjutorio, resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non separetur.

31. Charitas perfecta et sincera, quæ est ex corde puro et conscientia bona, et fide non ficta, tam in

Catechumenis, quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.

32. Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33 Catechumenus juste, recte, et sancte vivit, et mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.

34. Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut auctor naturæ; et gratuiti, quo Deus amatur, ut beneficator, vana est et commentitia, et ad illudendum sacris litteris et plurimis veterum testimoniis excogitata.

35. Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ oritur ex sola Philosophia, per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria Crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus.

37 Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit.

38. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur; aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa, Deus amatur.

39. Quod voluntarie fit, etiamsi necessitate fiat, libere tamen fit.

40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus qui est a necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertatis a peccato.

42. Justitia, qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum justitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, et secundum interiorem hominem renovatur, ac divinæ naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum Sanctum renovatus, deinceps bene vivere, et Dei mandatis obedire possit.

43. In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum absolutionis, et in Catechumenis ante Baptismum, est revera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum.

44. Operibus plerisque, quæ a fidelibus fiunt, solum ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt, obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abstinere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia, et vera legis justitia: non tamen ii obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium Missæ non alia ratione est Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus fit, ut sancta societate, Deo homo inhæreat.

46. Ad rationem et definitionem peccati, non pertinet voluntarium, nec definitionis quæstio est, sed causæ et originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium.

47. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati, sine ulla ratione ac respectu ad voluntatem a qua originem habuit.

48. Peccatum originis est habituale parvulis voluntate voluntarium, et habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate determinate fit, ut parvulus decedens sine regenerationis Sacramento, quando usum rationis consecutus erat, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, et legi Dei repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, eo quia homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto, *non concupisces*.

51. Concupiscentia, sive lex membrorum, et prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus est ejus conditionis, ut suum auctorem, et omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitiis, quam qui cum majoribus.

54. Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.

55. Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt, actus et reatus; transeunte autem actu, nil manet nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.

57. Unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione, proprie reatus peccati dumtaxat tollitur, et ministerium Sacerdotum solum liberat a reatu.

58. Peccator pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis; sed a Deo solo, qui pœnitentiam suggerens et inspirans vivificat eum et resuscitat; ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per eleemosynas, aliaque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam alioquin essemus, saltem aliqua ex parte, redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur et communicatur.

60. Per passiones Sanctorum in indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta; sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impartiuntur, ut digni simus qui pretio sanguinis Christi, a pœnis pro peccatis debitis, liberemur.

61. Celebris illa Doctorum distinctio, divinæ legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet; secundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum (hoc est, ad modum meritorum) commentitia est et explodenda.

62. Illa quoque distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, et omnibus circumstantiis rectum est et bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt) vel quia est meritorium regni æterni, eo quod fit a vivo Christi membro per spiritum charitatis, rejicienda est.

63. Sed et illa distinctio duplicis justitiæ, alterius quæ fit per spiritum charitatis inhabitantem, alterius quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti, cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, et in eo charitatem diffundentis, qua divinæ legis justificatio impleatur, similiter rejicitur.

64. Item et illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur, peccator, dum ei pœnitentiæ et vitæ novæ propositum, et inchoatio per Dei gratiam inspiratur; alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, et palmes vivus in vite Christo efficitur, pariter commentitia est, et Scripturis minime congruens.

65. Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus, et gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit et docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67. Homo peccat etiam damnabiliter, in eo quod necessario facit.

68. Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

69. Justificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem et inspirationem gratiæ, quæ per eam justificatos faciat implere legem.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem, et charitas, etiam perfecta, potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per contritionem, etiam cum charitate perfecta, et cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis, aut martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti.

72. Omnes omnino justorum afflictiones, sunt ultiones peccatorum ipsorum, unde et Job, et Martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.

73. Nemo, præter Christum, est absque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut et aliorum justorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.

74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut et alii habitus pravi.

75. Motus pravi concupiscentiæ, sunt pro statu hominis vitiati, prohibiti præcepto, *non concupisces*; unde homo eos sentiens, et non consentiens, transgreditur præceptum: *Non concupisces*: quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

76. Quandiu aliud concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*.

77. Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.

78. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.

79. Falsa est Doctorum sententia, primum hominum potuisse a Deo creari, et institui sine justitia naturali.

§. II. *Quinque Propositiones famosæ Jansenii ab Innoc. X. damnatæ a.* 1653. *constitutione*, Cum occasione impressionis, etc.

1. Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant. *Hæc Propositio damnata est, ut temeraria, impia, blasphema, anathemate damnata, et hæretica*.

2. Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ numquam resistitur. *Hæc propositio damnata est ut hæretica*.

3. Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione. *Damnata est ut hæretica*.

4. Semi-Pelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei: et in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare. *Damnata est ut falsa, et hæretica*.

5. Semi-Pelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse. *Damnata est ut falsa, temeraria, scandalosa, et intellecta eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit; ut impia, blasphema, contumeliosa, divinæ pietati derogans, et hæretica*.

§. III. *Propos.* 45. *quas Alex. VII. a.* 1665. *et* 1666. *ad minimum tamquam scandalosas damnavit; quasque docere prohibuit sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, ac Summo Pontifici, extra mortis articulum reservatæ*.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, et Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio sacræ Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa et tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, et ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, et Sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.

14. Qui facit Confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit; uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus religioni, publice et coram gravissimis viris prædicta impingere nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitere.

19. Nec peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio a Pio V. imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit pœna.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficij sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subjicere præcepto.

24. Mollities, sodomia et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ; ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris, et moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat Legem a Principe promulgatam.

Nota: Propositiones quæ sequuntur, sub eadem forma, et censura, ab eodem Summo Pontifice damnatæ sunt a. 1666.

29. In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, et lacticinia in quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas antea beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti et crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Conc. Trident.

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus, et revocatæ a Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimum*, intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quæ ex osculo oritur; secluso periculo consensus ulterioris, et pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo *regalo*, dum deficiente illo, nimis ægre ageret vitam, et aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum, non durat plusquam per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

§. IV. 65. *Propositiones morales, quas Innoc. XI. decreto a.* 1679. *damnavit, ut minimum tamquam scandalosas, et in praxi perniciosas, quasque edoceri, et ad praxim deduci prohibuit, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Summo Pontifici, præterquam in articulo mortis, reservatæ.*

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam, qua justificari possimus.

8. Comedere, et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, et formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere: illam inefficaci affectu petere et desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absolute desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, et secundum se.

17. Satis est, actum fidei semel in vita elicere.

18. Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, et fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum per se, non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Nonnisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine, juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit; intelligendo intra se aliquid, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, et studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis; quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; id quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, et post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere, defensione occisiva, quæ actu possidemus; sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, et quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi, quam legatario, contra injuste impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere: sicut et jus habenti in Cathedram, vel præbendam, contra eorum possessionem injuste impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem foetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eandem habere cum paritur: ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, et famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus *Mohatra* licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, et cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, et nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat, et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut econtra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc, *digniores*, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit, *digniores*, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est: unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare matutinum et laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens confessio, et communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere; quin imo directe, et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium Sanctissimæ Trinitatis, et Incarnationis D. N. Jesu Christi.

65 Sufficit illa mysteria semel credidisse.

§. V. 68. Propositiones Michaelis Molinos, quas Innoc. XI. Decreto a. 1687. damnavit *tamquam hæreticas, suspectas, erroneas, scandalosas, blasphemas, piarum aurium offensivas, temerarias, christianæ disciplinæ relaxativas, et eversivas, et seditiosas respective*.

1. Oportet hominem suas potentias annihilare, et hæc est via interna.

2. Velle operari active, est Deum offendere, qui vult esse ipse solus agens, et ideo opus est se ipsum in Deo totum et totaliter derelinquere, et postea permanere velut corpus exanime.

3. Vota de aliquo faciendo, sunt perfectionis impeditiva.

4. Activitas naturalis est gratiæ inimica, impeditque Dei operationes, et veram perfectionem, quia Deus operari vult in nobis sine nobis.

5. Nihil operando anima se annihilat, et ad suum principium tendit, et ad suam originem, quæ est essentia Dei, in qua transformata remanet, ac divinizata, et Deus tunc in se ipso remanet, quia tunc non sunt amplius duæ res unitæ, sed una tantum, et hac ratione Deus vivit, et regnat in nobis, et anima seipsam annihilat in esse operativo.

6. Via interna est illa, in qua non cognoscitur nec lumen, nec amor, nec resignatio, et non oportet Deum cognoscere, et hoc modo recte proceditur.

7. Non debet anima cogitare nec de præmio, nec de punitione, nec de Paradiso, nec de inferno, nec de morte, nec de æternitate.

8. Non debet velle scire an gradiatur cum voluntate Dei, an cum eadem voluntate resignata maneat, nec ne; nec opus est, ut velit cognoscere suum statum, nec proprium nihil; sed debet ut corpus exanime manere.

9. Non debet anima reminisci nec sui, nec Dei, nec cujuscumque rei; et in via interna omnis reflexio est nociva, etiam reflexio ad suas humanas actiones, et ad proprios defectus.

10. Si propriis defectibus alios scandalizet, non est necessarium reflectere, dummodo non adsit voluntas scandalizandi; et ad proprios defectus non posse reflectere, gratia Dei est.

11. Ad dubia quæ occurrunt, an recte procedatur, nec ne, non opus est reflectere.

12. Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de inferno, nec de Paradiso, nec debet desiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ sanctitatis, nec propriæ salutis, cujus spem expurgare debet.

13. Resignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquenda est cogitatio, et cura de omni re nostra, et relinquere, ut faciat in nobis sine nobis suam divinam voluntatem.

14. Qui divinæ voluntati resignatus est, non convenit, ut a Deo rem aliquam petat; quia petere est imperfectio, cum sit actus propriæ voluntatis, et electionis, et est velle quod divina voluntas nostræ conformetur, et non quod nostra divinæ. Illud Evangelii, *petite et accipietis*, non est dictum a Christo pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem. Imo hujusmodi animæ eo perveniunt, ut non possint a Deo rem aliquam petere.

15. Sicut non debent a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent, quia utrumque est actus propriæ voluntatis.

16. Non convenit Indulgentias quærere pro pœna propriis peccatis debita, quia melius est divinæ justitiæ satisfacere, quam divinam misericordiam quærere; quoniam illud ex puro Dei amore procedit, et istud ab amore nostri interessato, nec est res Deo grata, nec meritoria, quia est velle crucem fugere.

17. Tradito Deo libero arbitrio, et eidem relicta cura et cognitione animæ nostræ, non est amplius habenda ratio tentationum, nec eis alia resistentia fieri debet, nisi negativa, nulla adhibita industria; et si natura commovetur, oportet sinere ut commoveatur, quia est natura.

18. Qui in oratione utitur imaginibus, figuris, speciebus, et propriis conceptibus, non adorat Deum in spiritu et veritate.

19. Qui amat Deum eo modo, quo ratio argumentatur, aut intellectus comprehendit, non amat verum Deum.

20. Asserere quod in oratione opus est sibi, per discursum, auxilium ferre, et per cogitationes, quando Deus animam non alloquitur, ignorantia est. Deus nunquam loquitur; ejus locutio est operatio, et semper in anima operatur, quando hæc suis discursibus, cogitationibus, et operationibus eum non impedit.

21. In oratione opus est manere in fide obscura et universali, cum quiete et oblivione cujuscumque cogitationis particularis, ac distinctæ attributorum Dei, ac Trinitatis, et sic in Dei præsentia manere ad illum adorandum, et amandum, eique inserviendum, sed absque productione actuum; quia Deus in his sibi non complacet.

22. Cognitio hæc per fidem non est actus a creatura productus, sed est cognitio a Deo creaturæ tradita, quam creatura se habere non cognoscit, nec postea cognoscit illam se habuisse; et idem dicitur de amore.

23. Mystici cum S. Bernardo in scala claustralium distinguunt quatuor gradus, lectionem, meditationem, orationem, et contemplationem infusam. Qui semper in primo sistit, nunquam ad secundum pertransit. Qui semper in secundo persistit, nunquam ad tertium pervenit, qui est nostra contemplatio acquisita, in qua per totam vitam persistendum, dummodo Deus animam non trahat, absque eo quod ipsa id expectet ad contemplationem infusam, et hac cessante, anima regredi debet ad tertium gradum, et in ipso permanere, absque eo quod amplius redeat ad secundum, aut primum.

24. Qualescumque cogitationes in oratione occurrant, etiam impuræ, etiam contra Deum, Sanctos, fidem, et Sacramenta, si voluntarie non nutriantur, nec voluntarie expellantur, sed cum indifferentia, et resignatione tolerentur, non impediunt orationem fidei, imo eam perfectiorem efficiunt, quia anima tunc magis divinæ voluntati resignata remanet.

25. Etiamsi superveniat somnus, et dormiatur, nihilominus fit oratio et contemplatio actualis, quia oratio et resignatio, resignatio et oratio idem sunt, et dum resignatio perdurat, perdurat et oratio.

26. Tres illæ viæ, purgativa, illuminativa, et unitiva sunt absurdum maximum quod dictum fuerit in mystica; cum non sit nisi unica via, scilicet, via interna.

27. Qui desiderat, et amplectitur devotionem sensibilem, non desiderat, nec quærit Deum, sed seipsum, et male agit, cum eam desiderat, et eam habere conatur, qui per viam internam incedit, tam in locis sacris, quam in diebus solemnibus.

28. Tædium rerum spiritualium bonum est, si quidem per illud purgatur amor proprius.

29. Dum anima interna fastidit discursus de Deo et virtutibus, et frigida remanet, nullum in seipsa sentiens fervorem bonum signum est.

30. Totum sensibile, quod experimur in vita spirituali, est abominabile, spurcum et immundum.

31. Nullus meditativus veras virtutes exercet internas, quæ non debent a sensibus cognosci. Opus est amittere virtutes.

32. Non ante, nec post communionem alia requiritur præparatio, aut gratiarum actio (pro istis animabus internis) quam permanentia in solita resignatione passiva; quia modo perfectiore supplet omnes actus virtutum, qui fieri possunt, et fiunt in via ordinaria. Et si in hac occasione communionis insurgunt motus humiliationis, petitionis aut gratiarum actionis, reprimendi sunt, quoties non dignoscatur, eos esse ex impulsu speciali Dei, alias sunt impulsus naturæ nondum mortuæ.

33. Male agit anima, quæ procedit per hanc viam internam, si in diebus solemnibus vult aliquo conatu particulari excitare in se devotum aliquem sensum; quoniam animæ internæ omnes dies sunt æquales, omnes festivi. Idem dicitur de locis sacris; quia hujusmodi animabus omnia loca æqualia sunt.

34. Verbis et lingua gratias agere Deo, non est pro animabus internis, quæ in silentio manere debent, nullum Deo impedimentum opponendo, quod operetur in illis; et quo magis Deo se resignant, experiuntur se non posse orationem Dominicam, seu *Pater Noster*, recitare.

35. Non convenit animabus hujus vitæ internæ, quod faciant operationes, etiam virtuosas, ex propria electione, et activitate, alias non essent mortuæ; nec debent elicere actus amoris erga B. Virginem, Sanctos, ac humanitatem Christi; quia cum ista objecta sensibilia sint, talis est amor erga illa.

36. Nulla creatura, nec B. Virgo, nec Sancti sedere debent in nostro corde, quia solus Deus vult illud occupare, et possidere.

37. In occasione tentationum, etiam furiosarum, non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppositarum; sed debet in supradicto amore, et resignatione permanere.

38. Crux voluntaria, mortificationum pondus grave est et infructuosum; ideoque dimittenda.

39. Sanctiora opera, et pœnitentiæ, quas peregerunt Sancti, non sufficiunt ad removendam ab anima vel unicam adhæsionem.

40. B. Virgo nullum unquam opus exterius peregit, et tamen fuit Sanctis omnibus sanctior; igitur ad sanctitatem perveniri potest absque opere exteriori.

41. Deus permittit, et vult, ad nos humiliandos, et ad veram transformationem perducendos, quod in aliquibus animabus perfectis, etiam non arreptitiis dæmon violentiam inferat eorum corporibus, easque actus carnales committere faciat, etiam in vigilia, et sine mentis offuscatione, movendo physice eorum manus, et alia membra contra earum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per se peccaminosos, in quo casu non sunt peccata, quia in iis non adest consensus.

42. Potest dari casus, quod hujusmodi violentiæ ad actus carnales contingant eodem tempore ex parte duarum personarum, scilicet maris et feminæ; et ex parte utriusque sequatur actus.

43. Deus præteritis seculis Sanctos efficiebat tyrannorum ministerio, nunc vero eos efficit Sanctos ministerio dæmonum, qui causando in eis prædictas violentias, facit, ut illi seipsos magis despiciant, atque annihilent, et se Deo resignent.

44. Job blasphemavit, et tamen non peccavit labiis suis; quia fecit ex dæmonis violentia.

45. Sanctus Paulus hujusmodi dæmonis violentias in suo corpore passus est, unde scripsit: *Non quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum, hoc facio*.

46. Hujusmodi violentiæ sunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, et eam ad veram transformationem, et unionem perducendam, nec alia superest via. Et hæc est via facilior et tutior.

47. Cum hujusmodi violentiæ occurrunt, sinere oportet ut Satanas operetur, nullam adhibendo industriam, nullum proprium conatum, sed permanere debet homo in suo nihilo, et etiamsi sequantur pollutiones, et actus obscœni propriis manibus, et etiam pejora, non opus est seipsum inquietare, sed foras emittendi sunt scrupuli, dubia et timores; quia anima fit magis illuminata, magis roborata, magisque candida, et acquiritur sancta libertas. Et præ omnibus non opus est hæc confiteri, et sanctissime fit non confitendo, quia hoc pacto superatur dæmon, et acquiritur thesaurus pacis.

48. Satanas, qui hujusmodi violentias infert, suadet deinde gravia esse delicta, ut anima se inquietet, ne in via interna ulterius progrediatur; unde ad ejus vires enervandas, melius est ea non confiteri, quia non sunt peccata, nec etiam venialia.

49. Job ex violentia dæmonis se propriis manibus polluebat, eodem tempore, quo mundas habebat ad Deum preces (sic interpretando locum ex cap. 16. Job.).

50. David, Jeremias, et multi ex sanctis Prophetis hujusmodi violentias patiebantur harum impurarum operationum externarum.

51. In Sacra Scriptura multa sunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminosos. Uti illud de Sampsone, qui per violentiam seipsum occidit cum Philistæis, conjugium iniit cum alienigena et cum Dalila meretrice fornicatus est, quæ alias erant prohibita, et peccata fuissent. De Judittha, quæ Holoperni mentita fuit. De Eliseo qui combussit Duces cum turmis Regis Acab. An vero fuerit violentia immediata a Deo peracta, vel dæmonum ministerio, ut in aliis animabus contingit, in dubio relinquitur.

52. Cum hujusmodi violentiæ, etiam impuræ absque mentis offuscatione accidunt, tunc anima Deo potest uniri, et de facto semper magis unitur.

53. Ad cognoscendum in praxi, an aliqua operatio in aliis personis fuerit violentata, regula quam de hoc habeo, nedum sunt protestationes animarum il-

larum, quæ protestantur se dictis violentiis non consensisse, aut jurare non posse, quod in iis consenserint, et videre, quod sint animæ, quæ proficiunt in via interna; sed regulam sumere a lumine quodam actuali, cognitione humana ac Theologica superiore, quod me certo cognoscere facit cum interna certitudine, quod talis operatio est violentia, et certus sum, quod lumen a Deo procedit, quia ad me pervenit conjunctum cum certitudine, quod a Deo proveniat, et mihi nec umbram dubii relinquit in contrarium, eo modo quo interdum contingit, quod Deus aliquod revelando, eodem tempore animam certam reddit, quod ipse sit qui revelat, et anima in contrarium non potest dubitare.

54. Spirituales viæ ordinariæ in hora mortis se delusos invenient, et confusos, cum omnibus passionibus in alio mundo purgandis.

55. Per hanc viam internam pervenitur, etsi multa cum sufferentia, ad purgandas et extinguendas omnes passiones ita quod nihil amplius sentitur, nihil, nihil; nec ulla sentitur inquietudo, sicut corpus mortuum, nec anima se amplius commoveri sinit.

56. Duæ leges, et duæ cupiditates, animæ una, et amoris proprii altera, tandiu perdurant, quandiu perdurat amor proprius; unde quando hic purgatus est et mortuus, uti fit per viam internam, non adsunt amplius illæ duæ leges, et duæ cupiditates, nec ulterius lapsus aliquis incurritur, nec aliquid sentitur amplius, ne quidem veniale peccatum.

57. Per contemplationem acquisitam pervenitur ad statum non faciendi amplius peccata, nec mortalia, nec venialia.

58. Ad hujusmodi statum pervenitur non reflectendo amplius ad proprias operationes; quia defectus ex reflexione oriuntur.

59. Via interna sejuncta est a Confessione, a Confessariis, et casibus conscientiæ, a Theologia, et a Philosophia.

60. Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt, et eo etiam perveniunt, ut sint mortuæ; Deus aliquando Confessionem efficit impossibilem, et supplet ipse tanta gratia perseverante, quantum in Sacramento reciperent; et ideo hujusmodi animabus non est bonum in tali casu ad Sacramentum pœnitentiæ accedere, quia id est illis impossibile.

61. Anima cum ad mortem mysticam pervenit, non potest amplius aliud velle quam quod Deus vult, quia non habet amplius voluntatem, et Deus illi eam abstulit.

62. Per viam internam pervenitur ad continuum statum immobilem in pace imperturbabili.

63. Per viam internam pervenitur etiam ad mortem sensuum; quin imo signum quod quis in statu nihilitatis maneat, idest mortis mysticæ, est si sensus exteriores non repræsentent amplius res sensibiles, ac si non essent; quia non perveniunt ad faciendum quod intellectus se ad eas applicet.

64. Theologus minorem dispositionem habet, quam homo rudis, ad statum contemplativi. 1. Quia non habet fidem adeo puram. 2. Quia non est adeo humilis. 3. Quia non adeo curat propriam salutem. 4. Quia caput refertum habet phantasmatibus, speciebus, opinionibus, et speculationibus, et non potest in illum ingredi verum lumen.

65. Præpositis obediendum est in exteriore, et latitudo Voti obedientiæ Religiosorum tantummodo exterius pertingit. In interiore vero aliter res se habet, quo solus Deus, et director intrant.

66. Risu digna est nova quædam doctrina in Ecclesia Dei, quod anima quoad internum, gubernari debeat ab Episcopo: quod si Episcopus non sit capax, anima ipsum cum suo directore adeat. Novam dico doctrinam, quia nec Sacra Scriptura, nec Concilia, nec Canones, nec Bullæ, nec Sancti, nec Auctores eam unquam tradiderunt, nec tradere possunt; quia Ecclesia non judicat de occultis, et anima ejus habet facultatem eligendi quemcumque sibi visum fuerit.

67. Dicere, quod internum manifestandum est exteriori tribunali præpositorum, et quod peccatum sit id non facere, est manifesta deceptio, quia Ecclesia non judicat de occultis, et propriis animabus præjudicant his deceptionibus et simulationibus.

68. In mundo non est facultas, nec jurisdictio ad præcipiendum, ut manifestentur Epistolæ directoris quoad internum animæ, et ideo opus est animadvertere, quod hoc est insultus satanæ, etc.

§. VI. *Alex. VIII. decreto dato die 24. Aug. ann. 1690. duas sequentes propositiones damnavit; primamque declaravit hæreticam, et ut talem prohibuit sub censuris et pœnis contra hæreticos, et eorum fautores in jure expressis. Secundam vero declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, et erroneam; et uti talem eam edoceri, et ad praxim deduci prohibet sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, et S. Pontifici reservatæ.*

1. Bonitas objective consistit in convenientia objecti cum natura rationali: formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative: hinc homo non tenetur amare neque in principio, neque in decursu vitæ suæ mortalis.

2. Peccatum Philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, et rectæ rationi; Theologicum vero et mortale est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque pœna æterna dignum.

Idem Summus Pontifex decreto dato die 7. Decembris 1690. damnavit 31. propositiones tamquam temerarias, scandalosas, male sonantes, injuriosas, hæresi proximas, hæresim sapientes, erroneas, schismaticas et hæreticas respective, et uti tales prohibuit eas edoceri et ad praxim deduci sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Summo Pontifici reservatæ.

1. In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, et demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in sua causa, peccato originali, et libertate Adami peccantis.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.

3. Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo; non pro solis electis, sed pro omnibus, et solis fidelibus.

5. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum, adeoque hinc recte inferes, in illis esse voluntatem nudam, et inermem, sine omni gratia sufficienti.

6. Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quam perniciosa est; sic ut proinde merito possimus petere: *A gratia sufficienti libera nos Domine.*

7. Omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio, vel Mundi; si Dei, charitas patris est; si Mundi, concupiscentia carnis; hoc est mala est.

8. Necesse est infidelem in omni opere peccare.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, et disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo ad Deum offensum respectu.

10. Intentio, qua quis detestatur malum, et prosequitur bonum, mere ut cælestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

11. Omne quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, et etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non est supernaturalis.

15. Attritio quæ gehennæ, et pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi Lex, et præscriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox absolvendi, ordo Pœnitentiæ est inversus.

18. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, et multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

19. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20. Confessiones apud Religiosos factæ pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

21. Parochianus potest suspicari de mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, et incongrua pœnitentia, seu satisfactione ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegii sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt a sacra communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in templo, quæ fiebat a Beata Maria Virgine in die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, et alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, et quod filius qui offerebatur, etiam macula matris maculatus esset secundum verba legis.

25. Dei patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

26. Laus quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana est.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus, *in nomine Patris*, etc. prætermissis illis, *ego te Baptizo*.

28. Valet Baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit *non intendo facere, quod facit Ecclesia*.

29. Futilis et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium œcumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, et docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani VIII. *In eminenti* est subreptitia.

§. VII. *Innoc. XII. constitutione*, Cum alias, *data a. 1699. damnavit librum gallico idiomate scriptum, cui titulus est:* Explications des maximes des Saints, etc. *ex quo 23. propositiones extractas damnavit tamquam temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi perniciosas, ac etiam erroneas respective*.

1. Datur habitualis status amoris Dei, qui est charitas pura, et sine ulla admixtione motivi proprii interesse; neque timor pœnarum, neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, nec propter felicitatem in eo amando inveniendam.

2. In statu vitæ contemplativæ, seu unitivæ, amittitur omne motivum interessatum timoris et spei.

3. Id quod est essentiale in directionem animæ, est non aliud facere, quam sequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, precautione et subtilitate. Oportet, se intra hos limites continere, ut sinatur Deus agere, et nunquam ad purum amorem ducere, nisi quando Deus per Unctionem interiorem incipit aperire cor huic verbo, quod adeo durum est animabus adhuc sibimet affixis, et adeo potest illas scandalizare, aut in perturbationem conjicere.

4. In statu sanctæ indifferentiæ anima non habet amplius desideria voluntaria, et deliberata propter suum interesse, exceptis iis occasionibus, in quibus toti suæ gratiæ fideliter non cooperatur.

5. In eodem statu sanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut simus perfecti, et beati propter interesse proprium, sed omnium perfectionem, ac beatitudinem volumus in quantum Deo placet efficere, ut velimus res istas impressione suæ gratiæ.

6. In hoc sanctæ indifferentiæ statu nolumus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrum interesse omnium maximum; sed eam volumus voluntate plena, ut gloriam et beneplacitum Dei, ut rem, quam ipse vult, et quam nos vult velle propter ipsum.

7. Derelictio non est nisi abnegatio, seu sui ipsius renuntiatio, quam Jesus Christus a nobis in Evangelio requirit, postquam externa omnia reliquerimus. Ista nostri ipsorum abnegatio non est, nisi quoad interesse proprium ... Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, seu sui ipsius derelictio exerceri debet, sunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullum ei ostendendo perfugium, neque ullam spem quoad suum interesse proprium etiam æternum.

8. Omnia sacrificia, quæ solent ab animabus quam maxime disinteressatis circa earum æternam beatitudinem sunt conditionalia. Sed hoc sacrificium non potest esse absolutum in statu ordinario. In uno extremarum propositionum casu hoc sacrificium fit aliquo modo absolutum.

9. In extremis probationibus potest animæ invincibiliter persuasum esse persuasione reflexa, et quæ non est intimus conscientiæ fundus, se juste reprobatam esse a Deo.

10. Tunc anima divisa a semetipsa expirat cum Christo in Cruce dicens: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* in hac voluntaria impressione desperationis conficit sacrificium absolutum sui interesse proprii quoad æternitatem.

11. In hoc statu anima amittit omnem spem sui proprii interesse, sed nunquam amittit in parte superiori, id est, in suis actibus directis, et intimis

spem perfectam, quae est desiderium disinteressatum promissionum.

12. Director tunc potest huic animae permittere, ut simpliciter acquiescat jacturae sui proprii interesse, et justae condemnationi, quam sibi a Deo indictam credit.

13. Inferior Christi pars in cruce non communicavit superiori suas involuntarias perturbationes.

14. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quaedam separatio partis superioris animae ab inferiori ... in ista separatione actus partis inferioris manant ex omnino caeca et involuntaria perturbatione, nam totum quod est voluntarium et intellectuale, est partis superioris.

15. Meditatio constat discursivis actibus, qui a se invicem facile distinguuntur ... ista compositio actuum discursivorum et reflexorum est propria exercitatio amoris interessati.

16. Datur status contemplationis adeo sublimis, adeoque perfectae, ut fiat habitualis, ita ut quoties anima actu orat, sua oratio sit contemplativa, non discursiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus methodicos.

17. Animae contemplativae privantur intuitu distincto, sensibili et reflexo Jesu Christi, duobus temporibus diversis ... *Primo* in fervore nascente earum contemplationis ... *Secundo* anima amittit intuitum Jesu Christi in extremis probationibus.

18. In statu passivo ... exercentur omnes virtutes distinctae, non cogitando quod sint virtutes; in quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id, quod Deus vult, et amor zelotypus simul efficit, ne quis amplius sibi virtutem velit, nec unquam sit adeo virtute praeditus, quam cum virtuti amplius affixus non est.

19. Potest dici in hoc sensu, quod anima passiva, et disinteressata, nec ipsum amare vult amplius quatenus est sua perfectio et sua felicitas, sed solum quatenus est id quod Deus a nobis vult.

20. In confitendo debent animae transformatae sua peccata detestari, et condemnare se et desiderare remissionem suorum peccatorum, non ut propriam purificationem et liberationem, sed ut rem quam Deus vult, et vult nos velle propter suam gloriam.

21. Sancti mystici excluserunt a statu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

22. Quamvis haec doctrina (de puro amore) esset pura et simplex perfectio Evangelica in universa traditione designata; atqui Pastores non proponebant passim multitudini justorum, nisi exercitia amoris interessati eorum gratiae proportionata.

23. Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorem, et tunc evadit unicum principium et unicum motivum omnium actuum qui deliberati, et meritorii sunt.

§. VIII. *Clemens XI. propositiones* 101. *excerptas ex Libro reflexionum moralium, damnavit Constitutione* Unigenitus, *data die* 8. *Septembris a.* 1713. *Cum autem dicta constitutio omnibus eam desiderantibus non suppeditet, illam ex voto referre non injucundum fore duxi.*

CLEMENS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Universis Christifidelibus salutem et Apostolicam benedictionem.

Unigenitus Dei Filius pro nostra et totius mundi salute filius hominis factus, dum discipulos suos doctrina veritatis instrueret, universamque Ecclesiam suam in Apostolis erudiret, praesentia disponens, et futura prospiciens, praeclaro ac saluberrimo documento nos admonuit ut attenderemus a falsis prophetis, qui veniunt ad nos in vestimentis ovium, quorum nomine potissimum demonstrantur magistri illi mendaces, et in deceptione illusores, qui splendida pietatis specie prava dogmata latenter insinuantes, introducunt sectas perditionis sub imagine sanctitatis, utque facilius incautis obrepant quasi deponentes lupinam pellem, et sese divinae legis sententiis, velut quibuspiam ovium velleribus obvolventes Sanctarum Scripturarum, adeoque ipsius etiam novi Testamenti verbis, quae multipliciter in suam aliorumque perditionem depravant, nequiter abutuntur; antiqui scilicet, a quo progeniti sunt, mendacii patris exemplo, ac magisterio edocti; nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam, quam ut ubi nefarii erroris subintroducitur fraudolentia, ibi divinorum verborum praetendatur auctoritas.

His non vere divinis monitis instructi, ubi primum, non sine intima cordis nostri amaritudine accepimus, Librum quemdam gallico idiomate olim impressum, et in plures Tomos distributum, sub titulo: *Le nouveau Testament en François, avec des reflexions morales sur chaque verset, etc. à Paris* 1699. aliter vero: Abrégé de la Morale de l' *Evangile, des Actes des Apôtres, des Epitres, etc. à Paris* 1693. et 1694. Tametsi alias a nobis damnatum, et revera Catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariam permiscentem, adhuc tamen tamquam ab omni errore immunem a pluribus haberi, Christi fidelium manibus passim obtrudi, ac nonnullorum nova semper tentantium consilio et opera studiose nimis quoquaversum disseminari, etiam latine redditum, ut perniciosae institutionis contagium, si fieri possit, pertranseat de gente in gentem, et de regno ad populum alterum; versutiis hujusmodi seductionibus, atque fallaciis creditum nobis dominicum gregem in viam perditionis sensim abduci sommopere doluimus, adeoque pastoralis non minus curae nostrae stimulis, quam frequentibus orthodoxae fidei zelatorum querelis, maxime vero complurium venerabilium fratrum, praesertim Galliae Episcoporum litteris, ac precibus excitati, gliscenti morbo, qui etiam aliquando posset in deteriora quaeque proruere, validiori aliquo remedio obviam ire decrevimus.

Et quidem ad ipsam ingruentis mali causam providae nostrae considerationis intuitum convertentes, perspicue novimus summam hujusmodi libri perniciem ideo potissimum progredi et invalescere, quod eadem intus lateat, et velut improba sanies nonnisi secto ulcere foras erumpat; cum Liber ipse primo aspectu legentes specie quadam pietatis illiciat: mollitii enim sunt sermones ejus super oleum, sed ipsi sunt jacula, et quidem intento arcu ita ad nocendum parata, ut sagittent in obscuro rectos corde. Nihil propterea opportunius, aut salubrius praestari a nobis posse arbitrati sumus, quam si fallacem Libri doctrinam generatim solummodo a nobis hactenus indicatam pluribus singillatim ex eo excerptis propositionibus distinctius et apertius explicaremus, atque universis Christi fidelibus noxia zizaniorum semina e medio tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis, et quasi in propatulo positis, non uno quidem aut altero, sed plurimis, gravissimisque, tum pridem damnatis, tum etiam nove adinventis erroribus, plane confidimus benedicente Domino, fore, ut omnes tandem apertae jam, manifestaeque veritati cedere compellantur.

Id ipsum maxime e re catholica futurum, et scdan-

dis præsertim in florentissimo Galliæ Regno exortis ingeniorum varie opinentium, jamque in acerbiores scissuras prætendentium dissidiis apprime proficuum; Conscientiarum denique tranquillitati perutile, et propemodum necessarium, non modo præfati Episcopi, sed et ipse in primis charissimus in Christo filius noster Ludovicus Francorum Rex Christianissimus, cujus eximium in tuenda catholicæ fidei puritate, extirpandisque erroribus zelum satis laudare non possumus, sæpius nobis est contestatus. Repetitis propterea vere piis et Christianissimo Rege dignis officiis, atque ardentibus votis a nobis efflagitans, ut instanti animarum necessitati, prolata quantocius Apostolici censura judicii, consuleremus.

Hinc, adspirante Domino, ejusque cœlesti ope confisi, salutare opus sedulo, diligenterque, ut rei magnitudo postulabat, aggressi sumus, ac plurimas ex prædicto Libro juxta recensitas respective editiones, fideliter extractas, et tum Gallico, tum latino idiomate expressas propositiones a compluribus in sacra Theologia Magistris primo quidem coram duobus ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus accurate discuti; deinde vero coram nobis adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium consilio, quam maxima diligentia, ac maturitate, singularum insuper propositionum cum ipsomet Libri textu exactissime facta collatione, pluries iteratis Congregationibus, expendi, et examinari mandavimus. Hujusmodi autem Propositiones sunt, quæ sequuntur, videlicet:

» 1. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum, et peccati consecutiones, superba paupertas, et segnis indigentia, hoc est, generalis impotentia ad laborem, ad orationem, et ad omne opus bonum?

» 2. Jesu Christi gratia, principium efficax boni cujuscumque generis, necessaria est ad omne opus bonum: absque illa, non solum nihil fit, sed nec fieri potest.

» 3. In vanum, Domine, præcipis, si tu ipse non das quod præcipis.

» 4. Ita, Domine, omnia possibilia ei cui omnia possibilia facis, eadem operando in illo.

» 5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ suæ, exhortationes, et gratiæ exteriores non inserviunt, nisi ad illud magis obdurandum.

» 6. Discrimen inter fœdus Judaicum et Christianum est, quod in illo Deus exigit fugam peccati, et implementum legis a peccatore, relinquendo illum in sua impotentia, in isto vero Deus peccatori dat, quod jubet, illum sua gratia purificando.

» 7. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati imponendo ipsi suam legem? quæ vero felicitas non est admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit a nobis?

» 8. Nos non pertinemus ad novum fœdus, nisi in quantum participes sumus ipsius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.

» 9. Gratia Christi est gratia suprema, sine qua confiteri Christum nunquam possumus, et cum qua nunquam illum abnegamus.

» 10. Gratia est operatio manus omnipotentis Dei, quam nil impedire potest, aut retardare.

» 11. Gratia non est aliud quam voluntas omnipotentis Dei, jubentis, et facientis quod jubet.

» 12. Quando Deus vult salvare animam, quocumque tempore, quocumque loco, effectus indubitabilis sequitur voluntatem Dei.

» 13. Quando Deus vult animam salvam facere, et eam tangit interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit.

» 14. Quantumcumque remotus a salute sit peccator obstinatus, quando Jesus se ei videndum exhibet lumine salutari suæ gratiæ, oportet, ut se dedat, accurrat, sese humiliet, et adoret Salvatorem suum.

» 15. Quando Deus mandatum suum, et suam æternam locutionem comitatur unctione sui Spiritus, et interiori vi gratiæ suæ, operatur illam in corde obedientiam, qua petit.

» 16. Nullæ sunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil resistit omnipotenti.

» 17. Gratia est illa vox Patris, quæ homines interius docet, ac eos venire facit ad Jesum Christum; quicumque ad eum non venit, postquam audivit vocem exteriorem filii, nullatenus est doctus a Patre.

» 18. Semen verbi, quod manus Dei irrigat, semper affert fructum suum.

» 19. Dei gratia nihil aliud est, quam ejus omnipotens voluntas: hæc est idea, quam Deus ipse nobis tradit in omnibus suis Scripturis.

» 20. Vera gratiæ idea est, quod Deus vult *sibi* a nobis obediri, et obeditur, imperat, et omnino fiunt; loquitur tanquam Dominus, et omnia sibi submissa sunt.

» 21. Gratia Jesu Christi est gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quæ est operatio voluntatis omnipotentis, sequela, et imitatio operationis Dei incarnantis et resuscitantis filium suum.

» 22. Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis, cum libero ipsius voluntatis consensu, demonstratur illico nobis in Incarnatione, veluti in fonte, atque archetypo omnium aliarum operationum misericordiæ, et gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque ita dependentes a Deo sunt, sicut ipsa originalis operatio.

» 23. Deus ipse nobis ideam tradidit omnipotentis operationis suæ gratiæ, eam significans per illam, qua creaturas e nihilo producit et mortuis reddit vitam.

» 24. Justa idea, quam Centurio habet de omnipotentia Dei, et Jesu Christi in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, est imago ideæ quæ haberi debet de omnipotentia suæ gratiæ in sanandis animabus a cupiditate.

» 25. Deus illuminat animam, et eam sanat æque ac corpus sola sua voluntate; jubet, et ipsi obtemperatur.

» 26. Nullæ dantur gratiæ, nisi per fidem.

» 27. Fides est prima gratia, et fons omnium aliarum.

» 28. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio.

» 29. Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.

» 30. Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.

» 31. Desideria Christi semper habent suum effectum; pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.

» 32. Jesus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine primogenitos, id est, electos, de manu Angeli exterminatoris.

» 33. Proh! quantum oportet bonis terrenis, et sibimetipsis renuntiasse, ad hoc ut quis fiduciam habeat sibi, ut ita dicam, appropriandi Christum Jesum, ejus amorem, mortem, et mysteria, ut facit S. Paulus dicens: *Qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me*.

» 34. Gratia Adami non producebat, nisi merita humana.

» 35. Gratia Adami est sequela creationis, et erat » debita naturæ sanæ et integræ.

» 36. Differentia essentialis inter gratiam Adami, » et statum innocentiæ, ac gratiam Christianam est, » quod primam unusquisque in propria persona re- » cepisset: ista vero non recipitur, nisi in persona » Jesu Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.

» 37. Gratia Adami, sanctificando illum in semetip- » so, erat illi proportionata; gratia Christiana nos » sanctificando in Jesu Christo, est omnipotens, et » digna Filio Dei.

» 38. Peccator non est liber, nisi ad malum, sine » gratia liberatoris.

» 39. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil » habet luminis, nisi ad aberrandum; ardoris, nisi » ad se præcipitandum; virium, nisi ad se vulneran- » dum; est capax omnis mali, et incapax ad omne » bonum.

» 40. Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad » nostram condemnationem.

» 41. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam » in Philosophis Ethnicis, non potest venire, nisi a » Deo, et sine gratia non producit, nisi præsumptio- » nem, vanitatem, et oppositionem ad ipsum Deum » loco affectuum, adorationis, gratitudinis et amoris.

» 42. Sola gratia Christi reddit hominem aptum » ad sacrificium fidei; sine hoc nihil, nisi impurites, » nihil, nisi indignitas.

» 43. Primus effectus gratiæ baptismalis est facere, » ut moriamur peccato; adeo ut spiritus, cor, sensus » non habeant plus vitæ pro peccato quam homo » mortuus habeat pro rebus mundi.

» 44. Non sunt nisi duo amores, unde volitiones, » et actiones omnes nostræ nascuntur; amor Dei, qui » omnia agit propter Deum, quemque Deus remune- » ratur; et amor, quo nos ipsos, ac mundum diligi- » mus, qui quod ad Deum referendum est, non re- » fert, et propter hoc ipsum fit malus.

» 45. Amore Dei in corde peccatorum non amplius » regnante, necesse est ut in eo carnalis regnet cupi- » ditas, omnesque actiones ejus corrumpat.

» 46. Cupiditas, aut Charitas, usum sensuum bo- » num, vel malum faciunt.

» 47. Obedientia legis profluere debet ex fonte; et » hic fons est Charitas. Quando Dei amor est illius » principium interius, et Dei gloria ejus finis, tunc » purum est, quod apparet exterius, alioquin non est, » nisi hypocrisis, aut falsa justitia.

» 48. Quid aliud esse possumus, nisi tenebræ, nisi » aberratio, et nisi peccatum sine fidei lumine, sine » Christo, et sine charitate?

» 49. Ut nullum peccatum est sine amore nostri, » ita nullum est opus bonum sine amore Dei.

» 50. Frustra clamamus ad Deum, Pater mi, si » spiritus charitatis non est ille, qui clamet.

» 51. Fides justificat, quando operatur; sed ipsa » non operatur per charitatem.

» 52. Omnia alia salutis media continentur in fide, » tamquam in suo germine, et semine; sed hæc fides » non est absque amore, et fiducia.

» 53. Sola charitas christiano modo facit (actiones » christianas), per relationem ad Deum, et Jesum » Christum.

» 54. Sola charitas est, quæ Deo loquitur, eam so- » lam Deus audit.

» 55. Deus non coronat, nisi charitatem; qui cur- » rit ex alio impulsu, et ex alio motivo, in vanum » currit.

» 56. Deus non remunerat, nisi charitatem, quo- » niam charitas sola Deum honorat.

» 57. Totum deest peccatori, quando ei deest spes, » et non est spes in Deo, ubi non est amor Dei.

» 58. Nec Deus est, nec religio, ubi non est cha- ritas.

» 59. Oratio impiorum est novum peccatum; et » quod Deus illis concedit, est novum in eos judicium.

» 60. Si solus supplicii timor animat pœnitentiam, » quo hæc est magis violenta, eo magis ducit ad de- » sperationem.

» 61. Timor non nisi manum cohibet, cor autem » tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ » non ducitur.

» 62. Qui a malo non abstinet, nisi timore pœnæ, » illud committit in corde suo, et jam est reus co- » ram Deo.

» 63. Baptizatus adhuc est sub lege sicut judæus, » si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo ti- » more.

» 64. Sub maledicto legis, nunquam fit bonum, quia » peccatur sive faciendo malum, sive illud nonnisi » ob timorem evitando.

» 65. Moyses, Prophetæ, Sacerdotes et Doctores le- » gis mortui sunt, absque eo quod ullum Deo dede- » rint filium, cum non effecerint, nisi mancipia per » timorem.

» 66. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad » ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque » adduci per instinctum naturalem, aut per timorem, » sicuti bestiæ, sed per fidem, et per amorem, sicut » filii.

» 67. Timor servilis non sibi repræsentat Deum, » nisi, ut Dominum durum, imperiosum, injustum, » intractabilem.

» 68. Dei bonitas abbreviavit viam salutis clauden- » do totum in fide et precibus.

» 69. Fides, usus, augmentum, et præmium fidei, » totum est donum puræ liberalitatis Dei.

» 70. Numquam Deus affligit innocentes, et affli- » ctiones semper serviunt vel ad puniendum pecca- » tum, vel ad purificandum peccatorem.

» 71. Homo ob sui conservationem potest sese di- » spensare ab ea lege quam Deus condidit propter » ejus utilitatem.

» 72. Nota Ecclesiæ Christianæ est, quod sit catho- » lica, comprehendens et omnes Angelos cœli, et omnes » electos, et justos terræ, et omnium sæculorum.

» 73. Quid est Ecclesia, nisi cœtus filiorum Dei ma- » nentium in ejus sinu, adoptatorum in Christo sub- » sistentium in ejus persona, redemptorum ejus san- » guine, viventium ejus spiritu, agentium per ejus » gratiam, et expectantium gratiam futuri sæculi.

» 74. Ecclesia, sive integer Christus, incarnatum » Verbum habet, ut caput; omnes vero Sanctos ut » membra.

» 75. Ecclesia est unus solus homo, compositus ex » pluribus membris, quorum Christus est caput, vi- » ta, subsistentia, et persona; unus solus Christus » compositus ex pluribus Sanctis, quorum est san- » ctificator.

» 76. Nihil spatiosius Ecclesia Dei, quia omnes ele- » cti, et justi omnium sæculorum illam componunt.

» 77. Qui non ducit vitam dignam Filio Dei et » membro Christi, cessat interius habere Deum pro » Patre, et Christum pro capite.

» 78. Separatur quis a populo electo, cujus figura » fuit populus Judaicus, et caput est Jesus Christus » tam non vivendo secundum Evangelium, quam non » credendo Evangelio.

» 79. Utile et necessarium est omni tempore, o- » mni loco, et omni personarum generi studere, et » cognoscere spiritum, pietatem, et mysteria Sacræ Scripturæ.

» 80. Lectio Sacræ Scripturæ est pro omnibus.

» 81. Obscuritas sancti verbi Dei non est Laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.

» 82. Dies Dominicus debet a Christianis sanctificari lectionibus pietatis, et super omnia Sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.

» 83. Est illusio sibi persuadere, quod notitia mysteriorum religionis non debeat communicari feminis, lectione Sacrorum Librorum. Non ex feminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia ortus est Scripturarum abusus, et natæ sunt hæreses.

» 84. Abripere e Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.

» 85. Interdicere Christianis lectionem Sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, et facere ut patiantur speciem quamdam excommunicationis.

» 86. Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ, et intentioni Dei.

» 87. Modus plenus sapientia, lumine, et charitate, est dare animabus tempus portandi cum humilitate, et sentiendi statum peccati, petendi spiritum pœnitentiæ et contritionis, et incipiendi, ad minus, satisfacere justitiæ Dei, antequam reconcilientur.

» 88. Ignoramus quid sit peccatum, et vera pœnitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, et detrectamus separationis istius ferre confusionem.

» 89. Quartus decimus gradus conversionis peccatoris est, quod cum sit jam reconciliatus, habet jus assistendi sacrificio Ecclesiæ.

» 90. Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Pastores de consensu, saltem præsumpto, totius corporis.

» 91. Excommunicationis injustæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro, nunquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulsi, quando Deo, Jesu Christo, atque ipsi Ecclesiæ per charitatem affixi sumus.

» 92. Pati potius in pace excommunicationem, et anathema injustum, quam prodere veritatem, est imitari Sanctum Paulum: tantum abest, ut sit erigere se contra auctoritatem, aut scindere unitatem.

» 93. Jesus quandoque sanat vulnera, quæ præceps primorum Pastorum festinatio infligit, sine ipsius mandato: Jesus restituit, quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt.

» 94. Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium, et foveri divisiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.

» 95. Veritates eo devenerunt, ut sint lingua peregrina plerisque Christianis, et modus eas prædicandi est veluti idioma incognitum; adeo remotus est a simplicitate Apostolorum, et supra communem captum fidelium; nec satis advertitur, quod hic defectus sit unum ex signis maxime sensibilibus senectutis Ecclesiæ, et iræ Dei in filios suos.

» 96. Deus permittit, ut omnes potestates sint contrariæ prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit, nisi divinæ gratiæ.

» 97. Nimis sæpe contingit membra illa, quæ magis sancte, ac magis stricte unita Ecclesiæ sunt, respici, atque tractari tamquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tamquam ab ea separata; sed justus vivit ex fide, et non ex opinionibus hominum.

» 98. Status persecutionis, et pœnarum, quas quis tolerat, tamquam hæreticus, flagitiosus et impius, ultima plerumque probatio est, et maxime meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem Jesu Christo.

» 99. Pervicacia, præventio, obstinatio in nolendo aut aliquid examinare, aut agnoscere se fuisse deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id quod Deus in sua Ecclesia posuit, ut in ea esset odor vitæ, v. g. bonos libros, instructiones, sancta exempla, etc.

» 100. Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem ejusque discipulos. Tempus hoc advenit... haberi et tractari a religionis ministris, tamquam impium, et indignum omni commercio cum Deo, tamquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate Sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior. Frustra quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate, et zelo quodam religionis, persequendo flamma, ferroque viros probos, si propria passione excæcatus, aut abreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus sacrificare Deo impium, et sacrificamus diabolo Dei servum.

» 101. Nihil spiritui Dei, et doctrinæ Jesu Christi magis opponitur, quam communia facere juramenta in Ecclesia, quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, et idiotis, et efficere, ut nomen, et veritas Dei aliquando deserviant consilio impiorum."

Auditis itaque cum voce, tum scripto nobis exhibitis præfatorum Cardinalium, aliorumque Theologorum suffragiis, divinoque in primis luminis, privatis ad eum finem, publicisque etiam indictis precibus, implorato præsidio, omnes et singulas propositiones præinsertas, tamquam falsas, captiosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ, et ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solum, sed etiam in potestatem sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de hæresi, ac hæresim ipsam sapientes, nec non hæreticis et hæresibus, ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variasque hæreses, et potissimum illas, quæ in famosis Jansenii propositionibus, et quidem in eo sensu, in quo hæ damnatæ fuerint, acceptis, continentur, manifeste innovantes respective, hac nostra perpetuo valitura Constitutione declaramus, damnamus et reprobamus.

Mandantes omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, ne de dictis propositionibus sentire, docere, ac prædicare aliter præsumant, quam in hac eadem nostra Constitutione continetur; ita ut quicumque illas, vel illarum aliquam, conjunctim vel divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis, etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ecclesiasticis censuris, aliisque contra similia perpetrantes a jure statutis pœnis, ipso facto, absque alia declaratione subjaceat.

Cæterum per expressam præfatarum propositionum reprobationem alia in eodem Libro contenta nullatenus approbare intendimus; cum præsertim in decursu examinis complures alias in eo deprehenderimus propositiones illis, quæ ut supra, damnatæ fuerunt consimiles et affines, iisdemque erroribus imbutæ nec sane paucas sub imaginario quodam veluti grassantis hodie persecutionis obtentu, inobedientiam, et pervicaciam nutrientes, easque falso christianæ patientiæ nomine prædicantes, quas propterea singilla-

tim recensere et nimis longum esse duximus et minime necessarium; ac demum, quod intolerabilius est, sacrum ipsius novi testamenti textum damnabiliter vitiatum comperimus, et alteri dudum reprobatæ versioni gallicæ Montensi in multis conformem: a vulgata vero editione, quæ tot sæculorum usu in Ecclesia probata est, atque ab hortodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem, et aberrantem, pluriasque in alienos, exoticos, ac sæpe noxios sensus, non sine maxima perversitate detortum.

Eundem propterea Librum, utpote per dulces sermones, et benedictiones, ut Apostolus loquitur, hoc est, sub falsa piæ institutionis imagine, seducendis innocentium cordibus longe accommodatum, sive præmissis, sive alio quovis titulo inscriptum, ubicumque, et quocumque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut in posterum (quod absit) imprimendum, auctoritate Apostolica tenore præsentium iterum prohibemus, ac similiter damnamus; quemadmodum etiam alios omnes et singulos in ejus defensionem tam scripto, quam typis editos, seu forsan (*quod Deus avertat*) edendos libros, seu libellos, eorumque lectionem, descriptionem, et usum omnibus, et singulis Christi fidelibus sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto incurrenda, probibemus pariter et interdicimus.

Præcipimus insuper venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, et Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, necnon hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut contradictores, et rebelles quoscumque per censuras, et pœnas præfatas, aliaque juris et facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant et compellant.

Volumus autem, ut earumdem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis, et interdictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1713. sexto Septembris. Pontificatus nostri anno 13.

APPENDIX II.

Propositiones a Clero Gallicano anno 1700.

Nota : *Quamvis primæ propositiones damnatæ comitiis generalibus Cleri Gallicani anno 1700. celebratis, jam a Ss. Pontificibus fuerint damnatæ, eas tamen hic referre non inutile duxi, eo quod singulæ Censuris sibi propriis sint notatæ.*

§. I. *De observandis Innoc. X. et Alex. VIII. Constitutionibus circa quinque propositiones damnatas.*

1. Jam tandem Ecclesiæ et Regnorum Principes ex hoc clarissimo argumento agnoscant, Phantasma Janseoismi quæsitum ubique, sed nusquam repertum, præterquam in laborante quorundam phantasia.

2. Constitutione Innocent. X. nihil aliud factum, quam ut renovarentur, atque exacerbarentur disputationes ... in eandem viam pertractus est Alexander VII. ut homo ab hominibus facile impellendus in eas res, quæ parum ejus officio convenirent .... Innocentius quoque XII. cum ex officio teneretur claram proferre sententiam, generalibus, æquivocisque verbis adhibitis, dat locum existimandi, se non ausum esse clarius loqui, tamquam errare metuentem ... atque illud, *in sensu* obvio, ejusdem Pontificis, magis adhuc generale est at vagum, quam verba Alex. VII. *in sensu a Jansenio intento*... Episcopi denique Gallicani libertates Ecclesiæ Gallicanæ sub earum asserendarum specie labefactarunt, super recipienda Constitutione Innocent. X. contra Janseoium.

3. Aliquam huic malo medicinam attulisse videbatur Innoc. XII. in Brevi suo 6. Febr. 1694. ... Verum mitigationem illam præsumptam non parum extenuavit Brevi 24. Nov. 1696. ubi Pontifex diserte negat, constitutionem aut formularium Alexandri VII. Brevi suo alterata, aut reformata ... in aliqua minima ejus parte ... nec placet eorum opinio, qui ex ipso primo Brevi 6. Febr. 1694. edito, aliquid mitigationis circa factum tentavit exsculpere ... sed et nihilo majorem in quæstione juris progressum factum esse, jam quoque convenit ostendere.

4. Circa condemnationem *Augustini* Jansenii, opus esset collatione regulari habita, vel coram judicibus a Romano Pontifice, vel a Rege datis .... nondum omnes interierunt, qui sciunt deliberationes (de Janseniano negotio) quas nunc Episcopi ut regulas suarum hodiernarum deliberationum (circa novum Quietismum) sumunt, Cleri Gallicani æternum fore propudia.

CENSURA.

Hæ quatuor propositiones; quibus inquieti homines Innoc. X. et Alexan. VII. constitutiones Innocentii quoque XII. Brevia æquissima, et ab omnibus approbata, aperte contemnunt, Episcopos Gallicanos rebus judicatis adhærentes incessunt maledictis, et causam hanc de integro retractari postulant, tamquam tot constitutionibus apostolicis, etiam accedente Ecclesiarum consensione, causa nondum finita fuerit; falsæ sunt, temerariæ, scandalosæ, contumeliosæ in Clerum Gallicanum, Summos Pontifices, et in universam Ecclesiam schismaticæ et erroribus condemnatis faventes.

§. II. *De Gratia.*

5. Axioma illud Theologicum, *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam*, non solum verissimum est, atque doctrinæ, Scripturæ Conciliorum, et Patrum maxime consentaneum, verum etiam per illud significatur obligatio, quam Deus habet dandi gratiam facienti quod in se est; nec solum facienti quod est ex se viribus gratiæ, sed etiam illi, qui cum non habeat gratiam, *facit quod est in se viribus naturæ*.

6. Quia tamen opera viribus solis naturæ elicita omnino sterilia sunt, atque incapacia merendi dona intrinsece et theologice supernaturalia: ideo dicimus obligationem, quam Deus habet conferendi gratiam facienti quod in se est viribus naturæ, seu viribus gratiæ pure naturalis, sive non theologice supernaturalis, non oriri ex bonitate talium operarum, aut ex ullo merito, sive condigno, sive congruo quod insit illis operibus in ordine ad gratiam; sed *ex pacto* inter Christum fidejussorem nostrum, et Patrem *inito*, ad gratiam hominibus conferendam propter Christi merita; respiciendo ea naturalia opera ut purum terminum, non ut meritum ullum, aut rigorosam conditionem.

CENSURA.

Hæ duæ propositiones, qua parte causam discernendi inter justos et non justos, in opera mere naturalia referunt, semipelagianismum instaurant, mutatis tantum vocibus. Pactum autem quod inter Deum et Christum asseritur, commentum est temerarium, erroneum, nec solum trahente, sed etiam adversante Scriptura, et SS. Patrum traditione prolatum.

§. III. *De Fide.*

7. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, et charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium. 1. *Alex. VII.*

8. Satis est actum fidei semel in vita elicere. 17. *Innoc. XI.*

CENSURA.

Hæ duæ propositiones sunt scandalosæ, in praxi perniciosæ, erroneæ, fidei et Evangelii oblivionem inducunt.

9. Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabili revelationis, immo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus: 21. *Innoc.*

CENSURA.

Hæc propositio scandalosa est, perniciosa et apostolicam fidei definitionem evertit. Hebr. 11.

10. Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo et fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum per se, non damno. 18. *Inn.*

CENSURA.

Hæc propos. scandalosa est, præceptis evangelicis et apostolicis aperte contraria, et hæretica.

11. Religio Christiana est evidenter credibilis; nam evidens est prudentem esse, quisquis eam amplexatur; non evidenter vera; nam aut obscura docet, aut quæ docet, obscura sunt. Immo qui ajunt Religionem Christianam esse evidenter veram, fateantur necesse est, falsam evidenter esse. Infer hinc evidens non esse 1. Quod existat nunc in terris aliqua vera Religio; unde enim habes, *non omnem carnem corrupisse viam suam?* 2. Quod omnium quæ in terris existunt operæ, simillima sit Christiana: an enim terras omnes aut peragrasti, aut peragratas ab aliis esse nosti? 3. Quod et Apostolis, et dæmonibus manifesta fuerit divinitas Christi, id enim si doces, docere te oportet Christum manifeste Deum esse. 4. Quod afflante Deo, fusa sint Prophetarum oracula: quid enim mihi oppones, si vel negem illa fuisse vera vaticinia, vel affirmem fuisse conjecturas? 5. Quod vera fuerint quæ a Christo edita commemorantur miracula, quanquam negare hæc nemo prudenter potest.

CENSURA.

Doctrina hac propositione contenta, impia est, blasphema, erronea, et inimicis Christianæ Religionis favet.

12. Evidens non est evidentia morali, proprie dicta et physica, Religionem Catholicam esse veram.

CENSURA.

Hæc propositio doctrinam superiori propositioni consentaneam continens, temeraria est, et in errorem inducens.

13. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris. 22. *Innoc.*

14. Fides late dicta ex testimonio creaturarum similive motivo, ad justificationem sufficit. 23. *Innoc.*

15. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium Sanctissimæ Trinitatis, et Incarnationis Domini nostri Jesu Christi. 64. *Innoc. Cens. Lovan.* 1653. *prop.* 17.

CENSURA.

Hæ propositiones in Deum remuneratorem, et in Christi mediatoris nomen contumeliosæ sunt, erroneæ, et hæreticæ. Hebr. 11. 6. Act. 4. 12.

§. IV. *De Dei dilectione.*

16. Sufficit ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative: hinc homo non tenetur amare neque in principio, neque in decursu vitæ suæ mortalis. *Decretum Alexand. VIII.* 24. *Augusti* 1690.

CENSURA.

Hæc propositio est hæretica.

17. An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus. 5. *Innoc.*

18. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis, per se obligare præceptum charitatis erga Deum. 6. *Innoc.*

19. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam qua justificari possimus. 7. *Innoc.*

20. Præceptum amoris Dei per se tantum obligat.

21. Præceptum affirmativum amoris Dei, et proximi, non est speciale, sed generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem satisfit.

CENSURA.

Hæ propositiones sunt scandalosæ, perniciosæ, piarum aurium offensivæ, erroneæ, impiæ, primum et summum mandatum irritum faciunt, atque Evangelicæ Legis spiritum extinguunt.

§. V. *De Proximi dilectione.*

22. Non tenemur proximum diligere actu interno et formali ... præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos. *Innoc. X. et XI.*

23. Si cum debita moderatione facias; potes absque peccato mortali, de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, et desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum. 13. *Innocent.*

24. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas. 14. *Innoc.*

25. Injuriarum condonatio commendatur nobis, ut quid perfectius, sicut commendatur virginitas præ conjugio.

CENSURA.

Harum propositionum doctrina scandalosa, et perniciosa est, piarum aurium offensiva, et secundo charitatis præcepto contraria, respective hæretica, et omnem vel in ipsis parentibus et liberis humanitatis sensum extinguens.

§. VI. *De festis.*

26. Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, ei absit contemptus. 52. *Innoc. Cens. Lov.* 1653. *prop.* 8.

CENSURA.

Hæc propositio est scandalosa, ad violandas Leges tum civiles, tum ecclesiasticas, vel etiam apostolicas viam aperit, ac proinde Superiorum auctoritate prohibenda.

§. VII. *De homicidio.*

27. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consecuturas. 15. *Innoc.*

CENSURA.

Hæc propositio est falsa, scandalosa, execranda, pietati erga parentes contraria, viam crudelitati et avaritiæ aperiens.

28. Est licitum Religioso vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit; uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni, publice, et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur. 17. *Alex. Cens. Lov.* 1653. *prop.* 7.

29. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, et etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare. 28. *Alex. Cens. Lov.* 1657. *prop.* 5.

CENSURA.

Hæ duæ propositiones sunt scandalosæ, erroneæ, Decalogo aperte repugnant, cædibus patrocinantur, et Magistratibus, ipsique humanæ societati perniciem intentant.

30. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam. 19. *Alex.*

CENSURA.

Hæc propositio est erronea, crudelitatem, privatamque vindictam approbat.

31. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, et post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat. 30. *Innoc. Cens. Lov.* 1657. *prop.* 4.

CENSURA.

Hæc propositio est scandalosa, erronea, mundano honori servit, ultionem et homicidia excusat.

32. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella, deprehensa gravida, occidatur, aut infametur. 34. *Innoc. Cens. Lovan.* 1653.

33. Videtur probabile omnem fœtum quandiu in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eandem habere, cum paritur; ac consequenter dicendum, in nullo abortu homicidium committi. 35. *Innoc. Cens. Lovan.* 1657. *prop.* 6.

CENSURA.

Hæ propositiones sunt scandalosæ, erroneæ, nefandis homicidiis et parricidiis procurandis aptæ: » homicidii *enim* festinatio, est prohibere nasci: » nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet". *Tertull. Apolog. c.* 9.

34. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei. 31. *Innoc.*

35. Licitum est tam hæredi, quam legatario contra injuste impedientem ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere (defensione occisiva) sicut et jus habenti in cathedram vel prœbendam, contra eorum possessionem injuste impedientem. 33. *Innoc. Cens. Lovan.* 1653. *prop.* 13.

36. Non solum vitam, sed etiam bona temporalia, quorum jactura esset damnum gravissimum, licitum est defensione occisiva defendere ... Fatemur rarius licitum esse Ecclesiasticis ... si tamen aliquando futurum contingat tale malum, id est, gravissimum damnum, etiam ipsis licitum erit, bona ista cum occisione furis defendere.

CENSURA.

Hæ propositiones legi Dei, et ordini charitatis divinitus instituto contrariæ sunt, perniciosæ et erroneæ. Ex. 22. 2. 3.

37. Quando quis decrevit te occidere, et hoc alicui manifestavit, sed nondum cœpit id exequi, potes eum prævenire (occidendo) si aliter non potes affugere: ut si maritus pugionem habeat sub cervicali ad occidendam noctu conjugem; si quis venenum tibi propinandum paraverit; si Rex unus adversus alium classem adornarit.

38. Si arma quidem necdum paravit, sed habet tantum decretum firmum, et efficax te occidendi, quod tibi vel revelatione divina, vel manifestatione confidenter amicis facta innotescat, potes prævenire; quia per istud decretum, etsi pure internum, sufficienter censetur esse aggressor.

CENSURA.

Doctrina his duabus propositionibus contenta jure naturali, divino, positivo, et gentium contraria est, nefandis cædibus et fanatismo viam sternens, societatis humanæ perturbativa, Regibus quoque præsentissimum periculum creat.

39. Ubi est scripta expressa permissio a Deo, ut Reges et Republicæ possint interficere reos? an est in Scriptura? an in traditione? Estne fidei articulus? Si solo lumine naturali eo ducimus patere ut ex eodem lumine naturali judicemus, quid cuique privato liceat in occidendo aggressore non solum vitæ, verum etiam honoris et rei.

CENSURA.

Doctrina hac propositione contenta et illata, scandalosa est, erronea et hæretica, Regibus et rebus publicis injuriosa, vanis ratiociniis et regulis vitam hominum et morum decreta subjiciens.

§. VIII. *De Duello.*

40. Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. 2. *Alex. Cens. Lovan.* 1653. prop. 15. Cens. Guimen. pag. 5.

41. Potest etiam duellum offerre, si non aliter honori consulere possit.

CENSURA.

Doctrina his propositionibus contenta, est falsa, scandalosa, contraria juri divino et humano, tam ecclesiastico, quam civili, immo et naturali.

§. IX. *Circa Castitatem.*

42. Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam et solum esse malum, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur. 48. *Innoc.*

43. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in Confessione dicere se esse fornicatum. 50. *Innocent. Cens. Lovan.* 1653. *p.* 3.

CENSURA.

Doctrina his propositionibus contenta, scandalosa est, perniciosa, castarum et piarum aurium offensiva et erronea.

44. In hac vi et metu infamiæ, mortisque, poterat

Susanna dicere: Non consentio actui, sed patiar et tacebo, ne me iofametis et adigatis ad mortem .... forte Susanna id vel non sciebat, vel non cogitabat; sic enim honestæ, castæque virgines putant se esse reas, seque consensisse lenonibus, si non clamore, manibus, totisque viribus resistant ... Potuisset Susanna in tanto periculo infamiæ et mortis negativa se habere, ac permittere in se eorum libidinem, modo interno actu in eam non consensisset, sed eam detestata et execrata fuisset; quia majus bonum est vita et fama, quam pudicitia; unde hanc pro illa exponere licet.

CENSURA.

Hæc propositio temeraria est, scandalosa, castarum aurium offensiva, erronea, et legi Dei contraria. Deut. 22. 23. 24. 25. 26. 27.

§. X. *De furto, turpi lucro, et judicum corruptelis.*

45. Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi. 36. *Innoc. Cens. Lovan.* 1657. *prop. Cens. Guimen. p.* 19.

CENSURA.

Hæc propositio quatenus furtum permittit in gravi necessitate, falsa est, temeraria, et reipublicæ perniciosa.

46. Famuli et famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam quam majorem judicant salario, quod recipiunt. 37. *Innoc. Cens. Lovan.* 1657. *prop.* 9.

CENSURA.

Hæc propositio falsa est, furtis viam aperit, et famulorum fidem labefactat.

47. Potest uxor viro surripere pecuniam, etiam ad ludendum, si mulier talis sit conditionis, ut ludus honestus pari loco cum alimentis ac victu habeatur. *Vic. Gen. Paris. Cens. Apol. p.* 18.

CENSURA.

Hæc propositio temeraria est, scandalosa, et familiarum pacem perturbat. Quod autem de ludo alimentis æquiparando additur, furti iniquitati pessimas fallendi artes adjungit, et in vitam humanam necessitates inducit a Christiana simplicitate et honestate abhorrentes.

48. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis. 38. *Innoc. Cens. Lovan.* 1653. *prop.* 16.

CENSURA.

Hæc propositio est falsa, perniciosa, et furta etiam gravia approbat.

49. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati. 39. *Innoc. Cens. Lovan.* 1657. *prop.* 12.

50. Etiamsi donatario perspectum sit bona sibi donata a quopiam, ea mente ut creditores frustretur, non tenetur restituere, nisi eam donationem suaserit vel ad eam induxerit. *Vic. Gener. Paris. Cens. prop.* 16.

CENSURA.

Hæ propositiones falsæ sunt, temerariæ, fraudibus et dolis patrocinantur et justitiæ regulis repugnant.

51. Incantatores, aliique ejusmodi deceptores (magi, Astrologiæ judiciariæ Professores, arioli conjectores) ex pessimis quibusque artibus captantes lucrum, licite servare possunt bona his mediis acquisita.

CENSURA.

Hæc propositio intellecta de prædictis falsis ac deceptoris artibus, falsa est, temeraria, fovendis fallaciis etiam diabolicis idonea.

52. Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio. 26. *Alex. Cens. Lovan.* 1657. *prop.* 11.

53. Possunt Judices accipere munera a litigantibus, nec tenentur restituere quæ acceperint ad pronuntiandam sententiam injustam. *Vic. Paris. pag.* 13. *Senon. pag.* 14. *n.* 10. *et* 11.

CENSURA.

Hæ propositiones falsæ sunt, perniciosæ, verbo Dei contrariæ, et judicum corruptelas inducunt.

§. XI. *De usura.*

54. Contractus Mohatra (*id est ille contractus, quo a mercatore res majore pretio ad certum tempus solvendo distrahuntur, ac statim ab eodem, stante eo contractu, minore pretio, præsente pecunia redimantur*) licitus est etiam respectu ejusdem personæ, et cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri. 40. *Innoc. Cens. Lov.* 1657. *prop.* 14. *Cens. Vic. Cens.* 13. 14. *et seq. Cens. Apol. Fac. Paris.* 1658. *pag.* 15.

55. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, et nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari. *Cens. Guim. p.* 8. 41. *Innoc. Cens. prædict.*

56. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia et gratitudine debitum; sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum. 24. *Innoc. prædict. Cens. Lov.* 1657. *prop.* 13.

57. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. 42. *Alex. prædict. Cens.*

58. Tam licet ex alienatione per aliquot annos censum annuum exigere, quam licet exigere censum perpetuum ex alienatione perpetua. *Prædict. Cens. et Bituris.* 1659. *tit.* 7.

CENSURA.

Hæ propositiones, in quibus mutato tantum mutui et usuræ nomine, licet res eodem recidat, per falsas venditiones et alienationes, simulatasque societates, aliasque ejusmodi artes et fraudes vis divinæ legis eluditur; doctrinam continent falsam, scandalosam, cavillatoriam, in praxi perniciosam, palliativam usurarum, verbo Dei scripto ac non scripto contrariam, jam a Clero Gallicano reprobatam, Conciliorum ac Pontificum decretis sæpe damnatam. Proces, verbs du Clergé an 1657. pag. 1268.

59. Usura, etsi esset prohibita Judæis, non tamen Christianis, lege veteri in judicialibus præceptis abolita per Christum.

CENSURA.

Hæc propositio verbo Dei contraria est: novæ legis perfectionem, et gentium omnium in Christo adunatorum fraternitatem tollit.

§. XII. *De falso testimonio, mendacio, et perjurio.*

60. Cum causa licitum est jurare sine animo, sive res sit levis, sive gravis, 25. *Innoc.*

61. Qui jurandi intentionem non habet, licet falso juret, non pejerat, etsi alio tenetur crimine, puta mendacii alicujus.

62. Qui jurat cum intentione non se obligandi, non obligatur ex vi juramenti.

CENSURA.

Hæ propositiones sunt temerariæ, scandalosæ, perniciosæ, bonæ fidei illudentes, et Decalogo contrariæ.

63. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intro aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus. 26. *Inn. Cens. Lovan.* 1653. *prop.* 5.

64. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens ac studiosa. 27. *Innoc.*

CENSURA.

Hæ propositiones temerariæ sunt, scandalosæ, illusoriæ, erroneæ, mendaciis, fraudibus, et perjuriis viam aperiunt, et sacris Scripturis adversantur.

65. Qui mediante commendatione, vel munere, ad magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis; quia non tenetur fateri crimen occultum. 28. *Innoc. Cens. Lovan.* 1657. *prop.* 19.

CENSURA.

Hæc propositio perniciosa est, scandalosa, patrocinatur humanæ ambitioni, perjuria excusat, publicæ potestati contra Dei mandatum adversatur.

66. Patriarchæ et Prophetæ, Angeli, ipse Christus, nedum viri justi et sancti, æquivocationibus sive amphibologiis et restrictionibus mentalibus usi sunt.

CENSURA.

Hæc propositio scandalosa est, temeraria, mystice, parabolice, sive œconomice ad insinuandam altius veritatem dicta, vel tacita, cum vulgaribus gestis confundit; SS. Patrum acta ludibrio vertit, ipsis etiam Angelis injuriosa, erga Christum contumeliosa, et impia.

§. XIII. *De Calumnia.*

67. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat, et si hoc non sit probabile, vix ulla erit probabilis opinio in Theologia. 44. *Innoc. Cens. præd. Apol. Lov.* 1657. *prop.* 3.

CENSURA.

Hujus propositionis doctrina falsa est, temeraria, scandalosa, erronea, spatiosam calumniatoribus, et impostoribus portam aperit; et clare detegit quam nociva placita probabilitatis nomine inducantur.

§. XIV. *De adjuvantibus ad flagitia.*

68. Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur. 51. *Innoc. Cens. Vicar. Gener. Paris. Adversus. Apol. pag.* 15.

CENSURA.

Hæc propositio scandalosa est, perniciosa, verbis Dominicis et Apostolicis aperte contraria et hæretica; quam enim dabit homo commutationem pro anima sua? et digni sunt morte non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Matth. 16. *Rom.* 1. 32.

§. XV. *De Simonia, et Beneficiis conferendis.*

69. Non est contra justitiam beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod sibi conferre non tenebatur. 22. *Alex. Cens. præd. Apol. et Guim. pag.* 71.

70. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed duntaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut contrario. 45. *Innoc. Conc. Lovan.* 1657. *prop.* 15.

71. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, immo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis. 46. *Innoc. et prædicta censura.*

CENSURA.

Hæ propositiones temerariæ sunt, scandalosæ, perniciosæ, erroneæ, hæresim simoniacam, sacræ Scripturæ, Canonibus, et Pontificiis constitutionibus reprobatam, mutato tantum nomine, per fallacem mentis sive intentionis directionem inducunt.

72. Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui non quos digniores, et Ecclesiæ *magis utiles* ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent: Concilium, vel primo videtur per hoc, *digniores*, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo: vel secundo, locutione minus propria, ponit *digniores*, ut excludat indignos, non vero dignos, vel tantum loquitur tertio, quando fit concursus. 47. *Innoc. Conc. Trid. Sess.* 24. c. 1. *de reform.*

CENSURA.

Hæc propositio Concilio Tridentino contraria est, Ecclesiæ utilitati, ac saluti animarum, quæ a Pastorum delectu præcipue pendet, adversatur.

§. XVI. *De Missæ Sacrificio, et sacra Communione.*

73. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro,

qui duas ejus partes, immo quatuor, simul a diversis celebrantibus audit. 53. *Innoc. Cens. Lovan.* 1657. *prop.* 17. *et Sen. pag.* 19.

CENSURA.

Hæc propositio absurda est, scandalosa, illusoria, communique Christianorum sensui repugnat.

74. Eidem præcepto satisfit per reverentiam exteriorem tantum, animo licet voluntarie in aliena, immo et prava cogitatione defixo. *Cens. Vic. Gener. Paris. pag.* 18. *et* 19.

75. Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Corporis Domini manducationem. 55. *Inn.*

CENSURA.

Doctrina his duabus propositionibus contenta temeraria est, scandalosa, erronea, impietati et sacrilegio favet, et præceptis Ecclesiæ illudit.

76. Frequens confessio et communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis. 56. *Innoc.*

CENSURA.

Hæc propositio temeraria est, scandalosa, impia, erronea, et sacris litteris contraria.

§. XVII. *De Missa Parochiali.*

77. Nullus in foro conscientiæ Parochiæ suæ interesse tenetur, nec ad suuum Confessionem, nec ad Missas Parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, divinam legem, fidei rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in catechesibus annuntiantur, et docentur. *Prop.* 4. *inter sex damnatas in comitiis generalibus Cleri Gallicani a.* 1656. *pag.* 412. *du Proces. verbal.*

78. Talem legem in hac materia, nec Episcopi, nec Concilia Provinciarum, nec nationum sancire, nec delinquentes aliquibus pœnis, aut Ecclesiasticis Censuris multare possunt. *Prop.* 5. *ex sex præd. pag.* 412. *du même Procès-verbal.*

79. Plebs virtute Concilii Tridentini cogi non potest censuris et pœnis Ecclesiasticis, ut eat ad suam Parochiam diebus dominicis ad audiendam Missam (Parochialem scilicet).

CENSURA.

Harum propositionum doctrina falsa est, temeraria, scandalosa, jam a Clero Gallicano graviter condemnata, sacris Canonibus, Concilio Tridentino, et Apostolicæ traditioni contraria, dicente Apostolo: Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam. *Hebr.* 10. 25.

§. XVIII. *Circa Confessionem Sacramentalem.*

80. Peccata in Confessione omissa seu oblita ob adstans periculum vitæ, aut ob aliam causam non tenemur in sequenti Confessione exprimere. 11. *Alex.*

CENSURA.

Hæc propositio est temeraria, erronea, et Confessionis integritati derogat.

81. Qui facit Confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ. 14. *Alex.*

CENSURA.

Hæc propositio temeraria est, erronea, sacrilegio favet, et præceptis Ecclesiæ illudit.

82. Mandatum Concilii Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum ... illa particula, *quamprimum* intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur. *Alex.* 38. 39. *Sess.* 13. *cap.* 17.

CENSURA.

Hæc propositio est falsa, perniciosa, apertum Concilii Tridentini decretum intervertit.

83. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem. 58. *Innoc.*

84. Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum Confessos, ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus Festivitatis, aut Indulgentiæ. 59. *Innoc. Cens. Lovan.* 1653. *prop.* 4.

CENSURA.

Doctrina his duabus propositionibus contenta, falsa est, temeraria, in errorem inducit, sacrilegiis favet, Christianæ simplicitati, ministrorum Christi judiciariæ potestati, Confessionis integritati, atque ipsius Sacramenti institutioni ac fini derogat.

§. XIX. *Circa dispositiones et absolutionem pœnitentis circa occasiones proximas.*

85. Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam. 57. *Innoc.*

CENSURA.

Hæc propositio est hæretica.

86. Attritio ex metu gehennæ sufficit, sine ulla dilectione Dei, sive sine ullo ad Deum offensum respectu; quia talis honesta et supernaturalis est.

CENSURA.

Hæc propositio, qua a dispositionibus necessariis ad absolutionem excluditur quilibet ad Deum offensum respectus, temeraria est, scandalosa, perniciosa, et in hæresim inducit.

87. Concilium Tridentinum adeo expresse definivit, attritionem quæ non vivificet animam, quæque supponatur sine amore Dei esse, sufficere ad absolutionem, ut anathema pronuntiet adversus negantes. *Octava inter* 11. *propositiones a* 46. *Doctoribus sacræ facult. Paris. censura confixa.* 26. *Maii* 1696.

CENSURA.

Hæc propositio falsa est, temeraria, Concilio Trid. contraria, et in errorem inducit.

88. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, non est deneganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, et proponere emendationem. 60. *Innoc. Cens. Lovan.* 1653. *prop.* 1. *præd. Cens. Paris. Bitur. Senon. etc.*

CENSURA.

Hæc propositio est erronea, et ad finalem impœnitentiam ducit.

89. Potest aliquando absolvi qui in proxima peccandi occasione versatur, quam potest et non vult omittere, quin immo directe, et ex proposito quærit, aut ei se ingerit. 61. *Inn. Cens. Lovan.* 1651. *prop.* 2. *et præd. Cens. Apol.*

90. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi, occurrit: unde non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, dum deficiente illa, nimis ægre vitam ageret, et aliæ epulæ concubinarium tædio magno afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur. 62. *Innoc. præd. Cens.* 41. *Alex. Cens. Lovan.* 1657. *prop.* 2.

91. Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi. 63. *Innoc. præd. Cens. et Lovan.* 1657. *prop.* 1.

CENSURA.

Hæ propositiones scandalosæ sunt, perniciosæ, hæreticæ, aperte repugnantes præcepto Christi jubentis manum, pedem, oculum quoque dextrum scandalizantem abscindere et projicere. Matth. 5. v. 29. 30. 81. v. 8. 9.

§. XX. *De jejunio.*

92. Frangens jejunium Ecclesiæ ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel inobedientia hoc facit, puta quia non vult se subjicere præcepto, 23. *Alex.*

93. In die jejunii qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium. 29. *Alex. Cens. Guim. p.* 11.

94. Omnes Officiales qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare an labor sit compatibilis cum jejunio. 30. *Alex. Cens. Lovan.* 1657. *prop.* 23.

95. Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes Illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant. 31. *Alex.*

CENSURA.

Doctrina his quatuor propositionibus contenta, falsa est, temeraria, scandalosa, perniciosa, Ecclesiasticorum mandatorum incuriam inducit, jejunii leges pravis artibus eludit.

§. XXI. *De intemperantia.*

96. Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini; quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui. 8. *Innoc. Cens. Vic. Gen. Pag. pag.* 17.

CENSURA.

Hæc propositio temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea et ad Epicuri Scholam ableganda.

§. XXII. *De Horis Canonicis.*

97. Restitutio a Pio V. imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit pœna. 70. *Alex.*

98. Qui non potest recitare Matutinum, et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem. 54. *Innoc.*

CENSURA.

Hæ propositiones falsæ sunt, temerariæ, cavillatoriæ, ac præceptis Ecclesiasticis illudunt.

99. Præcepto satisfacit, qui voluntarie labiis tantum, non autem mente orat.. Respondeo me tota hebdomada, toto mense, toto anno legisse (Horas) sine culpa veniali, et me non peccavisse venialiter tam certo scire, ut possim juramento firmare... homo sum... distractiones non evito involuntarias millies, interdum etiam voluntarias; et nihilominus nullo crucior scrupulo, nullo dubio angor; quia prudenter suppono, me ad attentionem internam non teneri; eam habere bonum esse, et ea carere nequidem levem esse culpam, me ad lectionem tantum et attentionem externam obligari.

CENSURA.

Hæc propositio est absona, verbo Dei contraria, hypocrisim inducit, a Prophetis et Christo damnata his verbis: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. *Matth.* 10. v. 8.

§. XXIII. *De Jurisdictione et Regularibus.*

100. Qui beneficium curatum habent, possunt eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab ordinario. 16. *Alex.*

CENSURA.

Hæc propositio est falsa, temeraria, Concilio Tridentino contraria. Sess. 23. *de reform. cap.* 15.

101. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate. 12. *Alex. et in Causa Andeg. prop.* 3.

102. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato. 13. *Alex.*

103. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum. 36. *Alex.*

104. Non possunt Episcopi restringere, vel limitare approbationes quas regularibus concedunt ad Confessiones audiendas; neque illas ex causa revocare: quin immo Ordinum Mendicantium Religiosis ad eas approbationes obtinendas non tenentur: et si ab Episcopis Religiosi non probentur, rejectio illa tantum valet, ac si approbatio concessa fuisset. *Alex. VII. decret.* 30. *Jan.* 1650. *prop.* 2. *in causa Andeg. apud Fagn. de probab. pag.* 328. *edit. Bruxell* 1667. *Cler. Gallic. in Comm. Gen. ann.* 1656. *pag.* 412. *du Procès-verbal, Facult. Paris. ann.* 1641. *tit.* 11.

CENSURA.

Doctrina his propositionibus contenta, falsa est, temeraria, scandalosa, erronea, in hæresim et schisma inducens, Concilio Tridentino contraria, Ecclesiasticæ Hierarchiæ destructiva, invalidis Confessionibus viam aperit, jam olim a summis Pontificibus, et a Clero Gallicano damnata.

105. In ministro pœnitentiæ requiritur etiam approbatio Ordinarii, quæ potest limitari, sed non revocari sine causa.

106. Minister pœnitentiæ approbatus in una Diœcesi, etiamsi habeat suam jurisdictionem immediate a Papa, non potest tamen in altera, sine Diœcesani Epi-

scopi approbatione, audire pœnitentes, saltem in loco ubi adest Diœcesanus.

CENSURA.

Doctrina his propositionibus contenta, quatenus negat approbationem revocari posse sine causa, eamque esse necessariam in loco unde abest Diœcesanus Episcopus, falsa est, temeraria, et Episcoporum jura labefactat.

107. Vi Concilii Tridentini approbatio unius Episcopi sufficit pro universa Ecclesia, id est approbatus ab uno Episcopo potest ubique absolvere modo jurisdictionem habeat; et ad eam accipiendam sufficit, vi Concilii Tridentini, unius Episcopi approbatio.

108. Religiosæ exemptæ possunt absolvi a Sacerdote non approbato ab Episcopo, sive Sacerdos ille sit sæcularis, sive regularis.

CENSURA.

Hæ propositiones falsæ sunt, temerariæ, a Concilii Tridentini decretis alienæ, jurisdictioni Episcoporum, et Ecclesiasticæ disciplinæ contrariæ.

§. XXIV. *De Legibus principum, eorumque potestate.*

109. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a principe promulgatam. 28. *Alex.*

110. Subditi possunt justa tributa non solvere. *Cens. Guineæ. pag.* 10.

CENSURA.

Hæ propositiones seditiosæ sunt, Apostolicæ doctrinæ, ac dictis Dominicis aperte contradicunt.

§. XXV. *De Eleemosyna.*

111. Vix in sæcularibus invenies, etiam in regibus superfluum statui: et ita vix aliquid tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo status. 12. *Innoc. Cens. Lovan.* 1637. *prop.* 20.

CENSURA.

Hæc propositio est temeraria, scandalosa, perniciosa, erronea, evangelicum de eleemosyna præceptum pessumdat.

§. XXVI. *De Obduratis.*

112. Si peccatores consummatæ malitiæ, cum blasphemant et flagitiis se immergunt, non habent conscientiæ stimulos, nec mali quod agunt notitiam, cum omnibus Theologis propugno, eos hisce actionibus non peccare. *Cens. Senon. pag.* 4.

CENSURA.

Hæc propositio falsa est, temeraria, perniciosa, bonos mores corrumpit, blasphemias, aliaque peccata excusat, et ut talis a Clero Gallicano jam damnata est. Cler. Gallic. in Comm. Gener. ann. 1641. 12. Aprilis.

§. XXVII. *De peccato Philosophico.*

113. Peccatum Philosophicum seu mortale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, et rectæ rationi. Theologicum vero et mortale, est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave in illo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum. *Alex. VIII. Decret.* 24. *Aug.* 1690.

CENSURA.

Hæc propositio scandalosa est, temeraria, piarum aurium offensiva, et erronea.

§. XXVIII. *De Peccato mortali.*

114. Pleraque peccata, de quibus ait Apostolus, quod qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt; et quæ expresse adversantur præceptis Decalogi, mortalia dici possunt ... quoniam ... horum facinorum rei, aut amisere omnem charitatis sensum, aut exiguum retinent, ita ut ipsis omnino dominetur cupiditas.

115. Id tamen intelligi posset adhibito eo temperamento, ut qui plane repugnantes, ac velut inviti ista perpetrassent, aut gravis mali impendentis metu, aut æstu libidinis abrepti, ita ut ab istis angustiis liberati vero dolore tangerentur ob commissum peccatum, tam certo affirmari non potest, excidisse illos gratia, aut incurrisse pœnam damnationis: quamquam enim hoc momento dominata sit cupiditas, brevis et transitoria potuit esse ejusmodi dominatio, quæ voluntatis intima dispositio non mutatur ... hoc temperamentum naturaliter consequitur ex doctrina S. Augustini.

CENSURA.

Hæ propositiones, quæ divinæ charitatis habitum docent, aut significant posse consistere cum peccatis adversus Decalogum, ac de quibus ait Apostolus, quod qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt, falsæ sunt, perniciosæ, erroneæ, Verbo Dei contrariæ, quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate.... aut quæ conventio Christi ad Belial? 2. *Corinth.* 6. 14. *et* 15. *ad excusanda cujusvis generis peccata viam aperiunt et imponunt S. Augustino.*

§. XXIX. *De Cogitationibus sive delectationibus morosis.*

116. Hinc inferre debemus, eum consensum qui præbetur suggestionibus pravis, cum tendit ad delectationem cogitandi tantum de re illicita, puta de ulciscenda injuria; secundum S. Augustinum, non esse aliud quam veniale peccatum, licet ipse ultionis actus, cujus cogitatione animus delectatur, sit pessimus, et certissimum mortale peccatum.

CENSURA.

Hæc propositio quaslibet cogitationes et delectationes, quas morosas vocant, regulariter imputans peccato veniali tantum, falsa esse, temeraria, scandalosa, in praxi perniciosa, concupiscentiam fovet, in tentationem, et in gravius peccatum inducit, contraria et injuriosa S. Aug. lib. 12. de Trinit. c. 12. n. 18.

§. XXX. *De Regula morum, et probabilitate.*

117. Puto omnia esse hodie melius examinata, et hanc ob rem in omni materia et præcipue in morali libentius juniores quam antiquiores lego et sequor.... doctrina fidei a veteribus, doctrina morum magis a junioribus petenda. *Cens. Guimen. p.* 6.

CENSURA.

Hæc propositio temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea, SS. Patribus et antiquis Doctoribus contumeliosa: spreta in moribus Christianorum componendis necessaria Scripturarum ac traditionis auctoritate et interpretatione, moralem Theologiam arbitrariam facit, viamque parat ad humanas

traditiones, et doctrinas, Christo prohibente, stabiliendas.

118. Ex auctoritate unius tantum potest quis opinionem in praxi amplecti, licet a principiis intrinsecis falsam et improbabilem existimet. *Cens. Guimen. pag.* 5. *et* 6.

119. Hæc propositio, sexdecim ad probabilitatem requiruntur, non est probabilis; si sufficiunt quatuor sufficit unus.... ad probabilitatem sufficiunt quatuor: sed quatuor, imo viginti et supra testatur unum sufficere; ergo sufficit unus. *Cens. Guimen. pag.* 5.

CENSURA.

Hæ propositiones falsæ sunt, scandalosæ, perniciosæ, spreta veritate quæstiones morum ad numerum auctorum exigunt, et innumeris corruptelis viam aperiunt.

120. Si liber sit alicujus junioris ac moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tamquam improbabilem. 27. *Alex.*

121. Non sunt scandalosæ, aut erroneæ opiniones, quas Ecclesia non corrigit. *Præfnt. Cens. Guimen. pag.* 3.

CENSURA.

Hæ propositiones, quatenus silentium et tolerantiam pro Ecclesiæ vel sedis Apostolicæ approbatione statuunt, falsæ sunt, scandalosæ, statui animarum noxiæ, patrocinantur pessimis opinationibus, quæ identidem temere obtruduntur, atque ad Evangelicam veritatem iniquis præjudiciis opprimendam viam parant.

122. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis fin bus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus. 3. *Innoc.*

CENSURA.

Hæc propositio falsa est, temeraria, scandalosa, perniciosa, novam morum regulam, novumque prudentiæ genus, nullo scripturarum aut traditionis fundamento, cum magno animarum periculo statuit.

123. Si quis vult sibi consuli secundum eam opinionem, quæ sit faventissima, peccat qui non secundum eam cousulit. *Cens. Guimen. pag.* 6.

CENSURA.

Hæc propositio, quæ docet blanda et adulatoria consilia et contra jus exquirere, et contra conscientiam dare, falsa est, temeraria, scandalosa, in praxi perniciosa, viamque deceptionibus aperit.

124. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi; hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis. *Innoc.*

125. Probabiliter existimo Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. 2. *Innoc.*

126. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili. 4. *Innoc.*

127. In morte mortaliter non peccas, si cum attritione tantum Sacramentum suscipias, quamvis actum contritionis omittas libere: licet enim unicuique sequi opinionem minus probabilem, relicta probabiliori.

CENSURA.

Doctrina his propositionibus contenta est respective falsa, absurda, perniciosa, erronea, probabilitatis pessimus fructus.

Has itaque elucubrationes (*quas benigno ac supra modum singulari favore sui SS. Nominis patrocinio concessit roborari BENEDICTUS XIV. S. P. feliciter regnans, et utinam diu pro bono Ecclesiæ!*) *has, inquam, cum tota animi prostrati demissione, Sanctæ Romanæ et Apostolicæ Sedis judicio subjicio; in eis quæcumque approbaverit, approbo; quæcumque ut minus sane scripta reprobaverit, ex nunc reprobo, revoco, ac pro non scriptis habeo: si me adjuvet Deus Opt. Max. Virgoque Deipara absque macula concepta, atque B. Franciscus Patriarcha meus Seraphicus, D. Claudius, sub cujus glorioso nomine Deus per Sacramentum regenerationis* de tenebris vocavit me in admirabile lumen suum: *S. Thomas Apostolus, sub cujus tutela me, per infinitam suam misericordiam,* eduxi de terra Ægypti de domo servitutis, *et introduxit in terram sanctam, in terram promissionis, in qua indesinenter experior, quam vere Psalmista dixerit:* Melior est dies una in atriis Domini super millia. *Amen*.

INDEX TITULORUM

TOMI SECUNDI

TRACTATUS I.

DE ACTIBUS HUMANIS.

DISSERTATIO PRIMA.

DISSERTATIO II.

TRACTATUS II.

DE LEGIBUS.

DISSERTATIO PRIMA.

DISSERTATIO II.

APPENDIX.

TRACTATUS III.

DE VARIORUM STATUUM OBLIGATIONIBUS.

DISSERTATIO I.

APPENDIX.

DISSERTATIO II.

DISSERTATIO III.

DISSERTATIO IV.

DISSERTATIO V.

DISSERTATIO VI.

APPENDIX.

T R A C T A T U S IV.

DE PECCATIS.

DISSERTATIO PRIMA

DISSERTATIO II.

TRACTATUS I.

DE VIRTUTIBUS IN COMMUNI.

TRACTATUS II.

DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS

DISSERTATIO PRIMA.

DISSERTATIO II.

DISSERTATIO III.

TRACTATUS III.

DE VIRTUTE RELIGIONIS.

TRACTATUS IV.

DE VIRTUTIBUS CARDINALIBUS.

DISSERTATIO PRIMA.

DISSERTATIO II.

DISSERTATIO III.

DISSERTATIO IV.

PARS PRIMA.

De contractibus in genere.

PARS SECUNDA.

TRACTATUS

DE SACRAMENTIS.

DISSERTATIO II.

DISSERTATIO III.

DISSERTATIO IV.

DISSERTATIO V.

